



égi
Magyar
Költők
Tára

RÉGI MAGYAR
KÖLTŐK TÁRA

XVII. század

10. kötet

AZ 1660-AS ÉVEK
KÖLTÉSZETE

(1661—1671)

Sajtó alá rendezte

Varga Imre

Kötetünk az 1661-től 1671-ig tartó éveknek, a II. Rákóczi György halálától a kuruc bujdosók küzdelmeinek megindulásáig terjedő időszaknak verses emlékeit tartalmazza. Ez a költészet őrzi a szerencsétlen lengyelországi hadjárat következtében Erdélyre zúduló török—tatár pusztítások, hódoltatások és a fejedelemségért folyó harcok emlékét; dicsőíti Zrínyi haditetteit, majd elsiratja váratlan halálát; megverseli a Wesselényi-féle összeesküvést követő megtorlásokat, az első áldozatok és a bujdosásba kényszerültek sorsát; kifejezi a vasvári béke (1664), Bécsnek magyarságellenes török politikája és a protestánsok üldözése miatt elégedetlenkedők közhangulatát.

A versek tanúsága szerint hangváltás következik be a történeti énekekben, virágzik a panaszköltészet, új típusú vitézi énekek születnek. Németellenes gyűlöletből izzó alkotások jönnek létre. Virágzásnak indul a bujdosó költészet, és megszületik a nemesi nemzet ideológiáját propagáló publicisztikai verselés is.





RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA
XVII. SZÁZAD

10.

RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA XVII. SZÁZAD

10.

SZERKESZTI:

STOLL BÉLA ÉS VARGA IMRE

1. A TIZENÖTÉVES HÁBORÚ, BOCSKAY ÉS BÁTHORI GÁBOR KORÁNAK KÖLTÉSZE
2. PÉCSÉLI KIRÁLY IMRE, MISKOLCZI CSULYAK ISTVÁN ÉS NYÉKI VÖRÖS MÁTYÁS VERSEI
3. SZERELMI ÉS LAKODALMI VERSEK
4. AZ UNITÁRIUSOK KÖLTÉSZE
5. SZOMBATOS ÉNEKEK
6. SZENCI MOLNÁR ALBERT KÖLTŐI MŰVEI
7. KATOLIKUS EGYHÁZI ÉNEKEK
8. BETHLEN GÁBOR KORÁNAK KÖLTÉSZE
9. A KÉT RÁKÓCZI GYÖRGY KORÁNAK KÖLTÉSZE

RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA

XVII. SZÁZAD

10.

AZ 1660-AS ÉVEK KÖLTÉSZETE
(1661—1671)

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE:
VARGA IMRE



AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST
1981

KÉSZÜLT A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZETÉBEN

ME Központi Könyvtára
461. T47
MISKOLC

1035 GYT 2 0

~~21858~~

h. 511 - A (082) 1/3

ISBN 963 05 2007 9

© Akadémiai Kiadó, Budapest 1981. Varga Imre

Printed in Hungary

ELŐSZÓ

A Régi Magyar Költők Tára XVII. századi sorozatának tizedik kötetében az 1661 és 1671 közti időszakasz közköltészeti termékei látnak napvilágot. Ez a költészet egyik arcával a közvetlen múlt, másik arcával a kibontakozó kuruc küzdelmek felé tekint. Első termékei közt még megtaláljuk a II. Rákóczi György szerencsétlen lengyelországi vállalkozásával Erdélyre zúduló megpróbáltatások, a nemrég még virágzó kis ország szörnyű pusztulásának költői visszhangját. Az 1670—1671-es évek költészete másrészt a kudarcba fulladt főúri szervezkedés, az északkelet-magyarországi nemesség Habsburg-ellenes felkelése bukásának következményeit is visszatükrözi már. Egy évtized elég volt ahhoz, hogy Erdély után a királyi Magyarország is tönkremenjen. Hiába próbálkozott megmentésével Zrínyi Miklós, majd a Wesselényi Ferenc körül szervezkedő elégedetlen fő- és köznemesség. Előbb a török háborúk és ezzel egy időben az idegen császári katonaság garázdálkodásai, majd az ország érdekeit semmibe vevő vasvári békekötés után Bécs ellenreformációs, abszolutisztikus törekvései és ezeknek a kivédésére szánt, meggondolatlan lépések: Zrínyi Péter, I. Rákóczi Ferenc felkelése, illetőleg a megtorlásául beköszöntő katonai, politikai, gazdasági, vallási intézkedések a bécsi udvar részéről a nemesi szabadság, a nemzeti önállóság bukását, a nem katolikusok üldözését, erőszakos áttérítését, a templomfoglalásokat, az ország minden rendű és rangú lakosságának anyagi romlását eredményezték.

A bő évtizednyi időköz súlyos problémáit tükrözi vissza kötetünk versanyaga. Nagy költői egyéniségeket nem találunk a verselők között. Egyik-másik történeti énekünk, Paskó Kristófnak Erdély pusztulásáról, Várad elfoglalásáról írt siralma, Kállói Fényes István, Lukács deák hosszú lélegzetű historiko-lirikus alkotásai, a fejedelemségért folyó harcokhoz fűződő politikai költészet (paszkvillusok) Erdélyben: Zrínyi Miklós harcaihoz kapcsolódó remények, majd váratlan halálától inspirált keservek, az egyre erősödő németellenes hang kifejezése, a Wesselényi-féle összeesküvéshez, ill. inkább az azt követő megtorláshoz köthető publicisztikai versek, az első áldozatok (Bónis Ferenc, Czeglédi István) és a bujdosásba kényszerültek sorsának megverselése Magyarországon: ezek fejezik ki leginkább a közhangulatot, a kor közösségi érzéseit. Terjedelmi okokon kívül — minthogy keletkezésük idejénél fogva ebbe a kötetbe került pl. Csernátoni Mártonnak a hun és magyar vezérekről

szóló fordítása (2289 sor), Paskó Kristóf históriája (1677 sor), a *Miért sírsz a hegyen Sebes* (1444 sor) kezdetű ének, a *Libanuson termő cédrus-fának veleje* (4966 sor) című munka — elvi meggondolás miatt is választottuk határvévként az 1671. esztendő végét. 1672-ben indul meg a kuruc bujdosók első támadása, melyből azután Thököly Imre szabadságharca kifejlődik. A szűkebb értelemben vett első kuruc küzdelmekről így a sorozat következő kötetében összefüggő teljes képet tudunk majd nyújtani.

Ami a kötet anyagának tagolását illeti, követtük azt az eljárást, hogy külön csoportba emeltük ki azokat a szerzőket, akiktől legalább három verses alkotás ránk maradt (Dömötöri György, Kállói Fényes István, Czeglédi István, Nógrádi Mátyás). Az énekek második csoportját alkotják az 1661—1671 közt keletkezett, ezek közé az évek közé datálható versek. Ezután következnek a keltezetlen, de valamilyen oknál fogva a fenti évek közé helyezhető alkotások, köztük a *Zemlény János-ék.* keltezetlen darabjai. A kötetet végül a naptárversekkel zárjuk.

Változatlanok maradtak azok az alapelvek, melyek alapján a versszövegeket közöljük. A szövegek után következő jegyzetekben adjuk mindazt, ami az ének ismeretéhez és megértéséhez szükséges, amit a szerzők életéről tudnunk kell vagy tudhatunk.

Itt mondunk köszönetet Bán Imrének mindenre kiterjedő gondos lektori munkájáért. Számos észrevételét hasznosítottuk.

DÖMÖTÖRI GYÖRGY

1.

[IFJ. VITNYÉDY ISTVÁN HALÁLÁRA]

Gyöngé Liliom szál
Ki szépen virágszál
Attyád kedves házában.
Ne sies el menny
5 Tülünk bucsut venny
Legy nemzeted Csillaga.
Tudod, végh kedvének
Attyád örömének
10 Nem régh esik nagy heia.
Mely miát sötetes
S. megh mostis nem sines
El bomlot szive háza.
Ez szomoru igyét
Keserves életet
15 Már örömré ki hozza?
Ha szép indulati,
S. tiszta jelenségi
Kedves bátyád élének.
20 Wittnyedi Palkonak,
Igy Eöcsed Sigmundnak,
Ki nem bimboztak volna.
Alégh ha az földben
Veled most szivében
Edgyüt be nem szállana.
25 De tudván Mennyeghben
Lész Isten kezében
El bocsát halál által.
Mellyet mindnyáiunknak
Kicsinnek es nagynak
30 Megh köl edgycser kostolnunk.
Az te él mentedert
Ekes termetedert
Sziveben vet fáidalmat.

35 Hiszi könnyebséghe
Báttýád Eöcséd élte
Fordittya ez életben.
Azert dicsösseged
Mellyet erez Lölköd
Nem iriglyi közülünk.
40 Senki; hanem vigan
Nyugodgyál az Urban
Mighlen velled leendünk.

2.

AD SUOS PATRIAE ACCOLAS IN COMMUNI

Sirgy, könyvez, zokogiál,
Gyásszal be vonyodgyál,
Igaz tagia hazádnak,
Mert keserü sorsát,
5 Utolso romlását,
Kereszteny Nemzetünknek;
Mast élete véghe,
Véletlen esete,
Groff Zéreny Miklosnak,
10 Kit egész Europa,
S-ez világh csudála;
Siralommal követte.
Sirnak ez let dolgon,
Iszonyu romlason,
15 Minden Kereszteny népek;
Könyvező orcsával,
Kegyés ohaitassal,
Poganyon vet hatalmát,
Egymásnak beszélven,
20 Vagy peldaul tévén
Szemek eleiben Képét;
Kiben tekintete.
Vitezi élete,
Mindennek hirdettetik.
25 Nagy volt Alexander,
Az Kit nép sok ezer,
Regen megh nem birhatot,
Nagy Xerxes ereje;
Hectornakis szive,
30 Epaminondával edgyüt,
De ily keves néppel,
Vekony hadi szerrél,
Mint ez dicsöült Vitez;

7 Mastélete

Enny ieles dolgot,
 35 Meltán fön maradot,
 Világh végeszteighlen,
 Alégh ha csak edgys
 Veghben vit sohais
 Nemzete oltalmáert.
 40 Hová lehet immár,
 Egh alatt az ki jár,
 Dühöseb pogany nemzet?
 Mint Török es Tatár,
 Rác, Scytha, Janicsar,
 45 Midön Táborban beszél
 Ezek az Keresztént,
 Artatlant, iffiat, vént,
 Megh fosztany éltektül;
 Mint egy fene vadak,
 50 Dühös Oroszlányok,
 Nem szánnyák ha rabolnak.
 Mint ezt szegeny hazánk,
 Ki volt Arany almánk,
 Peldája bizonyttya.
 55 Mind azáltal szübül,
 Megh vinya vitezül,
 Ez dicsösséges Vitez;
 Egész nap Keletrül
 Ehszak és Délszünrül
 60 Eszvö gyült Pogánysággal;
 Kész volt. Melyre vitte,
 Nemzetünk szerelme,
 Eleje dicsösseghe.
 Oh tehat te vad kán
 65 Ki kü sziklak hátán
 Mérges teiel tartattál.
 Ily nagy ferfiunak
 Világh csudajának
 Voltále Meszárloia?
 70 Tetüled köllötte,
 Halalt szenvednye
 Vére ki ontásával?
 Mely Vitez testebül,
 Megh sertet erekbül
 75 Arr viz gyanánt az földre
 Ki folt; tündökölven
 Mint Rosa dél szünben
 Hiv szolgai láttokra.
 Miert agyaridat,
 80 Mérges fogaidat,

Ellenségünk Karára,
 Inkáb nem tartodtad?
 Es mind föl nem faltad;
 Ne pusztulna el hazánk
 85 De tudgyuk probája,
 Istennek bölcz titka,
 Cselekedte ezt velünk.
 Hogy az bünos éltet,
 Nagy vakmerőseghet,
 90 Szüveinkbül le tennénk.
 Es hozzá Kiáltván
 Segitséget várván,
 Oltalomban tartatnánk.
 No tehat mindnyaian,
 95 Kiknek nagy bánotban,
 Szüvek ez sorsert eset;
 Vegyetek uyulást
 Kedves vigasztalást,
 Ertvén Isten io voltat.
 100 Mert ez által része,
 Örök dicsösseghet
 Adatot Menyországban.

3.

DEMORTUUS DE TRANSITORIA VITA AGENS, PATRIAE
ET SUIS VALEDICIT

Mely hamar az árnyék udvara megh bomlik
 Mely gyorsan az főnek virágja le-omlik;
 Vgy Embernek élte:
 Az melyre emelte,
 5 Istennek egy hatalmas karja;
 Minden eszben vétel nélkül el-hagyatni:
 Erejétül és színétül megh fosztatnij:
 Ez árnyék Világhban:
 Mint edgy izzó lánghban,
 10 Szemünk elöt gyakran láttatik.
 Hová lén Iulius Csásárnak hatalma?
 Hová lén Attila erős birodalma?
 Nem de mint az Virágh?
 Avagy mint az Zöld ágh
 15 Földé, Porrá, Hamuvá váltak.
 Az Salamon Király mit nem fényeskedet?
 Az Dárius Háza mennyre nem terjet?

81 Ellenségünk

Most abban semmi nincz:
 El fogyot minden kincz:
 20 Csak mint az sebes szél el multak.
 Tekincsed meg amaz erös Hector Vitézt:
 Vagy Nagy Sándort, ki tött sok harcban rezzenést:
 Nem de nem élteké!
 Mind puspáng nyölteké?
 25 Most pedigh ritkán hírek hallék.
 El-romlot életek föld edenyek lévén:
 El-hervadot szivek; mert folyta kelevén:
 Az halálra utat,
 Mely földben be szállat;
 30 Ezzel bizonyossan mutatták.
 Ezen sorsom nékem lén most édes, hazám:
 En-is te éretted sokat fáradozám;
 Es hogy ez életben:
 Nagy jó becsületben:
 35 Mindenektül immár tartatnám;
 Akkoron te tüled Dajkám-túl megh válnom:
 Akkor az véletlen halált megh kostolnom;
 Barátim jaijával,
 Gyermekeim kárával,
 40 Kölleték az nagy hidegh utban.
 O kegyetlen halál ki most *rám támodtál!*
 Hová lett jehg szived, hogy nem gondolkodtál!
 Nem de nem voltaké?
 S-Nem talaltattaké?
 45 Az kik után kaszád hajtanád.
 Nem de el fogytaké házánknak rontoi?
 Nem de el vesztéké vérünk ki ontói?
 Az Poganyságh közöt,
 Ki megh környékezzet,
 50 Nem de elég praedat löltélé?
 En ugyan hogy lassam édes megh váltomat:
Óhajta kívántam drágha Zálogomat;
 Melyben boldoghságha,
 Örök vigaságha,
 55 All egyedül minden szenteknek.
 Mind az által hogy ha ez Világhban való,
 Anya-szent-egy-házát, mely keresztben álló;
 Edgyszer virágozni:
 S-mindenüt áldoznij:
 60 Lélekben megh érhettem vólna.
 Annál tudom nagyob örömöt szivemben:
 Erezhettem vólna be menven Mennyeghben;
 Az hová várando:
 Minden megh tartando:

65 Igaz Lölki tagja Christusnak.
 De hogy boldogságom tellyes el vételét:
 Isten Országában lölkönnék lételét:
 Megh ne késeleltesse
 Szivem jelentése
 70 Beszédemet hozzátok tészem.
 Mivel azért cserép töredékeny Ember:
 Az kiben az vétek csak hamar fészket ver;
 En-is vóltam gyarlo;
 Hozzatok haszomlo:
 75 Ha *mít* ez eletben vétettem.
 Ennekem Christusnak kénszenvedéséért
 Es Szent Halálának drága érdeméért
 Valakikkel éltem,
 Szoltam, jártam költem
 80 Szübül kérem most megh engedgyen.
 Isten légyen tehát édes hazám hozzád:
 Isten oltalmazza kívül belől bástyád:
 Adgyon csöndességet:
 Kivánt könnyebséget:
 85 Minden nemzetségek népeközt.
 Tikteket-is kegyes Méltóságos Vrak:
 Groffok, Szabadosok, kiket nagy kü Váarak,
 Vitézlo szép néppel:
 El-rendölt sereggel:
 90 Ekesitnek mint fejt az tagok;
 Istennek hatalma és erös nagy Karja
 Tégyen erősekke, hol szivetek varja:
 Hogy pogány népeknek:
 Ti ellenséghteknek:
 95 Légyen elöttetek romlása.
 Igy tinéktek szabad Király Városok:
 Nemes és Nemzetes Fö rendek Tanácsok:
 Az szép szabadságot
 Fényes igasságot
 100 Istentül adattatnij kívánom.
 Engedgye tárháztok bekességhben légyen:
 Örökös josztok naponként terjedgyen:
 Az Christus Vallása:
 Igaz Tanítása:
 105 Szivetekben örömt gyujcson.
 Isten veletekis szerelmes magzatim:
 Kiken most zokognak rokonym s-barátim:
 Nevelkedésteket:
 Hoszu életteket:
 110 Az Vr kérem engedgye menybül.
 Tégyen erősekke az jo szándékokban:

75 mint

Nevellyen az hütben s-töb ajándékokban:

Hogy edgymás szeretök:

Hireteket féltök:

115 Lehesetek minden üdőben.

Ezék után Menyben csöndesz halál által:

Az Vrnak Angyali szolgálottyok által:

Tikte-is vigyen bé

Az boldogh örömbe

120 Kivánom azt tellyes szivembül.

KÁLLÓI FÉNYES ISTVÁN

ME Központi Könyvtára
461. 747
MISKOLC

**DEBRECZEN VAROSSANAK, EZ KERESZTYEN RES-PUBLICANAK
NAPONKENT ARVIZ KEPPEN NEVEKEDET, EZ ESZTENDŐ FOR-
GASIBAN VEGBEN MENT SIRALMAS SORSAINAK, KESERVES MEG
BANTODASINAK, HELYTELEN EXPENSAINAK EGY NEHANY VER-
SEKBEN FOGLALT COMPENDIUMA**

ANNO DOMINI JANUAR 1. DIE

1. Ezer hat szaz hatvan negyedik esztendo mikoron be erkezek,
Debreczen varossa, ez helynek lakossa magarol gondolkozok,
Dobozi Istvan ur hetedszer viszontag fő birova tététek,
Varosunk igaja es directioja tollünk ra bizattatek.
- 5 2. Oh felseges Isten, kitül vagyon minden tiszteseges hivatal,
Ki mit el vegeztel, magadban fel töttel, nem haghat senki által,
Adgy eröt biranknak, hogy mint te nyajadnak dolgait okossaggal,
Boldogul vihesse, s gondgyat viselhesse, legy jelen oltalmaddal.
- 10 3. Keves idöt erhet, czendes alig lehet, uy biro hivattatik
Die 6 Jan. Varadi basatul, kinek nem szemelye, de penze kivantatik,
Holott ezer taller honorariumban basanak igirtetik,
Azon kívül ket szaz taller, mint tavaly jart, tölle el engedtetik.
- Die 20 Jan. 4. Az honnet bekevel esküt tarsaival az midon meg erkezet
Huszain basatul Ersek Uy varabol ottan levél küldetet,
15 Buzanak, arpanak oda viteleben kiben minket fenyeget,
Die ultima Jan. Azt sem mulathattuk, söt vegben is vittük, nem tehattünk
egyebet.

FEBRUARIUS

- Die 2 Febr. 5. Böjt elő havanak az masodik napja minket meg szomorita,
Mert feles szekeret az varadi basa hozza vinni meg hatta,
- Die 4 Febr. 20 Maga is nepevel, minden seregevel hogy be szal, meg mondotta.
Az szerent mondasat s deliberatumat meg nem is változtatta.
6. Izrael pasztora, nem alszol te soha, söt hiveidre vigyasz,
Poganyok tanaczat, el bonthad szandekat, modot mindenben ta-
lálasz,
Kik te benned biznak, oltalmoknak tartnak, azoknak melleje
álsz,
Az veszedelemből, nepedet insigbol, ki hozhad, az kit akarsz.

- 25
Die 4 Febr. 7. Noha Kuczok basa törökkel tatarral az fel földre megindult,
Feles hadaival, gyalog janczarival onnet hazul el készült,
It nem is mulatot, mint kész nyeresegre az Tisza fele mozdult,
De Isten szandekat, meg gatolta uttyat, s elmejeben meg bodult.
- 30
8. Paranczolt az Isten az havas essöknek, az ki mingyart engedet,
Mint az eg szakadot, szemmel ki lathatot? Ember nem is mehetet,
Az sürü fergeteg, rettenetes hideg közülök sokat meg vet,
Latvan nem méhetnek, sokan meg ismertek az magyarok Istenet.
- Die 9 Febr. 9. Nagy szegeny vallással, orcza pirulással vissza terni kellett,
Az keresztyenségek Tiszantul, sem innet, semmi kart nem tehetet,
35
Die 10 Febr. Utyaban, Kalloban, hogy be hodolnanak, el külte az levelet,
De öket az Isten, ki erős mindenben, meg tartotta mint nepét.

MARTIUS

- Die 12. 10. Martius a' Marte, probat et in arte, török lovat patkolya,
Die 13. Balku Pal juhait, balkany czelédit hajnalban fel rabollya,
40
Ide be meg szalvan, egy eczaka halvan, az szallast ki ki tudgya,
Mas nap nagy bekevel mind az nyereseggel indul, senki nem
bantya.
11. Ne veld be szalasa, török it halasa hogy minekünk teczenek,
Huszain aganak ektelen szitkai mert az egig erenek,
Büntelen birankra mellyeket ki szora, s elölle be menenek,
Ne szenved ur Isten, büntesd meg erőssen *káromlasat nevednek*.
- 45
Die 15. 12. Szekelyhid vara is Erdélyhez bekellik, Dippendal ki üzetik,
Leszen könyebsegünk, szünik sok insigünk, az emberek azt velik,
Boldvay kapitany, kit örömmel vartak, azonban el erkezik,
Kinek irasara s paranczolattyára töllünk követ küldetik.
- 50
13. De nem mi javunkra, sem szolgulatunkra Szekelyhidban be szalot
Az előtt mint nemet, ö is mint Dippendal, hogy tisztibe be allot,
Ajandekot kivan, nagy summat praedical, instructiot mutogat,
Arestum
Ki mellöl el nem al, mondgya, nem recedal, ket embert el sem
boczat.
14. Az honnet jot vartal, oltalmat kivantal, onnan is vagyon bajod,
Hogy hogy elegithed, eh gyomrat mint tölthed, kiczoda az
gyamolod?
55
Az szegeny barankat eh farkasra biztak, meg emeszt teged, latod,
Boldvay kapitany semmit alab nem hagy, öregbiti te kinod.
- Die 18. 15. Az török sem szunik, ejel is nem alszik, magokban devankoznak,
Az Barkocziaknak quartelyozasokrul felette tudakoznak,
Mint ezer mesterek nagy titkon ki jönnek, de mas fele tartanak,
60
Utakat vesztenek, mint ha be mennenek, de mas hova czeloznak.

36 öket Isten [A szótagszám miatt jav.] 44 [Előbb:] nevednek káromlasat 47 kapitany

Die 24. 16. Mint azért az nyulat, Barkoczy urfiat Oroszon csak meg lepik,
Mint magyar katonak, hitetlen pribekék, az hazat körül veszik,
Ki hogy nem vigyazot, strasat nem allatot, pogany kezében esik,
Es lo halalaban veletlen fogsagban Varadda be vitetik.

65 17. Ez uttal es moddal innen az varosbul hogy ket török vitetnek,
Kallay lovaszok reajok vigyazvan, töllök vissza nyeretek,
Kiert nagy busulas, basanak haragja mi ellenünk ki omlek,
Hogy mi ki valtanok s ki szabaditanok, mert tölle meghagyatek.

Die 29. 18. Barkoczy István is levelet küldötte, tuzzel-vassal fenyeget,
70 Mondvan, mert az pogányt az eöczéjért nem szan, varosostul
fel eget,
Az török nemzet is az ket török rabert az karoval ijeszget.
Ily veszedelemben, kerlek, mondgy csak edgyet, ki menthet meg
tegedet.

APRILIS

Die 7. 19. Zakmari general, Kob Volphangus Fridrich az is levelet külte,
Szekelyhid varaban mit praestaltunk, tudgya, s mind azt
jedzésben vötte,
75 Ket atyank fiait azon dolog veget hozza menni izente,
Kikkel hogy beszellyen, velek meg egyezven, magaban el vegezte.

Die 19. 20. Kik, hogy el menenek s oda erkezenek, Koppal szemben jutanak,
Rettenetes adot, nagy contributiot, rajtunk ot kivananak,
Vegre utollyara latvan, meg kel lenni, vele convenialnak,
80 Ezer öt szaz köből buzaban emberink ottan meg alkuvanak.

21. Promissum debitum. Kop csak ezt kivanta, s igen rövid napot
hágy:
Lassad te szegenyseg, debreczeni kösseg, ez dolog valoban nagy,
Te kicziny javadra, praedáltotasodra vajki sok nemzetség vágy,
Hogy ha nem fizethecz, semmire nem mehecz, mint az barany,
olyan vagy.

65 22. Az nemet jarmaban esel az markaban, valamint szabadulhacz,
Az mit meg igirtel, hid el, egy fillert is abban le nem szalithacz,
Arestum It követ az fogsag, elotted az rabsag, gyamolt senkit nem lathacz,
Lassad, mit czelekszel, kinek esedezel, nem hisznek, hogy nem
adhacz.

MAJUS

Die 1. 23. Pünkösdneyek hava is azonban el juta, az is meg nem uijta,
90 Mert varadi Kuczok Mehemet basanak ilyen levele juta:
Szaz lovasz szekeret allatnank, küldenenk, azt erőssen meg hatta,
Varadrul ő neki indulni kellene, azt is bővön meg monta.

24. Mind az idők közben az czaszar haraczat ejel nappal szerzettük:
Huzassal, vonassal, sokaktul fogsaggal nagy nehezen ki szedtük,

- 95 Czaszar levelenek a' tenora szerent, mind az summat be vittuk,
Feles atyankfiat, feles kisirokkal birankat is be kultuk.
25. Azonban az summat, Szent Györgynek adajat hogy Varadda
ki szedtek,
Die 2. Az rend tartas szerent, mashoz nem egyebhez, az kincztartohoz
vittek,
Az kinek hazaban egy erös ladaban batorsaggal le töttek,
100 Honnet hogy mi romlas, követne pusztulas, ingyen nem is
remeltek.
26. De az kincztartoval Kuczok basa titkon azt immar el vegezte,
Arra az summara, ne hajtana masra, se kezehez ne venne,
Mert szüksege van ra, el vinne s akar ki bator ötet keresne,
Hozd elő az summat, ugymond az basa, lad, had ö maga szemlilne.
- 105 27. Az mit paranczolnak, valamit mondanak, kelletik azt mivelni,
Nincz senki oltalmok, ninczen biztatojok, ninczen tova mit
tenni,
Summat elő hozvan, rendel fel olvasvan, kezehez kezde venni,
Kesz levelet adni, ismet meg fizetni, azt kezde beszelleni.
28. Jo nagy Isten, szany meg, serkeny fel s tekinczd meg Debreczen-
nek romlasat,
110 Ismet azon summat, ha töllünk kivannyak, utolso pusztulasat
Szemünkel meg lattyuk, el sem kerülhettyük veszendo állapottyat,
Verd meg Kuczuk basat, oltalmazza kartul Debreczennek
varossat!
29. Mas nap keszülettel, tabori nepevel az varosban be szalla,
Die 4. Az negy ezer taller, kit töllünk el vive, vala mind eppen nalla,
115 Nallunk nem mulata, de sokat tractala, s csak egy eczaka hala.
Die 5. De sok szegeny embert lova nélkül hagyta, mas nap hogy el indula.
30. Az fenyves vezertül meg volt paranczolvan, hogy oda fel siessen,
Ki meg tartoztatna, utat meg gatolna, senki is ne lehessen,
Nem itil oly nepet, ki az ö hadain diadalmat vehessen,
120 De Isten nem atta, hogy bekevel vissza nepevel meg terhessen.
31. Halvan az magyarok, az fő fő hadnagyok Kuczok basa el mentet,
Eok is minden felöl kerik s emlegetik nemetek segitseget,
Senki nem gondolta, keves ember tudta, az nagy urak sereget,
Kik fegyverben voltak, s kik mentek, nyargaltak Varadnak ö
videket.
- 125 32. Kedre virradólan, indulvan szep lassan, Varadhoz el jutanak,
Die 27. Kallay gyalogok, kik elsök es batrok, kapukat be vaganak,
Mint az sebes essöt magyarok az szerent löveseket szoranak,
De az vitezekben Raköcgy Laszloval felesen el hullanak.

- 130 33. Barkoczy Sidmont, ki kialtot sokat, de visza nem nyerhetek,
Eök is hamarjaban, leven nagy haragban, Varadot fel perselek,
Sok szep nyereseggel, szep öltözetekkel lovakat meg terheltek.
Feles bulyat nyerven, sok magyar rabot is fogsagbul ki mentek.
34. Ezt hogy czelekedtek, szepen vegben vittek, javallyuk, s nem is
bannok,
135 Varasunk romlasat, rettenetes karat, ha abbul mi nem varnok.
De felö, hogy sokkal, barczak ne börünkel, azt mi meg ne potolnok,
Mert török fortellyat, annak alnoksagat immar mi regen tudnok.
- Die 29. 35. Vice generalis az magyar urakkal mas nap latnunk el jöve,
Az nemet sereget be nem szállitana, fő birank arra kerte,
Abbeli dolganak, jo akarattyanak jutalmat is igrte,
140 Ki abban kedveze, nemettül meg örze, az arrat is meg vötte.
36. Mert leg elsőben is egy szep selyem szönyeg ajandekben adatek,
Az utan szaz taller, egy aranyas selleg, de azzal sem elegvek,
Vegre egy paripa, oda fel utanna, mi töllünk el küldetek,
De mind ezekkel is Pethö Sigmond urnak kedve be nem telhetek.

JUNIUS

- 145 Die 6. 37. Ezt Kuczok basanak hogy tudtara attak, igen igen meg ijert,
Ki mar annelkül is nemet vitezektül valoban meg veretet,
Lo szajat forditvan, Varad fele tartvan, ejel nappal sietet,
Biro hogy be mennyen, egy orat se kessen, küldöt ilyen levelet.
- 150 38. Mit kell czelekedni, mennyene, ne mennyen, az jo tanacz kellene,
Ha modgyat találnok, job lenne, gondolnok, ambator be ne menne,
Noha semmi vetke ninczen az bironak, de vallyon s ki ne felne,
Illyen nagy probara, eletet koczkara, ki volna az, ki vetne?
- 155 39. Az igaz beszednek, ninczen az mentsegnek mert ö előtte helye,
Az mit meg czelekszik, mikor meg haragszik, ki perelhet ö vele?
Az vizet az farkas latod fel zavarta, de barany lakol erte,
Nem czuda, hogy felti, biro magat gyöttri, pelda vagon előtte.
40. It test az lelekkal minden tehetséggel egymassal hadakoznak,
Ha el megyen, testben hogy még meg jöhessen, kevesen
gondolkozna,
Hogyha el nem megyen: varos veszedelme, lattjuk reank czeloz-
nak,
160 El megyek, azt mondgya, el nem vesznek, tudgya, az kik az
Urban biznak.
41. Így magat meg gyözven, mindent felre teven, mint halalhoz
keszüle,
Jo akaroitul mikoron buczuznek, könyve alá gördüle,
„Az Urnak ha tezet, s tezet az tanacznak, en nem allok ellene,
Isten mar hozzatok, valakik hol vattok”, s az szekerre fel üle.

- 165 42. Tygris tejel tartot, parduts emlöt szopot, az ki meg nem eset,
Meg ertven ez dolgot, halvan ez siralmot, még is mast czelekedet,
Bezzeg kemeny szívü es kö természetü, ha szeme nem könyvezet,
Latvan meszar szekre birajat halalra menni s meg nem keserget.
- 170 43. De Isten ö nepet, mint ö örökseget, ez irant is nem hadgya,
Mint eh oroszlanak, szajat az basanak az Isten ugy be zarja,
Hogy szegeny birankat, kit halalra szantunk, ingyen csak meg
sem szidgya,
Die 8. Hogy vetket nem latta, csak hamar az basa bekevel el boczattya.

JULIUS

- 175 44. Bodvay Martonnak sok fogasi vadnak, kit el nem viselhattunk,
Az kiért Erdélyben az fejedelemhez emberinket küldöttünk,
Rab atyankfiaiit hogy el boczatatna, urunknak könyörgöttünk,
Az mint hogy instaltunk, s az mint supplicaltunk, tölle
meghalgatattunk.
- Die 10. 180 45. De czalard Bolvay cigany, mint moldvay, semmit meg is nem
szunik,
Ez szegen varosnak, s ennek lakosinak karara igyekezik,
Mikeppen es honnet, kitül mit vohasson, agyaban gondolkodik
Rab atyankfiaiit el nem boczathattya, mondgya, hyaban kerik.
46. Nemet commendantal vadnak baratsaggal, minden gonoszt
forralnak,
En te rad mutatok, ti okoskodgyatok, magokban igy tractalnak,
Debreczen varossa lassuk mint alhattya, hogy ha be nem hodolnak,
Tömlöczel, fogsaggal, ijeszd musketakkal, hogy ha meg nem
alkusznak.
- 185 47. Az fejedelmet is immar busitottak, am levelet is hoztak,
Rab atyokfiaiit hogy el boczatanam, en töllem azt kivannyak,
Tovab en nem tartom, ma is el boczatom, az vitezek ök lassak,
De ha ök akarjak, azt is arestallyak, kik az levelet hoztak.
- 190 48. Ez szep kis tanaczot mint mezes madzagot az commendant
javallya,
Arestum Urunk levelere nem hajt ö senkire, teczik, hogy arestallya,
Mint Pilatus vizben, Boldvay csak szinben, kezeit mosdogallya,
Hogy ö nem czelekszi, az nemet ha teszi, nem tehet rolla, vallya.
- 195 49. Zakmarhoz is vonnak, ot is fogva tartnak, hogy mondanok ezeket,
Ezer öt szaz aranyt oda is kivannak, arrul, mondgya, nem tehet,
Egy özvegy aszony is azt megfizetheti, Debreczenbül ki telhet,
Még nagy boszusagra, masok hallasara, beszél ö illyeneket.

- Die 27. 200 50. Eleg sok huzással, sok igyel es bajal az mint meg szerezhettük,
Szathmar varossa is bennünket meg szanvan, kölczön penzt ot is
kertünk,
Nemet kivansagat, mind az egesz summat am be tellyesítettük,
Rab atyankfiaiit a zakmari varbul summan szabadítottuk.

AUGUSTUS

- Die 1. 51. Egy hitvan görög is generalist futtya, rajtunk nagy summat
kivan,
Rabsagot mi ertünk hogy szenvedet volna, bennünket be vadolvan
Ket szaz tallerokban, ilyen nagy summaban ketelen meg alkuvan,
Meg attuk, s fizettük, söt hogy el szabadult, husz tallerral
megtoldvan.
- 205 Die 4. 52. Meg is Szekelyhidban mint erös fogsagban, emberink ot
tartatnak,
Collegium penzet, ki ket ezer forint, egyel töbet kivannyak,
Az kapu szam utan valo fizetest is böven rajtunk meg vontak,
Lassuk, mit czelekszunk, addig emberinket onnet el nem
boczattyak.
- 210 53. Mit tucz tehat tenni, kinek könyörögeni, senki nem szan tegedet,
Erdely rementelen, maga is erötlen, kivannya csak penzedet,
Valamint s valahogy, de ketelenséggel meg igirtük ezeket,
Mig mind egy fillerig nem tellyesítettük, ot cigaztak bennünket.
- 215 54. Meg czelekedhetted, am vegben is vitted Boldvay szandekodat,
Debreczen varossan, ennek ö lakossan ki tölthetted boszudat,
Az nemet mar nem bant, söt te veled fen lat, kedveltetted
magadat,
De el hidgyed, Isten nem szenvedi könnyen, s meg fizeti dolgodat.
- Die 28. 220 55. Az idök forogvan, urak discuralvan, Tiszantul meg egyeztek
Szent Job ala menni, ottan sokat nyerni magokban el vegeztek,
De Isten hirevel nem jöttek jo veggel, s meg partoltak nemetek,
Hol semmit nem nyertek, szellel el oszolvan, hyaban vissza tertek.
- Die 30. 56. De Barkoczy Istvan, Debreczeni quartelyt, miben allyon, hogy
tudgya,
Az ö katonait s az Czaki hadait az Tocsohoz szállittya,
Elegseges elest, bort, arpat, kenyeret, hust vigyenek, kialtya,
A szölös kerteket, adgyunk mind eleget, ugy meg oltalmazhattya.
- 225 57. Ezzel ketelen vagy, az mit adhacz csak adgy, mert külömben
nem lehet,
Mind kertben, mezöben, it az kerületben, mert nagy karokat tchet,
Az bort böven hordgyad, azt jo szoval adgyad, ugy örzi meg
szölödet,
Am egy hajdu lopott, kiert meg fuladot, egy nagy füz fan szen-
vedet.

SEPTEMBER

- Die 11. 58. Az hir czendesedven, keves idő telven, Kuczok basat hivattya
230 Az hatalmas vezer, ejel nappal mennyen, azt el nem
mulathattya,
„Meny el, de meg ne terj, soha felenk se ferj,” a szegenyseg
kialtja,
„Büntesse meg Isten, mert az el vött summat minekünk meg
nem atta.”
- Die 14. 59. Kire nezve mingyart az fenyés vezerhez emberinket boczatok,
235 Hogy meg előzhetnenk, azon igyekeztünk, s elege instrualok,
Kuczok basa ellen nagy batran mindenben panasznolni tanitok,
De leg kivaltképpen az negy ezer tallert hogy meg kernek,
oktatok.
60. Kik nagy felelemmel, de nagy sietseggel fő vezerhez el mennek,
Az mint el küldöttük, mint nekik meg hattuk, szivesen
remenkedtek,
240 De csak az faratsag, ninczen az igazsag, vekony valaszt nyerhettek,
Noha levelet ad, de nincz az summa, lad, csak hijaban meg
tertek.
14. 61. Uy basa azonban levelet boczatvan, birankat be kivannya,
Az is nem személyet, de az emberseget hogy lathassa, akarja,
Ki hogy köszöntetnek s ajandekoztatnék, erőssen paranczollja,
Szavat meg fogadgyuk, akarattyat tegyük, ő Varadnak basaja.
- 245 62. Ezt alig vegeztük, palatinus urunk kunok dolgat allattya,
24. Magokat fel vigyük, vagy el igazitsuk, mert velünk meg banattya,
Azert nagy nehezen hat szaz forint penzben ket kun embert meg
hadgya,
30. De mas felöl ismet töb kun s jaszok ellen az levelet ki adgya.
- 250 63. Ninczen az jo tanacz, nem is kell az törvény, el költ az igazsag is,
Sic volo, jubeo, nem kel törvenytudo, had jusson ennekem is,
Praedan kapo tiszttek igy teczik ti nektek, meg romlotok még ti is,
Saska am marhat hajt, kit sok szegeny sohajt, de sohajtok meg
ti is.

OCTOBER

- 5 8bris 255 64. Varnad szived szerint bar csak keves időt ha czendesen elhetnel,
Ez sok inseg között, kit bün read hozott, ha pihenest vehetnel,
De ime Szolnakhúl török csauzoktul erkezek egy nagy level:
Az hid czinalasra, az kovacz munkara s feles embert küdenel.
65. Annak is irasat, ő paranczolatyyat el nem mulatathatod,
Az szegeny emberek, hogy el készülyenek, meg kellettik
mondanod,

249 költ <mar> az

- Mint hogy czaszar dolga, noha nehez munka, de csak meg kell
fogadnod,
- 260 De czauz markaban, mit vets az torkaban, ez a leg nagyub bajod.
66. Jo az szolnoki hid, de hitetlen czauz ö azt helyben nem hadgya,
Szegeny emberinket veri es kergeti, mod nelkul haborgattya,
Az nagy bialoknak, lövö szerszamoknak azon leszen az uttya,
Azert ugy czinallyuk, mondgya, jól meg lassuk, mert ez az varos
dolga.
- 265 67. Konnyu paranczolni, nehez vegben vinni, hol talalsz anny szal fat,
Bontattya, hanyattya, hoszan fel allattya ottan az hidnak karjat,
Lovara, magara, mint czaszar dolgara, kivan igen nagy summat,
Alig hat szaz taller, (mert fa ot sokat er), vegben vitte ez munkat.
- 19 8bris 68. Az hid am immar kesz, de vallyon s hova lesz, ha erre jö az tabor,
270 Jelen van az szüret, de oda ki mehet? Haszontalan az labor,
Tatar duhosseget, ö kegyetlenseget hozton hozza az rumor,
Maradasod felöl nincz remenseg sehol, környül vöt minket timor.
22. 69. Tengernek habjaban, sillyedö gallyaban midon igy hanyatatnal,
275 Sehonnan senkitül, gyamolyt az embertül ingyen nem is gondolnál,
Söt az bekeseget az hatalmas Istent szivesen sem imadnal,
Meg van az bekesege, el ment az ellenseg, bar ö neki szolgálnal.
- 280 70. Seregeknek ura, ki meg sujthacz noha, de veg keppen el nem hacz,
Ki noha töröknek jarmaban vetettel, de lelkünkben meg tarthacz,
Haborusag utan zurzavar el mulvan, bekeseget te adhacz,
Az veszedelemben, mint az mely veremben, be vets s ismet ki
hozhacz.
71. Adgyad hogy ez az frigy, kit ember alig hit, legyen immar allando,
Ez nyomorult helynek, mint Isten nepenek ne legyen valtozando,
Lenne könnyebsegünk, egy kis pihenesünk, ne lenne csak mulando,
Söt diczösegedre, te tisztesegedre örökke maradando.
- 285 72. Most kel mar vigyaznunk, minden fele mennünk, Erdelyt is fel
keresnünk,
Hatalmas ket czaszar mi modon es forman alkudtanak, meg
tudnunk,
25. Tanaczbul ket embert kesedelem nélkül illendö el küldenunk,
Latnok, ki lesz urunk, kitül kell fuggenünk, ne huzna minden
bennunk.
27. 73. Ezt hogy vegben vittük, csak hamar Zakmarbol ime level erkezik,
290 Kiben Cop general paranczolattyara ket emberünk küldetik,
Mit kivan, nem tudgyuk, de hogy rank halaszon, tanaczban
vegeztetik,
Mert az idő közben, hihető, emberünk Erdelybul meg erkezik.

NOVEMBER

- 9bris 10 295 74. Valamit de eztet Boldvay kapitany az dezmat urgeallya,
Artalmas lelkeit igen hamarjaban közinkben expediallya,
Mind borbul, buzabul, szintugy az arpabul az dezmat exigallya,
Hogy nem telik kassa, latvan keves haszna, az alkuvast
tractallya.
- 9bris 15 300 75. Ket szaz veka arpat, buzat mas fel szazat az torkaban be vetenk,
De az bor dezmanban, hogy nagy czalardsag van, nehezen vegez-
hetenk,
Az török mi keppen, ő is azt mind eppen kivannya, s meg egyezenk,
Barany dezmaabul is kedveket keresök, egyebet sem tehetenk.
- 305 76. Hallottuk azonban Zakmart alattomban Szekelyhidnak rontasat,
Az szerent ertette, Boldvai, s el hitte ket czaszar alkuvasat,
Nehez neki ez hir, felesegestül sir, halalra atta magat,
Az kit gyüjtöt kinczet, felti az eletet, latvan maga romlasat.
- 305 77. Had, had gonosz ember, feneketlen tenger, minket elegge gyötrel,
Nem haza javara, de magad hasznara Szekelyhidban te ültel,
Te sok szegeny embert csak kicziny dologert hamissan meg
eskettel,
Nem szan senki teged, akarvan, mint az eb, talygarul le estel.
- 310 78. Edgyk alig mulik, masik következik, rajtad Isten ostroma,
Az honnet nem felnel, karod lesz, nem velnel, veszedelmes az ora,
Az hitetlen ember teged meg ejthessen igyekezik karodra,
Az mint hogy meg is czap, el hidgyed rövid nap, ha nem vigyaz
magadra.
- Die 15. 315 79. Barakony Ferencz tolvaj katonait azonban el boczata,
Az maczi telekrül minden törvény kívül czordankat el hajtata,
Kik utan az varos követ atyokfiat sietven expedialta,
Die 16. De ninczen az biro, sok ember csak siro, batran ő azt patralta.
- 320 80. O nyomorult varos, felette vagy karos, az ag is vonson teged,
Tudgya Barakony, azért nem kimilli, latvan nincz segitseged,
Nyolcz szaz forintokat, ket szaz veka arpat azért kivan te tölled,
Azt ha meg nem adod, oda lesz az czordad, tölle ki nem veheted.
- Die 28. 325 81. Zakmarbol Rottaltul, az czaszar kepetül emberink meg jutanak,
Zabolcz es Biharrol, annak hatarirol elegge disputaltak,
Mint Zabolcs megyeböl, ez nyomorult helybül feles buzat kivantak,
Ha szabad meg irni, majd negy ezer köblöt rajtunk venni
akarnak.
- 325 82. Az ket gonosz között, ha ki kereshetnök, az jobbik reszt
követnök,
Az mellett allanank, hogy kart ne vallanank, kinek hatunk
vethetnök,

317 [Az is beszúrva a sor fölött.]

Ne csak az sirunkat szednek az gyapjunkat, uttyat ha ki
lehetnek,
Ez dolgot az Isten ö igazittya el, ha neki kedvét tennök,

DECEMBER

- Die 3 xbris 83. Az negy ezer tallert, kit Kuczok basa el vit, meg sem atta meg nekünk,
330 Noha az fő vezer levelet irt neki, kit oda fel küldöttünk.
Szepen szol, de meg czal, s azon mesterkedik, hogy el veszthesse tölünk,
Am az mely levelet onnan felül küldöt, mar Varadda be vittünk.
- Die 4. 84. Kit ot el olvasvan, az summat nem latvan, igen meg haragvanak,
335 Az fenyes vezerhez embert keszitenenk, mindgyart paranczolanak,
Az szerint emberünk igen hamarsaggal az utra indulanak,
Enny költseg utan, Ur Isten, hyaban, adgyad hogy ne jarnanak.
- Die 13. 85. Szekelyhid varanak, el pusztulasanak közel mar veszedelme,
340 Boldvay az oka, akarki meg vallya, tudgya az fejedelme,
Meg is dezmat kivant, kit exigalt s nem szant, az lesz ö jövedelme,
Kit meg ne emeszen, miatta el veszen, s halal legyen erdeme.
86. (Egy üstökös czillag az egen fel teczet, nem tudgyuk mit causal,
Rettenetes czapast, dög halalt, változast hihető, hogy operal,
Avagy meltosagnak, kiraly pompanak veget talam ominal,
Vagy orszag indulast, pogany közt ver ontast ne talantam
praedical.)
- 345 87. Ily veszedelemben, tengeri szelvezben midön ez hely forgana,
15. Vilag czudajara, noha sok karara, im meg is meg marada,
Isten utan nem mas, de az tellyes tanacz volt ennek az oszlopa,
Azok közöt ezköz volt az meg tartasban varasunk fő biraja.
- 350 88. Eleget szenvedet, sok törödest fel vöt, azt meg vallya akarki,
Mind futot, faradot, meg ejel sem alut, nem tagadgya azt senki,
Ninczen szolgalttyat, ki ö faratsagat meg köszönhetne neki.
Istentelen az, ki ilyen birajanak holtat kerne valaki.
- 355 89. Az faratsag utan czendes nyugodalmat hogy adgyon neki Isten,
Szamos esztendökig vilagban sokaig egessegben elhessen,
Jovendö tiszteteknek, also es felsöknek pelda s tükör lehessen,
Vilagbul ki mulvan, kivannyuk minnyajan, menyegben fel
mehessen.

5.

Az felseges Leopold nemet czászár vrunk ö felsege Felső Magyar országban minden fortalitiumban collocalt nemet, horváth és magyar minden vitezit az hajdusaggal edgyütt Strasoldo ö nagysaga, magyar országgi generalissa, kassai commendantya nagy titkosson egyben gyüjtven nagy hirtelen es veletlen Debreczenben irrumpalván, tizen heted napigh szabad quartélyul lakván, az idök alatt vegben ment siralmas es soha el nem felejthető

DEBRECZEN VÁROSSANAK SIRALMAS ESETINEK ES KESERVES
—S— GYÁSZOS PASSIOINAK RÖVID VERSEKBEN LE RAJZOLT
CONSIGNATIOJA

tisz. Dobozi István vr fő biroságában

1. Vajha en szemeim kut főve valnanak,
Debreczeni romlást megh siráthatnanák,
Egen csillagok is gyászban borulnának,
Nap s' hold is ez dolgon el almelkodontának.
- 5 2. Mit remélsz s' hova lész Debreczen várossa?
Az te romlasodnak nem lész sehol mássa,
Ártatlanságodat akárki megh lassa,
Hijaban, senki nincs, ki dolgod forgassa.
- 10 3. Az idegen nemzet teged nem segithet,
Migh neki fizethecz, az csak addig szeret,
Erdely távoly tüled, veled jól nem tehet,
Isten csak egyedül, ki teged megh menthet.
- 15 4. Igaz vallásodért már fontban tetettel,
Az bünert pediglen koczkára vettettel,
Végso romlasodra ez mai nap lettél,
Isten ha megh nem szán, Debreczen, el estel.
- An. 1675. Die 6.
Decembris
- 20 5. Ezer hat száz hetven ötöd esztendöben
Hogy jutank, s' el esenk szinten decemberben,
Az hatodik napját nagy emlekezetben
Illik megh tartani s' siratni eltünkben.
6. Strasoldo generál sok ezer hadakkal,
Horváth, nemeth, magyar s' mind a hajdusággal,
Rendelt seregekben tüzes szerszamokkal
Mert rank jönnek eppen hosszu lajtörjakkál.
- 25 7. Kiknek elejekben követeket kuldenk,
Hogy rank ne jönenek azon remenkedenk.
„Az rebelliseket keresik, ne felnenk,
Mondgyak, lehetetlen, hogy rajtok ne mennenk.”
- 30 8. Kerdezik, ha török vane az városban,
Hát az rebellisek vadnake banatban?
Fegyvert nem fogtoke? kerdezik gyakrabban,
De csak el vegeztek, be szallyanak bátran.

Cím consequatioja [A városi jegyzőkönyvben olvasható bejegyzés alapján jav.]
3 E(n)gen csillagok(nak) [Az is beszúrva a sor fölé.] 5 [A hova a sor fölé beszúrva.]
15 romlasora 20 sirantni 26 remenkednek

- 35 9. Látvan, hogy az tábor rendelt seregben all,
 „Senki fegyvert nem fogh”, az követ repical,
 Nyitva van az kapu, az nep nem reluctal,
 Lassa, mit cselekszik az nemeth general.
- 40 10. Az quartely mesterek elől be jövenek,
 Nemeth generálnak szállást rendelenek,
 Palfi Károly es Smid melléje esenek,
 Az templomhoz közel megh telepedenek.
- 45 11. Az ucczak ö nalok mind irasban vadnak,
 Hol az Nemeth uccza, arrul tudakoznak,
 Kinek hol quartellya, mind arra czeloznak,
 Mind lovas, gyalogok, hajduk be szállának.
- 50 12. Az gyeneralt birak mindgyart salutallyak,
 Egy aranyas bottal megh ajandekozzak,
 Fel dulni az varast, kerik, hogy ne hadnak,
 „Ne fellyen az váras”, csak azzal boczátyák.
- 55 13. „De rebelliseknek házokat ki mutasd,
 Császár parancsollya, biró, el ne mulasd!
 Confusio leszen, mondvan, ne halogasd,
 Curoczot es lakost magad ki válogasd.”
- 60 14. „Nincsen abban modunk”, az birak felelnek,
 Lássá, mit cselekszik, de arra nem mennek,
 Elöl tűz s’ hátul viz, ha mind is el vesznek,
 De keresztyen magyart ök kezben nem visznek.
- 65 15. Több grofok, urak is, mind reguiráltatnak,
 Smid, Palfi, Saffenbergh ajandekoztatnak,
 Szannyak megh az varast, az birák instalnak,
 De már sokan köztök praedat találtanak.
- Die 7. Decembris 16. Más nap mind az varast ujjonnan czirkállják,
 Hit szerint gazdakát mind examinállják,
 Szegeny magyar javát mindenütt praedallyak,
 Nehanyat közzülök porászon hurczollyak.
- Die 8. Decembris 65 17. Pater Josa első az lada nyitasban,
 Tudgya, hol s’ ki, hova, akar melyik boltban,
 Nagy Andrasnet könnyen fel taláta sutban,
 Kit el vitt magával hintoban Tokayban.
- 70 18. Apagi Györgynekis dolgat nem titkolom,
 Scholat, parochiat ö dult fel, ki mondom,
 Az rakott ladakkal elebb allott, hallom,
 Isten ö nekiis megh fizet, jól tudom.

46 megh [Beszúrva a sor fölé.]

- 75 19. Magyar Mihaly, kerzi az praedaban jeles,
Pap Mátyás, doroghi hadnagy, az is reszes,
Nem utolsó köztök hadnagy az Kerekes,
Mind egy inon futnak, egyikis nem kegyes.
- 80 20. Hazrul hazra jarnak, ladakat fel törnek,
Hol drága jországot kapnak, ebben tésznek,
Az kotya-vetyere azt elő sem visznek,
Sok szep keresmenyel nagy bővön töltöznek.
- 85 21. Az szegeny curuczot mint kopok hajhásszák,
Az ket aytajutis immár fel nyittatták,
Több fogh hazakatis mind megh látogattak,
Csak a kurvak házát bekesseghen hadták.
- 90 Die 9. Decambris 23. Templomban, scholaban, mind az ket toronyban
Keresik az cruczot szellyel az varosban,
Szegeny Vay Adám az füstös kunyhoban
Nem maradhata megh kis Csapo ucczában.
- 95 24. Kezben Komoroczi, ott van Takarois,
Gonda, Simon, Zákány, kezben Cseh Mihalyis,
Kocsonnyás Boldisar, ott Mérges Gergelyis,
El fogtak Pilissit, ott vannak többekis.
- 100 25. Megh van az grátia, de oda mindenek,
Siratnád, ha látnad, mert mezitelenek,
Hittel ki kerestek, nincs immar semmiék,
Egyebek nem maradt, csak az lelkek s' testek.
- 105 26. De megh testekben is nemellyek szenyvedtek,
Egy néhányan penigh megh fertezetttenek,
Nemellyek fogsagra el is vitettenek,
Nemellyek, szegenyek, ketseghen estenek.
- 110 27. Ki urát siratja, ki az házás társat,
Ki draga jországát, nemelly edes fiát,
Nemellyik sirattya hajadon leanyat,
Nemelly csak megh nem hal, s' átkozza oráját.
28. Magyar országh kincse mind kezben akadott,
Arany, tallér s' egyeb itt megh nem maradtott,

105 [A sor melletti margón:] <Die 11 X^{bris}> 110 Arany<an>

Az Tiszán tul való mind megh karosodott,
Szegeny hodoltsagis itt igen megh romlott.

- 115 29. Nem volt ilyen romlás soha Debreczenben,
Török, tatár, Szeydi illy kegyetlen keppen,
Varost nem rontotta illy ellenség keppen,
Magyar országh jóvát mert el vitte eppen.
- Die 10. Decembris
120 30. Szegeny tokaijak mind özve gyűltenek,
Az kallajjakis oda érkeztenek,
Szekereket kernek, mert ök haza mennek,
Mit cselekedgyenek, nem tudgyák szegenyek.
31. Teli futást ertek, s' keservessen sirnak,
Mikeppen ellyenek, hanem ha koldulnak,
Tugyak, hogy otthonnis semmit nem találnek,
Halnanak, szegenyek, ha megh halhatnanak.
- 125 32. Mind ezeket, Vram, megh erdemlyük tüled,
Mert nem böcsüllöttük te szentséges neved,
Mindenünk el vesszen, bár azt cselekedgyed,
Csak az egy lelkünket pokolra ne vessed.
- Die 11. Decembris
130 33. Az lelki pasztorok vannak felelemben,
Parancsollyak nekik, hogy gyűllyenek egyben,
Eijel leszen velek az general szemben,
Mint az meszár szekre, alnak éleiben.
- 135 34. De velek az Isten, s' ö partyokat fogja,
Az veszedelemben oket el nem hadgya,
Incsek az rebellist, terjenek megh, mondgya.
Ottan jó válaszszal, bekevel bocsattya.
- Die 12. Decembris
140 35. Nyolczad nap el telven, Barattyos érkezett,
Varadi basátul hozott egy levelett,
Eliben küldtek volt egy nemet sereget,
Kerdi, ez romlisanak az oka mi lehet.
- Die 13. Decembris
145 36. Sereggel az grofok Barattyoshoz mennek,
Mint egy öreg apost, ötet megh nevetnek,
Hany felesége van, tüle azt kerdeztek,
Magok nagy kevellyen maskeppen kerkednek,
37. Zöld köntöst az grofok magokra öltöznek,
Más nap Barattyost is generalhoz visznek,
Basa levelere, mondgyak, választ tesznek,
Egy darab aranyat nekie küldenek.

- Die 14. Decembris
150
38. Várta az szegensegh ennek is jo veget,
Tudakozza szegeny, nemet keszüleket,
Nem viselheti el annak sulyos terhet,
Nincsen sohol, kiben vesse remenysiget.
39. Nincsen szabadulás, csak az sivas, rivas,
Ki beszélhetetlen varosban az romlás,
155
Megh szaporodott már az ház es bolt asas,
Isten, ha megh nem szansz, megh van az pusztítás.
- Die 15. Decembris
40. Teczik az generalt inset megh keresnünk,
Szep bársonyos nyeretg ö nekie vinnünk,
Aranyos nemeztis nekie szerzenünk,
160
Talam vidamito valaszt tüle *nyerünk*.
41. Kedves az ajandek, de nem hágy szolnunk is,
Megh előz beszeddal, panaszt önem hall is,
Az officereket megh intette már is,
Mondgya, de dolgabul nem telik semmi *is*.
- 165
- Die 16. Decembris
42. Naprul napra arad keserves panaszunk,
Nincs satisfactionk, akar mint installyunk,
Az tisztok cselekszik, csak hijjabban szollunk,
Más dolgot tractalnak, hogy előttök allunk.
43. In loco delicti nemellet megh fogtak,
170
De megh is semmivel ollyat nem privaltak,
Akár mit vegben vit, bekevel bocsattak,
Egyet is közölök megh nem sanyargattak.
44. Collaldo commendant vendegseget indit,
Saffenbergt, grof Greist, több grofot hozza hytt,
Barkoczi urakat asztalához szollit,
De maga penzebül nem költött ö semmit.
- Die 17. Decembris
175
45. Sir kin az szegenseg, ott benn vigan laknak,
Nem kerdik hol termet, paxametát funak,
Szent imrei ó bort nagra commendálnak,
180
Ki többet ihatott, azt mondgyák legh jobbnak.
- Die 18. Decembris
46. Nem birnak már gazdák semmi jozzagokkal,
Csak vendegeskednek grofok ó borokkal,
El töltek az urak a' drága praedakkal,
Vigadnak s' kerkednek paráznaságokkal.
- 185
47. Város lakossát is borra eröltetik,
Ebedre s' estere mindenkor ki telik,
Jozágát el adgyák, de megis megh szerzik,
Ha ehel megh halis, azt semminek velik.

160 [Javítgatás miatt az utolsó szó olvasata bizonytalan.] <m>em<ny>ünk
164 *Mondgyad*; semmis 183 az <grofok> urak

- 190 48. Minden szava szitok, szakermentnek kialt,
Koszperdel házából gazdát ki toszigalt,
Edes javaibul szabadon disponalt,
Kevélyen hazában ala s' fel setikalt.
- Die 19. Decembris
- 195 49. Keves gazda vagyon, az ki megh nem sanczolt,
Az mit tüle kevánt, csak hamar be hodolt,
Sok gazdat az szallo házából ki tudott,
Addigh le nem is ult, migh ur nem parancsolt.
- 200 50. Mennyi sok szekeret, mennyi lovat kertek,
Mind az officirek ajándekot vettek,
Az utra sok ó bort hordokkal töltettek,
Profontal Szathmarigh s' tovább is mehettek.
- Die 20. Decembris
- 205 51. Vgy hadták Debreczent, mint az szedett szölött,
Takarodas utan, mint az pusztá mezöt;
Ne felly, mert az Isten vidamito szellöt
Ad neked rövid nap vigassagos idöt!
- 210 52. Ha testi kenyered teneked el fogyott,
Lelki kenyert neked az Isten mégh hagyott,
Az scholat, templomot elegend hogy megh tartott,
Lelki pasztorokkal, lam, Isten megh aldott.
- 215 53. Ezt Fekete Mihally Becsben vegben vitte,
Ő sok hamis vadgyát akar ki el hitte,
De csuda, Debreczent ez kár hogy követte,
Isten hajdukatis hogy rank eresztette.
- 220 54. Örüs az praedanak, de vegre megh banod,
Tegeedis praedálnak, szemeddel megh latod,
Tenekedis, hajdu, megh telik poharod,
Masok miatt leszen neked is romlasod.
- 225 55. Siralomra fordul mostani örömed,
Nem leszen Strasoldo mindenkor melletted,
Tes fel praedaltatol, hajdu, el hiheted,
Mert sok özvegyeknek javait el vettek.
- Die 21. Decembris
- 225 56. Latván Barkocziak, hogy ez nem jól esett,
Velek Smid general, az is megh egyezett,
Nem ő tanácsokbul az tabor be lepett,
Verje megh az Isten, mondgyak, erte öket.
- 225 57. Strasoldo generál ennek minden oka,
Ki az edictumot senkinek nem adta,

191 java<d>ibul 192 hazadban 204 neked <neked> 220 [A sok beszúrva a sor fölé.]

Szabad nyeresegre az hadakat hitta,
Az utan hajdukat szemtül szemben szidta.

- 230 58. Addig panaszlátok, futatok, járátok,
Addig bellicumot solicitaltatok,
Nem csak Debreczennek varossát rontátok,
Az egész orszagra romlast ti hoztatok.
- 235 59. Hol maraccz ez után, hajdu, ha mi talál?
Tudod, Debreczenben sokszor megh maradtál.
Debreczenhez, hajdu, az utan ne bizzál,
Velem szamot ne agy, romlasodban usszál.
- Die 22. Decembris 240 60. Karacson havának huszon kettöd napja,
Szabadulasunknak megh jelent oraja,
Strasoldo birákat magához hivattya,
Kiknek bö beszeddél ilyenkeppen szollya:
61. „Birák, az Istenhez jól könyörögtetek,
Hogy török, sem cruzot nem leltünk köztetek,
Ez egyszer városnak kegyelmet leltetek,
Im az hadaktul már megh mentlek bennetek.
- 245 62. De ha ez utánnis azoknak kedveztek,
Az rebelliseket köztetek szenyvedtek,
Tüzzel es mind vassal el rontom helyyetek,
Lesz vegsö romlástok altalam, hidgyetek.”
- 250 63. Aldott legy Vr Isten, mint madárt a' törbül,
Es mint három ifjat egö kemenczebül,
Ki mentet bennünket az veszedelembul,
Ez kegyetlen nepnek nem adal praedaül.
- 255 64. Tarcs megh ez utannis ez keresztyen nepet,
Oltalmazza, kerünk, az te gerliczedet,
Emeld fel az porbul te tiszteletedet,
Hadd, szivböl, lelekbül szolgallyunk tegedet.
- 260 65. Vajha decembernek huszon kettöd napját,
Megh szabadulasert Istennek nagy hálát,
Minden esztendönkent mondanank gloriát,
Nem bocsatana rank soha illy nyavallyat. Amen.

AD LECTOREM

66. Elmet vidámitó czifrás beszedekeket
Itt nem lathaccz, hanem siralmas verseket.
Varos birajanak irtam en ezeket,
Nem banom, barátom, irj bár te szebbeket.

6.

[AZ 1677. ÉVI JEGYZŐKÖNYV ZÁRÓ VERSE]

Tied legyen, Isten, minden diczösseg,
Az te szent fiaddal es minden tisztesség,
Hogy ezt az esztendöt, kiben volt sok inseg,
El attad mulatnunk, s löt diczeretes veg.

7.

[DEBRECEN VÁROS SZÁMADÁSKÖNYVEINEK VERSES
ZÁRADÉKAI]

a)

Ez ratjo szepen el igazodott,
Mikor visgaloktul megh circaltatott,
Hiba benne semmj nem talaltatott,
Azert mindekben igy hagyattatott.

b)

Nem igen sarkallya annak alom szemet,
Kjne sok gond es bu furdallya elmejet,
Könnyebben az kapas megh nyugottia testet,
Mikor keöre hajtia gondtul üres fejet.

c)

Minden perceptumot s az erogatumot rendesen meg visgaltunk,
Abban mi defectust, sohul is excessust semmiben sem talaltunk,
Tovab valo gondtul azert számadastúl mai nap absolvaltunk,
Kiröl jövendöben, meg lathad ez könyvben, s recognitiot adtunk.

d)

QUIETANTIA

Mit kezedben hoztak, azt eppen ki attad,
Adossa varosnak magadat nem hattad,
Könyvben, mint jöt s ment, szepen be irattad,
Meltan mar magadat ma absolvatathad.

e)

QUIETANTIA

Jol vagyon, jo birank, szepen szamot adtal,
Az mit neked attak, vagy tölled el hoztak, ratióban fel irtal,
Az varos javara s meg maradasara rendessen disponaltal,
Faratsagod utan, Isten sok jot advan, s esztendeig nyugodgyal.

f)

QUIETANTIA

Biroi tisztedrül az város kinczerül helyessen számot adtal,
Az mi ment kezédben szep rendel könyvedben hiba nélkül fel irtal,
Varost derek kartul örizted romlastul, s istenessen vigyaztal,
Eltessen az Isten szolgálhas ez tisztben, s az exactor quietal.

g)

QUIETANTIA

Varos proventussat s annak exitussat laistrumodban be irtad,
Az kinek mit adtal, s hova erogaltal rendessen computaltad,
Kiben nincz defectus, sem penig excessus, akar ki is meg lathad,
Magadat tisztedrül es számadasodrul meltan quietaltathad.

h)

QUIETANTIA

1. Harmincz három adot Debreczen nem érte,
Mit tehet, ha Isten azzal ötöt verte?
Bűn volt annak oka, meltan erdemlette,
Az jó lelkű ember bekevel szenvedte.
- 5 2. Ez nagy insecben is az Isten nem hadta,
Az elől járokat meg boldogította,
Kihez mi jöt s mi ment, annak helyét adta,
Ez laistrumos könyv szepen meg mutatta.
- 10 3. Böczülletes birank, tisztédben el jartal,
Fizesse meg Isten, jamborul szolgaltal,
Faratsagid utan bekevel nyugodgyal,
Eleted el mulvan, menyben uralkodgyal.

i)

QUIETANTIA

Kilencz esztendőket fő birosagodban
Szepen el töltöttel az szegeny városban,
Nincz semmi defectus az számadasodban,
Kerek számot tölthes, kivannyuk mindnyajan.

j)

Tíz egész esztendőt fő birosagodban
Szepen el töltöttel ez res publicaban,
Nincz semmi defectus az számadasodban,
Kiert az jó Isten vigyen menyországban.

CZEGLÉDI ISTVÁN

8.

[A PAPOK NÓTLENSÉGÉRŐL]

1. Csuda idő virrada, s-támada-fel nekünk.
Deák neve Papoknak mert ki-ment közülünk.
Kit régen Priscianus parancsola vennünk,
Azt nem régen egy Atya nem engedé tennünk.
- 5 2. Csak magános betüre szorula szegény Pap,
Mert az Isten mondásán igen hidegen kap,
Melynek ü meg-rontása alig ha meg nem csap,
Nem használ bizony akkor senkinek a kalap.
- 10 3. Férfiat s-Aszony rendet kötöt Isten egyben,
Ne lopjuk el egymástul, s ne essünk veszélyben.
Nyilván igen vétettél te nagy fű Pap ebben!
Hogy lelkünk fajdalmára így tartasz kötélben.
- 15 4. Innocentius neved, de bocsánat néked!
Noha Romában tötted-le, Pápai széked,
Csudálom hogy lehet is jó izü friss étked,
Szabd csak régi idődhöz mostani értéked.
- 20 5. Javallodtad ezt régen, de most nálad átok;
Tiltod az Házasságot, de bú száll reátok.
Akar mit mondgyon azért vén koros Atyátok;
Nem fogadom, mert (így szoly) írásban mást látok.
6. Szaporodást parancsol nekünk az nagy Isten,
Ama régi időis jó bizonyság itten;
Tiszta ágyat szeretni szép dolog mind ketten,
Még a mérész egygyesis sokkára meg-retten.
- 25 7. Atkát és nem áldását tenéked az hadta,
A' ki Szent hagyományát effelöl ki-adta;
Ha meg-veted szerzését, kinlodol miatta.
Régen az ilyen dolgot Esaiás tudta.

- 30 8. Házassághi ágybul lesz à nagy erös Király;
A' jo szívü Vitéz-is, bátor ezen meg-áll!
Hát fajtalan étettel engemet ne kinály!
Jobb lesz meg-házasodnod, csak jól magadban száll!
- 35 9. Ki véteknék mondgya ezt, bátor annak ne hidgy!
Nyomd utát az Irásnak, s-lelked idvezül igy.
Hogy ekképpen tanitok, érette meg ne szidgy!
Söt emeld-fel fejedet, s-gondolkodgyál im igy:
- 40 10. Kelle Zachariásnak az eszes Feleség,
Nem lün az ü elötte kegyetlen ellenség.
Ettül vün eredetet Jánosi Keresztség,
Innen balra hajlani nem kicsiny félszesség.
11. A' felső égben méne ama tudos Szent Pál.
Vram mely nagy titkokat te ennek mutatál!
Sok tanulása után à földre alá száll,
Az Házasság ü nála ily oszlopokon áll:
- 45 12. Minden Embernek legyen saját felesége,
Poklot igy meg-nem nyeri, de lészen szép Eghe,
A' tisztátalanságtul el-vész egéssége,
Felebarattya társát ha illeti mérge.
- 50 13. Im előtted vân azért látod à Koporso;
Menyország és à pokol, kárhozat s-ama jo,
Ektelen buja szived hassa meg ez à só,
Ne légyen à sok ördög benned hegyes orsó.

9.

RHYTHMVSOK

1. Immáron el-készült, im mind a' három nyill!
Ezt Férfiak lütték, s-nem az Abigail;
Sámbár! ha ez ellen viszz; Isten megh-ítill;
Mert sok szitkod, átkod, bizonyára: Nihil.
- 5 2. Nem Ioab lütte ezt Absolon szivére;
Hanem Tudós Matkó, s-Posaházi mérte;
Dobravitzinak is, it van egyyk keze.
Becstelenítését, mert Urának nézte.
- 10 3. Istenért-is kérünk Jesuita Sámbár!
Mutasd meg ha jo vagy: hogy te nem vagy Szamár:
Szonk-ként irásinkat, szed fell mert csak e' vár.
Mi bizony nem bánnyuk! ha mulik is két Nyár.

4. De ne szitkozodgyál, mint néked szokásod;
Mert Rended-ben nem lesz bizony maradásod!
15 Fogadban-nis nem lesz csorbásagban másod;
Nyilván vagyon dolgod: Vagy vésed, vagy ásod.
5. Hegedüt csináltam, a' te Hegedüd-ért;
Mely dologhra engem, csak az igasságh kért;
Mivel csudálkoztam: hogy rád ennyi roszt fért;
20 Nem jo Lélek volt az, ki rád illyeket mért.

10.

SAMBAR SOHAJTÁSA

1. Iaj! jaj! már énnékem! s-mit túl Harom kérdés?
Bizony én életem, im csak veszekedés!
Írás szurta szivem, mint egy nagy éles késs,
Calvinistaságh-nak sereghe mert csak léss.
- 5 2. Elégtelen vagyok a' megh-tzáfólásra;
Bizony e' munkákat, én csak bizom másra,
De nevezet szerént, jo Illyefalvira;
A' vagy penigh, Tudos Nagy Pater Ivulyra.
- 10 3. Segéllyetek azért én édes Barátim!
Ha pénz kel: bizonnyal meg-nyitom erszényim;
Csak én nevem alatt folyanak könyveim;
Mert im rám támadtak Három Ellenséghim.
- 15 4. A' vagy talám job lesz, ha csak szidom üket;
Mint ilyen dologban ellenünk ült Füket;
Kérlek nyullyunk hozzá! s-én sem leszek süket.
De látok élöttem hegyes szuró tü-ket.
- 20 5. Mert bizony halottam: hogy egygyik sem nyugszik;
Migh az igasságot, helyére nem viszik.
Ha mi reponalunk: lelkek azzal hizik.
Ki ki Vallásában, mert ugy látom bizik.
6. A' Sion Vara-is, im minden nap készül!
A' mely hogy ha ki-jü: sok Ember ahoz fül:
Dagon le-dülesen, Ezer a' ki réműl!
Ezt mondám ti néktek: Hallya meg minden fül!
- 25 7. De megh-gyöz engemet látom az Igasságh;
Mert Calvinisták-nál, csak Christus a' Valtság.
Nem kel már énnékem, más töb szarándokságh,
Eltemet meg-untam: légy magadnak Vilagh!

[LUTHER MÁRTON „DICSÉRETE”]

1. Sokat zörgölődik szegény Luther Marton:
Hazug, és kedvetlen, sőt Bolondnak mondom:
Világ csudája lött, ezt bizonynal tudom:
(Egész Pápistaság erre Ament mondgyon!)
- 5 2. Tisztesség-kivánó, s-kegyetlen rut Ember.
Csak alattomban járt, nem egyszer sem kétszer:
Hitit meg tagadta, kit ü vallot egyszer.
Efféle rut Kocsis, nálunc ván soc ezer.
- 10 3. Ha ütet fogándgyác a' Rhetoricára:
Merő neveltséges, tsac te vigyáz arra:
Dühös fetsegése, mit rak vallásodra?
Mert ü lopó: azért nem méltó a' jóra:
- 15 4. Dögleletes Kevély minden tanítása:
Setét Pokolból jöt az ü Tudománya:
Hamis Hitü szököt Pribék ünnön maga.
Otamány artzélattya, s-reá nézni tsunya.
- 20 5. Istentelensége látzic irásiban:
Mellyekben-nis minden dolga álhatatlan:
Tsalárdságnál egyéb nints Postilláiban:
Álnok, s-tökéletlen szó-szaporitásban.
6. Mint éjjeli Varju, setétséget szeret:
Feje göszölgése Bolondokat illet:
Az Hazug Kufárhoz hasonló-is lehet:
Találmánya tsac bün, s-mondhatatlan szerzet.
- 25 7. Szelest láttál olyant a'mely haszontalan:
Hiában valóság forog tsac ágyában:
Egygyez a' Rokával sok ravaszságiban:
Gyönyörködöt szive tágas szabadságban:
- 30 8. Ű az igasságtúl el-szakadást szerző,
Bolond, s-hamisságra másokat-is vivő,
Soc ezer lelkeket el-vesztő tévelygő,
Majommal, s-udvari tsalfával egyenlő.
- 35 9. Nyughatatlan, s-gonosz kívánságban élő,
Bordély-házban járo, vagy kurva-kerítő,
Ortzáját tüntető Tolvai, s-leselkedő,
Ű mint egy Mészáros juhokat emésztő.

1—15 [A sorok nincsenek versszakokra osztva.] 33—64 [A sorok nincsenek versszakokra osztva.]

10. Néki vigh-lakastul az hasa potrohos,
Mint egy saskeselyü, praedáló, és torkos,
Tobzodásban merült részeges, és Motskos;
40 Epicurus Diszna, voluptástúl sáros.
11. Pokolból küldetet Plutónac Szolgája,
Tüzes üszöggel-is hasonlatosságba
Mehet, így szél-vésszel Házac rontásába,
Tyrannussal, ezer lelkek foitásába.
- 45 12. Rut tévelygéseknek első Kalauzza,
Iszonyu hitető, s-merő Hypocrita,
Lerna tava-béli száz fejü rut Hydra,
Mint Hermaphroditus Venus undoc fia.
13. Tévelygő Tanító, s-igaz utat vesztes,
50 Kinós kárhozatot, s-Gehennát érdemlet,
Temérdec ortzájú, ki szégyent nem ismert,
Zabolátlan száju, ki tsac veszélyt szerzett.
14. Hátra mászó mint Rák az egyenes utrúl,
Kárhozatra indult s-el-távoztot juktúl,
55 Mint Disznó vagy Béka; nem irtozic sártúl,
Pártot ütöt Lator a' Romái Házatl.
15. Mint meg-örjült Bolond, vissza fordult eszü,
Protheus modgyára változó elméjü,
Csalárdságra szokot tökéletlen szívü,
60 Vipera modgyára dögleletes mérgü.
16. A' Romai széknék szentség törö Latra,
Benne lakik ebbe a' Sátán ü maga,
Merö büdös moslék, és hamis Sophista,
Egy szóval: minden rut vétkeknek hajléka.

12.

[VERONIKA KENDŐJE]

[A szentek ereklyéivel a pápisták nagy bálványimádást tesznek, így Veronika
keszkenőjével is.] Holott: tiz ezer napig való indulgentiát engedett, huszon
kettődik János Pápa azoknak, kik ezt elmondgyák:

1. Idvez légy oh Szent képe mi Idvezitönknek!
Mellyben fénlük termete Isteni szépségnek,
Melly, nyomaték színére fejr keszkenőnek,
S' szeretetnek jegyéül adaték Verniknek.

- 5 2. Idvez légy oh Szenteknek dicső szép Tükörel
 Mellyet látnia kíván Idvezültek Lelke,
 Minket minden büneinkből tisztíts ki; s' végtére,
 A' boldogult Szenteknek vigy-bé Seregébe.
- 10 3. Idvez légy oh boldog kép Urunk ábrázattya!
 Ki külső ajándékkal vagy szépen meg-áldva,
 Beléd óltott erődből szívünknek világa,
 Jöjjön, s' indulatinkbul mennyen ki bűn halma!
- 15 4. Idvez légy mi keresztyén Hitünk erőssége!
 Ki az Eretnekeket hamis értelmekbe
 Rontod. Benned hívőknek terjedgyen érdeme,
 Kenyérből lőtt Királynak könyörgünk képébe!
- 20 5. Idvez légy egy örömünk, e' kemény életben
 Melly mint pára el-mulik, s nincsen örömünk ebben
 Oh boldog kép vigy oda, hol tulajdon képpen
 Lássuk Christus orcáját valóságos képben!
6. Légy minékünk segédünk, kérünk szükségünkben!
 Enyhétönk, s' vigasztalónk, szomorú szívünkben!
 Ne árcson ellenségünk nékünk életünkben,
 Hanem boldogul éllyünk minden mondgya:
 Amen!

13.

[AGNUS DEI]

1. (En jo fiam! vegyed Palaeologe ezt)
 Az Isten Báránnyát, ki tenéked ád ezt,
 Mennyei sok jokat az, hivekre ereszt.
 Téged-is Christusnak vérében meg-fereszt.
- 5 2. Tiszta viaszbul ál, de Balsamum közte,
 Ajándékon néked Orbán Pápa küldte;
 Mert Görög Országban hiedet értette,
 (Aranyakat számlálly bővön hát érette.)
- 10 3. Oly legyen ez nálad, mint a' Christus vére,
 Kinek az Istennél hasznos az ü bére,
 Mivel hogy kegyelmet csak ez által kére
 Az, kinek ereje e' Bárányban fére.
- 15 4. Ha ijeszget néha az Egi villámás,
 Ez semmivé teszi, (el-hidgyed azt) s' nem más,
 (Igy bizonyittya ezt Aquinási Thamás)
 Császári házadon ez által lesz áldás.

- 20 5. Ha lesz országodban Istent boszszonto bün,
Isten Báránya ez, s' érte áldozat lün,
Mert Christust adgya ki, ki sok jajokat tün,
Igy ö szent Attyának, sok lelkeket fel-vün.
6. Tugyad: meg-tartya ez, a' gyermekes terhest,
Még a' magzattya-is nem lehet annak rest;
Keresztes zászlot-is, hogy ha ki erre fest,
Nyilván kerülheti a' néki vetet lest.
- 25 7. Söt a' kezem néked ilyen dolgot-is ir:
Ki azt meg-becsüllí: országokat az bir;
Csak ne legyen rajta valami mocskos sir:
A' tüzből szabadít, ily felöle az hir.
- 30 8. Söt ha nyakadban lesz, zugjon bár a' tenger,
Hab habot hajcsón-is, mint van széltül kender;
De mit ez ot mivel, nem teheti ember.
Bizony ilyen Bárány nem mindenüt hever!

14.

[DOMINUS VOBISCUM]

1. A' Dominus vobiscum felette nagy Mester,
Kit papok mondanak, nem egyszer sem kétszer.
Emberek markából sok kincset ki teker,
Mise közt fog ez, s' nem mindenüt hever.
- 5 2. Keveset nézi ez az egyenes vallást,
Söt inkább erszényt tölt, s' hidgyed nem kedvel mást.
Hol büvön fizetnek, ot nyujt ez sok áldást,
S' meg-rettent lelkeknek sürü vigasztalást.
- 10 3. Ha valaki vagyón ki ez ellen támad,
Nyilván az az ember szövevényben akad,
Tellyes az erővel, mint egy roppant nagy had,
Nem lehet ez ellen gyözö fegyver nálad.
- 15 4. A' kik ezzel élnek, nincs azokon nagy gond,
(Bár a' misézöknék szintén csak így meg-mond),
Mellyért Isten átkát illik hogy reád vond.
Ezt mondgya tenéked mind István s' mind Sigmond.
- 20 5. Ezzel táplálatik az heverö nagy test,
Ez által kostolgat ö minden nap édest,
Mellyet a' jo Szakács fü-szerszámmal meg-fest,
Ha ezt sokszor mondod, ugy ihatol egygyest.

6. E' miat ékesül a' testen meg a' bür,
Diszes ruhát ád ez, s' nem kel néki a' szür,
Rakva van ez által Házað környül a' Csür.
Sok feredö vizet mocsoktul ez meg-szür.
- 25 7. Nem vehet ebben részt nagy Aristoteles,
Sem jo Grammaticus, ki szavában éles,
Clerus-é ez, (tud-meg) ki számával feles,
S' Vobiscum mondásért embereknél jeles.
- 30 8. Ű Ládájokon ez, mint egy nagy erös zár,
Mely a' kincset tartya, miképpen a' kü-vár,
E' tengeti öket; (vigyáz reá ám bár)
Hogy ha e' nem volna: nyitná fülök nagy kár.
- 35 9. A' jobbágy fiakbul ez által van Pap Ur,
Ki ha erre juthat, sárt osztán az nem gyur,
Mivel a' Misével magának sokat tur,
Ki felöl sok mondgya: Nyilván ez ama fur!

15.

[KÖNYÖRGÉS A MISE ELLEN]

(sokféle áldozatnak mondják a misét) Mikor mind e' szörnyüségeket, én
következni láttam volna, nagyot foházkodám, s' így szollék:

IMADKOZO SZEMELY

1. Alázatos szokkal könyörgök, s' kérésem
Mennyei Atyámnak füleiben, kérem
Hasson-fel! meg-nyitá, imé mint szemlélem
Kérésemre égnék ajtaját Istenem.
- 5 2. Azért ô nagy Isten ki minket el nem hadcz!
Föld kerektségében mindent-is igazgatz,
Te válaszottidnak ki mindeneket adcz,
Es ha kedved tartya, mindent meg el-tagadcz!
- 10 3. Cselekedd ezt: hogy sok idöket a' Missa
(vagy mise) ne érjen, ne csallya, csábicsa,
A' keresztyénséget, s' többé ne vakicsa
Szezeit népednek! Igéd ezt el-roncsa!
- 15 4. Mert hamissan tanít szent beszéded ellen,
Azért cselekedd ezt: hogy mint köd el-veszszén!
Mint a' fekete füst csak aérben mennyen;
Meg-mutatván hogy csak fabula lött légyen.

CHRISTUSNAK-IS EZ A' KÖNYÖRGŐ SZAVAIRA VALÓ FELELETE:

1. Le-tekintvén az Ur, e' kérésre menyből,
Ily szokkal felele ü maga székiből:
20 O kegyes férfiu! hidgyed erős hitből
A' mit hiszsz, és vesd-ki kétségedet ebből.
2. En régen kinnyait szenvedtem halálnak,
De mostan a' jobján ülök Szent Atyámnak,
Mostan ülöszéki én királyságomnak
Itt az Egben vagyom, én országlásomnak.
- 25 3. Holott egész testel, Egben itt fenn forgok:
Tehát ti földiek engem nem láthattok;
Azért kik miséztek engem meg-tagadtok,
Nagy hazugságokat szoltok rollam Papok!
- 30 4. Ez a' kemény nyaku nép fogta csak reám:
Hogy nékik az Egből, Ego misi missam,
En küldtem az égből, és e' végre talám
Mind el-hadta a' mit meg-iratott én szám.
- 35 5. De te légy bizonyos ebben és el-hidgyed,
Hogy még szent igémnek ereje ki terjed:
Az igaz tudomány még valaha gerjed;
Nekem pedig mise, semmivé lesz hired.

16.

[GÚNYVERS A MISE ELLEN]

[A mise] merődön merő penz kereses. Ugy hogy, ha ma élnének a' Poeták
s' Romát Anagrammában tennék: eme Magyar ének notájára: Mondgyatok
dicséretet: etc. csak ezt énekelhetnék felöle:

1. Volt ez egész földön hatalmas Roma régenten,
Az után a' mennyen már pokol-is kezében.
2. Mert menynek kapuját meg-nyittya a' gazdag Uráknak,
Kincse kinek nincsen ü helye léssen limbus
pokol
- 5 3. Vallyon ez országokon birodalmat Roma miként vöt?
Ezeket ám szerzék néked im ez vitézek:
4. A' kincs éhezése az arannak rut szeretése, (ugyé mise?)
Hogy tele konyhádruul lenne sirosb falatod.
- 10 5. Mert Sáska seregid nem mennek meszsze mezöre,
El-lepik a' termet ágakat és hegyeket.

6. Mely hadakat sürüen inditasz Martyrok ellen,
Maro le nem irná, noha sok hadakat irt.
7. Még-is nem az hohér ördögöket a' Te kinodra,
Csak hívom az Istent, ki Tégedet meg-emészt.
- 15 8. Meg-meziteleniti e' testeket a' Tiéidnek,
Tele pohároddal hirtelen akkor itatt.

17.

[DIES IRAE]

1. El-jü amaz haragos nap,
Mindent éget, a' kit hol kap
Dávid* mongya s' ama fü pap**
- 5 2. Mond meg, oh hüséges lélek!
Mit felelsz Christusnak kérlek,
Az egekbül jövendőnek?
3. Midön számot veszen tüled,
Hogy a' jot nem cselekedted,
S' a' gonosságot követted:
- 10 4. Haragnak napja ama nap,
Melyre kel mennünk ma holnap,
Azért készülyünk minden nap.
- 5 5. Igaz töredelmes szivel,
Kegyelem kérésével,
15 Meg-jobbult s' meg-tért étellel.
6. Mely rettegés mindent talál,
Mikor a' Biro boszszut ál,
Es törvény szerént judicál.
- 20 7. Archangyali trombita szok,
Az ítélő székhez hívók,
Harsognak, s' nyilnak koporsók.
8. Halál s' természet csudállya,
Fel-támadását hogy láttya,
Embereknek szám-adásra.
- 25 9. Ama könyvet elől hozzák,
Melyben bé-irva talállyák
A' vétket s' bizony bé-mondgyák.

* Solt. 50. ** Matth. 13. 30.

10. Mikor a' Biro széket ül,
Titok meg-mezitelenül,
30 S' nem marad büntetés nélkül.
11. Szegény Bünös akkor medgyek?
Prokátoromnak kit kérjek?
Hol az Igazak-is félnek.
12. Oh dicső Királyi Felség!
35 Kinél ingyen van idvesség;
Adassék nekem-is mentség!
13. Edes Jésus emlekezzél,
Világra hogy értem jöttél,
Bü vért lelkemért ki-öntél.
- 40 14. Kerestél engem fáradván,
Meg-váltottál a' kereszt fán,
Hogy kinlottál annak ágyán.
15. Igaz boszszu allo Biro,
45 Légy boldog meg-térést ado
Lelkem ne légyen bé-vádlo.
16. Ohajt bünös szívem és szám,
Vétkem miat pirul ortzám.
Légy kegyelmes Uram hozzám!
17. Ki Máriát fel-oldoztad,
50 Ama Tolvajt meg-halgattad,
Remélnem nekem-is hadtad:
18. Nem méltó én könyörgésem,
De jó Isten tégy jól velem!
Örök tüzre ne vettessem.
- 55 19. A' juhok közt nekem adgy helt,
Véred tarcs fel, s' az adgyon jelt,
Lám érdemed arra felelt.
20. A' gödölyéket veszed-el,
60 Kinok légyen félelemmel,
S' Aldottakkal engem vigy fel.
21. Hogy részem boldogultakkal,
Lévén meg-igazultakkal,
Ellyek örökké juhokkal!

45 bé-vádolo [A szótagszám miatt jav.]

- 65 22. Törödt szivem csak erre kér
Uram kihez kegyelem fér,
Légy halálomkor jo Vezér!
23. Tudom akkor sok ember sir,
Mert magával senki nem bir,
Jer adgy számot! léssen oly hir.
- 70 24. Kedvez Uram mindazáltal,
En hozzám-is ne ály háttal,
Hogy hozzád mehessek által!

18.

[A PÁPA LEVELE]

1. En Rómának Vra, kegyes Pius Pápa,
Isten kegyelmébül ki vagyok szent Atya;
A' Keresztyénségnek bizonynal nagy Apja,
De uralkodom is: mint ezt minden láttya.
- 5 2. Ez levelem küldöm néktek Jésuiták,
A' Professioban tettetes szent Atyák,
Nyilván ezt rulatok mindenek kiálytják,
Kegyelmességeket néktek nyujtyák Pápák.
- 10 3. Ertyük Magyar ország tületok idegen,
S' házat csinaltatok közöttök csak jégen,
A' mi Ecclesiánk ott szorong már régen,
Mélytől kegyességünk nekünk nem idegen.
- 15 4. Környül vött titeket a' sok Eretnekség,
Abban az országban fene kegyetlenség,
Lelki szabadságtok vajha lenne-meg még!
S' Pápista sereggel lenne rakva az Eg!
- 20 5. De mind ellenkező hirrel rakva fülem
Szivemben-is vagyon nem kicsiny félelem.
Rosz gyümölcsét ennek hidgyétek reméllem,
Mert ott lakástokat ártalmasnak lelem.
6. Addig nevelkedik tövis közt lilium,
Végre meg-fojlodik ezt igaznak vallom,
Mert kemény nép között vattok, én azt hallom
Kinél tanitástok csak mint mérő álom.
- 25 7. Sok munkátok után szölöm Egrest terem,
E' siralmas dolgot alig ha nem érem.
Melytől igen tartok s' ugyan posog vérem,
Melly hogy meg né légyen, Istenemet kérem.

- 30 8. De csak nem régen-is nézzétek mi esék:
Szent Szüz Klastromában, itt Romában tevék,
Három Apáczákat tölünk csak el-vévék,
Gonosz Apostaták ezt meg-cselekedék.
- 35 9. Melly dolognak hogy ha ellene nem állunk,
S' illy nagy erőszakot minnyájan javallunk,
Az Eretneknek botránkozást adunk,
Es így Vallásunkal csak nagy szégyent vallunk
- 40 10. Azért kik háromszor nékünk meg-esküdték
Jesuita rendek, s' Clerusi seregek:
Egy csiklando vétket néktek meg-engedek:
Aszszonnyal hályyatok! jo neven vegyétek.
11. Ne félyyetek ettül, mert ez nem lesz véték,
De testnek szolgáló jo izü friss éték,
Mind én reám bátor ezt cselekedgyétek,
Meg-áldalak ezért, bizonynal hidgyétek!
- 45 12. Söt hogy gyanóság-is hozzátok ne legyen,
Tanuságot tülem mindenitek vegyen,
Külömbet is penig, itt ennél ne tegyen:
Mert méltó másképpen Pápátok meg-fedgyen.
- 50 13. Hol lakik a' Clérus, ne legyen ott Klastrom
Hol vadnak Apáczák nem egy se nem három:
Távollyab épicsék házokat, akarom.
E' tettzik énnékem; s' ezt töletek várom.
- 55 14. Dispensálok itt-is mind azáltal néktek,
Hogy az Apáczákkal szemben lehessetek,
Rectorokat küldök én el ti veletek,
Azoktul fügjetek, valamit mivelték.
- 60 15. Űk csináltassanak földben áll lyukakat
Pincze formán valo szép boltozatokat,
A' két Klastrom között mivellyék azokat,
Mesterséggel tegyék e' cigányságokat.
16. Külső munkásokat fogadgyanak erre,
Miglen a' két pinczét bé-ássák felére;
Söt mikoron jutnak szintén a' végére:
Paraszt munkásokat állassák csak félre.
- 65 17. Tudom vagyon már it Pátereknek eszek,
A' lyuk ki ásásra legyenek mind készek;
Szakaszzsák már egyben a' pinczéket ezek,
Bátorságos Járást itt ez aránt nézek.

- 70 18. Ha meg-értené ezt valamely Eretnék,
Söt páriját el-lopná ez én levelemnek,
Vagy ki-beszéllené summáját ö ennek:
Támadgyatok reá menten effélenek!
- 75 19. Söt esküvéssel-is meg-tagadgyátok ezt,
Apostóli modon adok nektek illy eszt,
Hogy csak rátok fogták vagy imezt vagy emezt
Ha így cselekeztek ezzel senki nem veszt.
- 80 20. Söt a' nagy rendeket támaszszátok rájok,
Hogy ha kivántatik vonnyák-le ruhájok,
Veszszenek-el köztök kicsinyek és nagyok!
Így jól lesz dolgotok, nékik pedig bajok.
21. E' mi levelünket Tridentumból adtuk,
Apostoli székéből adni parancsoltuk;
Ezer öt száz hatvan kettőben ezt irtuk,
Ezt cselekedgyétek serényen meg-hádtuk.

19.

E' SZENT KÖNYVEK-NEK, ENNYI RÉSZÉIT-IS TUD-MEG

- (1) A' Genesis ötven: Exod-nak része de negyven:
(2) Levi huszon-hét szám: Numerûm harmincz-hatot ad lám:
(3) Deutero harmintz-négy: Josue-hoz tizzel alább tégy:
5 (4) A' Birák huszon-egy: a' Ruth-hoz de te négyet szedgy:
(5) Harmincz-egy Samuel: második de keveseb héttel.
(6) Első Király huszon-kettőt: másik, ad huszon-ötöt.
(7) Első huszon'kilencz-igh: Harmincz-hat: Kronika másik.
(8) Tiz részt ad Esdrás: Három-val több Nehemiás.
(9) Esther tiz részt ir: Job negyven-két-be sokat sirr.
10 (10) Más-fél-száz Soltár: Harmincz-egy Példa: Ki jól jár.
(11) Prédikál a' Salamon két hatszor: Enekel nyolczszor.
(12) Esaiás rendel, hatvan-hat részre hasad-fel.
(13) Ötven-kettőben Prophétál: Sir Jerem: öt-ben.
(14) Nyólcz, s-negyven Ezechiel: de tizen-kettő Daniel.
15 (15) Tizen-négy karban Hoseás szóll: Joel három-ban.
(16) Amos kilencz-ben: Obadi Prédikál egyben.
(17) Négy rész Jónás-é: Caputon-ként hét Micheásé.
(18) Három rész Náhum: Habakuk-kal: s-Sophoniás-sal.
(19) Két rész Haggaeus-é: tizen-négy Zachariás-é.
20 (20) Malachiás rendel, négy rész-ben végezi mind el.
(21) Matthe huszon-nyolcz-ra: de Mark tizen-hatra számlállya.
(22) Lukács huszon-négy: Jánostúl hármat itt el-végy.
(23) Huszon-nyólcz Acta: Roma tizen-hatra ki-szabta.
(24) Első Corinth tizen-hat: második-ban láss tizen-hármat.
25 (25) Galata hatra mutat: Ephesus-is hatra nyit útát.

- (26) Négy részt foglal-bé Philip: mint szinte Colosse.
 (27) Első Thessal ötött: de más háromba meg-intett.
 (28) Első Tim: hat rész: Másik négy: Titus három rész.
 (29) Egy Philemon-nak: tizen-három része Sidók-nak.
 30 (30) Első Péter ötöt: másodszor, hármát ü le-tött.
 (31) Szent Jakab ötre mutat; melly Menyországra nyit útát.
 (32) Első János ötöt ád: második egy; harmadik-is egy.
 (33) Csak egy a' Judás: huszon-két Mennyei látás.
 (34) Mind ezeket hogy irom: tizen egy száz részre sumálom.

20.

[A,,REDIVIVUS IAPHETKE" VERSBETÉTJEI]

[Dubroviczai azzal vigasztalja Czeglédi Palkót, akinek apját Sámbar „nyavalyás vén Czeglédinek" mondta, hogy betegeskedő apjánál nagyobb nyavalyája van a jezsuitá-nak.] Ugyan-is, ki lehet nagyobb lelki nyavalyában, mint a' ki, Hadrianus Imperatort, ebben Kezdette követni, s-Halála oraján-nis, tsac ezt mondanni Animula, vagula, blandula, Hospes, Comesque corporis, quae[!] nunc abibis in loca?

Az az:

Romlot testemben zárt O Te szegeny Lélec!
 Tudod-é hogy még én az Egekhben élec?
 s-Az ördög kezétül Halálban nem félec?
 Bizony nem hiszem ezt, vagy jároc, vagy kelec. [58. lap]

21.

[Kínos betegségében] Igy vigasztalta magát Grynaeus, efféle dolgokkal Magyar-ul:

Bizony dolog, vallom, szomorú az Halál;
 De Fel-támadás-is, lelkem előtt jól áll!
 Hogy Christus életem; Uram illyent adál!
 Minden örömnön hát, egyedül veled hál! [141. lap]

22.

[„AZ UR FRIGY SZEKRÉNYE ELŐTT, DAGON LE-DÜLESE"
 VERSBETÉTJEI]

a)

1. Innen van innepe a' Christus testének,
 Mellyet nagy pompával, mint látod szentelnek;
 Ki gyözné számlálni sok játékit ennek
 Ugy mint csufságokkal tellyes tiszteletnek?

- 5 (1.) 2. Mert ebben a' szentelt kenyér imádtatik,
Templom s' Város környül midön hordoztatik,
Isteni tisztelet néki adattatik,
Szép ezüst edényben mikor foglaltatik.
- 10 (2.) 3. A' ki peng az Ur testét két kezében
Fel-emelvén viszi, fogják ötet menten
S' ennek mind két felöl a' két karját ketten
A' fő rendek közzül fényes öltözetben.
- (3.) 4. Más férfiak ismét a' Pap feje felett
15 Mint kárpitot, egy selyemből szőtt fedelet
Fen hordoznak hogy ne érje e' szentséget
Veréb ganéj fellyül esvén, avagy szemet.
- (4.) 5. Kénszenvedését-is sok féle Personák
Urunknak sokképpen itt jádzani szokták
20 (5.) Szent Orsolya Aszszonyt ki Comoediázzák,
Aszszony társaival szépen sétáltatták.
- (6.) 6. Szent György itt Crocodilt öldökölsz láncsáddal,
(7.) Pluto Palotája szörnyü harcizással,
Midön rontattatik, ocsmány bűdös szaggal,
Sok ördög láttatik iszonyu formákkal.
- 25 (8.) 7. Christoph fen láttatik, a' levegő égben:
A' kis Gyermek Jésust hordozni ölében:
(9.) Némelly sok nyilakat tézsen ö tegzében
Mint vitéz fel-készült kéz-ijal mérészszen.
- (10.) 8. Catherina kardot tart edgyik kezében
30 Egy nagy kereket-is egyszersmind ő viszen.
(11.) Barbarának pohár vagyon tenyerében
A' Másikban szentelt ostya, kenyért viszen.
- (12.) 9. Az Ur-napja felöl mind ezeket irják
35 Ezekhez hasonlo egyéb Historiák,
Csufossan ki-gondolt sok Ceremoniák,
Hogy tessenek embert, kik meg-vidámittyák.
- (13.) 10. Ne hozsamé elő itt sok zászlojokat?
Kereszteket, s' hoszszu gyertya tartojokat,
40 Szenteknek tetemit, sok reliquiákat,
Pohárokat: képeknek imádásokat.
11. A' Sacrificulus ezeket hordozza
Avagy seregenként a' népnek soksága:
(14.) A' Szent Kenyér előtt ballagván, Baptista
Ezeket kiáltván fel-szoval, mutattya:

- 45 12. Imé az Istennek ez ama Báránnya,
 A' ki e' világnak büneit el-mossa,
 (15.) Akkoron két Iffiu Angyali formába
 Rosákkal az utat előtte bé-hánnya.
- (16.) 13. Akkor sipok, dobok, sürüven zengenek,
 50 (17.) Zöld ágaktól uttzák széllyel zöldellenek,
 Ezekkel mindenütt bé-leveleztetnek:
 (18.) Ablakok kárpittal meg-ékessitetnek.
- (19.) 14. Nagy sereg Barátok az Urat késérik,
 (20.) Némely eleiben futván, térdre esik,
 55 Le-kapván süvegét sokat áhétozik
 Mint Isten, a' kenyér tölle tiszteltetik.
15. Ugyanis el-hitték ezt ö Isteneknek
 Lenni, s' által változott Christus testének;
 Melly most, állattyából eredett kenyérnek,
 60 Nem ugy mint elsőben, Mária testének. [C1b—C2b lap]

b)

(A pápisták ünnepi szokásaikat a pogányoktól vették.) La hogy a' Pogányok tisztelték elsőben képeket, s' töllök vötték a' Romaiak! Mint ezeket is:

1. Ha várod termését szánto földeidnek,
 Elsőben áldozzál minden Isteneknek,
 De leg kiváltképpen meződben, Ceresnek,
 Minden esztendőnként Innepet ülyl ennek.
- 5 2. Ceresnek áldozzál a' te mezőidben,
 Akkor penig minden cseléded ot légyen;
 Háromszor kerüld-meg gabonádott éppen,
 A' meg-áldozando állat elől mennyen.
- 10 3. Mellyet kövess vigan minden seregiddel,
 Cérest kiáltsátok nagy örvendezéssel,
 Hogy csüröd meg-tellyék földed termésével,
 Cerest imádgjátok szép éneklésekkel. [C2b—C3a lap]

c)

(Pogányoktól vett szokás) a' gyertyázás s' fejr ruha is, mellyekről így irnak:

1. Mikor el-ragadá Pluto Proserpinát,
 Ceres Isten Aszszony keresvén leányát,
 Az Aethna hegyében gyujta-meg két fáklyát,
 Innen azért gyujtnak, öt tisztelvén, gyertyát.
- 5 2. Fejr ruha illet Cerest, s' azt-is kíván,
 Fejériben öltözzél Céresnek áldozván. [C3a lap]

d)

Hald-meg: Orbán Pápa az ostyának nem ide s' tova valo hordozásáért szerzette ez innepet; hanem hogy az Emberek magokat arra az Innepre szent étellel készítsék.

Miért hágjátok hát által Pápátok Bulláját
El-vegezetre, dugja-bé e' tiétek, szájjátokat. [C3b lap]

e)

[Mese csak Veronika keszkenője, mely] vétetett, Nicodemus, kevés hitelre méltó Evangéliomából, mint említi Adrichornius.

Mivel Nicodemus embereknél kétes,
Eö költött dolga-is nem igen hiteles,
Vallasunk is véle nem lehet szép ékes,
Mivel sokat hazud, nem lehet ő becses. [I. 28. lap]

f)

Vétek nélkül való Pap kell vala nekünk az uj Testamentumban; ti fellöletek pengig ez mondatik:

A' Clerusban szorult sok féle gonoszság,
Kevélység, és restség, s' szertelen bujaság,
Isten ellen való tilalmas puhaság,
Melly az Hivek között csak merő utáltság. [I. 33 lap]

g)

Bizonyára ez Agnus Dei-nek fundamentuma, csak az egy Simonia, e' Rhythmusok szerént:

1. Igasság ki-mondásért, fejem bé ne törjék,
Mert Istené a' jo ügy, kin minden törögdgyék,
Ennek Teste papoktul vagdaltatott, s' oly kék,
Szine csak alig vagyon, javátul meg-válék.
- 5 2. Legyen ugy bár! de jü még ö reájok oly jaj,
Kik most mást meg-sértenek, pokolbéli nagy baj,
Mind a' Szentség komplárin által megyen e' zaj:
Mert a' kenet árulás, oly bü köztök mint raj.
- 10 3. Világos ez ö nálok, s' semmire sem szégyen,
Bár mondgyák a' Tanítók, hogy ez vétek légyen,
Simon Magust követik mind edgyen edgyen,
Végre Király belölök bár Birákat tegyen. [I. 48. lap]

h)

(Némelyek szerint a pilis,) az hajnak el-vetése a' fő tetön, jelenti e' világi dolgoknak el-hagyását. De igen! Hát hol volnának ezek:

1. A' pápista papnak, sokszor nem kel Mise,
Alig hiszi, hogy azt más nyakában vesse,

g 4 javátul

Azon töri fejét; veled el-hitesse:
Nincs hadban oly vitéz, ki üt meg-ijeszse.

- 5 2. Katonák modgyára, azért ü kardot köt,
Fel-szentelésekor sem azért pappá löt,
Hogy é Püspök által, csak Breviárt fel vöt,
Azért menyországra kevés utat-is tött. [II. 22. lap]

i)

[A PILISRŐL]

1. Ezeknek mind egygyik fejeknek teteje,
Üstökökkel edgyüt nyirve van pilisre.
Söt hogy annál inkább láttassék szentsége:
Némely füleig-is kaponyáját nyirte.
- 5 2. Hogy ez, mint Corona ékesicse fejét;
De nem a' Sidoktul vötte ez eredetét:
Söt az egész földön nincs oly nemzet, egy, s' két,
Ki így mocskolná meg, maga saját fejét.
- 10 3. Láttadé valaha ezt valamely Néptül,
Ki magával termett szép ékességétül
Magát meg-fosztotta volna esztelenül?
Ha nem ha löt volna ez, kénszerítésbül.
- 15 4. Ki itilte volna, nyirt pilises füvel
A' keresztyen kösség közt járnai alá s' fel?
Soha Tanitványok nem jártak pilissel
Nem-is parancsolták ezt, vagy egy igivel.
- 20 5. Hanem sok idővel az után koholák
Ez vakságot, némely hivalkodok s' tunyák
(Az hivalkodások, gonoszt szülő Anyák)
Mint egyéb vétkeket, ezt-is nemzék, s' hozák.
6. Csudáalom peniglen: miért nem szégyenlik
Fel-fedni fejeket Nép elöt? hogy merik?
De söt a' mi nagyob, még ezt-is hirdetik?
Hogy pilisekben e' mysterium fekszik.
- 25 7. S' másokkal-is ezt el-akarják hitetni,
Rut képtelen dolgot, mint szepet javalni,
Ezt mondván: Királyok ük; s' ugyan azt teszi
A' nyirt pilises fü: mint Corona jedzi.
- 30 8. Mit szégyenlenének már azok hazudni?
Ily képtelen dolgot kik mernek hirdetni.
A' szegény kösséget ezzel csábitani.
Hogy ha meg nem térnek, Isten mind meg-veri. [II. 24. lap]

j)

[SZENT FERENCZRÜL VALÓ KÁROMKODÁS]

Ha lelkedet szereted azért jó Püspök Uram! ne ved fel a' Christus kin-szenvedésében, Urunk személyét! dugd-el, nem szent-Ferenczről irt im-ez bálványozó verseket:

1. Hogy ha Szent Ferenczről le-vonod a' Kámszát,
S' csuklyáját el-rejted: te nem láttad mássát;
Mert Christussá leszen, s' nem éred fogyását,
Dicső szentségének vagy el-apadását.
- 5 2. Avagy ö ruháját, vegye fel a' Christus;
S' nyilván Ferenczé lesz ittis az igaz juss,
Te azért Keresztyén, mint Jésustúl ne fuss!
Hogy a' Menyországban jövendőben fel-juss. [II. 38. lap]

k)

[MICSODÁS A' SZENTELT VIZ]

az okosság nélkül való Szentelt vizről olyakat irtok, mellyek egyenessen rontják Urunk szenvedésinek erejét. Ezek a' versek:

1. Pápisták el-hiszik: hogy fertelmes bünök
El-töröltessenek, s' fekete ördögök
A' Szentelt viz által; mint rut bűdös dögök
El-fussanak: mert égy csep viz-is gyötrelmek.
- 5 2. Azért ottan ottan hintik e' Szent vízzel
A' Papok magokat, edgyüt a' kösséggel:
Vészik ez harmatot ki-terjesztet kézzel
Fü pápista Rendek, s' nagy süveg-vetéssel.
- 10 3. Vagyon azért olykor: Templom közepire
Tétetvén, és mint bé-mégy, az aito félre;
Készen vár a' Szentviz egy edényben erre
Ot ál az Amula, s' legyezö e' végre.
- 15 4. Hogy kész ezköz légyen, ördögöket üzni,
Es tellyes élteknek mocskát le-törlni:
Házokhoz-is szokták e' szent vizet vinni;
Házat, kamorákat, s' ágyakat szentelni.
- 20 5. Senki addig által küszöbét nem-hágja
Házának, még ebben nem mártodik ujja,
S' magát meg-nem hinti: Ennyi sok az haszna
E' viznek, nagy lévén ereje, s' hatalma.
6. Közönséges ez-is: Söt ezzel szentelnek,
Ezen mondott végre adván Gyermekeknek,
Minden marhájoknak, ökrök, s' tehéneknek,
Hogy a' csalárd ördög ne árcson ezeknek.

- 25 7. Ezeknek a' Christus miért volna hasznos?
Kiknek kis munkájok ilyen méltóságos,
Vizeknek ereje, minden vétket el-moss;
Eordögöt-is üzvén lelkek bátorságos. [II. 40—41. lap]

1)

[AZ HARANGOK KERESZTELÉSÉRÜL]

(Úrfelmutatáskor azért csengetnek, hogy emlékezetbe idézzék a zsidók kiabálását, lármázását, mikor Krisztust feszíteni vitték) Ha a' csenditésen érted; az Harangok szavát; azokkal addig ne Harangozzon a' Papnak szolgáló, hanem, így kereszteltessenek meg az Harangok:

1. Mikor az Harangok meg kereszteltetnek,
Vas szivek van, a' kik ezen nem nevetnek.
Méltó hogy két kezek fel-emeltessenek
Mellyekből (csufossan) számár fülek lesznek.
- 5 2. Vas a' ki gyomorból ezért nem haragszik,
Hogy a' szent kereszttség így meg-csufoltatik;
Mellyel a' Christushoz tágas ajtó nyilik
Ily nagy nyereségre imé fordittatik.
- 10 3. Ez érzékenség, és lélek nélkül való,
Csuda készülettel szemek előtt álló,
Melyhez a' nagy sereg ezennel induló,
Mert nézésére kész, mely sok lelket csaló.
- 15 4. Kereszt-Attyák rendel immár jelen vadnak;
Kiket a' Templumnak Praefectusi hivnak,
Sokan: mert nincs héjja száz, avagy két száznak
Ha nagy az hely, s' Harang, három százan álnak.
- 20 5. Osztán elől megyen szokott fegyverével
A' Püspök, aprolék sok könyörgésekkel,
S' meg-szenteli a' sőt, mind együt a' vizzel,
Mert semmit e' nélkül ü nem végezhet el
6. Környül nagy világgal rendel égnek gyertyák,
Ezentül a' népet térdekre állyittyák,
S' kereszttség el-mulván, ugy imádkoztattyák;
Veszedelem ellen, nagy hasznát kiáltyák.
- 25 7. Harangnak részeit rendel mind meg-kenik
(Melly dolog mindentül külsöképpen láczik)
Neve a' Püspöktül ottan meg-kérdetik;
Mert név nélkül soha meg nem keresztelik.
- 30 8. Hogy ezt ki-tanulta: ottan meg-öntözi
Háromszor: s' szent kenettel meg-kereztezi,
Az után lenbül-szütt rokolyáját vészi,
S' mint egy kis-gyermeket ugy fel-öltözteti.

- 35 9. Nagy hirtelenséggel it a' kereszt-Attyák,
Keresztelő vizből fel-venni akarják,
Job kézzel minnyájan illetni kívánnyák;
Elég ha némellyek kötélén huzhattyák.
- 40 10. Végre mind fejenként kereszt-leányoknak,
(Tudni-illik: a' meg-keresztelt Harangnak)
Ezüstöt, aranyat büvün adakoznak;
Senki nem mondgya it magát Utolsóinak.
11. Ebben nagy szép hasznok vagyon a' papoknak,
Mihellyen harangot Toronyban fel-vonsznak:
Fris vendégeskedést mindgyárt inditanak,
Örülnek ujjonnan születet Harangnak.
- 45 12. Egész estig osztán lakoznak jo borral,
Tánczal elegyitet sok-felé játékkal,
Öklözéssel, és rut szörnyü okádással;
Igy mulik el a' Nap túlök bujasággal.
- 50 13. Hol láthattál ennél nagyobb bolondságot?
(Bátor nézd széllal e' keresztyén Világot)
Mert egyenlő képpen mind-kicsinyt s' mind nagyott
E' Pompa magához igen fel-bóditott. [II. 50—51. lap]

m)

[A HARANGOK HASZNÁRÓL]

Efféle keresztelt Harangoknak osztán, ilyen hasznok vagyon:

1. Hogy ha vagy az Eg zeng, vagy szélvész fenyeget,
(Bizonytal csudálni nem gyöznél eleget)
Mint fél a' papista! s' nem látnál ot Hitett,
Csak a' nagy rémulés mindenikre esett.
- 5 2. Vonnya-meg mindgyárást mind az Harangokat,
A' gyors Harangozó; ne kessék még sokat,
Erejét ne szánnya; hogy nekünk sok jókat
Szerezzen azokkal, s' tarcsa-meg házunkat.
- 10 3. Mert a'mely harangot a' Püspök keresztelt;
Nyilván az magának szörnyü nagy eröt lelt;
Kü-esöt ront az meg; adott néki ily jelt.
(Ez én mondásomnak te-is bátor adgy helt)
- 15 4. En mikor Numburgban mentem volna egyszer
Ily dolgot olvastam, nem egyszer sem kétszer:
En jo Harang vagyok, s' hasznom-is sok ezer,
Maria a' nevem, keresztelt pap Ember.

- 20 5. En a' nagy jég esöt, csak mind szélel verem
A' szörnyü csattogást valahol el-érem,
El-oszlatom: térden álva nem-is kérem.
Tiszta idöt adok, s' buza-is sok terem.
6. Szalad én előttem ama gonosz ördög,
(Ki az Hívek környül, mint egy rut bűdös dög)
Nem hogy nem futna-el az Eg, mely csak dörög,
De meg hasad szomra, ama nagy erős rög.
- 25 7. Oh vaj vagyoné it Isteni félelem?
Vagy jó bizodalom? én nyilván nem vélem,
Christus az az erő; irás mondgya velem.
Ezen kívül minden semmi, úgy reménlem.
- 30 8. Christusnál ván bizony a' tellyes segítség;
Ű tüle füg a' föld, s' ama szép fényes Eg.
Vajha a' Pápisták ehez térnének még!
Nyilván harangokon nem esnék Keresztség. [II. 53. lap]

NÓGRÁDI MÁTYÁS

A CHRISTUS LELKE, ES A' SZENT IRAS REGULAIA,
MINDEN HABZASOKNAK EL IGAZITOIA

Czak maga Christus Urunk kebeléből másra fualhat
Eletet, es mozgást önthet örökké valot.
Kut feie mert egiedöl kegyelemnek mondatik Urtol,
Nem lehet idvössigh Christus hatalma kivöl,
5 E foldnek vadait Tengernek mozgo zugásit,
Biria magan egyedöl mint hatalomnak Ura,
Minden eretneksigh valamélyet itt e' vilag izgat,
Megh romol a' Christus fénlő beszéde miat.
Ezzel Apostolokis rontottak minden eretnek
10 Vakmerő vélekedést, Pálnak irasa szerint.
Arrius, Armenius, Wolkelius, Faustus eretnek,
Orcza pirulását látya megh Isten elöt,
Ellenben minden szenteknek melto vigassagh,
'A Christus Iesus draga beszéde lehet.
15 It lehet allando kegyelem, maradando bekességh
Lelkünknek iutalom, ros vilagh ellen öröm.
Megh tanit e' kis iras teged arra mit izgat erőssen
'E Vilagh, es mimodon tarcz megh örökké magad
It bánat ellen öröm, Lelkednek, Religiodnak
20 Fundalodik erős vára, vigasztalása.
Mind hamis ellensegh; mind lelked forgo zugási
Itt lehet ellen öröm; czak vegie lelked hamar.

IN HONOREM CLARISSIMI AC DOCTISSIMI VIRI,
DOMINI GEORGII C. COMAROMI,

Sacrosanctae Theologiae Doctoris, in Ecclesia Debrecina Concionatoris disertissimi
nunc in omnes Locos Communes Theologiae Conciones suas
publico bono edentis

1. Fenlett tudománnyal és szép erkölcsökkel,
Cálvinus János-is kegyes életével,
Mikor Genevában forgodnék jo hirrel,
Es sok esztendőket el-töltene rendel.
- 5 2. Ennek sok irási, kegyes olvasási,
Ördögnek s' pokolnak voltak nagy bántási,
Kinek sem Apátor, sem Pápa szerzeti,
Ha mond-is ellene, elméjét nem éri.
- 10 3. Így ma-is a' kegyes tudomány meg-marad,
Mellynek követése ha reánk-is árad,
Lelkünk es vallásunk soha meg nem szárad,
Söt a' menyországban mind örökké vigad.
- 15 4. Irtad e' szép könyvet COMAROMI látom,
Mellyben a' Szent Irást magyarázod tudom,
Mig lészek e' testben örömmel olvasom,
S' mindeneknek buzgo szível commendálom.
- 20 5. Itt Dávid Ferencznek vallása meg-botlik,
A' Haeresiárchák szárókat meg-ütik,
Mivel e' tudomány menyből származodik,
Mellyre a' jo lélek igen kívánkozik.
6. Olvasni e' könyvet rendel és tanulni,
A' polgári rendnek méltó és bé-venni,
S' Tanitoknak Pázmánt ezért hátra vetni,
Káldi Páter helyett ezt jobb kedvelleni.
- 25 7. Az egész Szent Irást ez magával hozza,
Hitünk és vallásunk a'mit mond, taníttya,
Ha ezen jársz ember, lelkedet meg-tartya,
Pokolnak-is lángja testedet nem bántya.
- 30 8. Ellyen mind örökké valaki ekképpen,
Ekesiti hirét s' elméjét illy szépen,
Az Istennek házát gyarapíttya bölcsen,
Legyen emlekezet mind azokrol menyben.

25.

**A' TEKENTETES ÉS NAGYSAGOS FEJEDELEM ASZSZONYNAK
BORNEMISZA ANNANAK:**

Mostani Kegyelmes Urunk, Tekéntetes, Méltóságos, és Nagyságos Apafi Mihálynak Isten kegyelméből, Erdély Ország Fejedelmének; Magyar Ország Részeinek Urának, és Székelyek Ispánnjának, etc. Szerelmés Házastársának, az Isten Anyaszent-egyháza hűséges Dajkájának, mint Kegyelmes Aszszonyomnak, alázatos szívből szenteltetett:

1. Kegyelmes Aszszonyunk, Bornemisza Anna,
Szép erkölccsel fénlík, mint Isten Leánya;
Mert lelkében vagyon amaz igaz Manna
Meg sem rothad nála, mint veszendő dragma.
- 5 2. Tudós Abigail kegyessen Dávidnak,
Beszéltt régenten, mint hies Királynak:
Nagyságod-is hitből beszélget Urunknak.
Hogy Isten éltesse meg-romlott Hazánknak!
- 10 3. Anna Prophetissa, halhatatlan nevet
Visel az egekben, kit az Isten szeret,
Méltóságtoknak-is, Bárány Christus székét:
Emelt az Mennyégben, fényes dicsősséget.
- 15 4. Így mutattyák nekünk Nagyságod Virtusi,
Mellyek mi előttünk Isten plántálási,
Hogy Dorkást, s' Máriát éltenek folyási
Követik; kik voltak Ur illatozási.
- 20 5. Ellyen mind örökké, hogy tanácsolhassa,
Nagyságod Országát; Udvarát birhassa,
Engedelmességre, hűségre hajthassa,
Mellynek a' dicsősség meg-jutalmazása.
- 25 6. Jericho Várossát Papoknak zengése;
Le-rontá Léviták erős kürtölése:
Ma-is a Nagyságod hit-béli kérése,
Rontya gonoszoknak utát, kegyessége.
- 25 7. Dicsősségnek Ura, áld-meg e' Dajkáját
Az Ecclesiának, mint hűséges Annyát!
Hogy Scholák mondhassák, (mint régen Tábitát)
Jó sáfárkodonak Bornemisza Annat.
- 30 8. E' Könyvet Nagyságtok, mint Meny-ország Kulcsát,
Tartsa-meg szüntelen Örök élet Utát:
Itt meg-találhattya Lelki Talentomát
Minden, a' ki hiven futtya-meg pályáját.

26.

AD SPECTABILEM GENEROSISSIMUM AC NOBILISSIMUM DOMI-
NUM, JOHANNEM BETHLEN,

Celsitudinis Suae Intimum Consiliarium, et Cancellarium, Ecclesiae Dei
Fautorem, Dominum mihi charissimum:

1. Bethlen Nemzetségnek nagy vólt az ő hire:
Meg-marad Erdélyben szép emlekezete,

Tekéntetes Bethlen Janos, Ur elméje,
Mert Cancellárián, tündöklék fris neve.

- 5 2. Indiai gyönynek kedveskedő szine,
Ismérszik gyémántnak ragyogo fénlése,
Elő-fának pedig vagyon jó gyümölcse:
Igy Bethlen Janosnak Virtusi szépsége.
- 10 3. Mert szegény Hazánknak sokszori romlását,
Ki-nyomtatta bölcsen Erdélynece siralmát;
Gabriel Bethlennek nagy Uralkodását,
Rakoczinak pedig szomorú halálát.
- 15 4. Valamint hogy Baruch Jérémiás után;
Ugy mostani Kegyes Fejedelműnc után,
Meg-irt mindeneket, valamik a' Portán
Levélben költenek, ki-hoztanak postán.
- 20 5. Miképpen ment Urunk Ersek-Uj-vár alá,
Mikor nagy rappant tábor meg-szállaná,
Es melly tisztességgel Urunkat fogadná
Nagy Vezér, hogy Mátyus földét hodoltatná.
6. Melly drága Tudomány az Ekessen szállás!
Annál-is kedvesebb Historiai irás:
Meg-marad valamig fen lészen az aetas,
Fejünk felett pedig tündöklék a' lámpás.

27.

AD SPECTABILEM NOBILISSIMUM AC VIRTUOSISSIMUM PATRIAE
PATREM FORTISSIMUM DOMINUM DIONYSIUM BANFI,
DE LOSONCZ:

Illustrissimae Suae Celsitudinis Intimum Consiliarium, Comitatum Kolos et
Doboka Supremum Comitum, Omnium Exercituum in Confiniis Supremum
itidem Generalem; Ecclesiarum, ac Scholarum magnum Fautorem, Dominum
mihi confidentissimum:

1. Banfi Diénesnek Colosvári Schola,
Örül mint Attyának, mert jól vagyon dolga:
Kiből sok szép iffiak származtak az-olta,
Hogy Classissoc szerint őket tanittattya.
- 5 2. Kinek tekinteti Generálisságra
Termett, és beszéde Uri méltoságra:
Kegyelmes Urunknak mert boldogságára
Vigyáz hűségessen mint Abner Dávidra.*

* 2 Sam. 3. v. 17, 18, 19.

- 10 3. Dávid erős szível forgodott Hebronban,
A' gonoszok ellen élének folytában.
Szent Pál-is csatázott hiressen Romában,
Hogy meg ne botlanék igaz Tudományban.
- 15 4. Tekintetes Banfi, bölcsen Szent Dávidnak,
Kövessed nyomdokát; Szent életü Pálnac:
Igy nyerhetsz Laureat világon Házadnak,
Menyországban pedig egészszen magadnak.
- 20 5. Vigyázásra termett igaz Haza fia.
Keresztyén Vallásnak engedelmes tagja,
Végbéli-házaknak fő Generalissa,
Ellyen, boldogúlyon, minden kiálthassa!

28.

AD SPECTABILEM AC VIRTUOSISSIMUM, DOMINUM,
MICHAELEM TELEKI.

Illustrissimi ac Celsissimi Domini Domini Principis Transylvaniae Consiliarium,
Comitatum Mara-maros et Torda Supremum Comitem, Arcis et Praesidii
Kö-váriensis Supremum itidem Capitaneum; Ecclesiae Dei Fautorem, Domi-
num mihi gratiosissimum:

1. Teleki Uramnak mint hü Archippusnak
Vitézkedő társa, melly vólt a' Szent Pálnak,
Hogy fel-irjuk nevét, tartyuk Tudománynak,
Nemesi elméjét, mondgyuk szép rosának.
- 5 2. Mára-maros s' Torda Vár-megyék Ispánnya,
Ő Kö-vár védékét, szépen igazgattya,
Kegyelmes Urához, hüségét meg-tartya,
Isten dicsösségét szivében forgattya.
- 10 3. Abdiásnak útát követni ohajtya,
Olasz Corneliust példázni akarja,
Hazánk szabadságát, őrizni tanittya,
Nemzete Törvényét mindennek ajánlya.
- 15 4. Ezt Magyar Partium, erőssen kiáltya
Hogy lészen Christusnak óltalmazó tagja,
Nem lehet a' Majom előtt abban hiba,
Valaki ezeket hiven meg-probálta.

AD CLARISSIMUM, AC DOCTISSIMUM DOMINUM,
MICHAELEM TOUFAEUM,

Sacrosanctae Theologiae Doctorem, Celsitudinis Suae Aulicum Concionatorem,
Dominum Veteranum:

1. Doctori Titulust nem mindennek adnak,
Lugdunumi fák közt, kik Nyárban sétálnak:
Batavus pediglen örül Minervának,
Nagy elmében forgó Nemes Tudománynak.
- 5 2. Pádvában kik járnak, onnét Lauretumban,
Párisban tanulni, hires Sorbonában,
Ha voltak rossz futó csikók Hunniában,
Nem lesznek Paripák hidgyed Galliában.
- 10 3. Serényen tanulo Toufaeus Mihálynak,
El-terjedett hire, mint zöld Borostyánnak;
Mert oltalmazója igaz Vallásának,
Tudós oktatója Fejedelmi Háznak.

AD VIROS MAGNAE PRUDENTIAE ET EXPERIENTIAE, CLARIS-
SIMOS, TRIPPLICIS QUIDEM PERSONAE, SED UNO PROPRIO NOMINE
GAUDENTES, IN ECCLESIA DEBRECINA:

Ratione Jurisdictionis Ecclesiasticae, pari gressu currentes, Dominos Com-
militones Venerandos:

1. Salamon azt mondgya; hogy az hármás kötél
Nem szakad-meg könnyen, ha rossz nyelv nem metél:
De mind nyárban s' télben egy-aránt ez el-kél,
Gonosz ár-vizeknek habjaitól nem fél.
- 5 2. Ajándéka benned, melly drága Istennek,
Debreczen! hogy hárman nevezetnek Györgynec,
Csipkés Comáromi, Sidoi szent Nyelvnek
Tudoja, e' mellett Christus beszédének.
- 10 3. Crizbai György, kinek elméje Törvényhez
Termett, és beszéde Angliai Nyelvhez:
Könyörgések pedig, mind kettőnek egyhez,
Köttetett az erős Isten igéjéhez.
4. Fen forog szép hire Mártonfalvi Györgynec,
Melynek sok Scholai fiai-is élnek,

15 Söt Doctori nevet Frisiai népek,
Académiában ö néki-is töttek.

5. Ellyetek mind Hárman Urnak Tornáczában,
Legyetek Doctoroc Isten Templomában
Hogy midön a' Christus hiveit csomoban
20 Bé-köti, mennyetek véllé meny-országban!

31.

AD GENEROSUM, AC NOBILISSIMUM LITERATORUM FAUTOREM,
DOMINUM, FRANCISCUM BELINYESI,

Celsissimi Domini Domini Principis Transylvaniae, Bonorum omnium Praefec-
tum, Dominum mihi faventissimum:

1. Belinyesi Ferencz tudos Praefectussa,
Kegyelmes Urának igaz Tanácsossa;
Az Isten házának hires Patronussa,
Ellyen mind örökké minden azt mondhassa!
- 5 2. Mert vagyon nyelvének szépen folyo szava,
Elméje járdogal, mint békesség Tava,
Fejedelmi szóval, a' mi meg-van mondva,
El nem mulik abban, egy virgula tudva.

32.

AD NOBILISSIMUM GENEROSISSIMUM AC VIRTUOSISSIMUM
DOMINUM, ANDREAM KERESZTES,

Celsissimi Domini Domini Principis Transylvaniae, in Praesidio Somlyaiensi,
Supremum Capitaneum, Dominum, veteranum, Dedicatum:

1. Keresztes Andrásnak, mint Haza-fiának,
Sok jót kíván pennám, hogy Kapitányságnak
Viselhesse gondgyát, romlott Szilágyságnak,
Somlyoban pediglen az Isten házának.
- 5 2. El-hagyá Böszörményt, jeles lako helyét,
Kedves háza-népét fel-serdült gyermekét,
Lengyel Cracko felé hogy vinné fegyverét,
Onnét Urunc viszzá forditá elméjét.
- 10 3. Igazán hüségét mutatá hazánkhoz,
Mikor sok ellenség gyült volna Aradhoz;
Vérét-is ki-ontván fordula Hajdukhoz,
E' vólt buzgosága Kegyelmes Urához.

- 15 4. Szejdi Székely-hidat erősen vitatá,
Körülette tüzzel mindenét hányatá:
Akkor-is mint Abisai meg-mutatá
Dávidhoz hűségét, Urához meg-tartá.*

33.

ALLOQUIUM VOTIVUM,

immortalitatis Gratia oblatum, Dedicatum, Consecratum, Ad Venerandum, Amplissimum, et Consultissimum Senatum Debreciensem; Judices Primarios, etc. Dominum Generosum Stephanum Dobozi, Dominum Generosum Andream Balyik, Dominum Generosum Johannem Erdödi: Caeterosque fideles Assessores, Mercatores, Artifices, et verarum Viduarum seriem:

1. Ket emlői vannak az igaz Anyának,
Mellyekből tejével használ fiainak:
Debreczen pediglen szolgál sok Uraknac,
Es kik ö kezekkel Bibliát forgatnak.
- 5 2. Debreczenben híres Tanácsu Biráknac,
Kegyes Esküttek nec, söt a' kik mondatnak,
Hatvan Férfiaknac, kik szegény Városnac
Viselitek terhét, e' nagy rappantságnak.
- 10 3. Posztonac javával Szegedre kik jártok,
Aradrul viszontag hasznoskát fel-hoztok:
Bécsi kövön hizlalt ökröket árultok,
Fekete Sas alatt kik sokszor mulattok.
- 15 4. Bor-Biroság mellett kik sokat szenvedtek,
Kezetekkel pedig bor árrát fizettek:
Gonosz, s' jó időben tisztnek meg-feleltek,
Város pinczéire kik gondott viseltek.
- 20 5. Idegen országban kik Bársonyért jártok,
Es Kalmári nevet Városban hordoztok,
Mivel e' Soltárnac eleit látnotok,
Engedte vólt Isten zengését halnotok.
6. Ejjel és mind nappal Mesterséget üző,
Sok gondal, bánattal kenyeret kereső,
Czéh-béli rendek nec, kik Szabó vagy Festő
Müvet igazgattok, és sok Isten féltő;
- 25 7. Kovács, Csizmadia, Szöcs, Varga Czéhek nec,
Ötvös, és Fazekas, Asztalos Rendek nec,

* Sám. 20. v. 6, 10.

Soval kereskedő jeles embereknek,
Mélto hogy neveket fel-irjuk ezeknek.

30 8. Szappanos, Mészáros, Acs, Erszény-gyártóknac,
Kis Boltokbol élő jámbor Vasassoknac,
Kerengő Malomhoz láto Monároknac,
Fris borokkal élő hires Csaplároknac.

35 9. Söt műhelyben ülő Borbély Mestereknac,
Gyolcsos, és sok Kádas Aszszonyi rendeknac,
Azoktol mondassék áldás mind ezeknek,
Valakik éneklik e' Soltárt hiveknek.

40 10. Özvegységre jutott Máriác kik vadtok,
Debreczenben, külső ha nincsen gyámoltok,
Ez Könyvet ti-néktek méltó olvasnotok,
Igy lészen a' Christus örök jutalmatok.

11. Ti néktek mindnyájan Istentől kegyelem,
Adassék a' menyből lelki segedelem,
Hogy e' Könyvben lévő dolog nem sérelem,
Hanem légyen öröm, mellyet ohajt lelkem!

34.

AD NOBILISSIMAM UNIVERSITATEM,

quae Pietatis Apostolicae, et avitae virtutis vestigia sequitur, in florentissima
Colosvariensium Orthodoxa Congregatione, Dominos mihi venerandos, esto
sacratum Votum:

1. Kincses Colosvárnak Bécsben nagy ö hire,
El-hatott Anglusra, Gallusra szép neve:
Hol János Királynak fen emlekezete,
Es benne lakóknak fris termetüségé.
- 5 2. Népében meg-vagyon maga-viselése;
Mert Udvarhoz közel forgodott elméje.
Láttam, hogy sokakban Istennek szerelme
Buzgott, Christusunkhoz engedelmessége.
- 10 3. Az Universitas, melly a' Szent Trinitást
Vallya Istenének lenni, ö nagy bizvást:
(Noha sok tövissek közt szenved bántodást:)
Lelkében pediglen érez nagy nyugovást.
4. Mert nála a' kegyes Urnak frigy ládája,
Ki Atya Istennek szép ábrázolója:

- 15 Ott vagyon Mosesnek Sidóul táblája,
Görögül Christusnak uj Testámentoma.
5. Nálók a' köszikla, melly ellenség ellen,
Öket védelmezte, Török, Tatár ellen,
Felső esztendőben gyülevész nép ellen,
20 Kegyelmes szárnyával bé-fedezte ingyen.
6. Ott vagyon Christusnak hires Tanítványa,
Kit Püspökség mellett, mint tengernek habja,
Vagdal Zóilusnak erkölcstelen kardgya:
De strásál mellette az Urnak Angyala.
- 25 7. Nem aluszik az Ur, hanem vigyáz reád,
Colosvári kis Nyájl ha vagyon-is csatád.
Lészen az egekben már Jehova Atyád,
Mert e' földön igaz Ecclesia Anyád.

35.

AUTHOR LOQUITUR

1. Utolsób írása Nográdi Mátyásnac,
Mellyből az Ur Isten dicsirtetik nagynak,
Hogy halála előtt irhatot Scholáknac,
Bajonbol, Uraknac, szegény Koldusoknac.
- 5 2. Ha élne ez után, írna Elő-vizről,
Szent Jánosbol néktek melly származott menyből,
Melly után nem lenne bántástok ördögtől,
Mert az Isten Fia tartana-meg ettől.
3. Szeydi Nagy-Vezérnec hallottátok hírét,
10 Ki meg-sartzoltatta Debreczennece népét:
Tölem-is el-vitte erszényemnek pénzét,
Melly miatt szenvedtem kenyérnek éhségét.
4. Ersec-Uj-vár felé hatvan-ezer Tatár,
Mikoron fel-menne harmintz-ezer Huszár,
15 Akkor-is ezüstöm Bajonbol, mint szép nyár,
El-mulék én tölem mint repeső madár.
5. Töröknece, Tatárnac köntösét meg-fogtam,
Fejemet Murzánac szépen meg-hajtottam:
Nem volt ennek haszna, miképpen én láttam;
20 Hanem éjjel nappal lelkemet fogyattam.
6. Evangeliomnac szabad folyásáért,
A' Sár-réti mellett igaz vallásoméért,

Szenvedtem ezeket Christus szép nyájáért,
Rázt-ladikásoknak sokszori vádgyokért.

- 25 7. Ha ékes helyeknek kedveskedő színe,
Tetszett volna nékem, pénz kereső helye,
Bajon táján régen az Úrnak igéje,
Praedára ment volna szép zengedezése.
- 30 8. Nincs oly Ecclesia, melly Tanítójának,
Ejjeli, nappali ezer munkáinak,
Jól meg-fizethetne sokszori gondinak
Terhét: Csak a' Christus jutalmock azoknak.
- 35 9. Debreczennec hire meg-marad örökké,
Kiből én el-hoztam iffiakat, hogy népe
Epülne általok Istennek, Födéske,
Sáb, Konyár, és Bajon, meg-romlott helyecske.

36.

Elly az Úrnak: Te lehetsz az Urban:
Hally-meg Christusnak: Ugy maradsz Christusban:
Támadgy-fel Jesusnac: örvendhetéz Jesusban.

37.

CONCLUSIO

1. Ha, Kegyes Olvaso! è Könyvnek Irása,
Nem tetszik tenéked Magyar olvasása,
Fordíts vékony pennád, folyon dictálása,
Nevednek ugy léssen maradandosága.
- 5 2. Irta e' szép Könyvet Angliai Nyelven,
Hildersam, hogy nézné Thamesist csendessen,
Londinumban, mikor Károly Király frissen
Uralkodnék, holott meg-ölték már régen.

38.

POSTHUMUM OPUS

Viri Reverendi ac Clarissimi, Domini Stephani Czeglédi bono publico typis
mandatum, ornatur.

1. Ezer hat száz negyven negyedik időben,
Irnak vala egykor, mikoron Ujhelyben
Hivaték Patakrol tanítani, böjtben,
Bölcs Czeglédi István, Iffjui erőben.

- 5 2. Sok munkái után híres Belgiumban,
Küldeték Várástul, tudós Lugdunumban,
Sidó s-Görög nyelven épülni Lejdában,
Holott jelen voltam Academiában.
- 10 3. Oceanus tengert, midön eröss szelek
Forgatnák Elsenört, el-telvén nagy telek
Balticum tengerre fordíták a' vizek,
Es Danczkára hozák hajósi Dragerek.
- 15 4. Hunniai Népek, látván kegyességét,
Elméjében forgó tudós ékességét,
El-terjeszték széllyel, minden bölcsességét,
Aranynál s-ezüstnel kedvesb tündöklését.
- 20 5. Thállya Városában lakozó Nemesség,
Egy szivel és szájjal mind az egész Kösség,
Hivaták magokhoz, kiben nem lött mentség,
Tanítani Christust, ki nekünk erösség.
6. Beregszázban Christust erőssen tanítá,
Az Igaz tudományt ott fel-is állatá,
Szent Irás beszédét, mindennek sáfárlá,
Annak szép sengéjét ő meg-is mutatá.
- 25 7. Cassai Rosának végre szép illattyát,
Az Ecclesiában valo hivatalát,
Kezdé meg-érteni, mint jó hir olajját,
Mellyet meg-is láta, mint fényesség napját.
- 30 8. Cassa Városában a' Sionnak Várát,
Fel-veté hirtelen igasság bástyáját,
Mellynek e' szép Könyvben olvasd tudományát,
Menyországnaq penig örökös zálogát.
- 35 9. Tüzön és sok vizen fáradott éltében,
Meg-is verettetett Irásáért testben,
De Lelke vigadoz örökké menyégben,
Isten Országának Fényes Egeiben.

1661 – 1671

39.

SCHÖN GÁSPÁR

1. Ki az Természetnek folyásit meg vizsgálja,
S-meg fontol mindent, és az dolgot jól meg álya,
S-ekképen mindenben tisztinek meg felel
Az nagy böcsületet és kincset érdemel.
- 5 2. Tenéked, kedves Társ, (ki éddiglen forgattál
A' tudomány körül, sörényenis futottál
Az föl tet kincs után, s-az magas egeket
Meg jártad eszeddel, és valamelyeket
- 10 3. Az elme meg foghat) én igaz társaságbul
Kivánom, hogy vehes illy hoszu fáratságbul
Méltó ajándékot; és hogy ugy folyanak
Minden munkáid, mint eddiglen foltanak.

40.

1. Vilagnak hatarit regen Roma birta,
Menyorszaghra hatott az utan hatalma,
Nincz már most miatta pokolnakis nyugta,
Papasag feneket annyra fel bukta.
- 5 2. Purgatoriummal benne lymbust czinalt,
Penzetlen lelkeket kiben le taszigalt,
De ki jól fizethet, menyorszaggal kenalt,
Pokol birodalma annyra békén all.
- 10 3. Nincz kedvesb orszaga ennél az papanak,
Ez ád mézet, vaját az eő konyhajanak,
Itt all banyajajs az eő aryananak,
Lako helytis azért itt választ magának.

2 dolgod
5 purgatori(ot)ummal

1. Nem alhatam tovább elmemnek részt voltat,
 Testemis felejte nijlalo faidalmat,
 Lankat kezem ertven ragada pennáját,
 Igy kezde versenek tisztan rajsolasat.
- 5 2. Ezer hat egyben kezdenek irni,
 Erkezek Erdelyben rut dolog be jöni,
 Minden rendek között partolas tamadni,
 Vrok ellen fegyvert kesz most minden fogni.
- 10 3. Szomot erről tovább en nem szaporittom,
 Annak le irasat nagyobb före hagyom,
 Csekely elmem szerint fel hozot szandekom
 Rendesen versekben ki niylatkoztatom.
- 15 4. Esztendő ily koris szallot varban voltam,
 Mint szinten hogy mostis obsideáltattam,
 Kiről alab szollok, azzal ettem, ittam,
 Gyakorta czatara veleis ki jartam.
- 20 5. Jo vitez legeny ez, minden bar el hidgye,
 Czatara meneskor az falt gyakran nezte,
 Ha jöe utanna, szemivel intezte,
 Parducs bört nem vitte, hidgyed, attol meszsze.
6. Most nem hasznal neki ily szep vitezsege,
 Mert nagyobb kuvaszok erkeztek az
 El fordult az pokrocs, ugy veszi eszibe,
 Mas modot gondola tisztos etelire.
- 25 7. „Meg szallottak, mongia, szép Fogaras varat,
 Nincsen, látom senki, ki holdoltatasat
 Magara valalna annak ügijt, bajat,
 Nincsen, ki megh tudna czalni kapitannyt.”
- 30 8. Szebenben szetalvan egy szep palotaban,
 Mivel aspiralt tanacs urasagra,
 Ez uttal el erj, gondollya magaban,
 Hogy ha *ra* veheti az megh holdolasra.
- 35 9. Lovaszszat ablakon kialtia fel szoval,
 „Nyergeli lovat mingyart vagy harmad magaddal,
 Az többj maradgyon ithon azzonyoddal,
 Generalis hivat nagy poroncsolattal.”

5, 22 [A sorok a papírnak az összehajtáson való elrongyolódása miatt nem olvashatók.] 32 rea [A szótagszám miatt jav.]

10. Ket három falatot evek nagy szietve,
Kedveseb lovanak Bika vala neve.
Fel ragadván rea, az utnak erede,
40 Olt melet jöve fel csak hamar Bethlenbe.
11. Le szalla lovarol, köszone az vrnak,
Hogy vege löt volna az sok kez fogasnak,
Szolgak imit amot erőssen tapotnak,
Hol találhassanak jo szallaszt Paskonak.
- 45 12. Okat kerdi az ur, mert jött ily szietve,
„Christoph uram, talam ros z hir van Szebenben?
Lovad halalaban erkezel előnkben,
Mond meg hamar, kerlek, mi lehessen ebben.”
13. Felele szerenyen ily szoval az vrnak:
50 „Jol vannak mindenek, szaszokis hodolnak.”
Örülnek minnyajon ily szavan Paskonak,
Vigan lakjunk megh ma, trombitak szollanak.
14. Mig az étket fognak, monda az uj vendeg:
55 „Vaj ket szot szollanak nagysagoddal addig,
Mert bizony meg vagy on bennem az nagy hüseg,
Ebbölis ne legyen nagyságodnal kecség.
15. Latom Fogarasban kemennyen magokot
Tartiak. De mire, nem tudom eo dolgokot!
60 Ha en volnek, nylva meg üt nem orrokot,
Ki sem bocsattanam, el fognam uttiokot.
16. Ha ugy tecsik, reggel be megyek en holnap,
Tudom, az kapitany, ha meg lat, rajtam kap,
Ne jöjjön bar velem be az jesuita pap,
Mert kövecsegemert senki arcul nem czap.”
- 65 17. Eszküvessel monga: „Holnap mind meg szalom,
Az ot ben valokot labokrol le huzom,
Varnak minden kolczat nagyságodnak hozom,
Illyen hasznot tesek, bizonyosan mondom.”
18. Ezt halvan, kborlok nagy fel szoval mongiak,
70 Generalisoknak erőssen kialtiak,
Be kell bocsattani, mert immar eluntak,
Az sok sugorgast tova b nem alhattiak.
19. Fel virradvan reggel, instrualliak Paskot,
75 Jol eszeben venné az meg mondot szokot,
Neis beszellene héjjaban valokot,
Mert masokis sokan ki szakadtanak ot.

20. Monda: „Meg latom en, hogy ha ki szakadok,
Kik be mentek eddig, voltak csak bolondok.
Emberre talaltok, meg ma lattiatok,
80 Hogy ha így nem leszen, bar pirongassatok.”
21. Trombitással azért megh indula ottan,
Am beis bocsattak Fogaras varaban.
Katonak, gyalogok varban es kapuban
Szürüen allanak, nezi allattomban.
- 85 22. Palotaban jutvan, nezel csak ket fele,
Kapitany, hadnagyok mint allanak rendre,
Vrnak sok szolgai nemesekkel öszve,
Szep sorjaban alnak, s- vadnak vesztegsegeben.
23. Az kapitany kerdi, ki expediaalta,
90 Kitölt s- mert jött legyen Fogaras varaban?
„Ide jövesednek mi legyen sensussa,
Mond ki hamar, mert kesz szarvas lab koczonya.”
24. Nagy oratioval kezde el beszedit,
Hogy el hitethetne praesidium szüivit,
95 Köszönt szép szóval minden fele rendet,
Az utan rendesen mondgia kövecsegit:
25. „Vagyok expeditus az nemes orszagtól,
Mostan választatot kegyelmes uramtól,
Erre indittattam conscientiamtól,
100 Faratsagomotis nem szanom hazámtól.
26. Kerlek benneteket, ez Fogaras varat,
Ne tarcsatok tovább, adgyak kezhez kolcsat,
Ne bosszontsatok meg ország Kemeny urat,
Ha meg czelekszitek, hoztam securitast.”
- 105 27. Ben valok nem tudnak hosszú historiat,
Mert nem tanoltak volt az szép rethorjcat,
Azert ök nem tudgiak az eloquentiat,
Rövid szóval mondgiak, adnak canis merdat.
28. Az követ ezt halvan, csak le szüite fejit,
110 Hogy kezeben nujtak az Vezér levelit,
El olvasa, s- monda, nem hallotta hirit,
Ezen level hozó posta erkezesit.
29. Eszkeveessel mondgia: „Bizony meg holdoltok,
Szeben, Deva, Brasso mind fejet hajtottak,
115 Vizat, ikrat mostan Brassoból hoztanak,
Ide [?] is Bethlenben az generalisnak.

86 [Az utolsó szótág kiszakadva.] 116 [A sor első szaván tintacsepp.]

30. Ugron Andras holnap érkezik Szebenbe,
Szombatfalvi s- Farkas Ferencsel mentekbe
Brassoban, hogy az sok papokat eskesse,
120 Mind ezek így vannak, Isten úgy szegillye.”
31. Ugy vagyon, hallottak, böcsülettal lattak,
Szombatfalvit, Farkas Ferencset ki czaptak,
Mint az hires kurvat ki igazítottak,
Commissariusokot szépen acceptáltak:
- 125 32. Bethlen fele megyen szomoru orczaval,
Jol tartak s- bocsattak el így szep valaszszal,
Most veszi esziben, hogy csak czalardcsaggal,
Nem amithat senkit jesuitasagal.
- 130 33. Nem mehete elő semmi szandekabax,
Felő, nem lesz resze tanacs vrasagba,
Hogy be nem viheti vrat Fogarasba;
Kartis vallot, vizben holt az Bika lova.
34. Nem lön vra előtt semmi böcsulete,
Mert az előtt neki nem úgy beszélgete,
135 Hanem hogy mindenben holnap telnek kedve,
De meg czalá ökök s- szegent az szerencse.
35. Egy kuvaszat hallom, hogy volt Esopusnak,
Midön egy koncsot vettek volna annak,
Koncs arnyekat latva, futamodek annak,
140 Arnyekahoz kapvan, kart tön az hasanak.
36. Paskois így jara, mert reghi jó vrat,
Nagyob koncsra vagyvan, el hagia tamaszat,
Meg veré az Isten, mert meg czala magat,
Így holdoltata meg jó Fogaras varat.
- 145 37. Tudom, haragosznak, az ki irta, arra,
Ezert ki meg szidgia, fejét tapogassa,
Fogaras mezejin essek ki az agia,
Hol költ s- ki által, azt senki sem tudgia.

42.

C S E R N Á T O N I M Á R T O N

[A HUN ÉS MAGYAR VEZÉREK VERSES HISTORIÁJA]

KEVE SCYTHIAI MAGYAROK ELSŐ HADNAGYA

1. Tiszer való száz ezeren,
Isment 80 000

140 <hazanak> hasanak [Az s ráírva a z-re.]
1 [A sor mellett: 371. anno egressi.]

Erős férfiak fegyverben
Számlátatták egy seregben.

- 5 2. Ezek közül első Keve,
Vala sokak kedvébe,
Senkinek irigységébe
Nem volt más gyűlölségébe.
- 10 3. Kik közt voltak 6 hadnagyok,
Vezérek s kapitánok,
Mint tündöklő szép jáspisok,
Keve pedig az gémántyok.
- 15 4. Azoknak utat mutata
Scythiabol mind ki-hozta,
Europában meg-nyúgatta,
Verével bizonította.
- 20 5. Kezít első szerencsének
Fogta mint jó jelenségnek,
Hitte azt jó vezérinek,
Nem fordítat hátat ennek.
6. Nem fogyatkozot meg-ebben,
Mert sarmata ellenségen
Győzedelmet vett böven,
Tiszáig ment szerencsessen.
- 25 7. Innét hallyad mesterségét
Es hallatlan merézségét,
Miképpen az Duna mélységét
Által uszta s szélességét.
- 30 8. Meszsze szaraz földön hajot
Nem hozot magával kompot,
Hanem tömlőt fel-fúvatott,
Éjjel vizen által úszott.
- 35 9. Romaiakkal meg-ütközék,
Mind-ket felöl sok el-esék,
Maga népi számláltatek,
Száz 25 000 el-esék.
- 40 10. De romaiak ezt meg-probálák,
Az arrat duplán meg-adak,
Mert két száz volt és tiz ezer,
Kik el-vesztek akkor egyszer.

10 kapitán [Az utolsó betűket kötéskor levágták.] 14 Hunniabol Scythiabol

11. Nagy vér özönnek mondanád,
Ha ez harczot te-most látnád,
Almélkodással csúdálnád,
De bár magyartol most látnád.
- 45 12. Az magyarok frigy ládáját,
Fel emelték ott zászloját,
Egy arant vontá-ki kardgyát,
Nem féltette senki koncját.
- 50 13. Ezen harczon vitez Keve
El esék keserüségre,
Potentiánál volt el este,
Kin meg-eset sokak szive.
- 55 14. Nem hatta-el a szerencse,
Mig koporsóban nem tette,
Söt ottis szolgalt mellette,
Mert dicsőséggel temette.

KADIKA 2. HADNAGY

15. Szünnyetek-meg a sirástól,
Keserves köny hújlajtástól,
Magyarságnak maradjki,
- 60 16. Kiket a vitéz Kevéért,
Gyözedelmes uratokért
Hullatok igaz hivei.
17. Töb napok-is vannak hátra,
A ti vigasztalástokra
45 Fel tetcsnek meg-szép sűgári.
18. Nem minnyájan egy nap lettünk,
Ez világra születtetünk,
Igy egy napon meg sem halunk.
- 70 19. Nem szorulunk mind egy sirban,
Nem zarlatatunk egy koporsóban,
Meg-maratt erös oszlopunk.
20. Hadnagy helet él hadnagytok,
Castor helet van Pollux-tok,
Kadikában meg ujulunk.
- 75 21. Kevének ki omlot vére
Nem hült még-meg melegsége,
Él az vér még, nézd a vérbe.

74 meg ujulunk (fel tamadunk)

22. Kadika, jó remenségbe
Légy, föl kiált bátyád vére,
80 Gyász helet végy kardot kezedbe.
23. Gyaszszod veresse változzék,
Érttem könyved bár ne-essék,
Csak ellenségem fogyassék.
24. Csak ezt kívánom tolletek.
85 Ellensigem pirultassek,
Győzedelmeitek meg mutassék.
25. Velem egyyet értettetek,
Türtetek és szenvedtetek,
Veszttem en-is érettetek.
- 90 26. Végy igazat te veremért,
Álly boszszút halalomért,
Nohát immár ne-kissetek.
27. Ezeket halván Kadika,
Boszszú állásra indula,
95 Vért verert kívána.
28. Austriának volt Tulnánál,
Roma népe az Dunánál,
Itten azért meg-harczolván,
- 100 29. Mind két félben sok el-esék,
Magyarok gyozedelmesek,
Romaiak mind el-futván.
30. Romai sas egyyik feje
Macrinus volt fő vezére,
Ez el-esek s it el-vesze.
- 105 31. Detricus, masodik feje
Esék rút halálos sebbe,
Nem bizik már erejébe.
32. Ennek érit az homlokán
Nyillal az magyar meg nyitván,
110 Siet Romaba mennie.
33. Mely nagy szerencsetlenségen
Az romabeliek igen
Meg-remülének magokban.

- 115 34. Ijettekben meg-bódultak,
Segedelmet nem várhattak,
Lézzegve mennek Romába.
35. A magyarban már nem kapnak,
Magyart vallyak diadalmasnak,
.....
- 120 36. Magyarságnak maradékja,
Véssed szemed Kadikára,
S Keve elő példájára.
- 125 37. Kevének jo szerencséje
Vala ennek el kezdője,
Véghez de vivé Kadika.
38. Ez országot halálokkal,
Pecséltettek [!] vérek ontásával,
Kerestek nyugodalomra.

KEME 3. HADNAGY

- 130 39. Ha valaki Kemet jól meg tekintette,
Szeme-eleibe itiletre vitte,
És vitezségének terhit fontba vette,
Bizonyára könnyen Marsnak itilhetta.
- 135 40. Gyönyörködöt s örvendezet vitezekben,
Ő egyedül vitezkedet mindenekben,
Remenységek, segetségek sok igyekben
A vitezek batorsága volt csak ebben.
- 140 41. Oroszlányhoz hasonló volt erejében,
Ellenségtől nem ijedet-meg-szévében,
A sárgaság nem-folyta-el éjettében,
Mint az erős oszlop, ugy állott helyiben.
42. Lelke, feje ő volt mind a vitezeknek,
A vitezek környül álló teste ennek,
Nézd-meg-itt, a tagok fövel mint eggyeznek,
Csak egy-izben mind egyben kötettnek.
- 145 43. Törvént mikor szabot és valakinek adott,
Leg-elsöben maga jó-példát mutatott,
Népe között mint égő fákllya csillámlott,
Másoknak mindenkor ugy világoskodott.
- 150 44. Bezzegh boldog város és szerencsés ország,
Kiben találtatik illy szép világosság,

Mint sötétben ragyogo gyémántság,
A törvény s méltóság együtt áll uraság.

45. Mit mondanál, kérlek, ha oly napot látnál,
Kinek nem-járhotnál világosságánál?
155 Homályosabb volna az föbb plánetáknál,
Kerék égen lévő apro csillagoknál.
46. Avagy mitt gondolnál, mikor vizen járnál,
Ólly hajós mesterre hajokba találnál,
Ki nem merne ülni hajo órránál,
160 El-hittem magamban, hogy így gondolkodnál:
47. Ez nap nem igaz nap, a mester tudatlan,
Ostoba, goromba, hallatlan, tudatlan,
Illyen az hadnagyis, aki próbátlan,
Nincsen vitezsege, maga bárdolatlan.
- 165 48. Nem tudgya helyessen népét igazgatni,
Söt szem-be-kötve mástol vezetettetni,
Mert nincs kissen; azért egy veremben esni
.....gyakorta.
- 170 49. Nem illyen volt, hidd-el, vitez Keme dolga,
Akár hóvá fordúlt, jobbra, balra maga,
Nem volt semmi szükség ott a zengő dobra,
Hángoson harsago trombita szóra.
50. Szóllás nélkül mindeneknek ébresztője,
Fúrdaló ösztöne, jóra ingerlője,
175 Botránkoztatoknak kemény büntetője,
Tunya, röst, lonyha sergegetője.
51. Nem találta kedvét, a ki volt lágy, púha,
Nem vágyódott nagyra, de vólt arra gondgya,
Hogy légyen mindenek tüköre s példája,
180
52. Nohat még a ki vagy szép ifiú magyarság,
Sok ellenségid közt mig más nyomoruság
Miat el ne-veszszen a szabados ország,
.....
- 185 53. A szerencse tied lészen és gyözedelem,
Bizzál Istenben, lészen segedelem,
Ajtód előtt fekszik, lád, a veszedelem,
Nagy károdra esik a sok kisedelem.

151 ragyogo<t> 168 [A kihagyott sor helyére utólag beírva: Tudta, hogy senkinek süve a szájába/nem röpül a galamb, ha hever ágyába.] 172 [Előbb:] Harsago(son) hángoson 180 [Hiányzik.] 184 [Hiányzik.]

- 190 54. Eléid nyomdokit ha gyalázatotdra
Hátra nem hagyod szégyen vallasodru,
Megesküt szerencse még Keme kardgyára,
Hogy nem jutat téged soha árvaságra.
- 195 55. Meg bizonyitya ezt, a gothusok urát,
Hermanaricust, hatalmas királyát
Alatta tiporá mint föld apro porát,
Erős hatalommal el fogá országát
- 200 56. Ugyan ezent masut neki meg mutatta,
Régi fogadását hiven meg-tartotta,
Oly el-kezdet dolga, kiben nem szolgálta,
Nem volt soha, miglen koporsóban zárva.
- 205 57. Vallast tésznek erről az osztrogothusok,
Meg-nem tagadhattyák a visigothusok,
El-futtak előtte, lettek mind bujdosok,
Vagy kik meg marattak, csipelők, kapások.
- 210 58. Romabeliek ezt felöle meg-vallyák,
Kikkel meg-harczolvan fogokat ott hagyák,
Éltébe meg-gyöszte Keme és meg-verte,
Végre hogy el eset, ökött el-temette.
- 210 59. A kerék vágásban még tiis jártatok,
Addig gyalázatot nám, nem vallátok,
Minden ellenseget földig rontottátok,
Miként szélyel hányot polyvát, ugy elfutamtátok.
- BÉLA MAGYAROK 4. HADNAGYA
- 215 60. Kadikában és Kevében
Egy atyafiui vérben
Nagyobb szeretett láttál,
61. Mint Pylades Orestesben,
Egy mást holtig szeretőkben
Valamikor hallottal.
- 220 62. De itt meg-álly, s gondolkodgyal,
3madikot kit találnál,
Hasonlonak allithatnál.
63. En ime már-is találtam,
Avagy igazabban mondgyam,
Az egyben 3mot számláltam.

195 Meg-rontá alatta tiporá 196 országát hazáját 202 visiothusok

- 225 64. Bélát, kin én álmélkodom,
Ez 3mot ha-meg-fontolom,
Masokat soha nem láttam.
65. Mert a Kevét Kadikában,
Kadikát látom Bélában,
230 Bélát pedig mind 3romban.
66. Vitezségek és erejek,
Szeretetek, szerencséjek,
Nem különbben ő termetek.
67. Állapottyok s méltóságok,
235 Tisztességek, uraságok,
Eggyező *beszédek, szavok*.
68. Mind járások s mind állások,
Egy arányú magosságok,
Nincs különböző tetemek.
- 240 69. Győzedelmes harcölások,
Diadalmas kard vonások,
Ellenségre tamodások.
70. Szép eggyező akarattyok,
245 Eggyüt vólt ő fel vett úttgyok,
Eggyut az ő mozdulások.
71. Távúl volt it vissza-vonyás,
Egymásra törés és támódás,
Ellenkező visszálkódás.
72. A természetett pofáznád,
250 Feledékennek mondanád,
Tisztiről s hivatallyáról,
73. Hogy ez 3 ferfiunak,
Mint egy testnek, vérnek, tagnak
Az ő kincses tárházából
- 255 74. Egy arányú testet adot,
Kit ember soha nem hallott,
Minden-nemü jovaiból.
75. Ha azon ajándékokkal,
260 Tölle adot sok szép jókkal
Az érdem-is nem eggyezne,

231 erejek <szereetek és> 236 szavok és beszédek

76. Bár csak egy kicsiny csikkelyben,
Egy tö-hegy-vak mák szemben,
Valamiben különbözne.
- 265 77. Itt akarja meg-mutatni,
Hol igazság szokot lenni,
Versengés ot nem lehetne.
78. Állyon elő most akár-ki,
Szentenciáját mondgya ki,
S mit gondol s mi tetcsik neki.
- 270 79. Nem kelletik hizelkedni,
Sem himezni, sem hámozni,
Csak igazat kell mondani.
- 275 80. Honnat szármozot az egység,
Miből állyon az eggyesség,
Mit kellessék egynek higyni,
81. Én azt mondom s hívom egynek
Mind pediglen eggyességnek,
A ki mástól meg-van valva.
- 280 82. Nem közöltetik másokkal,
Mint ő nem tulajdonival,
Csak magában van kapcsolva.
83. Magától meg-valhatatlan,
Ugyan el-oszolhatatlan,
Ugy vagyon egybe foglalva.
- 285 84. Eggyek voltak tehát ezek,
Egy szivek volt s lelkek, testek,
Mert egymástól el-nem váltak.
- 290 85. Sem holtokban, sem éltekben,
Sem pedig annyok méhében
Egy mástól el-nem szakattak.
86. Sem hidegben, sem melegben,
Erős fagyasztó derekben
Egymástól el-nem távosztak.
- 295 87. Egy sirban és koporsóba,
A fekete föld gyomrába
Mind hármon együt szállottak.

271 [Lapszéltre írva:] Senkit nem köl le gyalázni 293 [Beszúrva a sorok közé:] egyben kapcsolva voltak

88. Semmi konkoly kösztök nem volt,
A gyűlölség ugyan meg-hült,
Mert egy-mást nem gyűlölheti,
- 300 89. Kinek éppen gyűlölsége
Fordúlt csak ellenségre.
És abban leg inkább nevelkedni,
90. Akkor szokot gyökerezni,
Mikor ökot öszve veszti,
305 Ellenség kezd lövöldözni.
91. Bizonyság itt Magyar-ország,
Europa s egész világ,
Valahol ez uralkodot.
92. De te immár egyszer meg-lásd,
310 Magyar-nemzet, mélyen el-ásd,
Sötét veremben, hogy ásod,
93. Utólsó veszedelmedre,
Másoknak nevetségére
Ne légyen nagyob romlásod.
- 315 94. Tanúly, tanúly immár egyszer,
Ki emiat sok ezerszer
Hányattal sok szélveszektől.
95. Tanuly régi eleidtól,
Pogányság sötettségétől
320 Be-borított nemzetedtől.
96. Ellenséged kergetője
Légy üzője, el-vesztője
Tiszta szibol s lilekből.
- 325 97. Barátodnak jó barattya,
Kedvellője, taplálója,
Szeretoje s éltetője.
98. Légy oltalma, segedelme,
Légy mint jo láncz egybe kötve,
Jó példával ébresztője.
- 330 99. Vatinus gyűlölségével,
Erös, hatható mergével
Ne-fóltsad el-hazád népét.

321 üldözője kergetője

100. Kigyót meleg-kebledben
 Ne nevelj, hogy mérgében
 335 Testedre mérgit ki öncse,
101. Es az után jó-voltodért,
 Vélle tött sok javaidért
 Töltse rajtad boszszuságít.
102. Béla félvén ez illyentől,
 340 Inkab ellenségtől
 Eletiben gyülöltetni,
103. Rokonságát s maradékját,
 Nemzetségét s jó baráttyát
 Csak tudhatsa meg-tartani.
- 345 104. Erettek azért életét,
 Nem szánta szép piros vérét
 Le tenni s ki ontani.
105. Ezt hogy meg-bizonyithassa
 Es jobban meg-mutathassa,
 350 Nézd, mit mivelte útollyára.
106. Soros lévén a kapcsaja,
 Seregének zászlo tartoja,
 Löt viteze es hadnagya.
- 355 107. Egy kezében zászlót tartván,
 A másikkal vagdalkozván,
 Holtig hiveit nem hadta.
108. Maga testét it paisúl,
 Vitezinek erős száncsúl,
 Atta oszlopúl és oltalmúl.
- 360 109. Ellenségnek pedig tárgyúl
 Közben vette, tette cselúl,
 Így eset-el nagy boldogúl.
- 365 110. Hogy benne phoenix módgyára,
 Vigyázván ő példájára
 Te fel-támodj és meg ujully.

BUDA MAGYAROK 5. HADNAGYA

111. Az magyar nemzetnek s regi eleinknek
 Buda szép tüköre s vezére népének,

337 jódárt javaidért 361 vette<te> 365 fel-támod [Értelemszerűleg jav.]

Tarsa es tudoja nagy győzelmeknek,
Kezdője, szerzője sok jó szerencsének.

- 370 112. Mellyeket magyarok nagy dicsiretessen,
Sok veszedelmeken nagy szerencsésen,
Országok s királyok közt győzelmessen
Serzettek s kerestek nagy dicsőségessen.
113. Mit kellene neki tulajdonítani,
375 Sok győzelmekből micsoda részt adni,
Ennyi vitezek közt nehéz volna tenni,
Arrol itiletett s igazat mondani.
114. Ha minnyajan akkor együtt éltek volna,
Nem marattak volna csak Buda s Atilla,
380 Kikre elejektől a szerencse szálla,
Minden dicsősége csak rajok hajla.
115. De csuda, elein akik nagy sokakkal
Meg-alkuttak szépen mindenben másokkal,
Hadnagyal, köz rendel s mind pedig urakkal,
385 Nem egyezhettek-meg az utan egy mással.
116. Talám azért történt, hogy ok egyek voltak,
Egy anya méhéből mind ketten szármoztak,
Semmi köszt egy-máshoz ok nem mondottak,
Hanem atyafiaiak vérből ok hogy volnának.
- 390 117. Buda engedelmes, békeség szerető,
Atilla kegyetlen, vérben gyönyörködő,
Dühös, jstentelen, masokat gyölő,
De Buda pediglen sokakat kedvellő.
118. Nem volt telhetetlen kívánságiban,
395 Meg-nyugodot volna azokban a jókban,
Mellyeket szerzet volt sisakban, pancsélban,
Gyűjtöt vitezseggel mindenek láttában.
119. De viszont Atilla Tantalus módgyára
Szomjuhozik, kivan s vasik foga koncra,
400 Nem tölt még meg telhetetlen gyomra,
Vagyodik szüntelen nagyobrol nagyobra.
120. Kévánó s vágyódó, rút kevelségével,
A termiszettől vett undok fösvenységgel
Nagyobbnak Atillát, hogy sem mint idővel,
405 Mondhatnád Búdánál, ki jó erkolcsével

121. Kedvezni mindennek s örömet engedni
Kévánt volta keppen, volt, akart is lenni,
De gonosz Atilla mindent meg-elözni,
Méltó s érdemesnek inkább csak láttatni.
- 410 122. Mind-azontúl Búda ugy nem titkolhatta
Jó cselekedetét, hogy masok világra
Nem hozták s nem látták sokak csudájára
Érdemes jó voltát, nagy almétkodásra.
- 415 123. Nincsen nagyobb vétek minden gonoszságban,
Nagyobb fogyatkozás a szemfény világban,
Mint az igazságot nezni csak homályban,
És a fényes napot nem latni dél-tájban.
124. Nem csak a szeme volt gonosz Atillának,
Engedet füle-is a nagy latorságnak,
420 Mert csak nevitis hallani Budának
Nem akarta, inkább kevánván adni a halálnak.
125. Azért mikor ennek nevét ö hallotta,
Hogy ne-cselekedgyék jobbat meg valaha,
425 Ellenségnek verét először meg-itta,
Ez el fogyván, öcse életét fogyatta.
126. Oh iszszonyu és rettenetes kegyetlenség!
Oh kimondhatatlan fel-gyullatt dühösség!
Meddig terjecs immár, oh jstentelenség,
Meddig fogsz tartani, oh telhetetlenség?
- 430 127. Miként tudcs kedvezni az idegeneknek,
Ha fel-mészárloja vagy édes öcsédnek,
Kegyetlen hóhéra testednek, vérednek,
Egész életedben egy remenységednek?
- 435 128. De meg-nem szünik-még it duhossége,
Nem elégszik-meg, hogy azö piros vére
Sokasága a foldet meg-részegitette,
Hanem vélle a Dunátis be festette.
129. Igy akarvan az artatlan vért le-mosni
440 Kezéről, s gyilkosságból ki tisztítani,
Hogy kezét ha mikor fogia látni,
Az utan ne-lenne miért meg-pirúlni.
130. Fekszik azért immár Buda földre esvén,
Kegyetlen hohéra s-bátyya miat veszvén,
445 Ki sok ellensége közt nagy gyözedelmessen
Élt és talpon allott kardgyoktól nem félvén.

425 verét szornjuhoszta [A sorok közé beszúrva.]

131. Fekszik, ki az előtt regi királyoknak,
Az alacsony Sycambriabol nagy uraknak
Lakó helet épéet. Nincsen ő maganak,
Hogy fekügyék, immár el-esett tágjának.
- 450 132. Azért a Dunának egy mély örvényébe
Vetik, s takartatik széles folyo vízbe,
Nincsen-is a testnek immar semmi hire,
El vagyon boritva, vitzől eltemetve.
- 455 133. Csupan csak a neve még hogy meg maradot,
Sem kard, sem ellenség annak nem arthatot,
Buda városaval, kit ő csinaltatott,
Szép emlikezetet ő magarol hagyott.

ATILLA POGÁNYSÁGBAN LEVŐ MAGYAROKNAK I. KIRÁLLYA

134. O hatalmas nagy királyok,
Fejedelmek és országok,
460 Féllyetek és rettegjetek!
135. Rémüllyetek oh köz rendek,
Sirjatok, keseregjetek,
Minden-féle nemzetcségek!
136. Szines ruhát le-vessetek,
465 Mind gyáz-szinyben öltözzetek,
Kicsinyek és öregek!
137. Jajgassatok, ohajcsatok,
Nagy butokban orditcsatok,
Faluk, varak és városok!
- 470 138. Rettegi, reszges, egész világ,
Mert most egy üstökös csillag
Tamadot, kit nem-lattatok.
139. Rettenetes ijesztése,
Iszszonyu meg-jelenése,
475 O ti nagy boldogtalanok!
140. Nap kelet felöl tamadot,
Eppen nap nyugottra hajlot,
Nem-is akar meg-nyugodni,
- 480 141. Valamig minden országot,
Bé-nem járja ez világot,
Határát még nem-kerüli.

448 Lada [Értelemszerűleg jav.] 450 a <nagj> Dunának 453 halak eledele vitzől eltemetve
468 butokban (keservesen)

142. A szép nappal együtt járni,
Mindeneket akar látni,
Eggyüt véle le-nyugodni.
- 485 143. Kesicsd-el hát te kardodat,
Köszörüld s élesicsd pallosodat,
Vitezül kapd paisodat.
144. Nosza polgár s város népe,
Nosza ki vagy ország színye,
490 Vastagicsd harcshoz karodat.
145. Szántó vásbol fegyvereket,
Csináltas hegyes-törököt,
Oltalmazza országodat.
146. A felső hoszszu ruhákból
495 És galléros bü subákból
Más ruhát csináltassatok.
147. Hadi ruhát, kurta dolmánt,
Köpönyeget, könyü inget,
Kire pancselt vonyhassatok.
- 500 148. Mert a csillág idejében
Nem lesz senki bokeségben,
Kardot, fegyvert kel-fognotok.
149. Ki mondhatatlan hadakot,
Jelent nagy vér ontásokat,
505 Minemüt ember nem hallot.
150. Az egek meg-haraguttak,
Az egész földre tamodtak,
Rajta töltik boszszújokat.
- 510 151. Jaj, isméglen majd ezennel,
Nem víz, hanem vér özönnel
Vesztik az egész világot.
152. Kemény büntető pálcáját,
Elöl véski nagy ostorát
E csillag az igazságnál.
- 515 153. Mellyel azért az világot
Ostorozza mint a rabot,
És ki-tölti nagy boszszuját.

484 le-nyugodni (elenyészni) 493 nepedet (országodat) 503 [Lapszélien:] nyilat 509 töl-
tik s állják

- 520 154. Ez, hogy végben vitessek,
És jobban el-vigeződgyék,
Atillára bizta dolgát.
155. De talám te mikor hallod
Ennek nevit, azt gondolod,
Hogy csuda, s nem ember légyen.
- 525 156. Vagy peniglen hogy fene-vad,
Emberi személyben *akad*,
Öltözvén oroszlány szényében.
157. Vagy királyi ál-orcsában,
Ruhában, ábrázatban
Kegyetlen tyrannuz légyen.
- 530 158. De en it igy gondolkodom,
Ezeket igy magyarázom,
Hogy e vad ábrázat alatt
159. Vadságnak szelidítője
Légyen rontoja s törője;
535 Neki enged minden állat.
160. Jelentetik erőssége,
Erejében vitezsege
E rettentő név alatt.
- 540 161. Rettentő képe s formája,
Titulussa s ábrázattya
A győzedelmes szerencse.
162. Szerencsének kedvezése,
Véle járása s kelése,
Győzhetetlen jelensége.
- 545 163. Egy szoval it látom Marsot,
A ki másra sok hadakot
Tamoszt, lészen ellensége.
164. Ime a magyar nemzetnek
Az 4 hadnagyok el-vesztek
550 E nagy szerencsítlenséggel.
165. Dicsősége vésző félbe,
Vala ellenség kezébe,
De Herculési erővel

525 elődben *akad*

- 555 166. Atila maga vállára,
Atlasok terhét nyakára
Vévé, és úgy ment meg evvel.
167. Es mint ha nagy lilek volna,
Neki egész Pannonia
Kicsin testnek látcsik vala.
- 560 168. Azért a dicsőség delit,
Nem akarta ot idejit
El mulatni, a hol látta,
169. Ennek fényes fel-kelését,
Szerencsével tündöklését,
565 Mert magyart ő meg-szánta.
170. It vehedd immár eszedbe,
Kinek szerencse kezébe
Vagyon, mely nehéz el-hadnyi,
- 570 171. Tunyaságnak magát adni,
Ettől el nem ragatattni,
Hátat hozza fordítani.
172. Kit ő látván, tiszter-valo
Száz ezer lovas s gyaloglo
Vitezeket hagyva valogatni.
- 575 173. Kikkel addig vitezkedék,
Mint halálban viaskodék,
Hogy ellenségét rontaná.
174. Mind az egész Europeanak,
Job részének e világnak,
580 Kit ő holt testnek alitván,
175. Lelke lön s ebresztője,
Eltetője, illesztője
Csak kevés üdö mulván.
- 585 176. Királlya Pannonianak,
Választaték gothusoknak,
Hogy poroncsolna medusoknak.
177. Avval meg-nem elégedék,
Kevanysága be nem telék,
Sem pedig dacusoknak.

- 500 178. Erejeket mind el vette,
Az igát nyakokban tette,
Mint aféle nyakassaknak.
179. Hanem innét meg-indúla,
Nagy erővel Mysiaba,
595 Méne innét Rác z országba.
180. Onnet Macedoniaba,
Jsmét hamar Achajába,
Jnnet Tót és Horváth országba.
181. Mellyeket hamar meg-jára,
600 Mint ha csak meg-látta volna,
Hajta mind birodalmába.
182. Királlya crepidáknák
Kit hittak Álaricusnak,
Fejet hajtot, hérét halván.
- 605 183. Így a macro-mannusok-is,
A svecusok s quadrusok-is,
Kárt vallani nem akarván,
184. Cselekettek euralusok,
Magoknak, lévén okosok,
610 Fegyver-nélkül meg-holdolván.
185. Az hir, ládde, mit cselekszik?
Mi-helyen ő hallattatik,
Nagy hatalma nevelkedik.
186. A némétek országaba
615 Alég lépet határába,
Győzedelmesnek mondatik.
187. Innét a szerencse s erő,
Gyakran együt járo s kelő,
Mint köz beszédben mondatik.
- 620 188. Ne-káromlya s ne-gyalázza,
Nemtelenek-is ne-mondgya
Magyarok gyalázottyára.
189. A kik illy maga bizókat,
Marka pökdöső nyalkákat
625 Meg-alaszsz illy nemzeteket.

597 [Lapszélén:] Görög-országba 607 valamit [Értelemszerű jav.] 623 mag(ok)a

190. Kemény nyakú, nagy hatalmú,
Erejekben bizalkódó,
Héres, kérkede népeket.
- 630 191. Ezek után Argentínát,
Német ország fő-városát
Meg-véve, s ugy-meg-rontá,
192. Falait ugy el-hányattá,
Kevély népét meg alásztá,
Hogy soha annak utanna,
- 635 193. Valameddig élt Atila,
Fel-nem épülhetett fala,
Talpra senki nem álhata.
194. Innét rhaemisesekre menvén,
640 Kik hogy neki nem engedvén,
Tüzzel vassal mind el-ronta.
195. Az után pedig a népét,
Apraját s mind öregit,
Mars jstennek fel-áldozta.
- 645 196. Illetlennek mert allította,
Hogy lenne kegyelmes ura
Annak, ki ellent mondana.
197. Immár itten haly *egy* dolgot,
Mikent egy vad a masikot
Szokta meg szelidíteni.
- 650 198. Trahas varosához juta,
Kiben egy szent püspök vala,
Farkas néven szokták hina.
- 655 199. Eleiben e ki ment,
Igen nagy szépen köszönt,
Azért meg-kegyelmez neki.
200. A városnak kegyelmet,
Nyert tölle engedelmet,
Csudálkozzal e változásra.
- 660 201. Ugyan ot ezen püspöktől,
Isten kedves emberétől
Nevesztetik nagy csúdással.

639 Ki 644 [Illetlennek fölé írva:] méltatlannak 647 itt <egy> [A szép beszúrva.]

202. Mert hogy ő Jsten osztora,
Kemény büntető pálcája
Volna, mondgya bizonyoson.
- 665 203. De im öis immár egyszer,
Aki ez előtt ennyiszter
Masokon volt gyözedelmes,
204. Cathalónál meg-veretik,
Sok ezer népe el esik,
670 Kiért szive igen sebes.
205. De nagy vigasztalására
Két király éles szablyára
Esék, ám len örvendetes.
- 675 206. Merozaeus egyyk neve,
Francusok fő fejedelme
Volt királlya es vezére.
207. Másik gothusok királlya
Volt, mint szép fényes fáklyája,
Thodoricus ennek neve.
- 680 208. Kit látván, meg-batorodék,
Magában meg-erősödék,
Azért ujjabb harcshoz kezde.
209. Meg-maratt népét biztatá,
Aquileára fordítá,
685 Ket esztendeig ostromlá.
210. De mind annyi faratsága
Hejában lön sok munkája,
Busultába meg-indúla.
- 690 211. Fel-gerjede ő magában,
Rettenetes haragjában,
Azért más útat gondola.
212. Sok nyerget egybe hordata,
Kit egy rakásban rakata,
A varos bástgyája mellé.
- 695 213. Ezt tüzzel ő meg-gyujtatá,
Ki a bástgyát meg-gyullasztá,
A nép igen meg-rémüle.
214. Mintha itt a Troja égne,
Ollyan nagy volt lángja s tüze,
700 Igy vévé-meg bölcs elméje.

215. Meg-jelenté azt egy gólya,
Hogy el veszne Aquileja,
Ki ugyan ott lakik vala.
- 705 216. Mert magában meg-érezvén,
Apro fiait fel szedvén,
El-repüle, mint-ha sirna.
217. Talám e volt ennek oka,
Hogy ki vólt jámbor gazdája,
Veszedelmit ne-láthassa,
- 710 218. Vagy hogy ö-is ott azokkal,
Együtt a varosiakkal
Tűz eledele ne lenne,
219. Vagy a sas fenyegetését
Konnyebben el-kerülhesse,
715 Ollyan viletlen ne-veszne.
220. Mely jelt Attila hogy láta,
Vitezi elöt ö maga
Ottan mingyárt meg ujula.
- 720 221. Hiveinek jó jelt adván,
It neki eszében jútván,
Hogy ö kösztök király volna.
222. Kit a köz rend mindenekben,
Jó és gonosz szerencsékben
Követ, mert ö egö fáklya.
- 725 223. Noha ötet indította,
Erre ugyan gyullasztotta
A kíványság tudni illik.
224. Mely ugy beléje vólt óltva,
Hogy ö ugyan szomjúhoszta
730 A gyözedelmet, ki fenlik.
225. Ebben mindenkoron első
Kévánt lenni, gyönyörködö
Volt, harcsaiból kitetszik.
- 735 226. Meg-vévén az Aquileját,
Nem nyukhaték, hanem hadát
Forditá más városokra.

227. Brixiat, Padvát, Véronát,
Pergámot, erős Cremónát
El rontatá nem sokára.
- 740 228. Ezeken-kül Ferrariát
Es az egész Aemiliat
Töré mind porrá.
229. Az után Mediolanom,
Meg-holdola Ticinom,
745 Evvel együt Hetruria.
230. Ama nagy erős Ravenna
Kapukat népének nyita,
De még ez elég nem vala.
231. Hanem a nagy kö falakat,
750 Város népe a bástgyákat
Földig rontotta és hanta.
232. Ki soha ennek utanna,
Ő előtte be-nem zárta
Kapuit, mert latta és tutta,
- 755 233. Hogy késő akkor be-zárni,
Mikor az ellenség már birni
Kezdi a falt, vagy meg-hágta.
234. Jt magát jobban meg-bizá,
Hogy a jó szerencsét látá,
760 Azért hadát meg-inditá.
235. Lugdunumot es Bisoncsot,
Auxonát, evel Kabilont,
Morint és Ambicanomot,
- 765 236. Lessubiat, Menapiamot,
Bellugat, Bátáviamat
Es a ceno-manusokat,
237. Venelliat, Aubirgiat,
Diábliát és a Sizmiat,
Andicamiát, Samnitiát,
- 770 238. Tricassiat, Normaniat,
Sicambriát, Litvergiát,
Phrysiát, Nitrjoniát,
239. Busatriat, Saxoniat,
Tyndarist és Driopiát,
775 Prussiat és Litvaniát,

240. Hamar mind meg-hodoltatta,
Vagy el-égette s rontotta,
Erzették kemény ostorát.
- 780 241. Meg-is többről többet kíván,
Azért táborát mozdítván,
Jsmet Evonat, Cortinát,
242. Argeruntomot, Vegliát,
Seniat, Senosalliat,
Meg-vévé Széna városát.
- 785 243. Orthopliniát, Lepsicat,
Rhegiumot, Tarpsalicat,
Flavonát és az Alvonat.
244. Ezek mellé Liburniat,
Es egészen a Francsiát,
790 Holdította Olasz-országot.
245. Ennyi sok tartományokkal,
Faluk, várak, városokkal,
Telhetetlen kívánságát
246. Meg-sem tutta be-toltenj,
795 Hanem meg akará venni
Az világnak fejét, Romát.
247. Kit hogy egész Roma népe
Leo pápával meg-érte,
Szép processiot indita.
- 800 248. Könyörgéssel meg nyere,
Mert nekik meg-kegyelmeze,
Mind fejenként meg-engede.
249. Ez világnak rettentője,
Ostora és buntetője,
805 Ki nem félt immár senkitől
250. Es semmiféle fegyvertől,
Vagy a szerencsetlenségtől,
Nem ijét meg ellenségtől,
- 810 251. Egy arant ment tűzön, vizen,
Mind hidegen és melegen,
Rettent meg-csak Istentől.

782 [A sor után:] (Mert az Isten meg jelente)

252. Ally elő már, akár ki légy,
Gyalázatot rajta most tégy,
Nosza, most mond tudatlannak,
- 815 253. Goromba es nemtelennek,
Kinek ennyi nemzetségek
Terdet, fejet hajtottanak,
254. Végtére Róma városa,
Ez világnak királyneje
820 Udvert allott, mint urának.
255. Eregy, útáld-meg erejét,
A kinek sebes csapásit
Az egész világ érzette,
256. Mind-azonaltal eszedben ved,
825 Tyrannusnak hogy ot ne-ted,
Hogy ezeket cselekette.
257. Ha nem akarod ki hozni,
Hogy mennyi had szokot lenni,
Mind Tyrannus légyen neve.
- 830 258. Találkoznak ugyan, a kik
Tyrannusnak ot nevezik,
Szent Orsolyát társaival,
259. Hogy meg-ölette, kik vérét
Kezéből és szent életét
835 Keresik. De te modgyával
260. Gondolkodgyál it magadban.
Enis olyan gondolatban
Volnék ez gonoszságokkal,
261. Vadolnám és kárhoztatnám,
840 Jstentelennek mondanám,
Artatlan verben fertezet
262. Kezit ettul nem mentenem,
Ha it eszembe nem venném,
S meg-nem fontolnám ezeket:
- 845 263. Elsöben hogy ennek oka,
Nem ö volt fő authora.
Hát annyira nem vétkezet,

831 <kik> ot

264. Mint a romabeli népek,
Kik erre ot ingerlettek,
850 Vagy hogy szent Leo pápával
265. Szem eleibe nem vennem,
Nem böcsülnem es tisztelnem;
Vagy poganyság homáallyával
266. Nem let volna be-buritva,
855 Kiért ötet bizonyára
Ne illessük ily rút szoval.
267. Ennyi faratsaga utan
Már nyugodni akarván,
Viszsa tér Pannoniába.
- 860 268. A mely dicsőséget szerzet,
Vitezségével kereset,
Sok esztendők forgásába,
269. Hogy Sicambriaba menvén,
865 Pancsért, sisakot le-tévén,
Békességgel koronázza.
270. De fegyverhez szokot keze
Nem találván ellenségre,
Szerez magának, ha lehet.
- 870 271. Hogy ha pedig nem szerezheth,
Maga a lesz, hanem lelhet
Valahol idegeneket.
272. Öveire fegyverkezik,
Atyafi-vért szomjuhozik,
Buda ellen vonszon fegyvert.
- 875 273. Jgaz hát, a mit mondani
Szoktak, hogy nehez el hadni
Embernek a szokot dolgot.
274. Azért nagy viletlen ötet,
880 Ki sok ellensegi között,
Mint erős Achilles állot,
275. Csak egy kis boszúság érvén,
Nem igen sok időt töltvén,
Fel mészárta és meg ölé öcsét.

882 [Az igen beszúrva.]

276. Azért immar utollyara
 885 A vak szeretet útára
 Indul, de előb nem látta
277. A nagy vermet, kiben eset,
 A kiben ugyan ot el veszet,
 Nagy büneit ezel torolta.
- 890 278. Nagy részegségen el-alúván,
 Orra vére meg-indulvan,
 Történék ebben halála.
279. Elebbeni gonoszságát,
 895 Öcsin töltöt gyilkosságát,
 Ez áldozattal sirattya.
280. Melto bizony, ha lehető
 És vénségéhez férhető
 Lehetet fajtalansága.
- 900 281. De hogy hidgyem, ki ily időt
 Ert száz huszon 4 esztendőt,
 Hogy oly buja természetü
282. Let-volna már agságában,
 Ki szép iffiuságában
 Nem volt ebben gyönyörködő.
- 905 283. Meg-holt ugyan mind az altal,
 Jol lehet könnyeb halállal,
 Neve nagy emlékezetü.
284. Oka azért halálának,
 Világbul ki múlásának
 910 Ezek inkább lehetnének:
285. Az időnek sokasága
 Meg-emésztette sokára,
 Érte végét életének.
- 915 286. Vagy sok győzedelmi utan
 Immár szinten el-fárodván,
 Nyugodalmat kévánt testének.
287. A nagy Julius csaszárval,
 E világ edgyik úrával
 Egy napon volt születése.

910 lehetlénék [Értelemszerűleg jav.]

- 920 288. Mind világból ki-mulása,
Minden jóktól meg-válása,
Egy nap lett szem-be-kötése.
289. Az három száz Fabiusokkal,
Hires neves bajnokokkal
925 Egy nap történt el-esése.
290. Ugy mint 400 felet 50ben,
Hogy irtak az esztendőben,
A setét télnek úttólyán,
291. A beteges böjt más hónap
930 15 elot hajnalnak
Már szinten fél verradásán.
292. Ezekkel a vitezekkel,
Most mint ha ellenséggel
Menne bátran útközetre,
- 935 293. Hogy ki egész életében
Vitezkedet mindenekben,
Mársot viselt személyében,
294. Felöle azt gondolhatnád,
Most-is bátran azt mondhatnad,
940 Ime meg-halt Mars most ebben.
295. Akit meg-annya méhébe
Meg-környekezet volt éppen,
A mint látta jelenésben.
296. Maratt utanna két fia,
945 Alaradicus és Chaba,
A kikre az ország szálla.
297. Kik egymásra tamodának,
Egy-más között meg-hasomlának,
Azért az ország meg-romla.
- 950 298. Mert azt el-veszte a Chaba,
Alaradicus ö maga
Az harczon el esett vala.
299. Így történt, s bé-tellyesedet,
955 Hogy attyok szép fegyvereket
Reájok hagyot, de kéz nélkül.

300. Az királyi pálcák s botok,
Koronák és méltóságok,
Reájok száltak fegyver nélkül.
- 960 301. A győzedelmet harcz nélkül,
Testet élő lilek-nélkül
Birják vala örökségül.
302. És kit régi nemzetségek
Nagy vér ontásával kerestek,
Henyéléssel el-cseréltek.
- 965 303. A kit magok véres sebbel
Nyertek nagy veszedelemmel,
Fajdalom nélkül el-vesztik.
304. Mert a ki ennyit nem kereset,
Azért ha tölle el-veszet,
970 Érte semmit nem bánkodik.
305. De immár hogy végét erjem,
És mind egy sommában vegyem,
Meg-álly, a ki ezt olvasod,
- 975 306. És a kinek e világon
Nyomát sem ládd semmi uton,
Harom út végén tálálod,
307. Hol márvány köre van meczve
Igen szépen az ő neve.
Ebből ki volt, meg-tudhatod:
- 980 308. Atila, Bendagaves fia,
Nagy Nemrothnak onokaja,
Neveltetett Engadiban.
309. Jstennek jó kegyelméből,
Tetcsése s rendeléséből
985 Magyar nemzetnek királlya.
310. Medus, gotthuss s dacusoknak,
Félelme egész világnak,
Jsten büntető ostroma.

ÁRPÁD 7DIK MAGYAROK HADNAGYA

- 990 311. Ama nagy emlikezetü Atillanak,
Vilag rettentő büntető ostorának,

990 [A rettentő fölé írva: rémitő]

Ilyen szép országot ki maradékinak
Szerzet és kereset egész magyarságnak,

312. Hogy esék halála, mikoron irnának
405ben, jme az magyárnak,
995 Le-esék nagy része sok birodalmanak,
Kiert sokan rólla így gondolkottanak:
313. Meg-hólt az Atila, el-mult birodalma,
A magyarságnak nincsen már semmi hatalma,
1000 Attilával egygüt füstbe és hamuba
El gyon temetve s nincsen semmi hire.
314. Éles fegyverének ki fordúlt az éle,
Van 300 és egy-nehány esztendeje,
Ne gondollyon azért immár senki véle,
.....
- 1005 315. Ilyen vélekedés szivét mindeneknek
Be-töltötte vala sok féle nemzetnek,
Elis veszet volna hire neve ennek
A szépen tündöklöt magyar nemzetségnek,
- 1010 316. Hogy ha Atillának világból ki-multa
Után az esztendő mikor már fordulna,
300 39d-be midőn folya,
Jó reménységiről ujjab jelt nem adna.
- 1015 317. És az hosszú sötét szomorú etcsaka
Után, ki ily sokig gyázban borúlt vala,
A jó szerencsének hosszab s boldogb napja
Az felhéből *ismét* fényet ki-mutatia.
- 1020 318. Mely az Árpádban, Álmos első fiában
Most immár 2dszor isméglen újjobban
Fel tamada, s mint egy-deli fényes napban
Ki-terjede mind az egész Európában.
319. Jgy az első napnak piros el-menése,
Nagy szomorúságnak be-estvedése,
A következőnek tiszta fel-kelése
Lön, s szomorúsagot öröm követése.
- 1025 320. Jóságával töldván kisedelmes voltát,
Jtt ebben követvén amaz erős tölly-fát,
Ki-mennél időssebb, az ő erős voltát,
Jnkab ki-mutattgya álhatosságátt.

1000 hire (neve) 1004 [A másoló kihagyta.] 1016 ismét sugára igen [Fölérva:
fényet]

- 1030 321. Az Álmos annya egy ilyen álmat láta,
Egy sasnak ölében hát fejét hajtotta,
Méhéből egy folyo patak ki-árada,
S egy idegen foldet éppen el-borita.
- 1035 322. A-mit látott azért az aszszony álmatta,
Annak igazságát az ő maradékja
Nem igen sokára meg-is tapasztalta,
Valaki Schytiát el-hadni akarta.
- 1040 323. Álmos nevelkedvén, az hadnagyi tisztben
Helyhesztetik, s van mindennél böcsületben,
Azert ki indúla s hét száz 44ben
Mint egy sas repült leg-elöl Erdelyben.
324. El-lepte népevel it e derek földet,
De nem vigeszhetette-el, a mit-el-kezdet,
Azért hogy ilyen igyekezeteket
Félben ne-hadgyák, Arpad mind ezeket,
- 1045 325. A mellyeket Álmos szándékában fel-tött,
Attya nyomdokiban ugy meg-erősödöt,
Hogy ezekben semmi féle csórbát nem tett,
Nagy dicsiretessen szépen el végezet.
- 1050 326. Álmos hogy el-végezé *pálya* fútását,
Az Parkak ellenzvén élete folyását,
Erdélyben temetvén meg hidegült tagját,
Választák helette hadnagyul a fiát.
- 1055 327. Jól lehet hogy nem él Álmos immár testben,
De él a fiában, mert e mindenekben,
Okos elmejében s mind vitezségében
Az attyát követte igyekezetiben.
- 1060 328. Hogy azért csak nével ő hadnagy né légyen,
Söt cselekedettel ennek meg-felellyen,
Első és útólsó harczon, ütközeten
Volt mindenkor, s harcsolt gyözedelmessen.
329. Az ő vitezinek volt nagy erőssége,
Kő fala mindenben, erős remenysége,
Azon igyekezet, hogy ki ellensége,
Ne lehessen annak gyözedelmessége.
- 1065 330. Sok faratcság után hogy Erdélyben juta,
Ot az egész népét 7 részre osztotta,

1031 árada (fakada) 1041 <draga?> derek 1048 [A sort a lapszélre írták.] 1049 pálma
[Értelemszerűleg jav.] 1059 útólsó <első> 1062 remenységben

És 7 táborban 7 helyre szállította,
Ez helyt 7 föld várnak az utan hivatta.

1070 331. E volt talám oka meg-szallításának,
El-báttgyat vitezi hogy meg nyugodnának,
Vagy hogy tellyességgel hogy ot maradgyanak,
Az hadakozásnak már békét hadgyanak.

1075 332. Ezen helyen ugyan megis marat volna,
Ha sas keselyöknek sereges tábora
Csuda képpen reájok nem tamodot volna,
Ki velek harczolván mindent el-praedálna.

1080 333. Kinszeritetének onnét el indulnie
És nagy szerencsésen más helyet
Ösöktől maradot földet fel-vadászni,
A sasoknak harcsa nekik ezt jelent

334. Fel-gerjede azért nagy szeretetiben,
Pannoniához ki öntödék szévében,
Jol-lehet másokis ennek szerelmiben
Gyönyörködtek szinten, mint a hal a vízben.

1085 335. Mentől inkább pedig hogy meg-hodithassa,
Ajándékkal Svatapolugot ostromollya,
Mert tudta, hogy ennél nincs job orvossága,
A szeretetet inkább, ki meg-hajthassa.

1090 336. Egy fehér lovat küld fékestől, nyergestől,
Kit kedvesen vészen ez idegen nemzettől,
Ajánlyais magát nekik mindenestől,
El-adová téski országát ezentül.

1095 337. A követek azért e földnek fűvéből
Egy marokkal visznek, mind pedig a földből,
Egy palacsk vizet-is a Duna viziből,
Nagy örömmel mennek vissza ök e helyből.

1100 338. Arpádis a vizet nagy örömmel fogá,
Az jsteneket-is segetcségül hívá,
A vizet oltárra öntvén fel-áldozá,
A szollásra száját nép elöt meg-nyitá.

339. Mondva: „Mars, Hercules, földnek és egeknek
Kik vattok jstenek minden fejedelmeknek,
Könyörgök én mostan ti jstenségteknek,
Adgyátok kezünkben határát e földnek.

1071 [*maradgyanak*: fölé írva a *na*] 1091 [Előbb:] mindenektől [Az *st* betűk föléje írva.] 1094 v(e)isznek

- 1105 340. Emlikezzetek-meg regi eleinkről,
Ugyan ezen földért ki-ontot vérekről,
Hogy aldozatokat e föld gyümölcséből
Tehessünk ti-nektek gyakran tiszta szivből.”
- 1110 341. Jgy kellene most-is magyaroknak tenni,
Gyakran az Jstenhez szivből fohászzkodni,
Keseredet szivel eztet ohajtani,
Duna vize helet könyveket hujlatni.
- 1115 342. Árpád el-végezven ezen beszédeket,
Fordittá szavajt, inté a népeket,
Társait, barátit, mind a köz rendeket,
Ujabb batorságra indittyta sziveket.
- 1120 343. Rövid szoval mondván: „Szerelmes társaim,
Kik környül allotok, jó vitez baratim,
Legyetek jó szivel, en-kedves hiveim,
Isten nekünk adta ez napot, vitezim.
344. Most lesz egyszer ami fel-magasztalásunk,
Ellenségén valo nagy boszszu állásunk,
Ma emeltetik-fel-ismét mi hatalmunk,
Pannonian mi mától fogva uralkodunk.
- 1125 345. Ha mind egy lábbig-is minket le vagattyuk,
Ez földnek és viznek izét még se-hadgyuk,
Magyar hir nevet meg-egyszer föl allétsuk,
Atilla fiai vagyunk, jól meg-mutassuk.”
- 1130 346. Ez rövid intéssel a vitezek szévét
Mind fel-gyullasztotta. Tekéncs gyozedelmit,
Meg-ismérheted, mert egészszen földit
Pannoniának el-foglalták határit.
- 1135 347. Egy ütközete volt, kiben ugy meg verte
Sok ellenségét éppen ugy el-temette,
A sarmata soha többbe nem emelte
Kezit föl ellene, s kardra sem vetette.
- 1140 348. Árpád lévén ura ily nagy szerencsének,
Nem akart egyedül meg-is nemzetének
Parancsolni, és jól lehet hogy ezeknek
Ő volna fő ura, de meg-is senkinek
349. Nem engedte, hogy öt hiják királyának,
Vagy egy kapitánnál tartatna nagyobnak.

A szép egyességet böcsülte méltóbnak,
Tartománt sem kivánt többet ő magának.

- 1145 350. Duna körül valo népet hogy meg-verte,
Székes fehér várnál a Noé hegyére
Az utan táborát szálítá e végre,
Hogy a lenne főeb derék lako helye.
- 1150 351. Jsmérd-meg uradat, ismérd meg-atyadot,
Egész Magyar ország, szerelmes dajkadot,
Tisztellyed, böcsüllyed fel-magasztalódot,
Kiben hired neved isment fel-támadot.
- 1155 352. Méltó, hogy te erről gyakran emlékezzél,
Méltó, hogy ő rola el ne-feletkezzél,
Ez vólt te-Josuéd, kiben neveltettél,
Jgéret foldére kitől vezettettél:

ZABOLCS MAGYAROKNAK 8. HADNAGYA

- 1160 353. Zabolcs felől vallyon mit gondolsz magadban,
Hogy ő rólla az egész kronikákban
Kevés emlikezet van minden írásokban,
Mindenek felöle vannak halgatásban?
354. Veledé, hogy neki szép viselt dolgai
Nem lettenek volna oly cselekedeti,
Kikről maradhatott szép emlikezeti,
Ha ki ki magában ot jól meg-tekenti?
- 1165 355. Azért ebben a regi fősvény időket
Vádolhatyuk csak, kik szép dicsireteket
Nem tésznek ő rólla emlikezeteket,
Rest maradakit, kik el-hatták hireket.
- 1170 356. Azért vagyon rólla már most mi időnkben
Kevés emlikezet ennyi sok könyvekben,
Mert bizonyos az, mint szoktak köz beszédben
Mondani, mert minden vészük azt eszünkben,
- 1175 357. Ember cselekedgyék akár mit éltében,
De ha írást nem-hágy ezekről könyvekben,
Vagy arany ezüstre nem veri képekben,
Holta utan ritkán lész emlikezetben.
358. Ne legyünk fősvenyek s mi feledékének
Rolla, se pediglen olyan idegenek,

1146 [Noé fölé írva:] vagy Mór 1148 [A főeb beszúrva. A sor után:] vel. Királyok lako helye lenne 1161 dolgai(é) 1171, 1174 [Az utolsó betűket a bekötéskor levágták.]

- 1180 Adgyuk meg érdemes böcsületit ennek,
Kinek életében sokan örültenek.
359. Dicsiretre méltó szép cselekedeti,
Életében való maga viselesi,
Ötet mindenkoron nagyra bölcsülteti,
Még csak ez egyertis nagy ő dicsireti.
- 1185 360. Hogy noha jól lehet, nagy volt méltósága,
De annyira meg-holt benne kivansága,
Hogy senki felöle soha nem mondhatta,
Nagyra vágyodónak nem-is kárpálhatta.
- 1190 361. Ezt pedig hogy jobban el-tudgya kerülni,
A böcsületet s tisztet zalogossá tenni,
Jgyekezet gyakran azon-is fáradni,
Hogy mint egy tömlöcsben úgy tudgya tartani.
- 1195 362. Az ily fejedelmek igazan boldogok,
Nemes természetek dicsiretre méltók,
Tündöklő erkölccsel azok csak ruhások,
Tiszt és böcsületnek a kik nem adosok.
- 1200 363. De viszont szegénnek s nemtelen parasztnak
Mondhattuk az olyant, nem igaz királynak,
Kik érdemek előtt tiszteket kívánnak,
Kurta köntös helyet nagy subába hágnak.
364. A kik sisak helet boroszttyánt vadásznak,
Hogy ido előtt meg-koronáztassanak,
Ezért mind szüntelen futnak és fáradnak,
Jgy a böcsületnek adóssá maradnak.
- 1205 365. Nem volt a Zabolcsnak ilyen vadásasa,
Hogy a böcsületett ő meg-halathassa,
Azon igyekezett s volt erre fő gondgya,
O járjon utánna, inkább azt kívánna.
- 1210 366. 7 fő kapitány közt ő volt a második,
A jó szerencsében igen gyönyörködik,
Ez ő rajta soha nem mostohálkodik,
Sőt körüle hiven, mint zoldos, forgódik
- 1215 367. Magyar ország-is neki mivel tartoz
Tisza két mellyéken valaki hol lakik,
Könnyen meg-ismeri, ha jól gondolkodik,
Mert ő azt nyerte, hogy mostan uralkodik.

1190 za<g>lo<t>gossá 1214 Tisz<ta>a

368. Jol-lehet azon helt a természet ugyan
Meg-erősítette, amint nyilván vagyok,
De az ellenségtől Zabolcs eztet gyakran
1220 Videlmeszte kardal, hogy így meg maradjon.

369. A szép bikeséget ő igen kedvelte,
A vitezséget-is szinten úgy szerette,
Valamit kardgyával egy szer meg vehete,
Békességgel bírta, még fen-volt élete.

1225 370. E volt mindenekben boldog szerencsége,
Hogy soha nem történt szerencsétlensége,
Kin szánakozhatot volna ember széve,
Ha nem koporsóban hogy esett bé-lépése.

1230 371. És mind-azon-által még szép emlíkezetben
Nevéről hivatott Zabolcs vár megyében,
És az meltoságos gróff Csaki nemzetben
Éllyen ez után-is sok száz esztendőben.

GYULA MAGYAROK 9DIK HADNAGYA

1235 372. Ne keresd Gyulának régi nemzetségét,
Ősöktől származot örök nemességét,
Mert benne találod ennek a gyükerét,
Ő volt it nagyob, meg-hallatta szüleit.

1240 373. Kiknek következendő keppen, jól lehet,
Tisztességek nyomában elő nem mehet,
Ezeknek garádicsan fellyeb-is nem léphet,
De közülök véle senki *fel* nem tehet.

374. Nagy illetlenségnek ítélte magában,
Hogy öltözök vértől vett bársony ruhában,
Ebben dicsekedgyék, mint tolvaj praedában,
Gyönyörködgyék masok fényes subájában.

1245 375. Meltatlanságát nem akarta fődözni,
Őstől maratt tisztel nagyra bocsultetni,
Söt segénységét sem kívánta titkolni,
Más gyozedelmével nagyon püpeskedni.

1250 376. Meg-alut-gyertyát-is más ember tüzenél
Nem kívánt gyujtani, hogy úgy lászson ennél,
Vagy erőtlenségét idegen erővel
Tamagassa, s légyen erős effélével.

1234 Ocsötöl 1235 benne [beszúrva:] fel 1240 véle most fel [A *senki* beszúrva.] 1246—1248,
1250 [Bekötéskor az utolsó betűket levágták.] 1248 püpeskodni

377. Mert jobb s kedvesbnek mindenkor embernek
 Tetszik bizonyára gyonyorüsesbnek
 1255 Az maga szülötte, noha nem oly szépnek
 Látszik, mint más anyák, kit frissen szülnék.
378. Azért vitez Gyula valamit vihetet
 Volna szüleitöl: hir nev, böcsülletet,
 1260 Tisztet, méltóságot, de éppen ezeket
 Vitezséggel magának mindeneket szerzet.
379. Nyughatatlansága nagy minden dologban,
 Fárathatatlansága sok féle munkában,
 Igen gyönyörködöt mindenkor a harcban,
 Sok szep mulatságot üzöt vadásában.
- 1265 380. Jnnet, mikor nem volt ellenség mezöben,
 Hyppolitus helett vadaszatot erdőben,
 Hogy az hires neves Achilles restségben
 Ne-találtassék avagy henyelésben.
- 1270 381. A többi közt, mikor egy ily ido-korban
 A szép zöld erdőben volna vadázásban,
 A sebes vadakat kergetné futtában,
 Hirtelen egy helyt lön meg-állapodásban.
- 1275 382. A hol igen igen régi épületet
 Talála, kit a fü és csipke már bé-lepet,
 Fejér-várnak hiták régenten ez helyet,
 Kit a romai nép régen épitetett.
- 1280 383. Nem türhete magát, hanem kézzel fogá,
 Mint-egy koporsoból s álomból fel-huzá,
 Régi kö-falaít szépen fel-rakatá,
 Szép lako helyének ez helyet választá.
384. És mint egy Amphion a Theba városát
 Ujjobban épété ennek sok útcáját,
 Noha alig látta már porra lött falát,
 De meg-ujította minden romlottságát.
- 1285 385. Avagy mint Orpheus szép musikájával
 Egybe hit kö-sziklát s erdön fát lantýával.
 Ugy ö-is Erdélyből, ki immár zöld fával
 Be-borítva vala serény munkájával,
- 1290 386. Szép lako-helyt csinál, a hol kíványsággal
 Mind addig az magyar lakot bátorsággal,

1267 A<lei>chilles 1290, 1291, 1294 [Bekötéskor az utolsó betűket levágták.] 1290
 <Mig meg nem rakodot> Mind

Mig-meg-nem rakodot szive álnoksággal,
Egymás-közöt-valo hamis sáfársággal.

- 1295 387. O bezzég boldogok az illy Actaeonok,
Kiknek nem csak vadat fognak az hálojok,
Nem környekeztenek meg az barlangok,
Hanem fogatnak úr-népek s varosok.
- 1300 388. Boldog voltál te-is, Erdély tartomány
Ez fejedelemnek uralkodásában,
Mert ez idejében nem kaptál máséba,
Azert a tiedben voltál uraságban.
389. Kérjed a szent Jstent bár búzgoságoson,
Ennyi száz esztendök után hogy meg szannyon,
Vigasztalásodra egy más Gyulát adgyon,
Sok ellenségiden ki boszszút állyon.

KUND 10. HADNAGY

- 1305 390. Sem a fegyver tanács-nélkül,
Sem a tanács fegyver-nélkül
Nem lehet az ellenségnek
- 1310 391. Jjesztője s rettentője,
Sem pediglen meg-szerzője,
Csak egyike e kettőnek.
392. Vitezek győzedelmének,
Tündöklő hírek s nevének
Ugy egyben kötöttetnek,
- 1315 393. Nem lehet az had testnek,
Engedgyen bár minden ennek,
Soha két tag egyyezése.
394. Mint a kinek Pallás feje,
Fegyver forgato Mars keze,
Jt van, it az had ereje.
- 1320 395. Ezeken kül mindeneket,
Fel-forgas bár szépségeket [!],
Ha most találsz, ted-helyébe.
- 1325 396. Ot vagyon a dicsőségnek,
Szárnyon járo dicsiretnek
Bo mezeje aratásra,

1312 nevé(k)nek 1321 szépsége(d)et [A k javításként ráírva a d-re.]

397. Hol az hadakozó eke
Szánto vasat két kezébe
Sisakhoz fogván azonta,
- 1330 398. Önön maga igazgattya.
Kardot, puskát szántásában
Hint a vitezek számára.
399. Egyeb hazasság az hadban
Van mindenkor tilalomban:
Sok itálnak és rutságnak.
- 1335 400. De a Marsnak és Pallásnak,
Noha te légy az aszszonyoknak,
De ő fejek urok vitezeknek.
401. Az oly fejetlen vitezben,
Ne-bizzál, kinek kezében
1340 Vagyon csak minden ereje.
402. Nem kel-azt vitezségének
Tulajdonítani ennek,
Ha néha van szerencséje.
403. Hanem vak szerencséének,
1345 A mely néha efélének
Mosolyodik jó kedvében.
404. Jól-lehet ugyan nincsen
Oly had, a ki rettegésben
Nem volna és félelemben,
- 1350 405. De jaj annak, ki-fő-nélkül
Viseltetik tanács-nélkül,
Mert e vagyon nagy veszélyben.
406. Ez illyen had bizonyára
Vagyon maga nagy kárára
1355 S romlására mindenekben.
407. De jót már meg-állapodgyál,
És mit eddiglen hallál,
Az ő maga jó viselő,
408. Okos tudomanyal fenylő
1360 És tisztességgel tündöklő
Hadnagy felől, jót vedd elő.

1346 Mosolyodik <es> jó 1358 A ő

409. Eztet tulajdonicsad Kundnak,
Mint jó okos hadnagynak,
Hogy még ő botolgal, nem félő.
- 1365 410. Kész mindenkor ő elméje,
Kész volt kardhoz termet keze,
Ha othon ült, volt böles Cato.
411. Ha taborban, ot Hanibál,
Bátran mindeneknek meg ál,
1370 Cselekedete hathato.
412. Lako helye volt a Nyirség,
Utollyára hogy a szükség
Nem volt ötet szorongato.
- 1375 413. Hogy mások bővelkednének,
Ot *forgot elméje* ennek,
Meg-róntván ellenségét.
414. Tulajdon maga vérével,
Nem gondolt veszedelmével,
Csak az köz jó maratt helyben.
- 1380 415. Tekozloja életének,
Volt aző *maga* vérének,
Mind pediglen szerencsejének.
- 1385 416. Csak hogy boszszút ellenségén
Álhatott, példát adott ezeken,
Kardal tanultanak harcsolni.

LEHEL 11. HADNAGY

417. Valamit láts, szemlesz itten Lehelben,
Bizonyára Mársnál nem egyeb az éppen,
Meg-bizonyitya ezt abrázattya szépen,
Homloka mutattya ezt latható-keppen.
- 1390 418. Ráro módra termet két vigyázo szeme,
El-nem tagadhatta, hatalmas ereje,
Minden dolgaiban gyors, serény elméje,
Nemzetségétől vett és származot vére.
- 1395 419. És minden dolgában töt cselekedete,
Mellyet fút és lehelt csak, azt jelentette,
Hogy Márstól szármozot és nem más szülte,
Mars minden erejét ebben helyhesztette.

1370 Cselekedete 1375 forgot mindenkor elméje 1376 [A sor után folytatólag:] Terjeszsze ország szelit (határit) 1385 tanultsanak harcsolni s tudománnyal

- 1400 420. Es hogy az valaha nap fényre ne kellyen,
Ki-ne nyilatkozzék és nyilván ne-légyen,
Ő cselekedete sokaig rejtekben
Nem lehetett titkon fődözve setetben.
- 1405 421. Illyen soros, keskeny és kicsiny mezeje
Az uri elmének, az embernek mellye,
Mert ezt, igyekeztén méltóságos tisztre,
Bé-nem rekesztheti senki titkos helyre.
422. Tüz természetével egyezvén ő ebben,
Mert valamint a tüz ember kebelében
Sérelem nélkül nem marad semmiképpen,
Ugy fájdalom nélkül nem nyughatik szívében.
- 1410 423. Vas volt az ő feje minden dolgaiban,
Jó és ellenkező föl-tet utáiban,
Forgó szerencsének sok változásában,
Nem-volt alhatatlan tétóvázásában.
- 1415 424. Hogy a szerencsétlen és gonosz dolgoknak
Ne-engedne, sőt hogy ellene azoknak
Bátrabban mehessen, mint erős bajnoknak,
Azon igyekezet láttára sokaknak.
- 1420 425. A jó szerencsének repülő tollával
Meg-környeztetett, mint valamely szacscsal,
Ugy reménlem azért, hogy mindenkor azzal
Fellyeb repülhessen, mint madár szárnyával.
- 1425 426. Vagy pediglen azért, hogy a dicsőségnek
Szelitől illetett tollakkal mindennek
Láttára meg-előzze, sőt a kiknek
Hosszú tanácsa de későn viget érnek.
427. Sok faratság után nagy győzedelmekkel
Masok Cseh országot vitez erejekkel,
Craniot, Carintiát, Stiriát ezekkel
Megverte és vette erős fegyverekkel.
- 1430 428. Bolgár országot el-rabolván egészen,
A Lombárdiára az honnet sietvén,
Saxoniát és Hetruriát meg-vévén,
És Lotaringiát mind praedára vetvén,
- 1435 429. Turingjának-is meg-nem kegyelmezvén,
Sőt a Svecziát-is ezek melle vetvén,

1404 méltos. 1413 tétóvázásban 1419 vala⟨mi⟩ [A mely javításként ráírva.] 1424 meg-
⟨dullya⟩ előzze

Burgundiatol-is addig-elnem menvén,
Francziától, s Myssiától meg nem szülvén,

- 1440 430. Valamig ezeket meg-nem holdoltatták,
És birodalmokban őket nem hajtották,
Híreket neveket nekik meg-mutatták,
Országok határit meg-nem szoritották.
- 1445 431. Mely cselekedettel annyira vitetett,
Magyari boldogság úgy fel-emeltetett,
Hogy annak utánna soha nem lehetet
Oly erősség, mellyet Lehel nem illetett.
432. De mivel ez földön semmi oly állandó
Boldogság nem-volt, az ki meg-maradando,
Lehetett volna, és el nem változándó,
Mint a füst és pára oly hamar mulandó,
- 1450 433. Nem-is találkozik oly kis jó szerencse
Soha, hogy az kinek nem volna irigye,
A ki azt ellenzi és lenne miriggye,
Hogy fön ne-állana soká kötött frigye.
- 1455 434. Azért midön immár kerülne országát,
Nagy gyözedelemmel járná birodalmát,
Kegyetlen halálnak ő mérges kaszájat
El-nem kerülhette, meg atta adóját.
- 1460 435. Mikoron ujjobban a Nimeth országra
Ment-volna népével az Conrád császárra,
Holot meg-fogaték, s viteték rabságra,
Császár eleiben halál kaszájára.
- 1465 436. Ki mikor kérdezné csudálkozva tölle,
Miért illy kegyetlen volna ő ellene,
Sziveből filelmet ottan ki-rekesztve,
És nagy batorsággal neki meg-felele,
437. Mondván: „Boszszerű álló ostor te-vétkedért
Mi vagyunk, s büntettyük nepedet bünéért.
Ha mi megszünendünk, ottan mindgyart azért
Hamisságtokért Jsten minket büntett.”
- 1470 438. Ezt Conradus halván, s búsulván magában,
Jlly meny-ütő követ mond-ra haragjában:
„Valasz te magadnak mostan az halálban,
Nem lészen tovább eleted ez világban.”
- 1475 439. Ezt értvén, utólsó vigasztalására
Hadi kürtit kéré, hogy ő hallatára

Fujjon nótát véle, mennyen ugy halálra,
Kit tölle meg-nyere, de császár kárára.

1480 440. Mert mikoron fúná, csak nagy hamarsággal
Fel emelé kezét, és nagy bátorsággal
Az kürttel homlokát be-töré illy szokkal:
„Meny-elöl pokolban, ottis nékem szolgálý!”

1485 441. Utolsó oráján boszszúját így állá,
Hogy dicsőségnek magában állitván,
Hogy előtte légyen az császár meg-halván,
Az után el-esvén, nyúgódgyék mint párnán.

VERBULCH 12.

442. Minden reménysége s erős bizodalma,
Minden segetsége, bizonyos oltalma,
Mellyet ez kettőben helyheztetett vala
Magyar ország, egy nap hirtelen el omla.

1490 443. Lehelben, Verbulchban kegyetlenül romla,
Gyászra, siralomra hirtelen fordúla,
Egész magyar nemzet jaj szóra indula,
Sűrű konyhujlajtással szeme be borúla.

1495 444. Az kegyetlen halál mikoron ezeket
Egy nap fel mészárlá édes reményeket,
Jllyen két fáklyától szép nemzetségeket
Meg-fosztá, s el-ronta nagy erősségeket.

1500 445. Láddé, bizonyára úgy szokot a lenni,
Hogy a nagy erős fák kár nélkül le-dőlni
Tövökből nem szoktak, söt károkat tenni,
Sok fiatal fákat magokkal rontani.

1505 446. Soha az urak, kiralyok s fejedelmek
Csak ő magánoson hadban el nem vesznek,
Söt nagy vér-ontások ottan következnek,
A kössegnek testek halomban tétettnek.

447. Valahol a főnek történik el este,
A több tagnak is ott lészen ugyan veszte,
Nem lehet senkinek fő-nélkül elete,
Mint szép harmat nélkül fő-nevelkedése.

1510 448. Keservessen őket minyajan fajlaltak,
Az övei közül sokan ahétozták,
De mellyiket szánnyák, inkább nem tutthatták,
Egyenlőségeket mert mindenben látták.

1515 449. Egyenlő volt nekik ő jó szerencsájek,
Szerencsétlenségek, végső veszedelmek,

Egyenlő halálok, egyenlő életek,
Egyenlő értelmek, minden természetek.

- 1520 450. Egy volt akaratyok, egy igyekezetyek,
Semmi vissza vonyás nem volt soha kösztök,
Kit fő vezerekben igen ritkán leltek,
Méltó hat, fenn állyon szép emlékezetek.
- 1525 451. A mellyért gyakorta nagy vissza vonyások
Találkoznak vitezek közt villongások,
Egy-más közt mód nélkül való tamodások,
Szerencséjekben nem lehetnek nyomosok.
452. El esik a szivek, el-esik jó kedvek,
El oszlik hatalmok, nem léssen erejek,
Fegyvereknek éppen ki fordúl az élek,
Egy mást ök meg-vetvén el fogy az életek.
- 1530 453. Az ő ellenségek pedig erősödik,
Naponként jobban és jobban nevelkedik,
Meg vidult sziveken inkább bátorodik,
Száma seregének ugyan gyarapodik.
- 1535 454. Ha meg-tántorodnak az nagy fejedelmek,
Hamaréb el-oszlik minden gyözedelmek,
Hogy sem egyességben ugy be-köttettnének,
A vitezek által egybe gyujtettnének.
- 1540 455. Az csudának el-viselhetetlen terhe,
Mikoron egy testnek lattatik két feje,
Ha csak egy lilektől nincsen vezérlése,
Mind külső, mind belső jó bikeltetése.
- 1545 456. Lehelt és Verbulcsot ha jól meg-tekinted,
Ezeket ket fejü sasnak itélheted,
De aző sziveket ha jól meg-szemliled,
Minden dolgokban csak egynek te leled.
457. Julius császárt, Jphiclust Verbulchban
Szemlilheted itten nagy gyorsaságában,
Minden ellenségét mert csak hamarjában
Meg-elöszte s verte első látásában.
- 1550 458. Jgy az németeket egész országával,
Es Olasz országot sok tartomannyaival
Hodította hozzá csak kevés munkával,
Nagy gyözedelmessen okos tanácsával.

1518 igyekeztyek 1545 [A versszak ötödik soraként:] Annyira egyeszték hogy csak egynek véled

- 1555 459. A gyorsaság akár micsoda dolognak
 Által uttya igen minden fáratságnak,
 Győzedelme fen volt addig magyarságnak,
 Valamedig könyü labai voltanak.
- 1560 460. Közönségesen de hosszú tanácsoknak
 Kevés avagy ritkán jó hasznai vannak,
 Batorságot inkább ellenségnek adnak,
 Hogy erejétől ökök meg-fosztanak.
- 1565 461. Amaz kicsin szikrát hamareb meg olthad,
 Hogy sem a gyulladást, ki mar nagy lángot ád,
 Az apró veszököt könnyebben ki irthad,
 Hogy sem a nagy erdőt, nagy fakat pusztithad.

URSUS 13. HADNAGY

462. Bátor légy szivedben, hirtelen Ursustol,
 Meg ne retteny ennek rút ábrázattatol,
 Undok természetől, vastag tagiaitól,
 Rettentő nevjétől, kit vett fene-vadtol.
- 1570 463. A csudára méltó dolgokhoz irandó,
 Az erős ábrázat s forma számlálando,
 Baj vivásban mert ez gyakortab állandó,
 A gyenge ábrázat hamar el-mulando.
- 1575 464. És ugyan jobb részént a csifrák es szépek,
 Gyengecskek, pipesek, igen erőtlenek,
 Az hadakozásra-is igen erőtlenek,
 Szivekben rettegők, igen filelmesek.
- 1580 465. Az arany joságát soha el nem-veszti,
 A setétben-is azt meg-szokta tartani,
 Jol-lehet szép fényét hogy ottan el-rejti,
 Látástól fődözi, s nem tudgya hirdetni.
- 1585 466. Az orientalis gyöngyök es drága kövek
 Rút mocskos csigában vannak, de kedvesek,
 Az cedrus fáknak-is erős belső részek,
 Az külső és száraz hegytől nincs ő sértések.
467. Rút ábrázat alat bátor szivek vannak,
 Okos és mély elmék gyakran találatnak,
 Ha sokaig egek folyhő-nélkül vannak,
 Minden vetemények földből ki-száradnak.
- 1590 468. Az fejr és tiszta, gyenge mosot kezek
 Mezöben parlagot igen ritkán szegnek,

1563 ma(g)r 1578 A' 1587 [Az és beszúrva.]

Söt fel szegéshez is nem örömet kezdnek,
Miáttok vettetlen maradnak az földek.

- 1595 469. A sárga, darabos és kövecses földben
Ládd, szegény zab terem akar mely időben,
A fekete kövér s ganéos mezőben
Tiszta búza s árpa termik leg-bövebben.
- 1600 470. Az ferfiaknak is tehát, kik akarnak
Hadban lakni, nem kel gyengenek, csifrának
Lenni, azon kivüli vitez ferfiúnak
Fel csinosítatlan orcsát szépnek tartnak.
- 1605 471. A pancsel és kárvas nem illik oly kézhez,
Esztergából mecset gyenge fa edényhez
Ki hasonlittatik, mert erő köll ehez,
Hajdúnak mi közü az harang öntéshez.
472. Az erős vas sisak erős fejet kíván,
A reszkető kézbe nem illik kard nyilván,
A természet-is ezt szépen meg-mutatván,
Erőtlen erősnek ellene nem álván.
- 1610 473. Hogy illyennek magát Ursusban Bellona
Tapasztalta, azon örvendet, mint annya,
A szerencse tapsolt, hogy leg-utólyára
O hozza is szorult kedves szállására.
- 1615 474. A hét hadnagyok közt nem volt ő 2dik,
Érdeme szerént-is ő volt az 7dik,
Utólszór az halál már rá dühösködik,
Éles kaszájával ellene küsködik.
- 1620 475. De vélede, miért marat utólyára?
En azt adom okát, mert ő bizonyára
Hadi erejével mindeneket hátra
Hagyot, csak ő repült elo sas módgyára.
- 1625 476. Mars erejével meg-elöszte ökö, t,
Egyedül halálíg ö mind eleget tött,
Vallára fel vette mindö terheköt,
Társat nem kereset, más neki nem köllött.
477. A vagy pedig azért, hogy az erősebre
Utólyára szállot magyar nemzet igye,
Kire csak heában minden ellensége
Köszörülte fogát, törít hánta s vetette.

1596 földben (mezőben) 1608 természete [Értelemszerűleg jav.]

- 1630 478. Mert jól-lehet sokan voltak ellene,
Egy fölül az görög hatalmas ereje,
Más fölül pediglen Roma erős népe,
Gyakran ostromlották, de semmi ellene.
- 1635 479. Ha pedig ő neha maga fogyatkozott,
Bátor szive lévén, meg-is vagdalkozott,
Kevés néppel másnak ugyan nem adozot,
Jnkab vont azoknak orrába porádzott.
- 1640 480. Jlly szépen mutatta-meg a magyarságnak,
Nagy szorongatásra hogy ha ők jutnának,
Mint visellyék gondgyát ő országoknak,
Térdet fejet könnyen hogy ne hajtánának.

GEYZA, KERESZTENY MAGYAROKNAK 1. HADNAGYA

- 1645 481. Mely fel verradásod boldog szerencsére
Légyen Magyar-ország, elő mentedre,
Reggeli keléséd te dicsőségedre,
Jo igyekezeted szép dicsiretedre,
482. Ennyi sok ejeknek vastag sötetsége,
Sűrű arnyekoknak temérdek felyhője,
Sok száz esztendőknek el-forgot ideje
Után, kikben voltál szinten el-temetve,
- 1650 483. Már valaha egyszer pogányságod terhit,
Nyakadról le-rázván vakságod igit,
Tamadgy-fel s könnyebítsd szegény lelked terhet,
Vegyed az Jstennek reád terjet kedvét.
- 1655 484. Boldog *Phosphorus*od támad most fel-néked,
Apollo Istentől jo kedvesb követed,
Leg boldogab napnak hir mondoja, higyed,
Nem léssen karodra, hogy ha ezt követed.
- 1660 485. Vasban fegyverkezet ennyi száz esztendők
Után következnek most szep arany idők,
Kegyetlen hadnagyok meg-szűnnek vér ontók,
.....
- 1665 486. Es ezek helyébe bikeség szerető
Fejedelem támad, a ki meg-enyhitő
Ti faratságtokat, léssen sok jó tévő,
Geyza, sok nemzettel magát szeretető.

1634 [A *maga* utolsó betűje javítgatásként ráírva egy olvashatatlan betűre.] 1654 Bosphorusod 1657 [A *ha* beszúrva.] 1660 [A sor fölé írva:] hadi tiszt viselők 1661 [A sor hiányzik.]

487. Kévánva kévánták ezt sok nemzetségek,
Scythák fegyverétől a kiknek inségek,
Elviselhetetlen volt kegyetlenségek,
Hogy immár valaha lenne békességek.
- 1670 488. Söt az övei-is ohajtva kévánták,
Kik az igazságot ismerni akarták,
Magyar keresztennek vezerit láthatnak,
Hogy az igazságot ki nyilatkoztattnák.
- 1675 489. Nem sokára eztet meg-látták Geyzában,
A ki leg-először nagy buzgoságában
Tanitot kard-nélkül
Népeket hajtani maga hatalmában.
- 1680 490. Kiket szeretettel ő úgy tudot birni,
Hogy jól-lehet masok őket fenyegetni
Meg-nem szüntek vassal üldözni, kergetni,
De ő édességgel tutta vezérleni.
- 1685 491. A kiknek kezeket mások bilincsezni
Szokták, és lábokat bekozni, vasaszni,
Azoknak sziveket Geyza káldózni
Tutta ő magának tömlöcsben tartani.
492. Hogy ily modon minden féle nemzetségnél,
Magyarságra törő s rontó ellenségnél
Kedvet találhasson, és soha senkinél
Jdegenségben ne-lenne embereknél,
- 1690 493. A Nimet országot hogy egyszer meg-vette,
Azért nem lehetet senkinek ellene
Panaszsza, hanem ha hamissat követne,
Jó cselekedetért gonoszszal fizetne.
- 1695 494. *Mert* lám, meg-mentette ama tyrannustól,
Rudigernek dühös vér-ontó kardgyától,
Az utan hogy senki ot az hamisságról
Meg-ne fedgye, vissza adta jo voltából.
- 1700 495. Szeretettel inkább akarván harcsolni,
Hogy sem egy-országot gyűlöléssel birni,
Szomszéd fejedelmekkel így szokot alkutni,
Acselós sziveket magához kapcsolni.
496. Sem tüzzel, sem vassal, sem kegyetlenséggel.
Nem harczolt senkivel belső dühösséggel,

1670 öve-is 1676 [A sor második fele hiányzik.] 1694 Mostalam [?]

- 1705 Regi eleit meg-gyöszte kegyességgel,
Tiszta szeretetből forrott tisztességgel.
497. Semmi nemzet, immár ne-féllyetek,
Mert ennek utanna nem lesz üldözötök,
Hogy meg-jobbitotta magát fesletségték,
Jme a nagy Jsten meg-kegyelmez néktek.
- 1710 498. Ostorát el-vette, és a bikeségre,
Ki nyujtván kezeit, hiv csendességre.
Ha néha bocsátot szeleket testedre,
Olaj ág flastromot ád egészségégre.
- 1715 499. Ennyi Saulok utan mostan uj Davidot
Salomonban néked kegyelméből adot,
És a jó Jstenben jó atyát mutatott,
Jme tiszteletre mindeneknek nyujtott.
- 1720 500. Mert lehetetlenek látszik bizonyára,
Hogy rosz szülött lenne, a ki ez világra
Kegyelem annyának jó kedvében volna,
Szüleknek attól adatnek javakra.
- 1725 501. A gyümölcs fát sem kel azt rosznak mondani,
A ki olyan nemes gyümölcsöt tud hozni,
Hogy azok között nehéz iteletet tenni,
Mellyeket kellene leg-inkab dicsírni.
502. Rosz gyümölcs fánakis en azt nem mondhatom,
Kinek oly nemes fris gyümölcsét nem látom,
Mellyiket dicsirjem, a hol nem tudhatom,
Fájától gyümölcsét meg-nem valaszthatom.
- 1730 503. Egyet mind-az által el-nem titkolhatok,
Ez gyümölcs fában, kit nyilván tapasztalok,
Tetszet Máriának meg-gyümölcse előtt,
Ez fa gyümölcs nélkül neki nem köllött.
- 1735 504. Azért Szüz Maria lévén fő mestere
És Szent Albert püspök az utan vezére,
A kiknek vigyázzván Ge'za tetségekre,
Kezde Magyar ország terni igaz hitre.
- 1740 505. De elsöben neki kevesen voltak,
Tanuló társai, kik számláltattanak,
Mikor mezöben ment, sokan udvarlottak,
Mikor templomban ment, ritkán találtattak.

1727 [A nemes fris beszúrva.]

- 1745 506. Ugy annyira, hogy ez csudának látattnék,
Méltán akár ki-is almelkodhatnék,
Ennyi rossz meg-veszet tagok közt egy főnek
Hogy kellyen maradni jó egygységnek.
507. Hogy ha a felséges mindenható Isten
Órvislo kezével az fején elsőben
Nem kezdette volna gyógyítását ingyen,
Kitől függeni az több tagoknak kellyen.
- 1750 508. És nyilván ott lehet az egészség fölöl
Leg-jóbb remenység s meg-gyógyulás fölöl,
A hol a fő tér meg nagy betegségéből,
Először, s ki-gyógyúl minden szidelgésből.
- 1755 509. De mind azon-által, hogy fölöle éppen
Ne lenne fölöle ily vélekedésben,
Halhatatlanságával tellyességesen,
Hogy ő csak a földnek születetett légyen,
- 1760 510. Jly bövséges joknak szép termő fájának,
Kedves szép illatú virágok magvának
Földre kellett esni, mint fü és szénának,
Meg-kellett adozni kegyetlen halálnak.
- 1765 511. De csak alig történt ő neki el este,
Alig ért a földre, minyárt lett-fel-költe,
Az halál csak alig testét illethette,
Meg illett fiában isméglen élete.
512. Egész Magyar ország kinek idejben
Öltözik mind éppen a keresztényiségben,
Jsten ajándékját vészi leg-bövebben,
S a holott első atya lészen e gyermekben.
- 1770 513. Halála óráját midön útólyára
Közel érzette, hogy ő maradekja
Bánat s keserűség érte ne-szállana,
Jllyen szókat szóllott vigasztalásokra,
- 1775 514. Mondván: „A nagy Jsten, seregeknek ura,
Ki illy kegyes gondott viselt magyarokra,
Bátor szívet adot nekik harcsolásra,
Azért helyhesztette ezt Pannoniában,
- 1780 515. A kereszténységnek hogy lenne básztyája,
Pogány nemzetségnek ostora s rontoja,
És mivel már ők az egy igazságra
Sötétségből jöttek szép világosságra,

1755 [Az *ily* fölé írva: *ember*]

516. Ugy mint az Jstentől jelentetett szentye,
Mely ki terjett egész föld kerekiségére,
Nagyob búzgósággal vigyáznának erre,
Ki által jútnának örök dicsőségre,
1785
517. És a tivelygések sok féle szelítől
Oltalmazták hiven, mint mérges mirigytől,
Kiértök vehetnek sok jokat Jstentől,
Áldottak-is léznek egész nemzetestől.”
- 1790 518. A kit ily nap követ jstenes hajnalnak,
Aki ily gyöngyöt *nemz* mennyei harmatnak,
Ki ily gyümölcsöt hoz, mondhatod jó fának,
Ki ily Salomont szül, második Davidnak.
- 1795 519. Olvassad, olvassad az halónak szavát,
Meg-marat árvája jövendő mondását,
És juttasd eszedben tisztod hivatallyát,
Ne hadgyad heában ez testamentomat.
- 1800 520. Emlikezzel te-is egész kereszténység,
Mert mind eddig volt te benned bickness,
Most, most, mikor tölled kívánnya a szukség,
Oltalmazd, ne-érjen téged nagyob inség.

SZENT ISTVÁNY ELSŐ KERESZTENY KIRÁLY MAGYÁROK...

521. Ha ki Szent Jstvánnak méltó dicsiretit
Le akarja irni szép emlikezetit,
És maradekinak hádni ö életit,
Szép emlikezetire sok cselekedetit,
1805
522. Ténta helett végyen irni aranyakat,
Penna helt keressen erős gyemántokat,
Örökké tartandó veres márványokat,
A kiből csinallyon neki oszlopokat.
- 1810 523. Hadnagy királyt, Géyza Istványt, nagy csúdáját,
Az fejedelmeknek s királyoknak példáját,
Tükörit és képét s ugyan ábrázattyát,
Minden rendnek szülte drága koronáját.
- 1815 524. Minden fejedelmek, bócsánat tölletek,
Egy kevéssé hogy ha ti dicséretetek
Meg-kissebedik it, ezen ti szivetek
Meg-ne háborodgyék búsuló elmétek.

1786 tivelygés(stől)ek 1791 nemez [Az *m* javítgatva.]

Cím: [Az utolsó szó elmosódás miatt olvashatatlan. Utána még:] Anno Xti 964.

- 1820 525. Irigység nélkül, minden féle rendek,
Egész Magyar ország tartozik csak ennek,
Ennyi titulussal, mellyet tett övének,
Hogy ö fejedelme földi fejedelmeknek.
- 1825 526. Ö volt leg főb része jo cselekedetnek,
Fejedelmek, urak kit cselekedtenek,
Melyről maradéki vagy meg-emlíkeznek,
Avagy cselekedni mostan igyekeznek.
527. Erre építettek más erős oszlopok,
E kö volt azoknak fő fundamentomok,
A többj ág bogak, e fő töke fájok,
Patakok mindenkor, söt buzgo források.
- 1820 528. A többi csak mécsek, ez egő fáklyajok,
A többi csillagok, e fő planétájok,
A többi csak sugár, ez a fénylő napjok,
A többi királyok, ez a koronájok.
- 1835 529. Mert még mikor volna méhében annyának,
Proba kövén Szent Jstván első martírnák,
Mint arany fejekke a több kiralyoknak,
El-valasztatott volt nagy méltóságoknak,
- 1840 530. Annyira, hogy ugyan először látatnék
Meg-koronasztottnak, hogy sem születetnék,
A koronától ö inkább kívántatnék,
Hogy sem a korona tölle kerestetnék.
- 1845 531. Az egék-is néki két elő járóit
Elöl bocsatották, kik ö születésit
Hirdetnék, az anygalt és az első mártýrt,
A földnek felöle mondanának jó hirt.
532. Velede, oh ember, ki lészen e gyermek,
Ennyi áldásokkal, akit meg-elösztek,
A mennyei seregek kit várni nem gyöztek,
Születése lácsot ily kisedelmesnek?
- 1850 533. Sokaknak élete kinek életétöl
Függ s világra valo be-jövetelétöl,
Kitöl meg illednek, mint valami tüztöl,
Uj világot vesznek, mint csillag nap-fénytöl.
- 1855 534. Világra szüetése alig esett ennek,
Ujjonnan született isméglen Jstennek,
Ök egy iskolában attyaval mentenek,
Egy volt ö szülejek, mind pedig mesterek.

- 1860 535. Ama szent és jámbor jstenfélő püspök,
Albert, kirül vadnak szép emlékezetek,
Láde, kit az Isten akar tanítani,
Pogány mester alat nem szokta azt hadni.
- 1865 536. Ennek eredeti vagyon az Istentől,
Minden-allatoknak fő teremtetőtől,
Fel-neveltetése alig van embertől,
Mennyei dajkának tartatot tejétől.
537. Királyok magzati, itten tanúlyatok,
Méltóságokra kik mennie akartok,
Illy jstenes téjjel hogy ti tartassatok,
Királyi koronát valakik kívántok.
- 1870 538. Erőszakkal a ki meg-nem szereztetik,
És fegyverekkel alig nyerhettetik,
Avagy más móddal-is alig találtatik,
Ha meg-nyerték-is, nem soká biratik.
- 1875 539. Királyi erőnek a jó cselekedet
Első erőssége és veleje lehet,
A királyi székre ezen bátron mehet,
A méltóságra is által utat lelhet.
- 1880 540. Szokot s járt ösvénnye e volt Szent Istványnak,
Ne csudálljad tehát, hogy Lengyel országnak
Egy fő hercsegit, kit hitanak Miscának,
Ki új követője volt az igazságnak,
- 1885 541. Meg-előszhette ő, és tölle el-nyerte
A koronát, kire volt igyekezete,
Mert üdöre nézve ugyan ötöt illette,
Mint sokaknak erről vagyon itelite.
542. Hogy ha az igazság szerető Astraea
E törvényben maga széket nem *ült* volna,
És fő prokátora, Istennek angyala,
Szent Jstván számára meg-nem nyerte volna.
- 1890 543. Az ily választottak boldognak mondatnak,
Dicsőség útára akik menyből vadnak
Úti levelei, s feljeb méltóságnak
Jgazgatására onnét ajánltattnak,
- 1895 544. Kit a könyörülő s minden hato Isten,
A ki uralkodik mind földön és mennyen,

1871 nyerhettete<te>k 1879 [A *hogy* beszúrva.] 1887 ültette [A szótagszám miatt jav.]
1894 könyörülő <Isten>s minden

Ki által regnálnak királyok e földön,
Választ királyságra kegyelméből ingyen.

- 1900 545. Illyen méltóságos pátronusok ellen,
Mint kik helyhesztették Szent Jstvánt e tisztben,
Nem áthatot senki itten versengésben,
Ha nem tusakodot az igazság ellen.
- 1905 546. Mellyet az egy Kupa, Sümegnek hercege,
Nem akart követni, azért ellensége
Lön e szentkirálynak és az igazságnak,
Ellene rúgoldot, kiért kardot vonnak.
547. Jgy gyakran Jstennel tött s vetett szövetség
Embereknél lészen merő csak gyűlölség,
Haboru, irigység, nagy egyenetlenség
Ottan találkozik mingyárt két ellenség.
- 1910 548. Az jsteni fölség de ott el-nem-hatta,
Söt mint jó hívéért boszszúját állatta,
Mert hive kész voltát ö-is által látta,
Életet, halálát ki érte el-szánta.
- 1915 549. Bátráb volt Szent Jstvány sok imadságokkal,
Hogy sem mint villogó s vér onto kardokkal,
Ugy mint ki Jstenért harcsolt pogányokkal,
Ládde, az imádság erősb kardnál sokkal.
- 1920 550. Jnnet lett, hogy mikor ö a pártosokkal,
Fövel ellenkező gonosz rossz tagokkal,
Orzságot púsztitó s rontó koborlókkal
Szemben szállott volna Kupa latraival,
- 1925 551. Táborát meg-verte, és magát meg-ölte,
Kinek csonka testét vágátván 4 részre,
Az országban küldte aztat négy vég helyre,
Függesztvén bástyákon karo teteire.
552. Jstentelenségek így a gonoszoknak
Font és serpenyőben midön rakatattnak,
Tulajdon terhektől hamar le-nyomatnak,
Jó szerencséje így nevelkedik másnak.
- 1930 553. Meg-rontván az fejét hamis pártosoknak,
Meg-maradot testek hitván tagjainak,
Már kétségben estek, többé nem harcsolnak,
Fen álván ereje Jstenért Jstványnak.
- 1935 554. De hogy győzedelmes léven, Jsten nélkül
Ne örvendezne csak szívében egyedül,

Meg-émlékezék ő fogadot hitiről,
Mellyet Szent Mártonynak tett vólt tiszta szivből.

- 1940 555. Ki tisztességére itt Pannoniában,
Émlikezetére nagy buzgoságában,
Klastromot épített Győr tartományában,
Szent Martony hegyének hyák e-napiglan.
- 1945 556. E mellé rendelve a sümegi dézmát,
Sőt azt is vigezven, hogy kiki ő fiát
Dezmául be-adná, és evel ő urát
Örökké tisztelné királyok királyját.
557. Bezzeg dicsőséges ez ily győzelem,
A mennyei király kiben segedelem,
Jsten önön maga pálmát vitezeknek,
Osztoget, a vitez viszont ad Jstennek.
- 1950 558. De mivel ez földön nincs oly jó szerencse,
Ki ellenség-nélkül sokára lehetne,
Nincsen oly bikeség, a kinek ellene
Hamar haború, had nem tamodna, lenne.
- 1955 559. Gyula mint ellenség azért fegyverkezik,
Mint taplóban szikra, szive gerjedezik,
Tiszta búza közé rút konkoly hintetik,
Ő gonoszságában meg-nem csillapodik.
- 1960 560. Boldogtalan Erdely, sok háboruságnak
Fészke és gyükere sok vizáلكodásnak,
Kik ennek előtte ő benne voltak,
Most-is el-kezdője a pártolkodásnak.
- 1965 561. De mivel bátor szive-nem fél az árnyéktól,
Könnyen meg-sem ijed ő az olyan harcstól,
A hol bátorságos a jó nyeresegtől,
Nincsen-is ketcsége a győzelemlről.
562. Nem-is lehet bizony ottan semmi kétség,
A hol Jstenért szól dob, és trombita zeng,
Pancsel, sisak, karvas a vitezeken cseng,
Vagdalkozásnak kezek Jstenért ugyan reng.
- 1970 563. Kitül viseltetvén Szent Jstvány király-is
Bátor szivek lévén jó vitezinek-is,
A mezőben mennek, megharcsolnak ők-is,
Jsten után övek lesz a szerencse-is.

1953 és lenne gyűlne 1954 Az Gyula 1969 <p>reng 1971 vitezinek

- 1975 564. Minden szerencsétől Gyula meg-fosztatván,
 És immár fogságra, zergő vasra jutván,
 El-nem bocsátotta mind-addiglan Jstván,
 Mig ellent nem mondot a vakságnak nyilván.
- 1980 565. Jgy szabadúla-mög két féle rabságból,
 E világi vasból, pokolnak torkából,
 Ordító ördögnek szörnyü birtokából,
 Hogy a Christus hitét vévé Szent Jstványtól.
- 1985 566. Az nyereségét így a győzettekkel,
 Szokta fel-osztani a meg-verettekkel,
 Ez ily ellenséget kóttya-vetésekkel
 Egyenlőve tette maga vitezivel.
567. Békeség szerető s barátja azoknak
 Volt, kik az Jstennek hivei voltak,
 De fő ellensége az olyan tévőknek,
 Az igaz hit ellen, kik rugoldoztanak.
- 1990 568. Nem-is volt ő tovább senki ellensége,
 Nem terjedet küllýeb ő kegyetlensége,
 Hanem csak még meg-tért gonosz ellensége
 Az Istenhez, mingyárt volt szép csendessége.
- 1995 569. A mely bikeséget hogy ő meg-tarthasson,
 Ő magáról vagy el-feletkezet gyakran,
 Vagy királyi dolga hogy jobban folyhasson,
 Főb igyekezeti e volt mindenkoron.
- 2000 570. Hogy ellenségnek ot cselekedgyék jókat,
 A holot ő rajta tehetne boszszukat,
 Vagy pedig követvén az apostolokat,
 Győszte meg a jóval a gonosz dolgokat.
- 2005 571. Királyi mód-szerint mindent cselekedet,
 Apostoli módra sok dolgot meg-győzöt,
 Erről bizonytságot, mint ama lator tétt,
 A ki halálára neki igyekezet.
572. Kinek mikor a kard ki eset kezéből,
 Mely álmot elüzöt a király szeméből,
 Meg-enged ő neki mingyárt kegyelméből,
 Hogy nagyobb kegyelmet vehessen mennyegből.
- 2010 573. Egy Titus modgyára e volt köz mondása;
 Hogy ha valami jót ő csak egy étcsaka
 Nem cselekedhetett, el mulatott volna,
 „El-veszet heában töllem ez az étcsaka.”

- 2015 574. Mások ellen ö-is egy-hadat indítot
 Ő szép hazájáért, a kit oltalmazot,
 Jtt-is öveihez szerelme fen-allott,
 Gonosz ellensége masunnet tamodot.
- 2020 575. Masoknak jóságát soha nem kapdozta,
 Nagyobra böcsülte, ha meg-oltalmazta.
 A magaet, hogy sem a másét kívánta,
 Nagy kereszténységnek ezt ugyan tartotta.
- 2025 576. A ragadományrol söt nyilván-ítelte,
 Hogy a kíványságnak e gyullasztó tüze,
 Boszszuságra mások szive gerjesztője,
 Bekeség rontoja, had szerző eszköze.
577. Bolgarok vezére, a kinek tüzétől
 Caeanus [?] gerjedvén mind kívül és belől,
 A magyarok ellen támad hirtelenül,
 Az ország tüzitől ég már sertelenül.
- 2030 578. Látván azt, más mód már nem találkozik,
 Ennek tüze ellen azért fegyverkezik,
 És nagy szerencsésen véle meg-ütközik,
 Jgy van annak dolga, ki Jstenben bizik.
- 2035 579. De nem csak meg-verte az Caeanus hadát,
 Nem csak oltalmazta tündöklő országát,
 Hanem hatalmában bolgárok országát
 Hoszta, s nagyította ezzel birodalmát.
- 2040 580. Sok szép nyeresége volt itt s gazdagsága,
 Arany, ezüst ruha, szép gazdag országa,
 Kiket nem fordítot semmi hivságokra,
 Várakra, házakra, csifra palotákra.
- 2045 581. Királyi lako helyt nem szerzet magának,
 Sem kincset nem gyűjtöt molynak és rósdának,
 Hanem kedveskedet mennyei királynak,
 Templommal, oltárral, mint kegyes urának.
582. Ezzel hogy mutatná tökilletességét,
 Jstenhez valo nagy kötelességét,
 És hogy nem keresi maga dicsőségét,
 Hanem öregbiti Jsten tisztességét.
- 2050 583. Hogy pedig azt ne véld, hogy más jovaiból
 Volt ilyen bőv kezü, nem a magaéból,
 Ha mások halgatnak, a kövek azokról
 Bizonytságot téznek adakozasiról.

2019 Nagyob(at)ra 2029 egy

- 2055 584. Valahol járt és kelt az egész országban,
Oly falu s városban avagy tartományban
Templomok, klastromok felőle szollásban
Vadnak, s nincsen senki rólla halgatásban.
- 2040 585. Csak ez egy országban 60 templomokat,
Többet 300nál nagy klastromokat
Építet, sok és drága oltarokat,
Oltári eszközt, zengő orgonákat.
- 2065 586. Nagy jövedelmü ket ersekséget szerzet,
Esztergamra s Kalocsára helyhesztetett,
Káptalant e mellé 12tött rendelt.
10 püspökségekkel kiket meg-is szerzet.
587. 1. esztergami, 2dik budai,
Egri és a györi, mind pedig soproni,
Vespremi, zagrabi, sepesi, nyitrai,
Ezek között vagyon és a Vas vármegyí.
- 2070 588. Látván, hogy irkezet aratas ideje,
Azért hogy ne lenne semmiben nekie
Fogyatkozás, jo munkások ereje
Gyarápodnék, kinek volt Jsten kezdője,
- 2075 589. Hogy az aratásra meg irt tartományban
Meg-ne fogyatkoznék a jó munkásokban,
Kiknek faratságok utan a majorban
Böv gabona gyűllyön Jsten pajtájában,
- 2080 590. E cseledes gazda gond viselésében
Nem csalatkozot meg jo reménségében,
Mert mely búza magot vetet földében,
Oly szépen virágzot az ő üdejében
- 2085 591. Rövid idő mulva, hogy a rosز konkolynak
Helye nem maradván semmi-féle gaznak,
Száz annyi gyümölcsöt ő magokkal hoznak,
Mindenüt az pajták böven meg-rakodnak.
592. Nézd, Magyar ország, bizony ha valaha
Böv gyümölcsöt hozot, ez időben vala,
Jllyen nagy bőségben de meg-is az árra
E jo veteménynek nevelkedik vala.
- 2090 593. Ennek drágaságát de nem kel csúdalni,
Mert a király maga itten faradozni,
Szokot e mezőben szántattni s vetettni,
Nagy szorgalmatossággal mindenre vigyázni.

2065 [Ötödik sorként:] Illy nevezetekkel a kiket nevezet

- 2095 594. Annyira, hogy méltán felöle magadban
Kitelkedhetel, kit kel ez apostolban,
Királyt é vagy pedig apostolt királyban
Tisztelned, böcsülnöd ily fáratságokban.
- 2100 595. Az ö fejedelmek bár más országoknak
Jo catholicusnak vagy christianusnak
Hivassék, nem irigyli magyarság azoknak,
Mig az övet mondgyak apostolicusnak.
- 2105 596. A hol királyságát inkább meg-mutatta,
Ot királyi voltát leg-inkáb titkolta,
Christust a szegényben ö meg-nem utálta,
Minden jóvaiból, kincséből táplálta.
- 2110 597. Jgy királyi kéncsit kire köllöt bizni,
Maga szemeivel meg-akarta látni,
Köz jóban a napot szóakta tölneni,
A magáet pedig éjjel végben vinni.
- 2115 598. Talám azért, hogy a veres bársony ruha
Rongyos kuldus elot meg ne pirosúlna,
Vagy abban semmit bal-keze ne tudna,
Job keze gyakorta miben fáradozna,
- 2115 599. Vagy hogy méltósága el-lévén födözve,
Az olyan dolgokat jobban vigben vigye,
Kiktől a tundöklö napnak sugár fénye
Ellenzette, és hogy ne-lássa szép fénye.
- 2120 600. De nem titkolhatta mindenkor annyira,
Hogy ne lenne egyszer masoknak tuttokra,
Az éj sötétsége el nem-borithatta,
Sokaknak láttára ki nyilatkoztatta.
- 2125 601. Senki koldusoknak midön alamisnát
Egy éjjel osztana, a hol a szakállát
Ki tépték, jaj szegény, csak pusztá orcsát,
Vitte be házába hajájnak szálát.
602. Kegyelem annyának hogy panaszolkodot,
Ellene-vetetteknek inkább meg bocsátot,
Kért hogy sem mint büntető apellatiót
Tett volna, más szekre ne-verje azokat.
- 2130 603. Meg-jobbúlástokra ti ezt szégyenlítek,
A kik barson rúhát minden nap viseltek,

2094 felöled 2098 A ö 2127 [A bocsátot javításként ráírva az olvashatatlan eredetire.]

A rongyban öltözöt Istent szegyenlítek
Rúházni, éltetni, de jaj lészen nektek.

- 2135 604. A kiknek az Jsten ilyen sok jót adot,
Ennyi sok jószágot hitelben ki nyujtot,
Egy morsa kenyered meg-is alig adod,
Hogy könnyebéthetned te sok adosságod.
- 2140 605. Jstentől adatot ország oltalminak
Túdván királyokot lenni oszlopinak,
Eleget akarvan az illy hivatalnak,
Ő-is cselekedni s adni példát másnak,
- 2145 606. Cilicium, sakba öltöztvén gyakorta,
Porral és hamuval fejét olajoszta.
A magyarok *baját* magára valalta,
Jsten s magyarságnak volt közbe jároja.
607. Oda emeltetett gyakran fél-testében,
Hol nagy dolgokat vitt vighez elméjében,
A mely vagy azért lött, hogy ő ot könnyebben
Halgattassék meg-lévén közleb helyben.
- 2150 608. Avagy pedig hogy ő más királyi székre,
Érdemes és méltó lévén fölső helyre,
E földről vitettnék nagyob böcsületre,
Viselne jó gondot onnét öveire.
- 2155 609. Alkamatosb hely nem-is találatot,
Honnet hiveire jobban vigyázhatot,
Mint mikor az egh és föld kozt tartatot,
Közben járónak it nyilván mondatott.
- 2160 610. A masodik Henrig császár volt szógora,
Ennek aző húga hozta e világra
Szent Jmre herceget nagy vigaságára,
Szent Jstvány királynak avagy siralmára.
- 2165 611. De mivel hogy méltób volt más koronára,
Hogy sem e világnak nagy birodalmára,
Attyának jóváért ne-lenne adossa,
Mennyei hercegge Jsten koronászta.
612. Keseredet szive szerelmes attyának,
Nem atta ő magát azért nagj bánatnak,
Hogj illy nagy méltóság adatot fiának,
És koronasztatott mennyei királynak.

2144 bajat gondgyát 2145 [A sor után ötödik sorként:] Az Istennel ökök megalkutta
2147 elméj(ek)ben 2168 méltóság(ot)

- 2170 613. Nem bánkodot azért, mint Abrám-Jsákért,
Nem keseredet meg annyira fiáért,
Mennyit szánokozot szerelmes népéért,
Könyveket hullajtot szép Magyar országért.
- 2175 614. Hogy a kinek vala szerelmes attya,
Nevelő dajkája, birója s királlya,
Jlly nagy árvaságra utanna hadnája,
Nem lévén töb, kire országa szállana.
- 2180 615. Azért a korona Jsten ajándékja,
Hogy méltatlan főre tölle ne szállana,
Az Jsten anyjának, Máriának hatta,
Országostul együt örökke testálta.
- 2185 616. És a mely szüz által ö meg-nyerne vala,
A magos egekből Jstennek angyala,
Mikor ajándékul neki be mutatta,
Ugyan azon által Jstennek meg adta.
617. Talám azért, hogy az föld kerekiségében
Nem találkozott más Jstván ö helyében,
Vagy hogy érdeminek jutalmát elsöben
Az egekben küldené Jsten eleiben,
- 2190 618. Vagy pedig hogy neki volt nagyob hatalma,
A ki koronákat masoknak osztana,
Vagy hogy koronáért ö koronát adna,
A kire e földről ötet hijjak vala.
- 2195 619. A vagy igazabban azért cselekedte,
Hogy mely nagy aszszonya vitetett mennyégbe,
Fia és szolgája lévén, ott közöttte
Azon napon vészik vala ö eleibe.
- 2200 620. A vagy útólyára talam azt akarta,
Hogy a koronának főbb oltalmazója
A Krisztus annya, boldog Szüz Mária
Lenne örizöje, kegyes meg-tartója.
- 2205 621. Ne-is féltcesd addig bár te koronadot
Soha, Magyar-ország, királyi botodot,
Valameddig látod, hogy te királyidot
E szüz koronázza, s viseli gondodot.
622. O neki légy szüvel, nagy hala-adással,
Hogy eddiglen soha e' szent koronaval,

2189 <Ugyan azon által> Az 2191 osztana [Föleírva:] -ott- 2206 [A légy ráírva az eredeti nagy-ra.]

A sok eretnekség választott királyit,
Nem koronaszhatta meg ő fejedelmet.

- 2210 623. Törvény szerint való választás nem volt ott,
Hol a szüz Maria calculust nem adot,
O nála keressen azért a malasztot,
Ki akar viselni magyar királyságot.
- 2215 624. O akarattya ez, nem-is lesz más képpen,
Mint erről Szent Jstván utollyara szépen
E világ tuttára bizonytságot téssen
Es testamentomban hagyta örökössen.
- 2220 625. Ha lehet, pártosok, ellene állyatok,
Ti sok fejü kigyok, ellene mondgyatok,
Ez testamentomat, nosza fel-boncsatok,
Ennyi *esztendőben* kit helyben hadgyatok.
- 2225 626. De jobb, ha nyugosztok, és ennek biket hattok,
Ez ellen hamissan ti nem rugoldoztok,
Ő kereste volt ezt, azért el-adhatta
Szabadoson másnak, mint törvénytek tartya.
627. Utollyára már hogy ellene senkinek
Panaszsza ne lenne, s eleget mindennek
Tehetne, testálta azért kinek kinek,
Maga kívánságát minden-féle rendnek.
- 2230 628. De bizonyára egy vagyon, oh még hátra,
A ki mindeneket indithat sirásra,
Jgaz szeretetből buzgó fájdalomra,
Sűrű konyv hullásra, zokogo jaj szóra.
- 2235 629. Hogy tudnia illik, ily sok joságaval,
Es testamentumban hagyot jovaival
Vagy nem elégettek meg a mennyeiek,
Vagy hogy várakozni tovább nem gyöztének.
- 2240 630. E szép örökséghez jutni siettenek,
Jllyen-képpen azért türhetetlenkettének,
Minnyáján ellene föl fegyverkesztenek,
Földi éléteről már viget ertenek.
- 2245 631. De mind-azonáltal e nagy fájdalomnak
Terhit az enyhíti, hogy szüz Mariának,
Bottyát Magyar ország mennyei kiralynak
Szent kezében látya nagy patronájának.

2214 lesz(en) más 2221 száz esztendőben 2241 [Az éléteről után beszúrva:] jaj

632. És hogy holta után Szent Jstván királynak
Sok hasznát érzette ez eleven karnak,
Kinek hirdetői sokan találkoznak,
Dicsiretet a kik minden nap mondanak.
- 2250 633. Kórságos betegek, bénnak, sánták, vakok,
Akiknek ez előtt kötözve volt lábok,
Mint békóztot rabok, szemek homalyosok,
Ez érdeme által lött meg-gyógyulások.
- 2255 634. It immár meg-szünöm, pennám meg-nyugoszm,
Az ő dicsiretét én tovab nem nyujtom.
Mert ennek en végét nem érhetni látom,
Ki meréhetetlen tenger, azt meg-vallom.
- 2260 635. Koporsó s temető helyéhez hasonló,
E szentelt Hektornak a hol éppen álló
Teste taláztatott, kiből egy ki folyó
Viz fakadot, mely volt beteget orvosló.
- 2265 636. A kit mennél inkább mertek és hordottak,
Az ő ki folyási annál inkább folytak,
Szantalan betegek kivel meg-gyógyultak,
Bizonyoságot kirül és jeleket hattak.
637. Annyira, hogy mikor azt valaki látta,
Az nem temetőnek s koporsónak mondta,
Királyi praedának hanem allította,
Mely minden jó szaggal böven volna rakva.
- 2270 638. Ugy hogy ez, jól lehet, ő koporsójában
Nem csak negyed napig feküt föld gyomrában,
Sőt 40 esztendőt meg-hallat magában,
Meg sem volt ez bűdös, sem meg rothadásban.
- 2275 639. Jly jó a Christusnak illátgya Jstványban,
Mellyel maradékját, ki el-ájulásban
Vala, sok fekelyben feküt és sok varban,
Gyógyítot s vigasztalt nagy nyavalyaiban.
- 2280 640. Ébregy fel, *ébregy fel* e kenet illatra,
Térj-meg sietséggel üdvösség úttýára,
A ki még fön állasz, kicsin maradékja,
Térj meg, *térj meg* hamar, el vitett juhocska.
641. Terj meg, *terj meg*, talám nyerhecs meg-kegyelmet,
Térj meg, mert jól lehet jstenes tüzedet

2259 He(c)ktornak 2270 lehetet 2278 Ébregy fel 2. e kenet 2281 Térj meg 2. el vitet
[A hamar beszúrva.] 2282 Terj meg 2. talám 2283 Térj meg (most) mert [A sor fölé
beszúrva: (hamar)]

2285 Jgen be-takarták, de meg fel-lelheted,
Gerjezd szikráját, ezt meg illesztheted.

642. És lampásod annál szépen meg gyújthatod,
Kinél, ha keresed, fel-is találhatod
Az igazság úttját, honnet boldogsagod
Bizony következik örök öröm napod.

43.

HORVÁT ISTVÁN

[ÉNEK A TÖRÖK-TATÁR DŰLÁSRÓL]

1. Szép napkelet felöl fenlő Pannoniám,
Ki régen ugi fenlél, mint giemant es cristaly,
Fel kell immár vened nagi sűrű gias ruhad,
Mert Isten haragja szalla hamar read.
- 5 2. Tündöklő planétám, kedves lakohazam,
Veled kell szenivednem nagi sziv fuhaskodvan,
Arvassagra penig hamarsagra iutvan,
Ellenseg kezébül nagi rabsagra iutvan.
- 10 3. Ez elöt intet vot ezerhatszáz után
Estendőszam szerint ötven nioczban irvan,
Probalt akkor az Ur cak az eggik szamian,
Hogiha iobbulunke azoknak példaian.
- 15 4. Parancsolatiat hogi megkezdök vetni,
Leguionnan ismég a bünre sietni,
Istennek ostora iobban nevelkedni,
Az egbül mireank mint tüzes nyl szalni.
- 20 5. Hatalmas ellenség hogi el kezdte iüni,
Mint Ierusalemet Titus meg sallani,
Sok sép küfalait el kezdé rontani,
Azután az népet még ölni, levágni.
6. Az tatar falunkat, torok varosunkat,
Egeti, pustittyá gioniorü hazankot,
Kötösve visi el atiankot s aniankot,
Kiknek hideg tetemetis már mi nem lathattyuk.
- 25 7. Nem külömben reank hogi elkezde iüni,
Mikor az Istentül nemis tuttuk varni,
Akkor az ellenseg mireank indulni,
Édes szép hazankot elkezdé rontani.

2289 [Az örök fölé beszúrva: régi]

- 30 8. Vigassaggall betölt gioniorü ideink,
Nagi niomorusagra hailando iavaink,
Az tatar nemzetség fene dühösségink
Szanniad meg, Uristen, nagi niomorusagink.
9. Siralmas lött, Uram, az ora sokaknak,
35 Kik holt gyermekeket az sirban nyomtanak,
Melyek az pusztan csak el hanyatattának;
Im azoknak attyok mely orszagra iuttak.
10. Hol egi madarak, hol pedigh az vadak
Ragiak az testeket edes magzatinknak,
40 Iszak az verek attyank fiainak,
Kik az ellensegtül kardra hanyattattak.
11. O! nagy itiletü igaz menybeli ur,
Kik nyavalyáinkban te hozzad kialtunk,
Sok szivszakadot arvak az kik vagyunk,
Kik ez nagi rabsagra kötözve haytattunk.
- 45 12. Romlando barkaban avagi koporsóban
Az kis gyermekeket, iai, rakhattak volna;
Keserüségekre megis sok aniaknak
Ez a nagi siralom meg sem eset volna.
- 50 13. Volt ime oly annya, ki edes leanijat
Siratni akarva, reaiá haitota,
Masfelöl az tatar az kariat megh kapta,
Haiat ki szagatvan, földre ki haita.
14. Az kis gyermekeket mind kerben rekeszték,
55 Melyet kegyetlenül reaiok egetek;
Sok edes annyjoknak szive keseredet,
Im, könyvezes nélkül ezeket hogy nezed?
- 60 15. Tanoljon az lelek, az ki megh ez nepnek
Kezeben nem akat, szolgálion Istennek
Buzgo szeretettel! Lelket az Istennek,
Bekeseget, Uram, ez kis darab földnek!
16. Siralmasan sirva egy iffiu magaban,
Az ki ez eneket rende le vers szamban,
Az tatarok miat orszagat romlasban,
Nevitis nem mere mondani vers szamban.

43 szivszakadok 44 körözve 52 haitva

REFUTATIO PASQUILLI IN ARCE MUNKACZ FACTJ
PRO PARTE DOMINORUM REGNICOLARUM
TRANSYLVANTIENSIIUM

1. Az hegyre tetetet uár el nem reitezik,
Minden benne törtent dologh ki tudatik,
Most egy uy pasquillus mi töllünk hallatik,
Munkacz uarabol költt, nemis tagattatik.
- 5 2. En ugyan azt bizony szememmel nem láttam,
De rosz hituan hirit masoktol hallottam,
Mintt történt az dologh, soha nem tudhattam,
Választ irtam azertt, el nem mulathadtam.
- 10 3. Mégh boczas, aszszonyunk, Bathori Sophia,
Tés, Rakoczi Ferencz, edes attyad fia,
Titekett mégh nem szol Erdely orszagh ura,
Molto diczirettel tisztel hazank fia.
- 15 4. Mikés Mihály, háld megh, munkaczi kapitan,
Hanszor uoltal immar az teuelygo uitan,
Hantatod magadott urad loua hatan,
Tegeted mondhatnak arulonak méltan.
- 20 5. Houa töd uradott, el rontotad eötött,
Nem allottad megh az nekie tött hütött,
Rád az tökelleetlen neü gyomorbol ütött,
Az szegette ueled megh az igaz hütött.
6. Már neked en bizony semmitis nem hiszek,
Sött az migh elhetek, nagy gyalazod leszek,
Magadrol el hid aszt, tanusagott ueszek,
Arulonak mondlak, semmire nem nezek.
- 25 7. Ha kerded, mertt, mondom, tudgya Munkacz uára,
Egy pappiroszon uoltt kezedben az arrá,
De nem lön allando tanaczodnak zára,
Mertt más egy ur onnegh esziuel ki zárá.
- 30 8. Miczoda lelek uütt, hogy urad karara
Jgyekezzel s ne légy uradnak hasznara?
Bizony nem uötted volt, el hittem trefara,
Mikor urad kezitt tötte az puskara.

- 35 9. Jo akarod uoltt az, ki akkor megh fogta,
 „En kegyelmes uram, ne miueld”, aszt mondta,
 Hogy teged megh lőjön, két ember nem hadta,
 Gyalazatos hired sok ember hallotta.
- 40 10. Megh gyalasztad az mü kegyelmes urunkatt,
 Nem uralod, ugy mond, Kemeny Janosunkatt,
 Gyalasztad azon kívül tanacz urajnkatt,
 Mirol szolhadtad megh generalisunkatt.
11. Mondanad, nem tudod, ki irta azokatt,
 Uagy ki szollotta megh tanacz urajkatt,
 Hireddel uan, ki irtt ott pasquillusokatt,
 Az uetkesek mentik mindennel magokatt.
- 45 12. Mondtad aszt, hizlallyuk edgyk paripadott,
 Mert el kapod az erdely urasagott,
 Fejedelmé tötted te magad magadott,
 Bolond fantasia bantotta gymrodott.
- 50 13. Feleytenel bizony fejedelemseget,
 Erdelyben csak kapnal egy kis nemessegett,
 Ha ott laknal, nem szerzenek bekessegett,
 Tanaczoddal el uesztenel mi bennünket.
- 55 14. Hatt mertt szolottatok ti Petkj uramra,
 Haller Gabor es az Bethlen uramekra,
 Kapi György uramra, Szentpalj Janosra,
 Azon kiүүл pediglen egész uduarunkra?
- 60 15. Epigrammatokatt nem lattam en ugyan,
 Azertt nem jrhatok rollatok oly batran,
 Czak ebbe hagyom eszt, legyen elegh mostan,
 Mikésről uersemet nem boczatom hoszszan.
16. Hol uagy tés, erdely csikj kis Kelemen?
 Az Ur Jsten teged oly ioual segellyen,
 Nagyobb állapotra az szerentt emellyen,
 Minemü hazankhoz hiü uagy, ugy eltessen.
- 65 17. Ki uelne felölled, kiczin czatra fingo,
 Urad s fejedelmed körül hazudozo,
 Hogy te miü urunkhoz nem uolnal allando?
 Aruloua lesz már minden ingo bingo.
- 70 18. Gondoldsza, tegedet ki téue emberre?
 Petkj Istuan uram ualamintt fél ere,
 Commendala es igy tön louasz mesterre,
 Nem lehetne azertt az uiz soha uerre.

64 [A uagy a sor fölé beszúrva.]

19. Merтт szolsz orszagunknak te igaz tagiara,
 Forditod nyeluedet csak az hazugsagra?
 75 Egyebre nem uagy io, ha cinciussagra,
 Gondott uiselly asse-curatoriara!
20. Merтт mosod nyeluedet, hogy Czik el ueszese
 Nem mase, senkie, ha Petkj uetsege?
 Tudod, Jstennelkül semmi dologh uegbe
 80 Nem mehet, ne szoly hat, aly megh immar ebbel
21. Rakoczi Györgynenek töb jambor szolgaj,
 Ferencnek, fianak eszes tanaczloj,
 Kik uadtok urunknak igaz akaroj,
 Legyetek uersemnek ti az itilöi.
- 85 22. Rollatok nem szoltam, de kik fondorloj
 Uoltatok hazamnak hamis aruloj,
 Nem lesztek urunknak ti io akaroj,
 Veszszenek el az illy Erdelynek fiaj!

45.

P A S K Ó K R I S T Ó F

A' NEMES, ÉS RÉGENTEN HIREB ERDELY ORSZAGANAK KESERVES ÉS SZOMORU PUSZTÍTÁSÁROL IRT SIRALOM,

Mellyet 1658, 9, és 60, esztendökben Az igaz Isten isméretin kívül valo Pogány Tatár Hám, sok kobarlo Kozáksággal, s' Erdély végső romlására régen igyekező Török Nemzettel, Havasalföldi és Moldvai sok Kurtány hadakkal kegyetlenül minden irgalmasság nélkül el-követtenek; Ezek után történt változást Erdélynek rövideden meg-mondgya, Rakoczi György a' Törökkel tött két hartzaival, egynehány Váraknak Erdélytül el-esésekkel eg'gyütt; Végtére ama' dicsiretes nagy emlekezetü szép Váraknak kegyetlen viadalok által lött Pogány kézbe valo esését írja-le, Edes Hazáján s' Nemzetén szivesen szánakozo Biharvármegyebéli Nemzetes Székelyhidi Pasko Christoph, A' mint láthatta s' tudhatta, igazán szinezés nélkül, meg ennyi változásokban meg-maratt kevés Magyar nemzetnek emlekezetire.

ELSŐ RESZ

Az Apollonius Historiájának Notájára.

1. Az igaz és erős boszszu-álo Isten kemény igasságában,
 A' rut éktelen bünt mindenkor meg szokta büntetni fiaiban,
 Hogy el ne veszszenek söt hozzá térjenek szorongattatásokban.

84 <igy> az [A ti beszúrva.]

Cím: emlekezetü

371. Német gyalog negyven egynéhány Szeménnyel nég' száz vár gya-
logjával,
Egynéhány katona, két száz aszszonyokkal kiből áll a' viadal,
Többi inas, gyermek, ennyi kevés számok nem birnak szép Váraddal.
372. Hogy csak ennyi száma Magyaroknak legyen a' pogány azt nem
tudgya,
1115 Három ezer ember benn legyen a' várban Vezér-is azt gondollya,
Kihez képest kívül minden féle hadát ekképpen igazgattya.
373. Váradnak Bástyái ötök igen nagyok azok földel töltöttek,
Ezeken nagy álgyuk helyekben rendesen sűrűen helyhezttettek.
Mellette sok kasok borona rovások földel bővön töltettek.
- 1120 374. Az első bástyája a' kapuja mellett Csonkának neveztetett,
Keres vízhez közel Aranyas szép Bástya vastagon eppitetett,
Tul mindgyárt mellette Veres erős bástya földel mind meg-töltetett.
375. Az kapuja mellett tul a' Pecze felöl erős Betlen bástyája,
Velence utzának ellenében penig Királyfia bástyája,
1125 Ez öt bástyát nagy mély kö bélett viz árka mind éppen körül fogta.
376. Két kész veres torony három fél tornyokkal belső várában vadnak,
Köz falai annak csak lakásra valo szép palotákból álnak,
Szükségek idején vár oltalmazoknak semmit sem használhattak.
- 1130 377. Ez várhoz nem meszsze Napkelete felöl szent István szölő hegye,
Melynek tetejére harmincz Falkonyokat a' Vezér fel-tekere,
Oldalában penig három öreg álgyut vár ellen helyhezttete,
378. Ezekkel egy aránt mind éjjel és nappal várban sűrűn bé-lönek,
Kiknek golyobissi sok helyeken széllyel Magyarokban kárt tésznek,
Gyenge palotáknak sok helyen köfali ezek miá le-dülnek.
- 1135 379. Nagy romlásokra lön ez várbélieknek, szabadon nem mehetnek,
Eg'gyik helyről másra, mert a' falkonyokkal mindgyárást el-lötetnek
A' kövek-is széllyel kik el-szakadoztak sokat benne meg-ölnek'
- 1140 380. A' Veres bástyához közel nagy kasokat Vezér földel töltete,
Négy nagy erős álgyut noha sok kárával de hamar vitettete,
Kikkel szüntelenül bástyának oldalát kegyetlenül lötette.
381. Aranyas és Veres két közelb bástyákrul e' sáncz ellen lövének,
Számatalan sok Jancsárt eg'gyik nagy álgyuval ottan hamar el-
ejtnek,
De fel-tött czéllyoktul erős lövésektül semmit-is nem szüntenek.
- 1145 382. Nagy erős föld töltést az Aranyas ellen hirtelen csinálának,
Hová három álgyut bástya ellenében hamarsággal vonának,
Kiknek lövésével az erős köfalban szélessen le-rontának.

383. Királyfia bástyá nem marad üressen, vagyon sáncz ellenében,
Két nagy öreg álgyuk hatvanöt fontosok törík falát erőssen,
Rola-is golyobis pogányok sánczára lötettetik szüntelen.
- 1150 384. Veres és Aranyas bástyák közfalit-is két nagy álgyukkal lövik,
Immár minden felöl szertelen lövéssel a' köfalakat törík,
Tizennégy álgyukkal hatvanöt fontosokkal éjjel nappal lötetik.
385. Rákoczitul el-nyert négy álgyukkal sűrűn lönek vár kapujára,
Hasonlatosképpen a' Csonka bástyára és Bethlen bástyájára,
1155 Lövés kapu felöl sok lön de nem hoza semmit vár ártalmára.
386. Maga-is a' Vezér a' sánczban tekereg sátorait el-hadgya,
Már mi tévő légyen, a' várhoz mint férjen Passáktul tudakozza,
Vár árkában mély viz, gyalogit köfalhoz miként közel hozhatná.
387. Olasz pattantusok kik vár vivásokban régen tanult mesterek,
1160 Elő érkezének, sánczot várhoz közel vinnie készek lönek,
Kiért a' Vezértül nagy ajándékokkal ottan tiszteltetének.
388. Vár árkához közel föld alatt ki-nyitva a' sánczot vinni kezdék,
Várbeli Magyarok vigyázásban lévén ezt hogy eszékben vévék,
Sok lövések miá vitéz Jancsároknak testek földre le-esék.
- 1165 389. Az egész Jancsárság ezen meg-busula, vár árkára rohana,
Iszonyu lövéssel szegény bástyásokkal ott tartatik a' csata,
Míg sok Jancsároknak a' sáncz csináloktul meg-vettetik a' sáncza.
390. Sok ezer Jancsárság a' földben bé-vájott sánczokban bé-szállának,
Uczánként magoknak a' föld alatt sűrűn sánczokat csinálának,
1170 Melyből kegyetlenül mind addig vivának míg vár árkára jutnak.
391. E' sáncz csinálása mesterséges vala, uczánként lön csinálva,
Kiben csak egy sorral az Jancsár ál vala, várra könnyen lö vala,
Kiknek belső lövés a' föld alatt lévén igen keveset árta.
392. Hat ezer Jancsárság e' sánczokban bé-tért kikkül ki egy sem lát-
zott,
1175 Bár közel hozzája ha mentél volna-is csak zászloja lobogott,
Ezek hátok megül és ő fejek felett a' sok álgyu ropogott.
393. Vár két bástyájára a' sánczokból sűrűn a' Magyarokhoz lönek,
Magaroktul rájok a' bástyákról sűrűn tüzes szerszámok mennek,
Mely miá leginkáb az árokban esék szertelen veszedelmek.
- 1180 394. Már negyedik hete hogy a' viadalok mind a' két félt fárasztyák,
Mind kívül mind belöl egymás életeket lövésekkel fogyattyák,
Még-is az árokhoz pogányok nem férnek, sok károkat ohajtyák.
395. Hallyad az Istennek mikoron a' bünért fel-gerjed nagy haragja,
El-szánt sok csapásit hogy véghez vihesse eszközit ki-mutattya,
1185 Nincs ellene tanács, erősség, sem fegyver, mihelt lesz busulása.

26. Erdély szép városit, jo lako helyeit kopo modra vadászszaak,
Belé szorult népet mint pogány ellenség kiméletlen le-vágták,
Szomoru orczával siralmas jaj szoval sirnak sok atyák anyák.
- 80 27. Mert szép magzattyokat előttök fetrengve fegyver élire hányták,
Kiknek halálokat látván édes szülék magok halni bocsátták,
E' kegyetlenségnek erős büntetését Isten csak reád bizták.
28. Némellyeknek testek sok helyeken széllyel hevernek a' föld színén,
A' kik még közülök meg-maradván vadnak bujdosnak el-epedvén,
Nagy félelem miatt a' meg-öletteket ki el-temesse nincsen.
- 85 29. Agarak modgyára szegény nemzetünket rendel porázra füzik,
Vént, iffiat, kisdedet, nemest és nemtelent kegyetlenül el-viszik,
Ehségnek miatta el-szakatt erejek, nem mehetnek ugy verik.
30. Nappal ide s' tova vizen és szárazon mind egy aránt hurczollyák,
Ejjel faratt tagjok szijakkal kötözvén erőssen korbácsollyák,
90 Ez ily inségekben Istent ha említnek érte pofon csapossák.
31. Két kezeket öszve a' keresztyéneknek kötözik kegyetlenül,
Lábok hátok megé fel-vonszák nyakokhoz vesztegetik ok nélkül,
Karjok hátra vonszák hajok földhöz szegzik ugy verik éktelenül.
32. Tatár korbács enyett vérrel fordul testek oly igen sujtoltatnak,
95 Izek, inok, csontok kötéstül szerenként helyekből ki-mozdulnak,
Bádgatt erejekben, el-epett lelkekben Isten hozzád sohajtnak.
33. Ily kegyetlenséget, szörnyü iszszonyu kint a' kik nem viselhetnek,
Kinzások helyére erejek el-fogyván kik vélek nem mehetnek,
Uton, erdön, mezön, hegyek oldalain törrel által veretnek.
- 100 34. Soknak fejét vészik, némellyeknek kezek, lábok el-vagdaltatnak,
Mezitelen testel tábor után szellyel holt tagjok el-hagyatnak,
Kikkel az eh ebek, rokák és farkasok töb vadakkal osztoznak.
35. Népednek keservesb hogy te szent nevedet hallani nem akarják,
105 Söt nagy hahotával te szent felségedet előttök káromollyák,
Mondván: szabadulást a' kitől vártatok el-hagyott, így csufollyák.
36. Oh ki-mondhatatlan igen nagy türhetü áldott Jehova Isten!
Miért nem támatz-fel, magad rejtéd így el, és kegyes füleidnek
Ha lesz le-hajtása ö könyörgésekre, hogy légyen vége ennek?
- 110 37. Azt mondják Ur Isten tölünk el-fordultál s' nem segítesz ígyünkben,
Meg-vallyuk vétünkét, érdemességünket, de ne hadgy ez inségben,
Mert töb Istenünkhöz mi nem folyamodunk, ha meg-ölsz-is e' testben.

38. Immár ha testünket a' fertelmes bünért adád az ő kezekben,
Adgyad Szent Lelkedet az el-viselésre békeséges türesben,
Ne adgyad hallanunk neved káromlását, így terhünk lesz könnyeb-
ben.
- 115 39. Meg-szünék Ur Isten népeidnek közte igédnek halgatása,
Mert hü tanitoid vélek egyetemben vitettek a' rabságra,
Mindeneknek szive el-csüggett, mert nincsen sohonnét szabadsága,
40. Kiknek templomidban hangos trombitáknak modjára szavok zen-
gett,
El-epedvén vadnak mint félig meg-holtak, torkok bé-rekedezett,
130 Nagy szübeli bánat nyelvek meg-kötötte, sujtástul testek reszket.
41. Varosokban lévő ősz tanácsos vének erejekben el-fogytak,
Szakálloknál fogva lako helyeken kül a' földhöz paskoltattak,
Porázra köttetvén elébbi kinzásra tovább-is hurzoltattak.
42. Szülék ékességi nevendékeny iffiak pogánytul raboltattak,
125 Tatár szokás szerint az ő számok közzé sokan számláltattanak,
Fel-beretváltatván pogány köntösében mint barmok ugy hajtatnak.
43. Keresztyén anyáknak édes csemetéjek pogány ölében fetreng,
Kiknek sürü jajjok annyoknak csecsiért alig rekedezvén zeng,
Ez ily nagy eseten pogány üvöltése erdön s' mezön bátran cseng.
- 130 44. A' szüz leányzokkal az idegen nemzet rut éktelenül bánik,
Tisztes aszszonyokkal hasonlatosképpen nyilván fertelmeskedik,
Magasságbéli Ur szent szemeid látván ezeket mig szenvedik?
45. Oh fene Tigrishez hasonlatos vad sziv ki ezen meg nem indulsz!
135 Ha valóságosan e' dolgot szivedben vészed s' még-is nem busulsz,
Nem idegen példa mely szived serkenti, bár érte messze ne fuss.
46. Keresztyén atyátul s' anyátul született édes kiseded nemzeted,
A' barbarus néptül im miként vitetik tennen tested és véred,
Kíált inségében, véres verésében, de látom nem segíhedd.
47. Gyermeckéknek karjok, leánykáknak hajok mint ha az hermet
szijhoz,
140 Alkuttattak volna szinte-oly kiméltelen köttettek nyereg fához,
Mondani keserves, szenvedni nehezeb, jaj! szokatlanok ahhoz.
48. Mint régi időben Jeremiás mondgya fákon száradásokat,
A' sok kisedeknek itt-is a' szerencse így hozá ő sorsokat,
Mint ha Isten ellen vétkesbben töltötték volna kevés napjokat.
- 145 49. De kinzásoknál-is még haláloknaál-is nehezeb szüléjeknek,
Hogy ő kisedeket keresztyéni hitben nevelték az Istennek,
Pogány vallására mint akarja hajtya, ez nehéz szegényeknek.

150 50. Vallyon Uram Isten ennyi sok keserves gyalázattját népednek,
Meddig vesztegled-el? s' magad rejtéd így el? és kegyes füleidnek
Ha lesz le-hajtása ö könyörgésekre, ha adod végét ennek?

51. Szép lako helyeink tüzzel mind a' földig porrá égettettének,
Némelynek falai kiknek fenn maradtak lángtul feketítetttek,
Sok szép templomokkal a' minnen házaink gyászban öltöztetének.

155 52. Mint a' sok éh vislák miként a' berkekben vadak ki-hajtására
Üzetnek, úgy ezek szép nemzetségünknek jöttek fogyatására,
Valahol mit kapnak mindent bátran dulkan keserves siralminkra.

HARMADIK RESZ.

53. Meg-hallád hazádban a' pogány Tatárnak sok kegyetlenkedésit,
Kit bizonynal hiszek minden keresztyénnek keserítik sziveit,
De még-is halhatsza egynehány helyeknek siralmas nag' esetit.

160 54. Semmi irgalmasság a' pogány népektül nincsen édes hazánkhoz,
Kegyetlen szándékkal végső romlására gerjedez városihoz,
Nagy tudakozással, szives kivánsággal siet Fejérvárához.

165 55. Mely már régtül fogva keresztyén nemzetből álló Fejedelmeknek;
Kedves lako házok volt és Székes helyek, most mérge ellenségnek
Ki-omlik ott bővön, mely keserüségét nevelé nemzetünknek.

56. A' pogány Tatár Hám széllyel dühött népét ennek szép mezéjére,
Szállittya hirtelen, és hadgya erössen hogy serege rendelve
Legyen, s' kegyetlenül rohannyon hirtelen város el-törlésére.

170 57. A' városban lévő kevesse számú nép e' dolgot hogy isméré,
Hamar követeit az Hám eleibe könyörgésre ereszté,
Népét tartoztassa, várost ne rontassa, pénzél kedvét keresné.

58. Vélvén a' Tatár Hám hogy nagy gazdagsága a' városbol lehetne,
Kemény beszédekkel követeket vissza a' városba ereszté,
Egy kevés ideig mig meg-dühött népét ezzel le-csendesité.

175 59. Szegény várbéliek sok futott népekkel ezen meg-örülének,
Vélvén nyavalyások hogy satz adásokkal töle menekednének,
Bizonyos summa pénzt fejek váltságára hamar öszve szedének.

180 60. Az Hám eleibe az öszve gyűjtött pénzt egynehányan ki-vivék,
De kevesse száma Talléroknak vala kinn Hám meg-busittaték,
Siralmas válaszok dühött pogány néptül szegényeknek adaték.

61. Sok számú hadait erős ropogással a' városra inditá,
Sűrű seregekkel kö falait széllyel hamar környül fogatá,
Hátra ne térnének valámig a' várost meg nem vennék azt hagyá.

- 185 62. Keveless számu a' szegény Magyarok köfalakon futosnak,
Már végső romlások előttök van láttyák s' rettenetes ostromok,
Száz ezer pogánnyal itt hirtelen esék váratlan viadallyok.
63. Csak egynehány százan lévén a' városban még-is igen forgodnak,
Lövéssel szegények a' kö falak mellől sok pogánt el-oltanak,
Kö falakrul széllyel nyakra före alá sokat benne le-hánnak.
- 190 64. Erőtlenek lévén keveless számu a' igen el-lankadának,
A' sok pogányoknak ellene nem álnak láttyák hátat adának,
Kö falakrol vissza a' paloták féle sietséggel futának.
65. Szörnyü kiáltással, nagy agyarkodással pogányok kö falt hágják,
Kapuit erősen sűrű számos néppel pogányok ostromollyák,
195 Meg-vévén a' várost rendenként utzáit tüzzel hamar fel-gyujtyák.
66. Látván benne valo keveless számu nép a' város veszedelmét,
Szalad ide s' tova a' városban széllyel, nem láttya segedelmét,
A' pogány csapkodgya, vérek bővön ontya, öldökli belől népét.
- 200 67. Sok pogány ellenség a' városban széllyel dul keres ha hol mit lél,
Mindent porrá tészén valamit szemével városban belől szemlél,
Mégyen Vár kapura véle nagy prédára nyargal nagy sietséggel.
68. Régi épületü szép fris palotákban, fejedelmi házakban,
Todulván sietnek, mindent rontnak vesztnek, semmi nincs válas-
tásban,
Az ékes fel-házak az alacsonockal el-égnek egy sorjában.
- 205 69. A' Vár mellett lévő ékes épületü Istennek szép temploma,
Ki régi időben drága nagy költséggel munkával volt rakatva,
Pogány ellenségtül belől ékességi vadnak most le-rontatva.
70. A' Templomban fekvő régi Fejedelmek és Herczegek zászloit,
A' pogány el-vitte és bátran le-szedte nagy szép ezüst tábláit,
210 Ki-ásták sirjokbol a' Fejedelmeknek régen meg-hült tagjait.
71. A' tornyokba sokan a' meg-maradásért sietséggel fel-hágnak,
Azt vélvén szegények hogy a' pogány Kozák kedvez Isten házának,
Oh nem lön kedvezés! egy aránt lön sorsa templomnak és pajtának.
- 215 72. Szörnyü rikoltással hogy nagy meszsze földre városbol ki-hallatnék,
Siet a' pogányság a' tornyokat hágni vélvén ott meg-töltöznek,
Honnét nyakra före sok számu keresztyén fogságra le-hozaték.
73. Sokakat közzülök nagy dühösségekben hirtelen le-vágának,
Kiknek holt testeknek még a' fejedelmi házak-is helyt adtanak,
Sokan elevenen az Hám eleiben verettétvén hajtatnak.
- 220 74. Ekes magas tornyok tűz miatt lobognak földre kövei hulnak,
Hangos és szép szavu drága csinálatu harangi le-olvadnak,
Mesterséggel épült fenn lévő orái uczákra nem hallatnak.

- 235 75. Ez városban vala a' Fejedelmeknek kedves szép lako helyek,
Melyben mesterséggel s' nagy költséggel csinált fényettek épületek,
Kik építésére meszsze országokrol hozattattak mesterek.
76. Le-függö aranyas mesterséggel csinált szép Olasz menyezetek,
Sok jeles dolgoknak csudas le-irási ezekben helyezettettek,
Faragott kövekből, fejr márvány köböl pädimentomi ennek.
- 230 77. Le-szakadoztanak, tüztöl el-olvadtak minden szép ékességi,
Immár nem villognak távul szemek előtt szép veres hejazati,
Füsttül rutittattak, lángtül sárgittattak tiszta fejr falai.
78. Ez vala a' város hová Fejedelmekhez sok országrol követek,
Jöttek, és illendö pompás állapottal fogadtattak sok rendek,
Kinek sok utzáin sürün villogtanak akkor Magyar vitézék.
- 235 79. Dob trombita zengés, lövés és sok féle musikáknak zengési,
Ez helyen hallattak vigasságot hozo szerszámoknak csengési,
Kik helyén hallatnak most köfali között baglyoknak üvöltési.
- 240 80. Egyedül a' város ál pusztán csak maga szép mezön helyezettett,
Szép folyo vizekkel kies szép hegyekkel majd mind körül vétettett,
Noha sok népektöl ilyen romlásáért ekképpen el-vettetett.
81. Oh kegyetlen szívü irgalmatlan lelkü csalárd vakmerö nemzet!
E' szép édes haza hogy véle ezt tötted vallyon néked mit vétett?
Lészené valaha a' ki meg-fizesse e' kegyetlenségedet?
- 245 82. A' kinek Ur Isten soha nem vétettünk az-is vagyon ellenünk,
Nem szánnya esetünk de nagy hahotával örüli veszedelmünk,
Roszra fordult igyünk, nincsen védelmezönk igy csufollya nemzetünk.
83. Te felséges Isten te üzted-el tölünk minden jo ismérönket,
Te haragod szerzé a' mi büneinkért hogy igy vetél-el minket,
Csak te cselekedted hogy senki ne szánnya keserves esetünket.
- 250 84. Bizony számtalanszor Prophetáid által nékünk ezt meg-mondottad,
De gonoszságokkal kövérült szívünket magadhoz nem vohattad,
Azért e' nagy csapást, iszszonyu pusztitást méltán reánk hozhattad.
- 255 85. Sokan ezek közzül kiknek félelmekre voltunk ennek előtte,
Most gyalázatunkra ide s' tova széllyel előttök el-szélledve
Vagyunk, és nékik áll mindenben ellenünk gyözedelmeknek jele.
86. Kik mi szép hadunkat rendes sereginket nem merték bátran várni,
Kiket mihelt láttak, meg-rémülvén voltak, ugy keztek szaladozni,
A' mi gyors vitézink önnön hazájokban bátran merték kergetni.

- 260 87. De jaj! hol vadnak most az jó had viselő kemény Generalisink?
Kapitány, Hadnagyink bátran hartzra futo erős és hű vitézink?
Pogány kézben estek, kik sirban fekszenek, nem lehetnek segédink.
88. Nincs a' pogány népnek és sok nemzetségnek ki ellene álhasson,
Hanem minden rendnek arra leg főb gondya kiki mint szalad-
hasson,
Várak kastélyokban a' meg-maradásért pogány előtt szorullyon.
- 265 89. Az jó igyekezet mennyire lehetett meg volt láttam sokaknál,
De keveses száma soldos vitéznek volt ki sereg ellen rendel,
Kikkel ellenségnek reánk ütésekét meg-gátolnák egy szivel.
- 270 90. Kik annak előtte édes nemzetünkért pogány ellen harcoltak,
Nékünk siralminkra erőtlenségünkre pogánytul raboltattak,
Az ő fogságokban nyögnek éjjel nappal, nem csuda hogy ily bátrak.
91. Fő Generalisink, Kapitány s' Hadnagyink, hű tanácsos uraink,
Jó próbált vitézink, fel-serdült iffjaink, lovag s' gyalog hadaink,
A' pogány kezében estenek egyszer s' mind, nem lehetnek segédink.
- 275 92. Eg'gyik erőssége romlott országunknak vitéz Székelyek voltak,
Kik már sok helyeken ez hazáért hiven s' bátran forgolodtanak,
Ők-is erejekben már egynehány izben pogány miá el-fogytak.
93. Régi híres neves Nyir földében lako vitéz Hajduk seregi,
Tőlünk távul vadnak, ők nem bátorkodnak, mely félelmünk neveli,
Meg-hült reménségek, nincsen segítségek, bomlott seregek rendi.
- 280 94. Kik annak előtte sok féle nemzettel erős harczokat töttek,
Vitézek modgyára jó lovoknak hátán vigan bajra készültek,
Vérek csepegési, testek le-esési, soha nem volt félelmek.
- 285 95. Egymást vidámito bátorito szokkal csatára indítottak,
Régi Magyaroknak hireket nevetek előttök fenn tartották,
Mint e' szavaimat régi sok Cronikák irással bizonyították.
96. De ő közzülök-is a' jó had viselő okos tanult vitézek,
Harczokon el-hultak, fogságra juttattak sűrű erős seregek,
Hát ne csudáld lovak az hartzra nem készek, de szánd kevesedések.
- 290 97. A' pogány Tatár Hám láttya hogy dolgai mindenütt szerencsések,
Két Oláh országi Vajdákat hivattya hadgya készen legyenek,
Szilisztrai Passával Enyed várossához szállyon sűrű seregek.
98. Erős keménységgel mig maga érkezik a' kastélyhoz kezdgyenek,
Kivül-is a' várost tüzzel meg-égessék, Magyarokat rettentsék,
Ha az sem használna minden ő hadokat az ostromhoz készítsék.

- 295 99. Mint meg-parancsolá az Hám nékik hagyá ök úgy cselekedének,
A' várost fel-gyújták hertelen sok lövést kastély ellen tévének,
Kastélybéliék-is erős ki-lövással benne sokat vesztenék.
100. Tatár Hám érkezvén a' meg-lőtt dolgokat Vajdák néki megmondák,
Mennyi sok károk lett kevés ideiglen azt-is el nem titkolák,
300 Tőlök inkább summát kérne, ha adnának, jobbnak így tanácsolák.
101. A' Tatár Hám hajla, kastélyhoz emberit a' satz pénzért bocsáttya,
Csak hodullyanak-meg minden féle népét alolla el-szállittya,
Íly választ adának, nem hiszünk tinéktek, példánk szép Fejérvára.
102. Harmad egész napig sok sűrű pogányság kastély mellett tekereg,
305 Nincsen segítségék szegény szorult népnek kinn szivek úgy kesereg,
Még-is lövésektől sok helyeken széllyel bontatik-meg a' sereg.
103. E' kis erősségben látván ennyi népnek ellene nem álhatnak,
Egynehány száz tallért Tatár kérésére kastélyból ki-adának,
Csak házok népének azzal szabadulást szegények kaphatnának.
- 310 104. Lásd a' pogány népnek hitetlen elméjét mihelt a' pénzt meg-látá,
Meg-ihetkezének már kastélybéliék, Murzainak azt mondá,
Noszsza fegyvereket kívánnyuk-ki tőlök, osztán rohannyunk reá,
105. Pogány csalárdságát értvén a' Magyarok kö falra fel-állának,
Eg'gyül-eg'gyig keszek kastélyban meg-halni de többel nem hodolnak,
315 Tatárnak követi ilyen vég válaszszaal tőlök bocsáttatának.
106. Hat napok el-mulván egész táborával onnat eléb indula,
Maros parton közel Maros Ujvár kastély népe arra szágulda,
Hol sok futott népet reménsége kívül a' Tatárság találá.
107. Kastélyban szegények mint nyáj pásztor nélkül akképpen szorultanak,
320 Nincs előttök járo biztato s' ői álló, csak egymás közt bolyognak,
Sok ezer pogánytul mint egy két ezerezen rabságra hajtátának.
108. Nagy sok nyereséggel és keresztyén rabbal Kolosvár felé mennek,
Utt yokban sok faluk, jeles udvar házak, sok templomokkal égneek,
Torda szép mezején egész Kolosvárig seregek el-széllednek.
- 325 109. Elöl-járo követ Kolosváriakhoz Aranyas mellől mégyen,
Tatár Hám ereje míg várhoz érkezik sok pénz addig kész légyen,
Hogy ellenek valo Hámnak nagy haragja ezzel-is meg-enyhüllyön.
110. Hogy ha pénzt nem adnak avagy nem hodolnak város rájok szá-
latik,
Valamig meg-vészik bizonyoson hidgyék hogy mind addig vitatik,
330 Es ha meg-vehetik a' benne valo nép mind fogytig le-vágatik.
111. Környülötte valo hostát sok falukkal mind porig égettetnek,
De ha meg-sattzolnak, Tatárnak pénzt adnak, azok békével lésznek,
Semmi kárvallások ő táborok miá nem lészzen vidékjeknek.

- 335 112. A' Kolosváriak erőtlenségeket először meg-gondolák,
Ennyi pogány ellen hogy fegyvert fogjanak egymásnak nem jóvallák,
Inkább ő magokat s' környül sok falukat pénzekkel oltalmazzák.
113. Ajándékkal eg'gyütt száz ezer tallérig Tatár Hámnak adának,
Ezüstöt aranyat hol mit kaphatának mindent öszve hordának,
Kit sok sohajtéssal és félelmes szivel táborokba hordának.
- 340 114. Pogány ígéletit és sok fogadásit itt-is nem tellyesité,
Hanem szép hostáttyát környül sok helyekkel tüzzel meg-émészteté,
Sok kegyetlenségít Erdély határiban ekképpen végben vivé.
115. A' felséges Isten a' bünéért ellenünk ezeket indította,
Fene oroszlánok modgyára közinkben pusztítani bé-hozta,
345 Tatár, Oláh, Kozák, Török nemzeteket ellenünk öszve hitta.
116. Mind ennyi nagy romlás s' veszedelem között Istennek nagy ha-
ragja,
Nem szünik, de reánk vétkünkért gerjedez veszedelmünk fáklýájá,
Eg'gyik a' másikat üzvéen ugyan éri el-törlésünknek árja.
- 350 117. E' nagy pogány tábor Erdély szép határit így pusztíttya és rontya,
Tul kívül Jenő várát másfél száz ezerrel a' fő Vezér meg-szállya,
Körül sik mezein erős kemény hadát vár ellen le-szállíttya.
118. Erötelen a' vár benne kevés a' nép hirtelen meg-ijede,
Ennyi erő ellen csak fegyvert fogjon-is ahoz nincs készülete,
Sohul segítségék nincsen kit várjanak, szivek vagyon csüggedve.
- 355 119. Káránsebesi Bán ez idő jártában Barcsai Akos vala,
Szeben városának Király Birájával fő Vezérhez indula,
Véle töb fő rendek, ha Erdély országnak még kegyelmet találna.
120. Kegyetlen Vezérnek mint tölök lelete könyörgének erőssen,
360 Bár csak végsőképpen az haza Tatártul pusztulást ne szenvedgyen,
Többé nem vétének, holtig hivek lesznek, csak mostan [könyörül-
lyön.
121. A' pogánynak szívét a' felséges Isten annyira csendesité,
Követét Erdélyben az Hámmhoz ereszté, népét ki-téritené,
Lángozo üszögét oltsa-el s' népeit tovább-is ne üldözné.
- 365 122. Egyképpen könyörül másképpen peniglen szívünket szomoríttya,
Jenő szép vég háza mindgyarást kezében adassék parancsollya,
Lugas, Káránsebes, Deszni vég háza Jenővel legyenek adva.
123. Végben kell vinniek pogány akarattyát, ellene nem álhathatnak,
Reménség meg-csalta melyben helytelenül vala ő bizodalnok,
Magyar segítségék ily szoros igyekben tölök távul állanak,

- 370 124. Kivánsága szerént azért a' Vezérnek a' vár kézben adaték,
Erővel sem lévén modgyok pogány ellen hogy a' vár meg-tartassék,
Csata, viadalok, vér és harczok nélkül ebben kedvek így telék.
125. Edes hazánk vára Jenő szép vég háza így pogány kézben esék,
Mellyel keresztyén szü minden romlás felett majd inkább meg-sér-
teték,
375 Hogy ily végső bástya, országunk oltalma véletlen így veszteték.
126. Remétségünk kívül pogány kára nélkül kapuin bé-férkezék,
Uczáit, piaczit, lovas s' gyalog sereg bátorsággal el-lepék,
Pogány éh ebeknek régen éhült gyomrok így prédával bé-telék.
127. Ki ennek előtte Magyar vitézekkel ékes és tellyes vala,
380 Mostan ellenségnek pogány Törököknek nevekedik sok száma,
Mellyet sok keresztyén szübéli bánattal keserven meg-sirata.
128. Nem lehet lakossa senki ő házának, oh mely igen ohajtya!
Kedves lako helyét, sok szép örökségét el kell hadni azt bánnya,
Minden végsőképpen bucsuzzék helyétől Vezér azt parancsollya.
- 385 129. Vallyon lehetneé közzülünk valaki olly keményedet szivvel,
Ki csak kevéssé-is házátul távozván nem térne sietséggel,
Ő lako helyére, hol nyugalmat venne meg-ujult vig örömmel.
130. Jenő vég házának régtől fogván valo helyes lako népei,
El-hiszem mindnyájan ez esetnek vadtok keserven említői,
390 Hogy ily véletlenül várásitok kívül így kell utra indulni.
131. Tudom bizonyára valaki igazán Magyar nevet viseli,
Nyughatatlan szivel buskodo elmével romlásod keserüli,
Mondgyák job lett volna mezön sok vitéznek érted halált szenvedni.
132. De a' gyarloságra születtetett ember sokra elméjét hánnya,
395 A' meg-esés után így vagy amugy kellett volna lenni azt mondgya,
Elméje távul jár attul hogy bününkért Isten ezt így akarta.
133. Talám még evel-is el-fajult szivünket akarja hozzá vonni,
Emberi erőben soha ne reményünk, akar így tanítani,
Ne erönkben bizzunk, söt félni tanullyunk, s' szivel néki szolgálni.
- 400 134. Sok és rettenetes Istennek csapásit pennám le nem irhattya,
Kit egy keves idő siralmas nagy gyászszal magában bé-foglala,
Kik közzül nagy sokat szivem irtozással szemem könnyvezvén látta.
135. Sok el-vont prédával és keresztyén rabbal meg nem elégedhetik,
Hanem hogy ez haza ugyan el-pusztullyon abban igen forgodik,
405 Erős oszlopitul hogy távul rekeszszen szinesen mesterkedik.

400 irhartya

136. Az ország népére el-viselhetetlen igáját reá veti,
Öt száz ezer tallért a' meg-fizetésre laistromában jedzi,
Nyolczvan ezer tallért esztendőnként kíván tárházában vitetni.
- 410 137. Az Ham-is erejét Erdély határiból Jenő felé indította,
Számptalan sok rabbal és sok gyűjtött jóval meg-rakodva tábora,
Erdélynek városit meg-maratt lakosit hadgya szomorúságra.
138. Szeben, Kolosvár, Brasso, Szászsebes városok kincsektől fosztatának,
Kit nagy hamarsággal sűrű sohajtással Tatár Hámnak adának,
Hogy környülök való ékes tartományok azzal meg-váltatnának.
- 415 139. De semmi kedvezést meg-sattzolásokkal nem nyertek a' kösségnek,
Hanem mind egy aránt kastélyok templomok kiméltelen törettek,
Kikben szorult népek fegyver éli által véletlenül vesztenek.
140. Nyolczvan öt ezeren szép fel-serdült iffjak, leányzok és aszszonyok,
Öreg renden valok nemes nemtelenek rabságra hajtatanak,
420 Kik Jenő városnal a' Keresnek hidgyán ennyin számláltatanak.
141. Ugyan ott Jenönél Ur Barcsai Akos Fejedelmé téteték,
Ő birodalmának erőssítésére bot, kard, zászlo adaték,
Haczi Musztafától Fejérvári Béktől Erdélyben kísérteték,
- 425 142. Segesváratt Gyülés ország rendeinek hamar el-hirdettetik,
Hol Barcsai Akos Fejedelemsége ismét erőssittetik,
Kapucsi Passátul Török szokás szerént ott meg-koronáztatik.
143. Szeben városának Fő Király Biráját Vezér Portára küldé,
Hol mind addiglan lön mig világi éltét pogányok közt végezné,
A' töb Magyarokat hazájokban vissza Barcsaival ereszté:
- 430 144. Emlekezetedre keserüségdre lehet ez Magyar nemzet,
Ennyi keresztyének el-raboltatása szivedben but szerezhet,
Ha valóságossan szivedben forgatod mit Isten rád eresztett.
145. Igy szokta az Isten töle el-tavozott népeit hozzá vonni,
A' mint most minket-is ez csapási által keményen fenyíteni,
435 Akara bününkért minden nemzeteknek példájul hagyattatni.
146. Mert mi feleinknek ily tellyes meg-rázott mértékkal mi fizettünk,
Hogy meg-fizettetik valaha minékünk olyat nem-is reméltünk,
Noha feddettettünk példákkal intettünk, de azoktul nem féltünk,
- 440 147. A' mi kezeinket sok ártatlanoknak véreiben kevertük,
Kíért az Istennek büntető ostorit bizony méltán éreztük,
A' sok prédálásnak talám még jutalmát tellyessen el nem vöttük.
148. Bizony az igazság, Isteni tisztelet és az igaz Itélet,
Szarándokság járnai távozott volt tölünk nem volt igaz szeretet,
Ritkán vala az-is ki csak oltalmazni merte-is az özvegyet.

- 445 149. Hogy gyalázatunkra sok számu vétünköt itten elő ne hordgyam,
De alázatosan mindeneknek tértét büneiből javallyam,
Tetzett hogy példájul e' szörnyü esetet emlekezetre hadgyam.
150. Siralommal tellyes ezer hatszáz ötven nyolcz esztendő ez vala,
Ki Erdély és nemes szép Magyar országra sürü sok tüzet gyujta,
450 Ötvenkilencz s' hatvan majd ennél-is inkább szivünkben szomorita.

NEGYEDIK RESZ.

151. Siralmas esetit és sok pusztulásit Erdély szép országának,
Meg-halhatád rendel kinn szived csügged-el, ha ily nagy romlásának
Keserülője vagy, s' édes nemzetednek nem örülsz rabságának.
152. Ezek után történt viszont változásit hogy ha elő számlálnám,
455 Igaz le-írását csak mint magam tudom ha te elődben adnám,
Szerencsében forgo sok változásival szived szomoritanám.
153. Mennyi Fejedelem változási löttek sok kárával hazádnak,
Le-irnáam ha pennám nem kedvezne itten némely méltóságának,
De hogy palástollyak, igazat ne mondgyak, nem helye irásomnak.
- 460 154. Némely nyughatatlan emberek elméje Fejedelmeket ronta,
Kivel szép hazáját ő magával eg'gyütt veszedelemben hozta.
Practikája által lett meg-esése után magát-is sohajtotta.
155. Ez illeténeknék nem külömben történt dolga mint a' bikának,
465 Ki nagy bögeve földet az önnön fejére hánnya vélvén azt másnak,
Eszre akkor vészi magát mikor érzi fájdalmát tagainak.
156. Ez hazában történt harcztot és csatákat mint történtek elhagyom,
Ez iránt irásom nem becsületire lenne sokaknak tudom,
Ki emlekezetesb a' miként láthattam s' tudhattam azt le-irom.
157. Egynehány időtül fogván valo romlás szegény hazánkon tarta,
470 De sok vétkeinkből kevesset közölünk a' meg-térésre hajta,
Kiért az Istennek büntető ostroma fejünkön fel-gyulada.
158. Nem szünik meg az Ur sok csapási után népeit meg büntetni,
Hanem tovab valo ostorát fenn tartván hiveit sujtya veri,
Hogy igasságával eg'gyütt végben mennyen Biroi itéleti.
- 475 159. A' pogány népeket kik az ő szent nevét gyalázzák káromollyák,
Ellenünk ujjobban támasztya hogy jobban nemzetünket fogyassák,
Szép lako földünket lako helyeinket magokénak válaszzák.
160. Reánk fenekedő pogány Törököknek tellyes minden szándékok,
480 Hogy édes nemzetünk végképpen el-fodgyon azon van akarattyok,
Minden csalárd szines uton mesterkedő álnok tanácskozások.

445 vétünköt 472 nem [Értelem szerint jav.]

161. Ezeknek oka lön a' szegény hazában valo sok vissza vonás,
Urak fő rendek közt, nemes nemtelen közt valo sok pártolkodás,
Mely miá hirtelen viszontag követe nyomoruság s' pusztulás.
162. Ez hazában történt sok meg-lett dolgokrol mint meg-mondám nem
szollok,
485 Mivel irásommal a' mennyiben lehet senkit meg nem motskolok,
Hazájokat vesztő némely embereket irásban el-halgatok.
163. De hogy amaz ékes szép hires és neves nagy Váradnak veszését,
Elmém el-halgassa pennám le ne írja nem látom semmi helyét,
Azért kevés szóval romlásának okát meg-mondom miként esett.
- 490 164. Ez idő jártában Erdély országának két Fejedelme vala,
Barcsai Akosnak Erdély hátáriban vagyon uralkodása,
Partiumban pedig Rákoczi Györgynek lön Szakmárt valo lakása.
165. E' nagy Fejedelem a' Török Császártól vagyon számkivetésben,
Mig gratiát nyerhet Szakmár vármegyében akar hogy veszteg légyen,
495 De a' nyughatatlan elmék nem szenvedék hogy ott-is veszteg ülljön.
166. Sok irogatással gyalázatos szokkal némelyek háborittyák,
Már csendesült szivét a' boszszu állásra ujjobban fel-indittyák,
Sok Magyar hadakkal viszontag Erdélyre mint egy erővel vonák.
- 500 167. Barcsai Akos-is Keresztes mezőre száll Erdélyi hadakkal,
Hogy Rákoczi Györgyel meg-vijék ugyan ott vagyon ily gondolattal,
Dolga nem szerencsés azt eszében vévén ottan hamar hátra száll.
168. Mezőn már dolgait nem szerencséteti, Rákoczi-is közelit,
Táborát el-hagyván Déva vára felé rendeli ő utait,
Ezt Rákoczi halván utánna-is küldé egynehány gyors seregit.
- 505 169. Békével érkezik, Dévában férkezik, már vagyon bátorságban,
De a' rosz dolognak eleit mint vegye vagyon tanácskozásban,
Hogy Erdély országra Töröknek haragja ne légyen fárad abban.
170. Ez országban valo viszont bé-jövésért lön harag Rákoczira,
Hasonlatosképpen az egész országra és Barcsai Akosra,
510 Azt vélvén a' Török a' két Fejedelem eg'gyeznék a' dologba.
171. Leveleit hamar Budai Vezérhez Barcsai Akos küldi,
A' meg-lett dolgokat igazán meg-írja Vezért azon kérleli,
Az ország nem vétkes a' Fő Vezérnek-is méltotassék meg-írni.
- 515 172. Irásának hitelt ád ugyan a' Vezér, de magát-is kivánnya,
Ha maga nem menne Császár köntöséhez dolga rosz karban volna,
Mely miatt romlása lészen országának bizonyoson meg-írja.

173. E' dolgot így értvén ott mellette lévő hivei tanácsolák,
Jobb maga el-mennyen csak ez haza nyerjen kegyelmet azt javallák,
Barcsai Akosnak Tömösvárrá mente így lön mindenek tudgyák.
- 520 174. Elsőben-is mindgyárt Császárhoz Ur hívét Betlen Jánost el-küldi,
Véle Toldalagi Mihályt s' Barcsai Andrást Pasko Christophal ereszti,
Hivei által való Császárnak kegyelmét talám hazánknak nyeri.
175. Dévából maga-is mint egy éjfél tájban Barcsai-is ki-mégyen,
Tót Váradgya felé csak huszad magával megyen hogy meg-eg'gyezzen
525 Jenei Passával, ki Tót Váradgyánál várja-meg szép rendessen.
176. A' Török vitézek Lippárol sereggel eleiben ki-jönek,
Onnat Tömösvárra mindnyájan békével szépen kísértetének,
Holott a' Vezértül a' Szejdi Amhetül tisztességgel vétetnek.
177. Rákoczi György értvén hogy Barcsai Akos ez országból ki-méne,
530 Az országot viszont ő magához voná, véle gratiát nyerne,
Öt száz ezer tallért fejedelemségért a' Töröknek ígére.
178. E' pénz ígérteit ne különben értsed hanem mint Barcsaira,
Fő Vezér Jenönél rá vetette vala ezt írja hogy meg-adgya,
Budai Vezérnek levelében, fogadgya, de ennek nem lön haszna.
- 535 179. Ellene már régen el-szánt dühösségtül a' Török meg nem szünik,
Budai Vezérnek a' Szejdi Amhetnek parancsolattya érkezik,
Hogy Barcsai Akost Erdélyben bé-hozza s' Rákoczival meg-vijék.
180. Tömösvárat lévén még Barcsai Akos Váradrul gondolkodik,
Hogy ha Rákoczinak a' vár meg-adatik, Töröktül meg-rontatik,
540 Azért Tömösvárrul négy ezer talléra praesidiumnak küldetik.
181. Mind izenetivel mind sok írásival a' Tiszteket kérleli,
A' várat meg-tartsák az ország számára, mert veszedelem éri,
Többé Rákoczinak hogy ha meg-hodulnak, Török várat el-vészi.
182. De sem írásának sem izenetinek Váradiaik nem hűnek,
545 Hanem Rákoczinak a' vár fel-adással hamar kedveskedének,
Barcsai Akostul küldetett tallérban egynehányan részt vőnek.
183. Oh átkozott ora e' szép vég-ház ellen melyben ily tanács vagyon,
Hogy annak adassék ki regnálásátul számkivetésben vagyon,
Kevés jutalomért, kicsiny becsületért ily hely romlásra jusson.
- 550 184. Itt-is csak halgatok de bizannyal hiszem lészen a' ki meg-fizet,
Valaha tinéktek a' kik e' romlásnak okai ítéltettek,
Mikor az Istennek ítélő székihez rekesztve vitettettek.

185. Barcsai Akosnak vissza jövetelit kevés szóval meg-mondom.
 Várad meg-szállását, erős viadallyát az után elő-hozom,
 555 Veszésének okát hogy inkább meg-értsed rendel irni akarom.
186. Szejdi Amhet Passa végbéli hadakkal Barcsai Akost hozza,
 Rákoczi György értvén a' Vas kapu felé hadát viszont indította,
 A' régi Trájána el-pusztult városnál lön erős viadallya.
187. Ertvén Rákoczi György hogy a' Vezér utban nyilván ellene volna,
 560 S' olyan készüléttel valahol talállya véle szemben szállana,
 A' Fejedelem-is Kápitány Hadnagyt seregekkel hivatta.
188. Vas Kapui utban ki magas hegyekkel körül erőssítettett,
 Bizonyos hadait küldi őrizetre, erős sánczot-is vettet,
 Drágony és sok számu paraszt gyalogokkal a' sáncz erőssítettett.
189. Maga-is nem meszsze hadaival eg'gyütt várja a' Vezér hadát,
 565 Ingyen sem gondolá hogy oly hamarsággal Török meg-venné sánczát,
 Mivel Törököknek meg-értette vala ellene kevés voltát.
190. Siet a' Vezér-is seregivel eg'gyütt Rákoczi ellen menni,
 Sido vára alatt minden táborával azonban meg-szállani,
 570 Hol Barcsai Akossal és Török Passákkal akara tanácskozni.
191. Monda Barcsainak Szejdi Amhet Passa: En nem azért küldettem,
 Hogy az ország népét s' annak fő rendeit le-vágjam és veszesse,
 De hogy Rákoczinak kobarlo hadával meg-vijam s' el-veszesse.
192. Azért hamarsággal küldgyed emberedet erős hit leveleddel,
 575 Az ország népéhez, hogy ha azt akarják hogy mind ne veszzenek-el,
 Nem rájok küldettem, csak Rákoczi mellől mostan ök állyanak-el.
193. Mert hogy ha az harczon eg'gyütt találtnak, akkor kedvezés el-kél,
 Hogy ha Isten segít válogatás nélkül vitézektül vesznek-el,
 En-is hit levelet küldök ö nékiek kit embered vigyen-el.
194. Intsed Császár ellen ha mit ekkédiglen kételen cselekedtek,
 580 Azok ö nékiek bizonyoson hidgyék hogy meg-engedve lesznek,
 Magok életének s' édes hazájoknak csak mostan kedvezzenek.
195. Leveleit hamar Barcsai Akossis Sido Vár felé küldi,
 585 Akkor véle lévő Magyarokkal eg'gyütt levelet erőssíti,
 Emberét oktattya mint a' fő rendekhez érjenek levelei.
196. Ez jo indulatnak sem az jo intésnek nem lön sok foganattya,
 Sido várban lévő hitván tisztviselő a' postát el-fogattya,
 Levelekkel eg'gyütt Rákoczi kezéhez vitettetik a' posta.
197. Ottan az uraknak szollo leveleket Rákoczi el-titkolá,
 590 A' levél hordozót mindgyárt gyalogihoz őrizet alá adá,
 Szejdinek táborát, hol létét s' mivoltát ötöle tudakozá.

198. Az elől jároktul uj hire Vezérnek Vas Kaputol hozaték,
Vas Kapui utban nagy erős sáncz vetve Némettel öriztetnék,
Hol az Vezér hada által a' sánczokon békével nem vitetnék.
- 595 199. Ekkoron semmit-is a' Vezér nem késék hivattya Egri Passát,
Két ezer és öt száz Török hadaival verje-fel Magyar sánczát,
Rövid oktatással ez erős sáncz ellen küldi Huszaim Passát.
200. El-indul a' Passa, Vas Kapui sánczra nem mehet egyenessen,
Mivel a' gyalogok sánczbol Törökökre lövének nagy sebessen,
600 Helynek szoros volta nem engedi nékik hogy mennyenek erőssen.
201. Passa észre vévén hegyek oldalából sánczot meg-kerülteté,
Azért hamarsággal gyalog Jancsárait oldalokra ereszté,
Ottan hirek nélkül a' sánczban valoknak a' Török meg-kerülé.
202. Nagy hirtelenséggel benn lévén a' sánczban Németekre lövének,
605 A' paraszt puskások ezt hogy észre vévék futnia készülének,
A' Török seregek ezt látván hirtelen a' sánczban bé-menének.
203. Mint egy negyven ötöt hamar le-vágának, többi el-szaladának,
A' Jancsár seregek völgyön mint lehete utánnok indulának,
Kernyesd felől jöni tiz Magyar zászlokat látának s' ott meg-álnak.
- 610 204. Gondolák Rákoczi minden hadaival e' zászlok után jöne,
Huszain Passa-is postáját Vezérhez küldi hamar sietne,
Mert Rákoczi hada kivél meg kell vini jelen vagyon meg-nézte.
205. Harmadfél mélyföldön Vas Kapui sáncztul még Vezér hada vala,
Hová Rákoczinak posta jelen létét és hadainak hozta,
615 Vezér hogy meg-érté nagy rendeletlenül seregével szágulda.
206. Jancsárok nagy részét szekerekkel eg'gyütt a' Vezér ott el-hagyá,
Kiki mint lehetett a' Vas Kapu felé jo lovain nyargala,
A' Vas Kapun által Várhely falu felé seregivel el-juta.
207. Láttya a' mezöket üresseneknek lenni Rákoczi hadaitul,
620 Maga hadaival egy odalban meg-száll nyugodni nagy fárattul,
A' nap semmi hire Vezérnek nem jöve Rákoczi hon létéről.
208. Más nap Toldalagi Mihályt Barcsai Akos Kolczvárához el-küldé,
Török seregekkel ott lévő fő rendhez leveleit el-vinné,
Várbul jöjjenek-ki s' engedelmességgel legyenek meg-inteté.
- 625 209. Toldalagi Mihály után Egri Passát Vezér két ezer loval,
Háczok vidékére parancsolá menni látná ha onnat felől,
Rákoczi hadai holott hallattatnak tudakozza mindentől.
210. Maga-is a' Vezér egynehány magával és Barcsai Akossal,
630 Mulatni utánnok indula mezöre s' ottan Toldalagival,
Szemben találkozik s' mondgya előttünk van Rákoci hadaival.

211. Vezér meg-busula, szavainak hitelt hirtelen nem-is ada,
Ottan Egri Passa erős seregével Vezér felé szágulda,
Hatalmas nagy Vezér Rákoczi tábora rendben seregid várja.
- 635 212. Az Agákat hamar küldi Vezér vissza táborból ki-jöjjenek,
Minden féle hadak, s' erős készülettel mert majdan meg-ütköznek,
Maga a' mezőben csak veszteg marada mig seregi el-érnek.
213. Job része hadának szenájért hegyekre még reggel ki-mentenek,
Gyalogi-is sánczban hátra első napon oda estveledtenek,
Nem tudták Rákoczit hogy ily közel légyen s' igen készületlenek.
- 640 214. Hogy ha Rákoczi György Vezér készületit' sokáiglan nem várná,
Emberi mod szerént győzedelmet láztott kezeiben tartana,
De csak veszteg marad, minden hadaival mig Vezér-is el-juta.
215. Gyalogi lovasi iminnet amonnat Vezérnek meg-gyülenek,
Csak nagy hamarsággal egy szivel mindnyájan vijnia készülének,
645 Vezértül a' Békek és a' fő Törökök ilyen intést vévének :
216. Láttjátok vitézek Rákoczi hadának feles és számos voltát,
Hozzátk nem látom ennyi ezereknek az ő hasonlításat,
Ne gondolkozzatok mert a' nagy Ur Isten majd el-szélleszti hadát.
- 650 217. Sok árvák özvegyek Istene nevében véle majd szemben megyek,
Ő rá a' Nagy Alla igen meg-haragutt, hát én tőle mit félek?
A' ki ennyi rabot hagyott özvegy s' árvát véle vijni kész lézsek.
218. Azért ti mindnyájan ez harczon oly hiven és bátran forgodgyatok,
Vagy győzedelmesek legyetek avagy mind ez mezőn meg-hallyatok,
Engem ugy segéllyen a' nagy Alla többé Császár földén nem laktok.
- 655 219. Job most vitéz modon mindnyájan ez harczon s' eg'gyül eg'gyig
vesznetek,
Hog' sem hazátokban Császár kardja miá szégyennel el-vesznetek,
Isten nekünk adgya, mert ez sokat vétett bizonyoson hidgyétek.
- 660 220. E' szok után Vezér egy oldalos helyre egész táborát vivé,
Rákoczi ezt látván három nagy álgyukkal Vezér hadát köszönté,
De csak fejekt felett álgyu golyobisi zugásit szél el-vivé.
221. Régenten el-pusztult Trájána várossa a' két fél között vala,
Havas oldal felől Rákoczi gyalogi s' az Jancsarság meg-állá,
Egymás ellenében erős lövésekkel el-kezdődék a' csata.
- 665 222. Rákoczi hadának alol job szárnyában serege ritkás vala,
Egész gyalogival bál szárnyát hadának erőssítette vala,
Maga közepiben erős seregével a' tábornak áll vala.

223. Mikor álgyuival Vezérhez löttetett ő ellene áll vala,
Az ütközetet-is erős s' bátor szível ugyan magára várta,
Vezér egyenesen gyenge job szárnyára sietséggel rohana.
- 670 224. A' Vezér lovagi négy szegü seregben egyszer s' mind indulának,
Magyarok seregi mivel hogy ritkások voltak meg-tolyatának,
Az erős harc helyen Török seregektül futtokban vágatának.
225. Ezt Rákoczi látván három seregével a' Vezért el-szakasztá,
Egynehány századdal a' Magyarok után többivel nem bocsátá,
675 Egy lapos ároknál fő udvara népét Vezérnek le-vágatá.
226. Már egy rész hadával Vezér meg-gyözetett, de tovább nem üzetett,
Közepi hadának csak veszteg maradott semmit nem emberkedett,
Mig Passák Békektül az üző Törökség vissza meg-térittetett.
227. Láttják a' Törökök sok Magyar seregek még éppen állanának,
680 Csak rendeletlenül azon seregekre Törökök rohonának,
Magyarok ezt látván ök-is eleikben de későn indulának.
228. Göbölly mellől gyűjtött és tolvajokból lött nagy sok számu katona,
Ily kevés pogányság ellene nem álla, csak hamar el-szalada,
Sokaknak közülök még csak Törököt-is nem láthatott a' kardgya.
- 685 229. Nem szollok mindenről, voltak vitézek-is mint az Onadiak-is,
Haza fiaiban sokan találkoztak kik bátran meg-vittak-is,
De azokról szollok a' kik nem segíték az harcban ezeket-is,
230. Udvar hazugjai út álló tolvai sokszor a' pohár mellett,
Esküttek uroknak hogy kiki közülök érte ontaná vérét,
690 Most vala ideje de arra volt gondgya érje futtában berket.
231. A' szegény Székelység Német gyalogokkal harczott a' mint lehetett,
Mert sok ő közülök vérrel mezőt festett noha nem hizelkedett,
Tollas katonakon és a' farkas bőrön a' szukmánnyal szégyent tött.
232. Váradi Vér Sigmond Mezei Kapitány ez ütközetten vesze,
695 Bihar Vármegyei Ibrányi Adám-is Töröktül sebet nyere,
Azon sebek által egy vitéz Töröktül lön rabságra esete.
233. Abban az időben Erdélyi Praefectus a' Kendi János vala,
Ugyan az üzésben két Egri Töröktül két sebet vön fel válla,
El sem szaladhata azon pogányoktól meg-kötteték a' karja.
- 700 234. Ott Rákoczi hada igen meg-vereték, serege meg-futamék,
Mennyi gyalog hada lön álgyui mellett majd ott mind le-vágaték,
A' Magyar hadakkal az erős harc helyről futni kénszerítették.
235. Az harc után más nap keresztyének fejek egy rakásban hordaték,
Két ezer kilencz száz egynehány fejeknek Vezértül számláltaték,
705 Testek a' mezőben erdei vadaktól s' madaraktól éteték.

236. Pogány Törökökben ez viadalokban hatszáznál töb nem esék,
Ezek közzül sokan Urfiak valának kiknek fejek véteték,
Mikor Rákoczi György Onadi sereggel Vezér ellen forgodék.
- 710 237. Továb az harc helynél Magyarokat üzni akkor nem-is mérészlék,
Tartnak vala attul ha a' futo Magyar reájok fordittatnék,
Azért harmad napig a' Vezér tabora vigyázva szállittaték.
238. Az után a' Vezér Vásárhelyhez siet menni Rákoczi után,
Erdélyből ki-mentét Rákoczinak hozák Vezér ottan meg-szálván,
Viszsa térés felöl a' Török uraktol ott tartatik a' Diván.
- 715 239. A' reájok jövő setét Tél kezdete immár előttök vagyon,
Kiki hazájában hogy vissza mehessen minden rend azon vagyon,
Azért el-végezék hogy Barcsai mellé Török vitéz maradjon.
240. Vezér ki-indula Barcsai Akos-is véle lévő Törökkel,
Fejérvára felé igyekezik menni Rákoczirul más felöl,
720 Uj hire érkezék hogy Erdélyben volna, ki sem ment ez hazából.
241. Ezer kétszáz Török egynehány Magyarral lévén csak Barcsaival,
Szebenbe bé-mégyen, láttya már nincs modgya hogy vijon Rákocival,
Ki nagy sietséggel Szebent reá szállya s' löveti álgyuival.
- 725 242. Az egész országnak népét maga mellé Szeben alá hivattya,
Egynehány napokkal az előtt lett harcza abban meg ne gátollya,
Erös Szeben vára, csak hijában vija, magában nem gondollya.
243. Fél esztendeiglen benne történt dolgot itten most el-halgatom,
A' vár meg-szállásnak fel-szabadulása mint lett szükség meg-irnom,
Gyalu s' Fenes között lévő nagy harczáru Rákoczinak itt szolnom.
- 730 244. Szejdi Amhet Passa a' Budai Vezér viszont ismét fel-készül,
Két Oláh országi Vajdák hadaival serege meg-sokasul,
Huszonöt ezere d magával sietve Rákoczi ellen indul.
245. A' vitézi hirü erös bátor szívü Rákoczi György hogy hallya,
735 Ellene sok pogány készül minden felöl érkezék busulása,
Töröknek erejét okos s' vitéz lévén fontolni még sem tudgya.
246. Leveleit széllyel az egész Nyírségre Hajdukhoz el-küldözi,
Minden vitézi rend táborában mennyen szükség most kénseriti,
Mezei hadait kevés hü emberit sieté egyben hini.
- 740 247. Szeben vára alol gyalogit álgyuit sietve el-viteti,
A' mi kevés hada vagyon öszveséggel viadalhoz késziti,
Mert Szeben városát Barcsaival eg'gyütt Szejdi majd meg-segiti.
248. Lovag s' gyalog hada száma csak tiz ezer kivel viadalt kiván,
Pogányoknak száma sok a' mint meg-mondám vakmeröség ez nyil-
ván,
Sem Török rabsága sem népe veszése nem gátollya dolgában.

- 745 249. A' Budai Vezér Várad s' Debreczen közt folytattya nagy táborát,
A' Váradiaak-is melléje ki-mennének csak adgyon gratiát,
Rablás égetéssel s' fegyverre hányással ne bántsa tartományát.
250. Meg-cselekszi könnyen hit levelet-is ád, de fenn marad a' vétek,
Mellyet Barcsainak Tömösvárt létében Váradiaak miveltek,
750 Váradot fel-adták, Rákoczinak adták, hijában szineskednek.
251. Pocsaj szép kastéllya az Eér mellett lévén uttya arra Vezérnek,
A' kastély nem hodol, de Vezér hadára sokat belöle lönek,
Vezér meg-ostromlá hamar meg is vévé, benne valok veszének.
252. Erös Székelyhidhoz táborát indittya, hová sok futott Hajduk,
755 A' vár előtt valo Ujváros szigetben szorultak sok Magyarok,
Vezér elől járo hadát hogy meg-láták készek azzal meg-vinok.
253. Mint egy két ezeren a' mezön szép rendel várják a' Vezér hadát,
Szegény balgatagok csak meg sem gondollyák pogányoknak sok-
ságát,
Ki mihelt érkezék őket környül fogá mint valami nyert prédát.
- 760 254. Igaz, mint lehete, nagy erös harczot-is pogányokkal tartának,
Mind Török s' mind Magyar testek a' pásiton hevernek ugy vivának,
Keveses számuán a' szegény Magyarok ottan meg-tolyatának.
255. Magok eg'gyül eg'gyig számtalan pogánytul mind földre vágatának,
Az ö feleségek gyermekekkel eg'gyütt rabságra hajatának,
765 A' nagy álgjuk várbol Török seregekre csak hijában zugának.
256. Onnan egyenesen Vezér táborostul siete Rákoczira,
Kolos Monostorhoz véren folyt vitézit hirtelen le-szállittya,
Hol vagon Rákoczi kivel ö meg-vijék erőssen tudakozza.
257. Rákoczi sem meszsze Gyalunál tábora már egymásra nézhetnek,
770 Pogányok sokságán szegény Magyaroknak nem csüggedez a' szivek,
Hanem bátor szivel noha sok a' pogány de ugyan meg-ütköznek.
258. Vezér nem gondolá hogy a' Fejedelem merjen véle harczolni,
Azonban seregit egész táborostul meg kezdé mutogatni,
Seregit biztattya s' erös bátor szivel pogányra hadát viszi.
- 775 259. Rettenetesképpen e' nagy két erös had ottan öszve roppana,
Magyarok seregit pogány sürüése még-is meg nem tolyhattya,
Már mind a' két félnek egymás ellen vagon nagy erös viadallya.
260. A' pogányok testek a' Magyarokéval oly sürüességgel hulnak,
780 Még-is a' Magyarok ennyi károk látván vakmerüességgel vinak,
Egész Kapitánság e' nagy erös harczon fottig mind le vágatnak.
261. Ujjab ropogással szörnyü orditással pogány Szaradsiai,
Ujjobban viadalt kezdének, s' a' Magyart lövéssel bontogatni,
Ily veszedelmeket látván a' vitézek kezdének meg-csüggedni.

- 785 262. Rákoczi György maga az erős harc között éles törrel forgodik,
Valamerre csapkod erős vitézivel pogányt földre le-ejti,
Nagy hirtelenséggel halálos sebekben kezdte maga-is esni.
263. A' Fejedelemnek vére porban csurog már csak hajadon fővel,
Vitezit biztattya, de maga-is vagyon igen bádgýatt erővel,
Rettenetes sebek miá fáratt teste vagyon csüggédezássel.
- 790 264. A' melléje rendelt vitézi hogy láták nincs ereje Uroknak,
Két karjánál fogva a' nagy viadalbol viszik lankadva vissza,
Mely által mindgyarást szegény Magyaroknak lön meg-futamodása.
265. E' nagy erős harczon két ezer Magyarnál még-is töb el nem hulla,
Sok fő Törököknek végbéli vitéznek nyaka ott el-szakada,
795 Igy lön Rákoczinak Gyalu s' Fenes között végső erős nagy harcza.
266. Rajta e' nagy harciban esett sebek miá Nagy Váradban meg-hala,
Minden szerencsében forgo dolgainak ez lön utolsó soldgya,
Kit sok vitézlő rend sok helyeken széllyel keserven meg-sírata.
- 800 267. Barcsai Akos-is Szeben várossából ez harc után ki-megyén,
Bonczidai mezőn vagyon el-végezve Törökkel meg-eg'gyezzen,
Vezér Barcsainak Szakmár vára felé hadgya magával mennyen.
268. Uttyában a' Vezér Szurdok nevü helynél táborát meg-szállittya,
Hová leg először Vezérhez érkezik Rákoczinak halála,
Hogy Ecsedben viszik testét hamarsággal azt-is posta meg-hozza.
- 805 269. Szörnyü nagy örömet a' pogány táboron ez hir hamar csinála,
Rettenetes lövés és vig örvendezés egész táborban vala,
Miképpen a' testet uttyában el-nyerjék már azon lön a' tracta.
270. Hat ezer Törököt Barcsai Andrással Vezér postán el-küldé,
Ecsed vára felé sietve mennyenek test légyen meg-elözve,
410 De Barcsai András más utakon vivé, pogány hogy el ne érje.
271. Maga-is a' Vezér Barcsaival eg'gyütt Ecsed felé mozdula,
Hová Ali Passának kedves fő embere Szejdihez jutott vala,
Várad felé térjen minden hadaival Vezér azt parancsollya.
- 815 272. Csak titokban vala Szejdi Vezérsége hogy töle el-véttetett,
Nagy Ismael Passa Ali kedves társa ő helyében tétetett,
Sok rossz álnok tanács Váradiak ellen pogánytul végeztetett.
273. Az Ur Haller Gábor Daniel Ferenczel ez előtt kevés nappal,
Vezér Ali Passához a' Fejedelemtül küldeték hamarsággal,
Kik könyörgésekkel e' szegény hazáért fárattak igassággal.
- 820 274. Nem lön foganattya esedezéseknek, s' becstelenül vétetnek,
Várad felől vagyon gonosz gondolatlyok, noha igen színeznék,
Hogy Barcsai Akos a' vele valokkal inkább hozzá mennyenek.

275. Sok szép szavaival s' titkos csalárdsággal Barcsainak azt írja,
 825 A' te követeid nálunk vadnak ugyan magad nélkül hijában,
 Te azért sietve dolgaid el-hagyván jöj hozzánk táborunkban.
276. Hatalmas Császárunk főveb ellensége már Rákoczi el-veszett,
 Az Isten kegyelme Császárunk ö kedve te fejedre terjedett,
 Erdély birodalma mindenekben néked egyedül engedtetett.
277. Alázatosságod mutasd most Császárhoz és jöj sietve hozzám,
 830 Semmi gonoszt ne vély, söt bátor és vig légy dolgoz jo karban
 Az Athnáme meg-van, s' nagy szép békességet csinállyunk te ha-
 nyilván,
 zádban.
278. Szejdi Passa hada a' Váradi mezön Palota felöl szállott,
 Holott harmad napig egész táborával a' Vezér ott mulatott,
 Barcsai Akos-is véle lévőivel uttyárol tanácskozott.
- 835 279. Szerdár Ali Passának ajánlo levelét már mindnyájan el-hivék,
 Hogy méreg alatta sok esküvésinek ingyen nem-is reménlék,
 Barcsai el-mennyen csak ez haza nyerjen kegyelmet meg-engedék.
280. Az egész Váradnak népe és cselédgye mind honn városban vala,
 840 Mit akar a' Török vélek cselekedni senki azt nem tudhattya,
 Szejdi Amhet szívét itt Barcsai Akoshoz az Isten fel-indittya.
281. Hamar sátorában hozzája hivatni Barcsait parancsollya,
 Csak maga Barcsai egy hivével eg'gyütt s' Vezér sátorban vala,
 Tolmács által mondgya, Barcsai Akosnak vagyok igaz baráttya.
282. Hallom Ali Passa tégedet bé-hivat, de miért azt nem tudom,
 845 Eleitül fogva hamis csalárd ember volt ö nyilván azt tudom,
 Alnoksaggal vitte minden dolgát véghez néked igazán mondom.
283. Illö ugyan néked Császár köntöséhez hűséggel ragaszkodnod,
 Hogy ha lehetséges az lehetett volna magad töle meg-ónod,
 Mert mi végre hivat s' mit akarjon veled magad-is azt nem tudod.
- 850 284. Meg van parancsolva a' fő Török urnak hogy téged el ne hadgyon,
 Ennékem peniglen az-is meg van hagyva hogy hadam itt mulasson,
 Itt mulatásommal félö a' városnak hogy Ali meg ne ártson.
285. De a' nagy Mahumet ötet ne segéllye ha van rosz gondolattya,
 855 Söt minden dolgában s' gonosz tanácsában az Ur Isten meg-rontsa,
 Lásd a' pogány szívét a' felséges Isten itt-is mire oktattya,
286. Ezeket a' szokot senkitöl nem vöttem, én két fülem hallotta,
 Vezér sátorában Barcsai Akossal hogy volnék veszteg álva,
 Szejdi Vezér Passa ez mondott szavait igazán meg-is állya.

857 sátorában

- 860 287. Mert más napon reggel hogy Barcsai Akos Tömösvárra indulna,
Ő-is minden hadát Várad mezejéről Jenő felé indította,
Sok sebes hadában és sok fogyatkozás Alit azzal áltattya.
288. De ez csak ezért lett hogy a' sok keresztyén pogány kézbe ne essék,
Kik akkor városon egynehány ezeren tudulván rekettenek,
Utát a' nagy Isten a' pogány által-is ád hogy menekedgyenek.
- 865 289. Ily cselekedeti Magyarnál Passának említésben lehetnek,
Barcsai kedvéjért és szeretetiért kedvez keresztyéneknek,
Kíért Ali Passával egymás ellenségi belsőképpen lévőnek.

ÖTÖDIK RESZ. VARAD SZALLASAROL.

290. Oh szomoru gyászra siralmas sok jajra születtetet nemzetem,
Kinek írásimnak minden rendeiben csak szivedet epeszttem,
870 Nincs egy materiám mellyel bádgyat szived írással éleszgessem.
291. Hazádban meg-történt siralmas dolgokrol hogy mentül többet irok,
Annál ujjab jajra epesztő dolgokra gyenge elmémben találok,
Valamiben jodra s' vigasztalásodra oh semmit nem szolhatok.
292. Hogy emlekezetben nemzetednél legyen nagy Váradnak szállását,
875 Itten most le-írom a' miként láthattam keserves viadallyát,
Végtére meg-mondom pogány kézben való váratlan meg-adását.
293. Halván Ali Passa hogy Barcsai Akos Lippára el-érkezett,
Már régenten el-szánt gonosz szándékában ő-is semmit nem késett,
Mind egész hadával Várad vára felé mint egy örömmel siet.
- 880 294. Sokan a' Magyarok már kezekben lévén nem annyira akarát,
Mint a' kételenség országunk rendeit viszi vélvén jot várhat,
E' szegény hazára valami pihenést engedelmevel hozhat.
295. De az Ur Istennek ebben-is meg-tetzi hazánkon itéleti,
Mikor már minden rend javát s' maradását bátorsággal reméni,
885 Akkor véletlenül szomoru esetre édes hazánkat ejti.
296. Az Aradi mezőn Szerdár Ali Passát Barcsai Akos el-éri,
Hol csak szines modon Vezér Fejedelmet sátorában viteti,
Mindenek jól vadnak, jól jöttél azt mondgya szép szóval hitegeti.
297. Semmi akarattyát s' ő csalárd szándékát egy szóval sem jelenti,
890 Jenőhez menyüenek Szejdi-is ott vagyon onnét haza ereszti,
Fogadása szerént ne fellyen semmit-is szép beszéddel hiteti.
298. Szükség itt meg-tudnod miért a' Fejedelmet ennyire szóval tartya,
Semmi akarattaát Váradiak ellen ottan ki nem fakasztya,
Szejdi el-jötekor városban maratt nép véle lészen prédája.

- 895 299. A' Fejedelem-is sokságát Jancsárnak nagy álgyukkal szemléli,
Váradot szüntelen forgattya szívében ki tudgya ha mi leli,
Az egész Varadnak honn maratt lakosit rabságtul igen félti.
300. Ama' dicséretes jo hirü és nevü vitéz Ibrányi Mihályt,
Hivatá hozzája s' kéré az Istenért ha szereti hazáját,
900 Még talám el-mehet siessen el-menni s' viselje Várad gondgyát.
301. Mennyi sok szép szokkal és jo tanusággal az Ibrányit el-küldi,
Talám találkozik ez iránt irásom a' ki el nem hiheti,
De magam hallottam sokat-is csudáltam, hittel merem ezt irni.
302. Vitéz Ibrányinak meg illyetén szokot Barcsai Akos monda,
905 Velem a' pogányság ha várat kéreti Isten jodat ugy adgya,
Hozzám mindgyárt löttess, én általam az eb bé nem mégyen a'
várba.
303. El-mégyen Ibrányi Istenre fogadgya hogy mig élete lészen,
Isten segítsége s' kevés Magyar erő mellette-is fenn lészen,
Soha a' pogánynak várat meg nem adgya, meg-halni-is kész lészen.
- 910 304. Látván ezt a' Vezér hogy édes hazánkknak el-esett fő oszlopa,
Ország Fejedelmét a' véle valokkal már hálojában tartya,
Ő-is mérészebben s' annál szivesebben minden dolgát folytattya.
305. A' Fejedelmet-is hozzája hivattya, sátorban le-ülteti,
Ekkédiglen valo minden csalárdságát akkoron ki-jelenti,
915 Váradot meg-adgya hatalmas Császárnak, kegyelmét meg-nyerheti,
306. E' szokon Barcsai ugyan meg-ijede csudálkozván ezt mondá.
Ezé Császár előtt könyörgök jutalma? ezérté hivattata
Nagyságod sietve? s' irá csak hü legyek Athnámé meg lesz adva.
307. Hatalmas Császárnak igaz tökéletes hive mindenben vagyok,
920 Lám engedelmemmel régi Fejedelmeket ez iránt meg-haladok,
Országom el-hadtam, hitre ide jöttem, nem tudtam hogy igy járok.
308. Fő Vezértül reám vettetett nagy adót a' mint lehet meg-adom,
Ország hire nélkül de hogy várat adgyak nékem abban nincs modom,
Nagyságod el-hidgye valamiként járok de én bizony nem adom.
- 925 309. Száz ezer tallérral ottan meg-kénállya csak haragja enyhüllyön,
Váradot ne kérje, kire Vezér választ kemény beszéddel igy tön:
Pénnem kell, de Várad hatalmas Császáré lészen hidd bizonyoson.
310. Hit levélre menő szegény Magyarokat örizet alá adgya,
930 Pogány Ali Passa meg-eskütt Császárra hitit ekképpen állya,
Fene Jancsároknak sűrű satorokkal őket környül fogattya.

311. Szabadulásokban vissza térésekben már modot nem lehetnek,
Szomorú orczával veszett sorsok felől egymással beszélgetnek,
Hogy ily véletlenül reménségek kívül így csalattak szegények.
- 935 312. Mint egy nyolczvan ezer lovag s' gyalog hadát Várad felé indította,
Negyven négy álguját sok erős biallall sietséggel vonattya,
Ország végházának Várad szép várának bástyáit hogy rontassa.
313. Becstelen Scholában tanult nagy vén lator Ali Passa haragja,
Napról napra gerjed, s' a' Fejedelemnek tett hitit meg nem állja,
Egy hintóban ülni Haller Gábort véle csak ketten parancsollja.
- 940 314. Száz Kápás Jancsárral az hintot sietve köröskörnyül fogattya,
Azon Jancsároktul az hámos lovaknak fogattatik a' szája,
Becstelenül viszik s' mellöle szolgait az Jancsár el-szorittya.
- 945 315. Azon nap az haddal Kölesér vizéhez érkezik Ali Passa,
Hová jeles férfi Tisza István nevü érkezik a' táborra,
Addig Váradia bátran költözödnék, ez csak szinezés vala.
316. Tisza jövetelin Vezér Ali Passa igen meg-örült vala,
A' város meg-hodol csak legyen gratia Vezért azzal biztattya,
Eszeben nem vészi hadát s' készületit csak visgálni akarja.
- 950 317. Fejedelemhez-is Tiszát ö társával bátorsággal eresztik,
Félig meg van dolgok minden kétség nélkül bizonyosan el-hiszik,
Hol minden dolgokrol Barcsaitul hiven ottan tudositatik.
318. Siettetü Vezér hamar vissza mennyen s' leveleit meg-adgya,
A' városbéliek békével legyenek néki várra lesz gondgya,
Ezt jól miveltétek hogy meg-hodoltatok Vezér Tiszának mondgya.
- 955 319. Tisza-is sietve az válaszszaal eg'gyütt vissza Váradra mégyen,
Már szemével láttya Vezér hada utban nyilván Nagy Várad ellen,
Azért ehez képest már illik minden rend hogy vigyázásban légyen.
- 960 320. Szejdi Passát hamar küldi Várad alá a' mig maga érkezik,
Várost körül vegye, gondolá sok rabbal ottan meg-töltözhetik,
Ez gondolattyában a' meg-aggott roka még egyszer csalatkozik.
321. Ibrányi Mihály-is várba Magyarokhoz immár el-jutott vala,
Pogányok szándékát mindeneknek nyilván Várad ellen meg-
mondgya,
A' Várat és magát kiki viadalhoz készítse tanácsollja.
- 965 322. Váradban lakozó Nemes s' Katona rend a' váradban lakozokkal,
Öszve eskütnének hogy mind eg'gyig készek el-veszni szép Váradal,
Csak ö házok népét viszik más helyekre, meg-térnek hamarsággal,

950 néiketl [1]

323. Hamis lön az hitek a' Váradiaknak, mert vissza nem térének,
Egynehányan kívül, kik az Ibrányival emberül vitézkettek,
Mellyet ide aláb meg-halhatz rendesen mint farattak szegények.
- 970 324. A' várat magokkal keveses számuvan viadalhoz készíték,
A' nagy roppant várost pogány boszszujára tüzzel mind meg-égeték,
A' várat csak magát sok dühös pogányság város nélkül így lelék.
325. Siralmas Esztendők ezer hatszáz hatvan hogy el-közelítének,
Szent Jakab havának tizennégy napjai ebben elő-jövének,
975 Ali Passa hada Várad veszésére ezen napon érének.
326. Már a' pogány száguld ezerenként széllyel Várad szép mezejére,
Hogy keveses számu várbéli vitézek szivek legyen csüggedve,
Kikre sűrű lövés el-hihetlennül lön a' várból ki-löve.
327. Azt vélvén pogányok reménségek szerént mindgyárt kézben adatik,
980 De nagy sok helyeken a' mező és bokor vérekkél meg-festődik,
Mert vitéz Ibrányi a' bástya tetején emberül forgolodik.
328. Maga Ali Passa roppant taborával Szölös mellé meg-szálla,
Mely vár ellenében egy álgyu lövésni Dél felől közel vala,
Hamar a' Jancsárok közeleb szállyanak Agáknak parancsollya.
- 985 329. Vezér, Passák, Békek sátorokat vonván sietvén igyekeznek,
Hogy közel a' várhoz sok álgyu kasokat hirtelen vihessenek,
Kit sok számu ezer Jancsár gyalog puskás lövésekkel kísérnek.
330. Csak akkor szálván-meg, oly nagy ropogással a' sok Jancsár vár
990 felé,
Sietének menni, Fő Aga szemléli hol sánczát meg-vethetné,
Nem akar mulatni a' meg-dühött Vezér azt tudja hogy már övé.
331. Nagy sok ezer lövés, kiáltás, üvöltés a' vár körül hallatik,
Szörnyü orditással mezőről vár felé a' nagy sok kas vonatik,
Kik körül Jancsárok hizlalt kövér testek sűrűséggel le-esik.
332. Forgódnak a' Békek, várnak erősségét de valoban szemlélik,
995 Valamerre ternek a' sok álgyu lövés ugyan reájok omlik,
Kevés ora alatt sok Török veszését könyvező szemmel nézik,
333. Várbéli Magyarok keveses számuvan valoban forgolodnak,
A' pogany ebekre sok ezer golyobist azon napon szorának,
Annyira hogy vártul sok test el-esessel hátra pironkodának.
- 1000 334. Immár a' szép nap-is az égről le-méne hogy meg-csendesedének,
Mind egész hajnalig pogányoknak testek sűrűn temettetének,
A' szegény Magyarok mind addig bástyákon nagy vigyázásban
lönnek.

- 1005 335. Egymás közt Magyarok bástyákon beszélnek ha Isten reggelt adgya
Nosza a' taborra szorjunk sok golyobist, senki ne légyen tunya
Bizzunk az Istenben, senkinek-is szive ne légyen el-bádgvadva
336. Más nap hogy szárnyára a' szép fényes hajnal égre fel-emelkedék
Rettenetes lövés a' pogány táborra a' várbol ki-adaték,
Sok károkat látván pogányoknak szivek igen meg-busittaték.
- 1010 337. Ki sátora mellől, ki gyors jo lovárol nyakra före le-esik,
Ily hirtelenséggel mi rajtok történék csak eszekben sem vészik,
Várbéli ki-ütés vagy segítség jövés nagy sokan azt itélik.
338. Buvában a' Vezér tépi vén szakállát reménségben csalatván,
A' fő fő rendeket Passák és Békeket sátorában hivatván,
Nosza mit csinállyunk itt a' Magyaroknak ? meg-csáltak ezek nyilván.
- 1015 339. Sok veszekedések és sok sibongások után azt tanácsolák,
Im a' Fejedelem Haller Gábor s' többen kezednél vadnak mondák,
Kérd a' várat még-is, ha nem adgyák ölesd vágasd-le mind azt
mondák.
- 1020 340. Nagy busulásában adatot tanácsok tették ugyan Vezérnek,
De kik ismét mássát a' dolognak mondák nagy felesen lévénék,
Császár hire nélkül azt ne mivelnéjek arrol így végezének.
341. Hamar Haller Gábort buvában a' Vezér Csauzokkal hivatá,
Kinn lévő Magyarok dolga rosz karban áll az Ur-is azt gondolá,
Éelte végeződik ha a' pogány szívét Isten meg nem gátolná.
- 1025 342. Még-is bátor szivel, el-szánt ép elmével Vezér előtt meg-állá,
A' kegyetlen Vezér iszszonyu haraggal hozzája ily szot nyujta:
Lássad Haller Gábor a' várat meg-adgyad, mert majd lesz le-vá-
gatva.
343. Ily kemény szavára le-függesztett fővel szomoruan így szolla:
Nagyságod meg-lássá ország követének ha ezé ö jutalma?
Császár köntöséhez a' kik ragaszkodnak éles kardé a' soldgya?
- 1030 344. Nékem nincs hatalmam arra hogy meg-adgyam, követségre én
jöttem,
Afféle dologban magamat nem áltom ha végződik-is éltem,
Nagyságod el-hidgye valamiként járok ennél tovább nem lépem.
- 1035 345. Haragjában Vezér a' Fő Jancsár Agát hozzája hivattatá,
Ihol Haller Gábort te kezedben adom, veresd hamar vasakba,
Örizzesd Jancsárral, többé Magyarokkal ne lehessen szollása.
346. Hatvan három font vas a' várért ártatlan lábaira vetteté,
Egynehány hetekig egy Jancsár sátorban egyedül örizzeté,
Senki Magyar közzül még csak meg-lássá-is az meg nem engedteték.

- 1040 347. A' Fejedelmet-is a' varért azon nap halállal meg-fenyíték,
Ha hol sietséggel meg nem parancsolná a' vár hogy fel-adassék,
A' vár árkon reggel mint tolvaj akképpen karokba vonattatnék.
348. A' Fejedelem-is el-busult elmével Vezérnek azt izené,
Mellyet ne szenvedgyen Váradnak váráért nincs oly halálnak neme,
Nem-is adathattya, mert benne van tudgya Német Császár embere.
- 1045 349. Ha meg-ölet lássa ki-terjed az hire e' keresztyén világon,
Töröknek ugy hidgyen minden Fejedelem lássa mint én ne járjon,
Elég példa vagyok ez egész világon minden rajtam tanulyon.
350. Láttya az sem használ nagy örizet alá Barcsai Akost adgya,
Közeleb a' várhoz véle valoival vitessék parancsollya,
1050 Már dolgát akképpen végbe nem viheti Passainak így szolla:
351. Töb fő rendeket-is nemest nemtelent-is halállal fenyitenek,
Azt vélvén pogányok hogy a' vár érettek mindgyárt kézben adatnék,
De ezekben vevék hogy az sem használna Vezér igen haragvék.
- 1055 352. Tellyes dühösséggel, fojlodott méreggel az hadnak parancsola,
Hogy minden vitézek valakik Császárnak soldgyát fel-vötték volna,
Harmad napon reggel szörnyü sebességgel vár árkára rohanna.
353. Immár harmad napja annyi ezer ember itt tekereg hijában,
Császárnak álgyui Keres mellett szélyyel hevernek gyalázatban,
Ennyi ezer Jancsár, nem szégyenliteké? még-is nem szállott sáncz-
ban.
- 1060 354. A' Fő Jancsár Agát hozzája hivatni hirtelen parancsollya,
Valamennyi Jancsár jelen van virratig készen legyenek hadgya,
Oly lövést tegyenek hogy a' szörnyü nagy füst a' várat el-burítsa.
355. Füst alatt álgyu kast sok számu ezeten siessenek hajtani,
Az Jancsárok után a' nagy álgyukat-is rendel mind közel tolni,
1065 Hogy osztán job moddal s' könnyebben lehessen a' várat-is lötetni.
356. Az egész lovasság most mind gyalog szállyon ki kast ki álgyut
tollyon.
Senki holnapi nap a' nagy viadalbol végig hátra ne állyon,
Hogy fegyverem által nagy gyalázattyára az után még ne hallyon.
- 1070 357. Ez lön a' végezés várbéliek ellen, noha ök-is vigyáznak,
A' lövő lyukakra várfokokon sűrűn sok álgyukat vonának,
Sok tüzes szerszámot szélyyel a' bástyákra viadalra hordának.
358. Virrattára kelvén szörnyü rikoltással a' várra rohanának,
Tizenkét ezeren rettenetes lövést tésznek, Allát kiáltnak,
Az álgyuk és kasok utánok mint lehet nehézséggel tolyatnak.

1054 düdősséggel

- 1075 359. Harmincz falkonyokkal a' Jancsárok között a' kö falra fel-lönek,
Nagy sok sűrű testek egymáson hevernek, várbol úgy emberkednek,
Bennek-is nagy sokan köfalokon szélyyel igen sebesítették.
360. Jeles fő Törökök e' nagy viadalban a' földre le-esének,
Végbéli Törökök sok vitéz. Békekkel lövés miá vesztenek,
1080 Már magok sem tudgyák mint hátra térjenek, mert eléb sem me-
hetnek.
361. Rettenetes lövés iszszonyu rikoltás mind két felöl hallatik,
Eg'gyik fél sem akar engedni egymásnak, kiki igen forgodik,
Ektelen nagy álgyu sebes pogányoktul nehezen vonattatik.
362. Ez napon oly nagy füst az egész vár körül sok lövés miá vala,
1085 Hogy sem a' vivokat sem penig a' várat az nap senki nem látta,
A' szörnyü ropogást dörgést és kiáltást egyedül csak halhattya.
363. Egy egész nap estig szüntelenül penig az viadallyok tarta,
Egynehány nagy álgyut nagy sok ezer pogány helyre alig állata,
Estve felé kesön kiki ő helyére nyugodalomra álla.
- 1090 364. Sok pogány veszését, fő urak esését Vezér ugyan sirattya,
Várnak ily erejét és ily készülétét az előtt ő nem tudta,
Hogy félben hagyhassa nagy gyalázattyára abban-is nincsen modgya
365. A' lövo szerszámok helyre vonásáért majd egy hétig vivának,
Mert tüzes szerszámok a' bástyákról sűrűn reájok szorátának,
1095 Aszonyokon kívül kilencz százan lévén gondold-meg mint fáradtak.

HATODIK RESZ.

366. Ezek között leg főb a' dologban tudosb vitéz Ibrányi vala,
Kapitány peniglen Balog Máthe vala ki várban parancsola,
Váradí Rác János a' Török Istvánnal, Tyukodival benn vala.
- 1100 367. Boldovai Gergely a' Vice Ispannal Belényesi Ferenczel,
Ravazdi György s' András a' Boldog Gáborral és Gyulai Támással,
Gyalogok Hadnaggya a' Bucsi Benedek Jenei Tisza Istvánnal.
368. Fő Káptalan lévén Szalárd János-is Vér György Szabo Gáspárral,
Fő Istrása Mesterrel, Korodi Christoph-is Vitéz Gyáni Ferenczel,
A' Nötécsi Györgyel és Szarka Ferenczel, Kovásznai Péterrel.
- 1105 369. Kállai Andrással ezek Papok lévén benn voltak Magyarokkal,
Kik mind tanítással s' egyéb szolgálattal voltak s' egyenlő sorsal,
A' várral magokat Istennek ajánlák, nem gondolnak halállal.
370. Várban Fő Porkoláb a' Szathmári István, Vice Kürti Jánossal,
Bán Ferencz társokkal öt Gyalog Hadnaggyal számos Magyar
Deákkal,
1110 Nyolczvan szabad legény, magátul bé-méne hogy vijék pogányokkal.

371. Német gyalog negyven egynéhány Szeménnyel nég' száz vár gya-
logjával,
Egynéhány katona, két száz aszszonyokkal kiből áll a' viadal,
Többi inas, gyermek, ennyi kevés számok nem birnak szép Váradal.
372. Hogy csak ennyi száma Magyaroknak legyen a' pogány azt nem
tudgya,
1115 Három ezer ember benn legyen a' várban Vezér-is azt gondolja,
Kihez képest kívül minden féle hadát ekképpen igazgattya.
373. Váradnak Bástyái ötök igen nagyok azok földel töltöttek,
Ezeken nagy álgjuk helyekben rendesen sűrűn helyhezttettek.
Mellette sok kasok borona rovások földel bővön töltöttek.
- 1120 374. Az első bástyája a' kapuja mellett Csonkának nevezttetett,
Keres vízhez közel Aranyas szép Bástya vastagon eppittetett,
Tul mindgyárt mellette Veres erős bástya földel mind meg-töltetett.
375. Az kapuja mellett tul a' Pecze felöl erős Betlen bástyája,
Velence utzának ellenében penig Királyfia bástyája,
1125 Ez öt bástyát nagy mély kö bélett viz árka mind éppen körül fogta.
376. Két kéz veres torony három fél tornyokkal belső várában vadnak,
Köz falai annak csak lakásra valo szép palotákból álnak,
Szükségek idején vár oltalmazoknak semmit sem használhattak.
- 1130 377. Ez várhoz nem meszsze Napkelete felöl szent István szölő hegye,
Melynek tetejére harmincz Falkonyokat a' Vezér fel-tekere,
Oldalában penig három öreg álgjut vár ellen helyhezttete,
378. Ezekkel egy aránt mind éjjel és nappal várban sűrűn bé-lönek,
Kiknek golyobissi sok helyeken széllyel Magyarokban kárt tésznek,
Gyenge palotáknak sok helyen köfali ezek miá le-dülnek.
- 1135 379. Nagy romlásokra lön ez várbélieknek, szabadon nem mehetnek,
Eg'gyik helyről másra, mert a' falkonyokkal mindgyárást el-lötetnek
A' kövek-is széllyel kik el-szakadoztak sokat benne meg-ölnek'
- 1140 380. A' Veres bástyához közel nagy kasokat Vezér földel töltete,
Négy nagy erős álgjut noha sok karával de hamar vitettete,
Kikkel szüntelenül bástyának oldalát kegyetlenül lötette.
381. Aranyas és Veres két közelb bástyákrul e' sáncz ellen lövének,
Számatalan sok Jancsárt eg'gyik nagy álgjuval ottan hamar el-
ejtnek,
De fel-tött czéllyoktul erős lövésektül semmit-is nem szüntenek.
- 1145 382. Nagy erős föld töltést az Aranyas ellen hirtelen csinálának,
Hová három álgjut bástya ellenében hamarsággal vonának,
Kiknek lövésével az erős köfalban szélessen le-rontának.

383. Királyfia bástya nem marad üressen, vagyon sáncz ellenében,
Két nagy öreg álgyuk hatvanöt fontosok török falát erőssen,
Rola-is golyobis pogányok sánczára lötettetik szüntelen.
- 1150 384. Veres és Aranyas bástyák közfalit-is két nagy álgyukkal lövik,
Immár minden felöl szertelen lövéssel a' köfalakat törik,
Tizennégy álgyukkal hatvanöt fontosokkal éjjel nappal lötetik.
385. Rákoczitul el-nyert négy álgyukkal sűrűn lönek vár kapujára,
Hasonlatosképpen a' Csonka bástyára és Bethlen bástyájára,
1155 Lövés kapu felöl sok lön de nem hoza semmit vár általmára.
386. Maga-is a' Vezér a' sánczban tekereg sátorait el-hadgya,
Már mi tévő légyen, a' várhoz mint férjen Passáktul tudakozza,
Vár árkában mély viz, gyalogit köfalhoz miként közel hozhatná.
387. Olasz pattantusok kik vár vivásokban régen tanult mesterek,
1160 Elő érkezének, sánczot várhoz közel vinnie készek lönek,
Kiert a' Vezértül nagy ajándékokkal ottan tiszteltetének.
388. Vár árkához közel föld alatt ki-nyitva a' sánczot vinni kezdék,
Várbeli Magyarok vigyázásban lévén ezt hogy eszekben vévék,
Sok lövések miá vitéz Jancsároknak testek földre le-esék.
- 1165 389. Az egész Jancsárság ezen meg-busula, vár árkára rohana,
Iszonyu lövéssel szegény bástyásokkal ott tartatik a' csata,
Míg sok Jancsároknak a' sáncz csináloktul meg-vettetik a' sáncza.
390. Sok ezer Jancsárság a' földben bé-vájott sánczokban bé-szállának,
Uczánként magoknak a' föld alatt sűrűn sánczokat csinálának.
1170 Melyből kegyetlenül mind addig vivának míg vár árkára jutnak.
391. E' sáncz csinálása mesterséges vala, uczánként lön csinálva,
Kiben csak egy sorral az Jancsár ál vala, várra könnyen lö vala,
Kiknek belső lövés a' föld alatt lévén igen keveset árta.
392. Hat ezer Jancsárság e' sánczokban bé-tért kikkül ki egy sem lát-
zott,
1175 Bár közel hozzája ha mentél volna-is csak zászloja lobogott,
Ezek hátok megül és ő fejek felett a' sok álgyu ropogott.
393. Vár két bástyájára a' sánczokból sűrűn a' Magyarokhoz lönek,
Magyaroktul rájok a' bástyákról sűrűn tüzes szerszámok mennek,
Mely miá leginkáb az árokban esék szertelen veszedelmek.
- 1180 394. Már negyedik hete hogy a' viadalok mind a' két félt fárasztyák,
Mind kívül mind belöl egymás életeket lövésekkel fogyattyák,
Még-is az árokhoz pogányok nem férnek, sok károkat ohajtyák.
395. Hallyad az Istennek mikoron a' bünéért fel-gerjed nagy haragja,
El-szánt sok csapásit hogy véghez vihesse eszközit ki-mutattya,
1185 Nincs ellene tanács, erősség, sem fegyver, mihelt lesz busulása.

396. Mikoron a' Vezér Passák és Békekkel vár felöl kétségessék,
Vivo Jancsárok-is már meg-unatkoztak látván szörnyü veszések,
Ennyi idő alatt a' vár meg-vételhez csak közel sem lehettek.
- 1190 397. Akkor az Ur Isten Tatárok kezében egy rab aszszonyt akasztá,
Mesterkedik azon mint pogány kezéből magát szabadithassa,
Arokból a' vizet hol szokták ki-venni tudgya urának mondgya.
398. Hamar a' Vezérhez rab ura futamék e' dolgot meg-jelenté,
Vezér az aszszonyért egynehány Csauzit ottan hamar el-küldé,
Mint tudná a' dolgot mondgya-meg s' rabságból menten el-eresztené.
- 1195 399. Az aszszony felele: En Nagyságos uram itt Nagy Váradban laktam,
Fő kömives az volt a' kinek házánál sok ideiglen laktam,
Vad Kerti malomnál szokott viz ki-járni uramtul így hallottam.
400. Vezér meg-örüle, egynehány tallérral menten ajándékozá,
A' mig a' dolognak végére mehetnek jól tartásuk meg-is hagyá,
1200 Az után rabságból sok ajándékokkal el-bocsáttya fogadá.
401. Az Jancsár Agának és a' több Passáknak igen meg-parancsolá,
Az istrásán kívül valamennyi Török kiki fegyverét fogná,
Bástyáknak lövésit más napon el-vegyék, mert az árkot ásatná.
- 1205 402. Szörnyü orditással s' lövéssel másod nap Pecze vizre futának,
A' nagy folyó vizet Körösben ereszték, gátakat csinálának,
Kikre a' nagy álglyuk sűrűen bástyákról és sebessen zugának.
403. Károkkal pogányok semmit sem gondolnak, mert aszszonynak hivé-
nek,
Vadkerti malomhoz mely a' Peczen vala sok ezerezen érének,
A' bástyákra hamar sok ezer golyobist Jancsárok eresztének.
- 1210 404. Szegény Magyarokban hirtelen nagy sokan bástyákon el-esének,
Ő ellenek való pogányok szándékát láták s' serénykedének,
Mind addig lövének valamig szemekkel a' füsttől nézhetének.
- 1215 405. A' rettenetes füst az árkot s' bástyákat sűrűséggel el-fogá,
A' sok lövés alatt a' viz régi árkát a' Török fel-szakasztá,
Az ároknak vizét az üres Peczeire hirtelen rá fakasztá.
406. A' lövés meg-szünék, a' füst emelkedék, meg-láták a' Magyarok,
Hogy a' viz ki-folyna, rola nem tehetnek, esék szomorúságok,
Isten után ez volt vár oltalmazásra eg'gyik jó bizodalnok.
- 1220 407. Ez árok fel-bontás egy napon mind tartá nagy erős viadallal,
Holott ezer Török Fő Jancsár Agával meg-hala hamarsággal,
De hogy láttyák dolgok szerencsés mindenben nem gondolának
azzal.

1198 ajándékozá 1199 mehernek

408. A' nagy mély árokból négy egész napiglan a' viz sebessen folya,
Addig az Jancsárság a' töb pogányokkal valának vigadozva,
A' negyedik napon a' nagy széles árok csak viz nélkül marada.
- 1225 409. Láttya Ali Passa üres már az árok, s' jo karban áll a' dolga,
Árok töltésére sok ezer kötés fát hirtelen hordattata,
Sok ezer tarisznya földet rakásokban árok partra rakata.
410. Az Aranyas bástya ellenében siet nagy föld halmot hajtatni,
Veres bástya ellen nagy föld töltéseket és bástyát csináltatni,
1230 Melynek tetejére nagy erős kasokat kezde földel tölteni.
411. Várból a' kasokat nagy álgyu lövéssel Ibrányi el-rontatá.
Várnak veszedelme el-közelítene a' jelekből meg-látá,
A' várbélieket vigyázásra inté, sok szoval-is biztatá.
412. Edes vitéz társim senki közzületek e' dolgon ne rémüllyön,
1235 Bizzunk az Istenben, s' ez várban minden rend bátran vini ké-
szüllyön,
Ha ugy kívántatik kiki e' szép várért bátran halált szenvedgyen.

HETEDIK RESZ.

413. Történék azonban a' Vice Porkoláb hogy a' Czejtházba menne,
Holmi kanotokért, s' tüzes szerszámokat gyertyával nézegetne,
Tüzes szerszám közzé gyertya hamva esvén hirtelen fel-gerjede.
- 1240 414. Oh szörnyü nagy eset! mert imé a' Czejtház csak hamar fel-gyulada,
Rettenetességgel, szörnyü ropogással köfalait fel-hányá,
Mint egy hatvan embert Porkolábbal eg'gyütt a' sebes tűz megfojta.
415. Meg-becsülhetetlen sok tüzes szerszámok és sok tüzes gránátok,
Ollyan hires várban sok költséggel csinált várhoz valo szerszámok,
1245 Egnie kezdének rettenetes lángal sok tüzes alkotmányok.
416. Ollyan szoros helyben oly iszonyu égest nem hiszem hol ki látott,
Kit Nagy Várad alatt lévő sok pogányság el-bámulván csudállott,
Számptalan sok Jancsár a' sánczokbul széllyel ezt látván meszsze
futott.
417. A' Vezér azt tudta magok a' Magyarok a' várat fel-vettették,
1250 A' kénköves szurkos füstöt hogy szemlélték egymástol ugy kérdezték,
Mi lesz ennek vége, mert ily szörnyü füstöt mi szemeink nem néztek.
418. Mind várban s' mind kívül az álgyu lövések akkoron meg-szüntenek.
Micsoda ropogás, büdös lángozo füst Törökök nem érthették,
Táborokban lévő szegény Magyaroktul a' mig meg nem kérdezték.
- 1255 419. Várban nagy bodulást s' nem kicsiny félelmet e' nagy tűz csinált
vala,
Siralmas jaj szoval égett vitézeket tüzből ki-vonnyák vala,
Ily váratlan esett kevesedéseket sirván ohajtyák vala.

- 1260 420. Némellyek meg-holtak, s' kik félig meg-sültek, kit a' kö borított-el,
Minden féle veszély mind külső s' mind belső őket borította-el,
Szegény halottakat aszonyok leányok csak magok temették-el.
421. Mert nagy sebességgel a' pogány álguyi egyszer s' mind bé-zugának,
A' szegény Magyarok fegyvereket kapván bátyákra fel-futának,
Arok parton levő sok ezer Jancsárral erős harcot tartának.
- 1265 422. Számptalan pogányság halmot az árokra sietének hajtani,
Fát, földet, és veszszöt nagy sok ezer pogány a' lövés között vinni,
Pogány Törököknek nagy sok veszélyekkel Vezér árkot tölteti.
423. Még Váradinak nem vala ily harczok a' pogány Törökökkel,
Az egész pogányság ez halom hajtáson rajta volt sűrűséggel,
Sok kéve veszöket, kötés fát és földet hordattak veszélyekkel.
- 1270 424. Aranyas bátyáról mely ellen ez halmot hajták szörnyen vivának,
Vitéz Tyukodival sok serény Deákok akkoron meg-halának,
Jézus kiáltással a' Szabad legények ő helyekben állának.
- 1275 425. Lönek szertelenül, senki ő életét immár nem-is kiméli,
Ezen viadalban Rác Jánosnak testét Tatár nyila le-ejti,
Sok várbéli gyalog e' szörnyü lövésben életét el-vegezi.
426. Forgódik Ibrányi, nyargal Balog Máthe, lötetnek sűrűséggel,
Sok tüzes gránátok, lapták és koszoruk hányatnak sietséggel,
Pogány Törökökre a' nagy öreg álguyok kortátsal lötetnek-el.
- 1280 427. Két egész nap estig a' viadal tartá, minden rend el-fárada,
Tengeren tul lévő két nagy vitéz Passa e' csatákon meg-hala,
Békek és Jancsárok fő Törökök teste az árkon hever vala.
428. Törököknek testét a' kik el-estenek számát meg nem mondhatom,
De hogy temetésre sűrűven hordották szemeimmel jól láttam,
Mennyi sebessedett tüzes szerszám miá sokságát csudállottam.
- 1285 429. Aroknak partyára e' viadal között oly bátyát csináltata,
Melynek magassága várbéli bátyákkal egy aránt lázlik vala,
Sűrű lövő lyukat a' Jancsár puskákhoz ezen csináltak vala.
- 1290 430. Immár a' bátyáknak tetei le-hultak kegyetlen lövés miá,
Belől a' Magyarok igen el-fáradtak nyughatatlanság miá,
Öt százan maradtak e' nagy öreg várban sok lövés s' csata miá.
431. Az Aranyas bátya kásamátájából két Szemény sánczba szökék,
A' várban kevesen vadnak a' Magyarok Alinak meg-jelenték,
Fáratt erejeket és sok veszélyeket Törököknek beszéllék.
- 1295 432. Az étszakán mellyen a' Szemény ki-szökött a' tiszt roszul vigyázott,
A' ki a' bátyára azon étszakára istrására fel-állott,
Magára-is gyanut, s' a' várbéliekre nagy veszedelmet hozott.

433. Nagy Divánt a' Vezér Passákkal, Békekkel akkor vár ellen tartá,
Mi tévők legyenek, láttya Jancsároknak már vagyon unadalma,
A' Szemények szavát nem hihetik vala hogy Magyar kevés volna.
- 1300 434. Csak ily kevés erő ily nagy erős haddal ennyire nem vihatna,
Mert láttya a' Vezér még eddig mindenkor hogy a' Magyar meg-
tolta,
Szörnyü lövésekkel a' szegény Magyarság a' pogányt üzte hátra.
435. Olasz mestereket Passák tetzéséből a' Vezér hivatata,
Miként a' bástyákat porral fel-vettesse azoktul tudakozza,
1305 Nagy sok vér ontással, és Cuniculussal végben vihetik mondgya.
436. Ne gondoly te azzal a' Vezér azt mondgya a' fő Olasz Czejbertnek,
Ha sok Török el-vész hatalmas Császárnak töb hadai jöhetnek,
Csak várat nyerje-meg ő azzal nem gondol ha száz ezeren vesznek.
437. Ottan hamarsággal nagy erős kasokat a' Vezér csináltata,
1310 Vastag gerendákat, sok hantos földeket rakásokban rakata,
Külső bástya alatt hirtelen nagy ajtót a' bellett árkon nyita.
438. Az árokban kezdék a' nagy sok kasokat sűrűséggel bé-rakni,
Fellyül gerendákkal és az hantos földel ugy kezdék bé-bóltozni,
Nagy sok ezer pogány a' sűrű kasokat sietének tölteni.
- 1315 439. Ibrányi meg-látá menten meg-isméré mi akarattyok volna,
Nagy öreg álgyukat a' kásamátákban sietséggel vonata,
Egynehány álgyukat erőssen meg-töltvén kasok ellen állata.
440. Mivel még a' kasok földel nem tellyesek lönek azt el-rontatá,
1320 Pogányok munkáját kiben biznak vala ekképpen meg-gyalázá,
Ugyan azon sebbel pogány Jancsárokra golyobissat szórata.
441. Ezen az egész had igen meg-busula, már meg-unatkoztanak,
Ali Passa ellen az egész gyalogság lovagokkal zugodnak,
Miért ennyi vitéz vérét ki-ontatta, s' csak hijába fáradtak.
442. Más modot keressen a' meg-vételében, mert ök többé nem vinak,
1325 Valakit a' várbol lövéssel sértének azok majd mind meg-halnak,
Sok nyughatatlanság őket bádgyasztotta, így panaszolkodának.
443. Mennyi sok Török Ur, és sok vitéz Jancsár e' vár alatt el-veszett,
Bár soha e' várat ne-is látták volna, a' mennyi kár itt esett,
Még sem vehettyük-meg, hijában fárattunk, rajtad-is fortély esett.
- 1330 444. E' panaszolkodást Ali Passa halván magában gondolkodik,
Hogy ha a' szerencse nem szolgálánd néki, magán-is roszt eshetik,
Töle fő Tihája Barcsai Akoshoz ily szokkal küldettetik:

- 1335 445. Erdély Fejedelme te Barcsai Akos mostan tudtodra légyen,
Hatalmas Császárnak hogy ha azt akarod kedve légyen fejedem,
Váradot adgyák-meg irj-be hamarsággal, ugy vissza mégy Erdélyben.
446. De ha nem cselekszed, ök-is meg nem adgyák, most a' várat meg-
vészem,
Minden hadaimat valakik itt vadnak Erdély ellen készitem,
Engem ugy segélyen a' nagy Alla hogy ha Erdélyt porrá nem tészem.
- 1340 447. Az előtt Barcsai Ibrányi Mihálynak meg-parancsolta vala,
Akar maga irjon, vagy szoval-is szollyon, ne légyen foganattya,
Bizván Ibrányihoz ottan magát reá vészi a' bé-írásra.
448. Törökössön azért a' bé-irott levél vala ilyen formában:
Ti Váradban lévő fő rendek és tiszték szállyatok magatokban,
Jol meg-gondollyátok hatalmas Császárnak mint estek haragjában.
- 1345 449. Ha mindgyárt a' várat a' Császár számára Passának nem adgyátok,
Roszul lesz dolgotok, de ha meg-adgyátok mind békével maradtok,
Mint én-is jol vagyok hasonlatosképpen néktek sem lesz bántástok
- 1350 450. Ez elég Magyar szo, de még ez alá-is Clavissal imezt írá:
(Kételen cselekszem) régi szavait-is Ibrányi észben tartá,
Hasonlo válaszsza a' levél hordozo várbol küldetéek vissza.
451. Várbéli válasz ez: Csudálljuk Nagyságod nekünk levélben mit ir,
Mint szemünkkel láttjuk valamit a' pogány keresztyénnek meg-igér,
Abban kevés telik azért effélékre minket csak hijában kér.
- 1355 452. Hogy ha azt akarja Császár hűségében hogy mi-is meg-maradgyunk,
Nagyságoddal eg'gyütt az egész hazával mind holtig hivek legyünk,
Hadgyon békét nekünk, mennyen hazájában, mivel nem-is vétet-
tünk.
453. De hogy csak szép szora a' várat fel-adgyuk, mi azt nem cselekeszük,
Nagyságod-is többé levelet ne irjon, mert másszor bé sem veszük,
Job a' várral eg'gyütt édes hazánk mellett mind fejenként itt vesz-
nünk.
- 1360 454. E' dolgot a' Vezér Passák Békek előtt Jancsároknak jelenté,
Még egyszer vagy kétszer várat próbálljuk-meg őket azon kérlelé,
Ennyi fáratságok nem lészen hijában, őket mind el-hiteté.
- 1365 455. Tengeren tul lako Mono Törököket kik puskások valának,
Mint egy négy ezeren a' Jancsárok közzé gyalog sánczban szállának:
Rettenetes lövést az egész Jancsárság vár ellen indítanak.

1350 válaszsza 1361 próbálljuk-meg

456. Mind hegy tetejéről mind alól sánczokbul az álgyuk igen zugnak,
Vár ellen ujjobban számtalan pogányság dühösséggel vivának,
Egynehány ezeren romlott sáncz csinálni az árokban szállának.
- 1370 457. A' nagy iszonyu füst csak hirtelenséggel a' várat el-borítá,
Vár fokrol sebessen lönek a' pogányra de nem láthatták hová,
Azért a' füst alatt két nagy Cuniculust vönek két bástya alá.
458. Azon nagy füst alatt az Olasz mesterek kö fal mellett maradnak,
Két bástya oldalát csákányokkal vágják, hová sok port rakjanak,
Addig a' sok pogány a' várnak árkátol hátráb állapodának.
- 1375 459. A' szegény Magyarok várban azt gondollyák még nem ideje volna,
Hogy reá ássanak mint hogy a' bástyának fala temerdek vala,
Cuniculusban-is hogy még ember volna nem-is gondollyák vala.
460. Mint hogy pogányoknak arra gondgyok vala keményen forgodának,
Aranyas és Veres két erős bástyákban nagy lyukakat vájának,
1380 Várban hogy ne hallyák kívül a' sok álgyuk szüntelen ropogának.
461. Már a' port benn hadták bástyákban bé-rakták, vadnak csak vi-
gyázásban,
A' sok pogány népek magokban végezék, ha bástyák hányásában
Kedvek bé-telhetik, erős ostrommal-is de bé-mennek a' várban.
- 1385 462. Belöl-is Ibrányi hogy reá lyukaszsza bástya töltést ásattya,
Bástyának töltése fővényes és köves lévén hamar bé-omla,
Már előttök álló nagy veszedelmeket az-is nyilván mutattya,
463. Immár sem erejek sem penig idejek uj ásáshoz nem vala,
A' dológnak végét nagy félelmes szivel mindenek várják vala,
Sok nyughatatlanság és sok sebek miá valának el-bádogyadva.
- 1390 464. Fényes nap sugára mikoron az égre reggelkor emelkedék,
Egyszer s' mind két bástya a' bé-rakott portul sebessen fel-vetteté,
A' sok pogányságnak széles s' tágas utok ostromokra nyittaték.
465. Mind az egész tábor már talpon áll vala, ostromnak indittaték,
Rettenetes lövés, kiáltás, üvöltés egyszer s' mind emelkedék,
1395 A' kevés Magyarság a' nagy törésekre csak ritkán állattaték.
466. Immár a' vár árkát számtalan pogányság a' köfalig el-lepte,
Sűrűven zászloit a' nagy törésekre a' Jancsár-is fel-vitte,
Szertelen viadalt a' törés tetején kevés Magyarral kezde.
- 1400 467. Eles tör kezében vitéz Ibrányinak Magyarok közt forgodik,
Valamelyre fordul a' Jancsárok teste sűrűséggel le-esik,
Boldovai Gergely a' Török Istvánnal serényen forgolodik.
468. A' kásamátákból és az honnan lehet Balog Máthe-is lötet,
Sok tüzes szerszámot a' Fő Porkolábbal Jancsár seregre ereszt,
Az aszszonyi sereg ő segítségekre immáron készítettet.

- 1405 469. A' Békek és Agák hátul éles törrel a' Jancsárokat hajtyák,
Mert a' törésekrül Magyar kardgya miá mind hátra tolyatának,
Sem elő sem hátra nem mehetnek vala ugy szorongattatának.
470. Sok ezer pogányok kevés Magyaroktul mind hátra veretének,
Egynehány Békekkel sok Jancsárok testek árokban le-esének,
1410 Sok pogányok testek köfal mellett lévő sárban ugy fetrengenek.
471. E' nagy várban hiven forgodása után vitéz Török István-is,
Pogány fegyver miá életét végezé, véle töb jo Magyar-is,
Készek voltak vijni édes hazájokért, ha sok volt a' pogány-is.
472. E' nagy ostrom után a' kevés Magyarság bástyákban le-ülének,
1415 Keserves sirással és sok ohajtással Istennek könyörgének,
Szegény meg-ölettek szomorú orczával tölök temettetének.
473. Néznek az egekre, mezőkre, hegyekre, de nincsen segítségek,
Nagy viadallyokban ennyi idő alatt immáron el-epedtek,
Ejjeli nappali nyughatatlansággal el-erőtlenedtenek.
- 1420 474. Bár csak nyughatnának valami keveset ujjab erőt vennének,
De a' sok pogányság zászlóit fel-kapván ostromnak eredének,
Fáratt Magyarokkal nagy dühösségekben új viadalt kezdének.
475. Alla kiáltással és nagy orditással árokra rohanának,
1425 Szegény Magyarok-is Jesust kiáltának törésekre állának,
Negyven nyolcz álgyuknak sűrűn golyobissi rájok eg'gyütt om-
lának.
476. Iszonyu vér ontás mind a' két fél között nagy hirtelen kezdődék,
A' köz falokra-is egynehány ezerezen lajtorjájokat vivék,
Kikkel a' köfalnak az ő magasságát koránt-is fel nem érek.
- 1430 477. Azt gondollyák vala ha az lajtorjákrol a' kö falt meg-hághattyák,
A' várbelieket minden felől ismét hogy ha környül foghattyák,
A' várat mindgyárást kezekhez vehetik, magokban így forralák.
478. De nagy hamarsággal viszont Magyaroktul hátra verettetének,
Árok kö faláig nagy gyalázatossan vissza üzettetének.
Ujjab meg-holt testek árok partyán széllyel sűrűen heverének.
- 1435 479. A' szegény Magyarok nem nyughatnak vala, törésen maradának,
Ott nagy szivek szerint a' nagy Úr Istennek ök hálákat adának,
E' viadalon-is még eg'gyütt a' várral Istentől tartatának.
480. Láttják a' pogánynak ő ellenek való dühösködő erejét,
1440 Harmadik ostromhoz mint egy végsőképpen való nagy készülését,
Ibrányi Mihály-is szegény Magyarokhoz így kezdé-el beszédét:

481. Edes vitéz társim valakik e' várban serényen forgódtatok,
Pogányoknak verét kik az ostromokon bőséggel ki-ontátok,
Mind kicsinytül fogva kérlek szavaimat mostan meg-halgassátok.
- 1445 482. Nyilván jól láttátok e' sok pogányságnak rajtunk dühösködését,
Sűrű lövésivel és viadalival sok kegyetlenkedését,
Kiknek az Ur Isten kevés erő által adá szégyenedését.
483. Tudom el-is hiszem nincsen közzületek bátran ki nem vijt volna,
Edes hazájáért és Várad váráért senki itt nem volt tunya,
Vár árkában lévő sok Törökök teste ezt nyilván bizonyította.
- 1450 484. Nem-is szokatlanok vattok már hozzájok ennyi viadal után,
Azért jó vitézek e' dolog nyugalmat hidgyétek hogy nem kíván,
Majdan bátor szível hogy ha kívántatik bátran vijek ostromán.
- 1455 485. Mi haszna már akar kinek-is élete édes hazája nélkül?
Szívünknek gyötrelme és keserősége napról napra öregbül,
Jobb e' szép vég várért hogy mind eg'gyül eg'gyig ki-muljunk ez
életből.
486. Nincsen keresztyénség ez egész világon ki most minket segéllyen,
De jaj lesz az ora melyben Várad vára Magyaroktól el-veszszzen,
Mi a' mi tisztünket mire Isten segít kövessük mind ezekben.
- 1460 487. A' nagy Isten előtt annak lelke adgyon számot Várad váráru,
A' kinek tisztí volt és nem gondolkozott eléb ő romlásáru,
Bizony észre vészik más gondot viselni kellett volna Váradru.
488. Ti-is gyengén nevelt fegyverhez nem szokott aszszonyoknak seregi,
Ez utolsó harcban szegény uratoknak legyetek hű segédi,
Uratokhoz való hű szeretetetek töletek ezt érdemli.
- 1465 489. Mi haszna árvájul néktek maradástok, mert pogány kézben estek,
Idegen országra e' sok Törököktől messze föld el-hintettek,
Isten égjében és tiszta életben nem-is lehet részetek.
- 1470 490. De ha velünk eg'gyütt hiven forgolodtok, és ha meg-menekedtek,
Ez egész világon Várad aszszonyok el-terjed szép híretek,
Ha pedig meg-haltok uratokkal eg'gyütt lészen menyben menészek.
491. Ezeken a' szokon mindeneknek szívek ottan el-keseredék,
Edes hazájokért készek meg-halnia magokban el-végezék,
Mind aszszony s'mind leány gyermek és öreg rend ostromhoz ké-
szítették.
- 1475 492. A' várra menése pogány ellenségnek immár egyenes vala,
Bástyák köfalai le valának dülve szabad menések vala,
Az árokban sok fa s' föld töltélék halmok immár hajtattak vala.

1442 Pogányoknak 1464 Urarokhoz 1470 eg'gyütt

493. Sok tüzes szerszámot laptát s' rakás követ a' bástyákra hordának,
A' viadal között kikkel az aszszonyok pogány ellen vinának,
Minden ő helyére fegyverét viselvén bator szível állának.
- 1480 494. Belől a' Magyarok uj bástyát csinálni nagy munkával kezdének,
Utolso szükségre mikor a' bástyákrul alá verettetének,
Abban eg'gyül eg'gyig halált szenvedgyenek egymást közt végezének.
495. Arokkal, tötéssel és nagy gerendákkal e' sánczot ők építék,
Lövő szerszámokkal, sok el-ásott porral igen meg-erössíték,
1485 Mellyel poganyokat utolso igyekben magokkal fel-vettessék.
496. Azonban a' Vezér minden féle hadát az ostromhoz készíté,
Sűrű sok zászlóit seregekkel eg'gyütt az árokra ereszté,
Három bástya ellen végső nagy ostromát dühösséggel el-kezdé.
497. Szörnyü sebességgel pogány seregére az álgyukkal lövének,
1490 Kivel hamarsággal rendelt seregekben nagy károkat tévének,
Még-is orditással egynehány ezeren a' kö falig menének.
498. Kö fal tetejére vitézek modgyára Magyarok-is állának,
Széles töréseken pogány Törökökkel elegyesleg vivának,
A' kevés Magyarság a' sok ellenséggel immár nehezen bírnak.
- 1495 499. Már a' kö falakon a' pogány zászlói sűrűen lobogának,
A' szegény Magyarok a' nagy törésekrül bellyeb nyomattatának,
Erős viadalban el-is bádgyadának, sokan földre hullának.
500. Nagy sivalkodással szegény aszszony népek törésekre futának,
1500 Pogány Törökökkel majd el-hihetetlen viadalt indítának,
Csudálván pogányok mitsoda uj sereg, és mely bátran vijnának.
501. Az aszszonyok teste a' férfiakéval egyelesleg le-esék,
Mert vitézi modra nagy dicséretessen aszszony allat forgodék,
Ibrányi szaváru kit eléb hallottak monden meg-emlékezék.
502. Egy a' többi között már egynehány pogánt mikoron meg-ölt volna,
1505 Egy álgyu golyobis a' bal csecsit töbül mellyétül el-szakasztá,
Törésrül futamék hamar egy kendövel sebét által szoritá.
503. Annál szivesebben éles tör kezében lévén igen forgodik,
Egy vitéz Bék teste serény keze miá a' földre le-vágatik,
S' mind addig forgodik mig ő magának-is feje földre le-esik.
- 1510 504. Ez aszszonyok közzül némely Magyarok közt éles törrel forgodott,
Némely forro vizet, méhet s' sűrű követ pogány fejére ontott,
Egy szoval mindenik nagy dicséretessen és szívesen forgodott.
505. Ezek az aszszonyok ama' dicseretes Penthesilea hadát,
1519 Kik vitéz Hectorért egész halálokig oltalmazák a' Troját,
Követék, mert ők-is vérrel oltalmazák Váradnak erős várát.

506. Ibrányi Mihály-is ez végső ostromon törés előtt forgodik,
Török s' Magyar teste rakásokban hever kiki erőssen vivik,
Sok Szabad legények és Deákok teste itt a' földre le-esik.
- 1520 507. Nagy teli torokkal Jesust kiáltani a' Magyarok kezdének,
Ujjobban pogánnyal erős bátor szível halálos bájtt kezdének,
Vagy mind le-vágassunk vagy várat ne hadgyuk, egymásnak így
beszélnek.
508. Kevés Magyaroknak erős vivásokat pogányok nem álhaták,
A' Jancsár sereget a' Békek és Agák ismét hátra fordíták,
Kik fenn a' bástyákon zászlostul valának Magyarok mind lé-vágák.
- 1525 509. Utánnok Magyarok széles törésekről az árokra szállának,
Seregek hátulján a' mint szaladtanak sokakat le-vágának,
Vitézül mindnyájan alatt az árokban pogány ellen vivának.
510. A' szegény Ibrányi bal kezében viszi Töröktül nyert zászloját,
Jobb kezében pedig fel-emelve tartya vérrel festett pallossát,
1530 Mellyel az árokban futo Jancsároknak csapkodta kövér nyakát.
511. Kevés Magyarságot vissza a' törésen vinnie várba kezdé,
Maga a' kö falon meg-állá és nézé Magyar hátra nincsené,
Ez gondviselésben szegénynek homlokát Jancsár golyobis éré.
- 1535 512. Teste tántorodék, körülötte valo Magyaroktól fogaték,
Nagy sok ohajtással mellette lévőktül bástyában bé-viteték,
Ottan bádgyatt teste nagy sohajtásokkal földre le-bocsáttaték.
513. Hirtelen félelem Ibrányi el-estén mindenekben kezdődék,
A' fő emberektül s' egyéb féle rendtül teste körül véteték,
Ohajtás s' sirás közt világból boldogul és vitézül ki-mulék.
- 1540 514. Ily vitéz Hadnagynak várban el-esése mindeneknél siralmas,
Továb valo csata, viadal és ostrom fő nélkül unodalmas,
Váradnak-is immár utolsó veszése lészen sokaknak gyászos.
515. Nagy félelmes szível mind kicsinytül fogva immár a' várban vadnak,
Az erős férfiak kik jól harczoltanak már le-vágattattanak,
1545 Csak harmadfél százan minden fele rendből immáron marattanak.
516. Ibrányinak testét belső vár kapuban föld gyomrába bé-tévék,
Már mit mivellyenek egynehányan lévén egymás közt beszélgetnek.
Mert hogy ha még egyszer pogány rájok rohan várral eg'gyütt el-
vesznek.
- 1550 517. A' pogány Török-is fáratsága után immár csak nyugszik vala,
Várat ostromlani nem akarja vala mert vészélyek nagy vala,
Gondolák a' várban még sok Magyar volna ki ily erővel vana.

518. Mind kívül s' mind belől az álgyu lövések immáron meg-szüntének,
Mind a' két fél közzül a' meg-ölettettek földben temettetének,
A' Vezér és Basák nagy sok fő Békekkel szomoruan ülének.
- 1555 519. Azonban a' várbol Törökök sánczába egy pattantus ki-szökék,
Ki a' Jancsároktul leg ottan Vezérhez és Basákhoz viteték,
Várban mit csinálnak és mi akarattyok tőle igen kérdezék.
520. Szegény meg-maradott kevés keresztyének még-is javára szolla,
Hatalmas nagy Vezér várbéli Magyarok sánczot csinálnak mondgya,
1560 Mellyet körös körül porral meg-töltöttek nagyságod ezt így tudgya.
521. A' várban-is széllyel számtalan álgyu port a' föld alá ástanak,
Mellyet ha nagyságod többé meg-ostromol azok mind fel-gyujtatnak,
Magok ti veletek és a' várral egygyütt porral mind fel-hányatnak,
522. E' szokon a' Vezér igen meg-ijede, Basákkal tanácskozek,
1565 Minden fáratságunk csak hijában lészen ha ez ekkeppen esnék,
Inkáb most irjunk be s' mindent meg-igérjünk csak e' fortély ne
essék.
523. Szép levelet azért a' Vezér a' várban Magyarokhoz bé-külde,
Magokat a' várral egygyütt ne veszessek levelében intette,
Békével bocsáttya mindenekkel egygyütt fel-fogadá hitire.
- 1570 524. Már várbéliek-is nem tudnak mit tenni levélnek engedének,
Egynehány punctumot a' vár fel-adásban Vezérnek fel-jedzének,
Jelül fejr zászlót bástya tetejére Magyarok fel-tévének.
525. Eg'gyik punctum ez volt, hogy Váradon kívül semmi szín és mod
alatt,
Sem várat, sem kastélyt, falut, sem tartományt Erdélytül nem ho-
doltat.
1575 Mindeneket várbol szabadon közzülök javaival bocsáttat.
526. Ha ki ö közzülök várasban maradni akar, minden javai
Azoknak adatnak, szőlői, rétei és minden örökségi,
Semmi törvényekben sem ö vallásokban őket nem sértegeti.
527. Szabados választás Fejedelemségre Erdélyben engedtessek,
1580 Soha-is az ado a' szegény országon fellyeb ne neveltessék,
Barcsaira vetett hátra maratt summa meg ne fizettessék.
528. Ez hazára többször ellenségesképpen Török nemzet ne jöjjön,
Régi adajával e' szegény hazának a' Porta elégedgyen,
Athnámé meg légyen Barcsai Akos-is Erdélyben vissza mennyen.
- 1585 529. Ez kívánságokra Vezér a' Basákkal, Békekkel rá hajlának,
A' nagy Mahumetre, Allára, Császárra hittet fogatkoznak,
Mind ezeknek hiven meg-álloi lésznek, s' levélben iratának.

530. Nagy erős hitekkel s' szokott pecsétekkel levelet erőssíték,
 A' Török nemzetnek képében ez irást várbélieknek küldék,
 -590 Várbol harmad napra kelletik ki-menni követtül meg-izenék.
531. Három szaz szekeret mindgyarást alájok a' Vezér hozattata,
 Addig a' Békekkel a' várnak törését állatá Ali Passa,
 Hogy a' Jancsároktul ne essék Magyaroknak valami bántodása.
532. Harmad nap el-telvén a' szegény Magyarok várbol ki-küldetének,
 1595 A' Szejadi Passátul egész Debreczenig hiven kísértetének,
 Isten csudájára aszszonyok, leányok békével eresztetnek.
533. Mint egy ország uttyán a' bástyák tetején szekerek ki s' bé-járnak,
 A' pogány zászlói Váradnak bástyáin sürüen lobogának,
 Már a' vár kezekben, kinn a' sok pogányság örömmel vigadának.
534. Igy lön szép Váradnak Török kézben este, kit sokan ohajtának,
 1600 Huszon hat napjai Kis Aszszony havának mikor elő-jutának,
 Váradnak várában a' Jancsár seregek azon napon szállának.

NYOLCZADIK RESZ.

535. Buban meg-epedett, fegyver miá hullott keves Magyar nemzetség,
 1605 Itten szály magadba miket reád onta a' kegyetlen ellenség,
 Kiknek gondolása s' elő számlálása csak bu és keserűség.
536. Ihol édes hazád leg fővebbik vára mint vesze-el meg-hallád,
 Ki segítségére nagy romlásod miá fel sem köthetéd szablyád,
 Erős viadallyát, pogány kézbe estét csak nagy távuly halgatád.
537. Reménséged meg-csalt, kiben helytelenül vala nagy bizodalmod,
 1610 Eg'gyik veszedelmed másikat ott érte bizonyossan mondhatod,
 Várod segítséged sok féle nemzettül, de sohul nem találod.
538. Példa volt előtted Nagy Lengyel országi Samostius írása,
 Sigmond Fejedelem idejében történt hasonlatos sok példa,
 Még-is te elmédet arról gondolkodni vakmerőség nem hadta.
539. Sok intése után e' nagy pogány erő im miket cselekedék,
 1615 Világi életre kedves tartományunk tölök el-pusztittaték,
 Azoknak lakosi nagy sok ezerenként Tatártul raboltaték.
540. Várad fel-adása idején töt hitit a' pogány meg nem állá,
 1620 Hanem kastélyait, faluit, városit hazánknak el-foglalá,
 Nagy sok fő rendeit és vitézlő népét ezekben el-fogyatá.
541. Váradot és Jenöt, Szent Jobot, Solyomköt Török nemzet el-vévé,
 Desznit, Sido várat, Karánsebest, Lugast, ezek között el-nyeré,
 Belényest, Papmezöt, szomorúságunkra Jancsárokkal meg-tölté.

- 1635 542. Kerekit, Adorjánt, Telegdet és Bajont tüzzel fel-égetteté,
Keresztszeget, Sákát, Palotát, Szalontát, Petrelint el-töreté,
Pocsajt és Szoboszlót, sok Hajdu várossal el-veszté s' el-égeté.
543. Tíz ezer lovagok Hajdu városokból hazád segítségére,
Hogy ha kívántatott ezeknek seregi hamar voltak rendelve,
Tekints-meg most kérlek azok várossinak mint tetszik csak az helye.
- 1630 544. A' Tisza partyáig Szakmár s' Nagy Bányáig Nagy Varadhoz meg-
hodolt,
Egész Kolosvárig és Szamos Ujvárig nyilván Törökhöz állott,
Ilyének váráig és a' Vas Kapuig a' hodolás bé-hatott.
545. Sem fegyver, sem erő már kezelnél nincsen hogy ennek ellene áll,
Szived minden felől immár körül vötte átkozott sok akadály,
1635 Kevés értékedet ki-szítja a' Török mint a' vér-szopo nadály.
546. Evel sem elégszik látod napról napra lesekét ellened hány,
Kevés meg-maradott nemzetséged után vedd eszedben mint áskál,
Meg-álló tolvajnak modgyára utánnad élted vesztésére áll.
- 1640 547. Egy féle nemzet-is te segítségedre fegyverét nem kötötte,
Hivolkodo szemmel keserves romlásod töled nagy távul nézte,
Találkozott olly-is a' ki veszélyedben igyedet meg-nevette.
548. Mint a' törben esett madár vagy egyéb vad példájában fetrengesz,
Már utolso orád csak perczentésben áll melyben nagy hamar el-vesz,
Ha Isten kegyelme nem vidámit, ebből nehezen most ki-evesz.
- 1645 549. Boszszu-álló karját, hogy ha azt akarod, Istennek távoztassad,
Igaz meg-térésre, poenitentiára kemény szived oktassad,
Egymás szeretettel, igaz itélettel Istent te melléd vonhad.
550. Kiki maga sorsa meg-elégedése, és igaznak tétele
Légyen, s' a' szegénynek személy nélkül légyen meg-adva ő ki-
csinnye,
1650 Ne nyomorits árvát kinek sohajjtása o' nagy veszélyt ránk kéré.
551. Sorsal elégedgyék s' ne vádgyon nagyobra, hadgya-el kevélységét
Kiki, és törvényben leg elöl forgassa az ártatlannak igyét,
A' kinek mi tisztii igazat itéllyen, ne néze nagy nemzetét.
- 1655 552. Ura ellen pártot szinesen, sem nyilván szivében ne forrallyon,
Az ártatlan ügyért, özvegyért, árváért igasságossan szollyon,
Ha ki azt akarja hazájátul veszély ujjobban távul állyon.
553. Nem kell meg-vetnie mint szokásunk vala Istennek hü szolgálait,
Azoknak szájából jó szivel halgassuk Istenünknek intésit,
Hogy ha azt akarjuk a' nagy Ur Istennek kerülyük itéletit.

- 1660 554. Nem a' pogány erő a' ki szép hazáddal ezeket cselekedte,
De a' boszszu-álla meg-haragutt Isten ki ezeket mivelte,
Gonosz büneinkért nagy sok országokrul büntetésre vezette.
555. Nincs nékik hatalmok tovább mig az Isten bününket ostorozza,
De ha hozzá térünk bizoronyal el-hidgyük kötésünk meg-oldozza,
1665 Pogányok erejét hivei láttára a' földig meg-alázza.
556. Itt nem kell sok intés mivel tudom nállamfjobban ezt tudhattjátok,
Ez kis irásomat édes nemzetiségim kérlek ne utálljátok,
Nemzetemhez valo szeretetből lött ez bizonyoson tudgyátok.
557. Az Urnak kegyelmét s' vigasztalo lelkét kívánom ez hazára,
1670 Ennyi háborui s' szélveszei után érjen nyugodalomra,
Ő ellensége nek gyetlenkedését többé soha ne lássa.
558. Irtam ezt Erdélyben ezer hatszáz hatvankettődik esztendőben,
Mikor édes hazám sok képpen forgana utolso veszélyében,
E' kis irásomat a' ki meg-tekinted tölem vegyed jo neven.
- 1675 559. Itten czifra irást avagy hizelkedést irásomban ne szemlély,
Szerencsében forgo te szegény hazádnak romlására tekintely,
S' kérjed a' nagy Istent többé nemzetedre ne essék veszély, ^{té}is
ély.

46.

E_S Z T E R H Á Z Y M Á R I A

Az nemet egy felöl dullya . . .
Az ezer hat sas ban hatvan kettődikben
Iram ez éneket keserüsegemben,
Idvezült uramhoz valo hüsegemben,
5 *Neve*met is hagiam ezen enekemben.

47.

L I P P A I F E R E N C

[A „SZENT ERSEBETH ASZSZONYNÁK ELEVEN PELDAIA”
VERSBETÉTJE]

[A megholt lelke az örökkévalóságban is fényleni fog.] Extincta luce superstes: Ugy ama
Poéta mondása szerint:

Non omnis moriar: multaque pars mei
Vitabit Libitinam, etc.

Eltemet ennekem hogy Halál el vette,
Azzal jobb reszemet a' sirban nem tette,

1672 ötvenkettődik
5 Nevem etis

Vagyon jó nevemnek hiveimben élte,
Hólt, s-nem hólt, az Istent ki szeretete, s-félte.

48.

PRIMA PARS

1. Miert sírsz a' hegyen *Sebes*?
Tudom, előtted nem kedves,
De abban cziak modot keresz,
Hogy a' töröknek fizethetz.
- 5 2. Hogyan állasz Sebesvára?
A' török már csiak azt várja,
Hogy kapudot meg ronthassa,
Te lész egyik végső háza.
- 10 3. Mind el romlott tortományod,
Vagyon sok takarmányod;
Jó volna azt meg bontanod,
A' töröknek adot adnod.
- 15 4. Ország örző nemes Bihar,
Mikkor akar, vizet zavar,
Hijaban a' mit nem akar,
A' fejére tüzet vakar.
- 20 5. Kedves Isten előtt Szent Job,
Mindenikünknek *földön* Jób,
Hogy meg hodoltál, bizony jób,
Nem vagy a' joban utolsob.
6. Ország háza Szamosojvár,
Sok bort, buzát, szalonnát vár,
Penzel jár ott a' csiok vásár,
Meg tölt mezzel ott a' kosár.
- 25 7. Kell, ha Dész is sok sot vaghat,
Ha sok aranyat nem adhat,
Bizony jobban el pusztulhat,
Talám kenyeret sem kaphat.
- 30 8. Vagyon hireddel, Betlen,
Hogy az urad tatár kézben,
Ott hever egy rosz pinczében,
Eöt árolyák drága pénzen.

I Sebesvár 17 <az> Isten 18 a' földön [A szótagszám miatt jav.]

- 35 9. Jo volna hogy ha megszánád,
Temagadat bár el adnád,
A' penzt tatároknak adnád,
Az uradat ki váltanád.
- 40 10. Sajo, hová tőd uradot,
Talám zálagban maradott?
Bár nyitnad a' ládádat,
Váltanád ki zállagodat.
11. Vagyon penzed Besztertze,
Kerlek, visely gondot erre,
Bár tsak tiz száz erszény penzre,
Ne fuss, kerlek, az erdőre!
- 45 12 Havas alatt lakik Borgo,
Molduvával nem haborgo,
Ezutan se légy te morgo,
Vigan szolyon a' sip, dorgo.
- 50 13. Hol vagyon urad most Véts?
Te valál a' masodik Béts.
Ezt jovallom, bar jól meg érts,
Meg gyulad most büntöl a' méts.
- 55 14. Miert siránkosz, Magyaro?
Maszszor te nem voltal siro,
Talám el költ a' portio,
Nem segithet meg most Sajo?
- 60 15. Görgény, jo nagy hegyre hágtál,
Ország kenyeren meg híztaál.
De te arra nem szolgaltál,
Mert sok rabot elszalasztál.
16. Jo bort ihatol te Régen!
Jo város valál te regen!
Ne csinaly hazat a' jégen,
Ne busuly még te fedélen!
- 65 17. Somfanal főző Gernyeszeg,
Talám vizzel vagy most részeg?
Nints most benned sok arany szeg,
Egyik lábad igen felszeg.
- 70 18. Vásárhelyen felyül Szentgyörgy
Többé meg mondom, hogy engedgy,
Az országgal együtt szenvedgy,
Sok karokat tsak el feledgy!

19. Hallottad é azt, Vásárhely,
 Hogy te sem vagy már szabad hely?
 75. Ezután bár jó reggel kely,
 Az adora *gondot* visely!
20. Gyászban változott Koronka,
 Hogy bétért volt Segesvárra.
 80. A város ott fel kontzolta,
 De az árrát jól meg atta.
21. Nyaradtöis mind el égett,
 Mert ott a' török által ment.
 A' mit régolta keresett,
 Akkor egyszers' mind el vesztett.
85. 22. Szépen mosolygó Mező Bánd,
 Hogy én csak kérlek, ne bánd,
 Sok atkodat réám ne hand,
 Veszedelmemet ne kívánd!
90. 23. Szentpéter a' Mezöségén
 Te ass, kapály, szants keményen,
 Ne heverj csak a' melegen,
 Ne cserely malét kenyeren.
24. Jó szanto vető Eormenyes,
 Meg sült ott a' turos béles,
 95. Kérlek, bőven süttes, főzes,
 Mert majd sok vendég meg keres.
25. Jó marha tarto Mezöség
 Hová lett rollad a' zöldség?
 Rajtad régen volt nagy bőség,
 100. Majd el fogy rollad a' kösség.
26. Jó buza termő Katona,
 Kinek arany volt a' lába,
 De most immár csiak füzfa,
 Az is igen santa s benna.
105. 27. Gazdag valál regen Szent Pál,
 Mikkor sok asztagot rakál,
 Azolta talám aluttál?
 Hová lett a' sok ezüst tál?
110. 28. Nadbol sipót csinál Radnót,
 Vágasd el a' sok halas toot!

76 jó gondot [A szótagszám miatt jav.]

Tordáról hordas elég sot,
Hogy meg telyék az üres bólt!

29. Hová tetted a' sok hordot,
A' ki jó borral teli volt?
115 Talám a' török is ott vólt?
Akkor mind ki sipolták volt.
30. Ved elé már a' vas ádot,
Indits meg az ekefogot,
120 Mozgassad a' csép hadarot,
Ne várj mindenkor kakukszot!
31. Ne tsinaly mindenkor hálot,
Ne kutuld csak a' halastot,
Vesd el immár a' fogvájot,
Ne kösd balra a' so tartot!
- 125 32. Ne bankogyal, szegeny Gerend,
Ne busulyon a' te szüved,
Mert nem te vagy az also rend,
Meg maradott még kenyered.
- 130 33. Maros ujjvár, te mint járál,
Veletlen roszt pert találál,
Fiaidtól mind meg válál,
Fenekestől fel fordulál.
- 135 34. Hallom, hogy Kővár erős vár,
Nem nyargalt még ott a' tatár,
A' te tömlőtözöd rabot vár,
A' kereked egy nyomba jár.
- 140 35. Roszszu maradtal, te Torda!
Altal ment rajtad mint csorda
Az egész tatár cham hada,
De meg csiak vámot sem ada.
36. Vitezseget probalt Enyed,
Maradotté még kenyered?
Szemben lévén *tatár* veled,
De az Isten volt te veled.
- 145 37. Nagy szégyent vállal Fejervár!
Hogy el romlál, bizony nagy kár.
El hattad é a' bünt immár?
Ha meg nem térsz, több veszély vár.

111 <hizas> hordas [Javításként ráírva.] 127 Me 143 lévén a tatár [A szótagszám miatt jav.]

- 150 38. Nemettel házasított Alvintz,
Sokat virginált ott Lörintz,
Sok penzed vagyon bár ha nints,
Sok arany számlálott hints.
39. A' pénzedet hová tötted?
Az Maros alá rejtetted?
155 Azt bár sietve ki vegyed,
Az adoba oda vigyed.
40. Ha othon akarsz maradni,
Ha sok kast akarsz csinálni,
Ha adot nem akarsz adni,
160 Ez országból csiak vakarj ki.
41. Hát te, beteges Szászváros,
A' te kaptzad igen szoros,
Minden dolgod igen káros,
Nem hajt neked penzt a' Maros.
- 165 42. Deva vára te jól járál,
Rakotzival nem hartzolál,
Igen magos hegyre hágál
Golyobissal hagyigálál.
43. Hat te Hatczok szep vidéke,
170 Annak szép siros mezeje,
Cristaly színü folyovize,
Pisztrangból fött sok szép etke.
44. Rokakot lesö Malaesd,
A' bokarbol magad kivesd,
175 A' töröknek kedvét keresd,
Hogy el veszen, azt bár ne lesd!
45. Hát mit remélhetz Malom viz?
Sok a' tallerod, nemtsak tiz
Az előtted mind tsak egy iz,
180 Keservesenn szollott a' csiz.
46. Tudom, erös vár Kolts,
De el fordult ott a' pokrotz,
Vassa vált a' szep arany poltz,
Talám fél is immár a' nyoltz.
- 185 47. Hunyad is ott epítettett,
Melyet Zolyomi szeretett,
Rabságra onnét vitetett,
Azert ő sokat szenvedett.

151 na 156 viszed [A rím miatt jav.] 186 Zolyom szoritott [Értelemszerűleg és a rím miatt jav.]

- 190 48. Ilye már nem ide valo,
Abban nyeritt sok török lo,
Töröknek *arat* a' sarlo,
Nékik fog halat a' hálo.
49. Hat te Lugos, Káránsebes,
Sebesen pokrotzot szötes,
195 A' töröknek sok penzt keress,
Mert magyartol vagy te üres.
50. Posznijs hamar meg hodolt,
Pop *mezöis* után hajlott,
Mindenikben török szállott,
200 Örökösön ott maradott.
51. Bolijs már oda vagyon,
Annak csiak a' helye vagyon,
Nem osztozik senki azon,
Nem birja az Eva aszony.
- 205 52. Ne hagyuk el a' Vaskaput,
Hol a' török rosz notat futt,
Az magyar tabor széllal fut,
Nemelyik a' bokorban butt.
- 210 53. Lasnak csináló Belenyos,
A' te folded igen köves,
Gyapjubol te sok penzt keress,
A' töröknek adot fizess!
54. Kertben szant, kapal Pettilyon,
Még is terem sok vetemény.
215 Bornemiszáé volt szegeny,
Sokszor meg tölt ott az erszény.
55. Oda vadnak a' végvarak,
A' tobbiis meg romlottak,
Sok faluk csak pusztán álnak,
220 Kikben baglyok, vadak laknak.
56. Nem tudom már, hol a' határ,
Talám Deva a' végsö vár?
Ott a' magyar csak félvejár,
Nem alhatik batran immár.
- 225 57. Hát te, nyomorult Szászsebes,
A' tatarral *követ ne* vess,
Másfelé bár inkabb siess,
Az havasra utat keress.

191 arat ott a' [A szótagszám miatt jav.] 198 [Pop *mezöis* szóban a szó vége javítgatva van, a ráírás alól Pop *mezöis* vehető ki.] 226 követni

- 230 58. Vingartal jo Balásfalva,
Oda valo volt Monora,
Most is tsak Isten ohatya,
Hogy meg oda nem szolgálna.
- 235 59. Ket felé santalsz Szent Miklos,
Talam meg mart most a' Babos?
A' kenyered lám oly soos,
Ha meg fizetsz, nem lesz adoss.
- 240 60. Meg hodolt szép Küküllövár
A' töröknek, csiak közel jár,
Tegedet most ebedre vár,
Ha meg romlasz, bizony nagy kár.
61. Othon vagy é most Adámos?
Ott lakik é most a' vámos?
Turós a' lo, de jo hámos,
A' Küküllő majdon el mós.
- 245 62. Csikókat halaszó Borzás,
A' te kerted igen borzás.
Ideje, hogy dolgodhoz láss,
Ide hatra a' dolog más.
- 250 63. Gyamoltalan most Gálfalva,
Kötve fát sok ember huzza.
Bartsak az inge maradna,
Hogy hideggel meg ne halna!
- 255 64. Desfalvát csak hatra hagyom,
Az ebédet ott nem várom,
Nem füstöl a' konyha, látom,
Talam Bonyhán jól lakhatom.
- 260 65. Bár gyászban öltözzél, Bónyha,
Meg holt Alia Maria,
Nints ki nyavalyádat szánnya,
Meg csiphet immár a' bolha.
66. Benna lábu Hederfája
A' nyerget ő fel nem várja,
A' patkolast is nem alya,
El törött ott a' kesefa.
- 265 67. Hat te, nyavalyas Szent Márton,
Miert kaptál a' bitangon?
Immár bator csiak úgy othon,
Más osztózik jóságodon.

237 szé 252 dideggel 254 edédet

- 270 68. Od magadat Szent Demeter,
Mert meg öklel a' nagy ökör!
Te benned sok tallér hever,
Bár ki adnád már edszer!
- 275 69. Sok fiakat szült *Erdő* Szent György,
Fogyatkozast bennek megfedgy,
Azoknak könnyen ne engedgy,
Hogy miattok but ne szenvedgy!
- 280 70. Protestal most Gyalakuta,
A' törvent el halasztotta,
A' Táblára appellalta,
Fiscust illet, azt mondotta.
71. Hát te nyomorult szekelység,
Mint tettzik most a' vendégség?
Nintsen köztetek egygyesség,
Bizony meg ront a' kevelység.
- 285 72. Hát te, czondorlott Udvarhely?
Nem kell néked szablya hüvely,
Asot, kapat, botot visely,
Az ekekkel földet keverj!
- 290 73. Hát te részeges Keresztur?
Teged sok bolha 's tetü fur,
A' száradon vagyon nagy tur,
Soha nem lehetz immár ur.
- 295 74. Bodogtalan Fiafalva,
Mert az aszonya el hatta.
A' Tiszán is altal futa,
Noha senki nem bantotta.
- 300 75. Talam csiak processiot jár,
Egy misét halhat immár,
Mint a' fetske tsak tavaszt vár,
Akkor meg jö, azt el hidd bár.
76. Szomorkodik Szent Ersébet,
Miolta ura el esett,
Azolta buba evezett,
Sok keserü kenyeret ett.
- 305 77. Sok könyvet hullatot Kisbun,
Nem maradhat vala sohun,
Altal ment szörnyü sok bun,
Kit maga is szinte meg un.

- 310 78. Jo szomszéd vagy Fejeregyház,
Mint vagyon benned a' tár ház?
A' te arannyad nem tsak száz,
Szépen fénlík rajtad a' máz.
79. Immár Segesvár de mit vár?
Nem tött néki kárt a' tatár,
315 Használt neki az erös zár,
Szerentséje szinten jól jár.
80. Felre allottal te Keresd,
Alattad a' lo, ne keresd!
Az hálódat bar jól meg vesd,
320 Hogy fijadat el ne veszeds.
81. Bankodik most Almakerék,
Mert kiesett egyik kerék,
A' tengelye földre esék,
A' rugya is mind eltörék.
- 325 82. Must sajtolo Berethalom,
Erdelyben te vagy borhalom,
Nem volt ott tatár artalom,
Azt én is igen jóvallom.
- 330 83. Ezzel te mit cselekedtél,
Hogy hirem nélkül elégtél?
Kérlek, a' míg a' nap fel kél,
A' törökkel meg békélyél.
- 335 84. Gyenge város vagy te Meggyes,
Kerlek, abban modot keress,
A' töröknek jól meg fizess,
Hogy békével othon lehess.
- 340 85. Fejet hajtott Ekemező,
A' törököt el várta ő,
Nem veszekedett véllek ő,
Hogy meg hodolt, nem bányá ő.
86. Jo hir hordozo Szász Musna,
Örömet hirdet, adgy innya,
A' török bár el halgatna,
Az adoval ne bantana.
- 345 87. Erös helyre szorult Szeben,
Rakotzival volt ő szemben,

330 elégtél 339 [A sor vége javítgatás miatt olvashatatlan, a *dett véllek* ő a lapszéltre írva.]

A' várat tartá erőssen,
Nem adá magát kezében.

- 350 88. Szeben vidéke mint jára,
Haraghatik Rakotzira,
A' sok tolvaj katonákra,
Mert juta kettős jszákra.
- 355 89. Mint maradhatál Fogaras?
Rezes volt ott garas,
Maszszoris tatart meg ugrass,
Hogy őnekik te ne arass.
- 360 90. El pusztult Fogaras földé,
Mind el bujdosott a' népe,
Szályanak vissza helyekre,
Talam meg maradt a' pénze.
91. Hegyek közt éppült Brasso,
Erdelyben nem vagy utolso,
Te vagy gazdag arany áso,
Ki telik onnét az ado.
- 365 92. Brasso vidéke Bartzaság,
Nem kell neki az uraság,
Igy jár a' ki nagy kontzra vágy,
Nagyob ado nyakára hág.
- 370 93. Te min bankodol Köhalom,
Tam meg hot a' sokadalom?
Nem volt ott a' tatár gyalom,
Azert nints benned siralom.
- 375 94. Köhalom, Sink, Segesvár szék,
Megyes, Szeben, Ujegyház szék,
Te valál az aranyos szék,
Allapotod meg változék.
- 380 95. Hat tü, sok apro castélyok,
Miert hogy pusztánn allotok?
Mert a' tatárt el vártatok,
Ő velek nem harciztatok.
96. Kalota szeg, Aranyos szék,
Hajdu varosok, varmegyék,
Császár ratok meg haragvék,
Házatokot el egeték.

354 [Egy szónak a helyét a másoló kihagyta.] 356 nekik [A szótagszám miatt jav.]
369 mint 383 haraguvék

- 385 97. Senkire tü ne vessetek,
Magatoknak köszönnyetek,
Joszagtokat elvesztetek,
Imitt amott tegergétek.
- 390 98. Meg bolondult most Háromszék,
Alolla a' szék ki esék,
A' feje neki be törik,
Veszedelme következik.
- 395 99. Csik és Gyergyó, te mit csinálsz?
Most igen nagy dólgot próbálsz,
Csiászár ellen ha mégis jársz,
Az orrodtol bizony meg valsz.
- 400 100. Lássad azért te mit tehetz,
Igen nagy követ feszegetz,
Az orrodban vas horgot vetsz,
Talám a' nélkül el lehetsz.
101. Most tü nyavalyás szekelyek,
Csak hazában vitézkettek,
A' mit *eddig* kerestetek,
Azt etzers mind el vesztétek.
- 405 102. Zetelaka 's Oláh Falu,
Sok pénzt kereső két falu,
A' te eked fűrész 's gyalu,
Sendelt farag ott a' szalu.
- 410 103. Halgatnak most a' só aknák,
Honnét a' sok tallért rakták,
Nem tudom most hová hordják,
Talám az adoban adják.
- 415 104. Hol vagy, Gendi? Te mint járál?
Igen nagy kutartzot vállal,
Nyergetlen lón el szaladál,
Nem tudom most, hová buttál.
- 420 105. Hát tü hol vagytok, magyarok?
Kik Erdelyt el pusztittátok?
Szegyen valva el futatok,
A' költsönt jól meg adátok.
106. Tüteket örökké sirat
Erdely, mert ő pusztánn maradt,

394 [A *dólgot*-ban a *got* szótag a sor fölé beszúrva.] 403 eddig is [A szótagszám miatt jav.]

Mit hagyatok Szeben alatt?
Csak a' sok puszta házakat.

- 425 107. Nintsen már lako helyetek,
A' mit meg érdemlettetek,
Azt igazán meg nyertétek,
Váradot is el vesztétek.
- 430 108. Tü is, havasi tolvajok,
Rakotzi mellett valátok,
Szabadságért hartzolatok,
De azt meg nem kaphatátok.
- 435 109. Hát te nagy tolvaj oláh pap,
Kinek nem illik a' kalap?
A' te kezed sok prédát kap,
Tegedet vár siralmas nap.
- 440 110. A' medve teged ha meg kap,
A' farkas bizony meg harap,
Tudod, hogy meg akatz holnap,
Mi nem papsajtya minden nap.
111. Bár az havasra költözzél,
A' barlangba el rejtezzél,
Mert ha törvényed elé kél,
Talpad alatt el fu a' szél.
- 445 112. Tü Szilajgyságnak lakossi,
Gonosságnak rossz fiai,
Az Istennek mostohái,
Az sok prédát agygyátok ki.
- 450 113. Tolvajokat szülő Nyírség,
Közöttetek nints kegyesség,
Nem kell nektek az egygyesség,
Le csendesitt az ellenség.
- 455 114. Hol vattok nyiri pajkosok?
Valyon most hol szitkozottok?
Erdelyben sokat morgátok,
Sok ördög kölyköt hagyátok.
- 460 115. Rakotzi György hirért névért,
Az nemesi szabadságért
Sokat hartzola Erdelyért,
Vitéz modra meg holt azért.
116. Rakotzinak hü szolgálai,
Erdelynek nagy ellenségi,

Az országnak pusztittoi,
Erdelyből ne fussatok ki!

- 465 117. Vezere vagyon Erdelynek,
Kegyese ura mindeneknek,
Meg szánoja nemzetének,
Meg kegyelmez fejteknek.
118. Losontzi Banfi *Dienes*
470 Miért vagy te olyan eszes,
Hogy jóságot másnak keress,
Azért hamar haza siess.
119. Bornemisza jó nemzetség,
Abban nintsen semmi kétseg,
475 Hogy benned ne volna hűség,
Taplál téged jó reménység.
120. Tü egygy ügyü jambor szaszok,
Kik a' szöllöt kapályatok,
A' bort már kinek adjátok,
480 Mert el vesztek a' magyarok.
121. Hát tü, erdelyi olahok?
Igen gazdagok valátok,
Elrontának a' tatárok,
Az sajt árrát meg adátok.
- 485 122. Nem felejttem ama santzot,
Hol futtak a' tatár sipot,
Ott a' tatár tanzot osztott,
A' magyar jart nehéz tanzot.
123. A' magyarokat vesztő santz,
490 Hol nyakokra esék nagy lantz,
Korbats miatt tüzes orbántz,
Siralomra fordult a' tántz.
124. A' tatár futt oly notákat,
Kit magyar soha nem hallott,
495 Nyakan kötöz mint agarat,
Ügy hordozták az urakat.
125. Nem volt ott semmi rendtartás,
Semmi személy valogatas,
Ur, szolga a' tanzolo társ,
500 Roszszul hamlott akkor a' hárs.

466 mindennek 469 Dienes miért

126. Nemely ott nem kenyén tántzolt,
A' tatár fel labra ugrott,
Kardal jartak hajdu tantzót,
Sok holt test ott földre ómlott.
- 505 127. Ott omlott ki sok mágvar vér,
Meg szakadott az elő ér,
Ilyen a' meg erdemlett bér,
Igy fizet, a' ki költsönt kér.
128. A' ki eleven maradott,
510 Mind tatár kezben akadott,
Csak egy is el nem szaladott,
Igy fogak el a' rabokot.
129. Meg esek ott a' lo rugás,
Igen merges vak harapás,
515 Nem két penzt ert ott egy ugrás,
Ilyen volt a' keresztfogás.
130. Miert gyászoltok özvegyek?
Tüteket sem felejthetlek,
Az üdök immár el töltek,
520 Szabad bár, ferjhez menyetek.
131. Erdelyi sok fő aszonyok,
Bátor semmit ne agygyatok,
Csak engem ne atkozzatok,
Uratokat ki valtsatok.
- 525 132. Igaz özvegyek kik vagytok,
Kerlek, hogy ne bankodjatok,
Csak az Istentől varjatok,
Nektekis fel jö napotok.
133. Hát már Erdely mit remélhet,
530 Mert mind ket szarnya leszegett,
Nagy adofizetővé lett,
El vesztette a' mit feltett.
134. Meg trefalad magad Erdély!
Harmintzadon a' mit nyerél,
535 A' vámon mindent el vesztél,
A' tatároknak keresél.
135. Molduvat, Havasalföldet,
Bé nyargalad lengyel fészket,
Meg szurad azoknak szemét,
540 Haragra ingerled szüvét.

512 rabokat [A rím miatt jav.] 535 <im> mindent

136. Nintsen már senki barátod,
Oltalmad honnét várhatod,
Jobb, ha fejedet le hajtod,
Földig magad meg alázkod.
- 545 137. A' kire biztad magadat,
Ugyan azon, lám, meg rontott,
Bár neki add minden jodat,
Inkább neveli kinodat.
- 550 138. A' szomszedhoz mikkor mennél,
Segítséget hogy ott kérnél,
Szégyen valva esedezél,
De tsak ilyen választ vevél:
- 555 139. „Molduván, Havasalföldén,
A' szomszed lengyel mezején,
Hát a' nemet kedves fészkin
Sok magyar fekszik, tudom én.
140. Jo volna, most ha fel kelne,
Tegedet meg segittene,
Nints Erdelynek segedelme,
560 Mert a' török környül vette.
141. Tudod e hogy meg kérelék,
Sok szép szokkal meg intélek,
Hogy az utbol meg ternétek,
De haraggal felelétek.
- 565 142. Ősze veszél a' nemettel,
A' földön nyargalál széllal,
Sok kárt tettél ott fegyverrel,
Hogy volna hozzád jó szivvel?
- 570 143. En réám tü nem vethettek,
Vagyon immár rosz penzetek,
Mi lön ott a' nyereségtek,
Azzal holtig csak türjetek.
- 575 144. Abbol nekem egy pénzt se adj,
Csak a' szomszednak békét hadj,
Hogy békével othon maradj,
A' töröktöl el ne szakadj.”
- 580 145. A' költsönt te jól meg adod,
Nem vagy ados tobbel, mondod,
Igen meg pirult az ortzad,
El pusztula edes hazad.

550 segítség

146. Ne meny bár a' kortsomára,
Egy penzedet se add arra,
Inkabb meny a' siro torba,
Hogy sem a' tanzolo házba.
- 585 147. Légy magadnak, tsak othon üly,
Igen sok jo fiakat szüly,
A' sok bünbe el ne merüly,
Attol inkabb távul kerüly!
- 590 148. Addig vagyal nagyobb kontzra,
Mint Esopus kommondora,
Vigyáزال csak az arnyékra,
Gyomrod üressen marada.
- 595 149. Tudod, regen mint valál,
Minden joval teli valál,
Az Istennel nem gondolál,
Tölle meszsze futamodál.
- 600 150. Azert az Isten meg talál,
Nehéz ostor fel huzva áll,
Ehség, fegyver, nagy dög halál,
Minden veszely fejedre száll.
151. Ezt hozza az ambitio,
El pusztula a' regio,
Mind el mult mar a' régi jo,
Nem használt a' repulsio.
- 605 152. Oda vagyon szép országa,
A' magyarok birodalma,
Maradott csak a gallera,
Azis igen szakadozva.
- 610 153. Serkeny fel hát keresztenység,
Mert a' gyertya körmödre ég,
Hogy ha mind el fogy a' költség,
Akkor tsal meg a' remenység.
- 615 154. El járáam Erdely orszagat,
Ki mondam ott szüvem titkát,
Meg fordittam a' vitorlát,
El terittem a' lo szajját

SECUNDA PARS

155. Hát a' szegeny Ebesfalva,
Sirva fejet le hajtotta,

596 [A sor után a másoló a 601. sort kezdte írni.]

- 620 Szegény rab urát ohajtya,
Meg valaha haza várja.
156. Ki felől nem jó hirt hallánk,
Sok tallerral meg indulánk,
Az havason által hágánk,
Molduvában bé ballagánk.
- 625 157. Jász vásárra hogy bé jutánk,
A' pénzt vajda kezhez adánk,
Kegyesszemmel néze réánk,
Ott sokaig várakozánk.
- 630 158. Szegény rab urat el hozzák,
Tatarok csak meg mutaták,
Esmét hamar vissza vonák;
Sokat konyvezénk, zokogánk.
- 635 159. Krim felé meg indították,
Egy nap mind oda hirt hozták,
Szintén estve vissza hozták,
Lábarol vasát le vágák.
- 640 160. Immár mit tenni nem tudunk,
Örülünké avagy sirjunk,
Az Istenhez fohaszkodunk,
Urunk körül csak tapotunk.
161. Hol vagynak most jó baráti?
Tavul nézik szomszéd-sági,
Nintsenek attyafiai,
Csak a' szolgálai szánoi.
- 645 162. Az ő jambor felesége,
Az Istennek nagy kegyelme
Szolgainak nagy hűsége
Isten utann segedelme.
- 650 163. Láttam csak egy attyafiát,
A' kegyes Apafi Annát,
Ki meg mutatta jó vóltát,
Nem száná sok fáratságát.
- 655 164. Verével is jót tett volna,
Ha mi jót lehetett volna,
Ha szárnyat adhatott volna,
Haza repítette volna.

621 [Előbb:] hallának [Az *nk* ráírva javításként.] 638 vagy [A szótagszám miatt jav.]

165. Isten sohais mind magát,
Mind penig szép maradékát,
Az edes kis Szanto Clárát,
660 Eltesse mint kedves rósát.
166. Ettől ö leg több jót várt,
A' tett neki leg nagyobb kárt,
Szabadulasa ellen járt,
Hátrébb vetette a' határt,
- 665 167. De ö még is nem haragszik,
Jo lelekkel viseltetik,
Csak az egy Istenben bizik,
Abban meg nem csialatkozik.
- 670 168. Itelye meg Isten dolgát,
Mert ö nem állya boszszuját,
Világosságra szép napját,
Hozza fel ö szép csillagát.
- 675 169. Manassesnek szep példáját
Mint setetben egö faklyát,
Elöttünk viselyük dolgát,
Ditsersjük az egek urát
- 680 170. Ditsertessék a' nagy Isten,
Mind öröкке áldott légyen,
Hogy könyörült a' szegényen,
Nem hagyá, hogy oda vesszen.
171. Az orosz lányok vermeből,
Pharaonak tömlötzeből,
Ugy mint egy vas kementzeből
Meg szabadult az insegből.
- 685 172. Szivünk meg vidulának,
Hajunk szálai fel álnak,
Az törökök ugy kiáltnak,
Segítségre Allát hinak.
- 690 173. Az tatarok kezét fogák,
Vajda eleibe hozák,
Ott nagy örömmel fogadák,
A' tatárt ki taszigálák.
174. Minket jo szivel látának,
Kegyelmesen fogadának,

672 fel szép [A szótagszám miatt jav.] 679 könyörült szegényen [A szótagszám miatt jav.]

- 695 Köntössel fel ruházának,
Engedelmesen szollának.
175. Nekünk jo szállást adának,
Elég etket, bort hórdának,
Ott igen vigan tartának,
700 Hálá legyen a' nagy Urnak.
176. Tatárok is meg nyugvának,
Nekik sok tallert adának,
Hogy nekik butsiut adanak,
Minketis el botsáttának.
- 705 177. Meg köszönök a' vajdának,
Sok jót kívánank mü annak,
Hogy nem hagyja a' tatárnak,
Minket tovább kinozzanak.
178. Az vajdától el butszuzánk,
710 Hazafelé gondolkodánk,
A' nagy uton meg indulánk,
Tatár modra el száguldánk.
179. Isten hozzád, Jászvására!
Az uradat ez meg aldja,
715 Birodalmát szaporitsa,
Sok jokkal meg látogassa.
180. Hogy müvelünk ő ily jót tett,
Tatárok kezéből ki vett,
Az határig kisertetett,
720 Réánk gondot viseltetett.
181. Jászvásárról ki indulánk,
Kutnár varossában halánk,
Onnét Bányára ballagánk,
Hoszu mezönis megszállánk,
- 725 182. Onnét a' havasnak fogánk,
Kitől ugyan meg irtozánk,
Dornánis egy ejjel hálánk,
Ottis bizony csiak jól lakánk.
183. Sok vizet által gázolánk,
730 Sokat tegergenk, fatsargánk,
Sok tökeket által hágánk,
Igen sokat csötlénk, botlánk.

717 müvelünk ily [A szótagszám miatt jav.]

184. Az havas tetőre jutánk,
Egy hideg szállást találánk,
735 Még tsak madár szót sem hallánk,
Nem kevésbé szomorkodánk.
185. Ó te Borgoi nagy havas!
Kin soha nem szolt a' kakas,
Kérlek, ne sirj, immár halgass,
740 Mert uradnak nints lábán vas.
186. Rajtad vagyon igen rossz ut,
Pokolra sints nehezebb ut,
Rettenetes, iszszonyu rut,
Borgo előttünk talám fut.
- 745 187. Garbantzások ott járjanak,
Sarkánt rajtad hordozzanak,
En bár rajtad akkor járjak,
Mikkor vizek vissza folynak.
188. Az havasbol hogy ki jutánk,
750 Két szep gerlitzét találánk,
Gyönyörű szozatot hallánk,
Kitől ugyan meg vidulánk.
189. Borgo, ne fuss, kerlek, ály meg,
Az uton jarokat szánd meg,
755 Faratt uradat nyugtasd meg,
Kit az Isten fizessen meg.
190. Meg hoztuk az vásár fiát,
Mint tollunk elveszett drachmát,
Mintegy kedves arany almát,
760 Addmeg már az áldomássát.
191. Süle a' Szent Márton ludja,
Keszen annak áldomássa,
Azt sok szegény legeny várja,
Hogy örömmel meg ihassa.
- 765 192. Vessék el már a' gyászruhát,
Tartsak jól az Apafiát,
Pendits tanzot, verj virginátt,
Az hegedün vony szep notát.
193. Sok ideje, hogy rab volt ez,
770 Tatár kezben buban evez,
Bizony igen drága has ez,
Azert neki igen kedvez.

194. Cave, tabak, sorba, boza,
 Ebédelő ilyen vala,
 775 De azt is nem ingyen kapta,
 Mert az árrát jól meg atta.
195. A' tubakot tedd fel felé,
 Sorbat, bozat, kerlek, cave,
 Hondorfi jo bort végy elé,
 780 Azt köszönd el rendel elé.
196. Mulassunk Isten hirével,
 Egy más után igyunk rendel,
 Lam jartunk jo nyereséggel,
 Mind haza jövénk *békével*.
- 785 197. Elmúlt a' telnek ideje,
 Meg indult a' tavasz szele,
 Haza jött a' kedves fetske,
 Edesen szoll annak nyelve.
198. Kit reg olta szüböl vártunk,
 790 Sokszor sirva ohajtottunk,
 Immár szemunkel látunk,
 Kiért csiak Istent immadunk.
199. Aldott az Ur, hogy el érének,
 Alig kétségben nem esénk,
 795 Az szállás itt már miénk,
 Jo hogy ide el érkezék.
200. Ott mü hamar szot fogadánk,
 Jo meleg házba szaladánk,
 Kedves étkekkel jól lakánk,
 800 Az Istennek halat adánk.
201. Meg köszönök Besztertzének,
 Hogy mü velünk jól tevének,
 Az vajdának izenének,
 Hogy reank gondot viselnének.
- 805 202. Besztertzénis vigan lakánk,
 Örömkben jól tanzolánk,
 Birot, polgart oda hívánk,
 Vagy két pohár bort meg ivánk.
203. Onnét reggel el butszuzánk,
 810 Soofalvára bé ballagánk,
 Ott tsak egy bé nézest hagyánk,
 Két multsant reggel el hozánk.

779 Hondroffi 784 jövénk jó [A szótagszám miatt jav.]

- 815 204. Sajo mellett csak el futánk,
Egy nagy hegyen által hágánk,
Batoson tsak evénk, ivánk,
Beretzktelkén kezet fogánk.
- 820 205. Vásárhelyre is bé jutánk,
Jo bort ott is kostolánk,
A' szászok közé hogy jutánk,
Zágorba is jól mulatánk.
206. Egészséggel immár Hondorf,
Urad eleibe ki loff,
Mert ihol jö ama nagy groff,
Attol halgat az uri hoff.
- 825 207. Ebesfalvara hogy jutánk,
A' templom előtt le szállánk,
A' szent házban bé ballagánk,
Az Istennek immatkozánk.
- 830 208. Egy szép soltart is elmondánk,
Örömünkben ugyan siránk,
Tiszta szüüböl halát adánk,
Hogy rabságból szabadulank.
- 835 209. Ebesfalvára bé szállánk,
Ropogának a' nagy puskák,
Meg rengének a' paloták,
Szépen szolnak a' musikák.
- 840 210. Mind haza jöttek a' szölgák,
Az öröm kulatsot hozzák,
De az árrát jól meg atták,
Nekünk is majd meg mutatják.
211. Molduva uttyat még jartuk,
Az urunkat ki váltottuk,
Az erszényt üressen hozzuk,
A' tallert tatarnak attuk.
- 845 212. Jambor vagy Apafi Mihály,
Tatár országtól tavul ály,
Immár vigan egyél, igyál,
Aszszonyommal bár ithon hály.
- 850 213. Ne hadd el Erdely országát,
Mint jo fiu edes annyát,
Meg betsüld mint arany almát,
Ne cserély te suban gubát.

TERTIA PARS

214. Kerlek, uram, hogy botsasd meg,
 Meg egyet szollok, halgasd meg,
 855 Szegeny jobbágyidot szand meg,
 Igajokat könnyebbits meg.
215. Nagy igában teis voltál,
 Edest, keserüt kóstóltál,
 Tudom, sokat ohajtottál,
 860 Add meg, a' mit fel fogattál.
216. Az Istenis ugy aldjon meg,
 A' mit kivansz, ugy agya meg,
 Engemet ne pirongass meg,
 Rollamis emlékezzél meg.
- 865 217. Ha szegent akarsz tartani,
 Ha mással jól akarsz tenni,
 Nem kell azt masutt keresni,
 Mert itt eleget talalni.
218. Tégedet ők szübol vártak,
 870 Mert nem volt senki oltalmok,
 Volt szörnyü nehéz igájok,
 Benned vagyon bizodalmok.
219. Az Istenert szánd meg őket,
 Védd el rollak az inséget,
 875 Engedd meg a' kilentzedet,
 Bár tsak valami kevesset.
220. Nem vér meg azért az Isten,
 Ha szived erre rá megyen,
 Nem örökké elsz ez földön,
 880 Lelked is hadd üdvezülyön.
221. Alexander mely gazdag volt,
 Ez világot el birta volt,
 De ő is ugyan csak meg holt,
 Másra maradt a' kintses bólt.
- 885 222. Te is már szabadon nyargalsz,
 El ne essél, ha fenn allasz,
 Haragot holnapra halasz,
 Emlekezzél meg, hogy meg halsz.

864 emlékezz [A szótagszám miatt jav.]

- 890 223. Verseimet abba hagyom,
Mert el fáradt gondolatom,
Elmém tovább nem farasztom,
Nem léssen jutalma, tudom.
224. Molduvában ezt gondolám,
905 Rab uramat *hogy* ki hozám,
Mig az havast által hágám,
Keservesen el dudolam.
225. Partolkodo Erdely ország,
Teged igen gonosz moly rág,
900 Sok ideje, hogy ver *és* vág,
Nehéz iga nyakadra hág.
226. Nints most neked fejedelmed,
Meg holt a' te jo vezéred,
A' ki volt, azt el vesztetted,
A' mint illet, nem betsülted.
- 905 227. Nem régen szabadult rabot,
Apafi Mihály uramat
Ali passa el hivatott,
Kit betsülettel fogadott.
228. A' kit almában sem látott,
910 Söt szüve tsak meg sem gondolt,
Zászlót, botot neki nyujtott,
Fejedelemséget adott.
229. Kit az Isten *ki* választott,
Neki meltsógot adott,
915 A' csiászaris eles kardot,
Ő mellette fel tamadott.
230. Ezt hogy meg tuttak az urak,
Kemény Janoshoz partoltak,
Hamar taborban szállottak,
920 Mü réánk sok fegyvert hoztak.
231. Nagy zelussal el jutának,
Segesvár környül szállának,
Minket ott meg szorittának,
El veszteni akarának,
- 925 232. De a' nagy hatalmu Isten
Meg könyörüle fejünken,

894 uramat ki [A szótagszám miatt jav.] 899 ver vág [Ugyanúgy.] 913 választott [A szótagszám miatt jav.] 918 partolának [A rím miatt jav.]

Nem ada minket kezekben,
Szabaditta csudaképpen.

- 930 233. Méltó azért öt ditsérni,
Neki áldozatot tenni,
Szent nevét aldan, félni,
Mind örökké emlegetni.
234. Ha münket meg nem szán vala,
935 Mellettünk nem lészen vala,
Minden ember *csak* azt mondja,
Bizony mind elveszünk vala.
235. Elég hálát neki adni,
Nem tudgyuk azt meg köszönni,
940 Tiszta szüböl kell immadni,
Az egig fel magasztalni.
236. Hallad é te szegény Danos,
Hol vagyon most Kemény János?
Az ő hada igen számos,
A' talléra mind héjjanos.
- 945 237. Kemény és tyrannus szüvvel
Réank jöve nagy erővel,
Számatalan gyülevész néppel,
Szörnyü fenyegetözéssel.
238. Amaz gonosz kborlokkal,
950 A' sok dulokkal, fosztokkal,
Artatlan vért szomjuzókkal,
Az kárhozatra valokkal.
239. Mint oroslány a' vadakat
955 Ki hivatá az urakat,
Akkor keresett utakat,
Kin botsasson ostromokat.
240. Titkon botsát ott tsatákat,
Hogy el fognak az urakat,
960 Es ki találná uttyokat,
Igen sok csalt hant volt ő ott.
241. Jambor vagy Cassai Ferentz,
Kemény Janoshoz ki mehetz,
Nem tudom, ha vissza johetz,
Abban bizonyos nem lehetz.

935 ember azt [A szótagszám miatt jav.] 951 szomjuhozokkal [A szótagszám miatt jav.]

- 965 242. Talám neki adoss lehetz,
Ha szóban vele eredhetz,
Vegső szamot vele vethetz,
Mind egy fillerig meg fizetz.
- 970 243. Jo hogy akkor ki nem mentél,
Nyilván eszeden lehetél,
Hogy az utbol vissza térél,
Jobb, hogy tavul szegődöztel.
- 975 244. Bizony, a' helyes tantz volt,
Noha ö igen szépen szolt,
De a' mez alatt mereg volt,
Boldog a' ki mason tanolt.
- 980 245. Csendesen szintén ebedkór,
Mikkor nem várta, olyankor
Réá ment a' török tábor,
Meg hartzola tizorakor.
246. Asztalán voltak az étkek,
De ahoz csiak le sem ültek,
Török vendégek érkeztek,
Kik ott mingyárt ezt vesztették.
- 985 247. Fel adák a' derék fogást,
Hallok szörnyü rivalkodást,
Vágni kezdik ök ott egy mást,
El felejtik a' jo lakást.
- 990 248. Üres hassal lora üle,
Seregeket el rendelé,
Törököktöl meg réműle,
Mind hadastol futni kezde.
- 995 249. Elméje meg tebolyodott,
A' lova laba meg botlott,
Ott a' nyaka meg szakadott,
A' sarban bé tapottatott.
- 1000 250. Az kaborlo rosz katonák,
Szablyajokat ki sem vonák,
A' ló szajját meg forditták,
Az urakat tsak ott hagyák.
251. Nemelyek ott el hullának,
Sokan bokorban huvának,
Ide s' tova el futának,
Jaj bizony, roszul járának.

- 1005 252. Csiak útat sem keresének,
Az erdőre sietének,
Talám hatra sem nézének,
Ut nélkül el vezeték.
- 1010 253. A' kik Erdelyt el prédálták,
Mindenit el dulak, foszták,
Artatlan vérét ki onták,
A' költsönt most jól meg adák.
- 1015 254. Réánk jött vala sok lator,
De meg szána Isten akkor,
Az ő verekből patak for,
Ki miatt lön sok helyen tor.
- 1020 255. Az sok tolvaj szabad legény,
Mint kobarlo rossz jövevény,
Az prédára igen serény,
A' szüvek merges kelevény.
256. Vitéz Kutsiuk Memhet passa,
Csaszár igaz hü szolgaja,
Töllök minket szabaditta,
Kiert az Isten meg aldja.
- 1025 257. Vitez Kun István is ott volt,
Nemes Janos is vele volt,
Az urához hűséggel volt,
Ellenségunkel meg hartzolt.
- 1030 258. Ugron Istvanis érkezett,
Az arkon ösvent keresett,
Talám az esze el vezett,
Imitt amott csiak tekergett.
- 1035 259. Vitéz gyulai Alay bek
Igen serényen forgodik,
Miatta sok vér ki omlik,
Hire, neve nevededik.
- 1040 260. Isten csudája esék ott,
Kevés had nagy hadat rontott,
Az ordinantia bomlott,
Sok nemet vér földre omlott.
261. Nekünk ök vermet ástanak,
Titkon sokat practicaltak,
Veszedelmes tört hantanak,
Ő magok belé hullottak.

- 1045 262. Szandekaban fogyatkozték,
Remenysége meg csalaték,
A' penzét is mind el vevék.
Olvasatlan is el szedék.
- 1050 263. El bomlott már a' practica,
Annak nintsen semmi haszna,
Sok ezer levelet ira,
De azzal is nem használa.
- 1055 264. Most már csiak hirét sem halyák,
A' szolgálai mind el hatták,
Testét egy halomba vonták,
Az fejét talam meg nyuzták.
- 1060 265. A' nagy erős oroszlyántol,
Annak mérges fogaitol,
Meg mente Isten azoktol,
Kiert szájunk háláadást szoll.
266. Az ö feje nem Salamon,
Ne gondolkozzék bár azonn,
Csaszár ellen az országon,
Hogy uralkodhas e' házon.
- 1065 267. Addig vágya meltoságra,
A' nagy kontznak arnyekára,
Ki miatt szintén ugy jára,
Mint Esopus kommondora.
- 1070 268. Vagyon hireddel Szöllös,
A' ki Istennel nem erős,
Hanem szive, szajja kettös,
Ugy jár, mint ez az erős hös.
- 1075 269. Isten veri meg a' hadat,
Fejedelmet ö allithat,
Ki volt, székből le taszithat,
Meltoságot csak ö adhat.
- 1080 270. Porbol szegent magasztalhat,
Pasztorbolis kiralyt adhat,
Kevelyeket meg alázhat,
Minden hatalmassal birhat.
271. Amaz régi ravasz roka,
A' ki a' csalt böltsen *hánta*,

1082 hordozta [Értelemszerűleg jav. a 960. sor mintájára.]

A' subat regen hordozta,
Imhol kerüle csávaba.

- 1085 272. Még a' neveis Kemény volt
Bizony sziveis olyan volt,
Hozzánk gonosz szandekkel volt,
Az Istentől nem keredett volt.
- 1090 273. Betlen Janos, Haller Gabor
Kedvek ellen jartak akkor,
Erdélt szorittak mindenkor,
Nem támadnak arra mászor.
- 1095 274. Haller Janos és Haller Pál
Hogy a' csiászár-ra támodál,
Azert mind el égett Szent Pál,
Jo védet most ott nem kapál.
- 1100 275. El pusztula Fejéregy ház,
Le kopék rollad a' szép máz,
Tégedet ott az hideg ráz,
Meg kondult benned a' tárház.
276. Most szabadult meg Béldi Pál,
Nem tudom, a' szüve mint áll,
Ha a' hüségben meg nem áll,
A' nagy poltzrol bizony le száll.
- 1105 277. Mikes Kelemen hon lakott,
Nem tudom, ha partolkodott,
Ő is sokat irogatott,
De abbol is már ki kopott.
- 1110 278. Nem felejtem Petki Istvánt,
Vele együtt Lázár Istvánt,
Csikban alnok practicat hánt,
Országával gonoszul bánt.
- 1115 279. Ugron András is el ugrott,
Fogaras felé ballagott,
De az utban meg fogatott,
Visza hoztak mintegy rabot.
- 1120 280. Igen igazitya magát,
Nem mondja bünösnek dolgát,
Fogarasban ki volt hat hat,
El vehetik a' jóságát.

1097 pusztul [A szótagszám miatt jav.] 1099 az ot

281. Ezt az edszer meg engedik,
Neki szemére nem vetik.
Hogy jól *ivutt*, csak azt nézik,
A' jóságát el nem veszik.
- 1125 282. Pasko Christoph az ágyukkal
Fogarasból nagy haraggal
Ki indult, de hogy mást talál,
Visza tért szégyen vallással.
- 1130 283. Hová még a' nagy puszkakkal?
Mit tész amaz sok gránattal?
Kit akarsz kinzani azzal?
Vess számat Kemény Jánossal!
- 1135 284. Nagy elméjü Pasko Christoph,
Mi nem vagy *te igen* nagy grof,
Fogaras felé visz a loff,
Masé leszen az uri hoff.
- 1140 285. Hogy meg indult harmad napja!
De hogy a' hirt meg hallotta,
Az almot meg szakasztotta,
Csak egy naps visza futa.
286. Mondják, hogy szégyen a' futás,
De jobb, hogy te csak ahoz láss,
Mert a' dolog bizony most más,
Nem tsak ket penzes egy ugrás.
- 1145 287. Od meg hamar a' kereket,
Hand le a' lorol a' terhet,
Szaladj jobban, hogy ha lehet,
Illa berek, mert nad a' kert.
- 1150 288. Tudod, hogy Kemény Jánost
Le vagdaltak csak szinten most,
Mint kobarlo gonosz vámost,
Nem vitat sóha több várost.
- 1155 289. Szent Pali Betlen Gergelyel
Itt kobarolnak most széllal,
Hasokat hizlalyak széllal,
Haszontalan remenységgel.
290. Hát hol vagyon Apor Lázár?
Az szüve megis felel jár,

1123 *ivutt* volt [A szótagszám miatt jav.] 1134 vagy Tigen [!]

- 1160 Talam tokos nemzetet vár?
Hamarebb el jö a' tatár.
291. Hová buttak most a' Tórmák?
Meg zöldültek imár a' fák,
Magokat elé mutatták,
Mikkor jól meg érik a' mák.
- 1165 292. Hol vagy te Banfi Dienes?
Talam nem vagy elég eszes,
Nem tied immár Örményes,
Joszágot bár masut keress.
- 1170 293. Igaz magyar vagy Ebeni,
Szomos ujjvarbol jünél ki,
Abbol nemzetet hoznál ki,
Jaj, ha török kezd ki hozni!
- 1175 294. Nemes Redei Ferentz,
Most engedelmes hogy lehetz?
Ilyen sokat hogy hogy türhetz,
Koborloknak holot nem vetz?
- 1180 295. Ifiu groff Redei Laszlo,
Soha nem voltál arulo,
Massal együtt partolkodo,
Teged illet uri zaszlo.
296. Zolyomi Miklos de hol volt?
Talam valahol fogva volt?
Husztban örizet alatt volt,
Noha semmi vétke nem vólt.
- 1185 297. Hol vagy Keresztesi Ferentz?
Tied most az arany peretz,
Ha fejedelmednek engetz,
Devaban capitány lehetz.
- 1190 298. Banffi Cristof Ebesfalvát
Ugy örzi, mint roka jukát,
Meg terített egy katonát,
Nem adta neki az subát.
- 1195 299. Mikes Tamás hol bujdosott?
Fogarasbol ide jutott?
Ö szegeny addig vandorlott,
Latom, a' haja el hullott.

- 1200 300. Ilyen jó jász emberre
Nagy szükségünk vala erre,
Ha szert tehetnénk ilyenre,
Mert Karadiys el vesze.
301. Hon vagy é Gyogyon Kun Gergely?
Mint alkhatól a' koszvenyel?
Ne szólnál, a' mikkor nem kell,
Sokat faragsz a' fakéssel.
- 1205 302. Kendefi Miklos es Gabor,
Miert kedvetek hogy komor?
Pintze tokban talam nints bor,
Hol bujdosatok szüretkor?
- 1210 303. Hires vitez ember Kapi,
Ez országból miért ment ki?
Lám, nem bantotta vot senki,
Kapiból bár most jönél ki.
- 1215 304. Kemény Péter talám meg holt?
Ő is Szamos ujvarban volt
Nem tudom, ő kitől tanolt,
Partolkodásban, ha társ volt.
- 1220 305. Hát te hol jársz Mikes Mihály?
Kerlek, abban modot talály,
Az hivségben végig meg ály,
Aszszonyoddal vele ne hály.
306. Lugosi secretarius,
Tisztvedben pályát csak úgy fuss,
Szüvedben ne essék vad hus,
Hogy még számadásra ne juss.
- 1225 307. Tegetet nem az hütodért,
Hanem igaz hüsegédért
Szeretnek, de meg lásd azért,
Ne szolgálj mindenkor penzért.
- 1230 308. Miert morgasz Miko Miklos?
Igen sokkal volnál adoss!
Szájjad ne volna olyan szóós,
Mert jobb az etek, mikor sóós.
- 1235 309. Csak alá néz most Arkosi,
Valyon mit fog most gondolni?
Talam el akar szaladni?
Jobb Ebesfalván maradni.

- 1240 310. Okos fejü Basa Tamás,
Szebenből most bár ide láss,
Hogy Musnán lehess sos dezmás,
Csinadat is ne birja más.
311. A' szemedet most fel nyissad,
Az elmedet el ne dugjad,
Az igazat te ki mondjad,
Kerlek, azt el ne titkolyad.
- 1245 312. Hová futál Kemeny Simon?
Szüved olyan, mint nehéz on,
Bár meg gondolkoznál azon,
Ne kapdosnál meltoságón.
- 1250 313. Hogy nem tanulsz az apadon,
Elötted valo példakon?
Ne osztoznál az országon,
Mert jobb a' salata mohonn.
- 1255 314. Szép termetü Betlen Farkas,
Kit nem vagdalt meg a' kakas,
Itthon sok asztagot rakass,
Hogy ne légyen üres a' kas.
- 1260 315. Gyenge ifiu Betlen Elek,
Tudom, nem vagy oka ennek,
Haza fia, arra intlek,
Mert mind el pusztul a' telek.
316. Alatt maradott Josika,
Hogy fel nem nőtt, mi az oka?
Tettzik neki a' musika,
Övé lészen még Branyitska.
- 1265 317. Budai Peter mit kárálsz?
Tiltott vizben miért halasz?
Ki Várfalván dezmát kívánsz,
Jol tudom én, a' mit te bánasz.
- 1270 318. Igaz hü szolga Nalátzi,
Azt el hiheti akarki,
Segítséget ő hozaki,
A' veszelyből ő menteki.
- 1275 319. Jo fiaddal Banfi Sigmond,
Talam nem volt fejedem gond?
Az igát velünk együtt vond,
Hogy nem volt gondod, azt ne mond.

1256 üresss 1265 [A *kárálsz* szó javításként ráírva az olvashatatlan eredetire.]

- 1280 320. Rab voltal te Huszár Peter,
Hogy az ne legy immár többszer,
Terj a' hüsegre már edszer,
El vész, a' ki csaszár-ra tör.
321. Jobb nekéd Bartsai Mihály
Partolkodástol tavól ály,
A' hüségben holtig meg ály,
Veszedelmet hogy ne találý.
- 1285 322. Nagyságos Kemény Jánósné
Terj Aranyos Megyes felé,
Bár ne jöjj most Erdelybe bé,
Mert az ország immár masé.
- 1290 323. Hol vagyon most Szentpaliné,
Véle Banffi Dienesne,
Harmadik, Betlen Ferentzné,
Mikor jötök hazafelé?
- 1295 324. Mind el pusztult a' házatok,
Meg üressült kamarátok,
Nem füstölög a' konyhátok,
Nem hiszem, hogy jollakjatok.
- 1300 325. Sok ideje, hogy bujdosatok,
Talám Erdely nem hazatok?
Jobb volna, ha fordulnatok,
Házatokba ballagnatok.
326. Jo volna ha hon ülnétek,
Kün 's ben gondot viselnétek,
Orsotokot pergetnétek,
Tyukot, ludat ültetnetek.
- 1305 327. Rátok az országnak gondját
Nem bizták annak kormányját,
Igazgassátok a' bordát,
Tekintsétek meg a' konyhát.
- 1310 328. Hát te mit halgatz most, Hétur?
Téged mitsoda banat fur?
Vigan zengjen benned az hur,
Lam el vészett a' Kemény ur.
329. Hol halgatz most Kendi Janos?
Te vagy igen okos vámos,

- 1315 Teged hivat Kemény János,
 Meg főtt Szilváson a' balmos.
330. Az sok kborloknak testek
 Egy halomba ott hevernek,
 A' kit regolta kerestek,
1320 Most a' halóba kerültek.
331. Mint maradál te Szent
 Volté nállatok kborlo?
 El pusztult ott az istallo,
 Mind el fogyott a' posta lo.
- 1325 332. Gonosz roka juk, Fogaras,
 El kondult onnét a' garas,
 Immár te vagy csak fa garas,
 Nem vadász ott az agaras.
333. Magos hegyre hágtal Görgény,
1330 Mikkor voltál ilyen szegény?
 Nints benned most arany edény,
 Szamodasod igen kemény.
334. Az penzedet hova tették,
 Talám költsön mind ki kértek?
1335 Ott a' hasznot sokan fejték,
 Az vendégekkel költötték.
335. Jobb volna, hogy le szállanál,
 Ne tsak a' felhőből szolnál,
 Békességről gondolkodnál,
1340 A' töröknek adot adnál.
336. Hát Deva rollad mit mondjak?
 Tégedet vég várnak hilak.
 Keresd kedvét a' portának,
 Hogy téged meg ne rontsanak.
- 1345 337. Vesd el magad Kopasz István,
 Mert sokat vétettél nyilván,
 Melyet el nem türnek tudván,
 Nem lakol örökké Déván.
338. Szarka fészek, Szamos ujjvár,
1350 Nemet kezében ott a' zár,
 Kemény Janost nem várja bár,
 Mert Szöllösnél el vezett már.

1321 [Az utolsó szó hiányzik.]

339. Hát tū kerített városok?
 Rollatok immár mit szolyak?
 1355 Tütöket hátra nem hagylok,
 Rendel mind elé számlállak.
340. Eröss Szeben, te mit halgatz,
 Ha jot mondok, nekem mit adtz?
 1360 Ha portatol el nem szakatz,
 Bekességben meg maradhatz.
341. Noha lakol eröss várban,
 Ne bizzál a' nagy köfalban,
 Mert vagy az Isten markaban,
 Bizzál egyedül csak abban.
- 1365 342. Erdelyben nagy hires Brasso,
 Többi között nem utolso,
 Az hűségben ne légy also,
 A' te dolgod így lehet jo.
- 1370 343. Hát te, szegény rongyos Megyes?
 Ha hozzánk löl engedelmes,
 A' te dolgod ditseretes,
 Urad is hozzád kegyelmes.
344. Hogy te münket bé fogadál,
 Nagy örömet szállást adál,
 1375 Borral, kenyerral táplálal,
 Azért immár meg nyugodgyál.
345. Hát te miért sirsz Segesvár?
 Lám kezedben van erös zár,
 A' te szived immár hol jár,
 1380 Talám Kemény Jánostol vár?
346. A' mi jo fejedelmünknek,
 Nem adál szállást népeken,
 Nagy engedetlenségednek
 Meg adad az árrát ennek.
- 1385 347. Nem szollok most tobbet arrol,
 Eleget erthet ez szokbol,
 Maga kárán még meg tanul,
 Mert ki kopik a' tallérbol.
- 1390 348. Hűséggel erös Besztertze,
 Tökellertes, mint Velentze,

1356 el [A szótagszám miatt jav.] 1372 hozzánk 1378 az erös [A szótagszám miatt jav.]

Eppen áll ott a' kementze,
Teli maradott a' pintze.

- 1395 349. Kemény János hüségére
Nem hajlál az ö részére,
Hogy nem partolál melléje,
Meg emlekeznek még erre,
- 1400 350. Te kettös szaju Vasarhely,
Magadra bár gondot visely,
Jol meg gondold most mit felely,
Mert nem lesz immár szabad hely.
351. A' te hütöd olyan, mint sák,
Ha akarják, meg fordityák,
Azt ök hamar vizsmondják,
Hogy ha öket szorongattyák.
- 1405 352. Kolosvárban nemet vagyon,
Igen gondolkozik azonn,
Hogy rajtok elebb adhasson,
Bekességben maradhasson.
- 1410 353. Hát te mit gondolsz, *Szász* Sebes?
Tudod, hogy *a* kasod üress,
A' pintze borral nem telyes,
Mert az ellenség ki keres.
- 1415 354. Látom, hogy pusztá Fejervár,
Alig esmérem meg immár,
Lattzik, hogy ott járt a' tatár,
Talám Istenhez tért immár.
- 1420 355. Szász város is mind el pusztult,
A' nepe igen el vadult,
Az ö jo kedve mind el mult,
Azért epítéshez nem nyult.
356. Meltoságos fejedelem,
Nagy benned az engedelem,
De csiak ugy légyen kegyelem,
Hogy ott légyen vigyázo szem.
- 1425 357. Jobb, hogy ha magadra vigyász,
Jol meg lassad, kivel halász,
Ha csak olyan lészesz *mint* vász,
A kigyó kebeledben mász.

1409 Sza Szekely Szász Sebes 1410 hogy kasod 1427 lészen minegy

- 1430 358. Ne hidgy, kérlek, mind azoknak,
Kik ellenséged voltanak,
Mostan elődbe sunnyognak,
Előtted okoson szólnak.
- 1435 359. Latom, hogy mihelyt érkeznek,
Suplicatiót be visznek,
Joszágotat kerten kérnek,
Minket abból kirekesztnek.
- 1440 360. Ezt én velem nem csak a' bor
Mondatya, de hiddel bator,
Szüveken vagyon nagy ráncor,
Elméjekben alnokság for.
361. Jambor szolgálidrol
Emlékezzél meg azokrol,
Mikkor ki jövéi rabságbol,
Akkori fogadásodrol.

49.

S Z A L Á R D I J Á N O S
[A „SIRALMAS MAGYAR KRÓNKA” VERSES RÉSZLETE]

[Egy istenes peregrinus megirtózván a Rómában látott fertelmes étlettől] Romától
ilyenképen bucsuját vette vala:

Roma vale, vidi, satis est vidisse: revertar,
Cum leno, meretrix, scurra, cynoedus ero.

Mellyet én magyar strophába így foglaltam:

Roma téged megláttalak,
Életedben próbáltalak
Hiányosan találtalak,
Hogy láttalak, ott hagytalak.
5 Mert tebenned a ki lakik
Az jó utról eltávozik,
Szent életről csuszamodik
Ördög tőreibe esik.

1434 Suplicatiokat [A szótagszám miatt jav.]

KOVÁCS GYÖRGY ÉNEKE

Vezérérül. Az hadban meg ölettetett

1. Parnassus hegyein mulató múzáknak
Szünyön trombitája szép zengő nimpha~~knak~~,
Hangos cziterája szünyön Orpheusnak,
Mert már le metztetett virágja hazánnak.
- 5 2. Tenger mélységének istene Neptúnus,
S' híres névvel fénlő romai Homerus,
Szánnad Kovács Györgyöt, szerelmetes Vénus,
Fényes nap járását igazgato Phaebus.
- 10 3. *Ez vitéz követé élete pályáját,*
Diadalom botyát elnyerte volt mását,
Soha nem kívánta veszedelmét másnak,
Követvén nyomdokát Hunyadi Jánosnak.
- 15 4. A' tárdi hid mellett erőssen hartzolván,
Az magyar vitézet erőssen biztatván,
Hamar ki ontatik vére az oldalán,
Jaj szóval bútsúzik vitézinek mondván:
- 20 5. „Elmúlt vitézsségem tündöklő virágja,
El hervatt életem régi szabadsága,
Jelen van lelkemnek utolsó órája,
Bútsút veszek tőled Kecskemét pusztája.
6. Fogjátok vitézek, él bágyúlt testemet,
Vizzel öntözzétek el szédült fejemet,
Ezentül le tészem romlandó testemet,
Jaj, fogjatok hamar, ki adom lelkemet.
- 25 7. Enyhics meg, pajtásom, epedt ajakimat,
Emeld fel erőtlen bágyatt tagjaimat,
Szendrő vára felé vezesd paripamat,
Hogy életben lássam én öreg atyámat.

1 I múzáknak [A z ráírva s-re.] 2 I, III nimphanak II Szünyek; nimfaknak 3 II szünyék 4 II Mert ma; hazánnak 5 II mélységének tsak isten tudosa 6 I, III folyó II a fénlő Hunyadi Humerus 7 II Györgyöt [utána két olvashatatlaságig áthúzott szó] venus 8 II Fényes napjára száll 9–12 I, III [Hiányzik.] II [Lásd a főszövegben!] 9 II vitez; palástyát 10 II el nyert volt masnak 13 I A' <tar> tárdi II Torda hidja; tsatazván 14 II A' maga vitezitt 15 II ontaték 16 I <mon> mondván II vitezeknek szolván 17 I vitezsségem [A z beszúrva.] 18 II eltemnek 19 II van eltemnek III Jelen lelkemnek 21 II–III el badgyatt 23 II [24. sorként.] romlando életmet 24 II [23. sorként.] 26 I <Emeld> emeld II fáratt karjaimat 27 I várasa felé veszed II vara fele vezessed lova-mot III vára felé vezesd 28 II Had lássam életben öreg vén atyámott

8. Nem gyötör annyira vérem ki ontása,
 30 Mint édes atyámnak sűrű köny hullása,
 Sok vitéz katona gyakor óhajtsága,
 Árva féle nemem keserves sirása.
9. A töröknek soha baráttya nem voltam,
 Vért is ki ontanni mindenkor kész voltam,
 35 Régi nemzetemnek igaz uttyán jártam,
 Én szép hazám mellett diadalmat vittam.
10. Bátran meg harczoltam szüzekért, árvákért,
 Az Istent kiáltám magam nemzetiért,
 Pusztákat bujdosam a jó hirért nevért,
 40 Tsak *hogy éljem* éltem a' sok igaz jókért.
11. Nem volna fájdalma meg esett szivemnek,
 Ha pogány lett volna hohérja fejemnek,
 De hogy első harczon magyar vitezeknek
 Fegyvere *ontója lön* piros véremnek.
- 45 12. De én mindezekkel keveset gondoltam,
 Mert királyom mellyett mindenkor fel áltam,
 Magyar nemzetünkért koporsóban száltam,
 És az Istentül is jutalmat találtam.
13. Az török várának nagy az ő csillaga,
 50 Fő Kohári te vagy legények gyámola,
 Bujdosoknak pedig hadi kapitánya,
 Meg botsáss én nekem árváknak gyámola.
14. Szemben szállottam én háromszor törökkel,
 Budai, hatvani, egri törökökkel,
 55 Nagy didalmakat vivánk hegyes törrel,
 Öklelő kardomat festettem *vérokkal*.
15. Azért jó vitézek még világon éltek,
 Kérlek, ezen pelda légyen előttetek,
 Mintha mindenkoron harczra készülnétek,
 60 Ollyan vigyázásban mindenkor legyetek.”

30 I Mind II – III Mint II anyámnak 31 II katonák 32 II Kiben fenlök s. onnal futtnak szokogással [!] 33 II Soha az töröknek 34 II Vére ki ontani 35 II Szegény nemzetünkert diadolt allottam 36 II Hunyadi Jánosnak követője voltam 37 II harczoltam édes nemzetemért 38 II Az Jesust kiáltván szüzekért s-arvakért III Kiáltván 39 II bujdosam nem jo [!] 40 I el nem hogy éltem II Hanem el epedet s' el fogjott magyarert III Csak hogy el nem éltem 41 – 44 II [A 12. versszakként.] 41 II fájdalom meg epett 42 II Ha török 43 II De hogj also parton magjar nemzetünknek 44 I kiontója volt szép piros II ontoja lön III kiontoja volt szép véremnek 45 – 48 II [A 11. strófaként.] 45 II gondolok 46 II Mert karályom [!] halállal holdolok 47 II Edes nemzetért koporsomban szallok 48 II Kiért Istenemtől jutalmot igj varok 49 – 60 II [Hiányzik.] 54 – 55 III [A sorok rendje felcserélve.] 55 I, III diadalmat [A szótagszám miatt jav.] 56 I festettem török vérel [A szótagszám miatt jav.] III festetem vérekkal 59 I Mintha mindenkor [A szótagszám miatt jav.] III Mintha mindenkor

16. *Ezer hat száz után hatvan harmadikban,
Szép pünköszt havának harmadik hetében,
Szintén az újjított tavaszi időben,
Isten ilyen vitez agjon jövendőben.*

51/I.

Lakik Husztban haszontalan nagy Redai Ferencz,
Devat örzi, igen félti Keresztesi Ferencz,
Barany hussal, sok kaporral el Földvari Ferencz,
Portara jartt, de nem tött kartt Bellenyesi Ferenc,
5 Miset halgat, jól setalhat mégh Gavai Ferencz,
Követséggel, sok semmivel mégh jött Horvath Ferencz,
Hogy elől jartt, masnak sok kartt tött Kolumbán Ferencz,
Becsültre, fizetesre méltó Stepan Ferencz,
Nem vigyazatt, szegyent vallatt ám Piheni Ferencz,
10 Ne tagadgya, csak le adgya pénzet Ugron Ferencz,
Orraban szol, nem ertem jól, mit mond Vitéz Ferencz,
Bir sok pénzel, fősvény kezzel miczi Rakoczi Ferencz,
Kain lelkü, hoher szívü, gyilkos Kövér Ferencz,
Az apadertt, igaz vérert tejs mégh mégh fizecz,
15 Ravasz szekely, merges métely csalárd Apor Ferencz.

Az arnyékban, nyugalomban él Gilanyi Gergely,
Mégh üdövel a' feczkevel mégh jü Bethlen Gergely,
Reszegedet, lurul eset, santal Benczes Gergely,
Bécsben fel ment, alais jött jól Sarosi Gergely,
20 Ispanna lött, latrott kerget immar Daczo Gergely,
Lam, ihol jö, majd felis nő kis Apaffi Gergely,
Sok köszvennyel, keves pénzel bir Gyogyon Kun Gergely.

Mit gondolál, szived mint al, mit mondal Haller Pál?
Becsületnek 's az tisztinek mégh felel Beldi Pál,
25 Jthon vadasz, kelletlen váz Keresden Bethlen Pál,
Ritka madar, nem gyakran jár udvarhoz Benczés Pál,
Foglyokott les, nyomat keres a' mezön Jeddi Pál,
Jambor szolga, mégh fontollya a' dolgot Orbán Pál,
Ritkan szollo, igaz mondo, él, hallom Henter Pál,
30 Lassan mehet, lencset főzött othon Tordai Pál,
Ravasz gyermek, roka kölyök kis Szombatfalvi Pál.

Mind ezekre mit felelne akor Huszar Péter,
Sok pénzt adgyon, ne halgasson bar Daniel Peter,
Két erszenytt töltt, egy pénzt sem költt Samariai Péter,
35 Nemes fajta, velös koncra vagyott Borbely [?] Péter.
Tött jó törvényt, üres erszent töltt Kakucsi Peter.

61—64 I, III [Hiányzik.] II [Lásd a főszövegben.]

35 Botrbely [?] Batsbely [?] [Bizonytalan olvasatú név.]

Vitézkedik, tragárokodik vigh Barcsai Mihály,
Ketelen futt, ezertt nem jutt el Daniel Mihály,
Aztt elhittem, törökött nem hoz Kalnoki Mihály,
40 Hamar kapa, könnyen hagyta tisztit Dónát Mihály,
Egyenesen a' nyeregben ül Arkosi Mihály,
Nagy rankorban, rosz szandekben volt Teleki Mihály.

Nem oly betegh, a' miként nyegh most Kendefi Miklos,
Alattomban az halóban jött Zolyomi Miklos,
45 Pénze vagyon, tallért adgyon vén Cserei Miklós,
Pénze erszényel, kedves pénzél birhat Horvath Miklos,
Othon lakik, ben nyugoszik most Gavai Miklos,
Vice ispan, latrok parttyán nem volt Miko Miklos,
Vitézséget, bölcseséget tanul Bethlen Miklos.

Fogarásban méltosagban hagott Ugron András,
Nagy Szöllösről a' harcz helyrül mikor volt szaladas,
Mint lehetet a' kereket otta, ne erje mas,
Fogarásban vigyazásban légy, tisztedhez jól lás,
Jupiterrel, nagy hivevel aluszik jmmár Mars,
55 Keveset kölcs, tyuk, ludat tölcs, most hámlik jól a hárs.
Urasagra vagy nagy koncra Toldalagi Andras,
Hogy megh unta, csak elhatta tisztitt Pálffi Andras,
Sok embert veszt, nem csak ijeszt Csikban Henter Andras,
Remensegert szolgál azért Beszperenyi Andras.

Szekelyekre, peresekre akadott Torma György,
Eszere tértt, gratiat kértt idején Kapi György,
Sem kin, sem ben itt Erdélyben nem lakik Toldi György,
Sokat forogh, lassan ballagh elé Szentpali György,
Az malmaértt 's az vamaértt megh harczoltt Ozdi György,
65 Kardal szerzet jó hirtt nevet vitéz Cserei György.

Az praesidens, de nem pondens most vén Basa Tamás,
Tanacsott ad, ha pénzt nem ad koppasz Mikes Thamas,
Pénzt zörgethett, megh fizethet, hidel, Nemes Thamas,
Hét eördögött elijesztett volt Barcsai Thamas,
70 Tehetetlen, csak kelletlen már Teccsei [?] Thamas,
Exemptakert számos tallért gyűjtött Baló Thamas,
Már csak morogh, mint egy bolond vén Csekei Thamas.

Kolyikában, szörnyü kinban mégh Redei László,
Tömös várban, nehéz bajban vagyon Baló László,
75 Zaszlo tarto, csak mosolygo, vigad Dak . . i László.

Az portarul érkezett jól, megh jött Banfi Sigmond,
A csecz téjtül megh reszegültt volt Barcsai Sigmond,
Most töltözik, szörnyen hizik Haranghlabi Sigmond.

80 Mi nem bolond, igazatt mond pater Bojtos Joseph,
 Bar tanullyon, talat mosson mégh Tarcsai Joseph.

Szep termetü, jo erkölczö vidam Bethlen Farkas,
 Nem praedalo, sem koborlo hü Cserei Farkas,
 Ninczen pénze, elköltötte aztt Kalnoki Farkas,
 Hogy jól lakott, jól megh hizott, latom, Fólti Farkas.

85 Nagy erszenynyel, teli pénzel jö Banfi Dienes,
 Eszszel tellyes, talad szeles, nem öve Eörmenyes.

Mely nagy hires, nem olly bünös volt Mikes Kelemen.

Ne bujdossal, ithon lakjal, kerlek, Bethlen Elek,
 Ha nem vigyasz, szellyel setálsz, elpusztul a' telek.

90 Hogy földön jár, bizony, nagy kár, dölyfös Apor Lázár.

Bar ne sirna, csak penztt adna most Bethlen Ferenczne,
 Haza jött már, penztt adgyon bar Szentpali Jánosné,
 Az sok pénzel, mikor jö el Banfi Dienesné?
 Vagyon kincze, adgya ide Gyulafi Lászlone,

95 Ha akarna, megh valthatna most Rakoczi Györgyne,
 Az orszagertt adgyon sok penztt már Kemeny Jánosne,
 Csak ne sirjon, bar ne adgyon Barcsai Sigmondne,
 Megh sarczallyon, sok penzt adgyon Zolyomi Miklosne,
 Penze lehet, megh segethet Mikola Sigmondne,

100 Mind elasta, földben rakta pénzétt Lazar Györgyne,
 Sopankodik, csak bánkodik vén Pecsí Sigmondne.

Nagy elmevel, feles kécnczel vagyon Bethlen Janos,
 Ithon lakott, nem bujdosott szegeny Haller Janos,
 Munkaczban ültt, de megh szedültt ott Szentpali Janos,

105 Megh hazasult, nagy poczra ültt fösveny Kende Janos,
 Szörnyen üzi, jáj, nem éri a czéltt Daczo Janos,
 Frissen tanczol, vigan tapsol Keresztesi Janos,
 Szépen setal, verset csinál mostt Cserei Janos,
 Nemis harczałt, csak elfutott Toldalaghi Janos,

110 Mikor lehet, ele siet vitez Nemes Janos,
 Nyulatt kerget, medvet szöktet Udvarhelyi Janos,
 Szerenczét vár, ele jött már Nadudvari Janos,
 Sebessen futt, hamar eljutt gyors Nalaczi Janos,
 Batran lepik, sokat botlik, hid el, Koppasz Janos,

115 Csorda pasztor, partos lator volt Varadi Janos,
 Pokol kedvü, turo színü fő Poharnok Janos,
 Aranyat vér, ha hozzá fér, sok penztt nyer Jó Janos,
 Sokat vadasz, toban halász Csegei Vas Janos,
 Alazatos, talam partcs mégh Felvinczi János,

120 Szó kimondo, nem arulo hü Sarosi Janos,
 Lassan futhat, nem tanczalhat vén Szilagyi Janos,

Szántat, vettet, sok kast töltett most Kálnoki Janos,
Noha halgat, el tapogat Benedekfi Janos,
125 Gagyban lakik, sokat pökik ott Peterfi Janos,
Emberseggel, becsülettel tellyes Polyák Janos,
Fő presbiter, szent arbiter bölcz Enyedi Janos,
Angliabul, nem Romabul jött Szakmari Janos.

Majorkodik, nem vagyodik tisztre Horvath Kozma,
Jó etkeket eö főzethet, borsza nem csak torma,
130 Széna füvet, egy szép rétet nekemis adhatna,
Nem hizlallya es szarazttya lovat buza szalma,
Legyen eöve, nem Antale, a' szép arany alma.

Addigh eörze, hogy el veszte Csikot Petki Istvan,
Megh biztata, csak ott hagyta Gyergyott Lazar Istvan,
135 Segetsegre nem jöhetete el Ebeni Istvan,
Rak haton jártt, nemetett vártt akkor Torma Istvan,
Hüti hagyott, elosontott uratul Bott Istvan,
Szörnyen harcolttt, jo hirtt kapott vitez Ugron Istvan,
Kalauz volt, de elbujtt volttt akkor Palffi Istvan,
140 Bécz varaban csak hejaban ment Daniel Istvan,
Az orszagertt szenyved azertt rab Apaffi Istvan,
Fel tamadott, partolkodott Devan Kopasz Istvan,
Csak mosolyog, nem tantorogh már Redei Istvan,
Sok joszagott, méltosagott érdemel Kun Istvan,
145 Tecsik legény, igen serény kis Josika Istvan,
Az rosz cseppel szalmat csepel Angyalosi Istvan,
Innya ado, bor tékozlo most Barcsai Istvan,
Hannya magat, pöki markat Torotzközi[?] Istvan,
Igaz magyar, hasznott vakar Bellenyesi Istvan,
150 Igen jambor, hid el bator Böszörmenyi Istvan,
Tallertt szedni, késziteni siet Fabian Istvan,
Salyatatt eött, megh csömörlött attul Horvath Istvan,
Igazan nyomd, félre ne vond az kengyelt Racz Istvan,
Atkozodast, nagy karomlast szoltt Alvinczi Istvan,
155 Szallast osztott, ajandokott vár Tordai Istvan,
Törvényt csinál, sok pénzt fundal Szombatfalvi Istvan.

Békességet, kedvességet keres Haller Gabor,
Rokakat les, kuttyat keres, hallom, Banffi Gabor,
160 Rabsagban volttt, talam megh holttt szegeny Vitéz Gabor,
Ugy remellem, appro szótt nem hall Kendeffi Gábor
Tubakot szi, ebekre hi teged Farkas Gabor,
Fel zavara, csak ott hagyta Erdeltt Kende Gabor.

Nagy szótt halhat, meg nem csalhat senkit Kasza Sandor,
Megh házassult, 's megh jámborult immar Buda Sandor,
165 Sok pénzt gyüytött, el ügetett azzal Kövér Gabor.

139 <Paf> Palffi 143 Csa<gh>k 158 Rokakat <les> les

Mitt rythmizálsz, ha nem talasz kedvet, szegeny Lukác?
 A sok kénczel, bár azt hid el, hogy nem tied Munkác.
 Akárkije, legyen mase tul a' hegyen Balkác,
 Ha elhiszed, dézmat neked soha nem ad Bogács,
 170 Az sebedben 's erszenyedben nincz sok arany forgács,
 Ha elbujtal, csak halgatnal, tülem ez a' tanács,
 Csak legy jámbor te mindenkor, nem ver megh az korbács.
 Ne bankodgyal, vigan lakjal, jo hirtt mond a' tolmács.
 Ha meg sülhét, tied lehet az szép öröm kalács,
 175 Rionfalvan legy az dézman, azertt bar ne kiálcs,
 Egy-egy barant számodra szánt tenéked minden bács,
 Sok lecz szöget 's patko szöget ad neked a' kovács,
 Nagy vegh vasznott, nehez gondott szü neked a' takács,
 Jstentül varj, hüseggel jarj, jól tartt megh a' szakács.
 180 Negy szál decskat, szép palotatt csinál neked az ács,
 Megh szemlelik, 's mégh megh kerdik éltedben, te cse fács,
 Immár ne sirj, többet ne irj, kérlek teged, hogy tács,
 Egyenesen az öszvényen jarj, hogy ne legy kajács.

51/II.

Noha halgat, el tapagat Benedekffi János, (123)
 Gagyan lakik, sokat kopik ott Péterfi János, (124)
 Emberséggel, betsülettel tellyes Polyák János, (125)
 Fő presbiter, szent arbiter bölts Enyedi János, (126)
 5 Csak protestál, fél lábon áll immár Kéndi János,
 Szó fogado, igen biro eöreg Csiszár János.

Addig eörzé, hogy el veszté Csikot Petki István, (133)
 Nem álhatá, tsak ott hagyta Gyergyot Lázár István, (134)
 Segittségre nem jöheté el Ebeni István, etc. (135)
 10 Rák hátonn járt, németet várt akkor Thorma István, (136)
 Az országért szenved azért rabb Apaffi István, (141)
 Sok jóságát, ajándékat érdemel Kun István, (144)
 Szörnyen hartzolt, jo hirt kapott vitéz Ugron István, (138)
 Hüti hagyott, el ösöntött vrátol Bóer István, (137)
 15 Kalauz volt, de el but volt akkor Pálffi István, (139)
 Béts várában tsak hijában ment Daniel István, (140)
 Fel támadott, partalkodott Deván Kopasz István, (142)
 Tetzik legény, igen szegénny kis Josika István, (145)
 Az ros szalmát tsépel Angyalasi István, (146)
 20 Csak mosolyog, nem tántorog már Rhedei István, (143)
 Igen jámbor, hidd el bátor, Böszörményi István, (150)
 Hánnya magát, köpi markát Toroszkóji István, (148)

169 [Előbb:] Bogács 172 [Előbb:] korbács
 1 [Előbb:] Benedegfi 6 Csi(sán)szár 22 T(a)or(ask)oszkóji

Igaz magyar, mert hasznat vár, Belényesi István, (149)
Innyaado, boros hordo lött Bartsai István, (147)
25 Atkozodást, nagy káromlást szol Alvintzi István, (154)
Tallért-szedni, készíteni siet Fabján István, (151)
Igazán nyomdd, félre ne vondd, a kengyelt Rátz István, (153)
Salátát ött, meg csömörlött attol Horváth István, (152)
Istentül várt, nem vallott kárt, lám, Nalátzi István,
30 Otthon kotol, pörrel bajol Szombatfalvi István, etc. (156)

Alattomban az háloban jött Zolyomi Miklos, (44)
Pénzel tudos, sokkal ados még Kendeffi Miklos, (43)
Vitézséget, böltsességet tanul Bethlen Miklos, (49)
Pénzt számlálhat s tallért válthat most Cserei Miklos, (45)
35 Rosz erszénnyel, kevés pénzel birhat Horváth Miklos, (46)
Otthon lakik, tsak nyujtozik benn Pávai Miklos, (47)
Vjce ispán, latrok partyán nem volt Miko Miklos, (48)
Az halálbul, az rabságbul meg jött Tholdi Miklos, etc.

Hol Patakban, hol Munkáciban ül Rákotzi Ferentz, (12)
40 Dévát örzi-s-igen félti Keresztesi Ferentz, (2)
Bárány hussal, sok kaporral él Földvári Ferentz, (3)
Portára járt, de nem tött kárt Belényesi Ferentz, (4)
Másutt halgat, jól sétálhat még Pávai Ferentz, (5)
Követséggel, sok semmivel meg jött Horváth Ferentz, (6)
45 Betsültre s fizetésre méltó Stépán Ferentz, (8)
Nem vigyázott, szégyent vallott ám Piheni Ferentz, (9)
Hogy elől járt, másnak sok kárt tött Columba Ferentz, (7)
Ne tagadgya, tsak ki adgya pénzét Ugron Ferentz, (10)
Orrában szol, nem értem jól, mit mond Vitéz Ferentz, (11)
50 Sok aranyat, tallérokat adhat Kovátz Ferentz, etc.

Békességet, kedvességet keres Haller Gábor, (157)
Rokákat les, nyulat keres, hallom, Bánffi Gábor, (158)
Eöreg szot hal, talám meg hal most Kendeffi Gábor, (160)
Tubákat szí, ebédre hí, tudom, Farkas Gábor, (161)
55 Fel zavará, tsak ott hagyá Erdélyt Kende Gábor, (162)
Sok pénzt adhat, rabot válthat most Domokos Gábor, etc.

Az portarul érkezett jól, meg hid Bánfi Sigmond, (76)
Az csits tejtül meg részegült volt Bartsai Sigmond, (77)
Csak bánkodik, nem bizhatik már Felvintzi Sigmond. etc

60 Nagy szot halhat, meg sem csalhat senkit Kasza Sándor, (163)
Meg házassult-s-meg jámborult immár Buda Sándor, etc. (164)

Eszire tért, gratiat kért idején Kapi György, (61)
Sem kinn, sem benn itt Erdélyben nem lakik Tholdi György (62)
Marton telkét, mint nem övét bírja Cserei György, (65)
65 Buzát osztott s meg csatazott malomban Ozdi György, (64)

Sokat farag, lassan ballag elé Szent Páli György, (63)
Tehetetlen csak kelletlen immár Turzai György etc. (vö. 70)

Fogarásban méltóságban hagyott Ugron András, (50)
Uraságra vágy nagy koncra Tholdalagi Andras, (56)
70 Sok embért vesz nem tsak ijeszt Csikban Henter András, (58)
Hogy meg unta tsak el hadta tisztit Pálfi András, (57)
Fosztogato s tolvajkodo Bolyán Székely András etc.

Lám ihol : (21)

52.

1. Fegyvert s-bator szívet kel annak szerzeni,
A ki hazaiáért kész harczot próbálni,
Élet s-halál közöt szerencsét késerni,
Kard, sűrő lövés közt nem kell semmit félni.
- 5 2. Világ elöt szégyen házánk pusztulása,
Minden csata nélkül magyarnak romlása,
Nagy hírű nemzetnek praedára hullása,
Török dandároknak könnyen kóborlása.
- 10 3. Kedves békessegehez, mellyel csak hiteget
Az török bennünket, s-magához édesget,
Ne bizunk, mert mutat romlando üveget,
Vagy édes méz alatt nyuit keserő mérget.
- 15 4. Zászlod alá, hazam, kerd, iöien magyar Mars,
Sok sphahoglán ellen ki legyen veled társ,
Mert már honod alatt alig maradt az ars,
Félek raita, hogy te öved ne legyen hárs.
- 20 5. Szály ki hát almodból, míg pihenést vehetz,
Fogj fegyvert markodban, s-szabadulást nyerhez,
Es banatos ködbül maid öröme mehez,
Fel tett szandekodban kiuant véget érhez.
6. Jm hól sok bestia ellened kardot vont,
De ha serénységed tunyasagot el ont,
Sok zászlós kópiát hólgyával öszue ront,
Rendelt csoportokat szaggatva szellyel bont.
- 25 7. Virtus még közülönk szintén ki nem szakat,
Noha sok muszurmány bátorságra fakat,
Sokszor magyar miat török hold meg apat,
Most is éles kardunk hivelyben nem ragatt.

73 [Órszóként.]

- 30 8. Zaszlos magyar uitez túllönk ily jót kivan,
Jndullyunk meg immár kedues hazánk káran,
Ne hadgyuk töltezni poganyt magunk iavan,
Peldát kész mutatni egy vitéz magyar bán.
9. Ha magyar kard pogany kardal, öszve csördül,
35 Jól fordul a koczka, szerencsénkis pördül,
Bánatban bus elménk örömrre fel zendöl,
Vitézségünk miat pogány füle tsendöl.
10. Jgy iön meg házanknak regi szabadsága,
Banatos siralom örömünk váltságáha,
El pusztúlt földünknek lehet orvosága,
40 Jgaz magyarsághnak csak ez kívánsága.

53.

CSEKLEŠZY SÁNCSEBEN GENERAL MONTECUCOLLI 1663]

1. Szabadsághunk rontó, igazsághunk bontó szomszéd immár örölhecz,
Magyar vér gyülülü s- pinzunknek örölö, tollunkal ékesülhecz,
Mondgj jó hért szivednek, kevánt pecsenednek vég fogat keszerülhecz
- 5 2. Pusztaságh épséghe holt elevenséghe az magyar koronának,
Török, tatár, nemet *benünk* pusztit s-éget, nincs véghe predajának,
Tüz, láng, füst burittyá, hasznat szaporittyá a kincses *kamorának*.
3. Német *mitel* foghta, bélyeket el nyomta sziveket az uraknak,
Benna, süket és vak, vagyon gongya mert csak erszényere az papnak,
Szenvedj s-nem érti, *behunt* szemmel nézi csorbáját *magyar* napnak.
- 10 4. Artalmas tanácsok, istentelen ácsok s-kisedelmes kovácsok,
Eletünk fonalát, testünk szövöt szálát rosiz viselő takácsok,
Méregh keseríti, kit *nyújt*, *szegett hiti* mizzel *gyúrott* kalacsok.
- 15 5. Békekesség hajlika, s-oltalom árnyeka alat nagy kegyetlenség,
Méz szény alat méregh, hent alat rút férég fekszik *istentelenség*,
Ohatta s-nem otta, seöt maghais *toldta* terhünket a' németség.
6. Csalt reménségünkben, nagy nehéz igyünkben midön megh nem
segétet,
Taplált biztatással, de árultatással forróat alánek hevétet,
Gázolt táborostúl, mégh nem orszaghostul pogany kézre kerétet.

3 I fogad II vigh fogat 5 I benünket II bennünk 6 I koronának II *kamorának*
7 I mit el [!] II mitel] 9 I benunket; maghas II érzi be hunt; magyar napnak 11 II
szörit szalat rosiz viszalo [!] 12 I kit mint segétheti mizzel gyözöt II kit njuit szeget
hit; mészel gjurot 14 I hitlenség II istentelenség 15 I Ohaytya; bonta II Ohatta;
toldta

- 20 7. Jütt *eszesen s óva*, szerencsere soha mert fejét nem vetette,
 Hogy Magyar országhert a' német oncson vért, magyar nem
 érdemlette,
 Köszönd, hogy kényerét, tyúk, lud, borát, serét költeny segétette.
8. Ordinantiája vólt, hogy megh nem várja, ha gyün török vagy tatár,
 Ha sanczhoz nem bizik, szaladgyon mind vizégh, tágas ottis az határ,
 Ha azt sem álhattya, a' tulsó viz partya leszen nekék erős vár.
- 25 9. Sok abrakját hánta, sisakiat sem szanta, ebédgyet megh nem ette,
 Hordos bora maradí, fel saruban szaladí, portekáját ott hatta,
 Miúltá nap égen, soha olyan szégyen az *magyart nem küvette*.
10. Nem Isten az oka, hogy vakot a koczka gerdite romlásunkra,
 Hogy török és tatár, német, olasz, timár rohant kárvallasunkra,
 30 Hanem a' természet, hogy bennünk megh veszett és hozot siral-
 munkra.
11. Méltó vagy szánatra, van okod bánatra, keseredet magyar nép!
 Egy kevés szalmára, jutottal példára, maradtal csak mint egy kép,
 Szabadsaghod romol, házád pusztul s-omol, te oltalmad ront és tép.
12. Hol most végh házaid, az hol jó vitézid naponként nevedektek,
 35 Szép lakó helyeid, s-jo halász vizeid, a kik téged neveltek,
 Ékes siros fülded sok szép boros hegyed, kik meszére térjedtek ?
13. Titkos gyüülésghed, s-benned forró méregh ezeket el vesztette,
 Sok tanács veszélyed, nagy hoszu gyülesed romlasod segétette,
 Pörpatvarkodásod s-csálard vádolásod barátodat üldözte.
- 40 14. Nagy titulusra vágysz, noha vékony kalácz, aligh tingecz gunyódban,
 Űrös az erszényed, de prémes köntösöd méghis vilogh nyakadban,
 Megh maradasodra s-hátad oltalmara egy batka nincs zaczkodban.
15. Az török ereje, attyáé veleje hogy hazánkban érkezek,
 Véghbélj sokaságh s-az bosznáj gázságh hogy helyünkben férkezek,
 45 Irtam barátomnak, suri ispaianak, ezekreöl emlekezzék.

19 I eszedben szerencsere II Jajrt [!] eszessen s-ova 22 II meg ne 24 II Ha otsem
 álhattja az tulsó viz partja még most éleg erős var 25 II Sák abrakjat 26 I marad;
 szalad II marat; szalat potikat [i] ott felette 27 I az égen; nem küvette az magyart II
 nap egen soha illjen szegjen magjaron nem követ [!] 28—42 II [Hiányzik.] 34 I
 nevedeknek [A rím miatt jav.] 43 II s-attja veleie hogj hazunkban 44 II s bosznai;
 ferkezik 45 I barátimnak II barátomnak

INTÉS

Minden igaz meg téro bünösökhöz

1. Máriák vagytoké vagy nagy bünös Márthák,
De tudom a' Jésus érdeme küül Arvák,
Jertek, mert ez Jésust, sok bünösök várták,
Kik hozzá meg térték, érdemét meg látták.
- 5 2. Most-is a' Kegyelem meg eredt válluján,
Tsak ne heverj tunyán bün lágy derekallyán,
Induly meg Kegyelem szava hivatallyán,
Ne kinlodjek lelked kárhozat rosز dallyán.

[SZENT SZELENZE]

ELÖL JARO DOLOG

Nota. Pusztában Sidokat vezérlö jó Isten

1. Közönséges esset lön Adám esete,
Mert mindent szivében halálra sebhete,
Christuson küül senki tiszta nem lehete,
Artatlant az Isten egyet sem lelhete.
- 5 2. Jérusalemreis e' Tüz ki árada:
Mely miatt sok lelkek gyükere szárada,
Ebben szenteknekis inok meg fárada,
Eva szülöttire éktelen kárt ada.
- 10 3. Keservesen kiált Dávid ez esetből,
Hiti kezét nyujtya Istennek mélységből,
Siet szabadulni e' szörnyü inségből,
Lelkét az Istenhez önti reménségből,
- 15 4. E' szegény Aszszonyis mivel Adám magva,
Ihon a' bün szivét mardossa nagy agva,
Bünös e' városban s-egyedül vánn hagyva,
Lelki fertelmében szive fö bágypadva.
- 20 5. Olthatatlan tüze gerjedez bünéjért,
Pokolnak gyötrelme undok esetiért,
Lelke esmérati fetreng fertelmijért,
Bujdosik mint egy Juh égö sérelmiért.

3 lehet 4 lelhetee.

6. Tzégérül tétetett szegény ki bün miatt,
Szive insegueben mint fü tsak el hirvatt.
Keresi Kegyelmet szivében ki irhatt?
Illy fene bajnakal egyedül ki birhatt?
- 25 7. Vigyázo elméje s-ébren bün alatt-is,
Ertekez Jésusról ha magán hagyott-is,
Noha büne miatt árvául maradt-is,
Mint kis szárnya szeget madárka bádjat-is.
- 30 8. Keresi lelkének hol találná helyét,
Mellyért kezeivel veri szive melljét,
Utállya bün miatt undokult személyét,
Szivre nyilaltatya meg büzhött fekélyét.
- 35 9. Bátorságot vészen hogy a' bünöshöz tért,
A' Fariséushoz Jépus bé menni mért,
Hiszi hogy siralmas szava szent szivet sért,
Bizik, mert érette Jépus szüböl vért mért.
- 40 10. Rettegteti vétke hogy hozzá ne mennyen,
Büne oldására ne beszéllyen fennyen,
De lelke gyötrelme gyöttri hogy ne féllyen,
Söt illy vendégségben ez vendégel éllyen.

APPLICATIO SZABD MAGADRA LELKEM.

1. En lelkem te rádís a' bün el áradot,
Mely alatt szivem-is bádjadva fáradot,
Tsontomnak veleje majd mind ki száradot,
Adámnak esete hogy réám maradot.
- 45 2. Az Ur Városában teis nagy bünös vágy,
Vétkidért hited-is majd már éppen meg fagy
Mond ezt Jépusodnak engem Úram ne hadj,
Illy nagy gyötrelmimben érdemedből részt adj.
- 50 3. Oh Arva lelkemen Uralkodo sok bün!
Melyre Istenemtől szakadásom tsak vün,
Sátán szavainak mihelyen lelkem hün,
Oltalom bástyáján ottan marada kün.
- 55 4. Vajha bün álmából egyszer fel serkennél,
Kárhozat sárából Istenhez sietnél,
Biród haragjától így üresedhetnél
Bizony Jépusodnál így kedves lehetnél.
- 60 5. Tanuly ez özvegytől ki példa térésben,
Ösztönözö eszköz Istenhez menésben,
Eleven tanuság kegyelem kérésben,
Christus érdem által üdvesség érésben.

6. Fél szegény de mégis im Jészushoz mégyen,
Maga meg alázva hogy Urához férjen,
Azon serénykedik bünéből ki térjen
Szép eleven példa egyebeknek légyen.

65 7. Légy lelkem-is példa igaz meg térőknek
Elöttök jároja Istent keresőknek
Igaz utáloja bünben fetrengőknek,
Légy hü sereg fia Szent Nyáj követőknek.

ELSŐ RESZ.

Elő Vévé a' drága kenetnek Alabástrombol tsinált edényét. Luc. 7. v. 37.

70 1. Szent Szelentze készüly, s-Jésus szivében füly,
Oh Istennek lelke engem ujjonnan szüly,
Kegyelem kéréstől lelkem most meg ne hüly,
Azért hogy kegyelmet nyerj magánoson üly.

75 2. Ihon ez a' szegény szelentzét vevé,
Töredelmes szivét kenettel bé tévé,
Bün mardoso foga szivét addig évé
Mig magát kegyelem edényivé tévé.

80 3. Nem száná költségét ez drága kenetre,
Tsak juthasson Christus által az életre,
Késziti hitt kezét kegyelem vételre
Kisztteti a' Jészust szép válasz tételre.

4. Alabástrom köből e' szelentze metzve,
Kiben drágá kenet van bé téve tetzve,
Tündöklő szép finyes annyira van edzve,
Szép illatját Jésus vehesse érezve.

85 5. Alabástrom fejr tündöklő s-világos,
Törve a' sérvésre igen drágalátos,
A' kenet tartásra hívösítő, s-szagos,
Romlás ellen-is jó s-igen használatos.

90 6. Damascus táján ez bövön találtatik,
Még-is tzifrán nagy költségel tsináltatik
Ezzel az Ur Jésus imé kináltatik,
Benn lévő kenettel nézd mint onszoltatik.

APPLICATIO. SZABD MAGADRA LELKEM.

95 1. Lelkem, ez szelentzén az épp szivet értsed,
Bünnel Jésus szivét kérlek meg ne sértsed,
Söt ezt az Istenhez sietve készítsed,
A' keresztfán véle mindgyárt fel feszítsed.

2. Nagy munkával jutnak szelentze metzéshez,
 Így az Isten lelke ujjonnan szüléshez,
 De ha juthatsz szépen a' fényesüléshez,
 Bizvást a' Christushoz járuly vendégséghez.
3. Ebben drága kenet a' szü töredelme,
 Üvezítő hit illatos segedelme,
 Elő reménségnek mennyei értelme,
 Nem járulhat ehez bün dohos fertelme.
4. A' kitt meg kentenek ama' szent kenettel,
 Meg ajándékoztak Drága Uj étellel,
 Mint ha fel emelték volna a'kezekel,
 Sirból vonták volna ki sok kötelek-el.
5. Az Alabástromnak szép tulajdonsági:
 Ekés, Fényes, Sima, Tündöklő; s-josági
 S-hideg természetü, hogy kenet osági
 Ne szereztessenek, s-undok Poshtatsági.
6. Illyen légyen a' szü hittel szép, és ékes,
 Tselekedetek-el tündöklő és fényes,
 Ne légyen bünöktől undok s-kelevényes,
 Isten áldására negédes, s-rut kényes.
7. A' Tündöklő simát nehéz meg foghatni,
 Így a' tiszta szivet bünre nem lophatni.
 Könnyeb fertelmektől sokszor meg ohatni,
 Hogy sem hitt szikráját benne el olthatni.
8. Hideg természetü légy hogy ne égj bünben,
 Ne emészen Isten haragja tűzében,
 Hogy hütt által részt végy drága szerelmében,
 Maradj szü örökké Christus erdemében.
9. Te-is tégy szert szüre lelkem, s-szent kenetre,
 Hogy így által mehes amaz Uj-életre,
 Christus hited által vigyáz életedre,
 Visely gondot tsak te tiszta szelentzédre.

MASODIK RESZ

Meg álla Jézus lábainál hátul. v. 38.

1. Oh drága szemérem s-szent alázatosság,
 Mely meg gondollya hogy itt a' nagy Királyság,
 A' mennyei dütső Császári méltóság,
 Kiben tökéletes Isteni valóság.

- 135 2. Nem mér szemben menni mert büneit látja,
Büne dohát Jézus félt nem álhatya,
Ezért maga szívet tsak hátul állatya
Keserves zokogva könyveit folytatya.
- 140 3. Nem vagyok én méltó szívében gondollya,
Hogy Jészushoz férjek lelkét úgy vádollya,
Bün, s-Sátán-is szívet rágva ostromollya,
Világ-is boszszuját kinokal tromfollya.
4. Büne botsánatlan bünös vigan még nints,
Illy Magistratustol hittel nints még nyert kints,
Lelkében kiáltya oh érdemed rám hints,
Hogy Lelkem bünében ne kárhozzék, most ints.
- 145 5. Gondollya Vér folyást hittel orvosolta,
Ama' szeginy Aszszony ki Jészust ostromlta,
Tsak ruhája premit hátul ujjal nyomta,
Orvoslo érdemet mégis ki ontotta.
- 150 6. Nem keres asztalon Kegyelmi Kenyeret,
Tsak morsalékval-is erősithet eret.
Hátul álva nyomhat olly kegyelmi teret,
Nem sorollya kinra Törvényi tekeret.

APPLICATIO. SZABD MAGADRA LELKEM.

- 155 1. Lelkem szemben menni hogy mérsz a' Jézus-al!
Mert nem éltél hiven ez drága virtusz-al!
Vidámodtálé meg kegyelmi Myrtus-al!
Holtál, s-Támadtálé együtt a' Christuss-al?
- 160 2. Ally külön s-verd mellyed a' Publicanus-al,
Mig szent helyre mennél a' Phariséus-al,
Rejts el szived, s-szined nagy könyü hullatásal,
Úly tsak magánoson, s-sirj Jeremiás-al.
3. Bizony nem méltó vagy hogy szemben beszélhész,
Ki tsak bün s-halál vagy étlettel ben lehess,
Bár tsak háta meget kis helyetskét lelless,
Hónnan hitből sirást szent szívében önthess.
- 165 4. Gondold meg mennyiszer pökdösted ortzáját,
Szívében bé szurtad bünöd vass lántsáját,
Vétkid-el rontottad kegyelmi páltzáját,
Sokszor pusztítottad lelked szép hazáját.
- 170 5. Ha szemben mégy véle vakmerőség lészen,
Feledéketlenné ez bünödről téssen,

De ha szemérem s-hitt szivedben lesz készén,
Pokol gyötrelmiből szaladsz, mint hal vészen.

- 175 6. Alázd meg hát magad, s-tsak háta megé ály,
Hittel vond erejét, hogy kegyelmet talály,
Por s-hamu kenyér-rel badjat szivet táplály,
Kegyelmi oszloptól hogy bünödért ne vály.

HARMADIK RESZ.

Sirván. v. 38.

- 180 1. Siralmon kezdi el ez Aszszony esetit,
Jaj szóval terjeszti Jésusra sebeit,
Keservesen vallya fajtalan vétkei,
Zokogva számlállyá iszonyu büneit.
2. A' lelki sirásnak Szü buzgo forrása,
Ezt kegyelem keze, ha bünért meg ássa,
Könyveit osztatya, ugy hogy ennek mássa,
Nem lehet; Ephraim mint sirt minden lássa.
- 185 3. A' könyvező szemet édes Anya nézi,
Méhe kis szerelmét az ölében vészi;
Mikor a' szü könyvét szívében bétészi,
Jesznak, érdemes testét hittel észil

APPLICATIO. SZABD MAGADRA LELKEM.

- 190 1. Fakazd ki szivedet Jéus elöt lelkem,
Vald meg sirva hogy tsak undok bün volt étkem,
Istennek orrában hatot dohos vétkem,
Mellyel Jéusomnak szívet sérten sértem.
2. Sirj hogy tisztán szived büntöl nem tarhattad,
Halálos fenétöl nem oltalmazhattad,
195 Bünnek fertelmétöl magad nem ohattad,
Bünre gerjedező tüzed nem olhattad.
- 200 3. Sirj szomorításán édes Jéusodnak,
Soc fel feszítésén áldot Christusodnak,
Bün tüzétöl igy meg hivat Myrtusodnak,
Jajgasd nints gyümöltse semmi Virtusodnak.
4. Sirt Szent Peter tudod hogy Urát tagadta,
Féltében haromszor meg-is nem valhatta,
Meg ázott ortzával bünét ki mondotta,
Kegyelmeben lelkét ez által állatta.

- 205 5. Boruly le s-mondgyad ezt: Istennek Báránya:
Imé szegény lelkem erdemed kívánnya,
Juhaid közt lelkem, s-szivem azt kívánja,
Hogy ne maradgyon benn bünöm maradványa.
- 210 6. Bár tsak morsalékját ádjad érdemednek,
Egy kis szikrátskáját áldot kegyelmednek,
Tsak falatotskáját lelki kegyelmednek,
Egész voltát vészem kívánt szerelmednek.

NEGYEDIK RESZ.

Könyveivel öntözi a' Christus lábait.

1. Ki buzdula könyve Jésus lábainál,
215 Nem találz egyebet könyhullatásinál,
Szívében fakadot buzgo forrásinál,
Nem halhatz egyebet bö zokogásinál.
2. Könyveivel mossa Jésusnak lábait,
Mellyel nézd enyhíti bünének Atkait,
220 Könyhullással tölti Gehenna árkait,
Kegyelem kérésre készíti markait.
3. Tsuda szü hártýája hogy meg nem fakada,
Illy bö könyhullásra szem ki nem apada,
Bün szövvényében lába nem akada,
Büne botsánatra Szent Sziv ki hasada.
- 225 4. Bö könyv hullatás ez, Mely lábokat moshat,
Bün bánásnak jele ki illy jókat oszthat,
Ennyi keserves jajt Christusra oszlathat,
Szüböl könyhullatást mint Patakot szórhat.
- 230 5. Szemeivel eddig gonoszságokra élt,
Fajtalan bünökre mikor tsalt mást nem félt,
Bün kesivel szívét éktelenül metélt,
Lélek isméretre öntött undok fekélt.
- 235 6. De nézd most szemeit könyv kutyává téski,
Falatját hamuval s könyvhullással észki,
Többé gonosz tsalnak szemeit nem véski,
Mert látja Jésusnak sebeiben részi.

APPLICATIO. SZABD MAGADRA LELKEM.

1. Lelkem könyvhullásod te-is önts szivedből,
Mosogasd lábait tellyes szerelmedből,
240 Ez Jésust te soha ki ne vesd elmédből,
Igy fogyatja mérged halálos sebedből.

2. Szivednél drágábnak tarts Jésus lábait,
Nézzed büneiddel rakodat vállait,
Keresztfán mint holtnak le tsügget tagjait,
Ki folyt vérét mellyel mossa juhait.
- 245 3. Gondold meg hogy könyved az mint lábát mossa,
Igy vétked kigyója szivedet mardossa,
Lelked isméretit rágva harapdossa,
Ha Christusod nem szán im majd fel faldossa.
- 250 4. Alázatosságnak tsalhatatlan jele,
Mert érzezet szüre bün sanyaru tele,
Minden vigassága szeginynek el kele,
Mert számtalan bünre nints ládd ennek fele.
- 255 5. Lábaihoz esvén mondjad még mosogás,
Oh édes Jésusom bünömből oldogas,
Romlot tagaimban érdemel toldozgas,
Senyvedt romlotságom nézd, s-szépén foldozgas.

ÖTÖDIK RESZ.

Hajával Szárazgatya, s törölgeti. Igy szoll:

1. Szem maszlagolásra fodoritot szép haj,
Miattad érzezet szivemre ez nagy baj,
260 Szivet tsábitottál, s-im lelkemen már Jaj,
Vétkim büntetéssel zugnak mint sebes zaj.
2. Kevélység Tzimere voltál hajam szála,
Érted sok kinvállás nézd szivemre szálla,
Mellyért Jésusomnak tsak hát megé álla,
Elég ha találhat érdemet tsak nála.
- 265 3. Szemeim követték hajam ékességét,
Szivem gyönyörködve üzte negédségét,
Turta szám vétkeknek bö fertelmességét,
Akar ki láthatta bünre fenességét.
- 270 4. Mikor Istenem hivt fő kopaszításra,
Akor fel készültem haj fodorításra,
Lábam ékesgettem pompás sétálásra,
Nyargalt szemem szélel szem maszlagolásra.
- 275 5. Szentelen szavaim szemérem küül voltak,
Hitem s-jó felelmem bün miatt meg holtak,
Tagaim a' Sátán pártýára hodoltak,
Ezért szabadoson tsak bünt, s-kárt koholtak.
6. Most már le eresztem hajam fodorékját,
Ki oldozom tzifrán szedet fonatékját,

280 Kevély negédsegnek minden aprolékját,
Ki irtom szivemből mint bün toldalékját.

7. Könyveimet törlöm ékesitet haj-al,
Kit régen pompáson tzifrátam nagy bajjal,
Rovátkoson tsinált melegitet vas-al,
Lelkem az igitöl maradt üres has-al.

285 8. Törlöm könyhullásom hogy bünöm száradjon,
Jésuson küül máshoz lelkem ne fáradjon,
Tsak egyedül irat sérelmemre adjon,
Bünömért kárhozat tüzében ne hadjon.

APPLICATIO. SZABD MAGADRA LELKEM.

290 1. Hát te lelkem mit ülsz kárhozat párnáján,
Kedvedre nyujtozol Pokol tüze langján,
Ihon most az érdem meg eredt válluján,
Ne füd kinod tüzét restseg derekallyán.

295 2. A' mi ékességet találhatz ellene,
Mely miatt sebedhez férhetne olly fene,
Ronts le, alázatt szü találtassék benne,
Irtsad sok bünödet ki undokká tenne.

300 3. Bünnek buborékja kevélységből eredt,
Kárhozat sárában mint ebb ugyan feredt,
Mint egy lelki fene szüben mindent fel ett,
Mikor minden szégyent lelkem tsak félre tett.

4. Lábaidat Jésum törlöm hajszałom-al,
Füledet terhelem siralmas jaj szóm-al,
Szivedet érdeklek sullyos panaszom-al,
Légy kegyelmes kérlek, s-ne verj fájdalom-al.

HATODIK RÉSZ.

Tsokolgatya.

305 1. A' Fajtalan tsok, bün elöl járo bére,
Derekas vétkeknek mint egy Hofmestere,
Arultatásnak-is egy tsalárd Cimere,
Pokolra vezető Sátán fő mestere.

310 2. Menyit maszlagoltál szemedel a' bünre,
Anyit tsábitottál tsokod-al a'törre,
Lelked szemeivel nem néztél az örre,
Mint oktalan állat vezettél a' tsöre.

315 3. Eltednek virágát bujaság fosztotta,
Szilaj Ifjuságod mint szél elosztotta,
Ezzel Istenedet gyakran boszszontotta,
Istened-is átkát már rád ki ontotta.

- 320 4. Ez Aszszony tsókjával bujaságát üzte,
Mely által szerelmét szerelmére füzte,
Ezzel tisztaságát földig le tsepülte,
Artatlanságát rut bünben bé képülte.
5. De most Jesus lábát tsokjával illeti,
Szerelmét Urához ezzel el hiteti,
Iésus érdeme-is im ha meg ihleti,
Könnyebben holt lelkét így meg élesztheti.
- 325 6. Mely tsokot az előtt az ortzákra hintett,
Akor tzifra lábra ingyen sem tekintet;
Azzal most alázott szível lábót hintet,
Mellyel minden szegény bünöst igen intet.

APPLICATIO. SZABD MAGADRA LELKEM.

- 330 1. Vedd eszedben magad te-is bünös lelkem,
Mert ládd a'kegyelem Urát hogy fel leltem,
Siralmas Ortzával már régen kerestem,
Szoly így azért néki, lád halálos estem:
- 335 2. Oh engesztelődjél tsokimra Ur Jésus,
Nézd meg édes lelkem szivem bünért mely bus,
Oh szerelmes Uram illy bünöstöl ne fuss,
Jövel, s-bádjat lelkem segedelmére juss.
- 340 3. El forditom számat vétkes áll Ortzáktól,
Néked adtam szivem, s-fél már mint Urától,
Nem szakad el többé drága Christusától,
Nem részegül Világ mérge adásától.
4. Apolgtalak Jésus hogy réám tekints már,
Nézd meg hogy tsak téged lelkem szomjuhon vár,
Itiletre vonnyad lelkemet mindjárt bár,
Nem marad lelkemben undokito bün s-Sár.

HETEDIK RESZ.

Drága Kenettel keni lábait.

- 345 1. Igaz meg térésnek jeleit mutatá,
Lelki kesergésnek könyveit folytatá,
Hajával lábait szeginy szárazgatá,
Edes tsokjaival bünért apolgatá.
- 350 2. Ihon kenetjét-is lábaira önti,
Sok pinzében álo szerszámát rá tölti,
Szüböl köny-hullásit szent szivében döjti,
Szive s-lelke körül mi vann bövön költi.

3. Drága, s-szép ez kenet de bővön ki ontya,
Mert sullyosabbat nyom kárhozatra fontya,
355 Fél hogy bünnel frigyét ha viszont fel bontya,
Gehennában tsak égh lelkével a' tsontya.

4. Ez kenet igaz hitt, s-szép engedelmesség,
Mellyel illetetik ez mennyei felség,
360 Származik-is töle bünre kegyelmesség,
Bün romlotságából érkezik nagy épség.

5. Ez Kenetnek drága jo illatossága,
A' szép igaz hitnek ő tulajdonsága,
Mellyel bün botsánat igaz valósága,
Meg lesz s-töröltetik bünnek undoksága.

6. Mihelt a' Jésushoz ez bünös bé lépék,
Láb tsokolásától addig meg nem szünék,
365 Mig ez szent kenettel lelke el érkeznek,
S-Lelke szent szivében Jésusnak férkeznek.

7. Erdemét Ur Jesus réjája ki önté,
370 Kegyelmes szavával szegint meg köszönté,
Sok bün botsánatyát eleiben tölté,
Erdemes Köntösét magára fel ölté.

JÉSZUS SZAVAI A' BÜNÖS ASZSZONYÁLLATHOZ.

8. Mondván: ne fély szeginy bünös Aszszony állat,
375 Kit bünöd doháért senki el nem álhat,
De kegyelmet nálam látod ez találhat,
Ki lelki tsokjával, s-hitivel táplálhat.

9. Oh édes léányom látom hogy bünös vagy,
Hited melegségét majd meg észí bün fagy,
380 De tsak igaz hitet, s-térést most nékem adj,
Meg óldlak bünödből, hogy soha el ne hadj.

10. Minem igazakért küldött engem Atyám,
Sem nem a' Szentekért szült világra Anyám,
Hanem bünösökért lön én sok nyavalyám,
Isten haragjának sajtoját én nyomám.

385 11. Valamenyi bünös az Istenhez meg tért,
Az én érdememhez hittel elsöben fért,
Töredelmes szivel ha ki engem el ért,
Az a' menyországban vett jutalmot, s nagy bért.

390 12. Dávidnak büneit én botsátottam meg,
Ephraim siralmit én halgattam tsak meg,
Manassest vas lánczbol én szabadítottam meg,
A' Publicanust én igazítottam meg.

- 305 13. Engemet Szent Péter tudod meg tagada,
Háromszor, mely miatt bűn hozzá ragada,
De mihelt énnékem meg tért szivet ada,
Pokolra nyomható bűne le szakada.
- 400 14. Saul dühösködik vala hiveimre,
Fegyverrel, s-sok lántzal siet népeimre,
De nem *néz* hivekre néző szemeimre,
Otalmokra ki nyilt drága szemfényimre.
15. Nem szenyvedhetém el hiveim siralmát,
En rontám meg Saul fel dühött hatalmát,
Komorniknak adám *érdeme* jutalmát,
Lydia én bennem találá nyugalmát.
- 405 16. Corneliusnak-is könyörgését hallám,
Hitből Böjtölését szivemből jovallám,
Szent Péternek oda mennyen meg sugallám,
Kegyelmekkel háza népét meg fuvallám.
- 410 17. Jákob engem győze meg erős hitivel,
Abrahám áldozni fiát viszi így fell,
Moises könyörgését én bennem kezdi el,
Bűnök botsánatért tsak bennem hinni kell.
- 415 18. Ne fély, bizzál teis mert im kész érdemem,
Erőtlen hitedben eröm segedmem,
Nem hadlak sirtodban vigasztal kegyelmem,
Im szivemben vészlek bűnből tért szerlemem.
- 420 19. Aldot orában volt én hozzám jövésed,
Szemed könyveivel lábom öntözésed,
Nem árt a' Sátántól, s-büntől kötözésed,
Jobb karom ereje léssen őrizésed.
20. Meg óldom bűnödöt, s-meg botsátom éppen,
Vérem-el fertelmid im el mosom szépen,
Mellyet el nyerél most hittel tsudaképpen,
Teis ditsirj engem lelkeidből végképpen.
- 425 21. Ditséretet nyere ez az Ur Jésustól,
Bűn botsánatjával rakodék Christustól,
Fel ékesiteték ez lelki Virtustól,
Eletre illatot von illy szép Myrtustól.
- 430 22. Nagy örömmel mégyen régi hajlékjához,
Örvendetes szivel szeginy Cellájához,

Ditsekedik hogy fért hittel Christusához,
Menyországi kintses gazdag Tárházához.

23. Békeséget szerzet kesergése után,
Nem ered már többé a' Sátán, s-Bűn után,
435 Nem részegedik meg Világ tsalárd kutján,
Meg sem botlik fertelmeseg undok utján.

APPLICATIO. SZABD MAGADRA LELKEM.

1. Lelkem tettélé szert szü szelenczéjére,
Abban valo drága hitnek kenettjére?
440 Sirván könyhullásod mértedé testére?
Hullattalé egy tsep könyvet láb fejére?
2. Hol vann hajad szála kivel könyved töröld?
Tsokolásid köve között bünöd öröld,
Fene Oroszlányi vétkeidet hol öld,
Ütközet mezejen homlokod fel töröld
- 445 3. Ez szeginy és bünös Aszszony légyen példád,
Nézd meg meg térésre eleven tükört ád,
Melyből élet Urát nyilván szemed-el ládd,
Nem fog kárhozatra ellened semmi vád.
4. Jere essél mingyátt lábaihoz hittel,
450 Mondjad hogy Jéusod érdemével birt el,
Szerelme szivedet el ragadta, s-vitt el,
Hogy bünöd már többé ne támathasson fel.
5. Oh édes Jéusom érdemed rám hintsed,
455 Kinél gyógyulásra menyben nints jobb kintsed,
Edes szok-al hived hogy ne fellyen intsed,
Boldogság nyeresre sietvén készítsed.
6. Hogy vehessem tölled bünöm botsánatját,
Gyakorollyam holtig vétkimnek bánatját,
460 Öntessem lábodra könyvem folyamatját,
Láthassam Egekben még kegyelem Atyát.
7. Meg nyugszik már lelkem drága érdemedben,
Mert imy részt véheték nagy bö kegyelmedben,
Nyugos én Jéusom szived szerelmében,
Vigy bé Országodban Szentek seregében.

CONCLUSIO.

- 465 1. Ez néhány versek-et egy nagy bünös irá.
Melyre nagy sok büne, s-undoksága bírá,
Hol légyen Kegyelmi forrás igazit rá,
Ez a' Jéus szive, lelked bátor bizd rá.

- 470 2. Gondold meg a' bűnök rettenetes tűzét,
Kénzo égésével együtt dohos bűzét,
Nem buhatod végig sövevényes fűzét,
Mert meg ferteztetted lelked kegyes szüzét.
- 475 3. Eleven példátok ez az aszszony légyen,
Bűnben meg avultság tunyákká ne tégyen,
Kiki szelentzében Szent kenetet végyen,
Hogy bűn botsánatra a' Jészushoz férjen.
- 480 4. Kegyelem ideje vagyon még melyben élsz,
Ez Christushoz járulsz bizony ha büntől félsz,
Ha hozzá nem sietz itiletről mitt vélsz,
Pokolbol gyötrelmet a' Lázárnak beszélsz.
5. Azért ne halaszszad a' Christushoz menni,
Bűnöd botsánatját kegyelméből venni,
Undók büneidről hitből vallast tenni
Örök boldogsagban Ur Christus-al lenni.
- 485 6. Ezer hatszáz hatvan négy esztendő vagyon,
Második ho első hete sujta agyon;
Engesztellyük Istent békesseget adgyon,
Ily rutul mint eddig praedálni ne hadgyon.

VraM, nInCs It Ió gonDVlseLés.
1664.

56.

Ex Matthaei 26 v. 75.

SZENT PETER NAGY KESERVESEN SIRA

Nota: Haragodnak nagy voltában.

- 5 1. Oh értem szenvedő Jésum,
Tölem ne fuss
Noha meg tagadtalak;
Keserves nagy kinaidban
S-kinzásidban
Tsak egyedül hagytalak.
- 10 2. Esetemet jaj meg vallom
S-nem tagadom
Mert ellened vétkeztem;
Nagy erős esküvésemről
S-kötésemről
Hamar el feletkeztem.

3. Oktalan állat szavára,
S-szép hangjára
15 Lelkemen el keseredék;
Kegyelmes tekintésedre
S-intésedre
Bűnöm rám nehezedék.
4. Emlekezem mondásodról
20 Intő szodról,
Hogy téged meg tagadlak,
Világi kis felelmemben
S mentségemben
Háromszor meg nem vallak.
5. Oh ortzám pirulva megyek
25 S-helyt keresek
Holl bűnömöt sirassam.
Világi rossz társaságot
S-nagy hűságot
30 Erted hogy el hagyhassam.
6. Lelkem keserves nyegését
Gyötrődését
Tekints szived szemével.
35 Lásd meg bűnöm miat sebét
Enyhítsd tüzeit
Kinod Szent érdemével.
7. Szemem nem szünik sirástol
S szivem jajtól,
40 Mig kegyelmedben jutok;
Ezért édes Idvezitöm,
S-jó segítöm
Im Szent öledben futok.
8. Példa vagyok meg térőknek
S-jót kerőknek
45 Mert lelked meg illete
Mikor kárhozatom tüze
Hozzád üze
Szerelmed meg-sebhete.
9. Ne utály s'-ne vessel töled
50 Mert belöled
Foly örök élet vize;
Adjad hogy bűnös lelkemnek
S-sebeimnek
Légyen gyógyító ize.

B A L O G H Z S I G M O N D

CANTIO PULCHRA

1. Banotimnak örvennyében
 Jai mint essém nagy véletlen,
 Nints ki szánya szegény fejem
 Te kivüled, én Istenem.
- 5 2. Az tavaszi szép időnek
 Látom, mindenek örülnek,
 Erdők, mezők meg zöldülnek,
 Az madarak enekölnek.
- 10 3. Le görögven szemem *könyve*
 Sirván nézek mindenekre,
 Mert hazámnak gyászra fordult,
 Az mint látom, szép czimere.
- 15 4. Oh átkozot gonosz ora,
 Ki engemet bujdosová
 Tettél illy nagy vándollová,
 Hogy iutattál illy nagy bura!
- 20 5. Gondolatim tsak hazámrul
 Vannak atyám fiairul,
 Io akaro barátimrul,
 Kedves édes szomszédimrul.
6. Homályban bé merült napom,
 Gyászban öltözöt csillagom,
 Mert virágzo állopotom
 Keservessen iut eszemben.
- 25 7. Jo akaróim, vitézek,
 Kik hol vattok, végbéliek,
 Isten légyen már veletek,
 Emlékezetben legyetek.
- 30 8. Gyakor szerentsés csatákat
 Vitézül néktek kívánok,
 Adgya Isten iövendöben
 Ti veletek egyetemben,
9. Mindenben Isten vezértek
 Légyen, vitézek, tinektek,

- 35 Mikor pogányokkal vittok,
Nemzetünkért vagdalkoztok.
10. Oh én kedves laktam földem,
Ki engemet föl tartottál,
Szárnyomra is botsatottál,
40 Isten álgyon bö áldással.
11. Nem szolhatok im már többet,
Mert bu bánát én szívemet
Fujtya, fagatya testemet,
Meg keseredet szívemet.
- 45 12. Drága laktam szép földemben,
El hiszem azt iövendöben,
Kit lásjon meg az én fejem,
Hogy lészek még vigh örömben.
- 50 13. Ez éneket egy idő korban,
Dráva Mura közt laktomban,
Szerzem Csák Tornya várában,
Zrényi Miklos udvarában.

57/II.

TAVÚL LÉVEN MAGYAR HAZÁJARÚL SÓHAJTOZIK

- (1.) 1. Bánatimnak örvényében
Jaj mint estem nagy véletlen!
Nints, ki szánnya szegény fejem
Te kivüled, én Istenem!
- 5 (2.) 2. Az tavaszi szép üdönek
Lám, mindenek hogy örülnek!
Erdök, mezök meg zödülnek,
Kis madarak énekelnek.
- 10 3. De szívem tsak hágy bánatban,
Vagyon holtig való gyászban,
Szemem úszik könyhullásban,
Vagyok sürü zokogásban.
- 15 4. Nyomorúság állapotom,
Idegen földön lakásom,
Gyász fel kelésem, járásom,
Jaj szó minden mozdulásom.

- 20 5. Jaj az idegen nép között,
Isméretlen emberek közt,
Mert nem kedveznek ök annak,
Akit jövevénynek tartnak.
- (4.) 6. Oh átkozott gonosz óra,
Ki engemet bujdosásra
Vitt el engem vandorlásra,
Hogy jutottam illy nagy búra!
- 25 (3.) 7. Le csordulván szemem könyve
Sirva néznek mindenekre,
Mert hazámnak szép czimere
Keservessen jut eszembe.
- 30 (5.) 8. Gondolatim tsak hazámrúl
Vannak atyamfiairúl,
Kedves édes barátimrúl,
Alsó, fölső szomszédimrúl.
- 35 9. Sirnak szüntelen szemeim,
Hulnak orczámon könyveim,
Gyászban öltöznek napjaim,
Nem is múlnak esztendőim.
- (10.) 10. Oh én édes atyam s' anyám,
Ki engemet fel tartottál,
Szárnyaimra botsátottál,
40 Isten áldjon meg sok jókkal!
- (11.) 11. Nem szolgálhatok én már többet,
Mert az bánat én szívemet
Rontya, s' fárasztja elmémet,
Meg keseredet kedvemet.

57/III.

- (1.) 1. Bánatimnak örvényiben
Jaj mind estem nagy véletlen,
Nints ki szánya szegény fejem
Te kivöled, én Istenem.
- 5 (2.) 2. Az tavaszi szép idöknek
Látom, mindenek örülnek,
Erdök, mezzük meg zödölnek,
Az madarak énekelnek.

38 tartot<tál> tál
6 ürölnek

- 10 (3.) 3. Le tsordúlvan szemem könyve
Sirva néznek mindenekre,
Mert hazámnak szép tzimere
Keservessen jut eszembe.
- 15 (6.) 4. Homályban be borúlt napom,
Gyázban öltözöt tsillagom,
Mert virágzó állapotom
Gyázban fordúlt, az mind látom.
- 20 5. Az ég alatt, az föld szényin
Vagyon é ilyen jövevény?
Az egész föld kerékségin
Nemis találsz ilyen szegényt.
- 25 6. Nintsen nékem atyám 's anyám,
Az kihez folyamodhatnám.
Isten nékem az én atyám,
Minden ország az én anyám.
- 30 7. Mindenekül el hagyattam,
Tsak Istenemre maradtam,
Minden dolgom rea béztam,
Eö szent felségire hagytam.
- 35 8. Bújdossom soros (!) útagon,
Ösméretlen föld határon,
Forgok sok féle próbákon
Az idegen országokon.
- 40 9. Kel immár bútsúmat vennem,
Édes anyám, atyám 's néném,
Szerelmes bátyám és ötsém,
Mert tovább nintsen itt létem.
- 45 10. Isten hozzátok, pajtásim,
Vélem fel nyött jó barátim,
Kikkel sokszor nyájasságim
Vóltak és szép multságim.
11. Nékem az mi jót tettetek,
Isten fizesse meg néktek!
Hosszabéttsa életeket,
Hogy eötett tisztelhessétek.
12. Nem szóllok már, tsak halgatok,
Mert azzal se használhatok.
Kérlek, rólam tanúyatok,
Másnak is példát adgyátok.

1. En edes hozam mint meg nomoláda,
Ni met mi hat lomla, mint den be takala,
Neket kecent has nal idegennek husa,
Magádat falos totat
- 5 2. Sirlo kon ves semmer nisek té rad, hider,
Hog engem kiuster, idegebe vetter,
Termisetet ellen neki kedvesketer,
Sog vet ver files es ug hizekodo.
- 10 3. Va lait hazonkbo sok ni met buga,
Kinek generarlo német, hohelo,
Pustiga fordunkket, mint ani porosro,
Sok segin emberbur kodist conal tmar.
- 15 4. Hiiaban hanak az borsot az fara,
Mert eg sem lagat laia, lotot kaloi dat,
Fogatkosasidat horegbe, hormasbo,
Bec teren sigetbe
- 20 5. Ronga hegeitdet, mockorro nipeidet,
Galazo nemzet ségetet,
- 20 Lovoidat vona, katonaidat longa,
Marhaidat erhaiga, gabona döt kiosga.
6. O te hamis nimet, fölada benunket,
Hog az pogan tatarto fogat nat iletunkket,
De az keges Isten meg mente benunkket,
Mantlikuloli nak letori iletit.
- 25 7. Lotot eseket, mint alotton alat,
Erenesemarhoc, er semfordihat,
Cak magadat torot, bubanot tar orot,
Irtedet fogatot, jovaidat keserket.
- 30 8. Kirget Istenedet, ki teremtet tégedet,
Ne senvege eseket a sok isegeket,
Verge meg asokat az funag hadakat,
Az kik ere attak utat, hos tak ni met hadakat.
- 35 9. Azonban lan totat, te najossagadat,
Gas dak astalodat, sinos luhaidat
Fordic sötit jasra, alazotos sagla,
Cen des alapotla

5 Sirlo <semmer> 7 ke(s)dvesketer 8 ver <hizekedo> 10 gena <le>rario 11 poros-
<lo>ro 16 <brt> bec 20 kiosga <sok> 24 Mantlikulolo <le terli eletet>nak 26 semfordi<tat>-
hat 28 jovaidat <fogatot>

10. Jmagok az agat, kirgek ü szen fiat,
Nehagon bennunket fogatni ire tunkket,
Agon sabadulast, meg ecer forulast,
40 Mongunk aleluat, nekünk végastarast.
11. Az ezer hat sas bon, hat van negedikben
Sen zin ezt eg kerbe keserüsígomben,
Fik sar az kezemben, labom az kengerben,
Valik ledegisben Repce viz mentibe.

59.

ANNO 1664

1. Magjarok romlassat, orszagh pusztulassat Márs Zrjn j hogj meg lata,
Vitez sziben szalvan, vére meg posdulvan, Bellonat inditata,
Bottjani Corvinust, Esterhazj Turnust segitsegre kivantta.
2. Drava viz meljekjt, Pecznek örökseghjt, Eszéknek erősseghit,
5 Mahomet czenkejt, Sergius kölkejt, törökök vitezsegit
Megh erőtlenjt, jovat porra tévé, meg ronta döhösseghit.
3. Szigetet puztita, Baboczat el hannja, Mohaczozt föl dulata,
Vitezit Barczában, Segesdj hazakban, Turjekba bé szaljta,
Baranja varmegjét, Dunanak melljekét magjarokhoz hodita.
- 10 4. Az utan Kanisat, Evropa fő várat, Stjrianak bajnakjat,
Kjraljunk hjrével, sasnak erejvel ostromlotta vég hazat,
Es mar Neptunusnak hatan által menven, bjria vala bastjaiat.
5. De ez zendeljessen, szép hjr terjedessen az Kacza föl repüle,
Kakuk az porcussal Pallast tarsul vévén nagj panaszal beszelle,
15 Hogj mar Zrjn j nevit, kit az Fama kj vitt, ez vilag üdvözlene.
6. Patsjrta kölczezin, sasnak segitsegin azert hadat fogada,
Kaczanak egj nehanj, kit orszagh nem kivan, ezereket adata,
Es Zrjnit erőtül, vitez seregitöl telljesseggel meg fozta.
- 20 7. Kj téven zaszlojat, meg indita hadat, Uj Zrjnt hogj oltalmazna,
Törökök taborat, Mahomet zoldossat egj labigh le vagatna,
Austriat, Stiriát es magjar koronat ellensseg ne puztitna.

42 kerb(r)e 44 Valik <meg>

1 III pusztítását 2 II Bellonanak indita 3 I Bottjanit; segitsegre kivan(ma?)tta
[A tt ráírva az m-re.] II Eszterházy Turnust Bottyány Corvinust segítségére kívána
III Bottyáni Corvinust és Eszterhás Turnust segítségére hiuatá 5 II Sergius lelkeit török-
nek 6 I dühösseghét II erőtleníté varát porrá III erőtleníté 8 II Turbékban 10 II Europa
végh várát II III ostromlatá 13 II De az zendülésre szép hírt terjedésre III ez zendülésre
szép hírt terjedésre az Kálcaza feől rözzene 14 II beszéle 15 I kit Fama II – III kit az Fama
fel vitt 16 III hadat inditá 17 II Kácsais; kívánt ezereket allytta III kiánt ezeket
18 III seregitől 19 III zászlóit inditá hadait 20 III Török (!); vágatta 21 I puztitana II az
török ne pusztitana III pusztitná

8. Tatarok njlajt es meg vont tegzeit de mjvel megh sajddita,
Kakuk meg iedvén, Kacza el rémulvén, hadat visza szalita,
Es egez orszaghot, kit még meg nem szállott, epen mind el dulata.
- 25 9. Kit pogan nem bantot, ellensegh meg hagjot, azt predara hanjata,
Es sok szeginsegnek, inséghén előknek iovajt el fogjata,
Az utan törökkel, hazank irigjvel az frigjet tráctaltata.
10. Oh atkozot Kacza, ki vagj orszagh gancza, magyaroknak romlassa,
Nem tudvan fegjverhez, baj vivo sereghez, mert vagj Kakuknak
tarsa?
- 30 11. Holot csak nad közöt, sok kölkejd közöt vagj réczek oktatossa.
12. Ted le bar az fegjvert, kjre senkj nem vert, ne legj tars Bellonanak,
Job az Juliana, hogj sem az Armáda, nem vagj fia Mavorsnak,
Maragj az rokkaknal es az puha agjnal, hagj béket az tabornak.
- 35 13. Kaczak kopiakhoz, Marsnak sissakjahoz nem szoktak az palloshoz,
Hanem Neptunusnak, ingo Siringanak edessettek hazakhoz,
Es ot az tojashoz, buvo madarakhoz, iol tudnak az uszashoz.
14. Kakuknakis szivet, Bellonahoz frigjet, latade vitesseghét?
Kj erdökön lakik, es agokon tojk, szaporjtvan fiajt,
Fél az tegezektől, repülő fegjvertől, hogj verne ellensegit?
- 40 15. Megis az paczjrta, kinek kj szagatta szarnjat az Hold sugarja,
Kit kj vér fészkiöl, Austria földjöl az liliomnak szaga,
Orszaghat Kakukra, oczman vér sipora bizta egj vad madarra.
16. De megh orszagunknak es Zrjnj Miklosnak Isten vissellj gondgjat,
Az egj fejú sasnak, kereszte orszagnak vigasztallja bánatját,
45 Midön liliómböl, mj bizodal munkböl lengjél czinal bokretat.
17. Mjkor az paczjrta, atkozot madarka, Lengjel orszaghoz kapa,
Uj varat töröknek, örök ellensegnek el romlassunkra ada,
Ez verseket szerzim, hazamnak szenteljm. Kikröl? Az orszag
tudgja.

22 II mihelyet megh saydéta 23 II megh rémulvén III Kacza feöl rözzenuén 24 I szanot II S-az egész; megh sem szalot III kit csak meg szalot; feöl dulatá 25 I Kik II – III Kit II ellensegh mit 26 II inséghben ülüknek III szegényeknek 27 II – III irigyével 29 I Kakuk II miért vagy Kakuknak társa III ezközhöz mert hogj uagy Kakuk 30 II Holot az nad 31 II Többé már; társa 34 II kopiához; szoktak pallosához III Az kaczák 36 II bujó III [Hiányzik.] 37 II – III Bellonához kedvét 38 II erdökben; szoporitana 39 I tegeztől II az tisztességtül; ellenseghét III tegezektől 40 II szarnyait 41 II austriai feöldböl 42 II – III vér szopóra 43 III megh nemzetünknek 44 II keresztes 46 II Midön 47 II mi romlasunkra III nagy romlasunkra

ZRINYI MIKLOS KESER HALÁLÁRUL VALÓ ÉNEK

1. Oh kék egen jaro fenlő csillagodal
 Edes magyar verem, nagy gyaszra fordultal,
 Planetaddal edgyüt homalyban burultal,

- 5 2. Sok szép dicserettel ki az előtt fenlél,
 Hirrel nevel s-dicsösseggel tündöklél,
 Minden vigassagban ki az elöt éltel,
 Jai, haddel, mert hiddel, veszélre kerültel.
- 10 3. Mert neked az elöt ki volt bizodalmad,
 Isten utan mindenben neked oltalmad,
 Hallyad megh, mikeppen lön ettül válasod,
 Oh szerentsetlensegh, mire jutot sorsod.
- 15 4. Groff Zrinyi Miklos, magyarok Hectora,
 Herczegi erkoltsel ki tündöklék vala,
 Jai, edes nemzetém, im tülunk el vála,
 Hire, dicséreti csak mire marada.
- 20 5. Tündöklő virtussal ragyago liliom,
 Hercules termettel föl ruhazot solyom,
 Nagysagos Zrinyi Miklos, nagy szép oltalom
 Szép Pannonianak voltal s-nyugodalom.
6. De az ezer hat száz hatvan negyedikben,
 Szenten novembernek az ő közepeben,
 Nagy szomorú hírek magyarok szévében
 Érkezek grof Zrinyi Miklosrul veletlen.
- 25 7. Midön sok gondoktul edgykor üresednek,
 Hogy tudos elmeje ottan igyekeznek,
 Ekes öltözetben, mint Hector, oltoznék,
 Recreatiora vadaszni ki lépnek.
- 30 8. Mint Lucifer villagh töb csillagok közöt,
 Avagy hyacinthus szép viragok kozot,
 Így Zrinyi tündöklék nagy fő urak közöt,
 Mert nagy eszel virtus ő bele öltözöt.
- 35 9. Nem sokad magával serenysegh tüköre,
 Nagyságos Zrinyi Miklos ment az mezzöre,
 Hegyekre, völgyekre, zöldellő erdokre,
 Madaraknak nyárban hogy vagyon zengése.

3 (fordultal) burultal 4 [A sor hiányzik.]

10. Mint egy erős vitez előre ment vala,
Az urak nagy meszsze valanak utanna,
Egy nagy vastagh fának szenten oldalaban
40 Groff Zerényi Miklos akada vad kanra.
11. Hertelenségebül kapá az dardajat,
Az ölotis kivél eö sokszor vadásztot,
De hirtelensegbül tartasban eröt tött,
Megh busulvan vad kán, groff csak el nem eset.
- 45 12. Felre ugrek az groff, másadszor megh csapa,
Nagy sebet azonban az vad kanon hagyta,
Harmadszor fel huza, egy ágban akada,
Az vad kan leg ottan reaja rohana.
13. Meg alla az groff ur, szegyenli futását,
50 Egy bestia elöt az ö szaladasat,
Ki az elöt másnak az ö kardolassát
Ném felte sok ezer török viadallyát.
14. Az groff vitez töbször nem sertheti vadát,
Mert az vad kan darda alá vetté magat,
55 Meg kapa nagy batran füle tövit s. farkát,
Oh Hercules erő, meg tartá az vad kant.
15. Leg ottan czakhamar fegverehez kapa,
Hüvelyebül fegyveret de miglen ki voná,
Fél kezel az vad kant mivel nem birhattya,
60 Agyarával Zrinjt szintén homlok czápa.
16. Meg sem hadná magát, vad kannak az lábát
Meg kapá, de vad kan meg serté az karjat,
Mig az labavalis tipazza az urat,
Vegre el bagyadván a sok sebek miat.
- 65 17. Jaj, keserves esset, az fekete földön
Groff Zriny fekszik félig már meg halva,
Menyei szerelem kit meg lövö ottan,
Oh melly sokan sirnak bizonyal ez sorson.
18. Oh szegeny magyarok, ez uron sirjatok,
70 Keserves jaj szokkal ötet kialczátok,
Fekete ruhaban otet gyaszollyátok,
Könyvtül orczátokat szünni ne hagyatok.
19. Azonban hogy Zrinyi az földön meg hala,
75 Az urak ezt latvan ötet kesergik vala,
Nagy keserüegtül nem szolhatnak vala,
Vegre igy fakadnak keserves jaj szokra.

59 kezet [Értelemszerűleg jav.] 66 halva [Javításként ráírva *holtan-ra.*]

20. „Kegyves természetü gróff Zrinyi Miklosunk,
Oh mikint lön dolga, ki volt vidamságunk,
Oh jaj, jaj minekünk, ujul harmas jajunk,
80 Ha derül vigsaghra az mi fenyés napunk.”
21. Ez szokot hogy mondák, föl vevék az urat,
Keserves jai szokkal az Csáktornya várat
Emlették, hogy vennék az varban, az urat,
Zokogva azt mondák: „Ki hordoz már hadat?”
- 85 22. Oh keserves musak, földnek diczösege,
Bölcsesség követő urfiak ekessege,
Tudományt szerető ur fiak vigsaga,
Halhatatlansagnak szép fénlő czillaga!
23. El esset Zrinyi, ki volt ekesegünk,
90 Az hadban előttünk mint egy nagy Hectorunk,
Sakban öltözünk már, nincs gyönyörűségünk,
Öröké gyaszollyunk, el költ dicsőségünk.
24. Sir a szep Csak tornya, ninczen már tutora,
El tavozot neki, ki volt fautora,
95 Minden remensége nézet csak Miklosra,
Azert már szemei gyorsak a sirasra.
25. Veg Legrad jajgattya az ő morczongását,
Miert tavozzal el, ujittya sirasat,
Nem varhattya többbe semmi vidulassat,
100 Ugy kialtya Zrinyi, Zrinyi patronussát.
26. „Jaj, Pannonia, mond nekem, hova legyenek,
En szerelmes Zrynyim, nem tudom, mit tegyek,
Te megh holtod után én már mikep ellyek,
Ezután, oh Zrynyi, ki fejetül fügjek ?
- 105 27. Vaiha én te veled most edgyüt lehetnek,
Kellemetes Zrynyi, el hittem élhetnék,
Nagy örömben szívem, tudom, megh enyhednék,
Sirás miat könyvem árjában nem ülnék.”
28. Zrynyi Peternek hogy híréve esek,
110 Jaiगतassal mindgyart igyen emlekezek,
Midön kedves Zrinyin magyar sirankozék:
„Jai, miért hagyál el, sürüen könyvezek.
29. Sok ezerek közül te bizonyagh lehetz,
Sok ezerek közül te eleghis lehetz,
115 Hogy engem kedveltel, tudom, most is szeretz,
Tegedet elmemben

23. Véres vereytékkal, kemény teürésekkel nyeöttem feöl Murakeözben,
 Negyven esztendeökteül eörizvén teöreökteül éyel s' nappal fegyver-
 ben,
 Az holott gyakorta, lovamis gázolta feöldemet pogány vérben.
- 70 24. Sok vitéz probákon, szerencsés csatákon vittam pogány ebekkel,
 Váromnak falai, s' vitézim házai megh teöltek fegyverökkel,
 Végek sorompoi, minden szál karoi le nyakazott feyekkel.
25. Monoszlo s' Zlatina, Pécs és Kosztanicza, teöbb sok pogány fészkek-
 hen,
 Számosbban nem voltunk, mennij rabot foghtunk pogányokban
 élteünkben,
- 75 Mit vitéz eöcsemmel, s' teöbb io vitézimmel adott Jsten kezeünk-
 ben.
26. Minapis edgy bassa, Asiából vasra jeövén, rabul hordoztunk,
 Az ereöss Balbazán Murában ugratván, mind lovastul ki hoztunk.
 Az pogány inséghtül, rab szijas kezezteül sok keresztényt oldoztunk.
27. Sok szerencsés harczon teörtént mind két párton ellenségeünk
 romlása,
- 80 Seöt azon orában, Muraviz folytában pogány feyek hullása,
 Gyakran magoktulis esett innét s' tuljs vizben vérek omlása.
28. Királyunk mellettis, Odera eleöttis seregeket vezetteünk,
 Réghi hivségeünknek, s' magyar nemzetséghnek io hirt nevet
 szerzetteünk,
 Holott ellenségét, svéd vasas seregét magyar kardal kergetteünk.
- 85 29. Mégh mostis eöreömmel áldoznám véremmel ereöss harczon éretted,
 De már nem harczolok, szablyámhoz sem nyulok teöbbeöl soha
 melletted.
 Jsten hozzád azért, régi hivségemert holt tetemem eörizzed!
30. Lest hányo irigység, kinek gyeönyeöreüség forogh irigy szivedben,
 Vesztemnek ne eöreüly, vedd inkább teükeöreül esetemet eleödben,
 90 Ki mégh azt sem tudod, miként halsz megh magod, s' mire juthatcz
 életben.
31. Teünder szerencsének forgo kerekinek ha mast raytad állása,
 Hizedésének s' mutatott kincének veledis keöz romlása.
 Megh lásd, mint keöll hinny, mert így szokott lenny mindenek
 mulatása.
- 95 32. Ne csudáld eöreömmel, oktalan ereövel mocskolt vérem hullását,
 Az halál sullyának, ember fátumyának tudván sok féle sorsát,
 Nincs oly ereöss, se szent, kit etteül az megh ment, feölis talállya
 társát.

96 [E sor után a másoló újra leírta a 31–36. sort, majd áthúzálta.]

33. Hertelen voltomat, illetlen holtomat mi haszon, hogy csufollyák,
Sok szent embereknek s' királij rendeknek élteket megh mocskollyák,
Sok io vitézeknek, csontait tiszteteknek az ebekis hurczollyák.
- 100 34. Lám Julius császárt, az elseö monárchát az szerencse forgási,
Huszon négy sebekkel tulaydon kezekkel mocskolák hiv tanácsi,
Noha eö érettek aszt nem érdemlették sok vitéz harczolásai.
35. Kinek volt hasomlo, mint az világh duló Sándornak teöbb próbája?
Szerencse fordittá, s' méreggel itatá edgy arullo szolgálaja,
105 Elete biztában lén legh jobb korában szerencsétlen orája.
36. Számban ki foghattya romaiak attya, Pompejus vitézségét,
Harmincz királyoktul, alatta valoktul érdemlett dicseöségét?
Nekijs gijlkosa, hiv Ptholomeusa megh mocskolá hivségét.
37. Hasomlo romlása esék s' ki mulása Hercules Thebánusnak,
110 Ki az nagy tengeren vala gyeözhetetlen eörzeöye Egyptusnak,
Véghre edgy baráttya leölkét ki bocsáttya, mint Eneas Turnusnak.
38. Az gonosz szerencse hogy inkább megh eycse jámbor Balizárust,
Királysághra vevé, hamar vakká tevé, s' ugy temeté mint koldust,
Kutban eöle edgykor, életében mindenkor szerencsés As piust[?].
- 115 39. Az vitéz Annibál, ki mindent megh próbál, husz esztendeös korában
Császársághra jutván, szerencse biztatván iffyu s' ereöss voltában,
Véletlen fegyverrel, maga kezeivel eöleték megh uttyában.
40. Bibulus császárnak, szerencse csuffyának, megh gyeözvéni ellenségét,
Végh triumphusában, Roma városaban megh fuytá remenségét,
120 Edgy darab téglyával, feye romlásával véghzé gyeönyöereüségét.
41. Hát Agamemnonnak, mint ereöss Sámsonnak esetéreül mit irnak?
Sok gyeözeödelméért Troya mellett, kiért geöreögeök mostis sirnak,
Eyeli álmában, de maga házában árulloi megh birnák.
42. Amaz tiz hadnagyok, kik mint oroslányok Scipioval harcztak,
125 Alnok szerencsereül, gonosz esetekreül mideön nemis gondoltak,
Gyeözeödelmek után edgy hidon mulatván mind a' vízben romoltak.
43. Diogenes királyt és Lucius császárt az lovak eöszve ronták,
Orestes tetemét, bayt vivo kezeit halálra kigyok marták,
Basilius császárt mely szarvas után járt, szarvai sirban ránták.
- 130 44. A' beölcS Diogenest, ékes Euripjdest deüheös ebek faggatták,
Sok szent embereket, ártatlan testeket oroslányok szaggatták,
Kit sárkán, kit medve, kit tolvayok kedve világhbul ki rágatták.

98 életeket [A szótagszám miatt jav.] 130 Eurip(e)jdest

23. Véres vereytékkal, kemény teürésekkel nyeöttem feöl Murakeözben,
 Negyven esztendeökteül eörizvén teöreökteül éyel s' nappal fegyver-
 ben,
 Az holott gyakorta, lovamis gázolta feöldemet pogány vérben.
- 70 24. Sok vitéz probákon, szerencsés csatákon vittam pogány ebekkel,
 Váromnak falai, s' vitézim házai megh teöltek fegyverekkel,
 Végek sorompoi, minden szál karoi le nyakazott feyekkel.
25. Monoszlo s' Zlatina, Pécs és Kosztanicza, teöbb sok pogány fészkek-
 ben,
 Számosbban nem voltunk, mennij rabot foghtunk pogányokban
 élteünkben,
- 75 Mit vitéz eöcsemmel, s' teöbb io vitézimmel adott Jsten kezeünk-
 ben.
26. Minapis edgy bassa, Asiából vasra jeövén, rabul hordoztunk,
 Az ereöss Balbazán Murában ugratván, mind lovastul ki hoztunk.
 Az pogány inséghtül, rab szijas kezezteül sok keresztényt oldoztunk.
27. Sok szerencsés harczon teörtént mind két párton ellenségeünk
 romlása,
- 80 Seöt azon orában, Muraviz folytában pogány feyek hullása,
 Gyakran magoktulis esett innét s' tuljs vizben vérek omlása.
28. Királyunk mellettis, Odera eleöttis seregeket vezetteünk,
 Réghi hivségeünknek, s' magyar nemzetséghnek io hirt nevet
 szerzetteünk,
 Holott ellenségét, svéd vasas seregét magyar kardal kergetteünk.
- 85 29. Mégh mostis eöreömmel áldoznám véremmel ereöss harczon éretted,
 De már nem harczolok, szablyámhoz sem nyulok teöbbeöl soha
 melletted.
 Jsten hozzád azért, régi hivségemert holt tetemem eörizzed!
30. Lest hányo irigység, kinek gyeönyeöreüség forogh irigy szivedben,
 Vesztemnek ne eöreüly, vedd inkább teükeöreül esetemet eleödben,
 90 Ki mégh azt sem tudod, miként halsz megh magod, s' mire juthatcz
 életedben.
31. Teünder szerencsének forgo kerekinek ha mast raytad állása,
 Hizedésének s' mutatott kincsének veledis keöz romlása.
 Megh lásd, mint keöll hinny, mert így szokott lenny mindennek
 mulatása.
- 95 32. Ne csudáld eöreömmel, oktalan ereövel mocskolt vérem hullását,
 Az halál sullyának, ember fátumyának tudván sok féle sorsát,
 Nincs oly ereöss, se szent, kit etteül az megh ment, feölis talállya
 társát.

96 [E sor után a másoló újra leírta a 31–36. sort, majd áthúzgalta.]

33. Hertelen voltomat, illetlen holtomat mi haszon, hogy csufollyák,
Sok szent embereknek s' királij rendeknek élteket megh mocskollyák,
Sok io vitézeknek, csontait tiszteteknek az ebekis hurczollyák.
- 100 34. Lám Julius császárt, az első monárchát az szerencse forgási,
Huszon négy sebekkel tulydon kezekkel mocskolák hiv tanácsi,
Noha ő érették aszt nem érdemlették sok vitéz harczolási.
35. Kinek volt hasomlo, mint az világh duló Sándornak teöbb próbáya?
Szerencse fordittá, s' méreggel itatá edgy arullo szolgálja,
105 Elete biztában lén legh jobb korában szerencsétlen oráya.
36. Számban ki foghattya romaiak attya, Pompejus vitézségét,
Harmincz királyoktul, alatta valoktul érdemlett dicseőséjét?
Nekijs gijlkosa, hiv Ptholomeusa megh mocskolá hivségét.
- 110 37. Hasomlo romlása esék s' ki mulása Hercules Thebánusnak,
Ki az nagy tengeren vala gyeözhetetlen eörzeöye Egyptusnak,
Véghre edgy baráttya leölkét ki bocsáttya, mint Eneas Turnusnak.
38. Az gonosz szerencse hogy inkább megh eycese jámbor Balizárust,
Királysághra vevé, hamar vakká tevé, s' ugy temeté mint koldust,
Kutban eölé edgykor, élteben mindenkor szerencsés As piust[?].
- 115 39. Az vitéz Annibál, ki mindent megh próbál, husz esztendeös korában
Császársághra jutván, szerencse biztatván iffyu s' ereöss voltában,
Véletlen fegyverrel, maga kezeivel eöleték megh uttyában.
40. Bibulus császárnak, szerencse csuffyának, megh gyeözvéni ellenségét,
Végh triumphusában, Roma városaban megh fuytá remenségét,
120 Edgy darab téglyával, feye romlásával véghzé gyeönyöereüségét.
41. Hát Agamemnonnak, mint ereöss Sámsonnak esetéreül mit irnak?
Sok gyeözeödelméért Troya mellett, kiért geöreögeök mostis sirnak,
Eyeli álmában, de maga házában árulloi megh birnák.
- 125 42. Amaz tiz hadnagyok, kik mint oroslányok Scipioval harcztak,
Alnok szerencsereül, gonosz esetekreül mideön nemis gondoltak,
Gyeözeödelmek után edgy hidon mulatván mind a' vízben romoltak.
43. Diogenes királyt és Lucius császárt az lovak eöszve ronták,
Orestes tetemét, bayt vivo kezeit halálra kigyok marták,
Basilius császárt mely szarvas után járt, szarvai sirban ránták.
- 130 44. A' beölcs Diogenest, ékes Euripjdest deüheös ebek faggatták,
Sok szent embereket, ártatlan testeket oroslányok szaggatták,
Kit sárkán, kit medve, kit tolvayok kedve világhbul ki rágatták.

98 életeket [A szótagszám miatt jav.] 130 Eurip(e)jdest

- 135 45. Ez világh mint tenger, kiben élő ember, noha mint hal, fészket vér,
De meghis feöl talál háloval az halál, s' mint gyors halász reá ér,
Kit teüzzel, kit vassal, kit illeten sorsal, mind edgyeránt agyon vér.
46. Jgy szokott véletlen, mert az szerencsétlen fátum reánk árodny,
Mideön nemis féleünk, seöt nagy bátran eleünk, életeünkre támadny,
Hát én estemenis, ember lévén énis, mi szeükséggh álmélkodny.
- 140 47. Alnok szerencsétéül csak az fél, az kiteül készen nem várattatik,
Az ki nem isméri, teöbb veszéllyel éri, s' teölle el ragadtatik,
Kit csak ieszt s' nem bánt, kit a' mideön el ránt, hizelkedny láttatik.
48. Fegyvert, probát, harcztot, pogántul nyert sarcztot nékemis beöven
osztott;
Változo eszével, noha bal kezével, ezekteül el szakasztott,
Seött irigy mérgével, véletlen veszéllyel éltemteölis megh fosztott.
- 145 49. Boldogot rabsághra, koldust gazdaghsághra néha hirtelen taszitt,
Kire vigan nevet, szekerére feöl vett, csak hamar alaya szitt,
Velemis im, vadász, más feleöl vermet ás, s' el temetny már készétt.
50. Vadász szerencsének, keöszeönet kedvének ez teürheteö terhében,
Hogy rabul nem eytett, s' mint praedát nem vetett ellenségim kezé-
ben,
150 Fáydalmasb kinait ben tartván, s' nijlait ellenem vont teghzében.
51. Raytam öörvendezny, avagy esedezny senkinek hát nem szeükséggh,
Ez reövid életben el mulando félben holott nincs oly dicseöséggh,
Melynek véget nem vét, s' legh ottan nem keövet halálos kesereü-
séggh.
52. Az ki mégh feönn állasz, iol megh lásd, mint álhas szerencse for-
gásában,
155 Aldott a' ki másrul s' nem eonneön magáruul véssen példát dolgában,
De sokkal áldottabb, ki álhatatossabb Jsten akarattyában.

62.

CANTIO ALIA DE NICOLAO ZRÉNYI

[Nota: Ifiusagom]

1. Romai böltseknek régi feiedelme,
Hol van Virgilius, poéták vezére,
Mert el ijede már Horvát ország szive,
Föl lobbant mint szarvas szép folyó vizekre.

138 estememnis [A szóban javítgatás van.]

Cím: Nicolaus 2 II – III Kely föl Virgilius 3 II. Mert elégiadra Horvát III elogiadra

- 5 2. Ovidius megholt, Humerus elki mult,
Minden hatalmassághalálnak meghodult,
Sámson, kinek mássa ez világon nem volt,
Koporsóban szállot, mert Adám fia volt.
- 10 3. Az nagy Alexander, ki világot birta,
Kettétöröt sirban diadalma bottya,
Hercules es Hector, kié vala Troia,
Az szörnyü halálnak kerültek horgára.
- 15 4. Ved föll jász ruhadat Zrényi famillia,
Megholt nemzetednek ragyogo csillaga,
Keservessen sirhacz te is, Pannonia,
Mert nints országodnak immár párt fogaia.
- 20 5. Ez volt bizonyára amaz erős Hector,
Io Magyar országban erős gubernátor,
Kinek erejétül egy országos tábor,
Igen meg veretet török impérátor.
6. Ved föl iász ruhadat szomorú országunk,
Io lako földünkrül hamar el hullottunk,
Szép fris palotából árvoságra juttunk,
Kintses gazdagságrul pusztában szállottunk.
- 25 7. Régi bizodalunk, ki az elöt voltál,
Közénk fekete gyászt sok jait be plántáltál,
Hirrel nével köztünk ki mindennel el hattál,
Az földnek gyomrában immár bé szállottál.
- 30 8. Örül és vigadhacz, Kanisa végh vára,
Gyula, Sziget, Szolnak, Esztergam és Buda,
Megholt bástyátoknak kemény ostromloja,
Nintsen im már tovább, az ki azt próballya.
- 35 9. Sirast Horvát ország io rendolt Uradat,
Az sirban temetted Atyádat s Anyádat,
Nem is vett az Mura testel töb habokat,
Midön török vérrel igen meg árradat.
- 40 10. Mint az folyó vizek midön meg árradnak,
Erdöt, mezöt, halmot egyeránt el hatnak,
Igy sok országokon neve hatalmanak
Tornyokat épitet amaz kevély Mársnak.

5 II–III Homerus elki mult Ovidius megholt 10 II–III török sirban diadalom
11 II kiké 12 II–III Az merges 20 II–III veretek 22 II–III földünkrül igen 23 I
jutunk II palotakból arvaságra iuttunk III iuttunk 24 II–III Kinczes gazdagságbul
25 III valál 26 I sött II sok iait III sok jaytt te 27 I mindenn II–III mindent 28 III be
ayanlal 29 II–III Örül és vigadhat 30 II Szolnak Szigeth 31 II bastyáioknak erős III
bastyajoknak 32 II–III Nemis lészen tovább az ki eszt pugnallja 33 II–III Sirasd; io
rendel 36 II ugyan megh 37 III ki aradnak 38 II Mezőt erdöt; el hadnak III egy irant el
hadnak 39 I hatalmadnak II–III hatalmanak 40 II–III amaz vitéz .

11. Apollo hogy hallá ennek ö halálát,
Mindgyárt ö lantjának mézel folyo szavát,
Keserü sirással könyveinek árját,
Cziterát pönditvén így kezdi siralmát.
- 45 12. „Oh szomorú eset, oh gonosz szerentse,
Büségessen niha vala nálunk kedve,
Magyarok köszt vala arany színü hire,
Már hallandosággal el változot színe.
- 50 13. Kikeletkor meg áld az szép zöld erdökkel,
Kis fülemülenek ékes verseivel,
Szip gyöngé árnyékkal, hives io szellőkkel,
Öszel mizel folyo kedves gyümölcökkel.
- 55 14. De nintsen meg kötve senkinek lábához,
Fordittá kerekét Zrényinek sorsához,
Iai, mely közel esek Zrényi halálához,
Nem is hatta tovább kapnyi koczkájához.
- 60 15. Mivel gyönyörködnek urak vadászatban,
Hogy szívet *ujítsa*, méne havasokban,
Meg veti háloiát erdök folyásában,
Hogy vad állotokat kerítsen bé abban.
16. Sima kengyeléről az Zrényi le ugrik,
Midön vad állotra nagy szível futamik,
Fegyveréhez bizván, iai, meg tsalattatik,
Vége életének mert ottan történik.
- 65 17. Az meg busult állat nékie rohana,
Hegyes hoszu foggal Zrényit rutul marja,
Halálos sebekkel testét el szagattya,
Fogával élettét testébül ki vághta.”
- 70 18. Szünnél Apollonak zöngedező lantya,
Szünnjön Orpheusnak gyönyörű harfáia,
Kis fülemülenek mézzel folyo szava,
*Méregg*é változék hajnali notája.

43 II Keserves sirással könyvei sok III Keservessen sirja könyveinek 44 II kezdé el szavát III kezdé 45 II szomorú élet 46 II vala neha III neha nálunk vala 47 I Kedves magyarok II – III Magyar között 48 II Forgandossággal III Már forgandossággal 51 II – III Szép ciprus II árnyékkal; szelekkel 52 III Eöszre 53 III senkinek megh keötvve 54 II Zriny gonoszához III Zriny halálához 55 II közel elek III esek szegény gonoszához 56 II – III Nemis néze hatra tova koczájához 57 – 60 III [Hiányzik.] 58 I ujítsák II uijca 59 II Megh veté 60 II bé kericszen 61 II – III Sima tengelyéről szerencze le ugrék 62 II – III futamék 63 II czallattaték III jay mintt megh czalatek 64 II – III Egö szövetneke ottan el oltaték 65 – 128 III [Hiányzik.] 66 II Zrinyitt marczonegálya 67 II teste el szagattya 68 II ki szopta 69 II Szünnjön; zengedező szava 71 II Fülemülenek is zengedező hangya 72 I mirigye II Méreggé változék

19. Ne nevellyen az föld *oly embert világra*
 75 Ki ne indittassék nagy szomorúságra,
 Söt míg ha szemeit veti országunkra,
 Kész legyen érette mennyi az halálra.
20. Jsten már hozátok, császárok, királyok,
 Io Magyar országban lévő uraságok,
 80 Nints már török ellen hatalom páltzátok,
 Jai azért tinéktek, meg köll hodulnotok.
21. Megh félemlettetek, el olvat szivetek,
 Ki véletlen meg holt, csufságra velitek,
 Ha ki Esztergamban bé szállona néktek,
 Palotát foglalnyi majd készek lennétek.
- 85 22. Örül, vigan lakik az török Uj várban,
 Nem volt visza vonyás köztök akaratan,
 De ha magyarok közt négy vagyon egy nyomban,
 Tiz is találtotik ott az el rontásban.
- 90 23. Hétszer szentölt vitéz nyilván Zréni vala,
 Hadi ókossággal sokat meg gyöz vala,
 Rákóczi Györgi mássa nyilván Zrényi vala,
 Ki soha töröknek nem vala baráttya.
- 95 24. Nem csuda, hogy ez ur vad miát el vesze,
 Mert töröknek karját im már nem rettegte,
 Mint egy fene tigris akada törökre,
 Vala merre fordult, omlot török vére.
- 100 25. Jsten hozzád immár mézzel folyo ország,
 Kinek oltalmáért ment tülem sok jország,
 Im már tülem el mult világi uraságh,
 Lölkömnnek hajléka az fényes meny ország.
26. Eletemnek végét immáron el értem,
 Ki Iesus nevéért sok tsatákat tettem,
 Azért reám fordult menybéli kegyelem,
 Midön én öcsémmel bátran vitézkedtem.
- 105 27. Midön török császár táborát megverte,
 Sok erős várokban meg lövetik hire,
 De mikor hallatik életének vége,
 Tsak egyet sem láttam, az ki megh könyvezné.

73 I vilagra oly embert II olj embert világra 75 II Söt ha még 76 II erette futny
 83 II megh szallaná 86 II visza vono 87 II magyar közöt 88 II el bomlásban 89 II Zriny
 nyilván 90 II [91. sorként.] 91 II [90. sorként.] 94 II török haragyt 95 II szagulta
 törökre 103 II Kiért; mennyey 106 II löveték 107 II hallaték 108 II megh könyvezte

28. Erős kü vároid jászban öltöztenek,
 110 Sok szép nemzetséged tsak meg nem epednek,
 Iai lámentatiot rolad énekölnek,
 Mert immár illy vitézt többé nem remilnek.
29. Oh mely tsudálatos Isten az te dolgod,
 Az te tanátsodban nintsen néked másod,
 115 Mast is el ki tevid te miraculomod,
 Hogy erdei vaddal öleted hadnagyd.
30. Elet az halállal mért tovább nem vittál,
 Midön sok harczokon mellette forgottál,
 Kardal illy nagy vitézt *te le* nem kaszáltál,
 120 Török keze miát meg halnyi nem hattál.
31. Jgye fogyot Magyar, szegény Horvát *nemzet*,
 Nem de csudálad e ez gonosz esetet,
 Fájdalmat szivedben vallyon nem érzedé,
 Még szived is ezen miltán kesereghet.
- 125 32. Oh iai, melly keserves köztünk az halálad,
 Négy és eött ora közt utolso punctomod,
 Nagy vadon erdőben, kit kevés szem látot,
 Tsak Jsten tudhattya, miként lett halálad.
33. Oh ti vitéz szolgálak, miként lett halála,
 130 Az sok irigyek közt tsak Jsten tudhattya,
 Harczon el nem eset még tsak egy hajszála,
 Mastan ti hivségtek halnyi botsátotta!
34. Ditsértessel menyben örök Atya isten,
 Hir név és ditséret, gloria teriedjen,
 135 Az én nemzetemre gyözödelem térjen,
 Lölke is nyugodgyék Abrohám keblében.
35. Vers fejekben nevét sohul nem találod.
 Ha mind ejjel nappal elmedben visgálad,
 Ez szomorúságot, kit nem ember hozot,
 140 Ezer fölöt hat száz hatvannégy iratot.

109 I vároit; öltöztetnek II varaid; öltöztenek 110 I nemzetségi II nemzetséged 112 I vitézld II vitézt 118 II czatakon mellette 119 I többé II ily io vitézt te le nem 121 I ország II szegény magyar -s- horvát nemzet 123 II nem eresztet 125 II kösztünk te 127 II erdőkben 130 II irigi között csak Isten az tudgya III Az sok irigy kezeött csak az Isten tudgya 131 II mégh egytet egy 133 II Isten atya örök menyben 135 II Az mi nemzetünkre 136 I Lölköm is nyugodgyál II Lelkeis nyugodgyék III Lelkemis nyugodgyek 137 III sohul sem 138 II elmeddel III elmedett forgatod 139 II Lelsz nyomoruságot kit november hozot III Lelsz szomorúságot nagy keserves szivel 140 II Ezer hat száz fölöt 64 siratot III Ezer hatt száz felett hatvan hatodikban

36. Nuits ki szent Ur isten hatalmas karodat,
Ne had el merülnyi az te kis hajodat,
Zabolázd az pogánt, ronts meg ö karjokat,
Áld meg szerentsékkal szegény magyarokat.
- 145 37. Mivel Zrényi meg holt, ki bizodal munk volt,
És szépen protégált az Horvát országot,
Mutasd meg Ur isten az te hatalmadat,
Pogány török ellen tarts meg magyarokat.
- 150 38. Mert te benned bizunk és nem más senkiben,
Ilek köszt ez földön ki mult ez világbul,
Ki te utánnad volt leg főb bizodal munk,
Pagány török ellen erős protectorunk.

63.

A' VILAG FIAITÓL INTŐ VÉG BUCSÚZÁSA
EGY NEMES SZEMÉLYNEK

Oh ki még élsz, s' törtől nem félsz
Világ kényes magzattya,
Kinek villog, s' Egen ragyog
Nap, s' csillagok fáklyája,
5 Reám vigyazz, ne tétovázz
Mert az Halál im lében ál
Világ javain kapván,
Utánnad ólalkodván.
En is éltem, s' törben estem,
10 Végre, de vóltam készen,
Istent félttem a' mig éltem,
Fülem tartottam résen;
Mint Liliom, kit tövis gyom,
Környül vött, óva jártam,
15 A' vég czélra, ór Halálra
Ebren vigyázni tudtam,
Fejérségem, s' ékességem
Mind addig meg tartottam,
Mig e' télre, s' halál dérré,
20 Pünkösöd haván jutottam,
Noha sok szél, s' csattogó tél
Tövissek között mustrált,
Helyt tartottam, meg-állóttam,
Semmi veszélly nem talált.

141 I hatalmas <kezedet> karodat II Nyuicz szent 142 II–III te kicziny 143 III
roncz megh hatalmokat 144 II szerenczével III szerenczevel igaz 145–152 II–III
[Hiányzik.] 145 I hol [Értelemszerűleg jav.] 147 I Mutast 152 I <ga> pagány
16 Eb en [!]

25 Szép virágok, gyenge ágok
 Mennyi szelvész közt nőtek!
 Narcissusok, Hyacinthok
 Mennyi haborut értek?
 Nap nyilait, lang sugárit,
 30 Kik között alig áltok;
 Mord tél fagyát, ősz, nyár ragyát,
 Kik miatt el-hervadtok.
 Ah mint tavasz el hidd ravasz
 A' hízkelkedő világ!
 35 Sűrű széllel, zápor jéggel
 Ostromol: fély oh virág!
 Ha most mint nyár, meleggel jár,
 Biztatván sok gyümölcsel,
 Félve vigyázz, mert zuzmaráz
 40 Csap réád nagy hideggel.
 Hány violák, s' ékes rosák
 Bimbojokba vesztenek;
 Kik magoknak, kik másoknak
 Vig tavaszt ígértenek?
 45 Légy friss, légy ep, mint százszor szép,
 Légy élted virágjában,
 Légy bár Sámson, szép Absalon,
 Az halál rak halomban,
 Jai friss pávák, kendős orczák
 50 Ma jöhet rátok a' sor!
 Gyenge Iffiak, Nemes fiak
 Testetek lehet ma por,
 Szép Udvartok, lehet Sirtok,
 Nevetek füstbe térhet.
 55 Ne jádzatok, vigyázzatok;
 Lelketek kinra mehet.
 Nincs maradás, álló szállás,
 E' földön jól tudgyátok:
 Nincsen olly vár, olly aczél zár,
 60 Melyben meg maradgyatok:
 Hazátokban; Mennyországban
 Azért ohajtozzatok;
 Hol Istennel, s' a' Szentekkel
 Örökké vigadgyatok.

TIMOTHEUS HILLARIUS BINNERUS

PANNONISMUS

Azmint Kertesz faból, osztán
 Gyümölcs soka fogadik,
 Midőn őket gyakorlik
 Acképpen sorgalmatoszan
 5 Igyekező; Czelekszik
 Mikor hivatalt fogadik.
 Annakokáért, teneked,
 Előtt munka, jutalom
 Az Apollo (jól tudom)
 10 Adni fog; Czac Keresked.

BARTHA BOLDIZSÁR

[A „RÖVID CHRONICA” VERSBETÉTJE]

Az Országokra ezen időben jövő nagj itéletit Istennek eszébe vette volt Astrologiai
 Prognosticálásban ez előtt még hatvan esztendővel egy Uj falvi Imre nevű Debreczeni
 Schola Mester. Ki az 1598. Esztendőre irt Kalendariumjában ez képpen irt az többi
 között.

1. Ezer hat szaz ötven hétben.
 Mikor jambor ersz ennyiben
 Rezzen Vilag minden részben
 Intlek fel nez illy igyedben.
- 5 2. Mert vagy jegy kezd kòdben lenni.
 Vagy az Halys visza folyni.
 Az nagy Taurus el olvadni,
 Kis Halcion adattatni.

Ez betsületes tudos embernek jövendölését az mint már az dolog ki meneteli meg
 magyarázta magunkra enis így szabhatom.

1. Ezer hat szaz ötven hétben,
 Magyar mikor Lengyel népben,
 Sok kárt tenne de ismétlen,
 Meg lakol rola hét képpen,
- 5 2. Ebben szánkat sem nyitottuk,
 Kárát buval de kostoltuk.
 Nagyob részét registráltuk,
 Experentiánkból irtuk. [17. lap]

3 Mid n [!] 6 mivatal 7 teneket 8 tutalom 10 agydni fog; tul Czac

ÖRVENDI MOLNÁR FERENC

LELKI TAR-HAZ

Avagy Az O es Ui Testamentum Canonicus Könyveinek rövid
Summái.

Melleyek Magyar Rhythmusokba foglaltattak, es egy-modu notára
szabattattak

Nemzetes, Kegyes Elettel És Tudománnyal tündöklő, Barko Benedek Uramnak; Ketskemét Varosanak egyik igaz tagjának, s' tiszteletes-Tanátsá-
nak, az Isten ditsősége mellet fáradozoknak hűséges Promotorának, nékem
Böcsülletes jo akaro Uramnak.

Kegyelmet, békesegees meg-maradást, s' Istentől ő Felségetől minden-
nemü böseges lélki es tésti aldást kívánok szivem szerint.

Nemzetes Uram az Urnak lelke az I. Kir. könyv. 18. rész. 4. versében
igen igen szép ditsirettel meg ditséri, amaz Acháb Király házának gondgya
viselését es Praefectussát, az Abdiást, hogy (midön amaz Istentelen ver-szopo
Iezabel Aszszony, az Achab Kiraly felesége, egesz Izrael orszagaban, az Vrnak
Prophetait, a' kiket kaphatott, le vagata) szaz Prophetat el rejtett volna öt-
venenkent a' barlangban, es azokat kenyerral es vizzel titkon taplalta volna.
Nem külömben mais, sok Abdias nyomdokát követő keresztyén hűséges Pátro-
nusok es jól tévő emberek, kik az Isten ditsőségere tartozo tisztességes es
idvességes tudományok mellett, az njomorusaggal tellyes Scholai állapotban,
mint valami barlangban fáradozo es munkálkodo Propheták fiait, mind Isten-
től vöt javokkal, s' mind peng költségekkel tartják es táplálják, mind Isten-
től, s' mind emberektül ditsiretet nyernek.

Hogy énis, az tisztességes Deáki tudományok után njomorgo Propheták
fiai között, sok Istenfélő Abdiásoknak gondviselésekre, es illendő táplálásokra,
męltatlannak ne találtatnám es iteltetnem, Istennek, elmémben adott ajándé-
kának kitsiny sengejét akarván meg mutatni, ez kitsiny Lelki Tárházi munkáts-
kámát, akarám a' Szent Írásban öregbülni akaro, Isten hiveinek kedveket nap
fenyre botsátani, es másokkalis közleni. Melly munkátskának el kezdésére, es
vegben vitelére, adott okot es alkalmatosságot, Tiszteletes BEREĞHI IANOS
Uram nehai Ketskeméthi Prédikátornak, kegyelmetek nem régi lelki Pásztorá-
nak, az Biblia summáinak Magyar Rhythmusokban, szinten ezen formán valo
el kezdése. Mert az el mult 1663. es 64-dik esztendőkbén, ő kegyelmenek Iasz-
Berényben Schola Mestere lévén, mutatta ő kegyelme ez Rhythmusban foglalt
Biblia részeinek summáját, mellyet ő kegyelme ugy itélem meg Ketskeméten
laktában, ki-szededetett volt, a' Moses ötödik könyveig, mindenik könyvet
külöm külömb notájú Rhythmusokban foglaltván es csináltván: mellyet en ő
kegyelmétől le irván, ugyan ott laktomban, a' többinek olyan formán valo ki
csinálásához-is hozzá akartam fogni: de mivel ott ahoz alkalmatos Magyar
Bibliám nem volt, hozzá fogni nem mertem. De hogy mind azáltal erre valo
szándékom es igyekezetem hijában ne légjen hanem abban elő mennek, arra
ismét nem egyéb, hanem ez adott utat es alkalmatosságot: Az el mult 1664.
esztendőben Iasz-Berényből vissza jöven a' Debreczeni hirrel meszsze fęnlő
ditsiretes Scholában, Tiszteletes MARTONFALVI GYÖRGY Urnak ennek a'
Scholának hasznos Tanitójának es igazgatójának, tanításának halgatására

Isten úgy adá, hogy ő Felsege, az ő kegyelme lelket, hozza valo buzgoságra, és az ő Felsege ditsőségenek hasznossabban valo terjesztésere fel inditván, be jövetelem után csak hamar, a' meg nevezett esztendőnek Iunius nevö havában, ő kegyelme el kezdé tanítani, nemellyikünknek kivánságára, a' Magyar Bibliát külön egynehányunknak. Melly Bibliának könnyeb uton valo meg fogásának, és azokban valo dolgoknak elmében valo meg tartásának okáért, enis leg ottan, a' Bereghi Uramtól mutatott mod és ut szerint az el olvasott részeknek summáit, a' Moses ötödik Könyvén el kezdém foglalni, mellyet néha néha egyeb dolgaim és foglalatosságim között, egyszeris mászor is csinálttam, néha pedig ürességem adatván egyeb dolgoktól, szaporábbanis munkálkodtam környülötte, úgy annyira, hogy Isten engedelmeből, az el mult Szent György havának 2. napján, a' Bibliát egészen el végeztem: De mivel sok külömb külömbféle notáju Rhythmusokra mert úgy itélem talám 25. külömböző notákra volt csinálva, az Impressumban valo régi Psalmusok notai szerint. Ezt sokan a' Deákok közül (kik leis akarták irni) nem javalván, adták tanátsul, hogy sokkal jobb és hasznosabb volna, ha mind egészen egy notara csinálnám, úgy könyv nélkül valo meg tanulásrais könnyebb volna, enis azért ennek engedven, és azt jobbnak itelvén, az eleitől fogva, mind végig, egy holnap alatt megint egy modu notára formáltam, és az Tękozlo fiu historiájának (mellyet arra leg illendőbnek itéltem lenni) notájára szabtam és rendeltem, és tisztán le irtam, ugyan olyan véggel hogy ha Isten ő felsege, olyan Istenhez buzgo Istenfelő Patronust parantsolna hozzája a' ki nyomtattására valo költséget nem szánná, tehát ki bocsátanám magamnak arra valo erteke nem leვენ. Ez kis munkátskám annak okáért, hogy kegyelmednek ajánlanám és dedicálnám Nemzetes Uram, (jollehet kegyelmed engem személyemben nem ismerne) okot ez adott: Mivel Betsületes KARANCSI GYÖRGY Uram Debreczeni Typographus emlité nem régen elöttem, hogy az el mult Szent Mihálynap Szegeden eső Vásári alkalmatossággal, kegyelmeddel vatsorán egy asztalnál, leვენ, említette volna kegyelmed előtt ez szép kis munkátskát (mellyet én az előtt ő kegyelmének mutattam volt, s' mondottam is hogy ha Patronusom lenne hozzája, ki nyomtattatnám) és annak hasznos voltát commendálván, kegyelmed leg ottan kapott rajta, és ki nyomtatására valo költséget is igerte emberseges emberek előtt. Enis annak okáért, Becsületes Karantsi György Urammal együtt, ez kis munkátskámát Ke gyelmednek ajánlom. Ke gyelmedis azért az én alacson rendü alapatomat nem tekintven, vegye jo neven, tölünk, ne zven inkább ebben a' mi Isten ditsőségenek, és szent igejében valo mások öregbitésének eléb mozdításához valo buzgoságunkat, és igjekezetünket.

Melly kegyelmed ehez valo buzgo indulattya, és Isten, s' az ő ditsősége mellett valo költséje és kegyes adakozása, sem Isten, sem emberek előtt soha feledékenysegben nem megyen, sőt valamint az Istenfelő Abdiásnak, az Isten Prophetáival tött jo tselekedete, örök emlekezetre az Isten lelke által fel irattatott: azonképpen a' Ke gyelmed hire neve és jo emlekezeti holtá utánis fen marad. Ke gyelmed ezt mostan tölünk jo szivel vivén, adgya Isten, hogy kegyelmed ez szent munkátska által, az ő szent Igejében naponként inkább inkább épülhessen, Istennek ditsőségere, s' lelkenek idvességére.

Végezetre kívánnyuk Istentől ő Felsegetől tartsa meg kegyelmedet békességben, és számos esztendőig, minden hozzá tartozo szerelmesivel egyetemben, jo egészségben iltesse

Amen.

Debreczenben, Karátson havának 4. dik napján, 1665. esztend. Ke gyelmednek szivbéli jo akaroi.

ÖRVENDI M. FERENCZ

Debreczeni Deák,

es

KARANCSI GYÖRGY
Debreczeni Typographus

ELŐL IARO BESZED.

A' Kegyes Olvasohoz.

Kegyes Olvaso, hogy az egész Biblia Részzeinek Summaját, mint egy Historia szerint Magyar Rhythmusban foglaltam, nem azért cselekedtem, hogy ez által magamat mutogatnám, vagy híremet nevemet akarnam terjeszteni, hanem hogy ez által az egész Caputot jobb mogyával (azt egészszen meg olvasván) akar melly gyenge elméjü olvasois elméjében foghatná és meg tart-hatná. Enis azért, a' mint tölem lehetett az egész Caputot, s' abban valo részeket és dolgokat historice ugy igyekeztem bé-foglalni, es egy négy Rhytmusu versben szoritani, hogy az historiákban kiváltképpen igen kevés maradna el, mellyet vagy egy szoval vagy egész rhytmussal oda nem töttem volna: itt azért azt ved eszedben, hogy minden Caput, avagy Rész az egész Bibliában egy egy versben vagyon bé foglalva. Hogy azért a' Kegyes Olvaso az Caputban valo dolgokat, ez versekből jobban elméjében tarthassa, és minden dolog, a' Könyvnek mellyik részében légyen, hamáréb meg foghassa és meg tudhassa, minden versnek első bötüjét az A-B-C-nek rendi szerint csináltam, holott csak azt kell tartanod, mindenik bötü az A-B-C-ben hanyadik légyen rend szerint, mellyet ha egyenként meg tanulsz, csak ved eszedben, az a' vers melyben a' meg tartando dolog vagyon mitsoda bétün kezdetik el, s' hanyadik légyen az A-B-C-ben mindgyarást meg tudod, a' könyvnek mellyik részében vagyon. Mellynek el követésében ilyen rendet tarts: Az első Részt tész mindenütt: az A betü mivel az leg első az A-B-C-ben, a' B. második a' C. harmadik Részt tész, s' a Többi. Továbbá eztis eszedben vegyed, hogy a' Deak ABCe szerint 16-dik betu a' Q, az R 17. az S. 18. a' T. 19. az U. 20dik, de mivel a' Magyar A. B. Cben Q betü nintsen, azért a' 16-dik Részt, mindenütt R-en kezdettem, a' 17. S. 18. T. 19. U. vagy V. vagy Z. s' nemis mentem penig sohol tovább az 20-dik Résznél. Azért az hol ez 19. Rész Vn kezdetik, ott az 20-dik mindenkor V-ën kezdetik: az hol penig a' 19. Részben V. vagyon, ott az 20-dikben mindenütt Z vagyon. De mivel némelley könyvekben sok részek vagynak, mellyek az 20-dik Részt fellyül halladgyak azért az olyan hoszszu Könyvekben minden 20-dik, 40-dik 60-dik etc. részek után az A-B-C-ét mindenkor elől kezdettem. Azért Kegyes Olvasó, rövideden igy tartsz szamot a' betükre, hogy az A' jégzyi mindenütt az Első, 21-dik, 41-dik, 61-dik, 81-dik részeket, a' B a' második, 22-dik 42-dik, 62-dik, 82-dik Részeket, a' K. 10-dik 30-dik 50-dik 70-dik 90-dik részeket, igy van a' többiis rendel. Mellyet ha jól meg tanulsz, minden dolgot, melly vagy egy szoval, vagy egész sententiával a' versben bé foglaltatot, mellyik részben légyen, hamar meg tudhatod, Annak felette, azok a' számok, mellyek minden könyvnek végén vadnak, nem egyébre valok, hanem azt mutattják, hogy az egész Bibliának addig a' számig hany része légyen.

Ez L E L K I T A R-H A Z nevü könyvetskét azért, hogy mostan ki botsátottam, ném az Szent Írásban tudosoknak (ki én nallamnális abban sokkal

forgottabbak) kedvéért cselekedtem hanem egyedül azoknak kedvéért, kik még abban nem igen gyakorlottak, de mindazonáltal aban épülni akarnanak. Mellyet akar kiis, ha e' kevés Rhythmusokat, avagy verseket könyv nélkül meg tanullya, s' azonban a' Bibliának Részeit egészen mindenütt utanna olvassa, (melynek olvasasa nélkül sok helyen a' dolgot meg sem érthetni, kiváltképpen a' ki azt soha sem olvasta) rövid nap ennek hasznalattját meg tapasztallya. Ely azért Kegyes Olvasó ezzel szuntelenül, nem csak magad multságának okáért ezt dudolvan és énekelvén: hanem ély az Isten Könyvében a' szent Bibliában valo hasznos épületednek okáért, a' te Lelked idvességére.

Légy jó egészségben.
Io akarod az Urban
Örvendi M. Ferencz.

AZ O TESTAMENTUMNAK SUMMÁJA.

MOSES I. KÖNYVE.

Ad Not. Szertelen rut dolog volt bün.

I. RESZ

1. Az első teremtesnek szép egjenes rendit
A' menjnek és a' földnek minden alkotmányit,
Fák, füvek, hal, s' madarak, vadaknak nemeit,
Moses itten meg írja Adám eredetit.

II.

5 2. Bé vivé Isten őket Paradicsom kertben,
Holott egy fa gyümölcsöt meg tiltá középpen,
Mondván: mingyárt meg haltok, ha ti esztek eben
Osztán az házasságis szereztetek itten.

III.

10 3. Csalárd hazug ördögnek beszédét el hívék,
És a' meg tiltott fának gyümölcsét illeték,
Mellyért mindgyárt az átok reájok ki omlék,
Az áldott magis osztán nekik igirtetek.

IV.

15 4. Ditséretes, s' kedves lön Abel áldozattya,
Irigyelvén ezt Cain, öcsét agyon sujtyá,
Nod tartományban ő is lön nagy népnek attya,
Abel helyett Adámnak lön Seth nevü fia.

V.

20 5. Enoch Istentől égben el fel ragadtaték,
Az után Adám atyank világbol ki mulék,
Seth földön nagy nemzetté mikor szaporodék,
Az másik Lamechtől Noë születeték.

VI.

6. Fertelmes buja élet földön el árada,
Seth, és a' Cain háza egyben házasula,
Az özön vizről nékik Noe prédikálja,
Azonközben serényen a' bárkát csinálja.

VII.

- 25 7. Gofér fábol készített bárkában bé méne,
Melyben minden állatnak parjában bé vive,
Negyven éjjel és nappal zápor földre jöve,
S' minden magas hegyeket nagy mélljen el fede.

VIII.

- 30 8. Heted hónapban bárka hegjen meg feneklék
Probára leg-először hollo bocsáttaték,
Galambtól zöld olajfa levél hozattaték,
Noëtol, földre kelvén, áldozat téteték.

IX.

- 35 9. Igéretet tön osztán Isten a' Noénak,
Egi szívárványt adá bizonyággul annak,
Gonosz Chám meg neveté szemérmes Attyának,
Sem ő töle el vövé jutalmát áldásnak.

X.

- 40 10. Kezdének osztan Sem, Chám, Iaphet szaporodni,
A' leg első Monarcha Nimrodtól származni,
Ama híres Ninivét ez kezdé fundálni,
Vadászásban kezdé kegyetlenné lenni.

XI.

11. Lön meg csufoltatasa a' Babel tornyanak,
Nyelveknek változása rajta a' Sidoknak.
A' Semnek maradéki itten szaporodnak,
Thare vala a' neve Abráhám Attyának:

XII.

- 45 12. Mikoron Abráhámot az Isten ki hitta,
Ur Chaldéából Lothal Canahánban juta,
Onnét az éhség előtt Egyiptomban futa,
El vétetett Sárája tisztán viszsza juta.

XIII.

- 50 13. Napok halladván, egykor viszsza jöve Lothal
Es hogy ne osztoznának pásztorok a' kuttal,
Frigyet tönök egymástól való el válással,
Szolla Isten másodszer osztán Abráhámmal.

XIV.

14. Ostromlo sereg Soárt, s' Sodomát fel dulá,
Lothot Abráhám tülök viszsza szabaditá,

55 Minden nyert gazdagságnak tizedét ki adá,
A' Melchisedek Papnak nagy áldását hallá.

XV.

15. Paisod lészek néked Abrahám, el hidgyed,
Es meg számlálhatatlan lesz te nemzetséged,
60 Fel vagdalt üszöidröl ennek jelét vegyed,
Mert nyilván a' Canahán lesz te örökséged.

XVI.

16. Roszszul böcsüli igén aszszonyát az Hágár,
Mivél az Abrahámtól ő viselösön jár,
Az ő Aszszonyától igen kitsint fel már,
Alitván nála élni, a' kit Abrahám vár.

XVII.

65 17. Szövetségének Isten ilyen jegyét adá,
Mert a' környül metélést nyolczad naprá hagyá,
Meddö Sárának mondá, mehét hogy meg njitná
Ismael, s' Abrahám közt frigyét fel állatá.

XVIII.

70 18. Tekint Abrahám, s' távol lát három iffiakat,
Kiket hozzá bé hiván, szerze lakadalmat,
A' Sára meg mosolygá azoknak szavokat,
Igen szánnya Abrahám Sodomaiaikat.

XIX.

75 19. Urnak három Angyalit a' Loth bé fogadá,
Kik által Sodomából leányit ki hozá,
Ezeknek italokat mikoron meg ivá
Ammont es a' Moábot születni meg hallá.

XX.

80 20. Viteté Abimélech a' szep Sárát hozzá,
Istentöl meg intetvén meg viszszá bocsátá,
Mint Prophéta jóságát töle meg nem tartá,
Mellyért házát Istenis magzattal meg-áldá.

XXI.

21. Aldott, igért Isáknak itt lön születése,
Bé tellyesedvén minden ígéretnek vége.
Ismael, s' Agár szomjuságban epedese:
Abimelech, s' Abrahám szövetség tétele.

XXII.

85 22. Bizik igen Abrahám, hogy Isák hamvából,
Isten viszont mást adhat meg égett porából,

Ezért akará ötet égő áldozatul,
Istennek vissza adni parancsolattýából.

XXIII.

- 90 23. Canahán földén szegeny Sára hogy meg hala,
Abraham földet az Heth fiaitol válta.
Lön osztán a' Makpela néki koporsoja,
Melly a' Mamreh földének ellenében vala.

XXIV.

- 95 24. Dus gazdag ajándékkal Eleázár indul,
Hogy az Isák Urának leányt hozna társul,
Ki vizet kére innya kuton Rebechátul,
Arany pereczét ada néki ajándékul.

XXV.

- 100 25. Elő beszéli Moses Chetura fiait,
Isaktol az Esau, s' Iácob születésit,
Abrahámnak halálát, s' Ismael cselédgyit,
Iákob pépen meg vővé bátyjának áldásit.

XXVI.

26. Futa Isák földéből Abimélech Urhoz,
Rebechá aszszony miatt hivaték házához,
Földben vetett buzája száz annyi mágot hoz.
Abimélech frigy kötni méne az Isákhoz.

XXVII.

- 105 27. Gyenge feledelt enni Isak kíván vala,
Minek előtte teste sirban bé szállana,
Iácob hamar öltézék bátyta ruhájába,
Hogy az első szülötség áldása rá szálna.

XXVIII.

- 110 28. Házában Esautol Iácob nem lakhaték,
Bátyta haragja előtt Lábánhoz küldeték,
Bethelben Isten néki éjjel meg jelenék,
Az holott a' Iákobtol fogadás teteték.

XXIX.

- 115 29. Iákob Lábán bátyyához bé méne szolgálni,
Kész lön hét esztendőket Rachelért tölteni,
Idő osztán el telvén Leát adák neki,
Kinek hamar kezdének gyermeki születni.

XXX.

30. Kesereg, s' sir az Ráchel hogj gyermeki nintsen,
Bilhának parancsollya, hogy Iácobhoz mennjen,

93 ajándékkal 97 Chetuta 106 sirben

120 Lea meg szünven, Zilpát bé küldi, hogy szüllen,
Végre osztán Rachelis fogada méhében.

XXXI.

31. Lábának hire nélkül Iacob csak el méné,
Attya bálvány képeit Ráchelis el vitte,
Lában szörnyü haraggal utánnok erede,
De sok feddőzés után békességre téré.

XXXII.

125 32. Mentében Iacob postát küldé Esauhoz,
Halván haddal jövését, nyul az imádsághoz,
Sok szép ajándékokat rendele hátyyához,
Készeti az Angyallal magát viadalhoz.

XXXIII.

130 33. Nem haragvék Esau Iacob öcse ellen,
De söt haza térését látá kegyelmessen,
Iacob osztán érkezék Suchotnák völgyében,
Onnétis viszont egykor fel méné Séchemben.

XXXIV.

135 34. Orozva Sichem Dinát rutul fertezteté,
Es végre feleségül szörnyen meg szereté,
Mellyért magát érette környül metelteté,
Végre szörnyü romlását nemzetének érté.

XXXV.

140 35. Pogány ocsmány kepektől Iacob háza népét,
Szépen meg tisztogatván, áldá Isten nevét,
Debora után Isák s' Ráchel hunya szemét,
Ruben Bilhá Aszszonynak fel fedezé testét.

XXXVI.

36. Rendel itt meg iratnak Esau feleségi,
A' kiktől származtanak Edom nemzetségi,
Miképpen következtek azoknak Királyi,
S' rendel mint uralkodtak sok erős Herczegi.

XXXVII.

145 37. Szerelmes kisedé Ioseph két álmokat láta,
A' melly miá szegénynek esék változása,
Meg vénült Iacobnakis keserves sirása,
Pofitárnak adaték Ioseph szolgálatra.

XXXVIII.

150 38. Thámár aszszont Her s' onnan rendel feleségül
Vévé, hamar meg halnak, s' marad gjermekek nélkül

Iudais nagy bánatban vagyon özvegységül,
Peres és a' Zéráhval Thámár jár terhesül.

XXXIX.

39. Valá igen nagy áldás Potifárnak házán,
Mivel hogy Ioseph vala Ur minden jóságán,
155 Csudálkozhatik minden az ő tisztaságán,
A' gonosz aszszonynakis álnok csalárdságán.

XL.

40. Zöld szőlő vesszöröl lön Pohárnaknak álma,
Azért harmad nap mulva tisztiben bé álla,
160 De a' Sütő kosárja fordula kárára,
Mert harmad *nap* függeszték ötet három fára.

XLI.

41. Almot láta Pharao hét kövér üszökről,
Az után ismét hét szép gabona fejekről,
Ioseph meg magyarázá, hogy hét bö időkről,
Ertelme van, s' ellenben hét szük esztendőkről.

XLII.

42. Buzáért Iácob pénzel bocsátá cselédgyét,
165 Holott Ioseph kémeknek nevezé mind őket,
Viszsa térvén, sájkokban találák pénzeket,
Melly miatt nagy félelem fogá el mind őket:

XLIII.

43. Csüggő kézzel másodszor Iosephhez érének,
170 Földöknek gyümölcsében ajándékban vőnek,
De elsőben ő töle erőssen féltének,
Végre osztán ebéden véle eggyütt ettek.

XLIV.

44. De Ioseph meg tértekben ismét meg kisirté,
175 Mert szép ezüst pohárát sájkokban téteté,
Kis Benjamins rabul érte meg terité,
Juda érette magát holtig kötelezé.

XLV.

45. Esméretekben nekik Ioseph végre juta,
180 Sok szép ajándékokat nekik osztogata,
Edes vén Iácob Attyát hozzája hivatya,
Hogy az hosszas ehségben éhel meg ne halna.

XLVI.

46. Fel kelvén mingjárt Iácob Egjiptomban méne
Isten utában sokat ő véle beszéle,

156 aszszonynak 160 harmad függeszték 177 Esméretekben

Öt a' Ioseph meg látván szívében örüle,
Hetven számu lélek volt éppen ő cselédgye.

XLVII.

- 185 47. Gosen földén barmostul őket meg szállítá,
Az után a' Királynak edgykor hirre adá,
Egyiptom kincsét Ioseph buzán mind bé váltá,
Attya testét ki viszi, hittel fel fogadá.

XLVIII.

- 190 48. Halván egykor a' Ioseph attya betegségét,
Ephraimot melléje vévén, és Manassét,
Az Iácobhoz el vivé, mig el hunyná szemét,
Hogy szépen meg áldaná Iácob mind a' kettőt.

XLIX.

- 195 49. Iövendöt monda Iácob az ő fiainak,
Aldást, vagy penig átkot kiki mint várhatnak,
Szármasarol szolgálja igére Messiasnak,
Osztán vigan meg adá lelkét a' Christusnak.

L.

- 200 50. Ki viszi Canahánban Ioseph Iácob testét,
Bé tellyesitvén az ő erős esküvését,
Kivánnya bátyyainak öis szövetségét,
Hogy ha meg szabadulnak el vigyék tetemét.

67.

VERESMARTI GÁSPÁR

MAGYAR RITHMUSI ALKALMAZTATAS.

Melly vétetett a' Daniel Propheta könyvének 12 részének 3 verséből,
mellyel az Author mind commendáltatik, s' mind serkengettetik,
ilyen szent munkának continuálására.

1. Kik fénylenek az egekben,
Nagyobb gradusi mértékben,
Szent Daniel ő könyvében,
Meg-tanittya beszédében.
- 5 2. Kik sokakat tanítottak,
Az idvességre juttattak,
Igaz hitre fordítottak,
Bünökből-is ki-ragadtak.
- 10 3. Azok léznek dicsőségben,
Mint Meny az ő erejében,
A' Nap-is fényességében,
Ne kételkedgyél ezekben.

4. Várhadd vigan Christusodat,
Comaromi György, Uradat,
15 Ki meg-áldotta munkádat,
S' meg-adgya majd Coronádat.
5. Mert sokakat tanítottál,
Elő nyelveddel, szájaddal,
20 Deák s' Magyar irásiddal,
Sok nyughatatlanságoddal.
6. Ez után-is meg ne szünnyél,
Söt Uradnak kereskedgyél,
Talentomát ne ássad-el,
Menyországba hogy vitessél.
- 25 7. Ott meg-szünik fáratságod,
Minden nyughatatlanságod,
Meg-adatik kívánságod,
Tellyes mert lesz boldogságod.
8. Ne gondolly hát e' világgal,
30 Nagy háládatlanságával,
Momusok ocsárlásával,
Gyözd-meg őket halgatással.
9. Comaromi György Uramnak,
Debreczeni Tanitonak,
35 Iram kedves barátomnak,
Városában Colosvárnak.
10. Ezer hatszáz hatvanhatban,
Aldott Pünköstnek havában,
40 Hatodik nap oráiban,
Dudolám, csak én magamban.

68.

VERESMARTI ISTVÁN

REVERENDISSIMO AC CLARISSIMO DOCTISSIMOQUE VIRO,
DOMINO GEORGIO C. COMAROMI,

Sacrosanctae Theologiae Doctori excelentissimo in Ecclesia
Celebri Debrecina
fidelissimo Praeconi, etc. Fratri in Christo singulari semper amore
prosequendo.

1. K emény Tél s' dér után, ha tavasz érkezi K
A' föld meg-ujjulván virágokkal fénlük,
A' tiszta kék égből Csillagok szépítik,
Munkái Istennek mind ötet tisztelik.

- 5 **2. O** hatatlan dolog hogy illy tiszteletr **E**
Magunkat ne adnok Isten félelmére,
Mert saját nyelvünkön az Úrnak beszéde,
Im ki-bocsáttatott, szivünk örömére.
- 10 **3. M** ert tudgyuk hogy fénlík mint a' nap dél színben **N**
Nem ment a' Sátánnak konkolya köziben,
Egyben szerkeztetve kit nagy Istenessen,
Komaromi György vett, s' állatott szép rendben.
- 15 **4. A** z igaz vallásnak minden ágazat **I**
Hitünk, s' vallásunknak szép rendel Czikkelyi,
Az egész szent irás mint kutfő erei,
Mind fel-kerestettek, s' itatnak folyási.
- 20 **5. R** omlott állapotbol hogy ki-vett, vigassá **G**
Kegyelme az Úrnak bizony nagy boldogság,
Mert ha hívén el-jársz dolgodban, menyország
Adatik teneked, mint e' könyv bizonyság.
- 6. O** lly becsülhetetlen ez a' lelki Kalmá **R**
Ki Istenen fundált elméket tölünk vár,
Ugy hogy ki ezekből léssen igaz Sáfár,
Nem gyötri azokat bu s' kár vigyázz rá bár.
- 25 **7. M** ert serény elmével népére vigyáz **O**
Az Istennek nyájját hiven igazgato,
Fáratságos gondal Debreczent tanito,
Ki-tölté ő lelkét, mint igaz ört álló.
- 30 **8. I** lly gyönyörü munkád után lesz hiress **E**
Isten s' ember előtt mindenütt kedvessé,
Hogy a' tálentumbol minket-is részessé
Tettél, mint a' Bibor ruhád lesz fényessé.
- 35 **9. G** azdag tárházából a' mennyei felse **G**
A' kinek itt szolgálsz ugyan azon szentség,
Jutalmat hogy benned volt ennyi serénység,
Adgyon dicsoséget mellyben ne légyen vég.
- 40 **10. E** z Istenen fundált drága szép virtus **I**
Mint egy Patikából füvek jó illati,
Ugy folynak lelkünkre jól láttyuk hasznai,
Azért mind fejenként legyünk becsüllői.
- 11. O** h ha sokat illyet szült volna Komáro **M**
Kinek munkájából a' mint tanittatom,
Bizodalmas szivel mindennek mondhatom,
Le-tett Coronáját az egekben látom.

- 45 12. **R** ut ártalmas mérget mert a' ránk okád **O**
Minden uton modon ellenünk csatázo,
Hitünk s' vallásunkban bennünket káromlo,
Babylon, s' több farkas ellen oltalmazó,
- 50 13. **G** azdag tárházakat szemlély-meg jól báto **R**
Csak hamar el-mulók mint egy fel-vont sátor,
De e' lelki munka tenéked mindenkor,
Gyámol szorultodban, s' vár lesz háborudkor.
- 55 14. **I** gen tiszta beszéd az Ur fogadás **A**
Mint régen jövendölt erről a' Propheta,
Hogy killyebb terjedne Isten ajándéka,
Ez utolso idön, Joel bizonyittya.
- 60 15. **N** em volt, s' alig lészen ég alatt ugy tudo **M**
Könyv ehez hasonlo, effélében, mondom,
Egyéb nyelvhez képest mint fülemmel hallom,
Rövid szoval, vedd hát, ez tanács adásom.
16. **E** gyebet hadgy hátra serényen olvas **O**
E' szép drága munka elmédben fenn forgo
Légyen, jo barátom, a' ki imádando
Imádgjad érette, ö lesz a' meg-áldo.
- 65 17. **K** inek olvasása hasznos sérelmünkne **K**
Lesz, s' ez élet után idvesség lelkünknek,
Mert örökösivé foglal az egeknek,
Hogy kedves vendégi legyünk az Istennek.

69.

U N G V Á R I G E R G E L Y

REVERENDO ATQUE CLARISSIMO VIRO, DOMINO
GEORGIO C. COMAROMI,

Sacrosanctae Theologiae Doctori eximio, Debreceniensis Ecclesiae
Pastori

ferventissimo. Conciones suas, in primam Theologiae Christianae
partem vulgari lingua edenti.

1. Az eszes embernek ez tulajdonsága,
Magán kívül másnak mi légyen munkája,
Azon serénykedik hogy mástul meg-tudgya,
Erre vagyón néki szorgalmatos gondgya.
- 5 2. Nem ok nélkül el-hidd nyughatatlankodik,
Az okosság hogy igy fárad és törődik,
Hanem példájából másnak igyekezik,
Restségen ki-adni, ö-is serénykedik.

- 10 3. Kévánodé tudni Comaromi Györgynek,
Debreczen Városá szentelt seregének,
Hü Tanitójának, serény Vezérének,
Hol járjon elméje e' Szentelt Vitéznek.
- 15 4. Nézd-el szemeiddel e' Könyvnek eleit,
Onnan gondold jól meg középit és végét,
Igaz Hit köz neve, melly bus szivet vidit,
Szép oktatásival menyországgra indit.
- 20 5. Hit Tudományának két Principium-i,
Mellyeknél senkinek fellyebb bölcselkedni
Nem lehet, s' nem szabad tovább iramodni,
Ki-mutatodnak Itt hiteles kezdeti.
- 25 6. Az Isten minémü ö természetiben,
Tulajdonságiban, minden munkáiban,
Olyan tisztán tanit ez Könyv folyásiban,
Mint magát jelenti lenni az írásban.
- 30 7. Mi voltál ö ember régi épségedben!
S' most mire jutál a' siralmas esetben,
Kiről sokat busulsz s' kesergesz lelkedben,
Mutat Ez orvosra illy sebhédesedben.
- 35 8. Az áldott szép Jesus Samaritanusod,
Hármas nagy tisztokra fel-kenett Christusod,
Tanito Prophetád ki légyen Királyod,
Itt eszedben vehedd engesztelő Papod.
- 40 9. Ebből az Istennek esméréd kegyelmét,
Edes Jesusodnak buzgo nagy szerelmét,
Ki idvösségednek minden eszközeit,
Böven sáfárollyá lelked drága kintsét.
- 45 10. De kevésből vélem sokat kívánsz tudni,
Miképpen kellessen Istenednek elni,
Fényes menyországot végre el-is venni,
Kövesd mit ebben látz meg-fogsz boldogulni.
11. Örömed lehet hát Comárom Városá,
Nem kevésbé néked Nemes Pannónia,
Kinek testiekben noha törött Szarva,
De lelkednek ujjul s' nő bizakodása.
- 45 12. Hogy illy fiat szültél ki szép munkáival,
Híredet neveli hasznos írásival,
Nyelvével mit hirdet, azt gyors pennájával,
Néked, s' Nemzetének adgya hamarsággal.

- 50 13. Részed vagyon ebben jó hírű Debreczen,
Mert bátran meg-nyughatsz ily lelki Vezéren,
Kérjed tiszta szívből hogy hasznodra éllyen,
Velünk együtt végre Menyországban fénylen.

70.

III. ODA AZ MELTOSÁGOS FEJEDELEM RAKOCZI FERENCZ
EÖSTÜL MARADOT ERETNEKSEGH ELLEN TÖRREL FEL
FEGJVERKEZET SASÁRUL

1. Mikor az magyarok boldog békeségben,
Elnek kedvek szerint kevánt csendességben,
Ver szopo veres Mars fenekedeseben,
Elöl nem mehetne dühösködeseben,
- 5 2. Miért ősi kardod villam fenyesseget,
Ez egész vilagnak mutogatod élet?
Jstennek s-csaszarnak madara erejet
Meg nem szelidited restseggel az hegyet?
- 10 3. Talam partos tatar ellen hadaidat,
Keszited pataki Pallasra szablyadat,
Annak ölesere forгатod karodat,
Poklot irtoztato panczel sisakodat?
- 15 4. Jól vagyon. Szép kies vernek indulattja,
Nagy uri elmenek menköves szikraja
Hamar vitez modra nyullon elő karja,
Szent dühössegeben az félsz ne gatollya!
- 20 5. Mereszellyed Marsnak tanacsát követni,
Római nagy szeknek szép hasznat keresni,
Jövendőben hasznat fogod ennek venni,
Mikor zapor után friss nap fóg fenleni.
6. Vajmi rut bekesség az, ki hadat nevel,
Az országban veszelyt kebeleben tevel,
Rut merges kigyokat taplal az is tejjel,
Az ki békessegeben lakik eretnekkal.
- 25 7. Azért varasidbul az jó polgaridat,
Meződ, faluidbúl munkás jobbagyidat,
Tabor s-varaidbul hu katonaidat
Vzd ki, tedd pusztava nepes joszagidat!

2 II kívánt békessegeben 4 II Elő 6 II Az 8 II hegyét [1] 25 II polgárokat

- 30 8. Hogy sem eretneksegg habjaitul Roma
 Hanyodgyek, sülyyedgjen Szent Peter hajoja,
 Eleb dühösködö Bellona haragja
 Jüjjon ki, eretnek ver az mezöt follya!
9. Az religion áll polgari csendessegh,
 Ezen fundaltatik jobbagij bekessegh,
 35 Idvesseg. Ellenben pokol eretneksegh
 Csak nagy varasokat temetö dühössegh.
10. Nem áll fen sokaig a' Bathori palcza,
 Ha Sáros Patakon az hitnek vallasa
 Nem változik, szabad leszen allatasa
 40 Annak, az mit hiszen, kész oltalmazasa.
11. Hittül szakadtaknak verekhben kardodat
 Reszegits meg! No most mutasd hatalmat!
 Jgy szerzessz Rakoczi nemzetnek nyugalmat,
 Bathor coronanak kivant diadalmat.
- 45 12. Felsz? Jgaz harcuzodban meg segít Mars attya,
 Segitö sereget szamosan boczattya,
 Leopold csaszarnak tuzes vasas hada
 Jtt toppan ezentül, ne félj, hozza, hozza!
- 50 13. Oh, azért az vetkes szabadsag zablatat
 Rancs megh, üzd el, üzd el setetes homalyat!
 Hozd fel jobbagijdnak fenyos nap sugarjat,
 Jgy allatod helyre Jsten aldozattyat.

71.

CANTIO NOVA IN EXPUGNATIONEM DIVIN

Ad notam: Légyen jó üdö csak

1. Szánhatd már Atila népednek romlását,
 Könyves szemmel nézhetd magyar vér omlását,
 Szép véghelyeidnek sirasd pusztulását,
 Szentelt vitézedet könyvezhetd Balassát.
- 5 2. Nemde azért jöttél fénlő Scythiádból,
 Hogy kifüzd kigyódat szép Pannoniádból,
 Török ennek neve, te sentenciádból
 De keresztyén vér foly gyémánt koronádból.

30 II szenvedjék 33 II a' polgári 39 II leszen szabad 40 II oltalmazásra 42 II Reszegitsd
 43 II nemének 45 II hartzodon

- 10 3. Ezer hatszáz fölött mit tud a hatvanhat:
Sok keresztyén anyát fiaitól foszthat,
Keresztyén prédából sok zsákot megrakhat,
Magyar magyar vérrel kardot bársonyozhat.
- 15 4. Szólhatnék itt kettőt egy Valentinusnak,
Ki nem érte végét amaz bécsi frausnak,
Megkené az szüvét a palatinusnak,
Hogy Divinben mondja berdót a Bachusnak.
- 20 5. Sok raj méh szúnyogot odóbul kiűzhet,
Kiért gróff Balassi magára gyászt fűzhet,
Bálint már Divinben bátor konyhát űthet,
Irgység tüzenél pecsenyét is süthet.
6. Tudom, nincs oly vitéz, kinek társa nem vál,
Ámbár sárkán-módra törökkel szemben száll,
Merő vasszerszámban ellenség előtt áll,
Ha órája eljön: életétől elvál.
- 25 7. Vitézség csillaga nemdenem Balassa?
Kinek életében nem volt harcra mássa;
Félt ennek szüvétől amaz Csillag basa,
Sokszor kardja élén maradt vér pirossa.
- 30 8. Benne a magyar vér, nyilván azt mondhatom,
Szüvében kimetszve Marsnak nevét látom;
Talpig vitézségét mindennek vallhatom,
Hazánk mellett szüvét mágneshoz szabhatom.
- 35 9. Tigrismódra futó lovára ha felül,
Aranyos fegyverben ellenségre repül,
Előtte az pogán mindenfelé csak dül,
Ki miatt sok török lélekben meg is hül.
- 40 10. Ennek híre neve minden országokban
El vagon terjedve sok tartományokban,
Vitézsége miatt Konstantinápolyban
Sok basák rohannak nagy titkos tanácsban.
11. De mely csudálatos az szerencse dolga,
Állhatatlan ennek minden adománya,
Egyik kézzel mit ad, másikkal elvonja,
Sőt nagy próbára is az embert kívánja.
- 45 12. Az bú és az méreg embert megemészti,
Az bosszúállásra sokszor kényszeríti,
Balassi Divinben bosszúját kitölti,
Mert büntelen voltát el nem szenvedheti.

- 50 13. Mondhatsza igazat, betörök a fejed,
Ez majd erre megyen, ha elméd kiterjed,
Jó tétre jót ne várj, bátor erre vigyed,
Gróff Balassi Imrét ezekben ítéljed.
14. Nemde hazánk mellett sok török vért ontott,
Buda, Pest környékről győzedelmet hozott,
55 Vác s Esztergam között sok próbákon forgott,
Sok vitéz jeleket a testén is hagyott.
15. De nézd, mire viszi az sok irégy nyelve,
Felszorúl Divínyben, mert elbúsúlt szíve,
Trombita-dobszóval a vár be van telve,
60 Mondván: „Csak meghaljunk, el vagyon rendelve.”
16. Valamiként az méh, ki egy fában lakik,
Sok szép virágokból méze takartatik,
Hogyha ellenségtől felháboríttatik,
Halálos fulánkkal ember mardostatik.
- 65 17. Nyilván köpű vala özvegy Divín vára,
Kiből sok katona kiröpült prédára,
Csak egy fondorló nyelv utat nyitott arra,
Ki Ferencznek szívét hozta ez próbára.
18. Nem volt Esztergamban immár több ellenség,
70 Buda s Pest s Szólnokban nem volt kegyetlenség,
Oka, hogy törökkel most vagyon békesség,
Rontsad hát népedet, kevés keresztyenség.
19. Jertek Divín alá messze Nógrád tőlünk,
Lássuk, ha Balassi feltehet-é vélünk,
75 Nyerünk magyar várat, evvel lesz több helyünk,
Már vagyon császártól bátorságos jelünk.
20. Állj elé, te irégy, mit vétett ellened?
Nincs mód frigytoréssal ez mérget nevelned,
Mert könnyebb egy fárúl a sast lebeszéljed,
80 Hogy sem ily ratiót ez dologra leled.
21. De elfelejtettem, hogy már te is gróff vagy,
Portiód Kékkőben noha bizon nem nagy,
Kardod éli miatt hal kevés török agy,
Kedved tölt Divínben, azért immár vigadj.
- 85 22. Most mondhatjuk bizvást, elfordult az ország,
Megholt Mátyás király, elkölt az igazság,
Ha az szekeres ló a hámból el-kihág,
Követi az inát vérbeli pirosság.

- 90 23. Látom, hogy Divínnek környékét nyargalják,
Szép hasznos faluit mindenütt rabolják,
Balassinak szívét ezzel csak bosszantják,
Ki miatt zöldében a búzát kaszálják.
24. Jaj már neked gróff úr, mert hadat fogadnak,
Minden végvárakból ellened támadnak,
95 Álgyukot támasztnak szép lakó váradnak,
Kanóttal füstölik falát palotádnak.
25. De nem csak a tatár tud tüzet nyújtani,
Hamarébb tud magyar térhelyen sújtani,
Divín várasát is megtudák gyújtani,
100 Marhákban is sokat tűzzel megfújtani.
26. Ez immár nem tréfa, sokan így beszélnek,
Mert nagy búzi vagy az halálos szélnek,
Látják közellétét utolsó veszélynek,
Nincs is már keleti nálok a messzelnek.
- 105 27. Emberrel az szükség, nézd, mely nagyot ugrat,
Erős hittel kötött gátat által furat,
Júdás, elárulod majd te is az Urat,
Megbizonyítja ezt az zászló-felszurat.
- 110 28. Látom az álgyúkot hozzák Fülek felől,
A palatinus is mellettek van jelől,
De mégis Balassi nem retteghet belől,
Mert van reménsége katonái mellől.
- 115 29. Pattantyús ő maga, keményen forgódik,
Ha meg kell halni is, azon nem aggódik,
Látja, minden felől katona szágoldik,
De golyóbis miatt sok legin hánkódik.
- 120 30. Egy kis patak mellett sok fog elmaradott,
Mert álgyúgolyóbis köztök eláradott,
Vértől a pázsit is itt megpirosodott,
S másutt is a mezőn sok tag leroskadott.
31. Nem törheti Sándor Gáspár Divín várát,
Ellőtte Balassi egyik lába szárát,
A kevély hadnagy is nem birja a farát,
Im megadták neki életinek árrát.
- 125 32. Az plundrás német is viszi bombardáját,
De soknak elvágta Lachesis kordáját,
Egy káplár elhagyta szép fényes dárdáját,
Mert vas általfúrta az háta bordáját.

- 130 33. El-letelepedék Ferencz sátorában,
Van sok inter kofár mellék-gátorában,
Várják, hogy Balassi múlna ki porában,
Hogy vígan laknának keserves torában.
- 135 34. Immár az szép nap is kizablázta lovát,
Elhagyta fényével a tengernek továt,
Pengetik aczéllal tűz miatt a kovát,
Kóstolják is mezőn étkeeknek az sovát.
- 140 35. Az veres zászló is lobog a toronban,
Mert halálra szánta ő magát a várban,
De katonáinál más a hír azonban,
Árad a csalárdság köztök allatomban.
36. Nincsen már hűtele tovább a postáknak,
Készíti sánczmester helit az álgyúknak,
Négy felől az sánczot vár körül azoknak,
Hogy majd gondot adjon szegín kőfaloknak.
- 145 37. Helyre ví-álgyúkot éjjeli setétség,
Majd leszen hajnalra szomorú követség,
Eloltatott köztök már minden békesség,
Magyar nemzet között, nézd, mely nagy szövetség.
- 150 38. Keserű az álom már tovább a várban,
Mert török a kőfalt álgyúk hajnalkorban,
Kiált a katona: „Majd esünk nagy kárban,
Oda lész a préda, kit kerestünk nyárban.
- 155 39. Tegyük le az fegyvert, adjuk meg a várat,
Nincs mód immár tovább biztatni az urat,
Van a szerencsében mostoha fordulat,
Mert külső álgyúkból már sok az indulat.”
- 160 40. Tekint az toronba gróff Balassi Imre,
Látja, hogy az veres fordult feje színre,
Mondom, tekints Isten buzgó verseimre,
Nem nézhetek immár többé vitézimre.
41. Hol az hét erős hit, kit tettél uradnak,
Hogy még egy csöpp erő szolgál te karodnak,
Véres verítékkal utat adsz kardodnak,
De örültél akkor teli poharodnak.
- 165 42. Nagy zűrzavar miatt a vár ugyan mozog,
Asszonyi kiáltás az égig felbuzog,
Balassi elméjét függeszti egy horog,
Mert látja, ellene sok vipera morog.

- 170 43. Elhagyaték gróff úr maga szolgálítúl,
Mint mezei virág a nap lovaitúl,
Nincs tovább reménség ó katonáitúl,
Ottan megfosztatik szép paripáitúl.
- 175 44. Megadják a várat, a kulcsok csengenek,
Az kiáltás miatt paloták zengenek,
Megnyiták a kaput a német seregnek,
Ne örülj katona, ez lompos vendégnek.
- 180 45. Az ur nem bánkódik, sétáldogál frissen,
Vagy élet vagy halál, forgódik merészszen,
Boldogtalan sorsát nézi bővségesen,
Gyermeki s szép társa bánkódnak könyvessen.
46. Húzzák, vonják tétúl a kérködt katonát,
Sem ló, sem pár puska ütik az oldalát,
Lerántják hátárúl amaz bélettt subát,
A hegyes tőr helyett adnak neki pálczát.
- 185 47. Nem veszik tréfára, sokan megijednek,
Három négy ruhában hamar felöltöznek,
Mintegy vizes kányák, nehezen röpülnek,
Ezek is Divínből templom felé mennek.
- 190 48. Jó vitéz urokat ezek megtréfálták,
Jóllehet halálra magokat elszánták,
De nézd, ő magokat koldulásra hozták,
Mert reménségeket csak az zsákban hadták.
- 195 49. Jobb lett volna nekik kard miatt meghalni,
Hogy sem ily szégyennel a vártúl megválni,
Így szokta az Isten embert megtréfálni,
A ki urát híven nem tudja szolgálni.
- 200 50. A palatinus is felmene Divínben,
Balassit vexálja véletlen ügyében,
Tiszteli a Bachust ily szerencsében,
Zeng a sok muzsika, hatol jó kedvében.
51. Megvették Nógrádot, azért vígan laknak,
Gondolják magokat nagy hatalmasoknak,
Sokan hizelkednek a palatinusnak,
Hogy véget vessenek gróff úr Balassinak.
- 205 52. Ily sok próbán fordul az ékes ifjúság,
Virágját hervasztja sok bú s szomorúság,
Eljön még az üdő, feljön az napvilág,
Kivel meggyőzetik minden homályosság.

- 210 53. Nem senki kedviért, csak gróff Balassiért,
A magyar nemzethez való szerelmiért,
Magyarország mellett éles fegyveriért
Irtam ezt Zólyomban — emlékezetiért.

72.

PETKÓ ZSIGMOND

CANTIO MILITARIS

1. Panaszolkodással, keserves jai szoval Pannónia sirattia
Magyarok orszaghat, az eö kedves anniat, hogy arvassagban lattia,
Mert vitéz Mars apia, az ki volt gyamola, immar ötet el hatta.
- 5 2. E' képen sirattia, miltan-is gyaszolta Troja magha hadnagyat,
Az vitéz Hektornak, seriny vigyazonak remintelen halalat,
Mihent holta törtint, könnyen hozzaja fert ellensigh, törte falat.
3. Teis bar sirassad, mind holtigh gyaszollyad ezt az vitéz attiadat,
Ki böcsütedért, szip zold koszorodért sok halalos bait vivott,
Anyadat ipsighben, szip gyönyörusighben titeket fel tartott.
- 10 4. Ki olly szép orszaghra, nagyob miltossaghra valaha szert tehetett,
Vallyon melly kiralynak fényes udvaranak nagyub hire lehetett,
Amint vitézidnek, szittijaji virnek hirek nevek terjedet?
5. Oh aldott boldogh föld, voltal kedves, szép, zöld, ékes minden
hatarod,
Szép nemes czimered, az éghik tündöklet hirrel righen szabaczagod,
15 Sok ezüst arannyal s vad kövér barommal bü minden tartományod.
6. Sok vitéz emberek te hozdad sietnek, mert nalad volt lakasok,
Nemessik szerzisnek, az szip vitezsighnek tanulo iskolajok,
Sok faracsaghokért, nehéz probajokért tülled volt igaz solygyok.
- 20 7. Érdemesseb ki volt, serinyeben harsolt vitéz bajnok tarsaval,
Vitezsighnek jelit, karjanak erejit megh mutátá kargyával,
Koszorot laurusbul, mellyet nyert vitézül, az eö feiiben nyomta.
8. Gazdagh varásokkal, üst, árany banyakkal, ô nemes Pannonia,
Leghelő mezőkkel, szép halas vizekkel hires valal valaha,
Bor termő szőlökkel, szip sziles mezőkkel, nize, mar mennyi sok
hija.
- 25 9. Hiredben, nevedben, ily sok szépséggedben ighen nagy csorba esset,
Nemes orszagodnak minden állapottia s-szabacsagha elveszet,
Szörnyü nagy pusztitast, igetist, vironast benned az ellensigh tett.

15 arannyal 20 karja<v>na<l>k [Az *n* és a *k* ráírva.] 23 Legh elő 27 <volt> az [volt-
ra ráírva az]

10. Mint tengeri habtul galias mester nélkül az galia hanyatatik,
 El fogiot reménség, mert semmi segicsigh szeginynek nem adatik,
 30 Nem használ kialtas, sem hábhoz kabdozas, ecersmind csak el
 dülünk.
11. Ollyannak mondhatom, s ahoz hasonlitom ez mostani sorsodát,
 Kit atkozott irigh jo titeminyédért arva feiedre hozott,
 Sok féle nemzettel, halhatatlan néppel az ki tighed el rongyolt.
12. Nem csak nyilván valo, keresztyén vér szopo pogany megh rontia
 35 fiat,
 De még hajas szomszid mardoso kutia kint read kisziti agyarat,
 Hogy tighed megh maryon, jávaidal birion, el nyerhesse hazadat.
13. De mostis aluszol, mint egy holt, ugy nyukszol, mit ghondolsz te
 magadban?
 Mulik vitessighed, tompul righy hired, van pildank az orszaghban.
 Mind addik czüghödöl, ma holnap kisissel maid tört vetnek nyakad-
 ban.
- 40 14. Mind egyenlő szivel, tellies értelemmel egi arant vitézkedgyünk,
 El veszet hazankért, özvegyek, arvakért szivessen iparkodgjunk,
 Az pogany töröknék, reank töro népnek czufiai hogi ne légjunk!
15. Vér bennünk buzdulyon, törökre fordullyon, ligyünk righi magya-
 rok!
 45 Hazaja szeretök, szabaczagh oltalmazok,
 Orszagh pusztitasan, nemzetünk romlasan boszszu allo parducsok.
16. Ne szannyunk éltünket, ontani virünket sok szép lako helyünkert,
 Nemes czimerünkert, el veszet szabacs-
 ghért,
 Batran vaghdalkozzunk, had lassak, mit tudunk jo siros hatarun-
 kért.
17. Kevessen hogy vagyunk, kécsighben ne essünk, filsz ne foycsa
 szivünkett!
 50 Egyedül csak Isten czudalatos képpen veri az ellensiget,
 Ha mink iok leszünk, és egy mast szerettyuk, el hid, megh seghit
 minket.
18. Azért könyörögyünk, szent felsighet kiryük, ligyen az mi hadna-
 gyunk,
 Vezérlise utan romollyon az pogany, teryedgyen righi hirünk,
 Orszagunk ippüllyön, ellenség had hidgyen, meli jó az mi Iste-
 nünk.

37 nyukszik 41 hazankért <nehéz propaiokért> 44, 47 [Másolási hibából eredő csonka so-
 rok.] 46 szannyünk 48 vaghdalkozzunk [A v b-ből javítva.] 54 Istenem

- 55 19. Illy igyekezetre, szip vitézkedisre seghillyen az Ur isten,
 Valamit elvesztet, szeginy magyar nemzet, mindent vissza nyer-
 hessen,
 Mégh az én kétt kezem, puskam, hegyes töröm poghanyban kart
 tehessen!
20. Az ezer hat szazban, hogi ezeket iram, hatvan hat esztendőben,
Ekém utan iartam, s arra-is vigyaztam, hogy ehessen kenyérbén,
 60 Zabot-is vetettem, mert lovat szerettem, vettem hasznat mezőben.

73.

PETKÓ ZSIGMOND

CANTIO ALIA

1. Gondolkodgyal, szegény magyar, vigre hova lisz?
 Ez vilagh, ki mint egi tenger, tited megh emiszt,
 Rakva haloval és törrel maidan bé kerit,
 S onnat righi szabaczaghoz soha már nem térsz.
- 5 2. Serkeny fel mily almajidbúl, vigyaz magadra,
 Mert sok idegen nemzet iüt bé az orszagra,
 Az kinek lehettil volna az előtt ura,
 Magha iobbagyiva tiszén majd nem sokara.
- 10 3. Righi jó vitéz elejid ollianók voltak,
 Hogi vilagh biro Sandorral követis hantak,
 Ellensightül az orszaghott megh oltalmaztak,
 Jó hirt s nevet magok utan igazan hátták.
- 15 4. Nem szantak szabacsagokért virt ki ontany,
 Nemzetijért, hazajaért batran harcsolny,
 Az ki akart nemessiget akkor szerzeny,
 Szemtül szembe ellensigell bajt kellett viny.
- 20 5. Nemessigh levele ipült jo vitézsiggel,
 Az czimerit kardal irtak szip piros virell,
 Annak pecsétit megh nyomtak hirel es nével,
 Sokan értek megh fizettek feyek vitellel.
6. Kevés magyar találkoznik, ki azt akarna,
 Hazayanak szabacsagaert hogy fegivert foghna,
 Righi nemes levelit megh ujitana,
 Hogi mégh egyszer szeginy magyar vir szemet kapna.

59 éken

16 ellensige<t>ll [Az *ll* javításként ráírva a *t*-re.]

- 25 7. Az righi paraszt pildakban szoktak mondany:
Egyenetlen iarmu tulkon nehéz szantany,
Az mely orszagh egj mastul kezd el hasonlany,
Nincz reminsigh, megh ipüllyön, el kell romolny.
- 30 8. Szüksigh volna, ki orszaghnak le veszi siryat,
Sok szantalan yuhainak nyérety gyapyat,
Kétcsér feyös teheninek gjuiteti vajjat,
Hogi megh egjszer vitez modra forgatna kargyat.
- 35 9. Fegyver helyet inkab rantja teli érszinyét,
De nem azért, hogi vigekre osztana pinzit,
Avagy rabott szabaditana az nagj Istenért,
Hanem annak, ki rea ad ió interesit.
- 40 10. Salljon megh magjar nemzetre egjszer oly idő,
Hogy ne légjen ellensigtül ő tanacs kérdő,
De sött inkab ligjen orszagha vitő,
Raita hatalmat vehessen, mint csirken *ölyö*.
11. Kiki immar vegye elől éles fegyverit,
Koronaért, igaz hitirt, az szabacsagért,
Hirünkért, nemzeczighunk maradasaért
Ne kimillye vironastul erős karyait.
- 45 12. Mint az solymok ghalambokat midon czapdossak,
Vitézekis tighris modon ugj harcsolyanak,
Réz dobokat, trombitakat megh fuyassanak,
Henyélésnek bikit hagyvan ahoz lassanak.

74.

[BAKOS GÁBOR TEMETÉSÉRE IRATTATOTT VERSEK]

Per Danielelem Regium.

1. Tekéntetes Nemes és Nagysagos rendék,
Férfiak, Aszszonyok, nagyok és kicsinyek,
Erős karu és bator szivü vitézék
Kettős tiszteletü Edgyházi személyék.
- 5 2. Ez szomoru helyre kik özvé gyültetéék
Edgy kevéssé kérlek még veszteg légyetéék,
Az mi beszédénkre-is figyelmezzetek
Meg értvén mint kellyen halalhoz készülnetek.

40 csirken az

- 10 8. Kégyetlen az halál, s-nem kedvez tudgyátok
 Senkinek, a' kinek nyilától irtoztok,
 De előtte sohova el nem futhattok
 Söt inkább töribe kelletik hágnatok.
- 15 4. El megyek azt mondgya minden tést utára,
 Josue az Isten népének hadnadgya
 Az hadakozásban à ki erős vala
 Az ellenségeken, és boszszut ál vala.
- 20 5. Néktekis ez utra mind el kell mennetek
 Ez csalárd világhol ki-kell költöznetek,
 Mert nincs itt allando Varostok s-helyetek,
 Azért az halálrol jól elmélkedgyetek.
6. Testi multságért ha mezöre mentek,
 Vagy az szép kertekben viragokat szedtek,
 Ott mindgyart Daviddal meg emlekezzetek
 Arrol, hogy mint virág, olyan életetek.
- 25 7. Ekessen szollo Embert hogy, ha hallotok
 Az viznek sebessen folyását lattyátok
 Akkor magatokban jól meg gondollyátok
 Hogy mint edgy ar vizzel ugy el ragadtattok.
- 30 8. Törben meg fogatot madarat ha láttok,
 Hálóokban kerétet halakra akattok
 Jusson eszetekbe hogy ugy meg fogattok,
 Noha gyakran halal előtt szállattok.
- 35 9. Ez földet mellyen lábaitokkal jártok,
 Ha meg tekéntitek jól meg vizsgállyátok
 Hogy földbe tétettek és porrá változtok
 Mellyet Adam vétke hozott ti reátok.
- 40 10. Sebes esső mikor le esik az földre,
 Akkor amá bölcs Aszszonynak szép beszede
 Jusson eszetekbe, hogy mit viz mely földre
 Ki ontatik, olyanok lesztek ez testbe.
11. Orszag uttyán járo Embert ha szemlétek
 Az Daviddal ottan mindgyárt meg ércséték
 Hogy ti Jövevények vaatok és sellyérek,
 Miképpen minnyajan a' ti Eleitek.
- 45 12. Széllyel az mászkáló férget ha nézitek
 Akkor az szent Job mondásat meg ércsiték
 Hogy Embernek fia olyan mint à féreg
 Avagy mint a' fárol le vont aszszu kéreg.

- 50 13. Dolgozo Takácsnak házához ha mentek,
Mihelt lábaitokkal abba bé léptek,
Az Ezechiással így elmélkedgyetek
Hogy el szakasztatik mint fonal élettek.
- 55 14. Gazdagok szegények temető helyekre
Ha juttok és néztek régi tetemekre,
Vgy tessék mintha ezt sugnák fületekbe,
A' mi vagy, En voltam, s-mi vagyok lesz végre.
- 60 15. Így azért szüntelen az halál előtted
Forogjon, s elmédből ki ne mennyen néked
Szived ott ne légyen, hol vagyon te kéncsed,
De inkább Istenhez az égre emellyed.
16. Az uton jartodban nyisd fel szemeidet,
Igasság utára bocsásd lépésidet,
Hogy el ne vesztessed te Idvözetödet,
Azon légy, tanuld meg most tölem ezeket.
- 65 17. Ne santály kétfelé, hanem az Jesushoz
Ragaszkodgyál hiven, menyben vévő uthoz
Es ő Igéjének jó erős bottyához,
S-az hütnek kezével támaszkodgyál ahoz.
- 70 18. Istennek szentellyed a' te életedet,
Ha vétkeztél mondgyad: Vram büneimet
Meg vallom előtted, s-kérem felségedet
Bocsásd meg és jövel, ved hazzad lelkemet.

II.

Johannem Holtshur.

- 75 19. Vitézlő s-Nemzetes regi Bakos Gabor
Kihez igen tartott sok Keresztény Jámbor,
Kinek nem volt kedves a' kobarlo lator,
Még akkoris; mikor mezőben volt Tábor.
- 80 20. Így rendelte az ő élete folyását.
Tudván hogy végezni kell pállya futásat,
Elötte viselte ő halandoságát
Mert erzette testében romlandoságát.
21. Tudta hogy mint az víz el foly ő élete,
Az halál törébe be akad kereke,
Jó szerencsájinek lesz valaha vége,
Es az föld gyomraba bé tétetik teste.

55 füleitekbe [A szótagszám miatt jav.] 77 rëndelre 80 romulandoságat

- 85 22. Előtte viselte, hogy mint árnyék, olyan
Jövevénynek vallotta magát világban
Nem volt el röjtetve tőle, koporsóban,
Hogy férgek étele leszen, ha száll abban.
- 90 23. Zaszloit ha néha ő ki terjeztette
Mikoron az szükség ra kényszerítette,
Reménségét Vr Jesusban helyhezette,
Annak gondya alá magát eresztette.
- 95 24. Batorsággal nyomta az igasság uttyát
Görbe hamissághoz nem hajtotta bottyát,
Mint jó, s-igaz biro, oltalmazta jussát
Szegénynek árvának nem kívánta kárát.
- 100 25. Az Edgyházi személyt igen meg böcsülte,
Iavaibol őket gyakran részeltette
Istennek igéjét nagyra böcsüllötte,
Nem volt szegény előtt bé téve erszénye.
26. Katona Vitéz rend ha őt meg kereste,
Azt tőle kedvessen és jó néven vette,
Magatol üressen el nem eresztette
Borát, Gabonáját, de véle közlötte.
- 105 27. Oltalmazója volt szegény Jobbagyinak
Hiven és igazán szolgalt urainak,
Hol az győzhetetlen Romai Csaszarnak,
Hol Erdélyi Fejedelmi Méltosagnak.
- 110 28. Széretettél, hittel Idvözétójéhez
Ragaszkodott végig élet kut fejéhez,
Az Jesus Christushoz, mint ő vezéréhez
A' kivel már ményben vigad es örvendez.
- 115 29. Gyarlóságbol hogy ha néha bűnben ésétt
Abbol hamarsággal ki térni sietét,
Bocsánatért az Istennek esedezétt
Azért orczaja elől el nem üzetétt.
- 120 30. Az Isten Templomát s-Oltárit széretté,
Sok szép eszközökkel meg ékesétette,
Mint itt valo Templomis bizonság erre,
Es abban az Oltar s-Orgona szépsége.
31. Baratival lakott ékes tarsasággal,
Szomszédival beszélt kedves nyajassággal,
Mulatozot sokszor vélek vég orczával,
Mint az Ríma Szombatis tellyes volt azzal.

125 32. Onod, Szendrő, Filek, Kálló Szathmar Vára,
Jó bizonság lehet erről ha akarja,
Mellyeknek Vitéz Vr igazgatoja
Bizonyos időkben volt, s-jó akaroja.

130 33. Regen Svecusokkal volt ésméretségben
General Duklaszszal mikoron volt szemben,
Es az Duorstessonnal az Morva szeliben
De itt hagyta minket siralom völgyében.

III.

Danielem Regium.

135 34. Ti téhat Nemzetes és Nagyságos rendek
Ez szomoru helyen kik most rendet ültek,
Tületek bucsuzo szavát meg ércséték
Ez Bakos Gabornak: ki így szol ti néktek.

140 35. Elsőbennis Országunk Vice Királlya
Isten s-Emberektül rendelt Palatinussa
Romai Csaszárnak belső Tanacsossa
Az kunok Birája, és oltalmazója.

36. Méltóságos Vesselini Ferencz Vram
Kinek sok dolgait szemeimmel láttam
Mikor edgyütt masutt, melletted forgottam
Atyafiuságos Sogorságban voltam.

145 37. En Nagyságodat az Istennek ajánlom
Hogy hoszszu étellel meg áldgya kívánom,
Magyarok javára meg tarcsa ohajtom
Nagyságodra menyből szállyon az irgalom.

150 38. Tégedis el hadlak szemem kívánsága
Szomorusagimnak szép vigasztaloja
Perényi Judith, en életemnek társa
Es az én szivemnek ugyan fele massa.

155 39. En el menésemen oh ne siránkozzál
Szivedben felettéb rajtam ne bankodgyál
Mert az már sem nékem, sem néked nem használ
De az szomoruság miatt rád halál száll.

160 40. Szünnység meg sirasod és nagy zokogassod,
Orczaidon ne folyon köny hullatasod,
Vagyon gondviselőd à te szép Jesusod,
Itt lészen ő nála velem edgyütt jussod.

149 szereim [A szótagszám miatt jav.] 151 eh

-
41. Ez világon tudod, veled szépen éltem
Nyavalyádat látván azon keserettem,
Istennek éretted sziből könyörgöttem
Az mellyel ő tőle kegyelmet-is nyertem.
- 165 42. Rementelen de már tőled el távoztam
Mikoron az Vrban csendessen meg holtam
Lelkimmel mennyekbe Jesushoz jutottam,
Testemmel imez koporsóban szállottam.
- 170 43. Ez okaért szívem Istennek ajánlak
Siralom völgyében látni nem kévanlak,
Mikor az Istennek tettzendik el várlak
Vtannam, el hidgyed itt téged meg látlak.
- 175 44. Immáron hozzátok szerelmes magzatim
Fordulok, kedvemet kereső Leanyim,
En gyönyörüségim, ékes virág szállim,
Az Carbunculusnal kedvesebb gyöngyeim.
- 180 45. Rám borult orczával könyvező Borbála,
En házassagomnak ki vagy másod raja,
Kinek szavainak hallatik most jajja!
Kérlek hogy ne légyen szivednek ily buja.
46. Azt jól tudod hogy én még világon eltem
Edgyszeris másszoris sokakat szenyvedtem
Mellyekben magamot békével viseltem
De imé azokbol már ki menekedtem.
- 185 47. Tégedet itt hagylak még nyomoruságban,
Az melly uralkodik mindenütt világban,
Mind addig még Ember bé száll koporsóban,
Es osztan boldogok kik meg hálnak Vrban.
- 190 48. Teis azért készülly én utannam jöni
Ez világtol tudod edgyszer meg kel válni
Mindennek a' bünért innéd bucsut venni
Mert itt nem adatott mind örökkén élni.
- 195 49. A' minthogy azért, én vigasságban vagyok
Az én Jesusomnak előtte udvarlok
Az szent Angyalokkal Alleluját mondok,
Vgy nékedis ilyen vigságot kívánok.
- 200 50. Tekéntettel ékes kedves szép Susannám
Szerelmes magzatom és gyenge Violam
Ne sirj, ne keseregj, nincs semmi nyavalyám
De az magasságos Isten én gloriám.

-
51. Odd magad az butol hogy te Liliomod
 Mellyet te nevedben viselsz s-rosa szalod,
 Az bu, miatt meg ne hervadgyon Isopod,
 Mert én menyországban vagyok, azt jól tudod.
- 205 52. Tartoztasd magadat a' könyhullatástol,
 Egyéb aránt sem vagy üress a' banattol
 Erötelen testet viselsz nyavalyatol
 Vgy hogy ottan ottan ágyban fekszel attol.
- 210 53. Vgy vagyon keserves hogy el megyek töled,
 Tovabb ez életben nem lehetek veled,
 Oltalmad paisod nem lehetek néked,
 De azon se busuly, van oszlop melletted.
- 215 54. Erre gondod légyén Szerelmes Leányom,
 Az hitben mellyben vagy meg maradgy viragom,
 Mind végig, Istennek aldása jól tudom,
 Vgy lészen fejedén, énis azt kívánom.
- 220 55. Rövid idejü és árva kis Judithom,
 Tenéked mit mondgyak s-kévannyak magzatom
 Az árváknak Attyát oltalmul ajánlom
 Kinek gondgya lészen te readis tudom.
56. Siralomba merült Vesselini Laszlo
 Könyveket töröly el szemedröl, mert nem jó,
 Csendessen szenvedgyed haláloamat az jó,
 Kévánom Istentül szállyon rád minden jó.
- 225 57. Engemet böcsüllö Máriassi Imre
 Kihez midön az én haláloznak hire
 El érkezett volna, szived lön meg sértve,
 Ne sirass engemet, veled Vr kegyelme.
- 230 58. Keserves sorsokat szenyvedett Vér Ferencz
 Ne keseregj rajtam ha engemet szerez,
 Mert azzal én velem semmi jót nem tehez
 Vr engedelméböl ugy még tovább élhez.

IV.

Johannem Holtshur.

- 235 59. Viraghoz hasonlo kedves unokaim,
 Kik nékem valátok meg vidamitoim
 Sokszor én előttem sétalo rosaim
 Légyen ti veletek az Vr, ki Elohim.
60. Nevellyen titteket az jó erkölcsökben,
 Kegyes egésséges virágzo életben,

240 Hogy szolgálhassatok ö néki szentségben
Es valaha hozzám jutasson örömben.

61. Ti szüleiteket kérlek böcsülyétek
Intö beszédeknek hiven engedgyetek
Gonosz társaságtul is örizkedgyetek,
Magatokat éppen Vrnak szentellyétek.

245 62. Az Vrnak félelme legyen előttetek
Az tudomány uttyan járjatok, kellyetek
Az én szavaimrol meg emlekezzetek
Vgy leszen Istennek áldása veletek.

V.

Danielem Regium.

250 63. Nemzetes Vitezlő Vri rend Barátim
Velem nyajaskodot én édes rokonim
Jó Atyamfiai és kedves Sogorim
Bizonyos időben Tisztbéli társaim.

255 64. Tületek el mentem tudom hogy szánnyátok,
Sokan közzületek könyveket hullattok,
De én rajtam kérlek ti ne bánkodgyátok,
Elöttetek engem mert el bocsátotok.

260 65. Nem sok idő mulva én utanam jötök
Pállya futastokat ha el végezitek
Ittenis én velem társaságban lesztek
Mellyet az Vr Isten engedgyen ti néktek.

66. Azonban peniglen még világban éltek
Azon szent Vr Isten légyen vezéreték
Ellenségtek ellen erős fegyveretek,
Hogy semmiben senki ne árthasson néktek.

265 67. O Magyar Országnak edgy Metropolissa
Nevezetes és Nemes Cassa Varossa
Ki velem jól töttél Istennek áldasa,
Szállyon reád; azonba vigyázz magadra.

270 68. Filek, Szendrő, Onod, légyen Isten hozzád
Kállo, Szathmár Vára szállyon áldas read
Osdgyan, Csetnek Rosno gondviselő Atyád
Légyen az Jehova s-vigyázon te reád.

275 69. Szomszéd Rima-Szombat ki velem békével
Eltél szomszédtságban nem veszekedéssel,
Es én hozzam mindenkor voltal jó szível
Az Isten még aldgyon téged szerencsével.

70. **Kettős Tiszteletü Edgyházi személyek**
 Isten igéjével kik legeltettetek
 Engemet, és minden jora intettetek
 280 Az Vr Jesus Christus légyen őrizötek.
71. **Üldözést, kár vallást ne bocsásson rátok**
 Ollyaténok ellen legyen oltalmotok
 Hogy ő szent igéjét praedicálhassátok
 Sacramentomit ki szolgaltathassátok.
- 285 72. **Musikat eneklő Déaki szép sereg**
 Kik énnékem gyakorta énekeltetek
 Es most-is érettem szivetek kesereg,
 Bölcsesség reátok szállyon, és nem méreg.
- 290 73. **En Jámbor Szolgaim titteket el hadlak**
 En szolgálatomra többé nem kívánlak
 Az menyei Vrnak fejenkint ajánlak,
 Az örök életben, én utannam várlak.
- 295 74. **Engedelmes és szot fogadó Jobbagyim**
 Kicsinyek és nagyok minnyajan hiveim
 Kikken nem uralkodtak az én boszszuim
 Hanem inkább jó akaro indulatim.
- 300 75. **Ajánlak titteket Vraknak Vrának**
 Földi hatalmas Kiralyok Kiráallyának
 Intlekis hogy hittel szolgállyatok annak
 Vgy lésztek részesi örök boldogságnak.
76. **Már többet nem szollok, hanem arra kérlek**
 Hogy az én testemet innend fel-vegyétek
 Az Vr Templomában és el bé vigyétek
 Szerelmesim közzé ott helyeztessétek.

75.

[AZ HALALHOZ KÉSZÜLETRE VALÓ INTÉS]

In Templo Samuelem Citharidis

Midön az Abraham, ki előb volt *Abrám*
 Az Canán földén laknék,
 Chiriát Arbaban, Hebron Varosságában
 Mint Iövevény bujdosnék
 5 Meg hala ő társa, kinek neve Sára
 Vala, és el költözék.

1 Abraham

Kit hogy el temetne, Föld gyomraba tenne
 ő azon igyekezék.
 Az *Hét* fiainak, Hebron lakosinak
 10 Es azon esedezék
 Hogy temető helyre, való örökségre
 Néki hely engedtetnék.
 Kinek ő beszédét, Es esedezését
 halvan az Heth fiai
 15 Halgasd beszédünket, Mi feleletünket
 Azok mondának néki
 Temesd halottadat, Valahol akarod,
 Még nem tilttya azt sénki.
 Eö pedig Ephronnak, Soarnak fianak,
 20 Temető helyét kéré.
 Melly köből vágatott, Arra faragtatott,
 Volt, S-árrát meg ígéré.
 Es azt hogy meg nyeré, Magaévvá tévé,
 Sárát ott el temeté.
 25 Az után végtére, Jutvan jó vénségre,
 Abrahámis meg hala.
 Es el takartaték, Népéhez viteték
 Kik Vrnak élnek vala.
 Eö előtte hitben, Eröss reménségben,
 30 Noha meg holtak vala.
 Azon temetőben, Melly volt az mezőben
 Mamrénak ellenében.
 Isák és Ismaël, Több jelen lévőkkal
 El temeték ékessen.
 35 ö Felesege, Sára; kit szerete
 Temettettet rendessen.
 Szintén ezenképpen, cselekedett
 Nemzetes Bakos Gabor.
 Ki noha Csetnekben, Ennek környékében,
 40 örökös mint más jámbor
 Vala meg-is néha, hogy meg holt ő társa
 Tanacsot tartott akkor.
 Es itt ez Templomban Mellyben vagyunk mostan
 Temető helyet szerze.
 45 Földből ki-ásatá, kövel meg rakatá
 Szépen el készittette.
 Abban Mariáját, Első házas társát,
 Pompassan helyheztete
 Az után isméglen, Idő el mentében,
 50 Masodik hazas tarsát.
 Kedves Borbaláját s-Mojses édes Fiát
 s-Maria szép leányát
 Bé-tévé Nemzetes Vitézlvő és Nemes
 Vér Ferencz házas társát.

9 hét 35 [Az első szó szakadás miatt hiányzik.]

55 Az után viszontag kicsiny artatlan mag
 Születven hitvösétől,
 Perenyi Judittul harmadik tarsátul,
 Már szomorú özvegytül.
 60 Aztis ezen boltban, kicsiny koporsóban
 Be tévé nem *bü* nélkül.
 Hogy penig magais, mint más Jamborokis
 Köteles volt halálra
 Jó vénségre jutván, Erejében fogván
 Szép csendessen meg hala
 65 Fohaszkodások közt, Imadkozások közt
 Az Vr Jesushoz juta.
 Ki lelkét magához s- az ő szent Attyához
 Vivé Angyali által.
 Hol az sok Szentekkel, Valasztott hivekkel,
 70 örül nagy vigassággal.
 Ki beszélhetetlen, Meg jelenthetetlen,
 Menyei boldogsággal.
 Teste pedig ime, Melly vagyon bé tévé
 Ez gyászos koporsóban.
 75 Már már bé tétetik, Es el temettetik
 Tüle készített boltban.
 Mellyben ő hitvösi, kedves gyermekei,
 Nyugosznak bátorságban.
 Ez bizony Istennek, ki Vra mindennek,
 80 Igen szép ajándéka.
 Ha ki bekességgel, hangos énekléssel
 Teteték föld gyomrában.
 Mint az Abrahamnak hiveknek Attyanak,
 Igérte volt Jehova.
 85 Es az Josiasnak Iuda Királyának
 Hogy öt el takarétya.
 Az ő Attyaihoz, Attyafiaihoz
 Békességgel szállétya.
 . . . az veszedelmet, hoz az helyre, mellyet
 90 Szemeivel nem láttya.
Itten áldásában, Szép ajandekiban,
 Részesült az Istennek.
Ez Néhai Vrunk, Mi Bakos Gaborunk
 Ki edgy Vra Csetneknek.
 95 Vala, mert békével, Pompas temetessel
 Adatik meg az földnek.
 Nincs már egyéb hátra, Peroratoria,
 Hanem testét fogjátok.
 Ti kik itt állotok, Engemet halgattok,
 100 Es ala bocsassátok.
 Végső tiszteteket, kereszténységteket,
 Ézzel meg mutassátok.

60 bün [Értelemszerűleg jav.] 89, 91, 93 [A levél sarka leszakadva.]

No azért Nemzetes Vitéz Tekentetes
Vrunk immar nyugodgyál.
105 Te agyás hazadban, Mint szép kamoradban
Batorsággal aludgyál.
Még utolsó napon szemedből az álom,
El-mulik söt elő álsz.

76.

S Z Á K I J Á N O S

Ad Reverendum Ac Clarissimum Dominum Authorem Georgium
C. Comarinum Sacrosanctae Theologiae Doctorem etc.
Theologiam Hungarico idiomate edentem,

APPLAUSUS UNGARICUS

Titkait Istennek sáfárlo Doctori Szolga,
S' Christus Nyájjának szent dolgát mutató példa,
Ez Magyar népnél nyelvén használni ki sokban
Kévánsz; Szent Irast, Hit Dolgat, tudva tanítván,
5 Méltó dicsérnem szent munkád, mert sokat éppit,
Éélly hát, Istennek drága edénye, hosszas időt.

77.

S Z Á K I J Á N O S

Ad Reverendum ac Clarissimum Dominum Jacobvm C. Csvzi,
Sacrosanctae Theologiae Doctorem etc. Praxin Fidei Hungarice edentem

APPLAUSUS VOTIVUS

1. Hasznosabb mesterség nincsen ez világon,
Mint szorgalmatossan jární olly jó uton,
Mellyen idvességre mehetni szabadon,
Ez tudomány Urunk mondásában vagyón.*
- 5 2. Hogy az bünben meg-hólt talállyon ez utra,
Es nagy bölcseséggel járhasson-is rajta,
Nem lehet; mert élet kívántatik abba,
Valaki ez ösvént bátorsággal nyomja.
- 10 3. Ez élet peniglen Hit nélkül nem lehet,
Mert az igaz ember igaz Hittel élhet,**
Csak igaz Hit által idvességet nyerhet,***
Hit nélkül nem kedves semmi cselekedet.****

* Mátth. 7. 14. ** Hab. 2. *** Rom. 1. **** Rom. 14.

4. Tanuld-meg hát Ember, mint élhess hitedde
 15 Menybé ez Tárházban, mely nagy bölcseséggel
 Fel-éppült; találasz itt tudományt bőséggel,
 Mint csattolhasd öszve Hited kegyességgel.
5. Hadd-el az mély álmot, mutass buzgóságot,
 Nézz lelki szemekkel, hadd-el a' vakságot,
 20 Eleven Hitedről tégy szép bizonytságot,
 Ekképpen nyerhedd-el az örök országot.
6. Ez Tár-ház éppitöt szeretettel fogjad,
 Eltéjért az Istent buzgóvan imádgjad;
 Ez után többekre igyekezik, tudgjad;
 Oh nagy Isten, ötet gazdagon meg-áldgjad.

78.

ENYEDI SÁMUEL

MAGYAR RYTHMUSOK

1. Kegyesség gyakorlás röviden ez könyvben
 Bé vagyon foglalva, mint egy kis tükörben,
 Elni ha boldogul akarsz ez életben,
 Ez utakat nyomjad, s' lészesz lelkedben.
- 5 2. Rövid Télben a' nap, rövidebb az élet,
 Unciánként adgyák az éltető szelet,
 Minden mérték nélkül halál dolga mehet,
 En azért intelek, nyisd-fel a' szemedet.
- 10 3. Kincs, becsület, jóság, mit használ tenéked,
 Mikor az halálnak ajtajára lépned
 Kelletik? Mihez kap akkor szegény lelked,
 Ha Isten utadban társod nem lesz néked?
- 15 4. Bolondság e' világ bolondságán kapni,
 Kín s' gyötrelém dolga, nincs hol meg-nyugodni,
 Elménknek gondgyait tudgya világ füzni,
 Boldogság oh ennek rabjává nem lenni.

79.

ENYEDI SÁMUEL

AZ OLVASOHOZ

1. Élet és igasság van ez tudományban,
 Idvességnek uttya ez egész írásban
 Mellyet meg-tapasztalsz hidd-el valójában
 Ha figyelmes leszesz meg-olvasásában.

AD AUTHOREM

- 5 2. Lelki Sáfárságot Isten reád bizott,
 Mellyel Christus nyájja általad jól hizott,
 Sok bajt-is világgal veled edgyütt vivot.
 E' szent munkádra-is téged azért hivott.
- 10 3. A' melly talentumot Urunk néked adot,
 Azzal kereskedtél vötték-is hasznodot,
 Istennek áldása munkádra áradott
 Elméd ez aránt-is hasznossan fáradott.
- 15 4. Szoval tanítottál és életed-is ugy volt,
 Istennek ígéje szájadban mint tűz vólt;
 Tanításod szerént szép erkölcsöd-is folyt,
 Vig szível így hozzád nyájjad-is meg-hodolt.
- 20 5. Mert sokan tanítták Christusnak seregét,
 Kik feslet erkölcsel botránkozás mérgét,
 Tselekedetekben mutogatták férgét,
 Mocskos életeknek nyáj vesztő roszt kérget.
6. Te szent hivatalod ezzel meg nem rutult;
 Világi hívságra elméd el nem fordult,
 Szép emlékezettel vénséged boldogult,
 Ez írásidban-is munkád szentül indult.

AD LECTOREM.

- 25 7. Kegyes ember azért ély ez irasokkal,
 Christus sáfárátul szarmazott munkákkal,
 Táplalgassad te-is lelkedet e' jókkal,
 Bus szived gazdagul (igazgatásokkal.) vigasztalásokkal.
- 30 8. Maradó jószagod a' lészen egyedül,
 Ha mit munkalodol idvösséged körül,
 E' kívül mindened más kezére kerül
 Másképpen jövendő veszedelmed készül
- 35 9. Tanácsul ezt adom iffiu Tanitónak
 Eletét, munkáját ez öreg Sáfárnak,
 Kövesse, s' szolgállyon Christus szent nyájjának
 Hogy adhasson számot az hivek Urának
- 40 10. Eneklém ezeket régi Barátomnak
 Hatodik holnapján nyomorításomnak
 Midön így fizetné jó szolgálatomnak
 Jutalmát e' világ, (én hazám) válét mondék annak.

NADÁNYI JÁNOS

[A „KERTI DOLGOKNAK LE-IRÁSA” VERSES RÉSZLETEI]

a)

Nem minden olvasó, s' halgatonak tezem,
 Nem minden olvasó, s' halló tezik nékem. [8. számozat-
 lan lap]

b)

[A régi időben csak a szegény embereknek volt kertje, nekik némi jövedelmet jelentett.] Mellyet Virgilius-is az ő Szederj bokrában, tudossan és szépen (mint egyebet-is) ki mondot emez Simulus nevű kicsiny kertel báno kertész felől, ki egyszersmind igen dolgos ember volt.

Tüz mellet ő néki nem volt fügve husa
 Sótól kemény háta, disznonak, s' darabja:
 Vala kunnyójához egy kis kert ragasztva
 Mellyet kevés vessző, s' nád erősít vala,

5 Kis helye de tellyes sok féle füvekkel
 Szegény ember sorsa mit hoz, érte ezzel,
 Néha sok beszéde sok gazdag emberrel
 Kértek holmit, mellyet nem szerzett volt pénzél.

10 Tartá öt munkának igaz regulája,
 Néha kunyo nélkül esső sokasága.
 Néha a' fényes nap, ha eke munkája,
 Szünik vala: kertnek ez lön vigassága.

Annak utánna alája veti.

15 De ez nem volt Vrnak hanem csak köz népnek
 Iővedelme, s' ugyan fősvényebb senkinék,
 Keze nem lehetett mint ez embereknek,
 Mivel Vrak vonsznak s' szegények epednek.

20 Bizonyos napokon parajok kötését
 Városban el-bé vitt, s' hozott tellyes erszényt,
 Leg kevesseb gondgya volt hogy mészárszéket
 Keressen, s' örült hogy nyaka tőtte terhét.

Ehségét el-üzte néki vereshagyma,
 Vagy sok darabokra metcetetett párhagyma,
 Es melytől embernek bé-vonodik orra,
 Amaz melegítő reszeltetett torma. [2. lap]

c)

[A kertek igen hasznosak.] Mellyéket Virgilius egy néhány száz esztendővel Varro után, Columellánac penig és Palládianac előtte, igen szépen ez verseckel le irt.

A' Kert egészséges étket ád a' testnek.
Sok szép ékességet mutat a' kertésznek
A' paraj fü kedves mind elmének szemnek,
Villogásán gyakran nép örvend szölőnek.

5 Ehez tegyük fáknak sok szép csemetéjét,
Mellyek indityák sziv gyönyörködtetését,
Vigaság és öröm követi ezeket,
Sok fénlő virágot elménkben hogy le-tett.

10 A' földek mint gyöngyel széllyel meg-festetnek,
Sötétes árnyékat élő fák jelentnek,
Nap sugárit tiltyák hogy ne égessenek,
Madarak hangjai közösi ezeknek.

15 Gyönyörködtet a' kert el-vonszon és táplál,
Elmét ujjit ha lesz tellyes tikkatsággal,
Ember részeinek itt nem kell az halál,
Midön szöm magának tetző dolgot talál.

20 Munkás fáratságot szépet kegyelemmel,
Meg viszsza téríti ha erődben ment-el,
Zöld, veres, fejér szín hogy láttatik széllyel,
Sok munkás fáradság helyett nagy öröm kell. [4—5. lap]

d)

A' mi a' kertnec földét illeti; mind a' sós mind a' keserü földet távosztatni kell, hogy ha Virgiliust akarod követni.

Mert a' sós föld mellyet keserűnek mondnak,
Gabonával szükös akar megnyit szántsák,
Nem szelidül, a' bor, s' alma változtattyák
Itt nemeket, mint szint egyéb virágotskák. [8. lap]

e)

[Azt a kertet, mezöt, melyet ősszel be akarunk vetni, a nyár elején meg kell forgatni, hogy földje porhanyóssá váljék,] a' mint Virgilius írja:

A' fekvő göröngyöt poros nyár meg-fözze. [13. lap]

f)

[Hideg időben ne szánts, ne vess!] Mellyet Virgilius így irt-le.

Senki-is ne légyen oly bölcs ki hitessen,
Hogy földed meg-indicsd nagy erős szélvészben,
Mert a' tél fagyával mezödet bé-zárja,
S' hogy földhez ragadgyon magodat nem hadgya.
[13. lap]

17 kegyelemmel

g)

[A vetést egyesek korábban, mások későbbben végzik, mivel félnek az időjárás bizonytalanságától. Idézzük emlékezetünkbe] ismét Virgilius szavát

Még-is a' vetésről ember kételkedik. [14. lap]

h)

[Hogy az elvetett magot a férgekől madaraktól megőrizsük,] Virgilius azt hadgya hogy saletromos vizzel öntözzük, vagy fa-olaj söpreléccel fessük:

Láttam orvosollyák hogy sokan a' magot,
Hüvelykben lellyenek hogy nagyob gyümölcsöt,
Olaj sepröt öntvén rá és salétromot. [15—16. lap]

i)

De szép dolog lészen itt le-írni a' Columella szép verseit, mellyekkel a' veteményec orvosságát le-írja.

Olaj sepröléccel jo volt magot hintni,
Vagy kéményhez ragatt korommal festeni,
Vagy keserü vizét plántára önteni,
Sárkelepnek, s' ezzel veteményt segítni. [16. lap]

j)

[A vetemények kártevői ellen régen úgy védekeztek, hogy a havibajos aszony vérével öntözték. Erről így beszél Columella:] A' hernyoc el-vesztése felöl azért, ö így ír az ö kertében, Democritusnac az ö vélekedése szerint.

Ez dög halált orvos fü ha nem üzheti
Régi híres neves Troja mesterségi
Jüjenc mezitlen talpu kis aszsonyi
Kikben látszik hó-szám s' ifjuság törvényi.

5 Ocsmány vérrel folyo szemérmes aszsonyok,
Sövény s' barazdak közt hogy el-hordoztattak
Háromszor, és ezzel öntöztettek ágyak
Igen csudálatos dolgok láttattatnak,

10 Szintén mint az égbül alá jövő zápor,
Sebessen alá jü, s' öszve verődik por,
Ez hernyoknak ö nagy soksága el-oszol,
Es le-esik földre ki tudgya mi okbul. [22. lap]

k)

[A kígyókat és más csúszómászókat a kertekből] Virgilius minden tudománynac attya, cedrussal, és Syriai gálbánum gyantával kergeti, így szolván:

Tanuly szagos cedrust házadban égetni
Nehéz szagu gyantát széllel el-hinteni. [32. lap]

l)

[A jégesők, villámcsapások ellen a régiek úgy védekeztek, hogy az egész kertet fehér szőlővesszővel vették körül, kiterjesztett szárnyú baglyot függesztettek ki a kertben, mezőben. Erről így ír Columella:]

Tarchon hogy Jupiter meny-követ tiltaná
Helyét fejez szőlő vesszővel bé-fogta.
Es a' minémükre Chiron sok dolgokra
Tanított, a' bagolyt fára akasztotta.

5 Ezzel edgyütt azt-is meg tiltotta vala,
Hogy senki ne hágjon a' nagy magass fakra,
Es ott énekelne halgatók számára,
Siralmas éneket, s' Istent busitaná. [38. lap]

m)

De itt halgassuc a' kertek deréc mesterét, Junius Columellat, a' ragyának e háritásáruul.

Hogy a' gonosz ragya meg ne bánca fűvét,
Szopo kutyácskánac kövérét és vérét,
Szamárnak egyszersmind meg mellyesztett fejét,
Tages határában mezejének le-tött. [40. lap]

n)

a' régiec a' czéklát a' nagy erdei salátával öszve zavartác legyen, az honnat Martialis a' czéklát izetlenec mondotta im ez versekben:

Hogy tessék mesterek izetlen czéklájok
Sokszor bort és borsot kérnek a' szakácsok. [54. lap]

o)

[A spárgát apró hallal találják.] Ezek környül apro halakat rakni szokás volt a' régieknél a' mint írja Juvenalis:

Spárgával környül vett halat Vrnak visznek. [57. lap]

p)

a' Görögöc az élő fác, s' csemetec csiráit, mellyec a' virágzás előtt ki-jünece, spárgánac nevezic, sokra e' szot kiterjeztvén. Innét írja Martialis:

Tengeri Ravenna a' mely tövist hoztál,
Kedvesb nem lészen murkatlan spárgánál. [57. lap]

r)

[A házban szétszórt kerti ruta elúzi a bolhákat.] Innét van emez köszönséges mondás:

Balhatul, meg főzött ruta helyed menti. [60. lap]

s)

[A görögök a retket nagyra becsülték,] Mellyet Hassiai Eobanus négy versel igen tudossan, a' mint egyebeket-is fel-jegyzett.

Köz beszéd Apollo szenteltett Delphise
Ezt minden éfkeknek elejekben tötte,
Ugy hogy Arany retket adgyanak Istennek,
Ezüst czéklát, s' onbol a' répát melléjek. [75. lap]

t)

[A lilomot] Némellyek nemességére nézve kiratyí virágnak hívják, és Juno rosájának, ugyan-is az ő tejéből nőtnék mongyák, mint ez négy versben tudossan ki-fejezte Conrad Gesner.

Hogy Alcides szopta Junonak emlőjét,
Edes, s' kedves álm el-nyomta elméjét,
Egből csepegtetett maradando tejet
Hogy földre öntetett, s' lilom lött helyet. [94—95. lap]

u)

[A fekete viola] sok színűnek látzik: mellyet így irt-le Politianus az ő parasztrul írott könyvében.

Fekete viola nem éri egy szinnel.
Fejér s' veres sárga, szeretők szinekkel. [97. lap]

v)

[Theophrastus szerint] a' basiliom fü szebben jö-ki, hogy ha átokkal és szitokkal vetik-el. Mellyet bizonyít Plinius-is, és talám Persius-is ez hát lábú versekben:

Ha mikor házunknál születtetett szolgál,
Basiliom szavát le-vetkezve hallya. [100. lap]

z)

[A méhek szeretik az olasz kakuk vagy mézfüvet, melytől a méz szép színt és jó illatot nyer.] Innét írja Virgilius.

Olasz kakukfüvel mézek szagoskodnak. [108. lap]

a')

[Lucretius leírta, hogy szokták a keserű ürmet beadni a gyerekeknek:]

Es mint a' gyermeknek ürmet orvosságul,
Mikor szoktak adni, ő erős izitül
Ne idegenedgyék; pohár szája méztül
Edes, és keserű temettetik iztül. [115. lap]

b')

Immár más életre s' munkának nemére
Kertben hivattatom; mert nem csak egy neme
Kertbül el-fel-növö palántának, s' helye,
Nem-is csak eg' modja mellyel ember élje. [118. lap]

c')

De mi-képpen kelyen az élő-fák tövére eresztani a' vizét, s' ott meg-tartani-is miképpen, halljad Virgiliust:

Nagy ihato követ, vagy el-senyvett csigát,
Ass-le, mert ezek közt folytatod a' vizet,
S' alá-menni látsz gyenge lehelléseket
Mellyekkel vetemény mutassa erejét. [120. lap]

d')

[Szélvésztől, mennykőtől megsebesített fát, főleg ha gyümölcsfa, nem szabad levágni,] Melyet ez versekkel igen szépen ki-irt Jovianus Pontanus.

Midön sem mesterség sem fegyver s' álnokság,
Eg ellenkezését el nem hordozhatnák,
Zöld erdők s' ligetek hidegtől meg-fagytak,
Es rontott kerteket Scythiai észak.

5 Üreg folyó vizek tartották menteket,
Erős nap-keleti szél a' fákra esett,
Sem fegyverrel avvagy fejszével nem kellett
Vagdalni, meg-száratt és fagyos kerteket.

10 Söt ezeket mésszel, és zápor essővel,
Segétni lágý meleg idő ha volt és tél.
Vidám élő-fádot hogy fel-nőtt tövétül,
Igy eszedben vötteb bimboval és szemmel. [122. lap]

e')

[Ügyelni kell, hogy olyan helyzetbe ültessük át a fát, mint eredeti helyén volt,] a' mint írta M. Cato, és ő utánna Virgilius, a' Deáki szántás vetésnek, igen szépen szollo tanítója; ez versekkel.

Egnek-is ő része fa-héjjan jegyződik,
Mint először állott mely részt dél meg-sütött,
Es mely része fának északra terjedött.
Ugy rendeld: ily dolog kitsiny mihez szokik. [123. lap]

f')

[Ha sok az alma a fán, fel kell támasztani ágait,] a' mint e' két versben írja Ovidius.

(Nézd meg hogy hajtattott, fa alma terhétül
Hogy melyly terhet hozott nem birja magátol.) [132. lap]

g')

Hosszu poznákkal támogatni-kell; melyet a' dio Historiájában el nem hagyott azon Ovidius.

Gyümölcsök annyokat meg-sértették volna
Ha alájok téve pozna nem lett volna. [132. lap]

h')

[Nagyobbak lesznek az almák, ha leszedünk belőlük.]

Ha akarsz öreg gyümölcsöd hogy legyen
Növő termést ágrol verj-le, s' maradt lészen;
Nagyobb, noha kevésb; s' így szebb s' kövérb alma
Munkáló gazdának szívet vigasztallya. [133. lap]

i')

[Sok színű cseresznye van.] Az honnat igazán írja Ovidius.

S' mely különbözteti gyümölcsét sok színnel;
Hallya e' kis szomat cseresznye béivel. [146. lap]

j')

[Mikor a naspolya megérik,] mint egy korona kerekdéd, melyet Politianus az ő paraszt munkájiban így irt le.

Kyrályi koronát jelentő Naszpolyák. [153. lap]

k')

[A diófa bőven termő,] Melynek tanubizonyysága Ovidius; kinél a' dio panaszolkodván így szoll.

Meg-vetet mezőkön magamtul én termek,
S' csak nem köz ut része, helye mellyen élek. [156. és 439. lap]

l')

a' dio meg-verve javul; s' kövéredik, a' mint ez két vers bizonyittya.

Szamár, dio, s' aszszony egy porázon futnak,
Ha nem verik benne helye nem lesz jonak. [158. lap]

m')

[A bő vagy szűk diótermés előre jelzi a gabonatermést,] melyről ír Virgilius.

Erdön ha jól termet fát, sok dio görbit,
S' Gyümölcse sok lészen; gabonát-is többít
De ha nagy árnyék, csak jelenti levelit
Sok buza nem nyomja szegények csüreit [159. lap]

n')

[A dió zöld héja befogja az ember kezét,] melyről panaszolkodván Ovidius maga így szoll.

Mi ártalmunk barna színnel kezét ujjit,
Mi zöld külső héjunk feketével rutit. [159. lap]

k' 2 helynek [A 439. lapon olvasható sor alapján jav.]

o')

[A citromfáról, mely a meleget, nedvességet szereti,] azt mondgya Virgilius:

Nagy fa s' mint borostyán ö tekintetire,
Noha egyéb szagát, nem érzed meszszeré.
Borostyán volt neve; semmi szél veszekre
Nem hajto, s' el-tarto virágára nézve. [171. lap]

p')

Es Jovianus Pontanus.

Borostyannal edgyez levele és héja
Tökéje-is olyan: oly zöld ifjusága:
Fenyő-fa dioval nem érkezik ága,
De virág szagával, s' színivel el-hadgya. [171. lap]

r')

[A citrom megédesítésének módjáról ír Jovianus Pontanus:]

Mesd-meg citrom-fának vastagab veszszejit,
S' vájd annyira belől mi tenne negy ujnyit,
Ajakát kerekítsd, mint hüvelyk vastagon,
Mellyet tölts-bé mézzel s' nagy kö rajta ülljön.

5 Ez a' fényes napot rola el-fordittya:
S' ha bé-töltöt mezzet élő-fa bé-szivja,
Többet kíván, azért mézzel részegítsed,
Vagy üres pinczejét nectarral bé-töltsed.

10 Ez igy lesz ha mézzel gyökerét öntözöd
S' ember hugygyal, s' ágas csiráját szaggatod:
Munkádat ha végzed az után meg-látod
Hogy hijában valo művre nem tanított. [173—74. lap]

s')

Nemére nézve három féle a' lémonia.

Némely kis gyümölcsü és igen savanyu,
Más ismét nedvesebb és nagyob gyümölcsü
Mindenik de mint egy kis hoszszu formáju
Harmadik nagy öreg körtvély daganatu.

5 A' Citrom nemei külső képtül vadnak,
Némellyek erősbek s' száját öszve vonsznak,
Míveléssel s' gondol de edgyel tartatnak
Hideget s' hévséget edgy aránt utálnak. [175. lap]

t')

Az Elő-fák fagonásáru, es oltásáru Virgilius Georgicuminak, vagy földi munkáji-
nak Második könyvébül.

Termő élő-fáknak nem edgy természetek
Minden munka nélkül mert nőnek némellyek,

Mezőt vizet széllyel virággal bé-töltnek
Mint a' füz-fák, nyár-fák, Rekettyék tövissek.

5 Mások pedig nőnek magrul mint gesztenye.
Tödgy-fa mellyel szépül Jupiter ligettye:
Cser-fa-is az mellyel Görög bé-ültette
Oraculum helyett, magvát fel-nevelte.

10 A' nagy sűrű erdő csirázik gyökérrül
Szilcseresznye-fával, s' irják borostyánrul
Hogy kitsiny fa lévén anyja árnyékátul
Meszsze el nem mégyen de éltetik attul.

Ez modot elsöben adta a' természet
Ezzel erdő bokor zödellik és liget.
15 Másokat fel-talált az után az élet
Hogy metczett palánta anya-fát meg-sértett.

Ez az barazdában tövét s' szánto-földben
Négyrétü furkókat, s' karókat szölöben
Adott az embernek, hogy ö erdejében
20 Magokat mutassák, vagy élő kertekben.

Más fák gyökér nélkül nem-is szükölködnek
Fa nyesö csak azon van hogy az tetejek
Nyestetvén, a' földben ugy el-vettessenek,
S' metczés téssen száraz fát olaj-gyökérnek.

25 Edgyik ága gyakran lesz másik ágává.
S' természet változván a' körtvély almává,
Köves eröss som-fa hamar lészen szilva
Nosza hát kis gondol szelid, mond a' vad-fa.

Az után alája veti

30 A' kik magánossan a' földtül fel-nönek
Nem olly gyümölcsözök, de vigak s' erőssek:
Mivel a' természet alatta van földnek,
S' farkasok fioknak husokban nem esznek.

Ezeket ha oltod avagy más vermekben
Tészed le-vetkeznek vad természetekben
35 Es öket valamely hasznos mesterségben
Gyakorlod, jól elő szoktak menni ebben.

A' gyümölcstelen-is mely ki-nö tövéröl
Ha mezön el-rakod gondolkodik erröl:
Néha nagy levele, s' néha nagy ágától
40 Föld homályosodik, s' növést vesz annyától.

Immár ha élő-fa magrul fel-nöhetett,
Arnyéka tartása nagy késöre esett

Az alma-is fajul, s' nedvességet felejt
Magátul rut szőlöt, a' szőlő-is nevelt.

45 Tudni-illik munka kell mindenikének,
Barázdával léznek, s' érdemmel szelidek
De olaj-fát jobban tökében tehetnek
S' jo homolitással szőlöt meg-értenek.

50 Paphia cser fáján írják myrtus terem:
Mogyoro, s' köris-fa, és hogy ki-nevezzem
Borostyány, s' Chaonnak mackja nedvességem
Azt mondgya palánta, mind ez jö belöllem.

55 Dio-fa oltatik borzos vad-almába
S' épp almákat hozott a' száraz platán-fa,
Gesztenyét a' bik-fa, s' körtvélyt a' gyertyánn-fa,
Szil-fa alatt diszno a' makkot rontotta.

60 Oltásnak-is modgyát nem edgyet találtak,
Mert melly nyilo bimbot héjjak ki-taszitnak
Szoross öböl hajlást a' fában csinálnak;
S' más élő-bimboval edgyé lenni szoktak.

Avagy a' tökéjét fának szépen meczik
S' Az élő-palántát hasitékban tészik
Honnat boldog ága ékessen ki-tessék.
S' nem maga gyümölcsén fája csudálkozzék. [201 —203. lap]

u')

A' Bé Oltásrul Palladiusbul, mely alkalmaztatik kivált-képpen azokra az élő-fákra
mellyekről Harmadik könyvünkben szollottunk.

VII. RESZ.

El-kezdem régiiek irtanak valamit,
S' Munkával el-végzem azonok beszédit,
Szorgalmatos munka elsöben sok nemét
Dolgoknak hogy lelte, s' adta mesterségét.

5 Mert a' mely élő fa más csemetét táplál,
Egy aránsu képpen tápláltatik azzal,
Vagy bé-burittatik csemete csak héjjal,
Vagy meg-hasittatik töke erőszakkal.

10 Hogy ha nem akarod ezeket követni,
Harmadik modgyát kell így eszedben venni,
Zöld szemét vesszöznek rejtekben kel tenni,
Es ugy virágzását jövendöben várni.

Az almámul.

Bé-oltatván fel-nö nagy hoszu ágakkal,
S' kívánván fel-nöni nemessebb csirával,

A' Pomagranátról.

85 Külső minden izet gyűlöl pomagranát,
Más társaságában nem-is adgya magát,
Maga fel-neveli benne való magvát,
Válthatatlan társul tartya maga magát.

A' Citrom-fárol.

Citromfa el-szenved örömet szederjfat,
Almában s' körtvélyben változtattya szagát.

Az olaj-fárol.

90 Vad erdei tödgy fát olaj-fa nemessit,
Adván ő nem ismért régi ajándékit. [211—13. lap]

v')

Az Oltásról Ioviánus Pontanus nap-nyugoti kerteiből

IX. RESZ

A' Több bé-oltások emberi munkától
Fügnek, gondolkodg'ék csak jól elméd arrul
Elmédet nem szánván kevés fáratságtul,
Meljeket mondani fogunk nézd meg-téltul.

5 Elsőben-is ágat mesterséges kézzel
Héj alá csinály-el, avagy más ezkezzel,
Elő fát hasítván az éket merítsd-el,
Más héjával edgyé tedd, s' viaszszal kend-fel.

10 Ezek így meg-lévén kötéllel kötözzed,
Az essőt föld hantal tőle meszsze üzzed,
Közelről a' ki-nőtt vesszőt mellé tégyed,
Es hártját meg-metvén jól belé szegezzed

15 Vagy bélijig a' fát jó moddal furd által,
Közel való annya illyet hogy ha táplál,
Nagyá lesz, hog' anyát szoritt ily munkával,
Meg látod osztán hogy él maga sirjával.

20 Mely hogy lesz ágait a' fának vagdald-el,
Gyakran öntözd s' földét körüle kapáld-fel,
Így kénszerítettik anya csemetével
Máséval közleni nedvességét széllyel.

Söt növe csemetét tarts oltalmazással.
Nap hévsége nyár, s' tél viaskodásokkal
Ne bántásák, fed-körül szalmával és náddal,
S' támazgassad néha állandó poznákkal.

25 Néha vékon' késsel vag' körmel meg-hántsad,
Ifiu lévén hamar fel-nöni ne hadjad.
Ugy vagyon a' vassal hogy vékonyon bántsad,
De g'ümölcsnek mel' árt, igen nöni sem hadd.

Emlekezem reá hogy emberi munka,
30 Külön külön magot rejt-el fojt árokba,
Es sok növő ágat szorit egy csomoba,
Hogy így fel-nöjjenek egy csemete fába.

Az után egy héjba magok bé-öltöznek,
S' vijaszszal bé kente hogy az eröss szelek
35 El ne hánnyák, avagy voltanak kötelek,
Mellyekkel sok apro fák kötöttetnek.

Midön mél' gyökere lett, s' szép nedvességé
Csudálkozott hogy lett sok izü gyümöltse,
Kedves, és tellyes-is nékie a' béle,
40 S' így lelte fel mi volt szájnak szemnek kedve.

Némellyek sok féle ágat egyben tésznek
S' meg-kötnek; s' enyövel jól-is bé enyveznek
S' egy tökébe akar megnyit helyeztetnek,
Mely meg-csalo munkát elmével őriznek.

45 Mások meg a' tökét előszor hasityák,
S' az éket hasiték helyébe bocsáttyák,
Az élő-fa bimbot ebben hogy el-rakták,
Meg-kötvén, ágasnak hamar üdön láttyák.

Ig' eg' fának hátán más fát neveltetem,
50 Külső héjában-is egy fának más terem,
Zöld levelet s' erdőt hog' fel-nőtt ig' néztem
Rut-tövü élő-fát kies helyé tettem.

Azért a' gesztenye leg szebb élő-fáját
Nézd-meg, s' fája között kívántab bimboját:
55 Fajulo tökéje ha lesz annak héjját
Vedd-le, s' olts bé velle más ékes élő-fát.

Kötéllal kötözd-meg hog' esső s' melegség
Ne bánca, a' mint hogy kezedet-is restség,
Igy lesz a' tanulo palántát hogy épség
60 Követi, s' réginél tartya szebben az ég.

Az után a' mely ág lesz hijában valo,
Mesd-el a' mely benne lesz meg-maradando,
Minden munka nélkül magát lesz mutato,
Hogy ő munka után nagyra vágyakozo.

A' Pomagranátról.

85 Külső minden izet gyűlöl pomagranát,
Más társaságában nem-is adgya magát,.
Maga fel-neveli benne való magvát,
Válthatatlan társul tartya maga magát.

A' Citrom-fárol.

Citromfa el-szenved örömet szederjfat,
Almában s' körtvélyben változtattya szagát.

Az olaj-fárol.

90 Vad erdei tödgy fát olaj-fa nemessit,
Adván ő nem ismért régi ajándékit. [211—13. lap]

v')

Az Oltásrul Ioviánus Pontanus nap-nyugoti kerteibül

IX. RESZ

A' Több bé-oltások emberi munkától
Fügnek, gondolkodg'ék csak jól elméd arrul
Elmédet nem szánván kevés fáratságtul,
Meljeket mondani fogunk nézd meg-téltul.

5 Elsőben-is ágat mesterséges kézzel
Héj alá csinály-el, avagy más ezkezzel,
Elő fát hasitván az éket meritsd-el,
Más héjával edgyé tedd, s' viaszszal kend-fel.

10 Ezek így meg-lévén kötéllel kötözzed,
Az essőt föld hantal tőle meszsze üzzed,
Közélrül a' ki-nőtt vesszöt mellé tégyed,
Es hártját meg-metvén jól belé szegezzed

15 Vagy bélijig a' fát jó moddal furd által,
Közél való annya illyet hogy ha táplál,
Nagyá lesz, hog' anyát szoritt ily munkával,
Meg látod osztán hogy él maga sirjával.

20 Mely hogy lesz ágait a' fának vagdald-el,
Gyakran öntözd s' földét körüle kapáld-fel,
Így kénszerittetik anya csemetével
Máséval közleni nedvességét széllyel.

Söt növe csemetét tarts oltalmazással.
Nap hévsége nyár, s' tél viaskodásokkal
Ne bántásák, fed-körül szalmával és náddal,
S' támazgassad néha állandó poznákkal.

25 Néha vékon' késsel vag' körmel meg-hántsad,
Ifiu lévén hamar fel-nöni ne hadjad.
Ugy vagyon a' vassal hogy vékonyon bántsad,
De g'ümölcsnek mel' árt, igen nöni sem hadd.

30 Emlekezem reá hogy emberi munka,
Külön külön magot rejt-el fojt árokba,
Es sok növö ágat szorit egy csomoba,
Hogy így fel-nöjjenek egy csemete fába.

35 Az után egy héjba magok bé-öltöznek,
S' vijaszszal bé kente hogy az erőss szelek
El ne hányják, avagy voltanak kötelek,
Mellyekkel sok apro fák kötöttetnek.

40 Midön mé'l' gyökere lett, s' szép nedvességé
Csudálkozott hogy lett sok izü gyümöltse,
Kedves, és tellyes-is nékie a' béle,
S' így lelte fel mi volt szájnak szemnek kedve.

Némellyek sok féle ágat egyben tésznek
S' meg-kötnek; s' enyövel jól-is bé enyveznek
S' egy tökébe akar megnyit helyeztetnek,
Mely meg-csalo munkát elmével őriznek.

45 Mások meg a' tökét először hasityák,
S' az éket hasiték helyébe bocsáttyák,
Az élő-fa bimbot ebben hogy el-rakták,
Meg-kötven, ágasnak hamar üdön láttyák.

50 Ig' eg' fának hátán más fát neveltetem,
Külső héjában-is egy fának más terem,
Zöld levelet s' erdöt hog' fel-nőtt ig' néztem
Rut-tövü élő-fát kies helyé tettem.

55 Azért a' gesztenye leg szebb élő-fáját
Nézd-meg, s' fája között kívántab bimboját:
Fajulo tökéje ha lesz annak héjját
Vedd-le, s' olts bé velle más ékes élő-fát.

60 Kötéllal kötözd-meg hog' essö s' melegség
Ne bánca, a' mint hogy kezedet-is restség,
Így lesz a' tanulo palántát hogy épség
Követi, s' réginél tartya szebben az ég.

Az után a' mely ág lesz hijában valo,
Mesd-el a' mely benne lesz meg-maradando,
Minden munka nélkül magát lesz mutato,
Hogy ő munka után nagyra vágyakozo.

Ugyan azonban

65 Mivel semmit csak ug' nem hág' a' mesterség,
Ez meg-irt dolgokon csuda fell'ül van még,
Agon mellyen vag'on szép kövér nedvesség,
Anyá-fárul vágj-le mig benne nyersesség.

70 Abbul hog' metzeted, ennek darab héjját,
Faragd: tökének-is faragd darab héjját,
S' hogy öszve mennyenek héjjak, darabokat
Szil vag' füz vesszövel kötözd mint futokat.

75 Isten mi dolog lesz! héjbul héj élödik
Ez felső ág mástul vettel tápláلودik,
Magától szakasztott emlőbül él másik
S' Tápláلودok nevét álumnusok nyerik.

80 Es minek-elötte négyszer jövö fecskét
Látnál, és házadnál építeni feskét,
Agakkal terheli, s' maggal csemetéjét
Ennyit végez; tudván holmi mesterségét. [221 –22. lap]

z')

[Az oltás segítségével sok csodálatra méltó eredményt lehet elérni;] helyessen írja a' Poéta.

Szemmel latot dolog, véle éles, s' munkák,
Sok uj mesterségét dolgoknak találták. [222. lap]

a')

[Baptista Porta János beszél egy csodálatos fáról, melyen többféle gyümölcs termett,] szavait ide irtam hogy meg-tudgyad:

Mesterség, es munka menyire érkeznek
Oltások-is kertet menyire segítnek,
Ha serénység, munka, s' egyéb mesterségek,
Rá kelnek mindenek embernek engednek. [223. lap]

b')

hogy némely emberek rágalmazó szavaitul a' sajtot meg-oltalmazsam, e' következő verseket a' Salerniai Scholából ide tészem.

Tudatlan orvosok mondgyák hogy én ártok
Noha azt nem tudgyák mi légyen ebben ok.
A' kik azt jól tudgyák természeti dolgok
Mik légyenek, vallyák leg job étkek sajtok.

5 Ugyan-is erőtlen gyomrot e' meg-segit
Ha véle rekeszti valaki ételit.
Es friss étkek után ha ki nagy erejít,
El-Bádogyattnak érzi meg-ujittyá szivít.

Es másutt.

10 Egészséges ember jó lesz néked a' sajt
De ha beteges vagy jó kedvedre nem tart. [251. lap]

c⁺)

[A könyvrő célja:] a' szegények, és köz-népek hasznokra a' betegségek orvoslásokat, és élet segítő eszközeit az önnön kertekben fel-találásnak modgyát meg-mutassam: ezen kívül hogy kinek kinek meg-mutassam.

Nagy sok orvosságok mellyek el-multanak
Ujjonnan fel-nőnek, és a'mellyek vadnak
El-vesznek; ha azok ily dolgot akarnak
Kik erejét s' modgyát tudgyák orvoslásnak. [265. lap]

d⁺)

[Isten nélkül] minden orvosság mérge: és a' ki magáru inkáb mondhattya, hogy nem Apollo Ovidiusnál.

Orvoslást találtam, s' mesternek világban
Hivattatom, s' fü van én birodalmomban. [274. lap]

e⁺)

[Saláta minden olyan kerti növény, mely kevés költséggel étellé elkészíthető.] Mely formán vette e' szot Horatius Saevának így irván.

Jó vetemény parajt ha türessel enni,
Aristippus, soha Királlyal nem élne,
Ha tudná mikeppen Királyokkal kéne
Elni, minden féle parajt ő meg-vetne. [277. lap]

f⁺)

[A saláta egészséges étel,] a' mint Columella e' felől az Augustus meg-tartása végett írja.

Immár egészséges izzel a' saláta,
Jüjjon s' betegségét, testnek le-szálicsa. [277. lap]

g⁺)

[A saláta megtört magját] a' sokszori álomban Venus játékát forgato embereknek hasznossan adgyák-bé; a' mint e' közönséges versben szokták mondani.

Saláta-mag Vénus játékát gátollya,
Ha borban meg-iszod, hasad-is állittyta. [277. lap]

h⁺)

Mely distichon úgy gondollyuk hogy Macer Poétájé, és tudos orvosé: kit Ovidiussal egy idejünek, s' Augustus ideje-bélinek nem jól próbálnak sokan ez Ovidius verseibül.

Gyakorta madarit nékem öszve vitte
Macer, s' kigyok ellen hasznos fűvét szedte. [277. lap]

i+)

[A saláta álmod hozó és jó vért teremtő.] Ez két dolgot Hassiai Eobanus fü Poëta az ő egészség oltalmazásul irt könyvében így írta-le.

A' kertnek saláta nagy gyönyörüsége.
Mivel hideg nedves s' álomnak szerzője,
A' mint ezen kívül hogy test éltetésre,
Hasznos masok felett, és vér teremtésre. [278. lap]

j+)

[A saláta orvosság a kolera vagy a sár sokasága ellen.] Melyre bizonyság régi Poëta és orvos Doctor Quintus Serenus.

Ha sártul nyavalya bánt téged, saláta
Orvoságul léssen, s' a' fejes káposzta. [279. lap]

k+)

Ez salátával valo has inditásnak bizonyosága Martialis, ki így ir.

Ha betegeskedel; léssen a' saláta
Első orvosságod, has indítására. [279. lap]

l+)

Es másutt.

Salátával ély vagy mályvával mert szined
Olyan szinte mintha vastag menne töled. [279. lap]

m+)

[A régiek a salátát nem első fogásként ették,] hanem utolszor, a' mint Martialis szépen le-írta.

Régi vacsorákat mely saláta szokott
Ez előtt végezni, mitől van hogy kezd most. [280. lap]

n+)

[A mi időnkben ezzel kezdik az étkezést, mert megújítja a gyomrot, megóv a részegségtől.] Mely dolgot Quintus Serenus fü Poëta, és orvos Doctor el nem hagyott; így irván a' részegségrül.

Némellyek azt hiszik hogy iz salátának,
Használ, és jo modgya meg-gyógyításának. [281. lap]

o+)

[A káposzta orvosság ficamodásra, fekélyre,] melyet a' füvekrül iro Poëta egy-néhány verseiben bé-foglalt a' M. Cato káposzta orvosságáruul így szolván,

Ugyan azon hatta, hogy Coriándromot
Káposztában keverj, árpa lisztet, s' rutát.
Kis soóval, s' közsvényre csináld ez flastromot,
Mert fogja gyógyitni inaid fájdalmát. [284. lap]

p⁺)

[Dagadás, oldalfájás, lépfájás ellen is orvosság a káposzta,] meljet a' füvekrül iro Poëta mind tudott, mind el nem halgatott, így szolván.

Jol meg-tört káposzta hamvát s' régi kövért
Oldalt s' csipő csontot ha az fájdalomért,
Akar mely nagy légyen köss rá egyszer kétszer,
Hidgyed a' nyavalya csak hamar jobra tér. [286. lap]

r⁺)

[A kétszer főzött káposzta megfogja a hasat,] innét vagyon a' Salernumi Scholának emez szava.

A' káposzta szorit melynek leve indit. [286. lap]

s⁺)

Mind ezeket, és többeket-is Hessiai Eobanus igen szépen bé-foglalt egynehán y versben iljen-keppen.

Ketszer főt káposzta hasadat szorittya,
Mellyet ha egyszer fös azont meg-indittyta.
Kövé fa olajját ki ettül nem szánta,
Mag és tej töbtségét magában találta. [286. lap]

t⁺)

[a régi görögök gyakran ettek káposztát, főleg pedig kétszer főttet,] ugy annyira hogy meg-csömöllöttek légyen töle, a' honnat vagyon e' Görögök példa beszédek

Kétszer fött káposzta nem egyéb halálnál. [287. lap]

u⁺)

[Gyakran esznek káposztát a németek, akik munkabírók, de a szomjúságot nem szenvedik.] Brigai Mastaller Gyárfás tudos némettel, s' nékem barátommal így szoktam néha néha jádzani.

Minden erös munkát tud Német szenvedni,
Vajha szomjuságot tudna így viselni. [288. lap]

v⁺)

[A petrezselyem vizeletet indít,] Meljet a' füvekrül iro Poëta-is fel-jedzet, így irván errül.

Ha nyersen meg-eszed vizeletet indit,
De jobnak gondollyad meg-fözött gyökörét,
E' végre bé-venni s' nézven természetét
Magvának, meg-érzed ezen hasznát s' véget. [290. lap]

z⁺)

[A petrezselyem lelappasztja a dagadást.] Meljet el nem hagyott a' füvekrül iro Poëta így irván a' petreselyemrül.

Ha vizével fejer kenyér darabocskát,
Meg-kensz, el-állittyta szemed puffatságát

Eijel fel-ragasztod ha falastrom gyanánt;
Igy-is mulattattya csecsnek dagadását. [291. lap]

A)

[A petreszelyem orvosság a hideglelés ellen.] Meljet Quintus Serenus-is le-irt iljen-képpen.

Meleg hideg-lelés hogy ha bántya tested,
Petreszelyem vízben tett olajjal kennyed. [292. lap]

B)

[A kövér porcsin orvosság hideglelés és hasmenés ellen,] Meljet a' fürül iro Poëta el nem halgatott így irván felöle.

Nedves és hogy hideg mondgyák az ereje,
A' hév hideg lelést innét segitette
Ha hasadra tötted zöld füvét meg-törve,
Vagy meg-rágod' s' vize mind ezt véghez vitte. [294. lap]

C)

[Vérhas ellen orvosság.] Az honnat mondgya azon Poëta.

Ha eszed vagy iszod vér-hast e' meg-szűntet,
Ez hasnak nem enged tovább valo mentet. [294. lap]

D)

[A cékla tisztítja a hast, de marja a máját.] Mely két utolsó dolgot szép két verseivel egybe foglalt Hassiai Eobanus.

Art a' czékla ha nyers, de főve jól segít,
Mivel gyomrot máját mardos, és meg-tisztít. [295. lap]

E)

[A paréj megindítja a gyomrot,] a' Hassiai Poëta Eobanus tunyának, s' csak has indítani valónak mondgya, így szolván.

Rest, böcstelen, s' erő nélkül való paré,
Csak ezzel jó gyomrot hogy szokot indítani. [297. lap]

F)

[Régen a céklát összezavarták a paréjjal,] a' honnat Mártiális a' céklát izetlennek nevezte ez ő két verseiben.

Az izetlen cékla, ebédit ácsoknak
Tarcsa, de szüksége léssen bornak s' borsnak. [298. lap]

G)

[A sóska étvágyat gerjeszt.] Melyet a' füvekről iro Poëta mind jól tudott mind el nem halgatott a' sóska-iról iljen képpen irván.

Tavaszzal ezt sokan, nagy örömet eszik,
S' hogy ételt kívántat jól eszekben vették. [299. lap]

B 4 meg-rágot

H)

[A sóska megállítja a folyást,] a' mint a' fűrül iro Poeta írja; kívül ezt-is ezekhez adgyuk.

Gyomor minden féle folyását állattya,
Ha ki borban iszsza, vagy gyakorta rágja, [299. lap]

I)

[Az ökörnyelv vagy borrágó elűzi a szomorúságot,] melyre néz emez közönséges vers.

Mondgya az ökör nyelv, szolly örömet jo nyelv. [302. lap]

J)

[Az ökörnyelv tisztító hatásával kapcsolatosan] A' fűrül iro Poeta az Arabsok írásibul ezt bizonyította az ökör nyelvrül.

Veres igen meleg hévséget meg-tisztit,
Májbul-is ártalmas nedvességet indit,
Hogy ha borral egyben gyakran ezt bé-veszed,
Vagy lágy meleg vizek közzé elegyited. [303. lap]

K)

[A spárga tisztítja a vesét és májat.] Meljet Quintus Serenus emez hires Poeta, erdejében el nem halgatott így irván az ágyék, és vese gyógyításául.

Avagy spárga fejet vész-bé régi borral
Vagy csak reá tészed minden képpen használ. [304. lap]

L)

[A spárga könnyen fő,] innen Drusus a' hirtelen lett dologrul szokta volt mondani.

Hamaráb lett hogy nem spárgát meg főzhetnél. [304. lap]

M)

[A pórhagyma gyakori fogyasztása árt a szemnek és a gyomornak,] Melyre nézve igen szépen irt Hassiai Eobanus ilyen képpen:

Párhagyma darabja meg-bántya a' szemet,
S' terhével meg-nyomja a' belső részeket. [305. lap]

N)

[A pórhagyma tisztítja a fekélyt, megállítja az asszonyoknál a folyást, meggyógyítja a köhögést,] a' mint a' fűrül iro Poeta fel-jedzette.

Ha asszony tejével a' párhagyma vizét,
Elegyited s' iszod csak hamar meg-gyogyit
Régi horutokat, és sok féle vétkét
Tüdödnek, s' idővel adgya egységét. [305. lap]

O)

Némellyek meg-probálták azt hogy a' párhagyma vizét borral eg'ben bé-vévén, ágyék fájdalmát meg-gyógyították; és a' törött részre tévén, azt job korban állították: mit mondgyak többet.

Ezennel gyógyítasz méhet bé-zárlottat,
Ez gyümölcsözökké tészén leányokat. [306. lap]

P)

[A pórhagyma megállítja a vért, ezért sebre teszik.] Meljet Q. Serenus el nem halgatott így szolván.

Felette ki-nyilt seb kömény hamujátul,
Bé-vonodik avagy hasznos pár-hagymátul. [307. lap]

R)

[A vereshagyma egészséges éhomra,] meljet a' füvekrül iro Poëta fel-jedzett így irván a' veres hagymárul.

Ki ezt éjomra minden nap eszed,
Fájdalom nélkül tartod életed. [309. lap]

S)

[A vereshagyma orvosság számos bajra.] Mind ezeket ezen Poëta egynehány versekben ki-jelentette iljen képpen:

Veres hagyma kutya marását gyógyittya,
Mézzel, vagy eczettel, vagy borral zavarva,
S' mézzel öszve törvén mellynek falastroma,
Három napok alatt ez jot néked adgya.

5 Vizét elegyited ha aszszony tejével,
Füleidnek nehéz fájdalmát üzi-el.
Es ha elegyited egyben tiszta vizzel,
Gyógyittya némulnak kik a' betegséggel. [309. lap]

T)

[A fokhagyma jó orvosság kígyómarás ellen,] biznyságára elő hozom Hassiai Eobánust ki a' fokhagyma erejérül így szol.

Igy ellenek nem all mérges állatoknak
Semmi patikának szerszáma s' kígyoknak. [312. lap]

U)

Meljet régen Eobanus előtt meg-bizonyított a' fűrül iro Poëta így szolván...

Ha Scorpio s' kígyo marását tested szenyved,
S' ezt meg-eszed avagy magad véle kened,
S' akár mi mérges-is nem fog érni téged,
Kutya marást-is, mézzel s' ezzel kennyed. [313. lap]

V)

[A fokhagyma a parasztek orvossága.] Melyre czélezott Virgilius mind derék Philosophus, mind természet titkainak tudos orvossa.

Thestilis hévségtül néked forralt ember,
Fokhagymát és kakuk füveket öszve tör. [313. lap]

Z)

[A fokhagyma erős szaga miatt orvosság a kígyók távoltartására,] mely végre igen szép lészen az Aemileus Macer verseit halgatni.

Ezt aratók szokták az ételben vetni,
Aluván kígyoktul hogy ne kellyen félni. [313. lap]

A')

[Ha mód nélkül fogyasztjuk, a fokhagyma árt a szemnek,] meljet a' Hassiai Poéta így irt-le.

Vagy nyersen vagy főve fokhagyma melegit,
Enyhíti gyomornak nagy sok nedvességit.
De embernek gyakran el-rontya szemeit,
A' soka s' szájadban szomjuságot indit. [315. lap]

B')

[A fokhagyma sok baj ellen használatos gyógyszer,] Meljre a' füvekrül iro Poéta verseit elő hozni nem lesz hejában valo munka ki a' fok hagymáruul így ir.

Hippocrates írja hogy méhbül gyermeket
Fokhagyma füst ki-hoz, ha táplálhat méhet.
Sárgaságot gyógyít jó coriándrommal
Egyben, Praxagoras ezzel s' jó nyers borral.

⁵
A' földi épével, vízi korságosnak,
Bé-adgya Diocles, és arenásoknak.
Gondolván hogy lészen haszna munkájának,
S' jó kimenetele nagy fáratságának. [316. lap]

C')

[Továbbá:]

Sok között nem tudni ezt-is nagy szégyenség,
Hogy Venust nem tartya semmi ily kedvesség. [317. lap]

D')

[A retek hurutosoknak, vérköpőknek való orvosság.] Kivel Q. Serenus egyet ért ezen szavaiban.

Ha penig veres vért te mollyedbül ki-pöksz,
Ménthaval s' retekkel ellene utat törsz. [319. lap]

E')

[Plinius szerint a reték orvosság kígyómarásra kenve csigerben vagy ecetben megfőzve.] De a' csigert nem adgya hozzá Q. Serenus ezen szockal szolván felőle.

Hasznos lesz a' bodza torsát borral inni,
Vagy meg-tört s' vagy főzöt retket reá kötni. [319. lap]

F')

[Galenus szerint a reték étkezés után ártalmas.] Innét igazán irta a' Hassiai Poeta.

Vadnak étel előtt kik inkább javallyák. [320. lap]

G')

[A mályvát latinul salva-nak hívják, minthogy sokakat tett egészségesekké salvusokká.] Innét a' Rhythmus csináló Poëta álmétkodván e' palántának erején kérdezkedik kinek szépen feleltek meg.

Miért hal meg ember ha sályás a' kerte,
Jövő halál ellen nincs orvosság kertben. [323. lap]

H')

A' sályá azért igen egészséges palánta, az honnat emez Poëta nevét találta e' versel.

Sályá egészséget tart és természetet. [323. lap]

I')

[A zsályá elveszi az itálnak ártalmasságát,] mely e' közönséges versben-is meg-van irva.

A' sályá rutával bátorságos pohár. [324. lap]

J')

[A zsályá leve megszünteti a viszketést,] meljet a' fűrül iro Poeta így mondott-ki.

Mind aszszony s' mind ferfi szerszám viszketése,
Sályás borral mulik ha táplálad véle. [325. lap]

K')

[Az izsop hasznát] a' füvekrül iro Poëta így adta-ki előnkbe.

Ha fübül csepegés léssen a' mellyedre,
A' száraz betegség honnat jo testedre.
A' huruttal Isop hasznos lesz meg-föve,
De száraz figével, s' mézzel egyben téve. [327. lap]

L')

[A kömény orvosság ütéstől eredő sebre, daganatra.] Melynek bizonyosága a' füvekrül író Poëta, ki a' köményről így ír.

Szemed gyökerének nedvessége mézzel,
Világossá téssen ha kened, és ütessel

Lett nagy daganatott, ha ötet eczettel,
Eözsze töröd, gyogyit, s' testenn el-üz széllel. [331. lap]

M')

Magva a' gyomorban valo szeleket el-üzi, a' mint a' közönseges vers-is mondgya.

Köménynek gyükere also ajtód nyittya. [331. lap]

N')

[Orvosság a szemnek, ezt írja Qu. Serenus is:]

Ha a' nagy rest vénség szemed setététi,
Köményviz csepp mézzel azt le-törölheti. [332. lap]

O')

[A kerti menta orvosság a vért köpőknek,] a' mjnt Q. Serenus-is bizonyittya, kinek beszédi ezek.

Piros véred hogy ha mellyedbül fog menni,
Méntha avagy retek fog néked használni. [333. lap]

P')

[A menta akadályozza a tej megaludását, a sajt pusztulását,] Mely dologra nézve helyessen mondgya a' fűröl iro Poeta.

Ennek vize sajtot rothadni nem enged,
Füvét ha rá kötöd s' véle elegyited. [333. lap]

R')

[A ménta kiüzi a gyomorból a férgeket.] Melynek bizonyása a' Salernumi Academia így irván a' ménta felöl.

Méntha nem igaz lesz hogy ha lassan üzi,
A' Gelisztát, s' ferget nem könnyen kerget ki. [334. lap]

S')

igen szép dolog léssen hallani Q. Serenust ki erről szépen bölcselkedik ilyen képpen.

Jaj mi ellenséget nem talált természet,
Holott ben emberben kigyó, s' moly teremhet.
S' fogyato geliszta emészt ember testet,
S' így hoz ő magára fő ok ellenséget.

5

Ez szivet gyakori marással csak szaggat,
Néha tölt torokig sok fiokat iktat.
Lehellő élettől zárol tágos utat,
Mellyek ellen ménthát Democritus tartat. [334. lap]

T')

[Aristoteles a menta ellensége volt, mivel az embert a szerelemre ösztönzi:]

Ménthát had idején sem ves, sem ne egyél. [335. lap]

U')

[A balsamot vagy méhfüvet szeretik a méhek,] a' méznek kedves színt és ízt ad
 amaz Virgilius szavaként.

Balsam füvet mézek szagokkal jelentnek. [335. lap]

V')

[A tök] a' testet nem jól táplálja a' mint e' két versben helyessen jelentette-ki, az
 Hassiai Poëta Eobanus.

Nedves és hideg tök, kicsiny s' vékony erőt,
 Testnek szokot adni, terhet-is nem nagyot. [344. lap]

Z')

El nem halgatom Avicennából, hogy a' colikások tököt és ugorkát ne egyék, akarmi
 módon csinált legyen az: másképpen ki-fogják kiáltani magok kérokkal azt.

Jaj szenvedek magam nyillyátul lett sebet. [346. lap]

A⁺)

[Az ugorka elaltatja a szerelmet,] Mely utolsó dolgot a' Görögök amaz nevezetes
 versel jelentettek-ki.

A' palást szövő aszszony ugorkát egyék. [346. lap]

B⁺)

[Az üröm] hasznait egynehány versekben le-írta a' fürül író Poëta az ürömről így
 írván.

Lépedet ha iszod eczettel segíti,
 Gombának-is mérgét ha bé-veszed üzi,
 Halálos büröknek egyszersmind mérgei,
 Ezzel üzettetnek, s' mérges sok marási

5 Kékítés ellen-is mondgyák orvosságnak,
 Mézzel flastrommal jó a' torok gyíknak,
 Meg-töretve használ ujjonnan lott sebek,
 Hidd-el ez gyógyittya fájalmát-is fünek.

10 Ruhában s' posztoban ha kötöd s' övedzed,
 Magad véllé, ágyék dagadás hágy téged,
 Eökör epéjével hogy ha zugo füled,
 Gyógyittya s' olajjal flastroma nagy léped.

15 Gyomrot ez egyszersmind segít kenetivel,
 Nyelv alatt dagadás ha vagyon jó mézzel
 Gyógyittya fekete sárgulást-is széllyel,
 A' szem körül üzhetz, ez orvoslo füvel. [376—77. lap]

C⁺)

A' mi ennek bé-adását illeti, a' régiek a' gyermekeknek üröm vizet adtak-bé,
 mézzel meg-kenvén az edény száját, a' mint e' versekkel szépen le-írta Lucretius.

Valamint gyermeknek mikor ürömöt adnak,
 Pohár külső száját mézzel kenni szokták. [378. lap]

D+)

[Az Istenfája] Magvát ha fehér borban meg-töröd, s' iszod a' késedelmes ho-számot ki hozza, mit akarsz többet.

Kenyér bélt s' birs almát véle elegyítvén,
S' folyo viz vizében igen jól meg-főzvé,
Szem nagy kerektségnek avagy fájdalmának
Meg-tapasztalhatod ezt kész orvosságnak. [381. lap]

E+)

[A ruta orvosság a szemre,]mellyet a' Salernai Schola el nem halgatott, így szolván.

Ruta igen nemes szemed töle éles. [382. lap]

F+)

Es a' fűrül iro Poëta.

Uj rutát ha eszel setét szemet tisztit,
Kömény vizzel ki-tett mizet s' kakas epét
Eözve s' bátorsággal véle kente szemét,
Probálta fájdalom nem bántya ez részét. [383. lap]

G+)

[A rutának a nemzésre gyakorolt hatásáról] a' Salernumi Schola-is ez hat lábú versében írja.

Rutátul férfi mag fogy, aszszonyé indul. [386. lap]

H+)

[Mithridatesről mondják, hogy rutával élt a pestis ellen] De szép dolog lesz a' fűrül iro poétát hallani, ki a' rutárul így nem helyetlenül okoskodik.

Borban vagy nyersen-is méreg ellen tellyes
Haszna, mellyet próbált gyakran Mithridates,
Ruta husz levelét mellyel só volt keves,
Két nagy öreg dio s' aszszu fige édes,

5 Ejomra a hogy fel költ reggel szokott enni
S' ilyen orvossággal jól ellene álni
Méregnek: utánnok mellyel leselkedni
Szokott az Uraknak köz nép dühösködni. [387. lap]

I+)

[Szúnyogok és bolhák ellen is jó orvosság a ruta], ezért helyyessen írja a' fűrül iro Poëta.

Fött ruta balháktul helyyed oltalmazza. [389. lap]

J+)

[A csollyán — csalán — visszaűzi az asszony leesett méhét, izgatja az állatokat] Mellyet a' kövér poëta akarom vala mondani Macer az az száraz: kit fűrül iro poétának neveztem széllyel ez írásomban el nem hagyott.

Csollyán levél aszszony méhét viszzá vonsza,
S' négy lábú állatnak szerelmét indittyta. [390. lap]

K+)

Az inakban való betegségekre, és köszvényre régi olajjal össze törvén a' csollyánt sokan reá kötik, melyre gyökere-is eczettel egyben töretve igen hasznos.

Magva a' colicát mézzel orvosollya,
A' régi horutot ha ki gyakran iszsza,
Tüdő hidegségét éppen ki-iktattya
Méh serrel dagatt hast, s' az huddozást tartya. [391: lap]

L+)

[A fecskefüvet] terjedő s' régi fakadékok ellen hasznossan csinálhatod a' testre. Mellyet Q. Serenus így irt-le.

Régi fakadékok hogy ha tsüves leszen.
Fetske fü s' méz ennek orvossága leszen. [399. lap]

M+)

[A mercurium-füről] Q. Serenus Poëta és orvos Doctor; a' fogantatásrul és szülésrül irván többi között egynehány szép verseivel így jáczott.

Ha sok idő alatt fiat nem reménlesz,
Mercuriom füvel kivánságot nemzesz. [400. lap]

N+)

[Régen a mályvát hashajtóként alkalmazták] mellyet szépen mutat-meg a' Poëta így szolván.

Has indito mályvát major aszszony hozott. [403. lap]

O+)

Es a' másik Poëta a' mint a' salátáru beszélvén le-irtam.

Egyél vagy salátát vagy mályvát mert szined,
Olyan Phoebe mint ha vastag menne tüled. [403. lap]

P+)

[Ha a mályva gyökerét megfőzik, Q. Serenus szerint] csuda erőt ad a' korpás fő ellen így irván.

Korpás fejet meg-főtt mályva gyökér gyógyit. [406. lap]

R+)

[A barack ártalmát elveszi a bor] akár riá igyad, akár benne ásztasd meg a' barackot; mellyet egy aránt rytmusában így irt le.

Péter mi az barack, borral nemes étel. [420. lap]

S+)

[A citrom orvosság a méreg ellen.] Mely dolog végett a' Virgilius bizonyoságot elő hozni, talám nem leszen héjában való dolog.

Media a' szomoru vizét s' késő izit,
Hozta az almának; melynél jobbat semmit,

Nem találsz vén Aszony ha ember pohárit,
Méreggel töltötte, s' meg-itattya mérgit.

Azutánn alája veté.

Medus szagos száját táplállya és lelkét.
Ezzel, s' gyógyit vénék nehéz lehellését. [425—26. lap]

T+)

[Háromfajta lemonia van,] mellyet Jovinius Pontanus ékes verseivel akárok ki-
jelenteni ki az ő nap keleti kertében így ir.

Némely igen kicsiny alma és keserü.
Más nagyobb almáju s' bővebb nedvességü.
Harmadik mint tyukmony oly, s' citrom formáju,
De száznak nem mert kedvetlen szagu oly jo. [427. lap]

U+)

[A diófa árnyéka árt a kerti növényeknek, ezért] külső részén az helynek szokták
ültetni a' mint azon Ovidiusnál magáruul így tézzen bizonytságot.

Mivel mondgyák rolam veteménynek ártok.
Helynek külső részén egyedül maradok. [439. lap]

V+)

[A dió orvosság a méreg ellen. Mithridates is használta.] Q. Serenus régi Poéta, és
orvos verse, mellyet igen tudossan mint egyebeket-is így irt le.

Derék orvossága nagy Mithridátesnek.
Mellyet Pompejustul mikoron gyözetnék.
Kéncse s' sok szépsége között fel-leltenek.
Köz orvosság, s' mellyet mások tsak nevettek.

5 Husz ruta levelet sóval egy kevesse.
Ismét két dioval, s' három kis figével.
Eöszve tsinált szépen s' hogy nap fel-jött ezzel.
Elt magát s' meg-otta ne hallyon méreggel. [441. lap]

Z+)

[Ovidiusnál a borostyán Apollo fája,] így hozza bé-szollani az borostyányáruul.

En élő fám lézszesz tisztellek én téged,
Tegzel cytherával környül vészlek s' veled.
Vidám had viselök hogy nagy gyözedelmed.
Eneklek, s' templomban pompád ki-jelented,

5 Szoros ajtot örzejz, és küszöböt hiven.
Meg-örzöd a' cserfát czifra ház közepen,
S' mivel nem beretvált ifiu haj fejemen,
Te-is mindenkori virág légy tetémen. [450. lap]

aa)

[Tiberius császár mennydörgéskor borostyánnal koronázta magát,] a poéták modgyára kik vak szemeket zöldellő borostyánnal koronázzák. Apollonak úgy-mond Virgilius.

Van mindenkor nálam bére borostyán fa.
S' szépen veressellő héja mint viola. [452. lap]

bb)

[Oltással a gyümölcs színét, ízét meg lehet változtatni.] Melyre nézve jól írta a' Poéta.

Munka s' tapasztalás sok új dolgot hozott. [481. lap]

81.

N A D Á N Y I J Á N O S

1. Midőn nevezetes szomszéd Országokban
Félelem s' üldözés láczik a' vallásban:
Hogy mely része nem volt Török igájában,
Tellyesseéggel [!] légyen Pápa hatalmában.
- 5 2. Es hogy erő nincsen ennek végzésére,
Láttassék más félnek titkos mestersége;
Mellyel hogy practikált jeles hire neve,
S' Méltóságos szava, szarvát emelhesse.
- 10 3. Lassan lassan mégyen minémű szokása,
Hét fejű Sárkánynak, s' álnok indulattya:
Nem üldöz hanem küld álnok practikája
Keresztyént Országból, s' csendes mészárlása.
- 15 4. Fegyverrel és haddal, mint ha nem fegyverrel
Üzetik igasság, s' minden nép nyelvével
Gonosz imádtatik, halálos színével
Mellynek mennyei könyv, s' nem tellyes nevével.
- 20 5. Akkor az Istennek Isten szerént való
Hatalmas erejét, Apostolt követő
Renden, Comáromi Csipkés György mozdító:
Mint Christus kezdette, s' terjesztette, metező.
6. Ugyan-is Christusnak fegyverrel Országa
Christus által soha nem terjett hatalma,
De türes és kiki igaz tanítása
Lett ok, hogy mehessünk elő a' vallásba.
- 25 7. Es noha haragos képmutato állat
Leg inkább régiség, kívül mellyet tartat:
Imé mindazáltal hogy ő régi utat
Nem követ ez könyvben kiki fel-találhat.

- 30 8. Azért mind égiek, mind pedig földiek,
Uj viadalt magok közt igen kevernek:
Comáromi György kell csak mindenikének,
Kedvelvén mivoltát jeles elméjének.
- 35 9. Istennek pártosit Isteni beszéddel,
S' Régi Historiák igaz értelmével,
Meg-győzni ne légyen ellenségnek mivel
Magát mentegezni de éllyen étellel.
- 40 10. Isten te szolgálodat a' ki erre hittad,
S' mindennap erődet benne ki-mutattad;
Továb-ra-is illy jo végre éltét tartsad,
Végezetre örök életét meg-adgyad.

82.

L I P P A Y J Á N O S

[A „GYÜMÖLCZÖS KERT” VERSES RÉSZLETEI]

a)

[Egy magyarországi öreg főember mondotta egy szolgának, aki őt megszólta a gyümölcsfa oltásáért:] Halládé barátom, ha á te ageb atyád is nem óltotta volna azt á fát, ki á te kertedben van, te sem ennél most á gyümölcsében. Azért mondgya Virgilius. 15:

Insere Daphni pyros, carpent tua poma nepotes.

Oles most Daphni körtvély fákat:
Kirül maradékod szakaszon almákat. [4. lap]

b)

se nem olly jó ízü, se nem olly öreg az illyen magon ültetett fának gyümölcse, mint az annyok vólt, a' kibül vétetett a' mag, az mint Virgilius bizonytlya:

Et quæ seminibus jactis se sustulit arbos
Tarda venit, seris factura nepotibus umbram,
Pomaque degenerant succos oblita priores.

Az melly fákat magon vetnek,
Arnyékozni késén kezdnek,
S-vad ízekkel nevelkednek. [14. lap]

83.

C Z A I B E R T I L L É S

1. Czajbert Illyés déák Teleki Uramnak
Mindenkoron szolgál, mint jót töt Urának,
Kévánnya, bírója légyen minden jónak,
Mind lelki, mind testi egész bóldogságnak.

2. Uramot levelem hogy jó egészségben
Talállya s-egszersmind meg nyugot kedvében,
Azon Czajbert Illyés örvendez szívében,
Istent áldván véle lelkében, nyelvében.
- 10 3. Ennek, ha valaki töllem kérdi okát,
Meg mondom, ellenem bár fel tátatsa torkát,
Nem találhatsz sokat ilyen haza fiát,
A' ki külömben irt, várja Isten átkát.
- 15 4. Túd e' hazájának eszével szolgálni,
Nyelvével Úrának s-Országnak használni,
Fegyverévelis tud hirt nevet találni,
Kér volna hát ettől hazának meg válni.
- 20 5. Jót kívánást ne bánd azért, valaki vagy,
Mert e' virtusokval mindenben igen nagy,
Bal itéletekre felölle ne szakágy,
Hogy mint hal a' horgon meg, vagy fan ne akagy.
6. De ám pennám ötet bár ne commendállya,
Mind ezeket benne kiki fel talállya,
Hogy ha ajándékit mind elő számlállya
Animi, corporis, fortunae, s-szóm állya.
- 25 7. Enis erről többet most nem praedicállok,
Hanem szavam mellől az iránt el állok,
Két vagy három versel bátran supplicállok,
Hogy ha Uram előtt grátiát talállok.
- 30 8. Jól tudód, sublimis Domine Patrone,
Praemultis in Regno multum Christiane,
Vati sine Baccho carmina fingere
Durum est vel rythmos ad votum fundere.
- 35 9. Hanem mikor elme Bacchustól meg vidül,
Mind a' nyelv, mind penna rendessebben indul,
Minden bú s-gond ackor Poétáról el húl,
Iván, Cánticumban miatta meg nem fúl.
- 40 10. Tudván azért, hogy jól Isten áldotta légy,
Mind búzából, borból, s-hogy szölöt majdan szégy,
Kérlek, szolgálndakis az áldásból részt tégy,
Sorostélyi hegyről, kiért mulczámot végy.
11. Valamig világon hüségedre élek,
S-Nem érnek halálos, mérges kasza élek,
Jámbor szolgáló vagyok, még éppek a' bélek,
Kiben hogy hibázzak, attól nemis félek.

15 <Mind ezekért boszszut fegy> Fegyverévelis 24 fortunae <s-igy vallya> s-szám

- 45 12. Czajbert Illyés per hoc kegyelmes választ vár,
 Elis hitte nyilván, hogy üressen nem jár,
 Levelem hoz választ mint szágúldó Tatár,
 Hogy ha nem akarod, kövessen gonosz kár.
13. Iram levelemet hatvan hetedikben,
 50 1600 felet mustos Octoberben,
 Mezön éppittetet böv tavu Szebenben,
 Michael Teleki, légy jó egésségben.
14. Ki légyen peniglen, ki ezeket irta,
 Nevét néhány helyen, mint pennája birta,
 55 Jól spécificálta, mig verseit sirta,
 Tudod, nem Valachus, Opra avagy Kirtza.
15. Hogy ily maculate irtam levelemet,
 Megbottsássad, Uram, az iránt vétkezt,
 Mert sok distractióm vonván el elmémet,
 60 Nem tarhattam jól meg, bor itlan, rendemet.

84.

S Z Ö L L Ö S I M I H Á L Y

Dicsőség Istennek!
 Bocsanat Bünösnek!
 Elet a' meg tértnék
 Amen.

85.

T E R E M I I S T V Á N

A' LELKI BABYLLONBAN NYOMORGO ISTEN NYAJJAHOZ VALO
 LELKI TANATS

Apoc. 18. I. Corinth. 6. Apoc. 12.

1. Hald megh Babylonban ô Christus serege!
 Kinek a' Bálványok setétes fellege
 Szemeid el fogta, s' majd rád fül bélyege,
 Fuss ki Babylonbol, mert el jött üdeje?
- 5 2. Nem lesz az igasságh Tars az hamissággal;
 A' Christusnakis nints közü Beliall;
 Te-is ne közösüly a' Nagy Paráznával;
 Se légyen lakasod többbe a' Belussal.

56 [A sor elején:] P. S. [= Post scriptum.]

- 10 3. O te is mit késeled többet a' Pusztában?
Sarkánytól üldözött Aszszony! térj hazádban;
Le omlott Babylon, s' nem vigad magában;
Az Ur tselekedte boszszu állásában.
- 15 4. A' Follyoviz mellyet utannad boczátott
A' Sárkany, az utról immár el száradott;
A' kutból gözölgő füstis el oszlatot;
Nincs semmi akadaly, mind el háríttatott.
- 20 5. Tágas utat irtott mert Varadi Mattyas
S. Egő Faklyat gyujtot, hogy az légyen Lampas
Szemed előtt, s' abból nézd mi a' Veritas:
Roma't le rajszolta, de nints ott Pietas.

86.

LOSONCZI FARKAS JÁNOS

ALLOQVIUM EXCITATORIUM

quo Omnibus Praxin Fidei rite exercere volentibus, tam recens Liber quam
ejus Author candide commendatur.

1. Jövevény s-bujdosó ki vagy ez világon,
Buborék pompádon ülsz csak mint egy ágon,
Ha akarsz Hiteddel e' szarándokságon
Jól élni: Ne restely járnai tanácsomon.
- 5 2. Fordics szemeidet ha jó vagy ez könyvre,
Nem találsz el-hidgyed ebben olly levélre,
Melly utat nem mutat kegyes életedre,
S-idvességes gondot mint viselly hitedre.
- 10 3. Nem elég ugyan-is hiteddel kérkedni,
Annak majd többire csak nevét viselni,
Hanem idvességes gyakorlásban venni
Kell; élő, eleven s-igaznak mutatni.
- 15 4. Kivánodé hogy ezt valaki meg-mondgya?
Hasznossan s-szép rendel mind elődben adgya?
Jer lásd-meg! ez könyvnek éppen csak ez tárgya,
Hogy kiki hitinek gyakorlását tudgya.
- 20 5. Csak erre czélozott ki ez könyvet írta,
Hogy meg-tanithasson hit gyakorlásira,
Vigyázott bár hidgyed csak a' te hasznodra;
Ne restely hát ezzel élni lelki jódra.

6. Légyen mind örökké Szent emlékezetben,
 Valaki pännáját fárasztja ekképpen,
 Elméje friss vóltát élesíti szépen;
 Igaz Hiti czéllját érhesse-el menyben!

87.

G Y I M Ó T I I S T V Á N

KEÖKÉNYESDI HÁZÁBAN SZAKMAROTT COMPÁNOK ÁLTAL
 DEDICÁLT UY ESZTENDEŐ

1. Minket adosságban eytett napnak az homállya,
 Fuytogat, és ieövén merges epével halász.
 Mint lehet ugy minket reszegitt bolondétto pohárral,
 Vár te teöled, nem sok az, kit eö nála találasz.
- 5 2. De siét, hogy hozzánk világos palotából az Isten
 Feöl emely le deült népe falának házát,
 Ront, csinál, ellenség szalad és éget. Angyalok éghben
 Zeöngenek, s' meny, feöldnek mjndenek áldgyak Urokat.
- 10 3. Az ki ielent Istent szent szeüznek tiszta méhében,
 És szeületett, s' mindent érdeme nyere minékeünk:
 Ez megh eörizzen, átok hogy ne foghyon semmit ezekben,
 Esztendeönk napiban, s' szent neve tarcha veleünk.
- 15 4. És hogy ez ideönkben fényes, nevezetes urunkat
 Aldgya békességgel, buzgon ohayttya szjvem.
 Mostany de mulván esztendeöket hogy vigyen által
 Cseöndeszsen az másra, leölke kevánnya, e legyen!

88.

M A T K Ó I S T V Á N

1. Sambár oda van már mondgyad Echo ámbár,
 Ambár? nem szánod-e? Nem had pirúllyon bár:
 Bár? hát mit érdemel! Korpás csalán-is kár:
 Kár? kár; mert elötte a' jó gyöngy-is mind sár.
- 5 2. Páter ö tudod-é? Bizony mondom ater;
 Ater? hogy fekete? Echo mondom bár ter;
 Ter? Nem-is csak kétszer hanem sok ezerszer,
 Mert disznó módgyára mindent öszve kever.
- 10 3. Jesuita talám? De bizony Suita,
 Suita? Az, mert ott mocsok a' jó vita,

11 ne <follyon> foghyon

Ita? Azt nevének vége bizonyította,
Tajtékját mostan-is fertőjében túrta.

4. Becsi nincs orrában az arany perecznek
Bársonyt-is hátára csak héjjában téznek
15 Szép szóval Sámháárnak mit hozs ha felelnek?
Mert csak moslék ád izt meg veszet inyének
5. Orrával ganét túr, hátán bársony rúfél
Emberség czéllján túl mind csak rúfél dúfél,
20 Okos feleletre ha kéred, meg némúl
Ha nem szól bolondúl mérgeében ugy meg fúl.
6. A' légy nem sokat néz tiszta papirosra,
Fekete ganéját akar hol ki tojja.
Szemtelen Sámháár-is nevét hasogattya,
A' kinek irását felelvén nem birja.
- 25 7. Ally félre nagy szarvú hogy ha egésség kell
Ha Matkóból patkot homlokodra vész fel
Hid meg nagy szégyennel fenékkal fordúlsz fel?
Jaj veszet Suita! osztán hogy hogy kelsz fel?
8. Patko sik utakon labakat gyámolit.
30 Emberteleneket homlokban-is pendit;
Qvadratust pilisról Banyasz földre terit
Fokos Csákányával Jesuitát szédit.
9. Vásárhelly piatzán Sámháa lovak árra
Mi légyen? Vajdáknál vagyon a' csak tudva,
35 Czigányok sem tartják meleg istalóba
Hanem sátor szegnél koplal bé ponyvázva.
10. Abrakja Sámháának sarkantyú taréja
Törlő szüre pedig vajdáék füstös rúdgja
40 Hogy ha sámháaságát piaczon mutattya
Vajdája haragját satorból meg hallja.
11. Varjak egyenek meg érette azt mondgya
Hogy sámháaságod-ért rajtam vagy maradva
Ha többször vásárra jösz légyen tuttodra,
Kedvetlen-is fel rugj s-tülem meny dólgodra.

89.

M A T K Ó I S T V Á N

1. Szép dolog régiek Actáit meg-irni
Hüséggel azokat rendel egyben füzni,

De szebb a' jövendőt úgy meg-jövendőlni,*
Hogy változást abban ne találjon senki.

- 5 2. Teremtéstől fogva erős Monarcháknak
Viselt dolgairól sokan sokat irtak,
De jelesb dolog az a' mit írva hadtak
A' Prophéták, kiknek szájok nem hibáztak.
- 10 3. Ezek között János Pathmos szigetében,**
(Domitiánustól lévén üldözésben)
Nagy dolgokat láta lelki jelenésben,
Mellyeket le-ira Apocalypsisben.
- 15 4. Probát soha senki nagyobbat nem hallott
Annál a' mit János lelkében ott látott,
Harczot Chronikákban olyat nem olvasott
Mert Christus Sárkánnyal előtte meg-vivott.***
- 20 5. Ha circumstantiák tésznek csatát nadgyá,
Ki volna a' ki ezt méltán ne csudálná?
Ez harcznak mezejét az égben találná,****
Angyalokat vivni egy-mással ha látna?*****
6. A' két fél harcának oka de mi lehet?+
Nem csatáznak ezek világi jok felett,
Földi Királyokat olyan dolog illet,
De viadal vagyon itt más dolgok végett.
- 25 7. Nem nagyobé (kérdik) Jupiter Istennél?
Nem aláb valóé Christus az ördögnél?
A pogányság talám a' Keresztyénségnél
Job'? s' a' bálványozás régibb a' Szent hitnél?
- 30 8. Ugy csatáznak immár e' két fél Angyalok
Hogy a' jok a' jobb részt oltalmazzák magok:
De az hamisságért fegyvert fognak azok,
Kiknek vége léssen veszedelem, s' átok.
- 35 9. Szent Angyalok társa vagy Zilahi János,
Mert a' jobb rész mellet nyilad olly szigonyos,
Hogy a' kikre lövöd sebek mind halálos,
Rendel meg-felelni ellened mert bajos.
10. Viaskodtál eddig tudos beszédiddel,+
Példát jot mutattál szent kegyességeddel,

* Cor. 14. v. 1. seq. ** Apoc. 1. etc. *** Apoc. 12. v. 7. **** ibidem ***** ibi-
dem + Causa belli inter Michaëlem et Draconem. Inter angelos Michaëlis et Dracon h.
e. servos Dei et diab. Ap. 12. v. 7. 8. 9. ++ 2 Pet. 5. v. 3.

- 40 Ez volt hátra, hogy, vij végre e' könyveddel,*
Mennyei koronád (Christus kinál) vedd-el.
11. A' Sárkány Angyali nem lesznek barátid,
Hidd-el mergesebben lesznek mardosoid:**
De a' Szent Angyalok mind jó akaróid,***
Légy hív, s' nem árthatnak fene ellenséged.****
- 45 12. Szitok, átok, mocsok leszzz tőlök jutalmad,*****
Mellyen hogy meg-indully csak meg se gondollyad.
Bojtorjánról figét nem szednek jól tudtad,
Szenvedni Christusért nyereségnak tartsad. +
- 50 13. A' tövis ha szőlőt termene csudálnád,++
Rosz nyelvtől-is a' jót csudálva hallanád,
Teremheti csak azt természeti mit ád,
Vad fának gyümülce vad, nem árt hamis vád.+++
- 55 14. Rettenetes kinnyok lesznek de azoknak,
Kik ellenségévé löttek a' Christusnak,
Vesztét majd meg-látod a' Veres Sárkánynak,++++
Helyeket sem leled égben Angyalinak.+++++
- 60 15. Hidd-el nem gyalázat Christus mellett vivni,⊕
Ha sebessedünk-is nem kell szégyenleni,⊕⊕
Mert ha dicsiretes hazánkért meg-halni
Sokkal dicsiretesb Christusért szenvedni.
- 65 16. Eleteket azok nem szokták kimélni,⊕⊕⊕
Kik Bárány vérében szeretik mosodni,
Bizonyosság tételit kedvellik örzeni,⊕⊕⊕⊕
Mellyel ellenséget könnyen tudnak győzni.
- 70 17. Legyen bár kétséges e' világi harcznak⊕⊕⊕⊕⊕
Vége, de bizonyos nyereség azoknak,
(Kik Zászloja alatt a' Bárány Christusnak
Hiven vitézkednek) adatik mint jóknak.
18. Igen szép Corona szentül meg-öszülni,⊖
De szebb post funera virtusokban élni,
Ezt nyeréd munkáddal, mihelyt kezdéd irni,
Elly! Elly! ki sokaknak Tükör szoktál lenni.

* Ibid. v. 4. Apoc. 2. v. 10. Ps. 101. v. 3. ** Apoc. 6. 12. 17. *** Psa. 91. 11. 12.
**** Apo 11. 4. 5. ***** Matt. 5. 11. 12. + Matt. 7. v. 16. et 5. 10. ++ Matt. 7. v. 16. Jac. 1.
v. 6. 7. 8. +++ Mat. 7. 17. etc. ++++ Apo. 11. v. 8. ibi. v. 8. +++++ Mat. 12. v. 30. ⊕ Mat.
10. 32. 39. ⊕⊕ 1 Pet. 4. v. 14. ⊕⊕⊕ Apo. 12. v. 11. ⊕⊕⊕⊕ Mat. 10. v. 39. Ps. 119. v. 175.
Apo. 11. v. 5. ⊕⊕⊕⊕⊕ Apo. 12. 10. 11. ⊖ Pro. 16. v. 31. Prov. 30. v. 31. 1. Pet 6. v. 30.

[BUGA JAKAB ÉNEKE]

90/I.

1. Mit busulsz, kenyeres, midőn semmid nintsen?
Io az Isten, iot ad, legy io reminségben,
Föll nyilik az idő majd az gyöngö füre,
Hová két szemünk lát, el bujdossunk ketten.
- 5 2. Oh édes pajtásom, hogy ne busulkodnék,
Midőn az sok gondok rajtam uralkodnak,
Sok gondolkodások szüntelen fárosznak,
Minden órán engem elmémben bágyosznak.
- 10 3. Rongyos az dolmányom, kin van az oldalam,
Az sok folttul ugyan nehéz az nadrágom,
Hátom lapoczkáját veri az kalpogom,
Sirtul ködmenyem is igen meg avult már.
- 15 4. Az köpönyegem is igen io viselt már,
Az sok esső miát vagyon benne sok kár,
Mind el rothasztotta az esizmámat nagy sár,
És nyereségemmel kerest pénz szükön jár.
5. Nintsen abrak, szena, rut hitvány az lovam,
Rongyos az istállom, igen puszta házám,
Mind el törededzet szegen az nyereg fám,
20 Mind le kopot rola az sok szép nyert szerszám.
6. Kenyerem, petsenyém igen szükön vagyon,
Morsalék sem hever mast az tarsolyomban,
Pénzem penig nintsen mast az oldalamon,
Ki ürült az gyüzüm, el költ kobollásom.
- 25 7. Az lovamrul igen le kopot az patko,
Az ki még rajta van, az is nem igen io,
Ha nem patkoltatok, el hal tülem az lo,
Teak gyalog maradok, mint egy rut kobollo.

1 II sincsen 5 II busulnék én 8 II Életemet éppen nékem el fogyasztják 9 II ki van
12 II Sinóros mentém is alig van nyakamban 13–16 II [17–20. sorként.] 13 II igen
viselt immár 14 II nagy kár 15 II osizmámat a nagy 16 II A nyereségem is igen szükön
csak jár 17–20 II [21–24. sorként.] 17 II Nincs abrakom szénám 19 II a szegény 20 II
elszakadozott puha hermet-sziam 20–24 II [13–16. sorként.] 22 II mostan 23 II a szegény
táskámba 24 II Mert beiddogáltam régenten a korcsmán 25–28 II [29–32. sorként.]
25 II A lovam lábáról 27 II patkoltatom el romlik az jó ló 28 II Ló nélkül peniglen
nékem nem igen jó

- 30 8. Az farkas bőrömnek le kopot az szöre,
Pok hálo palaczkom az szegen bé lepte,
Nyargalodzik rajtam az tetvek serege,
Mert szurkos az üngöm, nints ki fejeritse.
9. Kurva már az annya, mint élhetek, elek,
35 Ki vetem hasamat az szép verő fénynek,
Tsak ugy dohányozok, az midön éheznek,
Igy én is másokkal szépen el töngödek.

90/III.

- (1.) 1. Mit búsúlsz, kenyeres, midön semmid sintsen?
Jó az Isten, jót ád, légy jó reménségben!
Ha nyilik az üdö majd a gyenge füven,
Hová két szemünk lát, el bújdosunk ketten.
- 5 (2.) 2. Oh édes pajtásom, hogy ne busulgatnék!
Midön sok bú bánat rajtam uralkodik
Illy nyomoruságban még soha sem voltam,
Gondolkozásimban ugyan el fáradtam.
- 10 (3.) 3. Rongyos a dolmányom, kin van az oldalom,
A sok fóttúl ugyan nehéz a nadrágom,
Hátam lapotzkáját veri a kalpagom,
Rongyos mentétskémis alig áll vállamon.
- 15 (4.) 4. A köpönyegemis nem igen jó immár,
Mind el rothasztotta tisztmát a sok sár,
Nyereségem pedig igen vékonyan jár,
Tsillagom, pajtásom, meszsze van Tömösvár!
- 20 (6.) 5. Kenyerem 's petsenyém nem igen böven van,
Morsalék sem hever üres tarsolyomban,
Pénzem pedig nintsen az hitvány zsatskómban,
Mind meg iddogáltam taval az kortsmában.
6. A dohány zsatskómból el fogyott a dohány,
Valamimet nézem, mindenem pusztán van,
Az vöröss gyurkomis tele van tsak ritkán,
Ki miatt én torkom száraz nyálakat hány.
- 25 (8.) 7. A farkas bőrömnek le kopott a szöre,
Pokháló polyátska azt szépen bé lepte,
Nyargalózik rajtam a tetők serege,
Mert szennyes az ingem, nints, ki fejerittse.

29—32 II [25—28. sorként.] 32 II Mert szennyes 33 II Kurva legyék az; úgy élek 34 II Néki vetem az hasam a jó 36 II Ugy az többivel majd én is kitelelek [Utána záróstrófaként:] Én Kapitány István ezeket szerzettem / Mohács mezőben nagy tetveségemben / Szintín elbágyadtam nagy szegénységem ben / Ezeket úgy irtam veszteg hevertemben.

- 30 (7.) 8. Az lovam lábáról le hullott a patkó,
Aki rajta vanis, azis nemigen jó,
Ha nem patkoltatom, el romlik a jó ló,
Ló nélkül pediglen nékem nem igen jó.
- 35 (9.) 9. Kurva az anyya, pajtás, élünk, mint élhetünk,
Tavaszi melegnek hasunkat ki vettyük,
Égessük pipankat, hogy ha meg éhezünk,
Több szegény legénnyel mijs el tengődjünk.
- 40 10. Ez verseket szerzém kesserüségemben,
Az nagy inség miatt, Nógrád vármegyében,
Ezer hat száz hatvan és nyoltz esztendőben,
Meg vervén az Isten nagy korhelságomban.

90/IV.

- (1.) 1. Mit búsúlsz, kenyeres, midön semmid sintsen?
Jó az Isten, jót ád, légy jó reménységben,
Ki nyilik az üdö a szép kikeletkor,
Hova két szemünk lát, oda megyünk akkor.
- 5 (2—3.) 2. Hogyne búsúlhatnék, én édes pajtásom!
Rongyos a dolmányom, ki van az oldalom,
A vállamot veri el kopott kalpagom,
Zsiros ködmönkém is allig függ nyakamon.
- 10 (7.) 3. Lovamnak lábárúl le hullott a patkó,
A ki még rajta van, az is tsak kotyogó,
Patkó nélkül pedig meg romlik a jó ló,
A szeginy legénynek az is nem igen jó.
- 15 (a) 4. Az köpönyegemben sok kárt tett az esső,
Mert úgy meg rongyollott, által sütt a verő,
Van még egy kalpagom, de az is tsak végső,
Uj munderhoz pedig a reménység késő.
- (8.) 5. A farkas böromnek el kopott a szöre,
Poloska, pokhálló a szögön be lepte,
Tsak úgy sétál rajta a férgék serege,
20 Mert szennyes az ingem, nints ki fejerétse.
- (9.) 6. Héj, kurva légyen az anyya, élek, a mint élek,
Néki vetem a hasam a jó verő-fénynek,
Tsak úgy dohányozom, midön meg éheznek,
Más szeginy legénnyel énis el tengődek.

1. Éllyünk, mig élhétünk, ameddig élhétünk,
Együnk, mig ehetünk, ameddig ehetünk,
Igyünk, mig ihatunk, ameddig ihatunk,
Azután pediglen bizony tsak alugyunk!
- 5 (1.) 2. Mit busulsz, kenyeres, midön semmid sintsen?
Jó az Isten jót ád, légy jó reménségben!
Ki nyilik az idő majd a' jó tavaszkor,
Hová két szemünk lát, oda mennyünk akkor.
- 10 (2.) 3. Hogy ne busulnék én, én édes pajtásom,
A' temérdek gondok uralkodnak rajtam,
Gondolkodásim közt se nyugtom, se álмам,
Lelkemet is bennem tsak alig találam.
- 15 (3.) 4. Ki van az oldalam, rongyos a' dolmányom
Hátom lapiczkáját veri a' kalpagom,
Az temérdek főttul nehéz a' nadrágom,
Zsiros ködmenkém is alig van nyakamon.
- 20 (7.) 5. Lábáarul lovamnak le hullott a' patkó,
Amely még rajta van az is tsak kotzogó,
Patkó nélkül pedig meg romlik a' jó ló,
A' szegén legénnek az is nem igen jó.
- (a) 6. A' köpönyegemben sok kárt tett az eső,
Uj mundérhoz pedig a' reménség késő,
Van még egy tarsolom, de az is tsak végső,
Az vigasztal még is, hogy bajom nem első.
- 25 (8.) 7. Az farkas börömnek el kopot a' szőre,
Palaczkot pokháló a' szegen be lepté,
Nyargalodzik rajtom rutaknak serege,
Mert szennyes az üngöm, nints ki fehérétse.
- 30 (9.) 8. Ej, kurva legyék az annya, élek amint élek,
Ki vetem az hasam a' jó verőfénnek,
Tsak ugy dohányozom, midon meg éhezek,
Töb szegén legénnyel én is el tengődöm.
- 35 9. Csorba fogaimnak éles a' szeglettye,
Hogy ha némelykor a nyelvemet meg bögtye,
Akkor a' nyálat is nehezen pökhettye,
Szegén legén azt is nehezen szenvedhettye.

34 V némelykor nyelvemet [A szótagszám miatt jav.]

- (1.) 1. Mit búsúlsz Kenyeres, midőn semmid sintsen,
Jó az Isten, jót ad légy jó reménységben,
Kinyilik az idő majd a' jó Tavaszkor
Hová lát két szemünk, oda mennyünk akkor.
- 5 (2.) 2. Hogy ne búsúlnék én, én édes pajtásom,
A' temérdek gondok uralkodnak rajtam,
Gondolkodásim közt se nyugtom, se álmom,
Lelkemet is bennem tsak alig találom.
- 10 (3.) 3. Ki van az oldalom, rongyos a' dolmányom,
Hátom lapotzkáját veri a' kalpagom,
A' termédek főttül nehéz a' nadrágom,
Zsiros ködmenykém is alig van nyakamon.
- 15 (7.) 4. Lábáról lovamnak lehúllott a' patkó,
A' ki még rajta van, az is tsak kótyogó,
Patkó nélkül pedig megromlik a' jó ló,
A' szegény legénynek az is nem igen jó.
- (a) 5. A' köpönyegemben sok kárt tett az esső,
Új monderhoz pedig, a' reménység késő,
Van még egy tarsolyom, de az tsak végső,
20 A' vigasztal még is hogy bajom nem első.
- (8.) 6. A' Farkas bőrömnek elkopott a' szőre,
Palatzka, pók-háló a' szegen bé-lepte,
Nem tsálogat engem' ifjúság' öröme;
Mert szennyes az ingem, nints ki fejeritse.
- 25 (9.) 7. Ej kurva az Anyya, élek a' mint élek,
Kivetem a' hasam a' jó verő fénynek,
Tsak úgy dohányozom, midőn megehezek,
Több szegény legénnyel én is eltengődök.

[A GYERŐFFI GYÖRGYRŐL ÍROTT ÉNEK
TÖREDÉKE]

1. Ne boszonkodgyál a gonosz tevokre,
Midőn eő nekik jól vagyon dolgok,
Arany fuvoból is csak szel az mi ki jő,
Udvari remenség alom s essős idő.
- 5 2. Gyeroffi György uram de Gyerő Monostor,
El bucsuzek töllünk ország gyülesekor,
Az halak jegyeben vala a nap akkor,
Tartozzunk, mert reánk is meg el jut a sor.

N Á N Á S I L. I S T V Á N

[A „SZÜ TITKA” VERSBETÉTJE]

[Mondhatják, ékeesebben kellett volna fordítania; olyan ruhába öltöztette, amilyenbe tudta] Azért azt mondom, a' mit egy valaki:

Dat tunicam dives; ego te praecingere possum
Essem si locuples, munus utrumque darem.

Ad a' gazdág kurta dolmant; A' szegény csak elő-ruhat.
Ha pedig én gazdag vólnék, Egész öltözöt rád adnék.

H O R T I I S T V Á N

TISZTELETES ÉS TUDOS FÉRFIUNAK NANASI ISTVAN
VRAMNAK

a' Nagy-Bányai Keresztyén Reformált Gyülekezetnek hűséges Lelki Pásztorának, az Istennek e' Magyar Nemzetbeli Sionnyának építésére, a' szivnek csalárdságáruI irott drága szép munkájának fel-tisztelésére, éneklém e' magyar Rythmuskákat, már nyolcz esztendőK alatt ö kegyelmének hű szolga társa;
Régibb baráttya, s' igaz szolga társa.

1. Eredendő bűnnek melly nagy ö ereje!
Sirattya Adámnak egész nemzetsége:
Mert mindenüt el-hata annak tüzes mérge,
Egy sziv sem marada kit meg nem sebhete.
- 5 2. E' miatt embernek minden tehetsége,
Bűnnek szolgálója ördögnek fegyvere,
Szive mindenestül csalárdságnak fészke
Ha mászszor nem szüli Christusnak kegyelme.
- 10 3. Nem érkezék erre Plato bölcsesége,
Hermes s' Galenusnak mély elmélkedése,
Vesztett sziv rejtekit hogy fel-kereshesse:
S' egyszer s' mind orvoslást annak mint lelhetne.
- 15 4. De te mutogatod Istennek követel!
Melly nagy légyen immár szivnek veszetsége
Tellyes csalárdsággal minden ö rejteke,
Annyira hogy ember nem mehet végére
- 20 5. A' mellett irásod Isten szelenczéje,
Melyben le-van téve Szent Léleknek Ire,
Hogy sokaknak ebből meg-gyogyullyon szive
S' Isten kedve szerént folyhasson élete

6. Aldgyad a' nagy Istent Christusnak serege
 Ki szolgáját birta s' igazgatta erre
 Hogy bölcs írásával téged segéllene,
 S' szívnek csalárdsága ellen készítgetne:
- 25 7. Az író-tis böcsüld ki e' munkát tötte,
 Könyörögj Istennek sokáig éltesse,
 Forgassad írását, nagy épületedre
 Hadd szived ö magát jobban ismérhesse.
- 30 8. Illyen nemü írást a' Magyar nemzetbe,
 Momus ki nem szeret akarmi időbe:
 Adgya Isten példa legyen követésre
 Azokban, kik Girát vettek keresetrel

94.

ENYEDI ISTVÁN

REVERENDO AC CLARISSIMO VIRO DOMINO STEPHANO L. NANASI

Eximio Jesu Christi Servo, Celeberrimae Ecclesiae Rivulinae Pastori fidelis-
 simo, Compatri suo venerandissimo; In rarum, aeternitateque dignissimum
 ejus De Fraudulentia Cordis etc. evulgatum opus.

1. Miotla az ember épségből ki-esett
 Mellyben volt kezdetben szentül teremtett,
 Lelki tehetsége annyira meg-veszett,
 Hogy semmi jó benne magától nem lehet.
- 5 2. Kiváltképpen penig szive romlotsága
 Melly nagy! s' el-rejtetett titkos csalárdsága,
 Isten, s' ember ellen való álnoksága,
 Mindennek felette van; Szent Írás mondgya.
- 10 3. Annak mérgét senki jól meg nem isméri,
 És halálos voltát eszében nem vészi,
 Ige által Isten míg ki nem jelenti,
 Sziveket veséket ki szokott vizgálni.
- 15 4. Mit használ hát ember pompás állapotod?
 Bár legyen mindenben magassan-is sorsod;
 Vagy ha nagy mértékben vötöd tudományod,
 Hogy ha azt nem tudod, a' mit kéne tudnod.
- 20 5. Arrol azért téged Christus hü szolgája,
 Ki ö töle nagy részt vött a' Táalentumba,
 Es a' szerént hü-is az ö szent Házába,
 Tanit; e' szent könyvnek rendes folyásába.

40 Kár volt hát a' népnek eddig ki nem adni?
 Nem késő: kedvesbé, mert így kellett lenni.
 Ezért a' te szádtól halgato hiv néped,
 Kedves ajándékul illy jót kíván néked:
 Tiszteletes Atyánk! ez Ecclesiában
 Elly s' virágozz, Cedrus mint Isten házában!
 45 Esztendeid telvén mint Sas meg-iffiodgyál!
 Nöjj mint terhelt Pálma, s' meg ne hanyotollyál.
 Kedves vidámsággal, ha inkább öszülsz-is,
 Hozz jó gyümölcsöket, s' végy szép koronát-is!
 E' tanításidnac mennyen ki e' földre
 50 Dicső hangosságá! De te maradgy helybe,
 s' helyedről menny Menybe!

96.

KOVÁSZNAI PÉTER

MAGYAR RYTHMUSOK A' KERESZTYÉN OLVASÓHOZ

1. Titkos csalárdságát a' csalárd Sátánnak
 Boldogtalan sorsa el-esett Atyánknak
 Mindennek mutattya hogy álnok szavának
 Senki ne adna helyt, rosz sugallásinak
- 5 2. De jaj bizony csalárdb Sátána testének
 Mutattya hogy vagyon még minden embernek:
 Az álnok és csalárd Sziv, mely mindeneknek
 Felette jár és kél, mint saját népének.
- 10 3. Titkos rejtek helyben vagyon lako helye
 Alnok csalárdságát hogy senki eszébe
 Ne vegye, mit forral s' mit akar sietve?
 A' gyarlo embert hogy hálójában ejtse.
- 15 4. Boldogtalan hát az, ki a' csalárd szivet
 Magában táplállya, mint emésztő férget;
 De ellenben boldog ki jo, tiszta szivet
 Szeret; mert a' birni fogja az egeket.

97.

KOVÁSZNAI PÉTER

E' Páplistai ujságokat, napfényre hozó könyvecskén való örömknek bizony-
 ságára; és ennek Autorának, Tiszteletes Comaromi C. Györgynek, Jo hirü
 nevü Szent írást Magyarázo Doctornak, mostan pedig Debreczenben az Ur

Cím: olvasáshoz

Christus Ecclesiájának edgyik hü Pásztorának dicsiretes emlekezetire, s' ehez hasonlo szent elmélkedésinek továbbra-is ki-bocsáttatásában valo serkengetésére, ez munka eleiben, atyafiui szeretettel gerjedező indulatokbol függészetett

MAGYAR RYTHMUSOK.

1. Az Isten Tanuit meg-gyöző Bestia
Kinek rettenetes szava s' országlása
Melly nagy csalárdsággal Királyok nyakára
Magát fel-poczolta, ez világ csudállya.
- 5 2. Derék erősségét ebben helyheztette,
Hogy szerzetes rendit viszi sok időkre,
Itt vagyon el-rejtve szentségének kincse
Holott csak tegnapi idétlén szülése.
- 10 3. Akarodé azért Christus szent serege
Ez nagy Bestiának, kolcsos szines rende
Tudni, melly időben kezdett folyni mérge
Hogy ez Ujság essék ő maga fejére.
- 15 4. Ez könyv a' Pápának ujságít mutattya,
Ama' nagy kurvának két szarvait írja,
Mellyekkel a' Báránt, szineli s' majmozza
Noha a' szenteknek vérét el-ki ontya.
- 20 5. Christus álhatatos Bajnokját illeti
Ez Bűnnek emberét szent irással gyözni
Ebben a' ki végig nem szünik harczolni
Szent czélig futóknak koronáját nyeri.

98.

DIÓSZEGI GYÖRGY

IN CONCIONES SACRAS, CORDIS PERVERSITATEM, OPERA REVERENDI CLARISSIMI AC VIRI DOMINI STÉPHANI NÁNÁSI, GRAPHICE DELINEANTES

1. Tsalárdabb semmi nincs, Akarhova tekincs, Az Eg, és a' föld között:
Mint a' szü rut mérge, Titkon maró férge, Melly sok lelket már
meg-ött:
Ugy, hogy, sok nagy elme, Sok szent hiedelme, Abban gyakran
ütközött.
2. Mint Cristály Tükörben, Nézz-bé e' bölcs könyvben, Erre találsz
itt tanút:
5 Példát-is találsz itt, Kit a' szü balra vitt; Bátor ne keress másutt.
Te, hát Isten hive, Kinek ujjult szive, Tölle végy ily vég bucsút:

40 Kár volt hát a' népnek eddig ki nem adni?
 Nem késő: kedvesbé, mert így kellett lenni.
 Ezért a' te szádtól halgato hiv néped,
 Kedves ajándékul illy jót kíván néked:
 Tiszteletes Atyánk! ez Ecclesiában
 Elly s' virágozz, Cedrus mint Isten házában!
 45 Esztendeid telvén mint Sas meg-iffiodgyál!
 Nöjj mint terhelt Pálma, s' meg ne hanyotollyál.
 Kedves vidámsággal, ha inkább öszülsz-is,
 Hozz jó gyümölcsöket, s' végy szép koronát-is!
 E' tanításidnac mennyen ki e' földre
 50 Dicső hangosságá! De te maradgy helybe,
 s' helyedről menny Menybe!

96.

KOVÁSZNAI PÉTER

MAGYAR RYTHMUSOK A' KERESZTYÉN OLVASÓHOZ

1. Titkos csalárdságát a' család Sátánnak
 Boldogtalan sorsa el-esett Atyánknak
 Mindennek mutattya hogy álnok szavának
 Senki ne adna helyt, rossz sugallásinak
- 5 2. De jaj bizony csalárdb Sátána testének
 Mutattya hogy vagyon még minden embernek:
 Az álnok és család Sziv, mely mindeneknek
 Felette jár és kél, mint saját népének.
- 10 3. Titkos rejtek helyben vagyon lako helye
 Alnok csalárdságát hogy senki eszébe
 Ne vegye, mit forral s' mit akar sietve?
 A' gyarlo embert hogy hálójában ejtse.
- 15 4. Boldogtalan hát az, ki a' család szivet
 Magában táplállya, mint emésztő férget;
 De ellenben boldog ki jo, tiszta szivet
 Szeret; mert a' birni fogja az egeket.

97.

KOVÁSZNAI PÉTER

E' Páplistai ujságokat, napfényre hozó könyvecskén való örömöknek bizony-
 ságára; és ennek Autorának, Tiszteletes Comaromi C. Györgynek, Jo hirü
 nevü Szent írást Magyarázo Doctornak, mostan pedig Debreczenben az Ur

Cím: olvasáshoz

Christus Ecclesiájának edgyik hü Pásztorának dicsiretes emlekezetire, s' ehez hasonló szent elmélkedésinek továbbra-is ki-bocsáttatásában valo serkengetésére, ez munka eleiben, atyafiui szeretettel gerjedező indulatokból függészetett

MAGYAR RYTHMUSOK.

1. Az Isten Tanuit meg-gyöző Bestia
Kinek rettenetes szava s' országlása
Melly nagy csalárdsággal Királyok nyakára
Magát fel-poczolta, ez világ csudállya.
- 5 2. Derék erösségét ebben helyheztette,
Hogy szerzetes rendit viszi sok időkre,
Itt vagyon el-rejtve szentségének kincse
Holott csak tegnapi idétlen szülése.
- 10 3. Akarodé azért Christus szent serege
Ez nagy Bestiának, kolcsos szines rende
Tudni, melly időben kezdett folyni mérge
Hogy ez Ujság essék ő maga fejére.
- 15 4. Ez könyv a' Pápának ujságít mutattya,
Áma' nagy kurvának két szarvait írja,
Mellyekkel a' Báránt, szineli s' majmossa
Noha a' szenteknek vérét el-ki ontya.
- 20 5. Christus álhatatos Bajnokját illeti
Ez Bűnnek emberét szent irással győzni
Ebben a' ki végig nem szünik harczolni
Szent czélig futóknak koronáját nyeri.

98.

DIÓSZEGI GYÖRGY

IN CONCIONES SACRAS, CORDIS PERVERSITATEM, OPERA REVERENDI CLARISSIMI AC VIRI DOMINI STÉPHANI NÁNÁSI, GRAPHICE DELINEANTES

1. Tsalárdabb semmi nincs, Akarhova tekincs, Az Eg, és a' föld között:
Mint a' szü rut mérge, Titkon maró férge, Melly sok lelket már
meg-ött:
Ugy, hogy, sok nagy elme, Sok szent hiedelme, Abban gyakran
ütközött.
2. Mint Cristály Tükörben, Nézz-bé e' bölcs könyvben, Erre találsz
itt tanút:
5 Példát-is találsz itt, Kit a' szü balra vitt; Bátor ne keress másutt.
Te, hát Isten hive, Kinek ujjult szive, Tölle végy ily vég bucsút:

3. Caucásus tetején, Vad Leo-párd tején, Fel-nevelt álnok Syren,
Már szállásod felé, Soha lábam többé, Oh gonosz szü nem mégyen!
Mert egy csep sincs szent vér Benned csalárd tündér, Mellyet lelkiem
kedvellyen!

99.

DIÓSZEGI GYÖRGY

AZ OLVASÓHOZ

1. Reformatiónknak diplomás levele
Páriz Ferencz által hogy világra kele,
Viditá elmémet rajta öröm szele.
- 5 2. Várta sok bölcs magyar ezen drága kincset,
De senki nem vett le ludtollról bilincset,
Ez kivánt munkára hogy nitna kilincset.
3. Egyedül Páriz az, aki jeget rontott,
És a szövvényben nekünk utat bontott,
S papiroson tentát pennájából ontott.
- 10 4. Mellyel csak arról ir, a magyar nemzetben
A reformatio mint jött be kezdetben,
Mert szent tudományunk már volt még édenben.
- 15 5. Érté soká éljen s tovább is izzadjon,
Ilyen bölcs munkákat többeket is adjon,
Melyért nálad s nálam neve fen maradjon.

100.

MAGYAR ORSZÁGH UTOLSO ROMLÁSHOZ KÖZELGHETŐ ALLAPATTYÁT KESERGHŐ ENEK

Ad notam: Gyenghe szavu, te vigh kedvü. etc.

1. Tüz viz kozöt megh ütközöt kis Magyar országh,
Végh romlásra s-hervadásra haylot szep virágh,
Jay, mire iutál, hogy el nem futál,
Kivül belöl mint egy aszu ágh,
5 Mert immár érted iár minden felöl nagy veszély,
Elöl tüz, hátul üz s-kerget az viz mint az szél,
Bár fel néz, mert nem méz,
Az mit néked hátad meghet barátod beszél.

- 10 2. Mint le dült fa, kin valaha nagy batorsággal
 Az madarak fészket raktak oly vigassággal,
 Es már düléshez, készül eséshez,
 Gyökerei fel fordulny készek azonnal.
 Le szegik, tördelik szállás ado gallyait,
 El hánnyák, nem szánnyák tüzre vetny ághait,
 15 Vaghdallyák s-azt mondgyák,
 Nem kár vághny, fel bárdolny minden taghait.
3. Illy keserves, veszedelmes most az te ügyed,
 Ez világhban olly habokban forgasz, el hidgyed,
 Melyekben halál két felé kaszál,
 20 Mert nem tudod, kit uralnod vagy kit kel félned,
 Ki szánnya, ki bánnya, ki neveti baiodat,
 Ki rontya, ki tartya privilegiumodat,
 Nem látod s-nem tudod,
 Hogy kel hinny s-kire bizny szabadságodat.
- 25 4. Mézet vártál, s-ám találtál keserü mérghet,
 Édes izben, mint rut vizben, el nyelsz sok férghet,
 Mert ártásodra és bántásodra
 Az álnok sziv mint fel vont iv mindent fel kerghet.
 Noha most szép szint oszt festet szoknak pompáia,
 30 De megh ront, bút rád ont mégh ö terhes igháia,
 Mert ugy iár, el hid bar,
 Hogy véghtére keserüre válik notáia.
5. Nyavalyadnak, melyben haitnak most minden felöl,
 Mi az oka? Iay, practika, ám bár ved elől,
 35 Mert veszélyedre s-nagy inségedre
 Te véredben, kebeledben kigyot neveltél.
 Tápláltad s-hizlaltad arúlodat baiodra,
 Vétettél, mert vertél vasat sayát labodra,
 Od magad, mert megh lád,
 40 Hogy fiaid, aruloid visznek rabsághra.
6. Oh ideghen, immár réghen megh hült alnok sziv,
 Ki hazádhoz, io anyádhoz nem lehattél hiv,
 Mérghet forraltál, kit felis attál,
 Csak el nyelhessed, s-megh emészthessed, migh megh
 foit az iv.
 45 Romlását, végh kárát hogy nem szántad hazádnak,
 Hogy illy bayt, szörnyü iayt szerzél édes daikadnak?
 S-ha Jsten van menyben,
 Mind ezekért keserves bért ad mégh magadnak.
- 50 7. Te penighlen vénségedben megh romlot hazam,
 Keserves kint nyelsz oránként nyöghvén ohaytvan,
 S-talan azt véled, hogy immár téged

21 szánna [A y utólagos beszúrás.]

Nem fiaid, aruloid eitnek halálban.
De ne fély, hitben ély, bizd Jstenre dolghodat,
El hid bár, orat vár, s-megh seghéti baiodat,
55 S-véghtére, késöre
Mind el veszti, megh emészti aruloidat.

101.

**MAGYAR ORSZÁGHNAK VESZÉDELMÉRŰL PHILUSSAL VALÓ
KESERVES BESZÉLGETÉSE ANNAK AZ KINEK**

1. Tuddé Magyar országgh, miben légyen dolgod?
Az mely követ fuioi, az léssen ostored,
Abbol következik utolso romlasod,
S-oda lesz ezennel réghi szabadsaghod.

Magyar orszagh felel

5 2. Honnét tudod, kérlek barátom, ezeket
Véghsö romlásomra czélozo feieket?
Mond megh, szépen kérlek, had ércsem ezeket,
S-tavoztassam tölem ily veszedelmeket.

Philus felel

10 3. Hidd el Magyar országgh, fabulat nem mondok,
De hogy ha megh mondom, kik legyenek azok,
S-te is el hiheted, hogy ö practikaioi,
S-fel kiálcs, az egből raiok szallyon atok.

Magyar országgh

15 4. Ah, mely nehéz szokot bocsattál fülemben,
Mely nehéz faidalmat terieztél szivemben,
Philus io barátom, busulas feiemben
Nagy, ha megh nem mondog, kik faradnak ebben.

Philus

20 5. Németre gondolod s-idegen nemzetre,
Hogy iutal már véghsö s-bizonyos vesztedre,
De külömben vagyon, térgy csak iol eszedre,
Okat vetny fogod az te nemzetedre.

Cím: III Philusnak romlot Magyar Orsagal valo [A többi a levél csonkasága miatt hiányzik.] 1 III [A sor előtt:] Philus; dologh 3 III következék 4 III [A sor után:] Magyar orsagh 8 III oly II—III [A sor után:] Philus 10 III ha hogy 12 III legyeny reak attok II [A sor után:] Magyar 16 III Hogy ha 18—20 [A sorok eleje csonkaság miatt hiányzik.] 19 II végy csak III io 20 II [A sor után:] Magyar

Magyar országh

6. Kérlek io barátom, ne kinozd szivemet,
Nagy busulassokkal ne terheld feietemet,
Mond megh, kik akarnak veszteny engemet,
Nével s-szabadsággal hires nemzetemet.

Philus

- 25 7. Fiaikat neveltél, szegény Magyar országh
Ollyakat az kikhél nagyob az okosságh,
Hogy sem régiéknél, s-ha nézem, bolondságh,
Deáksagban usznak, s-oda katonaságh.
- 30 8. A. dicit, J. dicit: zászlokat emellyünk,
Megh bántodásunkért erős fegyvert vonnyunk,
Ha Bécsben léssen-is kiraly ellen mennyünk,
Az magyar koronat feierül le vonnyunk.
- 35 9. Ha tekéntem pedigh, fegyverhez szokatlan,
Lovát io! nyargalny többire tudatlan,
Taborozny nem tud, de kialt orczátlan
Vármegyék gyülésén, hogy már nem tudatlan.
- 40 10. Az országh törvénnét erőssen forgattya,
Az igaz értelmét abba ö nem lattya,
Feiének mint tetzik, ugy magyarasztattya,
Eözvedgynek, arvanak io jussát rontattya.
- 45 12. Vitézséghnek nálok legh nagyob czégére
Az, ki karomkodik Jstennek lölkére,
Esküszik hamissan az ö Jstenére,
Felebaráttjának ártatlan feiére.
- 50 13. Ezek az vitézek most mit mivelének?
Nagy dicséretessen fegyvert emelének,
Az okosságh mellöl igen el menének,
Midön éretlenben dologhoz kezdének.

21 III hiv barátom 22 III terhely 24 III Nemes szabatsagot 27 III sem orogognak
29 II emellyük 30 II vonnyuk III fogiunk 31 III megyünk 32 I—II vonnyuk III vonnyunk
36 III Varmege 40 II rontya III arvaknak 43 III Bait irnak [!] 45 III Vitezeknek 47 I,
III Jstenire II Istenére 48 III Fele barátinak 50 III A dicite együt fegyvert [!] 52 III
Mikor ertelemben dologhoz 53 III prudenter agas

14. Quid quid agis, agas prudenter, azt mondgyák,
 Et respice finem, mert onnan à joságh
 55 Fűgh minden dologban avagy az gonosságh,
 Boldogtalanságh is avagy az boldoghságh.
15. Az nagy oskolának nagy bölcs directori,
 Ez nagy zurzavarnak erős promotori,
 Véghsö romlássának ti vattok authori,
 60 Rakoczi házának ti vattok rontoi.
16. Azt tuttatok talan, mind ugy következnek
 Gondolt dolgaitok, s-ugyan végben mennek?
 De másképpen iárnak, kik éghben nem néznek,
 Es minden tudotul tanácsot nem kérnek.
- 65 17. Jol tudgya az Jsten, mire czéloztatok,
 Midön az pogányhoz sokszor irattatok,
 Tuttunkra nem lévén, minket el attatok,
 Kiért ratok szallot az eghből az átok.
- 70 18. Az mint Bécsben vannak minden irasitok
 Töröktül megh küldve, hogy lássa királytok,
 Minémü hüséggel néki szolgáltatok,
 Hüségh szine alat miket forraltatok.
- 75 19. Kinnal iutalmazza az eördögh solgháiát,
 Ugy iár, ki kivánnya az török igáiát,
 De fel nem tette volt talan oculáriát,
 Fö director uram, s-nem latta példáiát.
20. Csuda, hogy oly gyakran iarnak oskolában
 Director uraim, s-mégh is poësisban
 Nem láták, mit foglal ezen vers magaban:
 80 Felix quem faciunt aliena pericula cautum.
21. Tekincs, io director, magyar cronikaban,
 Megh látod, miért vesztek nagy várak hazánkban,
 S-mint vesztek nemzetek, kik biztak poganyban,
 Megh találod világh historiáiában.
- 85 22. Director uraim, de mit miveltetek,
 Kik nem tanultatok az idegen káron?

57 III eskoláknak 58 III Enek zur zavarnak 59 III romlasunknak 60 III hazunknak 64 II–III tudóstul 66 III Mikor; töbster 68 II reátok III reatok az eghül szallot az attok 69 I <gratiatok> [Ráírva:] irasitok 70 III küldve lassa kiralyotok 75–81 III [A sorok eleje a levelek csonkulása miatt hiányzik.] 76 III lata causaiat 79 I–II láték III latak 80 III [Folytatólagosan a 79. sor után.] 81 III [A 20. vsz. 4. soraként.] 82 III [A 21. vsz. 1. soraként:] S-megh latod s-mindt vesnek varak az hazankban 83 III [A 21. vsz. 2. soraként:] vesnek 84 III [A 21. vsz. 3. soraként:] historiaiban [A 21. strófa 4. sora:] Mit tetel te magyar mi most romlot orsagban 86–88 III [A 22. vsz. 1–3. soraként; a strófa 4. sora:] Director uraim miben hostatok immaron

- Minket is hurezoltok ide s-tova sáron,
Kiből ki sem vontok talán dragha áron.
23. Nagy romlást tettetek most Magyar országban,
90 Rakoczit és Zrényit kevervén mocsokban,
Kiknek dicsőséghes házok, s-méltosságban
Volt s-tündöklöt nevek keresztény világban.
24. Munkálkodástoknak szabadságh volt czéllya,
95 Hogy megh nem tartotta azt ország királlya,
Ha tekéntem, senki iobban nem rabollya
Azt, mint zurzavarnak fel emelt zászloia.
25. Oda szabadságha az nemes embernek,
Oda nemességék városbélieknek,
Nyakon foghiák őket, helye idezésnek
100 Nincs már, sem az réghi nemessi törvének.
26. Ez az testi lelki, kit vártál, szabadságh,
Nemes vérbül álló szegény Magyar ország,
Jgy szolgáltatiké benned az igasságh?
Raiód hatal raita, nemesség s-urasságh!
- 105 27. Az igaz kiralyod mikor bánt ugy veled?
Mikor törvény nélkül bilincsben volt kezed?
Nem bátor házánál most már fő embered,
Puszta lesz ezennel szölöd és erszényed.

Magyar ország

28. Oh Philus barátom, mely megh epet anya
110 S-szerencsétlenséghek boldogtalan leánya
En vagyok egh alat, szememre hogy hannya
Az világh ezeket, s-senki nem is bánnya.
29. Oh fiak, ros fiak, halaadatlan fiak,
Miért vattok szerzői véghsö romlasomnak?
115 Miért meczitek torkát édes annyatoknak,
Miert attok ros példát à töb országoknak?
30. Mostoha orában ti vattok fogantva,
Boldoghtalan napon ez világhra adva,
Atkozot üdőben keblemben fogadva,
120 S-anny iavaimmal métlatlan táplálva.
31. Viperák faizati ugy bánnak annyokkal,
Születvén ki rághiak béleket fogokkal,
S-azért kárhoztatnak halaadatlanokkal,
S-im engem is megh vert Jsten illy fiakkal.

98 III nemzetiség 99 III ütöt hely<r>b3 100 III [A kéziratban ez az utolsó sor.] 104 II
hatul 114 II Mert 124 II [A sor után:] Seqvitur replica hujus pasqvilli.

Super hunc pasquillum replica sequitur.

Philus, Theophilus,
Nem igaz magyar vér;
Praktikál, Jstentül
Alnokul sok iot kér.

102.

MAGYAR ORSZÁGH VÉGHŐ VESZEDELMÉNEK OKAIT
KI RAISZOLO PHILUSNAK MEGH FELEL THEOPILLUS

1. Az szegény megh romlot s-el pusztult magyar nép
Csak ugy marat immár, mint az falon az kép,
Melyrül ha az festék el kopik, már nem ép,
Szines ábrázattya nem lehet többé szép.
- 5 2. Jly siralmas sorsát édes nemzetemnek
Szivessen sainálván romlását véremnek,
Philus, io barátom, igyekezetednek,
Látom folyamattyát hizelkedéssednek.
- 10 3. Nem hiszem, szivessen saynálnád romlását,
Mert veszedelmének szinled okozását,
Nem hiszem, érzened szörnyü pusztulását,
Másra kenegetvén illy keserves sorsát.
- 15 4. Futtatod elmédet amaz irásodban,
Melyet az fel zendült világhi habokban
Nem régen bocsattal uy világosságban,
Okokat keresvén az ártatlanságban.
- 20 5. De fel nem találtad romlásunknak okát,
Mert à tölgye közöt keresed à szarvát,
Noha imit amot tapogatod kárát,
De hizelkedéssel mázolod pohárát.
6. A. dicit, J. dicit, nem törvéntelenség,
Soha ezért reánk nem ütöt ellenség,
Jnkáb országunkban akkor volt békesség,
Az mikor folyt köztünk az törvény s-kegyesség.
- 25 7. El hid, io barátom, iai lesz akkor nékünk,
Hogy ha el vettetik réghi szép törvényünk,
Utanna csusz menten, hid el, szabadságunk,
Melynek à galléra tartatik megh tölünk.

Cím: II Magyar országhnak végső veszedelmének ki rajszoló ighen ighen keserves beszéd. Philusnak stb. 4 II Síncsen 7 II igyekezetidnek 10 II veszedelmének 22 II azért

8. Ugy látom, magyarul íól tudz te szollany,
 30 De magyar vért benned nem látok buzoghny,
 Mert szines pennával kezdettél volt irny,
 Akarvan németnek azzal kedveskedny.
9. Veszésünknek okat azokrul le rázod,
 Az kikre nagy méltan kellene ruháznod,
 35 S-kiket romlásunkért kellene korpáznod,
 Azokat ki mentvén, véredet korpáznod.
10. Jgaz dologh ugyan, vagyon oly magyar vér,
 Az ki az szél után minden felé el tér,
 Hazáiához hamis, bőriben el nem fér,
 40 Practikál, s-másoktul ellene fegyvert kér.
11. Rész szerént, megh vallom, Országának romlását,
 Okozhatta ezis véghsö pusztulását,
 Söt segéttetteis nemzeny gyász sorsát,
 De derekassabban ezek szötték Kassát:
- 45 12. Sürü panaszinknak megh nem halghatása,
 Sok iniuriánknak megh nem orvoslása,
 Az német rendeknek hatalmaskodása,
 Jm lön országunknak véghsö pusztulása.
13. Az király hitivel pecsételt diplomák,
 50 Mindennek láttára im megh nem tartatnak,
 Az mi szabadságink csuda, mint rontatnak,
 Kik eöstül marattak, most tékozoltatnak.
14. Nemzetünknek réghi hires dicsösséghét,
 Az német tapodgya már réghen épséghét,
 55 Megh mocskolta rutul minden ékességhét,
 Rut sárban keverte tökéletességhét.
15. Ezt hogy bé hunt szemmel már megh unták nézny,
 Jnsolentiáit németnek szenvedny
 Továb nem akarták, nem kell csudálkozny,
 60 Mert az hoszu türés pört szokot fayzany.
16. Jol tudod, migh magyar birtokában voltunk,
 Mint rosa viraghzot az mi állapotunk,
 Nem hatalmaskodot senki addigh raitunk,
Németis csak hunczfut vólt akkor mi nálunk.
- 65 17. De mihelyt Austria foghta üstökünket,
 Miolta az németh kezében vett minket,

44 II szedték Kassát 47 II Sok nyavalyainknak 56 II teökéletlenségét 64 I
 [Hiányzik, a sor számára üres helyet hagyott a leíró.] II [Lásd a főszövegben.]

Azolta vesztettük minden épségünket,
El szedvén à pogány szép örökségünket.

- 70 18. Tuddé nálunk nélkül hányszor tett véghezést,
Az pogány nemzettel romlásunkra kötést,
Országunk kárával békességhes szerzést,
Jámbor szomszédinkkal csinált özve veszést?
- 75 19. Pénzünkül megh fosztvan megh mecze torkunkat,
Ki vévén közülünk minden aranyunkat,
El foghlalta tölünk kincses tárházunkat,
Használván már réghen minden bányáinkat.
- 80 20. Eö tiszteket osztot sok érdemetlennek,
Nem volt becsületi érdemes személynek,
Az kit magyar viselt, már attak németnek,
Mind ezek okai mi veszedelmünknek.
21. Ellenünk oly titkos practikát forraltak,
Alánk nagy álnokul gödröt, vermet ástak,
Mint Morvát, Slesiát csak nem ugy aggattak,
Minden dolghainkat rutul fel forgatták.
- 85 22. Menny keserves bút látot szép országunk,
Menny végh helyeink nélkül mi marattunk,
Miolta az német uralkodik köztünk,
Harmad részében is csak alégh marattunk.
- 90 23. Edes nemzetünkön menny sok vér ontást,
Egyszer-is, mászor-is minémü koborlást,
Kegyetlenül tettek keserves praedálást,
Pogány sem tehetne ennél nagyob rablást.
- 95 24. Midön közinkben iöt egynéhány ezerrel,
Gondoltuk, megh harczol maid török vezérrel,
Megh tromfolya az mi kárunkat ezennel,
Megh segét bennünket nagy gyözüdelemmel.
- 190 25. De mint lön az dologh, édes nemzetünkért,
Soha fegyvert nem vont az német magyarért,
Nem harczolt egyszer-is mi szabadságunkért,
Szomiuhozta inkább holtigh à magyar vért.
26. Am Montecuculi romlását Váradnak
Bé hunt szemmel nézte, ugy Érsek Uyvárnak
S-többeknek, az kik ha mind számban volnának,
Olvasásrais sok üdöt kívánnának.

67 II vesztettünk 72 II szomszédunkal 73 I Pé(z)nzüktül 77 II érdemetlennek
79 II viselt maradtak 82 II gödröt vérmö [!] 83 II Silesiat 92 II romlást 94 II Gond-
dolkodtunk 95 I [A tromfolya szóban a ro ráírva az olvashatatlan eredetire.] 104 II Ol-
vasras rá is; kívánnak

- 105 27. Jgy töb német urak hasomlot követtek,
Magok sem csatáztak, nekünk sem engettek,
Csak egy fordulást is érettünk nem tettek,
Söt inkább bennünket rontottak, vesztettek.
- 110 28. Ezt sok bö példákkal megh bizonythatnám,
Ha szükséghtelennek lenny iol nem látnám,
Es nylyvan valonak lenny ha nem tudnam,
Sokszori dolghokat kiis ráyszolhatnám.
- 115 29. De hiszen az ki ezt által nem láthattya,
Az német practikát nem tapasztalhattya,
Soha annak nem volt magyar indulattya,
Ha magha romlását illy könnyen mutattya.
- 120 30. Nem tudgya, mit tegyen az nemes szabadságh,
S-mely unalmas légyen amaz titkos rabságh,
Jdeghen nemzettül fughny meltatlanságh,
Az kihez nem szokot az igaz magyarságh.
31. Hogy penigh amaz két nagy urat mocsokban
Kevérték némellyek, hogy már gyalázatban,
Arrul most nem szollok ez én irásomban,
Ki ki mencse maghát, mit vétet azonban.
- 125 32. Hát à sok fekete santa Jgnatz fia
Mit mivel egyebet? Épségünket vija,
Practikál naponként, kéncsünket ki sija,
Plutot furiakkal romlásunkra hija.
- 130 33. Töb efféle gonosz nughatatlan elmék,
Kik mind unicornis, s-oroszlany, oly fenék,
Mi veszedelmünket szerencsére vetnék,
Noha ök szerzették, méghis másra kennék.
- 135 34. Te penigh már benne lévén ez romlásban,
Nyögy édes nemzetem, halálos ágyadban,
Mert nincsen reménségh semmi orvosságban,
Nincs ki megh segítsen illy nagy nyavalyadban.
- 140 35. Egyedül az Jsten lehetne orvosod,
Jora fordéthatná mégh szomorú sorsod,
S-noha készen vagyon már gyászos koporsod,
Altala lehetne mégh szabadulásod.
36. Bizd hát az Jstenre minden nyavalyádat,
Egy szivel lélekkal foghiad dolgaidat,
Reménséged felet le nyomia baiodat,
El hozza rövid nap szabadulásodat.

DIGNOS DIGNA DECENT

1. Jly szakalos csillagh támad (in auditum),
Jndul ab occasu délre ad nagy jdum,
Délrül az északra fordul, quid confusum,
Kerengh Kassa felé rendeletlen fusum.
- 5 2. Ugyanis ha változ az syderum cursus,
Quod omen ex tauro debet esse ursus,
Mint hogy embereket astra regunt rursus,
Sequitur azok közt rendeletlen cursus.
- 10 3. Chák Ferencz reitekből prodijt in lucem,
Ki embert követet, sed non Deum ducem,
Jövendöl Sybilla et frangas hanc nucem.
Mit érdemel? Dignum est, ut tolleret crucem.
- 15 4. Nagy méltán országznak, sed nec Deo places,
Kit dicsérny restelsz, in capella taces,
Emberhez is renes tuæ sunt fallaces,
Rosz nyelved sok szinben dum succendit faces.
- 20 5. Agnosce teipsum, mert bizony deliras,
Nagy okosság mellet dum facis res miras,
Prudenti sit satis, vitéz vagy, de Péráz [!],
Te atkaid multos concitant ad iras.
6. Sem neved, sem hired, sola crevit barba,
Az kit lac caprinum nevelt Szepes várba,
Jol eszedben vegyed, dolgaid mi karba,
Elő iáro nem lesz, maracz az dandárba.
- 25 7. Eszes légy, nyavalyás, quod putas te esse,
Judex az okosság, estél attul mesze,
Stulta persvasio, orvosságod nesze,
Cavalerus non es, vis tamen praesse.
- 30 8. Rogo te, Francisce, kit lác, nem érdemlesz,
Jllud non appetas, mert vilagha sillesz,
Tisztet által bomolsz, inkább hogy nem fénlesz,
Finalis koronad, ez mindenkor fen lesz.
- 35 9. Vagy imigy vagy amugy, talis avagy qualis,
Elégh az, hogy neved kassay generalis,
Halhacza mit beszél felöled vitalis,
Revera non places nec bonis, nec malis.

EMBER FOGAD FOGADÁST, AG EB A' KI MEG ÁLLJA

Irattattak e' versek 1670-be

1. A' ló mind addig fut, a' mig oda nem jut, hova ura akarja,
Tajték rulla szakad, verejtkeznek 's izzad, 's lehelletit okádja,
El esvén meg romol, lába' szege bomol, csak kitsapják úgarra.
2. Az eb is kergeti, a' nyúlat el üti szive dobogásával,
5 Addig játszik véle, meg szakad a' béle, 's lantol a' két inával,
Nincs ereje immár, korpa is néki kár, meg lövetik szolgálával.
3. Ráró meg ütközik, ölyvnek szárnya szegik, vagy sűgárja ki szakad,
Nem fogja praedáját, ki tekerik nyakát, elvetik, ágon akad,
Nem jó immár másra, csak ijesztő vázra, éhel rúdon megfűllad.
- 10 4. A' Szöke terhet von, hegyen, völgyön 's hanton ostor sujtja oldalát,
Az nyelvét kiveti, szellön hivesíti, töri iga a' nyakát,
Meg vénhedvén, másnak adgyák mészárosnak, 's fejsze üti hom-
lokát.
5. Szolga is megvénül, megsántul 's megsérül ura' szolgálattyában,
15 Élhetetlen immár, mert érte veszély 's kár, nincs' már a' gratiában,
Ura nem isméri, de mástul kérdezi, ki jött most udvarában.
6. Szolga egészségét és kedves életét elveszti az uráért,
Házát 's feleségét, értékét 's gyermekét el hadja reménységért,
Kész mindent szenvedni, jót és gonoszt tünni ura' ajánlásáért.
7. Az halász horoggal, madarász sip szoval csal halat és madarat.
20 Szolgát szép beszéddel 's hideg reménységgel ura gyakran eláztat,
Mondván: lesz olly idő, hogy még kezére jö' varjú karón, kit mutat!
8. Mert reménység olly iz, ki elfolly, mint a' viz, hamar embert meg
tsallya,
De változás után merő méreg osztán, ha sorsán tapasztallya,
Ura ajánlását 's tsalfa játszóását mikor kárán tanúllya.
- 25 9. Ezek mind így vadnak, egy pórázon follynak, az ajánlás csak szép
szó,
De szomjú embernek, száradt gégejünek mit használ üres korsó?
Mert len 's gyapjú nélkül, fonal nem nyúl 's nem gyül, haszontalan
ott orsó.
10. Nehéz tengődésnek, sanyarú életnek, illy jutalma keserves!
30 Hogy liberai ruhád lészen rongyos, gatyád azis avult és reves,
Végre költnek réád büzt, hogy minden szód gyújt tüzt, kezed enyves,
vagy nyelves.

19 szép [A nyomtatvány alapján értelem szerint jav.] 21 mig [Hasonlóképpen.]

11. Nincs azért jobb élet, mint mikor kikelet' szánt ember, 's major-
kodik!

Az udvari lévre 's panaszos kenyérre nem sokat vára-kodik,
Féltő gratiáján 's el vont praebendáján nem sokat búslakodik.

35 12. Mondtam, a' mit mondtam, 's irtam a' mit irtam, ha akarod érteni,
Mert való, nem mese, akárki mint njesse, eztet nem kell vizgálni,
Hanem mint a' tüztől, óvd magad' ez igytől, tudgy más kárán
tanúlni.

13. A' ki eztet irta, alkalmasint tudta az udvarnak mivóltát,
Mert az irigyektől és fondor nyelvektől gyakran hallott illy nótát:
„Vén szolgál 's ag kutya az hasznot nem hajtya, ne veszteges rá
korpát!”

40 14. Ezer hatszáz hetven fortélyos időben gondolám Cristus után,
Az én rosz uramnak, régi jó gazdámnak megvettetése' után
Szomorúságomba, keserves nagy búmba a' Gyula várnak után.

45 15. Nevemet ha kérded, ezennel megérthedd, de csak vedd fontolóra,
Teleky Mihálynak, azon nagy marhának valék egykor apródja,
Már most megvénhedvén, eröm elfelejtvén, juték e' gyászos sorsra.

16. Nincs' már egyéb hátra, csak hogy útoljára mint kutyát, leveressen,
'S vagy ebeknek adjon, vagy a' vízbe hánnyon, vagy trágyának
kivessen,
Mivel az a' czéllya, akár ki meg hallya, hogy tovább ne étessen.

105.

MAGYAR ORSZAGHJ ECCLIPSYS

1. Marsalkodo nevel fénlő csaszarokrol
Sok példak irattak reghi kjrallyokrol,
Legh fő képpen hires magyar monarchákról,
Kik reank naponként aradnak, azokrol.

5 2. Példajol érkeznek az mostani Marsok,
Kik azt vélik vala, hogy Mahumeth tarsok,
De roszul köttöttek, mert el szakat harsok,
Erdemekre lészen megh jutalmazasok.

10 3. Tejel—mézzel folyo hires Magyar orszagh,
Ki töb orszagok közt volt fenlő nap vilagh,
Most oly, mint lab ala tapodot aszu agh,
Vágy sengejébeöl neöt el hervadot virágh.

35 [A *njesse* szó elején javítgatás van; nem dönthető el *nj*-re írtak-e javításként *t-t* vagy fordítva.] 41 Azén

3 monarcháról 8 jutalmaz<tata>asok

4. Ki vona le ennek birodalmas nevé,
Náp keletről nyugtra ki aradot hírét?
15 Ki öltöztette be homalyba napfényét,
Ki ejte haloban ennek gyözedelmét?
5. Oh, emberi fütöl szarmazot gonoszsagh,
Kitöl örlödik ki ennij haborusagh,
20 Kitöl gyalaztatik sok színü méltosagh,
S kitöl esik rabba az réghi szabadsagh?
6. Akarodé tudni az fundamentomat?
Egy gyertya vilaghnal ki talalom okat,
Vén Boczkay Istvan szüle ennek atyat,
És Szuhay Matyas nemzette az anyyat.
- 25 7. Szepesy Pál uram üszte-füszte labat,
Fügyedi Nagy Andras s többek adtak okat,
Töröknel követtek ennek az eö mogyat,
Miként arulyak el orszagunk kjralyat.
8. Regulta ezeknek szivek el rekesztve,
30 Teörök palast alat ü be fudesztetve,
Az török csaszarhoz követek küldetve,
S Magyar orszagh ennek summaban igrve.
9. Conventiculomat gyakran tartottanak,
Ujhelyben, Patakon hogy practicaltanak,
35 Romaj csaszarnak mikent arthassanak,
Az török csaszarnak inkab adozanak.
10. Réghén sugjak-bugjak, fujak ezt az követ,
Kiböl ez mostani haborusagh követ,
40 De Magyar orszaghoz ez kedvetlen követ,
Mert nyakara kötöt terhes malom követ.
11. Titkon követeöl jart Egre Szepesy Pal,
Szuhay Matyasaal gyakran benneis hal,
Gyakran vigan laknak az basa hazanal,
De az török belés, ugy latom, nem hasznal.
- 45 12. Vén Gedeon, hól vagy te Bocskay Istvan,
S kassaj praesbiter, vén Czegledy Istvan?
Az fejedelemhez Erdelyben hintajan
Ezt küldi, hogy inkab fel indulyon szavan.
- 50 13. Gedeon, Gedeon, metelyes Gedeon,
Koporsoban feligh be szaratva vagon,
S meghis azon vagon, hogy taborba szalyon,
Kjralyat el advan, hadat ra kialcson.

16 (homalyban) haloban 30 [Az ü beszúrva.] 34 praticaltanak

14. Azt mondgyak, ketszer lesz az ember gyermeke,
 55 Bocskay Istvant is ily üdö követe,
 Mert mar vénséghére eszét el felejte,
 Kjralyat arulvan hazajat el veszte.
15. Az labod szaraban szallot volt az eszed!
 Köszvény mint az békat eözve törté tested,
 60 Meghis kjraly ellen zazolot kel emeled,
 Koldus korodban is már megh emlegeted.
16. Valamint Adamot megh csala az Eva,
 Ki mia nagy atok szalla ez vilaghra,
 Ugy banik te veled tarsod, Török Kata,
 Dunara vizet vén, inod is nem hagyta.
- 65 17. Ez Magyar orszagban gubernatorsagra
 Teged igazgata fü directorsagra,
 Ebböl emelkednel nagyub meltosagra,
 De jutal azonban vego gyalazatra.
18. Teörök Kata, fényes korona fejedben
 70 Müként illik mostan, tekéncz az tükörben.
 Kit üdö nap elöt nyomtal volt fejedben,
 Hogy mar teis lészesz fejedelmi tisztben.
19. Verebet nem fogvan, mar is melyeztetted,
 Koronad fejedre régen felis tötted,
 75 Gyakran az tükörben tekéntvén, ugy kerted
 Masoktol, illiké, masnakis fel teötted.
20. Tuross hatu lovat gyöngyös bársony nyeregh
 Nem illet, kinek nincz oldalabol férég,
 Egész Erdelyben sincs oly vén kán ez eöreg,
 80 Kinek az valoja volna christaly üveg.
21. Por agyibol születven, meltosagra vagyol,
 De koronazatra haszontalan kapol,
 Mert fejed az ala teneked nem hajol,
 Kiben eddigh voltal, abol is kí kopol.
- 85 22. Bornomisza Mihaly belseö tanacsodnak,
 Sem Kaszinczy Peter, sem Bancsy Martonnak,
 Elsöséged penegh sem Szepesy Palnak
 Nem adhatal tisztet kamaras uraknak.
- 90 23. Pünkösdi kjralsagh nem sokaigh tartta,
 Az pünkösdi rosat nap feny el hervasztya,
 S sziv gerjeztö szivet csak oraigh tartya,
 Boreas el jüvén, lab ala tapodgya.

68 gyalazat(ban)ra 77 lovad

24. Te kjalysagodis az sas most rutita,
 95 Ellene vont ijat szárnyával be csapa,
 Alnok fel tött czéllod körme köze vona,
 S ful fuvalkodasod földégh megh alaza.
25. Jer ele ven farkas, Czegledy Istvanis,
 Ki megh rögzött eszköz voltal ebben teis,
 100 Ne halgas firuti Szuhay Matyasis,
 Kut fejek voltal töb rebeliseknekis.
26. Sokat igirtel volt hirtelen magadnak,
 Fő gyeneralissa löttel volt Kassanak,
 Beczben baltaztad már hazat az csazsarnak,
 Teökit ki meteltetted jsuvitaknak.
- 105 27. Réghen foglaltad már jöszagat papoknak,
 Javait dulattad az jsuvitaknak,
 Faluit megh veötted papista uraknak,
 Fejeket szedetted kapas barátoknak.
- 110 28. Valamint Lucziper, ugy jara Szuhay,
 Ki teremteöjénel nagyub akart lenni,
 S eörök dicsöségét magajeva tönni
 Kiért most Czerberus kinnyat kel jajgatni.
- 115 29. Szuhay Matyasis feleöl akart lenni,
 És az Sás keselyüt fészkébeöl ki turni,
 Furjakkal akart fézkeben repülni,
 Maga birodalmat ebben helyheztetni.
- 120 30. De az körmös s erös Sas hozzaja ruga,
 Ket fele hogy sebes szárnyaival csapa,
 Szuhay rebdező szárnyat eöszve ronta,
 S magat megh körmözvén, tollatul megfoszta.
31. Ki magat erővel fulsö poczra tolya,
 Gyakran Isten aztat asztal ala vonsza,
 Ellenben peneglen ki magat alazza,
 Decretoma szerint egégh magasztallya.
- 125 32. Magasztallyon Isten teged is oly fara,
 Mely az földböl ki al eppen három agra,
 Igy hamareb juthacz nagyub méltosagra,
 S Belzebub kjalryhoz az koronazasra.
- 130 33. Egyet az többi közt *ismerek megh*, sereny,|
 Bornamisza Mihaly hivattatik nevén,

99 <fiuf> firuti 104 [A *meteltetted* után beszúrva: a] 118 szárnyával 120 foszta
 129 ismer ik m

Kinek farkas halyogh vagyon mind ket szemén,
Oculart visel ez az ora közepén.

34. De nem volt ez minap ocular az oran,
Hogy Bocskay Istvant hordozta tanacsan,
135 Csak oraigh latot altal szeme haján,
Nem nézte, hogy altal kel szaladni Tiszan.
35. Hol vattok mégh többen? Lajstromban tészlek,
Kiketis megh irtam, megh ezzer nevezlek,
140 Kik az rebeliot mind együt föztétek,
Levét fel találvan, hus nekül eszitek.
36. Hathatos ezköze volt Bocskay Istvan,
Ezt Szuhay Matyas követte az utan,
Szepesy Palt könyen ismered szakalan,
Hoszszu csap szakala fűgh ala az alan.
- 145 37. Ispan Ferencz uram s vele Szekely Andras,
Keczer Menyharth s ugyan battya, Keczer Andras,
Sarosy Sebestyen es Dobay Andras,
Czernel Gyeörgy s Czernel Pál ebben segitő tars.
- 150 38. Banczy Márton it volt Michaczy Mihalyal,
És Kazinczy Peter ot Baxa Istvannal,
Bornemisza Mihaly Kendey Gaborral
S meg többen sokan Czegledy Istvannal.
- 155 39. Luczipernel ki van, Vitnedy Istvanis,
Letenyei Ferencz s megh Szente Balintis,
Deakne vasznanal nem jobbak ezekis,
Bizonyittyá eztet Muranij Venusis.
- 160 40. Hatra megh edgy csatlos, ki volt Török Katá,
Ki nevét igazan magaval hordozza,
Pénzen kereskedven töröknek el atta
Gyermekeit es magat neki be hodeta.
41. Torkotok megh meczö orszagh aruloi,
Kik vattok hazanknak szabadsaghrontoi,
S édes nemzetünknek titkos vér szopoi,
Hol vattok orszagunk szabadsagh rontoi?
- 165 42. Ti vattoké *ilyen* szabadsagunk, kinczünk?
Ennek szine alat kik vattok üldözök,
Az papista rendet halalra kergettök,
Feneketlen földböt teövel költ ki tépök.

165 ez (?) ilyen 166 üldözö(n)k

170. 43. Fertezeteö metely ezekből szarmazék,
Kiteöl Magyar orszagh igen betegedék,
Mar eppen utolso fertalyra valtozék,
Annijra, hogy eppen agonizaltatek.
175. 44. Kezdet dolgotoknak tárgya csak ez vala
Hogy az papista rend eppen ki pusztulna,
Völt fogok fejerje máris ki mutatva,
Az magok actaja megh bizonjithattya.
180. 45. De latvan az Isten gonosz szandekjokot,
Megh foga hatalmat, s gatola utyokat,
Csudalatos keppen alaza karjokot,
Sas körmeben ejte praedanak karjokot.
46. Egekből sem szalla hozzajok vitez Mars,
Ki lehetet volna ebben segitö tars,
Latvan, hogy kargyokat mérges es tüzes nyars
Rab szijok papistat öszve kötözö hars.
185. 47. Gondolodé, dolgod hogy most jól nem folyna?
Hogy ha az papistat nem üldözted volna,
De tyrannussagod papista hogy latta,
Minden segedelmitt tulletek megh vonta.
190. 48. Ket, három varmegye akar kardot vonni,
Országokkal biro csaszaral bajt vini,
Téntas prokatorok taborban szállani,
Azt tudgya, oly könnyü, mint causat levalni.
195. 49. Pennával akartak ellenséget vagni,
S kalamarisokból rea lövöldözni,
Job nektek idejen fa gusalt nyergelni,
S az kemencze meget az orsöt pergetni.
200. 50. Senkitől bantastok lako hazatokban
Nem volt, söt békével az Sas arnyekaban
Nyugottatok eddég, s mar szolgáltok karban,
Magatok s hazankot vegsö gyalazatban.
51. Kiért az arvaknak keserves igyei
S veletek artatlan szenyvedeök karjai,
Eözvegyl s arvajul hagyattak szemei
Lelketekre sirnak haznak bujdosoi.
205. 52. Ez nehany verseket Debreczenben iram,
Midön atyam s anyam rabsagat siratnam,
S igaz Sas körme közt elteket hallanam,
Tudvan, soha onnan el-ki nem vohatnam.

184 szijtok 186 üldöztet 195 idiejen 207 közöt 208 éle

- 210 53. Magamnak én edes hazamtól megh valnom,
Ti vattok az oka, hogy most kel bujdosnom,
Kiert szerenczetek soha nem kívánom,
Söt még élék inkább örökke atkozom.

106.

PATAKI DECLINATIO

Az simándi koldusok notájára

1. Nominativus: Kende Gabor, hogj ki hullal az tisztbül,
Ugy tekencz reánk, mint eger az lisztbül.
Pengene, (véled), hulvan az erszénybül,
Aranyat, hogj ha vernének bör pinzbül.
5 Nem mind vitez sanczban,
Ki mester az tanczban,
Holtig üvölcsek fekelyes orbanczban!
2. Genitivus: Kende Gabore most az pallya futas,
Mely miat esik lovan anny sujtas.
10 Fuladoz mellje, gyötrj sok hurutas,
Maga maganak vesztere vermet as,
Felti pej kanczajat,
Nem rantia meg szajat,
Majd tövisben feni meg orczajat.
3. Dativus: Kende Gabornak kettös a pennaja,
Viz zavarásra vagyon jó venaja.
15 Szally oda Nyy, van eleg szenaja,
El szakad bordan által njult czernaja,
20 Mikor kívül teccint,
Mutat belől két szint,
Ezzel hizlal arannjal tölt erszent.
4. Accusativus: Kende Gabort, ha igazan jtelnek,
Kender abrakkal torkat meg tisztelnek,
25 Puska tokjával bar kine nem felnek,
Mint hal az vizben, darával ugi elnek.
Halgas gödeny az ton,
Nagy kuasz az ajton,
Jo bor helyet löreje foly sajton.
5. Vocativus: Kende Gabor, oh mire még sem tersz meg?
30 Hadel az gonoszt, mert Jehova ver meg,
Part ütesedet akkor fizeted meg,
Az gehennanak tüzeben ha egsz meg.

209 Magamnak edes 212 [inkab beszúrva.]
21 töt 23 ablakkal

35 Nyajaskodgjal szebbel,
Mint jarsz gubas ebbel,
Ne csatazzal nalladnal kissebbel.

6. Ablativus: Kende Gabortul az Ur oltalmazzon,
Csaszar hivein hogy el hatalmazzon.
Job, hogj az feje forro vizben azzon,
40 Mint reank illj fele kar tulle szarmazzon.
Ember hus mely draga,
Kibül annyt raga,
All pofaja, asit az nadraga.

7. Kende Gaborne meg bocsas ennekem,
Hogy Gabor orrat szorongattja fekem;
45 Neked adom (neülly hatra!) szekem,
Fontos igekkel elek, volt mertekem.
La, mint for az orja,
Sirjat majd ki forja,
Csak en 's csak te tudod ezt, ki borja.

107.

GYULAFI LASZLO KENDE GABORNAK SZOLGALATTYÁT AJÁNLLYA

1. Kende Gábor mit hosz reánk?
Faluinkon jspaiánk,
Meszesben beszke begliánk,
Varmégyeken fő kadiánk
- 5 2. Az Jsten papjai ellen
Ebül ugacz, jstentelen,
El hid, rövid nap véletlen
Romlasod leszen ektelen.
- 10 3. Ne gyalázzad az pappokat,
Mert reá nem attak okot,
Vagy bár atkozzad azokat,
El nyerted szolgálattyokat.
- 15 4. Mikor vetkedért fel kötnek,
Törvényfaig el késérnek,
Batoritvan az Jstennek
Lelkedet, hannem Lucipernek.
- 20 5. Mennyi madár szál az ágra,
Mennyi hal szorul az gátra,
Mennyi atók az házadra,
Annyi kötel az nyakadra.

Adsalutant

Banfi: Annyi kerék az szaradra.
Kökenyesdi: Annyi karo koporsodra.
Seredi: Annyi görcsös tagjaidra.
Jllyefalvi: Annyi tűz láng tsontaidra.
25 Gyulafi: Annyi lator udvarodra.
Bogardi: Annyi egér asztalodra.
Varallyai (predicator): Annyi va . . . koponyádra.
Baroczi: Annyi tolvaj Bar dra.
Tarczali (vas kereszt): Annyi ika gyomrodra.
30 Posaházi (pataki kankucz): Annyi fogas az hasadra.
Matko (praedicurta): Annyi eb szár az orrodra.
Tizen három vármegyébül jo akaroi: Annyi satány az
torodra.
Atta Asztalos ersek szatthmari vj Cacademiaban
Galoczi Kende adassék eke.

108.

BÓNIS FERENC

1. Jai szonal egyebet man en szivem nem tud,
Jai gát mint mezőben sastul üzetet lud.
2. Jai, bumra viratak keserves napjaim,
Sürü köny hulasra jutatot oraim.
- 5 3. Jai, ohaitasimtul tellyes hegyek, völgyek,
Ugy tetczik, csak jai szot csepegnék az egek.
4. Jai, nyavalyas fejem, hogy esély ily törben,
S ki lesz mar orvosom ez nagy gyötrelmemben?
- 10 5. Jai, im minden alat szannya nyavalyadot,
Valamely halhatya sok óhajtásodot.
6. Jai, soha nem hitem, hogy esem ily törben,
Ily szübeli jai szot hozot mely sebekben.
7. Jai, fohaszkodasal töltem mar eltemet,
Mert nincs ki gyógyicsa megh sebhét szivemet.
- 15 8. Jai, életemet mar nem tartom életnek,
Ha nem csak emésztő tuzemnek s mirgemnek.
9. Jai, remintelenül eset siralmas seb,
Kinil mar nem lehet soha keserveseb

27—29, 34 [A hiányzó részek a kéziratból kiszakadva.]
8, 10 [A kötés miatt a szövégek olvashatatlanok.]

- 20 10. Jai, éltem heliben lenne bar halalom,
Mar de en halalom fut előtem, látom.
11. Jai nékem, hat imár nyomorult veszetnek,
Sziviben, lelkipen megh sebhét sebesnek.
12. Jai, csak mar mind eltigh csak jai szo kenyérem,
Ezel aldot Isten, hogy eltemigh nyelyem.

109.

B Ó N I S F E R E N C

BÓNIS FERENTZ KESERVE

1. Feketitett gyásszal be borult magyar nép,
Ha el nézem benned, nincsen egy pontnyi ép,
Mert sok gyülevész nép már mindenfelől tép,
Ki miatt csak oly vagy mint szenyvedendő-kép.
- 5 2. Rettegés, félelem környékezett téged,
Minden bontogatja vékony békességed,
Nem állhattz ellene, nincsen erősséged,
Melyel rettenthetnéd fene ellenséged.
- 10 3. Az előtt sok nemzet hatalmadat félte,
Távol helyyeken is kordinak nem vélte,
Országát, mint neked tettzett, csak úgyélte,
Almélkodva karod erejét szemlelte.
- 15 4. Nem úgy van most dolgod, oda szép koronád,
Oh híres magyarság, nincsen már ki reád
Csak szemét is vesse, meg szánja nyavajád,
Söt inkább többitvén, nehezíti igád.
- 20 5. Csudára tétetik minden népek előtt,
Keserves fájdalmat szerző nyilakat lött
Read ellenséged, s halma igen meg nött
Nyomoruságidnak, kiket bünöd is szött.
6. Igyed porban hever, rád sok veszéj todul,
Rigi szabadságod szolgaságra fordul,
Vigasságod hejjett szemedből köny csordul,
Kemény sziv sorsodon, a mely megnem indul.
- 25 7. Szörnyü változásnak lábod alatt hódja,
Igen ólommá vált kardodnak bö soldja,
Nincs ki romlott vóltod segittsegel tóldja,
Meg szakadt köntösöd ép földal bé földja.

- 30 8. Csak magad maradtál, mint mezőn a tarló,
Melynek ékességét le mettzi a sarló,
Oh édes nemzetem, mely igen vagy gyarló,
Mert nincs az udvarban eretted udvarló.
- 35 9. Ugyan el bádjasztott kinod, mint törött ág,
Rendeid elérték, 's jajt hozó sziv csak rág,
Nemzeted majd elfogy, kit ellenséged vág;
Ujjabb meltóságra vajon mikoron hág? —
- 40 10. Sákmánylyja szép Jovad mindenféle nemzet,
Valamig ellened hozhat erős kezét,
Ki meg segítene, az rád gonoszt vezet,
Sok keserves jaj 's jaj téged környékezett.
11. Bezzeg fényes orcád most egyszer szégyenül,
Hogy e veszéj esett rajtad veletlenül,
Főbb rendid siralmas nagy rabságban merül,
Melyből, tudom, keves, szabadon ki kerül.
- 45 12. Oh kemény állapot, kinn éjjel 's nappal sir
Szivem, hogy nemzetem békességgel nem bir,
Magam is szenyvedek, nincsen enyhítő ir
Fogságom sebére, mely vólna kedves hir.
- 50 13. Neked, édes hazám, vékony erőm szerint
Mindenben szolgáltam, nem mutattam csak szint,
Mint tudtam, róllad el háritottam a kint,
Ugy cselekedtem én igaz hazafi kint.
- 55 14. Igaz ügyed ha vólt, ki költem melletted,
Nagy inséget láttam szüntelen feletted,
Melyet méltatlanul szenvedek helyetted,
Eltemet nem szántam, mert meg érdemletted.
- 60 15. Sérelmes sebedet én gyakran kötöztem,
Borral és olajjal szivesen öntöztem,
Javaiddal magam soha sem töltöttem
Söt a magamét is néha rá költöttem.
16. Ótalma meg romlott sorsodnak vóltam én,
Nem is igyekeztem soha a magamén
Ugy, mint a magadén, ügyed keserülvén,
Mind azért szállott rám most ez lángozó szén.
- 65 17. Bóldogságod hogy nincs, szivem mely igen sér,
Tudom, e fogságban fejem véget nem ér,
Elő menetedre többé vissza nem tér,
Azért ma te tölled hiv bocsánatot kér.

- 70 18. Iszonyu rabságot kik velem szenvedtek,
Magyarok czimeri, nemes ágból lettek,
Ha miben vétettem, míg éltem veletek,
Lelkem óldására mind fejenkint gyertek.
19. Tinéktek a nagy Ur, kegyelmes atyátok
Legyen, s gond viselő szemeit reátok
75 Fordítja, az igaz hitet csak valjátok,
Ez leszen hasznatok, nem száll rátok átok.
20. Panaszotok az Ur eleibe keljen,
Kéréstelek előtte hiven kedvet leljen,
Könyörgéseket halgassa meg, mellyen
80 Szivetek örömmel 's vigassággal telljen.
21. Rabságtoknak legyen már valaha vége,
Legyetek még egyszer hazánk ekessége,
Regi inségteknek muljon keménysége,
Ne roncsos örökké mások kevélysége.
- 85 22. Oh szivem öröme 's életemnek fele,
Márjássy Annám, tudom szived tele
Bánattal, mert ennek el borított tele,
Sehonnat nem fu rád vigassagnak szele
- 90 23. Paisod tenéked a nagy Isten lészen,
Sűrű bánatidban kedves viget téssen,
Ingyen irgalmában 's kedvében be vészen,
Csak tiszteljed nevét mindenkoron készen.
24. A Jákób óltalma neked is óltalmad,
Édes kisded fiam — 's hűséges tutorod,
95 Keserűségidben enyhítő orvosod,
Fel hozza még egyszer vigasságos napod.
25. Téged, édes hazám, ki inséget szenvedsz,
Szörnyü félelemben majd szintén el epedsz,
Senkit oltalmadra sehol nem remélhetz,
100 Istennek ajánlak, fordulj e vezérhez.
26. Rajtad a nagy Urnak áldása maradjon,
Irgalma, mint a viz, bőven rád áradjon,
Mikor vivsz a harcon, karod ne fáradjon,
Ellenség törében néped ne akadjon.
- 105 27. Igasság és jóság szeretettel egymást
Csókolgassák benned ugyan szemlátomást,
Lásson határodban minden bö áldomást,
Tisztelják az Istent fiaid és nem mást.

28. A te igaz hited világ hitvány java
 110 Elne szakaszthassa tölled himes szava,
 Sok kísértetekben legyen izes sava,
 Így nem árt lelkednek pokol forró tava.
29. Szencséges Jehovám, latom, életem már
 Tovább nem nyujtatik, fényességed is vár,
 115 Im, hitem kezekben leteszem, semmi kár
 Nincs benne, épsegeben meg állott, visgald bár.
30. Uram, elvégeztem, melyet biztál reám,
 Igaz vallásomban, melyben szült vólt anyám,
 Híven meg maradtam, jövel kedves Atyám,
 120 Lelkemet vedd hozzád, addmeg szép koronám.
31. Az ezerhatszázban és a hetven egyben
 A Szent György havának harmadik hetében
 Poson várossában rabságba léttemben
 Így kesergem sorsom 's hazámat ügyében.

110.

EGYNÉHÁNY VERSBEN FOGLALTATOT
 MAGYAR ORSZAGHJ URAK VOXOLÁSSA,

mellyet anno 1671. dje 22. januarij, midön más méltóságghos urak, sok feő rendekkel rabsághban tartatának Posomban, rend szerent tétettenek hazánk nyomorito bé csúszot német hadnak tartásáról vagy valóságossabban à contributiorul méltosságghos ur Rottal János, felségghes romay császár delegatussa előtt, ki ekképpen jelenti ura akarattyát.

JOANNES ROTTAL

1. Az mi válosztatot koronás királyunk,
 Mindnyajunknak szokot jó kegyelmes urunk,
 Másképpen is penigh, romai császárunk,
 Kinek teöb nemzettel terdet, fejét haytunk,
- 5 2. Ezen méltosságghos virághzó tábláját
 Általam köszönti, s- nyujtya gratiáját,
 Kegyelmetekhez edgyütt attyaé jó vóltát,
 Eörunlyiis foghia illy frequentiáját.
- 10 3. Hány ghonosz szandék közt forghöt eö feölséghe,
 És mennyi veszél közt királyyé személyye,
 Mint ostromoltatot az császári széke,
 Könnyen fel érhetj minnyaiunk elméje.

1 királyünk 12 minnyaiunknak

- 10 4. Az édes házankis csak nem mire jutot,
Edes fiaitul mikent árultatot,
15 Kik miátt utólsó veszélben mint forgot,
Az idő maghárúl bizonysághot adot.
5. Hogy azért mind ezek orvossoltassanak,
Keserü gyükerek édes izt hozzanak,
Ártalmas tengernek habiaj szállyanak,
20 Sznak az fiai fészekben lakjanak,
6. Mi kegyelmes urunk nem szánta külségjét,
Kész vólt milliokkal csorbitany pénzét,
Hogy lássunk minnyáian hozzánk szeretetét,
Hadaktul örössen hadta teób országhét.
- 25 7. Költé sijetségghel szép industriáját,
Hogy feöl lobbant tűznek megh fojcsa szikráját,
Vallya kegyelmetek szép oblatióját,
És ezirant való uri ajánlássát.
8. Mert nem bátorsághos hadak ki vitele,
30 Sok gonoszat forral mostis pártos elme,
Méghe ezeknek egyszer nem szakad jó véghe,
Szükséghe az országhoz hadaknak létele.
9. Kiknek tartására eö feölséghe kíván,
Légyen segítséggel most minden feö ispán,
35 Jo példát töb rendnek hüseghekkkel adván,
Concurallyon kiki ez jelen óltalmán.
10. Nem erültet senkit itten eö feölséghe,
Egérjen ki ki ugy, mint biztat erszénye,
40 Ki semit sem akar, az az eö ió kedve,
Ezt izeny tölem urunknak kegyelme.
11. Itt nagy rendek között lön az nagy halgatás,
Teób uri feö rend között szapora sibolygás,
Lattyak, küvetséghe nek az módgya uy szokás,
Lehet szabadsághnak talán megh ártalmás.
- 45 12. Nem tudgyák minnyájan, hogy megh vólt már föve,
Hivatnak pro forma, jobbaró csak készre,
Igéret, sok szep szó, pénz, kövár eszköze,
De hogy ne láttassék, voxolnak ugy rendre.
- ESZTERGHAMJ ÉRSEK
- 50 13. Kegyelmes urunknak az parancsolattyát,
Kegyelmedtül izent hozzánk gratiayát

Alázatossan veszünk réánk viselő jó gondgyát,
Kiért felséghe nek égh adgya áldását.

14. Bizonyos, hasonlók valánk az gallyához,
Mellyet tengher szele csabdoz habjaihoz,
55 Ha nincs szerencseje jó korman tartóhoz,
Vagyon azok miátt fatumya romlásához.
15. Mijs, én nem tudom, mint ülnék most edgyütt,
Talan volnánk sokan mint töke, melly le dölt,
60 Vagy lélektül el vált test, mely az nélkül megh hült,
Ha eö feölséghe gondgya nem volna illy derült.
16. Mellyet háláádással keöl minékünk vennünk,
Van eö feölséghe túl most úyab életünk,
Nem illyik az maghunk oltalmát kerülnünk,
Csak henyelő szemmel ezeket igy néznünk.
- 65 17. Profontot illy hamar hogy hogy hozhassanak
Külsö országhokbul el oszlot hadaknak?
Gyakran volt szokása ezen országhunknak,
Jóval vólt hasznaért küldetet hadaknak.
18. Én azért egy személy vagyok csak most itten,
70 Gyermekek, sem feleség az házomnal sincsen,
Nincz azért, én szívem jövendöt mit féltsem,
Lássá, ki mint akar, jövendöt tekintsen.
19. Illy requisitióját urunknak megh vetny
Nem illyik, házankat látván igy forghany,
75 De nem árt urunktúl securitást kérny,
Nem fogh teöb szer minket illyennel terhelny.
20. Én azért kész vagyok mostan seghetenem,
Eö feölséghe hadát itatnom, itetnem,
80 De mit adok, mostan nem lehet neveznem,
Elég az, megh adom, mit el tökéletem.
- ARCHIEPISCOPUS COLOCENSIS
21. Istenért, ighenis, hogy ne seghetenék,
Bekésséghe hasznáért, hogy ne cselekednénk,
Ha ezen hadaktul most nem eöröztetnénk,
Eretnekséghe miát mindnyáián el vesznénk.
- 85 22. Seöt ha eö feölséghe ki akarna viny,
Mostani időbön azon kellene kérny,
Meltóztassek koztünk hadait megh hadny,
Altalok lathassuk Calvinust ki veszni.

57 mit 83 eöröztetnink [A rím miatt jav.]

23. De hogy mi csak maghunk kössök az harangot,
90 Mondgyak, vármegyéktül urassagh szakadot,
Ne adgya az Isten, illet égh nem hallot,
Posomban az urak ígertek most adót.

24. Irjon eö feölséghe nemes vármegyékre
Levelet, jelentcse, ez légyen tetcse,
95 Ezt, mennyire lehet, feö ispány seghétcse,
Ha tetczik teöb rendel, mit adgyon, fel vesse.

JUDEX CURIAE

25. Ugy tetczik megh montam már én tetczésemet,
Kinek lábaihoz hajtottam fejemet,
Kinek hivseghere aldóztam életet,
100 Attul vallam lenny minden értékemet.

26. Mit ígérjek tehát, ha masé mindenem,
Ha masnak ajánlva vagyon az életem,
Egyszer felséghejé életem, értékem,
Nincsen uram előtt nékem semmi kincsem.

27. Tudom, mindazáltal eztet nem kevánnya,
105 Ugy tudom, ez egyszer nemis szorult rea,
Hanem hüvségünket evvelis próbállya,
Lássá, itt közölünk ki minket ajánlya.

28. Azért, az mim vagyon, mindenemnek felét
110 Adom az uramnak, látván illy szükségét,
De bar adományunk látnánk mégh idejét,
És megh adássának alkalmas rendét.

29. Mert ha most megh adgyúk, mivel különbözünk
Azokkal, kik mostan különbek mi tülünk?
115 Az büntetést fizet, mert nem vólt hiv velünk,
Ki foghia mondani, szabadon ígérjünk?

30. Azt foghyak mondani, áruló az érsek,
Arulok az urak és az papi rendek,
Nem mondnak egyetis mi közölünk mentnek,
120 Mert adót egyszers-mind minnyajan fizetnek.

31. Hogy azért illy nevet maghunknak ne vessünk,
Adgyunk az urunknak, hadanak segetcsünk,
De hogy az roszaktul különböztethessünk,
Abban modalitást, ha tetczik, keressünk.

NICOLAUS PÁLLFFY

- 125 32. Mindenkor uramnak kész szolgálhája voltam,
Az miben parancsolt, nem jó lesz, nem mondtam,
Sokszor életemet élteért feől adtam,
Véremet uramért ontanom kész voltam.
- 130 33. Ugy látom a szükséghez hozza ezt maghával,
Hogy erről bizonyost véghezvünk egy mással,
Szabadságunk mostan el nem veszhet avval,
Ha jól cselekeszünk urunkal, maghunkal.
- 135 34. Nemis latom itten, hogy megh tartozkodnék
Edgyék feő ispanis, vagy ettül vonyódnék,
Csak az modalitást találnunk kellenék,
Hogy ezzel többbitül külömbség lattatnék.
- 140 35. Méltó, securitast az urunktúl kérny,
Ne mondgyák, halgatva akarunk el veszni,
Nem akartuk mostan cautusokkal lennyi,
Felüle csak kérdést sem lattatunk tennyi.

EPISCOPUS VESZPRIMIENSIS

36. Nem látom ezekhez, mit tehessek többet,
Maghunk javárais mit tegyunk egyebet,
Az mit az urunknak elméje itt felelhet,
Jól lesz, securitást ha levelünk nyerhet.

STEPHANUS ZICHY

- 145 37. Mind hitem, mind szivem vont enghemet arra,
Hogy nézzek urunknak mindenkor hasznára
El romlot hazánknak megh maradására,
Illyik, cselekedgyünk urunk irására.

GEORGIUS ILLYESHÁZY

- 150 38. Ki nehéz, Ur Isten, embernek szollany,
Ha gyakran hiv kássá az száját égeti,
Az érsek házából csak mostan gyüttem kj,
Hollot tanitattam igazzal halgatny.
- 155 39. Csak az is ki nehéz az kicsény állatnak,
Mezőben lakozó kicsény nyulacsaknak,
Ha marását türi akar melly bugárnak,
Látván feje felet szarnyait az sasnak.
40. Enis ezt akarám szombol ki fejezj,
Hogy szükséghez urunktul securitást kérny,

136 jobbitül 146 urnak [Értelem szerint és a szótagszám miatt jav.] 153 atlatnak

- 160 Tempust, modalitást, ezekben keresni,
Mikor keöl ezeket és hogy elöl adni.
41. Mert eö feölségheis írja levelében,
Mellyet olvastattunk Lyptó vármegyében,
Hogy légyen választas mostan az hivekben,
Ne contribuállyon vármegyém semmiben.
- 165 42. De némely embernek az eö nagy hivséghe
Nem férhet bőrében urá szeretete,
Azt tudgya, eövé lesz Körmöcz arany hegye,
Mint ha más embernek nem volna ugy hite.
- 170 43. Feöl ugrik, azt mondgya, nem ál én voxomra,
Akarja én szomat magyarázny arra,
Aruló minden, az ki adni akarna,
Mint ha én elmémis eztet nem találna.
- 175 44. Költödték nagy urak az györi bastyára,
Mas urak profóntot adtak az hadakra,
Kj mondgya, vané az országhunk kárára,
Vagy szabadsághunknak mostan romlassára.
- 180 45. Adgyon, ki mit akar, koronás feölségheinek,
Jobbis vólna bizony közölünk némelynek,
Job gondgyát viselne ura szükségheinek,
Mint megh töltésében magha erszényének.
46. De hogy mégh itt többet maghamnak ne nerjek,
Az ió mondasómért teöb feddest ne vegyek,
Országh birajának voxolássán lézsek,
És teöb beszedennek továb véghét vetek.

NICOLAUS DRÁSKOVITH

- 185 47. Méltosságos urak tanácsát javallom,
Magham mindenemmel uraménak vallom,
Közönségheis jóbul maghamat nem vonzom,
Ros, buza lisztemnek felét oda adom.

GEORGIUS BERÉNYI

- 180 48. Bizony à dologhoz nehéz csak szóljnijs,
Mert mit halok itten, azt értemis, nemis,
De réghen halottam, mégh az attyamtulis,
Ulula cum lupis, si sanus esse cupis.
49. Noha olly dologhnak látom én ezt lennyi,
Mely országh gyülését lattatik illetnj,

- 195 Felek, ez maj nap fogh praejudicálnj,
Mi szabadsagunknak mégis fogh ártany.
50. Semel pro semper, könnyü ki mondani,
Szép szóra è mellet ajánlástis tenny,
Enghedne az Isten, láttassam hazudny,
200 Pro semel sempert, ne lassak nevezni.
51. Megh kel jól gondolnj mostan az uraknak,
Mi időben és mit tölünk kívánnyanak,
Urak, nagy nemessek tömlöczben tartatnak,
Fiscústul jószághok szélyel foglaltatnak.
- 205 52. Ennélis, ki nagyob, törvény szolgálhatik,
Hazank birainak híré sem adatik,
Nem régh három urnak fejek vitettetik,
Hogy megj lött, hirünké azután adatik.
53. Tovabbis, ha szabad ezekhez szollany,
210 Melly törvényünk mellet szükségh acceptálnj
Ezen commissiot, mellyet imádtatny
Latok, sok rendektül eghben magasztalny?
54. Vagyon locumtenens, ha nincs palatinus.
Nem jó törvényünkbul, hogy légyen abusus,
215 Országgh előtt, ha keöl, allegállyon fiscus,
Mindennek ereje törvény, és az usus.
55. Király országával szokta megh büntetny,
Az hamis hiveit veszélre itélny,
Egyben hivatatván mindenüt hivey,
220 Ugy szokta kegyelmét s- fegyverét mutatny.
56. Hatvan kettödikben, ha jól jút eszemben,
Négy status Posomban itt lévén gyűlésben,
Német vitézeknek mind egy értelemben
Aduktunk pogány ellen, bizván fegyverekben.
- 225 57. Mostis országgh gyűlés hogy ha szolgálhatnék,
És az szükséghektül arra sürgettetnék,
Atkozott, uranak hogy ne segettessék,
Valakj mondana, vagy nép ne tartassék.
58. De hogy beszédemre ezzel vissza térjek,
230 Sokkal külömb dolghot mostan abban nézek,
Uri és városi, pap s- nemessi rendek,
Hol vannak illyenek, kiket illetnének?

227 Atkozok [Értelemszerűleg jav.]

- 235 59. Más az, hogy nem látom mostan helyes okát,
Hogy tartson szükséghtül országunk annyádat,
Minden fegyver közöt le tegye szablját,
Hogy láttja urának az manifestumját.
- 240 60. Mellyben gratiáját ajánlya előre,
Nem hogy ilyenekre valaha kisztesse,
Tsak ellenne kötöt szabljat tegye le,
Réghi szabadsággal lesz nekj kegyelme.
- 245 61. Tovabbis próbálta hivségünk mivoltát,
Hogy kiki várának feöl nyissa kapuját,
Be vegye, böczüllye német isztrazajat,
Az szerént városok kész praesidiumját.
- 250 62. Ezek mind megh lettek, mint urunknak tetczet,
Az gonosz szándékbúl minden küvetkezet,
Az ki hazánkbanis valamit kezdhetet,
Kötözve várából Bécsben vitettetet.
- 250 63. Ki penigh vitetis, kegyelméhez futot,
Inkáb kegyelemre adot azzal okot,
Hogy nem adot vólna továbbis olly módot,
Hogy szolghája ellen vegyen kezében ostort.
- 255 64. Hát ha nincs ellenség senki az házánkban,
Ki vétet volnais, tartatik rabsághban,
Securus à német minden várainkban,
Fiscus jár, s- parancsol széllyel joszaghokban,
- 260 65. Ki ellen segítsük eö feölséghe hadát?
Mért keöl profontolnunk lovassát s- gyalogiat?
Ha ugy keöl megh lenny, urak foglalt javát,
Rendellyik közikben töb rab majorsághát.
- 265 66. Hogy penigh más vétet, én legyek mazurra,
En s- más hivséghe nek ez az eö jutalma?
Nem hiszem, urunknak vólna akarattya,
Nem tartja ezt hiti, sem manifestumja.
- 265 67. Ha penigh tekintsük édes nemzetünkre,
Világhon ki terjjet hirünkre, nevünkre,
Edes eleinknek emlekezetire,
Kinek nemzeteket holditot fegyvere,
- 270 68. Hogy hogy neveztesünk azok maradéky?
Sasoknak fiait az körmök jelenti,
Errül esmertetnek orosz lány kölkei!
Mink mostan azoknak mondassunk fattyai?

69. Mink leszünk, mink azok, kik kötünk koronát,
 275 Mostanj foghlyoknak reánk átkozodást,
 Azok hazájoknak kívánván sok javát,
 Foghnak mondattatnj, szenvedtek az halált.
70. Farkasis, à midön juhászt akar csalny,
 Tudgyúk jól, mint kevánt vélek megh alkudny,
 280 Eorzö eb juhoktul veretessék meszsi,
 Ne legyen ezekért kinek megh mordulny.
71. Az mi maradékénk ezt foghiák beszélnj,
 Sokat illyennel foghnak magasztalny,
 Mink hizelkedöknek foghunk mondatatny,
 Mink vagyunk, és nem eök, házánk áruloj.
- 285 72. Azokat, lehetne, körmekkel ki asnak,
 Minket lelkestülis poklokra hánnának,
 Vagy hóltunk utánis ebeknek adnának,
 Engedtünk szép szóra hirtelen igának.
- 290 73. Ezeket csak azért hoztam mostan elő,
 Törvényüinktül dolghunk most mellj kölömbözö,
 Ha ebben mégyunk el, bizony ighen felö,
 Kit tar közt az magyar ne legyen haj vesztö.
- 295 74. Ha penigh ebbenis kedvezni akarunk,
 Tsak már vármegyéktül mindgyárt ne szakadgyunk,
 Elsöben urunktul securitást kérjünk,
 Ugy semel pro semper, mi lehet, adhatunk.
- 300 75. Szükséggh tehát mostan, hogy legyen nagyságtok,
 Kegyelmetek edgyütt kevesse cautossok,
 Itt mondván szomszedok, mi réghi szándékjok,
 Hogy legyünk, mint most eök, mijs olly adózok.

FERDINANDUS KOLONICS CUM EMERICO CZOBOR

76. Kolonicz Ferdinand eösz és örögh ember,
 Nem magyar, nem szólhat, ahoz pedigh Luther,
 Fel kél, fejet hajtván, mongya, hogy „Ja main her”.
 Utánna vény Czobor: „ga toto pan kmoter.”

PETRUS KOROMPAY

- 305 77. Nemes eszterghami kaptolon küvettye
 Megh szolal, de ighen szeléd az beszedgye,
 Vigyazot, mit mondot az előtt érsekje,
 Bár akarna sem mér kölömbözni nyelve.

283 hireelkedöknek 294 szakadgyuk [A rím miatt jav.]

- 310 78. Vagyon mégh töb uris, az ki voxolhatna,
Ha némellyik merne, némely pedig tudna,
Ki merne és tudna, szája van be foghva,
Keöl mutatni maghát annakis, hogy nema.

STEPHANUS MÓRO CZ

- 315 79. Héaban, héaban kiált Móroc z István,
Posony vármegyében ki most vice ispan,
Maradgyon minden ur házája szokásán,
Nemesség h uraktul ne maradgyon arván.
- 320 80. Megh szakad közöttök egyesség h kötele,
Nintsen szeretetnek közöttök zineghye,
Mindennek a szivét irigység h meregye
Foglalta, nem edgyez szájával az szive.
81. Nem kíván karával köz jónak szolgálny,
Seöt, megh rontásával maghának használny,
Nem szánnya ország hat idegennek adny,
Tsak halhassa maghát bakkernek nevezny.
- 325 82. Urához hiveség h most abban álltytta,
Ha édes nemzetet németnek árullya,
Ki mellette szólis rebellisnek mondgya,
Mert van most csásárnak más intentiója.
- 330 83. Házánknak fiait nem hogy szabaditsa,
De hogy a vezélyben még h bellyeb tasitcsa,
Mesterkedik azon mindenüt tanácsa,
Hogy azzal hiveség h most csásárhoz mutassa.
- 335 84. Kiért ideghenis szid, gyaláz benunket,
Hogy ugy rútitottunk az maghunk fészünk et,
Noha szem látomást kedveli kedvünk et,
Eghben magasztallya ilyen hiveség hünk et.
- 340 85. Bé tölt már ideghen nemzeteknek kedve,
Ne légyen magyarnak urak közöt feje,
Kinek házájaért mind nyelve, fegyvere
Kész lenne, hogy másnak adot nem fizetne.
86. Ne vessen közölunk senki az hóltakra,
Kik szabadság hünk et mentenek halálra,
El nem egy, sem kettő, adózásunk oka
Ha uris, ezerszer légyen kurva az annya.

111.

1. Mondhatta bizonynyal akkor Magyar ország,
Jaj minden-felül, jaj, nints semmi bátorság,

Kihez biztam, meg-tsalt, nints benne igazság,
Sem h[iv]ség, sem szentség, szánakodás, jóság.

- 5 2. Nizd, mint terheltetem egy-felül pogánytúl,
Más-felül üdegen nemzet hatalmátúl,
Nints orvosításom sem egytül, sem mástül,
Meg-sem halgattatik panaszom királytül.
- 10 3. Amaz váraimat magának foglallya,
Ez marhám 's jóságom rabollya 's pusztéttya,
Törvényt, szabadságom lábával tapodgya,
Szenvedgy vagy menny-viszsa Scithiában, mondgya.
- 15 4. Ach, ha keresztény vagy, nem szánodé sorsom,
Mellyen még pogány-is meg-indúlt? Orvosom
Hol löllyem 's mit tegyek, mond-meg, légy tanátsom,
Veszélyembül végy-ki, bár te légy bajnokom.

112.

[CZEGLÉDI ISTVÁN HISTÓRIÁJA]

A' Jésus Kristus hü Tanú-bizonyosságának, Nagy hírü 's nevü Czeglédi István-
nak, A' Kassai Keresztyén Helvética Ekklésiának hüséges Lelki-pásztorának
életébéli sok szenvedésiről, árestáltatásáról, Posonba (a' Jésus Kristus ne-
véért) citáltatásáról, és úttyában a' Nagy-Szombati búza-vetések között lett
bóldog ki-múlásáról, és Posonban lett tisztességes temetéséről iratott siralmas
versek.

Nóta: Miként Egyiptusban egy Pellikán madár, 's a' t.
Avagy: Ifjúságom vétke gyakran jut eszembe, 's a' t.

1. Jaj néked Istennek hü Ekklésiája!
Mert az Antikristus lelked' várát víjja,
Hogy el-pusztíthasson, bizony azt akarja,
Hogy soha ne légy Nép, óh Istennek nyájja.
- 5 2. Im' értettünk immár a' külső Urakról,
'S azoknak hallatlan Mártíromságokról:
Jere értsünk most már egy Lelki-pásztorról,
És annak keserves Históriájáról.
- 10 3. Kassa Városának hü Prédikátora,
Hü Czeglédi Uram, Kristusnak szolgája,
Szent Irásnak úttya, Isten' trombitája,
Lelkeknek dajkája, 's titkoknak sáfára.
4. Ezek a' szép nevek mind reá illenek,
Mint Tsászár' nyakában az arany lántz szemek,

- 15 Mássá volt időnkben Thesbites Illyésnek,
Mert nála volt lelke a' könyörgéseknek.
5. E' szegény Hazánkban botsátott Munkákat,
Nem henyélt hijában, söt Tudományokat
Eresztett, Rómával állott sok hartzokot;
20 Mert Lelki-vitéz volt, 's a' törésen állott.
6. Viselt a' Kristusért sok gyalázatokat,
Ritkán ett élteben jó ízű falatot,
Kapujára éjjel irtak sok tsúfokot,
Kit reggel fel-kelvén sirván magyarázott.
- 25 7. Sokszor hol Bijalnak, 's hol ökörnek irják,
Hol Básán bömbölő Bikájának mondgyák,
Ékes ábrázattyát barom képben irják,
A' Jésus Szolgáját sokképen gúnyolják.
8. De mint tudós ember, mind jóra értette,
30 Mindgyárt a' Szent Írást a' kezébe vette,
'S az Isten' könyvéből őket meg-elözte,
Ő ellenséginek meg-mássát küldötte.
9. Igazán mondotok engemet Bijalnak,
Nem tartom ez nevet, bizony gyalázatnak:
35 Nagy erejek vagyon nyilván, bijaloknak;
Sok terhet el-bírván, jutalmat-is várnak.
10. Igazán mondgyátok, hogy én Bijal vagyok,
Kristus' igájában mert sokat el-bírok.
Az-is reám illik, hogy vad Tulok vagyok;
40 Mert Római jármot sok ízben el-rontok.
11. Látják, Vallásában hogy meg-nem gyözhetni,
Ha Rómából jött is ellene tsak semmi.
Nem tudták mimódon földről el-veszteni,
Rebellisnek kezdték ártatlant vádolni.
- 45 12. Egy estve a' Német házára rohana,
Bé-törvén az ajtót Kristus' Szolgájára;
Eleget prótestált a' szent Ekklésia;
De Oroszlán ellen semmi egy Bárányka.
13. Midön már kötözve vitetnék az útszán,
50 Elötte 's utánna Hallgatói sirván:
Magának-is könyve le-tsorog ortzáján;
Szép Nyájjára fordul, 's beszéle illy formán:
14. Uram áldott Jésus ditsértessék neved!
Ki méltóvá tettél, hogy szenvednék értted;

- 55 Ezt kívánta Uram a' lelkem te töled,
Hogy még e' világon ötet meg-frissellyed.
15. Miben ditsekedgyem Ur Jésus egyében?
Hanem te keserves nehéz keresztvedben;
Nem a' fából, rézből álló arany képben:
60 Söt gyalázatodban, sok szenvedésidben.
16. Ha rám mérted Uram a' Szent Pál' veszszejét,
Avagy Szent Istvánnak agyon-verő kövét,
Vagy Sidrák 's Misáknak égő kementzejét,
Vagy Éσαιásnak mérges fa-fürészét.
- 65 17. Ha édes Megváltóm magad el-szenvedted,
Az etzetes mérget épével bé-vetted;
Tudom, hogy pohárod akkor rám köszönted:
Meg-iszom jó-szívvel, tsak hogy gyengén töltsed.
- 70 18. Ha szegény Huss Jánost olajban meg-főzték,
Vikleff Jánost pedig rostélyon sütötték,
Ő hozzájok képest vagyok én tsak árnyék;
'S az én Megváltómért hát mért ne szenvednék?
- 75 19. Szoros, bizony, szoros a' Mennyország úttya,
Ez a' világ pedig, tsak vándorló pusztá:
Sok kísértetekben meg-kell botlania,
A' míglen bé-jutunk a' Szent Kanahánra.
- 80 20. Tsak a' földi arany melly bajjal szedetik,
Tsak kö az akkoron, mikor hegyből vészik;
De tüzzel kölyüvel, 's vízzel addig gyötrik,
Sok munkával 's bajjal míg aranyá tészik.
21. Kassa édes nyájam én első szülöttem,
Kristus' szent serege, a' kit legeltettem,
Meg-ne ütközzetek szerelmesim bennem
Roszsz életemért ezt, tudod, nem szenvedem.
- 85 22. Ez az igaz Vallás, a' mellyen ti vagytok,
Ezt javallom néktek 's ebben maragytok,
Ez út viszen mennybe, a' mellyen én állok:
Jertek! én-is néktek bizony útát irtok.
- 90 23. No már ellenségim tsak hozzám lássatok!
Mert én a' Kristusnak értt búzája vagyok;
Meg-értem, és immár tsak meg-arassatok;
Meg-adgyák a' bért-is, tsak várazoztatok.
24. Hallván ellenségi tömlötzbe bé-üzik;
Sok fő rabi sereg örömmel bé-telik,

- 95 Hogy illy tudós ember közikbe érkezik:
Prédikál, könyörög, 's köztök munkálkodik.
25. Gonosz ellenségi azt-is meg-irigylék,
Parantsolák, onnan hogy ötet fel-vennék:
Egy nagy búzás báltba, jaj! külön rekeszték,
100 'S muskotélyosokkal igen őrizteték.
26. Minthogy gyenge ember, egészsége bomlék,
Nagy betegséggel és búval emésztődék,
Szörnyü betegséggel, jaj! el-nehezedék;
Tsak meg-sem fordulhat, de mások segéllék.
- 105 27. Ott Ekklesiájúl kezes lének értte,
Ugy enyhült-meg osztán a' Generál' szíve,
Ki-vivék, 's hát éppen meg-változott színe,
Házánál vólt soká nehéz betegségbe.
28. A' szép Pünköst hava mikoron fel-tetszék,
110 Jaj! új parantsolat fellyül le-érkezek,
Czeglédi törvényre hamar citáltaték;
Hogy halálos beteg azt ingyen sem vélék.
29. Fel-tévék mint hóltat, szegényt a' kotsiban,
Háza előtt állván osztán az útszában,
115 A' szent Ekklesia vagyon siralomban,
Hogy Lelki-pásztora szenved nagy méltatlan.
30. Prédikátor társa egy felől kesergi,
Az egész Oskola kész keserven sirni,
A' sok míves Ifjú sereggel könyvezni,
120 S' könyhúllatás nélkül nints mellette senki:
31. Jó Hites társa-is fel-üle ö-véle,
Nem nézé, hogy háza préda léssz 's mindene;
Vagy nem gondol azzal, hogy kell olyan földre
Menni, hol idegen a' Nemzetnek nyelve.
- 125 32. Nagy-Szombat határát végre hogy el-érék,
A' gabonák között hogy meg-állapodék,
A' nagy-meszsze úton inkább el-törödék;
'S édes Hiteséhez illy beszéde hallék,
- 130 33. Kedves Atyámfia édes hites-társom,
Élnék érettetek, mert dolgotok' szánom:
Kristushoz-is vólna lelki kívánságom:
'S e' kettő közt vagyon nagy szorongatásom.
34. Kelly-fel, és öntözd-meg el-epedt nyelvemet,
Tedd fellyebb meg-bágyadt hideg kezeimet:

- 135 Nem soká hirtzolod gyötrelmes testemet,
Mert el-küldte Isten mennyből követemet.
35. Fizesse-meg Isten jó dajkaságodat,
Hogy nem szántad érttem sok munkaságodat,
Ilyen meszsze útra törvén tagaidat
140 Ritkán láttam érttem jó nyúgodalmadat.
36. Nagy jutalmod vagyon Aszszonyállat mennyben,
Kit számodra tartánd Kristus jobb kezében,
Meg-is adgya néked a' nagy ítéletben,
Tsak légy állhatatos a' Kristus' Hitiben.
- 145 37. Oh ha megnyílnék most Aszszonyállat szemed,
Meg-látnád mennyi sok Angyal áll környüled,
'S talám meg-képzének a' te gyengeséged;
El-rejtetett most az ímé te előtted.
- 150 38. Az előtt hívtanak téged' Naominak,
Sokan e' világon betsülni fogának;
De immár hívatol ezután Márának,
Ma irattál közzé az árva tábornak.
- 155 39. Kísérj-el a' tzélig engemet végiglen,
Nem kötnek te beléd, légy jó remenségben,
Takarj-el kezeddal (ha hagynek) a' földben,
Haza viszen az Ur légy jó remenségben.
- 160 40. Mondd-meg ágyékdoból származott rajodnak
Tokaj Városának egyik Angyalának:
Hogy visellye gondgyát Czeglédi Páloznak;
Öt' hagyom Attyának, 's téged' meg Annyának.
41. Soká ne hadgyátok Kassán a' gyermeket,
Vajki sok Sárkányok lesik tudod, ötet;
Föként ha meg-hallyák az én hólt híremet,
Jaj! tsak el-ne lopnák egy féltő kintsemet.
- 165 42. Vigyed túl a' vizen Páthmós szigetébe,
Hol hüvösen tsorog a' Jésus' beszéde:
Mert még alkalmas a' mennyei téjre;
Mínthogy nevedékeny még, a' hartzhoz gyenge.
- 170 43. Mondd-meg az Országnak Lelki-pásztorinak,
Az Hitről az Hitről mostan tanítsanak,
A' gyenge nyáj körül most munkálkodgyanak,
Mert már a' nyáj körül farkasok benn vannak.
- 175 44. Most rakjanak mirhát a' temjénezőben:
Most légyenek forrók 's buzgók könyörgésben:
El-ne veszzen egy-is az Ur seregében:
Mi számonként kérik őket jövendőben.

- 180 45. Tudom én, jól tudom, mi jö ö reájok;
Páthmós szigetébe el-kell szaladniok;
Ezer hét-száz napig meg-áll az ö szavok,
'S fekete 'sákokban kell prófétálniok.
46. Mi nem meszsze vagyon e' világnak végi.
Noha e' vak világ eszébe nem vészi;
Pokolbéli sátán ezt már régen érzi,
Hogy nem sok ideje van nyilván önéki.
- 185 47. Ugyan dühösképen azért-is haragszik,
Illyen szabad önként ezért nyargalódzik,
Az ezer esztendő, tudgya, majd bé-telik,
Mellyben ama' mélység meg-petsételtetik.
- 190 48. Nem nyújtom már tovább hosszú bútsúzásom;
Az Angyali tábort nem várakoztatom
Kristusom lelkemet markodba ajánlom!
Eddig rendelted volt én pálya futásom'.
- 195 49. Hogy e' szókat mondá, nagyot fohászkodék,
'S testéből a' lelke tsendesen ki-múlék,
Ellenségi közzül sokan azt beszéllék:
Ez igaz emberrel kár hogy ezt mívelék.
- 200 50. Bé-érének azért Poson' hóstáttýában,
Szállás mútattaték kívül egy majorban;
Meg-tudák, hogy el-jött Czeglédi; de holtan,
'S ugyan meg-posdúltak Fő-rendek magokban.
51. Színes-képen Fő-rend Magyaroknak mondja,
Protestálunk! bizony, mert nem vagyunk oka:
Nem küldöttünk Papért, 's nem tudom ki dolga!
Ki hozott illy szégyent Urunknak házára.
- 205 52. Parantsolom azért néktek Magyar rabok,
Koporsót testének mindgyárást hozzatok,
'S úgy temessétek-el, a' mint ti tudgyátok;
Azt ne költsék reánk, hogy üldözök vagyunk.
- 210 53. Nagy-sok Tiszteletes idegen Hertzegek
Vallásunkbéliek, noha más nyelvűek,
A' temetésére szomorúan gyűlnek,
Kit nagy zokogással föld gyomrába téznek.
- 215 54. A' melly sirbe tévék Bonis Ferentz testét,
Ellenbe fekteték Czeglédi tetemét;
Ott várják mind-ketten Kristus el-jövését,
'S ama' Babilonnak meg-ítéltetését.
55. Oh ti fejünk felett forgó magas Egek,
Be ártalmas idő, a' mellyet szültetek!

- 220 No földön lakozó minden Nemzetségek
Rajtunk tsudálkozni nosza siessetek!
56. Fordítsátok ide szemeteket felénk!
Öröm kiáltásra ne jöjjetek közzénk!
Van-é olyan bánat földön, mint a' miénk?
Hol vagyon olly eset, mint a' miben esénk:
- 225 57. Oh Magyar Nemzetség be kemény a' szíved!
Imé vér az Isten, 's balgatag nem érzed?
Pirongat 's fedd az Ur, még-is nem szégyenled?
Félek, hogy ne jöjjön végső veszedelmed!
- 230 58. Tsenevész gyermekhez vagy bizony hasonló:
Nintsen édes Anyád! sirnod igen méltó,
Hány port a' fejedre, 's légy gyászba borúló;
Nem illik nevetned, mert vagy jajra méltó!
- 235 59. Tsudánál tsudább ez Magyar, hogy még sem félsz,
Te ellenségiddel hogy még-is túnyán víszsz,
Köszikla szíveddel hogy még-is így nem bírsz,
Jajra hív az Isten, Magyar, hogy még sem sírsz.
- 240 60. Nem illik te hozzád Magyar a' Musika,
Engedd más népnek azt, mi nem tiéd az ma:
Ládd-é melly sok József fekszik mostan halva:
Sebben vagyon pedig jaj! a' maradéka.
61. A' nehézkes Aszszony, bizony most kínlódik,
Szülés fájdalmában pusztában gyötrődik,
Ama' Veres Sárkány előtte lesködik,
'S várja hogy el-nyelje ha fia születik.
- 245 62. Az Anyaszentegyház az a' szülő Aszszony,
Kinek szép aranyos koronája vagyon,
Söt tizenkét tsillag tetejében vagyon,
Nap az öltözeti, 's lábán az Hóld vagyon:
- 250 63. Maga az Ur Jésus ö lelki ruhája,
Az Hóld e' világon az ö változása,
Tizenkét Apostol fényes tudománya
Azok a' tsillagok, azzal ö szép tzifra.
- 255 64. Tsinálly Uram ennek saskeselyü szárnyat,
'S repítsd a' pusztába hol viseltyed gondgyát;
Petsételd-bé immár amaz undok kútat,
Ki sok ezer lelket mérges fustel itat.
- 260 65. A' szült fiat pedig ragadd-fel mennyégben,
Adgy vas vesszöt ennek Királyi kezében,
Gonosz ellenségit hadd tördeltye egyben,
Miként a' tserepet, pozdorjára épen.

66. Uram, áldott Jézus! erőtlenek vagyunk,
Sok lelki paráznák vannak, kikkel vívünk;
Te a' mennyégben vagy; mi itt alatt sirunk:
Vigy hazánkba immár, mert tsak oda vágyunk.
- 265 67. Oh mi szerelmetes lelki Völegényünk!
Zörgetél ajtónkon, 's álomba merültünk!
Harmat és fejedre, 's váraozol érttünk:
De nem győzél várni, el-menél mellölünk.
- 270 68. Jaj ki-menénk egyszer, 's el hala a' szívünk,
Ajtónk hasadékján hogy utánnad néztünk!
Hol vagy Szerelmesünk? nagy kiáltást tettünk,
'S kívánságod miatt épen el-epedtünk.
- 275 69. Jövel vissza azért óh gyönyörűségünk;
Im' zörgetésedre ajtó nyitni jöttünk!
A' sok rút tövis közt már úgy meg-sértödtünk,
Hogy épen el-fonnyadt liliomi szívünk.
- 280 70. Vidd-által lelkünket már ama' rút vizen,
Kit Sárkány okádék lelkünk 's hitünk ellen;
Parantsolly a' földnek, hadd igya-el menten:
Jövel Uram Jézus! jövel hamar! Ámen.

113.

CANTIO ALIA

Ad notam: Egekben lakozó szent[séges Háromság]

1. Pillises fejeknek hodult magyar nemzet,
Mire hogy magadat eszedben nem veszed?
Hol van régi okos had viselő eszed,
Hogy papok igáját nyakadra ereszted?
- 5 2. Akárhová tekénts, mindenüt páp az ur,
Kintsés ioszágodban ő kedve szerént tur,
Minden dolgaidban, tanátsodban pap tur,
Akarattyok ellen nem pöndülhet egy hur.
- 10 3. Páp töltözik minden te jövedelmeddel,
Páp bir országodnak leg nagyob részével,
Páp hizik siroddal, töltözik kintseddal,
Te koplalsz, nyögsz, nézed tsak könyves szemeddal.

3 ho<gy>l [Az l ráírva a gy-re.] 6 szerét

4. Vároidat mikor vija az ellenség,
Nints akkor popoktul semi hadi költség,
15 Országod pusztittyá idegeny nemzetseg,
Szép iövedelmidbül nintsenn mi segítség.
5. Jsten szolgálotra lám mindenik állot,
De az idvösségre kitsiny utat nyitot,
20 Éltében alig ha három miset mondot,
Tsak az iövedelem sákjában tsuszhatot.
6. Lehessen köntöse, hágyán, ha nem io pap,
Bárány köntös alat annál hamaréb káp,
Minden practikát kezd, minden dolgához kap,
Ha ördög nem viszi, végben viszi sok pap.
- 25 7. Az ország dolgáru papok dirigálnak,
Törvént, causakat azok indikálnak,
Világi tisztekben papok válogatnak,
Tsak azt nem nyerik meg, az mit nem akarnak.
8. Gondviselő urunk vala palatinus,
30 Mastan gubernátor egy hitvány plebánus,
Ki nem használ testnek, valamint az vad hus,
Hogy sem házánk fia, veszedelem, nem hus.
9. Mert tudgyuk, az kinek nem boria, nem nyaja,
35 Német, olasz magyarnak nem io baráttya,
Nem hogy igyekeznék országunk jávára,
Söt inkább öregbül ország nágy kárára.
10. Az mastanyi királyt pap tartya fék szárnál,
Arra huzák vonszák, mit ersek praedikál
40 Hogy ha ellenek iár, pápa átka rá szál,
Csak pap világ fémlik, az magyar alá száll.
11. Gonosz fogásokkal szegént el hitették,
Király szent hütit véle meg szegették,
Eretneknel hüttel az mi fogattatik,
Nem szükség meg ályni, ilyen ok vettetik.
- 45 12. Jstennek meg esküt igen erős hüttel,
Órszágunkban nem bánt senkit üldözéssel,
Hanem három vallást meg tart békességgel,
Megis fogásokkal jádzik szent hütivel.
- 50 13. Az egész országnak, nem csak eretneknek
Esküt meg illy hüttel az magyar nemzetnek,
Régi szabadságát meg tartya nepének,
Minden igasságát öregbiti ennek.

17 Jsteni 24 viszi <ber> 46 örszágunk ban 52 örebiti

- 55 14. Romlot országunk, lám, mastis érzi s láttya,
Hogy az álhóttalan hitit meg nem állya,
Midön szabad nemzetünket sartsoltattya,
Temérdek adoval éppen el pusztittya.
15. Tekénts az pap fogást, mit használ lölkének,
Midön meg szegette hitit eretneknek,
Meg merj szegnyie szintén ugy többinek,
60 Mely hitetlen egynek, olyan mindeniknek.
16. Régi magyar László király hüt szegése,
Ki nem kereszténynek, tsak pogánynak szegte,
Elég példa volna erős büntetése,
Mert az igaz Jsten végre meg büntette.
- 65 17. Annak is Julián pap vala fő oka,
Mint amaz varnaj veszedelem mondgya,
Pápa hatalmával noha ő átkozta,
De török az népet kötözte, rontotta.
- 70 18. Gyözödelmet azért mastis ellenségen
Leopold nem vehet semmi nemzetségen,
Pusztul birodalma, huzzák minden helyben,
Gyözhetetlen császár gyözetik mindenben.
- 75 19. Magyar magyart azért rontya országunkban,
Azért támod annyi had birodalmában,
Köröszteny körösztént rontya országunkban,
Pogány örömeire el fogyunk magunkban.
- 80 20. Ez két hit szegésért kétképpen szenvedünk,
Egy: az szabadságért miképpen szenvedünk,
Más: Jsten igéiét szomiuhozza lölkünk,
Szent Jehova Jsten, szánd meg szegeny fejünk.
21. Rád néz, igaz biro, magyarok királlya,
Meg lásd, hogy meg éget az papok igáia,
Imé coronádnak fő oltalmazoia,
Az pogányhoz állot, ki volt eör álloia.
- 85 22. Tapasztallya mivel hited hamis voltát,
El vonyád magyarnak régi szabadságát,
Pap urakra biztad minden igasságát,
Nem hagyád békével lölkünknek ioszágát.
- 90 23. Neved hirdetőj, iged forgatoj
Tömlöczel kinzatnak lölkünk tanittoj,
Pusztán álnak mastan Jstennek templomi,
Csak égi madarak sokaknak lakosi.

24. Az mely kevés pap van Jsten szolgálotra,
Töb van mind kölletlen tisztre, uraságra,
95 Nagy iövedelmü helt mindenik kívánna,
Nem törödik azon, akarmint szolgálna.
25. Légyen olly iu pásztor, itélye meg Jsten,
Ki nem gondol nyájjal, hogy akar mint légyen,
100 Tsak ö néki böven sok gyapiat nevellyen,
Mint henyélő here hasznával élhessen.
26. Az illy ragadozo béres pásztoroktul
Ments meg, szent Jehova, ilyen farkasoktul,
Szelid pásztorokkal álgy meg io voltodbul,
Lölki tsöndeszszéggel álgy meg irgalmadbul.
- 105 27. Ügyét magyaroknak, magyarok Jstene,
Az ki Scithiából voltál ki vezere,
Szánd meg, légyen elég ennyi büntetése,
Add meg szabadságát, régi segítője.
28. Rettentő ostora ki sok népnek vala,
110 Tizenkét országnak parantsolo ura,
Ne enged vegetére, Jstennek iob karja,
Németnek, papoknak hogy legyünk jobágya.
29. Az Jzrael népét, lám, gyakran próbálád,
115 Ellenség kezében midön ostorozád,
De könyörgéseket ismét meg halgatád,
Midön terhek alul őket szabadítottád.
30. Szegény magyaridat hamar pogány nembül,
Népednek váloztád régi kegyelmedbül,
120 Ments *meg* szent Jehova, mastis ez insegbül,
Hogy örökken álgyuk neved igaz hitbül.
31. Adót midön magyar nimetnek fizetne,
Minden dolgaiban pap szájában nézne,
Egy jffiu, hazáját sirván, így könyvezte,
Ezt irta ezer hat száz és hetven egyben.
- 125 32. Gyallo irásomat az ki olvasgattya,
Vers fejekben láttya, az magyart mi bántya,
Az autornak nevét, itt szükség, ne tudgya,
Mert meg emésztene papoknak fullánkja.

TURRIS ALBENSIS

1. Fejedelmi szeknek nemes ekessége,
Isten templomanak tekintetesb része
Voltam, de isteni haragnak nagy tüze
Nekem szent hajleknak semmit nem kedveze.
- 5 2. Mivel hogy ez földnek gonoszsága nagy lön,
Az ellenség bennem langozo tüzet tön,
Minden ekességem hirtelen porra lön,
Ezer hatszáz ötvennyolcbann vegem így lön.
- 10 3. De az kegyes Isten ismet meg fordula,
Tsudalatos kezzel új napot tamasztja,
Sűrű sötetsegből szép vilagot hozza,
Gyazban borult ígyünk ujjulvan vidula.
- 15 4. Kinek meltosagos kettős szép sugara,
Magyar horizonnak tündöklő faklyaja,
Apafi Mihaly es Bornemiszsza Anna
Nekem is romlottnak ekességet ada.
- 20 5. El oszlatvann Isten az ellensegeket,
Ter földé csinálvann a magos hegyeket,
Kegyes Zorobabel a fel tört köveket*
Fel teve s-vegeze ez szép épületet.
6. Ezer hatszáz hetvenegy esztendő folyvann,
Zengő szép orakkal kedvemet mulatvann,
Regi dicsőségem helyre alla nyilvann,
Dicsőség Istennek, mondgya minden vigann.

* Zach. 4, 6, 2–8

1 IV háznak V neves 2 II–III tekintetes IV egyik dicsősége V templominak egyik dicsősége 3 II de Istennek haragiának III az Isten haragiának IV–V szent keze 4 II Nékem hajlékának V semmint 5 IV a' földnek 6 IV langolozó 7 II [Hiányzik.] IV–V Mellyel ekességem 8 II Ezer hatszáz hatban végem majd hogy nem lün IV végem-is 10 IV–V fényel a' nap meg ujjula 11 IV–V Gyászban borult egünk ujj szinnel IV vidula V virula 12 II–III borult egünk IV–V Mert kegyetlen pogány bennünket nem dulla 13 II Kinek mennyországban IV–V E' napnak tündöklő kettős szép sugára 14 II Magyar Sionának IV–V világos faklyája 16 II Nékem elromlottnak IV–V Fel indult hogy nékem; adna 17 II Eloszlatá II–III ellenkezőket IV El osztván az Isten ellensegeinket 18 II, IV csinálá V csinálni 19 II El ronta Bálokat és a Bábéleket III a felső köveket IV–V a' fel tött köveket 20 II Végtere fel töve szegelet köveket III a szent IV Szépen el vegezte az épületeket V Szépen elvégezé az épületeket 21 II huszon egy 22 II órákat kedvemre fojtatván III kedvem uditatván V kedvemet állatván 23 II, V hejére álatván IV alitatván 24 II mondgya vigadozván IV–V minden mongya nyilván

RYTHMI FUNEBRES IN PERSONAM GENEROSI DOMINI ANDREAE
JARMJ DE SZOLNAK, UNIUS VICE COMITIS COMITATUS DE
SZABOLCS BENE MERITI

1. Uri tekintettel s-nemesi erkölcsel,
Kik fénytelen Jsten s-világ előtt nével,
Ez gyászos órára gyűltetek sereggel,
Emberi nem sorsát nézhetitek szemmel.
- 5 2. Kit tart ez koporso, *jo* tudtadra lenni,
Ez bokros sirásnak okait érthetni,
Tekintetes nemes Jarmi de Szolnaki
András uram mostan néktek így kezd szolni.
- 10 3. Nemzetes szent sereg halandóságodnak,
Jól hallottad okát ez nagy változásnak,
Törvénye romla meg az mennyej Urnak,
Ezért kel koporso urnak és szolganak.
- 15 4. Jól volt addig az sors, míg nem vala az mors,
Mert addig nyavalya nem vala illy bokros,
Emberi kevélység, láttyátok, melly gonosz,
Minden rendre földön halált s-koporsót hoz.
- 20 5. Engem sem illik hát felettéb csudálnod,
Jesus Christus népe azon álmélnod,
Hogy kint látot testem koporsóban látod,
Mert már én utánnam néked jö az sorsod.
6. Negyven két esztendő alatt lakék lelkem
Haláltul sárgitot testemben ennékem,
Sok-képpen illetet ez alatt Jstenem,
Hogy ő utaira tanitaná szivem.
- 25 7. Lelkem azért téged magasztal, Jstenem,
Ki dicsőítetted magadat én bennem,
Romlot hiveid közt kézen fogtál engem,
Hogy boldogul menne innét hozzád lelkem.
- 30 8. Kisseb volt te szolgád jó téteményidnél,
Jakob szava szerint velle tött kedvednél,
Te adál kezemben pálczát Jordán viznél,
Akarád nevednek hirt tennék népednél.
9. Szolgád, mivel gyenge, elegendő becset
Tudom, nem adhatot szent nevednek tisztet,

5 jol 20 én(nék) utánnam

- 35 Mennyit, Uram, tülled jó téted érdemlett,
De Christusban nezzed ez helyet az kincset.
10. Az igaznak magva nem jut koldulásra,
David szava tartya, szolgád szeme látta,
40 Házam szép serege, Uram, bizonyittya,
Rátok néző áldást kin s-ben praedicállya.
11. Meg elégedhetem tehát én időmmel,
Mely kívül és belül tellyes kegyelemmel,
Hozzám jövel Uram, és téged szememmel
Engeded, lássalak dicsöült szentekkel.
- 45 12. Jo teneked adnom, Christusom, lelkemet,
Te váltottál volt meg, tégedet illetet,
Ha ideig földben testemet téteted,
Lelkemmél, jól tudom, hogy meg edgyesited.
13. Oh nagy gondra tüllem el maradot társom,
50 Tekintetes nemes Bogdányj Ersokom,
Hogy kel bus szivednek örömet mondanom,
Noha várná lelkem végsö orvoslásom.
14. Tülem el válásod, tudom, nem kívántad,
Söt ha halálomat emlegettem, bántad,
55 Eléb meny halálra, Jstentül kívántad,
Hogy bánat ne érné szived, ohajtottad.
15. De mint születésünk nem volt egy időben,
Huszon ött esztendöt noha tölténk ebben,
Ugy tetczék Jstennek, mennyej seregben
60 Eléb vinne nállad, maradnál az földben.
16. Termö szölö voltál, edesem, házamban,
Tizen edgyszer virágoztal az szent házasságban,
El hiheti minden, bu, baj és sok gondban
Vihetted ezt végben Eva fájdalmiban.
- 65 17. Hetet ennek hagyam ez árnyek világban,
Hü kedvesem, esém veled edgyütt gyászban,
Tetczék Urnak, négyet ketten tevénk sirban,
Most im látod, magam vagyok koporsóban.
18. Az emberi erö az hol fogyatkozik,
70 Tudod, az jsteni hogy ott következik,
Látod, edes társom, hogy én szemem hunyik,
De Jstent helyettem te szemeid nézik.

19. Tudom olly atyádnak, téged sem felejt el,
Teis emlegessed apro cselediddel,
75 Jllik, én helyettem kegyes beszédekkel,
Szükségteket nékj beszéllýétek rendel.
20. Tiszted cseledid közt én éltemben tudtad,
Mert kegyes életre öket tanitgattad,
80 Az Jsten félelmét ez után se hadgyad,
Örvendetes napid, általok igy lathad.
21. Fizesse meg Jsten hozzám jo kedvedet,
Kedves hütös társom, hü kegyességedet,
Ajánlom Jstennek testedet, lelkedet,
Hogy éltemben közléd velem hüségedet.
- 85 22. Dajkaságod arrát az Jstentül várjad,
Jgireti tartya, munkád hát ne bánnyad,
Jgy ez világonis szép gyümölcset lássad,
Fáratságod után az égi kart birjad.
23. El hadlak tégedis, szerelmes leánykám,
90 Atyaságom alatt nevelt Jármí Annám,
Hüségedet, az Ur áldassek, hogy látam,
Jmmaron el hadlak, édes galambocskám.
24. Dicsiretre méltó, Salamon azt mondgya,
Az aszszonyj állat, kinek tudományá
95 Az Úr félelmében van minden munkája,
Lelkedben ez légyen, jo leányom, zárva.
25. Magam nevéen való jo Jármí Andrásom,
Házi terhem gondgyat már reád kel hadnom,
Erösitcsen az Ur, hogy áldásod nagyon
100 Láttassék mindennek, hogy légy teís haszon.
26. Mi leg föbb tisztetek, szerelmes gyermekim,
Miklos, Ferencz, László, György, Sigmond fiaim?
Bölcs Salamon mondgya, jsteni félelem,
Jffiu idötökben, néktek ezt rendelem.
- 105 27. Ez által napoknak az javát élítek,
Jol léssen dolgotok, Jsten lesz veletek,
Földön és mind mennyen lesz jo védelmetek,
Ha kegyes életnek követői léstetek.
- 110 28. Egy türül nöttetek, egymást szeressétek,
Ez léssen szép dolog, ha edgyütt szenyvedtek,
Ugy hozván az idő, ha oszlani keztek,
Egy légyen az Urban akkoris lelketek.

89 leány(om)kám

- 115 29. Az ötödik törvényt edgyik se felejtse,
Közzületek, kérlek, hogy anyatok zeme,
Könyvező, míg élne, miátok ne lenne,
Napotoknak száma földön azért nőne.
- 120 30. Velem egy törül nőtt, kedves hugom aszszony,
Nemes Jármí Kata, már abban nincs haszon,
Erejében lelkem hogy teneked adgyon,
Hanem én helyettem az Jsten se hadgyon.
31. Tüledis el kezdem távozni, vármegyem,
Tekintetes nemes szabolcsi seregem,
Az mennyej Urtul melletted keresem,
Ne hadgyon árvául, ha ki vonis engem.
- 125 32. Nyolcz esztendő folya, midön biroságod,
Rajtam vala terhes vice jspánságod,
Gyengeségem miat dolgom ha hibázot,
Jstenért kérlek ma, hogy adgy bocsánatot.
- 130 33. Hozzám szerelmedért az Jsten szeressen,
Személyem becsiért téged becsültessen,
Ügyed oltalmazó atyátis rendellyen,
Néped pásztor nélkül való nyáj ne légyen.
- 135 34. Vér ez az természet, közel estel hozzám,
Nemes és nemzetes Nyakas Péter bátyám,
Terjessze áldását jó voltodért hozzám,
Kölcsön adgyon néked én mennyej atyám.
- 140 35. Edgyütt terhet velem emelő barátom,
Nemes és nemzetes vice jspány társom,
En részemről vegsö az búcsú, úgy látom,
Az kész jora Jsten téged tovább hadgyon.
36. Nemzetes sogorim, itt mutatott helyet
Bujdostomban Jsten, kit lelkem nem felejt,
Bogdányj familia, kit illet tekintet,
Tisztiért mennyégben adgyon az Ur más helyt.
- 145 37. Határodát vegye körül békességgel,
Ne oszlassa az Ur halálnak mérgével
Szép sereged számát, söt folyó idökkal
Viselhesd eleid nevét dicsirettel.
- 150 38. Nemzetes vitezlő jó szolga biráim,
Terhemet emelő hüséges követim,

123 mellettem 133 estem [Értelemszerűleg jav.]

Vegyetek kedvessen utolsó szavaim,
Méltoságtok nőjjon hűséges barátim.

39. Jffiuj hűségben említendő jó vöm,
Nemes Guthi Sigmond, ki voltál örömöm,
155 Gondviselésedben szép leányom hagyom,
Az Urnak áldása legyen rajtad, mondom.
40. Bádgyat tagaimat emelő szolgálaim,
Rabotás terhemet viselő jobbágyim,
160 Közeleb s-távulyrul kik vadtok cselédim,
Jot adgyon az Jsten, néktekis kedvesim.
41. Utolsó bucsumra gyülekezett szent nép,
Szolgálnom nem lehet, mert meg állot az lép,
Hanem az Christustul jöjjön áldás ki szép,
Mikoron testedbül szegén lelked ki lép.
- 165 42. Setetes siromban az kik én tetemim,
Nyugodni vizitek harcz után tagaim,
Aldgyon meg az Jsten, kik vadtok szánoim,
Ez szegény szállásrul jobra kisiröim.
- 170 43. Erötök helyeben több erővel áldgyon,
Jsten dolgotokban titeket se hadgyon,
Harczotokat mikor végzitek világon,
Ki mulastok legyen az boldogab modon.
44. Végső bucsum után nincsen semmi hátra,
Hanem mivel Jsten lelkem vive haza,
175 Testemetis fogvan, illendő, á sirra
Vigyetek kedvessen rendelt nyugalomra.

116.

Keresztes Liliom, Liliomos Kereszt,
Szüz szép jüvéseket Meny-országban ereszt.
Mennyen, Földön, méltán jó Sorsát kívánnya,
Szegedi Ferencznek kettős Oroszlánnya.

117.

LIBANVSON TERMŐ CEDRUS-FÁNAK VELEIE

ELÖL-IÁRÓ BESZÉD

1. Világnak fiai sokan vélekednek,
Számatalan bölcsei régen versengenek,
Végét nem érhetvén mais teprengenek,
Előmben is azért ily kérdést görditnek.

- 5 2. Földön nem volt senki Salamonnál bölcsőbb,
Szent Dávid kiralynál s- Dariusnál kincsebb,
Nem volt Absolonnál szebb, és kellemetesebb;
Vallion, s-de, ki lehet világon erősebb?
- 10 3. Azt mondgiák némelliek: legh erősebb az bor;
Melitül szokot, lenni lator az sok iámbor.
Giakran ki miát lesz gazdaggá minden pór
Részeg itélettel, hagi már eö nagy Sándor.
- 15 4. Mondgiák viszont mások: nincs erős királynál,
Annak méltóságos nagi birodalmánál,
Nagiob már nem lehet felsöb hatalmánál
Erös minden pinczék, es szölök boránál.
- 20 5. Hires aszszony népek, ezt el nem türhetik
Erössebb királynál, nemek, azt hirdetik,
Mert királyt inárul könnien le beszéllik
Csak ereszsze nielvét közzüllök az szebbik.
6. Bornál, éget bornál, minden arany viznél
Patikákban koholt drága főzeleknél,
Eletre ki gondolt kellö csemegéknél,
Bölcs aszszonj beszéde hathatós ezeknél.
- 25 7. Szomnak valóságán ha ki kételkednék,
Salamon ágiasi rabságában esék,
Bálvány imádásra mikor vetemedék,
Tudgia mind ez világ, neis kérdezkedgiek.
- 30 8. Ez földön legh nagiob Samson ereiénél
Nevezetes baira valo készületnél
Dalila volt erős minden köteleknél;
Betsabé lábai David hüségénél.
- 35 9. De mégh is erősebb mi lehet az pénznél
Ki minden termetnél föllieb hayt és észnél,
Aszszony, kiraly, és bor, hailanak illiennél,
Legh erősebb az pénz, kedves menyénél, földnél.
- 40 10. Ez világi bölcsök minniáian tanittyák,
Mert az pénzt legh föllieb mindenek ohaitiák,
Királyok sok pénznek térdet feiet haitnak
Bünök bocsánattját azzal szerzik s-kapiák.
11. Egy szóval hogj teli torokkal kiáltiák,
Mindenek sok pénznek engednek meg valliák,
El adók mindenek, pénzért nem tagadgiák,
Mély földben némelliek el azért sikkasztíák.

- 45 12. Van még egi nagy, erő ha iol vészem észben.
Es legh nagio b erő mind ez földiekben,
Kinél ha mi lehet erősebb az égben,
Igazságh legh erősb igaz biro kézben.
- 50 13. Mind ezek közt mássa, nincsen szerelemnek
Ki Mennyen és földön parancsol mindenek,
Es jelesseb uttia ember életének,
Ez egész summája Isten törvéniének.
- 55 14. Nincs semmi erősebb pátiéntiánál
Az ki ugy birna Mennyeknek országával.
Es nem gondolna világ csalárdságával
Megh koronáztatván Isten irgalmával.
- 60 15. Ha ki nem átallya munkámot olvasni,
Am bár ne restellie okait vizgálni,
Velem együt vélném kezdi pártiát fogni,
Patiéntiának, s felsőbbnek vallani.
16. Némeli olvasonak igen tulaidona,
Mások munkáiában: hofi csak az részt állya,
Magának hiános voltát nem vizgállya,
Felebaráttjának ió hirét gázollya.
- 65 17. En né talám vak merön-is bizakodván,
Kegies olvasonak io akarattjában,
Kérem fogiatkozást ha tanál munkámban,
Gondollya vétségem hogy eset biztomban.
- 70 18. Az ki verseiben semmi vétek nincsen,
Versemre könyvet, feiemre követ eitsen,
Job lesz barátságért egi kicsint szenvedgien
Mint sem mások felöl vak merön itellien.
- 75 19. Nevemet ugi hinném keresve tanállya
valakit elméie vizgalni tanitot,
szives munkáimot talám megh köszöni
itélvén hogy sokban néki is kedveznek,
azert szeme elöl engem ha el vét is
Csorba nélkül hadgia Lelkem ösmêretét.

ELSŐ RÉSZE

Az békességes Türesnek Paissaról.

- 80 20. Egek váraiban ki szokot vigiázni,
Erös férfiakis mivel fegiverkezni,
Es hol szokot Pais ezereként fügeni*
Menyei völegéntül megh tanulhatni.

* Cant. 4.

21. Ki ki magát óni sok féle fegiverrel,
 Szokta puskáiával, némeli hegies törrel,
 85 Csak Isten házának hogi más fegiver nem kel,
 Kit csak egi Pais-is. Könnien megh elégel.
22. Nagy böcstelenség vólt réghi vitézeknek.
 Kardban mint Paisban kisseb reménségek,*
 90 Többekkel Scipio bizonsága ennek,
 Pais minden kardnál iob fegiver embernek.
23. Noha Keresztiének külömben itélnek,
 Oltalmúl, ártalmúl kardot emlegetnek
 Mirtilius vitéz, de niertes ellenek,
 Ki Paissal viván láttára mindennek.
- 95 24. Szokot történetbül hajója merüle
 Haiolván paisra megh marada élte,
 Melirül Leonides ily modon énekle,**
 Ezt valaki hallia, méltó ne feleicse.
- 100 25. Szárazon, sem vizen szerencsém nem merült
 Mert Pais veszéljnek eleiben került,
 Kinek az poëta sem méltatlan örült
 Mondván szerencsébnek, ki szenvedet és türt.***
26. Athénásban lakos nagy hirü vitézek,
 Baráttioknak akkor iobban örvendeztek,
 105 Ha paist feiekre mint koronát töttek.
 Daviddal nagi méltán szentül vélekeekdt:
27. Vram paissaval io akaratodnak,****
 Hiveid bár lássák mint koronáztatnak
 Kik neved böcsüllői méltán mondatnak
 110 Csuda tételidde kik magasztaltatnak.
28. Láconban az giermek mihent született,
 Bölcsőért Paisban azonnal tétetett,
 Theocritusnál Hercules mit hirdetett
 Midön vizzel mosott s-téijel elégített,*****
- 115 29. Arantias Paisra szép lágian fektette,
 Anyai jó vóltát azzal ösmértette,
 Eö dicsirt példáiát valaki követte,
 Testi, lelki, kedvét által úton érte.
- 120 30. Kisdedet szóró lapátban, vagy rostában,
 Szokták vólt erőssen kötni mint polában,
 Hogy miképpen része lenne tisztulásban,
 Keresztelő János nem hágy hazútságban.

* Pierius lib. 42. ** Leonides *** Lucil. 1. 9. **** Psal. 5. ***** lib. 42. hierog.

- 125 31. Vagion Christusnak szóró lapát kezében,*
Arról nem tehetek ha nem fér elmédben,
Keresztelő János iria beszédében,
Nem szabad, sem illik azt vennünk kétségben.

MÁSODIK RÉSZE.

Békességes Tűrés micsoda nem tuddé?

- 130 32. Mint bölcsen szolló Cicero feitette,
Visszás nehéz dolgok egyenlő tűrése**
Azt hozta magával giakor szenvedése,
Nem lenne kétséges ember üdvössége.
33. Szent Agoston, s-Hieronimus azt tanittja,**
Ellenkező súlios, eösztönöknek súllya,
Melliet hogi békével tühessünk javallia,
Mert ugy lehet ember részes minden jóba.
- 135 34. Szent Tamás à tühést imigien példázza,****
Oly nagi, s-kellő jószág emberi állatba,
Mely szomorúságát kétségtül el vonza,
Hogy nagi keserüség szivét el ne foitsa.
- 140 35. Azzal szeme húnnyik haragh szikraínak,
Enyhödnek szándéki dühös indulatnak
S-ha nem nehéz türni csendes gondolatnak
Természetis heljt ád mingiárt jo szokásnak.
- 145 36. Mert à tühöt szenvedöt kellemetessé*****
Oka szenvedésnek téski érdemessé,
Mely ha jo lesz, ugy nem lehet kétségessé,
Söt leszen igazzá és tökéletessé,
- 150 37. Igaz szenvedését hidgied annak lenni+
Ki visszás dolgokat azért szokot türni,
Hogi Isten hagiásit, át ne kellien hágni,
Mellieket tartozik minden megh tartani.
38. Nem cselekedöj, türöi gonosznak,
Valójában türni méltábban mondatnak,
Mint kik semmi rosszszat türni nem akarnak,
Bünben azért torkig szüntelen úszkálnak.
- 155 39. Ennek arczulattja igen kedves Csendes,+ +
Homloka szép tiszta, nem haraggal ékes,

* Matt. 3. ** Cicero *** D. Aug. D. Hier. **** D. Thom. ***** S. Augu. + D. Greg.
++ Tertull.

Sem keserűségnek ránczával egyeles,
Teriett szemöldöke, rendes, szines, helies.

- 160 40. Meg alázot, nem gyalázot szép szemei,
Halgatással böcsös haja és fogai,
Bátrak s-ártatlanok színében láttatni,
Világh szégyenére jól fogh élni, s-halni.
- 165 41. Valaki akaria Isten színét látni,
Nem illik szenvedést annak el kerülni,
Mert az Urtol szokot mindenkor származni,*
Te vagy Uram kiért méltó nékem tünni.**
- 170 42. A Szenvedés nálunk erős álhatatos,
Nállatok úgy hallom szüntelen kiáltós,
Melly üdvösségtekre nem lesz foganatos,
Ha türens nálatok nem lesz kívánatos.
43. Az szenvedés Christus hiveinek Annya,***
Ki bün tengerinek habiait el hánnya,
Túdgiaid mindeneken vagyon birodalma,
Minden nyereségnek övé diadalma.****
- 175 44. Szerencsétlenség sem oly szerencse nincsen,*****
Kit örömmel tünni könnien ne feleitsen,
Tégedis nem félek hogy kétségben eitsen,
Csak szenvedésektül az üdö ne mentsen.

HARMADIK RÉSZE.

Mely szükséges légyen békességel tünni.

- 180 45. Szenvedésre méltán vagyon nagy szükségtek,+
Isten akarattiat hogy mikor teszitek,
Kivánt igéretit megh érdemellietek,
Mennyei áldását mindenkor vegyétek.
- 185 46. Fáratságh, s-nagy érdem nem éri pályaiát,++
Ha szenvedés nélkül, vária coronaiát,+++
Egyedül csak türens nem veszt el soldyát
Mint legh tökéletesb örökség határát.
- 190 47. Közös a szenvedés sok réghi példákkal,++++
Istennek egyeles parancsolatival,
Vgyan is hitünköt türens oltalmazza
Üdvösségünk uttyát mikor mutogattya.

* Psal. 61. ** Psal. 70. *** Amb. 1. 1. **** Cassiod. ***** Bussiod. + Heb. 10.
++ Cyprian. +++ Jacob. I. ++++ Tertull. 1. de pat. c. 15.

48. Békességh szeretet néki tulaydona,
Szelédségre oktat, töredelmünk vária,
Testünk igazgattya, Lelkünk tartogattja,
Nyeluünk zabolázza, kezünk tartoztattya.
- 195 49. Késértetett hadgya, botránkozást haitya,
Martyrumságotis eö teszi legh iobbá,
Gazdagot mértékli, az szegényt biztattya,
Elöket nem emészt, beteget nem nyuitja.
- 200 50. Hiveket vigasztal, Pogányt szépen hiya,
Szolgát Vrnak, Vráat Istennek aiánlya,
Aszszony embert szépít, fiát magasztallya,
Ferfiat keményit, gyermekekben csuda.
- 205 51. Iffiuban dicséretes, böcsülletes
Vénben, sött minden Nem véle kellemetes,
Hidgyed kívánt üdöben gyöniörüséges,
Szerencse felet is egyedül eö nyertes.*
- 210 52. Nem lehet nem eözvegy, sem jo, csak türéssel;
Valamint az étkek hogy jobbak kennyérrel,
Miképpen minden jo közös szenvedéssel,
Ugy minden rosz tellyes türhetetlenségel.
53. Az kevélységh embert ugyan is mért bántya;
Alázatosságot türni nem akaria;
Mi okon haragszik? okát nem adhattya;
Lop, vagy fösvénkedik? szegénységét futtja.
- 215 54. Miért bújálkodik? késértet el birta;
Minden indúlatit mert vizketegh biria.
Miért mondgiák, torkos? nem akarják látni,
Azért hogy nem akar semmi böjtöt türni.
- 220 55. Henyélsz te mindenkor ha munkád nem léssen,
Türhetetlenség ne legyen, bün sem léssen,
Türés uralkodgyék, imez csak el veszssen,
Hogy mindent veszélyben magával ne eitcsen.**
- 225 56. Csendes szenvedésben biria ki-ki Lelkét.
Senki mert külömben el nem biria testét,
Szántó vetö ember soha nem gyüit kincset,
Ha fogyatkozástis olykor nem szenvedet.
- 230 57. Valaki bánatit békességgel türi,
Istennek haragiát ottan el kerüli,
Ura nehézségét türéssel enyhiti,**
Sürü gonosságit nap-is meg elégli.****

* Cor. 13. ** Luc. 21. *** Prov. 25. **** Masb. 6.

58. Mennél ki gonoszsabb, gonoszt türethetlen,*
 Semmi rossz dologhis nem viselhetetlen,**
 Csak a könnyű türés né legien kellethetlen,
 Az próba türésnek el kerülhetetlen.***

NEGYEDIK RÉSZE.

Mert az békeességes türethet ellenkező dologh mutatya és
 nyilatkozattya megh.

- 235 59. Mint sötét étszaka nem árt szillagoknak,****
 Türes ugy nem enged semmi rossz dolognak
 Crisoprasus kövek nappal nem látózanak
 Legh nagyobb setétben szüntelen ragyognak.
- 240 60. Ugy szenvedésnek is világa nem látczik,
 Migh visszás dolognak homályában tűnik,
 Hiv ember sok juktul el nem ragadtatik,
 Ellenkezésektul el nem birattatik.
- 245 61. Drága fü szerszámok illattját nem érzed,
 Hanem ha megh töröd, és a tűzben veted,
 Választottaknak is szívök akkor geried,
 Mikor szenvedéstul hányatik, s-megh eped.
- 250 62. Ha nem lesz késértet, nem lesz Coronája,
 El múlt erős harcznak vagyon nagy jutalma,*****
 Szervedésnek vagyon drágha szép illattya,
 Mint tűznek hamuban, nagyobb fogantya.
63. Bátorságos élet olyan mint holt tenger,+
 Nagy harangh üttetlen egy forintot sem ér,
 Mint nád, füst, és ganéi csak mi üdöt sem ér,
 Legh nagyobb égett fa, füstben, hammuban fér.
- 255 64. Semmi türes nélkül szenvedésnek Súllya,
 Gyükerezett fákat fergetegh nem bántya,
 Aldott Búza szemet mennyi veszély állya,
 Migh sütö kényérül előnkben adhattya.
- 260 65. Minden élő ember haldoklani látzik,++
 Gyarlósága felett nem is késértetik,+++
 Fazekas edénye migh el készittetik,
 Sokszor égö tűzben ki, s-bé vonattatik.
66. Jobb könnyen vétetni, mint szám ki vettetni,
 Istennek hatalmát hogy tudgyuk esmérni,

* Bion. ** Euuioid [!] *** Ovid. 1. 2. **** A inp. [!] 93 ***** Chrysost. +1. Cor. 10.
 ++ Seneca. +++ 1. Cor. 6.

- 265 Istennél valaki kedves akar lenni,*
Szükséges annak készerteteket tűrni.
67. Anthitom fának ugyan tulajdonsághá,**
Hogy tűznek ereie soha ne bánthassa,
Mint aranyat az tűz mocskátúl tisztította,
270 Tűrő embereknek Legyen ez példája.
68. Moyses csipke bokra hamu nem lehetett,
Annál világosb volt, mentül Továb égett,
Igaz ember égett, soha megh nem égett,
Igy az szenvedés is minden iora éltet.
- 275 69. Irtozik vad marha, szokatlan járomtól,
Gyermek katona is halványodik sebtül,
De megh aggot vitéz sebnek ugyan örül.
Győzelem tudgya véres kardal uyúl.

EÖTÖDIK RESZE.

Senki nem lehet ment, à szenedéseektül.

- 280 70. Nincsen boldogtalamb mint ki soha nem türt,***
Hire, neve, méltan, s-erszényeis ürült,
Mert legh nagjób iókon közel soha nem ült,****
Eghi csapás nélkül csak heyaban örült.
- 285 71. Baira születettünk, búra fogantattunk,*****
Almúnkban s-emetten, gondra vetemettünk,
Akar hova fordúly kell türnünk szenednünk
Hogy, Isten ránk mérte arrol nem tehetünk.
- 290 72. Hogy emberré löttek azert is bánkodnak,
Mezitelenségek miatt el pirúlnak,
Hogy múnkára, születtek azon morognak
Holtig szenedni kell, heyaban sohaitnak.†
73. Eléb praedikalni kezdett mint mondani.
Eléb iövendöltni, hogy sem mint szollani,
Mert az ur pohára elég borral teli,++
Minden bünös ember tartozik azt nyelni.
- 295 74. Magának oly dólgot ne igérien senki,
Kit Evangelium nem akar igérni;
Mert türés hátúnkra szokot telepedni,+++
Kit nem kerülhetni, de könnien türhetni.
- 300 75. Az ki házat épít nem azért csinállya,
Nap sugár ne érie, vagy essö ne iárya,

* Tob. 12. ** Plin. *** Senec. **** Aug. ***** Bernard † Galfrid. ++ Psal. 74. +++ Psal. 65. D. Chry.

Hánem azon vagyom hogy, könnyen el biria.
Hajótis gazdáia nem azért faragia,

76. Semmi hab ne érie, hanem el ne veszszen,
Ezer fáidalmoknak oka mi lehessen,
305 Nincs sem Város sem Vár bánattúl üressen,
Múnka nélkül nem vólt senki, nem is leszen.

HATODIK RESZE.

Használnijs tudnak ellenkező dolgok.

77. Emberek fáydalma Szentségnek olaija,
Kiknek azon vólna legh nagyob bánattya,
310 Ha sok munkájoknak itt lenne jutalma,
Szerencsétlen tűznek szerencsés bün oka.
78. Nem jobb-é hogy téged Isten ostorozzon,
Magának választván, hogy sem mint el hadgyon,
Es ugy engedgyen megh, s mentedre bocsasson:
Ha szölő tö nyugszik, buijan nő s-bokrosson,
- 315 79. Ha szölő tö könyvezni láttatik, vagy sírni,
Leg szemeseb, s-böveb leve szokot lenni:
Feslettebbek voltak Israél népei,
Mikor engettettek jókban torkigh ülni.
- 320 80. Sáros, téglás munkát mikoron műveltek,
Bünöket szivökből mind ki rekesztettek,
Istentül áldástis segítségül kérték,
Ben tartot madarat ágon sokat ötek.
- 325 81. Azért boldogh rabságh, ha vége szabadságh,
Szenvedés embernek tisztulás nem rabságh,
Orvos nevet visel Menyei biroságh
Fiam ne keseregy az ostor orvosságh.
- 330 82. Bár sarutlan volna kit saruia szorít,
Szenvedési közben életet nem említ,*
Erös, kit szerencse szegénységre szorít,
Boldogh Sanyarúságh, ki Mennyekben lódit.
83. Mennél mi rettentöb mégh is kellemetes,**
Bünöktül à lélek igen sullyos terhes,
Vizketeg erkölcsel csak nem minden tellyes,
Gondal teprenkedö, fogsággal egyeles.
- 335 84. Szorgosságh el biria, sok dolgok el nyuitiák,
Félelmek szorittyák, fáidalmok búsittyák,

* Martial. ** Arist. Hugo.

Gyanóság h sergeli, gondgyai szollittyák.
.....

- 340 85. Ki ment félelemtül bátor ne fély attúl,
Ha távúl nem akarsz esni Menyország túl,
Gyümölcs sok termése le szakad ágastúl,
Gabona termés is el törík szalmástúl.
- 345 86. Hamar érö gyümölcs, nem szokot megh érni,
Ostortúl hamaréb fogh bünös szem nyilni.
Eghi sugallásnak, mindgiárt kell engedni,
Szentek io példáiat méltó el követni.
- 350 87. Nem csak szorongato szükség túl kell várnunk,
Hogy büneink miat ollyant ne mondhassunk,
Szükség h vólt el vesznünk, azért hofi ne vesszünk,
Mikor gazdagsággal igen bövelkedünk.
88. Vagy gyönyörüségek bennünköt foglalnak,
Nyavalyák bosszontnak, ioszágink pusztúlnak,
Barátink szenuednek, Maradékink hálnak,
Urhoz kit bántottak, mindgyárt folyamodnak.
- 355 89. Tudgyad hofi szenvedés üdvösségnek uttya,
Valaki éltében maga kedvét futtya,
Megh irt úton kívül hazáját nem láttya,
Minden mulatságit magával akaszttya.
- 360 90. Mert el végtére is szintén ugy lesz dolga,
Mint ki mély tömlöczbül midön házban jutna
Igen szép helyeken mikor által juta,
Végi örömének ment akasztto fára.
- 365 91. Kik szenvednek, ülnek ellenben az Urral,*
Mellettek van, telni nem hadgya bánattal,**
Keseredetteket áldgya jutalommal,
Kedves türesekot tetézi sok joval.

HETEDIK RESZE.

Türve kell tanulnunk üdvösségünk uttyát.

- 370 92. Ki választ el minket Christus szerelmétül***
Eség h, inség h, szükség h, nem álhat keresztül
Csak praeceptor miatt szökni örökséktül,
Illetlen, rendetlen állandó embertül.

* Psal. 33. ** Psal. 90. *** Rom 8.

337 fergeli 338 [Hiányzik, a strófa csak három sorból áll.] 369 öröséktül

93. Midőn nem mindenkor à ki fenyit enyhit,
En Uram ostora engemet megh tanit*
Nem csak szoval penig sugallást-is indit,**
Hanem tanitással, bánatokkal mozdít,
- 375 94. Hogy ki az ösztönnel bünét el nem hadgya,
Es sugallásinak szivét meg nem nijt্যা,
Erdeme szerént-is Mennyekbül ki hadgya,***
Mert el nem kárhoztat Mesterünk ostora.
- 380 95. Noha megh büntetet, halálnak nem adott,
De sok nyomorúságh sokat eszre hozott,****
Méltan, Egek ellen mert bün bátorított,
Es az igaz útról meszsze tántoritott.
- 385 96. Nabukodonozor szemeit felnyitá,
Alázatossággal egekre fordítá,*****
Minden eszét, kedvét ottan megh tanálá,
Gondolat s-oktatás válék igazságá.+
- 390 97. Ostorral Fiúnak minden fogadtatik,+ +
Fiak száma közzül mert ki rekesztetik,
Ki nem szenved olykor s-nem osztoroztatik,
Üdvösségh ajtaia külömben nem nyilik.+ + +
98. Szervedések nélkül fattyu fiak vattok, + + + +
Sem zabola nélkül jó Lóval nem birtok,
Vad emberekkel is szintén úgy bánnyatok,
Hogy méltán Istennek alaja biriátok.+ + + + +
- 395 99. Uralkodo Isten lészen jutalmazó,
Szervedés embernek szükségh mint tanító,
Ne légyen Istennek kedve ellen járó,
Mert szenvedés nélkül a' test rugódozo.
- 400 100. Soknak háza népe nagyob ellenségi;
Abelnek vólt Kain, Josephnek bátyjai,⊕
Pharaonak legyek, s-Aegyptum békáj,
Sok jámbor Atyának veszélye fiai.

NIOLCZADIK RESZE.

Az Szorongatások választottak iele.

- 405 101. Szervedésre minden ember hivatalos,⊕⊕
Senki türés nélkül keresztien, sem okos,
Hogy Christusban élhes, türés kívánatos,
Lelked igasságban hogy lehessen soldos,

* Psal. 17. ** August. *** Psal. 117. **** Eccl. 28. Gen. 42. ***** Dan. 4. + August.
++ Hebr. 11. +++ August. ++++ Heb. 11. +++++ 2. Mach. ⊕ Gen. 4. Gen. 37. ⊕⊕ Caiet.
in 8. Pet. 2. Hieron. 2. Tim. 3. Eccles 2.

- 410 102. Gonossággal viván kénytelen szenvedni,
A ki baira készül, s harcra vetkeződni,
Es fel vagyon kenue, nem illik nyugodni,
Arnyékátúl vitéz nem szokot iedni.
103. Feslett erkölcsöddel, és természetteddel,
Amikor föl töttel mingyárt ölben estél,
Há mit cselekedtél, erőssen vagy türtél,
Romai szép szokást, és törvényt követtel.
- 415 104. Keresztyéni szokás, iol tenni, szénvedni,
Mert nem io magúntkol az ostort el üzni,
Oröksége nélkül ki nem akar lenni,
Jobb Testamentumtól mint ostortúl várni.
- 420 105. Mikor szent Pált Christus magának választá,*
Mond Ananiasnak megh tanitom reá,
Mint kellyen nevemért türni, s-fáradnia,
Hogy szenvedésinek lehessen iutalma.
- 425 106. Szükség hgy valaki kedves vólt Istennél,
Elete gyakrabban légyen késértettel,
Es ugy Achör völgyét biria reménséggel,**
Minden büneinek lévén kegyelemmel.
- 430 107. Akarván királlyal hamar szemben lenni,**
Király arany vesszöt kezde ki nyútani,
Mellyet szokot vala kezében tartani,
Kinek végét Esther kezdé csokkal érni.
108. Ugy cselekszik Isten mint iol tanúlt oruos,
Midön betegséged láttya hgy halálos,
Bizuást egyél, igyál, aludgyál, szabados,
Ne kiálthas méltán hgy orvossod gyilkos.
- 435 109. Szivek vágyodási után bocsátotta,****
Dicsérettel Jánost Isten magasztalta
De mind azon által feiét el vágatta,*****
Világban kit szeret az élet kínozza.
- 440 110. Hát mikor óletünk, által út kinúnkra,
Ez utért Hazánkat szivünk el ne hadgya,
Boldogtalan világh vagy méreggel rakua,
Csuda némely ember hgy mégh is ugy fallya.
- 445 111. Mikor édes vólna vallyon mint szeretnék?+
Kereszt viseléssel utánnam sietnek,
Valakik saiátim, s-tanytuányim lésznek,
Választottak közzül kí nem rekesztetnek.

* Actor. 9. ** Ose. 2 *** Esth. 5. **** Psal. 80. ***** Matt. 11. + Math. 16.

KILENCZEDIK RÉSZE.

Nyomoruságinkban Isten vagyon velünk.

112. Vele vagyok minden nyomoruságiban,*
Része volt mindenkor Vrnak oltalmában,
450 Ot kel á segítségh hol merülsz bántásban,
Ostor mikor érdek, nem ülsz bün sárában.
113. Urunknak személlye tövis között rosa,
Jüijön bár vereségh csak Ur Christus lássa,**
Mert rút fekélyinket más fel nem vállalja,***
Hajójárúl Péter csak nem le marada,
- 455 114. Ura kezét niútván hamar fel állatá.****
Szüntelen kerülis halálnak árnyjéka,
Nem félek rosszszaktúl, velem Ur áldása,*****
Kit biztat vagy segít megh van boldogsága.
115. Az szegénységhe nem hejában dicsértetik,
460 Mert ki kedvel téged abbul jól ki tetczik,
Eleven kéneső Arannyá változik,
Tüzben keveredvén csak füstben enjészik.
116. Asztali paitársnak oly tulaidonsághe
465 Migh tart kenyeredben tart eő társasághe
Értéked fogyatni vagyon bátorsághe
Legh nagyob szükségben nincs állandósághe.

TIZEDIK RESZE.

Isten akarattya Legyen akaratunk.

117. Noha van embernek szabad akarattya,
De szabad életre nincsen szabad uttya.+
470 Igen kevély állat s-háladatlan vólna,
Oly akarat ellen ki élni akarna.
118. Ki nem egyéb módon kíván parancsolni,
Csak miért lehessen minket iutalmazni,
Nem szokot Istennek reánk szüksége lenni,
De nekünk szükséges hagyásitúl fügni.++
- 475 119. Mert azért adatott nekünk az akarat,
Isten akarattya ellen ne legyen gát,
Senki rendetlenül bünt nem igazithat
Ki nélkül ne vária Lelke nyugodalmát.
120. Mégh hús darabok is fogok közt valának,+++
480 Vrnak ostorátul el-borittatának,

* Psal. 90. Ambros. de Ioseph. ** Gregor. *** Bernard **** Matth. 14. *****Psal. 22.
+ D. Hier. ++ Seneca +++ Psalm. 70. Aristo.

Vakságh tulajdona mi akaratunknak,
Ne járunk tanácsán bolondnak és vaknak.

- 485 121. Múnka nélkül igyekezni haszontalan,
Menjben türes nélkül vendégh lesz hivatlan,
Istennek engedni ne légy hát szokatlan,
Ha kívánsz éltedben lenni halhatatlan.*
- 490 122. Akarodé Vram egy részét testemnek,
Ved el Vram, mert nem nagy dolgot ígérek,
Minden tagom mellől csak hamar el megyek,
De talám töb hasznát vésszed én lelkemnek.
123. Ved el Vram aztis nagy örömmel adom.
Napiát sem oráját annak nem halasztom,
Amit eléb attál azt néked ajánlom,
Kész akartva penig ha kedved tanálom.
- 495 124. Illendöb lesz vala adni mint meg adni,
Valamit el tagadcz megh kell attúl válni,
Azt nem erőltetik, nemis fogh szenvedni,
Kinek akarattya nem fogh arra lenni.
- 500 125. Nem igen nagy iga, nem is nagy szolgálát,
Midön Istenének enged az akarat,
Kire mégh Pogány is szégyen hogy tanithat,
Isten tudgya jobban nékünk mi használhat.
- 505 126. Egyéb okért mi reánk szenvedést nem bocsát,
Csak hogy közelitse vigasztalásunkat,
Mint amaz szent jámbor kezdvén imádságát
Mond, Istennek fia, ved szívem bánattyát.**
- 510 127. Mint tudod s-akarod könyörüli en raitam,
Iriák Diogenesnek oskoláiában,
Minden szerencsére készült legyen bátran,
Ki nyavalyát, s-ütést érez tagyaiban.
128. De ha betegségtül akarsz menekedni,***
Ur akarattytúl ne kívány el válni,
Lelked egészséghe mert csak az fogh lenni,
Kibül ha ki esel sies viszzá térni.
- 515 129. Monduán Vram Legyen az te akaratod,
Mert így elmékedvén lészen orvosságod,
Isten akarattya ieles táplálásod,
Csak legyen hasonlo ahoz akaratod,

* D. Aug. ** Taulorus in Vita Patrum *** Gregor. Nisse.

520 130. Mert ez lehet Istenhez hasonlatos mód,*
Az mi lesz ne legyen nem io azt kivannod,
Vagy hogy úgy történnyék â mint te akarod,
Lenni az mik léznek illik ugy akarnod.

525 131. Mivel igen feslet ember akarattya,
Azért igen szükségh Isten legyen czéllya,
Mindenekben légyen ö szent akarattya,
Eörökké ne veszzen érdemünknek soldgya.

TIZENEGYEDIK RESZE.

Nyomorúságinkban Istenre tekintsünk.

530 132. Veszély keres minket szélyvel mint ellenség,
Szorongatásinkban Isten az erősség,**
Sokszor bánatinkal vagyunk egyelesleg,
Eököt mi tanállyuk, minket ökis lelnek.

133. Ha veszély téged, vagy te azt utól éred,**
Ki iobban segíthet szükséges azt kérned,
Heyában Vrakhoz, vagy emberhez térned,
Mert azok által nem lehet menekedned.

535 134. Haszontalanságh azokhoz folyamodni,
Kik előtted mindgyárt kezdenek el futni,
Soknak vétek nélkül illenek mondani,
Szerencsés emberrel szoktanak iol tenni.

540 135. Minden javallás közt egyedül az hátra,****
Vrunk személyét hogy szívünk-is ohajcsa,
Csak eö rea tekintsen szemünk világha,
Ki bánatban veszni lelkünköt nem hadgya.

545 136. Mikor segítségül urunk hivattatik,
Akkor bünös lélek el nem hagyattatik,
Ezechias tudde mivel gyógyittatik,*****
Könyörög, Ieremias vigasztaltatik,+

550 137. Oroszlány vermében Daniel vigaszik,++
Iób penigh az sárban gyözedelmeskedik,+++
Susanna Biráktul megh oltalmaztatik,++++
A Tolvay Paradicsomban tanáltatik.+++++

138. Szent Istvánt egekben örömmel fogadgyák,
Utánnok mehetnek kik ugy imádkoznak,
Mikor visszás dolgok minket szorongatnak,
Mint kel folyamodnunk Istenhez, tanitnak.

* Bernard. Epictetus ** Psal. 45. *** S. Augu. sup: Psal. 45. Ps. 145. **** Psal. 90. ***** 2, Par. 32. + Hiere. 17. ++ Dan. 6. +++ Iob. 2, ++++ Dan: 13. +++++ Luo: 23.

- 555 139. Használ szenvedés közt gyakran imádkozni,
Mert sirás, ordítás, nem fogh menteni,
Szegény bűnös lelket meg szokta gyötreni,
Lehetetlen azzal büntül menekedni.:
- 560 140. Christus à Kereszt fán nem csak el kezdette,
Imádságát, hanem mind el is végezte,
Nem azért hogy arra lött volna szüksége,
H hanem hogy példája orvosságunk lenne.
- 565 141. Könyörögh mindenkor az szép ártatlanságh
Soha nem könyörögh megh avúlt roszaságh:
Tengeren mikor van szél vész háborúságh.*
Egy bizonyos halban van annyi okosság,
- 570 142. Hogy nagy habtúl félvén kösziklához ragad,
Migh szélvész nem szünik onnét el nem szakad
Csudálatos dologh nagy békével marad:
Az ember se félyen ha Istenhez ragad.
143. Igen jól szokta volt egy jámbor mondani,
Nékem jó lészen Istenhez ragaszkodni,**
Es ő benne egész reménséggel lenni,
Hogy lehessen örök jutalmot el venni.
- 575 144. Urral ki ellenben, nincs veszedelemben,
Ambátor akár ki veszekedgyék velem,
Ne adgyon semmit is à nyereségében,
Valamigh Ur Christus nem távozik tülem.
- 580 145. Isten legh közeleb szokot ahoz lenni,
Valaki ellenben véle kíván lenni,
Közelit azokhoz kik tudnak szenvedni,
Es kik őtet szokták segítségül hini.
- 585 146. Csak hidgyünk szivessen közel üdvösségünk,***
Haborúságinkban nem hágy reménségünk,
Csak hozzá mint édes Atyánkhoz kiáltunk,
El hiszem bizonynal hogy megh halgattatunk.
- 590 147. Mert mi szenvedésünk Lelkeink nap fénye,****
Hajo törésekben szabadságnak fészke,
Istenünknek méltán választott edénye,
Mert az vólt mindenkor bűnösök reménye.
148. Pallérozot köveket Jerusalemben,
El meszszünnét hozták à nagy épületben,
Hogy à Templom lenne nagyob dicsőségben
Ugy ember Lelkeis tisztúl az életben.

* Refert D. Ambros. ** Iob 17. *** Rom. 13. **** Ps: 119. S. Chrys. S. Pauli.

- 595 149. Valamint egekben Isten választotti,*
Kivánnák Istennek akarattját tenni,
Illik földieknek hasonlót követni,
Hogy megh érdemellyék eökis választatni.
- 600 150. Sokszor ha mi rosztul akarsz menekedni,
Nem veszed eszedben jodra fogna válni,
Ha mit igen kivánsz s kedved nem kezd telni,
Tudgyad sokkal nagyobb jodra fogh az lenni.**
- 605 151. Valamint árvizek el meszsze teriednek,***
Mikor igen szoros helyen rekedeznek,
Föl felé sebessen hamar lövellenek,
Fellyeb valo határookban igyekeznek.
- 610 152. Halandó embernek elméie sem nyugszik,
Valameddigh szoros haylékban rekesztik,
Szorongatásiban, hányodik, vetődik,
Valamigh testétül Lelke menekedik.

TIZEN KETTŐDIK RESZE.

Minden szenvedésnek Christus légyen czéllya.

153. Ama Pogány bölcsek Feidelme Seneca,
Mit tanúságunkra nem heyában mondgya,
Buidoso mind addig embernek szándéka,****
Migh nincs életének egy bizonyos czéllya.
- 615 154. Szükséggh haiosoknak csillagra vigiázni
Hát méltó nékünk is példák után iárni,
Szenvedésink által czelúnkra sietni,
Edes kalauzúnk Iesus után iárni.
- 620 155. Ilendö mindennek türésben öltözni
Azokat előnkben melly-vas gyanánt venni,
Ellenségünk niylát véle megh előzni
Mert ugy lehet iobban harczokon ütközni.
- 625 156. Legh iob kép-iróis ha képedet iria
Személyed állattyát gyakran megh vizgállya,
Megh feszült Christusnak hasonló páldáia,
Kit hogy el kövessünk, szent Pál is iavallya.*****
- 630 157. Oka miért kellet à főnek szenvedni,+
Tagiainak akart véle példát adni,
Akart mi Vrunknak akarattya türni,
De minket szükségünk kénszerit szenvedni.

* Bessa [?] ** S. Augu. *** S. Chrys. **** Seneca Epist: 96. ***** Hebr: 12. + S. Aug.

158. Mi Conditioval, eö szánakodásbul,
Mi szükségeinkbul, eö kész akaratbul,
Hogy vehetnénk részt széntséges áldásibul,
Iutatna szivünknek vigasztalásibul.
- ⁶³⁵ 159. Mikor Hadnagyának sebeit szemléli,*
Ahitatos katona magáét nem érzi,
Ur Christust legh inkább türés ismérteti,
Keresztyén embert is azon ki ielenti.
- ⁶⁴⁰ 160. Méltan szent Iámborok aiándékul vötték,
Ha Christus neveért szenvedések érték,
Christus soha tölök el is nem vehették**
Valamigh magokot attul el nem vötték.
- ⁶⁴⁵ 161. Reánk forion ám bátor mindén féle csapás***
Csak el ne vonódgyék tölünk égi áldás,
Christus ielen léte Menyei kút forrás,
Kinek nem árt semmi mérges kigyó marás
- ⁶⁵⁰ 162. Ha kívánod, Christus sebedet gyogittya,
Forro hideg lélés szomiúságát ottya,
Mint orvos beteget gyengén chinogattya,
Nehéz szükséginket meszsze távoztáttya.
163. Ha megh halni rettegsz; tudgyad, eörök élet;
Sötétségtul tartasz; nap világod lehet:
Menyékben vágyódot; út s-mingyárt el vezet,
Ha penigh ehetnél, nagy örömmel étet.
- ⁶⁵⁵ 164. Szenvedésnek nyomán s alázatosságnak,
Az mely jámbor hivek szivek szerint járnak,
Késértetek előtt semmit nem buidosnak,
Söt mind azok felett türve uralkodnak.
- ⁶⁶⁰ 165. Seneca Sextius könyveit olvasá,
Mely szivét s-elméjét annyira gyulasztá,
Hogy minden esetét baira hivogatná,
Szerencse kerekét semminek tartaná.
- ⁶⁶⁵ 166. Alkalmatosságot keresve kerestek,
A réghi Pogányok hogy dicsértettnének
Még h eretnekek-is láttára szenvednek,
Hát hogy ne kövessék igaz Keresztyének.
- ⁶⁷⁰ 167. Ki miben öltözik maid azonnak látczik,
Valaki követi, Christusban öltözik,****
Illik tehát kire vigyáznak szemeink,
Minden úton, módon kövessék erkölcsink.

* Livius: ** Act. 5. *** D. Amb. **** Rom: 13.

168. Ha nem szánakodunk nem dühöztetünk.*
 Christus országlását soha megh nem láttyuk,
 Ha sok szenvedésben mijs nem követtyük.**
 Söt ha vigasztaltatni töle kívánunk,
- 675 169. Szükséghe hogy életét kövesse életünk,
 Hogy dicsőségében ugy lehessen részünk,
 Bünöcske miat-is könnyen kí rekedünk
 Választottak közzé nehezben vétetünk.
- 680 170. A fecsegök es kik embereket szólnak,***
 Iesus böcsöiével nem vigasztaltatnak,
 Köny hullatásiban nem iút kaczagóknak,
 Póla kötelében stolákban iáróknak.
- 685 171. Kit szokot faitalan szerelem bántani,
 Istálló s-Iászol nem fogia vigasztalni,
 Sinagógák első székit nem kedvelli,
 Szükséghe fogh inkább gazdagot alázni.
- 690 172. Szegénnek sem lészen pénzre geredése.
 Kevélynek használni nem fogh szelidsége,
 Megh általkodtagnak engedelmisséghe,
 Tűrhettetleneknek megh árt szenvedése.
- TIZENHARMADIK RESZE.
- Boldogságh érdemel békességes türest.
173. Valamely embernek gyenge szeme fénye,
 Artalmas szinekre szemeit ne vesse,
 Kertek szép virágit gyakorta szemléllie
 Untalan tekintsen mezei zöldségre.
- 695 174. Eghi dicsőségre iob lészen vigiáznod,
 Mint szölő, vagy olai fában csalatkoznod,
 O! Keresztyen ember nincsen arra gondod,
 Mert világi iokban egy sem tulaydonod.
- 700 175. Ki ParadiCSomban hivatalos lészen,****
 Örülyön, örvendgyen, erőssen szenvedgyen,
 Hogy iövendő iokban nagyob részt vehessen,
 Kedves munkáiának béri el ne veszzen.
- 705 176. Ugyanis magamot ha iátéknak adom,
 Húsz, harmincz esztendő mulva félben hagyom,
 Pokolra vettetvén szüntelen kinlódom,
 El veszett lelkekkel örökké kárhozom.

* Rom. 8. ** S. Aug: *** D. Bern: **** Heb: 11.

177. Keserves népével Istennek ki edgyez,
Mennyei szentekkel örökké örvendez,
Ki szenvedésinek iutalmára czéloz,
710 Nem haboz, közelit vigasztalásához.*
178. Terh hordozo ember izzad és keseregh,
De sok fáratságát mert követi io végh,
Uyab munkát keres, melytül nem is rettegh,
El indul eörömmel, nem ül, sem ál vesztegh.
- 715 179. Gyarló életünkért semmit nem sainálunk,
Tengeren szárazon egyaránt csavargúnk,
Kérdhetné valaki, vallyon mért fáradúnk,
Csak hogy ez életben sok kincsel birhassunk.
- 720 180. Tudgyad hogy el adó Mennyeknek országa,
Akarod tudni mit ér boldogsága,
És kiknek adatik ingyen birodalma
Elsöb léssen ottan szegények vására.
- 725 181. Mert azok pénz nélkül vesznek nagy országot,
Fáydalmon örömet, munkán nyugodalmat,
Lassú együgyüség h vészen diadalmat,
Halálon életet vehetz, s-örök napot.
- 730 182. Keresztyének között nagy zavar eshetnék,
Olykor ha kedvetlen esetek nem érnék,
Mert Menyben külömben nem uralkodhatnék;
Pogányok hiúságért sokat szenvedtenek.
183. Minden szenvedésit nagy örömmel türi,**
Az ki üdvösségét unatlan keresi,
Uidámittyák szívünk aiándék nagysági,
Hát ne rémitsenek munkák ütközeti.
- 735 184. Heyában eörülnek mulandoságoknak,***
Kik eörökös iokat kivánni nem tudnak.
Mert akár mely nagy is türese világnak,****
Menyországhoz képest mondom méltatlannak.
- 740 185. Világ szenvedési nem cselekedeti,
Mondám; mért szenvedni töb mint cselekedni.
Hát méltó embernek sokatis el tüрни,
Hogy lehessen éghi diczösséggel birni.
- 745 186. Türi Sanyarúságot, mulatságot vehess,
Tüрд az mit nem akarsz, az mit akarsz nyerhes*****
Bizonnyal nap estig van ott kinszenvedés,
Kinek hazáiában nincsen gyönyörködés.

* D. Greg. ** Ovid. *** S. Aug: in Ps. 93, **** Rom: 8, ***** Gregor.

TIZEN NEGYEDIK RÉSZE.

Io Lélek isméret semmitül nem retteg.

187. Csak maga Légyen bár Lelked isméreti,
Hidgyed nem fogh semmi teneked árthatni,*
De ha bünöd Lészen az fogh vádolkodni,
750 Istenes birákkal méltán íteltetni.
188. Kis biro bé vádol, félelem rabúl tart,
Okosság megh itél fáidalom sanyargat,
Nagy erő Lelkedben egy felé sem bocsát**
Valakiket akar egyaránt tartoztat.
- 755 189. Ki semmit nem vétett semmitül ne félylen,
Az ki penigh vétett nagy ostortúl félylen,
Bün magát megh verni mert nem elégtelen,
Senkit maga büne nem hágy büntettetlen.
- 760 190. Ugy ne fély attúl ki büneidet tudgya,
Mint eönnön magadtúl mert Lelkedet fúria.***
Jákob Fiaival nylván megh vallattya,
Hogy Attyok fiának, tölök lött romlása.
- 765 191. Lelkek ismeretit Lopás nem gyötrötte,
Kiben egijknek is nem vólt semmi vétke,
Vólt kinok közöt is szenteknek eöröme,
Mert nem vólt egjnek is nagj bünökben része.
- 770 192. Nem lehet lelkünkön nagyob sanyaruságh,
Mint bünök miat következet romlottságh,****
Kiben ha szaladis nincsen állandoságh,
Maga után vonsza magát sok fáratságh,
193. Ha mikor el hadta szivünknek szállását,
Hogy azért vehesse hivságh sokaságát,
Várván külső képpen is minden jutalmát,
Ott érzi megh jobban Lelke furdalását.
- 775 194. Ha magadban érzed, bün kezd füstölgeni,
Szivednek bár sies ablakit megh nijtni,
Szádot azon képpen gyonásra tátani,
Lássanak büneid hamaréb ki menni.
- 780 195. Ha bünnek szikrái kezdenek támadni,
Szükségh hamar vizzel azokat óltani,
Könyhullatásokkal Sürüven öntözni,
Kik tudnak kéretlen bocsánatot nyerni.

* Greg. ** Tullius. *** Gen. 41. **** S. Aug.

196. Azok valosággal Lélek bizonsági,*
 785 És ki törvény szerént szokot tisztán élni,
 Kinban jo lélekkel inkább fogh örülni
 Mint bünös lélekkel szerencsékben élni.
197. Távozzék valami belöl furdal minket.
 Szünnyék az mi kívül árthat, vesztegethet,
 790 Megh rekett seb nagyob kinokot szenvedtet,
 Fáydalommal nyilt seb mingyárt könnyebített.
198. Ez gyarlo életben kevesseb félelme,**
 Nincs mint kinek van jo lelki ismérte,
 Megh lánczolva Péter semmit nem rettege;***
 Söt bizodalomnak álmában erede.
- 795 199. Jo Léleknek türés legh job akarója****
 Istennek naponként zóldellő pásittyá,
 Ki bün nélkül vagyon lehet bátorsága,
 S-nagy bizodalommal lehet minden szava.
- 800 200. Lelkünk isméretit tisztán kell tartani,*****
 Hogy lehessen igaz szenvedéssel türni,
 Jo lélek isméret inkább nevededni,
 Túd, kemény halállal mint el nyomattatni.+
201. Igaz akaratnak Lelke isméreti,
 805 Keserüségünkben szokot vigasztalni,++
 Legh nagyob veszély vólt Istent megh bántani,
 Esetek böles embert nem fognak el birni.

TIZEN ÖTÖDIK RÉSZE.

Az Oltári Szensségh méltan véve használ.

202. Valaki Urunknak Testét méltán vészi,
 Lelki szerelemre mindenkor gerieszti
 810 Istenes munkára erejét neveli,
 Urunk kinnyainak le ábrázolt képi.
203. Tanitványinak ez volt nagyob erejek,+++
 Minden veszélyektül ezzel menekedtek;
 Christusnak Testével élvén ugyan égtek,
 Nyereségnek látczot minden szenvedések.
- 815 204. Christus maga mondgya, Ki eszi Testemet,++++
 És nem méltatlanúl iszsza én véremet,
 En abban, s ö bennem lakozik s-örvendhet,
 Mint szintén vas veszszö nádon eröt vehet.

* A. Amb. ** Bias. *** Actor. 12. **** S. Aug. S. Bern. Plautus. ***** S. Hier. + S. Bern.
 ++Tullius in Torquat. +++ S. Cypr. ++++ Joan. 6.

- 820 205. Gyarlo embernek is vagyon abban modgya,
Ez szentséggel élvén sulliát el álhasza
Minden késértetnek; másnak is példája
Lehet igen könnyen, égő áldozattya.
- 825 206. Magán egy csep viznek könnyü el száradni,
Ha tengernek talál közepiben esni,
Nem tud sokaigh is ottan el oszolni,
Hanem az sok viz közt éppen fogh maradni.
- 830 207. Rendetlen bánatok mikor vesztegetnek,
Minden hasznát veszed emlitet szentségnek,
Kitül meszsze futni kell az ördögöknek,
Urokot imádni kel az Angyaloknak.
208. Mert Uram te kinek állasz ellenében,*
Mind erő hatalom csak semmi az ellen,
Es ki benned hozzá eledelül vészen,
Annak is éretted nagy élete lészen.
- 835 209. Mert ki ez Szentséggel gyakran szokott élni,**
Christus vételével Christussá fogh válni,
Minden bűneitül egyszer s-mind ment lenni,
Választottak közé Menyben számlálatni.

TIZEN HATODIK RESZE.

Mások Példájával örömmel szenvedek.

- 840 210. Zenótul Dienes egyszer kérdi vala,
Philosophiának mi legh nagjob haszna
Mond: halálnak sullyát csak semminek tartya,
Azont kinnyai közt Socrates is vallya.
- 845 211. Az igaz szenvedés terheit kedvelli,
Türni, gyülni nem szelédségh jelei,
Hanem dicsőségnek szinlet fedelei.
Ha Samuel felől kezdek gondolkodni,
- 850 212. Feiedelemségből az kik le vetették,**
Könyörögne értek, midön arra kérnék,
Monda, távul légyen tölem oly nagy vétek,
Szüntelen értetek hogy ne könyörögnék.
213. Midön fegyveresek előttünk indulnak,
Kivánt szép példájul szemünk előtt vannak,
Lelki ütközetrül méltán gondolkodnak,
Egy szivel Lélekkal bátran vagdalkoznak.

* S. Aug. ** Joan. 6. *** 1. Reg. 12.

- 855 214. Eghi búcsú járás sok harczokkal tellyes*,
 Urnak csúfot türni nem kicsiny szenvedés,
 Késértetek ellen álni igen ékes,
 Machabeusoknál vala kellemetes.
- 860 215. Vénség h bádgyatsággal bár ne mentse magát,
 Lelke bátorittya legh erőtlemb tagiát;
 Kéri, nem keringi mindenkor halálát,
 Hogy szenvedésinek vehesse jutalmát.
- 865 216. Akarsz boidogúlni, kell osztoroztatni,
 Nem elég csak példát akarni követni,
 Eudoxia miatt kelvén el buidosni,
 Szokta volt egy jambor nagy bátran mondani:
217. Midön az Városbúl én ki üzettetem,
 Könnyen megh vettetem, magamban beszéltem,
 Királyom akaria bár számki vettessem,
 870 Az Uré minden föld, kétségben nem esem.
218. Ha vagdalni akar csak ne késsék véle,
 Mert Esaias-is békevél szenvedte,
 Ha Tengerben hait, Jonás jut eszembe,**
 Ha kövezni akar, István eléb türte.***
- 875 219. Ha penig akaria feiemet vétetni,
 Abban-is ottan fogh János társom lenni,****
 Ha minden kincsemtül meg akar fosztani
 Mezitelen szokot ember születteni.
- 880 220. Anya föld gyomrában mezitelen téрни,
 Jo keresztyén nevet nem méltó viselni,
 Sem választottaknak köziben vágyódni,
 Ki megh irt példákot nem fogia követni.

TIZEN HETEDIK RESZE.

Szenvedés közben-is szükség hálát adni.

- 885 221. Azt tanittya szent Pál Mindenkor örvendgyünk,*****
 Es Istenünknek szüntelen könyörögiünk,
 Mindenekért néki nagy hálákat adgyunk,
 Kösonet, s-imádság megh ne szünnyék köztünk.
- 890 222. Mert kik Isteneknél szoktak nyájaskodni,
 Nem heyában fognak szüntelen örülni,
 Az szent írásbol ezt megh bizonythatni,
 Köszönnettel szokot tellyes öröm lenni.

* Climac. ** Jonae. 2. *** Act. 6. **** Marc. 6. ***** 1. Thess. 5.

223. Ott öröm s-vigasságh úgy mond találtatik,
Köszönet s-dicséret szép szava jelenik,*
Ki szomorúságtúl valaha bánthatik,
Urnak adgyon hálát nagy örömmé válik.
- 905 224. Istennek szent Annyát ha ki köszöntötte,
Hála Istennek szeliden azt felelte:**
Keresztyén embernek csak nem természete,
Mindenkor Istenhez áldását terieszsze.
- 900 225. Méltánis adhatot hálát Istenének,
Kinek volt legh nagyob része kegyelmének,
Int szent Pál is mindent hogy megh köszönnyenek.***
Hogy hálákot adva többet nyerhessenek.
- 905 226. Bőségben, szükségben, és minden inségben,
Pusztulás, legh nagyob bizodalom közben,
Szerencsétlenségben, sok szép nyereségben,
Aldom én Istenemet minden üdőben.
227. Nem csak ott tartozol ember köszönettel,****
Arannyal ezüstel mikor bővelkedel,
Olyal, fő borral; nagyon kérkedhetel,
910 Akkor is, ha tölök mind megh üressedel.
228. Mert azért is méltó nagy hálákot adni,
Hogy midön láttatunk mindentül hagyatni,
Ne kinszeritessünk Istentül távozni,
Isten is eő magát mi tölünk el vonni.
- 915 229. Istentül, mikor túrt Jób többet érdemlett,*****
Es mikor kinnyáért mondott köszönetett.
Mint teli házában mikor szegényeket
Fogadot, és gyakran, s gazdagon vendéglet.
- 920 230. Nagyob szerencséje nem lészen senkinek,
Azzal ha mindenét osztja szegényeknek,
Mint ez két szócskával: hálá az Istennek,
Tarhattyuk azt méltán elégh nyereségnek.
- 925 231. Verőiének szent Jób ki által veretett,
Megh mondhatta méltán vert viszen veretlent.+
Midön foházkodva ily szoval könyörgöt,
Diczösségh Istennek, és minden dicséret,
232. Eördögöt sebhette hálá adásával,++
Nem gondol társának zugolodásával,

* Apocal. 7. ** D. Bon. *** Ephesi. 5. 1. Tess. 5. **** Psal. 33. Augusti. ***** Chrysost
+ D. Greg. ++ D. Chry.

- 930 Nyerte koronáját álhatatossággal
Mindent meg köszönvén alázatossággal.
233. Oltári Szentségnek el reitezett titka,*
Csak azon háládás eö magyarázattya,
Mert vévén az kenyeret hálákat ada,
Büneink ostorit magára vállalta.
- 935 234. Es noha verésre soha méltó nem vólt,**
Midön verettelnék nagy hálákat adott,
Sullios ostoriban világh példája vólt,
Türés formájára mindent ugy tanított.
- 940 235. Attyának hálát ad, s-Fia megh köszöni,
Mert hálákat adva ember Lelkét nyeri,
De káromkodással eörökké el veszti,
Vesztet boldogságát ohaitva sem éri.
- 945 236. Hogy megh ne emészszzen szenvedésnek tüze,
Az Úrat szüntelen nyelved dicsöitse,
Ki téged ostoroz, annak dicsérete
Minden sebeidnek kívánt könnyesége.
- 950 237. Világi életben azt kezdgyük dicsirni,
Az kit Menyországban kívánnak dicsérni,
Szentebbet oly nyelunél nem is gondolhatni,
Mely szemvedési közt tud hálákat adni***
238. Mely uton ha szenvedcz surö fáidalmakat,
Es mind azokért-is adcz te nagy hálákat,
Mártiromságodnak vészed Coronáját,
Munkájának Lelked el éri pályáját.

TIZEN NIOLCZADIK RESZE.

Artatlan szenvedés üdvösségünk üttya.

- 955 239. Szenvedések közt az mit nem kerülhetni,
Legh jobban cselekszi, ki keményen türi,****
Szükségből nagy érdem mert így szokot lenni
Kéntelenséghez szabad akaratra térni.
- 960 240. Legyen bár kéntelen mi nyomoruságunk,
Ha lészen békével minden szenvedésünk*****
Szarmazik belöle eörök üdvösségünk
Kit világ fiai el nem vésznek tölünk.

* Idem ** D. Gre. *** D. Chrys. **** Senec. ***** D. Chrys.

241. Szegény kuldus Lázár igen nyomorult vólt;
 965 Bokrossan nagy éhségk kire ugyan omlott,
 Földön feküvéssel nem akartva romlott,
 De Szenvedésivel egész helyben állott.
242. Mert Abrahám kebelében akkor iutott,
 El választottak köziben számláltatott,
 970 Angyali karokban menyben hordoztatott,
 Széles ez világnak példáiul hagyatott.
243. Io Istenünk ellen nem kell zugolodni,
 Szenvedésünk miatt, s-gazdagságra vágyini,
 Vagy ki azt ellenzi, azzal ellenkezni,
 Hanem mind azokat békességgel türni,
- 975 244. Valamellyeket el nem távoztathatnak.
 Lázár felöl semmi iobbat nem olvasnak,
 Hogy mik éhségből, sebekbül származtanak,
 Benne csendes türést azok inditottak.
245. Az Toluai reménlet, hitt, s-vallást nyilván tett,*
 980 De vallyon hasonlót ehez ki említet,
 Kit nem bölcs oktatás, példa sem gerieszgett,
 Tudomány nem haitot, mester sem vezérlett.
246. Vgyanis az megh lött csudákat nem látta,
 985 Mégk is szabadito Istenét vallotta,
 Kivánván hogy emlekezzék megh örola,
 Ki nevét sidóságk veszteni akarta.
247. Tanitvány kit megh tagadott Toluaj vallott,**
 Dicséri, kit Iudás csokkal el árult vólt,
 990 Tolvaj à keresztfán; Istennek aiánlott
 Mindent kit magában szabadnak alitot,
248. Mondván: én Istenem emlekezzél rólam:
 Nem fügni keresztén nem vólt hatalmában,
 De békével türni állot hatalmában.
 El nem kerülhetvén ugyan eörült kinnyán.
- 995 249. Gonosz embereknek az tulajdonságk,
 Hogy megh bántódásit szenvedgyék átkozva,
 Azon tüzbén fénlík az aranynak iova,
 Meliben egyeledvén füstölögk roszt polyva.
- 1000 250. Nyomorúságk után vigasztalás közél,***
 Minden ioságk felet lehetz szenvedéssel,
 Iób, szenvedése iobb minden veszténél,
 Felényit sem érne kincse szegényeknél.

* Luc. 23. ** D. Amb. *** Gerson

251. Ioseph maga magát pénzen el nem adta,*
 Io akarattýúból tömlöczöt nem lakta,
 1005 David nem kereste vesztét Saül miá,**
 Sem penig hogy eötet Semei átkozta.***
252. Csak az mit eörömmel távoztattak vólna,
 Békével szenvedték, s-akarták akarva,
 1010 Kit néha szenvedni kellet nem akarva,
 Mert ez világh kicsiny, de nagyob iutalma.

TIZEN KILENCZEDIK RESZE.

Eörök kárhozatrol gondolkodni hasznos.

253. Mind ebéd vocsora, s-minden fördö, házak****
 Ha pokolrul való beszéddel folynának,
 Bizonyára sokan el nem kárhoznának,
 Sem világhi bayban nem szomorkodnának.
- 1015 254. Nem árt Gyehennárul gyakorta beszéllni,
 Mert ugy lehet iobban Gyehennát kerülni,
 Tanácsos lelkünknek hasznára vigyázni,
 Nyavalyákat türni, szerencsét megh vetni.
- 1020 255. Hivságot nem szenved örökké-valóság,
 Melyrül gondolkodni nagy Lelki multság,
 Nem szeret vétkezni Mennyei társaság,
 Nem kell semmi játék, s-emberi giarlóság.
- 1025 256. Ha valamely biró rut sötét tömlöczcel,
 Fenyegedne téged vagy sok vereséggel,
 Kiktül csak gondolkodva menekedhetnél,
 El hiszem mindenkor arrúl elmélnednél,
257. Eörök kárhozatrul való gondolkodás,*****
 Eörök kárhozattul való szabadulás;
 1030 Még-is el mulatni, méltán igen csudás,
 Söt minden veszélyben szükséggh nagy háládás.
258. Ugyan-is ha méltó tömlöcztul irtózni,+
 Kérdés kívül méltób Gehennátul félni,
 Csak ideig tartó kinoktül távozni,
 Es örökké való tüzet nem kerülni.
- 1035 259. Irtózik az ember ideig megh halni,
 S-vakmerövül nem fél örökké megh halni,
 Daykák emlőjököt sokták bé mázolni,
 Nem akarván tovább gyermeket szoptatni.

* Gen. 37. ** 1. Reg. 18. *** 2. Reg. 16. **** D. Chrys. ***** D. Prosp. +D. Aug.

- 1040 260. Tartatlan keserüséget job szénvednünk,
Bár keserüségben el-merüllőn torkunk,*
Hogy sem mint eörökké Zavarodgyék bélünk
Soha Pokoltul ne menekedgiék lelkünk.
261. Mint némellyek hogy már kedvek szerént élnek,**
1045 Egy szem pillantásban mind pokolban mennek,
Ugy kik ez világban hogy már rosszszul élnek,
Egy szem pillantásban Menyországba mennek.***
262. Mulando munkában mikor epedeznek,
Eörökös munkától akkor menekednek,
1050 Dávid ként pokolban elevenen mennek,****
Eleven elmével holtak ne legyenek.
263. Méltó elevenen szállani Pokolra,
De nem amaz pogány Eneas modgyára,
Hanem igen okos Keresztyení módra,
Nagy kinokhoz képest semmit nem tür, lássa.
- 1055 264. Könnyebbeket sokkal könnyeb lészen türni,
Nagyobbakrul ha nem restelsz emlekezni,
Halális rai méznél kezd édesseb lenni,
Mert eötet nagy szivel fogod ohajtani.
265. Mind ezeket azért ha jól megh gondollyuk,
1060 Itt éges, itt metély, itt vagdally, azt mondgyuk,*****
S kériük csak eörökké légy kegyelmes nekünk,
Hogj szent Országodban eörömmel juthassunk.
266. Nehezeb nincs semmi mint ollyant akarni,
Az mi ez életben soha nem fogh lenni,
1065 Es azt nem akarni, kit nem kerülhetni,
Mint ha szokot vólna akarattyán fügni;
267. Az mit bünös akar soha el nem éri,
Es az mit nem akar eörökké szenvedi,
Erdem sem reménségh ott nem fogh használni
1070 Heijában fogh raitad véred szánakodni.
268. Ha az élet baját békével szenveded,
Menyekben Istentül nagy jutalmát vészed,
Elet kívánsága mire nem kénszerget,
Purgatiot venni beteget eröltet.
- 1075 269. Lelki nyavalyáink szükségh inditsanak,
Hogy az eörök halált tölünk el forditcsák
Kinokot, rettegést meszsze tavoztassák,
Io cselekedetre szivünk haytogassák.

*Idem. ** Iob. 21. *** D. Greg. **** Psal. 113. ***** S. Aug.

- 1080 270. Mert az mint szent Ambrus Doctor bizonytlya,*
Mindegy keresztséggel az poenitentia,
Szenvedést munkával egyarant vállallya,
Hogy eörök kinoktul lelkünk szabaditsa.

HUSZADIK RÉSZÉ.

Élet rövidséghe fel hágy az szerencsén.

- 1085 271. Rövidek az üdök kik világgal élnek,**
Iol teszik ha élnek mint ha nem élénék,
Akar mely pompás is, világhi életnek,
Termeti láttattya mind edgyütt el vesznek.
- 1090 272. Jó b mondgya; embernek napjai rövidek,***
Hetven esztendeig csak kevesen élnek,
Pindarus hí minket egy napi embernek,****
Mások lengedező párának neveznek.*****
273. Szolgál üdö nekünk de csak rövideden,+
Következő képpen igen szerencsétlen,
Rövid életének megh sikamik iegén
Valaki elméiét le függeszti ezen.
- 1095 274. Mindenek sirianak, mint ha nem sirnának,
Ha szavát fogadni akariuk szent Pálnak,++
Ne csak bosszúságbul kelletlen sirianak,
Mint megh nem bántottak ugy siránkozzanak.
- 1100 275. Söt ki örvendezis mint ha nem örülne,
Mint legh nagyob ár viz ki folyamiát érte,
Egh szakadás miatt határit vesztette
Zörgéssel, zugással ismét honnyát érte.
- 1105 276. Halandoságunknak ilyen folyamattya,
Születik, s-világbul vagyon ki mulása,
Elnek, s-holtak helyet születik másikia,
Az szerencsének igy fordúl karikáia.
- 1110 277. Ne csudáld mert hiuságh, s azon merő pompa,
Kit világh fitogat de soha nem birta,+++
Az ki kisertette Christust á pusztába,++++
Világnak minden országit mutogadta.
278. Azokat örömmel igerte; nem adta,
Mint á kiken soha nem vólt birodalma:
Menyei sok ioknak megh lehet birása,
Nem folyo, s-mulando mint földnek határa.

* S. Amb. ** 2. Cor. 7. *** Iob. 14. **** Pindarus ***** S. Jacob. + D. Bern: ++ 1. Cor 7.
+++ Senec: ++++ Matt. 4.

- 1115 279. Kinek nem is méltó birodalmán kapni,
Hazánkot Christustul könyü megh tanulni,
Kinek országa nem vólt soha világhi;
Ar vízhez nyavaliánkat hasonlíthatni.
- 1120 280. Kinek akár melj nagy légyen dagadása,
De mivel forrásbol nincs szaporodása,
Csak hamar le folyván lesz ki száradása,
Es csak mulandóságh eö tulajdonsága,
- 1125 281. Seneca mondta-ként: ha mitt láttz futoso*
Magam-is hogy irom, világh mely változo,
Addig megh változtam; nincs semmi állandó,
Szines világh képi hamar el mulando.
- 1130 282. Mely tragaediához hasonló mindenben
Holott ki vesztég ül az Kyrályi székbén,
Semmit el nem viszen drága öltözetben,
Sem része tovább nem lesz ékességében.
283. Hivatalosoknak ott kettös kapuja
Bé menet, születés lészen indulattya,
Ki menve le menet s-halál lészen záría,
Nincs mivel kérkedgyék ki lesz így Királyya.
- 1135 284. Láttál az ut félen valami szép plántát,
Ki szemednek hozhatta vigasztalását,
Nem láttadé vallyon hamar el mulását,
Hasonlónak ísmérd életednek siriát.
- 1140 285. Eöröm, szomoruságh, nála nem állandó,
Sürü hamissághra mert világh hailando.
Még sem gondolsz véle hogy csalárd s-változo,
Es egy szóval mondua semmihez hasonló.
- 1145 286. Valamely Királynak belső tanács hive,
Midön jó Urának sok javait vötte,
Király jó szolgáját egyszer arra inté,
Ha ugy tettezik töle mégh-is többet kérne.
- 1150 287. Szolga Királyától egy szeget kívána,
Melyre adományit rendel akaszthatná,
Fogiatkozás nélkül mindenkor birhatná,
Mellyet az irigiség ne akadályozna.
288. Kérelemmel giütöt kincset nem birhatni,**
Bár le szegezzük-is nem jó azzal élni,
Kit Nazianzenus javallott meg vetni,**
Hogy állandó jókat tanulvunk kívánni,

* Senec: ** Plutar. *** Nazian.

- 1155 289. Az mi kevési elménk nem akar megh válni,*
Attúl, ki éltében késértette veszni,
Ez világh magában régen kezdet aszni,
Még is mi szüvünkben látzik virágozni.
- 1160 290. Ha világh utánnunk kiáltia el fogitam,**
Uram, te kiáltod tiéd vagyok s voltam,
Az giarlósággh még is veszélyére rohan,
Testi kívánságin szertelen kapdosván.
- 1165 291. Az jelen valokot csak azért szerettiük,***
Mire megyen vége hogy megh nem gondolliuk,
Valosága szerént ha jól megh érthetnök,
Ily vakmerőséggel talám nem követnök.
- 1170 292. Io ember világi életen nem kapdos,
Etel, ital, s-hiuságh nála utálatos,
Megh lásd hogy olyankor lehess hasonlatos.
Mert élted külömben nem lesz foganatos.
293. Vigiáznod arra is igen hasznos lészen,
Hogy mulando árniék téged ne vethessen,
Eörök sötétségben, s-oda ne veszhessen,
Szükséggh köniörögnöd hofi Isten megh mencsen.
- 1175 294. Mivel igen rövid ember iava, s-élte,
Szükséggh rövid légyen eö gonosz tétele,
Hogy rövid iok által poklot el kerüllie
Es rövid rosszal üdvösségét nyerhesse.

HUSZON EGIEDIK RESZE.

Történetekről is nem árt emlékezni.

- 1180 295. Kik egigjen történtek sokon megh eshetnek,
Mindnyájunk részire sokkal jobban esnek,
Bizontalanságokon ha nem esdeknénk,****
Mindenek uyjulva sokkal nehezebbek.
- 1185 296. Vagy niomoruságnak alája vettette,
Szerencse nyilának határozott vége,
Csudára nem méltó ha saniargat sebe,
Szerencsét nem hiszem senki el kerüllje.
297. Söt nemis kevesse vétkeznek némelliek,
Kik talám alittiák legh jobb szerencséneek,

* D. Greg. ** August. *** Gregor. ****. Seneca

- 1190 Ha nem érte baja szerencsétlenségnek,
Holott az legh nagj ob jele veszélyének.
298. Sokkal okossabban gondolkodnak azok,
Kiknek szerencséjük közben esik bajok,
Mert az roszrol valo élő gondolatok,
Szerencsétlenséget könnyien meg orvoslók:
- 1195 299. Azt réghi pogániok is nagyra böcsülték.
Utrul vissza jövet mikor Ulissesnek,*
Egy kedves ebének halálát megh vitték
Sok köniu hullatásit szolgálai szemlélték;
- 1200 300. Midön felesége halálát értette,
Csudálatos, csak egy könivét sem ejtette,
Mert annak halálát régen megh értette,
Igi emlékezetit könnyien feleltette.
- 1205 301. Anaxagorás is hasonlo keméni vólt,
Fiai halálán csak megh sem változott,
Söt ki néki arrul bizonios hirt hozott,
Nagy mordon igy felelt: nemzettem halandót.
- 1210 302. Severus Császárnak maga koporsója
Szeme előtt legien untalan megh hatta,
Hogi midön azt gyakran kézzel tapogatná,
Halála szüntelen előtte forogna.
303. Hogi ki sokszor néki vólt gondolattiában,
Midön reá szorulna ne lenne szokatlan,
Megh előzze, ki nem akar esni búban,
Hogi eő nagy öröme ne jusson bánatban.
- 1215 304. Tanácsosb embernek félelemben élni,**
Es ha vigasságban találsz egyeledni,
Méltó fáidalommal egyenlőnek hinni,
Vigat más orában szomorun láthatni.
- 1220 305. Niavaliák esetek sürü nagj szerencsék,
Meljre ugy hallottam sokan vetemedtek,
Sokan is el estek de nem sebesedtek,
Kivált képpen arrul ha nem feletkeztek.
- 1225 306. Hogi mivel ember bir könnyü el veszteni,
Vagion egészségünk; megh szokot változni,
Csak mi kis niavalja talállja is érni,
Ha sok pénzünk vagion, azt is el veszthetni.

* Plutarc. ** Euripid.

307. Vannaké szép Leánijd nem sokáig lesznek,*
 Bölcs Seneca vólt job vizsgálóia ennek,
 Mikor azt taníttya: megh gondolt veszélyek
 1230 Ha szaporodnak. Lágian ütögettetnek.
308. Nem akarunk sokszor megh vigasztaltatni**
 Mert nem tudgiuk készen niavaliánkot várni,
 Mennél iobban folynak ember szerencséi,
 Szerencsétlenség is fogh ott szállást kérni.
- 1235 309. Söt keresztien ember érdemére nézve,
 Bánatokat szivel keresve keresse,
 Cselekedetinek iutalmát vehesse
 Istentül, ostorát ki reád eresztette.
- 1240 310. Haldoklónak iobb,▽mint hólnak az orvosság,***
 Némellyeket mikor érdek niomoruságh
 Kétségben esések gondolliák lesz váltság,
 Kerülnék ha volna bennek aitatosság.
- 1245 311. Emberi giarloságh ha megh gondolhatná,****
 Hogy minden veszélinek egyedül eö czéllya,
 Nagy buzgo lélekkal jövendöt gondolna,
 Minden eöröm felet Istenén kapdosna.

HUSZON KETTŐDIK RÉSZÉ

Ellenkező dolgoknak szenvedésére, Feles büneinkről
 hasznos emlékezni.

- 1250 312. Elsöben-is valakik megh┘érdemlették,*****
 Eö büntetéseket nagy örömmel türiék,
 Hó, iég essö, villámás és sok menikövek
 Valamint hogj mind ezek az égbül esnek.
313. Párak s-holmi ködök földbül gözölgenek,
 Kikbül minden éghi haborúk erednek,
 Földbül támad oka égh versengésinek,
 Ostorok igy bünböl mint kut föböl jönnek.
- 1255 314. Ehségh, haboruságh, Pestis betegségek,+
 Tölcsék bé forrását undok rut bünöknék,
 El álnak folyami minden büntetésnek,
 Gondolatink, s-utunk kit nekünk szerzettek.
- 1260 315. Izraél házának undok büneiért,
 Es Jácob el áradot gonosságíért,
 Atalkodásával nierte mind ezeket,
 Eö magok közelitvén veszedelmeket.

* Seneca. ** Idem. *** Eccl. 18. **** Gregorius ***** Ovid. + D. Chrys.

- 1265 316. Isten megh engedi népnek büne miatt,*
Rosznak vesztegetni Anyaszentegyházat,
El szenvedj szentej niomorgatását,
Nem hallodtadé Antiochus Példáiát? **
- 1270 317. Ki mind fel forgatta Istennek oltárát,
Es megh tapodtatta minden igasságát,
Melyben mutogatta Menyei hatalmát,
Minden vflághi rosz Adam büne miatt.***
- 1275 318. Igy szól maga Isten ha ellenem iártok,
Bizonnial hidgyétek ellenetek iárok,
Es ha tí vétkezni el nem mulattiátok,
Bünötökért rátok büntetést szállitok.
- 1280 319. Azért büneidet ha iol megh vizsgálod,
Könnebben fogh esni érdemlet ostorod,
Bátorságossab lesz ideigh kóstolnod,
Mint érdemed szerint örökké kárhoznod.
- 1285 320. Bünös fiát Isten ideig tanittyta,****
Hogy bünei szerént ne kárhoztathassa,
Némelj bünösöknek ugyan tulajdona,
Vénsége hizásban, vénségben hizása.
- 1290 321. Illj nagj szerencsének nincs mit irigileni,
Jo Fiam, el hid bár nincsen mit kívánni
Mert nincs ez világon szerencsétlemb semmi,
Mint ki szerencsésen nem szünik vétkezni.
- 1295 322. Méltók siralomra, s méltán itéltetnek,*****
Kik mikor vétkeznek mingiárt nem bünhödnek,
Zöldellö pásit közt mély veremben esnek.+
Mely történeteket ingien sem reméltek.
323. Bokrosson megh ujjult Dávidnak fáidalma,+ +
Hogi Semei miatt boszszusággal forra,
Eszében juta el múlt paráznasága,
El múlt ó vétkének uj szégien vallása.
- 1295 324. Legh könniebben türiük bestelenségünket,+ + +
El múlt büneinkre fordítván elménket,
Nagyob büntetésről valo emlekezet,
Súlios ostorozást csak könnyen szenvedtet.

* D. Hyer. ** I. Mach. 6. *** 3. Reg. 6. **** D. Aug. ***** D. Ans. + D. Greg.
++ Theodor. +++ D. Greg.

- 1300 325. Dávid el nem feletkezet büneirül,*
Noha bocsánat által ment volt azoktul,
Paráznaságh nem volt reitve szemeitül
Gyilkosságának sem távozott képitül.
- 1305 326. Azért nem hejában szokta vólt mondani,
Büneit magával láttya ellenkezni,**
Csak te büneidrül akari emlekezni,
Nem fogh azokrul Isten is emlekezni.
- 1310 327. Mert Isten á bünrül akkor feletkezik
Mikor nem haragszik; s-akkor nem haragszik
Az vétek mi tölünk mikor esmértetik,
Es mikor békével ostor szenvedtetik.
328. Boldogh emlekezet melliel megh szünhetik
Istennek othora, söt el is múlhatik,
Büntetés okának ha bün esmértetik
Ostorunk is vigasztalásunkra válik.
- 1315 329. Ha kit mellj Várasnak biráy megh fognak,
Es sötét tömlöczre niakra före hánnak,
Bünei melli hamar eszében forganak,
Mint kel menekedni beszélget magának.
- 1320 330. Josephnek báttiy tömlöczre hányatván,***
Mind megh esmérték hogi egigyik sem ártatlan,
El szánt akarattal mindniáján megh vallván,
Eöcsösök vesztében hogi igen nagy bünök van.
- 1325 331. Vallyuk megh Dáviddal, hogi: mi mind ezekben,****
Bününk miatt estünk illy veszedelemben,
Uram de nincs hamis te itéletedben
Minden igasságh van Királyi székedben.
- 1330 332. Jobban türi betegh az ér vágo vasat,
Mikor eö maga is láttya véri poshatt,
Tolvajal kereszt fa nem tuddé mit vallatt?*****
Cselekedetünknek el vettük jutalmát.
333. Mondaná valaki Judás megh vallotta:†
Hogy Mestere igaz vérit el árulta,
De vigasztalását abban nem találta,
Mert eö nyugodalma lön csak akasztó fa.
- 1335 334. Judást inkább türhetetlenséghe vesztette,
Christus fáidalminak végit nem leshette,
Nékijs hogi használna eléghe tétele,
Mert talám ugy nem lött volna veszedelme.

* D. Chrys. de Dav. ** Psal. 50. *** Gen. 43. **** Psal: 118. ***** Luc. 26.
† Matt. 27.

- 1340 335. Nem azokhoz kellet volna folyamodni,
Kiknek nem restelte Mesterét el adni,
Azért vólt kántelen magát is megh ölni,
Irtózáván éltében kevesebbet túrni.
- 1345 336. Készszeb volt eö magát buijában megh ölni,
Mint keserüséget éltében szenvedni,
Nem általlotta halálhoz folyamodni,
Keserüségétül azzal menekedni.*
- 1350 337. Azért ha nem tetszet bünödöt kerülni,
Tessék ostoridat békével szenvedni,**
Mert büntetésünköt könyü leszen túrni,***
Ha bünt ostorinkal egyben fogiuk vetni.

HUSZON HARMADIK RESZE.

Kiki maga sorsát békével szenvedgye.

- 1355 338. Vallyon kihez tart oly temérdek szerencse,****
Kihez közelgetvén békételensége,
Kivánságít másra könnyen ne térítse
Változtatni sorsát ne kántelenitse.
- 1360 339. Vallyon kinek van olly csendes boldogsága,
Kivel özve férne minden állapottya,
Ugy hogy sokkal job ne lenne változása,
Mágával embernek lévén háborgása.
- 1365 340. Elsö vólt Lucifer ki sorsát megh unta,*****
Fellyeb akart menni lött aláb szállása,
Embert állapottya változtatására,
Maga példájával szüntelen oktattya.
- 1370 341. Az embert megh csalta ennek irigysége,+
Maga fájlalta, mert békételen túrte,
Eördögh mivel sorsát békével nem túrte,
Szüntelen fáidalmít azonért szenvedte,
- 1375 342. Emberi nemzetett megh nem csalta volna,
Szerencsésiét ha nem irigylette volna,
Magas egekböl ha le nem esett volna
Ellenünk hihető nem vétkezet volna.
- 1380 343. Ez tanuságunkra légien elég nekünk,
Mások á miénken, másén mi kapdosunk,
Idegen földekbül sokkal többet várunk,
Mint ha saiatunkbol nem lehetne hasznunk.

* Euthy. ** Cato. *** D. Greg. **** Boetius de consol. philosop. capite ***** 2. Isaiæ 14.
+ Tertulli.

- 1375 344. Legh boldogab embernek alitom lenni,
Ki magát máson nem kívánnya cserélni,
Sőt ha ki legh iobban akar cselekedni,
Szerencséi között szükséges maradni.
- 1380 345. Nagyobnak tessenek az mik legh kisebbek,
Hogy így esetid nagyok ne lehessenek,
Gazdagoknak sokan Kincset irigylenek,
Noha szánakodást inkább érdemlenek.
- 1385 346. Az mitt Isten adot azzal elégedgyél,
Irgalmasságra méltónak ítéltséssel,
Embereknek nadgya vész nagyob veszéllyel,
Elsők ítéltetnek kemény ítélettel.
- 1390 347. Tobias vén Anyja szokta vólt mondani,
Szegénységünkel akarunk elégedni,*
Nem hágy elégsége gazdagnak alunni,**
Gazdagnak eördögök töriben kell esni.***
348. Valaki hát szentül akar gazdagulni,
Felettéb semmitis nem illik kivanni,
Magát eö magában kel be szedegetni,****
Vgj ki ki magával fogh megh elégedni.
- 1395 349. Az iosàgh emberben magával elégszik,*****
Mulatságra nem vágy csak kevéshez szokik,+
Mire vágysz ha veled Isten megh elégszik,
Elég h légien lelked ha Istennel telik.++
- 1400 350. Mert szép Angyalokhoz hasonlók úgy lészünk
Mennél kevesebbel világban elégszünk,
De mennél ez életben többre vágyódunk,
Naponként mind iobban el vész szabadságunk.
- 1405 351. Nem igaz szabadságh az ki szükölködik
Sokra van szüktséghe ki sokra vágyódik,
Ki kevésre szaggat kevésseel bé telik.
Socrates egy kalmárt látvan hogy rakodik,
- 1410 352. Távulról megh vonván magát így beszéle,+++
Mely sok eszközkre nincs semmi szüksege,
Ha szemed elöt lesz más ros sz szerencséie
Könnieb lesz magadénak el szenvedése.

* Sap. 6. ** Eccl. 5. *** Tim. 6. **** Senec. ***** Cicero + Socrates ++ D. Cyp
+++ Socra.

353. Mivel az betegnek szája izi nincsen,
Akár mely io izü étek csömör lészen,
Viszont nyavaliáiok egésségre térvén,
Edesden élődnek saiton, petreselymen.
- 1415 354. Vékony szerencseis bölcsék előtt kedves,
Es gyönyörüséges mint iria Sophocles*
Szerencsések sorsát, soha nem szükséges
Boldognak itélni, nem is üdvösséges.
- 1420 355. Világi szerencse naponként változik,
Es az kinek mások szerencséie tetzik,
Annak magáe mind unalmasnak látzik,
Az emberi elme untalan változik.
- 1425 356. Világon legh mordab az emberi nemzet,
Ki maga sorsára nagy panasza vetet,
Minden dolgaiban nehéz elmét viselt,
Kit példának száma előnkben teriesztett.
- 1430 357. Ki giakorta Urát szokta változtatni,
Vendég fogadónál van abrakia szüki,
Fazekasnál sok sárt el unta hordani,
Onnan szigiártóhoz igiekezik menni.
358. Holott sogorinak megh büszött böriovel,
Es Attiafiainak poshatt részeivel,
Terheltetett s-el töltt sok undok veszélliel,
Eörömet cserélne elébbi tisztivel.
- 1435 359. Alkotmány alkotóiának nem mondhattya,
Igy, vagy penigh amugy eötet mért csinálta,**
Vallyon fazekasnak abban nincs-é módgya,
Akarattya szerént edéniét formállya.
- 1440 360. Az sár eö magában csak sár szokot lenni,
Fazekas kezétül eö formáiát vézsi,
Elementumokat rothadás követi,
Megh elégszel csak légi egészszzen Mennyei.

HUSZON NEGIEDIK RÉSZE.

Szomorúságtul nem használ megh epedni.

- 1445 361. Akár mit is nem io felettéb fáylalni,
Mert az eö magában nem is tud használni,
Az fáidalom kettös azt megh kell tanulni,
Egygyik az mely szokot Isten szerént lenni.

* Sophoc. ** Rom. 9.

362. Tudni illik mikor Isten megh bántatik;
 Másik csak világi, semminek tartatik
 Hallodtadé szent Pál mitül vidámodik
 1450 Igy szöll: velem edgyütt Angialok eörülik,
363. Nem hogy szokásotok szerént szomorkodtok*
 Hanem tiszta szibül megh szomorodtatok,
 S-Poenitentiára igen készen vadtok,
 Kit nagy dicséretre méltónak alitok.
- 1455 364. Aldott szomoruságh kit poenitentia,
 Követ buzgosággal, és bünök siralma,
 Szomoruságnak csak ugj lehet hajléka,
 Ha töled bünödöt meszsze távoztattya.
- 1460 365. Azzal gonoszságnak tüze megh aludgiék,
 Szomoruságh által bününk takarodgiék
 Melliel ne gondold hogy más fáidalom szünniék
 Egiedül bün ellen Bölcsék azt rendelték.
- 1465 366. Példának okáert ha megh birságnak,
 Ki miatt napiaid csak bánattal folynak,
 Nem használ, vagy kinek fiai megh halnak,
 Eö magátis adgya buvában halálnak.
- 1470 367. Kivel ugy reménlem fel nem támasztotta,
 Valaki személljed igen megh gialázta,
 Busulsz, de soha tud azt vissza nem adgya
 Szomorúságh tehát csak bün orvosságha.
368. Világi sok bu, s-gond test szomorusági,
 Melljet az vilagnak bennünk szereteti
 S-attul nem válhatás szokta vólt nemzeni,
 Mert mulando ióktul nem akarnánk válni.
- 1475 369. Illyen szomoruságh halálunknak oka,
 Ki Lelkét sokaknak testéből ki fojtia,
 Vélekedés szerént ha nem leszen modgya,
 Ki-is minden hasznát egyedül toldhattya.
- 1480 370. Ha van igaz Epictetus beszédében,
 Embert többet nem vesz semmi történetben,
 Mint árrul tulajdon vélekedésiben
 Nem csömörlik kinek száia izi nincsen.**
- 1485 371. Valakitül sok pénzt el loptak, sirattya;
 Pénze nem lopása miatt vagyon kinnya,
 Kára kevesben mint vélekedés foitya,
 Sem pénzét, sem Lopót hogy nem találhattya.

* 2. Cor. 7. ** Epictetus

1456 siralna

- 1490 372. Szent Pál mond, kezdettem tetczeni magamnak
Hogy Christus vólt czéllya sok nyavalyáimnak,*
Es á mit te neveztéél exiliumnak,
Kivánt szép hazáiok az eő lakosinak.**
373. Semmi nem oly veszett csak te véled annak,
Szomoruságh iele az nem akarattnak,
Es oly nyomoruságh kit ha nem akarnak,
Szenvedni erővel senkit nem is haitnak.
- 1495 374. Könnyen fordithattya ember akarattyát
Akarattya ellen tévén akarattiát,
Hatalmunkban vagyon az mi szomorkodtat,
Es ha nem akariuk ui rendet nem szabhat.
- 1500 375. Ki ha ugy nem vólna, szent irás mit mondot,***
Ne szerezz Lelkednek nagy szomoruságot,
Látczik bölcs Salamon előiül mit gondolt,
Nem szomoritatnunk hatalmunkban nem vólt.
- 1505 376. Busulásod mint nap, iob hogy ész enyhitse,****
Mert kelleti felett vagyon szenvedése,
Kinek idéetlenül esik szenvedése,*****
Ne légien iövendő dolgon törödése;
- 1510 377. Nyomoruságh előtt lészesz nyomorultá,
Türue sokkal töb rosz érhet hogy sem várúa,
Ollyantul irtózni nagy sziiunek lágiságha,
Kinek mégé híréé is ember meszsze hallya.+
378. Fordits az szükségét férfi keméniségre,
Tarts szived eörömmel minden történetre,
Mert kinek Istenben lehet reménséghe,
Semmitül nem léssen méltán iyedséghe
- 1515 379. Mit használ az el mult kinrul emlekezni,++
Mert akárkinek is olyan természetí,
Hogy szomoruságinak végít eörüli,
Minden féle ember könnyen mégé cselekszi.
- 1520 380. Lopott pénzem után hogy annyit busultam
Azzal én magamnak semmit nem használtam,
Sokakon mégé esett magam is iol láttam,
Ki büne hogy azon mégé is nem tanúltam.

* 2. Cor. 12. ** Boetius *** Eccli. 30. **** D. Amb. ***** Senec. + Eurip.
++ D. Chrys.

381. Az kiken megh esett, s-békével szenvedték
 1525 Türesnek Istentül nagy iutalmát vötték,
 Békételenségnek hasznát nem vehették,
 Söt nagy veszedelmét mindenkor érzették.
382. Minden féle gonosz együtt szokott lenni.
 Hová szomoruságh szokot bé férkezni,
 1530 Busulások molyok s emberek hohéri,
 Ki tudgyák elménket erőtlenteni.
383. Tarcsátok, s-magatokat megh kémélyétek,
 Erdemetek szerént nőjön szerencsének,
 El telik ideie világon mindennek*
 Hasonlo vége lesz búnak es örömmek.**
- HUSZON ÖTÖDIK RÉSZE.
- Apro kérdésekre való feleletek.
- 1535 384. Emberi Nemzetnek oly nagy puhaságha,
 Tüni hogy éltében semmit nem akarna,
 De mint hogy el kerülhetetlen az oka,
 Kelletlen szenvedni Kéntelenség adgya.
- 1540 385. Isten hogy felelne nékik azt akarnák
 De ki vagj O ember, s-ki akarattjának,
 Engedgyen az Isten, s-kellyen válaszodnak,
 Néked onnat lenni; vagy tüled uradnak.
- 1545 386. Mennyei tanácsot méltatlan vizsgállya,
 Ki magát világban csak embernek tartya,
 Edest nem érdemel hoga izleljen száia,
 Az ki keserüt-is nem kostolt valaha.
- 1550 387. Nyavalyáink, vágyodások, szenvedések,
 Igen tulaidona orvos Istenünknek,
 Hogy az mit használni lát egészségünknek,
 Azzal vészi eleit betegségünknek.
388. Ott látezik orvosnak nagioib mestersége,
 Ha betegnek jayal megh tér egészséghe,
 Kinek szenved teste hamar gyógyul lelke,
 Mint az orvosságznak nincs gyönyörüsége,
- 1555 389. Ugy megh bántodásnak nincsen kedvességhe,
 Megh itattya mégh is egészség reménye,
 Légien hát bántodásnak is el türese,
 Mikor üdvösségnek táplál reménséghe.

* Virg. ** Philem.

- 1560 390. Orvos keze alatt sűtnek és vagdalnak,
Sok kiáltásoddal semmit nem gondolnak*
Mert az orvos nem enged akarátodnak,
Másra vigyáz, s örűl megh gyógyulásodnak.
- 1565 391. Így orvosságidat ne tarts ostoroknak,
Sem büntetésidet eőrök kárhozatnak,
Nyavalyádban szerencsédben tanácsolnak,
Istennek dicséretire fordítanak.
- 1570 392. Isten az kit szeret megh szokta büntetni,
Kit fiának fogad azt is ostorozni,**
Ne fuss ostortul ha kívánsz szerettetni,
Fogadgy bé mást, ha bé akarsz fogadtatni.
393. Christus Menyországot igazaknak adgya.
Csak mint maga vőtte drágábban nem hadgya,
Ostoron, tövissen, gyalázaton tartya,
Keserves halállal kinek nyilt kapuia.
- 1575 394. Isten előtt Iános nagy sereget látá,***
Az ártatlan Báránnak szeme láttára,
Mind feiér stolákban, kezekben szép pálma.
Kik közűl egy válék, ki illy szokát monda.
- 1580 395. Ezek nagy nyomorúságokból érkeztek.
Hát nem győnyörűségekkel dicsekedtek
Mért hogy legh rosszszabbak itt nem büntettetnek
Es az ártatlanok mért vesztegedtetnek?
- 1585 396. Soknak Pharao vétkében vőlt nagy részek,****
Még h is Pharaonak ostori nem érték,
Sem penigh az veres tengerben nem vesztek,
Sokan máigh minden veszéljt el kerültek.
- 1590 397. Régen Izraelt is sokan busították
Eőköt mindaz által kigiók megh nem marták,
Sokan Gyezi undok bűneiben hágtak,
De bél-poklosságtűl nem háborgattattak.
398. Iut nékik fogaknak csikorgatásában,
Nem csuda hogy Isten bűnöst ez világban,
Nyakkal nem hágy esni látogatásiban,
Ha vétkezel kívány esni ostorokban.
- 1595 399. Az kinek esze vész, vagy feie szédelegh
Ugy látczik előtte minden forogh peregh,
Nem láttya hogy látczó dologban nincs vétségh
Hanem hogy veleiét zavaría ürességh.

* D. Aug. ** Heb. 12. *** Apoc. 9. **** D. Chrys.

- 1600 400. Istenre senkinek nem lehet panaszsza,
Hogy reá is egyaránt nem osztott áldása,
Gazdagnak megh hatta hogj eötet táplallya,
Kicsoda lesz vétkes, ha eö el mulattya.
- 1605 401. Gazdagh lészen vétkes mert eö sáfársága,
Illik szegéniéknek eörömet fel osztza,
Szükölködö előtt ne is sugorgassa,
Alamisháának lehessen iutalma.
- 1610 402. Valamint hogj ketten egy ágyban feküsznek,
Paplan Lepedczöben nem jut mind kettönek,
Azért hogj egy másrul el rángatták, s-uették,
Társára vet, mert nem gazda oka ennek.
403. Igy eleget Isten mindeneknek adott,
Kezeit föl nytván minden állatokot,
Eghi áldásival egyaránt megh áldott,
Vallyon ki panaszol hogj néki nem jutott.
- 1615 404. Há fösvény akaria mind el ragadozni,
Kit à szegéniéknek kellenék osztani,
Eöüé nem Istené fogh az vétek lenni,
Kinek véghetetlenek szép adományi.
- 1620 405. Sok féle állatott Isten mért alkotott.
Kinek semmi haszna de ártalma nagy vólt,
Mint némelljékröl szent Agoston igy szóllott,
Es nekünk példában örökösön hagyott.
- 1625 406. Artalmas állatok ostor, vagj áldások,*
Probálnak ostoroznak, vagy iora hozók,
Rettegtetés boszszontás nem mulik rajtok,
Hogj raitunk ne fogigion az Mennyei átok.
- 1630 407. Mire fualkodtat kevélység annyra,**
Régi bolha csipésről hogj légien álma
Szenvednek; Pharahot kevélysége mia
Népevel együtt Isten megh aláza.
408. Meduéket oroszlánnyokat reá bocsáta,
Kiktül eököt csak hamar megh szabaditá
De Legyet bekákot azokra szállita,
Illy rut állatokkal göggért sanyargatta.
- 1635 409. Veszett állatok azért is teremtettek***
Testünk gyarlósága hogj megh esmértesség

* D. Aug. ** Exod. 5. *** D. Hyer.

1627 [A sor melletti utalás eredetileg:] Exd.

Hogy nagyok s kényesnek magának ne tessék
Kicsiny állatoktól is sebesíttessék.

- 1640 410. Mert bűnünk után is kínaink nem szűnnek,
Hogy inkább ellene mondgyunk bűneinknek,
Melljre vágyódásink vissza ne térienek,
Sőt velünk örökös haragban legyenek.
- 1645 411. Mit cselekedhetem hogy nagy szenvedések,
Es nyomoruságok ketté ne törienek,
Barátom, vagy Isten ellen gerieszszenek?
Ha gondolom nem használnak hanem vesztnék.
- 1650 412. De mondgyák fájdalom kemény szokott lenni,
Sőt te igen lágy vagy hanem tudoz felelni,*
Mert szókása szerént ember természeti,
Mindenkor erős vólt, az okatis nemzi.
413. Kinek ereiével ha nem akarsz élni,
S-Isten segítségét magadévá tenni,
Többé senki előtt csuda nem fogh lenni,
Ha lesz csak mitül és kéntelen megh halni.
- 1655 414. Akár mely baitulis ha el nyomattatol,
Igen iol tészed ha nem panaszkodol,
Istentül ugy inkább el nem hagyattatol
Emberektül is méltán nem csufoltatol.
- 1660 415. Ollyan ember baia mint madarak szárnya,
Földtül egek felé ki fel magasztallya,
Mint madár nem röpül kinek nincsen szárnya
Nem üdvözül kinek nincs bua bánattya.
- 1665 416. Ha madárnak tollát mint terhét ki téped
Es azokkal hogy már röpülni könnyited
Nagyon megh csalatol mert á földhöz vered
Add megh néki terhét röpülni segited.
- 1670 417. Hasonlo mind ehez Christusnak igáia,
Valaki örömmel hordozni akaria,
Mely kedves és könnyü ottan megh láthattya,
Mert mint az üdönek nincs mind egy folyása.
418. Nincs mindenkor sem tél sem nyár sem étszaka,
Sem nap, ugy mindenkor embernek sincs Kinnya,
De legyen mindennek szorgalmatos gondgya,
Hogy bánati után eörök nyugodalma,
- 1675 419. Es szomorusági után vigassága,
Szükséges türeisi után vidámságaha,

* Senec.

Lehessen Istentül érdemlett jutalma,
Mennyeknek országa örökös hazája.

- 1680 420. Gyengén nevelt elme szokott rugódozni,*
Mint egyféle barom hám fábul ki rugni,
Nehéz fogiatkozást magában vallanj,
Eöörömet bánattal egyaránt viselni.

HUSZON HATODIK RESZE.

Eöldözéseket békével türni méltó.

- 1685 421. El Kerülhetetlen szenvedés ne érje
Kinek á keresztisénségben vagyon része,**
Aitatos embernek vagjon szenvedése,
Mert az üdvösségnek tellies reménsége,
422. Miért ölte megh Kain Abelt attiafiat?
Cselekedetinek tudta igaz voltat,***
1690 Az ki nem követi bántya gonoszokat
Ki lehet ki téged szüntelen háborgat?
423. Kit gonoszúl élöt sértegetz, iol élne?
Türéssel bajt vini menniünk bár sietve;
Hogy kinek futásban légyen nyereséghe,
Együtt futo társát szükséghe meg előzze.
- 1695 424. Nyomoruságh embert mindenütt követi,
De türve szaladót sohul el nem éri,
Ha fogna előtte békételen futni,
Hamar, s-esztelenül kellenék el fogyni.
- 1700 425. Oldözést szenvedünk, mégh is el viselljük,****
Békével nem türue terh alatt töretünk.
Bününk bocsánattyát ostorral vehettyük,
Mert Christus azt mondgya: eötet mért öldözzük?*****
- 1705 426. Szolgait nem kérdi, szenteit nem kérdj,
Hogy meri valaki eököt haborgatnj?
Csak ne igiekezzünk Istentül megh válni,
Könyü leszen minden öldözést viselnj.
- 1710 427. Kivel edgyütt Christus nem lehet egyedül,
Vigiázzunk, s-emberért könyörögiünk szentül,
Eördögh ellen imádkozzunk, s-mondgjuk sziubül+
Ember tapodott megh Vr Isten köniörülj.
428. Erötlen emberen boszszu állás semmi,++
Kit dühös haragra eördögh tud kisztetnj,

* Ovid. ** Hier. op. *** Gen. 4. **** 1. Cor. 4. ***** Act. 9. + Psal. 55. ++ D. Amb.

Kiktül nyomattatván Izraél faj,
Annál inkább kesztek nőnj szaporodni.

- 1715 429. Mert ugyan is nagyob Urunk segítsége,
Mint rut eördögöknek minden ingerlése,
Es noha Istentül vagyon engedelme,
Nem hadgya fiait Isten eő kedvére.
430. Mert az igaz Isten övéit ideigh,*
1720 Engedi nyomorgattatni nem sokáigh,
Altalkodtak bünét nevedekni végigh,
Magok miatt feiek veszszen eörökkétigh.
431. Az mi vadon erdőkben szokot termeni,
Házi eledelnél iob izü fogh lennj,
1725 Kiváltképpen ha fogták ebek is üzni,
Melytül hevitetvén tud gyengéb is lenni,
432. Mások csufot vereséget is szenvedtek,
Sokan nagy rabságot tömlöczözést türtek,
Kire méltatlannak világot itéltek,
1730 Artatlanságunk iele ti sok vétketek.
433. Söt boldogságunk is mert megh boldogithat,
Christus tanítását halliad mire oktat,
Boldogok az kiket csak ember szidogat,
Eörülljenek, Menjben mert iutalmok maratt.
- 1735 434. Attyafiai közt azt iobban szereti,**
Kit magához kíván hasonlóvá tenni,
Engemet öldöztek, öldözést szenvedni,
Kell hát tinéktekis egyenlővé lenni.
435. Nyilván kevés szorult áitatosságh abban,
1740 Kinek része nincsen nyomoruságokban,
Ha részünk nem leszen apro kin vallásban,
Részünk leszen tartok eörök kárhozatban.
436. Dicséretre méltó büntetések haszna,
Ki büneink mérgét tölünk meszsze hajtya,
1745 Dér alatt gyümölcsöz aratások magva,
Lacedaemoniának volt oly szokása.
437. Innepe napia vólt ostorozottaknak,
Iffiakat mikor attyok sanyargatták,
Es az Templom előtt megh ostoroztatták,
1750 Kedvesb gyermekeket arra méltoztatták.

* D. Greg. ** Heb. 12.

1745 gyümölcsözö

438. Az kit szeret, s-kedvell Isten megh engedj*
 Hogy vesztegettekk, söt kit bé fogadni
 Akar fiúságban, szokta ostorozni,
 Atyai kezével, s-olykor simogatni.
- 1755 439. Valakik nincsenek ember munkáiában,
 Nyilván torkigh ülnek eördögh kinnyaiban,
 Nincs semmi szerencse olyan nyavalyában,
 Ki bünej köztis élhet bátorságban.
- 1760 440. Boldogok valakik öldözést szenvednek
 Az igasságh miatt, mert bizonnal eövék
 Mennyeknek országa, honnét ki nem esnek,
 Az igasságh alatt minden iok értetnek.
- 1765 441. Az illien szenvedés megh koronáztatik,
 Igassághnak ielével bélyegeztetik,
 Az ki véletlen halálra ítétetik
 Kiben méghis semmi félelem nem látczik,
- 1770 442. Söt mindent békével tür az mi történik,
 Itélem Martyrnek nyilván tartathatik,**
 Senki büntetéssel Mátyrrá nem válik,
 De szenvedésivel bizuást annak látczik.
443. Martyroknak vagyon nagyob dicséreti,
 Halálának okát ha békével türi,
 Mert azt kinnyainak neme kissebėti,
 Az kí öldözésit oknelkül nem türi,
- 1775 444. Azzal üdvösségét soha el nem nyeri,
 Ne türyön mint Tolvaj el kell távoztatni,***
 Vagy kí máséra vágj, méltó el kerülni,
 Erdemmel dicséretit, iutalmát veszi.
- 1780 445. Kivált képpen ha ugy fogh türni szenvedni,
 Hogy inkább bünein akarion bánkodni,
 Kikben giarloságból, tanált volna esni,
 Mint kinnyain, kiket kéntelen szenvedni.

HUSZON HETEDIK RESZE.

Türy böcstelenséget, s-ragalmazásokat.

- 1785 446. Solinus szovait ha melto el hinni****
 Sokat látot ugy mond nyelvetlen születni
 Plinius ezt kezdi másut bizongatni
 Mondván vannak feöldnek mégh olyan népei.

* Heb. 12 ** D. Aug. *** D. Greg. **** Solin.

447. Kik minden száí nélkül szoktak születtetni
Fogyatkozásokat orrokkal toldani
Mellyen lélegzetet eleget kel venni,
1790 Külömben világon nem lehet el élni.
448. Pythágoras bölcsnek kedves Tanítványi
Még h előtt Esztendőknék elmúltak forgásy
Kinszerítették mind halgatva tanulni
Addigh szabad nem vólt, csak egyetis szólni.
- 1795 449. Nékünk emberek közt vagy on maradásúnk
Kiknek ros z nyelvekkel sokszor mardostatunk
Világhban sem lehet elégh tágh szállásunk;
Hol gonosz nyelvektül ne háborgattassunk.
- 1800 450. Mert eök az Egekben le tévén szájokat*
Világhban nyelvek minden határokat
Bátran káromollyak meny ei szolgálakat
Menny ei szentekre tartották szájokat.
- 1805 451. Es feöldnek szenteit nyelvek sanyargatta**
Seött. Isten felöllis fakattak gonoszra
Melybül okot vévén hasonlo gyanúra
Sokan vetemettek ily veszet mondásra.
- 1810 452. Mit tudhat az Isten emberek dolgában
Tudomány leheté vallyon magosághban:
Ha azért így szoltak csak megh átalkodván
Isten nagy joságit ingyen sem gondolván.
453. Felöled nyomorult bünösrül halgatnak
Véledé? s-nem inkább világh szerte szolnak
Bátran s-akarattyok szerint rágalmaznak.
Megh köövetésedröl nemis gondokodnak.
- 1815 454. Ha Istent Urunknak és Attyanknak tartjuk
Békességes türest el ne távoztassunk***
Mert Fiakhoz nem illik hogy el fájlyunk
Ha edgyütt minyájan üdvösségre vágyunk
- 1820 455. Hogy türhes továbbis sokat illik türni
Rágalmazoidnak boszujára lenni
Mellyet eök szenveduén nem fogh keduek telnj
De te szenvedésed néked fogh használni
- 1825 456. Hogy szerit tehessed Patientiának
Arra nagyob hasznát veszed halgatásnak
Enged szám szollásban örzö lakattyának,
Alázatos, néma löttem az joságnak****

* Psal. 72. ** Secundum Chaldeum *** Libri de bono pat. **** Psal. 38.

1800 határokot [A rím miatt jav.]

- 1830 457. Idegen nyelvekre megh kel siketedni
Eördögh nyelven szokván rágalmazok szolni*
Nem keresztyén nyelven rolunk beszélgetni
Mellyet keresztyénnek illendő nem tudni.
458. Ugyanis emberek szoktak haragudni,
Haragot keresztyén megh tud zabolázn**
Ki minket szollástúl mint egy baira hini
Nem restel s-magához hasonlóva tenni.
- 1835 459. Ha néki megh felelsz fejedre neveled
Ha penigh csak halgatz mongiak megh vetetted
Christus Mesteredet szükséges követned
Az rágalmazókat ugy nem ellenzened.
- 1840 460. Kit midön szidnának eö nem szitkozodot,***
Es mikor szenvedet sem fenyegetödöt,
Tuddé ellenségnek természet mit hozot?
Eléb haragyanál nagyon átkozodot.
- 1845 461. Ugyanis csak rossz embernek tulajdona,
Hogy rut morgásival társát baira hija,
Hasonlo morgásra hogy eötet birhassa
Es kivánt veszélyekben nyakkal fordítsa.
- 1850 462. Christusson Pilatus csudálkozik vala
Hogy sok vádokrás csendessen halgatna,
Halgatással vádot eö nem bizonnittya,
De feleletivel életét fogyattya.
463. Ezeket ha dücsösséges Urunk türi,
Hát bünös micsoda orczával kerüli
Rágalmazásokban halgatás mennyei,
Fognak foggal senki nem tudot használni.
- 1855 464. Társát ki akaria szoval sértegetni
Szükséggh azon szótul sérelmet szenvedni
Magának is, mert ha végét nem szemléli,
Ellenségét, magát, egy veszélyben éiti.
- 1860 465. Ki felebaráttját akartva gyalázza
Jövendöre téshi eö magát adossá,****
Rágalmazó nyelvtül Egh magát el zárja,*****
Halgatás te néked Egeket megh nyittjá.
466. Bolondok, mert minden ok, s-ész ellen szólnak,
Es csak boszszujoktul arra inditnak,+

* Caelius ** D. Hier. *** 1. Petr. 2. **** Prov. 13. ***** Basilius + Seneca.

- 1865 Söt Cáto igazat mond haragosnak,
Mert véli ideigh tarto bolondoknak.
467. Az haragh nem egyéb rövid bolondságnál,
Illetlen szurkálni égő tüzet kardal,*
Elephánt nem gondol apro állatokkal
1870 Diszno röhögésre lábánis alégh ál.
468. Az egeret látván kit legh fellyeb utál,
Megh indul, s-mérgében nem hinnéd mit csinál
Okos embereket méltán ki ki csudál,
Hogy sokszor ok nélkül vannak indulattal.
- 1875 469. Azt mondgya Seneca: bolondságh bennetek
A haragh, kik mitis nagynak lenni vélték,**
Világh biro Sándor midön haragudnék,
Aristotelestül néki javaltaték;
- 1880 470. Rágalmazokat hogy csak semminek tartsa,
Senkit rosz nyelveknek nem hat megh ártalma***
Csak magát azoknak köz társul ne adgya,
Halljad szollóinak mit felel Seneca.
471. El hittem magokrol nem rollam szollanak,
Az kik is jól szolni soha nem tanultak,****
1885 Nem az mit érdeMLEK hanem mihez szoktak,
Azzal minden jámbort bátran rágalmaznak.
472. Némely ebnek is olyan tulaydonsága,
Hogy embert szokásbul gyakrabban ugattja,
Mint haragbul; méltó dicséretnek oka,
1890 Ki sértegetőit szájára bocsáttja.
473. Antigonust midön háta meget szidná
Tábora közt edgyik feslett katonája,
Csak hirtelen rájok sátorát megh nyitá,
Külömben felöle ne szolyon megh hagyá,
- 1895 474. Nem szokot hirtelen haragra gyuladni,
Könnyen mindeneket ha nem fogsz el hinni,
Kj könnyen hiszen megh fogh kissebbitetni,*****
Azért is nem méltó mindent hamar hinni.
- 1900 475. Sokanis hazudnak hogy megh csalhassanak,
Olykor szépen szolnak, de gyakran változnak,
Az hallomást néha külömben hordozzák,
Az szok végét viszszejára magyarazzák.

* Aristot. ** Seneca. *** Aristot. **** Seneca. ***** Eccli 19

- 1905 476. Artalmassab távul követség hordozó,
Mintha közel vólna téged rágalmazó,
Ne légy mindeneket nagy eörömmel hallo,*
Uyságokat néző, s-untalan vizsgáló.
- 1910 477. Sok féle bántások mulnak-el mi túllünk,
Kiket tudatlanul magunkra nem vészünk,
Söt megh haragudni mikor nem akarunk,
Sok helyen mod nélkül bár ne vizsgálodgyunk.
478. Szükséggh ravazságnak czéllyául tétetni,
Okosnak engedni bolondokat szánni,**
Szünnyék meg à vétek, hireis fogh szünni,
Ha igaz nem léssen nem fogh illehetni.
- 1915 479. Rágalmazó nyelvnek mi léssen gyümölcse,
Nagy jutalmát vészi békével türöje,
Dücsösségessé sérelem szénvedése
Halgatással, mint gyözedelme feelve.
- 1920 480. Midön azért minket mások rágalmaznak,***
Adgyunk helyt szivünkben Christus szavainak,
En dücsőségemre gondgya vagyon másnak,
Kiket megh itéli lattára világnak,
- 1925 481. Minden állatoknak fene természetit
Emberi természet könnyen meg szelédit,
Emberi nyelvet senki jobbra nem fordit,
Mellyel az emberi elme soha nem birt.
482. Csendes boldogságh is szerit nem tehette,
Fogaknak fulákit hogy el kerülhesse:
Az mi nem jobbulhat békével türése,****
1930 Ha szomnak hitelt adcz, leg nagyob szerencse.
483. Mert ugyanis nékem legh jobban fogh esni,
Ha velem én Vram paisul fogh élni,
Söt nem is átallom magamra vállalni,
Valamjt tehetnek gonoszok nyelvei.*****
- 1935 484. Rajtam boszszujokat töltsék káromkodok,
Csak ne legyen az Vr nékik fel tött czélyok,
Söt mindenek előtt kérkedve igy szollok,
Eörömmel éretted halált szégyent vallok.

* Plutar. ** Seneca. *** D. Greg. **** Seneca. ***** D. Bern.

1921 dücsögemre

HUSZON NYOLCZADIK RESZE.

Apro sérelmekért nem jó boszszút állni.

- 1940 485. Boszszu állás tudgyuk hogy minket nem illet,
Hanem az hatalmas és nagy igaz Istent,*
Ki boszszu állással mindeneket rettent,
Azon meg is menthet, ki meg is büntethet.
- 1945 486. Ha magát barátod azzal ajánlaná,
Ellenséged bizd reám jüijön velem baira,
En fegyveres lévén alkalmasb harcra,
Mint te fegyver nélkül, bár ez világh lássa.
- 1950 487. El hiszem csak könnyen tennéd akarattyát,**
En vagyok ki szived minden ügyét, baját
Itélni akarom, s-boszszulni fajdalmát,
Es ellenségednek megh törni hatalmát.
488. Boszszu állásidat bizd csak a nagy Urra,
Megh lád hogy azoknak nem lesz semmi hejja
De igen jól megh lásd nyelved azt ne mondgja;
Rajtam boszszu álló, tölem azont várja.
- 1955 489. Nagy irgalmasságot szolgáltato Isten,**
Békével türokrül nem lesz feledékeny,
Nem hadgya boszszu állókat itéletlen,
Sem penigh rágalmazókat büntettetlen.
- 1960 490. Szent István könyörgöt Urát kérvén arra:
Kinnyát nékik vétkül ne tulajdonitsa,****
Ily szavai között lelkét ki bocsátá,
Es lön szenvedésnek eörökös példája.
- 1965 491. Igaz nyugodalma, s-boldogh lehet álma,
Az ki ellenségét Istennek ajánlya,
Boszszu állás késik némely azt kiáltya,
Mellynek igéreti nem halad sokára.
- 1970 492. Akár mely dologis késő nyavalyásnak*****
Rövid esetek is látczanak hosszasnak
Nem lehet betegnél helye kivánságnak,
Nehéz eleget tenni akarattyának.
493. Kik néked szolgálnak serénséggh van benne,
De néked későnek látczanak és restnek,

* Psal. 93. Deut. 32. ** Hier. 5. *** Psa. 102. Eccli. 28. **** Actor. 9. ***** Psal. 36.

1949 a arom 1950 megk

Mert tulajdonsága kényes betegségnek,
Ne haragudgyál lesz vége rövidségnek.

- 1975 494. Bizd magad Istenre minden hamar léssen,*
Kinek ígéreti van mindenkor készen,
Bánik mindenekkel ígen szép csendessen.
Fel tött czéllya lévén senki el ne vesszen.**
- 1980 495. Kezeid szelidek, fene akaratod,
Ennek valóságát érzi minden tagod
Ezt vagy azt követvén ellenség megh tapod;***
De nem bátorságos arról gondolkodnod.
- 1985 496. Emlekezeteis mert indit haragra.
Job ha szemeidet veted Menyországra,
Ígéreti szerént Isten bé fogadgya
Lelkét, valakinek szenvedését láttya.
- 1990 497. Ki szokott nagy vizen gyakran hajokázni,
Bátorságosb fel felé, vagy partra nézni,
Mint sem viz folyássin szemét feleyteni,
Hogy megh szédülvén ne kellyen belé esni.
498. Így boszszu állások hogy el ne birjanak
Job hogy Isten felé szemeid járjanak
Mint sértő ellenségeknek ártassanak,
Rendi nem az lévén Isten tilalmának.
- 1995 499. Boszszuságok olyanok mint folyo vizek,
Az Eghben, vagy mikor megh halni készülnek,
Valakik állani boszszut igyekeznek,
Elő ellenségtül ingyen megh gyözetnek.
- 2000 500. Kik nagy dücsösséget ez földön keresnek,
Mennyei szemeket magokrul el vetnek,****
Fenekét teli hordónak vagy edénnek,
Kongasd és nem hallod ötet reszegőnek.
- 2005 501. Ha üres fogh lenni megh hallod zengését,
Az ki el nem veszi ferfi keménységét
Békével, s-halgatva türi szenvedését
István ellenségért nyujtá s könyörgését.
- 2010 502. Pogány Diogenes midön kérdeztetnék,
Emberek közt vallion kicsodák nemesbek,
Felele, kik rágalmazást megh vetették,
Mert legh nagyob türot nemesbnek ítéltek.

* D. Aug. ** 2. Petr. 3. *** D. Aug. **** D. Ambr.

503. Mennél ki legh nagyob engedelmeskedni*
Túd, s indulatokat emberséggel türni
Hatalmas Császárhoz ugy nem illik semmi,
Mint boszuságokrul megh nem emlekezni
- 2015 504. Boszszú állás embertelen embert illet,
Ugy az engedelem jo vérü fejdelmet;
Isten szánakodva mutogat kegyelmet,
Nem hadgya heijába senkinek érdemét.
- 2020 505. Az haragh rövid bolondsághoz hasonlo,**
Ki ha sokáigh tart unalomra méltó,
Artani kívánni bolondságra valo,***
Keresztyén emberben nem lehet állandc.
- 2025 506. Abigail biztában javallya Dávidnak
Hogy megh engedgyen gonosz akaroinák,
Mivel az nem lészen oka boszszujának,
Sem kegyelmes Ura botránkozásának.****
- 2030 507. Ha valami szádnak igen jonak tetczik,
Az kitül gyomrodban nagy csömör származik,
Honnét annak gözi fel ökröndöztetik,
Az mi ember gyomrátul nem jól nyeletik.
508. Szerencse némelynek boszszuját álhatni,
Az ki észet nem tudot okosságban venni,
Eletnél boszszontás kedvesb szokot lenni,
Az ki sok roszban nem átallya merülni.
- 2035 509. Melly is jo léleknek nemzi sohaitását,
Alkalmatosságát sok féle fáidalmát,
Mint David Šaulnak el vágta palástyát,*****
Boszszujából, látván nyavalyásnak álmát,
- 2040 510. De szivét Davidnak nagy bánat el fogta,
Hogy Saul palástyát boszszubol el vágta,
Mellyért szép vénségét hideg sanyargatta,
Hogy cselekedetit el nem halasztotta.
- 2045 511. Botránkozás rövid de éles kövecske,
Az kibül származik lábaink sérelme,
Igy sokkal nehezeb ellenséged ügye,
Mert boszszu állásnak lészen veszedelme.
512. Szent Pál jelen vólt hoga szent Istvánt kövezték,
Es egy akarattal eö is kövezteték,+

* Ovidius ** D. Basil. *** Ausoni. **** 1. Reg. 20. ***** 1. Reg. 24. + Actor. 22. 2. Cor. 11.

- 2050 Bűne büntetlen ottis nem hagiaték,
Véledé kik rágnak megh nem büntettetnek?*
- 513: Halljad, bár csak mi kevéssé gözzed várni,
Bűnnek büntetését megh fogod láthatni,
Boszszú állók fognak nagy boszszút szenvedni,
Választottak közül eggijg ki rekedni.

HUSZON KILECZEDIK RESZE.

Szenvedni mért kellien több okait mondom.
Kellé boszút álni azt is elő hozom.

- 2055 514. Kiki gialázattiát örömmel türheti,**
Ha tudgia miatta másnak mit kel türni,
Csak te ne resteld másnak csufiát szenvedni,
Istentül fogh könnieb itéleted lenni,
- 2060 515. Az hires Bálác Moabiták királlya,
Midön az nagy heginek teteién állana***
Honnét az Istennek népeit megh látá,
Igen álmélkodván imez szókot mondá,
- 2065 516. En vallion azokra mint mondhassak átkot,
Kiket Isten soha maga nem átkozot,
Pirongatásokra sem ád akaratot,
Isten kiket soha megh nem pirongatot.
- 2070 517. Gondolkodgiál te is kit Isten megh áldot,
Es setétségnek hatalmábúl ki hozot,
Az Keresztségh által piros vért is ontot,
Töled noha talám sokszor megh bántódot.
518. Mihent igaz szivel bünödbül ki tértél,
Azonnal Istennek kegielmében estél,
Ugyanis Baalámnál rosszszab nem lehattél,
Kinek példájával soha nem élhattél.
- 2075 519. Egy Pharisaeus, és egy Publicanus vólt,****
Publicánus Bünben eggiet sem tagadot.
Azért büneiben sokat is le mosot,
Bün emlekezete szerzet bocsánatot.*****
- 2080 520. Igen nagy ellenségh nem akarattyával,
Barátunk let ingien minden boszszujával,
Ki békével türve érkezik sok joval,
Es veszedelemben nem hagi esni niakkal.†

* Psal. 90. ** D. Greg. tomi. in Ioanem *** Num. 23. **** Luca. 18. ***** D. Chry.
† Basilius.

- 2085 521. Nagy részét azoknak Dávid megh vállotta,
Kikkel háta meget Semei gyalazta,
Csak békével türve jól tehetet róla,
Mellyért Semejnek vólt nagjób boszszúja.
- 2090 522. Így néked is által uton fogh használni,
Csak boszszúságidot akard mértékleni,
Legh nagjób dücsösség h lelünk esméreti,*
Ártatlanságunknak élő bizonsági.
523. Bolondokot kedvek szerint szólni hadgiuk,**
Midön Martyrokká vas nélkül lehetünk.
Szenvedést lelkünkben ha megh oltalmazzuk,
Es Urünk példáját szemünk előtt tarttiuk.
- 2095 524. Az ítélet szerint kiknek nem kell vala,
Nagi keserüségnek pohárát megh innia,***
Iván iszszak, s-te mint maradcz ártatlanná?
Kit ne illethessen másoknak pohára.
- 2100 525. Ki fölöttéb engedcz gyöniörüségeknek
Nem lehet kedvedre lenni mindeneknek,
Akarod ne légien vége niereségnek,
Mert nehéz pohár itallya nieldeklödnek.
- 2105 526. Kit ellenségink által maga nyuit Isten
Ki ellen támadván fejed olljan lészén,
Mint valamely kinlo nehéz betegségben,
Kinek orvosság is csömör szemeiben.
- 2110 527. Arra vigiáz Kereszt Fán ki függöt érted,****
Kiért soha boszszút senkin nem tétetett,
Szived boszszúállást mégh is nem feleithet,
Hogi példája lenne türésnek, szenvedet.
528. Nem jo gonoszért is gonoszszal fizetni,
Sött inkább szeretni s-értek köniörgeni,
Istennék mondhassa lelked esméreti,
A dtam s-adgi; engedtem, méltó hát engedni.*****
- 2115 529. Ez úton érdemre lehet engedelmed,
S-boldogságra csak az pohárt megh ne vessed,
Melybül következik örök üdvösséged,
Mert addig egészszen nem telhetik kedved.
- 2120 530. Biráknak régenten Istentül hagiatéék,+
Hogy mindennek bünét egiaránt büntetnék,

* 2. Cor. 1. ** Iobi 16. *** D. Greg. Serm. 46. **** D. Aug. ***** B. Caesar + D. Tho.

De boszszuállásnak jele se látczanék,*
Hanem igasságnak végét czéllúl vennék.

- 2125 531. Magános embernek penig megh vólt hagiva,
Hogy ne igiekeznék rút boszúállásra,
Vgianis Vr Christus azt soha nem mondta;**
Hogy ki jobb kezünköt ütni megh tanállja,
- 2130 532. Bal kezünköt njuitsuk; hanem á másikat
Tulaidon kezünköt, ugy mint à jobbikát;
Nem illetve soha bal kéz igazakot,
Sem lágy és púha sziv erős férfiakot,
533. Illetlen ütésnek bal vállat tartany,
Illendöb mindenkor jobb vállát nivtani,
Abbúl nagy erőnek tetczhetvén jelei,
Es szeléd elméknek szenvedö kességí.
- 2135 534. Mely gonoszt nem gondol sértegetö ellen,
Job nem balog szivel Istenéhez téríen,
Kik öket átkozzák áldván és dicsérvén,**
Mert nem lehet nagyob érdem az életben.
- 2140 535. Fejdelemnek elég boszszúját áihatni,****
Nem szükség, s-íletlen azt véghez-is vinni;
Jobban tudgia Isten, kitül lehet s-menny,
Lehetség s-tehetség kinek adomány,
- 2145 536. Kit tölünk emberi félelem ki vészen,*****
Jobb hogi Ur Christusnak szerelme serkentsen,
Határrúl és harcrrúl se légi feledéken,
Hol ember türeessel giözedelmet vészen.
- 2150 537. Az Olympiai harcok ékessége,+
Rosz erkölcsbül állot s-vólt az nyeresége,
Christus mezeinek különböz törvénie,
Vertnek, nem verönek lévén giözedelme.
- 2155 538. Ctesiphonhoz megh lásd hogi ne légi hasonló,++
Ki felöl Plutárchus íria, vólt fel rúgó,
Hajos, szelet látván hogi ártalmas s-zúgó,
Evedzöje s-vitorlája is hailandó,
- 2155 539. Seréni gondot visel hogi vizben ne veszzen:
Azon utat adgia mi Urunk elönkben,
Roszszal nem gondolva égh felé evezzen:
Hogy boszszúk habiai ne eitcsék veszéliben.

* Levit. 19 ** D. Hier. *** 1. Cor. 4. **** Adrian ***** D. Aug. + D. Chry.
++ Plutarc.

- 2160 540. Kellemetes ember ki tud köniörülni,*
Akarván Istenét közeleb követni,
Ki boszszú állásban nem tud giöniörködni,
De boszszú állóknak sem szokot kedvezni.

HARMINCZADIK RESZE.

Vakmerö itéletet békével türiük.

- 2165 541. Elsöben is nem utölsö emlekezet,
Miota à széles világh teremtetet,
Hogy kiváltképpen szent és jo embereket
Rosz emberektül érdekel bal itélet.
- 2170 542. Abelt gonosz Cain vakmerön szöllotta;**
Ugy Jacobot Esau szabadon gialázta;***
Josephet itélte minden attiafia;****
Moises is Néniétül magát nem óhatta.*****
543. Samuel Annjárül vakon itélt Héli,+
Igy Dávidrül Saul éppen azont véli,++
Amant Mardoehaeusnak mariák fogai,+++
Üdvözitönk felöl sem tudnak halgatni.
- 2175 544. Kire szent Lukácsnál nagi panasz hallatik,
Keresztelö János az ki bort nem iszik,++++
Jelen van, ki soha kenyeret sem eszik,
Mégh-is vakmeröjül ördögösnek vélik.
- 2180 545. Ki eszik és iszik az embernek Fia,+++++
El jut, ki töletek imez szökot hallja,
Eh farkas, bor ivo bünösök baráttja,
Nijlván valo bünösöknek párt fogója.
- 2185 546. Valljon mivel vagi jobb Abelnél, Jácobnál,
Josephnél, Moisesnél, Dávidnál, Christusnál,
Feeld; nem vagiok jobb régi Atyaimnál,⊕
Nem mehetnek tovább világh határinál.
- 2190 547. Vakok és mindenkor vakok vezetöj,⊕⊕
Festéknek mi völtát vak megh nem itéli,
Hasonló itélet elöttem csak semmi,
Minémüt szoktanak felölünk mondani.
548. Minémüek vagiunk arra kel vigiázni,
Mindent férre tévén igasságra nézni,⊕⊕⊕

* Psa. 111. ** Genes. 4. *** Gen. 27. **** Ibid. 37. ***** Num 12. + 1. Regum 1
++ Heli. +++ 1. Reg. 18. Esther 3. +++++ Mat. 19. ++++++ Ibidem. 1. ⊕ Reg. 19.
⊕⊕ Mat. 15. ⊕⊕⊕ Nazian.

Az megh ítélőtül tartozunk szenvedni,
Az megh íteltettek tudgianak halgatni.

2195 549. Fogadgiuk megh nagy bölcs Seneca intését,
Lelkünk ismérétenek tegiünk eleget,
Csak semminek tartsuk világban hirt nevet,
Ki nem vigasztalhat, nem is üdvözíthet.

2200 550. Ha Cato, Cicero felölem így szólna,
Caelius, vagy két Scipio rágalmazna,
Azon megh indulni talám méltó volna.
Rosznak nem tetczeni dicséret summája.

2205 551. Csufis oly birotúl várni sententiát,
Ki latornál jobban megh érdemli sulliát,*
Mondgia bár ki ki magára sententiát,
Poenitentiát illetöt, nem halálát.

2210 552. Ha téged nem furdal lelked isméröti,
Ember itéleti tudgiad hogy csak semmi,
Mert summája szokot minden jónak lenni,**
Ki nem hadgia lelket bünökben fertezni,

553. Világon mi nem fél? Biás azt felelte:
Csendes jó léleknek nincs soha félelme,
Söt ember szívének szüntelen öröme,
Atkozódást szenvedni jot cselekedve.***

2215 554. Xenophon azt szokta völt bölcsen mondani,
Nehéz olyan dolgot csak megh is gondolni,
Kiben fogiatkozás ne találion esni,
Es az irígy nielvek megh ne tudgiák szolni.

2220 555. Akár mitis nehéz végezni oly bölcsen,
Ha csak keveset is hoga abba ne vétsen,
Emberek bal itéletiben ne eítsen,
Noha Menjországbán érdemedre léssen.

HARMINCZ EGIEDIK RESZE.

Gonosz embereknek eö társalkodása és veszekedési,
szenvadásünk czéllya.

2225 556. Rebeka mehében mind két kiseded fiak,
Egimásban ütözvéen meg nem álkhátának,****
Azont kel türni az Anya szent Egiháznak,
Hol két féle nép magok közt hasonlanak.

557. Ugy mint az kevéljek és alázatossak,
Tiszta életüek, és végigh paráznák;

* D. Aug. Libri de remedio fortunae. ** Iuvenal. *** D. Bern. **** Gen. 25.

- 2230 Mostani üdöben ritkán tanáltatnak
Kik Christus Urunkot nielvel káromlanák;
558. De kik életekkel igen sokan vannak;
Kik magokot pörnek, s-vezödésnek adgiák,
S-noha társaságok látczik unalmasnak,
De nagi érdemekre vélem által útnak.
- 2235 559. Es ki elsöben is Abel akar lenni,
Békével sok Caint fején kel szenvedni,
Ki penig Dáviddal akar szenteltetni,
Olljan öldözököt mint Saul kél türni.
- 2240 560. Latrok közt is jámbor szokot fénieskedni,*
Mint rosa tövis közt szépen illatozni,
Sött latrokkal jámbor ha fogh társalkodni,
Ottan büneibül kintelen tisztúlni.
- 2245 561. Az ki megh nem veti hogy eö megh vettetik,
Es köz néptül soha megh nem csúfoltatik,
Szerencsétlen, s-boldogságára sem válik,
Megh vetést megh vetni elsöben is illik.
- 2250 562. Jók világon laknak más ember házában,
Az gonoszok penigh mint tulajdonokban,
Világh giöniörködik maga fiaiban,
Ha nem kételkedünk Christus mondásiban.
563. Akár ki jobban él tulajdon házában,
S-bátrabban mér szolni mint idegen hazban,
Feniegetni s-parancsolni határookban,
Semmit nem is szenvednek tulajdonokban.
- 2255 564. Idegent házokból kénseritik futni,
Csak föl tátanijs száját alégh meri,
A' szegényi jövevéni kéntelen halgatni
Ha gazdája miá el nem akar veszni.
- 2260 565. Ugyan-is nem csuda, mert nem ház cselédi,
Azért kéntelenek mindent el szenvedni,
Igy gonosz a' jambort világban öldözi,
Nem szünik akarván kétséghben ejteni,
- 2265 566. Az mint bizonitják Christusnak szavaj;
Hogi az eö szent Országa nem ez világi,
Kiért-is akartak vakmerön öldözni,
Valakik hiveit szokták vesztegetni.

* D. Greg.

- 2270 567. Menniekben semmiék nincsen gonoszoknak,
Ne légien é földön semmiék hát jóknak,
Világi jókkal ne vigasztaltassanak
Inkáb viszszejával szomoritassanak.
568. Hamis az igazat oly igen gyűlöli,
Nem hogy jobbulását, éltétis ellenzi,
Es mennél émez jobb, nagioib terhe néki,
Soha nem-is szünik azon munkálkodni.
- 2275 569. Miképpen eötet is hamissá tehesse,
Vagi árniék világbúl éppen ki veszthesse;
Melliel Istentelen kedvét bé tölthesse
Alnok csalárd mérget azzal engesztellie.
- 2280 570. Megh lásd az öldözés hamissá ne tegien,
Hamisság munkája hogy el ne térítsen,
Es hoga farátságok kedvekre ne légien,
Ióságod öldözést békével szenvedgien.
- 2285 571. Az ki gonoszok közt jól tud cselekedni,
Méltán nagi dicséretre méltó fogh lenni,*
Ugyanis embernek nagioib dicséreti,
Gonoszok között is szentül maradhatni.
- 2290 572. Búza szórás előtt poliva nélkül nincsen,
Emberben gonoszság fészket hoga ne verien,
Gonoszok társasága nélkül ne légien,
Abbul több s-nagioib jót származhatni véllien.
573. Ez életben nagioib csuda mi lehetne?
Aristippus ez kérdésre megh felele:
Kjnek latrok között veszedelmes élte,
Méghis jámborságbúl nincs ki rekedése.

HARMINCZ KETTÖDIK RESZE.

- Ellenségink többet ártanak magoknak,
Melliek nagi okai szánakodásunknak.
- 2295 574. Vnicornis veres színnek útálója,
Midön vadászokat vörösben láthattja,
Futva megien szemben hoga el fogiathassa;
De vadász ha magát fa mellé vonhattia,
- 2300 575. Ez oktalan állat fában üti szarvát,
Kinél fogva reked, s-elveszti hatalmát,
Megh foghattja vadász mint tulaidon rabiát
El töltheti raita minden akaratiát.

* D. Greg.

2279 Megk 2300 eleveszti

- 2305 576. Erre tanít minket Amánnak példája,
Mardocheussal vólt egy akasztó-fája,*
Kit veszedelmére annak csináltata,
Azon fára eötet Király akasztatta.
- 2310 577. Kardal ki követ vág kargiát sértegeti,
Es ha kösziklában nyjlait ereszti,
Abban megh ütközvén Urát eléb éri,
Ha vak szerencsére magát el nem rejti.
578. Így ellenkezési minden ellenségnek,
Ha türéssel minket körül véve lesznek,
Haborगतók ellen arczal vissza térnek,
Nagyob részét érzik érzékenségünknek.
- 2315 579. Az ki megh bánt téged igen örül annak,**
Ha fáidalmat szerez minden tagiajdnak,
Mert az megh bántó fél azt tartya kinniának
Ha kinniát nem láttia töle bántottaknak.
- 2320 580. Sértegető félnek nagy bestelensége,
Tölök sérülteknek csendes szenvedése,***
Muraena éltének kívánatos vége
Nincs; ellenségének ha nincs veszedelme.
- 2325 581. Testet ellenkező dolgok saniargattiák,
De az gonoszságok Lelkünköt rothasztják,****
Szenvednünk kel Isten ítéleti hozták,
Kik az gonoszságnak nyilait el rontiak,
- 2330 582. Ez világon semmi nem árt az igaznak,
Ki tikteket illet Isten hatalmának,
Eri szeme féniét, és méltóságának;
Sértödés anniyval tartatván nagioznak,
583. Mentül nagiozb s-felsőb emberen történik.
Betegnek halálra vált dolga nem látczik,
Valamég szemétül képe nem reitezik,*****
Lelkeis testétül addigh el nem válik.
- 2335 584. Ha mikor ellenség haborgat bennünket,
Maga szemének is sértegetvén féniét,
Következik hogy el reiti maga képét,
Kiben már nem látván közeléti végét.
- 2340 585. Ki felebaráttiát szüntelenül bántia,
Isten szeme féniét szertelen piszkállia,

* Esther 7 ** Tertulli. *** D. Hier. **** D. Aug. ***** Plinius.

Isten hatalmának nagy megh bántódása,
Eösztön ellen rügván maga fejét vágia;

- 2345 586. Tulaidon harággal maga magát öli,
Az ki baráttianak személiét öldözi,*
Annak minden úton nem szünik ártani,
Magát vesztö kardot ugian ot keresi.
- 2350 587. Eörök kárhozattiát azzal közeléti,
Es nem méltatlanúl olljanrúl mondhatni,
Kegielmezz magadnak, ha eszed fel éri,
Ne bár ellenségünk, ki el giözi vární.
588. Uram légi kegyelmes Dávid kétszer mondgia,
Hogi Sault megh öllie midön azt kívánnia,
Melliel maga lelkét eléb ölte vólna,
Mint Saulnak testét azt is belé tudva.
- 2355 589. Hogy abbúl magának nagioib lehet vala,
Sokkal mint Saulnak kereset ártalma,
Dávid ellenséget méhez hasonlittja,**
Melliek haragiának ki terjed fulánkia.
- 2360 590. Es keméni viadalt soha nem restellik,
Noha fulánk mérgét bélekkal fizetik,
Máson bószszút álván életeket veszti,
Fáidalom sebessen, ráitok halál esik.
- 2365 591. Roszszaságot türeseedel fárasztani,
Job lesz, s-ugi roszszakot szenvedve büntetni,
Mert valaki iokat véli rosznak lenni,
Tulaidon maga magát besteleniti.
- 2370 592. Ki felebáráttiát vakmerön itéli,
Minden gialázatnak reâ kel háromlani,
Valóságos szegénséggh fogia illetni.***
Aaron attiafiát, Aronnak morgási,
593. Isten óltalmában fellieb aiánlották,
De magát viszontagh azonok vádolták;
Disznókhoz hasonlók az kik káromkodnak,
Virágot nem érvén ganeiban turkálnak.
- 2375 594. Sárban vetemedvén tétova forganak;
Az hová lábokot teszik sertés marhák,
Száiokat oda tenni nem átallíák
Mint az mészarszékben régen hizlalt kutiák.

* D. Chrys. ** Psal. 117. *** Num. 12.

- 2380 595. Kiknek száioK gyakran véres szokot lenni;
Mellirül szent David kezd imigien szollani,
Kedvelt káromlásban kedve telik nëki,*
Kiben mint köntösben fogh belé öltözni.
- 2385 596. Végtére mindenkor azzal lepedzeni,
Mint szép sinor övel véle eövedzeni,
Es mint hogi nem restelt belé egieledni,
Attul holtigh soha megh nem fogh válhatni.

HARMINCZ HARMADIK RESZE.

Isten gondot visel minniájunk hasznára.

- 2390 597. Ha jól megh gondolliuk köniü megh tanulni,
Isten engedelme nélkül hogy nincs semmi,
Noha bün tételre akarattya lenni
Nem szokot Istennek; de van megh engedni.
598. Mellyet igen könnyü jora magyarázni,
Vipera kigioknak mérge tud használni,
Mellyet az orvosok nem szoktak csinálni,
Hasonlók ezekhez Isten rendelési.
- 2395 599. Kitül fugh roszszaknak minden akarattya,
Noha nem vólt Isten bünnek alkotója,
Hogy azért ki gonosz siet ártalmára;
Istentül származik mint büntető proba.
- 2400 600. Ambár ellenségek rád dühösködgiönek,**
Az menjire vagyon föliül engedelmek
Nem hogy ártalmúnkra nélkül engettetnek
Akarat Istentül, csak hatalom övék.
- 2405 601. Másra bocsáttatnak bünökért ostorúl,
Másra bocsáttatnak csak gienge probájúl,
Másra koronájúl, és örök jútalmúl,
Kik el nem szakattak az parancsolattúl.
- 2410 602. Midön Ur Christust Pilátus feniegetné,
Pilátus hatalmát mutogatni kezdé;
Christus mond: nem vólna semmi része benne***
Minden hatalmodnak föliül van ösztöne.
603. Ugianis nem méltó rosznak irégileni,
Hogi felebaráttján hatalma tud lenni,
Sött inkább eö rajta méltó szánakodni,
Hogi minden roszra tud akarattia térni.

* D. Aug. ** Ioan. 19. *** Augusti.

- 2415 604. Akarat nem hatalom teszi rosszabbá,
Mint gonosz emberek minden jóval vissza
Elnek, ugi Teremtők azt jóra fordítja,
A gonosz embert is vezérli jó útra.
- 2420 605. Mert az jó kép író sokkal jobban tudja,*
Fekete festéket mint alkalmaztassa,
Es annak körniékét merre csinogassa,
Hogy eö mesterségét ékességre hozza.
- 2425 606. Saulust Christus hiveinek probájában,**
Tanításában, és ostorozásában,
El nem hagiót Isten sententiájában,
Volt Christus nevéért része kivallásban.
- 2430 607. Sött Anániásnak Christus igéreti,
Meg mutatta menijt kellyesség szenvedni,
Maga szent Neveért, és mint kellien élni.
Boszszút állok érte, vissza adom néki.***
608. Altala másokat fogok tanítani,
Sött mások által is fogom taníttatni,
Többekre; mint eddigh tudot scelekedni;
Valamint fősvéniek usorával venni.
- 2435 609. Eö pénzekkel szoktak; nem is rosszszúl eset,
Mert nékiek niylván nemzet üdvösséget,
Nagiob kisebbiknek szolgált kedveskedet,
Hol Jákob Esautúl öldözést szenvedet.
- 2440 610. Mely szolgált Jákobnak legh nagioj jóvára,****
Es dücsőségének magasztalására,
Mint valaki bolond lesz bölcnek szolgálja,
Esau Jácobnak ugy vissza szolgált vala.*****
- 2445 611. Öldözve nem kedvezve akarattianak;
Miképpen szolgálnak malmok az búzának,
Reszelő vagi pöröli a fénies araninak,
Es sütő kemencze keniérnek, s-kalácsnak.
- 2450 612. Jámboroknak rosszszak éppen úgy szolgálnak,+
Csak Isten hatalma, kinek rossz is jonak
Tetozik, kitül mindenek igazgattattnak,
Es gyakran orvosság kit vélünk ostornak.
613. Csak arra ne tekints, az ki kezét niuitia,
Sött vigiázz orvosra ki rendnek szabója,

* Psal. 108. ** Actor. 9. *** D. Aug. **** D. Tho. ***** Prov. 11. + Boetius.

Az Christusnak pohárt kit adott szent Attya,*
Mi üdvösségünkért, véled megh nem itta?

- 2455 614. Világban halando testben születetni,
Betegeskedésnek tulaidon kezdeti,
Megh lásd ne tanállion ártalmodra lenni,
Kit orvoslásodra, fogh orvos rendelni.
- 2460 615. Ha mi vétek dicséretes száitúl esik,
Szivünkben, gialázo száitúl el foitatik,
Igy az igazakon valami történik,
Mondgiák Isten akarattia, s-jobban esik.
- 2465 616. Ellenségnek nem kell tulaidonitani,
Ki csak dücsekedni tud, de nem ártani,
Ha magad ellenzed nem kell tole félni,
Mert kit szeret Isten szokta érdekleni.**
- 2470 617. Eötet vezérlésre felsőnek állattja,
Engem örökségnek tanit birására,
Uram en lelkennek hathato világa,
Bennem ellenségnek bé tölt akarattyja.
618. Sértettegtek és igen megh vesztegettek.
S-hogy távoztam toled véghtére megh ölte;
Te kezeid Uram engem teremtettek,
Azért ki ne rekesz kegielmedbül kérlek.
- 2475 619. Ugy ostorozz hogy érdemem ne apadgion,
Söt jo téteményem előtted áradgion,
Büntetésed rolam soha el ne fogygyion,
Hogy malasztod bennem mindenkor maradgion.

HARMINCZ NEGIEDIK RESZE.

Nem méltó gonoszok szerencsés életét
Irigilenünk, s-várnünk haszontalan végét.

- 2480 620. Irgalmas Istennek csudás itéleti,***
Imez jámbor szegéni, rosz tud gázdagólni,
Imez örül kinek sürü gonossági,
Miat, nagy kinokot kel vala szenvedni.
- 2485 621. Szomorkodik kinek dicséretes élte,
Míndenkor lesz vala méltó nagy örömré,
Jámbort méltatlanúl kisztet irégiségre
Rosz példát mutato gonoszok erkölcsé.

* Mat. 26. ** Prov. 3. *** S. Aug.

- 2490 622. Igasságtalanok örömét csudálni,*
Vagi azok szerencséjeken megh indulni,
Nem méltó valaki akar boldogúlni,
Mert kész veszedelem rosszszak uttián jarni.
623. Sött valakik mondani nem átallották,
Hogi jámborok türnek rosszszak virágoznak,
Igia s-vegie hasznát megh készült italnak,
Üdvösséget szerző Meniei Pohárnak.
- 2495 624. Ugianis megh giógiúlsz csak akari vigiázni,
(Valamint á széna mind el fognak aszni,
Es füvek giümölcsei szoktanak el hulni,)
Megh giült taploinknak tüze megh emészti.**
- 2500 625. A jo szerencsétül nem óltalmaztatnak,
Nagi minden veszéliel s-talámmal tartatnak,
Theraménes királj életi mutattiák,
Noha Tyrannus vólt romlások marasztíák.
- 2505 626. Ki midön sokára ház rea szakat vólna,
Mind azok közt egyedül éppen marada,
Kiért hogi baráttia szerencsének mondá,
Szörniü búsultában nagon föl kiálta,
- 2510 627. Mondván: Mire tartasz engem ô szerencse!
Példázván életét nagyob veszéliekre:
Láttam hogi bolondnak erős vólt gyükere,***
Kiért tölem átkot érdemlett szépsége.
628. Mint megh gyükerezve bolond nevededik,
Fel magasztalása mert mihent el mulik,****
Megh marad egészszzen az mi büntettetik,
Kedve sem telhetik ottan el eniészik.
- 2515 629. Rosszszak hatalmának ne vigiázz uttiára,
Hanem menij veszéli végre lesi vária,*****
Mert rövid uttioknak vagion boldogsága;
De végtére nagiob boldogtalansága.
- 2520 630. Herodes magának szerencsésnek látczék,
Midön királj köntösben öltözteté,
Es az itéletre székében ülteté,
Tyriusóknak és Sidonbelieknek.
631. Bölcsen praedicálván nép kiáltia vala,
Nem emberi szozat hanem Isten szava,

* Psal. 36. ** Ovidius. *** Iobi 5. **** D. Greg. ***** Actor. 12.

- 2525 Es megh ütven ötöt az Urnak Angiala,
 Megh emésztetek rút bűdös férgek miá.
632. Szent Agoston Doctor nagon csudálkozik,
 Lator ez világból ki jól mint mulhatik,
 Csudálkozom úgy mond: mert gianussá teszik,*
 2530 Sok undok bünei kikkel terheltetik.
633. Hogi betegh ágiának el rendelt határi,
 Fel vött úttiának nem vóltak akadéki,
 Sem nem rémitették giermek esztendei,
 Kedve szerint látczik foljtak szerencséi.
- 2535 634. Halljad megh nijlt füllel Istennek mondását,
 Hagiván legh rozsaszabnak bűnösök halálát,**
 Az kit testi szemed ágyban fekünni lát,
 De nem láddé belől pokolra szállását.
- 2540 635. Látczik az szerencse io fuálló szélnek,
 Melliel kárhozatra gyakrabban eveznek,
 Mások Meniországra jobban igiekeznek,***
 Nagiob erejével visszálkodó szélnek.
- 2545 636. Nem méltó azokkal hasonlót követni,
 Kik mulando iokért fognak el kárhozni,
 Bűnösnek Meniekben semmihez nincs közii****
 Ne légien ioknakis ez világban részii.
- 2550 637. Csirázik ideigh kellemés szerencse,
 Ha valakit látnál hogy tréfára vélné,
 Kinek sententia mondatot feiére,
 Hohér megh ragadván kinra sietettné.
- 2555 638. Bűnös ugian mégh is tömlöczben iádczanék,
 Biborban, bársoniban, nagy frissen öltöznék
 Utánna csak hamar feiét el üttetnék,
 Nem de nem okosnak méltán itiltettnék,
- 2555 639. De valljon mit tudnál ennek irégileni,
 Artatlanságúnkot szerencse nem iedzi,*****
 Hidgied sokkal többek annak szenvedési,
 Valakik világon nem tudnak szenvedni.
- 2560 640. Imé az bűnösök világban kincsesek,+
 Nagy sok gazdáságra könnyien verekednek,
 Ember munkáiában az kik nem részesek,++
 Eördögh munkáiában légien nagiiob részek.

* D. Aug. ** Psal. 33. *** D. Chry. **** Ven. Bed. ***** S. Greg. + Psal: 72.
 ++ Bernard.

- 2565 641. Ölni való boriút kedve szerint tartiák,*
De kit igát vonni, nem megh ölni tartnak,
Minden eledelét csak mértékkel adgiák,
Nagiob szenvedésre naponként szoktattiák.
- 2570 642. Mérgeknek ugian tulaidona,
Mérgeknek hóld tötén hogy nagio**b** ártalma,
Az hóldon értetik világh bolondsága
Kinek egi állatban nincsen maradása.
- 2575 643. Néha nőni szokot, néha megh apadni,
Ha tulaidonsága talál nevededni,
Olliankor emberek testét keméniéti**
Es test Lélekkal nem szünik ellenkezni.
- 2575 644. Melliel bünnek szama, megh tud szaporodni,
Szerencseis akar niughatatlankodni,
Soha nem is lehet békével maradni,
Eönnön magát mert nem átallja zavarni.
- 2580 645. Világh fiainak ollian boldogsága,
Millien aluoóknak az minémü álma,
Mint az ki álmában gazdagságát látta,
Fel serkenvén búsúl hogi azt nem birhatta.***
- 2585 646. Almokot alutták gazdagságh fiai;
Markókban tekéntnek örömmel, hát semmi,
Szegénieken giakran megh szokot történi,
Álmában nagy kincsnek kéván örvendezni.
- 2590 647. Hirtelen serkenvén nagon kezd bánkodni;
Mert nem lehet álmában is gyöniörködni,
Okosnak az elég tánúságh fogh lenni,
Kibül meg tudhassa mit kellyen kéválni.
648. Istennek szemei néznek igazakra,
Es fülei azoknak imádságára;
El nem veszi kezét orvos, addig vágia
Erét betegének, mígh jonak aránza.

HARMINCZ ÖTEDIK RÉZE.

- Kárunk vagy kedves joszágunk veszedelme,
Minniajünkat oktat s-int az szenvedésre.
- 2595 649. Kincseink el veszvén igen fogh használni,
Az üdörül, melyben vesznek, emlekezni,
Kivel tulaidonúl nem lehetet birni,
Ugy nem léte miát nem illet bánkodni.

* Greg. ** Seneca *** Psal. 72.

- 2600 650. Mikor veszet kincsed nem vólt birtokodban,
Vélem azért soha nem vóltál bánatban,
Valamint akkor nem vólt gondolatodban,
Ma sem méltó légien része faidalmokban.
- 2605 651. Minden napi példak eszünkben jutattják,
Hogy Istentül minden jók köcsön adattak,
Es mint nem miénkhez nagjób közü másnak,
Kik-is bizonyítalan szerencsétül várnak.
- 2610 652. Semmi ez világon ingien nem adatik,*
Kedves dugász kinczbül itt rész nem hagiatik,
Semmi nem hozatván ki sem vitethetik,
Mint születésüinktül, hogy nem származhatik.
- 2615 653. Söt mindeneknek kel lenni ollianokká,**,
Minemü az úton járók istállója,
Nem mint hon lakosoknak tulajdon háza,
Mert az veheti el á kijs adhattja,
- 2620 654. Az Ur adta nékünk az Ur el vehette,***
Mert semmi nem miénk mindenek Istene,
Világ kereksege vagyunk mijs kié.
Saniarjt marháknak történt veszedelme.
- 2625 655. Maid rúv kivánságnak lészünk sogoraj,
Tudom hoga mulandó iót nagira böcsülni,****
Szoktak az emberek, melinek böcsületü,
Túd csak ez gondolat nem valóság lenni.
- 2630 656. Pédának okáért Babilonnak tornia,
Egy kiseded ház mellé légien könjben irua.
Ember hihetetlen magosnak gondollia,
Noha valósággal egy arasz sincz hoszsza.
- 2635 657. Csak ideig tartó világi sok iónak,
Igi van dolga látczik giarló gondolatnak,
Megh böcsülhetetlennek, és igen nagynak,
Nagjób esz mutattya el-mulandóságnak.
- 2640 658. Igazat nem boligat, megh sem szomorittja,*****
Akár mi történet következik raita,
Roszszakot el tölti minden rosznak ária
Mert az igazaknak bokros niavaliáia.
- 2645 659. Kik igazán valo rosznak csak azt vélik,
Az mi más világon örökösnek látczik,
Es mik az embert Istentül el rekesztik,
Eö lelkeket örök kárhozatra vesztik.

* S. Amb. ** Job. 1. *** Job. 2. **** Tertulli. ***** Prov. 23

- 2640 660. Innen mondatik az haragh bolondságnak,*
Meljtül kis dolgokis naginak alitatnak,
Araniat ocsónak néhut lenni mondgiák,
Hol az rabokotis arany lánctzon tartják.**
- 2645 661. Ha nálok az arany látczanék becsesnek,
Rabiokot ök azzal nem ekesitenék,
Sött inkább nevelvén kinnikot terhelnék,
De nem láddé? hoga csak alittiák semminek.
- 2650 662. Így akár minek is emberi gondolat,
Hogi hamaréb kellien szabia nagioab árrát,
Mihent unalomra veszi gondolattiát
Ocsó lészen, szivnek sem szerzi bánattját.
663. Christus gazdagságot tövisnek nevezi,
Melliek foitogatnak, s-téged is foitani***
Megh nem szüntek vólna; ha töled el veszni
Nem találtak vólna, s-teis menekedni.
- 2655 664. Nagi kincs lábádban ment tövishez hasonló,
Kit ha ki vonnának megh köszönni méltó,
Így szintén kárvallás noha bánat hozó,
De mínt ki vont tövis nagi örömré való.
- 2660 665. Láthattál sok helien szája tátot ebet,
Ki Urátúl niutott darab keniereket,****
Nagi éhen kapdosván könnyen megh emésztet
Adván többekre magának reménséget.
- 2665 666. Mi raitúnk is esik hasonló történet,
Szerencse valamit előnkben görditet,
Az bennünköt sokáig nem giöniörködtet
Mindgiárt mást kívánni s-ragadozni kisztet.
- 2670 667. Fösvényiek sok pénzel soha bé nem telnek,*****
Es kik gazdagságokot birni szeretnek,
Kivánt szép giümölcsöt abbúl nem vehetnek,
Lelkeknek véghtére veszedelmet niernek.+
668. Gonosz kívánságok tölem el mennietek,
Kiket mélj tengerben inkább en meritek
Hoga sem azon veszéliben ti meritsetek,
Vizben halni rettegsz; ónt veszesz evedzőnek?
- 2675 669. Böldognak mondhatlak ha pénzed el veszet,+ +
Mert egiszer s-mind azzal fösvényiségh is veszet,

* Seneca ** Tertulli. *** Luca 8. **** D. Chry. ***** Eccles. 5. + D. Hier.
++ D. Aug.

Melliel ha szerencse téged ékesített,
Károdnak bár ne tarcs orvosság lehetet.

- 2680 670. Jobb embernek kedves marhájátúl válni,
Mint kívánatos üdvösségh nélkül lenni,
Jobb veszendő jót, mint Istent el veszteni,
Kiért ez világon mindent el kel hadni.
- 2685 671. Mezitelen testel jobb lesz üdvözülni,
Mint szépen öltözve pokolra szállani,
Noe galambia nem fogna vissza térni,*
Ha tudhatná másut nyugodalma lenni.
- 2690 672. Ha vólna ez földön indúlatnak helie,
Mennieknek országa kevesbé kellene.
Dyogenes előtt gazdagságnak neve,
Szerencsének okádása, vólt örökké.
673. Vallion ki akarná okádást hörpölni,
Az ki nem kívánná bélit is ki hánni,
Mikor gazdagoknak el vesznek kincsei,
Minden veszedelmet azzal okádnak ki.
- 2695 674. Téged mint bölcs orvos s-túdós, okadásra
Kénszerit az Isten, és nem siralomra,**
Orvosság, nem ostor csak magiarázd jóra,
Lelkednek orvoslás, és nem kárhozattya.
- 2700 675. Bár à gazdag ember minden giomra terhét,***
Ki okáda vólna melitül terheltet;
Jób fáidalom nélkül mindeneket vesztet,
Melinek birodalma nem látta szerelmét.****
- 2705 676. Ha kincsed igen sok megh ód szived töle,
Hogi vízhez hasonló folióvá ne tegie*****
Embernek gazdagság vízben kapo keze;+
Kit midön szorongat, hogi el ne cseppentse,
- 2710 677. Mennél keménnebben kezdi szorongatni,
Annál kénteleneb uijai közt folini,
Nem lehetvén kincset sokáigh tartani,
Ne kívánniad sérelmeddel marasztani.
678. Mihent kincshez való szeretet meg szünik,
Miatta való fáidalom is el mulik,++
Nem az gialázódik az ki szükölködik.
Hanem kik szükségét keménien nem türik,

* Gene. 8. ** D. Aug. *** Luc. 16. **** D. Greg. ***** Psal. 61. + D. Basil. Nazian. ++ Idem.

- 2715 679. Szükséget puhaságh nem akar szenvedni
 Ki gonosz szerencsét nem kíván el tűrni,
 Jo szerencsével is nehezen fogh birni:
 Szent Pál szükölködni, s-túdot bövelkedni.*
- 2720 680. Valakit nagi böségh fel nem fuvalkoddatt
 Es nagi szükségben kívánságh nem forralhat,
 Mind szükölködni, s-mind bövelkedni tudhat,**
 Mert legh niomorútab, kit szerencse biztat.
- 2725 681. Boldogtalan szózat: vólt, s-nem maradt semmi;***
 Ki azokat szerencsétleneknek véli,
 Kiket Isten szerencséseknek mond lenni,
 Vélekedésekben megh foghnak csalatni.
- 2730 682. Bóldogok szegények; de szegéniségh java,****
 Mindenekkel birót valaki birhattia,
 Mert lator gazdagságidot el lophattia,
 De töled az Istent el nem válaszhattia.
683. Keresd azt ki soha nem szokot el fogini,*****
 Ha el lopattatnak némeli adománij,
 El nem lopattatik kinek adománij,
 Hét esztendöt értek Jóbnak szenvedési;
- 2735 684. Más hetven esztendö azokat követte,
 Kiket méltán érdemlett ö szenvedése.
 Mondván: ha megh ölszis Lelkem reménsége,+
 Csak te benned lészen örömnekis vége,
- 2740 685. Megh vallom előtted mídön jól tész velem,
 Minden üdöben az Urat dücsöitem, ++
 Uram jovát látni élök földén hiszem,+++
 Nem halottak földén jovait reméllem.

HARMINCZ HATODIK RÉSZE.

Kik perlödés után igyeket vesztették.

- 2745 686. Szoktak veszekedök versengök is lenni,
 Perlekedésnek is soha nem vólt szüki;
 Empedoclesnek vólt ollian természeti,
 Tellies életében nem szünt perlekedni.
- 2750 687. Hyperbolus igen szeretett perleni,
 Kiért világh ötet imez szóban köti:
 Hyperbolus felet, Hesiodus pöri.
 Mint ha pörösb annál nem lehetne senki.

* Philip. 4. *** D. Greg. *** Plautus. **** Matt. 5. ***** D. Aug. + Iobi. 13.
 ++ Psal. 48. +++ Psal. 33.

688. Sokan piaczkon csak azért perlenek,*
 Hogi másokat azzal vesztegethessenek,
 Nem hogi munkájokban véget érhessenek,
 Es másoknak kívánt példa lehessenek.
- 2755 689. Perléseknek Christus véget akart vetni,**
 Nem kiált, vesződik, nem fognak hallatni***
 Széllal az úczákon senkitül szovai,
 Igaz pert sem lehet bün nélkül kezdeni
- 2760 690. El mulando joknak nagi szerelme miatt,****
 Meli akar kibenis giülöséget hozhat,
 Mert minden itélet szivek induláttiát,
 Késértil zavaria hogi veszthesse uttiát.
- 2765 691. Az ki törvénykezil kel vétkének lenni,
 Mert perek okai, bünöknek módgiai,
 Ha ki dolmaniodot akaria perleni,*****
 Job lesz mentédet is peresnek engedni.
- 2770 692. Történik, job peres marhátül megh válni,
 Hogi sem perelve kellien többet köteni,
 Giakrabban miatta lelkét is veszteni,
 Világon is embereknek csúfia lenni.
693. Niertes akarsz lenni? veszesd el pénzedet,
 Ördögön s-bünödön vehetcz giözedelmet.†
 Ephrem dicséretes dologgal kérkedet,
 Keresztien emberrel hogi soha nem perlet.
- 2775 694. Kít károdnak gondolsz niereségnek tarthat,
 Adva vetted vissza, vesztve megh tanáltad,
 Ki valamit el veszt, kit lopó megh tagad,
 Annak adossága mindenkor fen marad.
- 2780 695. Látván Isten, azok néked, s-giermekidnek,
 Valamikor nagi büt és bait szerezhhetnek,
 Lelked üdvösségében is kárt tehetnek,
 Azért megh engedni látczot illendőnek.
- 2785 696. Az mik töled veszte perlekedés által,
 El veszthetted vólna roszi erkölcsök által,
 Job vólt veszni mások fogiatkozásával,
 Bünével perivel, hogi sem magadéval.
697. Feied fáidalmitül hogi flastrom használlion,
 Szükséggh flastromnak helit borbéli borotuállion,

* Isaias 42. ** D. Aug. *** Isaias 42. **** D. Chry. ***** 1. Cor. 6. † B. Aegi. S. Ephre.

- 2700 Orvosság hogi Lelkünknek is használhasson,
Féltő keresménien ki ki eleb adgion.
698. Az mit kész akartva üdvösségért hagini,
Nem akartál, kellet kéntelen vesztteni.*
Es noha szükséges vérvel bővelkedni,
Melliel giarló testünk szokot táplálatni.
- 2705 699. Mégis ha töb tanál kelletinél lenni,
Orvosok sietnek kevesebbiteni,
Mert jo vérnek sokát ártalom követi,
Illien jo birónak igaz itéleti.
- 2800 700. Artalmas értéknek el fogiatására,
Ha bün nélkül lehet is birodalma,
De mivel felettéb valónak aránza
Csonkittia, lelketet pokolra ne vonnia.
- 2805 701. Üdvösséges hagymáz fejedet terhelte,
Ki megh orvoslását károsnak ítélte;
Igy ha ki kincsedet hamissan el vitte,
Megh téríti neked felső biró keze.
- 2810 702. De ha tiéd nem vólt, tiéd most sem lehet,
Biró itéletivel is nem illehet,
Mert senki másén méltán nem kesereghet,
Itéletem szerint nehéz az sem lehet.
703. Ha kereset marhát magad adod vissza
Hogy sem más erőltessen megh adására,
Ha már ollian lettél mint vizes spondia,
Ki vizet ereszti nagi szorongatásra
- 2815 704. Kelevénnek szükségh megh fakadni s-folni.
Kelevéni embernek hamis kereseti,
Ki soha külömben nem szokot ki folini
Ha nem kénszeriti biró itéleti.
- 2820 705. Hogy mind éppen ki folit méltó nagi örömré,
Ki mit tanál, s-megh nem adgia mind el vette,**
Azt mondgia Seneca: egeket feleitve***
Pontrúl veszekedni bolondságnak jele.
- 2825 706. Szégien vallot az ki olliért veszekedni
Nem restelli, mellinek ollian természeti,
Hogi el vonván egytül másnak ugi adhatni,
Es keresőinek veszedelmét nemzi.

* D. Amb. ** D. Aug. *** Seneca.

HARMINCZ HETEDIK RESZE.

Versem fordúli minden rendü szegéniekhez.

- 2830 707. Szükségtelen munkának alitom lenni,
Szegénieket biztatással vigasztalni;
Kiket hirdet az Ur boldogoknak lenni
Szegénit nem boldogot illik vigasztalni.*
708. Méltó mind az által vigasztalás érie,
Kiket földi szegéniségnek kohol tüze,
Szánakodásunkra lévén nagi erdeme,
Valakit niomorgat mulando szüksége.
- 2835 709. Szegény vagiok én és raitam minden munka,**
Ifiuságonnak ideitül fogva:
Szegéninek vagion legh nagiob gazdagsága,
Ki meniországot is megh vásárolhattia.
- 2840 710. Azért megh ne utálliad szegéniségedet,***
Ki fölül halad minden drága kincseket,
Vgianis legh nagiob kincs s-érték ot lehet,
Honnat Menyországnak is árra ki sülhet.
- 2845 711. Ki nélkül mindenek igen szükölködnek,
Mert ezen kívül van szüki mindeneknek,
Ellemben éhezök minden jóval telnek,****
Es gazdagok minden jótul üresednek,
- 2850 712. Földi szegénieket Isten választotta,*****
Kiknek igaz hitben vagion gazdagsága,
Kiknek örökös Mennyekben Vrasága,+
Igireti szerint Isten nékik atta.
713. Nem gazdagé kinek Menniekben Országi,
Szegénieket Christus mint örvendeztetü,
Mondván hogi mind övék Mennieknek határi,
Igi valaki szegéni, gazdagab fogh lenni.++
- 2855 714. Szegéni vagi? Istennek read gondgia lészen,
Néki mondatot köniörüllion szegénien,+++
Szemei, fülei te read vannak részen,
Istennek szemei szegénire tekéntvén.++++
- 2860 715. Te köniörgésed Istennél kedves lészen,
Szegéni köniörgése vetve nemis lészen,+++++

* Matt. 5. ** Psal. 86. *** D. Aug. **** Luc. 1. ***** Iacobi 5. + Iacobi 2. ++ Luc. 6.
+++ Psalm. 9. ++++ Psal. 10. +++++ Psal. 21.

2839 utálliad 2841 leket

Szegénjnek, szükölködőnek engedelem,*
Bocsánat, és minden nieresége leszen.

- 2865 716. Urhoz kiált szegéni, és megh halgattatik,**
Készült édességgel egészen betelik,
Te raitad senkitül erőszak nem esik,
Ki téged sérteget, igen megh büntetik.***
- 2870 717. Megh lásd ne hatalmaskodgiál szegéniéken
Mert annak birája Isten maga leszen,
Erőszakot ne tégi az szükölködőkön,
Valakik bántották megh veszi lelkeken.
718. Te néked mindenkor szegétségh adatik,
Es ki megh nem segít, megh nem halgattatik
Valamely embernek füle siketedik,****
Szegéniék kiáltására bé záródik.
- 2875 719. Kiáltani fogh de megh nem halgattatik;
Bóldógh hát ki szegénj szegénjnek sem látzik
Minden gazdagságon fölül emelkedik,
Kinek menybül gondgiát Istenek viselik.
- 2880 720. Nincs embernek szegénnél jób Kalauza,*****
Menyországra vivö bátorságosb uttya,
Szegénység minden örömnök csendes partya.
Szegéniségben vagion élet bátorsága.
- 2885 721. Bátorságosb vólt aval külön szakadni,
Túd szegéniséghez gazdagságtúl különbözni,+
S-Tolvai előtt bátran szegéni énekelni,
Es mint vélekedet régenten valaki,
- 2890 722. Mondván hogi szegéniék itt legh szerencsésbék,
Szerencsétlenséghtül mert soha nem félnek,
Az kik gazdagólni hamar igiekeznek,++
Niakra főre ördögh töreiben esnek.
723. Tehát rabbá eitik embert gazdagsági?
Némeli kíván mégh is kincsel bövelkedni,
Gyümölcstelen fának nincsen kitül félni,
Termet fa békével nem fogh maradhatni.
- 2895 724. Igi gazdag embernek vannak sok irégji,
Kik szegénitül semmit nem foghnak kívánni,
Világát mindentül békével élheti,
Üdvösségének sem lesznek akadéki.

* Psal. 71. ** Psal. 21. Psal. 67. *** Psa. 20. **** Prov. 22. ***** D. Chry.
hom. 18. in Epist. ad Hebr. + Juvenal. ++ 1. Tim. 2.

- 2900 725. Mert ti érettetek lett szükölködöve,
 Holot minden gazdagságh és kincs vólt eövé,*
 Hogy gazdagithatna tulajdon szüksége;
 Gozdagitot minket kinek szegénsége.**
726. Szegéniségh nem tanálatott az Egekben,***
 De világon neme találatott böven,
 2905 Melynek böcsit ember nem tudta mi legien;
 Ezzel Isten Fia kívánságban esvén,
727. Le szállot, hogy ezt magának el válaszsza,
 S-példáiával nekünk tegie nagyságossá,
 Ki tehet Christushoz minket hasomlóva?
 2910 Méltó geriesztettnünk nagy kívánságára.
728. Szerencsenek régen ugian dicsekedtek,
 Midön királiokhoz hasomlók lehettek,
 Ha királj sánta vólt, ökis mind esdektek,
 Ha penigh fél szemü ki vésték szemeket.
- 2915 729. Így-is hoga királihoz hasomlók lennének,
 Fogiatkozásokban ne különböznének,
 Nagiob böcsületet néki tehetnének,
 Meliért dicséretet töle nierhetnének,
- 2920 730. Azt mondgia Seneca: hoga békével éllünk,****
 Szegény, vagy szegénhez hasomlóvá legiünk,
 Hogy penig Christushoz hasomlók lehessünk
 Szüksegh képpen mingiárt megh kel szegéniednünk,
731. Szegénij vagi? boldog vagi; mert Christus azt mondgia
 Boldogok mert övék Mennieknek országa,*****
 2925 Ezt az ígétet ki jól megh gondollia,
 Az többihez képest méltán csudálhattja.
732. Mert töb boldogságok ielen való képpen,
 Egi sem ígétetik, hanem iövendöben,
 Melliet szent Bernárd-is igj vévén eszében:
 2930 Nagy tollnak nevezi mely viszen oly könnyen,+
733. Es hamar minden szégénieket az égben.
 Mert más joságoknak jutalmok nincs jelen,
 Szegéniségh adatik, s-nem csak ígétetben,
 Nem csak Mennyejek, hanem részek Menyben,
- 2935 734. Méltók az Istenre kincsek megh vetőj;++
 Boldogh szegéniségh, meli hasonlová tenni

* 2. Cor. 8. ** D. Aug: *** D. Bern. **** Seneca: ***** Luc. 6. + S. Bern.
 ++ Senec:

Túd minket Christushoz; sött el is foglalni,
Kinek világban mindenek tulaidoni.

- 2040 735. Kinél Isten semmi hjával nem lészen,
Csak eö ne távozzék, nem hadgia el Isten,*
Ha bánod hogi részed vagion szegéniségben,
Bánniad hogi boldogh vagi ne bizzál Istenben,
- 2045 736. Iai néktek gazdagok vigasztalástokkal,**
Jobb volna sirástok minden vigassághnál,
Az ki lészen tellies Urának átkával,
Metczetek tövises csalárd gazdagsággal.
- 2050 737. Gazdagságh Lelkünköt sokkal inkább giötri,**
Hogy sem kincsek tudgiák szivünköt hitetni,
Melynek nagy munkával lehet szerit tenni,
Birodalma szokot félelemmel lenni.
738. Veszedelme penigh fáidalommal teli;
Kivánsz gazdagúlni? Kivánsz szurdaltatni.
Sokaknak bösegh fogh ártalmára lenni:
Martyrok öröme kincstül szabadulni.
- 2055 739. Bünnek gazdagságnak mind egienlö nevek,**
Latrok szegéniségét kincs felet böcsülték;
Zeno hajo törésben mit cselekedék?
Aligh hívé kincstül megh menekedhessék.
- 2060 740. Cleanthes mongia: béresek munkája,
Nem külömb mint viz vévöknek fáradsága,
Socrates penigh s-Diogenes aranira
Nem haitot, mindenik semminek tartotta.
- 2065 741. Phocion araninak terhét megh vetette;
Aristidesnek az vólt vélekedése,
Hogi szegéniséggh nincsen bestelenségére,
Valakit örömmel illet szenvedése.
- 2070 742. Mondhatná valaki mint kel hát el élni?
Minden gazdagságtúl ha csak megh kel válni?
Istentül azért tanúltunk imádkozni,
Az Ur igaz Lelket éhel még nem ölj.*****
743. Ezeket táplálta, tegedis véledé+
Hogy el nem táplálhat, még nem szükült keze?
De megh sem rövidült lévén reménsége++
Vra kegielmében minden igaz hive.

* S. Cyp. ** Luc. 6. *** D. Bern. **** Hebr. 10. ***** Prov. 10. + Psal. 36.
++ Dan. 14.

- 2975 744. Szegéniekhez magát Isten úgy viseli,*
Mint anyja fiával szokot cselekedni;
Mikor nem vóltál sem tudot felejteni,**
Vagj, s-hogy legy akarta gondodot viseni.

HARMINCZ NIOLCZADIK RÉSZÉ.

Vdvarbúl ki búcsúzat Vdvariakhoz.

- 2980 745. Szükség Babylon közepibül ki futni,***
Az ki akarja Lelkét üdvözíteni;
Közepi penigh királyi udvart jedzi,
Mellinek helie régen az váras közepi.
- 2985 746. Herodes udvarát à csillagh világa,****
Inkáb késérgette, s-vólt elöl járója,
Kezd egikor eniészni vissza felé tartva,
Kivántam megh vetet lenni el választva,*****
- 2990 747. Hogi sem mint zavarnak hailékában lakni,
Holot bús, nem csendes elme szokot lenni,
Udvarok minden gonoszságok fészkei,
Rágalmazo nielvhez hasonlók fulánki.
748. Kakas serkenten, majom hizelkedni,
Ebek marakodni, és szaikók csácsogni,
Oroszlániok tudnak mindent öszve rágni,
Pál, királyi uduart nagy méltán nevezi:
- 2995 749. Bün, ideigh tartó gyöniörüségének;+
Sött továbbis adván hitelt beszédének:
Pharao udvarát mondgia megh vetőnek.
Moyses tartotta nagioib niereségének,
- 3000 750. Istennek népével inkáb saniargani++
Hogy sem mint bün gyöniörüségében lenni.
Azért kévánt inkáb udvar kívül türni,
Mint sem magát udvarban gyöniörködtetni.
- 3005 751. Sohút Christuson gialázat nem esik,
Csak udvarokban bestelenítetik,
Feidelmi udvarban semminek tartatik;
Büdös istállóban nylván imadtatik.+++
- 3010 752. Simon Pharisaeustúl bé hivattatik,++++
Zacheustúl böcsüllettel fogottatik,+++++
Násznagytól lakadalomban hivattatik,⊕
Lázárnak házában megh vendégeltetik,⊕⊕

* D. Amb. ** S. Aug. *** Jerem. 51. **** Matth. 2. ***** Psal. 83. + Heb: 11.
++ Ibidem +++ Luc: 2. ++++ Luc. 14. +++++ Luc. 19. ⊕ Joan. 2. ⊕⊕ Luc. 10.

2981 jededzi 3005 Feidelmi

753. Mártha kéri gazda méltóztassék lenni,*
 Moyseshez Christushoz ti hasonlók lenni
 Nem akartok, sem udvaron kívül türni
 Moysesssel? s-Christussal udvarban szenvedni.
- 3015 754. Ki akar világban bátorságban élni;
 Kiraly udvartúl szükségb búcsút venni,
 Ha Eusenidessel akasztó fán fügni
 Csak azért ném akar; hogj tanált szollani
- 3020 755. Király ágyasához. Pannonianusnak,
 Ki paranczol vala minden országának,
 Tagadván ot lenni heliét vadászatnak
 Az kit királlya mond vala lenni annak
- 3025 756. Feiét el ütté. Régiek iovalták,
 S-Nagiob embert el kerülni tanácsolták;**
 Alljon bár akárki teteién udvarnak,
 En adom magamat szép nyugodalomnak,
- 3030 757. Es ha Morus Tamás nagy tudomániának,
 Hiszünk, köniü halál ki látezot iáteknek,
 Legh erősebb embertis megh sikomtatják,
 Sok ember esetével simitot úták.
758. Szerencse kívánságával fárasztatni,***
 Szerencsétlenséghtül szüntelenül félni,
 Melly nagj kin ha ki iol megh túdgia fontolni,
 Vdvarban kívánua nem fogh vetemedni.
- 3035 759. Nagi udvarokban csalárdság uralkodik,****
 Szegéni feiünk, hát mi okon vitézkedik?
 Meddig királlival bátorságban esik,
 Nagiob veszéliére veszedelmek lesik.
- 3040 760. Kiraliodnak ám bár késsél udvarában,
 Szolgálatid után hogj barátságában,
 Juthas, minden felöl bizontalanságban
 S-Urad alhatatlan io akarattiában.
- 3045 761. Kiáltván Daviddal: mire várazokozom?*****
 Talám az Vr leszen kinoméert jutalmom?
 Udvartúl akartva mikor lött válásom,
 Ki üzetés által lött szabadulásom.

* Joan. 12. ** Seneca *** D. Greg. **** Seneca. ***** Psal. 38.

3011 méltóztassák 3012 Christuskoz 3018 hagj 3029 emberis 3030 csetével
 3043 Kiáltván

- 3050 762. Sokszor udvarokban be több jók vétetnek,*
Kik nem tanítatnak, sött vesztegettetnek,
Szerencsés azoknak ki menekedések,
Az kik elől menni jobban igiekeznek.
763. Királj udvarban idejét töltötte
Vénségig egi ember, kérdi társa töle,
Illy nehéz dolognak szerit mint tehette?
Kint szenvedet, köszönettel azt felelte.**
- 3055 764. Szégien elméseknek uduarokon kapni,
Soktúl megh vettetvén, térdeit haitani,
Hol senki magának csak másoknak élni,
Kevés iutalomért kintelen szenvedni.
- 3060 765. Dyogenes aranj békónak nevezi,
Bolond ki békóiát tudgia megh szeretni,
Holot rabságnál nehezeb mi fogh lenni,
Ekes szabadságra illik születetni.
- 3065 766. Megh agván veszet udvarnak kötelei,
Irégi, garázdaságh s-gianúságh fogh szünni,
Mentél kötelimtül, (Istennek mondhatni)***
Kíért szent nevedet tartozom áldani.
- 3070 767. Christus igájának el viselésére,
Hivatalos minden, melynek könnyüisége,
S-megh van édessége, ki örök életre
Vezet mindeneket, nem lévén el reitve.
768. Nem kel ahoz költségh, üdö, sem nagy munka,****
Nem kel töle félni, mert nagy eö josága,
Keresztet nem koptat, hanem magasztallja,
Nincs oly nemü élet, hogy ne légien súllia.
- 3075 769. Kiben az uduarnak vagion nagiob része.
Erasmus mit ioval, méltó követésre.
Hizelkedni (ugy mond) senki ne szégienlie,
Abban munkálkodni senki ne resztellje.
- 3080 770. Eléb tudgiátok: nálom io uduariak,
Kedueskedni s-hizelkedni kik nem tudnak,
Igen rosszszúl lészen életek azoknak,*****
Külömben ot lábra soha nem is kapnak.
771. Tisztességgel mondva valamint à tetvek,
Halottak testein nem sokáig késnek,

* D. Bern. ** Seneca. *** Psal. 115. **** D. Basil: Hom. 52. ***** Plutar.

- 3085 Nagy fogiatkozását látván kellő vérnek,
Hizelkedőknek is olljan természetek.
772. Szerencsére hivatlan is jelen vannak,
Szerencsétlenségtől oly meszsze távoznak,
Mint emberi árniék mindenüt ot vannak,
3090 Akar hova térüli utánnad fordúlnak.
773. Majom kuvasz módon házadot nem örzi,
Sem mint számár nem tud terheket viselni,
Sem ökör modgiára nem tanúlt szántani,
Nevetséget indit s-jol tud hizelkedni.
- 3095 774. Igy az hizelkedök semmi nagy dologban
Nem tudnak használni, csak az bolondságban
Török elmejeket, derekas munkában
Akadálioskodnak, s-vannak búsulásban.
- 3100 775. Theophrastus eököt gazdagok férgének
Hitta kik mikor búzára szert tehetnek,
Valamigh tart benne sohová nem mennek,
Hanem csak mind azon rágódnak s-élödnék.
776. Erasmus többi közt azt is parancsollia,
Ha ki jól megh hizik magát csak el vonnja
3105 Udvartúl, szerencsésb ugi lehet válása,
Az után magának éllien jól megh lássa.
777. Magatoknak penigh jobban ugy élhettek,
Kicsini hailéktokkal ha megh elégeztek,
Csendessen élhettek külön mint feidelmek.
3110 Mondván nem vesztetek, azért mert vesztetek.

HARMINCZ KILENCZEDIK RESZE.

Térülj versem Eözvegi Aszszoni állatokhoz.

778. Ollian özvegieket czéлом vigasztalni,
Kiket az Apostol akar böcsültetni,*
Mondván özvegieket méltó megh böcsülni
Melliek igazán özvegiek fognak lenni.
- 3115 779. Kik gyöniörüségben magokot foglalliák;
Görögh bötü szerint el hagiátot árvák,
Mint igaz özvegiek Istenben bizzanak,
Igéreti szerint megh vigasztaltatnak.
780. Régenten tartották igen nagy vétéknek,
3120 Ha elől nem vették igiét eözvegieknek;**
Eözvegieket, árvákat, megh ne sértsetek,
Artalmokra lenni ne igiekezettek.

* 2. Tim. 4. ** Exodi 12.

- 3125 781. Fel sikótnak hozzám és kiáltásokat,
Megh hallom fel indul haragom, megh szaggat
Eles kardomnak éli minniájakokat,
Mert könihullatások állokra is le hat.
- 3130 782. Honnét kiáltások fel hat az egekre,
Büntetést kívánván az sértegetőkre,
Mint ha származhatnék még annij beszéde,
Szemből csöppenhet valamenij könye
783. Veszett ember, ki özvegieket sérteget,
Es gondviselőket haragra geriesztet,*
Egi fene s-vakmerő ember sem veszteget,
Isten óltalmában ajánlot özvegieket.
- 3135 784. Némeli birákra Isten panaszolkodik
Igiét özvegieknek hogi megh nem itélik,
Kiért nekik ostor Urtúl ígértetik,
Istennek haragia rólok el sem mulik.
- 3140 785. Özvegieknek igiét kik megh nem itélték,**
Látogatásomban nekik sem lesz részek,
Özvegieket soha ne keserítsétek,
Írás túdók s-Pharisaeusok jai néktek.***
- 3145 786. S-hizelkedők, kik özvegiek házát eszik;
Arváknek Attyának Isten neveztetik,****
Es özvegiek fő birájának tartatik,
Kitül Mennien, és földön, minden biratik.
- 3150 787. Nagy Isten Uraknak Ura és Királlya,
Királyok, özvegiek kegielmes birája;
Kettőt cselekeszik árvák édes Attya
Hatalmast büntetvén kegielmét mutattya.
788. Az Arvák Attiának magát lenni vallya,*****
Hatalmast jesztvén szegénit vigasztallya,
Es meddigh özveginek életben vólt Vra
Gondviselésének reâ bizatot súllia.
- 3155 789. Ki heliében az Ur magára vállalta;
Eözvegy, ki miatt let Uradnak válása
Töled, el nem fogy segítsége malasztia,
Fejednek mindenkor léssen nagi óltalma.
- 3160 790. Némellyek sok pénzel tárházokot töltik,
Urunk előtt özvegy gazdagabnak látczik,

* D. Chry. ** Jerem 5. *** Mat. 23. **** Psal. 67. ***** D. Chry.

Egyben gyült Tanítványok-is meg-dicsirik,*
Eözvegy garassával tárház fellyeb telik,

- 3165 791. Kit jobban szeretünk nagjób adományá;
Szerzi giarłoságúnknak közeleb vólta:
Az Ur is azoknak magát Társúl adgia**
Kiknek keserüségh sziveket fonnjaztia.
- 3170 792. Eözvegieknek legh kisseb jó téteménii
Isten előtt szoktak kedvessebbek lenni;
Kivánvan inkább magát rágalmaztatni,
Mínt sem eözvegieket megh háborítani.
793. Űszöghöz (ugy mond) hasonlók vétkitek,***
Mínt égbül eset hó megh fejerétettnek;
Eliás Istentül hová térítetéek?
Midön éhségh minden földön uralkodnék.
- 3175 794. Ott is az eözvegire gongia vólt Istennek;****
Elisaeus által, ugi másik eözveginek,
Es kétt fiainak vólt nagi szerencséjek,
Mert vették nagy hasznát az Ur kegielmének.
- 3180 795. Nohemus Eözvegie mind ket leaniával,*****
Megh körniékeztettek Isten áldásával,
Jol tön Christus özvegi Aszszonnak fiával,
Hólta után valo fel tamasztásával+
- 3185 796. Szent Pétert megh gyözvén eözvegy imádsága
Megh hót Doriadest ottan fel támaztá,+ +
Christus erejével, s-életére hozá
Eözvegy Aszszony állatot megh vigasztalá.
- 3190 797. Mert Isten olykor megh vonsza segítségét
Hogy több jutalomra nevellye érdemét;
Sirásával, (boldogh) ki életet nyerhet,+ + +
Es kevés múnkával könnyen üdvezülhet.
798. Megh vénült Annának templóm vólt szállása,+ + + +
Hirdette, világnak el jöt megh váltoja,
Ugyanis ha nem lött vólna ot lakása,
Soha Christust nem praedikállottá vólta.
- 3195 799. Nem akart másodsor Anna férhez menni,+ + + + +
Christusnak szüléssel nem akart kedvezni,
Hanem eözvegységgel kivánt kedveskedni,
Tiszta életével igazán szolgálni.

* Marc. 12. ** Psal. 33. *** Isai. 1. **** D. Amb. ***** 4. Reg. 4. + Luc. 7.
++ Actor. 9. +++ D. Amb. +++++ Luc. 2. +++++ D. Augu.

- 3200 800. Urátúl váláson hát nem méltó sirni,
Melynek kintelenségébül kellett tetczeni,
Valaki férnél van feődrül gondolkodni
Tartozik s-míndenkor Urának kedvezni.*
- 3205 801. Könnyeb Istennek mint férnek lelni kedvet
Tessetek annak ki világnak nem tetczet,
Hogy ki feődiekben magának nem kedvelt
Világi nyomorúsághatúl lehessen ment
- 3210 802. Azért is vette el Uradot mellöled
Hogy az kinek adományát nem kedvelted
Ki töled el vette kintelen szeressed
Ajándékit egienlö szivel becsüllied.**
803. Valeria férhez mért nem akart menni?
Megh felel nagi könnyen ha kívánod tudni,
Mert néki mindenkor látzik Ura élni,***
Azért nemis akar másokat kedvelni.
- 3215 804. Martia Cátonak kedves édes leanya,
Midön megh hólt Urát szüntelen siratná
Kérdik sirásának ha lesz végső napia,
Mond ki életemnek utólso órája.
- 3220 805. Ne gyászold kinek gyász nem szokot használni,****
Job léssen eleit ímadsággal venni,
Es inkább eő hozzá maga által futni,
Magából és néki jól tetczeni s-élni.
- 3225 806. Magával szerelmét elseöben ki adta*****
Holtával, eöve lött vigye koporsóba,
Vtölsó völegény ki az elseöt atta,
S-csak hamar el vette lévén akarattya.
- 3230 807. Másik s-harmadikrul ki mit fogh gondolni,
Kiknek elseövelis bait kellett szenvedni
Mi okon akartok megh köteleztetni,
Kiknek szabadultak minden kötelei.
808. Vallyon ki tudgia leszé jobb másik Ura,
De bár mesterséggel tehetnéd is jobbá.
Rimai becsületes eözvegy mondása:
Másik Uram iob lesz vagy lehet roszzsabbá;
- 3235 809. Ha job lesz mindenkor rettegtet halála,
Ha ros tanál lenni veszedelmes proba,
Bár ne teöbbitenê kinek van munkája,⁺
Ha nincsen, magtalanságon bár ne kapna.

* 1. Cor. 7. ** D. Chry. *** Herodot. **** D. Aug. ***** Virgilius + D. Hier. Epist. ad Euriam.

- 3240 810. Mint lehet előtted nagyob szeméremnél,
Bizontalan dologh? lakodalmi levél,
Es táblák iratnak, hogy kinszeritessél
Kivánatos testamentom tételével.
- 3245 811. Megh betegszik Vrad titkolt egésséggel
Es az mit haló félben cselekedhetnél
Jüvendö éltében azont követi el,
Fiaid maradnak ha mi történettel,
- 3250 812. Házi táboroknak ot lészen kezdeti,
Belső viádalnak nem lészen szüneti,
Kiket szültél reájok szabad nem lesz nézni.
Ha enni adcz titkon holtak megh irigyli.
813. (Ha te fiaidat nem fogod gyüölöni)
Megh nem akarván Attyokrúl emlekezni,
Más feleségétül ha lesznek gyermeki
Oly irgalmas nem lehetcz hogy tessél néki.
- 3255 814. Mostohárul lészen minden comediák
Ha nyavalyájok lészen mostoháidnak
Kiáltnak mindenek téged boszorkánnak
Enniek ha nem adcz kegyetlennek s-vadnak.
- 3260 815. Ha enni adcz mingyárt étetőnek mondnak,
Kérlek másik házasságban mi jök vannak
Hogy enij sok roszat megh jobbithassanak
Minden fogiatkozást helyre hozhassanak.

NEGIVENEDIK RESZE.

Itt az jo házások csendessen intetnek
Hogy egymás vétkeit békével szenvedgyék.

- 3265 816. Az Apostol mondgja, s-ugian praedikállya,
Házásoknak testben lesz sanyarúsága*,
Kiknek szokot lenni sok nyomorúsága,
Szükséges következék vigasztalásá:
- 3270 817. Nöszök mulatságot ne talám reméltek
Testbül származhatni? s-kinokat szenvedtek,
Ha testbe nyavalyát házások szenvednek,
Kibül gyönyörüséghez származik ugy vélték.
818. Kiért házásodnak: mint lészen á többi?***
Holot elme, lélek s-testis fogh kinlodni,
Menyegzeök éneken szoktanak kezdetni
Gyászson és siráson gyakran végezödni.

* 1. Cor. 3. ** D. Hier.

- 3275 819. Mert az házásokat szegénység terheli,
Gyanúságh emészti, vesződés gerjeszti,
Gondok sanyargattyak, igen vesztegeti
Házasságnak terhe, vonzza élet végi,
- 3280 820. Házasságh s-haiokázás, mind egynek látzik
Mint ki fergetegtül szélvészül hányatik
Békével szenvedni ha mi raita esik;
Mert tengerre menni nem kinszerítettik,
- 3285 821. Ki nem szenvedheti tenger háborúját;
Senki házassággal ne terhelje magát
Ha nem lehet tűrni eörömmel igáját
Mert különben soha nem vehetni hasznát.
- 3290 822. Azért mindeneket méltó el követni*
Hogy feleségünkkel csendeséghben élni
Lehessen, s-honnyakban azzal maradhatni
Minden egyéb nyugodalmunkra fogh válni.
823. Azon Doctor feleséget nem csak Társnak
Nevezi, mondván: Aszszony állatot partnak,
Bátorsághos életre nagy által utnak.
Ugy kel magokot viselni házásoknak,
- 3295 824. Hogy lehessen társa életeknek partya
Es nem rettenetes el válásnak oka,
Kivel egyben kötve vagyon házas társa**
Okot ne keressen más vigasztalásra.
- 3300 825. Ha keötél szorongat térek biztatásra
Bár ne keres utat az megh oldozásra
Mikor utat vehet az vigasztalásra
Erös lán cz szemekhez lévén hasonlová.
- 3305 826. Segétség keötélet békével türjétek
Ne legyen egyenetlenség közöttetek
Ha keöz akaratbul van kötelésétek,
Ne sértsétek, kivel megh edgyesültétek.
- 3310 827. Csudálni s-keövetni ökrök szelidségét
Méltó, az iga vonásban egygyességét:
Valamikor munkának le teszük terhét
Végh tére is el nem vesztyük nagy érdemét.

* D. Chry. ** 1. Cor. 7.

3292 Nezezi; partna 3295 rárssa

828. Isten sziveteket ki egyben szerzette*
Minden terhét együtt viselni rendelte;
Hallottadé menyegzőnek becsülete
Miat, nem maradhat Viperának mérge.
- 3315 829. Rút fene vadságot már ki ne felejtсен.
Jöttem választani embert Attya ellen**
Jöttem viszont leányát édes Anyya ellen,
Menyét választani megh esmért veö ellen.
- 3320 830. De házasok közöt nem akart hasonlást,
Nem hallot Christustúl senki olyan mondást
Iöttem házasok közt szerzeni el-válást
Ugy tarts feleséged, mint him Nöszténi szarvast.
- 3325 831. Varró férjek hivatallyáruł mit jovall,
Feleséged bünét türd jo akarattal,***
Az ki élni akar tyuknak tojásával,
Ne gondollyon annak kodácsolásával.
- 3330 832. Egy bölcstül kérdék mért tart rosز feleséget?
Mond: nem akar felejteni bölcsességét,
Hasznos szenvedésben valo szelidségét
Mert ugy tanálhat ö-is naponként többet.
833. Ha talál házadnál nehéz dolog esni,****
Vagy hogy feleséged ellened véteni,
Nem kel barátodat véle többiteni
Feleséged othon kedvetleniteni.
- 3335 834. Férfi meg-gondollya maga méltóságát,
Mert abban el-türi társa gyarłoságát,
Mert az fö magának szerzi nyugodalmát
Mikor jo modgyával gyengélteti tagját.
- 3340 835. Férfi penig azért lettél Fejedelme
Alattad valonak, lássék gyengesége,
Azt már gyalázattal ki mint illethésse,
Isten szüleinknél ha fellyeb becsülte,
- 3345 836. Mint az lépes mézet nem méltó el hadni
Méhek fülankiért nem illik megh vetni
Bünért feleséget, s-máshoz rágázkodni,
Kivel kárhozatos veszedelem élni.
- 3350 837. Ha boreas kemény szele megh fuallik,
Köntösöd erővel tépni igyekezik,
De ki palástiával erőssen eövedzik
Hidég miá veszély raita nem eshetik.

* D. Basil. ** Mat. 10. *** Seneca. **** D. Chrys.

838. Ha nap meleg széllel palástod megh éri,
Magáról is ember csak hamar le veti.
Olyan Aszszontis nem méltó férhez adni*
Az ki vereséget szüntelen érdemli.
- 3355 839. Galamb közös házban megh tartya hüséget**
Szenvednek versengest, néha lator himet,
Szelidségek hozván nekik s-a' természet.
Phociónnak, társa alig talált nevet.***
- 3360 840. Tygranes Királynak kedves felesége****
Cyrus Király mellől midőn vissza térne
Az Urával együtt és Ura kérdezné
Cyrus Királynak szépségéről mit vélne?
- 3365 841. Feleli Urának Isten bizonsága,
Hogy szemeit feődrül el nem fordította,
Az okon minémü vőlt Cyrus nem tudgya
Ez méltan sokaknak lehetne példája.
- 3370 842. Penelope Ulyssesst igen szerette,
Hites Ura lévén anyira kedvelte
Hogy hűsz esztendeigh eő távúl létébe
Tiszteletes ágát megh nem főrtezettte.
843. Noha kerengettek sok hizelkedések,
Nagy Uraktul érték sűrű igiretek.
Mondatot Admetus társa szeréncésnek
Es Ulysses ágya hasomlohoz ennek.

NEGIVEN EGGIEDIK RESZE.

Foghd kezét versem igyefogyot Arváknak
Az kiknek semmi örökséget nem hadtak.

- 3375 844. Örvendgyetek árvák Isten segítségtek
Ha penigh valamit szomban kételkedtek,
Istenhez szólló Psalmistának hidgyetek,
Te lész ugy mond az Arvaknak segedelmek*****
- 3380 845. Ha nincsen születek vagyon Istenetek,
Nincs örökségtek? van menybül segítségtek;
Ha földön szükségtek? menyben nyereségtek.
Halhatatlan Attya lévén valakinek
- 3385 846. Szabadon mondhattya: mi Attyánk Menyekben,
Nem méltó keresni Attyát földiekben;+
Vgyan-is mi nyereség lehet ezekben?
Eörök Atya nélkül semmi jo nem léssen;

* S. Ambr. ** Plinius. *** Plutarc. **** Xenopho. ***** Psalm. 6. + Matt. 23.

3358 Phociónnak

- 3390 847. Ki soha meg nem hal s-nem akar el-hadni,*
Valaki nem kívánsz tőle el-szakadni;
Könnyű hagyásinak örömmel engedni,
Szükséges parancsolatit meg-tartani.
848. Ugy kel cselekednünk mint Isten fiai,
Atya Istenben akarván dicsekedni,
Lehessen mi bennünk kedvének bé-telni:
Vram méltóztassál segítségem lenni.
- 3395 849. Mert mind Apám Anyám el-hadtanak engem,**
Az Vr penig kegyelmébül fel-vett engem,
Eörizeti alá fogadta személyyem,
Bé-vett az vczárúl hogy el müllyék éhem.
- 3400 850. Mint hogy el-hagyattál Apádtúl Anyádtúl
Az okon mindgyárt fel-vétettél az Vrtúl:
Okát meg-tanúlhatni Szent Agostontúl:
El-hagyattam (ugy-mond) Átýántúl s-Anyámtúl.
- 3405 851. Mert mikor ök nékem szolgálni láttattak,***
Töled lett, s-tulajdonítottam azoknak,
Isten ugy akarván azok már el-hattak,
Hogy semmit nekik ne tulajdonithassak.
- 3410 852. Részed igyekezzél mindenkor lehessen,
Az élőknek földén; nem halottak földén,
Elég tágas örökséged van az éghen,
Csak földit ne kívány bizonyossab lészen.
853. Az nyomorult szegény te néked hagyatott****
Senkitül örökség jobban nem biratott,
Mint kinek szabados Uraság adatott,
Uram kívül másban remenségem nem vólt.
- 3415 854. Irgalmas Istenben légy nagy remenséggel,
Es gyakorlatossággal jót cselekedgyél,
Kitül minden test tápláltatik és jól él,
Töled-is ugy hiszem hogy nem tagadgya el.
- 3420 855. Hollók eledelét tudde ki készíti?*****
Nem de maga Isten ki szokta meg-adni
Marhák eledelét, így hollók fiai
Midön az Istenhez tudnak folyamodni.
856. Csak bizzál ö benne kedvedet bé-tölti,+
Hogy meg-ruházódgýál azt meg-cselekeszi,

* D. Greg. Nissenus ** Psal. 26. *** Aug. **** Psal. 9. ***** Iob. 38. + Psal. 46.

- 3425 Hogy jól tápláltassál azt-is meg-cselekszi,
 Hogy sohúl el ne vesz, azt-is meg-cselekszi.
857. Szüleid helyében számokat neveli,
 Io akaroidnak, s-azt-is végben viszi,
 Hogy senki nem restel veled dajkálkodni,
 3430 Söt kik fognak minden szükségedrül tenni.
858. Uraknak biráknak veled ismérati,
 S-kelleted lehessen, örömmel cselekszi,
 Árvának maga mellett gondgyát viseli;*
 Szükség itiletkor árván könyörülni**
- 3435 859. Soha megh ne vessed árva könyörgését;***
 Így kérjétek véle Isten szegitségét,
 Árvák siralmára nijsd megh füleidet,
 Es kiáltásokra indítsd megh szivedet****
860. Kik hozzád kiáltnak: téged Atyánk kérünk;
 3440 Minden napi kinyerünk add megh minékünk,*****
 Kinek erejében éjél nappal járjunk
 Az te szent helyedre miglen el-juthatunk.

NEGYVEN-KETTÖDIK RESZE.

Irot versem köszöny az Szerelmeseknek
 Kik bánnyák hogy viszont ök nem szerettetnek.

861. Valakiket el-túd szerelem foglalni,
 Vigasztalást, orvost meg-szoktanak vetni,+
 3445 Emberi nyavalya orvossággal múlni,
 Egyedül szerelem orvost nem kedvelli.
862. Vald-meg jo barátom ha méltóé bánnod?
 Hogy kel szeretödnek szerelmétül válnod,
 Mellyet meg-tartani let volna oly nagy gond,
 3450 Kivel kellett volna ellene mondanod
863. Eletednek, hirednek és böcsületednek,
 S-kivel ellenkezet lelki ismértenek,
 S-ha még több hiával téged ejthetnének,
 Veszedelme ioszágidnak és üdödnek.
- 3455 864. Testednek, elmédnek el ki-széllyedése,
 Lelked isméretit öszve rágó férge,
 Isten szeretetitul el-rekedése,
 Számadás, és ödvösségnek nagy kétsége.
865. Felsőb szeretettül ki ki el-ugy válik,+ +
 3460 Testi szerelemben mikor gyönyörködík,

* Ose. 14. ** Ecli. 36. *** Eccl. 34. **** D. Aug. ***** Matth. 6. + Prop. ++ D. Greg.

Io tanács és magának-is jobban esik,
Ha test szerint téged szeretni meg-szünik.

- 3465 866. De te magadnak is jobb tanácsot adnál,
Ha annak vesztével semmit nem gondolnál,
Ugyan-is az test nem egyéb rothadásnál,
S-féregnél, kik vannak testi kivánsággal.
- 3470 867. Rút férget szeretnek s-csak gondollyák holtnak,
Leg job orvossága testi vágyodóknak,
Nagy szerelmek czéllját mingyárt által láttyák
Kit élteben szeret gondollya csak hólnak.
868. Hidd-el hólta után szemei záródnak,
Kik valaha téged oly hamar el-fogtak,*
Szája, ajaka kit mások-is csokoltak,
El-halnak, sok hia lesz ábrázattyának.
- 3475 869. Mert meg-ránczolódik, szemedet nem csallya,
Teste-is el-rothad ki szerelmed vonta,
Válik tőled, Isten teremtett állattya,
S-talám teremtőtül léssen el-válása.
- 3480 870. Rút szerelmednek fog ez jutalma lenni,**
Vesztett elme, ki nem tudgya meg-gondolni,
Hirt, nevét meg-vetvén csak képet szeretni***
Csuda dolog; vesztét az szerelem érzi.
- 3485 871. Még-is hová tovább örömmel szenvedí,
Es veszedelmének okait keresi:
Sem víz, sem tűz abban nem tudgya gátolni,
Valamig egyszer-smind fejét-is nem veszti.
- 3490 872. Az ki most el-hagyot, ugyan-is valaha
Csak el-hagyot volna, mert nincs földön mássa,
Mint Aszszony állatnak álhatatlansága,
E' füstnél mi könnyeb? ember fuvallása:
873. A' fuvallásnál szél, szélnél Aszszony állat,
Kinél földön nincsen semmi könnyeb állat,
Tuddé micsoda ki szerelemre biztat?
Szörnyü keserüség ki téged el foglalt.
- 3495 874. Nagy keserüségnél tud keserüb lenni,
Az kinek keserü csak emlekezeti.
Ó halál te neved keserü fog lenni!****
Aszszony állatot Salamon mint emliti?

* Idem ** Cicero *** Ovid. **** Ecl. 41.

3468 vágyodókonak

- 3500 875. Aszszonyt tanáltam halálnál keserűnek,*
Szemérem engedni tehát szerelemnek.
Fogja-el rút homály (rolad ne mondassék)**
Es nagy keserűséggel körül vétessék.
- 3505 876. Tenger széles partján széllal mennyi csigák,***
Meg annyi fájdalmok szerelemben vannak,
Az miket némellyek szenvedni láttatnak,
Igen sok méregben fülánki maradtak.
- 3510 877. Mikor Aszszony téged nem akar szeretni,
Ektelenül, halál-is búcsuját veszi,
Még-is nem átalod miatta búsúlni:
Tuddé Afflorísaeus minek nevezi?
878. Házakban ördögnek, ablakon bagolynak,
Kertekben Kecskének, kapuban Sárkánknak,****
Agyban bűdőségnek; leg nagyob gonoszknak
Ördögök czidája, oka minden roszknak.
- 3515 879. Mondván: te általad nagy háborúk lesznek
Világghban, miattad beölcsek is el veszték,
Szentek is általad sokan eölettettek,
Altalad nagy roppant városok el égték.
- 3520 880. Altalad világghban az élet el veszet
Altalad az halál közinkben érkezet,
Altalad sok gazdag-is meg-szegényedet
Altalad ki szebb volt rút és úndokká let.
- 3525 881. Altalad mindenek szó fogadatlanok,
Es Isten elöt méltán utálatosok
Imez Aszszony állat; régi gonoszságok,
Kik Paradicsomban maradni nem méltók.
- 3530 882. Ez vitte pokolra emberi nemzetet;
Gyözd meg, ne légy töle nyilván el-gyözetet,
Ha téged eléb el-hadna mint te ötet:
Sámson Dalilának hiában kedvezet,*****↓
883. Nagy gyalázat vólt Sámsonnak rabbá esni,
Csalárd Aszszonkának nyelvétül gyözetni.
Távozzék, Urával ki nem akar türni,
Es ötet szeretöt egyaránt kedvelni.
- 3535 884. Szépség hivság, de nem tartós kegyetlenség,+
Alattomban valo csalárdság s-keményység,
Elephántok csontyábúl álló képesség,++
Rútság boritékja és szerencsétlenség.

* Eccl. 7. ** Iob. 3. *** Ovid. **** D. Chrys. ***** Iud. 16. + Prov. 31.
++ Theophr. Teochr.

- 3540 885. Valóságos szépség az ki nem változik
Igaz keresztyének csak Christust szeretik,
Agostonnal bánkod, ha ki azzal késik,
Mert tiltot szerelem onnét el-távozik.
- 3545 886. Söt fog Isten szerelmétül gerjedezni,
Es ki fog Vénusnak szerelme rekedni;
Ha valamely nagy kö le-akarván esni,
Pók-hálón tartoznék mit fognál mondani?
- 3550 887. Menyben gondolodé mennyin csudálkoznak? *
Aszszony csalárdsági téged hogy el birmak,
Gondolatid Istenhez folyamodgyanak,
Kinek szent kezei egyedül nem hadnak.
888. Edesgeti embert Isten szereteti, **
Edesden terheli, hasznossan kötözi,
Gyönyörúségessen mint fiát érdeklí;
Szerelem vizált akarván szerettedni.
- 3555 889. Szeresd Istenedet; arra int bennünket,
Mondván: szeretem én, engem szeretöket, ***
Bóldog sziv melyben van Isteni szeretet
Kit világ mindenkor visszára nem gerjeszt.
- 3560 890. Undok rút szerelmet ki kel rekesztteni,
Szükség Isteni szeretettel bé telni,
Szerelemnél döglöleteseb nincs semmi,
Mint meg-alut szenet szurokkal illetni. ****
- 3565 891. Ki megh élt szikrából igen nagy tüz válik
Igy ha nem kerülöd te benned valamik
Világon éltedben az szerelmet nemzik
Szikra ki semminek látczot fellobbanik.
- 3570 892. Tanullia tülem; hogy meszsze kell távozni, *****
Ki akar szerelmen gyözedelmet venni
Szerelmet nagy köz feöd tudgya lankasztatni;
De másik Poeta versét ugy végezi:
893. Hazájának ember határin túl mennyen
Gyözedelmes lenni akarván szerelmén
Mert mint tüzes hamu csak bé-fedve lészen
Szerelme; ki közel szeretöhez lészen.
- 3575 894. Szerelem heniélö léleknek munkája +
Elmének, s-nagy észnek unalmas rosdája, ++
Ember kedve tunyúl ha nincsen munkája,
S-mint vasat à rosda; rút szerelem fogja.

* D. Augu. ** D. Bern. *** Prove. 8. **** Ovidius. ***** Poeta.
+ D. Chry. ++ D. Hier.

- 3580 895. Szeretöt indulat kevésben segíti,
De bizonynal veszedelmit közelíti,
Aszszony állataknak méltó azért tudni,
Szeretöjök közzül egygyik sem szereti.
- 3585 896. Csak szépségén szokot ideig kapdosni,
Ha változik, vagy más okból ot felejtí,
S-csak hamar ot szakad szerelmének végi.
Adám példájából könnyen meg-tanúlni:
- 3590 897. Mert Adám ki Evát eléb meg-szerette,
Az kinek szerelme bünre gerjesztette,
Féltében s-ijetében vádolni kezdte;
O nagy csintalanság nem lehet mentsége!
898. Az ki nem akartál magadért bünhödni,*
Mert nem átalottad magadért bünt tenni
Férfiaknak is igen jól megh kel látni
Szeretöjek kedve nem fogh tartós lenni,
- 3595 899. Megh alszik, és féleö haragra ne vállíék.
Hogy Putipharnének kedve nem telheték
Akarta, iffiu hogy megh öletessék
Es szeretöjének hogy feje el essék.
- 3600 900. Illendö micsoda szeretö nem láttya,
Mert siket füleknek szerelem mostoha
Nincs lehetetlenség szerelemnek soha,**
Sem fogyatkozásban semmi orvossága,
- 3605 901. Tanács nem enyhíti szemérem nem birja,
Elme nem mértékli, ész nem zabolázza,
Boldog kivel nem bir szerelem háloja,***
Nyomorút ki lehet szerelemnek rabja.
- 3610 902. Nem fog mástul kérni, sem tüle más kérni,
Kinlodik, s-kintelen magát-is átkozni,****
Es bolond elmével káromkodva szolni,
Ha nem fog hirtelen élete jobbulni.
903. Iámbor Aszszony versemben meg ne ütközzék,
Aszszony nevezetben meg ne botránkozzék
Mert könyvek hol Aszszony állatot neveznek
Aszszony embereket onnét ki-rekesztnek.
- 3615 904. Kétségben ne essék szépségében senki,
Melyhez ha erkölce hasonló fog lenni,
Eörök idvösségét nyilván közelíti,
Ioságnak szépekben nagyobb becsületi.

* D. Bern. ** D. Amb. *** Plutar. **** Plaut.

Kiket vénség terhe naponként nyomorgat.

- 3620 905. Nem tanitok véneket okoskodásra,
 Holot vének felet nincs elmém hatalma,*
 Hanem békességes türést jóvalnia,
 Egyedül ha veszik léssen versem czéllya.
- 3625 906. Ugy hiszem az nékik felettébb szükséges,
 Vénségh alkalmatlanságoktól nem üres,
 Söt azokkal niylván mindenkor egyeles.
 Szent Hyêronymus mit mond emlekezetes:
- 3630 907. A' fejek megh eöszül, hajok mind el húlnak**
 Pöpicssel à nyelvek, fogaktúl megh válnak,
 Nyâlok el foly, térdek reszketéssel vannak,
 Homlokok ránczokkal fel barázdáltatnak.
908. Alloktúl ajaki külön szakadoznak
 Szemei kettöznek fâjdalmok gyúlasztyák,
 Szorongató köszvény, s-Chyragra fonnyaztyák,
 Elet nagyob resze látczik mint csonkának.
- 3635 909. Sött hót elevenek mondhatná valaki
 Torkát-is unalmas hurut vesztegeti,
 Szomorú vénségnek annyi galibai,
 Hogy eönnen maga-is nyavalya fogh lenni.
- 3640 910. Melynek véghtére is csak halál égességh,***
 Mert halál ugyanis közelgető vénség,
 A' vagy természet szerint valo beteghség,****
 Ki ellen semmitis nem használ bölcseség.
- 3645 911. Igen vén emberek nem annyira élnek,*****
 Mint apronként s-lassan megh halni kezdenek,
 Mint az eöszzi idö mert olyan életek,
 Kivel igen birnak minden fergetegek.+
- 3650 912. Vêneket némellyek fél halálnak hinak,
 Hót eleveneknek mely társa hálálnak,
 Mert ugyan-is fészke minden nyavalyáknak,
 Es hógy maga nem jár rettegni méltonak.
913. Aetna sok terhinél nagyob vénségh terhe.
 Unalom házának Cicero nevezte,+ +

* Psal. 118. ** D. Hier. *** Aristot. **** Juven. ***** Diogen. + Eurip.
 + + Cic. Antiphan.

S-minden gonosz reitek bótyjának ítélte,
O vénség! sokaknál kinek boldogh neve.

- 3655 914. Sok emberek téged mely igen ohaitnak
De mihent érkezel mingyárt únalmasnak*
Nehéznek mondanak mindenek átkoznak,
Terhes gyűlölséges, vénség mind azoknak.
- 3660 915. Gyermekök gyűlölik, Aszszony nevetsége,
Vénséget Istenis nyomorúlta tette
Ne vess el engem vénségem idejére,**
Ne hagy mikor el fogy testemnek ereje.
- 3665 916. Azt mongyák némellyek hogy Dávid elméje,
Kivánt mutogatni régi nemzetekre.
Persiában ha ki vénséget el érte,
Ottan elevenen áldoztatot teste.
- 3670 917. De vén Aszszonyokat megh foitani szoktak.
Tuddé Scythiában vénekké mint bántak?
Megh vendégeltek, s-igen vigan tartották
Szép koszoro alatt keő szálra állatták
918. Melyrül à tengerben nyakra feöre hánták.
Hasonlo szokások Tyberiusoknak,
A véneket Indúsok, és Massagéták
Kegyetlenül apro darabra vagdalták.
- 3675 919. S-nem vólt soha nékik kedvesb eledelek.
Sardusok vént agyon nagy botokkal vertek
Helespontus melet Có-szigetbéliek
Vénekké csak hatvan esztendőtt engedtek.
- 3680 920. Mások eledelét hogy meg ne ehetnék,
Strábo bizonyittya iziben meg-öltek,
Némellyeket mérges füvekké étettek.
Caspusok szörnyü az mit cselekedtek.
- 3685 921. Hetven esztendőtt Attyokat, és Anyokat:
Egy szoros alacsony házikóban zárták,
Ehen szomjuhan kinlódni, s-veszni hatták.
Szokások ilyen vólt, bünnek sem tartották.
- 3690 922. Bezzeg más nemzetek nem azt cselekedték,
Kik az szép vénséget igen meg-becsülték,
Lácon egy városban midön csudálkoznék,
Ifiaktúl vének miként becsültetnek.

* Gyraldu. ** Psal. 70.

3658 azokna 3683 Attyoknak, és Anyoknak [Értelemszerűleg és a rfm miatt jav.]

923. Ilyen szép mondásra kezdte ki-fakadni,
Egyedül Spártában használ meg-vénülni,
Az mi véneinknek méltó örvendezni,
Mert Isten-is hadgya őket meg-becsülni.
- 3695 924. Mondván, ősz fő előtt fel kel emeledni,
Es vének személljét igen meg becsülni,*
A Papok orczája nem szokot pirúlni,
Sem az vének ábrázattján könyörülni.**
925. Mert à vénség nem csak mind bánattal teli,
3700 Kiért is nem méltó békételen türni,
Alkalmatosság-is gyakorta követi,
Vénségnek-is olykor vannak mulatsági.
926. Fiam nincs minden rosz à vénségben hidgyed,***
Vénséget talám leg-nagyob terhnek véled?
3705 Rosz gyaránt vénséget szememre nem vethedd,****
Kit ha nem érsz halálotat közelited.
927. Mihent el érkezik mindgyárt búcsút adunk
S-természetnek oly háládatlanok vagyunk
3710 Noha nem vólna olyant illendő bánunk
Kit gyors halál nélkül el nem távoztatunk.
928. Vagy hamar megh halni kel, vagy megh vénülni,
A' vént iffiunál szerencsesbnek véli
Cicero, kit vén ért, iffiu remèni*****
Emez sokaigh élt, emez kíván élni.
- 3715 929. Vének szép mondását méltó megh tanulni,
Nem kell vénségemen semmit szánakodni,
Söt hogy eléb kellett iffiunak lenni
Gyermeki dolgokat vének szégyenleni
930. Szoktak; tehát bűnnek kel eleb megh halni.
3720 Hogy vén iffiu volt nem kell kételkedni,+
Nem minden iffíú szokot megh vénülni.
Tyannusnak Solont vénséghe feletteti,
931. Mert egyébben nem vólt semmi reménsége,
Kivel Pisistratusnak megh felelhetne,
3725 Tanácsnak vénséghtül vagyon nevezete:
Vénséghe nem gyermekséghe bűnök veszedelme.
932. Hálát adot vénségnek hogy nem lehetet++
Ugy élni, emberségéhez mint nem illet,

* Levit. ** Thren. 4. *** Eurip. **** Crates. ***** Cicero. + Democr. ++ Seneca.

3712 véli. [A sorvégi pontot elhagytuk, mert értelemzavaró.]

- 3730 Az mit nem akarni magamnak is kellet,
Akarom tehetségűt is hogy nem lehet.
933. Bódogh idő kiben hívságot kerülnek.*
Mit vádolsz ő ember! látzik édessebbnek
Vénségben jó erkölcs; tanácsban élesbék,
Halálnak szenvedésére keményebbek.
- 3735 934. Semmit nem hajtanak testi indulatra,
Testnek nyavalyája elme józansága,
A bűnöket eők, sem bűn eőket nem bírja.
Hetven Esztendő ember kincsre akada,**
- 3740 935. De csak megh vetette, nem kellet s-ott hadta.
Mondhatná valaki, mert talám nem bírta?
Mások kincsét teőbbíteni nem akarta,
S-csak nem akart lenni, senkinek tréfája.
- 3745 936. Vénekben minden gonoszság his vénhedik,
Egyedül csak az fővénség iffiadik,***
Kik úti kölcséget úton kívül keőtik,
Nagy tanács azoktúl soha nem származik.****
- 3750 937. O kívánt időnek kedves adomány!*****
Ki tőlünk valami rossz mind el választya,
Erős szokot lenni vénnek bágyatsága,
Mert azzal üzetik világh álnoksága.
938. Bölcs ki mulatságtúl távozik akartva,
Az ki penigh soha ugyan nem kívánnya
Bódogh, ez mind kettő vénség tulajdona.
Jobb vénnek tagjait hogy hidegh faglallya,
- 3755 939. Hogy tiltot dolgokra ne gerjedezzenek.
Tulliustúl vénségében azt kérdezték
Ha engedé olykor Vénus szerelmének?
Monda — dühös urtúl Istenekis szöknek.
- 3760 940. Testi vágyódásoktúl üresnek lenni
Vénnek igen méltó, s-azzalis öltőznj
Istenes erkölcsben, s-hasonlóvá lenni,
Dicséretes példát másoknakis adni.
- 3765 941. Christus vén Atyátul szépen köszöntetik,
Es vén Aszszony állattul praedikáltatik;
Igy mind á kettőben vénség dicsértetik,
Egyenlő nagy hűség mindenekben látczik.

* Ambros. ** Boet: *** Aug. **** Senec. ***** Cicero

- 3770 942. János, az előtt, ki Thronusban ül vala,*
Térdre esett huszonnégy véneket láta,
Mind eörökkön eörökké élet imádva,
Becsülletes vénség, mehetet ki nagyra.
943. Senki előtt vénség unalmas ne legyen,**
Kí magának ilyen nagy jutalmot vészén;
Vének halála vendég-fogado helyben
Iffiák halála vagyon számkivetésben.
- 3775 944. Az mely halálnak betegség vagy seb oka,
Erőszakkal szokot jární minden baja,***
De ki vénség miatt közelget fodtára,
Minden halál nemét az felül haladgya.
- 3780 945. Kivánsággal nem fáidalommal történik
Eörülietek vének kinek könnyen esik,
Még szörnyü halál is mindenek úgy hiszik,
Jobban kerülhetni az mi elől látczik.
- 3785 946. Vénséget mondom en gyönyörüségesnek,****
Halálomhoz mennél inkább közelitek
Mint ha már földemre s-temetőre látnék,
Hajo törés után kivánt partra jutnék.
- 3790 947. El kell valamikor élet partra érni,
El jövetelitül soha nem kel futni,
Vénség kedves, tudgyon, s-nem terhünkre lenni
Iffiáktul is tilalmas bűnnekkel távozni.
948. Mivel az vénségnek sok rosz nevezeti,
Kanchal, fogatlan, és egyéb gyarlosági,*****
Nem kel bűnökkel is bösteleníteni,
Mert vétek nélkül is elégh ezt szenvedni.
- 3795 949. Vének ábrázattya bár nézzen az földre,
De minden elméjek vigyázzon az égre,
Réghi sok bűnöknek legyen egyszer vége
Megh lássa vén ember úgy follion élete.
- 3800 950. Hogy azért idejét senki megh ne vesse
Most jó erkölcs nélkül haszontalan élte,+
Megh virágzott fának nem lévén gyümölcse,
Megh érdemli kertbül gazdája ki vesse.
951. Errül vén Uraim eleget érthetnek
Ugy éllyenek hogy eörökke élhessenek,++

* Apoc. 4. ** Sophocl. *** Plato **** Cic. ac S. Epist. 16. ***** Cato +Cyprian:
++ D. Greg: Nauzian:

3805 Vénség ha jelen van, jele ítéletnek,
Eghi trombita szot tarcha fel ülönek.

NEGYVEN NEGYEDIK RESZE.

Nyomorult köszvényben kinló betegekhez.

952. Mikor el távoznak köszvének fáidalmi,
Ha fogiák tanacsom köszvényesek venni,
3810 Hallani versemet, s-olykor olvasgatni,
Nem lévén illendő mindenkor henyélni.

953. Köszvének ha nem is el kergetésére,
Bizonytal szolgálak könnyeb türésére,
Hetedik Sévérus Császár ágyban fekve,
Köszvényben, kit látván böstelenesgére,

3815 954. Némellyeknél lenni, tön szert lectikára,
Sietve viteti magát tanács házra,
Megh vetöit hamarsággal czitáltáttya,
Fejszével nyakokat el vagdalni hadgya.

955. Fejeknek kegyelmet kérni mind kezdének;
3820 Eszetekben látom tiis Már veszitek,
Király fejtül nem lábátul függötek;
Agybol sem parancsol kevessebbet néktek,

956. Mint ha Lovon ülne: hát nem lehetetlen
3825 Köszvényes nagy dolgot hogy el végezessen.
Szent Geregely egy helyre levelét el küldvén,
Eulogiusnak írja nagy csendessen:*

957. Fájdalmok gyengénis, igenis érdeknek,
Sem oly Lassan, tülem hogy el készülnének,
3830 Sem olyan keménnyen hogy megh ölhetnének,
Seöt halálban ejtvén naponként öriznek.

958. Miképpen haláltul szabadithassanak
Nem csuda mert engem nagy bünök foglaltak,
Kik ez rothadásnak fészkeben lakoznak,
Elettül, haláltul azok tartoztatnak.

3835 959. Nemis ellenkezik köszvény az szentséggel,
Csak betegh fájdalmit szenvedgye békével,
Izenként nyavalygo volt ilyen beszéddel,**
A' mikor ennem kell nem birook kezemmel.

960. Mikor penigh járnok nincsenek Lábaim,
3840 Ha kell fájni vadnak kezeim, Lábaim,

* D. Greg. ad Eulogium Patriarch. ** Philem:

Noha segitenek érdemre fáydalmim,
Eördögh késértésit üzik szenvedésim.

- 3845 961. A' Csomós köszvének, nincsen orvossága,
Es ha mi volnais szegénység fö oka,
Köszvének szegénység legh job orvossága,
Szükség vagy akarat, akar melly ki hozza.
- 3850 962. Coelius azt írja, kik így nyavalygottak,
Sokan Jozságokat mind el adogatták,
Nyomorult életre magokat szoktatták,
Isten csudájára mind megh gyógyultanak.
963. Illendő volt mind azt, szükség hogy ki üzze,
Valami lehetet büség szerzeménye,
S-hire gyengén élő lészen köszvényessé,
Soha el nem ragad herélt emberekre.
- 3855 964. Es ha köszvényesek úgy nem cselekesznek,*
Végtére ámbár csak olyanok legyenek,**
Kik szép országiért, magokat, Mennyeknek
S-közeleb Istenért, akartva herélték.
- 3860 965. Szent Gergely magát, és másokat biztatni
Soha nem szünt azzal, bünrül emlekezni***
Szükség mindnyájunknak, s-nagy hálákat adni
Irgalmas Istennek szüntelen szolgálni.
- 3865 966. Testi indulatból kik sokat vétkeztünk
Testi fáydalmoktól könnyebben tisztulunk,
Ha oston között Istenhez fordulunk,
Lelki veszélytülis mindgyárt szabadulunk.
- 3870 967. Nemis illik hozzánk gonosznak mondani,
Kibül szabad lészen sok jot szedegetni,
Saul házainak törtévé romlasi
Miphyboeth kívül nem maradot senki.
968. Ezt penigh eö néki véledé mi hozta,
Harczon nem volt, lévén Sánta mind két lába,
Erös Izraelnek mikor lött romlasi,
Az Eöss földöket is mind egyedül birta.
- 3875 969. Dávid Királynak is aztalához hitták,
Lábai fáydalmi melly igen használtak
Elete napjai tovább, s-jobban folytak,
Nyavalyái penigh semmit sem ártottak.

* Hipocr. ** Galen: *** D. Greg:

3862 szüntelen

3880 970. Kik nagyot vétettek hányatnak Tömlöczre,
Vasban verik s-tésznek csincsért az kezekre,
Bűnhődnek hogy keduek ne légyen vétekre,
Hasonlo Istennek is cselekedete.

3885 971. Rendelvén, ágy legyen betegnek tömlöcze,
Chyragra csincsérie, lábán vas köszvénye,
Vagy hogy nagyobb légyen betegh büntetése,
Vagy hogy nevededgyék türésnek érdeme.

3890 972. Hogy el nem hagyattunk valóságos jele,
Valakit ostornak ér mindenkor vége,*
O ti köszvényesek! nézzetek Istenre,
Sziveteket annak szerelme gerieszsze.

973. Istennek szüntelen io lesz hálát adni,
Mennél inkább nincsen sok jainak szüneti,
Melly szenvedésének nagy jutalmát veszi
Köszvént ha Istenért nagy eörömmel türi.

NEGYVEN EÖTODIK RÉSZE.

Kit veszedelmes kö szüntelen Háborgat.

3895 974. Mint jo hajós mester hajót igazgatni
Akarván hamaréb kívánt partra jutni:
Istenis ugy akar fiaival tenni;
Mert Gállya fenekét jo hajós megh tölti

3900 975. Kövecscsel, s-fövennyel ne biria el vinni,
Minden könyü szél vész; s-köhöz ütköztetni,
Es vélle nem birván tengernek habjai,
Porondon lehessen jobban fenekleni,

3905 976. Mikor el repülni készülnek az Darvak,
Fövennyel kedveznek meg-éhült gyomroknak**
Kö darabocskákat földrül fel kapdosnak,
El mennek és olyan formán szaporodnak.

3910 977. Hát ne legyen nehéz kis terhet viselni,
Az ki érdemessen akar üdvözülni
Megh koronáztatunk, s-lésznek föl okai
Üdvösségünknek fövény, s-kö-szenvedési.

978. Türetlenségen vevén gyözedelmet,***
Titkos Mannából is az vészen legh job részt,
Néki adom amaz szép fejer kövecskét,
Annak tetejére iratván oly nevet.

* D. Greg. ** Solim: *** Apoc:

3904 meg-héhült

- 3915 979. Mellyet senki ném tud csak az ki el vészi,
Azért Victorinus drága könek veli,*
Primarius penigh bölcsen azt itéli,
Hogy az megh ígért kö, amaz gyöngy fogh lenni
- 3920 980. Kire midön Aros embert talált volna,
Ottan eörömében mindenét el adta
S-hamarsággal tötte kincset magáévá,
Nem híván magához senkit osztályára.
- 3925 981. Seraphinok közzül egy hozzám repüle,**
A' Kinek kezében vala egy kövecske;
Hogy ne? mert fájdalmok tehetik kedvessé,
Kiket érnek, s-méltán árossá és szenté,
- 3930 982. Mivel Dávid nem volt az Papok számából
Nem volt szabad enni az szent kenyerekbül
De mivel Saulnak sok üldözésibül,***
Davidnak erkölce naponként megh jobbul.
983. El szaladván az szent kenyereket vészi,
Istennek mindenben akarattyát téski,
Ugy mint szinten Machabaeusok fiái,
Kik szenvedés által tudtak szenteltetni.
- 3935 984. Ki üldözéseket békével szenvedett,
Megh szenteltetésre alkalmas lehet,
Igy ki nagy eörömmel szenvedü a követ
Tanál drága követ, és igen nagy kincset.
- 3940 985. Ne restellye ki ki békével szenvedni,
Mellyel könnyen lehet kincse verekedni,
Fövenyes helyeken szoktak régen víni,
Minket is fövenyre akar szállítani,
- 3945 986. Az Ur, vagy mi belénk fövenyt szállítani,
Szükséghe élé apro fövennyel harczolni,
Hogy sem türés nélkül könnyen üdvözülni,
Mert az eget senki ingyen el nem éri.
- 3950 987. Mely gazdának lészen mész nélkül fövenye,
El hiheti szomat nem rakat falt véle,
Ne légyen testünknek meszetlen fövenye,
Ott légyen mindenkor szenvedésnek mésze.
988. Szenvedgy csak kemennyen nagy hasznodra lészen,
Segit keserü kö sok betegségekben,

* Victor: ** Isaiae 6. *** D. Hier.

Szoros, és nehéz út ki életre viszen*
De kik fel tanályák, csak igen kévesen.

- 3955 989. Ne félyen az semmit, mert útytátt megh lelte,
Ki keövei sullyát Istenért szenvedte,
Csak hamár megh esik által menetele,
Mellyel siethetünk örök üdvösségre.
- 3960 990. Nagy keöveket István örömmel szenvedte,**
Hogy ducsösségh korónáját erdemelne,
Keöveknek Istvánnál nagy volt edessége,
Isten kezeibül lévén eredete.
- 3965 991. Bekességes türés vagyon keménséggel,
A kemény keöveket mellyedrül haitsd el.
Dávid vrát áldván hallyád miként beszél:
Aldom én Vramot minden veséimmal,***
- 3970 992. Kik engem felettéb igen megh zavarták,
Vagy à mint olvassák megh iobbitóttanak.****
Mongya Hyeronimus: megh tanitottanak,
Kévánságh gyükeri vesék hivattatnak.*****
993. Keöben és feöveniben fekvök tanitnak,
Hogy dicsériük Istent untalan szólitnak,
Tellyes életeket, mindenek iobbitcsák
Bünököt ismervén it sanyarogyanak.
- 3975 994. Poenitentiátis azonért tarcsanak,
Minden io erkölcsben magokat foglallyák,
Türhetetlenséggel kárhozattúl oiják
Istennek áldasit érdemekre vonnják.

NEGIVEN HATODIK RESZE.

Szánnya megh Istenis à bélpoklosokat.

- 3980 995. Itiletünk szerint nehezéb nyavalya
Es ki vólna méltób az szánakodásra
Níncs mint embereknek rut bélpoklossága
Mind azért hogy nincsen semmi orvossága,
- 3985 996. Mind penigh hogy ember testit el rutittya
Vtólsó csontokigh megh emészti s-rontya,
Minden emberek előtt utálatossá, §
Attyok s Annyok előtt teszi rút úndokká.

* Mat. ** Luc. 9. *** Psal. 33. **** D. Hyer. ***** Euthym.

3956 sullyát 3958 Melly el 3964 mellyedrül

997. Seőtt társaságokat senki nem türheti
Várasokon kívül kintelenek lakni,
Valaki tanál belpoklossághban esni,
3990 Az Táboron kívül egyedül kel lenni.*
998. Ezt azon kivülis sokan választották.
Seneca tuddé mit mond Luciliusnak?
Megh ne hidgye magát nép sokaságának,**
Sokak baratságát hívén ártalmasnak
- 3995 999. Feösvényeb, kívánósb, fertelmeseb lettem,
Fene kegyetlenséghe nevedet bennem,
Seött embertelenséghebenis egyelettem
Emberek sokával mikor ismérkettem.
- 4000 1000. Gyenge társ ugyanis lágijt s-erötlenit
Gazdagh szomszéd penigh kívanságra indit,
Gonosz társ io embert megh zavar s-egyelit,
Addigh iobb, mégh testi belpoklossagh rútit,
- 4005 1001. Hogy sem Bün belpoklosságha *miat* veszni.
Senecánál szokta valaki mondani:
Nékem elég kevés, elég nékem senki.
Myson az pusztában talált vólt nevetni;
- 4010 1002. Kérdezik némellyek: maga mint nevetet?
Azért, hogy pusztában csak egyedül élhet.
Philosophiában Antisten mit kedvelt?
Hogy magával beszélhetet, és élhetet.***
1003. Feöldi szám ki vetet, Paradicson fia,****
Es az mint egy némely mondogálni szokta,
Hogy emberekkel való társalkodása*****
Emberségébenis alacsonitotta.
- 4015 1004. Világhis ti néktek bél poklos had légyen
Mint ti à világnak, legyetek öromben
Hogy ti dolgotokis fellyebre nem megyen
Minémünek lenni világhis kintelen.
- 4020 1005. Igy szent Pál Apostolt keövetni iob lenne
Ki világnak s-néki vólt világh feszitve,+
Mint belpoklosokhoz világh gyüölösége,
Ollyan ti hozzátok méltó gyüölösége.

* Levit 13. ** Seneca. *** Antist. **** D. Basil. ***** Th. Kemp. † Galat. 6.

4003 mait 4021 gyünlösége 4022 gyünlöségdé

1006. Azért kel bánkodni? miért kel bánkodni?
 4025 Hogy világh töletek végh bucsúját vészi?
 Es olly dologh készül bennetek el hadni
 A kit néktek kellet volna eléb hadni.
1007. Mint belpoklosokat vizsketeg sürgeti
 Kire nagy bizonságh Jóbnak rút Sebei,
 4030 Kiket kintelen vólt cseréppel vakarni*;
 Keze daganattya miát enihíteni.
1008. De jól tudom szerelmes Attyámfiái,**
 Hogy ti testeteket belpoklosságh veszti,
 Erdeznek tikteket Istennek ostoni,
 Szenvedések közöt nem io hanyatláni:
- 4035 1009. Iüvendöben fordul nagy dücsösségtekre,
 Jób belpoklosságot békével szenvétté,
 Az Táborrúl való kivetését türte,
 Aligh meri vetni szemét emberekre.
- 4040 1010. Kiktül el hagyattván, eötet csak megh vetik,
 Olykor úton járóktül is pögdöztetik,
 Maga feleségétül szidalmaztatik,
 Mindentül rothatnak, s-dögösnek tartatik.
- 4045 1011. Mint belpoklos előtt Sidok ugy szalattak
 Christus Urunk előtt, seött annak mondották***
 Mert nem, vala szépségh benne mikor látták
 Velekedésekben azért csalatkoztak.
- 4050 1012. Hányás igen használ à belpoklosoknak,****
 Ha hitelt kel adni Caelius szovának,
 Ki aztis iovallya hogy hajokázzanak,
 Lelki poklossághatul, büntül irtozzanak.
1013. Ki hányásal megh nem orvosoltathatik,
 De szent Gyónás által megh könnyebbítettik,
 Mert ha lelki testi poklosságok érik
 Testi orvossághal hiaban éltetik.
- 4055 1014. Bünök poklosságát méltó el kerülni,
 Ki nem csak táborrúl meny országhbul vétki
 Lelki poklosságot legh job megh átkozni,
 S-ha mit akarsz nem kel bűnben keveredni.

* Iob. 19. ** D. Aug. *** Isai 53. **** Avicen:

4040 után 4056 országhbülis 4058 bünben

NEGIVEN HETEDIK RÉSZÉ.

Vakságban nyavalygo szegény betegekhez.

- 4060 1015. Harmad egész napigh Pál semmit nem látá*
 Damascusban, s-akkor lön szeme nylása,
 Mikor nem láthatván embert, Istent látá,
 Eléb szemeinek, Egh, füld, mind egy vala.
- 4065 1016. Még h vakon maradot illyén szókat monda:
 Vallyon Vram mit akarsz hogy cselekedgyem.
 Nyomorult vakságban ha nem eset volna,
 Isten akarattyát nem ismérte volna.
- 4070 1017. Vakságaban magát Istennek aianlya
 S-az-elöt hiveit igen ölte s-vágta,
 Az Ecclesiát oltalmazni akaria
 Az elöt senkire nemis tekint vala.
1018. Boldogh vakság h ki vaknak látast megh atta,**
 Es dühös farkastis bárannia csinálta,
 Pál földhöz veretik, és hogy megh vakulna,
 Megh vakúlt, és hogy lehetne változása,
- 4075 1019. Megh változot hogy küldetnék küldetet,
 Es miket azelőtt bünben cselekedet,
 Annális szenvedne igasságért téöbbét.
 De vallyon az szemnél hámissab mi lehet?***
- 4080 1020. Szemem én lelkemet éppen el rablotta:****
 Tiltot szerelemnek az szem által uttya,*****
 Vesztet mindenestül személyyed látása,
 Es szemeim vóltak minden rosznak oka.+
- 4085 1021. Szent Péter Azt mondgya: hogy sokaknak szemek,++
 Paráznasággal és több bünnel tellyesek,
 Kik hol egy, s-hol más Aszszonban egyelednek
 Mas képpen is az szemek telhetetlenek.
- 4090 1022. Seött az szemek bünök alkalmatossági,+++
 Megh eset bünöknek kemény itiléti,
 Es megh esendöknek szemek feő okai,
 Sokszor ember szive nem tudna kívánni;
1023. Ha botrankoztato szemek nem mutatnák,
 Es nemis vagyodnék de szemek iovallyák,
 Kit szem által eczer gyükerezni hattak,
 Szivekben megh válni tartom nagy munkának.

* Act. 9. ** Aug. *** Ecli. 31. **** Thren. 3. ***** Lucian: +Ovidi. ++ 2. Pet. 4.
 +++ D. Bern.

- 4085 1024. Szív elsöben élni kezd, utólb megh halni,
Szem halni elsöben, utólban kezd élni,*
Szemnek ugyan méltó vólt eléb megh halni,
Ne lehessen szívet utólb el veszteni.
- 4100 1025. Szemeid világot nem méltó siratni,**
Vannak éczakának is gyönyöröségi
Testi kívánsághoz nincsen semmi közü
Senkit megh sem iyeszt nem kel attul félni.
- 4105 1026. Sok oly dologh nélkül ingyen fogh el lenni
Kíket Isten szerint, nem szabad vólt látni
Seött vakságh az szép artatlanságot iedczi
A szemek peniglen csak bünök vezéri.
- 4110 1027. Es az szem sok féle faldalmoknak oka.***
Vrunk, szemét vaknak Sárral tapogatta****
Hogy szemeit Sáros feöldre forditaná
Mennyeknek országát inkább ohaitaná.
1028. Mideön por gerjeztö szél kezd fuvallani,
Mínyájan bé szoktuk szemeinket húnni,
Kinszerítettünk sokáigh vakok lenni
S-annak sullyos terhét hasznaért szenvedni.
- 4115 1029. Így hogy az ördögnek poros ingerlése
Szemeink világot ne vesztegethesse,
Üdvössegyeseb és iob be hunyva léte
Kik által lehetet vólna veszedelme.
- 4120 1030. Kérlek Vram fordíts szemeim világot*****
Soha ne láthassák világnak hiúságot
Püspök nem gyógyittya betegnek vakságot+
Testért nem akarván lelki nagyobb kárát.
- 4125 1031. Ki büne hogy vakok mindenek éczaka
Még his az nem indit senkit Siralomra,
Másis lehetvén elmének mulatsága,
Ha érzekenségi el vannakis Zarva.
- 4130 1032. Metellust vaksága nagyon becsültette
Mert az Tanács házban szekeren vitette,
De sok ember véghben bár csak azt vihesse,
Holta után lelkét hogy üdvözithesse.
1033. Testi vakságtúl kevésbé méltó félni
Inkább elmének vakságtúl tartani,

* Clemens Alexan. ** Senec. *** Cicero **** Joan. 9. ***** Psal. 11 + Ubaldus

4112 szoktuk 4114 sullyos 4117 hunya

Ki bűnben általkodás nem egyéb semmi,
Mideőn ember szokot Istentül távozni

- 4135 1034. Isten nélkül vagyon ki nem akar térni
Annak idejében bűneit megh szánni
Es valaki fogot Istentül távozni
Legh nagyob vaksághban történik eseti.

NEGIVEN NIOLCZADIK RÉSZÉ.

Egyeb nyavalyában léüö betegkekhez.

- 4140 1035. Minden drága Kincsnél világi emberek
A io egésséget nagyobra becsülték
Es à mint mondása bizonyittya bölcsnek
Legh nagyob adója testi egésségnek,*
- 4145 1036. Meandez azt mongya semmi ninc oly drága,
Testi egésségnek nincs életben mássa,**
Az orvosságot Isten kezének hitta,
Kivál-képpen való ajándéknak montta
- 4150 1037. De mink nyavalyát is tartjuk ajandéknak,***
S-el mult rosz életünk megh iobbulásának.
Hur-ut bánt, tudöd fogi, van baja gyomrodnak,
Száráz betégséggh veszt, bor nem tetczik szádnak,
1038. Rút vérhas foitogat? ezek mind Istene,
Attyának ostorit fiu megh ne vesse,
Agyát némely viadal helyének velte:
Mint ki éllenségét à feödhez verhetta,
- 4155 1039. Megh yedven amaz kezd kegyelmet kérni,
Maga alkalmaztatását ajánlani
Mint feödés vrátul bocsánatot kérni.
Igy szokot mi velünk az ur Isten bänni.
- 4160 1040. Betegségekkel látogat és ágyban eit,****
Faidalmoknak sebes nyilaival ijeszt
Es az igasságnak uttyáira geriezt
Ha bünt megh ismérjük magátul el nem veszt.
- 4165 1041. Igen megh szaporodva eö betegségek,*****
Megh téréssel eök is igen siettének
Bünösök Istenhez lassan lépcsikélnek,
Bánatra sietni azért kintelenek.

* Eccl. 30. ** Philon. Avicen: *** D. Aug. **** D. Greg. ***** Psal: 15.

4160 sebet

1042. Embert nyavalyája gyakran megh szolittya,
 Hogy lévén halando magát el ne bizza*
 4170 Örömmel kérkedem ha érdez nyavalya
 Hogy lehessen bennem Christusnak lakasa.**
1043. Niilván minden joságh betegh testben lakik,
 Beteges lélek, Istenhez közel esik;
 Mikor betegh vagyok eröm szaporodik***
 Mondhassam betegnek eröm nevededik.
- 4175 1044. Testnél job léleknek egésségben lenni****
 Testnek nyavalyai lélek orvossági,
 Betegség testedet, nem elmédet serti,
 Es à bujasságot bádgyatságh gyengíti.
- 4180 1045. Mert az ember olykor hamar el fajúlna
 Ha testit nyavalya nem háboritaná
 Iobbis hogy it érje, hogy sem kárhozatra
 Vesse; mert betegség lelkét holdogittya.
- 4185 1046. Betegség tudónak à Propheta mondgya*****
 Christust, és faldalmok emberének hija,
 Ki nyavalyájnkat magára vallalta,
 Es betegséginket eö maga hordoztá.†
- 4190 1047. Mint ama Remete vizi betegségén++
 Semmit nem bánkodot, csak hogy vala bünben
 Vakmerőségünket mideön láttya Isten,
 Jobban cselekedni kinszerit betegen.
1048. Betegeket Isten eö magához vonssa
 Kiket io egésség idegenit vala:
 Mideön szent Ferenczet betegség el birta,
 Világot örömmel megh vetni tanulá.
- 4195 1049. Nyavalyákat Isten azértis bocsáttya,
 Hogy betegh hivságtúl magát inkab oja,
 Minden nyavalyáknak mert à bün feö oka
 Ezt büntetem, s-lészek gyógyito orvosa.+++
- 4200 1050. Ha megh ölszis engem, benned reménségem.++++
 Tiéd vagyok Vram, Vdvözithetz engem,
 Bizonnyal fogadom ezzel megh elégszem,
 Akaratod szerint ha paráncsolsz nékem.
1051. Es à mit paráncsolsz ha megh adod nékem
 Seött cseleked hogy akariam és lehessen,

* Plutarc. ** 2. Cor. 12. *** Nazian. Joelis 3. **** Isidorus. ***** Isaias 53.
 † Matth 8. ++ Benjam. Eremita +++ Deut. 32. ++++ Job. 13. Psal. 118.

- 4205 Valami te néked akaratod léssen
Mindenekben te szent akaratod légyen.
1052. Megh halsz, de nem azért hogy betegeskettél*
Hanem hogy születvén ez vilagban éltél,
El hid mondásomat s-veess számot elmeddél,
4210 Hogy az mit kévanok el érhéssd békével
- NEGIVEN KILENCSEDICK RESZE.
- Az kik ez világnak Siralom völgyében,
Sirnak és van részek nagy keserűségben
1053. Az Könyhullatások lélek veritéki**
Szent Iános mondása biztatással teli
Siro igasságát esettül nem félti
Mert könyvét szemérül Isten mind el törli.***
- 4215 1054. Boldogh könyhullatás mert Teremptő keze,****
Kegyelmessen léssen törlo kezkenője
Csak hamar el szárad minden orcák könyve,
Istentül adatik siralomnak vége.
1055. Anya siro fiát megh szokta eölelni,*****
4220 Sürü hizelkedésekkel kecsegtetni,
Szemérül könyvet édesden törteni,
Tejfel bövelkedő emlőjét nyuitani.
1056. Rövideden talám nem árt megh tanulni,
Kik könyveit fogya Isten el törleni
4225 S-kik könyhullatásit megh boldogítani
Mint kik igaz okbul kintelenek sirni.
1057. Más bünét sirattya mert Istent bántotta:
Más jot cselekedni, mert hogy el mulatta;
Kit cselekedettis hogy nem gyakorlotta:
4230 Más jo barattyának, böneit sirattya:
1058. Szent Iób megh bántódot barattyát siratta,+
Es az szegényeket Iób lelke megh szánta:
Másokot érdeket nyavalyák ostora:
Más Ecclesiának bantodásat látya.
- 4235 1059. Más bünösök nagy szerencsáját csudállya;
Vétkes embereknek eörömét átállya:
Másnak nehéz Isten, s-törvény bántodása:
Más hogy indulatit el birni nem tudgya:

* Seneca. ** D. Hila. *** Apoc. 7. **** D. Bern. ***** Isaias 25. Pannon. † Iobi 30.

Alofm: va-részek

1060. Más hogy könyörgésben, és jo erkölcsökben
 4240 Masnál eddigh magát viselte restebben;
 S-hogy nem igyekezet éléb menetelben,
 Es minden jóságos cselekedetekben.
1061. Igen meszsze esnek sirások nemei,
 4245 Szentek szemeirül Isten mind el törli,
 De mindazonáltal el nem vesztegeti,
 Könyhullatásimat előtte viseli.
1062. Könyhullatásikot tömlőjében Zária*
 Megh terök siralma szent Angyalok bora,**
 4250 Csak egy bünösnek is poenitentiája,
 Angyaloknak válik nagy vigasságokra.***
1063. David szemeinek nagyob ékessége****
 Gyakor siralminak vólt keserüsége
 Drága köveket megh halatta szépsége
 Kiben tölt egészen Istennekis kedve.
- 4255 1064. Bóldogok kik sirnak, megh vigasztaltattnak*****
 Megh gyözhetetlenis enged siralomnak,
 Legh erősebb kötele mindenhatónak,
 Ördögök szaladnak, az Egek megh nijlnak.
1065. Minden te büneid könyvben vannak irva,
 4260 De könyhullatásid nedves spondiája,+
 Mihent azzal éred csak könnyen le mossa.
 Bünösök siralmát Istenis ohaitya.
1066. S-éhezi és könyhullatásit szomjuzza
 4265 Eheztem de senki falattyát sem atta++
 Szomnyuságomotis senki nem oltotta
 Fáidalmok gyümölcse szem könyhullatása.
1067. Siralom gyümölcse nagy öröm fogh lenni,+++
 Ki vet siralomban vigan fogh aratni.
 4270 Lélek furdallasnak négy tulaidonsági:
 El mult rosz dolgainak emlekezeti.++++
1068. Jüvendöt nem tudván Isten iteleti,
 Vagy hogy életére akarván vigyázni,
 Hol vólt, vagyon, s-lészen mindenkor sürgeti,
 Egrül gondolkodván hol nincsen könyvezi.
- 4275 1069. Ha könyhullatások ez okon származnak,+++++
 Nem csak nem kinezók, ugyan vigasztalnak,
 Elméjek könnyüdik zokogva siróknak,
 Mellyek hivesedik szomoruk viganak.

* Psal. 55. D. Hier. ** D. Bern. *** Lucae 15. **** D. Chry. ***** Matth. 5.
 + D. Chry. ++ Matt. 25. +++ Psal. 125. +++++ D. Greg. +++++ D. Amb.

1070. Sirás keseredet embereknél kedves,*
 4280 Halála Didonak annak vólt keserves,
 Kinél vólt Aeneas igen kellemetes,
 S-tulaidon halála nem vólt rettenetes.
1071. Es mint azon Doctor nagy bölcsen tanította,**
 4285 Büneinek némely ostorát sirattya,
 Tulaídon büneit soha nem sirattya,
 Nincs könyhullatásnak Istene ki mondgya?***
1072. Az ki valamikor sirással mutatta,
 Világi faidalmit, valaki sirattya,
 Feödi kár-vallásit, tézsi csak olyianná,
 4290 Mit kit hagymával, vagy füstel fácsart volna.
1073. Nagy böséggel vannak sirásnak okai
 Jobbis büneidet nagyon megh sirátni****
 Hogy *sem* büntetést méltabban szenvedni
 Ez világhban élén méltob sirankozni.
- 4295 1074. Ne kinszerittessünk gyömüestelen élni
 Es az más világon örökké bünhödni,
 Minden haszon nélkül kinokot szenvedni,
 Hol könyhullatásnak nem fogh haszna lenni.

OTVENEDIK RESZE.

Rabsághban nyomorgo szegény Emberekhez.

1075. Azok száma közöl énis hogy ne legyenek,
 4300 Kik az ur Christustul illjen szókot vésznek
 Az mikor hevernék féneken tömlöcznek
 Gondolván töletek látogatást vészek.*****
1076. Csak azzalis engem megh nem böcsültetek
 Akarám hogy versel rabokat köszöncsek,
 4305 Kiért keöszönetet tölökis vehessek.
 Elsöbenis azért megh emlekezzenek,
1077. Hogy mindenek az mik az Egh alatt vannak
 Tulaidon tömlöczben, s-rabsághban tartattnak
 Feöld, viz, mint egj kerék golyobis ugj vannak
 4310 Levegö Egh tömlöczében szoronganak.
1078. Tüzet környül veszi holdnak kereksége,
 Hataránál tovab nincsen engedelve,
 Minden Elementum megh vagyon rekesztve,
 Mellyen kívül nem hat semmi természete.

* Ovidius. D. Augu. ** Idem. *** Idem. **** Chrysost. ***** Matt. 25

4292 Jobbis sem 4293 Hogy büntetést [A *sem* az előző sorba csúszott fel.]

- 4315 1079. Egi testek vannak egymásban foglalva
Egi ielekis mint fában görös szorúlva
Honnét kinem mehet, s-nincs szabadúlása,
Vagyon madaraknak tulaidon fogsága:
- 4320 1080. Ugy mint levegő égh; Kik közzülis sokan,
Gyenge sip szó után esnek kalitkában.
Halak à tengernek vannak fogságában,
Eörvényekben mint egy tömlöczben záratván.
- 4325 1081. Nem de tenger vagyok, vagy annak czet hala*
Hogy kemeny tömlöcznek körniékez barlangya
Lélek is az testben mint hüvelyben zárva,
Kibül szabadúlni szüntelen ohaitya.
- 4330 1082. Lelkemet zár alol szabadits! Kiáltya.**
Vagy mint szent Agoston így szépen olvassa,
Hogy örezet alól lelkét szabadicsa.
Fogaink, s-ajakink, szólló nyelvünk zária.
1083. Szemeket szemöldök, szokta óltalmazni,
Az emberi nemzet egymást tömlöczözni.
Mideön városokat kövel bé keriti,
Házakat építvén, azokat rekeszti.
- 4335 1084. Ki felöl mondani szabadossan lehet,***
Szoros társasságban irigység rekesztet,
Seött az mit legh inkább elmem nem feleithet,
Kit *seliem* bogárnak hozot az természet;
- 4340 1085. Száiával tömlöczét halálára szövi:
Minden gyümölczöknek heiak tömlöczei;
Nem lehet töretlen szép diót megh enni:
Drága keőnek, s gyöngynek rüt csigák rekeszi.
- 4345 1086. Araniban foglalva, mint tömlöczben zárva
Minden drága kincsnek legh nagjob oltálma,
Hogj légyen nagj szoros rekeszben foglalva;
Ig j ha mindeneknek tömlöcz job hailéka,
- 4350 1087. Azon nem méltó búsúlni, s-csudalkozni,
Hogy sok embereknek tömlöczök hailéki:
Világh sötét tömlöcz, és nagy büzzel teli.
Rab hiveket, mivel tudgja vigasztalni?
1088. Világot tömlöcznek ha gondollyuk lenni****
Tömlöczbül könnyeb vólt mint tömlöczben menni;

* Job. 7. ** Psal. 114. *** Ovid. **** Tertulli.

4338 s-eliem 4342 rüt

Világnak tömlöcznél nagyobb sötétsége,
Ki gyarló embernek szívet vakká teszi.

- 4355 1089. Ez világh nehezebb lánczokban öltözik,
Kik az embereknek lelkét is megh kötik:
Midön Jugurthais Romátul el esik,
S-megh kötözve rab-ul tömlöczben vétetik,
- 4360 1090. Tömlöcz aita-jábanis csak tréfáladot,
Mert hogy à tömlöczbül tömlöczben vagyodot,*
Ki által indulat megh biratni szokot,
Hogy cselekedettel ne tegyen tilalmot.
- 4365 1091. Lánczbul s-tömlöczbül sokan léptek országra,
Seött mikor akarja mehet Menyországra,
Csak legyen Istenért rabságának kinnya,
Es alázatossan büneit megh vallya.
- 4370 1092. Nem lehet elmének tömlöcze ki testnek,
Szabad ott határa néki mennek feődnek,
Nyájás beszédinkben egekis részesekek,
Elmének láncz, tömlöcz, akadék nem lésznek.
1093. Midön gondolatid az egekben járnak**
Veledé olyankor tömlöczben maradnak?
Hogy rabya ne lenne örökös fogságnak,
Rabúl atta magát kegyetlen pusztának,
- 4375 1094. Seött úndok Scorpiók, s-fene vadak társa,**
Midön ártatlanul vettetél rabságra,
Lehet méltán tellyes örömednek oká,
Artatlan szenvedés nem méltó bánátra.
- 4380 1095. Híveit Isten ot szokta vigasztalni,
Hol nagyobb szükségét arányázza lenni,****
Embernek tömlöczben lévén szenvedési
Érik az Istennek szürübben malasztai.
- 4385 1096. Artatlan Josephnek lelke ismérési,
Legh nagyobb kinnyátis láddé mint szenvedí?
Szelidség, szenvedés, lettek kenyerei,
Valamigh Istennek segítsége éri.
- 4390 1097. Igyedet ha Isten másként igazgattya,
Tömlöczbül törvényre, törvénbül halálra
Köszönetre lészén okod, s-vigasságra
Hogy veled azoknak nevekedik száma,

* Varro ** Phil. 3. *** D. Hier. **** D. Amb. De Iosep.

4368 Szabadot 4375 s-feme 4379 Hineit

1098. Kiket ártatlanságh vit szörnyü halálra;
Szent Jánosnak törtent tömlöczben halála,
Kit Anyja méhében szentségh el foglala*
Méhnek Confessora, tömlöcznek Mátyra.
- 4395 1099. Szent Janos tömlöczben midön kinoztatnék
Legh fellyeb Istentül akkor kedveltetek,
Hérodés palotán mideön gyönyörködnék,
Legh ottan Christustül igen el hagyaték.
- 4400 1100. Péter és Pál mennyi tömlöczöt szenteltek**
Mennyi lánczot kötelet ékesitettek,
Mennyi gyalázatot, s-kinokot szénvedtek
Meltó hogy azokrul megh emelekezzetek.
- 4405 1101. Az én kötelimrül ne feleitkezzetek.***
Valakik rabságot ártatlan szenvednek
Az mi Socratesrül rolokis mondassék
Tömlöczre szállottak hogy megh szépüyenek.****
- 4410 1102. Jeremias tömlöcz fenekén maradot,*****
Kirül eő rea semmi mocsok nem ragadot,
Sok szenteknek, s-nékem tömlöcz hailékunk vót,+
De bestetlenségünk igen méltatlan vólt.
1103. Te jelen léteddel tömlöcz ékesedik,
Ha nagy ártatlanságh benned találtatik,
Fogságh nyomoruságh, méltán nem illetik,
A kik tömlöczözést ártatlan szenvedik.
- 4415 1104. Mert az igasságnak törvényt nem tétetet,
Péter a tömlöczben bátrán heverdegélt
Mert sötét tömlöczben büntelen rekedet:
Mellyik akarsz lenni, válaszd el edgyiket,
- 4420 1105. Angyalé ki Péter kötölét el odgya,++
Vagy Péter kötelekkel megh szorongatua?
Itéletem Pétert inkább vigasztalná,
Kemény köteleknek nagyob aiándéka.
- 4425 1106. Mint napot állatni, vagy feödet mozzgatni,
Megh láthat mit téssen — ok nélkül szenvedni,
Ártatlan fogatni, és tömlöczöztetni.
Valaki tömlöczöt büne miá türi,
- 4430 1107. Vagy hogy büntetlenül fogságát szenvedni,
Mint sem nagyobra, seött pokolra vettetni
Ha bünös vagy iob lesz tömlöczöt szenvedni
Büntetlenül penigh Josephet követni.

* D. Chrys. Ser. 133. ** Idem. *** Coloss. 4. **** Seneca ***** Jerem. 38. † Philip. 3.
++ Chrisost.

1108. Rabok látogatók menyit érdemlenek,
Tömlöczben heverök többet remélhetnek,
Ha minden kinokat békével szenvednek
Hogy eök más vilagon ne keseregyenek.
- 4435 1109. Oly panasz ne érjen Istentül és átok,
Tomlöczben hevertem s-nem látogattatok,*
Isten el rendelte hogy légyenek rabok
Akarván hogy iobra változnék szokások.
1110. Bűnnek és pokolnak rabságát kerüllyék,
Egi szabadságnak hazáját szeressék
4440 Phrygiában fiak el adok lehetek,
Mert sokszor rabságghban rend fölött tétettek.
1111. Attioknak eszekben késöre iutottak,
Mert fiokot addig haza nem váltották
4445 Miglen szenvedésre másutt nem, szoktatták;
Laconok fiokat szolgálatra atták,
1112. Hogy szolgálat terhét eszekben forgatnák,
Az szép szabadságot kívánni tanulnák.
Mások Diogenest váltani akarták,
4450 Cheneidas udvarátul hoga el vonnák;
1113. Melire Diogenest senki Nem vehette,
Ki magát nagi bátran ilyen szókkal menté:
Oroszláni, szolgáiát (de nem tudgiátoké)
Sem jo táplaloját Urnak nem ismérte.
- 4455 1114. Táplálóia inkább oroszlánj szolgáia,[!]
Táplálót oroszlánj soha nem szolgállya;
Niertes léssen, innet á ki megh tanullya,
Hogy keresztieenségben legien maradása.
1115. Semmit el ne hadgyunk ki keresztieént illet,
4460 Ki szolgáláttjara eddig kinszerített,
Mi szolgálatunkra kintelen ugi lehet;
Ki nem szolgál bűnnek, bátor szabad élet.
1116. Azt is pedig könnyen rábsággh nem követi,
A kihez rútt bűnnek nem lehet férkezni,
4465 Legh nagiob szabadsággh Istennek engedni,
Ki csak szögletbül is embert üdvözíti.

* Matt. 25.

4447 esekben 4453 tudgiátoké

ÖTVEN EGIEDIK RÉSZE.

Az számkivetésben boligo emberekhez.

1117. Mind egy hazánk vagion Socrates azt mondgia.*
 Számkivetés sulliát Tullius megh iria,**
 4470 Sörniü számkivetés ha rövid határa,
 Iobb ki ez világot egy várasnak tartya.
1118. Mert okos embernek minden föld hajléka,***
 Es erős léleknek égész világh honnya;
 Mint szinten halaknak tengerben lakása,****
 Szárniás állatoknak mindenütt szállása.
- 4475 1119. Nem számkivetet ki Istenhez közelget,
 Az ki Iambort kerget inkább számkivetet,
 Ki bölcs után hogi ne légien úta vesztet,*****
 Kész akartua bolond lészen számkivetet.
- 4480 1120. Mert bizonios helliel háza nem tiltatik,
 Idegen földönis maga földén lakik.
 Es számkivetésnek egyik sem tartatik,
 Valahon job vagion, mind házának tettczik.
- 4485 1121. Igi legh jobb helyétis ember teszi jobbá,
 Házának Seneca világot alitá,+
 Számkivetés gianánt világh mind egy haza,
 Tulajdon hazának kedvesseb láttattya?
- 4490 1122. Ki édességével Urát el foglallya,
 Es el feleiteni eö magát nem hadgya.
 Gienge valakinek édes csak hazája,++
 Igen erős kinek minden föld hazája.
1123. Az mi köz mindennek, nem kell panaszoznunk,
 Mert nincs ez világon állandó várasunk,
 Hanem más világon iövendöt keresünk,
 Röposö madártul nagy példát vehetünk.
- 4495 1124. Kinek levegö égh tulajdonab honnja,
 Igi az embereknek kerek föld hazája,
 Madár maga fészket csak semminek tartya,
 Ugi ember hazáját bizvást megh unhattya.
- 4500 1125. Mert ugianis az égh minden felöl éri
 Szoros elme kit csak föld tud vigasztalni
 Számkivetésünkkel méltó hát ugi élni,
 Hogy lehessen éghi hazát érdemleni.

* Socrates ** Cicero. *** Democr; **** Ovidius. ***** Seneca. + Seneca. ++ Hugo.

1126. Sullios niavaliáktul giakran menekednek,
Lacaedemonius bizonsága ennek,
4505 Ki végét szakasztván à gienge életnek,
Végét szakasztotta minden betegségnek.
1127. Io erkölczök nélkül minden számkivetett;*
Rutilius exiliumban küldetett,
4510 Kivel ő hazáia iobban szégienedett,
Hogi sem haza jövetelin keserget.
1128. Méltó vagy méltatlan te számkivetésed,
Ha méltó, nem méltó nehezen szenvedned;
Sőt igaz birónak szükségh megh köszönnied,
Hogy mint Doctor éget változtatni enged.
- 4515 1129. Az ki számkivetett csak heliett változtat,
Heli változtatása büntül is el szoktatt,
Számkivetés neve rosszal nem biztathat,**
Szerencsétlen, baios, nem rut nevet adhat.
- 4520 1130. Sylverius Pápát mikor Theodora,
Pontia szigetben vitette rabságra,
Kedves Püspökiének ezen szókkal íra,
Szenvedés keniere életem tartása,
- 4525 1131. Es szorongatásoknak keserves vize.
Jut méghis eszemben tisztetnek kötele,
Boldogh számkivetés, nem vész el érdeme,
Mert Martyromságnak éri dücsösége.
- 4530 1132. Job számkivetéssel menjet érdemleni,
Mint sem azon kívül számkivetet lenni,
Kitül okvetetlen kellenék megh válni,
Földön számkivetét kit nem tanál érni.

ÖTVEN KETTŐDIK RÉZE.

Szüleink hálálat kel békével türni,
Fiák Attyáfiak halálát szenvedni.

1133. Senki rendetlenül azon nem törődik,
Ha eszében veszi: valaki születik,***
Hogy minden bizonnyal megh halni tartozik,
Isten vegezése senkirül nem mulik.

- 4535 1134. Változhatatlanul el vagyon rendelve,
Senki hogy halálát el ne kerülhesse,

* Laertius ** Cicero. *** Hebre 9.

4511 nagy 4528 számkivetet 4531 [A sor előtti alcímben:] halálálat 4536 halált

Az ki (megh nem haltok) Adámnak éneklé,*
Mindenek halála hazugságban eité.

- 4540 1135. Kiki halálakor nagy bátran mondhatod,
Hazucz ördögh: nem ez vala biztatásod,
Ki nem szégienletted hittel is tagadnod,
Emberek halálát, eb vòlt tanításod.
- 4545 1136. Azért jol cselekszi ha békével ki ki,
Mind maga, mind mások halálát szenvedí,
Minden élő ember kintelen megh látni**
Halálát, ki mellől nem lehet el menni.
- 4550 1137. Oda mégí az hova mindenek el mennek,***
Mivel ily törvényre élök születtettek,
Kitül Apád, s-Anyád megh nem menekedtek
Ösid jo barátid el nem kerülhettek.
1138. Kit el nem kerülhecz nagy bolondságh félni,
Halál mindeneket egy aránt fogh hini,
Halálra születtünk méltó megh gondolni,
Módnélkül illetlen attul megh ijedni.
- 4555 1139. Halál bizonyos, bizontalan-orája,****
A mi valóságos senki ne sainállia,
Bizontalanságra légien vigiazása.
Hogj bizodalmának kárát ne valhassa.
- 4560 1140. Haláltul vélem senki nem irtózik,
Megh gondolván menij rosztul menekedik,
Foglalatosága mindennek érkezik,
Adám igájában kinek rész adatik,*****
- 4565 1141. Anniok méhébul jövetelektül fogva,
Valamig el jövend temetések napia,
Melljen be fogadgia mindeneknek Annya,
Köz hailéka lévén, mindennek föld giomra.
- 4570 1142. Mind ez világh harczal, s-versengéssel teli,
Mert kinek haragban s-fösvéniségben részei,
Testi vagiodáshoz s-indulathoz közi,
Akarattja ellen kintelen bait vini.
1143. Gjözetvén fösvéniség gh geried faitalanságh;
Az ís el niomatván, biztatt az Uraságh;
Kit ha megh vetettél késztet haragosságh,
Kevéliség gh, erőszak és föl fualkodságh.

* Genesis 3. ** Psal. 88. *** Se. ep. 77. **** Augusti. ***** Eccli. 40.

- 4575 1144. Az gonosz irégiségh eggiességh romlása,*
 Elestörök közöt élni méltán csuda,
 Mint lehet embernek életre vigsága,
 Ördögh késérteti midön szorongattja.
1145. Hoszszu élet sokszor nagy bánatnak oka,**
 4580 Halál nagy könnyeségh szent Ambrus mondása.
 Söt minden faldalmok szüneti azt mondgja***
 Seneca; s-természet legh jobb találmannia.
1146. Minden munkásoknak kívánatos vége,
 4585 Uti embereknek jo szállás reménye,
 Szántókot vigasztal aratás ideje,
 Béres örül mikor telik esztendeje.
1147. Evezöknek vagion akkor vigassága,
 Mikor el juthatnak kívánatos pártra,
 4590 Igi halálát minden kedvessen várhattya,
 Ki faldalmot szüntet, s-élet kívánt partya.
1148. Kinek ifiantan történik halálá
 Hamar evezettel egienlő panaszsza,****
 Mert vagion egiedül csak halálnak partya;
 Söt halál nemét jól ha ki megh gondollya,
- 4595 1149. Halálnak s-álmoknak nagi egienlősége,
 Melljen minden bölcsnek megh nyugot elméje,
 Az halálnak álm holtnak álmos neve,
 Tagadást álmámul szent Jób is tehete.*****
1150. Az Anyya méhében halálát kívánta,
 4600 Almában halgatás lenne nyugodalma,
 Lázár mi barátunk csak almát aluszsa.
 Halgatoit szent Pál mivel vigasztallja.
1151. Halottak alusznak, ne szomorkodgiatok,+
 4605 Kik alunni mentek vigan mondhattjátok,
 Elet s-jo szerencse végét áldhattjátok
 Mert halálnak álmát jól ki aluttátok.++
1152. Álom mint egi rövid halálhoz hasonló,
 Halál pedigh hoszsuzab álmhoz járuló,+++
 4610 Halál szokott álm rendi felet való,
 Ha félni haláltul álomtul is méltó.
1153. Ha megh holtak miat nem restelsz aggodni
 Az ki eszik s-szik is azont érdemli,

* Cyprian ** Publius. *** Ambrosi. Seneca. **** Seneca Epist. 71. ***** Iobi. 3.
 + 1. Tess. 4. ++ Seneca. +++ Ovidius. Chrysost.

Valamint ez, ugi az ember természeti;
Keserüségednek légien szabot rendi.

- 4615 1154. Hogy hija ne legyen *Christus*ban hitednek,
Akarván engedni szent Pál intésének,
Hogy az aluvokért ne keseregiének,
Ne ály ellene Isten rendelésének.
- 4620 1155. Gonosság elméjét hogy ne változtatná,
Csak el ragadattot, vagy hogy el ne birná
Valami találmány, s-lelkét is megh csalná;*
Es mivel Istennek nagy kedveben vála,
- 4625 1156. Gonosság fészkebül sietet ki vinni,
Másná sokkal eléb szokot menekedni,
Kinek lelkét Isten fogia kedvelleni,
Világh büneiben nem hadgia fertezni.
- 4630 1157. *Élted* hosszas üdö nem teheti jobbá,
Veszét könjhullatás kinek nincsen modgya;**
Alszik nem holt Leanzó mert Jesvs azt mongya
Elevent haldokló méltatlan sirattya.
1158. Ha nem akarna Isten szabadítani,
Világj sok bajtul, és megh niugoztalni,
Tested tömlöczében hadná lelked vesni,
Egy üdvözülendöt sem méltó siratni.
- 4635 1159. Kinek holta nehéz nem kívánod éltét,**
Hát ne sziránkozzál hoga vissza térhetet
Minden adosságod, s-már nem érzed terhét,
Megh tiltot siralmod, Istent mert sérteget.
- 4640 1160. Machabaeusoknak dicséretes Anyja,
Hét fia halálát soha nem siratta****
Mint az legh kisebbik szépen mondgia vala,
Rajtam s-batiáimon szünt Isten haragia.
- 4645 1161. Haraguván Isten emberi nemzetre,
Csak Fia halála hoga megh kélelhette
Ki büneink zolgiát érdemmel szenvedte,*****
S-hoga maga népéért Attya veregette.
- 4650 1162. *Christus* hólta után Emberi nemzetnek
Könniebedet dolga dupla szenvedések,+
Isten hiveire többször nem érkeznek,
Nem niomorogh kétszer háza Israëlnek.

* Sapien. 4. ** Seneca **** Chrysost. **** 2. Mac. 7. ***** Isaias 53. † Roma 2.

4615 *Christus*ban 4623 Gonosság 4627 *Eleted*

1163. Házadot jövendő szenvedés nem éri,*
Jelen valo baját ha békével türi.
Megh holt barátidtul öröm légien válni,
Kik töled mindenkor lelve szoktak veszni.

OTVEN HARMADIK RESZE

Kik sullios Galliára vannak íteltetve.

- 4655 1164. O Ti niomorultak kíknek lába keze,
Rut keméni lanczokkal meg vannak kötözve,
Teste szijal verve, borotválva feje,
Mezitelenítve, s-kinra kötöztetve.
- 4660 1165. Türes Paisára vagion nagj szükségtek
Mert kinra sokan azért vetemettetek,
Hogy gondolkodni arrul is kezdenétek,
Kit eléb minnyáján semminek véltetek.
- 4665 1166. Nem vólt eszetekben kárhozottak kinnja,
Melliekhez hasonlít ti gálliatok sullja,
Hallatván vereségh és siralmok hangia**
S-lánczördüles, à mint Virgilius iria.
- 4670 1167. De job vas, mint tüzes lanczokkal köttetni,**
S noha vezéreknek szabad szokot lenni,
Szijakkal paczákkal testeteket verni,
De szabad nem lészen lelketeket érni.
1168. Es hogy örök pokol eszetekben jutna,
Ideig valot is türni szükségh vala,
Job nehéz gállianak érdekellien kinnia,
Mint sem vetemedgiél örök kárhozatra.
- 4675 1169. Es hogy ne jussatok kinokrul kinokra,
Ideig valórul örök kárhozatra
Kivált képpen békételenségtek mia,
Tolvaijal mongiátok érdemetek hozta.****
- 4680 1170. Ha cselekedetnek el nem vész jutalma,
Szenvedéseknek is el nem veszet zolgia,
Igi maga büneit valaki megh vallya,
Bizonyyal nem vész el érdemlet jutalma.
- 4685 1171. Pokolban ugian is melj sokan kinlodnak
Meljre nálatoknál kevesb okot attak,
Kiktül ha valamint szabadulhatnának,
Gálliak tellies kinniát kérve ohaitanák,

* Caldaeus. ** Virgilius *** Chrysost. **** Lucae 22.

1172. Kik pokolhoz képest volnának játékban,
A testek hailandok, s-Urok hatalmában*
Az elme magának van birodalmában,
4690 Ki csak égi láncznak van tartalékjában,
1173. Eletnek szérelme, ki élni restelli,
Mind azokkal nem fogh megh irt láncz birhatni.
Nincs mit iridleni kikrül azt mondhatni:
Hogi napiát jól élvén pokolra kell szállni.**
- 4695 1174. Egy Istenes Fiú maga édes Attyát,
Gálliatul megh menté adván érte magát,
Hogy el tavoztathasd Lelked kárhozattját,
Békével szenvedgied minden kinok sulliát.
- 4700 1175. Türestek ördögnek légien rettenetes,
Embernél kellemés, és Istennel kedves,
Hogi ördögnek szive lehessen feelmes,
Kinek nem szokása békeséges türés.
1176. Közel vagion az Ur hivatalosihoz
Kiknek nagioib közök van az Igassághoz***
4705 Melyben foliamodván szivessen Urokhoz
Azokat eörömmel fogadgia magához.
1177. Vadold magad, tery, és dicsird Istenedet,
Ajanliad Uradnak minden türesidet,****
Várhacz ugy méltabban töle segítséget
4710 Es igasságodban hivatalos lehet.
1178. Akarnal te talám kintül szabadulni
Megh engedý Isten mindent megh eléghi
Lativán te szivedet eö érte szenvedni
Megh szabadit téged bönöd is el törli
- 4715 1179. Szent Pálról azt iriák: mindenkor haldoklot,*****
Testi halál arrul valo gondolatot
Ha szerezzen bennünk, mely érni nem szokot
Közelis lelkünkhöz, hanem ki haniatlot.
1180. Az Eörök életre, kit fogh érdemleni
4720 Békével térünk; arra sem kel nézni
Hol vagyúnk, hanem hová kelletik menni
Gálliak szegletiröl Itiletre lépni
1181. Uram JESUS! vagy csak kegyelmes Erökké+
Aldot JESUS! bünöm poklot érdemlete,++
4725 De, ha te akarod, nem lesz veszedelme,
Neme szerint neveszen üdvessége.

* Seneca. ** Jobi 21. *** Psa. 144. **** Augusti ***** Christin. + Aug. ++ Bernard

4711 kintül 4720 tétünk 4726 üdvesség

1182. Ha késirteteknek tamadnak szélvész
Es ha körniekeznek azok Veszedelmi
Csillaghra tekintvén segítségött hini,
4730 Máriát se késsél, hogy lehessen vegy

OTVEN NEGIEDIK RESZE.

Kinek Törvény szerint megh kell ölettetni.

1183. Veghzet dologh minden embernek megh halni*
Biró Feyét azon Sententia éry,
Ki téged halálra fogot ell itélni
Ki ki jól tanúllion s-Christusnak megh halni.
- 4735 1184. Ez ostorat Isten, ki rád bocsátotta,
Lelked Isméretti megh vizsgálására
Giónást mégh előre szükségesnek latta,
Kinek rendes halál akadályt tet vólna.
- 4740 1185. Nem szükségh egiébről semmit gondolkodni,
Csak lehessen tiszta lelked Isméreti,
Ez-álnok világhból hogy tisztán mehesky
Christus halált kivant éréttünk szenyvedni.
1186. Legh retteneteseb léven az kereszt fa,
Mert átkozot ki van fára fell akasztva**
4745 Csufos gyalázatos vólt kereszt halála
Ki vólt szerencsétlen és légh bestelenb fa.
1187. Az sidók nevezték kegietlen törvének,
Legh rútab halálnak és Veszedelemnek;
Mivel azért Christus tükre szenvedésnek,***
4750 Vgy örök s-bizonios jutalma türönek.
1188. Igazán mondhatta: hogy minden fáidalmi
Elötte mindenkor; látván számlálatni****
Magát latrok közzé; levén szenyvedésy
Csak mi vétkeinkert, és minden giötrelmi.
- 4755 1189. Eösmérd megh, ember mely nagynak kell lenni*****
Büneink *sebének, kiért sebet venni*
Kintelen Vrunk is, akarván el *vetni*
Eörök halálúnkot s terhét orvosolni.
1190. Szükséges minden jo cselekedetekben
4780 Es szenvedésekben nékünk részünk legien

* Hebr. 9. ** Galat. 3. *** Bernard **** Psal. 37. Issiae 53. ***** D. Bern.

4729 Csillaghra 4743 retteneteseb 4744 kereszt 4749 tükere 4756 sebeinck, kért lebet
senni 4757 el velni

Christus szenvedésének nagy erdemében
Mert megh kell *bűnhödnünk itt vagy* jövődőben.

- 4785 1191. Bűnt követ büntetés, mint árniék à Tesztet,
Vétek büntetetlen soha jó nem lehet
Ha te megh bünteted ő téged nem büntet,*
Ne lássa *kedvedet* [?], vegien itiletet.
- 4770 1192. Job lesz ideig, mint örökké szenvedni,
Csak ideig tartó szenvedés fogh lenni,
Örök büntetésnek keméni itéleti,
Valaki életében ostorit jól türi.
1193. Mert külömben innét örökké valóra
Kellenék vetödnöd, s-kinokrul kinokra.
Igiekezzék minden hogi el tavoztassa,
Erdemlet ostorit kedvére forditsa.
- 4775 1194. Nem jo bűnös tolvaj példáját követni,
Az ki Christussal nem akart edgyüt lenni;
Hanem csak à Kereszt fátul menekedni,
Nagjob terhe lévén kinnia mint bűnej.
- 4780 1195. Másik eő keresztit örömmel szenvedni,
Mert kíván Christussal menyben országlani,
Kintelen ostorit örvendezve türi
Szükségnek érdemét akarván nevelni.
- 4785 1196. Erdemlet szenvedés hatalmazot raitam,
Kérek Vram téged emlekezzél rolam,**
Hogy tolvajjal én is eget ohaithassam,
Szenvedésim után szinedet láthassam.
- 4790 1197. Most nagy seregh népek tégedet késérnek,
Szánakodván rajtad látom keseregnek,
Lelked keserői Angialok maid lesznek
Es paradicsomban ő kezeken visznek.
1198. Nem tudde, hogy Isten elővel megh latta
Szivedet hogy oly nagy *vétek* foitogatta,
Kivallására lépni nielved tilalmazta,
Eletednek végét közel azért hozta,
- 4795 1199. Isten téged megh sem ostorozot volna
Ember által, hanem vólt egiedül oka,
Hogi bűnöd akarat megh nem ostorozta,
Mert à bűnt büntetetlen az Vr nem hadgia.***

* D. Aug. ** Joan. 15. *** S. Greg.

4762 hédnünk itavagy 4763 büntes 4764 büntetlen 4765 bünted 4766 ked tedet 4775
piildáját 4784 türi 4792 vétele 4793 lilalmazta 4797 medh 4798 büntettetlen

- 4800 1200. Az ki büneiért békével kész halni,
Minden vétkeiért eleget fogh tenni,
Cselekedet vétkén illendöb pirulni,
Mint sebe kötésit kiseön szégienleni.
- 4805 1201. Isten valasztotti sok jot cselekesznek,*
Meghis nagy kegyetlenségeket szenvednek
Kiért szenvedcz, talám mások cselekedték,
Megh nem szánt büneid halni kinszeritnek,
- 4810 1202. Artatlan többire ki bünét megh szannya,**
Valaki bünei bocsánattiát varia,
S-ellene vétetnek bünét megh bocsáttya,
Istennek eö lelkét szabadon ajanlia.

ÖTVEN ÖTÖDIK RÉZE.

Kik kétségben estek üdvösségek felöl.

1203. Embert az ördögök annyra giülölik,
Hogi noha vétekre eö magok kisztelik;
Poenitantiátul el idegenetik,
Bünök sokaságát szemekre térítik.
- 4815 1204. Annak szörniü voltát addig hánniák vetik,
Miglen szegény embert kétségben eithetik,
Elönkben ha illien késértett vetödik,
Tudgiuk embert Isten mikre méltoztatik.
- 4820 1205. Mert széles világot ugi szerette Isten,
Hogi maga egi Fiát érte adá ingien,***
Es valaki benne hiszen, el ne veezszen
Söt mind azoknak örök élete légien.
- 4825 1206. Lelkedet az Isten annyra szerette,
Hogy üdvösségedért menjbül Fiát kütte****
Giarlo szolga formájában öltöztette
Midön emberi testet magára vette.
- 4830 1207. Midün Pharisaeusok csudálkoznának
Társaságokban hogy Publicanusoknak
Volt, s-barátságossan egiaránt lagnának,
Felel: bünösök nem igazak hivattak.*****
1208. Szent Agoston magát ezzel vigasztalta,+
Büne mjatt kétségben eshetet volna
Sokszor, ha mindenkor annak sokasága,
Birta volna inkább, mint Istennek szava.

* Gregori ** Seneca. *** Joann. 3. **** Philip: 2. ***** Matt. 9. † D. Augu.

4799 Cz [1] 4820 adná 4833 mindenhor

- 4835 1209. S-Testé lött szent Ige nem lakoznék bennünk,
Szolga segítségét á Fiúban lássuk,
Bűnünk bocsánattját szentségétül várjuk;
Ertünk mit szenvedet eszünkben jutassuk.
1210. Ki csak egi szoval is eleget tehetet
4840 Világ büneiért; vagy öntvén csep véré;
Haborogni kezdhet ki nagyon vétkezet,
De Vrunknak sebe kétségben nem eithet.*
1211. Már kétségben esni nem tudom ki merne,**
Christus halálával lévén békessége,
4845 Mindennek, az ki vólt néki ellensége,
Hát menyvel inkább élhet reménsége.
1212. Nem akarod Vram bűnösök halálát,***
Holtak élteért mégh öletted magadat,
4850 Halálod megh ölte bűnösök halálát,
Kérlek haláladdal ved el haláloamat.
1213. Biztatnak tolvaiok, és Publicanusok,
Kik megh szabadultak, és sok faitalanok,
Mert lesznek mind azok üdvösségre méltók,
Kiknek ö bűnökbül lehet tisztulniok.
- 4855 1214. Térését halónak, nem akarom vesztét,****
Csak térti akarion, el nem vesztí éltét;
Annak kegielmérül mert kétséghe nem lehet
Ki Profeta által nevelte hitelét.
1215. Es nagy esküvéssel tévén igiretet,
4860 Elek ugimond, s-nem akarom bűnös vesztét*****
Hanem megh térését uttyáru, és éltét,
Üdvözülendőknek nem akarván vesztét.+
1216. Nem akar közülök valakit veszteni,
Hanem poenitentiára téríteni,
4865 Es nem csak valakit nem akar veszteni,
Söt mindeneket akar üdvözíteni.+ +
1217. Viszát sűgő ördögh szavát nem kel hinni
Ki nem szűnik veszélytt emberrel hitetni.
Nem kénszerit Isten kesz akartua veszni+ + +
4870 Senkit, s-nem akarattyával üdvözülni.
1218. Szabad akaratban tanácsát végezi,+ + + +
Es ki akaratitát véle eggiezteti,

* D. Bern. ** D. Augu. *** Ide. c. 30. **** Eze. 11. ***** Ibidem. capit. 30.
+ 2. Petri 3. + + 2. Tim. 2. + + + D.Amb. + + + + D. Hier.

4838 eszűnben 4839 csah 4840 vére 4842 Vrunk 4872 eggiezteli

Kész léssen azokkal minden jot közleni.
Kétségben eséssel hát nem méltó veszni.

- 4875 1219. Isten io voltának, és akarattjának,
Nem csak pusztá iele; menyben iuthassanak
Emberek lelkei, söt azt magiaráztak
Csak nem minden része paranczolatnak.
- 4880 1220. Oston mutatták és sok ajándéki,
Akarattya lelkét azonra vezérli,
Es Isten részérül nem fogh hija lenni
Csak ember akarion véle tudva élni.
- 4885 1221. Igy senkijs méltán ha keresztien Lélek,
Üdvössége felöl kétségben nem esik,
Mert kétségben esés egiedül oly véték,*
Akiben orvoslást soha nem lelhetnek.
- 4890 1222. Ha ki sima uton ezerszer megh esik,
Ezerszer talpra ál meg is telepedik;
Valamig ereje megh nem fogjatkozik,
Igy ha ki büneitül szorongattatik,
1223. Abbul is fel kelhet, ha fogadást téssen;
Alkalmatasságot bünükre nem véssen
Ezerszer vétkeztél? Két szemed könjvezzen**
Ezerszer, s bánattal gióntást vallást tegien.
- 4895 1224. Isten irgalmának nincsen akadéka,
Es az megh térés nem lehet készö soha.***
Ne késsél megh terni, veszedelmed oka
Nem léssen, ki néked eletedet adta.
- 4900 1225. Kétségben eséssel be ne találd zárni
Üdvösség haitáját, melljet nitva hadni,
Kegielmébül akart Isten, s-vigasztalni,
Mint Attya fiait, s-együt is szoktatni.
- 4905 1226. Isteni joságnak aitaát bé zária,****
A kinek Istenben nincsen bizodalma,
Büneinek sulliát ha ki megh gondollya
Isten irgalmának nagiságát forgassa.
- 4910 1227. Akarsz üdvözülni Daviddal kel sirni,
Bünököt bünökkel nem jo el niomatni,
Vagi kétségben eséssel szaporítani,
Kibül igen nehéz végre menekedni.

* D. Ambros. ep. ad Sabianum. ** D. Chrys. *** D. Hie. epist. ad Laetam.
**** Augusti.

1228. Senki hozzád nem kütte Náthán Prophétát,
De küldetet Dávid, halljad kialtását,
Kialcs te is s-halljad panaszkodását,
Panaszoly; és halljad keszerves siralmát.
- 4915 1229. Büne bocsánattyát nierte reménségben*
Dávid, és szübeli töredelmességben,
Vizben halo felbén sem eset kétségben,**
Melljel Judás eset legh nagyob vétségben,
- 4920 1230. Készeb vólt tulajdon Urát el arulni,
Mint magát kétségbül fára akasztani,
Ha ki késértetuen tanulna vetödni,
Hasznos leszen im-ez orvossággal élni.
- 4925 1231. Menyel Satán, Urnak ki merted mondani,***
Bocsásd le magadot megh akarván lenni****
Ha szerit tehetné; akarattján lenni
Bár ne igiekezzél, ha nem akarsz veszni.
- 4930 1232. Istennek nagy segétsége és irgalma,*****
Neme szerint elől valljon ki számlállja?
Nem akar igazat, Christus azt nem monta,
De irgalmasságát nagyon ajánlotta.†
1233. Az Istennek Fia mind azt jüt kereszni,++
Valami el veszet és üdvözíteni;
Minden dolga fölöt eö irgalmassági;+++
Es azt mindenekre nagy böséggel méri.
- 4935 1234. Senkit is nem szokot el vetni s megh vetni,
Hanem ha bolondul tanál megh vettetni.
Mert mind egészszzen is nincs én bennem semmi,
Kítül megh lehetne téged el szenvedni.++++
- 4940 1235. Köniörüli én raitam és ne *ejts* kétségben
Megh bennem az lélek tarcs io reménségben.
Nagi irgalmasságát el nem metczi könnyen,+++++
Valakit Istennek keze el nem metczen,
- 4945 1236. Megh lássa, magátul senki el ne messe.
Valakinek bünben történik esete,
Mellien fölül siet kétségbe esése;
Mint ki maga torkát metélné sietve.⊕
1237. Valaki életnek eö nevét kialtia
Megh pihén, s-bizonnial életre támasztja,

* D. Chrys. ** Hieron. *** Marc. 8. **** Lucae 4. ***** Eccli. 10. Matt. 9.
++ Matt. 19. +++ Psal. 144. ++++ Augustin cap. 30. +++++ Psal. 76. ⊕ D. Bern.

- 4950 Töredelmes szívet mert örömet lattja
Istennek kegyelme, hijaban sem hadgia.
1238. Nem késő csak igaz légien s-töredelmes,
Es megh bocsáthato valami egieles
Szabad akarattal; ha szives megh térés
Meliben végső ora nem lesz ellenkezés.
- 4955 1239. Akár meli rosz életnek is undoksága*
Nem lesz megh térésnek semmi akadállya,
Nem lesz megh terőnek büne bocsánattya,
Csak ne szünniék töredelmes kívánsága.
- 4960 1240. Szivek töredelmét Isten megh nem veti,
Valaki edgiügiün s-igazán ielenti.**
Adgia Isten kezem és pennam munkai
Lehessenek siróknak vigasztalási.
1241. Es Ovidiussal igazán mondhassa
Nagi Sebeim után eröm mind el hagyta
4965 De szép tanitással életre támaszta
Mint bor vágót érnek egésségét hozza.

118.

TOLNAI F. ISTVÁN

1. A' Puszta régiség magán testi inség,
Nincs ott semmi épség, igasság vagy szentség;
Söt merő veszetség és szem fényvesztőség;
Abban a' bölcsesség, csak Istentelenség.
- 5 2. Mert régi az ördög, de undok бүdös dög,
A' бүn régi féreg, de epezтő méreg,
Kin minden lélek nyög, mig a' testben fetreng.
Job Christusi ujság, mint Sidoi ovság.
- 10 3. Meg áll a' régiség mellyben az igasság
Tündöklik, mint délben ragyago nap világ,
De a' csupa ovság héjábanvalóság,
Mellyből babonaság származik s' rothatság.
- 15 4. Nem puszta régiség a' mi tudományunk,
Söt tiszta igasság a' mellyet tanultunk
Szent írásból s' régi nagy Atyákból szivtunk,
Amaz lelki bátyán s' kő sziklán fundáltunk.

* Cyprian. ** D. Augu. serm. 181. de tempo

- 20 5. Ha Pápistaságból mint lelki homályból
Restség s' puhaságból esett babonából
Christus tudományát ki-hoztuk mély sárból
Nem adtunk senkinek botránkozást abból.
6. Olvasd-meg e' könyvet, ennek igaz voltát
Bölcsen itt elődben írt fundamentomát
Fel-leled, vesd öszve Atyák laistromát
Szent irással, nyilván tapasztalod titkát.

119.

T O L N A I F. I S T V Á N

BUCSUZTATO VERSEK

I. Rithmista.

Elsőben-is a' Méltóságos Fejedelem s' Fejedelem Aszszony ö Nagyságok-
tul bucsuztattya az Urat ö Nagyságát, az ö Nagyságok kegyelmességeket
köszönnén.

1. Miért jáczodtacz igyen szem-fény vesztő Világ?
Maradt-é miattad meg vagy egy Uraság,
Vaj s-kire nem szállott tölled nyomoruság
S-végre gyászos halál! hol csak egy Királyság?
- 5 2. Kire Tekéntetes és Nagyságos Példát
Ma-is mutattad te ez setét báltockskát,
Kiben rekesztetted, jaj Bocskai Istvánt!
Ki így kezdi most el utolsó s-vég szavát.
- 10 3. Hatvan három Tavasz mult-el folyásával
Sárgállott annyi Nyár meg-ért kalászszával,
Annyi ősz fordult-el kódös homállýával
Annyi Tél fedte-bé Udvarom havával.
- 15 4. Miólta lelkemet e' roshadt sátorban,
Helyheztette vólt bé Isten sajátomban,
Kit most sok tekéntet e' kis setét bálthban
Szemlél, és majd kísér gyászba borult házban.
- 20 5. Oh melly soc javával látott vólt az ólta,
Istenem engemet, mert jóm jóval tóldta!
De mi lön? azoknac minden édes vólt
El-muléc, s-életem nec lön véletlen hóltá!

Alcím: II Primus Rithmista mellben elsőben az... aszszonytul... Bocskai István uramat ö nagyságát... köszönnén etc. 19 II De nem lön

6. Mert az Austriai kegyetlenkedő Sas,
Kettős szabadságom emésztő kemény vas,
Istentől vött jómból ki-prédaló farkas,
Söt éltem bé-nyelni igyekező méh kas.
- 25 7. Inditá utára számkivetettségnek
Pillantási nyugtot sem ada Fejemnek
Ellenem nyilai seregenként jöttec
Kic kiméletlenül engem tárgynac vöttec.
- 30 8. Oh siralmas gyászszal emlegethetendő
Ezer hat száz hetven edgyedic esztendő,
Minden vigasságos jótul fosztott s-meddő,
Tisztos vénségemet könyvel mosó ferdő!
- 35 9. Nagy sebes szeleekkel Tavaszod el-hozád
Jajos nótát szólló Trombitád fujtatád
Reméntelen postád hozzám el bocsátád
Kivel nem várt útát lábaimnac nyitád.
- 40 10. Nem engedél tovább othonn nyugvó szállást
Szép hazám mezején bátorzkodó állást
Hattyui fejéres Tisztemnac nyugovást
Romlott tagaimnac tovább ott maradást,
11. Medgyec oh Istenem! merre fordulsz szemem?
Bujdosásra eredgy én meg-öszült Fejem!
Indully jó Erdélyre, valami kegyelem
Talám járul hozzád, s-árnyékában véssen.
- 45 12. Fel-tött szándékomat igyen el-követtem
Kegyelmes Uramnac Udvarában léptem
Az Apaffi Háznac árnyékában jöttem
Eletem pontyáig kegyelmét-is vöttem.
- 50 13. Meg-becsülhetetlen nem várt kegyelmesség
Fejedelmi sorsot fel-muló kegyesség
Engem környül vött vólt, mint napot fényesség
Minden szükségimre lött tellyes elégség.
- 55 14. Oh ha változhatnéc Isteni végezés
Fekete halálom még lehetne élés
Es olly erött adna Isteni rendelés
Kivel kegyelméért lenne meg-fizetés!
- 60 15. Bátor csak néhai nyelvem nyersesége
Fordulhatna vissza szólló tehetsége
Hogy az Apaffi Ház nagy kegyelmessége
Tölem köszönetet bár csak így vehetne:

25 II számkivettségemnek 26 II Pillantásnyi 45 II s igyem

16. Méltóságos személy, Erdély Fejedelme
Isten kegyelméből Országod védelme
Kire Istenétől szállott oly kegyelme
Kivel még határit csendessen legelte.
- 65 17. Mert pogány nemzetec sokszori haragját
Meg-eskütt ellenség vér szopó szablyáját
Bölcs eszességével el-szánt akarattját
Viszsa fordította ugy viselte utát.
- 70 18. Te a' szabadságért Proscriptus Rendeknec
A' szent igasságért szaladt Illyéseknek
Hü Patronussává löttél szegényeknek
S' Fiaivá tötted kegyelmességednec.
- 75 19. En-is azok közzül e' Nemes Országban
Nagyságod kegyelmes szárnya árnyékában
Nyugtattam fejemet Nemes Udvarában
Kinec érdem felett vöttem részt javában.
- 80 20. Kiért a' kéc Egből bö Isteni áldást
Nagyságod házára bóldog soc virradást
Fejedelmi Székben Országán regnálást
Kérec soc időkre életének folyást.
21. Isten nagy Salamon Király okosságát
Ruházza-fel reád a' Dávid jobb karját
Hogy Országod lássa hoszszu bóldogságát
Ellenségeden végy gyözedelem pálczát.

A' második rendbéli Rithmusok, a' Méltóságos Fejedelem Aszszonytól, hasonló kegyelmességét köszönnén bucsuztattyák az Urat.

- 65 22. Kegyelmes Aszszonyom Bornemisza Anna
Kegyelmes Uramnac kedves hites Társa
Utolsó szóm rád-is hogy lenne fordulva
Nem türöm-meg: vóltál Vénségem Dajkája.
- 90 23. Kegyelmességedet Aszszonyi Tisztvedhez
Illendő mértékben bujdosó fejemhez
Mindenben mutattad: Kiért Istenemhez
Nyujtom szómat kérvén sok jót életvedhez.
- 95 24. Aldgyon Susánnának tiszta életével
Kegyess Máriának szép kegyességével
A' Sára Aszszonyynac nemes erkölcsével
Aszszonyi Virtusnak fényél tükörével.

Az harmadik rendbéliek az Országnak Fő Fő Rendeitől, bucsuztatták.

25. Fejedelmi Széknec fenn-álló Oszlopi
E' Nemes Országnac Nagy és Fő Rendei
Bölcs okosságtockal Uratoc segédi
100 Hazátoknac véle ör álló Fiai.
26. Kic Uratoc nyomán affectiótokat
Mutattátoc ebben kegyes vóltotokat
Ilyen reméntelen sorsra jutottakat
Mert bé-fogadtátoc, s-tartyátoc azokat.
- 105 27. De nevezet szerént a' kic Személyemben
Jóval illetetec illy szenvedésemben
Az Urnac áldása légyen fejeteken
Erette plántállyon az élöc köziben.
- 110 28. Igaz Magyarságtoc fényéc ez Világon
Essék-meg szivetec e' nyomoruságon
Virtussal vegyetec eröt *a halálon,*
Mert világnac java mint madár az ágon.

**Elsöben Magyar Országtul, in specie Zemplény Vármegyétől, kinec Fő Is-
pánnya vólt, abban lévő jó akaróitul, és az Ecclesiáktul bucsuztattya.**

29. Oh te Hattyu zengés után setét gyászra
Változott rongyollott s-czondorlott jó haza
115 Szegény Magyar Ország! számkivetec háza
A' ki siralomnac löttél tornyos halma.
30. Kinec az igasság szült nyughatatlan jajt
Mert mint Anya méhet sereglő sűrű rajt
Rád az Austria torlatot annyi zajt
120 Kic kiméltlenül veled tartnac nagy bajt.
31. Hogy hogy fordítsam rád utolsó szavamat
Jaj csak emlitni-is irtódom dolgodat
Mert nem indithatom vigságra orczádat,
Setét ködből ki nem hozhatom napodat.
- 125 32. Az mig határidon engemet jártattál
Hü szolgálatomban tudod részt találtál
De már szemeimet bé-fogta az halál
Ezennel setétlő sirban bé-is kapál.
- 130 33. Az miben kezdette Bocskai Familia
Az Magyar nemzetben szabadság Istápja

**Alcím: II bucsuztatták az urat ö nagyságát etc. 111 I halandóságon II eröt a halálon
Alcím: II Secundus rithmista az Magyar . . . abban való . . . bucsuztattya az urat etc.**

En azon végeztem. Így utolsó napja
A' Bocskai Nemec mind edgyez folyása.

135 34. Név szerént pediglen te Zemplény Vármegye
A' tizen háromnac ki valál czimere
Fő Ispánságomat ki sokszor köszönte
Forditson még Isten valaha jó rendre.

140 35. Benne lakó Nemes hazánac Fiai
Assistentiával Tiszttemnac segédi
A' kik-is löttetec bujdosásom társi
Jöjjenec Még rátoc örömnec napjai.

36. Te-is Isten Magyar Anyaszentegyháza
Kit most jaj mint csapdos üldözésed árja
Kinec mint jól tudod voltam egy Dajkája
Légyen Isten veled Reformata Anya.

145 37. Teged nevezettel jó Pataki Schola
Sok jó reménséggel Iffiunac Anya
A' kit jóbbic kezem hiven apolgata
Téritsen-meg Isten egyszer még Patakra.

Másodszor buczuzik az ő Nagysága maga özvegyen maradt keserves Házas
társátul.

150 38. Oh özvegyen maratt édes Török Katám
Kivel esztendőig tizen ötig lakám,
Nehéz tagaimban jó orvosló Dajkám
Felesegitsgre már nem nyulhacz hozzám.

155 39. Már az kettős gondot egészszen rád tészem
Kivel mindazáltal frigyem meg nem szegem
Hanem a' melly hitet tenéked kötöttem
Christus jegyesemnac eleiben vittem.

160 40. Már én az romlando köntöst le-vetkeztem
Mennyei ruhámat reám fel-öltöttem
Ha mikor te-is így követed jövéssem
Az Ur ruházzon-fel tégedet-is kérem.

41. Az igaz özvegyec s-árvác éltetője
Isten özvegyéséged hü gondviselője
Szomoru szivednec meg-csendesítője
Légyen mindenekben élted fedezője.

165 42. A' te hüségedért mellyel hozzám vóltál
Sok nyomoruságim között vigasztaltál

Számkivetségemben hogy velem bujdosnál
Aldgyon-meg az Isten engem nem utáltál.

- 170 43. Oh adgya Ur Jésus hogy még az Egekben
Veled örvendezzen lelkem dicsőségben
Sok ezer Szenteknec dicső seregiben
Dicsérhessük Istent vigan a' mennyégben.

Harmadszor Tekéntetes Nemzetes Sóós György Uramtul igr bucsuzik.

- 175 44. Amaz Nevezetes hét Nemzetségeknec
Groff Miczbán tørsökböl kie régen jöttene
Jó hírek nevekben ugyan töndöklöttec
De már nagyobb részént enyészetre mentec.

- 180 45. Két Fiui ágat az Isten azokban
Engedt vala lenni még Magyar Országban
Ednyic el-enyészett Bocskai Istvánban
A' ki jó kezdetit jól viszi a' sirban.

46. Másodic még fenn áll az immár utolsó
A' Fiu ág közzül csak egyedül álló
Nemzetes Sóóvári Sóós György ki *bujdosó*
Számkivetésében szomoruan járó.

- 185 47. Ki Sóós Familiád ma gyászos kertében
Ma csak magad állasz az Christus hitiben
Te maradez e' földön igaz vérségemben
Maradgy fenn sokáig régi nemzetemben.

- 190 48. Oh adgyon valaha Isten szabadulást
E' szomorú kettős gyászból fel-virradást
Sóós Fiui ágad hogy hoszsú fenn állást
Szép Magyar hazában lellessen még szállást

Negyedszer minden egyéb Ferfi s-Aszszony Attyafiaitól.

- 195 49. Ti-is vérségteket kie hozzám tartjátoc
Nemes Uri rendec, Férfiac s-Aszszonyoc
Vég bucsumat véstem tölleték halljátoc
Az Urnac kegyelme maradgyon reátoc.

Eötödször, az Nagysága négy mostoha Fiaitól.

- 200 50. Mar tinéktec szólloc oh négy szép Fiaim
Klobusicski Pál és János mulatságim
Ferencz s-iffiu András Udvaromban rajim
Engemet sohajtó s-ohajtó kedvesim.

181 II áll a ki már utolsó 183 I ki utolsó II ki bujdosó 186 I magao_II magad 196 II raj-
tatok Alefm: II az ő

51. Méltán mondhattátoc napotoc arannya
 Hogy bennem el-muléc örömetec tornya
 De Légyen rajtatoc az nagy Ur orczája
 Minden dolgotokban légyen fényes fáklya.
- 205 52. Ti mindenek felett az Istent féllyétec
 Szent Parancsolatit kérlec szeressétec
 Igaz vallásomban engem kövessétec,
 Hogy álhatatossac hóltig lehessetec.
- 210 53. Arvaságra maradt szerelmes társomat
 Bus bánatos szívü édes Anyátokat
 Tisztelvén féllyétec mint hü Tutortokat
 Mert Isten ö reá bizta gondotokat.
- 215 54. Mindenekben néki szavát fogadgyátoc
 Engedetlenséggel ne szomoricsátoc
 Hogy Isten áldását rátoc várhassátoc
 Es ez élet után boldogittassatoc.
- Hatodszor vélle bujdosó szolgálitol.
- 220 55. Hat bujdosásomnac ti-is hü szolgálai
 Most homályban borult Udvarom társai
 Bádgyadt tagaimnac jó gondviselői
 Rátoc vigyázzanac az Urnac szemei.
- Hetedszer a' Colosvári Ecclésiától.
56. Te-is Colosvári reformált Corona
 Hideg csontaimat ki vitted szállásra
 Végem rendelte vólt Isten határodra
 Fényeskedgyék rajtad a' Christus orczája.
- Vtólszor a' jelen való Tisztesség tévöktől.
- 225 57. Ti-is kic utólsó illy tisztességemre
 Reménség felett-is jöttetek ez helyre
 Rothadt tagaimat kísérnétek sirbe
 Sok Isteni áldás szállyon rátok érte.

210 I színü II szívü 222 II ki vötted 224 II az urnak orczája 226 II Reménségem felett jöttetek

KELTEZETLEN SZÖVEGEK
(1661—1671)

[OLÁH GETZI DALLJA]

1. Oh gyönyörű tavasz idő,
Szerencsétlen új esztendő,
A kit akarsz, meg ujjítasz,
Engem pedig szomoríttasz.
- 5 2. Gyerünk alá, jó katonák
Az alföldre, Ketskémétre,
Ot próbáljunk jó szerentsét,
Talám Isten jobban adgya.
- 10 3. Mennek vala az all földre;
Oláh Getzi, vitéz legény
Talál elől egy nagy özet,
Mingyárt mongya fako lonak:
- 15 4. „Édes lovam, fako lovam,
Jer, erjük el az nagy özet!”
A fako lo hogy el éri,
Oláh Getzi tsak el lövi.
- 20 5. Mindjárt mondja az urának:
„Uram, uram, Oláh Getzi,
Ne kerges én rajtam özet,
Ha töröket nem fogsz, nem vágsz!”
6. Paripája mind addig fut,
A mig ura ahoz nem jut,
Habos tajték rolla szakad,
El esvén, egy árkon akad.

7 I egy II—III io 10 III [A sor két utolsó szava hiányzik.] 12—14 I, III [Hiányzik.]
II [Lásd a főszövegben.] 15 II—III ló tsak 16 II Gezzi agyon 18 II Édes uram] 20 II Ha
torokott akarsz vagni [A kéziratban az utolsó sor.]

- 25 7. „Vigy ki innen, jo lovatskám,
Szépen nevelt jo matzkokám,
El hid, bizony meg hizlallak,
Őz után már nem nyargallak.”
- 30 8. „Mondám, rajtam bátor szivel
Pogant vághatsz erős kezzel,
De te két ellü töröddel
Özet uztel fegyveröddel.”
- 35 9. „Hoz ki még egyszer, jo lovam
Meg lád, törökre lesz utam,
Bor, petsenye lesz abrakod,
Nem léssen többé panaszod.
- 40 10. Hordozd bátron bus szivemet,
Keresd fel régi kedvemet,
Hiddel, majd a pogány oszol,
Oláh Getzi az hol hartzol.”
11. „Üly fel hát, ne fély töröktől,
Enis hizom pogány vértől,
Terjeszd tovább nagy hiredet,
Keményítsd meg fegyveredet.
- 45 12. Látod, hazád romlására,
Népednek el rablására,
Miként poganyység készülne,
Hogy bennetek el vesztene.”
- 50 13. „Eltem nem szánom hazámért,
Királyom maradásáért,
Hirem s nevem lesz nyereség,
Nem predál többé ellenség.
- 55 14. Porteleki, hazánk fénye
Buga Jakab, nagy reménnye,
Jászberényi és népestől
Majd hozzánk jö seregestől.
- 60 15. Ellenséginket törhessük,
Mérges nyillal sértegezzük,
Majd sok török test lesz eves,
Kiknek nem kel kává leves.

25 III innét 26 III matzkótskám 28 III után nem 29 III Mondom 35 I petsenye abrakod III petsenye leszsz 43 III tovább is 44 III meg személyedet 45—52 III [Hiányzik.] 53 III Tót-Teleki 55 III is 56 III hozzád 57 III Ellenségedet töressed 58 III sértegedes 60 III kell többé leves

16. *Minden vitéz bátor legyen,
Hijában zsóldot ne végyen,
Szerezzen jó hirt népünknek,
E' volt tárgya fegyverünknek.*

121.

P Á Z M Á N Y M I K L Ó S

1. O te Zrinyi Miklós, országunknak fia,
Te vagy az uraknak igazán példája,
Mars, Pallas, Venusnak igaz tanítványa,
Mely miatt híredet minden nemzet áldja.
- 5 2. Sem pennád szablyádnak élét ki nem vönja,
Sem pennádnak kardod orrát nem tompítja,
Éles, bölcs elmédet az egyik mutatja,
Vitéz erkölcsedet az másik tanítja.
- 10 3. Fejér az veressel ugyanis megszépül,
Te benned mindkettő van az természettől,
Vitézség adatott az te atyáidtul,
Erkölc s oltattatott nevelő apádtul.
- 15 4. Keresd talán kitől? Az nagy cardináltól,
Az én nagy bátyámtól, az Pázmán Pétertől,
Ki kettőnknek vala mindenkor mesterül
És idejében lén mindeniken feljül.
- 20 5. Ilyen két nap fénnék megh rogyott te szemed,
Mint sass keselűnek próbául van élted,
Oh ha ezen részem volna, ki te benned,
Sokakból kell szedni, ki van mind te benned.
6. Száz kezed, száz szived vagyon és száz lelked,
Okosság, merészség, méltóság van veled,
Szerencse, jó hir név el nem szakad tüled,
Miert sokakat dicsérünk, van egyedül benned.
- 25 7. De nem kell Zrinyinek mását keresgetni,
Szokott száz esztendön ilyen Phönix nőni,
Mert ha tiz volna ily, (merem azt mondani),
Szabadság s jó hir név kész hazánkban térni.

122.

.....
De az Rákoczi ág,
Kit fog szomorúság,

S el hagyja bátorság.
 Oh, oh, oh, de mit vár?
 5 Fogyot ereie már,
 Köuetheti nagy kár.
 Boldogság uáltozott,
 Igen mely bimbóztot,
 Nemessen uirágzot;
 10 Bathori czimmerrel,
 Sophia hireuel
 Sárkány fog eröuel.

123.

ÉNEK

Siralom forrási, jaj, mint áradának,
 Szomoru esztendők reám tódulának,
 Ifiuságomnak legjobb idején
 Brassó tömlécében, jaj, mint bezárának.
 5 Ékes szavu madár nem száll-e zöld ágra?
 Hogy így romlik fejem rogyogó világra,
 Orphiusnak megszűnt hangos citerája
 Szerént zengedező nimfák trombitája.
 Mélységes vizeknek istene, Neptunus,
 10 Szánjad rabságomat, szerelmetes Vénus!
 Mert bizony békóba vete hamis Cirus.
 Olyan vagyok immár, mint tömlécében sólyom,
 Véres könyhullatás orcámat áztatja,
 Ételem, italom sűrű könyhullatás,
 15 Elmúlt szabadságom immár nem is várom.
 De bizom Istennek erős kegyelmében,
 Megelégszik végre kinom tömlécében,
 Kiszabadít Isten engem csudaképen.
 El sem feletkezem szent Dávid királyról,
 20 Sőt megemlékezem Joseph fogságáról,

 Vigasztalást vészek Kristusnak sebérol.
 Soha ne sirassa bár gölice társát,
 Se az édes anya kisdede halálát,
 Hanem csak egyedül szomoru rabságát.
 25
 erdőnek zugása,
 Kőszikla meghasad kinomot,
 De nem látok senkit mégis, a ki szánna.
 Jobb lett volna nekem soha ne születnem,
 30 Vagy ha születtem is, tengeren tul nemnem,
 Tenger szélyvészitől gályákat őriznem,

9 Isten Eneptunus 25—26 [Részint olvashatatlan, részint értelmetlen szavak.]

Hogysem pajtásimtól ezt kell elszenvednem.
 Hej, a töröknek soha barátja nem voltam,
 Vérit kiontani mindenkor kész voltam.
 35 Szegény magyar mellett kardomat kihuztam,
 Szegény hazám mellett diadalmat víttam.
 Nem volt oly véletlen gyötrelme testemnek,
 Vasak nehézsége, jaj, békóban lábaim.

124/I.

RÁKÓCZI VÉGSŐ BÚTSÚZÓ ÉNEKE

1. Püspök varossaban midön bé szállottam,
 Gyönyörű hadamnak trombitát fujattam,
 Az váradi basát vendégségben hittam,
 Kit nagy keservessen bizony meg sirattam.
- 5 2. Az váradi *basa* vendégségben híván,
 Haromszáz legennyel igen meg tsúfolvan,
 Az váradi kapun hogy menni akartam,
 Igen kezdték vágni, népem kardra hanni.
- 10 3. Mi dolog, Istenem, hogy vágják népemet?
 Nem látom már tovább en feleségemet,
 Nem latom már többet szép gyermekeimet,
 Egy felül a basa fogja két kezemet,
 Mas fellül a török kötözi testemet.
- 15 4. Mi dolog vitezek, hogy engem kötöztök?
 Talan nem vétettem én soha te néktek,
 Még is gyalazzatok az tsaszarnak hadat,
 Én soha nem vétek az magyar nemzetnek.
- 20 5. Csak az magam hada volt nekem el adóm,
 Te is, pogány török, mert vagy el árulóm?
 Essen meg szivetek, lelketek sorsomon,
 Hogy az magam hada volt nekem el adóm.
- 25 6. Jaj, biz' azt hirdetik, hogy szabadon járok,
 Jaj, szabadon járok, de bizony rab vagyok,
 Gyengén tartott orczám igen meg hervadott,
 Gyengen tartott testem igen el változott.
7. Uri méltosagom *szolgálatra jutott*,
 Én szép állapotom tölem elmaradott,

Cím: I Rákóczi <utolsó> éneke bútsúzó s' végső 2 V fujtattam 5 I váradi vendégségben hív 4 <m>n <igen meg csúfolám> V A váradi vendégségben híván 6 I tsú<foltam> folvan 8 V kezdék hanni 15 V ti néktek 23 V [Az első három szó hiányzik.] 24 V bizony 25 V el távozott 26 I V jutott szolgálatra 27 V elmarada

Az én vigaszságom tulem eltávozott,
És az én szívem is majd meg homályodott.

- 30 8. Rákóczi nemzetbül leg kissebbik úrfi,
Szép Rákótzai Ferencz, édes csemeteim,
Isten már hozzatok, gyönyörü tselédim,
Nem láttok mar többet, én édes cseledim.
- 35 9. Az Magyar országban volt én nékem hirem,
Szép Rákótzai László vala az én nevem,
De az magam nyája mert el adott engem,
Mert el adott engem leg főbbig vezérem.
- 40 10. Ezer hat száz után hatvan hetedikben
Kis aszony havának harmadik hetében
Irtam ez verseket keserüsegemben,
Váradi tömlöztnek sötét fenekében.

124/II.

- (1.) 1. Püspök városában midön bé szállottam,
Gyönyörü hadamnak trombitát fujattam,
A' váradi basát vendégségre hittam,
Mellyet keservesen nagyon megsirattam.
- 5 (2.) 2. A' váradi basa vendégségre hiva,
Három száz legényel igen meg tsufola.
A' váradi kapun hogy bé mentem volna,
Igen kezdé népem ölni, hányni kardra.
- 10 (3.) 3. Mi dolog, Istenem, hogy vágják népemet?
Nem láthatom többé e' szép seregemet!
Egy felöl a' basa fogdozza kezemet,
Más felöl a' lobontz megkötöz engemet,
- (7.) 4. Uri méltóságom szolgálatra jutott,
Én szép állapotom tölem elmaradott,
15 Vig kedvem szép napja meghomályosodott,
Hajdani szerencsém tölem félre állott.
- (3.) 5. Azt hirdetik ugyan, hogy szabadon járok,
De mi hasznom benne, még is csak rab vagyok,
20 Mind a' két szép piros ortzámra hervadok,
'S gyengén tartogatott testemben hervadok.

28 V eltávoza 29 I [A *homályodott* fölé beszurva a *so* szótag.] V is meghomályosoda 33 V többé én édes gyermekim 37 I [A *vezéremben* a *z* ráírva *sz-re.*] V engem a leg jobb vezérem

- (8.) 6. Rákótzai nemzetből legkissebbik urfi,
Édes kedves fiam, szép Rákótzai Józsi,
Istennek ajánlak, kedves tselédeim,
Meg bortsásatok már, mert nem vagytok enyim.
- 25 (10.) 7. Ezer hét száz után tizenkettődikben
Kis aszszony havának második hetében
Irtam e' verseket nagy keserűségben,
Ujhelyi tömlöztnek setét mélységében.

124/III.

RÁKOCZY SAMUEL

- (1.) 1. Püspök városába midön be szállottam,
Gyönyörű hadamnak trombitát fuvattam,
A váradi bassát ebédre hivatam,
Mellyet keservesen bezzeg meg sirattam.
- 5 (2.) 2. A' basa is engem' vendégségbe hiva,
De tettetésével igen meg tsúfola,
Hogy század magammal a' kapun bé mentem.
Igen kezdé vágni s kardra hányni népem.
- 10 (3.) 3. Mi dolog, Istenem, hogy vágják népemet?
Nem látom már többé sok szép seregemet!
Egy felül a' basa fogá jobb kezemet,
Más felül a' loboncz kötözi testemet.
- (4.) 4. Mi dolog, vitézek, hogy engem kötöztök?
A király hadának én soha nem véttek,
15 Sőt Magyar országban óltalmazom öket,
Az engem' gyűlölő német seregeket.
- (6.) 5. Sokan azt hirdetik, hogy szabadon járok,
Pedig de hogy járok, most is tsak rab vagyok,
20 Így piros két orcám igen el hervadott,
Kényén tartott testem szolgaságra hágott.
- (7.) 6. Uri méltóságom rab szijjakra jutott,
Boldog állapotom tölem el maradott,
Azért fényes napom be homályosodott,
Hogy nagy uraságom így alacsonyodott.
- 25 (8.) 7. Rákoczy nemzetből származott gyermekeim,
Édes kedves fiam, Rakóczi Jósefem,
Istennek ajánllak, jeles urfiaim,
Valakik hol vagytok, szerelmes magzatim.

- 30 (Vö.8.) 8. Szép udvari népem, gyönyörű tselédim,
Lassátok, szánjátok keserves insecim',
Nektek is azt mondom, kedves hív jobbágyim,
Istennek ajánllak, én édes hiveim.
- (10.) 9. Egy ezer és hétszáz tizenkettődikben
35 Kis asszony havának második hetiben,
Irtam ez verseket nagy keserűségben,
Ujheli tömlöcznek setét mélyységében.
- 40 10. Uram, már el vettem, a' mit nekem adtál,
Szenvedem a' sorsot, a' mire juttattál,
Ne hagyj így sinlődni, jöjj el édes atyám,
Hozd el végső órám, add meg szép koronám.

124/IV.

RÁKOCZY SAMUEL

- (Vö.1.) 1. Püspök várossába hogy bé mentem vala,
Nem sokad magammal, tsak század magammal,
- (Vö.2.) 2. A' váradi bassa vendégségben hiva,
Egy tseppet sem késtem, tsak hamar el mentem.
- 5 3. Mikoron be mentem a' város' kapuján,
Mikoron be mentem a' varos kapuján,
- (3.) 4. Egy felül a' bassa fogá jobb kezemet,
Más felül a' pogány kötözi testemet.
- (4.) 5. Mi dolog, vitézek, hogy engem' kötöztök,
10 Mi dolog, vitézek, hogy engem' kötöztök?
- (Vö.6.) 6. Talán azt tudjátok, hogy én rab nem vagyok,
Héj ha azt tudnátok, térdig vasban járok.
7. Meg üték a' dobot a' piacz közepén,
Meg fuvák a' sipot a' torony' tetején.
- 15 (Vö.7.) 8. Urak sallangóssa, Rákoczi Samuel,
Uri méltóságod szolgaságra vál el.
9. Urak sallangossa, Rákoczy Samuel,
Kényén tartott tested térdig vasban hever.
- 20 10. Ha a' tenger vize mind ténta volna is,
Valamennyi fű szál mind penna vólna is,
11. Még sem irhatná le kinnyai' sokságát,
Mellyekkel emésztik szegényt, ő nagyságát.

39 anyám [Értelemszerűleg jav.]

1. Nagi beölosen tanáltak régenten mondani,
Ifiu bolondal testuer szokot lenni,
Meljnek uttian nem sok tudot elől menni,
Ha nem akart mindgiárt esze nélkül uészni.
- 5 2. Az szerelmet iriák uakon, mezitelen,
Abrazattiat penigh kicsin giermek kepben,
Sokan eotet iriak
Szarniaian lebegue s' egi nilat kezében.
- 10 3. Világh bolondságát ez jelek mutattiák,
Velem sem hiában életem untattiák,
Mikor az eörömnök tollat rázogattiák,
Reitek horogh alatt uezstemet ohaitiák.
- 15 4. Legien értésedre jo világh s' hireddel,
Töbször megh nem trefálsz engem szépségeddel,
Sziuemet sem haitod szines ekességgel,
Utadra nem rántasz hizelkedeseddel.
- 20 5. Aldom Jstenemet, hogi ki tanulhatam,
Mérges nilaidat hogi megh fordithatam,
.....ki fordithatam,
Kedued ellen nielued megh zabolazhattam.
6. Csendes eiletemnek remellet paliája,
Jgiekezem, másnak lehessen példája,
Fejemnek lesz társom élő coronája,
Kiuel halalomnak boldogh lesz orája.
- 25 7. Jsmertede Matiaszt, mondana ualaki,
Királi magyarok között nagioib nem uót senki,
Azért hogi satánal e ezer mint fogot ki,
Szentek száma keozeül, ha mered, bár tud ki.
- 30 8. Hannibalt Sandorral baromnak kialcsad,
Euriálust, Virgil ... batran szolliad,
Aristotelessel,
Pokolra ualoknak mondodis, te lassad.
- 35 9. Ha uotak vilagon ezeknél beolcsebbek,
Ekesbek, erősbek, becsületessebbek,
Eltekben, hotokban hiresbek, neuesbek,
Jstenekek előttis kellemetesebbek.

7, 19 [A kézirat az összehajjtáson levő szakadás miatt csonka.] 30, 31, 41, 42, 46 [Szakadás miatt a kézirat csonka.]

10. Csak teöllemis keönniü uálás jö, barátom:
 Ki szolgál Jstennek, jámbornak mondhatom,
 Ha jár eö hagiásin, igaznak tarthatom,
 40 Számát jstenekek baluánnak alitom.
11. Tauozzatok teollem áj,
 faj,
 Hires Diananak kedues ifiaj,
 Kelljete elollem vilagnak csufjaj.
- 45 12. Hogi tarsasagtokban jambor egieledgiek,
 Éltében halallal . . . ta uestekedgiek,
 Uduessége felöl giakran velekedgiek,
 Jsten ojon mindent, eörök tüzben essék.

126.

[HALOTTI BÚCSÚZÓ TÖREDÉKEI]

AZ FEJEDELEM ASSZONYROL.

1. Feiedelmi háznak tündöklö világa,
 Kegyelmes asszonyom, Bornemiszsza Anna,
 Világolly, mint egen hold mosolyog napra,
 Birodalmatoknak boldogulására.
- 5 2. Melynek hogy szolgállyak, szüvemből kivánam,
 Csak miben se vetnek, igen megh vigyázam,
 Kellö szándekomban czendüle vég orám,
 Nékem megh boczasson nagysagtokrol mondam:
- 10 3. Nyujcza nagysagtoknak az Jsten job káryát,
 Szent gyözedelmére forgassa szablyaiat,
 Sok ellenségire vessen pironkodást,
 Hogy vehessen Erdely szépen megh maradast.

AZ TANÁ CZ URAKHOZ

azt kell adjungalni

4. Kormányozzátok ugy minden tanácztokot,
 Tudgyatok, az Isten nézi dolgotokot,
 15 El ne vessesetek maratt hazátokot,
 Tü is vehesetek menyben coronákat.

40 [A sor első két szavának olvasata a szövégek javíthatása miatt bizonytalan.]

41 <Azoknak szolgálait kárhozatnak vallom> Tauozzatok

1 Feiedelmi <szeknek napiának> 5 <Kinek hogy>

[MESEK]

a) I.

Én töllem mindenek minap rettegének.
 Hat lábaim voltak, s — bezzeg gyors is valék.
 Már alég van két jó, illy véletlen járek,
 Gazdagból szegénnyé, jaj, melly hamar levek.
 Selim intelligitur.

b) MÁS. (II.)

Mig él az én anyám, addig nem születem,
 De miheltyen meg hal, mindgyárást születem,
 Jollehett nem vagyok, s — mégis meg ölhetem,
 De jaj énnékemis, mert így kel el vesznem.
 arepiv

c) III. MESE.

Vagyon edgy vitéznek itt edgy ugró lova,
 Vgyan ennek vagyon edgy kis báránycájja,
 Báránynak hátára látám ez paripa,
 Fel ugordván rajta, nyargalodzik vala.

d) IV.

Engem nagy zergéssel ti ha meg rontotok,
 Azontol kit szülök, mindnyáján rágjátok,
 Hasatt az én hasam, azt is tudhattjátok,
 Kerekdéd formát én hasam kívül látok.

e) V.

Hasonló te hozzád, hasatt hasu vagyok,
 Meg ölnek engemet, s — magzatot úgy hozok,
 De én magzatomnak olly erökett hagyok,
 Erös emberekett általa le csapok.
 gam-ölös

f) VI.

Mikor iffju vagyok, szüzek nem szeretnek,
 Piros veres színem, mégis csak meg vetnek,
 De ha meg vénülök, mindenek kedvelnek,
 Fekete színemben szép szüzek szeretnek.
 Prunum vel caro tosta

g) VII. MESE.

Láttam edgy feö eszköszet, mellyel jó embernek,
 Söt szükségis élni minden féle rendnek,

De kés mettzésére nem kell ez eszköznek,
Semmi féle edény eö ki öntésének.

Mamma.

h) VIII. MESE.

A betü engemet egész életemben
Táplál, de én még is nem tudom, mit egyem,
Könyvek között lakó fejem van üressen,
Sok tudományt ettem, de még sem éppültem.
atniT

i) IX.

1. Az én számban vasat élesset hordozok,
Mellyet én anyámnak hasában szúrdalok,
Elevént meg ölok, s- majd holtat támasztok,
Mellyből embereknek hasznót hozni fogok.

5 2. Urak és császárok én altalam élek,
Derekam van hosszú, mellyel elől megyek,
Fejemben kétt szarvam, mellyel nem öklelek,
De inkább uramnak mindenben engedek.
Eke, szántó vas

j) X.

Nagy terhet viselek, melly nehéz, mint tenger,
A mellyet nem szokott viselni edgy ember,
Három lelkek bennem vadnak, mellyek edgy vér,
Kettö utra indul, s — harmadik szállást kér.
Mulier gravida in qua sunt 2 pueri seu gemini.

k) XI.

Mig éltem, Istennek én hiven szolgáltam,
Búnt nem cselekedtem, s — alázatos voltam,
Isten beszédének ellene nem jártam,
Mégis az Istennek országát nem láttam.
Sunis A.

l) [XII.]

Micsoda állat az, melly némán született,
Mégis okos ura töle meg intetett,
Ad értelmét, kérlek, ha Calixta [?] mellett
Voltál, hogy meg öncsem nihillel tudódet.
Sunis A.

[XII] 3 Ad [Utána olvashatatlanságig áthúzgált szó van. A *Calixta* szó olvasata bizonytalan.]

m) [XIII.]

Van edgy templom, mellynek vagyon olly oszlopa,
Kin tizenkét város vagyon rendel rakva,
Mindenik városnak 30 gerendája,
Körülötte futos ket aszszony mindenha.
Annus menses, dies, sol; et luna

n) [XIV.] MÁS.

Magában fen forgó vagyon edgy karika,
Ki mikor vigyorog, örül a saláta,
A cigány-gyermekis igen commendállya,
Mert eö is a fogát reá vicsorittya.
loS

o) AENIGMATA. [XV.]

1. Tudok edgy állatott, kinek az ö neve
A deáki nyelvben áll csak két részekbe.
Hideget és hevet, de nem bé lepedve
Túrhet nagy csendesesen tellyes életébe.
- 5 2. Ennek első része kedves a vargáknál,
Szurtos szij gyártóknál, a csizmadiáknál,
Innád az utollyat, de ugy ha kaphatnál,
Aszt is ugy, ha gödény torokkal birhatnál.
Ar bor

p) [XVI.]

1. Edgy állat született a mezöben régen,
Kijes palotája vagyon, mej jeltelen,
Gyönyörködik czifra tarka öltözetben,
Csak mosdatlan ázzik, meg sem kendik szépen.
- 5 2. Eörül, vigad, tombol, mig élte tartatik,
Ha szörnyü halállal élte végezödik,
Noha az urakhoz ritkán vágyakozik,
De gyakrabban urak hátán nyargalodzik.
Vulpes

r) [XVII.]

Mond meg nekem, mellyik az a csuda állat,
Ki téj nélkül nevel számtalan fiakat,
Életében szürke czondoraban járhat,
Holta után piros ruhában gyászolhat.
Cancer

[XV] 1 <Vagyon> Tudok

[A KÁNAI MENYEGZŐ]

1. Igaz Messias e' vilagra jöt,
A' ki nagy csudat menyegzőben töt:
Ki a' vizet borrá tötte,
S' a' nász nepet vendegelte,
5 Cana Galilea.
2. Nagy hires menyegzöt ottan keszitnek,
Jesus Mariaval hogy ott legyenek,
Apostolok el keserik
Mestereket eppen addig,
10 Cana Galilea.
3. Midön mar az etket asztalra hozzák,
Jesuszt szent annyaual szepen kinallyak.
Sok tal etken csudalkoznak,
De bor utan varakoznak,
15 Cana Galilea.
4. Hogy az Urnak anyja ezt meg ertette,
Szanakodvan rajtok meg említette,
Ö szent fiat azon kéré,
Hogy a' vizet borrá tenné,
20 Cana Galilea.
5. Akarvan az Ur ott mindent vigadni,
A' vedreket hagyá mind meg tölteni.
S' hogy a' vizet borrá tötte,
A' násznagynak fel küldötte,
25 Cana Galilea.
6. Csak vigan lakozzunk, mind azt kiálták,
Hogy a' vizből löt bort szepen meg itták,
Haj, jo bor, jobb az uj bor,
Mert az o bor torkunkra for,
30 Cana Galilea.
7. Az Urnak szent anyja igen javallya,
A pohárt meg tölti, hogy meg kostollya,
Haj, jo bor, jobb az új bor,
Mert az óbor torkunkra forr,
35 Cana Galilea.
8. Tarsaival Peter vigan lakozik,
Janosra köszöni, örömöst iszik,
Haj, jo bor, jobb az uj bor,

10, 15, 25, 33—35 [A refrén nem teljes.] 13 csudalkoznak <almelkodnak>

- 40 Mert az o bor torkunkra forr,
Cana Galilea.
9. Bertalan a jo bort dicsiri igen,
Filep azt kivannya, hogy sok teremjen,
Haj, jo bor, *jobb az új bor,*
45 *Mert az óbor torkunkra forr,*
Cana Galilea.
10. Andras ot meg tölti az ő palaczkjat,
Es a' kisseb Jakab az ő korsoját,
Haj, jo bor, *jobb az új bor,*
50 *Mert az óbor torkunkra forr,*
Cana Galilea.
11. Tadeus fazekbol köszön Simonra,
Tamas pedig viszont köszön Mátera,
Haj, jo bor, *jobb az új bor,*
55 *Mert az óbor torkunkra forr,*
Cana Galilea.
12. A' mas Jakab szepen üvegből iszik,
De Iskariotesnek vederből teczik,
Haj, jo bor, *jobb az új bor,*
60 *Mert az óbor torkunkra forr,*
Cana Galilea.
13. A' nasz neppel együtt vigan lakoznak,
Poharokat töltnek, hogy még igyanak,
Haj, jo bor, *jobb az új bor,*
65 *Mert az óbor torkunkra forr,*
Cana Galilea.
14. Te Pal es Matyas kesön jöttetek,
Ha nem ihattatok, kire vethettek?
Haj, jo bor, *jobb az új bor,*
70 *Mert az óbor torkunkra forr,*
Cana Galilea.
15. Minnyaian a' jo bort igen dicsirik,
Mert a fejek felet a' pohar ugrik,
Haj, jo bor, *jobb az új bor,*
75 *Mert az o bor torkunkra for,*
Cana Galilea.
16. Ur Jesus szent annya, imadgy erettünk,
Hogy ilyen bort menyben hozzank vehessünk,

39—40, 43—45, 47—50, 53—55, 59—60, 63—65, 68—70 [A refrén nem teljes.]

80 Ilyen jó bort hogy ihassunk,
Es Istennek halat adgyunk
Boldog menyországban. Amen.

128/II.

CANTIO NUPTIALIS

- (1.) 1. Az igaz Messias már el jött,
Sokféle tsudákat köztünk tött,
(a) Mert az vizet borrá teszi,
A ki iszsza, nyilván hiszi
5 Kána menyegzőben.
- (Vö.2) 2. Nagy fris lakadalmat szerzének,
Jésust is el hívák vendégnek,
(b) Aszt követik tanitvanyi,
Mint a tyuknak ő fiaí
10 Kána menyegzőben.
- (Vö.3.) 3. Első tal etelt hogj fel hoztak,
Jésust azzal igen kinalták,
(c) Tetzék mindenben az étek,
Csak a borban vagjon vétek
15 Kána menyegzőben.
- (Vö.4.) 4. Mellyet Jesusnak anya latván,
Fogyatkozásokat meg szánván,
(d) Azon kéri ő szent fiat,
Hogy a kútból tólgya borát
20 Kána menyegzőben.
5. Jésus hogj vigasságot tenne,
Vizet merite hat vederre,
(e) Hej, hej jó bor ez az uj bor,
Sokkal job most, mint volt mászszor
25 Kána menyegzőben.
- (Vö.8.) 6. Péter társaival vigadván,
Köszöni Jánosra *nagj* bizván,
(f) Meg sem törli az bajuszszat,
Vegig foja a szakállát
30 Kána menyegzőben.

2 III <rajtunk> köztünk 3 III <teszi> tette 4 III [A 4. sorra javításként ráírva:]
A násznépét vendéglette 5 II [Az 5. sor után:] Kána me. 6 III <Edgy> Nagy; <kezdének>
szerzének 7 II Jésust el III Jesust is el 8 II Ugy követik 9 III tyukot <jo> ő 11 III <Első>
Az első tall <ételt hogj> étket fel <hozák> adák 12 III <azzal> abból 14 III <Csak a> De
a borban volt a 16 III annya hogj láta 17 III szána 18 III kéré 22 III hat kö vederre
24 III mint az másik volt 25 II [A refrén nem teljes.] 27 II *nagj nagj* III Janosra
köszöntj *nagy* <bizvan> bátran

- (Vö.10.) 7. Mate palatzkját keszite,
 Jakabis edényét meg tölté,
 (g) Hej, hej jo bor ez az uj bor,
 Sokkal job most, mint volt mászszor
 35 Kána menyegzőben.
- (Vö.6.) 8. Vigan, vigan, vigan, jol vigan,
 Meg változot izü borunk van,
 Hej, helyi jo bor ez az uj bor,
 Sokkal jobb most, mint volt mászszor
 40 Kána menyegzőben.
9. András is nem vár kinálást,
 Meg hajtya a vedert nagy bizvást,
 Hej, hely jo bor ez az uj bor,
 Sokkal jobb most, mint volt mászszor
 45 Kána menyegzőben.
10. Filep Bertalannal jelen van,
 Mind étel, ital készen van,
 Csudálkoznak ot mindenek,
 Honnan jöt ilyen jo kedvek
 50 Cana menyegzőben.
11. Az vizből *let jo bor az oka,*
 Mellyet nász nagy hogy meg kostola,
 (h) Csudalkozik ő magaban,
 Gazdát híváttya azonban
 55 Kána menyegzőben.
12. Az egész vendeg hallására
 Szólván, nem halgattya sokára,
 Hej, hej jo bor ez az uj bor,
 Sokkal jobb most, mint volt mászszor
 60 Kána menyegzőben.
13. Ot meg ditséri a völegényt,
 Ezelis tamogattya szegényt,
 Hej, hej jo bor ez az uj bor,
 Sokkal job most, mint volt mászszor,
 65 Kána menyegzőben.

31 III Máthé is; megh töltj 32 III Jakabb csobolyóját készitti 33 III [A refrénből a strófa 3. sorának a felétől hiányzik a szöveg.] 36 III Vighan hozza lassunk csak 37 III Megh változot a viz jo 38 III Hej hej [A strófa többi része hiányzik.] 41 III András nem varja a 42 III vedret 43 III Iszik abbul mert jo a bor 44 III jobb mint a másik volt 47 III s mind ital elég van 49 III Honnit tölt ily nagy 51 II let kedv jo III Az vizből <tölt ily jo bor> lött bor volt az oka 55, 60, 65, 80, 85, 90, 95, 100, II [A refrén nem teljes.] 56 III hallattára 57 III Szavát nem hallasztya 59—60 III [Hiányzik.] 61 III Megh dicsérék 62 III tamogattya a szerént 63—65 III [A refrén a 63. sor felétől hiányzik.]

14. Mindenek ez vig lakásokban
 Jo bort ád ele azonban,
 (i) Hej, hely jó bor ez az uj bor,
 Sokkal job most, mint volt mászszor,
 70 Kána menyegzőben.
15. Az elsőnel job az último,
 De nem tudja azt, honnan valo,
 Jesus vrunk embersége,
 75 Messiassi szivessége
 Kána menyegzőben.
16. Nosza vigan, vigan, fiaim,
 Vagj mondom bátran, rokonim,
 Hej, hej jo bor ez az uj bor,
 Sokkal jobb most, mint volt mászszor
 80 Kána *menyegzőben*.
17. Vigan laknak hegedü nélkül,
 Örülnek pogány tántz nélkül,
 Nem illő az a Kristushoz,
 Sem az választott jühokhoz
 85 Kána *menyegzőben*.
18. Az tántzot az első világban
 Ördög toltá Kain átkában,
 És vegtére Sodomában,
 Onnét ugymint Egjptusban
 90 A nagy Pharaó házában.
19. Sidok Egjptusból eljönnek,
 Burju kepit aranybul öntnek,
 It jól vannak és vigadnak,
 Pogányi modra tántzolnak
 95 Kána *menyegzőben*.
20. Meg adák az tántznak az arát,
 Mert sokan fogakat ott hadják,
 (j) Sem Canahánt, sem a katiát, [?]
 Nem látták az Vr tsudáját
 100 Víznek borra változást.

66 III Minden jó gazda a menyegzőben 67 II [A Jo javítsásként ráírva egy olvashatatlan szóra.] III elyő az vendígeknek 68—70 III [A refrén a 68. sor felétől hiányzik.] 72 III tudgyak azhonnét 74 III szövetséghe 77 III Vagyon modunk benne 78 III Igyunk ebbül mert jó a bor 79 III Sokkal jobb mint az másik volt 81 III vannak 83 II az Kristushoz III illik ez az 84 III az ő tanítványihoz 87 III tol tolgya aka maktában 89 III ugrik Egyiptomban 90 II házában etc. III Faraho hazában 91 II Egjptusba III Egyiptombul kj 93 III Ott jól lakvan és vigad van 94 III Pogany modon tanczolvan 96—100 III [Hiányzik.] 99 II [A strófa ötödik soraként:] Víznek borra változást etc.

21. Egyszer let tsak vizböl finum bor,
Menyegző kivánta, nem is tor,
Hej, hej jo bor ez az uj bor,
Sokkal jobb bor, mint volt másszor,
Kána menyegzőben.
- 105
22. Agja Isten, miis örüljünk,
Mikor lakadalmat hirdetünk,
Jo bor mellet duda nélkül,
Bolond tántz és ugrás nélkül
Istent mi ditserjünk.
- 110
23. Erre minden aszt mondja: amen,
Nem kel tántz, hegedü se légjen,
Job Istenünknek engedni,
Mint ördögtöl meg gjözetni,
Amen es ugj legjen.
- 115

128/IV.

GALILEAI MENYEGZÖRÜL

- (1.) 1. Az igaz Messiás már el jött,
(a) Sok féle tsudákat köztünk tott,
Mert a' vizet borrá tette,
Násznagy népét vendéglette,
Kánaán menyegzőben.
- 5
- (b) 2. Jtt nagy lakodalmat szerzének,
Jesustis el hívák vendégnek,
Öt követtek tanéttványi,
Mint a' tyúkot jó fiai,
Kánaán menyegzőben.
- 10
- (c) 3. Első tál étket hogy föl adták,
Jesustis azzal kénálták,
Mindenben teczett az étek,
Tsak a' borba vala vétek,
Kánaán menyegzőben.
- 15
- (d) 4. Jesus anya öket hog látta,
Fogyatkozásokat meg szánta,

101 III volt az vizbül 103–105 II [A refrénnek csak a 103. sorban van meg az első szava.] 104–105 III [Hiányzik.] 107 III kiszétünk 108 III mellyet 109 III tanczolasok nélkül 110 III Istent diesüitvén 112 III Nem köl hegedü és tancz amen 114 És ugy vigan mulatozni 115 III Ugy légyen és amen

1 V Midön a Messias 3 V A vizet is 4 V A nász népet 6 V Nagy lakodalmat 8 IV Ötet V Öt követik 9 Mint attyokat 10, 15, 30, 35, 40, 45, 50, 55, 60, 65, 70 IV [A refrén nem teljes; az V. forrásban csak az első és utolsó strófában van meg a második szó.] 11 V Leg első 12 V Jesust azzal igen kénálták 13 V tettzik 14 V Tsak hogy a borban van 16 V annya hogy ezt meglátta 17 V meg szidta

- 20 „Fiam, úgy mond, borok nintsen,
Azért semmi kedvek sintsen”,
Kánaán menyegzőben.
- (e) 5. Jesus hogy vigasságot tenne,
Szent anya kérése meg lenne,
Parantsolá, merétsenek,
25 Kutból hat vödröt töltsenek,
Kánaán menyegzőben.
- (k) 6. A szolgálk hogy frissen merétnék,
Kutból hat vödröt meg töltenek,
Jesus borrá változtatta,
Első tsudáját mutatta,
30 Kánaán *menyegzőben*
- (Vö. h) 7. Attak a' bort násznagy kezibe,
Hogy adgya vendég eleibe,
Násznagy a' bort meg kóstollya,
Mingyárt vö legényt szóléttya,
35 Kánaán *menyegzőben*.
- (Vö. i) 8. „Minden ember (úgy mond) elsőben
Jó bort ád vendég eleiben,
De te a' jót hátra tartod,
És az alá valót adod,
40 Kánaán *menyegzőben*.
- (l) 9. Minnyájan új bort kóstolják,
Nosza, nosza vigan kiáltyák,
Hej de jó bor ez az új bor,
Sokkal jobb bor, mint az ó bor,
45 Kánaán *menyegzőben*.
- (Vö. f) 10. Tamás társaival vigan van,
Köszöni Andrásra tsak gyakran,
Eszik, iszik, vigan lakik,
Palaczk keziben el törík,
50 Kánaán *menyegzőben*.
- (m) 11. Péter a' pohárra vigyáza,
Ritkán kerül, nehezen várja,
Mátyás elől el ragadgya,

18 V Arra fakadt 23 V meritenni 24 V töltenni 26 V mind frissen sietnek 31 V Adjátok a bort 32 V És hogy adja 36—40 V [14. strófacént.] 37 V Jot ada 38 V De te eddig ha jó tartod 39 V alább 41—45 V [Hiányzik.] 41 IV Minnyájan uj [A szótagszám miatt jav.] 46 V Péter 47 V nagy gyakran 48 V Meg sem szüri a bajuszán 49 V Foly alá torkán szakállán 51—55 V [12. strófacént.] 51 V Matyás az poharat vigyázza 52 V Ritkan vissza kerül 53 V Tamás elől

- 55 Szomju torkára föl hajtya,
Kánaán *menyegzőben*.
- (n) 12. Simon Thadaeusnak azt mongya
Tölts kulatsba, jó lesz holnapra,
Mert ez a' bor hamar el fogy,
60 Bár tsak ollykor volna egy korty,
Kánaán *menyegzőben*.
- (Vö. g) 13. Szent Máté palaczkját meg tölti,
Jakab tsobollóját öblétti,
Tele torokkal kiáltván,
Társait gyakran kínálván,
65 Kánaán *menyegzőben*.
14. Hogy új borból jól ivának,
Minnyájan fris tánczot járanak,
Hamar hozzá ők látának,
Lábokat nem sajnálának,
70 Kánaán *menyegzőben*.
- (j) 15. De bezeg meg atták az árát,
Mert sokan ott hatták fogokat,
Sem kanalat, sem az kánnát
Nem láthatták Ur tsudáját,
75 Kánaán *menyegzőben*.

129

[A NYÚL ÉNEKE]

129/I.

Notaia Régi hatalmu gazdag irgal etc. Messias venit 47.

1. A nyul a vetemények közöt fülel,
A' vadaszok pedig keresik szellyel,
Bokros helyeken futkosnak,
Teli torokkal kiáltnak
5 Hulálá.
2. A' kopokat ottan neki bocsattyak,
Ha mikor nyult lelnek mindgyart ugattyák,
Azonban a' kürtöt fujak,
Futnak, ugatnak a' kutyak.
10 Tartozzal!
3. Szegeny nyul, a kürtöt midön meg hallya,
Nagy felteben helyét alig talallya:
Futni kezdnek minden felöl,

56—60 V [10. strófként.] 57 V kulatsra jól 61—75 V [Hiányzik.]

- 15 A' sok kutyak utol, elől
Rohannak.
4. Isten törvényéhez mindgyart appellal,
Artatlansagarol igen protestal,
Sokat fogad Istenenek,
20 Panaszszat s' ügyét szegyenek
Hallyátok.
5. Emberek gyülölnek igen engemet,
Noha en nem tudom semmi vetkemet,
Vizzel élek, húst nem eszem,
25 Az uraktol el nem veszem,
A' jo bort.
6. Lam en soha senkit be nem vadoltam,
Allyon elé bator, ha kit meg csaltam
Nem artottam en arvanak,
Nem téptem senki fiának
30 Haját ki.
7. Miattam lehetnek nagy jo békével
Pujka, kakas tyuk, lud, pisen réczével.
Bokor alat hogy ha nyugszom,
Hortyogas nélkül aluszom
35 Mint a' holt.
8. Söt a jadzoknakis en nem vétettem,
Holot tekejeket le nem ütöttem,
Az erdőben ide s' tova,
40 Mint a szegeny ember lova
Kullogok.
9. A kaposztas kertben hogy ha bé'-mentem,
Ott ökor modgyara ugyan nem öttem,
Csak apronkint cipdegeltem,
45 A' rosz ló-tetünél töttem
Kisséb kárt.
10. A szölö levelben ha neha öttem,
Vagy egy gerezdecsket ha meg büzlöttem,
Azzal ehsegem nem múlt el,
50 Megis üznek, szaladnom kell.
Szegeny nyull!
11. O en szerencsetlen, de mit vetetem,
Vallyon törvény szeken kivel perlettem?
Megis annyin incselkednek,

- 55 Kergetnek, üznek, üldöznek,
 Mint lopót.
12. Az urak halálra engem keresnek,
 Az udvariakis mindenüt lesnek,
 Szerzetesek, király, papok,
60 Ebek, katonak, parasztkok
 Gyülölnek.
13. Mond meg, mit vetettem, uram, ellened?
 Ha boszszantottalak vagy egyszer teged?
 Arultatásban nem estem,
65 Jozzagodat nem kerestem
 Hamissan.
14. A' király ellenis en nem harczoltam,
 Se pedig orszagat nem pusztítottam,
 Veg-helyét sem ostromlottam,
70 Taborara sem rohantam
 Fegyverrel.
15. A' szerzeteseknek de mit miveltem,
 Mert a' szegenyseget en meg nem szegtem?
 Mert ennekem minden kincsem:
75 Kurta farkam, vekony börem,
 Szegenység.
16. Túis, jo vitezek, miért üldöztök?
 Talam batorsagat töllem kerestek?
 Mérészségre valot lelték,
80 Magatoknak ha viseltek
 Nyul szivet.
17. Bottal ream, paraszt, de miért jöttel
 Talam teis nyul hust mostan ehethnél?
 Inkab telik kapostaval,
85 Mint nyul ösztövér husaual
 A' hasad.
18. Az udvariakis mind csak kergetnek,
 Minden bokor alat engem keresnek,
 Ki-ki azon serenykedik,
90 Hogy uranak kedveskednék
 Nyul hussal.
19. Még a' papoktolis meltan felhetek,
 Mert fekete lévben igen szeretnek,
 Nyuznak, ölnek, sütnek, főznek,
95 Temyen nélkül eltemetnek
 Hasokban.

20. Im lattyatok a' rosz deakis ram tör,
Nekiis tetzenék talam a' nyul bör?
Metszesz vele, mert afféle
Se tentanak, se pennanak
100 Nem lesz jo.
21. Nem kerem az ö szalonnas togajat,
Papirossat, könyvét, avagy tentajat,
Söt ha veszi, s' belé teszi,
Adok ingyen gallest neki
105 Minden nap.
22. Miért ugattok reám, tiis, ebek?
Oroszlany nem vagyok, hat miért félték?
Hiszem engem ejt egy level,
Kit a' fan meg mozdít a' szél
110 Kétségben.
23. Futok ugyan, azzal de nem örülök.
Ha üznekis pedig hatra nem nézek.
A' kutyak, ha hozzam kapnak,
A' mig eppen el nem fognak,
115 Szaladok.
24. Nagy tavol a' vadász, ha mikor meglat,
Tapsolvan, azt mondgya, hogy fogtam predat.
Nezek ket felé, ha latok
Bokros helyt, Isten hozzatok,
120 Nem félek.
25. Ha batorsagos helyt ottan meg nyugszom,
Farat labaimnak a' talpát nyalom,
Hogy böremet haza hoztak,
A' harczon oda nem hattak,
125 Köszönöm.
26. Üdvessegemért mar el tökellettem,
Hogy a' mit fogattam, be-tellyesitem,
Eletemet meg jobbitom,
Hust nem eszem, bort nem iszom
130 Holtomig.
27. Vegsö bucsumot hat immar vegyétek.
Mig a' lelek bennem, soha felétek,
Nagy uraknak palotai,
Parasztoknak kalibai,
135 Nem megyek.

28. Senkivel már többre nem nyajaskodom,
Csak mint egy remete, egyedül lakom,
Erdő sűrűiben elek,
Mert emberek között felek
140 Halaltol.

29. Futasomban azért neked engettem,
A' bokrokat jard el, en nem irigylem.
Jo vadasz, predat nem fogtal,
Ha mikor csak nyul jelt láttál,
145 Valeas.

129/II.

- (1.) 1. A' Nyúl vetemények közt fűlel,
A' Vadászok keresik széllyel,
Bokros helyeken futosnak,
Teli torokkal kiáltnak,
5 Hajlala! Hajlala!
2. Az Urak-is együtt nyargalnak,
És egy akarattal vigyáznak,
A' szegény Nyúl tsak meg-nem fül,
Magában-is sokat búsul
10 Dolgárol: Dolgárol.
- (2.) 3. A' kopókat néki botsáttják,
Ha Nyúlat lelnek, meg-ugattyák,
Azonban a' kürtöt fújják,
Futnak 's ugatnak a' kutyák,
15 Tartozzál: Tartozzál.
4. Hallván a' Nyúl, hogy már kürtölnek,
Sűrűit nézi az Erdőnek,
Hegyek, Völgyek resonálnak:
Szaladgy, kuvaszok ugatnak,
20 Utánna! Utánna.
- (3.) 5. Szalad, ugrik, méri a' hegyet,
Féltében nem találhat helyet,
Dombon áll, jajl minden felől,
A' sok kutyák utól s' elöl,
25 Rohannak: Rohannak.
6. Törvényt óhajt, 's bizonyos napot
Rendel, reménlvén szabadságot,
Maga ügyében Prókátor:
Mint valami jeles Actor,
30 Forgódik: Forgódik.

- (4.) 7. A' szokott törvényre appellál,
Ártatlanságáról protestál,
Illetlen dolognak lenni,
Kezdé nagyon kiáltani:
Hallyátok: Hallyátok.
35
- (5.) 8. Miért a' Városban engemet
Gyülölnek? Nem tudom vétkeimet,
Vizzel élek, húst nem érzem,
Az Uraktól el-sem vészem
A' jó Bort: A' jó Bort.
40
9. Lettem e' világra szép helyben,
Anyámtól meg-kedvelt Erdőben,
Jámborságomról senkinek,
(Jól tudgyák azt minden rendek,)
Nem szólok: Nem szólok.
45
- (6.) 10. Soha senkit bé-nem vádoltam,
Állyon-elő, ha kit meg-tsaltam:
Nem ártottam én árvának,
Nem téptem senki fiának
Haját-ki: Haját-ki.
50
11. Árros embereknek károkra
Nem igyekeztem halálokra;
Utokat meg-nem állottam,
Marhájokat el-nem vontam,
Tolvajúl: Tolvajúl.
55
12. Házasulandó embereknek,
Menyaszszonynak, 's Völegénynek
Forgok gyakran elméjékben,
Kik búsúlnak még setétben
Nyúl húsról: Nyúl húsról.
60
13. Semmi madárnak nem ártottam,
Tojását soha meg-nem rágtam,
Mert a' jóság arra viszen,
Jobb maradgyon hasam éhen
Jámborúl: Jámborúl.
65
14. Miattam lehetnek békével,
Pulyka, kakas, tyúk, lúd, rézével:
Bokor alatt hogyha nyugszom,
Hortyogás nélkül aluszom,
Mint a' hólt: Mint a' hólt.
70
15. Káposztás-kertbe ha bé-mentem,
Ökór módgyára ott nem ettem,
Apródonként tsipdegeltem,

- 75 A' rosz ló-tetünél tettem
Kisebb kárt: Kisebb kárt.
- (10.) 16. Szölö levelet hogyha ettem,
Vagy egy gerezdet meg-büzlöttem,
Ezzel éhségem nem múlt-el,
80 Még-is üznek, szaladnom kell:
Szegény Nyúl: Szegény Nyúl.
- (11.) 17. Szerentsétlen én mit vétettem?
Törvény-széken kivel perlettem?
Még-is annyin intselkednek,
85 Kergetnek, üznek, lödöznek
Mint lopót: Mint lopót.
18. Ló tserélésben nem forgottam,
Soha senkiét el-sem loptam,
Állyon-elő bár a' számár,
90 Lett-é néki valami kár
Miattam: Miattam.
- (12.) 19. Az Urak halálra keresnek,
Az Udvariak-is tsak lesnek,
Szerzetesek, Király, Papok,
95 Ebek, Nemesek, Parasztok,
Gyülölnek: Gyülölnek.
- (13.) 20 Uram! mit vétettem ellened?
Mivel boszszontotalak téged!?
Árúztatásba nem estem,
100 Jószágodat sem kerestem
Hamisan: Hamisan.
21. Nintsen Oroszlán természetem:
Senki testében kárt nem tettem:
Az árvát nem búsítottam,
105 Senkit még artzúl sem tsaptam,
Farkammal: Farkammal.
- (14.) 22. Király ellen én nem hartzoltam,
Sem Országát nem pusztítottam:
Vég-helyét nem ostromoltam,
110 Táborára nem rohantam
Fegyverrel: Fegyverrel.
- (15.) 23. Szerzetesnek én mit vétettem?
A' szegénységét meg-nem szegtem,
Mert énnékem minden kintsem,
115 Kurta farkam 's vékony bőröm,
Szegénység! Szegénység.

- (14.) 24. Ti-is Vitézek miért üldöztök?
 Talám bátorságot kerestek:
 Mérészségre-valót leltek,
 Magatoknál ha viseltek
 120 Nyúl szivet: Nyúl szivet.
- (17.) 25. Bottal rám Paraszt mért jöttél?
 Talám te-is Nyúl húst ehettél?
 Inkább telik káposztával,
 125 Mint Nyúl ösztövére húsával
 Az hasad: Az hasad.
- (18.) 26. Az Udvariak-is kergetnek,
 Minden bokor alatt keresnek:
 Ki-ki azon serénykedik,
 130 Hogy Urának kedveskedgyék
 Nyúl hússal: Nyúl hússal.
- (19.) 27. A' Papoktól-is igen félek,
 Mert fekete-lévből szeretnek:
 Nyúznak, ölnek, sütnék, főznek,
 135 Tömjén nélkül el-temetnek,
 Hasokban: Hasokban.
28. Ha kinek kezébe akadok,
 Soha meg-nem szabadúlok:
 Nyomorúság én életem,
 140 Tsak nem hasad ketté szívem,
 Féltemben: Féltemben.
- (20.) 29. De még a' Deák-is reám tör,
 Néki-is tetszenék a' Nyúl bőr:
 Mit téssz véle? Irásidnak:
 145 Sem Doktori gradusidnak,
 Nem használ: Nem használ.
- (21.) 30. Nem kérem szalonnás tógáját,
 Papirosát, könyvét, téntáját,
 Sőt ha vészi, 's belé-tészi,
 150 Gallest bővön adok néki,
 Mindennap: Mindennap.
31. Elevenen hogyha el-fognak,
 Gyermeknek kezekbe adnak,
 Éjjel nappal sivok, rivok,
 155 'S kalitkában lakdогоalok,
 Mint fogoly: Mint fogoly.
32. Játékokban én kárt nem tettem,
 Kotzka, kártyához nem érttettem:

- 160 Éltemben egy batkám sem vólt,
Játékhoz-is kedvem meg-hólt,
Szegénynek: Szegénynek.
33. Tsigát ostorral én nem tsaptam,
Golyóbisokon én nem kaptam,
De még Laptát sem ütöttem;
165 'S apró golyóbist hintettem
Futtomban: Futtomban.
- (Vö. 8.) 34. Soha koszorút én nem üztem,
Tekétől, és bajnoktól félttem:
Tsak Erdőkben idestova,
170 Mint a' szegény ember lova
Kullogok: Kullogok.
35. A' 'Sidók-is utánnam vannak,
Piatzon vagy egy Nyúlat ha látnak,
Meg-vészik, és ha nem többet
175 Fordittyák szegény bőrünket,
Hasznokra: Hasznokra.
36. Mondd-meg Tzigány, hogyha valaha,
Sátorodra mentem orozva?
Szalonnát soha nem ettem,
180 Gyermekidtől el-sem vettem
Kontzokat, Kontzokat.
37. Uton-járót el-nem árúltam,
Hogyha valamellyet-is láttam,
Kalaúzúl elől mentem,
185 (Mint tudgyátok) el-siettem,
Dolgomra: Dolgomra.
38. Medve, Párdutz, Hiúz és Róka,
Nem barátkoznak velem soha:
Oka ennek a' kevélység,
190 'S vélek szültt ragadó vétség,
Mit tégyek! Mit tégyek!
39. A' Farkasok-is rám fogokat
Készítik, és nyallyák állokat:
Holló, Sas és füles-Bagoly,
195 Mindenütt utánnam huhol
Jaj nékem! Jaj nékem.
- (22.) 40. Miért ugattok rám ti-is ebek?
Oroszlány nem vagyok, mit félték?
Hiszem engem' ejt egy levél,
200 Kit a' fán meg-indít a' szél,
Kétségbe: Kétségbe.

- (22.) 41. Futok, de én azzal nem növök,
Ha üznek hátra sem nézhetek;
A' Kuttyák ha hozzám kapnak,
Míglen épen el-nem fognak,
205 Szaladok: Szaladok.
- (24.) 42. Távol a' Vadász hogyha meg-lát,
Tapsolván mondgya: fogtam prédát;
Nézek két-felé, ha látok
210 Bokros helyt, és oda futok,
Nem félek: Nem félek.
- (25.) 43. Ha bátorságos hely, meg-nyugszom,
Fáradt lábaim talpát nyalom,
Hogy bőrömet haza-hozták,
215 Az hartzon, 's oda nem hagyták:
Köszönöm: Köszönöm.
44. Nyomorúlt hát szegény valóba,
Kinek nem vólt 's nints haragosa!
Száma nincs ellenségimnek,
220 Kik naponként ütnek 's üznek,
Erösen: Erösen.
45. Még-is szaporítván beszédét,
Alig forgathattya már nyelvét,
Jó módgyával agaraktól
225 El-szaladván, 's Vadászoktól
Örömmel: Örömmel.
46. Jutván az erdőnek szélire,
Fordítá szemeit az hegyre,
Vadászoknak 's agaraknak
230 Köszönvén barátságoknak,
Ekképen: Ekképen.
- (Vö. 26.) 47. Betsületemre már tinéktek
Ezt fogadom híres Vitézek,
Életemet meg-jobbítom,
235 Húst nem eszem 's Bort nem iszom,
Hóltomig: Hóltomig.
- (27.) 48. Végső bútsúmat már vegyétek,
Békével már haza mehettek,
Én Urak palotáiba,
240 'S pásztorok kunnyótskáiba,
Nem mégyek: Nem mégyek.
- (28.) 49. Senkivel már nem társalkodom,
Mint Remete egyedül lakom.

245 Erdők sűrűiben élek;
Mert emberek között félek
Haláltól: Haláltól.

(29.) 50. Futásomban néked engedtem,
Ha mit féltemben el-ejtettem,
Jó Vadász, prédát nem fogtál,
250 Hanem holmi Nyúl szart láttál,
Tiéd az! Tiéd az!

130.

JSTENNEK BEKEVEL VALO HORDOZASSÁÉRT HALAADÁS ÉS KÖNYÖRGES

hogy Jsten hazáiában haza nepe közze vigye bekevel

1. Mitt adgyak mar neked, s' mikent aldgyam neved, szent Jehova
nagy Jsten,
Ki fel vött utamban, halálos probamban őrizel kegyelmesen,
Sok meg' hánt les között ki menle, fegyver *közt* el hozál szep sendesen.
2. Szemek volt, nem láttak, fülök, s' nem hallottak most én ellensé-
gimnek,
5 Te munkad, Ur Jsten, hogy bekességesen adal utat feiemnek,
Nem magam érdeme, de fiad kegyelme kedvezet eletemnek.
3. Ki ert halaadást, sziböl magasztalást töllem, gyarlo feregtől
Érdemlesz, nagy Jsten, ki ily kegyelmesen meg mentél irigyimtől,
Kerlek azért Uram, megis legy oltalmam, visely gondot igyemről.
- 10 4. Ez fel vött utamot, el szánt szándékomat továbbis vezerellyed,
Mint az előtt sokszor, most szoruláskomkor ismég' gondom visellyed,
Ha mi veszely talál vagy követne halál, Uram, hitem neuellyed.
5. Mint Jacobnak uttyat, ki csak egy pálczáiát vötte vala kezében,
15 Meg szerencsesited, sok iokkal be tölted Madiannak földében,
Szerencsesics Uram, ald meg buydosásom, szalics nyugalmas helyben.
6. Ha minden kedvemnek, tetczik, hogy feiemnek meg' kegyelmez,
Jstenem,
El hagyot földemben, kis eöröksegeben enged békevel térnem,
El maratt nepemet, kedves feleimet io állapotban lenem.
7. De meg az meg lészen, hogy kegyelmed keszen leszen vetkes vol-
tomnak,
20 Viseld gondgyát Uram, taplalo Christusom, el hagyot árvaimnak,
Kik most nállam nélkül, mint nyay pasztor nélkül, árvául marad-
tanak.

3 között

8. Biztas szent lelkeddel, batorics kedveddel, hogy benned remen-
lyenek,
Te nagy hatalmadban, szabadításodban ök ne ketelkedgyenek,
Mind lelkek s' testekben orizd kegyelmesen, hogy békével legyenek.
- 25 9. Vegre, ha ugy tetczik, s' buydosasom szünik, edgyütt te templo-
modban,
Adgyad, oh szent Jsten, kiben hiba nincsen, iarhassak tornaczid-
ban,
Hazam lakosival s' az Daudid királlyal dicsirienek psalmusban.

131.

RITMUSOK

1. Valaki magyar vagy ur fő jspansaggal
Elegedgyel, s elhecz hazadnál töb joval,
Csak egygyesseget tarcs magyar szomszididal,
Ezzel többet nyersz, mint nemeth mosolgassal.
- 5 2. Ha nem vársz császartul, s — nemis szolgálsz neki,
Csak ne is véts, oda ne járj udvarlani,
Gyűjts annyi kentsett, hogy szep igereti
Csaszarnak nem erik, ha kezded probalni.
- 10 3. Ha nem hiszed szomat, meny csak Kassara,
Posonban es Betsben az jo kamarakra,
Mikoron vissza térsz, pökjel bar orczamra,
Ha nyeresegedett erszenyed nem bannya.
- 15 4. Mi nem mindenhez tér az hizelkedes is,
Mint nemellyek . . . tek, mert az szer . . . ,
Keveseknek s- ritkán szolgál bolondságis,
Mert nem minden lehet Horanczki András is.
- 20 5. Nem néznek erdemrül, mert kamara mondgya,
Nem maradna igyen csaszarnak joszagha,
Csaszar is annak ad, kinek ez akarja,
Ha a' nélkül igér, ez bizony nem adgya.
6. Bezzegh ha kamarak vasallussa lennél,
Tuzukot tollabol könnyebben lühetnél,
Nezd el bator mostan, ha különben ennél
Valaki élsz, h hasznu tiszben él.

26 *Aldgyad* [Értelemszerűleg jav.]

14, 15, 24 [A kézirat a hajtásokon kiszakadt.]

- 25 7. Mert az kamarak csak utannok valokkal,
Attyák, fiak, sogorok es rokonsagokkal
Segecsetek egy mást eo tarsasagokkal,
S- ugy fejik is kiraly tehenét sok moddal.

132.

MARS ÉS BACCHUS EGYMÁSSAL VALÓ VIASKODÁSÁRUL

1. Uy hir, uy hir, kihez mégh eddigh hasomlot
E földön jártában mégh senki sem hallott,
Két isten eggy mással bay vivásra szállott,
Bacchus vitéz Mársal harcznak szemben állott.
- 5 2. Noha eök mindenkor nagy frigyét tartának,
Söt attyafiasok maguk közt valának,
De im, most olly igen föl háborodának,
Egy mással halálos bajt viny kívánnak.
- 10 3. Nem vala mégh illy harcz, sem veszedelmesebb,
Holott ez kettőnél nincz semmi erősebb,
Akar mellik légyen másiknál nyertesebb,
Lészen è világis rozszabb, vagy rendesebb.
- 15 4. Mert ha szerencsére Márs el veszny talál,
Megh szünik à sok had, harcz és ember halál,
Széles è világra csendesz békességh száll,
Mindenféle nemzet dolga másképpen vál.
- 20 5. Az, ki már veszny tért, marad az csak abban,
Érette mert senki nem mehet az hadban,
Nemis remélheti, hogy már boldoghjabban,
Fegyverrel mehessen elő dolgaiban.
6. Siratoi lesznek sok vitéz emberek,
Kik szép böcsületért viselték fegyverek,
Vitézségek után volt tiszték s- kenyerek,
Mars segítségebül égigh hatott hírek.
- 25 7. Hol pedigh à harczon Bacchus kezd el veszny,
Sok ember éltérül kétséghben fogh esny,
Kiket csak à jo bor szokott volt éltetny,
Már nem lesz à jo bort kinek terempteny.
- 30 8. Eztis azért sokán foghják saynállany,
Mint édes attjokat szomorun gyászolny,
Várják, à szerenche kihez fogh hajolny,
Mellik fogh közöttök élnye vagy halny.

- 35 9. Az maga seregét mindenik mustrállya,
Ki menny erővel mehet, azt számlállya,
Ki ki maga njáját harcához ugy próbállya,
Edgyk à másikon boszuját mint állya.
- 40 10. Bacchusnak à feje sok boritalából
Gözölögh, szemeit törli à chipából,
Tisztittya az orrát, nátha és turhából,
Kiáltya inassát nagy rosdás torkából.
11. Hiyák à hegedüst edgyütt à dudással,
Cytharas, cimbalmos, lantos, virginással,
Vonnyanak egy notát tehén hus fogással,
Migh harcznak indulok à vérszopó Mársal.
- 45 12. Cselédim à notát, tudom, ha megh hallyák,
Edgyenként magokat hamar elő hiyák,
Az étket el foghták, azonnal azt tudgyák,
Külömben elő sem vehetnék, olly tunyák.
- 50 13. Musicaszót halván, de lásd melly hűséggel,
Ki előbb, ki utobb futnak serenséggel,
Mindenik forgodik korszokkal s-késekkel,
Vélek vagdalkoznak majd nagy pecsenyékkel.
- 55 14. Jelen kész torokkal à sok bor ivó társ,
Torkosság, részeghség, tékozlás, tobzodás,
Mondgya nekik Bacchus: „Tudgyátok, hirünk más:
Bayra köll készülnünk, ellenségünk à Márs.
- 60 15. Kit tehetségünkkel ha mi megh győzhetünk,
Azt à kevély Mársot semmivé tehetünk,
Fejünkrül à laurust csak földre vethetünk,
Arany koronánkat helében tehetünk.
16. Mert az egész világh, s-valaki attol fél,
Annál inkább minket az éghig fél, tisztel,
Mi lehet szebb dologh à jo békességhnél?
Nincs semmi nagyobb kincs à jo békességhnél?
- 65 17. Ezt minden rendek közt Mars zurja zavarja,
Attyát, fiát, bátyját egy más közt habarja,
Házosok, szomszédok közt mind akarja,
Boszut, viszátkodást, mérgét ugy forrallya.
- 70 18. Tudgyátok magatok, menny sok károkot
Tészen à tüzes Mars, melly roppant várokat,
Hány monarchiakat s-nagy tartománjokat
Semmivé tett ez már s-egész országokat.

19. Tudom, hallottátok régi köz mondásban:
 Nincs semmi dicsőség à hadakozásban;
 75 Mi vigasságh lehet huzásban vonjásban,
 Vagy mi gyönyörűség à sok vér ontásban.
20. Semmi szánokodás ehez soha nem fér,
 Mind iffjat, mind szépet egyaránt földhöz vér,
 Menny csonka bonka, benna mostis hever,
 80 Menny ezer holt megh, kit rontott megh fegyver.
21. Ki harczon el nem vész, azokat sem szánnya,
 Sanjaru tömlöczben hanjat homlok hánnya,
 Keserü kenyere, valaki kévánnya
 Mársnak társaságát, ezerszer megh bánja.
- 85 22. Élete szerenchén mert forogh óránként,
 Sok ereje szakad, fut, fárod naponként,
 Sem éyel, sem nappal nincs njughta, mindenként
 Csak veszedelmet vár, valamerre teként.
23. Ki chatáz, ki strásáll, nehéz oscholája,
 90 Bú, bánat, siralom, jay szó à notája,
 Úzés és kergetés, bujdosás probája,
 Erdő, mezző, hegy, völgy, bokor az hazája.
24. Az, ki Mársnak szolgál, fenn kopik az álla,
 Hasával hat hétigh sincs békesség nála,
 95 Nem ázik gyakorta jo bortul szakálla,
 Az torkát szomjuságh, hévség és por szállja.
25. Ehez mégh az éghis veszedelmére kész,
 Hidegh, hó, fagy, esső, fergetegh és szélvész,
 Magát, lovát rontja, s-ennélis többet tesz,
 100 Hogy nem tudgya holott, melly orában hal s-vész.
26. Méghis tartja magát Márs legh erősebbnek,
 Azt véli, hogy nagyobb soksága népének,
 De hiszem, magais enged én erőmnek,
 Száma is felessebb az én hiveimnek.
- 105 27. Azt tudgya, erőmet hogy fellyül halladgyák,
 Az tengeren járo nagy fegyveres gallyák,
 De hiszem mégh à szent könyvekis azt tartják,
 Az bornál erősebb nincs, s-méltánn-is vallyák.
- 110 28. Az erős bor pedigh én erőmbül terem,
 Azértis énnékem legh jobbik fegyverem,
 Kivel fene Mársot készen várny merem,
 Ha megh hajtya fejét, könnyen földhez verem.

29. Tíjs azért készen minnyájan legyetek,
 Bátorsághra jo bort hozzátok vegyetek,
 115 Kövér soderokat idején egyetek,
 Vas aczél fegyvertől semmit se féllyetek.
30. Mert én eröm ellen sem à vas, sem aczél,
 Sem szablya, sem puska, sem sisak, sem panczél,
 120 Sem király, sem császár, sem senki, az ki él,
 Sem vár, sem erősségh nem árthat, sem fortél.
31. Tudgyátok, az előtt, migh baráttya voltam,
 Mársot s-vitézitis én bátorétottam,
 Most tölünk vitézit tiltya, ugy hallottam,
 Méltán azért énis ellene támodtam.
- 125 32. Szükséges esztetis jol eszünkben vennünk,
 Márs miátt nem lehet gyakran vigan lennünk,
 Mars nem hagy bennünket jo kedvünkre élnünk,
 Mars miátt majd nem lesz mit innunk és ennünk.
33. Mert ez tüzzel vassal mindennemő élést,
 130 Bort, buzát, sütnének kibül sok jo bélest,
 Borjut, bárránt, eökröt tölünk mind el-emészt,
 Valahová juthat mind el hordgya à készst.
34. Tudgyátoke, sokszor midön ennénk, s-innánk,
 Kényünkre, kedvünkre nagy frissen vigadnánk,
 135 Sok musica mellett legh jobban tanczolnánk,
 Márs lármái miátt hánszor félben hagyánk.
35. Azon légyünk azért most tellyes erővel,
 Az mint el töröllyük minden seregével,
 140 Ackor mulathatunk mijs is vigh kedvel,
 Az széles világhis lészen nagy békével.
36. Megh szünik mindenütt à sok országh rontás,
 Császárok királyok közt à haragh tartás,
 Nem lesz emberek közt anny sok vér ontás,
 Irégység, gyüölölség, méregh és frigy bontás.
- 145 37. Nem köll algyu, taraczk, sem puska, sem szablya,
 Sem pais, sem panczél, sem karvas, sem kopja,
 Sem sisak, sem nylak, sem azoknak tokja,
 Sem sánczok, sem bástyák, sem várok árokja.
38. Söt minden állatban à mérgek megh halnak,
 150 Sárkányok, aspisok, kigyok megh nem marnak,
 Vad párducz tigrissel többé nem harczolnak,
 Oroszlán szarvassal mind edgyütt mulatnak.
39. Ackor agaraktul à nyulak sem félnek,
 Eözek à kopókkal egyyüvé békélnek,

- 155 Farkas à bárránnyal öszve szelédülnek,
Egerek macskákkal egymást nem gyüölnek.
40. Eölyvök galambokat többé nem kergetik,
Hattyukat, darvakat sasok sem mellesztik,
Tyukok és ludakat rokák nem emésztik,
160 Rárók, kerecsenyek gémekeket nem vesztik.
41. Melly boldogh idő lesz és öröm mindenütt,
Sehol senki sem fél, sem másutt, sem edgyütt,
Edgyik à másikon soha egyget sem üt,
Még illy nagy boldogságh földre soha nem jütt.
- 165 42. El rendeltem azért, Márs felöl mit tegyek,
Föl tött szándékomban már hátra sem mégyek,
Megh várom, hogy borban fáróttáigh igyék,
Négyenöten ágyban holt eleven vigyék.
- 170 43. Ott minden erőmet rayta egyben füzöm,
Heves részeghséggel fejét ugy megh gyözöm.
Szívét à borgözzel éppen öszve füzöm,
Lelekét okádással belöle kiüzöm.”

VITÉZ MÁRS KÉSZÜLETI

44. Vitéz Mársis elő hívá trombitássát,
175 Sipossit, dobossit s-minden musicássát,
Siessék készülök s- föl ülök fuvássát,
Jelencsék mindennek harczra indulássát.
45. Eleiben hamar vitézi érkeztek,
Az generalissal edgyütt több fő tiszttek,
Sok vörös zászlokat szélnek eresztettek,
180 Mi légyen a' föl tett szándékja, kérdeztek.
46. „Ti minnyájon, ugymond, legyetek jo rendben,
Fő generalisom, haragh, te főképpen,
Boszu állás, méregh, tijs jo készséhben,
Gyülölségh, gyilkosságh, irégységhel egyben.
- 185 47. Mindenitek külömb séreget csinállyon,
Mint jo kapitányok tisztiben el járjon,
Ki ki az eő maga rendiben helt állyon,
A reája bizott fegyverrel próbállyon.
- 190 48. Im amaz potrohos nagy dösölö Bacchus,
Kinek egy ételre keves egész bak husz,
Bé sem tölti torkát tizen nyolcz *pint bor* s-husz,
Ellenem támadván, maga vesztére huz.

- 195 49. Mindenütt rutittyá jó hírem nevemet,
Rontya s-kissebbéti vitézi erőmet,
Megh gátollya föl tett jó rendeletimet,
Képtelenül veszti szép szerencséimet.
- 200 50. Eleint mutatta hozzám barátságát,
De látván éktelen feslett undokságát,
Vitézim közöttis sok ártalmasságát,
Megh vetem s-tagadom minden rokonságát.
51. Söt mindenkor tartom mint kész ellenséget,
Ne vessetek tijs *véle* szövetséget,
Kerüllyetek minden undok fesletséget,
Gyakrabban vehettek sok szép nyereséget.
- 205 52. Menny kárt vallottunk miáttá, tudgyátok,
Ki gyözné számlálly, hagyom bár reátok,
Szállyon a fejére inkább minden átok,
Mint barátságának több kárát vallyátok.
- 210 53. Hánszor a szerenche mi jó vitézinknek,
Atta megh böségét a jó nyereségnek,
Telhetetlensége de rut részegségnek,
Ártalmas szerzője lett a vitézségnek.
- 215 54. Melly heában veti vétkessé a fegyvert,
Bacchus bé gázolta mind földet s-mind tengert,
Rut veszedelemmel sok száz ezer embert,
Kit vízben merétett, kit pedigh földhöz vert.
- 220 55. Vallyon mi vagyunké oka vér ontásnak?
Anny monarchiák, várak, városoknak,
Császárok, királyok s- többek romlásának,
Hiszen mind a Bacchus az oka azoknak.
56. Holott a szép hirért Márs ha százat vesztett,
Száz ezeret Bacchus helette emésztett,
Kit telhetetlenséghez veszélynek eresztett,
Hasnak és toroknak kívánsága vesztett.
- 225 57. Ugyanis mi okbul származtak a harcok,
Országok rettentő hadak és táborok?
Miért készítettetek a puskák és kardok,
Az erős fal ronto algyuk és taraczkok?
- 230 58. Nem más, hanem Bacchus okozta ezeket,
Tobzodás kezdette az iregységeket,
Az iregységhez hintett veszedéseket,
Az telhetetlenséghez szült veszedelmeket.

197 hozzád [Értelemszerűleg jav.] 202 tijs szövetséget [Badics a szótagszám miatt jav.]

- 235 59. Az emberi nemzet szép állapotyából
Nagy veszeljben esett lám csak egy almából,
Sokszor egy embernek részeges álmából
Egész birodalom kidült hatalmából.
- 240 60. El akarja Bacchus hitetny emberrel,
Nincs jobb békességhnél, s-kiáltya nagy hirrel;
Az jo békességet de szerzik fegyverrel,
Tartanijs szokták csak hadi erővel.
61. Ezt pedigh à Bacchus csak vagyonért bontya,
Attyát, fiát, bátytát öszve ezért boytya,
Szomszédok köztis az egyességet foytya,
És minden rendek közt, csak torkáért rontya.
- 245 62. Ez öltöztet gyakran engemis fegyverben,
Nemzetet nemzettel ez keverj egyben,
Császárt, királyokat mind ez hordgya egyben,
Az egész világot ez vonnya veszélyben.
- 250 63. Az mint már előbbis el buréta vizzel,
Véghtéreis nyilván ez veszti el tüzzel,
Méltó azért rayta légyünk erős kézzel,
Az mint megh gyözhessük, s-véget vessünk ezzel.
- 255 64. Ez minden erejét chak à borban tartya,
De hiszen az eröt bor inkább el rontya,
Gyermekis az erős részéget le rántya,
Magátulis földet az orrával szántya.
- 260 65. Mintha csak à bortul volna minden joságh,
Vitézi erkölchök, jo sziv és bátorságh;
De menny nemzet él, s- vitézi sokaságh,
Bor nélkül szerződött menny széles országh.
66. Azt vélj, hogy borral nem bir vas, sem fegyver,
Sem föl tenny azzal chászár, királ nem mer,
Holott bor nélkülis ki ki lehet ember;
Több harc lett bor nélkül, mint borral, ezerszer.
- 265 67. Vallyon ki indettya à sok huzást, vonyást,
Edgyiknek à másik jovain kapdozást,
Hadakban, táborban, bor buza praedállást?
Mind Bacchus csinállya, s-mégis eö okoz mást.
- 270 68. Ugyanis ezzel jár à telhetetlenség,
Akar menny légyen, néki megh sem elég,
Mását szomjuhozza, s-ha nincs à tehetség,
Hadat, fegyvert keván, hogy légyen segítség.

69. Vay mi veszti öszve vadakat egymással,
 Vad tigris, párducot, oroszlánt szarvással,
 275 Nyulat agarakkal, bárránt à farkassal?
 Mind à Bacchus haytya reá éhes hassal.
70. Maga fejére szoll, hogy népét szörnyéti,
 Mert annyval többnek romlását többéti,
 280 Megh teczik, hogy à bor már fejét szédéti,
 Holott melly sokat ront maga hiresséti.
71. Mint eke hat eökröt, hinto hat lovat huz,
 Mint nyul agarat üz, szarvas, eöz vadászt nyuz,
 Mint à márvány köbül lehet jo tekert gus,
 Ugy à szent könyveket magyarázza Bacchus.
- 285 72. Eö-is abbul venny akarja erejét,
 Az kinek nem tudgya végét, sem elejét,
 Mintha ugy megh hatná bor köves gégégét,
 Mint mikor fött csontnak szia ki velejét.
- 290 73. Vayhol lehet ennél ártalmasb társaságh,
 Mint Bacchus konyháján hizott rut célcsapságh?
 Menny szök bök, görcsös bönczös nyomoruságh,
 Kiket à részeghségh szerzett és torkosságh.
74. Ez megh fosztya embert ékes elméjétül,
 Legh erősb korában minden erejétül,
 295 Sokakat ki pusztét tellyes értékétül,
 Idönek előtte megh ment életétül.
75. Nem köll másért ennek ugy à jo békességh,
 Mint à nagy henjélés, dösölés és restségh,
 Álom idö vesztés és minden fesletségh,
 300 Kártya, koczka, konyha mellett ülny vesztégh.
76. Nézd el à sok kövér hustul hizott taghját,
 Verétekes sirtul egyben fondort hajját,
 Ételre, italra mindenkor kész száját,
 Az sok bor italtul föll puffat pofáját.
- 305 77. Szemei ki dültek, rakva rut csipával,
 Bajusza, szakálla elegyes nyálával,
 Arczulattya posogh apró pusztulával,
 Mellye sok flegmával, orra tölt náthával.
- 310 78. Minden dicsösége, ha jo eszik s-iszik,
 A jo lakás után egész napis fekszik,
 Lóra ha köll ülny, tizen föl nem teszik,
 Gyaloglást sem szokta, orron esten esik.

79. Az feje szédölögh, rakva dohán gözzel,
 Az torka rekedez, teli nagy bor büzzel,
 315 Pohárt sem emelhet reszketeges kézzel,
 Minden tetemében sem bir egy ép izzel.
80. Hogy mer hát én velem erővel föl tenny,
 Holott à fegyverrel csak én tudok birny,
 320 Erő pedigh szokott à fegyverben lenny,
 Megh látom, miként fogh velem szemben jöny.
81. Tudom, megh nyargallya futo paripáját,
 Amaz száz husz akos legh jobbik hordoját,
 Kezében forgattya legh kedvesebb kardgyát,
 Amaz makkon hizott erdei fött czompját.
- 325 82. Egy pár kövér sodért föl köthet karvasnak,
 Egy kerekes lepént mellyére paisnak,
 Nagy kövér szalonna jo fegyver deréknak,
 Oldalas pecsenje lesz lodinghtarthonak.
- 330 83. Töltésnek lodinghban május kolbászt téssen,
 Pár pisztolnak egy pár domaszlábot véssen.
 Panczél sisak nélkül az feje sem léssen,
 Száz rétő paczalbul ki telik à szépen.
- 335 84. Karabinnya léssen szarvasnak sült czompja,
 Hoszszu husos kolbász ennek pantalérja,
 Egy ökör bokája léssen tollas bottya,
 Borju, bárrán bélj föl tekert kanottya.
- 340 85. Kezében virágos pecsenje kopjának,
 Fácán, kappan farka lesz lobogójának,
 Oldalán vörös györgy puska palaczkjának,
 Egy darab velös koncز jo puska kulcsának.
86. Enny szép fegyverrel készült föl ellenünk,
 Bacchus seregével szükséggh szemben mennünk,
 Kit vitézi moddal, ha lehet, megh gyöznünk,
 Sok jo nyereségghül lesz mit sütnünk, főznünk.
- 345 87. De főképpen borral rajta van erőssen,
 Az mint részegséggel bennünk el veszessen,
 Vitézkedny azért ki akar nyertessen,
 Részeghségtül feje megh ne gyözetessen.
- 350 88. Elsöbennis azért minden erősségét
 A' jozan elmével ronczuk részegségét,
 Dösölés, tobzodás, torkosságh, restségét,
 Öllyük feneketlen telhetetlenségét.

89. Régi vitézekis ecképpen harczoltak,
 Midön sok tartománt országhoz kapcsoltak,
 355 Elsőben nyertessen harczrul megh fordultak,
 Az után vitézi vighsághra hajoltak.
90. Visza jár az idő, ez világh el fordult,
 Az égh mindenestül à föld alá szorult,
 360 Tenger az egeknek mind hegyiben borult,
 Mégh ilyen nagy csuda nem hallatott sohult.
91. Csillagok à földön, vadak egen járnak,
 Halak az erdőben fák alatt sétálnak,
 Kösziklák vizeknek hegyette uszkálnak,
 Az levegő éghben gallyák hajozkálnak.
- 365 92. Így szintén à magyar dolgait intézi,
 A' régi jo rendet ki ki vissza nézi,
 Midön hazájának véghsö vesztét érzi,
 Akkor à Bacchussal à vigh lakást üzi.
- 370 93. Telhetetlenségnek hogy megh nem felelhet.
 Kinek feneketlen sákja bé sem telhet,
 Az másét kívánnya, hogy frissen nem élhet,
 Bolondsághnak tartya, ki sokat böytlhet.
- 375 94. Régenten à török volt nagy ellensége,
 Kivel emelkedett éghig dicsösége,
 Most azzal öszve szürt, kedves szövetsége,
 Maga nemzetségét rontya nemzetsége . . .”

133.

SZENT ISTVAN KIRALIRUL VALO ÉNEK

1. Én régen világok fenie,
 Boldogsagnak tellies színe,
 Magyarorszag, hivek attya,
 Magyar Istvannak leania,
- 5 2. Megépett sivem sirasat,
 Könivező szemem forrasat,
 Kihez haicsam bus szívemet,
 Rabsagban faratt én éltémét?
- 10 3. Iut megégiser, iut esemben,
 Két paisom lakik meniben,
 Mariaval sent kirallya,
 En kiraliom, most mellem ally!

5 Megépett

4. Tekincs meg bar orsagodat,
Regenten kedves varadot,
15 Templomid korniül az ellenseg,
Bennek lakik eretnekseg.
5. Magyar atiatul fiaid
Elpartoltak te leanid,
Az istentelen magiarnak
20 Nevezi magat leaniodnak.
6. De romlasa megmutattia,
Hogi nem magyar! Istvan attia,
Mig te oltvanid valanak,
Nagi dicsöségben allanak.
- 25 7. De mihelt szent kertedbül,
Igaz hitednek töverül
Eretnekseg agat evé,
Ottan férges giükeret vere.
8. Innen orsagod rablasa,
30 Varaidnak pustulasa.
Minden része mar conkan all,
Insegben usz, cak meg nem hal.
9. Naponkent arad veselye,
Cak pustassag minden helye,
35 Ellenségek kardgia elit
Rabaltattya, ontia verit.
10. Szép varosit tüz emesti,
Kü falait korom festi,
Az faluk tüzben lobognak,
40 Köztünk poganiok dobolnak.
11. Meddig azert harag semed,
Orsagodra fordul kedved,
Nem tagadhatod orsagod,
Noha partos, de josagos.
- 45 12. Szany meg azert, szany meg, kiraly,
Kedves orsagod melle ally!
Arva feiem szent szemedet
Regen varia te kedvedet.
- 50 13. Elötted szivem kiontva,
Szent öledben feiem haitva,
Édes atiam, en kiralyom,
Add meg egiszer még ezt latnom!

14. Egi hit legien orsagodban,
Ama regi io hazankban;
55 Életem hozsat nem kerem,
Barcak ezt az egi iot eriem!

134.

[MILITARIS CANTIO]

1. Serencsét probaltam, catakon forgottam,
Vitéz tarsaimmall vigan vagdalkoztam.
2. Az pogani törökkell mint ellenségemell,
Batran semben mentem vitéz legeniakkell.
- 5 3. Sok fuhaskadassal giakor ohaitassal,
Mulatom időmet keserves sok buval.
4. A szép hirrell nével mint ragiogo finiell
Mit hasnalok immar szép becületemell?
- 10 5. Jadcik a szerencse, örül veseliemen,
Hogi az vot iutalma niomorut feiemen.
6. Atkozot irigim ugian ram dühöttek,
Niomorult sorsomon tombolnak, örülnek.
7. Tengeri háboru megemest a sok bu,
Oh mely igie fogiott arva vagiok mar én.
- 15 8. Vallyon mikor látom io akaroimot,
Vallyon mikor latom lako szép hazamot?
9. Vaiha tünder volnek, testem hogi eltűnnek,
Bizoni elrepülnék, messe földre mennek!
- 20 10. Tarsaim, tarsaim, serelmes tarsaim,
Hova löttetek el, io vitéz barátim?
11. No had iarion az bar, cak Isten tarcon meg,
Hordozon io uton, az hova ohatod.

2 II Magyar hirért nevért 3 II mint egy ellenséggel 4 II legényimmell 6 II időmet
könyhulatasimmell 7 II hirért s-nevért ragyago fegyverrel 8 II Hasznalok en immar
9 II szerencse most szegény fejemmel 10 II Örül veszélemnek nyomorult fejemnek
11 II irigyim szüntin (!) 12 II sarczomon örülnek s- tombolnak 14 II En idegen szegény
igen nagy nyomorult 16 II latom vitéz barátimat 18 II repülnék viragomhoz mennék
19 II szerelmes barátim 20 II Hova tavoztátok vitéz jo 21 II No az is hadd legyen csak
Isten megh aldigyon 22 II hova gondolom

12. Ez eneket serzé az Ott vize mellet
Fogaras várában igi iffiu magaban.
- 25 13. Nevét feliedsette az versek feieben,
Oltalmazzon Isten mindent illien butul.

135.

Banatimban vigasztaly megh kegyes Isten, legy vezérem,
Taplaloia legy otalma, hivednek segedelem.

26 II Oltalmazza; ilyen gyében
2 segedelm

NAPTÁRVERSEK

136.

IMÁDKOZZÉK A' KI IMÁDKOZHATIK

Oh te erős Isten ki lakozol Menyben,
Szent Fiadért kérünk ne hadgy ez veszélyben,
Látod hogy az pogány fel-készült dulásra,
Szép örökségednek el-pusztítására.
5 Nevedet közölünk ne hadd ki-gyomlálni,
Kéért mind örökké tudgyunk mi ditsirni.

137.

**A' JÖVENDŐBÉLI DOLGOKNAK SZÜNTELEN VALÓ JELE
AZ
ÉSZTENDŐNEK RENDELÉSÉRŐL**

a)

JANUARIUS.

Hogy ha a fagyott földek hóval fődösztetnek
Hásznos mind szőlőknek, s-mind vetemenyeknek.
Pál s-Vincze napiai hogy ha tündöklőnek
Borokkal s-búzákkal az észtendők telnék.

b)

FEBRUARIUS

5 Ez hólnapban hogy ha hidegek nem lesznek
Huszvét innepire várjad azt vendégnek.
Mátyás ha igen fázik, végét ne várd télnek,
Mert tovább tart, azért minnyájan féllyenek.

1 II Ha a' 7 II Mátyás hogyha fagyos

c)

MARTIUS. APRILIS. MAJUS.

10 Az esztendő borral pinczékét biszszattatya
S-Buzákkal paitakat meg gazdagittattya,
Melyben à földeket Martius szárásztya
Aprilis öntözi, Májúst hideg tartya.

d)

JUNIUS.

Szánto s-vető ember örülhecz magadban
Ha meleg s-essök léznek Juniusban.

e)

JULIUS

15 Jakáb ha az eggel nap-kelet elöt fenlesz
Te minden czürököt gabonákkal töltesz.

f)

AVGVSTVS

Nagy Bódog Aszszony, nap vilagósságával
Bisztat esztendőnek édés boraival.

g)

SEPTEMBER

20 Ha kezdetkor fénlík, borokkal gazdagít
A' tavasz, és más több hasznokkal bátorít.

h)

OCTOBER

Midön késön à fa levelét húllattya
Kiki à hideg telet magára várhattya.

i)

NOVEMBER

Ha Szent András előtt hidegek nem léznek
Hidegek az után hidgyed következnek.

j)

DECEMBER

25 Mikor Karáczonban mezök zöldellenek
Husvétkor è földön havak fejerlenek.

9 II Aprilis ha essös s-Májúst hideg tartya 10 II [A vsz. 3. soraként.] Az esztendő borral pinczékét biztattya 11 II [A vsz. 4. soraként.] 23 II télt.

AZ ÉR VÁGÁSNAK MUTATÁSA

Mely tagra szolgáló ielben az Hóld léend
 El kerüld az tagot s-vassal meg ne serczed
 Így Kos emberfejét, Bika nyakát örzi,
 Vállaitis Kettös és Rak mellyet nezy.
 Szívét az Oroszlánj, bélit az Szüz bírja,
 Scorpius agyekát, Font veseit tartya
 Agyékin a' Nyilas, terdein ül a' Bak
 Vizöntő szárain, s-labain az Halak.
 Emberi tagokis egy máshoz így vannak.

PATIKA. AZ AZ AZ ER VÁGÁSBAN KI BOCZÁTOT VÉRNEK
 JELENSÉGÉBŐL ESZRE VÖTT BETEGSÉGEK ELLEN VALÓ
 ORVOSSÁGOK

1. Az érvágás által ha véred boczátod,
 Tested betegségét mindgyárt meg tudhatod,
 Egy kevesse a vért ha állani hagyod
 A mely ellen itten lehet Orvosságod.

I.

2. Kérlek vigyáz reá, azt vedd jól eszedbe,
 Ha a Hurut szállot elein mellyedbe,
 S Taitekokat-is lác meg-szállot véredbe,
 A Tüdödet tudgyad hogy sok sár terhelte.

Orvosság.

3. Keress Tüdő füvet, mézet, tiszta vizet,
 Hogy italt csinálhass egyelisd ezeket,
 Megh tisztittyá szépen a sártól Tüdödet,
 El üzi fáidalmas rosz betegségedet.

II.

4. Midön medgy-szint mutat a ki boczátot vér,
 Nehez betegséget bizonyossan ígér,
 Ennek eredeti a nagy melegből tér
 Emberre, mely gyakran sokakat agyba vér.

Orvosság.

5. Az Antisianak vizét hamar vegyed,
 Annak itallyával nyavalyád enyhiczed,
 Rosa vízzel gyakran hamlokod dörgöllyed
 A vagy eget borral; s megh iön egességed.

III.

6. Hogyha szép pirosnak láczik véred színe,
Es azomba vízzel vagyon környül véve,
A nagy Fő fáiasnak ez bizonyos jele;
Azért Orvossággal ally hamar ellene.

Orvosság.

- 25 7. Sállyának a vize légyen te italod,
S A Cardusnak vize; hasznos orvosságod.
Dörgöld megh erőssen è soval hamlokod,
Megh látod ez által lészen jobbulásod.

IV.

- 30 8. A mely vér száraznak láczik, és feiérnek,
Melyben imit amot sok fekete czepek
Találatnak; hidgy bár beszédemnek,
Fáidalmát jelente tesajat mellyednek.

Orvosság.

- 35 9. Vegy Castorin epét a jo Patikákban,
Forrald fel nagy hamar valami jo borban,
Igen igen hasznos meleg itallyában;
Egészséged felöl légy jo gondolatban.

V.

- 40 10. A vér hogy ha vizes, s zöldnek lenni láczik,
A nagy fáidalomtól szived gyötrettetik,
A mellyed peniglen a képpen kinlodik;
Mely orvosság-nélkül könnyen megh nem szünik.

Orvosság.

11. Javallom használt háromféle viznek,
Az Antisianak; Czombornak ürömmek,
Mellyeknek itallya hasznos lész szivednek,
Es minden fáidalmat el üzi mellyednek.

VI.

- 45 12. A mely ki boczatot vér szépen megh szállot,
Ha vékony hártývával fellyül boritatot,
Tudgyad sok ros fluxust tested körül hagyot,
A mely öregbiti minden nyavalyádot.

Orvosság.

- 50 13. Fürödvén gyakorta masogasd testedet,
Es az ö modgyával vettess köppölyeket,

Azon igyekezzél el ne hadd ezeket,
Ha sziből kívánod jó egészségedet.

VII.

- 55 14. Hogyha a vér színben mint egy el hervadot,
Es torha modgyára feljyül czoportozot
Jele hogy fekellyel tested megh rakodot,
A mely akar hozni néked sok faidalmot.

Orvosság.

- 60 15. Készicz Purgátot a Keserü magtol.
Mellyet hamar hozhacz a jó Patikákbol,
Ehez üröm vizet adgy, io gondolatbol
Higyed ki szabadulsz tested faidalmabol.

VIII.

16. Mikor kék-szint mutat ki boczátot véred,
Nem sok üdö mulva rosszszul lesz a léped;
Azért betegségtől hogy magad megh menced.
Az Orvosságokat jól elé késziczed.

Orvosság.

- 65 17. Szarvas nyelvü fővet s ürmöt hamarsággal
Keress, czinály italt mely hogy nagy haszonnal
Légyen ély gyakorta azzal az itallal;
Megh gazdagit Isten sok szép aldasokkal.

IX.

- 70 18. A vér sárga szinnel ha van el boritva,
Am bár tanácsmot kiki itt fogadgya,
Mert akkor sárgaságh a Máinak el fogta
Nagy részszét, s a testet csak nem el hatotta.

Orvosság.

- 75 19. Erre Feczke füvet hamarsággal keszicz,
Bort igyal, az mellyet sáfránnyal egyelicz,
Itten faidalmokat hogy testedben enyhicz,
Minden rötségeket magadtól el taszicz.

X.

- 80 20. Ha a Vér mind alol, mind fellyül fekete,
A testednek hidgyed ninczen egessége,
Félelem, s reszketés éppen környül vette
Minden tagaidat, ez annak a jele.

Orvosság.

21. Azért mikor à Nap à Mertékbe lépét
Kérlek vigyáz jól rá, vágasd megh eredet
Szent a szived körül, boczásd ki véredet
S Akkor italodra szerezh Czombor vizet.

XI.

- 85 22. Hogyha környöskörül à Vér feketéllik,
A Fő fáidalomtól szorongatattatik,
A mely mind addiglan el nem oltathatik,
A migh orvossága annak nem adatik.

Orvosság.

- 90 23. Azért Egetborba, Rosa vízbe hinczed
Vagdaly szekfüveket, mellyel jól megh kennyed
Homlokod, s nyakadot erőssen dörgöllyed;
Ez után megh szünik minden betegséged.

XII.

- 95 24. Ha a zöldellő vért a víz környül fogta,
A megh probált dologh elődben azt adgya,
Hogy a fagy, és hideg nyavallyádnak oka,
Azért ilyen léssen ennek urvossága.

Orvosság.

- 100 25. Midön a Rák jegyben a Nap fog mulatni,
A mély Ered szokod Máiadra szolgálni
Bál kezeden, megh kel vassal vágattatni
S Lágý Purgatioval hat napiglan élni.

XIII.

26. Ha felette igen Véred vizes léssen,
Hidgy ennekem ebben bár tökelletesen,
A Vizi betegség el folyt à testeden,
Készic orvosságot hogy tovább ne mennyen.

Orvosság.

- 105 27. Tormának, ürömnék Rosának; vedd Vizét,
Hogy éppen el üzzed tested betegségét,
Mindenikből igyál, hidgyed könnyebségét
Megh nyered testednek, s' minden egésségét.

XIV.

- 110 28. Figyelmez rá, midön szép piros à Véred
Es csak viz van raita megh van egésséged

Nem hizelkedésből mondom bár el hidgyed,
Fogyatkozás-nélkül vagyon minden tested.

Orvosság.

115 29. Ha sokáig akarsz jó friss egészségben
Elni, mértékletes légy kérlek mindenben,
Ne erőltess magad italban, ételben,
Egyszer vágass Éret minden esztendőben.

140.

[A török pusztításáról szólva mondja:] jobban énekelhetné most, ezen verseket, hogy sem régenten, aki őket szöregtette

Oh ti hadi Vrak, és fegyver hórdozok!
Mártnak jó barati kinczhöz ragaszkodok!
Valakik, az hádak gondgyát viselitek,
Es az ártatlan vért ontani meritek,
5 Mért visz tikteket fenevád természet?
Melly gazdagot, szegént mind egyaránt vesztet
Talám nem láttyátok, miként nagy vitézek,
Már hamuvá lettek, s-füstben ment a' nevek?
Kik vigan düsültek, sok praedákat nyertek
10 Ime mint meg szüntek; csak csontokká lettek.
A-kiktől, szegények néha kárt szenvedtek
Sok ütést, sérést méltatlan föl vettek.

141.

[HÓNAPVERSEK 1669-RE]

a)

BOLDOG ASZSZONY HAVA PROGNOSTICA
RURALIA.

1. Bar első nap esti szép szemmel jattzodgyék
Hogy jó reménségre szivünk bátoroggyék
Mert szelekkel járván egészség virágiát
El fuya; pestissel tölti ki haragiát.
5
2. Első, s-utolsó nap egy iránt mint fénlík,
Vgy az esztendő-is (hiszed-é) tündöklik.
3. Első öt nap fényes, halat, juhót igir,
Fereteteget, pestist, ellenünk hadat ir.
- 10 4. Fényes nap sugárral tündököllyék Vincze,
Hogy Paita buzával, borral tellyék pincze.

5. Pális ugy fordullyon tellyes fényességgel,
Hogy tápláltathassék szivünk reménsséggel,
Ködös haragiával ne ölye marhánkot,
Essövel és szellel ne rontsa hazánkot.

b)

BÖIT ELŐ HAVA.

- 15 1. Melly gyümölcs fát oltasz ebben az holnapban
Hidd el, az féregnek foga törik abban.
2. Fenyves világossan égő szentelt gyertya
Hideg havas üdöt sokaig fen tartya.
3. Ne örülly melegnek Böit elő havában,
20 Mert Böit más havában, hideg lesz konyhádiban.
4. Ha üszögös Péter hidegtül meg fászik
Kiki tüzet rakion négy napig, meg tizig.
5. Ez holnapban hogy ha hidegek nem lesznek
Húsvét ünnepén várd őket vendégnek,
25 Mátyás hogyha fagyos végét ne várd télnek
Mert tovább tart, azért minnyáian féllyenek.

c)

BÖIT MÁS HAVA.

1. Martius ha száraz, s' Majust hideg tartya
Az esztendő borral pinczéket biztattya
30 S' buzával paitákat meg gazdagittattya
Mellyben a földeket, Martius szárasztya.
2. Hanyszor ez az holnap ködös, s' mord kedvő lesz,
Annyszor esztendő, folyta böven könyvez
Húsvét után dér és harmat Augustusban
Annij lészen mennij azon Martiusban.
35 3. Ezen holdnapnakis homályos, létében
Haza tér az Golya el hagyott fészkeben.
4. Hoval ha lepedzik az föld Martiusban
Meg fázik a vetés: busully Iuniusban.
5. Darvak és vad ludak ha korán érkeznek
40 Nyárnak jövetelét, hogy hirdessék jünek.

d)

SZENT GYÖRGY HAVA.

1. Hany nappal Márk előtt kezd a' béka szolni
Annij nap az után meg szokot némulni.
2. Ha virág vasárnap tisztán fénlük a' nap
Bö esztendő lészen, a' mellyen minden kap.
45 3. Nagy Pénteki eső, száraz de bö üdöt
Húsvét napi jelent száraz s' szük esztendöt

- Ha penig husvét nap tiszta üdö lészen
Nagy bövséget jelent s' nagy örömet téssen.
50 4. A' mikor szerével a' szedery fa zöldül,
A' Gazdának akkor nagy jó kedve pendül
Nem fél hogy az hideg vetését meg vegye
S' üdönek előtte éretlen meg szedgye.

e)

PÜNKÖSD HAVA.

1. Semmi nem ártalmasb a' veteményeknek,
Mintha Fülep, s' Jakab mondatik hidegnek.
55 2. Az Orbán süvegét félre tészik mások
Süvegeket akkor a' paraszt munkások,
Hogy ha Orbán napja fénlük, s' örvendeznek
Mert abból magoknak minden jót igrnek.
3. Nem embernek való a' hideg nyers Majos,
60 Meg lehet ha meg hült, ugy a' hüves Majus.
4. A' Pünkösdi esők semmi jót nem hoznak
Hanem hogy rósával Kyrályt koronáznak.
5. Ha nedves è Majus, száraz lesz à pincze
Bor helyet melegit kemencze, s' velenceze.
65 6. Akkor à rák leg jobb, mikor feje nincsen
Az R. nélkül való holdnap arra intsen.
7. A' minemü Orbán az egész ösz olyan.

f)

SZENT IVÁN HAVA.

1. Junius a' Májust esövel követi
Ha nem igen sokkal, a' csürt, s' pinczét tölti.
70 2. Komor és kedvetlen Medardus ha esik
Fel derült homlokkal negyven napig késik.
3. Ha szent Iván tüzet essőjével óltya,
Negyven-napi eső a' diót el rontya.
4. A' mint az ég forog Orbán s' Medárd napján
75 Ugy folynak a' borok az hordoknak csapján.
5. A' jó halas-tóknak a' nád mind ártalmas
S' mind a' halászoknak igen aggodalmas
Vágd *ki a'* viz alatt, mikor à nap meg tér,
Szent Iván nap után, s' több gyükeret nem vér.
80 6. Ha vizzel keresztel keresztelő Iános
Keresztekkel lészen a' mező hijanos.

g)

SZENT JAKAB HAVA.

1. Ha jó kedvet Iakab mutat ebéd előtt
Karácson elein nem jelenthet fölhöt

- 85 Ha kedve változván dél után kedvetlen
 Karácson után is az üdö kelletlen.
 Tiszta, hideg, s' eső szerez melegséget
 Alhatatlan peng jelent közepséget.
- 90 2. Canis nevü csillag ha morgó kedvel kél
 Akkor à pestistöl minden tart, s' méltán fél.
 3. Sarlos Boldog Aszszony ha esövel kel fel
 Nem a' mint kívánnád, oly hamar derül fel.
 4. Szent Jakab nap táiban el mennek à Golyák,
 Valamint à fecskék, és együt a' Kányák.
 95 5. Amelly nagy az hangyá fészke Iuliusban,
 Oly nagy hideg lészen egész tél folytaban.

h)

KIS ASZSZONY HAVA.

1. Ha tiszta napjai lesznek Augustusnak
 Szép árát érteti a jó izü bornak.
2. A' nagy Boldog Aszszony tiszta Fényes napja
 A' magat itató bornak édes apia,
 100 Egben emelteti sokaknak szemeket,
 S' a pohár fenekén nézeti szenteket.
3. Szent Bertalan bőrét hártya helyet nézd meg:
 S' minemü lesz az ösz abbul tanullyad meg.
 A' mint az nap leszen kedves vagy kedvetlen
 105 Ugy leszen az ösz is kellemés, s' kelletlen.
4. A' Lonak vemhei ebben az holdnapban
 Sokkal inkább nőnek, mint más holdnapokban.
 A' nagy-szál paripák ezekből válnak ki
 Kik az útból másnak nem könnyen álnak ki.

i)

SZENT MIHÁLY HAVA.

- 110 1. Ha vigad September első napján Egyed
 Négy héti fényt jelent, te lásd miként hidgyed.
2. A' száraz ösz, téli nagy szeleket jelent
 Még cigány Vaida-is jt nem nagyot fillent.
- 115 3. Ez holdnap leg inkább déli széllel kedves
 Nem árt hogy ha ritka esös hoval nedves.
4. Szent Mihály nap előtt, s' utánna nyolcz napnál
 Jobb üdött nem hallasz vetni jo gazdánál.
5. Szent Mihály nap táiba ha a' makk igen hull
 Karácson előttin hóban sok nyúl meg ful.
- 120 6. Egy szoval September kezdeti ha tiszta
 Sem csüröd sem pinczéd nem lesz aval puszta.

j)

MIND-SZENT HAVA.

1. Most bár ne bánkodgyál, hanem szürj s-madarászsz
Vigan mulatozzál, és gyakorta vadászsz.
- 125 2. Bort esős üdőben nem javallom szürni
Mert fogsz jövendőben vizes borral tünni
Nap melege által leg jobban fő az bor
Azt bizvást ihatod, fejedben is fel forr.
3. Haza ha kelletlen télben estve megyen
Az juh, bár csak készen köpönyeged legyen.
- 130 4. Az erdő is makkal mikor bővelkedik
Hideggel és hóval tél nem szűkölködik.
5. Midőn későn az fa levelét hullattya,
Kiki az hideg télt magára várhattya.
6. Simon Iudas után, intlek hideget vári,
135 Ha lehet, jó bétlet mente nélkül ne jári.

k)

SZENT ANDRÁS HAVA.

1. Ha mindszent nap táiba Iegnye-fát meg-vágod
Belső állapotyat szemekkel vizsgálod
Meg száratt vóltával jelent meleg telet
Es nedvességével hirdet hidegeket.
- 140 2. Haború szent Márton álhatatlan telet
Iövendöl, ha fényes állandó hideget.
3. Ugyan azon napon az lud mellye csontiát
(Ha követni akarsz falusi regulát)
Lásd meg, ha fejrlik havas üdöt várhattz
145 Ha penig fekete, az esötül tarhattz.
4. Boldog Aszszony hava bővelkedvén hoval
Vigasztallya embert sok jövendő jóval.
Szép lassu melegtül csendesen olvadván,
Földnek nedvességet, és kövér zsirt adván.
- 150 5. Ha Szent András előtt hidegek nem lesznek
Hidegek az után, hidgyed, következnek.

l)

KARÁCSON HAVA.

1. Mikor Karácsonban mézők zöldellenek
Husvétkor e' földön havak fejr lenek.
- 155 2. Mikor hóld nőtében történik karácson
Io, bü esztendőben minden lehet ocson.
3. Hogy az paraszt tudgya, mindenik holdnapia
Mint lesz esztendőnek, ez a' reguláia;
Karácsontul fogva több napok járását,
Mint láttya, ugy hiszi az után folyását
160 Egész esztendőben tizenkét holdnapnak:

- Hidgye, a' ki hiszen paraszt regulának.
4. Hogy meg ne csalással, ò s' uy esztendőben
Tartós épületre vági fát az erdőben.
5. Nem kedves December égi dörgésekkel
105 Mert lesz az esztendő unalmas szelekkel.

142.

PROGNOSTICA PERPETUA
A' NÁP ÉS HÓLDBÓL, MINDEN ÜDÖRE VALÓ
JÖVENDŐLÉSEK

a)

A' NAPBOL.

1. Ha a' Nap ködnelkül, tisztan, s felleg nélkül
Támad, jó üdöt várhatsz.
2. De ha mint egy langgal, és tüzes orczával
Kél, hozzája nem bizhatsz.
5 3. Hogy ha rósa szinnel s' Tiszta piros fénnel
Hajnal leszsz Hopmestere,
Tiszta verő fénnel. Az égen forog-el.
Bár ne vággy köpenyegre.
4. Nézd ha veressedik Az ég, hol el nyúgszik,
10 s' Hólnap leszsz tiszta napod:
5. Hogy ha vékony felleg körüllette leveg
Nyúgtaban, azt várhatod.
6. Ha sok eső után, Vigan mosolyogván
Súgárit ki terieszti,
15 Mikoron le nyúgszik, s' töllünk el rejtezik
A' felhöt meg emeszti.
7. Ha hertelen nyúgszik, s mint egy el enyeszik,
Bizzál friss sугarihoz
8. Ha támadván veszti, s' földről el téveszti
20 A' ködöt, jó napot hoz.
9. Ha pirossúl reggel, s' leszsz tündér sok szinnel
Zápor essöket jelent.
10. Ha sűrű fellyeggel, mint dandár sereggel
Támad, meg ásztat mindent.
25 11. Ha reggel halovány, s' mint à sárga Marvány
Nap nyúgot fele lészen.
12. Ha töb tars napokkal Ragyog, s' nagy Vdvarral
Szelet, és esöt izen.

b)

AZ HOLDBOL.

1. Ha fel emelt szarval Feketés, Záporval
30 Ijezget münket az Hóld.

2. Ha nagyobnak latzik Hogy sem maszszor, uszik
Vizben minden lapály föld.
3. Harmadik ujságon, Ha szeles nap vagyon,
Negyedik esős léssen.
- 35 4. Mikor a' masodik, Egből nedvesedik,
Vegig marad ekképpen.
5. Ha kettős Vdvarral Kerített, s' ságárral,
Szélvészek ostromlanak.
- 40 6. Ha csak egy udvaros, de az álhatatos:
Szép üdők vidámitnak.
7. Midőn töb Udvarral Tabort jár, s' mint Várral
Magát környül rekeszti
Annál több esőt vári s' utban okosbann iári
Ha gyasz szinnel azt festi.
- 45 8. Hogy ha csak egy szarval Világos azonnal
Záport, s' villámast indit.
9. Ha egy szarva sárgúl, s' a masik pirossúl,
Ködös üdö nedvesit.
- 50 10. Ha Szivárvány társúl, Ejjel hozzá járul,
Meny kövekkel tüzeslik,
S' sűrű égh dörgéssel, széllel, jég-esökkel
Az ég felhaborodik.
11. Ha sok holdal fényes Az Eg Délre, nedves
Leszsz s' nem maradsz szárazan,
- 55 12. De néked e' legyen Jeled minden helyen,
Hogy jári, s' kelhess bátrabban:
A' Sárga Hóld esöt, à veres Hóld szelöst
A' fejer szép napot vár:
- 60 13. Negyed útság uttyán, mint Kalauz után
Hold töltig az üdö jár.

c)

A FELYHÓKBÜL.

1. A' Fölyhök etsakra, à hegyék-hátára
Ha sűrűn le rakodnak,
Fély Zapor essötül, főképén à széltül
Ha fel s-alá hányatnak.
- 65 2. Ha pedigh hátokrúl, s-magos vállokról
Egh felé emelkednek,
Eghi háborúnál, szélvesz, s' zurzavarnál
Nincs egyéb jele ennek.
- 70 3. A' mikor à felyhök, zöld, s' fekete színök
Intéznak köessöket,
De ha nap nyugotra à szél eöket hattya
Várj, szép, s' derült üdöket.
- 75 4. A' nap fel keletben, hogy ha piros színben
Eöket néha látandod,
Bé-borúl estuére, s' essöt hoz végtére
Nyluan, megh próbálhatod.

5. Estue korban pedigh, mikoron elnyugszik,
A fényes nap az éghen,
Hogy ha piroskodva látzanak; más napra
80 Az égh fel derül szépen.

d)

AZ EGHY SZAVÁRVÁNYBÓL ÉS A MENYDÖRGÉSEKBŐL.

1. Reggel, s' délben, essöt, estve vjdám üdöt
Hoz, az egyh szauárvány,
Mikor Reggel korban, nap kelet felé van,
Zurzavart, és szélvész hány.
85 De ne fély; ez szélvész, fölötte hasznos lész
Eörüly neki: De mikor,
Jün â nap nyugatrúl, égh csattogásitúl
Bár oyjad magad akkor
2. A menydörgések bizonyos jelének
90 Aliccsad, hogy ha reggel
Azokat hallandad; hogy nylvan szél tamad,
Mikor pedig essövel
Akar fenyegetni az égh, kezd dörgeni
Mindenkor dél tájban.
- 85 3. Sélvészt hoz magával, ha villámlásokkal
Rettent, vidám voltaban.

e)

A' SZELEKBŐL.

1. A Gyenge füveknek, s' virágos kerteknek,
Jai leszen, ha etzakról
100 Hideg szél kezd fuini, és rajtok nyargalni.
De, ha fui nap nyugatról
Nyárban, vidám üdöt, deret, havat, s' essöt
Igir télben, s' kikelet
2. Délrül à szél melegh, ember tölle, betegh;
Semmi jovál nem illett.
- 105 3. Nap keletről à szél, száraz s' melegh, à tél
Miglen megh nem szorittya,
Hideget, és deret, szerez melegh helyett
Mihelt à tèt ottkapia.
- 110 4. A szelek egy szoval, essök záporával
Fölötte ellenkeznek,
Mert hogy aszt meg olczák, s' eppen meg állécsák
Mind azon igyekeznek.

f)

SOK EGYEB, LELKES ÉS LELKETLEN ÁLLATOKBÚL.

1. Zapor s' köössökkel nyavalygnunk mikor kell.
Minden állat megh érzi:

- 115 2. Kűszkűdik à nagy kos, à légy csip, és mardoz
 Némely magat fűsűlli
 Vgy mint à vad maczka: fut pedig à hangya
 Fűldi kamorájára.
 Honnan más egyebek csűszű mąszű fűrgek
- 120 Ki bujnak fűld hátára.
3. A Szamąrok rázzák fűleikett s' rągják:
 A farkasok orditnak,
 A méeheczkék szépen, edgjűtt kűpűjűkben
 Annyok kűrűl nyugszonak.
- 125 4. Kąkognak à variák, s' az egű madarak
 Sząrnyokat tisztogattyák
 Heuernek à Tyűkok, szolnak à kakasok
 Az orát sem várhattýák.
5. A ludak kialtnak, vizekbén mosodnak
 S' Czoportossan uszkálnak.
 130 Viszket ember teste, hol à bolha czipte,
 Minden tagok huzódnak.
6. De tekincs tovabbis à Lelketlenekis
 Imé mikint megh érzik:
 135 Mikor szél nem fui-is, ing, s' leveg akkoris
 S' ide, s' tova, el hullik
 A fa levél, ittis, amottis, másottis,
 Tekincz bár akarhová.
7. A viz árad nem fogy semmikeppen, ha hogy
 140 Essű nem lettis reá
 Vizi buburékok, sűrűk, s' czoportosok,
 S' Ugy uszkálnak à vizen,
 Nehéz megh gyuitani, à tűzet s' fel fűini
 Gomba terem à méezen
- 145 8. A fűst fel nemmehet, szabadon nem éghet
 Hanem oldalt, à tűzis.
 A fal veritekzik, à soó vizessedik,
 Izzadnak a' kűvekis.

JEGYZETEK

BEVEZETÉS

Sorozatunk tizedik kötetében ugyanazokat az elvi és gyakorlati szempontokat követtük, mint az eddig megjelent kötetekben. Ismertetésüket az I. kötet jegyzeteinek bevezetésében találja meg az érdeklődő. Itt csak röviden ismételjük meg az ott elmondottakat.

A szöveget betűhíven, de nem paleográfiai hűséggel tesszük közzé. Néhány régies betűformát a ma szokásossal helyettesítettünk: $f = s$; $\beta = sz$; $z = z$; $\check{w} = \acute{u}$; $\check{y} = y$. A különféle ékezzel vagy mellékjellel ellátott o és u betűt $ö$ -re és $ü$ -re írtuk át. A latin szövegek egyöntetősége miatt ezekben mellékjeleket, ékezeteket nem alkalmaztunk. A korabeli nyomtatványok szövegeinek közreadásánál a kis- és nagybetűk használatában, valamint a központozásban az eredetit követtük, kéziratok szövegek közlésében azonban a mai gyakorlatot alkalmaztuk. A nyomtatott szövegek dűlt betűvel szedett, a használt betűtípustól eltérő nagyságú vagy ritkított szavait nem különböztettük meg.

Kötetünkben több prózai szövegben előforduló kisebb versbetétet közlünk. A versek szövege előtt néhány soros prózai szöveget adunk zárójelbe tett saját, vagy zárójel nélkül az eredetiből vett szavakkal, hogy az adott verset pontosabban megértsük.

Sorozatunk eddigi köteteitől eltérőleg a versbetétek kezdő szavát is felvettük a kezdősormutatóba. Hasonlóképpen jártunk el a kalendáriumok hónap- és évszakverseinél. A mutatóban szerepelnek a jegyzetben közölt szövegek is, ezeknél az éneksorszám után (j) betű látható.

Dallamokat nem közlünk. Elegendőnek tartottuk, hogy a Régi Magyar Dallamok Tára megfelelő kötetére és számára hivatkozzunk.

DÖMÖTÖRI GYÖRGY

ÉLETE

Dömötöri György — vagy ahogyan ő írja, „Georgius Deömeteri Deömeteriensis” — evangélikus nemesi családból származott, valószínűleg a Vas megyei Dömötörből. Tanulmányaiból következtetve 1640 táján születhetett. Iskoláit bizonyára Sopronban végezte. A soproni evangélikus konzisztórium 1662-ben, mint „jámborságával, jellemével, szorgalmával” kiváló ifjút, Németországba küldte tanulni. (PAYR SÁNDOR: Egyház-történeti emlékek. Forrágyűjtemény a dunántúli ág. hitv. ev. egyházkerület történetéhez. Sopron 1910. 145.) Ebben az időben a württembergi herceg a magyarországi evangélikusok kérésére és Vitnyédy István közbenjárására évente két-három magyar deák tanulatott ott teológiai tanulmányokat.

Vitnyédy 1662. július 14-én intézkedett, hogy Dömötöri a württembergi herceg Bécsben időző titkárával útnak induljon. (Vö. FABÓ ANDRÁS: Vitnyédi István levelei. MTT 1871, 216.) Augusztus 6-án el is indultak. A herceg kegyesen fogadta Dömötört, aki az ösztöndíj birtokában beiratkozott a tübingai egyetem teológiai karára. (VAS TAMÁS: A tübingai egyetemen eleitől fogva megfordult magyarok névsora. ProtEgyh-IskL 1866, 812.) Négy évet töltött itt összesen.

Ismeretes Vitnyédynek néhány hozzá intézett levele. (FABÓ: i. m.) Vitnyédy többször tesz róla említést másokhoz küldött írásában is. Őt is felhasználta arra, hogy segítségével külföldön a magyar ügyet propagálja, ismertesse a bécsi udvar magyarellenes politikai és vallási magatartását, a német katonaság országpusztító viselkedését, a magyarságnak ezekre való reagálását, Zrínyi Miklós törekvéseit. (Vö. KLANICZAY: Zrínyi 775.) Ennek a németellenes, Zrínyi melletti propagandának az eredménye volt az a Zrínyit sirató gyászalbum is, mely Dömötöri gondozásában 1665-ben jelent meg. (*Honor Posthumus* . . . — RMK III, 2219.)

Dömötöri nemcsak politikai missziót végzett németországi tanulmányai során, hanem részt vállalt a lutherizmus általános és magyarországi védelmezésében is. A harmincéves háború pusztításait kiheverő egyetemen a teológia ekkor a harc, a vitatkozás tudománya volt. Dömötöri a teológia professzora, Wölfflin Kristóf számára lefordította latinra Sámbar Mátyásnak 1661-ben Nagyszombatban megjelent *Három idvösséges kérdés* c. könyvét. (RMK I, 979.) Wölfflinnek a könyvre írt cáfolatából ő védett meg két részt, 1665. szeptember 22—23-án, illetőleg a következő év januárjában. (*Dissertationes Theologico-Refutatoriae Super Tres Questiones A Collegio Jesuitarum Jaurinensi in Hungaria motas*. — RMK III, 2295.) Ezt a két vitázó értekezést megtoldva a német Hegel János Fülöp által megvédett harmadik résszel, 1666-ban a württembergi herceg költségen ki is nyomtatták. (*Vindiciae Veritatis Evangelicae, Adversus Jesuitas Jaurinenses in Hungaria*. — RMK III, 2362.) Az előszóban Dömötöri mondott köszönetet a hercegnek a magyarországi lutheránus egyház, a tübingai egyetemen tanuló magyar deákok támogatásért. Az volt a szándéka, hogy az értekezést magyar nyelvre is lefordítsa, hogy vele hazájának szolgáljon, és háláját kifejezze patrónusa, Vitnyédy István iránt.

Dömötöri 1666 augusztusában tért haza Tübingából. Ekkor már folyt az eperjesi evangélikus kollégium építése az evangélikus rendeknek, a felső-magyarországi szabad

királyi városoknak és a bányavárosoknak az előző évben a kassai összefüggésen hozott határozata értelmében. A szervezésben igen nagy szerepe volt Vitnyédynek, Dömötöri pártfogójának. A költségeket részben itthoni, részben külföldi gyűjtéssel teremtették elő. Németországi gyűjtő körútra Dömötörít küldötték.

Az új tizosztályos iskolát 1667. október 18-án nyitották meg ünnepélyesen. A tanítás megkezdése után öt hónappal az egyik tanár megvált az iskolától. Utódja Dömötöri lett, egyben a nemesi konviktus aligazgatója is. (HÖRK JÓZSEF: Az eperjesi ev. ker. Collegium története. Kassa 1896. Második füzet. 28.) Ezt a címet használta, mikor 1670 márciusában az időközben elhunyt Vitnyédy tiszteletére egy gyászversfüzetet adott ki: „... Domini sui Patroni pie recolendi, tristi cum Musa debitaque observentia decantavit... Georgivs Dömötöri Conv. Nob. Vic. Reg. Eperiesini.” (*Threnodia sive Logobris Cantus*. — RMK II, 1234.)

Az új kollégium épületét 1671. május 23-án Spankau császári tábornok lefoglalta katonai raktárnak. A tanulók a régi, szűk iskolában folytatták tanulmányaikat. 1673-ban Wolkra az evangélikusok templomát és iskoláját erőszakkal elfoglalta, a papokat és a tanárokat kiűzte Eperjesről.

Dömötörinek is bujdosnia kellett. HÖRK szerint az eperjesiek 1684-ben újra meghívták tanárnak (i. m. 42). További életsora ismeretlen előttünk (ZovLex 111). EÖTTEVÉNYI NAGY OLIVÉR azt mondja, hogy 1686-ban a győri ev. iskolában tanított. (A Győr szabad királyi városi ág. hitv. evang. keresztyén egyházközség története. Győr 1905. 46.)

MŰVEI

Dömötörítől három magyar és több latin nyelvű vers maradt ránk. Latin szerzeményei — amint erről fentebb már szoltunk — a Fabricius Jánost köszöntő disztichona kivételével (Fabricius: *Exercitatio Theologica De Causis Salvificae Fidei* — RMK III, 2220) azokban a gyászvers-füzetekben jelentek meg, ahol magyar nyelvű versei is olvashatók.

Közülük az első az a kiadvány, melyben 1662 végén a tübingai egyetem tanárai (Wölfflin, Wagner, Cellarius, Raith, Osiander) és Vitnyédnek ott tanuló János fia, valamint az apának pártfogoltjai, a magyar hallgatók állítottak emléket a gyermekkorban elhunyt Vitnyédy Istvánnak. (*Carmina Lugubria In Praematurum Obitum Generosi et Nobilissimi Domini, Stephani Wytniedy, de et in Musay, Maxima Expectationis Adolescentuli, qui magno sui desiderio et dolore Inclyto Domino Parenti Illustrissimi Croatiae, Dalmatiae, Sclavoniae, etc. Bani Consiliario Primario, percharisque Amicis relicto, mortalitatis debitum Anno Christi 1662. die 26. Novembris deposuit; Scripta a Dominis Professoribus, Amicis, et Clientibus.*) A gyűjtemény egyetlen magyar versét Dömötöri írta.

A második a Zrínyi-album. (*Honor Posthumus, In Illustrissimi Quondam Comitis Domini, Domini Nicolai Serini, Regnorum Croatiae, Dalmatiae, Sclavoniae, etc. Bani, Luctuosum, et toti Christiano orbi dolendum, e vivis excessum... a Georgio Deömötri, Hungaro Nobili, Sacrosanctae Theologiae Cultore, pie oblatu.*) Vitnyédy adott Dömötörinek megbízatást, hogy a jezsuita bécsi udvari törekvések ellenfeleivel, a tübingai tanárokkal Zrínyit dicsőítő verseket írasson, azokat kinyomtassa. A latin, német, görög, francia nyelvű hosszabb-rövidebb megemlékezések közt ebben a füzetben is Dömötöri írta az egyetlen magyar nyelvű verset. Ezenkívül ő a szerzője még két Zrínyi Miklósról írt, továbbá egy Zrínyi Péterhez szóló versnek, egy kronodisztichonnak. Ez utóbbiak nyelve latin.

Az 1670-ben Kassán napvilágot látott gyászversfüzet Vitnyédy István emlékére készült. A füzetbe Dömötörin kívül még kilencen írtak verset, de mind latin nyelvűt, magyar nyelvűt csak ő írt. Dömötörinek ezenkívül három szerzeménye is olvasható itt, melyek közül kettő hosszabb lélegzetű, egy pedig rövid kronodisztichon.

1.

Nyomatott kiadása: *Carmina Lugubria*. Tübinga 1663. (RMK III, 2218.) 14.

Az ifjú Vitnyédy István halálára kibocsátott gyászversfüzetben a IX. szám alatt Dömötörinek *Super Obitum Ejusdem Generosi et Nobilissimi Juvenis* címmel egy 96 soros latin szerzeménye olvasható. Ezt követi a magyar vers, melyet *Per Apostrophen, ad Eundem* cím választ el a latintól. A magyar szöveg után a következő záradék áll: „Intimo cordis dolore affectus decantavit Georgius Deömötöri, moestissimi Domini sui Patroni Alumnus Hungaris Nobilis.”

A tartalmilag és formailag a latinnál gyengébb magyar vers nem átültetése a latinnak, de annak gondolatait, neveit megtaláljuk benne. Itt közöljük a latin szöveget.

Super Obitum Ejusdem Generosi et Nobilissimi Juvenis

Adesse justis cum nequeam tuis.
O Nate Patris nectare dulcior!
Decusque Fratrum chariorum;
Metra proinde canam doloris.
5 Heu vita fallax quam cito contrahis
Velum carinae, nec numeras dies
Longos, recentis floris instar
Irradiantibus inquilinis.
Recte fugaci te similat levis
10 Aurae diei, quisquis iter tuum
Calcavit unquam, seu tenacem
Ingenio tenuit favorem.
Recteque puncto temporis et vago
Labentis undae cursui in alveo:
15 Signoque fallenti, volucris
In medio volitantis aethre.
Nam nostra linquis sidera frontium.
Fuga citata, scilicet ut virens,
Gratumque spargens flos odorem;
20 Dum resecatur ad arva falce.
Testatur illud, pol! lachrymabili
Concussa fato Witnyedy domus,
Quae, ut flante Cauro tota vernis
Sylva comis viduata, moeret.
25 Quis Matris, o Dij funera tristia
Nuper sepultae, tam subito sequi
Natum putasset, laude formae,
Ingenioque bono beatum?
Quis et jacentem, corpore ceu rosam,
30 Sperasset, ut dira Lachesis manu
Rescindat, et moerore corda,
Sauciet ingeneretque¹ fletus?
Vix crevit annos in numero decem,
At ecce Lethali obruitur lue,
35 Mortisque (cunctis quod dolendum)
Ense cadit rigido superstes.
Sentice luctum, densaque pectoris
Emissa nunc suspiria flebilis
Parentis, o Fratrum caterva
40 Ingeminate dolore cordis.
Et vos Sorores vestibibus undique
Pullis onustae, planetibus arduis
Rigate vultus, et jacentis
Frigida membra fovete Fratris.
45 Ferale quin nunc compita compleat
Funesta carmen: tristitiam quoque
Testetur Urbis quisque fidus
Incola Semproniae profundam.
Accede tandem Pieridum decus
50 Et tu Thalia, ac numina maxima
Parnassii² montis canendo
Flebile moestificumque carmen.
O triste fatum! quam dolor est gravis?
Spectare vitae tam cito gaudium
55 Praesentis, argenti reclusum
In tumulo atque locare terrae.
Nervis profecto dignus erat suis

¹ ingenerteque ² Parnassii

Praeberet ut firmum auxilium DEVS,
 Corpusque servaret benigne
 60 Ad Pylj gravidam senectam.
 Hic namque vultu, moribus indole
 Sic vindicavit Patris imaginem,
 Distaret ut nil vivus ipsi.
 O Patriae pietatis haeres!
 65 A luce vitae nectaris, is simul,
 Hausit liquorem Castilij puer;
 Vt delibutas rore flavo
 Sstipat[!] apis reditura cellas.
 Post haec venustas hunc penes et joci,
 70 Castique sermonis viguit pudor,
 Quum vota cunctis ore ferret.
 Et teneri sine lite risus.
 Sed est voluntas haec stabilis DEI,
 Fatum manebit perpetuum, neque
 75 Quisquam effugit mortis sagittas;
 Sed rapimur velut aura cuncti.
 Ergo priores Fautor amabilis
 Resume vires. Quid lachrymans gemis?
 Dum se dolor frangat, medullis
 80 Perpetuumque ferat dolorem.
 Est una moesto, rapta quidem tibi
 Proles parenti non tamen unica,
 Adhuc paternas ornat aedes
 Paulus et ipsa soror simulque.
 85 Sigismundus omni Iaspide charior.
 Sed crede Natus Stephanus levi
 Mutatus aura; quum polorum
 Tecta petivit ovatque Christo.
 Hic namque Patrem pro patre prospicit:
 90 Hic vera vitae gaudia sustinet:
 Lumenque cernit mille formis
 Et novus hospes agit triumphos.
 O sors piorum perpetua prece
 Quaerenda coelo! da DEVS ut cito
 95 Cantemus et nos, ore, voto
 Sit tibi gloria Rex in aevum.

4 menny — olv. menni, mint a következő sorban is venny = venni.

7 végh = víg.

9 A sor Vitnyédynek 1660-ban bekövetkezett halálára utal.

11 sines — olv. színes; ez az írásmód gyakori a korban.

16 Ha = hacsak nem.

18 bátyád — a következő sor tanúsága szerint Dömötöri itt Vitnyédi Pálra céloz, aki öt évvel volt idősebb az elhunyt Istvánnál. Nem szól viszont a másik bátyjáról, Jánosról, aki ekkor szintén Tübingenben tanult, és az emlékfüzetben egy négystrófás francia nyelvű verssel adózott öccse emlékének. Bizonyára azért nem, mert korhelykedésével, párbajozásával, anyjával szemben tanúsított goromba magaviseletével többször elkeserítette apját. (Vö. HÖRK JÓZSEF: Muzsáji Vitnyédy István. Száz 1907, 293.)

2.

Nyomtatott kiadása: **Honor Posthumus**. Tübinga é. n. [1665.] (RMK III, 2219.) Clab. Kiad. HANTHO LAJOS, Lőcsei főreáltanoda értesítője. 1869/70. 6–7. MAJLÁTH BÉLA, MKsz 1891, 131–34. CSATKAI ENDRE: Soproni diákverselők a 17. század derekán. Soprsz 1955, 82–84.

Az emlékfüzetben a XIX. szám alatt közölt magyar verset megelőző három latin és az azt követő kétsoros, ugyancsak latin nyelvű kronodisztichon után az alábbi záradékokat olvashatjuk: „Ex eodem pietatis affectu haec pauca decantavit Generosi et Nobilis-

simi Domini Wittnyedi, de et in Musay, Moecenatis sui Maximi, humillimus Cliens et Instituti Author. Georgius Deömetri, Hungarus Nobilis Studiosus pro tempore Tubingae.”

A magyar vers gondolatai részben megtalálhatók a Zrínyi Miklós halálával kapcsolatos első két latin nyelvű szerzeményében, melyeket itt közlünk.

*Casus luctuosi descriptio cum exhortatione ad
tumulandum exuvias.*

Fvrose magno, trux aper, en fremit!
Actus frequenti voce sequentium;
Virumque mundo gloriosum
Aggreditur subito Zereni.
5 Saevis, ad utram, dentibus appetit
Partem, per artus vulnera (proh dolor!)
Secans profunde; dum ministri
Adproperant Dominum juvare.
10 Pol! triste fatum, si quibus in locis
Evenit unquam, cernere nunc licet.
Qui vim repressit saepe magnam;
Hostibus atque fuit tremendus.
15 Is ense, dirum, non agili potest
Ferire brutum; nec lateri aeneum
Inferre scelopum glande plumbi;
Cogitur at rabiem experiri.
Quae causa, poscis noscere forsitan?
20 Post terga furtim scribito bestiae
Dumeta currenti inter arcta;
Sicque necem Comiti forenti.
Inulta quanquam non rabies, ferae,
Haec mansit; atris namque foramina
25 Impressa telis multa gessit;
Queis Domini petiere servi.
Haud illa terris dejicitur tamen;
Sed mox vicissim praecipiti gradu,
Hinc inde spumas ore fundens,
30 Saltibus accelerat propinquis
Lethalis atque hic extitit incolis
Pro more terrae ligna secantibus.
Verum fuit quae pestis ante;
Pestis ei fera quaeque facta est.
35 Iam sanguis, eheu! purpureus, caput
Collumque circumfluxerat undique
Torrentis instar, cum reclinans
Suscipitur pietatis Heros.
Fati dolores, ut patiens ferat
40 Fastidiosa non quaerimonia
Insaniit, non tempus hocce,
Foemineis agitavit iris.
Nec criminosis astra lacessiit
Iambis, cruenti, vulnera sentiens
45 Illata membris, dente monstri;
Ast reliquis animos parabat
Nolite dicens, o peto vos mei!
Mutare vultus, Numina nam scio,
Fato levamen dulce nostro
50 Sedibus aethereis datura.
Nolebat Heros scilicet optimus,
Firmata solvi vincula pectoris
Atrox quod hostis martiali
Non valuit superare ferro.
55 Cum vena vero saucia sanguine
Manaret alte, nec faciem decor
Vitro teneret, frontis atque
Lumina moesta darent tenebras.

Quaesitus illic non sine planctibus
 Numen Triunum corde ne crederet?
 60 Firmante nutu et saepe voce
 Tunc placide sua fata clausit.
 O dira Faunorum in Patriam lues!
 Caedem dolendam, Tygridis indole,
 Post tela Martis tam cruenta,
 65 Sic ne VIRO renovas probato!
 Eheu! quibus non luctibus angitur?
 Quantasque cordis perpetitur faces
 Regnum caret dum sit Columna;
 Atque CROATIA passa multum!
 70 Huc huc piorum deproperes cohors
 Virtutis haeres suscipitur solo,
 In quo jacebat; da dolorem,
 Cum reliqua comitante turba
 Involvere nigro tegmine membraque
 75 Reconde terrae; nam pietas cupit.
 Quiescat artus ut quietus.
 Cum lachesi teneamur omnes.

(B2a—B3a.)

Excitatio luctus ac doloris.

Et corde et gemitu decet
 Complecti; rigido vulnere saucium
 In Collo COMITEM pium;
 Qui nunc stratus Apri dentibus asperis
 5 In terram ruit artubus,
 Atque illic Patriae Sol bonus occidit.
 Heu casus subitus nimis!
 Heu vitae properae semita lubrica!
 Terris siccine vivitur?
 10 Qui vultu intrepidus perstitit hostibus,
 Et tot spicula barbara
 Convulsit manibus, siccine concidit?
 Specta (si lachrymae tamen)
 Te spectare sinunt, nec dolor obruit
 15 Ingens amne oculos tibi
 Manantis gemitus, pectore de pio.
 Non hora impatiens morae
 Praeterlapsa diem, tam cito surripit,
 Aut Sol, cum jubar aureum
 20 Undis extulerit; quam celeri pede
 Currens vita, suos trahit
 In mortis laqueos, fataque tristia.
 O sortem miseram solo!
 O infausta virum praemia maxime!
 25 Ergo nunc liquor in genas
 Manet, corque dolor maceret ignibus
 Intus, cum caput et decus
 Illustris generis tam cito concidit,
 Et sidus Patriae nitens,
 30 Attestante Polo, lumine condidit.

(B3b.)

30 Epaminondával — Epaminondasz a thébaiak híres hadvezére volt; az *Epi-*
menonda — vulgárisan latinosított alak.

37 edgys — olv. egy is.

63 Eleje dicsőségghe = őseinek dicsősége.

64 vad kán — olv. vadkan.

Nyomatott kiadása: *Threnodia sive Lvgvbris cantvs.* Kassa 1670. (RMK II, 1234.)
 A4a—B2a. Kiad. CSATKAI ENDRE: Soproni diákverselők a 17. század derekán. Soprsz
 1955, 79—81.

2 az főnek = a fűnek.

17 mennyre — olv. mennyire.

40 Vitnyédy Pozsonyból Sopronba menet Nezsidéren halt meg 1670. febr. 13-án.

41—50 Hasonló gondolat van a Zrínyi halálát sirató versben is. Vö. a 80—84.
 sorral.

96 Király — olv. királi vagy királyi.

KÁLLÓI FÉNYES ISTVÁN

ÉLETE

Nevével Debrecen város tanácsának jegyzőkönyvében 1663. szeptember 4-én találkozunk először. Ekkor jegyezték fel róla, hogy mint a város jegyzője családjával együtt Debrecenbe költözött. („Generosus Dominus Stephanus Fenyés de Callo ad officium Notariatus se contulit et suos Domesticos cum familia rebusque mobilibus suis Debreczinum traduxit in pace Domini.” DÁL városi tanács jzkv.-ei 14. csom. 355.)

A XVII. század első feléből HERPAY GÁBOR Csokajból említ egy Fényes nevű családot, amelyik II. Ferdinándtól kapott nemesi levelet. (Nemes családok Debrecenben. Debrecen 1925. 36.) MATA JÁNOS ezt a Fényes családot azonosítja szerzőnk családjával. (Debrecen várossának . . . dolgairól való Verses Krónika. Bp. 1943. 15.) Ennek az állításnak bizonyítására azonban nincsenek konkrét adataink. Nevéből ítélve Kállóból került Debrecenbe.

Gyermekkoráról, iskoláiról nem rendelkezünk adatokkal. A jegyzőségben Diószegi Ferencet követte. 1663. szeptember 13-án tette le az esküt, ekkor iktatták be hivatalába. (Jzkv. 314. lap.) Egy ideig elődjével együtt dolgozott, az vezette be a tennivalókba. Diószeghit 1664. január 5-én mentették fel szolgálatától. (Uo. 355.) Az 1664. évi jegyzőkönyv címlapján már Fényes István neve szerepel: „Per Stephanum Fenyés Juratum Notarium fideliter collectum et in ordine digestum.” A jegyzőkönyveket azonban bizonyára nem ő írta sajátkezűleg. Általában az volt a szokás, hogy a városi tanács egyik írnoke, scribája állította őket össze a papírszeletekre írt feljegyzések alapján. A főbíró és a jegyző mellé írdeákok voltak beosztva. Minthogy az 1680—85. évekből ránk maradt *Debreczeni Diárium* (kiad. Csűrös FERENC, TT 1909—1911. évf.) és a Fényes István jegyzősége idejéből származó városi számadási könyvek túlnyomólag ugyanazzal a kézírással készültek, mint a jegyzőkönyvek legnagyobb része, a közös másoló személyének meghatározásakor Takács István deákra gondolhatunk, aki a *Diárium*-ban olvasható latin hexameterek alatti S. T. D. P. C. C. J. betűróvidítések mögött húzódik meg. (Vö. Csűrös, TT 1909. 530.)

A Debrecen polgárait érintő gazdasági, birtok-, peresügyek stb. előadásán túlmenőleg a jegyzőkönyvekben az országos eseményekkel kapcsolatosan többször is fellelhető véleménynyilvánításoknak, feltehetőleg, Fényes István volt a sugallója és nem a jegyzőkönyvet összeállító scriba. Ezek a megjegyzések mindig Debrecen érdekeit képviselik, együttérzést fejeznek ki az üldözött protestánsokkal, a bujdosókkal; németellenes beállítottságú emberre vallanak, mint amilyen Kállói Fényes István volt a kétség kívül tőle származó krónikás énekek tanúsága szerint.

Fényes István huszonhét éven át töltötte be Debrecen nótáriusa tisztét. Ezalatt nemcsak a szűkebb hivatali teendőket látta el. Számos küldöttségben képviselte Debrecen-t. A jegyzőkönyvek természetéből következik, hogy a nótáriusnak Debrecenből való távollétéről bennük általában nem történik említés. (De pl. az 1669. május 6-a—június 1-e közti útjáról megemlékezik a jzkv. az 502. lapon!) A *Diárium* tanúsága szerint azonban nem egészen hat esztendő alatt huszonöt ízben vett részt hivatalos küldetésben. Többször járt a váradí basánál. Sokszor megfordult a császári seregrészek különböző alakulatainak parancsnokainál. Volt Thököly Imre táborában, több ízben köszöntötte az erdélyi fejedel-

met. Az 1683-as kassai országgyűlésen tagja volt Debrecen négy főből álló követségének, és hazatérte után Apafi Mihály magához rendelte, hogy neki a történekről beszámoljon. Részt vett abban a deputációban, mely 1683. május 1-én indult a főbíró vezetésével, hogy Nándorfehérvárnál a Bécs ellen vonuló török császárt és a fővezért üdvözölje. 1684 júliusában viszont Buda alatt Károly lotharingiai herceget köszöntötte.

Ezek az adatok is arra vallanak, hogy tekintélye volt a polgárok előtt és a tanácsban. Mikor 1685 februárjában a török és a kuruc seregek jelenléte azzal fenyegette Debrecent, hogy a császáriak támadást intéznek ellene, és a nép lázongott, akkor a „Bíró úr, Baljk András, Bartha Boldisár, Fényes István uramék és több becsülletes uraink, tiszteletes praedicator és professor uraimékkal együtt a város kapuit megjárván, a pártütő községet szép ratiokkal csendesítik az engedelmességre, a Tanácstul való függésre, csendességre intik, kik is magokat minden jóra ajánlják”. (CsÜRÖS: i. m. TT 1911. 192.)

Haláláról a város jegyzőkönyvében 1690. október 10-én tett bejegyzés tudósít: „Stephanus Fényes Judex secundarius et per decursum 27 Annorum primarius oppidi Debrecen Notarius meritissimus, magno communitatis damno e vivis excessit.” Más kézzel: „Dominus Deus det ei requiem aeternam.” (DÁL a városi tanács jzkv.-ei 22. csom. 604.)

Háza a Csapó utcában volt. Ez tűnik ki abból az adásvételi ügyről szóló bejegyzésből, mely 1675. december 6-án szomszédos házként az övét említi meg. (Uo. 17. csom. 1119.) Az 1715-ös összeírásban a Csapó utcában lakik Fényes György. Az 1719-es jegyzőkönyvben szerepel Fényes István és neje, Szűcs Anna. (HERFAY: i. m. 36.) Valószínűleg az ő fiai voltak.

MŰVEI

Kállói Fényes Istvánnak két hosszabb lélegzetű verses szerzeménye és több kisebb versikéje maradt ránk. Egyik munkája Debrecen 1664. évi verses krónikája. Ennek az évnak a történetét prózában megírta Bartha Boldisár is (*Rövid Chronica*. Debrecen 1666. — RMK I, 1032), de csak október 5-ig. Kállói Fényes István több mozzanatról (pl. a Barkóczy fiú elfogatása, Rákóczi László váradi esete) részletesebben tájékoztat. Másik hosszabb krónikás éneke Debrecennek 1675-i kirablása, a Strassaldó-féle dúlás históriája.

Mindkét éneket belemásolták a városi jegyzőkönyvbe. Rajtuk kívül a jegyzőkönyvek még az 1677-es esztendő lezárásaként tartalmaznak egy mindössze négysoros verset. Ez lényegében a szokásos latin nyelvű, prózában szóló évlezárások magyarra való átültetése, bizonyára Fényes István szerzeménye.

Debrecen számadáskönyvei, melyek az 1658—82. évekből ránk maradtak, tíz verses quietanciát tartalmaznak az 1663—1674. évekről. Ezeknek szerzőjéül ZOLTAI LAJOS Kállói Fényes Istvánt tekinti. (Debrecen város számadásai 1658-tól 1682-ig Klny. a Debreceni Képes Kalendárium 1918. évi évfolyamából. Debrecen 1917. 4.) Fentebb említést tettünk *A Debreczeni Diárium*-ban olvasható latin nyelvű hexameterekről, melyeket valószínűleg Takács István deák szerzett, aki a jegyzőkönyvek és a számadási könyvek legnagyobb részét leírta. Gondolhatnánk arra, hogy ezek a magyar versikék is az ő szerzeményei. De míg a latin hexameterek után ott látjuk a nevére utaló záradékot, a betűjeleket, a magyar versikék után ilyent, az első kivételével, seholsem találunk, illetőleg a 8. alatt Fényes István neve áll. („Per Stephanum Fényes. Juratum notarium mp.”) A versebe szedett felmentő jóváhagyásokat Kállói Fényes István neve alatt publikáljuk.

4.

Kézirata: Sz-Sz. m. Lt. Debrecen város tanácsának jegyzőkönyvei 15. csom. 437—50. Kiad. SZÉLL FARKAS, TT 1894, 536—43 és MATA JÁNOS: *Debrecen várossának, ez keresztyén res-publicának az 1664-dik esztendőben esett minden dolgairól való Verses Krónika*. Bp. 1943. 35—55. A szöveg után: „Cecinit idem Stephanus Fényes, Juratus Notarius mp.” záradék olvasható.

A XIX. században készített másolata megvan az OSzK Fol. Hung. 956. és Fol. Hung. 958. sz. kéziratban.

10 A váradi basa 1663—64-ben Kucsuk Mehmed volt.

37 A szójáték értelme kb.: március a nevét Marstól vette, mesterkedésében (erőszaktelésben) is ezt bizonyítja.

38 balkány = balkányi; Balkány Debrecentől északkeletre fekvő falu.

45 Székelyhidat még Kemény János fejedelemsége idején szállta meg a német őrsg. 1664. márc. 15-én a zsold meg nem fizetése miatt elűzte a német parancsnokot, és Apafihoz állott.

47 Boldvay lett az új kapitány Székelyhídban.

51 instructiot mutogat — utasításokat, melyeket a fejedelem adott ki.

52 nem recedal = nem hátrál, nem enged.

58 Barkocziak — Barkóczy László zempléni alispán fiai, sokat harcoltak a törökkel.

61 Barkoczy urfiat — Barkóczy Zsigmondot; Oros — falu Szabolcs megyében, Nyíregyháza közelében.

81 Promissum debitum = az ígélet kötelez.

93 czaszar haraczat — a török császár adóját, melynek első felét, 4000 Ft-ot Szent György napra (ápr. 24.) kellett befizetni (vö. a 97. sorral).

117 oda fel — Érsekújvárhoz kellett mennie.

126 Kallay = kállói.

128 Rákóczy Lászlóról lásd a 124. sz. ének jegyzetét.

129 Sidmont — Zsigmondot; elírás miatti szótagszámhibha. Valószínűleg az eredeti-ben: *Sigmondot* állott.

132 bulya — török nő; ki mentek = ki mentettek; elírásból származható szótag-számhibha lehet ez is.

137 Vice generalis — Pethő Zsigmond, a kassai kapitány helyettese.

155 Célzás „A farkas és a bárány” közismert meséjére.

165 Egy szótaggal rövidebb a sor.

218 A Szentjób elfoglalására vonatkozó tervekről bővebben ír Bartha Boldizsár (*Rövid Chronica*. 158. lap).

222 Czaki — Csáky István császárpárti főúr, Bereg megye főispánja; Toczo = Tóció: patak Debrecen mellett.

241 Az új basa, Kucsuk utódja Hamza pasa lett.

245—48 A Debrecenbe futott kunokról, jászokról van szó, akiket Wesselényi Ferenc visszakövetelt. (Vö. MATA: i. m. 62.)

252 Saska am marhat hajt — a sáskák letarolják a legelőt, s nem lévén a jószágnak ennivalója, tovább kell azt hajtani.

271 rumor — Az a hír járta, hogy a tatárok Debrecennek veszik útjukat, de a Duna—Tisza közén húzódtak le. (Vö. Bartha: *Rövid Chronica*. 155—56.)

276 Meg van az bekese — a vasvári békekötés.

301 A vasvári béke értelmében Székelyhidat le kellett rombolni.

313 Barakonyi Ferencről lásd az RMKT XVII/9, 111. sz. ének jegyzetét.

314 maczi telek — a macsi praedium, Debrecen egyik jövedelmező pusztatelke a felső járásban, honnét Barakonyi másfél száz ökröt hajatott el.

316 batran ő azt patralt — bátran követte el ezt a gonosztettet.

321 Rottal János ekkor Szatmárban a császári csapatok főkapitánya volt.

327 sirunkat — olv. zsirunkat.

329 Egy szótaggal hosszabb a sor.

343 kiraly — olv. királyi; ominal = előre jelez.

348 Debrecen főbírája 1664-ben Dobozi István volt.

5.

Kézirata: Tiszántúli Ref. Egyházkerület lt. Sinai-gyűjt. Miscell. Hung. Z 28b jelzetet viselő kötevényben a 396—404. lapokon. Kiad. Révész IMRE, MProt.EgyhIskFigy 1871, 575—84. — A szöveg után: „Kallai Fényes István, Debreczen várossa hites notariussa által” záradék olvasható. (Vö. BARTONIEK EMMA: Kallai Fényes István. Fejezetek a XVI—XVII. századi magyarországi történetírás történetéből. (Kézirat gyanánt.) Bp. 1975. 528.

A másolat közelkorú, legkésőbb a XVII—XVIII. század fordulójáról való. Debrecen városának 1675. évből való jegyzőkönyve 1119. lapján a következő bejegyzést olvas-hatjuk 1675. december 6-áról: „Az nemet tabor Debreczenben be szallot, arrul valo consignatit meg lathatod alab versekben.” Azokat a lapokat azonban, amelyek az éneket tartalmazták, kitépték a jegyzőkönyvből.

A hódoltsági területen fekvő Debrecen régóta szálka volt a császáriak szemében, mivel a kuruc bujdosók többször húzták meg magukat a városban. 1675 végén Strassaldo rajtaütött a védtelen városon, a kurucokat összefogdosta, a lakosságot kifosztotta.

- 13 fontban tetettel = megméréttél.
 35 nem reluctal = nem áll ellen.
 39 Pálffy, Schmidt, Schaffenberg alkották Strassaldo vezérkarát.
 65 Pater Josa — hírhedt ellenreformátor (Herkó páter!), apátplébános, ekkor a kurucok vad üldözője. Többször változtatott pártállást.
 67 Nagy András a kurucok egyik vezetője volt.
 73 kercki — Kércsre való; Kércs falu Abaúj megyében.
 74 doroghi = hajdúdorogi.
 82 Az ket aytajutis = a börtönt is.
 87 Baxa István — Baksa István, a kuruc mozgalom egyik vezetője.
 114 Szeydi — Szejdi Achmet pasa, aki 1660-ban feldúlta a Hajdúságot, megsarcolta Debrecent.
 137 Barattyst, a váradi pasa követét nem sikerült azonosítanunk.
 169 In loco delicti = a büntett színhelyén.
 175 Barkoczi urakat — Barkóczy Ferencet és Istvánt, akik huszáraikkal szintén részt vettek az akcióban.
 178 paxametat — fából készült fúvós hangszert (basso a meta).
 179 Szentimre Debrecentől délkeletre feküdt.
 189 szakermენტnek kiált = szakramentet kiált, szentséget.
 190 Koszperdel = hegyes tőrrel, karddal.
 209 Fekete Mihály személyét nem sikerült azonosítanunk.
 212 A hajdúk 1672 óta labancok voltak, a kuruc bujdosókat sokképpen sanyargatták.
 230 bellicumot solicialtatok = sürgették a hadakozást.
 250 Dániel három társának az égő kemencéből való megmenekedéséről lásd Dán. 3. részt.

6.

Kézirata: Sz-Sz. m. Lt. **Debrecen város tanácsának jegyzőkönyvei** 19. csom. 600. lap. — A vers után: „Amen, Amen, Amen.”

A négy soros versike az 1677. évi jegyzőkönyvet zárja le. Az előző évek jegyzőkönyvét prózában írt, hasonló gondolatokat kifejező latin mondásokkal zárták. Az 1676. évet pl. ezzel a szöveggel: „Laus, honor et gloria tibi, Christe, qui per anni decursum nobiscum praesens fuisti, ab omni malo nos defendisti. Fac in posterum istud, tibi vivamus, serviamus, amen!”

7.

Kézirata: Sz-Sz. m. Lt. **Számadaskönyvek I.**

a) Az 1662. évre vonatkozó számadások 16. lapján. — A szöveg után olvashatatlan aláírás.

b) Az 1663. évre szóló számadások 26. lapján.

c) Az 1664. évi elszámolás 26. lapján.

d) Az 1665. évre vonatkozó elszámolás 25. lapján. 1666. máj. 26-án írták.

e) Az 1666-ra vonatkozó számadások 29. lapján. Kiad. ZOLTAI Lajos: Debrecen város számadásai 1658-tól 1682-ig. Debrecen 1917. 4. A számadást 1667. június 16-án zárták le.

f) Az 1667. évi elszámolás 27. lapján. 1668. június 20-án írták.

g) Az 1668. évről szóló számadások 3. lapján. 1669. március 7-én kelt.

h) Az 1669. évi elszámolás 21. lapján. A szöveg végén: „Per Steph. Fényes Jur. not. mp.” záradék áll, ami valószínűsíti, hogy a többi vers is Kállói Fényes István szerzeménye. A főbíró Dobozi István, aki ezt a tisztséget ekkor nyolcadszor töltötte be.

i) Az 1671. évről szóló számadás 21. lapján. A szöveg után: „Amen.” A főbíró Dobozi István volt, immár kilencedik ízben.

j) Az 1673-as évre szóló végnyugtatóványon, a 23. lapon. Az elszámolás kelte: 1674. március 28. A főbíró ismét Dobozi István, ez évben már a tizedik alkalommal.

CZEGLEDI ISTVÁN

ÉLETE

Czeglédi István (1619—1671) a magyarországi kálvinizmus jelentős alakja. Nagyarányú irodalmi működést folytatott, elsősorban a kassai jezsuitákkal, Sámbar Máttyással, Kis Imrével hitvitázott. (Vö. M. NAGY ISTVÁN: Czeglédi István polemikus író a XVII. században. Kolozsvár 1899. — ZOVÁNYI JENŐ: Sámbar Máttyás és Kis Imre hitvitái s az ezekkel egyidejű hitvitázó művek. TheolSz 1925, 264—271. — Uő.: Szóbeli hitviták Sárospatakon és Kassán. TheolSz 1933—4, 139—48. — Uő.: Eltűnt vitairatok a XVII. század közepe tájáról. MKsz 1934, 7—12.)

A költészettel való foglalkozás nem volt nála elhivatottság, a verselés is inkább a vitatkozás, a kicsúfolás eszköze volt csupán. Legtöbbször idegen nyelvből fordított, magyarított, mennyiségileg azonban ez a verstermés a magyar műfordítás történetében jelentős.

Legfontosabb életadatai: Iskoláit Váradon, Debrecenben, Sárospatakon végezte. Két évi sátoraljaúj helyi rektorság után 1644-ben külföldi akadémiákra ment. Franeker, Utrecht, Leiden voltak tanulmányainak állomásai. Megfordult az angliai Deventerben is. 1647-ben jött haza. Egy évig iskolamester volt Kassán. 1648-ban Tállyára hívták meg lelképásztornak. Itt négy évet töltött. Egy évi beregszászi prédikátorság után, 1653-ban Kassára ment papnak. Itt iskolaszervező, templomépítő tevékenysége mellett számos hitvitát folytatott írásban és élőszóban. A Wesselényi-féle összeesküvés felszámolása folyamán őt is üldözésre vették. Csáky Ferenc kassai főgenerális 1680-ben letartóztatta. Váltásdíj fizetése ellenében ugyan visszanyerte szabadságát, de a következő év tavaszán a pozsonyi Delegatum Judicium elé idézték. Útközben halt meg Nagyszombat határában. Mint a katolikus restaurációs üldözés mártírját mutatják be a *Czeglédi Istvánnak . . . sok szenvedéséről . . . íratott Siralmas Versek*. (Lőcse 1710. — RMK I, 1776.) (Lásd kötetünkben a 112. sz. alatt!)

MŰVEI

Már Leidenben 1645-ben kinyomtatott disputációja *De Sacrae Coenae Parte Vnica* (RMK III, 1655) vitatkozó jellegű, de itt az evangélikus felfogással áll szemben.

Minden egyéb munkája magyar nyelven látott napvilágot. Ezek a saját vagy mások neve alatt kiadott könyvei Zoványi alapján a következők:

Egy Katolikus Embernek egy . . . Kalvinista Emberrel való beszélgetése. H. n. 1659. (RMK I, 951.) — *Siralmas szarándoki járásból . . . érkezett Malach Doctornak . . . Pajzársi Szó Beszede*. Sárospatak 1659. (RMK I, 946.) — *A' Megh-Tert Bünösnek a' lelki-hartzban valo bai-vivasarol írt Könyvnek Első Resze*. Kassa 1659. (RMK I, 942. — Szabó Károly szerint a második rész is megjelent nyomtatásban 1666 előtt, de példányai elsikkadtak a nyomdából.) — *Baratsaghi Dorgalas*. Kassa 1663. (RMK I, 1002.) — *Idős Noe betsületit oltalmazó Japhetke*. [Brassó] 1664. (RMK I, 1013.) — *A' szó, Jakob szava, de a kezek Esav-e*. [Kassa 1664.] (RMK I, 1579.) — *Egy veres tromfosdít ládizó Sandal Barátomnak . . . meg-piricskeltetése*. H. n. 1666. (RMK I, 1052.) — *Redivivus Japhetke*. Kassa

1669. (RMK I, 1082.) — *Az Ur frigy szekrénye előtt. Dagon Le-dülése.* Kolozsvár 1670. (RMK I, 1100. — Benne előszó gyanánt Apafi 1663. évi érsektúvári útjának leírása, melyet SZILÁGYI SÁNDOR az ÚJMMÚZ 1859, 49—64. és SZILÁGYI ISTVÁN az ÚJMMÚZ 1860, 97—112. lapján — más forrásból — közölt.) — *Már minden épületivel . . . el-készült, Sion Vara.* Kolozsvár 1675. (RMK I, 1187. — KÖLESÉRI SÁMUEL kiadása.)

A már említett 1663-i hadjáratról szóló írásán kívül történelmi jellegű könyve: *Az országok romlasaról írot könyvnek Első Resze.* Kassa 1659. (RMK I, 941. — A második rész nem jelent meg.)

Nyomatásban megjelent halotti beszédei: a II. Rákóczi György (RMK I, 974 — Kassa 1661), Bör Katalin (Kassa 1661), Udvarhelyi György (RMK I, 989 — Kassa 1662), Kátai Ferencné Szabó Dorkó (*Stripszky* 2050 — Kassa 1666), Rhédei Ferenc (RMK I, 1093 — Sárospatak 1669) felett mondott gyászbeszédék.

Czeplédinek csak magyar nyelven írt verséről, versfordításairól tudunk. Azokat a verses illusztrációkat, melyek valamely hosszabb darabból szemelvényesen magyarra átültetett fordítások, a szóban forgó könyv verses részeiként közöljük. Önálló műként adjuk viszont a forrásokban is önálló egységként szereplő verseket.

8.

Nyomatott kiadása: **Czeplédi István: Idős Noe betsületit oltalmazó Iaphetke.** Hely és év nélkül. [Kassa 1664.] (RMK I, 1013.) E2b—4b.

A könyvet Czeplédi Sámbar Mátyásnak *Egy Vén Bialorrára való Karika* (1664) c. könyve ellen írta. Az apa és fia (Czeplédi Palkó) közt folyó párbeszéd keretében polemizál benne Sámbarral. A papok nőtlenségét csúfoló vers forrására vonatkozólag nem ad útba-igazítást Czeplédi. Az előtte levő lapokon azonban Gualterus Mapesre hivatkozik lapszéli jegyzet formájában: „Gualterus Mapes Arch. diacon. Oxoniens. libro 4. cap. 16.”, és két versszakot idéz a latin szövegből, anélkül, hogy magyarra ültetné át. Az itt csak magyarul meglevő verset a *De concubinis sacerdotum* címmel ismert, Mapesnek tulajdonított vers első részéből készíthette. Az eredeti ének 1215 körül keletkezett, amikor a lateráni zsinat megtiltotta a papok nőülését. A 32 strófás terjedelmű ének első 16 versszakát THOMAS WRIGHT: *The Latin Poems commonly attributed to Walter Mapes.* London 1841. 171—73. lapjairól közöljük.

(Vö. az 1. vsz.-kal.)

1. Priscianus regula penitus cassatur,
Sacerdos per hic et haec olim declinabatur,
Sed per hic solummodo nunc articulatur,
Cum per nostrum praesulem haec amoveatur.

2. Quid facis, o pontifex, unam adimendo?
Sed tu crimen cumulas plures largiendo;
Minus malum crederem unam permittendo,
Parcere sic aliis, nuptas muniendo.

3. Quid agant presbyteri propriis carentes?
Alienas violant clanculo molentes,
Nullis pro conjugis foeminis parcentes,
Poenam vel infamiam nihil metuentes.

4. Notus in deliciis Bacchus est pincerna,
Dissolutus, ebrius, Venerisque verna,
Esse possit aliis quomodo lucerna,
Nisi ad interitum dampna per aeterna.

5. Si quis velit pauperem bene castigare,
Non oportet aliud quam impauperare;
Cum cogantur inopes multum laborare,
Cogitabunt aliud quam luxuriare.

(Vö. a 3. vsz.-kal.)

6. Ita quidam presbyter coepit allegare:
„Peccat criminaliter qui vult separare
Quos Deus conjunxerat, foeminam a mare,
Tales dignum duximus fures appellare.

- (Vö. a 3. vsz.-kal.) 7. O quam dolor anxius, quam tormentum grave,
Nobis est dimittere: quoniam suave
Hoc Romane pontifex, statuisti grave:
Ne in tanto crimine morieris cave.
- (Vö. a 4. vsz.-kal.) 8. Non es Innocentius, immo nocens vere,
Qui quod Deus docuit, studet abolere
Jussit enim Dominus foeminas habere,
Sed hoc noster pontifex jussit prohibere.
- (Vö. az 5. vsz.-kal.) 9. Gignere nos praecipit Vetus Testamentum,
Ubi Novum prohibet, nusquam est inventum,
A modernis latum est istud documentum,
Ad quod nullum ratio praebet argumentum.
- (Vö. a 6—7. vsz.-kal.) 10. Dedit enim Dominus maledictionem
Viro qui non fecerat generationem,
Ergo tibi consulo per hanc rationem
Gignere, ut habeas benedictionem.
- (Vö. a 8. vsz.-kal.) 11. Nonne de militibus milites procedunt?
Et reges a regibus qui sibi succedunt?
Per locum a simili omnes jura laedunt
Clericos, qui gignere crimen esse credunt.
12. Nobis adhuc praecipit Vetus Testamentum,
Quod nostrae jam legis est verax fundamentum,
Ut mares et foeminae sciant instrumentum,
Tale per quod habeant prolis incrementum.
- (Vö. a 10. vsz.-kal.) 13. Zacharias habuit prolem et uxorem,
Nec prole quem genuit nemini majorem;
Baptizavit et enim nostrum Salvatorem,
Pereat, qui teneat novum hunc errorem.
14. Si fortasse memor es illius diei,
In qua fabricaverunt vitulum Judaei,
Levi dedit infulam et progeniei;
Ergo qui non gignerant omnes erunt rei.
15. Olim quando Dominus ylem informavit,
Utriusque generis animal creavit,
Neutri vero generis nullum vegetavit,
Quod debemus gignere satis intimavit.
- (Vö. a 11—12. vsz.-kal.) 16. Paulus caelos rapitur ad superiores,
Ubi multas didicit res secretiores,
Ad nos tandem rediens, instruensque mores
Suas, inquit, habeant quilibet uxores.

28 *Esaiás* próféta Jövendölésének I. könyvében sokszor szidja a zaidó népet, mivel letért a törvény útjáról.

34 Nyomd utát az Irásnak = az Írást kövesd.

37 Zachariás: Keresztelő János apja. (Vö. Luk. 1. fejj.)

40 félszegség = félrehajlás.

41 Pál elrgadtatásáról lásd II. lev. a Korinthusbeliekhez 12, 1—4.

45 Lásd I. lev. a Korinthusbeliekhez 7. fejj.

Nyomtatott kiadása: **Czeglédi István: Redivivus Japhetke. Az az: Czeglédi Palkonak, Dobraviczai Miklos Praeceptorával való beszélgetése.** [Kassa] 1669. (RMK I., 1082.) 3ab.
A könyv feleletként íródott Sámbar Máttyás *A' Három Idvösséges kérdésre, a' Luther és Calvinista Tanítók mint felelnek* (Kassa 1667—RMK I, 1056) c. könyvére. Mikor Köleséri

Sámuel Czeglédi István: *Sion Vára* (RMK I, 1187) c. munkája bevezető részében felsorolja mostohaapja írásait, a *Redivivus Iaphetké-t* az ő szerzeményeként említi. A szakirodalom is Czeglédi műveként tartja számon, csak BOD PÉTER (Magyar Athenas 72) és SÁNDOR ISTVÁN (Magyar Könyvesház 48) említi Dobraviczai Miklós műveként, bizonyára azért, mert ő szerepel a könyv címében és az ő nevével olvashatjuk az *Ajánló Levél* végén: „Dobr. Miklos.” Ismerünk egy Dobroviczai Miklós nevű ifjút, aki 1680-ban Leidenben tanult és feltehetőleg az 1634—36 közt sárospataki tanárként működő Dobroviczay Mihálynak volt a fia. Nem tudunk róla, hogy ez a Dobroviczai Miklós 1669 táján az ekkor kb. tízéves Czeglédi Palkó tanítója lett volna. A fenti könyvet Czeglédi István munkájának tartjuk, és a benne olvasható verseket az ő szerzeményeként közöljük.

1 A három nyil: Matkó István: *X, ut Tök, Könyvnek el-tépése Avagy, Banyasz Csakany*. Sárospatak 1668 — RMK I, 1072; Pósházi János: *A' három kérdésre-valo válasz-tételnek . . .* H. n. 1666 — RMK I, 1050 és a *Redivivus Iaphetke*. (Vö. ZOVÁNYI: *Eltűnt vitairatok a XVII. század közepe tájáról*. MKsz 1934, 9—11.)

2 Abigail — Nábál felesége, aki urát megmentette Dávid bosszújától. (Sám. (Kir.) I. 25, 14—35.)

3 viszz = vívssz.

5 Ioab — Dávid hadvezére; a király parancsa ellenére három nyilat lőtt a fán fennakadt Absolon szívébe. (Sám. (Kir.) II. 18, 14.)

7 Dobraviczai neve alatt írta Czeglédi a könyvét.

15 A kálvinistákkal folytatott egyik vitatkozásából Sámbar vesztesen került ki, amiért állítólag két fogával fizetett. (Vö. BOD: Magyar Athenas 234.)

10.

Nyomatott kiadása: Czeglédi István: *Revidivus Iaphetke. Az az: Czeglédi Palkonak, Dobraviczai Miklos Praceptorával valo beszélgetése*. [Kassa] 1669. (RMK I, 1082.) 3b—4a.

1 túl Három kérdés = tettél Három kérdést; ti. Sámbarnak az előző szám alatt említett munkája.

7 Illyefalvi — jezsuita pap, *A' Harom Idvösseges Kerdés Igassága ellen költ Bányász Csákánynak Tompitása* (RMK I, 1083) c. könyv szerzője.

8 Pater Ivulyra — Ivul Gábor (1619—1678) jezsuita; Kassán is tanított. Több vitáról tudunk, melyet ekkor a kassai jezsuita akadémián az ő elnöklése alatt tartottak.

21 Sion Vára — Czeglédi István vitairata Sámbar ellen, mely azonban csak Czeglédi halála után látott napvilágot.

23 Dagon a filiszteusok istene, az ő templomába vitték a zsidóktól elvett frigyládát. (Sám. (Kir.) I. 5, 1—4.) Czeglédi már ekkor (1669) dolgozhatott *Az Ur frigy szekrénye előtt. Dágon Le-Dülése* c. könyvén, mely nyomtatásban 1670-ben jelent meg, vagy talán már kész is volt vele. (Vö. M. NAGY ISTVÁN: Czeglédi István. Kolozsvár 1899. 10.)

11.

Nyomatott kiadása: Czeglédi István: *Redivivus Iaphetke. Az az: Czeglédi Palkonak Dobraviczai Miklos Praceptorával valo beszélgetése*. [Kassa] 1669. (RMK I, 1082.) 15—18.

A könyvnek abban a részében, ahol a verset találjuk, a preceptor azzal vigasztalja Czeglédi Palkót, hogy a mocskolódás a jezsuiták szokása. Luther Mártonról is gyalázkodó verset írt a jezsuita Frusius; „ . . . ü nékiec quarti modi proprium-joc efféle embertelenkedés; mint Luther Martonrul-is, hogy túlóc, Füz-fa Poëta modgyára ki-gondolt; s-nevét, a' versek első betüi-ben, így ki töt versek, bizonságok:

- | | |
|---|--|
| M | 1. Magnicrepus, Mendax, Morosus, Morio, Monstrum: |
| A | 2. Ambitosus, Atrox, Astutus, Apostata, Agaso: |
| R | 3. Ridiculus Rhetor, Rabiosus Rabula, Raptor: |
| T | 4. Tabificus, Tumidus, Tenebrosus, Transfuga Turpis. |
| I | 5. Impius, Inconstans, Impostor, Iniquus, Ineptus: |
| N | 6. Nycticorax, Nebulo, Nugator, Noxa, Nefandus: |
| U | 7. Ventosus, Vanus, Vilis, Vulpecula, Vecors: |
| S | 8. Schismaticus, Stolidus, Seductor, Simia, Scurra: |
| L | 9. Lascivus, Leno, Larvatus, Latro, Lanista: |

- U 10. Ventrosus, Vultur, Vinosus, Vappa, Voluptas.
 T 11. Tartareus, Torris, Tempestas, Turbo, Tyrannus:
 H 12. Haeresiarcha, Horrendus Hypocrita, Hydra, Hermaphroditus:
 E 13. Erro, Execrandus, Effrons, Effrenis, Erynnis:
 R 14. Retrogradus, Reprobus, Resupinus, Rana Rebellis:
 U 15. Vesanus, Varius, Veterator, Vipera, Virus.
 S 16. Sacrilegus, Satanas, Sentina, Sophista, Scaelestus.”

A sorok Frusius András *Epigrammata in Haereticos* című, számos kiadásban napvilágot látott könyvében *Elogium Martini Lutheri ex ipsius nomine et cognomine* cím alatt olvasható. Czeglédi átültetésében minden sornak egy-egy versszak felel meg. A magyar szöveg előtt: „Magyarul így esik értelme:”.

- 16 artzélattya = arculata.
 26 ágyában — olv. agyában.
 47 Lerna — tó Argoliszban, ahol Héraklész a sárkányt megölte.
 48 Hermaphroditus — Hermésznek és Aphroditének (Venusnak) a fia, kit az istenek férfi és női tulajdonságokkal ruháztak fel.
 58 Protheus — jóstehetségű tengeri isten, aki, hogy a tőle jóslatot kérőktől szabaduljon, különböző alakokat öltött magára.

12.

Nyomatott kiadása: Czeglédi István: *Az Úr frigy szekrénye előtt. Dagon Le-Dülese* Kolozsvár 1670. (RMK I, 1100.) I. 31.

Czeglédi nem ad forrásutalást. A latin verset Aegidius Magnus Colonna írta. (Vö. ULYSSE CHEVALIER: *Repertorium Hymnologicum*. II. Louvain 1904. 552, valamint HANS WALTHER: *Initia carminum ac versorum medii aevi posterioris latina*. Göttingen 1959. 899. lapon 17. 153. sz. alatt.)

1. Salve Sancta Facies Nostri Redemptoris,
 Inqua nitet Species Divini splendoris,
 Impressa panniculo nivei candoris,
 Dataque Veronice signum ob Amoris.
- 5 2. Salve decus seculi speculum sanctorum,
 Quod videre cupiunt spiritus Coelorum,
 Nos ab omni macula purga vitiorum,
 Atque nos Consortio junge Beatorum.
- 10 3. Salve vultus Domini Imago beata.
 Et ex terno munere mire decorata,
 Lumen funde cordibus, ex vi tibi data,
 Et a nostri sensibus tolle colligata!
- 15 4. Salve robor Fidei nostrae Christianae,
 Destruens Haereticos, qui sunt mentis vanae,
 Horum auge meritum, qui te credunt sanè,
 Illius effigie qui Rex fit ex pane.
- 20 5. Salve nostrum gaudium in hac vita dura,
 Labili et fragili cito peritura,
 Nos deduc ad propria, o foelix Figura!
 Ad videndam faciem quae est Christi pura.
6. Esto nobis, quae sumus, tuum adjuvamen,
 Dulce refrigerium, atque consolamen,
 Ut nobis non noceat hostile gravamen,
 Sed fruamur requie, Omnes dicant:
 Amen!

A latin szöveg után, a magyar fordítás előtt a következő megjegyzés áll: „Magyarul így foly.”

4 Verniknek = Veronikának; Veronika tisztelete a IV. században kezdődött, tetőfokra a középkor vége felé hágott.

Nyomatott kiadása: **Czeglédi István: Az Ur frigy szekrénye előtt. Dagon Le-Dülese. Kolozsvár 1670. (RMK I, 1100.). 46—47.**

Könyvének ebben a részében Czeglédi azokról a viasztáblácskákról beszél, melyek főként a XV. századtól voltak szokásban. Ezeknek az olajos viaszból, balzsamból készült emléktárgyaknak egyik oldalán a bárány képe volt látható a megválasztott pápa nevével. A bárány képe miatt hívták őket *Agnus dei*-nek. A megáldásukkor mondott szöveget a *Ceremoniale Romanum*-ra való utalással Czeglédi a 45—46. lapokon adja, majd így folytatja: „Efféle Agnus Dei-ket osztán nagy ajándék gyanánt szokták a' Pápák, a' királyoknak s' Fejedelmeknek küldeni; mint ötödik Orbán-is, küldte a' Görög Imperátornak hármat, ilyen versekkel.

5
Balsamus, et munda cera, cum Chrismatis unda
Conficiunt Agnum, quod munus do tibi magnum,
Fonte velut natum per mystica significatum.
Fulgura desursum depellit, omne malignum
Peccatum frangit, ut Christi sanguis, et angit.
Praegnans servatur, simul et partus liberatur.
Dona defert dignis, virtutem destruit ignis.
Portatus munde, de fluctibus eripit nudaë.”

Utána „A' Magyarja ez:” olvasható.

V. Orbán pápa (1362—1370) a keleti egyházból a nyugatiba való átállásra bírta 1369. okt. 18-án V. Palaeologus János görög császárt (1341—1369), akinek a szóban forgó emléktárgyat küldte. A császár lépésének azonban nem volt különösebb történeti következménye.

Forrásra Czeglédi nem utal; erre vonatkozólag lásd az előző szám alatt említett műveket: CHEVALIER III. 91. lapon 24, 055., valamint WALTHER 104. lapon 2058. sz. alatt.

27 sir — olv. zsír.

Nyomatott kiadása: **Czeglédi István: Az Ur frigy szekrénye előtt. Dagon Le-Dülese. Kolozsvár 1670. (RMK I, 1100.) I. 70—71.**

5
Dominus vobiscum, qui praedictam colit artem,
Colligit ex hominum variis opibus sibi partem.
Dominus vobiscum, jus contra dogmata servat.
Nam pro doctrina nummos nummis coacervat.
Dominus vobiscum, licet argumenta ferantur,
Cuncta tamen solvit, mox et valide reprobantur.
Dominus vobiscum, vitando negotia dura,
Otia sectatur, vitam ducens sine cura.
10
Dominus vobiscum, si fas est vera fateri,
Ejus corpus alit, quicquid melius quit haberi.
Dominus vobiscum cute clara, vesteque munda.
Splendidus incedit, calida bene lotus ab unda.
Dominus vobiscum, cum regnat, denarisque,
Pauper Aristoteles mendicat, Grammaticusque,
15
Dominus vobiscum, servat notum sibi morem:
Nam bene munitam cistam interiorem.
Dominus vobiscum, quid non facit imperiale?
Vendicat omne sibi jus et Decus Ecclesiae.”

Utána: „Születet nyelvünk ezt, így beszéli ki:” megjegyzés kapcsolja össze a latin szöveget a magyarra való átültetéssel.

Forrásutalásként Czeglédi a lapszálon: „Ex Bibliot. Praedicat. Basiliensium” utalást ad. A forrást nem sikerült azonosítanunk.

19 fü-zerszámmal = fűszerrel.

20 egygyest = fenéig kiinni.

26 Grammaticus — a görögöknél, rómaiaknál tágabb értelemben tudóst jelentett, a nyelvtudóst is. Itt jelentheti Platón vagy más személyt.

27 számával feles = nagyszámú.

36 fur = tolvaj.

15.

Nyomtatott kiadása: Czeglédi István: *Az Ur frigy szekrénye előtt. Dagon Le-Dulace.* Kolozsvár 1670. (RMK I, 1100.) II. 79–80.

A miseáldozatról szóló katolikus tanításokat latolgatva és cáfolva Czeglédi így vezeti be a latin versidézetet: „nagyot foházkodám, s’ így szollék:

Imadkozó Szemely:

Supplex oro Patris veniant Coelestis ad aures,
Ex animo paucae quas recitabo praeces:
Ecce patent aditus, patet alta janua Coeli,
Ad summum votis jam penetrabo Deum:
5 Summe Pater, qui cuncta vides, qui cuncta gubernas,
Qui das cuncta tuis, qui quoque cuncta rapis.
Effice ne maneat longaevos¹ missa per Annos,
Effice ne fallat, decipiatve tuos:
10 Effice ne coecos populorum reddat ocellos
Missa docens verbo dissona multa tuo:
Effice jam vacuas fuscus ceu fumus in auras
Missa sit haec Missae fabula ficta novae.

Könyörgést Meg-Halgato Christus.

Respondet Dominus spectans de sedibus altis,
O pie vir recta credere perge fide.
15 Olim sum passus mortem, nunc occupo dextram
Patris; nunc summi sunt mea regna poli;
In Coelis igitur toto cum corpore versor,
Et me terrestres nemo videre potest.
20 Falsa sacerdotes de me mendacia fingunt,
Missam quique colunt: hi mea verba negant.
Durae cervicis populus me mittere Missam
Fecit, et e medio tollere dogma sacrum.
Sed tu crede mihi, vires scriptura resumet,
Tolletur jam jam tempore Missa suo.

A latin szöveg után „Magyarul, ez a’ Könyörgés” áll. Czeglédi nem hivatkozik forrására; nem tudtuk azonosítani.

30 Ego misi missam = én küldtem a misét.

16.

Nyomtatott kiadása: Czeglédi István: *Az Ur frigy szekrénye előtt. Dagon Le-Dulace.* Kolozsvár 1670. (RMK I, 1100.) II. 184.

Czeglédi a forrásra való utalás nélkül adja a latin sorokat:

Terrarum fines primo post tecta Polorum.
Jam premit et sceptro Tartara Roma suo:
Divitibus sedis nam pandit ad vita beatae.
Ast Inopes Oram mittit ad Eumenidum.
5 Haec tibi regna fames lucri, et praeposterus auri
Unde culina cluet Roma subegit Amor.

¹ longaevus

Namque tuae Natae non quaerunt prata Locustae,
 Haerent in Ramo, sed cito conspicuo.
 Qui Teucris potuit, non posset bella subinde.
 Quae tu Martyribus dicere Maro paras.
 Attamen haud diras in Te dolorosus Erynnas.
 Te consumptorem voce, sed Armo Deum.
 Denudata Tuis, coram quo, et adesa jacebis,
 Plena bibenda dabit, cum sine poela Mora.

Utána: „Magyarul ezek így eshetnének, ha tetzenének” megjegyzést olvashatunk.
 Forrásjelölés híján nem tudtuk azonosítani.

Nótautalása a *Cantio post contionem* c. a református énekeskönyvekből ismert énekekre utal, lásd RMDT I, 93. sz. alatt.

4 A *limbus* és a *pokol* szavak a sor végén egymás alatt állnak, jelölül annak, hogy szabadon választhatók.

12 Maro = Vergilius.

17.

Nyomtatott kiadása: **Czeglédi István: Az Ur frigy szekrénye előtt. Dagon Le-Dülese.** Kolozsvár 1670. (RMK I, 1100.) II. 187–89.

A magyar és a latin versszöveg egymás melletti oszlopban olvasható. A magyar szöveg előtt álló megjegyzés: „De lássuk ama szép Rhythmusokra szabot énekét-is a’ régi pápistáknak kik minden érdemet le-vetkeztvén, így sohajtoznak.” Forrásutalás nincs.

A megholtakért mondott misében a *Dies irae* sequentia már a XIV. századtól ismert. Még a XIII. században szerezte Celanói Tamás (Tommaso da Celano) olasz franciskánus. Magyar fordításával Hajnal Mátyásnál találkozunk 1629-ben. (Vö. RMKT XVII/7, 72. sz.)

14 Egy szótaggal rövidebb sor.

31 medgyek = mit tegyek?

49 Máriát = Mária Magdolnát (vö. Luk. 7, 36–50).

50 Ama Tolvajt — az egyik Jézussal együtt keresztre feszített latrot.

64 Törödt — olv. törött.

18.

Nyomtatott kiadása: **Czeglédi István: Az Ur frigy szekrénye előtt. Dagon Le-Dülese.** Kolozsvár 1670. (RMK I, 1100.) II. 209–10.

Arról polemizálva, hogy a rossz életű pap a misében nyerhet-e kegyelmet a hívők számára, Czeglédi azt írja, hogy a pap különben sem mondaná meg, vétkes-e vagy sem. Állításának bizonyítására a pápának egy fiktív levelét idézi: „Ha Romából a’ Pápa a’ miséző Papnak, a’ fertelmes életre szabad utat nyitó, egy ilyen jó lelkeket irtoztato levelet küldene:

Nos Pius, Dei Gratia, totius Christianitatis Pater, et Dominus etc. Vobis Professis Patribus, solitam clementiam!

Quandoquidem Ecclesiam nostram, praesertim in Regno Hungariae, inter exoticas Nationes dissitam, variis bellis implicitam, et quasi Novercali conjugio cum immanissima Haeresi copulatam, (non secus ac vitim Brassicae junctam) paulatim magis ac magis, in Haeresin degenerare, et horribilem pallorem, squaloremque sensim attrahare, audiamus.

Ita ut tandem ex viti generosissima, rebus asperrimus nascatur, experientia omnium seculorum, hactenus id ipsum abunde testante. Et maxime nunc recenter, e Monasterio Sacratissimae Virginis, in Curia nostra Romana fundato, trium Virginum, per Apostatas clericos abductarum, tristissimum exemplum, a nobis visum et perpensum, adeo movit; ut denecesse huic scandalosae fornicationi, modo quam obviaremus. etc.

Ideo singulis et universis Patribus, qui terno se juramento, ad fidelitatem nostram obstrinxerunt, hoc in negotio, paterne annuimus; ac Collaterissas ad relevandam naturam, concedimus, benedicimus, ac ex numero vitiorum hoc idem, Autoritate nostra Apostolica eximimus, et solvimus. Monasteria autem Monalium caveant; ne in vicinio ad latas Claustrum Clericorum, annexum habeant, ob evitandam omnimodam suspicionem, quae inde facile exoriri posset, sed remotius aedificanda curent; ac singulariter ad id designati sunt a nobis Rectores, qui occultos aditus sub terra sternant, cum hac cautione: Ut ex utraque parte, per alios extraneos fossionem inchoare possint, sub specie Cellarii; ubi

vero in vicinium deventum fuerit, adeo, ut una pars fossorum extraneorum, alteram facile advertere posset, eos remittant; residua pars et fossio, Patrum Professorum erit.

Ubi vero (quod Deus avertat) hanc nostram piam deliberationem et in scriptis vobis exhibitam licentiam, per aliquem fraudem, vel furtim quispiam auferre, vel verbo promulgare ausus fuerit; mox huic reclamant, ac etiam juramento, ubi opus fuerit, defendant; supposititiam sententiam, et Haereticorum figmentum esse? ad quod fortius reprimendum, Magnificorum virtute utantur.

Datae et exhibitae Tridentini, ex Sede nostra Apostolica.
Ann. 1562. 13. Junii.

„Ki nem érti Deákul, így vegye Magyarul:” megjegyzés áll a latin szöveg után. Forrásutalás nincs, nem tudjuk Czeglédi honnét vette a levélszöveget. 1562-ben IV. Pius (Medici) volt a pápa. Az apáca- és barátok közötti alagútról, sárospataki és gyöngyösi hagyományra utalva, szól Szepsi Csombor is *Europica varietas*-ában. (RMPE I, 1968. 155 és 478—79.)

6 tettetos = kiváló.

46 Tanuságot = tanítást.

70 párját = mását, másolatát.

19.

Nyomatott kiadása: Czeglédi István: *Sion Vara*. Kolozsvár 1675. (RMK I, 1187.) Alb—A2a. Kiad. HARSÁNYI ISTVÁN, EPhK 1917, 592.

Kézirat másolata: OSzK Oct. Hung. 548. 142b—143a. A XVIII. század végi másolat néhány helyen eltér a nyomtatványtól, de mivel a variánsoknak nincs közülük Czeglédihez, nem vettük őket figyelembe.

A katolikusokkal, elsősorban Pázmánnyal vitázó *Sion Vará*-t már az 1660-as években írta Czeglédi, de csak halála után jelent meg Köleséri Sámuel gondozásában. Még 1671-ben Sárospatakon kezdték el nyomtatni, de csak Kolozsváron fejezték be 1675-ben.

A sorközépen és sorvégen rímelő hexameterek (leoninusok) a Szentírás könyveit és azok terjedelmét foglalják ritmusokba.

20.

Nyomatott kiadása: Czeglédi István: *Redivivus Iaphetke*. [Kassa] 1669. (RMK I, 1082.) — A könyvről lásd a 9. sz. alatti jegyzetet.

Platina *De vitis maxii. pontificum hist.* c. művében a Hadriánus császárnak tulajdonított ismert verset a következőképpen olvashatjuk: „Animula vagula blandula hospes comesque corporis. Quo nunc abibis in loca pallidula rigida undula: nec ut soles dabis iocos.” (Az 1511-es velencei kiadás 9b lapján.) A *Redivivus Iaphetke* szerzője többször hivatkozik a könyvben Platinára, a fenti idézettel kapcsolatban azonban nem. Feltehetőleg Platina volt a forrása.

21.

Nyomatott kiadása: Czeglédi István: *Redivivus Japhetke*. [Kassa] 1669. (RMK I, 1082.)

Apinus *Johannis Iacobi Grynaei Epistolae familiares LXVI ad Christophorum Andream Julium* című kiadványában a *Vita Ioannis Iacobi Grynaei* fejezetben olvassuk: „immensos cholicos et nephriticos cruciatus per intervalla sustinuit, incredibili cum patientia, adeo ut in summa dolorum saevitiae exclamaret.

Ut nunc triste mori est, sic dulce resurgere quondam,
Christus ut in vita: sic quoque morte lucrum est.
In terris labor est: requies sed suavis in Urna,
In summo venient gaudia summa die.”

Nyomatott kiadása: Czeglédi István: *Az Ur frigy szekrénye előtt. Dagon Le-Dülese.* Kolozsvár 1670. (RMK I, 1100.)

a) A versbetét a könyvnek a *Keszület* címet viselő bevezető részében foglal helyet (C1b—C2b). A lapszálon: „A’ Pápistáknál micsoda szokás vagyon Ur napján” olvasható. A latin sorok előtt: „Ezt egy ő tagjok, illy versekben formálta.” A fordítást: „Magyarul így foly.” megjegyzés vezeti be.

Czeglédi nem utal forrásra, szerzőre. Az általa idézett latin sorok Kirchmeyer, ismertebb néven Naogeorgus Tamás (1515—1563) protestáns teológus, jeles filológus és költő *Regnum Papisticum carmen hexametrum* című, először 1553-ban megjelent munkájának IV. könyvében találhatók. (Az 1659-es baseli kiadásban a 156—57. lapokon.) Valószínűleg Czeglédi ezt a kiadást használta, mivel egyéb szövegei is egyeznek vele. Betűhibát azonban többször vét, egy-két sort pedig kihagy. A sorok mellett mind a latin, mind a magyar versnél Czeglédi számmal jelezte a szövegmegfeleléseket. E számokat zárójelbe tettük.

Corporis hinc veniunt Christi celeberrima Festa:
 Quorum quis dicat ludos, moremque profanum?
 Namque sacrum portant panem reverenter; et omni (1.)
 Divino cultu circum vel templa, vel Urbes,
 5 Inklusum fabre facto argento. Porro gerentis (2.)
 Bracchia sustentant duo summi, deque Senatu,
 Ornati sertis. Alii de more cadurecum (3.)
 Sericem¹ gestant suspensum, ne quid ab alto
 Incidat, aut stercus fundat mala desuper ales.
 10 Luditur et Christi personis passio multis. (4.)
 Ursula cum junctis incedit pulchra catervis. (5.)
 Tuque Georgi acer Crocodylum interficis hasta, (6.)
 Principis inferni trahitur domus: estque videre (7.)
 15 Daemones² innumeros, tetra, turpique figura
 Christophorus puerum gestat per Coerula Christum. (8.)
 Impletur telis quidam, crebrisque sagittis. (9.)
 Incedit gladium portans Catherina, rotamque (10.)
 Terribilem: calicem, et sacrum fert Barbara panem. (11.)
 20 Historiaeque illic in panis aguntur honore. (12.)
 Multae aliae, jucunda rudi spectacula plebi.
 Quid memorem vexilla, Cruces, candelabra longa, (13.)
 Divum reliquias, calices, idolaque culta?³
 Ante illum incedit, panem, Baptista, manuque (14.)
 25 Monstrat: eum esse Dei, tollentem crimina mundi,
 Agnum: quem contra spargunt floresque rosasque. (15.)
 Angelica forma duo: tintinnabula dulci (16.)
 Multa sono crepitant; vernant et compita ramis.
 Atque plateae omnes, quaque itur gramine festo (17.)
 Sternuntur, redolentque viae, atque aulae fenestris (18.)
 30 Haerent: incedunt Monachorum agmina multa. (19.)⁴
 Procidit in genua occurrens, et pilea tollit, (20.)
 Divinoque omni panem venerat honore.
 Nempe Deum esse suum credunt: non carnis, ut olim;
 Sed iam naturam > anis sumpsisse minuti.

1 Krisztus testének ünnepe (Festum Corporis Christi), másként Urnapja megünneplése a XIII. században vált általánossá, az ünnepet véglegesen V. Kelemen pápa erősítette meg. (Vö. BÁLINT SÁNDOR: Karácsony, húsvét, pünkösd. Bp. 1973. 343—51, 400.)

21—32 Az itt említett szentek csodáiról a könyv C4a-D26 lapjain beszél Czeglédi. 41 ezeket — ti. az ereklyéket, keresztet stb. viszik a körmenetben a papok (sacri-ficulus) és mások.

43 Baptista — Keresztelő Jánosnak öltözött személy.

¹ Sericium ² Daemonas ³ A következő sort kihagyta. ⁴ Két sort kihagyott.

b) Ez a versbetét is a *Keszület* címet viselő bevezető részben olvasható. Czeglédi lapszéli hivatkozásban Vergilius *Georgicá*-jára utal, és latinul idézi az I. könyv 338—39., 343., 345—47. sorait. Utánuk: „Ez a' Magyarja” vezeti be a magyar strófákat.

c) A *Keszület* c. bevezető fejezetben olvasható. Czeglédi Ovidius *Fasti*-jára hivatkozva idézi a IV. könyv 493—94., 619—20. sorait, melyek után: „Magyarul így esik” megjegyzés áll.

d) A *Keszület* c. fejezetben. A lap szélén a következő utalás áll: „Georgius Cassander in Consult art 22. pag. 984.” Cassander († 1566): *De articulis religionis inter catholicos et protestantes controversis consultatio* c. munkájának 1572-es amszterdami kiadása 168. lapján megtalálható a verssorokat bevezető prózai rész („De ipso vero festo certum est, illud ab Urbano, non ad circumstationem institutum, sed ad celebriorem conventum, et ut homines per pietatis opera ita se praeparent quo hujus preciosi Sacramenti eo die participes fieri, atque ipsum reverenter suscipere mereantur.”) A kétsoros versbetétnek azonban itt nincs nyoma.

e) Czeglédi a lap szélén Christianus Adrichornius († 1585) *Theatrum terrae Sanctae* c. munkájának 154. lapjára utal. Adrichornius azonban itt nem ad verset, Nicodemus apokrif evangéliumáról sem beszél; említi Veronika jeruzsálemi házát, és azt mondja, hogy Krisztus arcának forrását mutató kendőjét a római Szent Péter-bazilikában őrzik.

A verses idézet forrását nem sikerült meghatároznunk. Czeglédinél a latin szöveg: „Sed nullus idoneus¹ Author.

Nec testis productus adhuc ideoque relinquam.
Talia, quae possunt quaedam figmenta videri.
Nostra et enim nugas, deliramentaue damnat.
Religio; nec dat linguis mendacibus aures.”

A sorok után „Magyarul így:” megjegyzés vezeti be a magyar verset.

1 Nicodemus farizeus többször szerepel az evangéliumokban. (Ján. 3, 1—21, 7, 50—52, 19, 39.) Az apokrif *Evangélium Nycedemii* középpontjában Pilátus személye, Krisztus halála áll.

f) Közelebbi forrásmegjelölés nélkül csak általános utalást találunk lapszélen Gualterus Mapesre. Az idézett sorok az *Apocalypsis Goliae Episcopi* című versben olvashatók (WRIGHT kiadásában a 14—15. lapokon)

Torpens ignavia, fumans elatio,
Libido sordidans, fervens ambitio,
Voluptas indecens, et turpis actio,
A' turpi prodeunt Cleri contagio²

A sorok után „Magyarul így” megjegyzés áll.

g) Forrásmegjelölés nincs. A latin szöveg megtalálható a Mapes-féle *Sermo Goliae Pontificis ad Praelatos impios* című versben (WRIGHT kiadásában a 42. lapon):

1. Non, ut verum fatear, loquor causa mei,
Sic me cogit scribere zelus domus Dei:
Quam non regunt Praesules, imo Pharisei,
Qui subjectos faciunt reos, jam sunt rei: (Eredetileg 14. vsz.)

5 2. Terminabit dominus Praesulum Sophisma,
Per quos venit scandalum, per quos venit schisma:
Sacros vendunt ordines, sacrum vendunt chrisma,
Vendunt, in se quantum est, Spiritus charisma. (Eredetileg 5. vsz.)

10 3. Evangelizantium sordidantur pedes,
Sed nil credunt sordidum Simonis haeredes,
Alienas vacuant, suas implent aedes,
In tribunal vertitur Pastoralis sedes. (Eredetileg 11. vsz.)

¹ idoneus ² WRIGHTnál: collegio

„Az az:” megjegyzés fűzi össze a latint a magyarral.

7 komplár = kufár, szatócs; zaj = jégzajlás, zajló jég.

11 Simon magus pénzen akarta megvásárolni Péter apostoltól a Szentlélek közlésének hatalmát. (Vö. Ap. Csel. 8, 18–19.)

h) Czeglédi lapszéli forrásutalása: „Nicol. de Bibrach circa An. 1290.” Vö. J. ALBERT FABRIZII *Bibliotheca latina mediae et infimi latinitatis*. Tom. III. M–Z, Graz 1962. 102. Fabrizius Trithemiusra és Flaeiusra hivatkozik. Czeglédi bizonyára az utóbbiból ismerte. (Bán Imre lektori észrevételeiből.)

Missam non cantat, Castrensia moenia plantat,
Militis arma gerit, quae sunt sua, non tua quaerit:
Armiger in castris non curat, quid sit in astris.

Utána a magyar szöveg előtt „Az az” megjegyzés áll.

i) A lapszéli forrásutalás: „Thom. Naogeorgus lib. 2. Papist. regni.”. Az 1659-es baseli kiadás 80. lapján olvashatók a sorok:

Sunt omnes primum supremo vertice rasi,
Attonsiq[ue] comam, quo quisque et sanctior atque
Religiosior esse cupit, cunctisque videri,
Latius hoc calvam ferme deradit ad aures,
5 Ut latum digitum vix stet quasi facta corona.
Non a Judaeis fluxit hic ritus ineptus,
Nec satis apparet quae gens tam stulta¹ per orbem
Sic detur parit caput agnatumque decorem
Cogente abstulerit nullo, bellumque putari²
10 Non rasos inter rasa procedere calva.
Certe praecipuos fidei primosque Magistros
Sic rasos nemo vidit, nec re super ista
Mandarunt quiquam tam coeca, tamque pudenda:
Finxerunt ipsi longo post tempore³ segnes
15 Ociaque hoc peperere nefas, ut coetera nobis.
At miror cur non pudeat? nudare quod ausint
Coram plebe caput, sed adhuc mysteria magna
Significare ferant, natura remque suapte
Turpem, persuadere suis conentur honestam?
20 Se nempe esse ferunt reges, istudque notari
Vertice sic raso quid non nugentur inepti?
Haec proferre palam qui non absurda verentur?

A magyar szöveget bevezető megjegyzés: „Ki ezt nem érti, így tudgya:”
A címben és a szövegben többször előforduló *pilis* jelentése: tonzúra.

j) Czeglédi Possevino *Bibliotheca Selecta* 17. könyvére hivatkozik forrásként. A latin sorokat és annak a Czegléditől különböző fordítását lásd a *Jesvita Paterék Titkai* (RMK I, 926) c. könyvből az RMKT XVII/9, 146. sz. alatt.

A szövegünk élen szereplő cím lapszéli jegyzet.

1 Szent Ferenc = Krisztus; spirituális joachimita tétel, melyet Szent Bonaventura kanonizált, jegyzi meg Bán Imre lektori észrevételeiben.

k) Naogeorgus *Regnum Papisticum* című műve volt a forrás. Az 1659-es kiadásban a 125. lapon olvasható a latin vers:

Quin delicta etiam sacrae aspergine lymphae
Deleri credunt, procul et Cacodaemonas¹ atros
Pelli: nempe quibus tormentum per grave, gutta est.
Saepius aspergunt igitur se se, populumque,

¹ stula ² putarii ³ tempoe ⁴ Cacodaemonas

5 Dextrisque excipiunt tensis et vertice aperto,
 Ejus aquae guttas summi doctique papistae:
 Semper et in Templis mediis atque ostia propter
 Amula cum aspergillo astat, ne copia desit
 10 Daemones arcendi delendique omnia vitae
 Crimina. Privatas etiam portatur in aedes
 Illa aqua, consperguntque domum conclavia, lectos:
 Nemo nisi aspersus digito, sua limina transit:
 Rebus ita in multis est hujus maximus usus,
 Nec mirum, tantae cum sit virtutis, opisque.
 15 Delingunt¹ etiam vulgo res propter easdem:
 Grana Salis. Puerisque eadem bobusque ministrant.
 Daemonis in cursu ne quid laedantur iniqui.
 His quid opus Christo, minimo qui magna labore.
 Efficiunt? delent peccata, et daemones² arcent.

A magyar szöveg előtt álló megjegyzés: „En, idgy mondom ezt ki:”

A szöveg elé tett cím Czeglédinél lapszéli jegyzet.

12 Amula = edény.

1) Czeglédi hivatkozik forrására: Naogeorgus *Regnum Papisticum* II. könyvből vette a versrészletet. Az utalásban szereplő lib. I. – sajtóhiba lehet. Az 1659-es kiadás 49–50. lapjain olvasható a szöveg:

Quando baptizant Campanas, ferreus est quis,
 Qui risum cohibere queat: qui non manu utraque
 Ariculas asini fingat: qui pectore toto
 Non indignetur, lucrosis artibus illuc
 5 Rem rediisse, ut Baptismi venerabile signum,
 Quod nos in Christi demonstrat castra receptos,
 Res anima sensuque carens ante ora prophanet
 Nostra, atque actore id magno, miroque paratu.
 Undique vicinus populus concurrat eodem,
 10 Omnibus una cupido est haec spectacula videndi.
 A' templi illius praefectis jam ante rogati
 Adsunt Compatres culti, tersique supreme.
 Complures ad tantum olim ut legerentur honorem,
 Praevenerere rogando ipsi: nec parvulus horum
 15 Est numerus: centum ferme: persaepe ducenti,
 Tercentum quoque, si Campana est magna, locusque
 Insignis. Tandem procedit Episcopus armis
 Spectandus solitis, preculis et Consecrat undam
 Cum sale: quippe sine his tantus nil efficit author.
 20 Multa, licet clara luce, ardent lumina circum.
 Coetera postquam egit precibus, procumbere mandat
 In genus astantes, orareque uti Campanae
 Baptismus prosit, contraque pericula fortem
 Tinnitum mittat post haec Campana linitur,
 25 Partibus in quibus est visum, quotiesque chorago.
 Non enim idem observant omnes. Tum postulat edi
 Illius nomen (nomen quippe inditur illi,
 Ut puero) quod cum didicit, perfundit abunde
 Baptismi ter aqua, sacro dein Chrismate signat
 30 Depictis crucibus: mox illi linea vestis
 Candida ceu puero injicitur. Cum maxima vero
 Compatrum cura, et certamen surgit ineptum,
 Ut tangant, sacrique levant de fonte lavacri.
 Sed nequeunt omnes Circum contingere dextra:
 35 Ergo funiculis retinent, tanguntque levantque
 Quamlibet extremi: satis istud nempe videtur,

¹Delingunt ² daemones

Seque suo censent perfunctos munere belle.
 Demum filiolæ tinctæ munuscula donant,
 Aurum et argentum. Vult dives quisque videri,
 40 Atque alios superare stipe. Haec res commoda porro
 Praefectis Templi est, turrim ut tollatur in altum.
 Hinc Convivantur, quod sit Campana renata.
 Lucem illam celebrant, vino, lusu, atque choreis,
 Et vomitu et pugnīs, omnique libidine gestus.
 45 Quid nam aliud quaeso vidisti stultius usquam
 A' magnis parvisque geri, sub schemate sancto?

A sorok után „Születet nyelvünkön, így foly:” megjegyzés olvasható. A szöveg élén szereplő címet a lapszélről vettük.

47 Öklözéssel = ökreendezéssel.

m) A forrásra való utalás: „Thomas Naogeorgus. libr. 4. Regni Papist”. A sorok a III. könyvből valók. Az 1559-es kiadásban a 123—25. lapokon olvashatók:

Si coelum tonat et tempestas saeva timetur,
 Mirum quam trepident miseri, quam nulla supersit
 Vera fides: quam cuncta infida habeantque putentque
 5 Actutum Aedituus Campanas concutit omnes,
 Immenso sonitu et solito violentius, usque
 Dum tristi cessent resonare tonitrua coelo.
 Nam baptisatis credunt hujusmodi vires
 Esse in Campanis ut Cuncta tonitrua frangant.
 10 Vidi ego Numburgi quondam in Regione Toringae
 Campanam de se titulo quae talia magno
 Jactabat: dicor Maria (in baptisate nomen
 Scilicet indutum¹ erat) confringo tonitrua pulsu,
 Pello nociva fugoque eadem Cacadaemones² omnes,
 15 Talia cum possint, non mirum me hercle Papistas
 Ad pulsum illarum fugere, impendente ruina
 Grandinis, aut nimbi penetrantisve omnia teli.³
 Hic ubi divini fiducia certa favoris
 Cernitur? inque malis speratur casibus uno
 20 Auxilium a' Christo? divinae ubi se et sua credunt
 Cuncta voluntati, verbis ut inanibus orant?
 An non Catholici sunt, et gens bella, Papistae,
 Praesidio quibus est Campanae pulsus ahenae?

A magyar fordítás előtt a következő megjegyzés áll: „Ezeket így ércs.”

13 Numburgban = Naumburgban.

¹ inditum ² Cacadaemonas ³ Ezután Czeglédi 11 sort kihagyott.

NÓGRÁDI MÁTYÁS

ÉLETE

Nógrádi Mátyás 1617-ben született, valószínűleg Nógrádban. Tanult Léván, Nagybányán, 1633 táján Debrecenben (vö. HEREFEI JÁNOS: Néhány adat Nógrádi K. Mátyás életéhez. Adattár II. 183), Olaszliszván, Nagyszombatban, Pozsonyban és végül Sárospatakon. Itt 1642. szept. 3-án a tanulóifjúság szeniorává választotta. (GULYÁS JÓZSEF: *A sárospataki főiskola diákjai*. Egyht 1943. 236.) A következő évben Tállyán volt iskolamester. 1644-ben indult külföldi akadémiákra. November 23-án iratkozott be a leideni egyetem teológiai karára. (FRANZ TEUTSCH: *Die Studierenden aus Ungarn und Siebenbürgen an der Universität Leyden*. ArchivSiebLk XVI. 211.) Innen Angliába látogatott át — TRÓCSÁNYI BERTA szerint 1645-ben. (Magyar református teológusok Angliában. Debrecen 1944. 23.) 1647-ben Utrecht egyetemén hospitált, de még ebben az évben hazajött.

Két évig a sárospataki iskolában tanárkodott, majd Debrecenbe hívták meg lelkipásztornak. A debreceni egyházmegye 1661. március 17-én esperessé választotta. Nógrádi ugyanakkor hogy az esperesi tisztséget viselte, 1661-től Nagybjomban lelkészkedett. (ZOVÁNYI JENŐ: *A tiszántúli ref. egyházkerület története*. Debrecen 1939. 182.) Élete végéig itt lelkipásztorkodott, bár 1665. szeptember 1-én püspökké választották. Jelentős érdemeket szerzett a II. Rákóczi György bukását követő zavarokban a török hódoltságokban szétzúllott egyházi szervezetek, elpusztított egyházak helyreállításában. (Uo. 37—39.) Ezzel kapcsolatos munkájára, valamint a török—tatár dúlások, sarcolások miatt elszenvedett károsodására, viszontagságaira céloz verses önéletírásában. (Lásd a 35. sz. alatt!) 1681. szeptember 1-én halt meg 64 esztendőskorában. A halálára írt gyászverseket *Parentatio Lugubris* címen adták ki 1681-ben Debrecenben. (RMK II, 1480.) A bevezető ismerteti életútját.

MŰVEI

A ZovLex 329. levelén ZOVÁNYI első műveként *Prédikálásnak egyenesen folyó rendje* c. 1650-ből való könyvet említ — zárójelben, a megjelenési hely feltüntetése nélkül. 1651-ben nyomtatta ki Debrecenben *Lelki Próba-kö* c. munkáját. (RMK I, 845.) Ugyanott, ugyanebben az esztendőben látott napvilágot *Epistolae Ad Romanos Scriptae* című munkája még két másik kisebbel megtoldva: „Huic accessit *Explicatio Orationis Dominicae Quaestionalis*. Una cum aliquot *Scripturae sacrae Allegoriarum elucidatione*.” (RMK II, 746.) Kolozsvárt 1672-ben adta ki *Idvösség Kapuja* (RMK I, 1133) címmel az 51. zsoltár magyarázatát, melyet Arthur Hildersam (1563—1632) *Lectures up on Psalm LI* c. (London 1635) könyvéből fordított. (Vö. BERG PÁL: *Angol hatások* 76, 176—77.)

Aránylag nagyszámú magyar nyelvű verse maradt ránk, legtöbb (13 db) az *Idvösség Kapujá*-ban. Ezeket a bennük kifejezésre jutó közérdekű mondanivaló kiemeli a kor szokványos ajánlóversei sorából. Itt jelent meg verses önéletírása is, mely személyes hangja, életrajzi adatai miatt érdekes.

Latinul is verselt, amint ezt az *Idvösség Kapuja* rövid terjedelmű, az egyes darabok jegyzetében közölt versikéi mutatják. (A könyv végén is olvasható egy kétsoros vers:

„Magna dabit, qui magna potest, mihi parva potenti / Parvaque poscenti: parva dedisse sat est.”)

ZOVÁNYI szerint gyászverset írt Martonfalvi György halálára is (ZovLex 329). Ennek azonban nem akadtunk nyomára. A Martonfalvi halála után kinyomtatott és több magyar gyászverset tartalmazó *Szent Historia* (Debrecen 1681 — RMK I, 1256) Nógrádtól csak egy lapnyi terjedelmű latin szöveget tartalmaz prózában *Commendatio libelli* címmel.

23.

Nyomtatott kiadása: **Pápai Páriz Imre: Keskeny Ut.** Utrecht 1647. (RMK I, 798.)

* 4a. — A szöveg után: „Nogradi Mathias.”

Pápai Páriz Imre könyve akkor jelent meg nyomtatásban, amikor Nógrádi Angliából visszatérve az utrechti egyetemet látogatta. A vers a *Keskeny Ut* további kiadásaiban nincs meg (RMK I, 920, 397, 1116, 1377.)

11 Arius (kb. 280—336) az arianizmus, Armenius (1560—1609) a remonstránsok szektájának megalapítója, illetőleg feje volt. Wolkelius — Johannes Volkelius a XVI. század végén Lengyelországban tevékenykedő háromságtagadó, Socinus Faustus (1539—1604) barátja.

24.

Nyomtatott kiadása: **Komáromi Csipkés György: Igaz Hit.** Szeben 1666. (RMK I, 1042.) * * * * 2b—3a. — Az ajánlóvers után: „Haec apposuit Nográdi, Bajomiensis Concionator, Tractus Debreceniensis Senior, et Generalis Fratrum Inspector” záradék olvasható.

Kézirat másolata: *Tóth Ferenc kézírata.* (1810) 81b—82a. (STOLL 620. sz.)

18 A' Haeresiárhák szárokat = az eretnekek lábukat.

24 Káldi Páter — Káldi György, aki lefordította a Szentírást, prédikációkat adott ki.

25.

Nyomtatott kiadása: **Nógrádi Mátyás: Idvösség Kapuja.** Kolozsvár 1672. (RMK I, 1133.) a4. — A szöveg után olvasható: „Judic. 5. v. 1. A' Debora, éneklé à napon az Urnak.”

Nógrádi az angol Hildersam zsoldármagyarázó munkáját más szerzők műveiből is kiegészítette, főleg az elején és a végén. Így a könyv többet nyújt, mint amennyit a cím ígér; nemcsak az LI. zsoldár elemző magyarázata. Szóla Szentírás könyveiről, a zsoldárokról általában, a bűnbánókról részletezőbben és még a szövegelemzés közben sok mindentől, pl. az orgona használatáról, a táncról stb.

4 dragma = drachma. A szegény asszony elveszett drachmájáról vö. Luk. 15. 8—10.

5 Abigail — Nábál, majd Dávid felesége. (Vö. Sám. (Kir.) I. 25. fej.)

9 Anna Prophetissa — jelen volt Jézusnak a templomban való bemutatásakor. (Lásd Luk. 2, 36—40.)

15 Dorkás — más néven Tabita (vö. a 27. sorral) alamiználkodó jámbor asszony volt, akit Péter apostol feltámasztott. (Ap. csel. 9, 36—41); Mária — valószínűleg a bethániai Mária, Lázár testvére (Luk. 10, 38—42), de gondolhatunk Mária Magdolnára is (Luk. 7, 36—50).

26.

Nyomtatott kiadása: **Nógrádi Mátyás: Idvösség Kapuja.** Kolozsvár 1672. (RMK I, 1133.) bla.

A vers után:

„Aliud.

Nam tibi doctrinam, pietatem, et amabile pectus,
Donarunt Charites, non peritura bona:
Quis se inter certant, probitas veneranda, genusque;
Hoc plus conciliet laudis, an ista tibi?

Psal. 75. v. 11. A' gonoszoknak szarvokat le-rontom, hogy a' jók fel-kellyenec.”

9—12 A sorok Bethlen János *Rerum Transylvanicarum libri quatuor* c. könyvére vonatkoznak. (Szeben 1663. — RMK II, 1022.)

13 Baruch — Jeremiás próféta társa, akivel a beszédeit a próféta leírta. (Vö. Jer. Jöv. 36, 4. fejt.)

20 Mátyus földje: a Kisalföldnek a Dunától északa eső része, a Vág völgye.

27.

Nyomatott kiadása: **Nógrádi Mátyás: Idvösség Kapuja.** Kolozsvár 1672. (RMK I, 1133.) b1b.

A magyar szöveg után:

„Aliud.

O mihi magnificos inter venerande Patronos,
Mecaenas, studiis aura serena bonis!
Interea hunc Sacrum commendo corde Libellum,
Utque animi grati pignus habeto, rogo.

Exod. 15. v. 2. En erősségem és én énekem az Jehova.”

9 Hebron — város Judeában, ahol Dávid uralkodott Saul halála után.

11 Pál apostol két évi római fogsága alatt is tanított. (Vö. Ap. csel. 28, 16—31.)

28.

Nyomatott kiadása: **Nógrádi Mátyás: Idvösség Kapuja.** Kolozsvár 1672. (RMK I, 1133.) b2a.

A magyar verset az alábbi két sor követi:

„Aliud.

O nimium felix, atque omni parte beatus,
Qui Domini verbum jussaue pura timet!

Matth. 26. v. 35. Ha meg-kell veled halnom-is, téged Uram, soha meg nem tagadlac!”

1 Archippus — vö. Pál. lev. Filemonhoz 2.

9 Abdiás — Acháb király tisztje, istenfélő férfi. (Vö. Sám. (Kir.) II. 18. fejt.)

10 Olasz Cornelius — az az italiainak mondott Cornelius százados, akit Péter apostol keresztelt meg. (Ap. csel. 10. rész.)

15 A sor értelmezése nehéz.

29.

Nyomatott kiadása: **Nógrádi Mátyás: Idvösség Kapuja.** Kolozsvár 1672. (RMK I, 1133.) b2b.

A vers után: „Apoc. 2. v. 10. Légy hü mind halálig, néked adom az életnek Coronáját.”

1—3 Tofaeus teológiai doktori fokozatot 1649-ben szerzett Leidenben, ahogy latinul mondták: Lugdunum Batavorumban.

5 Lauretumban = Loretóban.

12 1655 óta volt Apafi udvari papja.

30.

Nyomatott kiadása: **Nógrádi Mátyás: Idvösség Kapuja.** Kolozsvár 1672. (RMK I, 1133.) b3a.

A szöveg után: „Daniel 12. v. 3. A' kik sokakat tanítottak az igazságra, félnenek, mint a' csillagok.”

1—2 Vö. Préd. 4, 12.

7—13 Komáromi Csipkés György, Krisbai György lelkipásztorok voltak Debrecenben, Martonfalvi György a skóla professzora volt.

15 Frisai = franekeri; Martonfalvi 1659-ben szerzett itt doktori címet.

31.

1133.) Nyomtatott kiadása: **Nógrádi Mátyás: Idvösség Kapuja.** Kolozsvár 1672. (RMK I, b3b.)

A szöveg után:

„Aliud.

Prospera non moveat quemquam fortuna malorum,
Vita pia est, fluxis anteferenda bonis.

Matth. 25. v. 21. Meny-bé a' te Vradnac örömébe hü szolgám.”

1 Praefectussa — tisztartója: Nógrádi bizonyára azért írt verset Belényesihez, mert ő hajtotta végre a fejedelem rendelkezéseit, ő fizette ki pl. a debreceni skóla számára a Nógráditól szerzett „Cameraticum beneficiumot”.

32.

1133.) Nyomtatott kiadása: **Nógrádi Mátyás: Idvösség Kapuja.** Kolozsvár 1672. (RMK I, b4a.)

A vers végén:

„Aliud.

Judice sub Domino, Soli consistere possunt,
Qui Christo tota fidere mente student.

Symbolum. Audaces fortuna juvat, timidosque repellit.”

5—8 Keresztes András Böszörmény kapitányaként harcolt az 1657 nyarán Magyarországra tört lengyel csapatokkal.

10 1658 nyarán lehetett, mikor Rákóczi csapatai Arad környékén harcoltak a törökkel.

13 1660 tavaszán, mikor Szejdi Achmed Erdély felé nyomult, Keresztes Székelyhídből kicsapott a Pocsajt dülő törökre. (Vö. Szalárdi Sir. Krónika 501.)

33.

1133.) Nyomtatott kiadása: **Nógrádi Mátyás: Idvösség Kapuja.** Kolozsvár 1672. (RMK I, b4b—c1a.)

A magyar vers után a következő latin sorok állnak:

Aliud.

Summa Magistratus virtus, succurrere laesis:
Approbet officium, quod gerit ipse Deo.
Libertatis amans, et servantissimus aequi,
Atque pios libros, qua licet arte, juvet.
Desipiunt, opibus quotquot confidere pergunt:
Incertum est, rapidam quae feret hora necem.
Nobilis in Christo est, cui sunt coelestia curae,
Quique studet facto nobilitare genus.

Ezt követőleg: „Psalm. 82. v. 6. Isteneek vadtok, és a magosságos Istennek fiai.”

12 Fekete Sas — vendégfogadó volt Bécsben.

Nyomatott kiadása: **Nógrádi Mátyás: Idvösség Kapuja.** Kolozsvár 1672. (RMK I, 1133.) c1b—c2a.
A szöveg után:

„Aliud.

Vos commendat Amor Christi, sinceraque vita:
Nominis est vestri non periturus honos.
Dictis et factis, famam nomenque parastis;
Et decorant clarum pignora clara genus.
5 Eheu! quam multi praeponunt utile Christo;
Sed vestrae est vitae finis origo Deus.
Oh Christi legem, pro signis stare tenendis.
Pro Patria laus est et pietate pati.

Cantica 4. v. 4. Hasonló a Dávidnak tár-házához a te nyakad, mely építettett fegyveres háznak, mellyben ezer paisok függesztettek-fel, az erős vitézeknek paisai.”

9 Universitas — itt a ref. ortodox egyházat jelenti.
19 A sor az 1658. vagy az 1660. évre vonatkozhatik, mikor Kolozsvár kemény sarc árán menekedett meg a török—tatár hordáktól.
21 Kovásznai Péter volt ekkor Erdély ref. püspöke.
23 Zoilus — az irigység megszemélyesítője, görög szofista az i. e. V. században.
Hírnevét a homéroszi költemények vakmerő gáncsolásával szerezte. A rá való hivatkozás azokra a támadásokra célozhat, melyek Kovásznait puritánus nézeteiért érték.

35.

Nyomatott kiadása: **Nógrádi Mátyás: Idvösség Kapuja.** Kolozsvár 1672. (RMK I, 1133.) c2b. Kiad. SpFüz II/1858—59, 877—92.
Kéziratban megvan *Tóth Ferenc kéziratában* (STOLL 620. sz.) II. 81ab.
4 Bajon — Nagybjajom, Bihar megyében. Nógrádi itt lelkészkedett.
10—11 Szejdi Achmet 1660 tavaszán II. Rákóczi György ellen vezetett hadjárata-ról lásd a 45. sz. ének jegyzetét.
14 1663-ban.
18 Murzánac — nem személynév; előkelő tatár, török személy.
22 Sár-réti — Sárre a Berettyó vidéke, Bihar, Hajdú megyékben.
35—36 A felsorolt községek mind Nagybjajom környékén vannak. Ezekbe a falukba a debreceni skóla diákjait küldte el Nógrádi a hívek lelki vezetésére.

36.

Nyomatott kiadása: **Nógrádi Mátyás: Idvösség Kapuja.** Kolozsvár 1672. (RMK I, 1133.) c4a.
Az olvasóhoz szóló ajánlást rekeszti be ez a háromsoros versike, melynek első sorában szótaghiba van.

37.

Nyomatott kiadása: **Nógrádi Mátyás: Idvösség Kapuja.** Kolozsvár 1672. (RMK I, 1133.) c4b.
Feltehetőleg Nógrádi szerezte ezt a verset is, bár gondolhatnánk arra, hogy a könyvnyomtató írta vagy íratta.
6 Thamesist = Temzét.
7 I. Károlyt 1649-ben végezték ki; Hildersam könyve 1635-ben megjelent nyomtatásban.

Nyomtatott kiadása: **Czeglédi István: Sion Vára.** Kolozsvár 1675. (RMK I, 1187.

* * * 1 ab.

A versszöveg után: „Per Matthiam Nogradi, Superintendentem. Anno 1675. Die 26. Martii. In Nagy Bajon.”

A Czeglédi halála után napvilágot látott *Sion Vára* előtt *Néhai áldott emlékezetü Czeglédi Istvan, Cassa Helvetica Confession levő, Ecclesia Tanítójának, örök emlékezetire és a' Sion Varanak, Dicsiretire egy néhány Tüdös barátitul iratott Magyar versek* címmel több magyar verset olvashatunk, melyek Czeglédivel foglalkoznak. Nógrádi az életpályáját rajzolja meg szerzeményében. A könyv bevezető részében a munka gondozója, Köleséri Sámuel is beszél Czeglédi életéről, műveiről, de Nógrádinál szerepel új mozzanat is, mint pl. a 3. vsz.-ban említett tengeri út stb.

6 Köleséri szerint Harthai András költségén ment Czeglédi külföldi akadámiára.

10 Elsenör — Helsingör, a Sjaelland sziget északi részén.

12 Dánul *Drage* vitorlászajót jelent, a *dragerek* hajórakodó munkásokat.

34 Czeglédi megveretése 1670-ben elszenvedett fogsága idején történt.

1661—1671

Az énekeknek ebben a csoportjában a jelzett időhatárok közé eső minden keltezhető éneket közlünk, kivéve az előzőekben kiemelt, illetőleg a következő kötetbe utalt szerzők műveit.

39.

Nyomatott kiadása: **Brewer János: De Vita Hominis.** Wittenberg 1661. (RMK III, 2147.) C4ab. — A szöveg után „Az nagy reménségü jo indulatu Iffiunak Brewer Jánosnak, az én kedves kenyéresémnek és Barátomnak igaz baráti elmébül ezt keveset, mivel minden jókat kíván, irt Eperjessi Schön Gaspar” megjegyzés áll.

Schön Gáspár Eperjesen született, ahol iskoláit is végezte. 1660. május 16-án iratkozott be a wittenbergi egyetemre. Számos disputációban respondeált (RMK III, 2154, 2182, 2183, 2184, 2185, 2232). 1662-ben megszerezte a magisteri fokozatot, 1665-ben pedig a bölcsészkar adjunctusa lett. Mikor 1666-ban Wittenbergből hazautazott, a tanárok, barátai egy alkalmi kiadványban köszöntek el tőle. (*Itineris felicitatem* . . . Wittenberg 1666.) 1667 tavaszán Selmecbányára hívták rektornak. Vezetése alatt a selmecbányai iskola fellendült. Nyilvános vizsgákat vezetett be (RMK II, 1252), elnöklete alatt a növendékek disputációkat tartottak (RMK II, 1250, 1251), szindarabot írt és adatott elő (RMK II, 1253). Az egyre erősödő katolikus restauráció 1674-ben elűzte Selmecről. (Vö. BREZNYIK JÁNOS: A selmecbányai ág. hitv. ev. egyház és lyceum története. Selmecbánya 1889. 97—100.) Rotarides szerint Körmöcbányán is lelkeskedett, majd száműzetésbe ment. (Lásd az *Auctorum et scriptorum Hungarice praecipiorum catalogus alphabeticus*-ban a 894. sz. alatt. — Pozsonyi volt ev. líceum kéziratára.) További sorsáról nincsenek ismereteink.

Egyetlen magyar versét abból az alkalmából írta, hogy a lőcsei nyomdász család egyik tagjának, Brewer Jánosnak disputációja Wittenbergben napvilágot látott. A 7 latin és 1 német vers mellett Schön Gáspáré az egyetlen magyar nyelvű. Latinul több verset írt, főként a vele egy időben külföldön tartózkodó honfitársaihoz. Így 1660-ban Poprádi Ádámhoz (RMK III, 2125), 1661-ben Möller Dániel Vilmoshoz (RMK III, 2173), 1663-ban a kassai származású Roth Melchiorhoz (RMK III, 2231); 1664-ben orvosi licenciátusi vizsgája alkalmával egyleveles nyomtatványon üdvözölte Brewer Jánost, akihez magyar versét is intézte (RMK III, 2267). 1665-ben egy Ludovicus Lutzius nevű külföldihez (RMK III, 2311), 1666-ban Czak Dávidhoz (RMK III, 2374); illetőleg ez év elején az újonnan megválasztott eperjesi tanácshoz írt latin üdvözlő verset (RMK III, 2380). Ez utóbbival háláját fejezte ki szülővárosának, melynek alumnusaként tanult Wittenbergben.

40.

Kézirata: Sz—Sz. m. Lt. **Számadaskönyvek I.** Az 1660-as évre vonatkozó számadások után a 16. lapra beírva. Kiad. HERPAY GÁBOR: A debreceni ref. ispotály története. Debrecen 1929. 70.

A verset HERPAY Debrecen jegyzőjének szerzeményeként közölte, éppúgy mint a számadáskönyv 1658. évre vonatkozó részében a 22. lapról kiadott *Pénzen jár az világh pénz ö talyigája* kezdetűt. Mindkét verset valóban Debrecen városának akkori nótáriusa, Varsányi Dániel másolta bele a számadáskönyvekbe. A *Pénzen jár az világh* azonban nem az ő szerzeménye, hanem Rimay egyik költeményének, a *Kerekded ez világ, gömbölyű, mint lapta* kezdetű versének az öt utolsó strófájából és a *Udvar s irigy tisztek* kezdetű költeménye 14. strófájából álló változata (RJÖM 124—25, 128).

Lehet, hogy ennek az éneknek sem szerzője, hanem csak másolója Varsányi Dániel, aki 20 esztendeig volt nótárius Debrecenben. „Szemeinek erőtelensége es egjeb fele nyavalyai miatt” 1663 februárjában búcsúzott hivatalától. (DÁL a város tanácsának jegyzőkönyvei 14. csom. 204.)

A verset 1661-ben írták be a jegyzőkönyvbe, miután az előző év elszámolását elfogadták.

5 lymbus = pokol tornáca.

41.

Kézirata: OL Teleki Mihály gyűjtemény. P. 1238. Vegyes iratok. Irodalmi emlékek, költemények.

A felében összehajtott félv papíron egykorú kézírással olvasható. Egyes helyeken, a hajtásokon a kopás és elrongyolódás miatt olvashatatlan.

A gúnyvers keletkezési ideje az 1661. február 15—március 25-e közti időszakaszra lokalizálható. Szeben, ahonnet Paskó Bethlenbe ment, február 15-én hódolt meg Keménynek, Fogaras pedig március 25-én adta meg magát. (Vö. SZILÁGYI SÁNDOR: Frank András országgnyilési tudósításai és naplójegyzetei 1657—1661 közt. TT 1888, 49, 54.)

A szerzőről a paszkvillusból azt tudjuk meg, hogy Paskó Kristóffal együtt élte át Szebennek a II. Rákóczi Györgytől való ostromát 1660. január 7-e és május 13-a között. Lehetséges, hogy a verset ugyanaz a Czaibert Illés írta, aki a 83. számút. (A rá vonatkozó jegyzetet lásd ott.)

Fogaras meghódolása után Paskó a várban teljesített szolgálatot, innen ment ágyúkkal Kemény segítségére a nagyszöllősi csatába. (Lásd a 48. számú ének jegyzetét.)

A vers 72., 95., 138., 148. sorai egy szótaggal rövidebbek.

1 részt — olv. rest.

13 A versszerző Szebennek Rákóczi Györgytől 1660 telén való ostromára céloz.

15 Paskóra vonatkozik, később meg is nevezi.

18 A szebeniek több ízben kicsaptak az ostromlókra.

23 Az „Elfordult az pokrocs” szólással kapcsolatosan vö. Prágai András: *Fejedelmek serkentő órája*. Bártfa 1628. 392: „Mikor el fordult az szerencse pokrocca.”

40 jöve fel — ti. Szebenből Fogaras felé; Bethlen — falu Fogarastól délnyugatra, ahol Kemény Simon és Szentpáli János, a Fogarast ostromló csapatok parancsnokai tartózkodtak.

59 nyilva = nyilván.

63 jesuita — háromtagúnak (jezsvita!) olvasva szabályos sort kapunk. Ismeretlen, hogy a célzás mögött van-e történelmi tény.

76 A sor értelme: Sokan mások is kudarcot vallottak ott.

108 mondgiak, adnak canis merdat = azt mondják, adnak kutyaszart.

117 Ugron Andrást Kemény febr. 10-én küldte be Szebenbe a hűségeskü kivevésére, de a homagiumot a szebeniek csak 15-én tették le.

118 Szombatfalvi — Szombatfalvi István és Farkas Ferenc Brassóba küldött biztosok febr. 5-én vagy 6-án mentek be Brassóba.

124 Comissariusokot — olvasata: komisszárjusokot.

137—140 Aesopus meséje a *Lupus carmen ferens*. (I/4.)

141 A sor Barcsai Ákosra vonatkozik.

42.

Kézirata: *Thesaurus Hungaricus* (1710) 6—60. (STOLL 176. sz.) Újabb kori másolatban megvan a Benedek-rend Központi Főkönyvtárában, Pannonhalmán: Sztachovics regestái 1—82.

A gyűjteménybe, a kézirat címlapjának bejegyzése szerint a komáromi származású Sigmund István írta be: „Scripsit P. Stephanus Sigmund. Comaromiensis Hungarus

Ordinis Sancti Patri Benedicti ad Saeram Montem Pannoniae Sancti Martini professus.” A 49. lapon jelzi a másolás időpontját: 1710. április 6. Ugyanő a 16. lapon másolatának a forrását is megjelöli: „Nota bene: haec omnia sumpta ex scriptis Nicolai Csernatoni 1661 ab eo scripta.”

A hun és magyar vezérek története Csernátoninak nem eredeti műve, hanem az 1664-ben Nürnbergben Nádasdy Ferenc országbíró költségén, az ő ajánlásával, a szerző megemlézése nélkül kiadott, ún. Nádasdy-féle *Mausoleum* első egyharmad részének a fordítása. (*Mausoleum Potentissimorum ac Gloriosissimorum Regni Apostolici Regum et Primorum Militantis Ungariae Ducum Vindicatis e mortuali pulvere Reliquis ad gratam apud posteros memoriam, a pIo et IVto Patriae DoLore ereCtVM. Cum versione Operis Germanica.* — RMK III, 2254.)

A fordító személyéről elsősorban THURZÓ ÁRPÁD KÁLMÁN 1944-ben készült, doktori disszertációja (Egy pannonhalmi kézirat: Thesaurus Hungaricus 1710, — a szerző tulajdona) alapján — melynek rendelkezésünkre bocsátásáért ezúton is köszönetünket fejezzük ki — az alábbiakat mondhatjuk.

Csernátoni Márton születési idejéről és helyéről nincsenek pontos adataink. Mivel a nagyszombati egyetem anyakönyvében „nobilis Transsylvanus”-ként szerepel, feltételezhető, hogy attól az alsócsernátoni Vajda Istvántól származott, akinek I. Rákóczi György 1631-ben adott címeres nemes levelet. Születési ideje kb. 1635—38. A rá vonatkozó első adatunk 1646-ból való. Ezzel az évszámmal szerepel a kolozsmonostori jezsuiták Mária-kongregációjának tagjegyzékében. A protestáns családból származó Miklós tehát ekkor már katolikus volt.

Thurzó Árpád szerint az Erdélyben missziós körúton járó Lanzmár Ferenc jezsuita hívta Nagyszombatba a kolozsmonostori jezsuitáknál gimnáziumi tanulmányait befejező Csernátonit. Itt 1656-ban kezdte el bölceleti tanulmányait, 1658. máj. 6-án pedig megszerezte a baccalaureatus fokozatot. Nincs nyoma, hol végzett teológiai tanulmányokat, de mikor 1660-ban Nádasdy udvarába került Sárvárra, már felszentelt pap volt. Itt együtt működött Sárvár plébánosával, Telekessy Istvánnal a rekatolizálás munkájában. Ekkor fordította a *Mausoleum* fejezeit magyarra, bizonyára Nádasdynak akaratából, aki azt, úgy látszik, nemcsak latinul és németül, hanem magyarul is ki akarta adni. Thurzó feltételezi, hogy a fordítás nem nyerte meg Nádasdy tetszését, azért is maradt félben.

Csernátoni Nádasdy Ferenc közbenjárására 1668-ban kanonoki stallumot kapott Győrben. 1672-ben locsmáncsi főesperes lett, 1677-ben pedig a győri káptalan jövedelmének a kezelője (divisor). 1685-ben székesegyházi főesperes, 1687-ben éneklő kanonok. A nyolcvanas évek végén többször gondolt arra, hogy belép a bencés rendbe. A tárgyalások folytatók a bencés apáttal, amikor botrányos ügybe keveredett. (Lancsics Bonifác *Liber divisionalis-a* — Győri káptalani magánlevéltár: V. sz. k. 386. — „tiltott nyájaskodásról” beszél („ob quamdam vetiam familiaritatem”). A Pannonhalmi főapátság története. Bp. 1906. IV. 671. lapja szerint két kanonoktársa, állítólag házasságtörésen érte. Önként lemondott kanonoki állásáról. Csak hosszas könyörgésre engedték meg neki, hogy vendégként Pannonhalmán a bencések között élhessen. A rendre ruházott adományaiért, bőkezűségéért hálából 1692-ben megkapta a bélai apátságot. Ettől ugyan nem sokára megfosztották (mivel ivott), de 1700-ban a telki apátságot adományozták neki, és a confraterek közé is felvették.

Mint telki apát sokat törődött a plébániák vezetőinek képzésével. Nagy összegeket adott kegyes célokra, kórházakra, szegények istápolására. Könyveit azzal a kikötéssel hagyta a pannonhalmi konventre, hogy a falusi plébánosok és licenciátusok kikölcsönözhessek. 1704-ben súlyos betegségbe esett. Meghalt 1706. okt. 29-én. Holttestét Pannonhalmára vitték, ott temették el. (Vö. uo. 208, 596, 671—72.)

Kortársa, Lancsics Bonifác, 1695—1737 közt pannonhalmi bencés barát, azt írja róla: „fuit vir plane doctus et in scripturis ac Theologia versatissimus. Licet senium nimium confectus, semper tamen fere vegetus, hilaris et iucundus.” (*Miscellanea* I. 274. Pannonhalmi Főkönyvtár BK 115/I.) Ő, aki Csernátoninak a főmonostorban töltött 17 évről több adatot őrzött meg számunkra, *Miscellanea*-ja levelei közé fűzte annak egy saját kézzel írott beszédét is (259—72. lap), melyet Rumer Márton főapát tiszteletére mondott el.

Beszédén és a hun meg magyar vezérekről készült fordításán kívül nem maradt ránk más emlék írói, szónoki tevékenységéről.

A Nádasdy-féle *Mausoleum* szerzőségét megnyugtató módon mind a mai napig nem sikerült tisztázni. Rózsa György (A Nádasdy-Mausoleum és Nicolaus Avancini. ItK 1970, 466—78) azt bizonyítja, hogy a történeti anyagot Nádasdy Ferenc udvari papja, Lanzmár Ferenc († 1658) gyűjtötte össze. Ezt az anyagot az 1660 és 1659 közt az Eszterházyak kismartoni plébániáján, majd utána 1660-ig győri kanonokként működő

holland származású Casparus Jongelinus átdolgozta. Ebből készítette Nicolaus Avancini a *Mausoleum* latin szövegét 1660-ban, a korvonatkozó utalások bizonyossága szerint Nagyváradnak 1660. augusztus végén történt eleste után. 1662 első felében Sigmund von Birken Nürnbergben már a német fordításon dolgozott. Csernátóni a Nádasdy birtokában levő kéziratot használhatta annak sárvári udvarában 1660–61-ben.

Magyarországon már régóta és többen foglalkoztak azza a tervvel, hogy költői formában megörökítsék a magyar vezéreket és királyokat. Így Zsámboki János királyversekét írt. (*Reges Vngariae Ab Anno Christi CDI usque ad MDXLVII.* Bécs 1567.) Az *Adriai tengernek Syrenája* egyik kézírata szerint Zrínyi Miklós is megpróbálkozott, hogy epigrammákat írjon a magyar királyokról, de csak az Attiláról és Budáról szóló készült el (vö. KLANICZAY: Zrínyi 360). Hasonló törekvésekre vall Rátkay György: *Memoria regum et Banorum Regnorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae* (Bécs 1652) és Listi László: *Magyar Márs* (Bécs 1653 — RMK I. 869) második részében a *Reges Hungariae* címmel Attilától IV. Ferdinándig bezárólag 57 kapitányról, vezérről, királyról szóló 6–6 strófa terjedelmű versciklusa. Ebbe a sorozatba tartozik a Nádasdy-féle *Mausoleum*.

Nincs tudományos célja, nem törekszik teljességre. A komplikált anyagból, az egyes vezérek és uralkodók életének eseményei közül etikai alapelvek szerint válogatja ki azokat a mozzanatokot, melyek — mintegy uralkodói tükrök — az ideális uralkodó alakját állítják az olvasó elé. Az egyes vezérekről, uralkodókról írt szövegek az 59 rézmetszetű képen ábrázolt személyek elogiumai, a barokk kor sajátos stílusában, in stylo lapidario. „A hosszabb-rövidebb, rímtelen és versmértékkel csak a kurzív szedésű, általános érvényű megállapításoknál szabályozott sorok, amelyek a tükör függőleges középtengelyétől jobbra—balra szimmetrikusan helyezkednek el, tulajdonképpen fiktív sírfeliratok, a valóságos síremlékek kőbevésett feliratainak formáját utánozzák.” (Rózsa György: i. m. 467.)

A latin szövegnek az eseményes, történeti részeket (a szerző „saját” szövegezését) a számos általános érvényű tanítástól, az antik mitológiai és bibliai hivatkozásoktól, Horatius-, Vergilius- stb. idézetektől a nyomtatásban külső megjelenési formában is látható megkülönböztetéséből, a fiktív sírfeliratok hősi barokk prózastílusából Csernátóni fordításában semmi sem tükröződik. A kétféle eredetű szöveg Csernátóni verses fordításában összemosódik, csak nagyon ritkán történik rájuk hivatkozás, mint pl. a 2010. sorban: „Egy Titus modgyára ez volt köz mondása.” A komplikált, változatosan egyenlőtlen hosszúságú latin prózasorokat legtöbbször tizenkettes sorokból formált (tiz részben van így), ritkábban ösi nyolcasokból álló (négy résznek ez a versformája) strófák helyettesítik.

A verssorok azonban sokszor sántítanak, a hibás sorok száma 10%. Úgy látszik, hogy Sigmund István rendelkezésére Csernátóninak az a nyersfordítása állott, melybe a fordító bele-belejavított, de a javítás munkáját nem fejezte be. Valószínűleg Csernátóni javító munkájának köszönhető a kézirat vagylagos sorai, szövegváltozatai. A lapszéleken, a strófát befejező sorok után ugyanis többször találunk sortöréseket, néha egész sorokat mint szövegváltozatokat. Ezek, az esetek legnagyobb részében, a másoló Sigmund kézírásai, feltehetően így voltak az eredeti kéziratban. Ritkábban találunk azonban sorok közé, a szavak fölé írt javításokat is, melyek elütnek Sigmund írásától. Kiadásunkban a Sigmund-kézírásból azokat a változatokat vettük fel a főszövegbe, melyek vers-tanilag, ritmus és rím tekintetében jobbnak tekinthetők. A főszövegben nem közölt vagylagos szöveget, a javításokat, természetesen, lapalji jegyzetben adjuk.

Csernátóni fordítása nem szövegű, nem szó szerinti fordítás. Sok esetben bőbeszédűbb a forrásánál. „A magyarok negyedik hadnagyáról”, a Béláról szóló latin szöveg 57 sorából nála 153 verssor lesz. A Lehelről szóló részben a *Mausoleum* jóformán csak a vezérfonalat szolgáltatja; az eredeti szöveg 1-2 sorából több versszakot csinál, önálló gondolatokat fejtet. A Vérbulcsúról szóló rész is kétszeres terjedelművé nőtt a bővítések miatt.

A latin szövegben is találunk helyenként kortársakhoz intézett figyelmeztetéseket, intéseket, korvonatkozásokat. Csernátóni azonban jóval nagyobb mértékben igyekszik kortársainak a nevelésre, tanítására. Az általa lefordított 14 rész mindegyik hőse nála tanító példakép: Keme a jó vezér erényeit testesíti meg, Bélának önfeláldozó élete szolgál például, Vérbulcsú arra tanít, hogy nagy baj a vezérek egyenletlenkedése. Csernátóni korvonatkozó passzusai határozottabbak, kézzel foghatóbbak, mint a latin *Mausoleum*-éi. Bélával kapcsolatban a latin is inti Európa népeit, ne gyűlölködjenek, ne egyenletlenkedjenek, Csernátóni szavai azonban sokkal határozottabban szólnak a kortárs magyarokhoz (309–38. sor). Intelmét, a kortársakhoz szóló megjegyzéseit (pl. 210–13. sor), a németnek nemzeti büszkeségből fakadó megcsipkedését (620–25. sor) néha forrásától függetlenül szövi bele munkájába. A mitológiai hasonlatokban, hogy kézzel foghatóbb legyen a szóban forgó személy és a mitológiai hős rokonvonása, az eredetihez hozzáfűzi a hős tettét

is (1278—1281. sor), helyenként új példát, történeti utalást iktat a textusba (330. sor: Vatinius, 2010. sor: Titus), máskor viszont nem fordít le egyes eseménymozzanatokat (pl. Zsigmond herceg Basileát nem foglalja el az Attiláról szóló részben). Nem szerepel az eredetiben Attila halálának időpontja (926. sor), Álmos kiindulásának ideje (1039. sor); csak Csernátoni sorolja fel az István királytól alapított püspökségeket (2066—69. sor) — bár tévesen és összekeverve a káptalanokkal.

Nem lehet megállapítani, hogy egyes nevek romlott alakja a fordítónak vagy a fordítás másolójának a hibás olvasatából következett-e, hogy Csernátoni nem tudta-e kibetűzni az előtte levő latin kézirat névalakját, vagy Sigmund olvasta félre Csernátoni kézírását. A 478. strófa után álló órszó szerint (volt) kihagyott valamennyi szöveget. Az Attiláról szóló részben, úgy látszik, Csernátoni nem törődött a város- és népnevek pontos visszaadásával, accusativust nominativusként vesz, hozzáillesztve a magyar ragokat; népnevekből csinál helyneveket vagy fordítva.

Csernátoni fordítása az István királyról szóló résszel véget ér, legalábbis itt megszakad Sigmund másolata. A *Mausoleum*-ot teljes terjedelmében három évtizeddel később, az 1690-es években Felvinczi György ültette át magyarra. (Kéziratban maradt fordítása — OSzK Fol. Hung. 1074. — a RMKT XVII. sorozat későbbi kötetében kerül majd kiadásra.) A XVIII. század második felében Horányi Elek is lefordította a *Mausoleum*-ot, és azt ki is nyomtatta.) (*Magyarországnek hatalmas és dicsőséges királyainak és első vitézkedő kapitányainak emlékeztető koporsó épülete* . . . Buda 1773.) Horányi prózában, a latin szöveghez híven ragaszkodva, az eredetinek *stylus lapidarius*-át külső formájában is visszaadva készítette el fordítását. Ezt a fordítást használta fel Batsányi János néhány évvel később, amikor Gasó István *Bellica Hungarorum fortitudo* c. könyvét szabad fordításban magyarra ültette át. (*A magyaroknak vitézsége*. Pest 1785.)

A versben több szótaghiba van, ezeket külön nem jelezzük a jegyzetben.

1 A latinban „Inter XIX centena Hunnorum millia” olvasható.

6 Valószínű, hogy a másoló a *sokaknak* összevont alakját nem oldotta fel, ezért egy szótaggal rövidebb a sor.

22 sarmata — így nevezték a Keleti-tengertől a Fekete-tengerig terjedő, első-sorban pedig a Duna hosszában húzódó Sarmatia lakóit.

35—6 Nem pontos visszaadása a latinnak; ott két ütközetről van szó, melyek közül az egyikben nem volt a hunoknak vesztesége.

44 A sor Csernátoni betoldása. Viszont az I. rész végéről több sort nem fordított.

51 Potentiána — képzelt város a Duna jobb oldalán.

73 Castor és Pollux testvérek, Zeusz és Léda gyermekei; sok kalandban és merész vállalkozásban vettek részt.

93 Csernátoni ezen a tájon rövidített a forrásán.

167 kissen — olv. kizen, azaz készen.

187—8 A kortársakhoz szóló intés a latinban nincs meg.

204 csipelők = csépelők, csépelést végző szolgák.

209—12 Az egész strófa Csernátoni betoldása.

216 Pylades — a phoikoszi király fia, aki Oresztészt segítette, hogy apja halálát megbosszulja.

249 A természetett pofáznád = a természetet ütnéd arcul (pofoznád).

262 Egy tö-hegy-vak mák szemben = egy láthatatlan tűhegynyi mákszemben.

306—35 E sorok latin eredetijében nincs szó Magyarországról, hanem általában Európáról, annak népeiről.

330 Vatinius — az eredetiben nem szerepel. Feltehetőleg P. Vatinius, Caesar híve, erőszakos ember, aki pl. a törvényszéket, mikor az felelősségre akarta vonni, szétkergette.

351 Soros — olv. szoros.

358 száncsúl — olv. sáncul.

447 Sycambria — Aquincum középkori eredetű neve, ahol Kézai szerint a hunok letelepedtek. (Vö. ECKHARDT SÁNDOR: *De Sicambria à Sans-Souci*. Paris—Bp. 1943. 11—51.)

497—99 Csernátoni betoldása.

524 csuda = szörny. (Lásd az 1538. sort is!)

582 illesztője = élesztője.

594 Mysia — Moesia: római provincia a Duna jobbpartján.

595 Rácz országba — Thraciát fordította így.

598 Tót és Horváth ország — Illyricum a latinban.

602 crepidáknak — elírás gepidáknak helyett.

606 macro-mannusok — marcomannusok helyett elírás.

606 svecusok s quadrusok — suevusok s quadusok helyett.

- 608 euralusok — a latinban: Eruli = herulok.
 623—628 Csernátoniszerzeménye. Viszont a latinból tájnt nem fordított néhány sort.
 629 Argentínát — a mai Strasbourgot.
 638 rhaemiserekre — a latinban Rhenenses olvasható.
 650 Trahas — hibás olvasat, illetőleg a latin accusativus: Trecae átvétele. Treca vagy Trecae a mai Troyes városa.
 652 Farkas — Trecae legendás püspöke: Lupus.
 674 Merozaeus — a latinban: Merovaesus.
 679 Thodoricus = Theodoricus.
 685 A latinban másfél esztendő van: „Ab Aquileja sesqui-anno tentata”.
 737—46 A felsorolt városok, országrészek Itáliában voltak.
 761—62 A felsorolt városok Burgundiában voltak; Bisonsot a latin Vesontiót, a mai Besançon-t.
 763—75 Valóságos népnevekből rekonstruált tartomány-, városnevek, néha igen nagymérvű deformálásokkal, mint pl. Leasubia a Lexobii-ből, Belluga a Bellovacii-ből, Aubirgia az Ambivarii-ből, Diáblia a Diablintes-ből, Andicamia az Andecavi-ből, Busatria a Busactores-ből stb.
 781—87 E sorok itáliai, illyriai városokat sorolnak fel, néha torzult alakban, mint pl. Senosallia — Senogallia, Lepsica — Lepica, Tarpsalica — Tarsatica helyett.
 789 Francsiát = Franciaországot.
 825 ot — olv. öt.
 827—29 A sorok értelme: hacsak nem azt akarod mondani, hogy minden had kegyetlen szokott lenni.
 832 A legenda szerint Szent Orsolyát Kölnben ölték meg a hunok.
 870 hanem — olv. ha nem.
 900 Csernátoni hibásan a következő latin szöveget fordította így: „si maturior seculo viginti quatuor anni aetas...”
 917 Julius császárral = C. Julius Caesarral.
 923 Fabiusok — a Fabius-nemzetség 306 tagja clienseivel magára vállalta a Veii elleni háborút.
 926 A latinban nincs évszám.
 929 böjt más hó = március.
 943 Célzás anyjának az álmára, melyben ez fiát az Isten kardjával felővezve látta.
 945 Alaradicus — elírás Aladaricus helyett.
 980 Bendagaves — a latinban: Bendegucius = Bendegúz.
 981 Nemroth — a bibliai Nemród Noé Kám nevű fiától származott (Móz. I. 10, 8—10); lakóhelye Közép-Arábia pusztáin volt.
 982 Engadi — bibliai város a Holt-tenger mellett.
 989—96 A latinban nincs meg; így a 991. sor évszáma sem (fentebb a 926. sorban 450 szerepelt!). Ennek a résznek különösen az elején sok az eredeti szövegezés.
 1011 A latin eredetiben nincs időmegjelölés.
 1029—52 Nagyrészt eredeti szöveg, így Emese álmának papos torzítása a 321. versszakban. (A latinban: „Aquilam sibi in Almo gestare visa Mater / nova brevi metamorphosi, / pervagantia orbem Flumina profudit.”)
 1039 A latinban nincs évszám.
 1065—68 A strófából az eredetiben csak ennyi van: „Fixis in Dacia septem castris.” Erdélyt Hétföldvárnak (Septem castra — Siebenbürgen) a szászok beköltözése után (XII. század) kezdték hívni.
 1101 Az eredetiben Mars, Hercules nem szerepel, Árpád így kezdi imáját: „Hujus aquae terraeque Alumnam redde nobis / qui coelorum terrarumque Regibus imperas / Pannoniarum Pater.”
 1135 Lásd a 22. sor jegyzetében.
 1231 A Csákiak Szabolcstól származtatták magukat.
 1266 Hyppolitus — Hippolitosz Thészeusz fia volt, Artemisz pártfogoltja, akivel együtt vadászott.
 1267 Achilles — a latinban: Alcides. Feltehetőleg rossz olvasat vagy elírás történt. Tartalmilag Akhilleusz is ideillik, ti. miután Briszeiszt átadta Agamemnónnak, nem vett részt a harcban, „henyéléssel” töltötte idejét.
 1275 Fejér-vár = Gyulafehérvár.
 1293 Actaeonok — itt vadászok értelemben áll.
 1297 Azzal, hogy Csernátoni a latint itt múlt időben fordítja, az Erdélyre a szerencsétlen lengyelországi háború után (1657) beköszöntő tragikus évekre látszik utalni. A korvontakozás nála sokkal kiélezettebb.

- 1335—37 A homályos sorok a latin szöveg alapján így értelmezendők: Csak Marsnak és Pallasnak a frigye megengedett, máskülönben a férfi legyen feje az asszonynak, de ez az asszony (Pallas!) legyen a vitéz férfiak feje.
- 1364 botolgal — A NySz az uralkodást, uralmat is jelentő *bot* szónak ezt a származékát nem ismeri; itt uralkodik értelemben illik bele a szövegbe.
- 1395 fút = fújt.
- 1402 soros — olv. szoros.
- 1419 szacschal = sarccal.
- 1424—25 A sorok értelme: a hosszú tanácskozások késedelmes kivitelét megelőzze („longiorum consiliorum tardiores partus (praevolaret”).
- 1428 Craniot — hibás olvasattal vagy elírással a latin Carniola-ból.
- 1430 Bolgár országot — a latin Moesia-t fordította ezzel.
- 1431 Lombárdiára — a latin szövegben nem szerepel.
- 1435 Svecziát — az eredetiben Suevia áll.
- 1467—82 Mint ahogyan ennek a Lehelről szóló résznek a bevezető strófaiban (1386—97. sor), az utolsó négy versszakban is Csernátoni jóval bőbeszédűbb a latinnál.
- 1546 Iphiclus — több ilyen nevű hőst ismerünk, pl. Héraklész féltestvérét, aki részt vett kalandos vállalkozásaiban.
- 1569 Rettentő nevtől — arra vonatkozik, hogy „ursus” medvét jelent.
- 1576 Az utolsó szó, mely az előző sorban is előfordul, feltehetőleg másolási hiba.
- 1610 Bellona — a harc istenasszonya.
- 1633 A sor után a levélalji órszó: *volt*. A következő sor másként kezdődik.
- 1637 porádzott = porázt.
- 1642—1689 Csernátoni itt is jóval bőbeszédűbb a latinnál, 48 sorának az eredetiben mindössze 20 sor felel meg.
- 1690 Nimet országot — az eredeti latin szövegben: Austria.
- 1695 Rudiger — Rüdiger, az osztrák hercegség kormányzója.
- 1727 nem látom — a *nem* éppen ellenkező értelművé teszi a mondatot, mint ahogy az előző sorból várnók. Másolási hiba lehet.
- 1736 tetségekre = tetszésekre.
- 1763 minyárt = mindjárt.
- 1765 Meg illet = megéledt.
- 1769 a holott = a halott; a nehezen érthető sor a latin szöveg alapján („multorum in uno Protoparens filiorum”) azt jelenti: a halott ebben a gyermekben ósátyja (= protoparens) lesz (ti. sok fiaknak).
- 1844 A legenda szerint a sokáig magtalan Saroltnak István, az első vértanú jelentette ki, hogy fia születik.
- 1888 A legenda szerint a pápának éjjel álmában megjelent az angyal, ezt adta tudtára, hogy Miska (Mieszko Miczislav) helyett a koronát Istvánnak adja.
- 1891 akik — értelemszerűleg *akiknek* kellene.
- 1932 A sor Kupa párthíveire vonatkozik, ők estek kétségbe, ők nem harcoltak többé.
- 2010 A Titus név nem szerepel a latinban. A szólásra vonatkozólag lásd Suetonius: *De vita caesarum. Divus Titus VIII. 3.*
- 2027 A bizonytalan olvasatú szó a 2031. sor tanúsága szerint Caeanus.
- 2064—69 A tíz püspökség felsorolása Csernátoni betoldása. Több tévedés van benne, ami arra mutat, nem történeti forrásra támaszkodott, hanem emlékezetére.
- 2074 meg irt = megért.
- 2142 Cilicium, sakba öltöztén — vezeklőövet öltvén és szakba öltöztén.
- 2211 calculust nem adot — nem szavazott calculussal, azaz kövecskével, ami hajdan a szavazás módja volt.
- 2221 hadgyatok — olv. hagyatok = hagyatok.
- 2281 el vitett = elvetett.

Kézirata: Zemlénny János-ék. (1668) 102a—103a. (STOLL 88. sz.) Kiad. DOMOKOS PÁL PÉTER, ErdMúz 1939, 362—64. — A versfők értelme: STEPHANVS HORVAT S. Az ének szerzőjéről a versfőkből kiolvasható nevén kívül semmit sem tudunk. Versét 1661 őszén írhatta, amikor Ali büntető hadjáratot vezetett a Székelyföldre, mivel a székelyek Kemény János mellől nem akartak Apafihoz állni. A versszerző a harmadik strófában hivatkozik arra, hogy az Isten 1668-ban is megpróbálta a népet, bár „csak az egyik számján”. Ekkor ugyanis Csík- és Gyergyószék népe megmenekedett (vö. Körös-

patakinak Erdélynek és Magyarországnak romlásáról írt éneke 97—100. sorával a RMKT XVII/9. 25. sz. alatt), mivel megszállták a természetől védett bejárókat, elállták a tatár hadak útját. Most is hasonlóképpen cselekedtek, de ahogyan a 7. strófából megtudjuk, az ellenség akkor tört rájuk, mikor nem is várták. Amíg ugyanis a csíkiek az eltorlaszolt bejárókat vigyázták, a török—tatár csapatok a hátuk mögé kerültek, s lángba borították lakóhelyeiket. (1661. okt. 17.) Sokakat megölték, másokat rabságba hurcoltak. Ezek miatt kell az ének keletkezését Csíkszékre, 1661 őszére lokalizálnunk.

Mikor az éneket néhány év múlva Zemlény János gyűjteményébe bejegyezte, szövegének egyes sorait elrontotta. (Vö. a 13., 24., 39., 43. sor rossz szótagszámát, a 44. sor *körözve* szavát *kötözve* helyett.)

18 Jeruzsálemet Titus Flavius Sabinus Vespasianus i. u. 70-ben foglalta el és rombolta le.

53 kerben — olv. kertben, azaz: kerített helybe.

44.

Kézirata: *OL Teleki Mihály gyűjtemény P. 1238.* Vegyes iratok. Irodalmi emlékek, költemények.

A verset névtelen szerzőnk egy ma ismeretlen paszkvillusra írta feleletként. A megválaszolt gúnyvers sugallóját Mikes Mihályban vélte felfedezni, aki II. Rákóczi György egyik leghívebb embere volt, és annak halála után is megmaradt a Rákóczi-család szolgálatában, ahogyan felesége írja 1663. január 16-án kelt temetési meghívójában: „Munkács várában kegyelmes Aszszonyunk s Urunk Eö Nagyságok kegyelmessegekből Continualvan lakását”. (DONGÓ GYÁRFÁS GÉZA: Zabolai Mikes Mihály temetése. AdZemplénT 1910, 165—66.) 1662. nov. 15-én halt meg, 1663. február 1-én temették el.

Az egykorú történeti források szerint Mikes Mihály ellensége volt Kemény János fejedelemnek. Mikor a török—tatár seregtől Erdélyből kiszorított fejedelem egyik sereg-része 1661 nyarán Kemény Simon vezetésével Munkács alatt akart elvonulni, Mikes rájuk ágyúztatott, és Keményék csak nehezen tudták Báthori Zsófiától kieszközölni, hogy egy éjszakát a vár alatt megpihenjenek.

Az ismeretlen versszerző is azt hányja Mikes Mihály szemére, hogy gyalázta Kemény Jánost és tanácsosait. Támadja még testvérét, Mikes Kelemen is. Velük szemben leginkább Petki Istvánt veszi védelmébe, amiből azt következtethetjük, hogy a felelet íróját Petki környezetében kell keresnünk.

A versíró több olyan mozzanatot említ Mikes Mihályról, melyeket más forrásokból nem ismerünk, és ezért nem is értjük utalásait.

Mint hogy a vers Kemény Jánost Erdély uraként emlegeti, a nagyszöllősi csata előtt kellett keletkeznie. Mivel pedig Petkit a Csík feldúlása miatt emelt vádaskodásokkal szemben védelmezi, 1661 októbere után írhatták.

11 mégh nem szol — olv. meg nem szól.

14 után — olv. útján.

17—20 A sorok talán arra vonatkoznak, hogy Gyalu alatt Mikes Mihály is sürgette a törökkel való megütkezést. Vö. az RMKT XVII/9. 174. sz. ének jegyzetével.

19 neü — olv. név.

25—36 A sorok mögött meghúzódó vádak, eseménymozzanatok ismeretlenek előttünk.

39 A helyes szótagszám „azon kül” olvasatot kíván.

40 A generális talán Szentpáli János. Esetleg Petki István, a székelyek generálisa?

54—55 A felsoroltak Kemény János fejedelem tanácsurái voltak.

56 A helyes szótagszám itt is „azon kül” olvasatot kíván.

61 A *csíki* jelző ellenére Kelemen — Mikes Kelemen lehet, Mihály testvére, Háromszék kapitánya.

64 hiü — olv. hív vagy hú.

65 czatra — a catrangos (= mocskos, rongyos) alapszava. A TSz a *catra* szót csak az Alföldről 'kotnyeles', a Csallóközéből csatrabojta alakban 'apróságos' jelentésben idézi.

70 A sor második felének értelme nem világos; *fél* talán a. m. felel.

75 cinciussag = ármánykodás.

76 asse-curatoria = biztosító levél.

77 Csíkszék 1661 őszén a törökök feldúlták, mivel nem hódoltak be Apafinak, bár maga Kemény is erre biztatta őket. (Vö. Szalárdi Sir. Krónika 626.) A kortársak a történetekért Petkit okolták.

Nyomatott kiadása: H. n. [Szeben] 1663. (RMK I, 1007.)

A *historia szerzője* az 1650-es évek végétől az 1670-es évek végéig szerepet játszott Erdély politikai életében. Az egykorú történetírásban, a kortársak emlékirataiban és naplóiban, hivatalos iratokban és levelekben sűrűn találkozunk nevével. Közlékeny és bőbeszédű természetéből következőleg maga is sok levelet írt, melyek nagy része azonban még kiadatlan, bár a történelmi kutatás emlékiratát, követi jelentéseit és több levelét publikálta. (Török—magyar okmánytár. III—VII. EOE XII—XVI. — GERGELY SÁNDOR: Teleki lev. III—IV. — SZÁDECZKY LAJOS: Naplók és emékiratok a XVII. század második feléből. TT 1890, 25—38.) A közzétett anyag felhasználásával rövid tanulmányt írt életéről DÉZSI LAJOS: Paskó Kristóf és a „Kétszarvú ember.” (Egy erdélyi török követ a tizenhetedik században.) Klebelsberg emlk. Bp. 1925. 395—401.

Paskó Kristóf (1634—1685) Bihar megyéből, Székelyhídról származott. Jószágos nemes ember volt, birtokait azonban az 1658—61-es évek dúlásai tönkretették, majd a török kerítette hatalmába. Gyermekek- és ifjúkorát nem ismerjük. Apja Zólyomi Dávidné szolgálatában állott, de mikor I. Rákóczi György halála táján Lorántffy Zeuzsanna udvarmesteréül felekedtek, váratlanul meghalt. Szerzőnk apjának a Zólyomi családdal való kapcsolatai miatt sem tartozhatott II. Rákóczi György kedves emberei közé. Ez is közrejátszhatott abban, hogy Paskót Barscai Ákos fejedelemségének első idejétől kezdve nem Rákóczi, hanem Barscai mellett találjuk. Neve ott szerepel azon az átíraton, melyet az erdélyi rendek 1658. november 8-án, majd december 13-án intéztek Rákóczi György-höz. Jelen volt az 1659. február 26—március 26-i beszercei gyűlésen. Az 1659. május 24—június 15-i szászsebesi gyűlésen őt tették meg Hunyad megyében exactorrá, az adók beszédőjévé. Ebben az évben a Zaránd megyei Körösbányán levő jószága után (öt és fél kapu) 110 forint adót fizetett. Megtaláljuk nevét ez időben a jószágot vásárlók között is. (EOE XII, 259, 262.)

Az 1659. augusztus 10—20-i keresztismereti tábor feloszlása után ő is Dévára ment Barcsaival, és tagja volt annak a követségnek, melyet a fejedelem Temesvárra küldött a budai basához. Útközben tudták meg, hogy a török Barscai megjelenését is kívánja, Tótvaradjától ő fordult vissza Dévára, hogy Barcsait rábeszélje az elmenetelre. Ő is aláírta a Temesvárott levő uraknak az erdélyi rendekhez intézett levelét, melyben ezek a Barscai mellett hűsre intették őket. Október elején pedig Váradra ment, hogy figyelmeztesse a váradiakat, nehogy Rákóczihoz pártoljanak. Várad azonban elszakadt Barcsaitól. Részben ennek következményeként foglalta el a török Váradot 1660-ban.

Barscai mellett volt akkor is, midőn ez a török segélycsapatokkal Erdélybe ment, és vele együtt vészelt át Szebennek Rákóczitól 1660. január 7.—május 13. közti ostromát. Mikor később Szejdi Achmet budai pasa Barcsait magához rendelte, Paskó együtt volt a fejedelemmel. *Históriás énekének* 856—57. sorai szerint csak ő volt vele kettesben a pasa sátorában, mikor ez felfedte előttük a török nagyvezérnek, Alinak Várad elfoglalására vonatkozó szándékát. Együtt ment a fejedelemmel Ali táborába Aradhoz; az ő környezetében, őrizet alatt vagy inkább fogságban, szemtanúja volt Várad ostromának és feladásának. A Barscai mellett levő urakkal együtt, pár nappal Várad átadása előtt, innen intéztek felhívást a helytartókhoz és a boncidai táborigyűléshez, hogy sürgősen küldjék el a hadisarc begyűjtött részét a fényes porta, a hatalmas török nemzet lecsendesítése végett.

Szem- és fültanúja volt tehát azoknak az eseményeknek, melyekről *Historiájá*-ban írt. Szerzeményében több helyen olvashatjuk, hogy egyesek méltóságára való tekintettel, hogy ne „mocskoljon meg” senkit, az események több mozzanatáról nem nyilatkozik, a fejedelemváltozások körüli „praktikákról” nem beszél. (Vö. a 454—68., 484—88., 550—52. sorokkal!) Vele szemben nem volt ilyen tapintatos az a paszkvillista, aki Kemény János fejedelemsége idején Fogaras feladásával kapcsolatos vállalkozásának kudarcát énekelte meg. (Lásd a 41. sz. alatt!) Az énekből Fogaras ostromának eddig ismeretlen részletein túl kiderül, hogy mikor Kemény János fellépett Barcsaival szemben, s önmagát fejedelemmé választatva Barcsait visszavonulásra kényszerítette, Paskó Keményhez szegődött. Barscai az országot 1661. január 6-án oldotta fel a neki tett hűségkü alól. A még ugyanebben a hónapban Szászrégenben tartott gyűlésen Paskó is letette Keménynek a homagiumot. Az említett versíró szemében Paskó elérulta régi urát, mikor az új fejedelemtől nagyobb konkra: tanácsurasságra vágyva felajánlkozott, hogy megadásra bírja Fogaras védőit. A vár feladása Paskónak nem sikerült, Fogaras csak március 15-én adta meg magát Keménynek.

Ezt követően Kemény János fejedelemsége idején Paskó valamilyen tisztséget töltött be Fogarasban, ahol a nagyszöllősi csata körüli időben is tartózkodott. (1662.

január 22.) Az egyik történeti ének tanúsága szerint Fogarásból ágyúkkal sietett Kemény táborába, de elkésett. Útközben hallotta a nagyszöllősi csatavesztés hírért, és visszafordult Fogarásba. (Vö. a 48. sz. ének 1125—48. soraival.)

Úgy látszik, hogy mikor nem egész egy hónap múlva Fogaras behódolt Apafinak, Paskó is hűséget esküdött neki. Az 1662. március 10—26-i görögnyeszentimrei országgyűlésen már jelen van, és Ugron Andrással együtt vádat emel Bánffi Zsigmond ellen, hogy az a Barcsai idejében felszedett adóból sokat „defraudált”. (EOE XIII, 110.)

Valószínű, ekkortájt írta históriás énekét, melyet a következő évben ki is nyomtatott. Az 1664 márciusában összeírt erdélyi rendek soraiban a Tábla fiai közt szerepel. Ebben az évben különben több ízben tárgyalt Erdély követeként a váradi törökkel a behódoltatások ügyében. Az év végén pedig Apafi Nándorférvárba küldte a nagyvezérhez, hogy ott Erdély határait a Várad feladásakor Alitól adott hitlevél figyelembevételével állapítsa meg, és vigye keresztül az ún. Piri pasa-féle defter foglalásainak hatályon kívül helyezését. Erre azonban a nagyvezér nem volt hajlandó, a döntést elhárította magától, a függő kérdések elintézését a magas porta hatáskörébe utalta.

A rendek ekkor is Paskót küldték a tárgyalások folytatására. 1665. augusztus 4-én érkezett Drinápolyba. Erdély a Bécsből kapott biztatásoknak hitelt adva arra számított, hogy a portai német követ támogatja majd törekvéseit, kieszközli a folytonos behódoltatásokkal járó állandó zaklatások megszüntetését, az ország adójának a régi összegre való leszállítását. Mindez nem így történt, ahogyan ez Paskónak szókimondó jelentéseiből is kiténik. (Török—magyar okmánytár IV, 264—72.) Gróf Leslie császári követ hazatért anélkül, hogy az erdélyi ügyet szóba hozta volna a porta előtt. (Uo. 279—86.)

Paskó maga teljes határozottsággal képviselte Erdély érdekeit, valahányszor erre mód adódott. Pedig nagy nehézségekkel kellett megküzdnie. Erdélyből a posta nem érkezett meg kellő időben. A küldött ajándékok csekélyek és silányak voltak; a lovak, sólymok, vadászkutyák csenevészek, értéktelenek, inkább szegényre, mint hasznára váltak Erdélynek. Kevés volt az ajándékosztásra való pénz. De Paskónak magának sem volt meg a költsége. Pedig meghúzta magát, bár otthon házánál nem szokta meg a rosszul lakást. (Vö. Teleki lev. III, 467—68.)

Paskó azonban még a késedelmes adóbeszolgáltatás tényét is ügyes fogással igyekezett Erdély javára kamatoztatni.

„1. Februarii az vezérrel szemben lők, első szava hozzám az lőn; mi az oka az adónak eddig való késedelmének, most kelle hatalmas császár adaját beszolgáltatni, ez-é a ti hűségtek? felelém ez szavaira: hatalmas vezér, az adó eddiglen való késedelmének oka nem egyéb, hanem, az mit eddig is nagyságodnak értésére adtam, az szegény ország-nak elpusztulása, Ali passátúl, tatár hámtúl, Seydi passátúl minden pénzétől való megfosztatása, az váradi és jenei törököknek Erdély ellen való minden napi sok gonosz cselekedetek, rablások és fenyegetődzések. Arra az vezér: azt gondoltjátok-é, hogy nem tudjuk az ti tehetőségeteket, és hatalmatokat, de ti csak az nincsent vetitek okúl, szintén ugy vagyon hatalmas császárnak dolga veletek, mint az házi gazdának az ő komondorával, kit midőn az házi gazda minden napi eledelével jól tart, azonban ő azokrúl meg nem emlékezvén az ő gazdáját megmarja, nehezebben szenvedí penig az maga ebének megmarását az gazda, mint sem ha idegen eb marná meg, kivel semmi jót nem tött; ilyen az ti dolgokat.

Arra azt felelém, nagyságos vezér, ilyen romlott állapotjában Erdélyországa az régi szokott adaját az maga idejében kész volna megadni, de az nagyságod atyja Rákóczi fejedelemre való haragjában, az országnak adaját, mely 30 ezer tallér volt, ötven ezerrel nevelte szultán Szuliman athnaméja ellen; mikor penig az adó Erdélyre vettetett, akkor az Ali passa hiti ellen elfoglalt határok Erdélyhez valóak voltak; már azok is elvétetvén soha tovább ez inséges adózást Erdély nem állhatja. Arra azt felelé, hiszen ti mostan akarnátok hatalmas császárunk kegyelmességét nyerni, mégis tökéletlenkedtek; ha azt akarjátok, hogy hatalmas császárunk kegyelmét nyerjétek, másképen kellene magatokat viselnetek. Arra azt felelém . . .” (Török—magyar okmánytár IV, 304—307. Vö. még uo. 254—60.)

Apafitól a törökkel folytatott politikájában sokkal több erélyt, határozottságot kíván. A portáról hozzá intézett levelei, jelentései bővelkednek az elégedetlen kifakadásokban, a török hódoltatások ellen fegyveres fellépésre szólító izgatásokban.

Hasonló hangú jelentéseket küldözgett Teleki Mihálynak is. (Teleki lev. III, 506—507.) Sokszor meglepő az a merészség, mellyel az erdélyi politikát befolyásolni akarja.

„Ez egész keresztvén világon gyalázat az Erdélynek és fejedelmének, hogy egy végbeli török egy országot borít el. Miért nem serken fel Kegyelmetek? miért engedi az váradi töröknek annyira kóborlani az földet? . . . Ha az török békét nem hagy, álljon ellene Kegyelmetek, engem tudósítson, én gondom a többi. Elég az, hogy én immár mind vezér tihaja előtt protestáltam, hogy ha mi esik, Erdély oka ne legyen, mert immár

soha tovább sok ellene való cselekedetét az ország nem szenvedheti. Azt is megmondtam, az hatalmas császár azért kötötte az kardot oldalára az fejedelemlennek, hogy az országot ne engedje kóborlani; az ezután nem is engedi; örömet hatalmas császárnak nem vétele, de az váradiak, jeneiek miá nem nyughatik, kételen fel kell kelni ellenek. Értse Kegyelmed, mi volt az felelet az tihajátúl reá: De bár jobban oltalmazná, jobban viselne gondot; ha csak mindent approlékot innet igazítanak el, megessik Erdélynek; bizony senkinek a sült-galamb nem repül szájában; serénkedjék gondviseléssel, elmetörődéssel, nyughatatlansággal; sok tanácskozással jár ám az jó fejedelemség; bizony ha rajtam állana s ott kinn volnék, egy-két nap alatt megzaboláznám úgy az váradi törököt, hogy bizony veszteg ülne, de mikor senki ellene nem áll, bolond volna, ha el nem venné; de még csuda, hogy Szeben felé is nem sétál, az mint Erdélyben az gondviselés van; vallyon nem tudom-e én, mit csinálnak az emberek? Én bizony, Uram, urunknak keményen találtam írni, elhiszem, nehéz neven veszi, de Kegyelmed is jó consideratióban vevén az dolgot, magatúl megmondja, ne neheztelje irásomat, sőt jó néven vegye, mert én ó nagyságának, feleségének, gyermekének országának javára igyekszem; bizony ha nem fogadja, merem írni, rövid nap megbánja. Én hízelkedni, hazudozni nem tudok, az mint eddig is akárki megtapasztalhatta azt bennem, lelkemben jár énnem, mert az ország dolgai reám bíztak, azért nem kedvezhetek senkinek.” (Uo. III, 511—12.)

Izgatásainak lett is némi hatása. Apafi Paskóra való hivatkozással írja Telekinek: „ha kegyelmek tetszése az, hogy az törököket levágassuk, im parancsolunk mindgyárt, valahol kaphatják, csak vágják le őket, ne okoztassunk ezzel is.” (Uo. III, 557.)

Portai küldetése alatt azonban csak azt sikerült Paskónak kieszközölnie, hogy Erdély engedélyt kapott: fegyverrel léphet fel II. Rákóczi György fiának minden erdélyi birtokigényével vagy fejedelemségre való törekvésével szemben.

Talán Rákóczi Ferenc fejedelemségének szőnyegre kerülése adott okot azokra a híresztelésekre is, melyek Paskó fejedelmjelöltségéről keltek számrára Erdélyben és Magyarországon. (Lásd uo. III, 515.) Bár Gillányi Gergely ízetlen hazugságnak, Bethlen János bolondságnak nevezi Paskó behozatalának a híret, mégis még 1666. február 6-án is Keczer Ambrus Telekit arra figyelmezteti, hogy nagy emberek belső szolgájától hallotta Paskó fejedelemségének a híret. (Uo. III, 550.) Paskó szerencséjére ekkor még nem tartották őt Erdélyben veszedelmes embernek, nem támadtak kellemetlenségei, mint a későbbiek folyamán Béli Pál fejedelemségre törekvéseiből.

Súlyosabb következményei voltak Paskóra nézve az 1668. évi radnóti gyűlésen július 17—19-én tárgyalt dersi jószágpernek. Felesége (Szalánczi Krisztina) és ennek rokonsága nevében Apafi fejedelem ellenében kért jogorvoslást, mivel a fejedelem, német gyalogjainak segítségével, erőszakkal birtokába vette a Szalánczi János halálával őket megillető örökséget. Az a körülmény, hogy Apafi nem engedett, Paskót a fejedelem ellen tüzelte: Apafi halátlansága miatt panaszkodott, mit ez egy ideig szó nélkül hagyott. Mikor azonban Paskót az egyik szolgája bevádolta, hogy Törökországba akar szökni, Apafi megunván duzzogását, és attól tartva, hogy Zólyomival szövetkezik, 1668 szeptemberében arestáltatta. Hiába igyekezett Paskó a vádak hamisságát igazolni, Kővárba zárták.

Kővári fogsága csaknem négy esztendeig tartott. Hiába könyörgött Telekinek (vö. Teleki lev. IV, 378—83), ez haragudott reá a sorostélyi jószág miatt. Ezt a birtokot ugyanis Apafi Paskónak inscribálta szolgálatai jutalmául, de Teleki is megkérte, és megfizetvén érte az inscriptió összegét, elvette tőle. Ebből az alkalmából összevesztek, és többé nem nézték egymást jószemmel. (Vö. DEÁK FARKAS: Uzoni Béli Pál. Bp. 1887. 131.) Bethlen Miklós szerint pl. Paskót Teleki csak „azért tartotta fogva sokáig Kővárban”, hogy más jószágait is megszerezze, amint hogy el is vette fogsága idején magosfalvi jószágát is. (Vö. Bethlen Önéletírása. I, 306.)

Paskó helyzetét súlyosbította a feleségével való viszálya. Az asszony kezdetben azon fáradozott, hogy kiszabadítsa őt. Ezt látjuk pl. mikor Bethlen Miklós közvetítésével a jószágok ügyében Telekivel egyezkedik. (Lásd levelét 1668. december 30-ról: Teleki lev. IV, 400—402.) De feltételeket szab, urával szemben kiköti Teleki jótállását. Szalánczi Krisztina memorialéja szerint Paskó szidta, verte feleségét, rokonait gyűlölte, viszont a saját rokonságát a felesége házánál tartotta. Ezen kívül részegeskedett, fajtalankodott, mód nélküli pompával és költéssel élt. Ha véget vet mindezeknek, házánál asszonyember tisztibe magát nem ártja, saját pénzéért nem bústja — nyilatkozik Paskóné —, akkor megbékél vele. De ha a legkisebb mértékben is áthágja ezeket a feltételeket, neki jogában áll az ecclesia megkérdezése nélkül elválni tőle.

Nem egészen két hónap múlva az 1669. január 25.—március 4-i fehérvári országgyűlésen, mikor a rendek közbelépésére Apafi is már Paskó szabadon bocsátására gondolt, Szalánczi Krisztina egy Eperjesi István nevű nemesember által előadatta, hogy az ura

ügy nyilatkozott, mihelyt fogságából kiengedik, török földre megy, és ott mindent elkövet Apafi ellen. Feleségének ez a lépése hosszú időre eldöntötte Paskó sorsát. A rendek instanciáját Apafi elutasította: „jó helyen vagyon, hadd üljön ott, igen nyughatatlan elméjű ember, ha Zolyominak is úgy tőttek volna, az ország nem búsult, nem költött volna annyit miatta.” (EOE XIV, 381.)

A rendek nem nyugodtak, és többször megpróbálták, hogy elérjék Paskó szabadon bocsátását, vagy ha bűnös, ügyének törvény elé vitelet. Az 1670. február 15.—március 11-es fehérvári gyűlés XII. articulusa éppen Paskó esetére célozva mondja ki, hogy a hamis vádlókat rövid útu per elé kell állítani. 1671-ben a gyulafehérvári gyűlésen, december 11-én végre sikerült elérniük, hogy Paskót Kővárról a gyűlés elé hozzák. Mikorra azonban december 23-án Paskóval odaértek, a gyűlés már véget ért. Így ezúttal sem engedték szabadon, hanem Görgénybe vitték. Az 1672. június 27.—július 2-i radnóti gyűlésnek sikerült csak keresztülvinnie, hogy a fejedelem szabad lábra helyezte.

Szabadulása után egy darabig nem találkozunk nevével a közügyekben. 1675-ben azonban újra Somlyón tárgyal a törökkel egy erdélyi bizottság tagjaként a hódolttások ügyében, majd a váradi basához küldik, hogy ezt engedékenységre bírja. (Vö. Török—magyar okmánytár V, 319—20, 322—23.) De küldetése nem járt sikerrel, mivel a pasa nem fogadta el a kolozsvári egyezményt tárgyalási alapul. (LUKINICH IMRE: Erdély területi változásai a török hódítás korában. Bp. 1918. 457.) Ugyanebben az évben, április 20-án rendkívüli követként Törökországba indult, hogy a magyarországi bujdosók ügyében a francia és lengyel követekkel való tárgyalásokat szükség esetén jelentse. Tudósította is Apafit a francia és a német követek gyanús egyetértéséről. (EOE XVI, 160—63.) Követéséből 1675. június 16-án indult vissza hazájába.

Paskó tehát ekkor újra élvezte a fejedelmi udvar bizalmát. Ezt mutatja az a körülmény is, hogy mikor 1676. április 23-án Béli Pált letartóztatják Fogarasban, Daczó János társaságában ő keresi fel Bethlen Miklóst (lásd Bethlen Önéletrajza I, 277), ők mondják meg börtönbe vetésének az okát: meg akarta gyilkolni a fejedelmet és más úri renden levőket, „melyről intercipiált levél is volna”. (DEÁK FARKAS: i. m. 143.) Ekkor tehát még nem volt Béli híve.

Csak mikor közel egy év múlva, a fogságából kiszabadult Béli igyekezik magának pártbíveket szerezni, közelebből meg nem határozott reformintézkedések követelésével egyeseket a maga terveinek megnyerni, akkor kerülhetett Paskó a szervezkedésbe. Az alapot a csatlakozáshoz az Apafi és a Teleki részéről elszenvedett sérelmek szolgáltathatták. Paskó reverzálist ad Bélinek, erős hittel megesküszik, hogy „édes hazánk javára s megmaradására nézendő dolgokban egyet ért” a többiekkel, „vigyáz a haza megmaradására, békességire”, s „az úrtól, Béli Pál uramtól el nem szakad”. (Török—magyar okmánytár V, 454—55.)

A portán járatos emberként 1677 novemberében Béliék őt küldik Konstantinápolyba, hogy a portát tájékoztassa Apafinak békességfelforgató terveiről. Paskó szó nélkül hagyja el a fejedelmi udvart, betér Bélihez Bodolára. Hosszabb ideig időzik Brassóban, ahol az ország adóját bevívó Kapi Györggyel tárgyal. Havasalföldén keresztül érkezik a portára. Béliéknek az volt a véleménye, hogy Apafi a magyarországi bujdosók támogatásával megszegi a török császár parancsait. Paskó a portán azzal vádolta a fejedelmet és tanácsát, hogy a franciákkal szövetkezve megrontják a békességet; idegen pénzt fogadnak el, idegen hadakat hoznak az országba. Minthogy Erdélyben máris zűrzavar van, a három nemzet szokásos követsége helyett az urak őt küldték be követként, adta elő Paskó.

A porta a dolgok megvizsgálására és a zavarok elsimítására egy kapucsi basát küldött Erdélybe, aki Paskóval együtt megjelent az 1678. január 22-i pázsmári gyűlésen. Közben azonban Telekiék már megtették az intézkedéseket a ligázó urak ellen, hogy ártalmatlanná tegyék őket. Ezek különböző utakon menekültek Erdélyből. Köztük Paskó is, míg a kapucsi pasa a fejedelemhez sietett.

Béliék Paskót levelekkel a portára küldték, hogy ott elodja a kiűzöttek sérelmeit. Paskó február 16-án érkezett oda és gyorsan eljárt megbízatásában. Hamarosan megérkezett azonban Erdély követsége is az ajándékokkal. A nagyvezér április 22-én hirdette ki Béliék előtt a porta döntését: keményen megszigta őket tökéletlen panaszaikért és zavarkeltésükért a társaságot örökös fogságra ítélte. Míg őket mindenükből kivették, és nyomban a Jediculába vitték, a szultáni fermán Apafit megerősítette fejedelemségében. (EOE XVI, 473—74.)

A portára futott urak ellen Erdélyben indított nótaperek során 1678. június 7-én Paskóra is kimondták a hűtlenség vétkét, fej- és jószágvesztésre ítélték. Csak első feleségétől való gyermekeinek hagyták meg örökölt jószágait. (Uo. 523—31.)

Paskó korábbi összeköttetései révén ügyük támogatására még meg tudott nyerni egy-két tolmácsot. Ezek biztatták őket, Beldinek fejedelemséget helyeztek kilátásba (EOE XVI, 629—34), de a foglyok életében nem következett be változás. Béli halála után (1679. okt.) még közel egy esztendeig voltak a Jedicula foglyai. Egyesek 1680 nyarán Apafihoz fordultak kiszabadításuk kieszközléséért, kegyelemért. Apafi nem lépett közbe. A nagyvezér azonban 1680. augusztus 31-én szabadon engedte a foglyokat.

Paskó Csáky Lászlóval először Zólyomihoz szállt, majd mikor Csáky és Zólyomi hamarosan összekülönböztek, Csáky és Paskó külön szállást vettek ki a tengerparton. 1681 elején Paskó Csáky ügyvivőjeként Drinápolyban járt. Csáky kalandor természetű, erkölcsi gátlásokat nem ismerő magatartása azonban nem fért össze Paskó becsületességével. Emiatt nemegyszer keletkezett köztük éles ellentét. (EOE VI, 159—62, 187—94.)

A Jediculából való szabadulás után Paskó leveleiben sokszor felbukkan a hazamenetel reménye. A gráciával még 1679-ben biztatta Székely László a Héttorony foglyait. (Uo. VI, 91—92.) Ő azonban csak „szabados uton” akart hazamenni, úgy hogy „Teleki és más hazavesztő lator a szakállamat ne fogja”. (Uo. VI, 114.) Török részről is felajánlották a fejedellemmel való kibékülésre a közvetítést, de visszautasította. Oly „tirannicum regimen alá”, mint amilyen Erdélyben van, nem térhet meg; nem mehet haza: „ha édes hazánk megromlott szabadsága helyre nem áll, a rabok el nem bocsátatnak, a gonosz emberek az ország törvénye szerint meg nem büntetnek, és a megkínzattatott haza fiait nem contentaltatnak, és ha a haza törvénye, unioja és conditioja szerent nem viseli magát a fejedelem.” (Uo. VI, 122—26.)

Lesi-várja az erdélyi híreket, különösen a fiairól szóló tudósításokat. Mindenképpen szeretné Ferenc fiát Teleki Mihálytól „ellopadni.” Ehhez kéri Bethlen Miklósnak, a havasalföldi vajda plenipotenciáriusának, Constantin Brancoveannak a segítségét: „ha nagy fizetéssel is, találják jó módját Bethlen Miklós úr vagy más által onnan ellopását, hozzák be onnan vajda önműsége mellé.” (Uo. VI, 148—49.)

Nehéz anyagi körülmények között él, jövedelme nincs. Kölesönöket vesz fel, segélyeket kér. A hazatérés reményében Csákyval együtt birtokokat köt le. (Uo. VII, 599—602.) Mikor Csáky 1681 vége felé otthagyja Törökországot, Paskó magára marad a hajdani portára futott Béli-hívek táborából. Most még inkább haza vágyódik. Erdélyből azonban nem kap biztatást, hívó szót. 1682 nyarán három rendben is jár az erdélyi fejedelem portái követénél, hogy tudakozódjék, „nem írtak-e neki Erdélyből az ő állapota felől”. (Nagy István portai követ jelentése: EOE VI, 271.)

Végül is Teleki és Apafi vetélytársának, Thököly Imrénének a magyarországi felkelők élén aratott sikerei keltenek benne új reményeket. 1682. december 8-án Paskó hozzáfordul pártfogásért. (Uo. VII, 609—10.)

Csak a következő évben, 1683-ban hagyta el végre Törökországot. Sárospatakra húzódott. Itt élt szegénységben 1685-ben bekövetkezett haláláig. (DEÁK FARKAS: i. m. 131.)

Hosszú históriás éneken, számos portai jelentésén és levelén kívül közvetlenül azután, hogy 1668 szeptemberében Kóvárótt fogságba vetették, Kende Gábornak nála tett látogatása után (vö. Telekihez 1668. október 5-én írt levelét — Teleki lev. IV, 363) írta meg Paskó a portai követségéről szóló visszaemlékezését *Ez mostani utolsó és szomorú ügyben az keresztényen igaz magyaroknak gondolkozására való siralmas matéria* címmel. (Kiad. SZÁDECZKY, TT 1890, 25—38.) Ebben azt fejtegeti, miért nem sikerült portai küldetése. Valószínűleg átdolgozása ez annak az iratnak, melyet még 1665-ben szerzett „Erdélynek a török udvarnál lévő követeként”, és amelynek kézírata a múlt század közepe táján még megvolt Mikó Imréné *Igaz és keresztény magyarok gondolkozására való rövid materia* címen. (VASS JÓZSEF: Újabb két napom Gerenden. ÚjMMűz 1865, I, 315.)

Históriás éneke íratásának éveként az utolsó előtti versszak az 1652-ét jelöli meg. Kétségtelen, hogy ez sajtóhiba 1662 helyett. Ez az aránylag kései időpont magyarázza meg szerzeményének II. és III. részében található egy-két tévedését az egyes várak, helységek török kézbe kerülésének időpontját, egymás utáni rendjét illetőleg. 1662-ben már nem emlékezett pontosan az 1658-as eseményekre. Máskor meg mintha szándékosan térne el a tényektől, mint pl. a Várad elfoglalását követő behódoltatások kérdésében. A *História*-jának legnagyobb részét kitévő Várad ostromáról szóló részben egyébként kimutatható, hogy nemcsak személyes élményeire támaszkodott, hanem ihletet merített Szamosközy István történeti munkájából is. Szamosközy a *Rerum Transylvanarum Pentades* c. művében az V. rész harmadik könyvében részletesen szólt arról, hogyan ostromolta 1598 őszén Mehmed nagyvezér 35 napon át Váradot. (Szamosközy István: *Erdély története*. Ford. BORZSÁK ISTVÁN. Sajtó alá rendezte: SINKOVICS ISTVÁN. Bp. 1963. 102—14.) Több egyező mozzanat figyelhető meg mind az ostromlók, mind a várat védők eljárásában Szamosközy és Paskó előadásában.

- Paskó nótajelzésként *Appoloniusz históriájára* (RMNy 661) utal, melyet a Lucretia nótájára fordítottak magyarra. Dallamáról lásd RMDT I, 101. és 236. sz. alatt.
- 21 látráság = rablóbanda.
- 43 Az 1657. évi lengyelországi hadjáratban tatár fogságba esettekre céloz; a rájuk való utalás máskor is előfordul, vö. pl. a 268—73. sorokkal.
- 45 Egy szótaggal hosszabb sor; *szintig* ejtéssel jó lenne.
- 94 enyett = alatt.
- 139 hermet szij = hermecszij = nyeregszij.
- 142 Vö. Jer. Sir. 4, 8.
- 204 fel-házak = emeletes házak.
- 232 Egy szótaggal hosszabb sor.
- 291 Silistra a Duna jobb oldalán, az egyik török kerület székhelye volt; Szilisztrai: csak *szilisztraj* olvasat esetén ad jó sort.
- 292 kastély — a templom és a körülötte lévő épületek, melyeket fal vett körül.
- 311 Murzainak — a tatárok előkelő, vezető férfiainak; 'mirza', 'murza' ezeknek a címe volt.
- 325 Aranyas — Aranyos falu (és patak) Torda alatt.
- 350 Jenő = Borosjenő. A fővezér, Köprüli Mehmet pasa Nándorfehérvár felől érkezett ide. Más büntető expedíció volt ez, mint a keletről betört tatároké. A sor egy szótaggal hosszabb.
- 365 Jenőt nem a Barcsai-féle követségtől követelte a vezér, már pár nappal előbb, szept. 2-án megszálta, a követekkel csak szept. 7-én tanácskozott.
- 366 Deszni várának átadásáról nem volt szó.
- 378 A „régén éhült gyomor” arra vonatkozik, hogy mióta Báthori Zsigmond Borosjenőt 1596-ban visszafoglalta, a török nem hagyott fel behódoltatása tervével.
- 407—408 A várak átadása mellett a fejedelemmé tett Barcsainak ezeket a feltételeket kellett elfogadnia.
- 412 Egy szótaggal hosszabb sor.
- 424 A gyűlést okt. 5-re hívták egybe.
- 426 Kapucsi — a szultáni palota őrzőinek a feje, sokszor politikai küldetésekre alkalmazták.
- 427 Nemcsak a szebeni királybíró (Lutsch Jánost), hanem a Barcsai-követség más tagjait (Várad István, Szilvási Bálint) is magával vitte a fővezér Konstantinápolyba.
- 436—41 A sorok az 1657-i lengyelországi hadjáratra vonatkoznak.
- 462 A sor egy szótaggal hosszabb.
- 496 A Rákóczi Györgyöt bosszúra ingerlő írásokról, paszkvillusokról Szalárdi és mások is említést tesznek.
- 499 A keresztiesmezei tábori gyűlés ideje: 1659. aug. 20—30. volt.
- 520 A követség nem a császárhoz, hanem a budai vezérhez ment, aki Temesvárott volt.
- 521 Két szótaggal hosszabb sor.
- 528 Amhet — Szejdi Achmet budai vezér.
- 534 Egy szótaggal hosszabb.
- 535 Ellene — ti. Rákóczi György ellen.
- 536 Egy szótaggal hosszabb sor.
- 540 Ez az összeg a váradi őrség egy hónapi fizetése volt.
- 544 hünek — hínek, azaz hittek.
- 546 Részletesen ír erről, valamint Váradnak Rákóczi mellé állásáról Szalárdi (Sir. Krónika 553—63).
- 557 Vas kapu = Vaskapu: hágó Hunyad megyében az Erdélybe vezető úton.
- 558 Trájána el-pusztult városnál — A Vaskapu közelében lévő Várhely (Sarmizegetusa).
- 569 Sido vára — Krassószőrény megyei község, vár és uradalom a Maros mellett.
- 577 kedvezés el-kél = a kedvezés érvényét veszti.
- 593 Némettel — Rákóczi fizetett német katonáitól.
- 609 Kernyesd — Hunyad megyei falu a Hátszeg vidékén, kb. a Hátszeg és a Vaskapu közti út felénél.
- 613 Harmadfél mélyföldön = két és fél mérföldre.
- 622 A szótagszám csak *Barcsaj* olvasat mellett jó. Toldalagi Mihály Barcsai Ákosnak Bethlen János mellett a leghívebb embere volt; Kolozvára — a Kendeffy család fészke, Hunyad megyében, Malomvíz mellett.
- 626 Háczok — Hátszeg, Hunyad megyei mezőváros régi neve.

682. Göbőly mellől gyűjtött — célzás a Rákóczi György seregében levő nagyszámú paraszt hadakra.
- 685 Onadiak — az ónadiak, Rákóczi magyarországi birtokáról, Ónodról való katonák.
- 693 szukmánnyal = daróccal, a belőle készült szűrrel.
- 707 Vö. a. 673—5. sorokkal.
- 712 Vásárhelyhez = Marosvásárhelyhez.
- 714 A tanácskozás Balázsfalván volt.
- 730 Szejdi Achmet budai vezér 1660 tavaszán Várad felől nyomult Erdélybe, miután a Hajdúságot, Nyírséget, Bihart feldúlta. (Vö. Szalárdi Sir. Krónika 486—506.)
- 748 Várad vétke az volt, hogy Rákóczi György mellé állott. (Vö. az 538—49. sorokkal!)
- 751 Pocsajnak, a Bihar megyei Rákóczi birtokok központjának pusztulásáról lásd Szalárdit (Sir. Krónika 498—500).
- 754 Székelyhid — a szerző szülőhelye Bihar megyében, az Ér mellett, vö. Szalárdinál (Sir. Krónika, uo.).
- 769 Gyalu — a Szamos mellett, Kolozsvártól nyugatra.
- 781 Szaradsiak — száride = önkéntes.
- 800 Bonczida — Kolozsvártól északra a Szamos mellett.
- 802 Szurdok — Belsőszolnok és Középszolnok határán a Szamos mellett.
804. Ecsed — erősség, Szatmár megye nyugati részén.
- 812 A sor egy szótaggal hosszabb; *passa* esetében jó a sor.
817. Haller Gábor váradi főkapitányként Váradot átengedte Barcsai hűségéből Rákóczi Györgynek, a vaskapui csata után azonban ő maga ismét Barcsai híve lett. Dániel Ferenc, Udvarhelyszék főkirálybírája Barcsai régi párthíve volt.
- 818 Egy szótaggal hosszabb sor.
- 835 Szerdár Ali Passának — az egy hadjáratra kirendelt vezér neve volt a szerdár.
- A sor szótagzáma hibás.
- 842 egy hivével eggyütt — a 856—57. sor szerint ez maga Paskó volt.
- 867 Egy szótaggal hosszabb sor.
- 872 Egy szótaggal hosszabb sor.
- 892 Egy szótaggal hosszabb sor.
- 920 Egy szótaggal hosszabb sor.
- 925 Szalárdi szerint (Sir. Krónika 529) a százezer tallért Haller Gábor tanácsára Tisza István kínálta fel a vezérnek.
- 943 Kölesér — Kölcser: patak Bihar megyében.
- 974 Szent Jakab hava = július.
- 982 Szőlös — a Pece patak mellett.
- 986 ályu kas: vesszőfonadék, mely földdel töltve mellvédül, fedezékül szolgált.
- 1031 magamat nem ártom = nem ártom magamat.
- 1063 sok számu ezeten — talán sajtóhiba ezeren helyett.
- 1096—1108 Az itt felsorolt nevek csaknem kivétel nélkül megtalálhatók Szalárdinál is (Sir. Krónika 537—40).
- 1102 Fő Káptalan — káptalani rekvizitor, a levéltár vezetője.
- 1111 Szemény — zsoldoskatoná, főként Havasalföldéről.
- 1119 borona rovasok = gerenda építmények.
- 1123 Pecze — kis patak, melynek vize összeköttetésben volt a várárokkal. (Vö. az 1215. sorral!)
- 1125 kö bélelt víz árka = kővel kirakott vizes árok.
- 1152 Egy szótaggal hosszabb sor.
- 1167 meg vettetik a' sánca = elkészítik a sánct.
- 1197 Vad Kerti malom — malom a Pece patakon.
- 1202 Az istrásán kívül = az őrségen kívül.
- 1237 a' Vice Porkoláb hogy a' Czejtházba menne = hogy a várnagy helyettese a fegyvertárba ment.
- 1306 Olasz Czejbertnek = az olasz tűzmesternek.
- 1311 bellett árkon = bélelt, betemetett árkon.
- 1320 Ugyan azon sebbel = ugyanazzal a sebességgel.
- 1348 Clavissal = titkos írással.
- 1363 Mono Törökök = török néptörzs.
- 1382 bátyák hányásában = a bátyák széthányásában, felrobbantásában.
- 1511 méhet s' sűrű követ pogány fejére ontott — A furcsának tetsző méhet magyarázatát Szamosközy szolgáltatja. Ő írja: „Még olyanok is voltak, akik méh- és darázs-

rajokat kerítették elő, és azokat bocsátották az ellenség sorai közé . . ." (Erdély története. S. a. r. SINKOVICS ISRVÁN. Bp. 1963. 111.)

1513 Penthesilea — az amazonok királynője, aki népével a trójaiak segítségére ment, de Akhilleusz kezétől elesett.

1558 kereszténynek — olv. kereszténynek.

1585 Az 1573—84. sorok feltételeire vonatkozólag lásd Szalárdit (Sir. Krónika 571).

1592 várnak törését állatá — a várfal részeire öröket állíttatott.

1601 Kis Aszszony hava — augusztus hó; Várad azonban nem aug. 26-án került török kézre, ez a nap legfeljebb a törökkel meginduló tárgyalások napja, bár más források szerint ezek is 27-én kezdődtek el. Az átadásra aug. 30-án került sor.

1612 Samostius — az 1605-ben Zamosiscban született Zamojski János.

1613 Sigmond Fejedelem — Báthory Zsigmond erdélyi fejedelem, akinek török harcairól írt Zamojski. (Vö. G. I. HANER: De Scriptoribus Rerum Hungaricarum et Transilvanicarum. I. Viennae 1774. 266.)

1621—26 A felsorolt helyek feldúlása, illetőleg behódoltatása részben még Várad elfoglalása előtt történt. (Vö. LUKINICH IMRE: Erdély területi változásai a török hódítás korában. Bp. 1918. 407—24.)

1632 Illyének váráig = Marosillyéig.

1640 Hivolkodo = semmittevő.

1642 példájában — *prédájában* esetén (ti. az előző sorokban emlegetett török prédájában!) értelmesebb sort kapunk. Szövegtromlás lehet.

1672 A nyomtatványnak az OSzK-ban levő példányában a lapszélén egykorú írással 62-dik javítás olvasható az alábbi megjegyzés kíséretében: „Itt hiba vagyon; mert 1660-ban vették-meg Váradot. Lásd ittis fellyebb az Ötödik Részben e Jel alatt”. ≠

1677 Egy szótaggal hosszabb sor.

46.

Kézirata: Zemplény János-ék. (1668) 71a—72b. (STOLL 88. sz.) A ránk maradt töredék kezdősorát és az utolsó strófát kiad. DOMOKOS PÁL PÉTER, ErdMúz 1939, 359. Az énekeskönyv ma lappang.

Domokos szerint: „Énektöredék. Búcsúztató utolsó része, 16 szakasz. Homonnai Györgyről szól; esterhas Maria szentín említve van benne, mint Homonnai felesége.”

Homonnai Drugeth György (1633—1661) császárpárti főúr volt, Zemplén és Ung megyében is voltak jószágai. Az utolsó versszak szerint az éneket felesége, Esterházy Mária szerezte, vagy az ő nevében írta valaki más. A ránk maradt töredékből ítélve nem közönséges búcsúztató versnek, hanem kesergő éneknek tetszik.

47.

Nyomtatott kiadása: Lippai Ferenc: Szent Ersebeth Aszszony Eleven Peldaia . . . Nagyszombat 1662. (RMK I, 999.) A2b.

Lippai Ferenc 1608-ban született. Tanulmányait a jezsuitáknál végezte Bécsben. Itt mint a retorica-osztály tanulója 3 disztichonnal köszöntötte latin nyelven Apponyi Balázst az *In Divini Et Regii Prophetarum David Triadem Quinqvagenariam, Sev Psalterium Interpretatio Poetica* (Bécs 1624 — RMK III, 1355) c. kiadványban. 1624-ben belépett a jezsuita rendbe. Felszentelése után a rend magyarországi rendházaiban működött. Két évig Kassán, három éven át Trencsénben volt előljáró. 1652—53-ban a filozófiát és a teológiát tanította Nagyszombatban. Mint magyar hitésznek 20 évet töltött Nagyszombatban, 7-et Győrött. Ez utóbbi helyen halt meg 1674-ben.

A költészettel nem foglalkozott. Említett latin versikéjén és négysoros magyar nyelvű versbetéjén kívül más verses emléket nem ismerünk tőle. Nyomtatásban két halotti beszéde jelent meg:

1. *Oratio Ad Illustrissimi Ac Reverendissimi Domini Domini Joannis Telegdini . . .* Bécs 1647. (RMK III, 1677.)

2. *Szent Ersebeth Aszszony Eleven Peldaia . . .* Nagyszombat 1662. Ezt az orációt 1662. november 6-án mondotta el Révai Lászlóné Drugeth Ersebet temetésén.

Lippai lapszélén utal magyar versbetéjének forrására: „Horat. Lib. 3, carm. Ode. 30.”

Kézirata: Kovásznai Királyi Erdély-ének toldaléka. 1a—15b. (STOLL 748. sz.)
Az énekről először KLANICZAY TIBOR adott hírt (Beszámoló a Román Népköltársaság könyvtáraiban végzett kutatásairól. I. OK 1954, 366.). Az eredeti szöveg ma lappang. A ránk maradt másolatot 1827-ben készítette Makai József lórinccfalvi református lelkész, ahogyan erről az ének végén olvasható megjegyzésében ő maga tudósít: „Ezen verszetek a' Historia bizonyítása szerint 1661-be vagy még az előtt kevessebb irattak, és mintegy 166 esztendősek; de bizonyíttais azon írás modja, melyel az original vagyon írva, mert sok betük éppen különbözőleg irattak, mint most szoktuk írni: a' *csiak* a' *csak* helyett, az *eo* az *ö* helyett. S ez az egész orthographia arra mutat benne, hogy szörnyű alatt volt akkor az írás mestersége ha szinte ma is sokan nem a' leg szebben festünk még.

Ezt a' régi maradványt kezembe kapván, ha nem hibazik a' Traditio, a' Nemes Kükküllő varmegye Archivumabol le irtam ezen Copiaba. Vajha több könyvetskeimmel együtt meg 166 esztendeig maradhatna meg békességbe, de az Ur Isten, a' ki mindenünknek s' mindenünknek ortalma, oltalmazza ezt is és egyebünket is, hogy láthassa a' később maradék ebből is Nemzetünknek ezelőtti szomorú sorsát, melynek a' mostani terhes és pénz szüke miatt bajos élet modja csak árnyéka sem lehet.

Zilahi Nagy Makai Jozseff Lórintzfalvi Evangélika Reformata Ekklesia Predicatora 1827-be Január 2-dikán."

Valószínű, hogy Makai a vers szövegét több helyen elrontotta, szavakat hagyott ki, illetőleg toldott be. Az általában jól gördülő kétütemű nyolcas sorok ritmusából ugyanis több ízben egy-két szótaggal rövidebb vagy hosszabb sorok zökkentenek ki. Helyenként nehézséget okozhatott neki a szöveg kiolvasása is. Emiatt hagyta csonkán a 354., 1321. sorokat, innen erednek hibás olvasatai, mint pl. *Posznijs* — *Deszni* is vagy *Pocsaj* is helyett (197. sor), *Pettilyon* — *Petrelény* helyett (213. sor), *Gendi* (413. sor), vagy ilyen értelemzavaró olvasatok, mint *szoritott a szeretett* helyett (186. sor), *házában a heában* helyett (402. sor) stb.

Mintha a versszakok rendjében is lenne zökkenő, helyenként a szöveg összekuszáltnak, nem elég logikus rendben következőnek tetszik. Az I. részben pl. a megverselt helyek egymásutánjában jó darabig földrajzi összefüggés, folyamatosság figyelhető meg. A Szamos völgyén felfelé haladva erőltetés nélkül jut el a Maros völgyébe. Innen kitérőt tesz a Mezőségbe, majd újra visszatér a Maroshoz. A rendet azonban megszakítja a Kővárról szóló 34. vsz., mely után Torda, Alvinc következik. Az 50. strófa tájékan megint felbomlik a rend, Bihar megyei helyek váltakoznak hunyadiakkal, újra bihariakkal, hogy majd Szeben megyeiek következzenek. Mégsem állítjuk határozottan, hogy Makai végzett ilyesféle felforgatást. Az ismeretlen szerző munkája (a lírai-históriás ének és a kiéneklő verstípusok keveredése) szerkezetiileg eleve nélkülözhetette a szoros belső kapcsolatot az egyes, tartalmilag egymástól független versszakok, illetőleg az 1—2 strófából álló kisebb egységek között.

A vers kiéneklő jellegéből következik, hogy a benne említésre kerülő történeti események több ízben összemosódnak. Emiatt nehéz megállapítani a keletkezés időpontját. Erre vonatkozólag a szerző a második rész végén úgy nyilatkozik, hogy szerzeményét Moldvában gondolta ki, mikor Apafi Mihályt kiszabadulása után hazafelé kísérte (1660 nov. első napjaiban), s míg a havasokat járták, el is „dúdolta” énekét. Kétségtelen, hogy a harmadik rész, mely túlnyomólag Kemény János és Apafi egyidejű fejedelemségéről szól, az előbbinek bukásáról, az ezt követő állapotokról énekel, a második rész után keletkezett, mégpedig elég sok idő múlva. A harmadik rész utolsó strófái szerint a volt Kemény-párti urak már „elősunynognak”, szuplikációkat nyújtanak be, jószágokat kérnek (1430—36. sor). Görgényt, Fogarast, Dévát már feladták (1662 február vége felé történt). Az énekből olyan mozzanatokról szerezhetünk tudomást, melyek az 1662. március 10—26-i görgényszentimrei országgyűlésen játszódtak le, mint pl. a Kemény-párti urak megnótázása, Bassa Tamás csanádi birtokügye (1240. sor). Ha az 1108. sort úgy értelmezzük, hogy a görgényszentimrei gyűlésről távol maradó Mikes Kelemen azért „kopott ki” az ide-oda-frogtatásból, mert letartóztatták (1662. április 26.), ez az időpont, mely után az ének legutolsó része készült. Az ez idő tájt való írást támogatja az a körülmény is, hogy Zólyomi Miklós letartóztatásáról (1662. október hónap) semmit sem szól a versszerző. Az ének első részében is vannak olyan strófák, melyek azt mutatják, hogy később készültek a második rész alapján kikövetkeztethető 1660 novemberétől. Szentjób behódolása az 1661. év februárjában történt, Sebesvár adózása, Bánfihunyad vidékének behódolása 1661 áprilisában kiéleződött probléma. (Uo. II, 67.) Bihar megye 1661 nyarán is „tüzet vakart a fejére” (13—16. sor). Vécs ura, Kemény János csak 1662 januárjában, a nagyszöllői csatában tűnt el. A szerző tehát munkáját nem az események időrendjében és

feltehetőleg nem is az egyes részek sorrendjében írta. A középső részt írhatta 1660 őszén, az első részt — talán előbb készült szövegrészek felhasználásával 1661-ben vagy 1662-ben, a harmadikat, legalábbis a 896. sortól kezdődőleg, 1662 tavaszán-nyarán.

A szerző Bornemissza Annának valamelyik szolgasorból kiemelkedett deákja lehetett. Hosszú lélegzetű szerzeményében alig akad bibliai vagy klasszikus díszítmény. Ez a körülmény, a mindennapi szólások gyakorisága, a jobbágyág mellett való állásfoglalása alacsony sorból való származására, világi szerzőre vall. Magatartásában megmaradt a népközelségben; ezért kérte a rabságból hazatért Apafitól a jobbágyok terhének csökkentését, legalább a kilenced egy részének elengedését (855—76. sor). Az énekmondás hagyományát látszik őrizni az, amit a fizetségről, a jutalomról ismételtelen mond.

Hogy ki volt az a versszerző és versdudoló szolga, aki a sarc összegét Jászvásárba vitte, és onnan Apafit hazakísérte, teljes határozottsággal nem tudjuk. Apafi *Napló*-jában nem beszél a kíséret tagjairól.

Bornemissza Anna ide-odajáratta saját és testvérei szolgálait, hogy jószágából mennél több jövedelmet sajtoljon ki, sikerüljön birtokait előnyös áron eladni vagy elzalogosítani, hogy a sarc összegét előteremtse. A névről is ismert szolgák között többzör előfordul egy *Lukács*, *Lukácsi*, *Szarka Lukács* nevű. Eleinte Bornemissza Zsuzsanna szolgálatában találkozunk a nevével (Teleki lev. I, 76, 296, 301, 310, 338, 348, 368). De végez ez az ember szolgálatokat Teleki Jánosnének (uo. I, 320, 342, 344) és már 1659-ben Apafinének is (uo. I, 429, 430, II, 32). 1662-ben a fejedelem „öreg” deájkaként szerepel. (Kraus: Sieb. Chronik II, 232.) Később Bornemissza Anna gazdasági feljegyzéseiben találkozunk a nevével. (SZÁDECZKY BÉLA: I. Apafi Mihály fejedelem udvartartása. I. Bornemissza Anna gazdasági napló. [1667—1690] Bp. 1911. 38, 74—78, 116, 218, 220, 221.) Számadói, gazdasági hivatalát tölt be, különböző megbízatásoknak tesz eleget.

Nem lehet véletlen, hogy Apafi Mihály 1661-ben éppen Lukács deáknak adományozza a rionfalvi dézsmát. (SÁNDOR IMRE: Apaffi Mihály donatioi 1661. Memoriale. GenFüz. 1913, 159.)

Hogy egy Rionfalván lakó Lukács deák verselgetett, azt az 51. sz. alatt közölt versünk bizonyítja. Az ifjú Apafi fejedelmi udvarnépét kiéneklő vers egyik ránk maradt változatának befejező sorai tudósítanak erről. A verselő azt mondja itt, hogy nem talál kedvet azért, mert ritmizálgat. Többet érne, ha megelégednék azzal, hogy Rionfalván ő a dézsmás, hogy a pásztorok egy-egy báránnyal, a kovácsok szeggel, a takácsok vászonnal, a szakácsok jó étkekkel kedveskednek neki. Hasonló rezignáció ez ahhoz, melyet énekünk 889—92. sorai mutatnak: abbahagyja versét, úgyis tudja, hogy nem lesz érte jutalma.

Apafi donációja mégis azt mutatja, hogy szolgálatait megjutalmazták. Bornemissza Anna gazdasági naplója szerint hosszú évekig töltött be gazdasági hivatalát. Ő szolgáltatta be évről évre a görögök adóját, a szász papok censusát. 1671-ben neve szerepel Küküllő megye lustrájában: „Lukács deák uram udvari szolga 1 equ.” megjegyzéssel. (BRÁS ISTVÁN: Küküllő megye lustrája 1671-ből. GenFüz VI, 87—90.) 1676 után azonban a nevét nem találjuk többé a fejedelemné gazdasági irataiban. Mikor „Anno 1679. 25. Aprilis Inczédi Pál az szász papok annualis census cathedralisokat és dézsmák válttságát Rionfalván” felszedte, Lukács deák valószínűleg már nem élt. (SZÁDECZKY BÉLA: i. m. 228.)

Feltevésünk szerint ez a Lukács deák volt az az Apafiért Jászvásárba menő követés tagja, aki urának hazatérését megverselte, aki kiénekelte az 1658—1661-es években annyi viscontagságon átment erdélyi falvakat, városokat, az Erdélyben jószágokkal rendelkező, az egymást váltogató fejedelmek korában sokszor önhibájukon kívül szerencsétlenül járt, kárt szenvedett urakat. Mindezt a nem régen fejedelemmé tett Apafi Mihályra kifutó éllel, az ő ügyét és politikáját támogatva.

Hogy jelen énekünket és az 51. sz. alatt közölt verset ugyanaz a személy írta, ezt a műfaji és tartalmi rokonságon kívül szöveg- és kifejezésbeli egyezések is bizonyítani látszanak.

Bethlen Farkasról és Bethlen Elekről szólva pl. énekünk a következőket mondja:

*Szép termetű Bethlen Farkas,
Kit nem vagdalt meg a kakas,
Itthon sok asztagot rakass,
Hogy ne légyon üres a kas.*

*Gyenge ifju Bethlen Elek,
Tudom nem vagy oka ennek,
Haza fia, arra intlek,
Mert mind el pusztul a' telek. (1253—60. sorok.)*

Ugyanórluk az 51. sz. ének 81., 88—89. sorai így szólnak:

*Szép termetű, jó erkölcsű, vidám Bethlen Farkas...
Ne bujdosás, itthon lakjál, kerlek Bethlen Elek,
Ha nem vigyász, szellyel setálsz, elpusztul a telek.*

Bánffi Dénesről:

Hol vagy te Banfi Dienes?
Talám nem vagy elég eszes,
Nem tied immár Örményes. (1165—67. sor) Emitt:

Nagy erszennyel, teli penzel jö Banfi Dienes,
Eszszel tellyes, tálad szeles, nem öve Eörmenyes.

Kun Gergely mindkét helyen *köszvény*vel bajlódik (1201 — 22. sor); Mikes Tamásnak itt a „haja le hullott” (1196. sor), amott kopasz (67. sor). Itt Béli Pálról olvashatjuk: „nem tudom, a szíve mint áll” (1102. sor), amott Haller Pálnál kérdi a verselő: „szived mint áll” (23. sor). A nagy erszennyel, teli penzel jö, pénze vagyon, tallért adjon, üres erszény kifejezések, a mögöttük meghúzódó adófizetés, sarcoltatás egyformán időszertű szükséglete mindkét szerzeménynek gyakori jellemzője.

Hasonló tartalmi, műfaji, szöveg- és kifejezésbeli egyezések, párhuzamok miatt még egy másik, Apafi fejedelem udvara népéről írt kiéneklő verset is Lukács deák szerzeményének tarthatunk. Mint az 51. sz. énekünk, ez is a Teleki-lt.-ban maradt ránk, de míg annak keletkezési ideje 1663 tavasza-nyara, ezé az 1670-es évek második fele lehet. Minthogy azonban kétségtelen bizonyítékaink ezeknek az alkotásoknak Lukács deáktól való származására nincsenek, nem egy szerző, illetőleg nem az ő neve alatt közöljük.

1 Sebes — Bánfihunyadtól északnyugatra, a Sebes-Körös bal partján feküdt Nagy-sebes, vele szemben Kissebes. A vidék birtokosa Bánffi Dénes volt. Várad eleste után a behódoltatás veszélye fenyegette. (Lásd Bornemisza Kata levelét 1661. április 25-ről. Teleki lev. II; 67.) A második a 2. strófa hatására írhatott *Sebes* helyett *Sebesvárt*, elrontva a szótagszámot és a rímet.

5 Sebesvár — a Sebes-Körös bal partján, Bánfihunyadhoz közelebb. Várad eleste után megerősített hely, mint Bánffi-jószág a Kemény-pártiak egyik fészke volt.

13 Biharban lakott a hajdúk egy része, akik II. Rákóczi György katonái voltak. 1661-ben ezt a vidéket is feldúlták a tatárok.

17 Szentjób — község és vár Váradtól északra, a Berettyó mentén. 1661. febr. 21-én hódolt be a töröknek. (Vö. Szalárdi Sir. Krónika 605—606.)

21 Szamosújvár — fiskális uradalmak központja, ezért mondja a versszerző az ország (tár)házának.

25 Dés — Szamosújvártól északra, sóaknáiról híres vidék; a török 1661 nyarán felégette.

29 Bethlen — Belsőszolnok megyében. Zálogjogon Béli Pál jószágga, aki tatár rabságból 1661 júniusában tért haza.

37 Sajó — Nagysajó Doboka megyében. Alia Sámuel jószágga volt, akinek a felesége 1645-ben Apafi Istvánhoz ment feleségül. Apafi István 1657-ben kezesként Lengyelországban maradt.

45 Borgó — Beszterce megyében, a Kelemen havasok lábánál. Apafi-birtok volt. I. Rákóczi György és Vasile Lupu moldvai vajda közt az itt húzódó határ vita tárgyát képezte. (Vö. a 753—60. sorokkal.)

48 dorgo — mély hangfekvésű síp.

49 Vécs — Maros-Torda megyében, Szászrégen felett. A Kemény család birtoka volt. A Bécsre való hivatkozás Kemény Jánosnak a császárral való szövetkezésére utalhat; halála után ezt a politikát folytatta egy darabig a fia, Kemény Simon is.

53 Magyaró — Maros-Torda megyében, a Maros bal partján. Kemény Simonnének, Alia Máriának a jószágga; 1660. aug. 21-én halt meg, a következő év máj. 8-án temették el az itteni templomban. (LÁZAR MIKLÓS: Erdély főispánjai. Bp. 1889. 17.)

56 Nem állapítható meg, hogy Sajó vajon *Kissajót* (Kolozs m.), *Sajókeresztúrt*, *Nagysajót* (Beszterce m.) akarja-e jelölni. Ez utóbbi Alia-birtok volt. (Lásd a 37. sor jegyzetét.)

57 Görgény — Torda megye és Marosszék határán fekvő vár. „Meghízott”, mivel 40—50 községet magában foglaló kincstári uradalom volt. Várbörtönében politikai rabokat őriztek. 1660 augusztusában a Barcsai Gáspártól ide zárt Lázár István, csíki főkirálybíró kifizetve az ablak vasrácsát, megszökött fogságából.

61 Régen — Szászrégen, az 1660. dec. 24. — 1661. jan. 12-i országgyűlés színhelye. Itt választották meg Kemény Jánost fejedelemmé. A 63. sor célzása: „házat csinál a jégen”, erre vonatkozhatnak.

65 A „sorfánál főző” kifejezés a NySz szerint (I, 743) annyit tesz, mint zeugori, fősvény; Gernyeszeg-et (Maros-Torda megye) 1643-ban Mindszenti Krisztina és Gábor jószágaként említik. Mindszenti Krisztina Csáky Istvánhoz ment másodsorra férjhez, akivel Kemény János 1659—1661-ben szoros kapcsolatot tartott.

69 Szentgyörgy — Marosvásárhely felett, Petki István jószágá. II. Rákóczi Györgyhez való hűsége miatt már 1659 decemberében feldúlta a török. Mivel Keménynek is egyik főhíve volt, nagy szerepet játszott abban, hogy Ali 1661-ben feldúlta a Székelyföldet.

73 Vásárhely — Marosvásárhely. Hogy nem szabadhely, arra vonatkozhatnak, hogy 1661-ben hosszabb ideig itt időzött Ali pasa, 1662 márciusában pedig Kucsuk pasa ült a város nyakán.

77 Koronka — Toldalagi Mihály birtoka Marosvásárhelytől délkeletre. Toldalagi Barcsai Ákos követeként 1660. máj. 25-én Segesváron való átutaztában hírt hozott II. Rákóczi György haláláról. A tömeg nem hitt neki, őt és kíséretét felkoncolta. (Vö. Kraus: Sieb. Chronik II, 77—86.)

81 Nyárádtó — község a Nyárád pataknak a Marosba torkolása közelében. 1661-ben dúlták fel.

85 Mező Bánd — Maros-Torda m. nyugati részében. Több apróbb nemesi részirtok volt itt.

89 Szentpéter — Uzdiszentpéter, Kolozs megyében, Görgényhez tartozó fiskálisirtok. Barcsai Ákos a máramarosi viceispánnak, Sztójka Simonnak adományozta; a 92. sornak „málén kenyeret cserélni” kifejezése talán erre céloz.

93 Erdélyben több Örményes van; az előző vsz. Uzdiszentpéteréből következően itt Mezőörményes-ről lehet szó Kolozs megyében. Kemény János 1661 elején adományozta Bánfi Dénesnek. 1661 szeptemberében Ali csapatai felégették. (Teleki lev. II, 186.)

97 Mezőség — az erdélyi medencének a Szamos, Maros, Sajó és Aranyos közt elterülő része, melyet a török 1661-ben legnagyobb részét elpusztított.

101 Katona — Kolozs megyében Apafi-irtok, melyet Bornemissza Anna ura váltságdíjának előteremtéséért elzálogosított.

105 Szent Pál — Kerőlőszentpál a Maros mellett, Kisküküllő megyében. A gazdag Haller család jószágá volt. A család tagjai Kemény János hívei voltak. A török 1661-ben felégette. (Vö. az 1093—95. sorokkal.)

109 Radnót — Kisküküllő megyében, a Maros mentén. II. Rákóczi György családi irtoka, mely Barcsai Ákos, majd Kemény János kezére került. 1661-ben Ali pasa seregével több héten át tartózkodott itt; boltjai (= raktárai) ezért üresültek meg, hordóit ezért sípolták ki (szívták ki) nádból csinált sípon (= csövön).

125 Gerend — 1647 óta Kemény János jószágá (Torda m.), aki Lónyay Annára hagyta. A 128. sor arra vonatkozhatik, maradt még jószágá egyebütt.

129 Marosújvár (Alsófehér m.) — Mikes Mihály jószágá volt. A sorok valószínűleg még az 1658-as dúlásokra vonatkoznak, amikor 2000 bennszorult embert hajtottak el a pogányok. (Vö. RMKT XVII/9, 25. sz. ének 193—96. és a 45. számúnak a 316—21. sorával.)

133 Kővár — jelentékeny erősség volt, önálló közigazgatási terület központja. Többször zártak ide politikai foglyokat. A 136. sor arra célozhat, hogy sokáig megmaradt a Kemény-párt mellett; Teleki Mihállyal együtt csak később hódolt be Apafinak.

137 Torda 1658-as feldúlását Köröspataki hasonlóan mondja el. (Lásd RMKT XVII/9, 25. sz. 197—200. sorokat.) A *rosszu* írásmód a kiejtést tükrözi.

145 Fehérvár — a rá vonatkozó sorok az 1658-as dúlás emlékét őrzik, bár 1661-ben is feldúlták.

149 Alvinc — mezőváros Gyulafehérvár szomszédságában. Némettel házasított-nak a Bethlen Gábortól idetelepített morvaországi anabaptisták miatt nevezi.

150 A sokat virgináló Lőrincet nem sikerült azonosítanunk.

161 Szászvárost 1661-ben a Kemény ellen vonuló török sereg felégette, miután lakosai elfutottak. (Vö. az 1417—20. sorokkal.)

166 A sorok értelme: nem harcoltál Rákóczi György mellett; mikor 1659 szeptemberében Barcsai Ákos Déváról a törökhöz ment Temesvárra, Rákóczi ostrom alá vette, de ellenállt. Erre vonatkozik a 165—66. sor.

169 Hatzok — Hátszeg régi neve; Hunyad megyei mezőváros, Hátszegvidék központja, a Kendeffi-család jószágá.

- 173 Malaesd — Malajesd: falu Hátszegvidéken.
- 177 Malomvíz — Kendeffi-jószág ugyanitt. 1661-ben Ali pasa tábora itt időzött, erre vonatkozhatik a 180. sor.
- 181 Kolts — Kolcsvára, a Kendeffiek fészke Hátszegvidéken. 1661 nyarán Ali Kendeffi Gáborral innen iratott Erdély rendeihez, hogy tegyék le Keményt, válasszanak új fejedelmet. (EOE XII, 61.) Két szótaggal rövidebb sor.
- 182 Az „el fordult ott a' pokrotz" (= megváltozott állapota, elfordult a szerencse) szólásra vö. Prágai András: *Fejedelmeknek serkentő órája*-ban (Bártfa 1628. 392): „Mikor el fordult az szerencse pokrocza, tudakozva tanácskozec.”
- 184 A sor értelmét nem tudtuk megfejteni.
- 185 Hunyad — Vajdahunyad. Zólyomi Miklós 1659 végén, Barcsai hfveként ide vonta meg magát. II. Rákóczi György azonban elfogatta, fogságba vetette.
- 189 Ilye — Marosillye, Dévától nyugatra.
- 193 Lugos, Karánsebes még 1658-ban, Borosjenő feladása után török kézre kerültek.
- 197 Posznijs — másolási hiba lehet. Talán *Deszni is* helyett? Ennek várát 1658. okt. 18-án adták fel a budai basa csapatainak. (Vö. Szalárdi Sir. Krónika 410.) Deszni a régi Zaránd megyében feküdt. Mivel a következő sorban a Bihar megyei Papmezőről van szó, gondolhatunk *Pocsa*-ra is, melyet 1660 áprilisában vettek meg a budai basa csapatai.
- 198 Papmező — 1661 elején a románokból álló őrség hívta be a törököt.
- 201 Bolijs — *Boj?* Ilyen helység van Dél-Biharban, Hunyadban is. Ismeretes *Bolya*, a Toldi család birtoka, Nagyküküllő megyében.
- 204 Éva asszony személyét nem sikerült azonosítanunk.
- 205 Vaskapu — hágó Hunyad megyében, az Erdélybe vezető úton. 1661-ben is erre jöttek be a török seregek, de ekkor itt nem volt ellenállás. 1659 őzén viszont II. Rákóczi György csapatai itt védősáncban álltak. A török azonban megkerülte a sáncot, hátulról támadt rájuk.
- 209 Iasnak = pokróc, takaró; Belényes — mezőváros Bihar m. délkeleti részében.
- 213 Pettilyon — elírás lehet *Petrelin*, *Petrelény* helyett. Az utóbbi mellett vallanak a rímek is. A Bornemissza család jószágáa volt Bihar megyében. Apafiné részét ennek testvére, Bornemissza Kata vette meg 3000 talléron 1659 elején, mikor Bornemissza Anna birtokainak jó részét eladta, elzalogosította, hogy az ura váltságdíját előteremtse. (Teleki lev. I, 328.)
- 221 1658-tól, még inkább Várad elfoglalásától kezdve nem volt pontosan kijelölt határ Erdély és a hódoltság között. (Vö. LUKINICH IMRE: Erdély területi változásai a török hódítás korában. Bp. 1918.)
- 225 Szászsebes — Szeben megye északnyugati csücskében; mikor 1661 nyarán lakosai elfutottak, a török—tatár csapatok felégették.
- 226 követ ne veas — ne játssz versenyt.
- 229—30 Vingart, Balásfalva, Monora — valamennyi Alsófőhéher megyében; 1657. nov. 1-én a rendek a fejedelemségéről lemondó Rákóczi Györgynek adták, az 1659. máj. 24.—jún. 25-i szászsebesi országgyűlés elvette tőle. Az „oda való volt” erre vonatkozhatik.
- 233 Szent Miklos — Bethlenszentmiklós a Kisküküllő mellett, a bethleni Bethlenek jószágáa, akik közül Bethlen János, Apafi Farkas, Gergely és Elek Kemény pártján állt.
- 234 Babos — nem sikerült azonosítanunk. A TSz babós közsóty hoz a Székelyföldről 'mumus' értelemben.
- 237 Küküllővár — a rövid ideig fejedelemséget viselt Rhédey Ferenc fiának, Lászlónak a jószágáa volt Kisküküllő megyében.
- 241 Adámos — falu a Kisküküllő mellett, vámoshíddal. Sulyok Istvánné, Bárcei Borbáláé volt, aki Petki István, csfki főkapitánynak volt a második felesége.
- 243 Turós = kisebesedett, feltört.
- 245 Borzás (közszóként a jelentése = vad) — a Kisküküllő mellett, melynek áradásos területén sok csfk tenyészett.
- 249 Gálfalva — Borzással szomszédos falu, Apaffi-birtok, melyet Bornemissza Anna a váltságdíj megszerzésekor elzalogosított.
- 253 Désfalva — Gálfalvával szomszédos hely, több kisebb nemes család lakta.
- 256 Bonyha — falu a Kisküküllő mentén. Alia Mária jószágáa. (Vö. az 53. sor jegyzetével !)
- 261 Héderfája — a Kisküküllő jobb partján, szemben Bonyhával. A következő sorok utalásait nem tudtuk azonosítani. Ugron Andrásnak is volt itt részjószágáa, lehetséges, hogy a nagyszóllási csatából való sikertelen menekülésére céloz a versszerző. (Lásd a 1113. sor alatti jegyzetet.)

- 264 kesefa = kisafa, hámfá.
- 265 Szentmárton — Mivel a Kisküküllő menti helyek társaságában fordul elő, valószínűleg a Héderfája fölötti Kóródszentmártonról van szó, mely Ebeni Iatván jószágja volt, aki Kemény fejedelemsége idején tanácsos, Szamosújvár főkapitánya, Kemény egyik hadvezére volt. A görögényszentimrei gyűlés (1662. márc. 10.) megnótázta.
- 269 Szentdemeter — falu a Kisküküllő bal oldalán, Udvarhely megyében. A gazdag Balázsi Erzsébet (Gyulaffi Lászlóné) jószágja volt. Kemény János bejövetelekor Lázár Györgyöt, Barcsai tanácsosát itt ölték meg.
- 273 Erdőszentgyörgy — a Kisküküllő mellett, Maros-Torda megyében. Még Bethlen Gábor adományozta Rhédey Jánosnak. Ennek egyik fia, Rhédey Ferenc, — Kemény híve volt. A sor hosszabb egy taggal — a javítás miatt.
- 277 Gyalakuta — község a Kisküküllő jobb partján, Maros-Torda megyében. A Kemény embereitől 1660. nov. 29-én felkoncolt Lázár György jószágja. Ennek felesége az 1662. márc. 10—26-i görögényszentimrei gyűlésen szuplikált érte. (EOE XIII, 109.)
- 281 A székelyek egy része Apafi megválasztása után meg akart hódolni az új fejedelemnek. A hódolással azonban részben elkéstek (pl. a háromszékiek), részben elle-nezték azt (pl. a gyergyói, csiki székbeliek). Ali 1661 őszén büntetésül megkőboroltatta a Székelyföldet.
- 285 czondorlott Udvarhely — megrontott, széttépett Udvarhely. (Vö. az előző jegyzettel, valamint Kraus: Sieb. Chronik II, 198.)
- 289 részeges Keresztur: Székelykeresztúr privilégiális hely volt; de a bormérés a fiscusé volt. (Vö. ORBÁN: A Székelyföld I, 21.)
- 291 A' száradon nagyon nagy tur — a lábad szárán nagy seb van. Hogy milyen célzás rejlik mögötte, nem tudjuk.
- 293 Fiafalva — Udvarhely megyében, a Nagyöküllő bal partján. A katolikus Huszár családnak volt itt jószágja. A tatár fogságban levő Huszár Péter felesége, Torocz-kai Judit, Kemény Jánosné és más erdélyi főasszonyok társaságában 1661 nyarán a török elől Husztra menekült.
- 301 Szentersébet — Kemény János birtoka volt Udvarhely megyében.
- 305 Kisbun — A Bethlenek jószágja Segesvár közelében. A Székelyföld megkőbo-roltatásakor Ali itt táborozott.
- 309 Fehéregyház — Segesvár közelében. A pénzes Hallereknek és a Bethleneknek voltak itt jószágai.
- 313 Segesvárt akarta Kemény ostrom alá venni, mikor a török segítség megérke-zett. Másnap volt a nagyszöllősi csata.
- 317 Keresd — Bethlen Farkas birtoka Nagyöküllő megyében. A Kemény Simon pártja 1662-ben őt küldte követként Bécsbe. A görögényszentimrei gyűlés megnótázta.
- 321 Almakerék — Apafi-birtok Nagyöküllő megyében. Ura váltságdíjában a jószágrészt Bornemisza Anna elzalogosította Bethlen Jánosnak.
- 325 Berethalom — szász város Kisküküllő megyében, Medgyestől délkeletre. Kemény 1662. jan. 23-án Hétúrról ide akart visszavonulni.
- 333 Meggyes 1662 januárjában Apafi Kemény János serege elől azért ment innen Segesvárra, mert nem bízott falaiban. (Vö. az 1369—76. sorokkal.)
- 337 Ekemező — falu Medgyes szomszédságában.
- 341 Szászmuksza — község Medgyestől délre.
- 346 Szebent 1660. jan. 7-e és 1661. máj. 13-a közt ostromolta Rákóczi.
- 353 1661 őszén Ali elpusztította Fogaras környékét, a várost felgyújtotta, de a várat nem vette be Kemény híveitől. (Vö. Kraus: Sieb. Chronik. II, 205—206.)
- 366 Nemesak Brassó, hanem a környéke, a Barcaság sem hódolt be Apafinak Ali felhívására.
- 369 Kőhalom — Nagyöküllő megyében.
- 370 meg hot = megholt; az l éppúgy beolvadt, mint a 137. sorban a *rosszu* szó-ban; gyalom = háló.
- 373—74 A sorok az ún. Királyföldre szász székeit sorolják fel. Ezek állapota „meg-változott”, mivel a török 1661 őszén ezen a területen vonult át, illetőleg itt időzött, más-részt mivel a kivetett adót ezekben az időkben elsősorban a szászokon hajtották be.
- 388 tegergétek — tekeregtetek.
- 389 Mintha a versíró emlékezetében több esemény összerosódott volna. Apafit a háromszékiek sem akarták elismerni, de éppen ők tértek először észhez, és határozták el — bár már későn, az 1661. okt. 19-i maksai gyűlésen (EOE XIII, 73—75), hogy enge-delmeskednek. A háromszékiek feje azonban már előbb betört: a Barcsai ellen való fel-kelés miatt. Levették őket, a segesvári országgyűlés súlyos adót vetett ki rájuk, meg-szüntette azt a jogukat, hogy tisztjeik csak közülük kerülhetnek ki.

393 Lásd az előző és a 281. sor jegyzetét. Csík és Gyergyó székeken 1662 februárjában Petki István és Lázár István új ellenállást szervezett Apafival szemben. (Vö. Kraus: Sieb. Chronik II, 264.)

396 Az orrcsonkításokat Barcsai Gáspár 1660-ban alkalmazta tömeges büntetésként.

402 A *házában* elírás lehet *heában* helyett.

405 Zetelaka és Oláh Falu — kiváltságos helyek voltak Udvarhely megyében. A fiscus számára az elsőnek meghatározott mennyiségű zsindehyt, a másodiknak deszkát kellett szállítania.

413 Gendi — ismeretlen név, valószínűleg elírás. Lehet, hogy Kende Gábor, II. Rákóczi György és Kemény János magyarországi származású híve, vagy Kendi János, aki Segesvárból a Kemény-pártiak közé, Fogarasba ment. (Vö. Kraus: Sieb. Chronik II, 188, 190.)

420 A sor arra vonatkozhatik, hogy az erdélyi seregek magyarországi régi viselt dolgaiért (Bethlen Gábor, I. Rákóczi György alatt) II. Rákóczi György magyarországi részekből (Hajdúság, Nyírség, Partium) való katonái visszaadták a kölcsönt.

423 Szeben ostromáról vö. a 346. sor jegyzetét.

429 havasi tolvajok — a Gyalui havasokból, Bihar stb. hegységeiből toborzott katonák, elsősorban román jobbágyok, akiket felszabadításuk ígéréseivel is fegyverforgásra biztattak.

433 Csűrüllyei György, a Torda megyei Csűrüllye görögkeleti pópája, akinek jobbagycsapatái sok prédálást követtek el, felégették Déva városát stb. Részt vettek a gyalui csatában is. (Vö. Szalárdi Sir. Krónika 467; Kraus: Sieb. Chronik II, 50, 69.)

439—44 A sorok jóvendölése beteljesült; 1662 októberében elfogták, testvérével együtt karóba húzták. (Vö. Kraus: Sieb. Chronik II, 288.)

461 II. Rákóczi György hívei alkották legnagyobbbrészt Kemény János pártját. Közülük a legtöbbben elhagyták Erdélyt a nagyszöllősi csatavesztést követőleg.

468 Az 1661. nov. 20—23-i kisselyki országgyűlés az Erdélyen kívüli uraknak és nemeseknek egy hónapot adott a büntetés nélküli visszatérésére. Apafi a Kemény-pártiak visszatérését munkálta a sokkal engesztelhetetlenebb török politikával szemben. Az 1662. febr. 2-re meghirdetett segesvári gyűlésre meghívta a várakba szorult Kemény-híveket. (Vö. Kraus: Sieb. Chronik II, 245.)

469 Bánffi Dénes a nagyszöllősi csata után Bethlenbe vette be magát. Távozásával „másnak szerzett jószágot”, mivel birtokait másoknak adták. 1662. márc. 5-én már arról ír. Telekinek, hogy jószágát elvette Apafi (Teleki lev. II, 265). Már ekkor szó volt hazatéréséről.

473 Apafiné testvérei: Bornemisza Kata, Bánffi Dénesné; Bornemisza Zsuzsanna, özv. Bethlen Mihályné; Teleki Jánosné, Bornemisza Anna családtagjaikkal együtt Kemény-pártiak voltak, a nagyszöllősi csata után Erdélyen kívülre húzódtak.

485—516 A sorok a Lengyelországban tatár rabságba esettekről szólnak.

501 kenyén = kényén, azaz kedvvel.

506 elő ér — olv. élő ér, artéria, pulzus.

520 Törvény volt rá, hogy az ilyen személyek mikor léphetnek házasságra. (Vö. RUGONFALVI KISS ISTVÁN: A nemes székely nemzet képe. Debrecen 1939. I, 353.) Az 1658. évi küllői zsinat 3 évben állapította meg a várakozási időt. (Vö. HERBERER: Adattár II, 261.)

537 Célzás az 1653-i moldvai és az 1655-i havasalföldi hadjáratokra.

538 II. Rákóczi György lengyelországi hadjárata 1657-ben.

549—552 A sorok II. Rákóczi Györgynek és Kemény Jánosnak Bécestől való segítségkérésére utalnak.

589—90 A kor költészetében közkeletű hasonlat. Versszerzőnkél is újra találkozunk vele a 267. vsz.-ban. Eredete Aesopus *Lupus carnem ferens* c. meséje (I/4).

593 Egy szótaggal rövidebb sor.

617 Ebesfalva — ősi Apafi-jószág a Nagyküküllő mentén, Medgyes és Segesvár felelőjén.

625 Jászvásár — Iasi magyar neve.

626 A vajda ekkor Ștefan Vasile, Lupu vajda fia volt.

636 1660. okt. 24-én vették le róla a vasat. (Vö. TÓTH ERNŐ: I. és II. Apafi Naplója. ErdMúz 1900, 84.)

650 Apafi Anna — Apafi Mihály testvére, Henter Jánosné, majd Gilányi Gergelyné. Testvére kiszabadításáért sokat fáradozott. Apafi Annának és Henter Jánosnak volt egy Klára nevű lánya, a 659. sor Szántó Klárájával azonban ez nem látszik azonos személynek.

- 657 sohais = egyszer, valaha.
- 661 Valószínű, hogy a másolatban itt hiányzik valami. Az *ettől* nem vonatkozhatik az Apafiért való fáradozása miatt dicsért Apafi Annára sem, az Isten áldását megérdemlő Szántó Klárára sem. Talán a 164. és a 165. versszak után is megcsönkült az eredeti szöveg? Az ellentmondások számát csökkentené, ha a 166. strófa *Küöl* szóval kezdődne. — A sor egyébként rövidebb egy szótaggal.
- 674 Manasses — József elsőszülött fia (I. Móz. 41, 51).
- 685 Egy szótaggal rövidebb sor.
- 722 Kutnár — Cotnari városa Moldvában a Bahlui folyócska mellett.
- 723 Bányára — Baia város a Moldova folyó mellett.
- 724 Hoszu mezónis — románul Cimpulung Moldovanesc.
- 727 Dornánis — Vatra Dornei a Beszterce patak mellett.
- 730 togergenk, fatsargánk = tekeregtünk, forogtunk.
- 731 tökeket — a föld felett elfűrészelt fák tőkáját, tövét.
- 744 Borgó — Apafi-birtok a Borgói havasokban. Apafi *Napló*-ja szerint 1660. nov. 3-án indultak el Jászvásárból, az ötödik éjjelt a Borgói havasok tetején töltötték, Borgóra 8-án érkeztek. (ΤΟΤΗ ΕΑΝΘ: i. m. ErdMúz 1900, 84.)
- 745 Garbantzások = garabonciások.
- 750 Apafi *Napló*ja szerint Borgón a felesége várta, hogy a másik *gerlice* ki volt, nem sikerült megállapítani.
- 758 A bibliai szegény asszony megtalált drachmájáról lásd Luk. 15, 8—9.
- 761 Szent Márton lúdjá — Márton napja nov. 11-én van, ez az időszak a hízott libák vágásának az ideje volt.
- 773 Sorba = sörbet; boza — búzából vagy kölesből erjesztett sörféle.
- 775 Mint előbb a 771. sor, ez is a 12 000 tallér váltságdíjra céloz.
- 779 Hondorf — szász falu Kisküküllő megyében; Apafinak itt jószága volt.
- 795 Egy szótaggal rövidebb sor.
- 810 Sófalva — a Beszterce patak mentén, délnyugatra Besztercétől.
- 812 multsant — ? Talán jószágot jelent: tehenet vagy öszvért.
- 813 Sajó — lásd a 37. sor jegyzetét. Nagysajóról vagy Kissajóról lehet szó.
- 815 Bátos — mezőváros Kolozs megye északkeleti csücskében.
- 816 Berecktelke — falu a Luc patak mentén, Szászrégentől délnyugatra.
- 820 Zágor — szász község Kisküküllő m. északnyugati részén.
- 822 ki loff = kifuss.
- 848 Aszszonyommal — a műveltebb szolgáldeák úrnőjéről így beszélt még harmadik személyben is, figyelmeztet Bán Imre lektori észrevételeiben.
- 902 Feltehetőleg II. Rákóczi Györgyre céloz, akiről a 458—60. sorokban is elismeréssel szólt.
- 907 Ali Apafit 1661. szept. 10-én hívatta magához.
- 911 Szept. 29-én a désfalvi mezőn adták át neki a hatalom jelvényeit: a zászlót és a botot.
- 923 Apafi 1662. jan. 12-én kérte Segesvártól a bebocsáttatást, de csak az alsóvárosba engedték be. Kemény csapatai jan. 16-án értek Segesvár alá, Kemény maga csak 19-én; 21-én már készen álltak az ostromra.
- 928 Jan. 22-én érkezett meg Kucsuk Mehmet jenei és temesvári pasa a török segítséggel. Másnap a nagyszöllösi csatában Kemény vereséget szenvedett.
- 941 Dános — falu Segesvár és Nagyszöllös között.
- 954 Kemény jan. 20-án Segesvár alatt létében levelet íratott, tanácskozássra szólította fel Apafit
- 957 tsatákat = csapatokat.
- 961—72 Kassai Ferenc, Apafi tanácsosa jan. 21-én hajnalban kiindult a városból. Azonban lövés, csatazaj keletkezett szerteszéjjel, mire visszafordult.
- 973 Romlott sor, nemcsak szótagszámhiba van benne, a *tánc* jelzője is szokatlan, ide nem illő.
- 977 Ekkortájt az ebédidő reggel 9—10 óra felé volt.
- 1008 Romlott sor, az utolsó szó talán *vesztetének* lehetett.
- 1025—26 Kun István is, Nemes János is jelen voltak Apafi fejedelemmé tételkor; a beiktatás után az első a székelyek generálisává, a másodikat Háromszék kapitányává tette a fejedelem.
- 1029 Ugron István Keményék elől Brassóba futott, 1661. okt. 13-án Apafihoz állott, Udvarhelyszék kapitánya lett. Az 51. sz. ének szerint „szörnyen harcolt”, bár nem tűnik ki, a nagyszöllösi csatában-e.

- 1039 Az ordinantia bomlott — a csata előtt félórával az erdélyi urak árulásától tartva, Kemény az előző rendelkezéseitől eltérőleg máshová állította az urakat.
- 1061 Nem bölcs.
- 1068 Vö. az 589—90. sorok jegyzetével.
- 1069 Szöllös = Nagyszöllös. A sor egy szótaggal rövidebb.
- 1089 Bethlen János, Haller Gábor tanácsosok. Mindketten részt vettek Kemény oldalán a nagyszöllösi csatában, de ezt követőleg az elsőik köz álltak Apafi mellé, 1662. febr. 16-án.
- 1091 szorították — valószínűleg másolási hiba *szertették* helyett.
- 1093 Haller János és Haller Pál — Haller Gábor testvérei, szintén Kemény hívei, de korán Apafihoz állottak.
- 1095 Szentpálról lásd a 105. sor jegyzetét.
- 1097 Fehéregyházról vö. a 309. sorok jegyzetét. A nagyszöllösi csata előtt való napokban itt tartózkodott Kemény János.
- 1101 Béli 1661 júniusában tért haza a tatár fogságból. Kemény a maga hívének tartotta, bár ő külsőleg nem csatlakozott hozzá, sőt dec. 5-én letette a homágiumot Apafinak. Az 1662. márc. 10—26-i görgényszentimrei gyűlésen felszólalt egyes Kemény-párti urak védelmében. Személyét ez tehetette gyanússá, erre célozhat az 1104. sor.
- 1104 Háromszék főkirálybírája volt.
- 1105 Mikos Kelemen Kemény híve, Háromszék főkapitánya volt. A nagyszöllösi csatában nem volt jelen, utána sem hagyta el Erdélyt. A görgényszentimrei gyűlésen azonban nem jelent meg, márc. 24-én olvasták itt fel mentegetőző levelét. (EOE XIII, 117.) Feltételesem mégis megnótázták. (Uo. 131.) Kapcsolatot tartott az Erdélyben tartózkodó német őrségek parancsnokaival, együttműködés vádjával ápr. 27-én letartóztatták és Fogarasba zárták. Az 1108. sor erre a körülményre célozhat.
- 1109—10 Petki István csiki kapitányt és vejét, Lázár Istvánt okolták azért, hogy a török 1661 őszén feldúlta Csíkszéket. Vö. még a 281. és 393. sorok jegyzetével.
- 1113 Ugron Andrásnak a nagyszöllösi csata után Fogaras felé való futásáról és elfogatásáról ír Kraus: Sieb. Chronik II, 246—47.
- 1119 Romlott sor, hacsak a hathat nem jelent hathatót.
- 1125 Paskó Kristófról a jegyzetet lásd a 45. sz. alatt.
- 1134—1136 Vö. a 821—24. sorokkal.
- 1148 A sor az „Illa berek, nádak, erek” szólásunknak a változata.
- 1149 Egy szótaggal rövidebb; *Tudod-e* esetében jó a sor.
- 1153 Szentpáli János Kemény fejedelemsége idején a mezei hadak generálisa volt, Bethlen Gergely Fogarasban kapitány. A nagyszöllösi csata után Szentpáli Fogarasba futott. Mikor ezt 1662. febr. 22-én feladták, a német őrséggel együtt mindketten elhagyták Erdélyt. Csak egy év múlva tették le a homágiumot Apafinak.
- 1157 Apor Lázár — katolikus székely főúr, Apor István bátyja, részt vett a székelyeknek Apafi elleni szervezkedésében.
- 1159 tokos = német.
- 1161 Torma István, Belsőszolnok m. főispánja, Torma János Bethlen várának kapitánya volt. A nagyszöllösi csata után Bethlenbe futottak, részt vettek a Kemény-pártiak szervezkedésében. 1662 májusában Torma István Bánffi Dénessel együtt tárgyalt Apafival, egyelőre eredmény nélkül.
- 1165 Bánffi Dénessel kapcsolatban lásd a 469. sor jegyzetét.
- 1169 Ebeni István a német őrséggel megerősített Szamosújvárban volt kapitány. Kucsuk pasa már 1662 áprilisában török csapatokkal járatta a vár környékét.
- 1173 Rhédey Ferenc a volt fejedelem testvérének a fia, Kolozs m. főispánja. A nagyszöllösi csata után Görgény várába fut, de már febr. 29-én behódol Apafinak. A sor egy taggal rövidebb.
- 1176 nem vetz — olv. nem vétsz.
- 1177 Rhédey Lászlóról lásd a 237. sor jegyzetét. Kemény alatt részben felesége halála, részben betegsége miatt Erdélyen kívül volt. 1662 áprilisában a Kemény-pártiaktól Apafihoz állott.
- 1181 Zólyomi Miklósról lásd a 185. sor jegyzetét. Kemény János fejedelemsége alatt is őrizetben volt Huszton. 1662. febr. 28-án ért Erdélybe.
- 1185 Keresztesi Ferenc — Déva kapitánya volt. Kemény eleste után még egy ideig ellenállt, Fogaras behódolása után adta fel Dévát. Márc. 1-én már Apafinál van. (Kraus: Sieb. Chronik II, 258.)
- 1186 arany peretz = aranykorona.
- 1189 Bánffi Kristóf — törökpárti főúr, Apafi híve. Az 1191—92. sorok mögötti célzást nem tudtuk megfejteni.

1193 Mikes Tamás a közéletben nem játszott szerepet. Az 51. sz. ének is kopasz-
nak mondja, Apor Péter pedig „udvari és tréfás ember”-nek. (SZÁDECZKY Lajos: Apor
Péter verses művei és levelei. Bp. 1903. I, 251.)

1200 Karádiról 1661. aug. 14-én Kemény János ír Telekinek egy „recreatoria”
(felvidítésre) való esztét, hogyan csapkodott csákánnyal a tatárookra, „valamint játékban
néha”. (Teleki lev. II, 154.)

1201 Gyógy — Algyógy, neves fürdő a Maros mentén, Hunyad megyében; Kun
Gergely — bár Apor szerint „igen nevezetes nagy ember volt” (SZÁDECZKY: i. m. 193) —
a közéletben nem játszott szerepet. Az 1204. sor célzását nem ismerjük.

1205 A Hunyad megyei Kendeffi-családról vö. a 169., 181. sorok jegyzetét.

1209 Kapi — Kapi György, Kemény János híve; a nagyszöllői csata után ő is
elhagyta Erdélyt. Az aranyosmeggyesi értekezlet egyik aktív tagja volt. A görgényszent-
imrei gyűlés őt is megnótázta, de az ítéletet az 1662-i medgyesi gyűlés feloldotta. (EOE
XIII, 193.)

1212 Kapi — falu Sáros megyében, Kapi György birtoka.

1213 Kemény Péter a fejedelem testvére volt; a görgényszentimrei gyűlés meg-
nótázta.

1217 Mikes Mihály — II. Rákóczi György kancellárja, mindvégig hű embere.
Ennek halála után Munkácson szolgált. Vö. a 44. sz. ének jegyzetével.

1221 Lugosi Ferenc már Apafinak fejedelemmé tételekor jelen van. (EOE XII,
531.) A protestáns versszerző katolikus vallása miatt nem rokonszenvezett vele, ezt mu-
tatja a 307. vsz.

1229 Mikó Miklós az 1662-es görgényszentimrei gyűlésen éles szavakkal kelt ki
a Marosvásárhelyt és környékén garázdálkodó Kucsuk pasa ellen. (EOE XIII, 105.)

1233 Arkosi — vagy Arkosi Benedek Küküllő megyei nemes emberrel azonos, aki
jelen van a görgényszentimrei gyűlésen, vagy Arkosi Mihállyal, Apafi vicehopmesterével.

1237 Basa Tamás — Bassa Tamás tanácsos. Barcsai híve volt, Kemény János
táborából hazaszökött. (EOE XII, 63.) Jelen van Apafi fejedelemmé tételekor, a görgény-
szentimrei gyűlésnek ő az elnöke.

1239 Musna — Udvarhely megye déli részében, a Kemény-párti Bethlen-fivérek
jósága.

1240 Csinad — Csinód Háromszékben. Valószínűbb azonban, hogy másolási hibá-
val állunk szemben, Csanádról van szó (Erdőcsanád Torda megyében), melyet a görgény-
szentimrei gyűlésen (1662. márc. 22.) Fodor István visszakövetelt magának Bassától.
(EOE XIII, 114.)

1245 Kemény Simon apja halála után a Kemény-pártiak és Bécs fejedelemje-
löltje volt.

1253 Bethlen Farkas kortársai szépsége miatt második Absolonnak nevezték.
Kemény Simon követeként Bécsben járt, 1662-ben megnótázták, a következő évben tért
Apafi hűségére.

1257 Bethlen Elek — Bethlen Farkas testvére, aki 1643-ban született és így a vers
írásakor még „ifjú” volt. Pártállás tekintetében bátyját követte, 1663 tavaszán állt
Apafihoz.

1260 telek — lehetséges, hogy Kentelke (Doboka megyében), ahol a Bethleneknek
birtokuk volt. (LUKINICH IMRE: A bethleni Bethlen család története. Bp. 1927. 142.)

1261 Jósika — Jósika Gábor egyik fia, valószínűleg István, aki kismövésű volt
(„alatt maradt”); tréfás udvari ember hírében állott. Jelen volt a görgényszentimrei
országgyűlésen.

1264 Branyicska — Hunyad megyében a Jósika család ősi birtoka.

1265 Budai Peter — talán az a Budai Péter deák, akiről a fővezér olyan rossz vé-
leménnyel volt, mivel mint eselszövő, minden fejedelmet kiszolgált. (Vö. Kraus: Sieb.
Chronik II, 252.) Azonos lehet a Hunyad megyei Budaiak Péter nevű tagjával, akinek
első felesége Barcsai fejedelem testvére volt.

1267 Várfalva — falu Aranyosszékben; a sorok mögött meghúzódó célzást nem
sikerült megfejtenünk.

1269 Nalázi — Nalázi István, Apafi első híveinek egyike, 1662-ben már udvar-
mester, később tanácsos.

1273 Bánffi Zsigmond Barcsai híve volt, az ő lányát vette el a fejedelem. Portai
követként 1659 márciusában letartóztatták. A görgényszentimrei gyűlésen a Barcsai
alatt beszédett sarc elherdálásával vádolták. (EOE XIII, 110.) Hogy fiával, Gáborral
vagy Farkassal, milyen „gondja” volt, ismeretlen.

1277 Huszár Péter 1661-ben hazatérve a tatár fogságból Kemény János híve lett.

A nagyszöllősi csatavesztés után Görgénybe futott, az odaménekültekkel együtt hódolt be Apafinak 1662 februárjában.

1281 Barcsai Mihály — a fejedelem testvére, Apafi híve, aki tevékenyen közreműködött a Kemény-pártiak elleni harcban. (Vö. Teleki lev. II, 269, 273, 277—78.)

1286 Aranyosmeggyes Lónyay Anna birtoka Szatmár megyében.

1289—308 A felsorolt erdélyi főasszonyokra vonatkozólag vö. a 473. sor jegyzetét. Az ott említettek a nagyszöllősi csata után mások is követték. A felsoroltak 1663-ban tértek meg Erdélybe.

1307 a' bordát — ti. a szövöszék bordáját.

1309 Hétur — szász falu Segesvár mellett, Kucsuk innen nyomult Kemény ellen a nagyszöllősi csatába.

1313 Kendi János — vö. a 413. sor jegyzetével. Az 1315. sor a Segesvárból való futására célozhat.

1316 Szilvás — Erdélyben 8—10 olyan hely van, melynek nevében Szilvás szerepel, a sor háttérét nem sikerült megfejtenünk. Balmos = sajtos étel.

1317—20 A sorokat tartalmazó 330. vsz. eredetileg nem itt állhatott.

1325 Fogarast rókaljuknak talán azért nevezi, mert csak 1662. febr. 23-án hódolt meg Apafinak.

1329 Görgény 1662. febr. 16-án adta meg magát. A nagyszöllősi csata után Keménynek több híve ide húzódott.

1341 Dévát 1662 február végén adta fel Keresztessi Ferenc.

1345 Kopasz István — Kemény híve, aki a nagyszöllősi csata után Dévára húzódott. A vár feladása ellenére több Hunyad megyei nemessel távol maradt a gyergyószentimrei gyűlésről. (Vö. EOE XIII, 112.)

1349 Szamosújvart a német őrség csak 1665 februárjában adta át Apafinak.

1373 Kemény János Erdélybe jövetelének hírére Apafi 1661. dec. 16-án Medgyesre ment, a következő év jan. 11-ig ott időzött. (Vö. a 333. sor jegyzetével.)

1382 Segesvár csak az alsóvárosba engedte be Apafit és csapatait; engedetlenségének az árát azzal adta meg, hogy a nagyszöllősi csata után a török hosszú hetekig itt táborozott. (Vö. Kraus: Sieb. Chronik II, 247, 254, 256.)

1389 Kemény másodszeri bejövetelekor Teleki Mihály akarta meghódoltatni Besztercét, de a város azt válaszolta neki, győzze le előbb a törököt, akkor együtt lesz vele a győzelemben.

1397 Vasarhely = Marosvásárhely, vö. a 73. sor jegyzetével.

1405 Az 1661. szept. 16-án Kolozsvárba szállt német őrség csak 1664. jan. 21-én távozott a városból, mely igen sokat szenvedett tőle.

1409 Szászsebesről lásd már előbb a 225. sor jegyzetét.

1413 Vö. a 145. sor jegyzetével.

1417 Szászvárosra vonatkozólag lásd a 161. sor jegyzetét.

1427 vász = madárijesztő.

1439 ráncor = neheztelés, harag.

1441—44 Vö. e sorok mondanivalóját a *Tertia pars* bevezető versszakainak a mondanivalójával. Az 1441. sor rövidebb egy szótaggal.

49.

Forrása: Szalárdi János: *Siralmas magyar krónika*. Kiad. KEMÉNY ZSIGMOND. Pest 1853. 387.

A krónikaíró Szalárdi János (1601—1666) a költészettel nem foglalkozott. Az itt közölt rövid versikéjén kívül más ilyen jellegű munkájáról nem tudunk. Krónikáját 1662—1663-ban szerezte, ebből az időből való verses fordítása is.

A latin sorok megtalálhatók Szegedi István *Speculum Pontificum Romanorum* című munkájának második bővített kiadásában (1586 — RMK III, 747) az *Vrbis Romae et aliquot Pontificum Elogia, sane lepida* címet viselő részben a 120. lapon. (A harmadik kiadásban (1592 — RMK III, 830) a 115. lapon.) A latin epigramma széles körben elterjedt volt. Vö. HANS WALTHER: *Carmina mediæ ævi Posteritatis latina*. II/4. Göttingen 1966. 26948. sz. alatt. Prágai András a *Fejedelmeknek serkentő órája*-ban az előszóban kétszer is idézi. (Lásd RMKT XVII/8, 481, 494.)

50.

Kéziratai:

I. Jankovich Miklós: *Magyar világi énekek* (1789—1793) 23a. (STOLL 383. sz.) Terjedelme 14 versszak.

II. **Thoroczkai Zsigmond-ék.** (1695 után) 12a—13a. (STOLL 134. sz.) Terjedelme 13 strófa. Az első forrással szemben 2 új versszaka van, de nem tartalmazza annak másik 3 strófáját.

III. **Jankovich Miklós: Nemzeti dalok gyűjteménye** (XIX. század eleje) VIII. füzet, 7ab. (STOLL 531. sz.) Kiad. THALY, VÉ I, 228—31. Ugyanolyan terjedelemben, mint az I. forrásban.

A *Thoroczkai-ék.* szövegének utolsó versszaka szerint 1663-ban íródott. Kovács György személyéről és a tardi csatáról az eddig ismert történeti források nem beszélnek. Az ének Kovács Györgyöt Kohárytól, a „bujdosók . . . hadi kapitányá”-tól búcsúztatja. Ez a Koháry, ha elfogadjuk az utolsó strófában megadott évet a vers keletkezése időpontjaként, Koháry Péter volt. Említi a vers Kecskemét pusztáját, és hősiünk azt sajnálja, hogy magyar fegyvertől esett el. Kecskemét nagyobb részében a Koháry család jószágá volt. Az 1663 körüli években sok szó esik a Kecskemét környékén kárt okozó szécsényi, gyarmati és más magyar végvári katonák kártevéseiről, akik ide is lejártak zsákmányért. Talán egy ilyen portyázásban lelte halálát Kovács György.

Néhány sora párhuzamba állítható a *Siralom forrasi* kezdetű énekkel (lásd kötetünkben a 123. sz. alatt). Vö. a 2—7., 33—35. sorokat az ottani 7—10., 32—35. sorokkal.

3 Orpheus — görög ősköltő, Apollón és Kalliópé múzsa fia.

6 romai Homerus — Vergilius.

9 követé élete pályáját — ti. a versszak utolsó sorában megnevezett Hunyadi Jánosét.

32 Romlott sor lehet. A *nemem* jelentése itt: családom.

46 mellyett = mellett.

51.

Kéziratai: I. Marosvásárhelyi Teleki-It. (OL) Teleki Mihály levelezése. XIII. fasc. p. 437—39.

II. RSzK Történelmi Lt. (Kolozsvár — volt EME levéltára). Mikrofilmje: MTAK 638/XIII.

Mindkét kézirat a verset csak töredékesen tartalmazza. A két szöveg a személyek sorrendjében és néhány részletben eltér egymástól. Az I. forrásban megvan a vers vége is. Legalábbis erre következtethetünk a 166—83. sorokból. Az Apafi Mihály fejedelemségének első idejében élő erdélyi urakat kiéneklő vers szerzője ugyanaz a Lukács diák lehet, aki a 48. sz. éneket írta. Az erre vonatkozó jegyzetet lásd ott.

Bár a versben sok olyan vonatkozás van, mely régebbi időre utal, Lukács diák több személyről mond olyan adatot, melyek alapján a vers keletkezését 1663 tavaszára — nyarára lokalizálhatjuk. Említi pl., hogy Szentpáli Jánosé már hazajött (92. sor), ami 1663 januárjában történt. A 85. sor szerint viszont Bánffi Dénes még csak „jó”; ő pedig 1663 májusában tért haza Erdélybe. A 73. sor szerint Rédey László — aki 1663. április 26-án halt meg — még szörnyű kínban szenved. Bánffi Dénesétől azt kérdezi, „mikor jö el” (93. sor); 1663 júniusában érkezett Erdélybe. Ugron András még életben van (50. sor); 1663 májusában halt meg. Ezek miatt tehetnénk a vers keletkezését 1663 tavaszára. Viszont a 4. sorban emlegetett Belényesi Ferenc portárajáról 1663 nyarától rendelkezünk adatokkal.

A kiéneklő vers a nevesebb személyeken kívül — ezek jó része szerepel az 1662 tavaszán-nyarán írt, 48. sz. alatt közölt énekekben — számos jelentéktlenebb személyről is beszél. A róluk mondottak azonban többször nem nyújtanak elég fogódzót ahhoz, hogy ezek alapján identifíkálassuk őket. Néhányszor a név gyakorisága, máskor meg a bizonytalan olvasat okozott nehézséget az egyes személyek azonosításában.

1 Redai Ferencz — Rhédei Ferenc aki 1657. nov. 1. és 1658. jan. 25. között Erdély fejedelme volt. A fejedelemségről való lemondása után Huszton lakott.

2 Keresztesi Ferencről lásd a 48. sz. ének 1185. sorának a jegyzetét.

3 Földvári Ferenc Hunyad megyei főúr volt, Barcsai, majd Apafi híve.

4 Belényesi Ferenc követi megbízatásáról 1663 nyarától tudunk. (Kraus: Sieb. Chronik II, 343.)

5 Gávai Ferencről a II. forrás azt mondja: „Másutt halgat”. A Doboka megyei Gávai család egyik tagjáról van szó, mint a 47. sorban Gávai (t) Miklós esetében is. (HODOR KÁROLY: Doboka vármegye természeti és polgári ismertetése. Kolozsvár 1837. 38, 87. — SÁNDOR IMRE: A Gávaiak. GenFüz 1909, 33—39.)

6 Horvath Ferencz — egy ilyen nevű ember tagja volt annak a követségnek, melyet Kemény Simonék küldtek a Macskási-féle követséggel Bécsbe a császárhoz 1662 nyarán. (EOE XIII, 182.)

7 Kolumbán (a II. forrás szerint: Columba!) Ferenc nevű ember élt Apafi udvarában, miután a tatár fogságból megszabadult. A rá vonatkozó célzást nem tudtuk megfejtetni. (Vö. NAGY IVÁN VI, 315.)

8 Stepán Ferencel kapcsolatosan a versíró talán arra utal, hogy 1658. jan. 16-án kérvényt terjesztett be az országgyűléshez, hogy segítsék meg váltságdíja előteremtésével, mert neki Várad környéki jószágai tönkrementek. (EOE XIII, 556.) Sógorához, Teleki Mihályhoz írt, érdekes önéletrajzi levelét lásd Teleki lev. II, 86—91.

9 Piheni Ferencet küldte Kemény János 1661 végén Montecuccolihoz. Nem bizonyos, hogy az utalás erre vonatkozik. Később Apafit szolgáltatta.

10 Ugron Ferenc régi székely család tagja, Ugron János fia. 1664-ben, Udvarhelyszék követe. (EOE XIII, 317.)

11 Vitéz Ferencz — Vitéz György, táblai ülnöknek volt a fia; Apor Péter „igen jeles, tréfás, jádзи” embernek mondja. (MHHS XXVI. I, 182.) 1664-ben Kolozs m. követe. (EOE XIII, 317.)

12 Rákóczi Ferencel kapcsolatosan vö. a II. forrás 39. sorával. A *miczi a makovici* szóból eredhet; Makovica a Rákóczi család jószágá volt.

13 Kövér Ferenc ölte meg Barcsai Ákost, mikor Görgényből Kővárba szállították.

15 Apor Ferencet talán azért mondja a versíró „métély”-nek, mivel a háromszéki altorjai Aporok tagjaként katolikus volt.

16 Gilányi Gergely — Apafi sógora, az Apafi-udvar egyik legbefolyásosabb, gazdag embere volt.

17 Bethlen Gergely 1662. febr. 23-án a fogarasi német őrséggel kiment Erdélyből, 1663 nyarán hódolt meg Apafinak.

18 Benczes Gergelyt nem sikerült azonosítanunk.

19 Sárosi Gergelyt 1662 első napjaiban küldték fel Bécsbe, áprilisban érkezett vissza.

20 A Daczó Gergelyre való célzást nem tudtuk megfejtetni, személyével a későbbiek során találkozunk. 1664-ben Küküllő m. követe. (EOE XIII, 317, 357.)

21 Apafi Gergely 1661. szept. 11-én született.

22 Kun Gergelyről vö. a 48. sz. ének 1201. sorát.

23 Haller Pálról lásd uo. az 1093. sor jegyzetét.

24 Böldi Pálról lásd uo. az 1101. sor jegyzetét. 1663-ban a Magyarországra kiment Apafi egyik locumtenense lett.

25 Bethlen Pál — Bethlen János fia volt, Bethlen Miklós testvére.

26 Benczés Pált nem sikerült azonosítanunk.

27 A maroszéki Jedden lakó Jeddi Pált egy későbbi, Apafi udvaráról szóló vers is neves vadászként említi.

28 Orbán Pál törvénytudományával tűnt ki, Orbán Péter udvarhelyszéki alkirálybírónak volt a fia.

29 Henter Pált, Henter András sepei alkirálybírónak a fiát, mint Kemény-pártit 1662-ben a görgényszentimrei gyűlés megnótázta.

30 Tordai Pál — feltehetőleg a kéméri Tordai családból. (Vö. Turul XXVII, 100—102.)

31 Szombatfalvi Pál — feltehetőleg a katolikus Szombatfalvi Istvánnak (híres ügyvéd, fiskális prokurátor) a fia, azért nevezi a versíró „Ravasz gyermek, roka kölyök”-nek. (Vö. a 15. sorral.)

32 Huszár Péterről lásd a 48. számú ének 1277. sorának jegyzetét.

33 Péter nevű fia volt a vargyasi Dániel Istvánnak és az olaszteleki Dániel Jánosnak is.

34 Samarjai Péter birtoküzelméről az 1662-es görgényszentimrei és az 1663-as szászkezdői gyűlésen is tárgyalnak. (EOE XIII, 117, 213.)

35 Nem sikerült azonosítanunk.

36 Nem tudtuk azonosítani.

37 Barcsai Mihály generálisról lásd a 48. sz. alatti 1281. sor jegyzetét.

38 Dániel Mihály a 33. sor Dániel Péterének a bátyja vagy nagybátyja lehet.

39 1661 tavaszán ő hozta a hírt Apafinak, hogy Ali pasa jön a támogatására (EOE XII, 507), mivel Keményt nem tűrik meg a fejedelemségben.

40 Dónát Mihály a pálosi (Udvarhelyszék) Dónáth családból. Nem sikerült megfejtetni, milyen tisztségről mondott le. 1664-ben főlovászmester volt. (EOE XIII, 317.)

41 Arkosi Mihály 1661-től a fejedelemszenny vicehópmestere volt.

42 Teleki Mihály 1663 februárjában folyamodott Apafi gráciájáért (Teleki lev. II, 441), márc. 25-én kapott amnesztiát (EOE XIII, 224—25), szept. 20-án pedig engedélyt az Erdélybe való bejövételre; rankorban = haragban, neheztelésben.

- 43 Kendeffi Miklóssal kapcsolatban vö. a 48. sz. alatt a 161., 181., 1205. sorok jegyzetét.
- 44 Zólyomi Miklóst a fejedelemség „vadászásának” a vádjával 1662 októberében elfogták és Fogarasba zárták.
- 45 Apafi fejedelemségétől Cserei Miklóst több ízben megválasztották a hátralékok, adók beszédőjévé.
- 46 Horváth Miklós a széplaki Petyrivtyiek sorából való, Horváth Kozma testvére. A család nem volt gazdag.
- 47 Gávai Miklós (a II. forrás 37. sora szerint Pávai!) — vö. az 5. sor jegyzetével.
- 48 Mikó Miklósról vö. a 48. sz. ének 1229. sorának a jegyzetét. Kolozs megye alispánja volt, Apafi küldötteként többször tárgyalt a Kemény-pártiakkal.
- 49 Bethlen Miklós 1661 májusában indult el többéves külföldi útjára.
- 50 Ugron Andrásról lásd a 48. sz. alatt az 1113. sor jegyzetét. Fogarasi kapitányként halt meg 1663 tavaszán. (Vö. Teleki lev. II, 501, 507.)
- 55 most hámlik jól a hárs = most van itt az ideje. Előfordul Heltai: *Kronikájá*-ban is: „Akkoron kel a hársat hantani, mikoron hámlie.” (Kolozsvár 1570. 199b.)
- 56 Toldalagi Andras — a nagyiklódi (Doboka m.) unitárius Toldalagiak közül való; vagy — olv. vágy.
- 57 A Székelyföldön több Pálfi család, e korban több András nevű is volt; nem sikerült azonosítani.
- 58 Henter András ősi székely családból való, az apja Sepsiszéken volt királybíró. A sorban meghúzódo célzást nem tudtuk megfejteni.
- 59 Beszperényi András családja a XVII. század második felében Szatmárból települt át Doboka megyébe.
- 60 Torma György — a csicsókeresztúri székely Torma család tagja, a Kemény-párti Torma János és István testvére.
- 61 Kapi Györgyről lásd a 48. számú ének 1209. sorának a jegyzetét.
- 62 Toldi György — a szalontai Toldi családból.
- 63 Szentpáli György személyét nem tudtuk azonosítani.
- 64 Ozdi György, marosszéki alkirálybíró.
- 65 Cserei György, udvari hadnagy 1662. jún. 21-én egy rajtaütésben a szamosújváriaktól gazdag zsákmányt szerzett. (Vö. Kraus: Sieb. Chronik II, 280.)
- 66 Bassa Tamásról lásd a 48. sz. alatt az 1237. sor jegyzetét.
- 67 Mikes Tamással kapcsolatban vö. a 48. sz. ének 1193. sorát.
- 68 Nemes Tamás a hídvégi Nemes családból, Nemes János öccse.
- 69 Valószínűleg Barcsai Ákos testvérének, Sándornak a fiáról van szó.
- 70 A név olvasata bizonytalan. A II. forrás 67. sora ugyanezt Turzai Györgyről mondja.
- 71 Baló Tamás talán a baconi királybíró lehet, aki exemptáért, azaz a közfelkelés és más szolgáltatások alóli felmentésekkel szerzett pénzt.
- 72 Csekei Tamás személyét nem tudtuk azonosítani. Talán azonos az 1667-ben dévai főporkolábként szereplő Chekei Tamással. (SZÁDEOSZKY BÉLA: I. Apafi udvartartása. Bp. 1911. 85.)
- 73 Rhédey László, a fejedelem fia 1663. ápr. 26-án halt meg. Vö. a 48. számú ének 1177. sorának a jegyzetével.
- 74 Baló László Apafinak Temesvárott a vezér mellett levő követe volt. Vö. EOE XIII, 92, 225.
- 75 A név olvasata bizonytalan.
- 76 Bánffi Zsigmondról lásd a 48. sz. ének 1273. sorának jegyzetét.
- 77 Barcsai Zsigmond, Barcsai Ákos nagybátyja 1663-ban meghalt.
- 78 Haranghlabi Sigmond — nem sikerült azonosítanunk.
- 79 Egy 1664. márciusi keletű összeírásban: „Udvári pap Bojtos József ur” szerepel. (EOE XIII, 317.)
- 80 Tarcsai József személyét nem sikerült azonosítanunk.
- 81 Bethlen Farkasról lásd a 48. sz. ének 1253. sorát.
- 82 Cserei Farkas a 65. sorban kiénekelte György testvére, 1663-ban Apafi komornyikja.
- 83 Kálnoki Farkas ősi székely család sarja, 1664-ben a háromszékiek követe. (EOE XIII, 317.)
- 84 Fólty Farkast nem tudtuk azonosítani.
- 85 Bánffi Dénesről vö. a 48. sz. ének 469. sorát. 1663. májusában tért vissza Erdélybe. (Teleki lev. II, 509.)

- 87 Mikes Kelemenre vonatkozólag vö. a 48. sz. ének 1105. sorát. Az 1663. febr. 22.—márc. 3-i szászkézdi gyűlés feloldotta a nóta alól.
- 88 Bethlen Elekéről lásd uo. az 1257. sor jegyzetét.
- 90 Apor Lázárról vö. uo. az 1157. sor jegyzetét.
- 91 Bethlen Ferencné Kemény Kata 1662-ben tért vissza Erdélybe.
- 92 Szentpáli Jánosné, Apafinéak a testvére 1663 januárjában tért vissza Erdélybe.
- 93 Bánffi Dénesné csak 1663 júniusában jött meg.
- 94 Gyulaffi Lászlóné a gazdag szentdemeteri Balácsi Ferenc lánya volt; 1663-ban a rá kirótt összeg csökkentését kérte. (EOE XIII, 214.)
- 97 Barcsai Zsigmondné előbb Kapi Andrásnak volt a felesége (Kapi György anyja volt).
- 98 Vö. a 44. sorral. Zólyominé 1663. febr. 24-én a rendekhez intézett kéréséről lásd az EOE XIII, 209. lapot.
- 99 Mikola Zsigmond felesége Kamuthy Zsuzsanna volt. Az ura 1662 decemberében tért meg a tatár fogságból.
- 100 Az 1660. nov. 29-én felkoncolt Lázár György feleségének, Apafi Zsuzsannának szuplikációját a rendekhez lásd az EOE XIII, 109. lapon.
- 101 Nem sikerült azonosítanunk.
- 102 Bethlen Jánosról lásd a 48. sz. ének 1089. sorának a jegyzetét.
- 103 Haller Jánosról vö. uo. az 1093. sor jegyzetét.
- 104 Szentpáli Jánosról lásd uo. az 1153. sort.
- 105 Kendé — valószínűleg Kendi János ítélőmester. Vö. a 48. sz. ének 413., 1313. soraival.
- 106 Daczó Jánost Apafi 1661 végén a csíkiek kapitányává tette, ami ellen azok tiltakoztak. Követi megbízatásokat is végzett a portán 1662-ben.
- 107 Keresztesi János — személyének azonosítása nehéz, e korban több ilyen nevű is van Erdélyben.
- 108 Cserei János a történetíró Cserei Mihály apja volt a Tábla fia 1664-ben (EOE XIII, 316).
- 109 Toldalagi János Apafi rokona, 1663-ban a fejedelemtől „bejáró”. (LÁZAR MIKLÓS: Erdély főispánjai. Bp. 1889. 126.) A sor mögötti célzást nem tudtuk megfejteni.
- 110 Nemes Jánosról lásd a 48. sz. alatti 125—26. sor jegyzetét.
- 111 Ez idő tájt egy Udvarhelyi János a Hunyad megyei Déván lakott. (Vö. БОЖТНЕ ОДОН: Hunyad megye sztrigymelléki részének és nemes családjainak története. Bp. 1891. 259.)
- 112 Nádudvari János neve az 1663. febr. 22.—márc. 3-i szászkézdi országgyűlésen jön elő. (EOE XIII, 212.)
- 113 Nalaczi János — Apafi kedvelt főemberének, Nalaczi Istvánnak a fia lehet, ez idő tájt még gyerek.
- 114 A 141. sorban kiénekelte Kopász Istvánnak az apját, illetőleg a fiát hívták Kopasz Jánosnak.
- 115 Váradi János ölte meg Barcsai Ákost Kövér Ferencsel együtt. (Vö. a 13. sorral.)
- 116 Poharnok János — személyét nem tudtuk azonosítani.
- 117 Jó János pénzverő Kolozsvárott. Szebenbe települt át, az 1664-i segesvári gyűlésen hamis pénz verése miatt vizsgálatot sürgettek ellene. (EOE XIII, 347—48.)
- 118 A naplóíró czegei Vas János 1662 márciusában hódolt Apafihoz.
- 119 Felvinczi János — az aranyosszéki Felvinczi család tagja, Kemény János híve volt.
- 120 Sárosi János ítélőmester.
- 121 Valószínűleg az a Szilágyi János, akit már Kemény is említ *Önéletírás*-ában. (Kiad. V. WINDISCH ÉVA. Bp. 1959. 325.) Részt vett a Kemény és Apafi közti harcokban. (Kraus: Sieb. Chronik II, 212.)
- 122 Kálnoki János feltehetőleg a Barcsai híveként Segesvárott meggyilkolt Kálnoki Mihály fia.
- 123 Benedekfi János személyét nem tudtuk azonosítani.
- 124 János nevű tagja a vers írásának idejében élt a nagyajtai Péterfi családnak. (PÁLMAJ: Háromszék megye nemes családjai. Sepsiszentgyörgy 1901. 355.) — Nagy — udvarhelyszéki falu.
- 125 Polyák János — személyét nem tudtuk azonosítani.
- 126 Enyedi János — Apafi udvari papja, többször szerepelt diplomáciai küldetésben is.

- 127 Szakmari János — talán a későbbi (1672) magyarlégényi prédikátor.
- 128 Horvath Kozma — a Petyrityvity Horváth családból. Nagyobb közéleti szerepet nem játszott. 1662-ben a megyesi gyűlésen számvevőnek tették meg. (EOE XIII, 192.) 1664-ben táblai asszesszor volt. (EOE XIII, 316.) A kivételesen hosszú paszszus, dicséret a versszerzővel való bizalmasabb kapcsolatra mutat.
- 132 Antal az ostoba, buta ember szinonimája. „A szép aranyalma” alighanem leány, akit Horváth Kozma kéretett.
- 133 Petki Istvánról lásd a 48. sz. ének 1109. sorának a jegyzetét.
- 134 Lázár Istvánról lásd uo. Lázár István, éppen úgy, mint Petki, Csiknak 1661 őszén történt feldúlása után Gyergyóba, majd onnan Kemény Jánoshoz futott.
- 136 Ebeni István Kemény János egyik seregrészének volt a vezetője.
- 136 Torma Istvánról lásd a 48. sz. ének 1161. sorának a jegyzetét.
- 137 A Bott Istvánról mondtak a II. forrásban Boér Istvánra vannak alkalmazva (14. sor). Azonosításuk nem sikerült.
- 138 Ugron Istvánról lásd a 48. sz. ének 1029. sorát.
- 139 Nemcsak a sor vonatkozását, hanem a több hasonló nevű Pálfi Istvánok közül személyét sem tudtuk megállapítani.
- 140 Dániel István Apafi 1662 elején Bécsbe küldte, hogy a német csapatoknak Erdélyből való kivonásáról tárgyaljon. Utjáról Kraus: Sieb. Chronik II, 264. lapja szerint ápr. 21-én jött meg; küldetése nem járt sikerrel.
- 141 Apafi Istvánról lásd a 48. sz. ének 37. sorát.
- 142 Kopasz Istvánról lásd uo. az 1345. sor jegyzetét.
- 143 Rhédey István, Rhédey Ferenc Kolozs megyei főispán testvére, Kemény János híve volt.
- 144 Kun Istvánról lásd a 48. sz. ének 1025. sorának jegyzetét.
- 145 Tecsik — olv. tetszik; Jósika Istvánnal kapcsolatosan vö. a 48. sz. ének 1261. sorát.
- 146 Angyalosi Istvan — Angyalosi János ítélőmester fia, később királybíró Udvarhelyszékben.
- 147 Barcsai Istvan — Barcsai Ákos fejedelem testvérének volt a fia.
- 148 A személy azonosítását megnehezíti a név bizonytalan olvasata. A II. forrás Toroczkóji Istvánt hoz (22. sor). Valószínű, hogy ez utóbbi a jó.
- 149 Ez idő tájt több Belényesi István is élt. Talán arról a hasonló nevű Bihar megyei nótáriusról van szó, aki nem akart Rákóczi György mellé állni Barcsai hűségéről, és ezért bebörtönözték. (Szalárdi Sir. Krónika 482.)
- 150 Böszörményi István talán ugyanaz a személy, akit Belényesihez hasonlóan Rákóczi bebörtönözött Váradon. (Szalárdi Sir. Krónika 482—84.)
- 151 Fábíán István 1662-ben, 1663-ban az adó perceptora.
- 152 Horváth István személyét a kevés fogódzó és a név gyakorisága miatt nem tudtuk azonosítani.
- 153 Rác István gyalogkapitány, az 1662-ben a Kemény-pártiak ellen tevékenykedő katonaság vezetője Észak-Erdélyben.
- 154 Alvinczi István Kemény Jánosnak, majd Lónyay Annának az embere volt; a görögénszentimrei gyűlés megnótázta. 1662-ben Apafiék megfogták. (Teleki lev. II. 382.)
- 155 Ebben az időben sok hasonló nevű személy élt, a sor szerint a fejedelem szállásosztójáról van szó.
- 156 Szombatfalvi István híres prókátor volt, az első időktől Apafi híve.
- 157 Haller Gáborról lásd a 48. sz. ének 1089. sorát. 1662 júniusától haláláig (1663. nov. 26.) Apafi követe volt a török vezér mellett.
- 158 Banffi Gabor — Bánffi Zsigmond fia, később Doboka főispánja.
- 159 Vitéz Gáborról 1662. dec. 26-án bizonytalan hírek szóltak szabadulását illetően. (Teleki lev. II, 401.)
- 160 Kendeffi Gáborról lásd a 48. sz. ének 169., 181. sorát.
- 161 Farkas Gabor — személyét nem tudtuk azonosítani.
- 162 Kende Gabor Szatmár megyei származású híve II. Rákóczi Györgynek, majd Kemény Jánosnak.
- 163 Kasza Sandor — személyét nem tudtuk azonosítani; „nagy szót hall” = nagyothall.
- 164 A Hunyad megyei Buda Sándor első feleségétől elvált, másodszor nősült (БЮТНЕ: i. m. 124). 1664-ben Hunyad m. követe. (EOE XIII, 317.)
- 165 Kövér Gábor volt II. Rákóczi György lemondása után gazdasági ügyeinek intézője Erdélyben; a fejedelem itteni jószágainak jövedelmét kihordta Magyarországra.

166 Lukács — Szarka Lukács, a vers feltételezett írója. Vö. a 48. sz. ének bevezető jegyzetét.

168 Balkács — szász falu a Küküllő vidékén, Balászfalvától keletre.

169 Bogács — Szászbogács, Kisküküllő megyében.

170 sebedben — olv. zsebedben.

175 Rionfalva — szász falu Medgyestől délre. Lukács deák a rionfalvi dézsma donációját 1661-ben kapta a fejedelemtől. (SÁNDOR IMRE: Apaffi Mihály donatioi 1661, *Memoriale*. GenFüz 1913, 158.)

176 bács = juhászgazda.

181 cse fács = ce face — mit csináltál?

182 tács = tace = hallgass.

183 kajács = meggörbedt, horgas.

II 2 kopik — olv. köpik.

II 5 Kendi Jánosról lásd előbb a 105. sor jegyzetét. Az 1663-i szászkezdői gyűlésen ő fogalmazta és olvasta fel a rendeknek Kucsuk pasához írt tiltakozó levelét. (EOE XIII, 205.)

II 6 Csiszár Jánost küldte Ali pasa 1661 szeptemberében Petki Istvánhoz, hogy meghívja fejedelemnek.

II 8—9 A másoló tévedésből mindhárom személy nevében *István* helyett *Jánost* írt.

II 14 ösöntött — olv. osontott, az osont; az I. forrásban: *Bott* István áll.

II 19 csippel = cséppel.

II 29 Nalácsi Istvánról a jegyzetet lásd a 48. sz. ének 1269. sorában.

II 36 Az I. forrásban *Gávai* áll.

II 38 Toldi Miklós Toldi Györgynek volt a testvére. Tatár fogságba esett 1657-ben, ott meghalt. Feleségét, Vér Juditot Teleki Mihály vette el. Úgy látszik, híre terjedt, hogy él. Ebeni István 1662. szept. 6-án írt levelében nyugtatgatja Telekit. (Teleki lev. II, 345.) Más hasonló foglyoról viszont nincs tudomásunk.

II 43 Az I. forrásban *Gávai* áll.

II 47 Columba — az I. forrásban *Kolumbán*.

II 50 Vásárhelyi Kovács Ferencnek hosszú ideig húzódó adóelszámolási ügye volt. (Vö. EOE XIII, 258.)

II 56 Domokos Gábornak az apja, Domokos Tamás, csiki főkapitány tatár fogságban volt.

II 59 Felvinczi Zsigmond Kemény János embere volt. A rá vonatkozó jegyzetet lásd a RMKT XVII/9, 153. sz. éneknél.

II 68 hagyott — olv. hágott.

II 72 Székely András a zabolai Székely család tagja lehet (PÁLMAJ JÓZSEF: Háromszék vármegye nemes családjai. Sepsiszentgyörgy 1901. 414); Bolya — falu, Küküllő megyében. A sor mögött meghúzódó célzást nem tudtuk megfejteni.

52.

Kézirata: *Magyar Codexek* MTAK K. 86. 38b—39b. A kézirat Zrínyi Török *Afium*-ának másolata. A kötetáblára ragasztott előzéklap bejegyzése szerint a példány 1664. szept. 4-én Zichy György esztergomi érsek birtokában volt.

Még számos másolatban ránk maradt, mindig a *Török Afium* végén, annak toldalékként. Így egy zirci másolatban. (Említi MARKÓ ÁRPÁD: Gróf Zrínyi Miklós prózai művei. Bp. 1939. 54.) Az OSzK Kt Quart. Hung. 1070; Oct. Hung. 637, 761., a MTAK Tört 2° 154. jelzetű kéziratában. (Közülük az OSzK Kt Quart. Hung. 1070. szövege nyomtatásban is megjelent: HK 1889, 513—14.) Benne van a *Török Afium* Forgách-féle kiadásában (RMK I, 1710) is, melyről szintén számos kéziratos másolat készült. Egy ilyen volt az alapja THALY KÁLMÁN közlésének a VÉ I, 182—84. lapján. (A *Török Afium* másolatait, köztük a verset is tartalmazó példányokat felsorolja MARKÓ: i. m. 50—54.)

Egy ismeretlen nemesi énekszerző írhatta, hogy az *Afium* néhány főgondolatát népszerűsítse, Zrínyi példaadását propagálja. (Vö. KLANICZAY: Zrínyi 691—92.) Zrínyi műveinek a hatását nemcsak a gondolatok, hanem a terminológia rokonsága is mutatja. Keletkezésekor Zrínyi még élt. A 13. sor alapján arra gondolhatunk, hogy 1663 augusztus—szeptemberében keletkezett, ez idő tájt volt ugyanis szó arról, hogy rávegyék Zrínyit az összes magyar hadak parancsnokságának elvállalására.

Ahol az *Afium* másolatában megtalálható, mindenütt egy 11 soros latin epigramma előzi meg. A latin vers gondolatait megszólaltató magyar szöveg előtt ez a megjegyzés áll: „Azon magyarul”.

In consensum epigramma

Arma paret quicumque focos patriosque penates
Diligite, ah pudor est patriam sic cedere genti
Barbaricae frustra paci confiditis ultra,
5 Hunniaci; rutilum praestat mutare veterno
Martem, Pannoniae cedet victoria palmam.
Ite aleces et spe pleni, nam martia nondum
Sedibus ex uestris uirtus decessit et oris.
Zrinyius hoc magnus (ni fata procellis
Turbarent) voto poscit, Turcamque, potentem
10 Orbe procul ferro promptus proscribere toto,
Martius est animo hic, et scuto Palladis audax.

13 A sor értelme: Kérd, hogy a magyar Mars, azaz Zrínyi, jöjjön zászlód alá. 1663. aug.—szept.-ben merült fel az a terv, hogy Zrínyit bízzák meg a magyar hadak parancsnokságával. Zrínyi egy ideig húzódozott ennek elvállalásától. (Vö. KLANICZAY: Zrínyi 745—46.)

14 sphahoglán — török lovas katona.

15 ars — ti. ars armorum = hadi mesterség.

21 bestia — valószínűleg *beslia*, ennek jelentése: török zsoldos lovas.

26 muszurmány — muzulmán; Zrínyi szava az *Ajium*-ban.

53.

Kéziratai:

I. Thököly-k. (1671—83) 5b—6b. (STOLL 95. sz.) Kiad. BUSA: A Thököly-k. 41—42.

II. *Analecta „Zrínyi”*: Versek Zrínyi Miklósról. (1663—64) (*Schrauf-kéziratok.*) MTAK Ms 5087/49. Kiad. HARSÁNYI, ItK 1927, 109—10. Címe: *Anno 1663.* — A szöveg végén: „Finis.” Őt versszakkal rövidebb, mint az első forrásban.

Az éneket 1663 őszén szerezték. Ez idő tájt a szept. 5-i pozsonyi tanácskozások határozata szerint Montecuccoli serege a cseklézi sáncokban tartózkodott, hogy Bécsét és Ausztriát fedezze a török támadással szemben. Míg a német sereg itt tétlenül várakozott, a török—tatár csapatok szerte pusztítottak és hódoltattak a Felvidéken. A nagyvezér Érsekújvárt ostromolta, és szept. 26-án be is vette. A magyar urak perpatvarkodtak, a gyűlések, hosszára nyúlt tanácskozások semmit sem segítettek a helyzeten. Az erős bírálat, mely a német hadvezetést és a magyar urakat egyaránt érinti, arra vall, hogy az ének Zrínyi környezetében íródott. Ő ekkor, mint a magyarországi hadak fővezére, a csalóközi és szigetközi Duna-ágak, a Nyitra és a Vág torkolatánál tevékenykedett. Több kisebb győzelmet aratott a törökön, állandóan zavarta, bizonytalanná tette számára a helyzetet, és végül is visszavonulásra kényszerítette a nagyvezért. (Vö. KLANICZAY: Zrínyi 747—48.)

Az énekszerző személyét nem ismerjük. Az utolsó vsz. nem elég világos utalása miatt arra gondolhatunk, hogy valamelyik Cseklész környéki Súr nevű faluban írták. Cseklésztől keletre a Duna mentén, és feljebb északkeletre a Nyitra mellett több helység van, melynek nevében Súr szerepel (Nagysúr, Kissúr, Hegysúr, Pénteksúr, Voltasúr, Várasúr). Ezek egyikében lakott a versíró ispája (iszpaja = földesúr, könnyű lovas katona) barátja, akinek emlékeztetésére az éneket szerezte. (HARSÁNYI a Súri névben személynévet keres!)

Mínthogy az ének Érsekújvár elestéről (1663. szept. 26.) nem tesz említést, feltehetőleg ez előtt az időpont előtt keletkezett.

A Schrauf Károly bécsi levéltárnok gyűjteményéből az MTA kéziratárába került ívrét alakú levélen, mely az éneket rövidebb változatában tartalmazza, még egy másik magyar nyelvű ének is olvasható. (Lásd kötetünkben az 59. sz. alatt.) A két versnek nemcsak a témája, eszméisége, hanem formai jegyei is számos egyezést mutatnak. Valószínű, mindkettő ugyanannak a személynek a műve, aki a magyar énekeken kívül az ugyanott egy másik ív papíron olvasható latin verset is szerezte, mely Zrínyi-Újvár elestét, a vasvári békekötés miatti állapotokat írja. HARSÁNYI szerzőként egy katolikus papra gondol. (ItK 1927, 114.) Az 59. sz. ének végén álló névrövidítésből a feltételezett személyről nem tudunk adatokat szerezni.

3 vég = víg.

7 bélyeket = bélüket, belső részüket, szívüket.

9. Szenvedj — olv. szenvedí.
 11 A sor szövegromlásra mutat, a II. forrás szövege is bonyolult.
 14 hont = hant.
 29 timár — török adóbirtok, itt valószínűleg annak az urát, a török hűbérest jelenti.
 36 siros földed = zsíros földed.
 40 tingecz gunyódban = tengesz kunyhódban.
 42 hátad oltalmara — bizonyára szövegromlás *hazád* vagy *házad* helyett.
 43 attyáé veleje — szövegromlás lehet; talán agya veleje?
 44 bosznáy = boszniai?
 45 ispaiának — az iszpaja barát feltételezhetőleg nem török személyt akar mondani, hanem egy Súrban lakó magyar embert, katonát.

54.

Nyomtatott kiadása: *Szent Szelentze*. Szeben 1664. A mű teljes címe: *azaz: A' Töredelmes Szüből Istenhez öntött lelki Sírásrol, és hü engedelmességéről. Mellyet, Egy szegény bűnös asszonyi állat síralmason tött; s-ez által az Ur-Jésus Christustól, drága bűn bocsánatot, nagy öröm-el vöt* — tájékoztat a könyv szelleméről, tartalmáról. A barokk kegyességi irodalomnak ebben az ismeretlen szerzőtől származó termékében három rész különböztethető meg: a bevezető *Intés*, a bűnös megtérése és *Szent Péter keserves sírása*.

A bűnös özvegy, a szegény asszony a bibliai Máriák egyike; Mária Magdolna módján jár el. A bibliai Máriák összekeverése az óskeresztény kortól általános volt. Már a középkori legendairódom azonosította Lázár testvérét és az Úr lábát megmosó bűnös nőt. (Luk. 7.) Az így teremtett alakot magdalainak (latinosan Magdalenának) nevezték. Hozzájárult ehhez az a tény is, hogy a betániai vacsorán, miközben Márta az étellel bajlódott, Lázár másik testvére, a kegyes Mária szintén megkente Jézus lábát. Minderről, a magdalainak nevezett Mária bűnös életéről lásd az RMKT XVII/4, 200. sz. alatt kiadott Szentmártoni Bodó János-féle históriát.

1 Amint az előbb mondtuk, a Máriák közül Mária Magdolna volt a bűnös jelzővel illelhető személy; Márta szorgos volt, de nem bűnös.

55.

Nyomtatott kiadása: *Szent Szelentze*. Szeben 1664.

A nyomtatvány törzsrésztét a kiadvány több fejezetre osztva, az egyes részekben a versszakok számozását mindig újakezdi. Kiadásunkban a sorokat folyamatosan számoztuk, de az egyes részek strófáit a nyomtatványhoz alkalmazkodva újraszámozással közzöltük.

Ennek a résznek nincs külön címe, a könyv címlapjáról vettük át.

Nótautalása Balassi *Szarándoknak vagy bujdosóknak való ének-ét* idézi (BBÖM 74. sz.), mely szövegutalásában a *Bornemissza-ék*. egyik énekének a kezdősorára hivatkozik. Dallamát lásd RMDT I, 23.

1 Közönséges = általános, közös.

13 E' szegény Asszony — akiről az egész mű szól.

30--34 Luk. 7, 36—50.

86 sérvésre = sebre.

116 negédes = gőgös, fitymáló.

136 foltattya = folytatja.

145 A vér folyásos asszony gyógyulásáról lásd Máté 9, 20—22.

152 tekeret — szótáraink nem ismerik, jelentése itt tekerés, a törvény csúrés-csa-varása.

157 Publicánus — vámos. A vámoeről és a farizeusról szóló példabeszédet lásd Luk. 18, 10—14.

184 Ephraim a bibliai József egyik fia volt. (Vö. I. Mózes 48, 13—19.) A zsidók egyik törzsének az őse.

219 Gehenna — az újszövetségi Biblia szóhasználatában a kárhozottak helye, a pokol.

257 maszlagolásra = elkábításra.

287 irat = írt, orvosságot.

303 érdekle = érintem, hozzá járulok.

320 bé képülte — szótáraink nem ismerik. Talán a *köpül* szavunkkal van összefüggésben, beköpülte = bekeverte.

341 Apolgotlak = csókolgotlak.

350 szerszámát = illatosító fűszerszámát, olaját.

391 Manessét = Manasszét. Manasszé volt József másik fia, akit Jákob fiává fogadván a zsidó nép egyik törzsének ősevé vált. Itt nem személy szerint róla, hanem törzséről, általánosságban a zsidó népről van szó. Vö. a 184. sor jegyzetével!

397 Saul — az első keresztényeket üldöző Pál apostol. (Ap. csel. 9, 1—22.)

403 Komorniknak — lehet a Ján. 4, 46—54. versekben szereplő „a király udvarából való főember”, akinek fiát Jézus meggyógyította. Mivel azonban a környező példák az Apostolok Cselekedeteiből valók, lehet az ottani 8. fej. 27—39. verseinek szerezsen komornyikja: Kandaké, az etióp királyné udvari tisztje, akit Fülöp apostol keresztelt meg.

404 Lydiát Pál apostol térítette meg. (Ap. csel. 16, 14—15.)

405—408 Cornelius százados megtéréséről lásd Ap. csel. 10. fej.

409 A sorra vonatkozólag vö. I. Móz. 32, 24—29.

480 A pokolban szenvedő dúsgazdagról és Lázárról lásd Luk. 16, 19—31.

56.

Nyomtatott kiadása: Szent Szelentze. Szeben 1664.

Szent Péter sirása a kiadvány záró verse. Szerzőjét éppúgy nem ismerjük, mint a kiadvány főszövegét. Valószínűleg ugyanaz a személy írta. Nótautalása Szenci *Molnár Albert Psalterium*-ának 38. darabjára utal: vö. RMKT/6, 99.

54 ize — értelmileg *ire*, gyógyító *írja* kívánkoznék a szövegbe, de a rím *ize-t* kíván.

57.

Kéziratai:

I. **Szentsei-dk.** (1704) 95a—96b. (STOLL 168. sz.) Kiad. THALY, VÉ I. 185—88. BUDA, SzD 105—106. — Az ének végén: „Amen. Finis hujus cantionis.” Utána más írással és tintával: „Szánlak édes nemzetem, mert nyakadban van az némétnek vasigája.” A versfők értelme: BALOGH JGMONDE. A *Sigmond* nevet adó versfőből az S-t tartalmazó hetedik strófa hiányzik a *Szentsei-dk.* szövegéből. A főszövegben nem pótoltuk a Jankovich-féle kéziratból, mivel annak teljes szövegét közöljük.

II. **Jankovich Miklós: Magyar világi énekek** (1789—93) 22a. (STOLL 383. sz.) Ebben a forrásban az ének csak 11 strófát tartalmaz, ebből 7 közös a *Szentsei-dk.* szövegével. Új a 3—5., 9. versszak. A strófák rendje felbomlott, versfő nincs.

III. **Világi énekek és versek** (1800) 23b—24a. (STOLL 557. sz.) 12 versszak terjedelemben. Közülük csak az első 4 strófa közös az első forrás szövegével, a többi versszak más, későbbi keletű énekekkel mutat egyezést; az 5—8. a *Gondviselő édesatyám* (THALY, Ad. I, 250—54) 12—15.; a 9—11. vsz. az *Ideje bujdosásomnak* (THALY, VÉ I, 263—37) 14., 16., 17. strófáival; a 12. sz. vsz. pedig a *Bolondság volt nádhöz bízni* (RMKT XVII/3, 226/I) 12. strófájának a változata.

A *Szentsei-dk.* énekének utolsó versszaka Csáktornyára teszi a szereztetés helyét. Az ének tartalmából arra következtethetünk, hogy 1664 nyarán keletkezett, amikor Montecuccoli zsoldosai a muraközi Zrínyi-birtokokon tanyáztak. Ahelyett, hogy megvédték volna Zrínyi-Újvárt, fosztogattak, raboltak, földönfutókká tették Zrínyi vitézeit és jobbágyait. Zrínyi maga így írt erről az 1664 júliusában a császárhoz intézett emlékiratában: „Szép kis segélyhad az olyan, mely váramat elveszti, szigetemet elpusztítja, jobbágymat szétkergeti és megöli! Mindezt — bár nekem óriási kárt okoztak — nem fájlalom annyira, mint azt, hogy katonáimat, akik annyi éven át nemcsak a szigetet védelmezték meg, hanem felséged tartományát, Stájerországot is, elűzték otthonukból, s csak az isten tudja, hová kergették őket, feleségükkel, gyermekeikkel egyetemben . . .” (MARKÓ ÁRPÁD: Zrínyi Miklós levelei. Bp. 1950. 167.) Ez lehetett az oka Balogh Zsigmond bujdosásának is, ugyanaz a hangulat sugallta neki a verset. Róla egyébként a nevén kívül semmit sem tudunk.

Az ének 2. versszaka gyakran előfordul népköltészetünkben. (Vö. RMKT XVII/3, 200. sz. ének jegyzetével!)

I 43 Fújtya = fojtja; fagatya = gyötri, kínozza.

III 29 soros — olv. szoros.

Kézirata: a gyöngyösi volt Ferenc-rendi könyvtár 39. jelzetű nyomtatványának (*Hajnal Mátyás: Ki-tett céger.* Pozsony 1640 — RMK I, 704) végéhez kötött szennylevelei. Mikrofilmje: OL 1904. doboz. Kiad. VARGA IMRE: Ismeretlen németellenes vers 1664-ből. ItK 1969, 478—79. — A vers után „Johannes Eros 1668 (?) Sum huius possesor libri nomine akarki hanem hised vakarki” megjegyzés olvasható.

A kezdetleges írással és ortográfiával lejegyzett, nehezen kibetűzhető szöveg rendje a következő: a hátulról számított szennylevél verzóján kezdődik. Folytatódik a hátsó kötéstábla belső oldalára ragasztott levélen, majd a második szennylevél rektó lapján; a szöveg vége ugyanennek a levélnek a verzóján. A könyv tulajdonosához, aki feltehetőleg azonos személy a vers másolójával, a címlap előtti előzéklap rektóján a mostohaapjától írt alábbi levelet olvashatjuk.

„Agion Isten ionapot, ides eöcem, Erös Janko. Isten nevelen naga, es az tanulas-bonis Isten tigen fundamentomosa. Im mostanis kuldotem egi kis konvecket, az melbul tanulnac sip iudvosiges dolgokat, az melet mikor uram ü kegelme tanusagra güdatod. Ne mulasd hiaban iudodet. Ezek utan Isten veled. Mond szolgalmotomat uramnak ü kegelmenek, mind aszonomnak ü kegelmenek. Az te mostoh [!] attad, Torma Andoras. Köit Golokon.”

Golop község Zemplén megyében van. Torma András mostohafia valamelyik nyugat-magyarországi helységben tanulhatott, illetőleg ott állt be a tanulás reményében valakinek a szolgálatába. Erös Jankó a vers lejegyzése idején a tanulásnak még nagyon alacsony fokán állhatott, vagy mint nem magyar anyanyelvű ifjú, magyar szöveg leírásakor nagy nehézségekkel küzdött. Ez utóbbira következtethetünk helyesírásának szlávós-németes hatásokat mutató jellegéből. A magánhangzókat illetőleg főként a mediák jelölésében bizonytalan. Másmagánhangzójánál a zöngés és zöngétlen hangok összerosódása, a likvidák keveredése, továbbá egy és ugyanazon betűnek több különböző hang jelölésére való szokatlan alkalmazása a szembetűnő.

Pl. az *s* betű hangértékét hol *s*, hol *sz*, máskor *z*, de néha *cs* jelöli. A *g* betűjét — *g*, *gy*, *j*, gyakran *ty*. Az *l*-nek sokszor van *r* értéke — és fordítva. Nagy a tarkabarkaság a szavak egybe és szétírása tekintetében. Az íráskép nemegyszer a kiejtést tükrözi. Sokszor marad el pl. az *l* betű, amikor a kiejtésben megnyújtotta az előtte álló magánhangzót (tatarto = tatártól helyett), de ezen túl is előfordul, hogy más betűk bennragadtak a lejegyző tollában. (Legtöbbször a -ban, -ben ragban az *n*, de máskor is, mint pl. idegebe = idegenben; egyéb esetek: kerben = kertben, sok vet ver = sok fegyvert stb.) Egy-két ritka esettől eltekintve Erös Jankó nem használ a magánhangzók felett ékezeteket.

A sok írásbeli furcsaság és torzítás meg a javítgatások miatt arra gondolhatunk, hogy a lejegyző nem is mindenhol értette meg a szöveget.

Az 1664-ben keletkezett ének az 1664. év tavaszi-nyári eseményeinek a hangulatát tükrözi. Zrínyi téli hadjárata után a bécsi udvar és Montecuccoli késlekedése következtében kudarcba fulladt Kanizsa ostroma, elveszett Zrínyi-Újvár. A Dunántúl, a Muraköz a „német miatt romla”, aki hóhérként, poroszlóként pusztította földjét. Zrínyi Miklósnak ez év nyaráról szóló levelei, az uralkodóhoz írt emlékirata ugyanazt a képet rajzolják, és ugyanazt a hangulatot érzékeltetik, mint énekünk ismeretlen szerzőjének sorai. Ő is futásra készülő üldözött, mint Balogh Zsigmond, a *Bánatimnak örvényében* kezdetű bujdosó dal (lásd az előző sz. alatt) Zrínyi-katonája. Ugyanaz az elkeseredés, németellenes gyűlölet jellemzi, mint a kezdeti kuruc költészet lantosát, Petkó Zsigmondot (lásd a 72. sz. alatt kötetünkben).

Az Erös Jankó másolatában ránk maradt éneknek folyamatosan írott szövegét legtermészetesebben négyütemű tizenkettes sorokba tagolhatjuk. Az így kapott versben is sok zökkenő akad. Négy esetben csonka sorral állunk szemben. Ezt nem számítva, a próza módjára írt szövegben minden változtatás nélkül a sorok 57,5%-a tizenkettes tagolású. A többi tíz és tizenöt szótag között váltakozik. Tekintettel arra, hogy csekély változtatással a szabálytalan szótagszámú sorok jó ütemezést tizenkettesekké válnak, fel kell tételeznünk a másoló nagyfokú pontatlanságát. Kísérletet tettünk a szöveg rekonstruálására és a mai helyesírással való átírására (vö. ItK 1969, 478—79):

1. Ó én édes hazám, mint megnyomoroda,
Nímet miatt romla; mindent betakara!
Neked kecsent használ idegennek húsa,
Magadat fárosztottad

2. Síró könyves szemmel nézek terád, hidd el,
Hogy engem kiűztél, idegenbe vetél,
Természeted ellen neki kedveskedél;
Sok fegyvert fílsz, és úgy hízelködöl.
3. Váraid hazánkban sok nímét bújja,
Kinek generálja német hóhéro
Pusztítja földünket. Mindannyi poroszló,
Sok szegény emberből kódist csinált már.
4. Hiában hányják az borsót az falra,
Mert egy sem ragad rája. Látod károidat,
Fogyatkozásodat hol egyben, hol másban,
Becstelensígedben
5. Rontja hegyeidet, mocskolja nípedit,
Gyalázza nemzetsígedet
Lovaidat vonja, katonádat rontja,
Marhádat elhajtja, gabonádat kiosztja.
6. Ó te hamis nímét, földád bennünket,
Hogy az pogány tatártól fogyatnád íletünket,
De az kegyes Isten megmente bennünket,
Mantlikukolinak letéri íletit.
7. Látod ezeket, mint árodton árad?
Ellene sem állhatsz, el sem fordíthadd,
Csak magadat töröd, búbánattal ölöd,
Ítedet fogyatod, jovaidat keserged.
8. Kírjed Istenedet, ki teremtett tégedet,
Ne szenvedje ezeket a sok ínségeket,
Verje meg azokat az fűnagy hadakat,
Az kik adtak utat, hoztak nímét hadakat.
9. Azonban lantodat, te nyájasságadat,
Gazdag asztalodat, csinos ruhádat
Fordíts sötét gyászra, alázotosságra,
Csendes állapotra
10. Imadjuk az atyát, kírjük ú szent fiát,
Ne hagyjon bennünket fogyatni íltünket,
Adjon szabadulást még egyszer fordulást,
Mondjunk alleluját, nekünk végasztalást.
11. Az ezer hatszázban hatvanegyedikben
Szerzím ezt egy kertben keserúsígemben,
Fíkszár az kezemben, lábom az kengyelben,
Valík rettegísbén Répce víz mentísbén.

- 1 meg nomoláda — olv. megnyomoroda.
 2 lomla — olv. romla; be takala — olv. betakara = batakarkta.
 3 kecent — olv. kecsent — keveset, kicsit; husa — olvasata bizonytalan; értel-
 mezhető így is: keveset használ, hogy idegennek húzál.
 4 falos totat — olv. fárasztottad. Csonka sor.
 5 Sírlo kon ves semmer — olv. síró könnyes szemmel; hider — olv. hidd el.
 6 kiuster — olv. kiűztél; vetter — olv. vettél, a. m. vetettél. A sor értelme lehet:
 engem kiűztél, idegenbe vetettél vagy idegent bevettél.
 8 Sog vet ver files — olv. sok fegyvert fílsz; files: íráshiba lehet.
 9 Va lait — olv. váraid; buga — olv. bújja.
 10 generarlo — olv. generálja; hohelo — olv. hóhéra.
 11 Pustiga fordunkket — olv. pusztítja földünket; porozro — olv. poroszló.
 12 emberbur kodist conal tmar — olv. emberből kódist csinált már.

- 13 az fara — olv. az falra.
 14 lagat laia, lotot kaloi dat — olv. ragad rája, látod káraidat.
 15 horegbe, hormasbo — olv. hol egyben hol másban.
 16 Bec teren sigetbe — olv. becselensígedben.
 17 Ronga — olv. rontja; mockorro — olv. mocskolja.
 19 longa — olv. rontja.
 20 erhaiga — olv. elhajtja; kiosga — olv. kioszt.
 22 fogat nat — olv. fogyatnád.
 24 Mantlikuloli = Montecuccoli.
 25 Lotot — olv. látod; alotton alat — olv. áradton árad.
 26 Erenesemarhoc, er sem — olv. ellene sem állhatsz, el sem.
 27 torot — olv. töröd; bubanot tar orot — olv. búbanattal ööld.
 28 Irtedet fogatot — olv. íltedet fogyatod; keserket — olv. keserged.
 29 Kirget — olv. kírjed.
 30 isegeket — olv. ínségeket.
 31 Verge meg — olv. verje meg; funag — olv. főnagy.
 33 lan totat — olv. lantodat; najosságadat — olv. nyájasságadat.
 34 sinos luhaidat — olv. csinos ruháidat.
 35 alazatos sagla — olv. alázatosságra.
 36 Cen des alapotla — olv. csendes állapotra.
 37 agat, kirgek — olv. atyát, kérjék.
 38 fogatni ire tunkket — olv. fogyatni fletünket.
 39 meg ecer forulast — olv. még egyszer fordulást.
 40 végastarast — olv. végasztalást.
 42 Sen zin ezt eg kerbe — olv. szerzím ezt egy kertben.
 43 kengerben — olv. kengyelben.
 44 ledegisben — olv. rettegisben.

59.

Kéziratai:

I. *Analecta „Zrínyi,,: Versek Zrínyi Miklósról.* (1663—64) (*Schrauf-kéziratok*).
 MTAK Ms 5087/49. — A szöveg végén: „Finis”.

II. *Thököly-k.* (1671—83) 6b—7b. (STOLL 95. sz.) Kiad. BUSA: A Thököly-k. 42—43. Címe: *Anno 1664.*

III. *Telekessy István irományai.* Kiad. BADICS, ItK 1923, 190—91. Címe: *Yij Cantio.* A szöveg végén: „Scripsit Jo: Lu: St:”, amit BADICS „Joannes Lucas Stephanus”-nak olvasott. A vezetéknévet azonban az ezután következő monogramszerű *manupropria* IMS betűből nem sikerült kihámozni. Szerzője talán ugyanaz a személy, aki az 53. számú éneket írta.

Más 1664. címmel XIX. század eleji másolatban megvan az 1—4. első strófája a *Régi magyar énekek kézirata* (STOLL 539. sz.) 7ab levelén.

A költemény Zrínyi 1664-i téli hadjáratával és Kanizsa ostromával kapcsolatosan dicséri Zrínyi Miklóst, gúnyolja Montecuccolit és Nádasdy Ferencet. Az előbbit Kakuk néven, az utóbbit Kácsa néven emlegeti. (Nádasdy címerében szerepel a nádásban úszkáló vadkacsa!) Az allegorikus vonatkozások azonban nem mindig világosak és egyöntetűek. Nem tudjuk pl. hogy a pacsirta melyik országot jelenti. (Badics értelmezése szerint a Kácsa Hohenlohé, a Rajnai Liga hadainak vezérét jelképezi.)

Az ének 1664 nyarán, Zrínyi-Újvár eleste után keletkezhetett, de még aug. 1-e előtt. A 27. sornak a békéről traktáló utalása arra mutathat, hogy a vár török részről való megszállása után Bécs szemében elhárult a törökkel való megbékélés útjából a legfőbb akadály, s mindjárt tárgyalásokat kezdeményezett. A sor nem vonatkozhatik a szentgotthárdi csatát követő traktákra. Nem valószínű ugyanis, hogy a szerző semmit sem írt volna magáról a csatáról. A vers Zrínyit magasztaló, Montecuccolit gáncsoló éle, erős Nádasdy (Hohenlohe?)-ellenes hangja nem idegen Vitnyédy környezetétől. Az ő levelében találkozunk az ének hangjához hasonló felfogással, az eseményeknek a költeménnyel egyező kommentálásával. (Vö. pl. Vitnyédy István leveleivel 1663. márc. 1-től, MTT 1871, XV—XVI, 166 sk.)

1 A téli hadjárat után vált általánossá, hogy Zrínyit „magyar Márs”-nak, „magyar Hektor”-nak nevezték. (KLANICZAY: Zrínyi 759.)

2 Bellona — a harc istenasszonya, Mars nővére és kíséretársa.

3 Bottjani Corvinus — Batthyány Kristóf; Esterhazy Turnus — Esterházy Pál. Mindketten részt vettek a téli hadjáratban, ill. Kanizsa ostromában.

- 4—9 Az említett helységek a téli hadjáratban elfoglalt várak, erősségek.
 5 Mahomet ezenkejt = Mahomet kutyáit; Sergius — L. Sergius Catilina, az össze-
 esküvő.
 8 Barczában = Barsban; Turjekba = Türbékbe.
 10 Kanizsa ostroma 1664. ápr. 28-án kezdődött.
 11 sasnak erejvel — a birodalmi hadakat Hohenlohe és Strozzi vezette.
 12 Neptunusnak, hatan által menven — arra vonatkozhatik, hogy átment a várat
 körülvevő vízen.
 13 ez zendeljessén szép hjr terjedessen — a császári udvarban elégedetlenek voltak
 amiatt a lelkesedés miatt, mely Zrínyi sikereit itthon és külföldön egyaránt kísérte.
 14 Kakuk — Montecuccoli; porcussal — Portiára vonatkozhatik, bár Vitnyédy
 Montecuccolit is említi „Disznós Geczi”-ként. (Vö. KLANICZAY: Zrínyi, 731.) Pallas —
 a tudománynak, hadi mesterségnek az istenasszonya volt.
 16 Patsjrta — talán a brandenburgi választót jelenti, aki Lipótot szövetségesként
 segítette.
 17 Nádasdy 6000 katona felfogadására való pénzt kapott Vitnyédy szerint. (MTT
 1871, 214.)
 18 Zrínyit még 1663 decemberében leváltották a magyar hadak főparancsnoki
 tisztjéből, helyébe Nádasdyt tették, de a magyar seregeket Montecuccoli alá rendelték.
 24 A sor és a következő sorok azokra a pusztításokra vonatkoznak, melyeket
 Montecuccoli katonái a Zrínyi-birtokokon okoztak, melyekről Zrínyi a királyhoz intézett
 1664. júl. 17-i jelentésében beszámolt. (MARKÓ ÁRPÁD: Zrínyi Miklós levelei. Bp. 1950.
 152—67.)
 27 A béketárgyalás felől lásd a bevezetést.
 28 Kacza — minden bizonnyal Nádasdyra vonatkozik. Ő nem értett a hadveze-
 téshez, a következő sorok nád közti récéi, Julianna (Esterházy Julianna volt a felesége)
 ráillenek.
 31 vert — szövegromlás lehet, talán kért helyett.
 35 Siringa — Syrinx, náddá változott nimfa, itt: nád.
 40—41 A sorok értelmezése nehéz.
 44 egj fejű sasnak = Lengyelországnak; kereszte = keresztény.
 45 A sor arra vonatkozhatik, hogy Franciaország a Condéi herceg fiát akarta len-
 gyel királlyá választatni még János Kázmér életében. A francia törekvések ellen lépett fel
 Bécs és Berlin (Brandenburg !), és biztatta Lubomirskit, akit azonban 1664-ben a lengyel
 diéta száműzetésre ítélt. Badics szerint (ItK 1923, 191) viszont: „valószínűleg célzás a
 francia királlyal már ekkor megindult titkos tárgyalásokra és arra, hogy a lengyelek
 János Kázmér halála esetére Zrínyit akarták királyukká választani”.
 47 Uj varat = Zrínyi-Újvárt.

60.

Kézirata: *Mátray-k.* (1677 után) 2a—8b. (STOLL 104. sz.) Kiad. THALY, VÉ I, 189—95. Az ének nem képezi a kézirat törzssanyagát. Azok a levelek, melyekben a szöveg olvasható, kisebb alakúak, mint a kódex maga, az írás jellege is eltér a gyűjtemény össze-
 frójásától. A 8b lapon csonkán ér véget.

Jankovich Miklós kétszer is lemásoltatta az éneket: 1. *Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (STOLL 531. sz.). 2. *Régi magyar énekek kézírata* (STOLL 539. sz.). Ez utóbbi csak az első hat versszakot tartalmazza.

Bizonyára a Jankovichnak másoló személy írta be eltérő színű tintával a sorok fölé azokat a változtatásokat, melyeket ma a *Mátray-k.*-ben láthatunk. Pl. a 16. sorban a *csak mire* fölé: *eppen* (Jankovich mindkét másolatában ez áll a *mire* helyett !); a 28. sorban a *Recreatoria* fölé: *Mulatsagra*. A Jankovich-féle másolatok változatait nem vettük figyelembe a kiadásnál.

A Zrínyi halálát elbeszélő ének gyenge alkotás. A *Mátray-k.*-be bekerült alakjában több szótagszámhiba van. (Vö. a 6., 13., 56., 66., 74., 86., 89., 109. sorokkal !) A halál körülményeit jól ismerő verselő hamarosan a szerencsétlen vadászat után szerezhette versét.

- 22 Szentén = szintén.
 28 Recreatiora = mulatsagra.
 29 Lucifer — Venus hajnalcsillag.
 30 hyacinthus = jácint, nőszirom.
 42 Az ölotis — olv. az előtt is.
 60 homlok czápa = homlokon csapta.

83 Említették, hogy vennék = említették, hogy vinnék.

91 Sakban — olv. zsákban.

97 morczongását = szétmarcangoltatását.

61.

Kézirata: **Hölischer-k.** (1686—93) 28a—31a. (STOLL 118. sz.)

Megvan a kódex újkori másolatában is a 3a—5a lapokon(OSZK Kt. Quart. Hung. 1258.)

A vers ismeretlen szerzője Zrínyi környezetében élhetett, Zrínyi harcairól olyan részleteket mond el, melyek alapján azt kell feltételeznünk, hogy szemtanúja volt az eseményeknek (lásd pl. a 76—77. sorokat). A 147. sorból arra következtethetünk, hogy művét még a temetés előtt (1664. dec. 21.) írta.

Azok a személyek, akiknek példájával a szerző a szerencse állhatatlanságát, a halál elkerülhetetlen, sokféle módon való beköszöntését illusztrálja, a kor irodalmában általánosan ismertek voltak. Nagy részük olvasható pl. Lépes Bálint: *Az Halando Es Iteletre menedeo Tellyes Emberi Nemzetnek Fenyves Tükörö* címmel még 1616-ban Prágában kinyomtatott munkájában.

4 Jdegen feöld háton — célzás lehet Zrínyinek a harmincéves háborúban való részvételére, mikoris Morvában, Sziléziában harcolt (1642, 1643).

20 gyel = jel.

21 A sor a magyar címerben szereplő kettős keresztre céloz.

25 feöld tettél = felértél.

29 Europát — csak az *eu* egy szótagként való ejtése esetén jó a sor; megh győződ = felülmúltad.

35 le vont = elvett, lerontott.

39 Uyvár — Érsekújvár, mely 1663. szept. 25-én került török kézre, Várad már 1660 nyarán.

68 Negyven esztendeökteül — az 1640-es évektől; Zrínyinek a törökkel folytatott első harcairól 1637—38-ból vannak híreink.

73 A Balatontól északra, Veszprém megyében van egy Monoszló nevű falu, de Zrínyinek itteni harcáról nem tudunk. Zlatina, Kosztanica nevű helyiség több is volt Horvátországban ebben az időben.

77 Balbazán basa esete az 1663 novemberében Zrínyi vára ellen indított támadáskor történt. (Vö. 1663. nov. 28-áról kelt levelével. Kiad. MARKÓ ÁRPÁD: Zrínyi Miklós levelei. Bp. 1950. 124—27.) Erről van szó a következő sorokban is.

82 Vö. fentebb a negyedik sor jegyzetével.

106 Pompejus — Gnaeus Pompeius Magnus (i. e. 106—48), akit Caesar a Pharsalus melletti csatában legyőzött. Egyiptomba menekült, de Ptolemaeus király meggyilkoltatta.

109 Hercules Thebánus — ? Talán a 106. sorban említett Pompejus fia.

111 Turnust, a rutulusok királyát Aeneas párviadalban ölte meg.

112 Balizárus — Balisarius: Justinianus császár hadvezére. Összeesküvéssel vádoltatván, megvakították. A hagyomány szerint ezután vak koldusként élt.

114 Az utolsó szó olvasata tintacepp és betűkihagyás miatt bizonytalan.

118 Bibulus — nem sikerült azonosítanunk.

119 megh fuytá = megfojtá.

123 megh birnák — meggyőznék; itt: megölték.

127 Diogenes királyt — elírás Diomedész helyett. A trák királyról és Lucius császárról így ír Lépes Bálint: „Diomedes kiralt es Lucius Csaszart, az magok loyay szaggattak el.” (I. m. 30.)

130 A sorban a filozófus Diogenészről és a tragédiaíró Euripidészről van szó; faggatták = szaggatták.

146 alaya szitt = aláhúz.

62.

Kéziratai:

I. **Szentségi-dk.** (1704) 16b—19b. (STOLL 168. sz.) Kiad. THALY, VÉ I. 196—204. BUDA, SzD 23—27.

II. **Petrovay Miklós-ék.** (1670—72) 102a—104b. (STOLL 93. sz. Címe: *Cantio lacrimosa de excellentissimo Domino quondam comite Nicolao a Zrinijo. Nóta I fjusagom.* Terjedelme 36 versszak.)

III. Barakonyi toldalék. Mikrofilmje: MTAK 2/I: Kiad. ERDÉLYI PÁL: Barakonyi Ferenc költeményei. Kolozsvár 1907. 116—22. A *Szigeti veszedelem* 1651-es bécsi kiadásának egyik példányához kötött levelekre másolta be az éneket Barakonyi Ferenc. Erről az alábbi záradék így tudósít: „Amen. Irrtam Torna varaban, pünkeöd havanak harminczadiak napian ezer hatt száz hettven negy esztendeöben. Anno 1674. die 30 May Barakony Ferenc manu propria.” — Az énekből azonban hiányzik a 15. strófa és két levél kiszakadása miatt a 17—32. versszak. Az ének címe itt: *Anno 1666. Az nehaj vitéz gróff Zriny Miklos Horvath orszagi baán vadásasaban egy erdei kántul mégh sebessittven mégh holt Arrul irt versek.*

ERDÉLYI PÁL az éneket Barakonyi Ferenc szerzeményének tartja. (Teleki-énekeskönyv. ErdMúz 1907, 179.) KLANICZAY TIBOR (Barakonyi Ferenc. Magyar Századok, Bp. 1948. 127—28) csak azt a két versszakot származtatja tőle, melyekkel a *Szentsei-dk.* szövege hosszabb. A Barakonyitól lemásolt Zrinyi-siratóban azonban ez a két strófa nincs meg. Adataink egyik feltevés bizonyítására sincsenek. A 35—36. versszakkal az ének logikusan befejeződik.

Az ismeretlen szerző olvasta és felhasználta a *Szigeti veszedelem* több sorát. A 49—54. sorok Zrinyinél így hangzanak:

III. ének 129. sor: Kikeletkor áldasz az szép zöld erdővel
 130. sor: Szerelmes fülemüle éneklésével
 138. sor: Szép cyprus-árnyékokat, hüvös szeleket
 141. sor: Őszszel sok gyümölcse, citrommal, narancscsal
 153. sor: De kötvem vagy, szerencse, az én lábomhoz
 154. sor: Mert elfuttál volna eddig gonoszomhoz.

Az ének két első sora megtalálható Putnoki Jánosnak 1617—1622 táján Heidelbergben készült emlékkönyvében. (Vö. GULYÁS JÓZSEF: A legrégebb magyar emlékkönyv, ItK 1930, 477—78.)

Az átvételeken túlmenőleg az ének egyes sorok áthagyományozásában is szerepet játszott. A *Czombó Mózes-ék.*-ben ránk maradt, az 1694-es tatár betörés emlékét őrző *Csikói ország pusztulásáról* szóló ének 7., 6. versszaka így őrizte meg a 69—76. sorokat

Ne teremtsen isten oly embert világra,
 Kine indíttassék most szomorúságra,
 Sőt, ha még szemeit vetné országunkra,
 Ne szánná érette futni az halálra.

Szünjön Apolló fönn zengedező szava,
 Szünjön Orfeusnak ékes szép hárfája,
 Fülemülének is mézzel folyó szava,
 Méreggé változzék hajnali nótája.

(KOCZÁNY LÁSZLÓ, Őszi harmat után . . . Bukarest é. n. 221—22.)

Sorai továbbéltek a kuruc korban keletkezett siralmas versekben. A 41—45. sorok *A szömörei harcraól* szóló énekekben így alakultak át:

Apolló hogy hallá ezeknek halálát,
 Mindjárt ő lantjának mézzel folyó szavát,
 Citeráját, könnyeinek árját
 Keservesen így kezdé el szavát:
 Oh szomorú eset, oh gonosz szerencse

A 69—72. sorok emléke pedig így érvényesül:

Szörnyű, Apollónak zöngedező lantja,
 Szörnyű, Orpheusnak gyönyörű nótája,
 Elváltoza ékes szép nótája,
 Méreggé lón fülemüle szava.

Megtalálható a 85—88. sor is:

Örült, vígan lakott német táborában,
 Nem volt visszavonyás köztök akaratban,
 De ha az magyarban négy vagyon egy nyomban,
 Tíz is találkozik ott az elbontásban.

(THALY, Ad. II, 45—54.)

A II. forrásnak van csak nótautalása. Ez Szepesi Csombor Márton *Ijűségom vétké gyakran jut eszemben* kezdetű éneke (kiad. RMKT XVII/8, 62. sz.) Dallamát lásd RMDT I, 88. sz. alatt.

13 jász ruhadat = gyászruhadat.

69 Szünnél — olv. szűnjél.

85 Uj várban — az 1663-ban török kézre kerül Érsekújvárban.

150 Ilek köszt — olv. élők közt.

63.

Nyomatott kiadása: **Beniczky Péter: Magyar Rithmusok.** Nagyszombat 1664. 242—45. — A szöveg után: „Vége.”

Megvan Beniczky verseinek valamennyi XVII. századi kiadásában: Kolozsvár 1670 (RMK I, 1099); uo. 1682 (RMK I, 1284); Lőcse 1685 (RMK I, 1337); uo. 1692 (RMK I, 1427); uo. 1696 (RMK I, 1498); Kolozsvár 1700 (RMK I, 1554). Szövegeltérés a 15. és a 35. sorban jelentős. Az 1670-es kolozsvári kiadástól kezdve az első kiadás *ór* halálra, az 1682-es kolozsváriban: *orv* halálra helyett *tör* halálra változatot találunk a 15. sorban; a 35.-ben pedig a *sűrő* (= gyakori, sűrű) szóval kapcsolatban a kiadások a jelzött *süütő*-re cserélték ki. Egyéb, a kiadóktól származó szövegtrontás növekvő számban fordul elő a 1696-os lőcseiben az 1700-as kolozsváriban. A 3. kiadástól a vers strófákra tagolódik.

Olvasható a vers a XVIII—XIX. századi Beniczky-kiadások példányaiban is.

Megvan az ének a Szegedi Ferenc egri püspök költségével kinyomatott *Cantus Catholici Latino-Hungarici* énekeskönyvben is. (Kassa 1674 — RMK I, 1159. 220—222.) Terjedelme húsz vsz. Az egészet átdolgozták; már az 1—16. versszak is sok változtatást tartalmaz, a 17—20. strófa pedig hozzátoldás. A szöveg eltérésén túlmenőleg, az énekeskönyv megváltoztatta a versformát is. Az eredeti 8 — 7 szótagszámú sorok helyett 7 — 8 szótagszámú sorokból áll. Ennek a változatnak az ének szerzőjéhez semmi köze sincsen. A jegyzet végén az éneket azért közöljük, mert 1674 előtt keletkezett, így kevés idővel lépi túl a kötet évhatárát, s lényegében a főszövegben közölt ének átdolgozásával állunk szemben. Itt a cím előtt: „Más: Azon Nótára” megjegyzés olvasható. Az „azon nóta” az énekeskönyv 216. lapján álló *Dicam ne quid sit orbis* dallama lehet, bár ott a szótagok száma: 7 — 8 — 7 — 8. (A dallam kiad. RMDT II, 48. sz.)

Megtalálható az ének a Kájoni-féle *Cantionale Catholicum*-nak 1719-ben a csiki klostromban kinyomatott második kiadásában is, melyet Balázs Ágoston készített sajtó alá, a 619—20. lapokon. Itt a páros sorokat mindenütt 8 szótagra egészítették ki. Mint-hogy ennek a változtatásnak a szerzőhöz nincs köze, és a XVIII. században keletkezett, a variánsokat nem vettük figyelembe. Itt nótajelzése: „Jósef, Jósef, hol vagy Jósef.” Dallamát kiad. DOMOKOS PÁL PÉTER Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum ötven éves jubileumára. Sepsiszentgyörgy 1929. 111.

Megvan a *Resетка János-ék.* (1801) 18. levelén *Más enek* címmel. Forrása az 1670-es kolozsvári kiadás lehetett, melytől mindössze két szó megváltoztatásában különbözik.

A világnak búcsút mondó ének szerzőjét nem ismerjük. Gondolhatunk arra, hogy Bartók István esztergomi kanonok szerezte, aki maga is író ember volt, s akire Beniczky költeményeinek a sajtó alá rendezését bízta végrendeletileg. Nem valószínű, hogy Beniczky halálára írta, a 13. sor *liloma*, a 17. „fejérségem s' ékességem” emlegetése ennek ellene mond. A 20. sor pünkösdi havát említi a halál hónapjaként, Beniczky pedig februárban halt meg.

6—7 A 6. sor hosszabb, a 7. pedig rövidebb egy szótaggal. Az 1670-es kolozsvári kiadásban a sorok rendje fel van cserélve, így a szótagszám szabályos.

15 ór = tolvaj; a korban gyakori alakja volt ez az *orv* szónak.

31 ragyát — nyavalyát is jelentett; első jelentése: a növények levelein keletkezett dudor, mely megszáradva barna foltot hagy a növényeken.

39 zuzmaráz — a zuzmara régies alakja.

35 Sűrő = sűrű, azaz gyakori.

49 kendős orcák = kendőzött, festett arcok.

EGY ISTENES KI-MÚLT LÉLEKNEK AZ ELŐKHÖZ INTÉSE

1. Ki még élsz, s' törtől nem fész,
Világnak kényes magzattya;
Kinek villog, és ragyog Nap,
S' csillagok indulattya:
2. Rám vigyázz, ne tétovázz,
Rosz Világ pompáin kapván;
Mert az Halál lesben áll,
Minden után ólálkodván.
3. En éltem, s' törbe lépem,
De az halált vártam készen;
Istent feltem, míg éltem,
Fülemet tartottam résen.
4. Mint az nyom, kit tövis gyom
Környül vett, ugy óva jártam:
Vég célra, ör Halálra
Ebren vigyáznom akartam.
5. En lelke, s' üdvességem
Isten hírével tartottam,
Míg télre, s' halál dérre,
Ez koporsómba jútottam.
6. Noha szél, csattogó tél
Tövissek közöt meg-mustrált;
Helytáltam, meg maradtam;
Halálban veszély nem talált.
7. Virágok, gyenge ágak
A' kik még szél vész közt vadtok;
Nárcissok, Hyácinthok
Az kik sok háborút láttok;
8. Nyilait, s' Nap sugárit,
Sokszor türvén alig áltok;
Tél fagyát, ősz, nyár ragyát,
Szenvedvén majd el-hervadtok.
9. Mint tavasz, el-hidd ravasz
A' hizelkedő roszt Világ!
Sok széllal, záporjéggel
Meg-ostromol: fély oh virág!
10. Ha mint nyár, meleggel jár,
S' biztat Világ gyümölcsivel;
Jól vigyázz, mert zuzmaráz
Reád csap nagy hidegivel.
11. Hány violák, s' szép rósák,
Bimbójokban el-vesztenek;
Kik magoknak, másoknak,
Fris vig tavaszt ígértenek.
12. Légy friss, piross, mint bársony,
Virágjában élted légyen;
Légy Absolon, légy Sámson,
Majd tested a' sirba mégyen.

13. Jaj pávák, kendős orczák;
Mái nap jöhet rátok sor!
Friss iffjak, Nemes fiak;
Testetek lehet ma-is por.
14. Udvartok, lehet Sírtok;
Ma nevetek füstbe térhet:
Ne jádztatok; s' tudgyátok,
Hogy lelketek kínra mehet.
15. Nincs maradás, nincs szállás,
Kin itt végig lakoztatok:
Nincs oly vár, oly aczczél zár,
A' melyben meg-maradgyatok.
16. Hazátok Menyországban,
Ahoz bár ohajtozzatok;
Hol Istennel, Szentekkel
Örökké vigadozzatok.
17. Világnak s' hivságának
Idején ellent mondgyatok;
Mint sárnak, nyalánkságnak
Szerével búcsút adgyatok.
18. A' büntől mint ördögtől,
Szintén úgy őrizkedgyetek;
Tört szível, hajtot fővel
Istennek kedveskedgyetek.
19. Jó hírben, igaz Hitben,
Találkozzék életetek;
Bár fojtson halál, s' rontson,
Roszszul nem járhat ügyetek.
20. Szent Oltár, kin Christus vár,
Lásson gyakran benneteket;
Egy szóval, ez bizonynal
Üdveziti Lelketeket.

(*Cantus Catholici*. Kassa 1674. — RMK I, 1159. 220—22.)

64.

Nyomtatott kiadása: **Johannes Schwabe: Cirkov moszkovszkij sive dissertatio theologica de religione ecclesiasticis Moscovitarum . . .** Jena 1665. Kiad. **BORZSÁK ISTVÁN:** Pannonismus Slavonico-Germanicus. ItK 1961, 50. — A szöveg után: „Praestanti Domino Autori Pannonismo hoc qualitercunque velificare voluit Timotheus Hillarius Binnerus Neusoliensis Hungarius” záradék áll.

Johannes Schwabe, svéd állampolgársággal bíró revali lelkész, fenti dolgozatában teológiai szempontból bírálta a görögkeleti egyházat. A disszertációba több magyarországi származású Jenában tanuló diák is írt üdvözlő verset. Az egyetlen magyar nyelvűt Timotheus Hillarius Binnerus, besztercebányai származású teológushallgató írta. Szerzőjéről nem tudunk mást, mint amit versének záradékában mond. Borzsák lehetségesnek tartja, hogy az 1648-ban Szepesszombaton lelkészkedő Binner Hilár Ernővel állt rokonságban.

A vers tanúsága szerint, szerzője nem tudott jól magyarul. A német nyomdász is ejtett néhány hibát a szövegben. **BORZSÁK** a vers értelmét prózába áttéve így adja: „Amint kerti fából aztán (később) gyümölcs soká fogamzik (ered, nő, fejlődik), midőn (ha) őket (ti. a fákat) gyakorolják (? ápolják, gondozzák), akképpen cselekszik a szorgalmasan igyekező, mikor hivatalt fogad. Annak okáért teneked munkádért — jól tudom — jutalmat fog adni Apollo: te csak kereskedj (?keressed).”

Nyomatott kiadása: **Bartha Boldizsár: Rövid Chronica...** Debrecen 1666. (RMK I, 1032.) Kiad. *Debreceni Magyar Kalendárium* 1822—1831. évfolyamaiban folytatásokban. A lapszámozásba hiba csúszott, a 25. lap után 17-tel folytatódik. Minthogy Bartha az eseményeket 1664-ig tárgyalja, a könyv meg 1666-ban látott napvilágot, valószínű, hogy versecskijét 1655-ben írta meg.

Bartha Boldizsár 1623-ban vagy 1624-ben született. Miután elvégezte a debreceni kollégium alsó osztályait, szűcs mesterséget tanult. Debrecen városa jegyzőkönyvében először 1657-ben találkozunk a nevével. Szenátor. A következő évben a 12 tagú esküdtbírói szék tagja, a szűcsök második céhmestere. Hétszer volt borbíró, tizenegyszer a számvizsgáló bizottság tagja. Két ízben, 1686-ban és 1689-ben főbíró. (ZOLTAI LAJOS: Bartha Boldizsár Debrecen XVII-ik századbeli krónikása. Pap Károly emlékkönyv. Debrecen 1939. 591—612.)

A tanács számtalanszor küldte a követségbe a város ügyeinek intézésére. A *Debreceni Diárium* (kiad. Csűrös FERENC, TT 1909—1911. évf.) 1680—85 között 48 hivatalos útjáról tudósít. De már 1658-ban járt a város követeként II. Rákóczi Györgynél. 1668-ban megfordult a portán (EOE XIV, 337), de portai követként szerepelt 1672-ben, 1673-ban is. 1683-ban tagja annak a debreceni küldöttségnek, mely Nándorfehérvárnál megjelent a Bécs ellen vonuló török táborban. Legtöbbször a váradi pasához küldték Debrecen ügyes-bajos dolgainak az elsíntására. 1680 nyarán a pasa tömlőbe vettette. Többször járt követségben a különböző német parancsnokoknál is. Majd Thökölynél, aki 1680-ban Szoboszlón szintén tömlőbe záratta. Az 1683-i kassai országgyűlésen a három főből álló debreceni követség egyik tagja. 1689-ben Bécsbe küldik. Ennek az évnak a végén halt meg.

Chronica-jának első részében csak röviden tárgyalja az 1564—1656 közti évek debreceni vonatkozású nevezetesebb eseményeit. A „Masodik Resz. Melyben bé foglaltatnak Debreczen Várossának az háborúságos Nyolcz-esztendők alatt valo nevezetesebb nyomorúsági”, részletesebben számol be a Debrecennel kapcsolatos eseményekről. Az ezt megelőző „Mégis az K. Olvasohoz” szóló részben a 17. lapon olvasható Bartha verses betétje. (Vö. BARTONIEK EMMA: Bartha Boldizsár. Fejezetek a XVI—XVII. századi magyarországi történetírás történetéből. (Kézirat gyanánt.) Bp. 1975. 522—25.

Újfalvi Imre 1598-ra „Bizonyos fundamentomból irattatot jüvendüles”-ét kiadta HARSÁNYI ISTVÁN, MKsz 1911, 56. Idézte ezt Szalárdi János is (Sir. Krónika 296). (Vö. KISS SÁNDOR: Szilvásújfalvi Anderko Imre. Egyht 1959, 225.)

Nyomatott kiadása: **Örvendi Molnár Ferenc: Lelki Tar-Haz.** Debrecen 1666. (RMK I, 1034.)

Kiadták 1692-ben is Lőcsén (RMK I, 1431), továbbá 1766-ban.

A szerzőről és munkája keletkezéséről annyit tudunk, amennyit erről a könyv ajánlásában ő maga elmondott. Debrecenben végzett tanulmányai után 1663—1664-ben Jászberényben volt iskolamester. Itt olvasta Bereghi János prédikátornak Mózes I—IV. könyvéből készült verses summázását. Ezeket lemásolta magának azzal a céllal, hogy a biblia többi könyvének tartalmi kivonatát is elkészítse versben. Jászberényben azonban nem állt rendelkezésére megfelelő magyar Biblia. Mikor 1664-ben visszakért Debrecenbe, ott Martonfalvi György vezetése alatt bibliai stúdiumokat folytatott. Ekkor fogott hozzá tervének megvalósításához. 1664 júniusa és 1665. április 2-á közt készült el vele. Az egyes könyvek először különböző versformákban summázta, deáktársai tanácsára azonban, hogy a szöveget könnyebben lehessen megtanulni, az egészet együgyenazon nótára dolgozta át. Az átdolgozás egy hónapig tartott.

Munkáját megmutatta a debreceni nyomda akkori vezetőjének, Karancsi Györgynek. Ez a szegedi vásáron össetalálkozott Barko Benedekkel, Kecskemét tanácsosával. Ő vállalkozott a nyomdaköltségek fedezésére. Így látott a könyv napvilágot 1666-ban.

Karancsi György 1662-ben került a debreceni nyomda élére, és „tizenégy évig vezette a nyomdát; nyomdatechnikai szempontból ez a korszak a debreceni tipográfia mélypontja. Karancsi nem is törekedett arra, hogy szép és hibátlan munkát végezzen — maga a tanács is segítette a pszichos nyomású, hibáktól hemzsegó könyveket...” (BENDA KÁLMÁN—IRINYI KÁROLY: A négyszáz éves debreceni nyomda. Bp. 1961. 29.)

Tekintettel arra, hogy Örvendi Molnár Ferenc rendkívül terjedelmes munkájának nincs irodalmi értéke és a két kiadást is megért mű közkönyvtárainkban könnyen hozzáférhető, a Biblia verses summázásából csak Mózes I. könyvét közöljük.

Elég következetlen volt a nyomda az ékezetek és írásjelek használatában. Személyünkben követtük az első kiadás sajátosságait, annak kivételével, hogy a magánhangzók felett rendszertelenül alkalmazott háromféle (' * ') ékezet között nem tettünk különbséget, és valamennyi hosszú magánhangzót a mai gyakorlatban használt ékezettel láttuk el.

A nótajelzés Szentmártoni Bodó János- *Az tékozló fiúnak historiájá*-ra utal, mely nyomtatásban 1636-ban látott napvilágot. Dallamára vonatkozólag lásd az RMKT XVII/4, 209. számú ének jegyzetét.

64 Alitván = gondolván.

119 meg szünven — ti. szülni.

160 három fára = akasztófára.

195 Szármasarol = származásáról.

67.

Nyomtatott kiadása: **Komáromi Csipkés György: Igaz Hit.** Szeben 1666. (RMK I, 1042.) * * * * 2ab. — A szöveg végén: „Veresmarti Gáspár, a' Colosvari Orthodoxa szent Gyülekezetnek lelki Pásztor, a' körül valo Prédikátor atyafiának Seniora, és az Erdély országi Magyar Ecclesiáknak Superattendense.”

A vers, mely az utolsó versszak szerint 1666. május 6-án íródott, Komáromi Csipkésnek 241 beszédét tartalmazó, a ref. lelkipásztorok használatára szánt prédikációs gyűjteményében olvasható.

Veresmarti Gáspár valószínűleg a Baranya megyei Veresmarton született 1616—18 táján. (HEREPEI: Veresmarti Gáspár. Adattár II, 223—46.) Magasabb fokú tanulmányait Debrecenben végezte. Itt írta alá 1624. november 26-án az iskola törvényeit. Különböző tisztségeket viselt, így pl. 1631-ben senior volt. Ebben a minőségben latin nyelvű beszédet mondott gróf Bethlen István lányának, Bethlen Krisztinának a temetésén, mely nyomtatásban is megjelent. (*Temetési Pompa.* Debrecen 1632. — RMK I, 612.) 1632 tavaszán külföldre indult. 1632. április 29-én a franekeri egyetem hittudományi karára iratkozott be. A következő évben azonban már visszatért hazájába. Két éven át Marosvásárhelyen volt rektor. Innen 1635-ben udvarhelyi papságra vitték. Hamarosan esperes lett. 1642-ben újra Marosvásárhelyen találjuk. 1648-ban Fogarason szolgál, 1650 táján pedig Kolozsvárra kerül. 1653-tól az egyházmegye generális nótáriusa. Az 1661. április 3-án Marosvásárhelyt tartott zsinat erdélyi püspökké választja. 1665-ben I. Apafi Mihálytól nemességet nyert. 1668. március 1-e táján halt meg.

Említett gyászbeszédén és itt közölt ajánló versén kívül frói működésének nem maradtak ránk emlékei.

3 Dán. 12, 3. versében ír az igehirdetők jutalmáról.

31 Momusok — a gáncoskodás megszemélyesítői.

38 Pünköst havában = májusban.

68.

Nyomtatott kiadása: **Komáromi Csipkés György: Igaz Hit.** Szeben 1666. (RMK I, 1042.) * * * * 4ab—5a. — A szöveg végén: „Laeto pectore fundebat STEPHANUS VERESMARTI, tam superioris quam inferioris Baroviae Superattendens.”

Kézirat másolata: *Tóth Ferenc kézírata.* (1810) II, 83a—84a. (STOLL 620. sz.)

A versfőkben: KOMAROMI GEORGINEK. A versszakok első sorának utolsó betűi visszafelé olvasva ugyanezt adják.

A Baranya megyei Veresmarton születhetett, mint Veresmarti Gáspár, a későbbi erdélyi püspök. (Vö. HEREPEI: Veresmarti Gáspár. Adattár II, 224.) Kettőjüket feltehetőleg rokon szálak fűzték össze, talán testvérek voltak. Iskoláiról nem rendelkezünk adatokkal. Lehetséges, hogy azonos azoknak a Veresmarti Istvánoknak egyikével, akik a XVII. század első felében Debrecenben tanultak, talán azzal, aki 1642. június 3-án írta alá az iskola törvényeit. (THURY ETELE: Iskolatörténeti adattár. Pápa 1906—8. II, 107, 108, 116.) Mint kopácsi lelkész, Zoványi szerint 1665—1678 közt a baranyai ref. egyházkerület püspöke volt. (ZovLex 30.)

31 a' tálentumból — az Isten adományát jelentő talentumokról lásd a példabeszédet Máté 25, 14—29.

48 Babylon = Róma.

54 Amint az 56. sorban meg is nevezi, Joel próféta jövendöléséről van szó a messiási boldog korról, az Úr ítéletéről. (Joel jöv. 2—3. fej.)

Nyomatott kiadása: **Komáromi Csipkés György: Igaz Hit.** Szeben 1666. (RMK I, 1042.) * * * * 3ab—4a. — A verset az alábbi záradék követi: „Non artis, sed amoris et observantiae testandae ergo haec pauca apposuit. Gregorius Ungvari, Minister Ecclesiae Körösiensis indignus, Ecclesiarum in Comitatus Pest, Pilis et Solt Senior, et Super-attendens.”

Kézirat másolata: *Tóth Ferenc kézírata.* (1810) II, 82a—83a. (Stoll 620. sz.) Ungvári Gergely életéről kevés adattal rendelkezünk. Debrecenben tanult, 1632. május 22-én írta alá az iskolatörvényeket. Az 1652-i pataji zsinaton ráckevei lelkészként van jelen. Az 1661-i solti zsinaton választják püspökké a dunamelléki (másként ráckevei, pataji vagy pesti) egyházkerület vezetésére. 1674-ben körösi lelkészként Pozsonyba idézik. Nem jelenik meg, hanem Budára fut Ali basa védelme alá. Az üldözés csillapodásával vissza akart térni Nagykőrösre, de a hívek nem fogadták be. Lelkészkedett Dunavecser, Ráckevén. Ez utóbbi helyen 1685-ben letették. Ekkor vejéhez, Lenti Jánoshoz költözött Kecskemétre. Nem sokára órá bizta a szuperintendensi teendőik ellátását. 1690-ben halt meg. (Vö. RÁCZ KÁROLY: A pozsonyi vértörvényszék áldozatai. Sárospatak 1874. 187. — ADÁM GERZSON: Nagykőrösi Athenás. Nagykőrös 1904. 283—87.)

Ajánló versén kívül nem tudunk egyéb írói ténykedéséről.

29 Az irgalmas szamaritánusról lásd Luk. 10. 30—37.

70.

Kéziratai:

I. OSZK Kt. Fol. Hung 929. jelzetű kézírata, mely a vers latin és magyar szövegét egymás melletti oszlopban, egykorú kézírással tartalmazza. Együtt van vele Mátray Gábornak 1878. jan. 27-én készített másolata. A Mátray-másolatból adhatta ki ESZE TAMÁS: Bársony György „Veritas”-a (Itk 1971, 678-97) forráshivatkozás nélkül.

II. **Verek pasquillusok, curiositák.** Történelmi Lt. Kolozsvár (volt EME lt.-a) Törzsanyag 29. fiók Mikrofilmje MTA 638/XIII. 1809-ben készült másolat, egymás melletti oszlopokban a latin és a magyar szöveg. A másolat végén az alábbi megjegyzés áll: „Anno 1666. die 29. Aprilis in Generali Congregatione Inelyti Comitatus Borsodiensis in Oppido Szendrő celebrata praesentes exhibitae et solemniter publicatae sunt. Politicorum actorum materiae II. Fasciculus I. Folium 116. Nota bene: In praespecificatione Generalis Congregationis Protocollo horum Carminum nulla prorsus praestata mentio. Sigillim Miskolcz 3. augusti 1809.”

A záradékban megadott jelzet a miskolci Áll. Levéltárban ma is ismert, a kérdéses akta azonban hiányzik a sorozatból. Valószínűleg a másolatba vétel után nem került többé vissza a helyére. A levéltári iratokról a XVIII—XIX. század fordulóján készített elenches az aktáról a következőket mondja: „Rákóczy Francisci principis in gentilitiam gladiatum in Haereses aquilam Oda in Comitatum Borsod publicata 1666. 29. aprilis.”

II. Rákóczi György özvegye, Báthori Zsófia, fiával együtt 1661-ben katolizált. Ettől kezdve a katolikus restauráció erőszakos terjesztőivé váltak. 1663-ban Sárospatakra telepítették a jezsuitákat, akik 1666-ban ott iskolát is nyitottak. A pataki kollégiummal és tanáraival, a prédikátorokkal szemben ellenséges magatartásukat mutatja, hogy a létezésüket biztosító javakat megvonták tőlük. A protestáns rendek ismételten szót emeltek az erőszakosságok ellen. (Vö. S. SZABÓ JÓZSEF: Gömör vármegye jegyzőkönyvéből. SpRefL 1930, 30 sk.) Végül Zrínyi Péter közvetítésével 1669. ápr. 26-án Rákóczi Ferenc egyezséglevelet írt alá, melyben kötelezte magát a sárospataki ref. egyház és a kollégium elfoglalt javainak visszaadására. (SZINNYEI GERZSON: A sárospataki ev. ref. egyház templomairól. SpL 1896, 228. — PAULER I, 237.)

A protestánsok és Rákóczi (a jezsuiták) közt dúló vallási harc dokumentuma az itt közölt vers. LISZKAY JÓZSEF: A tizenhárom felvidéki megyék s szabad királyi városok folyamodványa I. Leopold királyhoz a Zemplén városában 1666-ki ápril 19-én tartott gyűléséből c. cikkében (SpFüz 1868, 81—92) írja, hogy a 13 vármegye és a szabad királyi városok nevében Keczer Menyhért és Szepessy Pál részére adott instrukciókban az ötödik pontban azzal bízzák meg fent nevezett képviselőiket, hogy a nádornál „detegállyák, hogy az Pater Jezsuiták napról napra csak az nagy egyenetlenségnek nevekedésében forgolódván és munkálkodván, hogy Rákóczi Ferencz Urunkat eő Nagyságát annyival inkább az velünk való egyenetlenségre hozzák és ellenünk való hostilitására, fegyverfogására és vér ontásra concitállyák, Lakodalmi Solennitasok alkalmatosságával minemü fertelmes, gyűlölséges s Keresztyén vér kiontására tendáló és serkengető versificatiokat s Carmeneket excudaltattak és promulgatattak, eő Nagyságával közöllyék, és mivel nem simplex com-

minatiok ezek; kérni kell ő Nagyságát és Tisztire kényszeríteni, mivel Pater Jesuiták költenek, ő nagysága minden fele keresné ki Authores etiam per Inquisitiones s az ilyen publica Tranquillitasnak turbatorit meritorie büntetni in exemplum aliorum, hogy abból valami nagyobb Confusio és veszedelem de repente ne irrumpallyon”. (90. lap.) Bár az utasítás lakodalmi alkalmakkor énekelt carmenekről is beszél, a Rákóczi Ferencet vérontásra és fegyverfogásra való izgatás kifejezés kétségtelenné teszi, hogy a szóban forgó versre kell gondolnunk; hogy a Liszkay által Zemplén városára és 1666. ápr. 19-re lokalizált gyűlés, valamint a II. forrásban megjelölt 1666. ápr. 29-i szendrői gyűlés református követői az itt közölt vers miatt tettek a nádornál feljelentést, és kérték a szerzők kinyomozását, megbüntetését.

A sárospataki jezsuiták *Historia domus*-ában azt olvassuk, hogy nem vállalták az ének szerzőségét. Azt, állításuk szerint, Zrínyi Péter fiának a nevelője nyomtatta ki Bécsben. Az is kitűnik írásukból, hogy a Rákóczi Ferencet az eretnekségnek fegyverrel való kiirtására biztató ének azonos az instrukciókban kárhóztatott „carmen epithalamium”-mal, melyet a kocsmákban is énekeltek. Mivel pedig mindez a pataki jezsuitákkal szemben rossz indulatot keltett a lakosságban, egy olyan éneket szerettek, melyben magukat a rágalmakkal szemben védelmezték. („Sic semper nos experiuntur pacis amantiores licet semper suspectos nos habeant haeretici: prout etiam de Carmine epithalamico in quo Celsissimus Princeps animabatur ad haeresim ferro delendam; quae res sane multos male affecit erga nos; quamvis enim praeceptor filij Excellentissimi Domini Bani ea Carmina Viennae ediderit, etiam nomine appresso, tamen illa nobis denique adeo attribuebant ut etiam cantu ob hoc publice per popinas decantato nos proscinderint donec alium scripto edidimus cantum qui nomen nostrum uindicauit.” EK: *Historia Residentiae S. N. Patakiensis S. J.* Ab 95. tom. I. 28.)

Mivel általában többes számban beszélnek énekekről az eretnek elleni izgatással kapcsolatosan, és mivel a jelen ének címében „III. óda” szerepel, feltételezhető, hogy ez a vers csak egyik tagja egy énekcsoportnak. Hogy ezt a nem lakodalmi ének jellegű szerzeményt a protestánsok „lakodalmi solennitások”-kal hozták kapcsolatba, talán azzal magyarázható, hogy mikor az 1666. márc. 1-én Makovicán megtartott Zrínyi Ilona és I. Rákóczi Ferenc lakodalmát követőleg néhány nap múlva az ifjú pár Sárospatakra ment, a jezsuiták tiszteletükre színelőadást rendeztek, amely alkalmatossággal egy torony tetején a jezsuita színjátszásra jellemző látványosságot produkáltak: „Zriniorum insignium construxerunt saltando supra quam Aquila Rakocziana uificans gaudium singularem excitavit in Hungaria superiori” (uo. 29. lap). Megjegyzi a *Historia domus*: „Interfuere etiam Comediae duae nostrae Epithalamicae duo terribiles Aristarchi haeretici, qui obseruarent an aliquid, simile illis carminibus sanguinem spirantibus notaretur.” (Uo. 28. lap.)

Amint az alább olvasható latin szövegből látható, a magyar vers és a latin nyelvű szöveg tartalmilag nem felel meg pontosan egymásnak.

ODE III. IN CELSISSIMI PRINCIPIS FRANCISCI RAKOCZI GENTILITIAM GLADIATAM IN HAERESES AQUILAM

1. Quando beatæ pacis in otio
Tranquilla ducunt tempora Pannones
Minaeque post belli furores
Odrysi cecidere Martis.
2. Cur tu Paterni fulgur acinacis
Ostendis orbi Caesaris Armiger
Ales, Deique nec ferocem
Segnitie cicuras mucronem?
3. Forsan rebelli praelia Tartaro
Et Patakinæ funera Palladi
Caedesque designas et Orco
Arma procul metuenda monstras?
4. Benè est: Decorum sanguinis impetum
Et mentis ignem et fulmina dexteræ

*Extende miles, nec pavores
Innocuos retrahant Furores.*

5. *Mavortis aude consilium sequi
Et magna sedis commoda Romulae
Juvabit olim cum repulsis
Temperies reparata nimbis.*
6. *Regno micabit. Praelia quae nutrit
Exosa pax est, vera pericula
Sinuque lactantur colubri
Cum facilis male dextra parcit.*
7. *Prius repulsis oppida Civibus
Campi Colonis moenia Milite,
Et Castra et omnes Inquilin¹
Pannoniae videntur urbes.*
8. *Exaestuantis fluctibus Haeresis
Quam Cymba Petri concidat obruta
Prius furente Bellonae Caterva
Haeretico madeant fluentes*
9. *Cruore campi. Religione stat
Quies, Salus, Concordia Civium
Contra Haeresis Stygis ministra
Dissidiis tumulavit urbes.*
10. *Nos constitutum Bathorium diu
Sceptrum probamus si variet fides,
Et sentiendi Patakini
Quae libuit liceat potestas.*
11. *Sectariorum caedibus ebrum
Vibra Mucronem, fascibus aurea
Rakocianis Secula, et Coronae
Bathoriae statues quietem.*
12. *Ad justa summus praelia Marspiter
Mittet Cohortes, haeresis impiae
Assistet in cladem paratus
Caesaris Leopoldus armis.*
13. *Ah! crimosae frena licentiae
Impone tandem; discute, discute
Noctis tenebras, subditisque
Redde diem, veteresque cultus.*

3 *veres* — olv. véres.

10 *pataki Pallas* — a sárospataki ref. Kollégium lehet.

22 *veszelyt kebeleben telei* — értelmetlen. Valószínűleg másolási hibával állunk szemben; a sor végére az előző sor *nevel* szava kívánkozik, annak helyébe pedig az *emel* illenék.

31 *Bellona* — a harc istenasszonya.

37 *Bathori palcza* — Báthori Zsófia hatalma.

39—40 A sorok értelme: ha szabadon hirdethetik, amit hisznek.

44 *Bathor* = Báthori.

49 *szabadság* — a latin *licentia* magyar megfelelője inkább a szabadosság, féktelenség; a szabadság itt ebben az értelemben áll.

¹ *Inquilinis*

Kézirata: a MTA kézirattárában volt. Közelebbről meg nem jelölt darabból adta ki THALY KÁLMÁN, Száz 1871, 484—91. — A szöveg után: „Finis”, ezt követően pedig az alábbi latin sorok állanak:

Vive diu mundo, si non post fulmina mundi
Vive coronatus pauper Apollo petit.
Nocte pluit tota, redeunt spectacula mane
Contra Franciscum Balassius Hector adest.

Mint hogy az „egykorú szakadozott iromány”, melyre Thaly hivatkozott, ma lap-pang, kiadásunk alapja Thaly közlése.

Az ének tárgya Balassi Imrének négy bástyával megerősített, magas fallal körülvett divényi kastélyának elfoglalása 1666 július elején. Balassi Imre (†1683) hányatott életű főúr volt, a Balassiakra jellemző szenvedélyekkel, garázda természettel, ugyanakkor néhány rokonszenves vonással. Nógrádban és a szomszédos megyékben éveken át hatalmaskodott, garázdálkodott. 1665 tavaszán pl., mikor Bécs éppen a török díszkövetiséget várta, Balassi megtámadott egy Budára tartó török szállítmányt. A kíséret jó részét megölte, a szállítmányt magával vitte zsákmányként. Emiatt és egyéb vádak miatt Wesselényi Ferenc Kassára idézte nádori ítélőszéke elé. 32 cégeses bűnben (gyilkosság, rablás, erőszakoskodás, házfeltörés stb.) bűnösnek találtatván, elfélték, és a pozsonyi várba zárták. Fogsága azonban nem volt szigorú. Titkos kapcsolatot tartott pl. a bécsi francia követtel, aki egy esetleges magyarországi zendülésben a francia politika eszközeként akarta felhasználni. (PAULEB, I, 87—88.)

Az 1665. év végén sikerült megszöknie a pozsonyi várból. Divényi várkastélyába menekült. Bécsben attól tartottak, hogy szövetkezik a törökkel, s átadván neki Divényt, utat nyit a bányavárosok felé. Más gyanúsításokkal is illették, pl. hogy az erdélyi fejedelemségre tör. (Teleki lev. III, 546—47.) Wesselényi Ferenc mint személyes ellenségére is haragudott Balassira egy török rab miatt keletkezett ellentét következtében. (ACSÁDY IGNÁC: Magyarország története I. Lipót és I. József korában. Bp. 1898. 218—19.) Szívesen tett hát eleget Bécs utasításának, hogy szállja meg Divényt. Német és magyar katonákkal, megyei hadakkal 1666 július első napjaiban Divény alá vonult. A várkastélyban sok ember volt összezsúfolva. Az ellenállás reménytelennek látszott. Júl. 6-án Wesselényi felszólította a bennlevőket, hogy adják meg magukat, szolgáltatassák ki Balassit, különben senki se várjon kegyelmet. Divény másnap kapitulált. Az ostromlók serege betört a várkastélyba, nagy károkat okozva mindent felforgatott. Balassit Wesselényi fogolyként a murányi várba szállította. (PAULEB 95. — Bethlen Önéletírása. I, 218—18.)

Az éneket Balassi Imre egyik ismeretlen híve szerezte, hamarosan Divény elfoglalása után. Balassi további sorsáról ugyanis nem beszél. (Barátai megmozdulására nem sokára kegyelmet kapott és kiszabadult.)

Nótajelzése Rimay János egyik énekére utal. (R-JÖM 34. sz.) Dallama ismeretlen.

12 bársonyozhat — szótáraink nem ismerik abban a jelentésben, melyben itt áll: pirosra festhet.

13 Valentinus — Balassa Bálint, Imre unokaöccse, korponai kapitány, a király híve.

14 bécsi frauának = bécsi cselszövésnek.

16 berdó — állj, ki vagy. A német őrzemek kiáltása. (Wer da?)

62 takartatik = takarítatik be.

65 köpü = méhkas.

68 Ferencznek — Wesselényi Ferencnek, a nádornak.

104 messzelnek = meszelynek (4,2 dl-es úrmérték, bort mértek vele elsősorban).

126 Lachesis — a párkák egyike, de az élet fonálának elnetszése nem az ő tiszte volt; kordáját = fonálát.

130 inter kofár — interkafá = szerző, közben járó; gátor = rács, ráccsal kerített hely.

141 Balassi Imre tárgyalni akart a kapituláció felől. A felesége, aki öt gyermekével volt a kastélyban, szintén Wesselényihez fordult kegyelemért, de ez nem is válaszolt a levelére.

159 Romlott sor, a szövegösszefüggésben értelmetlen.

181 kérködt katonát — a kérkedő, hencegő katonát. Az erősséget feladó katonák-ról van szó.

Kézirata: **Balassa-k.** (1650 után) 181—83. (STOLL 76. sz.) Kiad. THALY: Tan. 349—52. Dézsr, **Balassa Bálint** minden munkái. [Bp. 1923.] II, 373—78. VARJAS BÉLA **Balassa-k.** Bp. 1944. 189—92. — A szöveg után: „Amen etc.”

A versfőkben: PETKO SÉGMOND MVNKAIA. A szerzetetés évét az utolsó strófa adja meg: 1666.

Bár az utóbbi években Petkó Zsigmondra vonatkozólag számos adat: 25 tőle származó és több hozzá szóló levél — került napfényre (vö. JENEI FERENC: Petkó Zsigmond. ItK 1963, 592—94; VARGA IMRE: Adatok Petkó Zsigmond életéhez. ItK 1975, 44—46), nem tudjuk, hol és mikor született, milyen környezetben nőtt fel, hol tanult. Eddig előkerült róla szóló legrégibb adatunk 1662-ből való. Ekkor Illésházy György szolgálatában állott. 1664-től 1670. április 21-ig Petróczi István familiárisaként tevékenykedett. Ismerője a Wesselényi-féle szervezkedés politikai terveinek, azok megvalósításában segítője Petróczi Istvánnak, Thököly Istvánnak. Az ő nevükben többször megfordult követségben Erdélyben Teleki Mihálynál, Bethlen Miklósnál, nyilván annak a megállapodásnak értelmében, melyet ez a két erdélyi politikus kötött a magyarországi elégedetlennel, hogy köztük és Erdély között Thököly István emberein keresztül tartják az összeköttetést (vö. PAULER II, 106). Petkó leveleket hoz-visz, üzeneteket közvetít. Beszámolót türelmetlenül róla szóló legújabb adatunk; Thököly Istvánhoz való gyakori betéréseikor ez utóbbi is „nagy jó szívvvel látja”, és hosszan elbeszélget vele. (Vö. Keczer Ambrus: Napló. MHHS 33. köt. 206, 360, 380, 388, 404, 414.) A Vág jobb partján, Trencsénnel szemben levő drétomai jószágából, Trencsénből tudósítja Petróczit a látott, hallott hírekről. 1668 végén megfordul Varsóban is. Küldetése titkos, ahogyan egyik levelében írja: „szegheny feleségem semmit sem tud benne, hova mentem”. (Vö. VARGA: i. m. 45.)

1670. ápr. 21-én Drétomáról szekereket kér Petróczitól, menekülésre gondolva. A jelek azt mutatják, hogy mikor Rákóczi Ferenc megindította a felkelést, Petkó Zsigmond, „Petroczy Istvan Vram Eonagysága Feo ember szolgálja” is táborba szállott. (Lásd uo.)

Még ismeretlen előttünk, hogy vészelte át Petkó a megtorlások idejét. 1673-ban, amikor újra találkozunk a nevével, megint Illésházy György szolgálatában áll. Illésházy ebben az időben már nemcsak Trencsén, hanem Liptó és Árva megyék főispánja, az árvai kompossessoratus igazgatója. Bizonyára ez utóbbi minőségében tette meg Petkót a lieta-vai jószágok tisztartójává. Utolsó, 1690. január 29-én keltezett levelének tanúsága szerint ezt a tisztjét kevéssel előbb tette le. Ekkor már régebb idő óta betegeskedett.

1673 és 1690 között azonban van egy több mint 10 éves időszak, melyben Petkó Zsigmond eltűnik a szemünk elől: 1675. április 6.—1686. május 15. Ez a bujdosók, a Thököly-féle mozgalmak kora, melynek egy szakában Illésházy György a császáriak fogóságában, majd Thököly táborában volt. 1684-ben közbocsánat alapján kegyelemben részesült, de csak néhány kisebb józsa birtokában hagyták meg, főispáni méltóságát sem kapta vissza. Petkó 1686-tól nem is vele, hanem Illésházy Miklóssal áll kapcsolatban.

Valószínű, hogy 1690-ben vagy ezt követően hamarosan meghalt.

Mikor Petkó a *Panaszolkodással* kezdetű énekét 1666-ban írta, mint a felvidéki protestáns köznemesség tagja, részt vett az elégedetlenek Bécs ellenes szervezkedésében. Zrínyi politikai örökségét propagálta költőként is. Ebben a légkörben fogant Zrínyi halálán kesergő éneke, melyben a pogány török mellett a „hajas szomszéd”-ról sem felejtkezett meg. A *Balassa-k.*-ben közvetlenül a *Cantio militaris*-t egy másik ehhez hasonló szellemű vers követi, mely a magyar nemességet bírálja, harcra serkenti, de már nem emlékezik meg a törökről. De ahogyan az elsőben emlegette a „sok féle nemzetet” (33. sor), amely „elrongyolja az országot”, a *Gondolkodjál szegény magyar*-ban is azt hánytorgatja fel, hogy „sok idegen nemzet iüt bé az országra” (6. sor), mely jobbágyá teszi a magyart. Ugyanúgy biztat a jóhírnéért, megmaradásunkért, a szabadságért való harcra (42—43. sorok), mint a katonaének. Többetként azonban megtaláljuk az igaz hitért való harcra biztatást is. Zrínyi Miklós törökellenes politikájának propagálásától ő is eljutott a felsőmagyarországi protestáns nemesség Bécs ellenességéig. Petróczi István követeként jártában-keltében igyekezett rábeszélni az embereket, hogy megbízójának álláspontját elfogadják. A szenvedélyes hangú rábeszélés, az egyező gondolatok és rokon kifejezések, az í-ző nyelvjárás arra vallanak, hogy a *Gondolkodjál szegény magyar*-nak is Petkó Zsigmond a szerzője.

9 Egy szótaggal rövidebb sor.

14 Egy szótaggal hosszabb sor, eredetileg csak *rig* lehetett.

21 laurusbul — három szótagnak olvasandó.

22 üst = ezüst.

- 33 halhatatlan néppel — másolási hiba lehet *háládatlan* helyett.
 35 A szótagszám csak *read* egy tagnak való olvasata esetén jó.
 39 czüghödöl — szótáraink nem ismerik. A *csügged* származéka.
 51 Egy szótaggal rövidebb sor, talán az első szó *Hogyha* lehetett.

73.

Kézirata: **Balassa-k.** (1650 után) 183—84. (STOLL 76. sz.) Kiad. THALY, Tan. 352—54. DÉZSI, Balassi Bálint minden munkái. [Bp. 1923.] II, 378—80. VARJAS, Balassa-kódex. Bp. 1944. 192—93.

Az ének szerzőségével kapcsolatban lásd az előző sz. alatti jegyzetet. A szerzés időpontja ismeretlen, valószínűleg egy időben keletkezhetett az 1666-ból való *Panaszolkodással* kezdetű énekkel. Mint vers, ez gyengébb annál. Helyenként hibázik a szótagszám (a 23., 39. sorban kevesebb, a 22., 35.-ben több), kevés a tiszta rím, de még a jó asszonancia is. Mindez lehet a másoló hibája.

10 követis hantak = versenyre is keltek.

29 siryat — olv. zsirját.

36 interesit = kamatot.

39 vitö = vidö, védö.

40 ölyö = ölyü, ölyv.

74.

Nyomatott kiadása: **Sinapius Daniel: Vivit post funera Virtus.** Kassa 1666. (RMK II, 1082 és RMK I, 1035.) C2b—D4a. A verseket az Osgyáni Bakos Gábor temetésén (1666. nov. 17.) mondott gyászbeszéd mellékleteként nyomtatták ki ezzel a címlappal: „Az Tekéntetes, Nemzetes és Vitézlő jó hirrel nével tündöklő Osdgyani Bakos Gábor Vrnak, Hitit alázatosan meg tartonak, & Christus Anyaszentegyházában munkalkodó igaz Tanitoknak Taplalojának, Vitézlő rendeknek Attyának, az Scholaknak Fautoranak igaz Az Csetneki Templomban lett el temetésekor Rosnobanyai Gyermekkek által. Mind szent havanak 17. napjan, 1666 Esztendőben declamaltatott Magyar versek, Mellyekben bé-fogaltatik Az halalhoz készületre való intés Annak, ez Nehai meg holt urra alkalmaztatasa. Azon Vrnak szerelmesitöl való bucsuzása, Temetö helyének meg készéttetésének alkalmatosága.”

Bakos Gábor (1607—1666) a Gömör megyei Bakos család tagja, melynek ősi fészke Osgyán volt. Fiatal korában Bethlen Gábor udvarában forgott, majd I. Rákóczi György híveként mint annak egyik tábornoka részt vett a svédek szövetségében viselt hadjárataiban. Előbb füleki alkapitány volt, majd ónodi kapitány lett. Később a királyhoz pártolt, Szendrő kapitánya volt.

Háromszor nősült, két fia és öt lánya született. Fiai kiskorukban meghaltak, így a család férfiága benne kihalt. (NAGY IVÁN I, 105.) Bakos Gábor erős kézzel védelmezte az ev. egyházat Gömörben és Kishontban. Mint Csetnek ura, annak templomát megjavíttatta, oda díszes oltárt és orgonát csináltatott. [MIKULIK JÓZSEF: A gömöri ág. hitvallású ev. esperesség története. (1520—1740) Pozsony 1917. 71—72. — FABÓ: Mon. ev. III, 19.]

1666. júl. 5-én halt meg, a csetneki templomba temették el. Sinapius Dániel (1630—1706), aki akkor Köviben volt ev. prédikátor, mondott felette gyászbeszédet. Lehetséges, hogy a gyászverseket is ő írta. Ezt állítja RÁCZ (A pozsonyi vértörvényszék 164), de pl. Zoványi, aki felsorolja műveit, köztük az alkalmi gyászverseket is (ZovLex 411—12), nem említi munkái között. Feltételezhető, hogy a rozsnóbyányai iskola két növendékétől: Régius Dánieltől és Holtshur Jánostól felváltva szavalt verseket Sinapius írta, de bizonyítékunk nincs rá. Ugyanúgy írhatta az iskola tanítója, esetleg Citharides Sámuel, aki valószínűleg a következő szám alatt közölt ének szerzője. Sinapius szerzősége ellen vall az a körülmény, hogy munkái szlovák és német nyelven jelentek meg, üdvözlő versei közt sincs magyar nyelvű.

A versfőkben: **TEKÉNTETES OSDGIANJ VITEZ BAKOS GABOR TEMETESERE IRATTATOT VERSEK.**

8 Egy szótaggal hosszabb sor.

13 Józs. 23, 14.

23—24 90. zsoltár 5—6.

38 A tekui asszony mondja; lásd II. Sám. (II. Kir.) 14, 14.

43 39. zsoltár.

46—48 Nem szó szerinti utalásként vö. Jób 25, 6 és 24, 20.

51 Ésaías 38. fejezetében olvasható Ezekiás, Juda királyának írása, s itt a 12. vers⁷ ben a fonál-hasonlat.

56 Az ismeretlen eredetű mondás latinul: „Tu quod es, ipse fui, nunc ego quod sum, eris.” Alkalmazta és magyarra is lefordította már Miskolczi Csulyak. (Vö. RMKT XVII/2, 366.)

119—20 Vö. a bevezető jegyzettel.

123 vég = víg.

127 A sor rövidebb egy szótaggal.

130 General Duklaszszal — Rober Douglas svéd hadvezér, aki 1645-ben Rákóczi hadai elé jött Nyugat-Magyarországba.

131 Duorstessonnal — Torstenson svéd tábornok, 1642-től a Németországban levő svéd hadak parancsnoka, Brünn ostromlója, ahol rövid ideig Rákóczi György csapatai is együttműködtek vele.

138 Egy szótaggal hosszabb sor.

144 Wesselényi nádornak László nevű fia vette feleségül Bakos Gábor egyik leányát.

178 második raja — második gyermeke, Borbála. Máriássy Imre őt vette feleségül (vö. a 225. sorral).

201—202 Zsuzsanna héberül liliumot jelent.

203 Az izsóp illatos fűféle.

211 paisod — három szótagúnak olvasandó.

217 Judit lánya a második házasságából született, anyja a szülésbe halt bele.

229 Vér Ferenc a már megholt Máriának volt az ura.

278 legeltettek = tápláltak.

75.

Nyomatott kiadása: **Sinapius Daniel: Vivit post funera Virtus.** Kassa 1666. (RMK II, 1082 és RMK I, 1035.) D4a—E2a. Lásd az előző ének jegyzetét! A címet a nyomtatvány címlapjáról vettük.

Citharidis Sámuelről nem rendelkezünk adatokkal. Ebben az időben csak egy Cytharides Vencel nevű ev. lelkésztől tudunk, aki Palójtán szolgált. (FABÓ: Mon. ev. III, 329.)

A Citharidestől énekelt vers után a kiadványban öt latin nyelvű verset olvashatunk. Közülük az utolsó, egy húsz soros, valószínűleg Bakos Gábor halotti lobogójának a felirata. Egy másik az özvegyet vigasztalja, 2 Sinapiust, 1 pedig Citharides (Citharaeades) Sámuelt köszönti. A nyomtatvány egyetlen példányában, mely az OSzK tulajdona, a Citharidest köszöntő verset tartalmazó levél sarka csonka. A 12 sorra terjedő versből megállapítható, azonban hogy az I. L. E. A. D. betűk mögé rejtőző szerző szerint a kriptóba tétel előtt a csetneki templomban a panegiricus verset Citharides „canebat, ante homines lusit”. Feltételezhető, hogy a verset esetleg nemcsak előadta, énekelte, hanem szerezte is. Hacsak elmondta a verset, nem írtak volna hozzá dicséret.

1 Ábrahám nevééről lásd az I. Móz. 17, 5 verset.

3—24 Vö. I. Móz. 23. fejezettel.

9 Az Hét fiainak — A Het fiai, a heteusok (chittiták), akik Hebron városa körül tanyáztak.

25—36 Vö. I. Móz. 25, 7—10.

37 Két szótaggal rövidebb sor; *éppenn*el kiegészítve jó a szótagszám.

63 fogvan — olv. fogyván.

85—90 Vö. Kir. II. (Kir. IV.) 22. fej.

97 Peroratoria = záró beszédre.

105 agyás — olv. ágyas.

76.

Nyomatott kiadása: **Komáromi Csipkés György: Igaz Hit.** Szeben 1666. (RMK I; 1042.) * * * * 5ab. Kiad. (TOLDY) SCHEDEL FERENC, KISFTÉ V, 1843—45, 447. — A szöveg után: „Szenczi Szaki Janos, Superintendens, és Samarjai Prédikátor, Eklén 6. Maji, 1666.” záradék olvasható.

Kéziratosa *Tóth Ferenc kézirata* (1810/II. 84a. Stoll 620. sz.)

Bár a vers a záradék szerint Ekelen íródott, nem az ekeli Száki János (†1672) szerzeménye, hanem ennek az apjára. Ezt mutatja az a körülmény is, hogy a samarjai egyházkerület szuperintendensének mondja magát. Hasonnevű fia a komjátai egyházmegyében volt esperes.

Száki János életéről csak keveset tudunk. 1654-ben lett szenci lelkész. Az 1656. május 17—18-i farkasdi zsinaton választották meg a felsődunamelléki (másként somorjai vagy komáromi) egyházkerület püspökévé. A katolikus restauráció fizte el Szencről. 1665. november 5-én Somorjára vitték papnak. (ТРУАУ ЕРЕЛЕ: A dunántúli ref. egyházkerület története. Pápa. 1908. 408. sk.) RÁ CZ KÁROLY szerint Tatán lelkészkedett, mikor 1674-ben Pozsonyba idézték. Itt május 10-én térítvényt írt alá, hogy önkéntes száműzésbe megy. Séllyei István egyik levele szerint 1675 márciusában halt meg. (A pozsonyi vértörvényszék 171—72, 158.)

Írói tevékenységet nem folytatott. Két üdvözlő versen kívül egyéb munkáját nem ismerjük.

77.

Nyomtatott kiadása: **Csuzi Cseh Jakab: Kincses Tar-Haz. Sárospatak (1668).** (RMK I, 1070.) A 10. és 11. lap közé ragasztott, szétnyitható félfv nagyságú számozatlan levélen, az olvasóhoz szóló ajánlás és a munka szövege közt.

Mikor Száki János üdvözlő versét írta, Csuzi a komáromi iskola rektori tisztét már felcserélte a lelkészi hivatallal. A könyv tárgyaról az ajánló vers tájékoztat. — A szöveg után: „Johannes Szaki Pastor Samariensis Superintendens”.

78.

Nyomtatott kiadása: **Matkó István: Kegyes cselekedetek Rövid Üsvenykeje.** Szeben 1666. (RMK I, 1044.) A6. — A vers után a következő záradék olvasható: „Szép munkálkodással kedves Baráttyanak írá röviden Enyedi Samuel, A' Philosophiának az Enyedi Collegiumban Tanitoja.”

Matkóról, aki a kegyes életre vágyódók számára a fenti című puritán életelveket hirdető könyvet angolból fordította, lásd a jegyzetet kötetünkben a 88. sz. alatt.

Enyedi Sámuel (1627—1671) hazai iskolai tanulmányai után a váradi egyházközség költségén külföldi akadémiákon járt. Utrecht, Franeker, Leiden majd ismét Utrecht egyetemén és Angliában tanult teológiát és orvostudományt 1649-től 1653-ig. Ez alatt az idő alatt hittani és orvosi tárgykörből disputációkat tartott, respondeált. (RMK III, 1783, 1784, 1770, 1799, 1851.) Cloppenburg neve alatt megjelent vitaközlésűjteményben három disputációja látott napvilágot. (Vö. KÖBLÖS ZOLTÁN: Adalékok a RMK-hoz. ErdMúz 1906, 44—45.)

Presbiteriánus gondolkozással, orvosi diplomával hazatérve 1653-ban foglalta el a váradi skólában kijelölt akadémikus mesteri állását, miközben orvosi gyakorlatot is folytatott. (Vö. a váradi paszkvillus támadását személye ellen az RMKT XVII/9. 134. sz. alatt.) Váradi tanárként adta ki 1656-ban Rosaeus Sándor: *Virgilius Evangelizantis Christianos Libelli aliquot* című munkáját. (RMK II, 873.) 1658-ban pedig Comenius *Præcepta Morum* című művét jelentette meg, latin disztichonokba ültetve át az erkölcsi szabályokat. (RMK II, 919.) 1659-ben a káptalani levéltár rekvizitora lett. Mikor 1660. aug. 28-án Várad török kézre került, Husztra ment Rhédey Ferenc udvarába. 1664 tavaszán választották meg az enyedi kollégium tanárává. Itt filozófiát tanított. 1665-ben a szabadakarról tartott vitaközlést (RMK II, 1065). Ahogyan kötetünkben a következő szám alatt kiadott versének utolsó strófájából következtetni lehet, 1670 táján valami keserű sérelem érte. Ennek következménye lehetett, hogy 1670-ben Alvincere ment lelkésznek. Itt halt meg a következő esztendő elején. (HEREPEI JÁNOS: Enyedi Sámuel. Adattár II. 94—99.)

A kor szokása szerint külföldi tanulmányai idején több latin nyelvű üdvözlő verset írt honfitársai disputációi, értekezései elé. Így Komáromi Csipkés Györgyhez (RMK III, 1759), Szatmári Ötvös Istvánhoz (RMK III, 1790), Somosi Petkó Jánoshoz (RMK III, 1807), Geleji Katona Istvánhoz (RMK III, 1834), Báthori G. Mihályhoz (RMK III, 1838).

BOD PÉTER ugyan azt írja róla: „Ugy látszik holmi verseiből, hogy alávaló Poéta nem volt” (Magyar Athenas 76), a költészettel csak alkalmoszerűleg foglalkozott; csak a kötetünkben közzétett két magyar nyelvű verse ismeretes.

6 Egy uncia kb. 3 dkg.

79.

Nyomtatott kiadása: **Nánási L. István: Szü Titka.** Kolozsvár 1670. (RMK I, 1103.) c4b—d1. — A szöveg után: „Az Váradi és Enyedi Scholáknak sok esztendeig építője s' Tanitoja, Enyedi Samuel Medicinæ Doctor” záradék áll.

Nánási Lovász István nagybányai lelkész a puritánus Daniel Dyke: *The Mystery of Self-deceiving* (1615) c. munkáját ültette át magyarra, megtoldva más angol szerzőktől vett kiegészítésekkel. (BERG PÁL: Angol hatások 120—21.)

9 talentumot — a talentumról, mint Isten adományáról szóló példabeszédet lásd Máté 25, 14—30.

Nyomatott kiadása: **Nadányi János: Kerti dolgoknak le-írása.** Kolozsvár 1669. (RMK I, 1087.)

Nadányi János annak a Nadányi Mihálynak volt a fia, akit a fejedelemségbe harmadszor visszaállított II. Rákóczi György 1659 őszén kivégeztetett, mivel Barcsai Ákos híveként mint Erdély ítélőmestere részt vett a Rákóczi ellen hozott articulások és más, Rákóczi személyét sértő írások készítésében. (Vö. RMKT XVIII/9, 170. sz. ének jegyzetével.)

1643. júl. 18-án született a Békés megyei Körönanadányban. A váradi iskolában tanult, melynek ekkortájt apja egyik kurátora volt. Enyedi Gáspár kíséretében 14 éves korában külföldi tanulmányútra indult. Fennmaradt az az útra való intés, melyet apja írt számára. (GÉRESI KÁLMÁN, Nadányi Mihály: *Intő utasítás akadémákra induló ifjú Nadányi János számára.* MProtEgyhIskFigy 1878, 484—90.) Benne az apa lelkére köti fiának a „moderata hilaritas” birtoklásának fontosságát, minthogy a nyugati „nemzetek az komorságot es az Supina Taciturnitast (mely tebened is nagyon rész szerent) ektelenül gyűlölik.” Tanácsolja neki az emberekkel való szíves barátkozást, és részletes tanulmánytervezetében ajánlja neki a történetírók tanulmányozását — köztük természetesen az ecclesiasticusokét —, a logica, politica, fisica, theologia, jogtudomány, anatómia és a nyelvek tanulását meg a különböző országokban való utazgatást.

Nadányi megfogadta apja tanácsait. Nyolc évet töltött külföldön, ez alatt beutazta Helvetiát, Angliát, Franciaországot. Ideje legnagyobb részét azonban Hollandiában töltötte. Először Amszterdamban kezdett tanulni Comenius keze alatt, majd jogot hallgatott Utrechtben. Tanult Leidenben, Franekerben, Baselben. Albuma gazdag gyűjteményt tartalmaz a kor számos neves emberének emléksoraiból.

Külföldön volt azokban a válságos években is, melyek folyamán Erdély egyre pusztult, és apja is áldozatul esett a fejedelmek közti versengéseknek. Kevéssel halála előtt készült végrendekezésében Nadányi Mihály azt hagyta fiának, hogy papi pályára lépjen vagy legalább a teológia tanáraként tevékenykedjék.

Mikor apját kivégezték, anyját és öt nagybátyja, Nadányi Miklós nógrádi kapitány és Rhédei Ferenc segítették. Nadányi János nekik mond köszönetet, mikor megírja az 1663-ban kinyomatott *Florus Hungaricus Sive Rerum Hungaricarum . . . Compendium* (RMK III, 2192) c. könyvének ajánló sorait. Külföldi kiadó megbízásából, külföldiek számára állította össze ezt a könyvet, kivonatolva forrásait. Mindössze húsz éves volt ekkor, arra kell gondolnunk, hogy a munkában része volt praecceptorának, Enyedi Gáspárnak is. Nadányi történeti könyvének méltatását és ismertetését lásd BARTONIEK EMMA, Fejezetek a XVI—XVII. századi magyarországi történetírás történetéből. (Kézirat gyanánt.) Bp. 1975. 425—29.

Nadányi 1665 elején indult haza Magyarországra. 1665. jan. 15-én Bécsben volt. Rokona volt Apafi Mihály feleségének, s Erdélybe érve az ő szárnyai alá húzódtott. Az ő rendelkezésére fogott hozzá Fogarasban 1666 első hónapjaiban, hogy magyarra fordítsa Mizaldus (Mizauld) Antal több könyvét, köztük a két legterjedelmesebbet a *Kerti dolgokról* szólót és az *Orvos kertet*.

Még ugyanebben az évben, Vásárhelyi Péter halála után a fejedelem az enyedi kollégium tanárává tette. Ünnepi beszédét az enyedi templomban mondotta el. Jelen volt az egész fejedelmi udvar. A kollégiumban Nadányi nyelveket és teológiát tanított. De alkalmatlan volt a tanári pályára. Mikor 1668-ban harmadik tanárként Csernátoni Pál Enyedre jött, majd még ugyanebben az évben Csengeri István is tanár lett ott, a teológia tanítását át kellett engednie, és ettől fogva a zsidó nyelvet és a logikát oktatta. Valamennyi tanártársával rossz viszonyban állott. Ez a viszony még tovább romlott, amikor 1671 végén Dézsi Márton is Enyedre került. Tanártársai igyekeztek Nadányi tevékenységét egyre szűkebb térre szorítani. (SZATHMÁRY KÁROLY: A gyulafehérvár-nagyenyedi Bethlen főtanoda története. Nagyenyed 1868. 84—86.)

A skóla tanulói is egymásután írták panaszukat, kérvényeiket Teleki Mihályhoz, a kollégium felügyelő szerveihez. (Ezek egy részét kiadta Dézsi LAJOS: Nadányi János történetíró életéhez. ItK 1900, 66—80.) A tanulófjúság amiatt panaszkodott, hogy a

„felső helyen”, tehát a fejedelmi udvarban Nadányi azzal vádaskodott, hogy a kollégiumban „dögletes tanulmányokat” tanulnak. Ez a vád a tanárok coccejánus szellemére, ez eszmék továbbélésére vonatkozott. A deákok, akik között ott találjuk Tótfalusi Kiss Miklóst is, határozottan állították, hogy Nadányi „tanítása haszontalan”, inkább hátraveti a deákok tanulását, mint sem előre viszi. Más tanárt kértek, mert „tellyességgel ő kegyelmét nem toleralhatják.” (Vö. uo. 69—71.)

Nadányi azzal felelt, hogy a deákokat törvénybe idézte a curatorok elé. Ezek újra összefoglalták panaszait: Nadányi sem a zsidó nyelv, sem a logika tanítására nem alkalmas, tanítani nem tud, az ifjúságot gúnyolja.

Az iskola felügyelői az ifjúság magatartását elítélték, azzal fenyegetődtek, hogyha továbbra is „deviálni találnának”, kizárják őket. Nadányit azonban arra utasították, hogy tegyen exament zsidó nyelvből és logikából a curatorok, a püspök, Eszéki István, Porcsalmi András, Veszprémi István és más személyek jelenlétében, hogy azok megállapítsák, alkalmas-e tisztjének betöltésére. Ez a határozat bizonyára nem tetszett Nadányinak, és panaszt emelhetett a fejedelem előtt. Ezért írhatta Bethlen Miklós 1673-ban: „Nadányi János szegény, professzorságra alkalmatlan és igen zavaros emberrel felettte sok baja volt a kollégiumnak, és osztán munékünk is. Nékem, noha semmi vétkem nem volt, mégis botozást ígirt a fejedelem miatta, noha nem szememben, hanem Lipcsei György előtt, ki nékem megírta, hogy az udvarhoz egy darabig ne menjek, mert félt.” (Bethlen Önéletírása I, 262.)

Nadányi tovább tanított, a deákok tovább zúgolódtak. Mozgolódásukra három tanuló el távoztott a kollégiumból. Ránk maradt a tanulóifjúság levele, melyben e három kicsapott társukért könyörögnek, miután „alázatos megkövetés mellett” Bethlen János, Bethlen Miklós, de maga Nadányi sem tagadta meg hozzájárulását visszavételükhöz. (DÉZSI: i. m. 78—79.)

A dolog egyelőre elcsendesedett, de el nem ült. 1678-ban azután azt a hírt terjeszteti Enyeden, hogy a fejedelem összeesküvés gyanúja miatt el akarja fogatni Nadányit. Erre a híre Nadányi Magyarországra futott. (DÉZSI LAJOS: Magyar író és könyvnyomató a XVII. században. I. Misztótfalusi Kis Miklós. Bp. 1898. 20.)

Nadányi életének további folyásáról tudjuk, hogy apja végakaratanak megfelelően végül is a lelkesítő pályára lépett. 1683—1685 között Nagykállóban működött. De már 1683. jún. 14-én rágalmazási pört indított Munkácsi János ellen, aki őt rossz papnak mondotta. (DÁL: Debrecen város tanácsának jegyzőkönyve. 20. csom. 662.)

Erdélyből csak nehezen tudta feleségét és családját kihozatni. Thökölyhez írt leveleiben ismételten hozzá fordult segítségért, és panaszkodik a labancok dúlásai miatt elszenvedett káraitól. (OL Arch. Rákócziánnum. G.2. 2.cs.) Neki írja, hogy Kállóban nem maradhatván, Debrecenbe megy (1685. ápr. 8-i levél).

1688 tavaszán Vitkán találjuk. Innen 1694-ben elbocsátják, de reverzális mellett visszaveszik. Felettesei, az egyházi és világi hatóságok egyaránt elégedetlenek voltak vele. Élete utolsó éveiben Nagybajomban lakott. Itt prédikatori tisztet töltött be.

Nadányi egész élete zaklatott volt. Sokat pereskedett jóságai miatt. Sok kár érte a Rákóczi-féle kuruc mozgalmakban is. 1706 őszén a kurucok feldúlták bajomi házát, felverték pincéjét. (ESZE TAMÁS: Táborig papok Rákóczi Ferenc hadseregében. Egyh. 1943, 72.) Debrecenben a prédikátornál, Rápolti Miklósnál elhelyezett családi okleveleit Rabutin labancai pusztították el. (GÉRESI: i. m. 491.)

1707 nyarán halt meg Nagybajomban. Júl. 18-án temették el. Búcsúztatót Szikszai P. Sámuel mondott felette. (Részben kiad. OLÁH JÁNOS, SpFüz 1859. 884—86.)

Nadányi irodalmi tevékenységét említett történeti munkája, disputációk, üdvözlő versek és fordításai alkotják.

1658. jún. 30-án respondeált először Utrechtben. Ezt *Disputatio de Jure Belli* (RMK III, 2023) címmel adta ki. Ugyanebben az évben és ugyanitt jelent meg a *De Justitia et Jure* című is. (RMK III, 2024.) Egy harmadik Leidenben látott napvilágot: *De Jure Pacis*. (RMK III, 2114.)

Első verse 1656-ban jelent meg, amikor is a váradi iskola tanulójaként Borsáti Ferencet köszöntötte latinul Rákóczi Zsigmond metamorfózisáról szóló, barokk fogantatású vizsgálódásának nyomtatott kiadásában. (RMK II, 867.) (Lásd RMKTV XVII/9, 144. sz.) 1658-ban Utrechtben három honfitársához írt idegen nyelvű verset. A Ramus dialektikáját magyarázó, illetőleg a presbiterális rendszerről érkező Martonfalvi Györgyöt latin, majd görög nyelven köszöntötte. (RMK III, 2021, 2022.) Tétsi J. Miklóshoz latin verset írt. (RMK III, 2027.) Szendrei Ferenchez hasonlóképpen. (RMK III, 2026.-1659-ben Franekerben a jogi tanulmányokat folytató preceptorához, Enyedi Gáspárhoz írt latin nyelvű disztichonokat, melyeket „amici mei et a primis adolescentiae meae annis studiorum et peregrinationis meae consortis candido affectu extempore apposui” záradék)

kal látott el. (RMK III, 2055.) Az ebben az évben ugyanitt respondeáló Tolnai F. Istvánt latinul 11 disztichonban—köszöntötte. (RMK III, 2057.)

Feltehetőleg tőle származik az a négy soros latin vers, mely a *Florus Hungaricus* (Amsterdam 1663, — RMK III, 2192) címlapjának verzőjén jelent meg:

Ad Coronam Hungariae

Gentis magnanimae radians per secula sidus
Clarius an ne solo, Clarius an ne salo:
Dum fulges gemmisque viris, te Praeside dudum,
Patria praesentem credit esse Deum.

1664-ben a Londonban működő neves magyar pedagógust, Jászberényi Pált köszöntötte latin nyelvű versével. (RMK III, 2252.) 1671-ben magyar verset írt Komáromi Csipkés Györgyhöz. (RMK I, 1115.) Végül 1700-ban Debrecenben jelent meg egy Szilágyi Mártonnak, a tiszáninneni egyházkerület püspökének, a debreceni kollégium rektorának és professzorának emlékére kiadott halotti versgyűjtemény, melyben egy 24 soros latin verssel Nadányi is szerepel.

Nadányi legjelentősebb munkája a *Kerti dolgok le-írása* címmel kiadott fordítása. Benne Mizauld — latinosan Mizaldus — Antal montluçoni születésű francia asztrológus és orvos (1510—1578) két nagyobb (*Secretum Agri Enchiridion*. Párizs 1560 és *Alexikepus seu Auxiliaria hortus*. Párizs 1565) és több kisebb munkáját ültette át magyarra. Ezeket a munkákat nem Nadányi válogatta össze, hanem együtt találta őket egyetlen kötetben. A magyarra fordított munkák ugyanabban a sorrendben találhatók meg a Párizsban 1574-ben kinyomtatott *Historia Hortensium*-ban, mint Nadányinál.

Csak ritkán történt meg, hogy változtatott Mizaldus szövegén, rövidített, egy-két verssort elhagyott, vagy pl. prózai idézetet is versben ültetett át magyarra. Azzal a ténnyel, hogy a Mizaldustól összeválogatott idézeteket, versszemelvényeket — mintegy 650 sort — magyarra tett át, Nadányi jelentős mennyiségű költői anyagot közvetített.

Ennek az anyagnak a szerzői között ott találjuk a klasszikus és a későbbi évszázadok latin költőit: Vergiliust, Ovidiust, Martialist, Juvenalist, Persiust, Lucretiust, Columellát, Quintus Serenust (i. sz., a III. századból), Palladiust (Rutilius Taurus Aemilianus a IV. századból), Aemilius Macer Floridust (Odo von Meung a XI. századból); a humanista költőket: Angelo Polizianót (1454—1494), Giovanni Pontanót (1426—1503), Hessius Eöbanust (1488—1540), Conrad Gessnert (1516—1565). Néhány verssor feltehetőleg magától Mizaldustól származik. Ezen kívül az évszázadokon át oly népszerű *Schola Salernitana* egészségi szabályaiból, néhány népszerű szólásból is kapunk ízelítőt.

A Mizaldustól összeválogatott és Nadányitól lefordított versanyag forrásait néhány misztifikációtól és megfoghatatlan esettől eltekintve sikerült azonosítanunk. Minthogy Nadányi, fordításainak mennyiségét tekintve, az első jelentős műfordítóink közül való, hasznosnak tartottuk a jegyzetben közölni fordításainak eredeti szövegeit, amikor nem klasszikus költőkről, illetőleg kritikai kiadásban könnyen hozzáférhető anyagról van szó.

Nadányi a vaskos könyv fordításán mindössze négy hónapig dolgozott, 1666. máj. 5-én már készen volt vele. A könyv csak 75 példányban jelent meg. Nyomatását 1677-ben kezdte el Udvarhelyi Mihály szebeni nyomdász. Ő azonban csupán az első 40 fvet nyomtatta ki. Időközben a szebeni nyomdát Kolozsvárra vitték át. A többi 28 és fél fvet a kolozsvári nyomda vezetésével 1669-ben megbízott Verese gyházi Szentyel Mihály fejezte be. A Bornemisza Annához szóló ajánlást Nadányi 1669. jan. 29-éről keltezte.

a) A *Kerti dolgoknak le-írása* ajánlása után olvasható versike Mizaldusnál nem szerepel. Feltehetőleg Nadányi szerzeménye.

b) A helytelenül Vergiliusnak tulajdonított *Moretum* 56—57., 61—68., 78—84. sorának a fordítása. Mizaldusnál a 2. lapon. Ennek a hosszabb lélegzetű verses betétnek 5—6. sorai változatlanul előfordulnak Nadányinál a 6. lapon is.

c) A forrást nem sikerült megtalálnunk, a Vergiliusra való forrásutalás misztifikáció. A latin szöveg Mizaldusnál a 4. lapon:

Hortus salubreis praebet corpori cibos:
Variosque cultus saepe cultori refert,
Olus suaue, multiplex herbae genus:
Vuas nitenteis, atque foetus arborum.
Non deficit hortis et voluptas maxima,

Multisque commixta modis iucunditas.
 Flores nitescunt discolore gramine,
 Pinguntque terras gemmeis honoribus:
 Opaca praebent arbores vmbracula,
 Prohibentque densis feruidum Solem comis:
 Aues canoros garrulae fundunt sonos,
 Et semper aures cantibus mulcent suis.
 Oblectat hortus, auocat, pascit, tenet:
 Animoque moesto demit languores graueis.
 Membris vigorem reddit, visus capit;
 Refert labori plenior gratiam:
 Tribuit colenti multiforme gaudium.

d) A forrás Vergilius: *Georgica* II. 238—40. sor; Mizaldusnál egy negyedik sort találunk utánuk:

Multaque degenerant succos oblita priores. (8. lap)

e) Lásd Vergilius: *Georgica* I. 65—66. Mizaldusnál a 13. lapon.

f) Lásd: Vergilius: *Georgica* II. 315—18. Mizaldusnál a 14. lapon.

g) Vergilius: *Georgica* II. 433. sora, Mizaldusnál a 14. lapon.

h) A sorok forrása: Vergilius: *Georgica* I. 193—96. Mizaldusnál a 16. lapon.

i) A forrás L. Junius Moderatus Columella: *De re rustica* lib. X. 352—56. sor. Mizaldusnál a 17. lapon.

j) Lásd Columella: i. m. 357—64., 366. sor. Mizaldus: 23—24. lap.

k) Vergilius: *Georgica* III. 414—15; Mizaldus: 33. lap.

l) Columella: i. m. 346—50. sor. Mizaldusnál a 39. lap.

1 Tarchon — Telephos mysiai király fia, az etruszk mítosz főhőse, amint Bán Imre lektori észrevételében írja.

3 Chiron kentaur nevelte a hőskorban a legnagyobb vitézeket, félisteneket, mint pl. Homerust, Iasont, Aselepiust.

m) Uo. 342—45. sor; Mizaldusnál 41—42. lap.

n) A forrás: Martialis: *Epigr.* XIII. 13. Mizaldusnál az 56. lapon. Ugyanezeket a sorokat a 298. lapon Nadányi másként fordítja, lásd F) alatt.

o) Lásd Juvenalis: *Sat.* V. 81—2. Mizaldusnál az 58. lapon.

p) Martialis: *Epigr.* XIII. 21. Mizaldusnál az 59. lapon.

r) A „közönséges mondás” forrása Mizaldusnál próza: „si rutae virentis ramo, eius decoctum per domum sparseris, quod multi etiam ad pulices detorquent.” (61. lap.)

s) Lásd Hessius Eobanus: *De tuenda bona valetudine* c. könyve *De Raphano* c. fejezet 7—10. sorát:

Fabula narratur sacros ab Apolline Delphos,
 Omnibus hunc alijs praeposuisse cibis.
 Ex auro ut raphanum sacraent, pondere betam
 Argenti, plumbum rapa fuisse putant.

Mizaldusnál a 76. lapon. Előjön később a 322. lapon is, azzal a változtatással, hogy ott az 1—2. sor így rímel: Delphist — tehet.

t) Felehetőleg Conrad Gessner: *Historia plantarum* c. művéből, mely nem volt a kezünkben. A latin szöveg Mizaldusnál a 96. lapon:

Dum puer Alcides diuae vagus vbera suxit
 Iunonis, dulci pressa sopore fuit:
 Ambrosiumque alto lac distillauit olympo
 In terras fusum lilia pulchra dedit.

u) A forrás Angelo Poliziano: *Sylva* 184—85. sora:

Nigraque non vno viola est contenta colore:
Albet enim, rubet et pallorem ducit amantum.

Mizaldusnál a 101. lapon.

v) A forrás Persius negyedik szatrájának 22. sora. Mizaldusnál lásd a 101. lapon.

z) Lásd Vergilius: *Georgica* IV. 169. Mizaldusnál a 109. lapon. Ugyanezt a sort Nadányi a 335. lapon másként fordítja, lásd az u') alatt

a') A latin szöveg Lucretius: *De rerum natura* lib. IV. 11—13. Mizaldusnál a 116. lapon. A 378. lapon e sorokat Nadányi újra lefordítja más változatban, lásd a C+) alatt.

b') Forrásutalás nincs. A *Kerti munkáruól* szóló III. könyv e bevezető versét feltehetőleg Mizaldus írta, a 120. lapon nála a szöveg így olvasható:

Iamque alios vocor ad cultus, aliumue laborem
Hortorum: neque enim simplex genus vnae stirpis
Hortensis soboles, ratio ac tantum vna colendi.

c') Lásd Vergilius: *Georgica* II. 348—50. Mizaldusnál a 122. lapon.

d') Iovianus Pontanus — Giovanni Pontano (1426—1503): *De hortis Hesperidum*. lib. I. 353—55, 357—65. Mizaldusnál a 123—24. lap.

Nam meminisse (inquit) cum nullae artis, non arma, dolique
Vim coeli aduersam ferrent, periere comanteis
Syluae: obriguere gelu nemora omnia, cuncti
Horti dum furij Scythicis aquilonibus aër,
Et caua consuetos tenuerunt flumina cursus:
Quod quando (auertat Deus ipse) rigentibus euris
Contigerit: neu tu gladio, neu caede securi
Arenteis hortos: sed calce, sed imbre madenti
Affer opem: hoc fac saepe hieme, hoc fac vere tepenti:
Crede mihi non te fallat labor: namque repente
Pulullat ab radice, aut summo stipite laeta
Arbos, diffundens gemmas, et germine frondens.

e') A forrás Vergilius: *Georgica* II. 269—72. Mizaldusnál a 124. sor.

f') Lásd Ovidius: *Remediorum amoris lib. unus* 175—76. Mizaldusnál 134. lap.

g') Forrása a tévesen Ovidiusnak tulajdonított *Nux* elégia 13—14. sora. Mizaldusnál 134. lap.

h') A forrásra való hivatkozás nélküli sorok Mizaldusnál a 135. lapon:

Si tibi sit curae grandeis educere foetus
Et patulas implere manus: age, decute ramis
Crescentem sobolem, e multis vt pauca supersint
Poma: sed et maiora loco, et magis auspice nota
Vberiore etenim succo laetabitur haeres
Fraterni lactis, vacua dominator in aula.

i') A latin szöveg a tévesen Ovidiusnak tulajdonított *Nux* elégia 31—32. sora. Mizaldusnál a 150. sor.

j') Lásd Angelo Poliziano: *Sylva* 374. sor, Mizaldusnál a 158.

Regumque altas imitata coronas, Mespila.

k') Forrása az Ovidiusnak tulajdonított *Nux* 59—60. sora. Mizaldusnál a 161. lap. Ugyan-
így adja Nadányi a 439. lapon is.

l') Mizaldus „populare disticchum”-nak mondja (164. lap). Lásd WALTHER: Proverbia II/3, 19 407. sz. alatt.

m') Forrása Vergilius: *Georgica* I. 188—92. sor. Mizaldusnál a 64. lapon.

n') Lásd az Ovidiusnak tulajdonított *Nux* c. költemény 152—53. sorát. Mizaldusnál 164. lapon.

o') Eredetije Vergilius: *Georgica* II. 131—33. sor. Mizaldusnál a 178. lapon.

p') Forrása Iovianus Pontanus: *De hortis Hesperidum* lib. I. 59—62. Mizaldusnál a 178. lapon:

Ipsa quidem lauro foliisque et cortice et ipso
Stipite tum similis, tum frondescente iuuenta:
At cono inferior, ramisque valentibus impar:
Nam florum longe candore, et odoribus anteit.

r') Lásd Iovianus Pontanus: i. m. II. 44ü—60. sor. Mizaldusnál a 181. lapon:

Quo non ars penetrat? palmes caedatur et ipse
Crassior: in palmumque cauetur, et vndique labris
In gyrum ductis, nec pollice crassius, illuc
Infer mella liquata, et grandi contege saxo,
Quod solem auertat: postquam arida suxerit arbos
Inclusum humorem, et sitiens noua pocula gliscit,
Mella cauo immersans flauentibus imbue riuis.
Vel vacuam solers thymbreo nectare cellam
Distende, ac lactices humano e corpore fusos
Mollibus irrorata radicibus: intereane
Neglige frondosum toto de stypite germen
Vellere non deerit foelix fortuna labori.

s') A forrás: I. Pontanus: i. m. II. 245—51., 271—72. sor. Mizaldusnál a 182—83. lapon

— altera foetu

Exiguo, succos gustu meditantur acerbos:
Altera sunt fructu maiore, et rorida succo
Vberiore, sed oblongo tamen vtraque ductu:
Tertia praegrandi turgent ouata volemo,
Ac citrij referunt sinuosa ab imagine formam,
Sed gustu ingrato, quemque ora offensa recusant.
Est idem cunctis cultusque, et cura, et iniquum
Coelum indignantur, frigusque, aestumque recusant.

A 245—51. sor más változatban megvan Nadányinál a 417. lapon is; lásd T+) alatt.

t') A latin szöveg Vergilius: *Georgica* II. 9—34., 47—82. sor. Mizaldusnál a 212—14. lapon.
48 homolitás = bujtatás.

49 Paphia — Az Aphroditének szentelt Paphos városa Ciprus szigetén.

51 Chaon — Chaonia Epirusban; itt volt Dodona híres jóshelye.

u') Az i. sz.: a IV. században élő Palladius (Rutilius Taurus Aemilianus) *De re rustica* lib. XIV. című munkájának *De instione* címet viselő XIV. könyvének 170 sorából Mizaldus (223—27. lapon) 114 sort válogatott ki a következő sorrendben: 35—44, 77—84, 87—94, 55—72, 99—104, 113—16, 143—48, 127—36, 95—98, 105—08, 137—42, 163—64, 149—56, 119—26, 73—76, 109—12, 51—54.

Incipiam quicquid veteres scripsere coloni,
Sacraque priscorum verba labore sequar.
Principio multas species industria solers
Protulit, et doctam iussit inire manum.
Nam quaecumque virens alienis frondibus arbos
Comitur, his discit credita ferre modis.

Aut noua disoreto figuntur germina libro,
Aut aliud summo robore fissa capit.
Aut virides oculos extremi gemma tumoris
Accipit, et lento stringitur vda sinu.

De Malo

Insita proceris pergit concreescere ramis,
Et sociam mutat malus amica pyrum.
Seque feros syluis hortatur linquere mores:
Et partu gaudet nobiliori frui.
Spiniferas prunos, armataque robore sentes
Laeuigat, et pulchris vestit adulta comis.
Exiquam sorbum dulci distendere succo
Nouit, et ad cupidas flectere poma manus.
Robora thyrsigero platani concordia Baccho,
Foetibus instituit plena rubore nouis.
Illius insolitas miratur persicus vmbras,
Populeaeque ferunt candida dona comae.
Mespilus huic paret, lapidosaque viscera mutans
Tenditur, et niueo plena liquore rubet.
Pro sudibus foetis, et pro praegnantibus armis
Castaneae fuluum dant noua mala decus.

De Pyro.

Germine cana Pyrus, niueos haud inuida flores
Commodat, et varium nectit amore nemus.
Nunc rapit hirsutis horrenda sororibus arma,
Et docet indomitas ponere tele pyros.
Nunc teretem pingui producit acumine malum:
Fraxineasque nouo flectit honore manus.
Phyllida quietiam grandi mitescere fructu
Instituens, durae dat sua membra cuti.
Et steriles pinos, et inertem foetibus ornum
Dotat, et ignotum cogit amare decus.
Huius et immissi vertere cydonia rami,
Pomaque confusus blanda creauit odor.
Castaneae septos aspro velamine foetus
Exruit, et placido pondere mutat onus.
Mespilaeque exarmat, pugnacibus horrida membris,
Et mala tranquillo cortice vota premit.
Creditor in Lybicus sua germina nectere ramis
Laetaque puniceo posse decore fui.

De Cotonea

Cum praestet cunctis se fulua cydonia ponis,
Alterius nullo creditur hospicio.
Roboris externi librum aspernata superbit,
Scit tantum nullo crescere posse decus.
Sed proprijs pandens cognata cubilia ramis
Stat, contenta suum nobilitare bonum.

De Prvno.

Pruna suis addunt foelicia germina membris:
Donaque cognato corpore laeta ferunt.
Exarmat foetus, sed brachia roboris armat
Castaneae prunus iussa tenere larem.

De Ceraso.

Inseritur lauro Cerasus, partuque coacto
Tingit adoptiuus virginis ora pudor.

Vmbrantes platanos et iniquam robore prunum
Compellit gemmis pingere membra suis.
60 Populeasque nouo distinguit munere frondes:
Sic blandus spargit brachia cana rubor.

De Moro.

Mutua quin etiam moris commercia ficus
Praestat, et oblatum robore germen alit.
Fraxinus huic auidae confert sua membra sorori:
Et metuit foetus sparsa cruore nouos.
65 Proceras fagos, et poma hirsuta virentis
Castaneae, duris aspersa mala comis
Inficiens, monstrat piceo nigrescere partu:
Et succo pascit turgida poma nouo.
70 Obsequitur moris blando terebinthus odore:
Et geminis veniunt munera mista bonis.

De Persico.

Ipsa suos onerat meliori germine ramos
Persicus, et pruno scit sociare genus.
Imponitque leues in stipite phyllidis vmbras,
Et tali discit fortior esse gradu.

De Mespilo.

75 Aemula dura pyri despecti mala saporis
Mespilus admisso germine tuta subit.
Et geminis sese violentior inserit armis:
Atque auidas terrent robora saeua manus.

De Sorbo.

80 Sorba suos partus merito maioris honestant
Seminis, et pulchro curua labore nitent.
Haec arbos spinæ duros mucronibus artus
Exuit, ac libris mitibus arma tegit.
Aureaque annexo miscere cydonia foetu
Gaudet, et externi dona coloris amat.

De Nuce.

85 Arbuteas frondeis vastæ nucis occupat umbra:
Pomaque sub duplici cortice tuta refert.

De Amygdalo.

Phillis odoratos primaëuis floribus artus
Discissi pruni cortice fixa tegit.
90 Pomaque permutat velamine persica musto:
Duritiamque docet tegminis esse loco.
In modicam tornat siliqua tendente figuram:
Et frondes pulchro ditat odore feras.
Castaneamque trucem depulsis cogit echinis
Mirari fructus laeuium poma sui.

De Ficiv.

95 Persuadet moris tetrum mutare colorem
Ficus, et inuasit dat sua iura pomis.
Se quoque miratur pingui grandescere succo,
Et solitum gaudet vincere poma modum.
100 Insignes folijs platanos, foelicia mensis
Brachia, gaudentes vitis honore comas.
Ingrediens pingui se cortice maxima ficus
Seruat, et optatos implet adepta sinus.

De Pvnica.

Punica non alios vnquam dignata sapes
Mala, nec externis associata comis:
105 Ipsa suas augent mutato semine gemmas,
Et sibi cognato picta rubore placent.

De Citrio.

Necnon et citrij, patiuntur mutua rami
Pignora, quae grauido cortice morus alit.
110 Pomaque pasturi blando redolentia succo
Armatis mutant spicula nota pyris.

De Olea.

Robora Palladij decorant syluestria rami:
Nobilitat partus bacca superba feros.
Foecundat sterilis pingueis oleaster oliuas,
Et quae non nouit munera, ferre docet.

6 Egy aránsu képpen = egyenlőképpen.

v') A forrás Iovianus Pontanus: *De hortis Hesperidum* II. 309—10., 323—33., 338—60., 363—405., 420., 410., 421., 475—98., 411. sor. Mizaldusnál a 236—40. lapon:

Iam reliqua insitio est, hominumque industria: nunc tu
Huc aduerte animum, et veterum cape dicta virorum.
Imprimis ramos libro demitte sub vdo
Artifici dextra, fisso nunc iniice ligno,
5 Atque alte impacto cuneo inserito: alteriusue
Corticibus iunge, et cera mox illine adacta,
Vlmeaque obseptis constringito vincula plagis:
Ac pluuiam arceto coniecti cespitis herba.
Nunc et crescentem vicine e margine virgam
10 Admoue, et inciso leui sub vulnere libro
Sic fige, vt lento non desint cingula nodo.
Aut et eam trans mitte forato ad viscera trunco:
Mirantem latebrasque cauas, et operta viarum,
Neue excide illam: sinito de matre propinqua
15 Hauriat ut succos solitos, solita vbera lactet:
Donec eam grandem natu, longeque valentem.
Atque nouercales stringentem enixius vnas
Videris et proprio meditantem viuere succo:
Tunc abrumpe manu, materna et stirpe reuelle:
20 Crescet, et immensum ducet late aucta cacumen,
Interea laeto surgit dum surculus auctu,
Saepe riga, saepe eductas de stipite gemmas
Euelle, et duris inuerte ligonibus arua,
Ac matri blandire sua dum prole repulsa
25 Cogitur indignans alienos pascere foetus.
Quin et surgentem sobolem defende sub vmbra
Frondentis rami, dum Sol furit, et furit aestas
Victa siti: idem ipse in glacie tege, tecta superne
Insternens crassa e stipula, cannaue palustri,
30 Vrat ne teneras rabies aquilonia thyrsos
Cum primis valida nitatur surculus hasta,
A vento tutus, longeque vrgente procella:
Et nunc scalpello tenui, nunc molliter vngui
Detondens, prima luxum compeisce iuuenta.
35 Vtendum parce ferro, sed nec tamen ipsa
Luxuries toleranda venit, quae foetibus obstat.
Atque equidem nemini (tantum se industria prompsit)
Qui diuersa quidem, parua sed semina in vrna
Condat: et educens collo breuiore stolones

40 Subducatque, arctetque manu, ac sub vincula cogat
 Crescenteis, hi tandem vno se stipite miscent,
 Atque vno obducunt se cortice neuæ flagella
 Dilabi sinito: neu summa cacumina ventus
 Diuellat, cera linito, aut diducat adulta,
 45 Vngue dum proprio corpus iunguntur in vnum:
 Atque operit lentum sub eodem codice gluten.
 Postquam alta steterit radice infossa, et opimum
 Raptarit stirpes succum, mirabere poma
 Plenaque grataque non vno tamen vna sapore.
 50 Sunt qui diuersos ramos, sed cortice raso
 Coniungant, stringantque simul quo glutine misto
 Increscant eque, et fisso mox stipite iunctos
 Infigant pariter, tum vulnus rite coronent,
 Et fallax opus admota tueantur ab arte,
 55 Quo ramo ex vno, atquo vno de palmite fructus
 Non vni veniant, sit honos et gloria ruri:
 Gaudet enim insolito natura adiuta fauore.
 Porro non desunt, qui scisso codice adacto
 Dilatent vulnus cuneo: mox vulnere crudo
 60 Includunt gemmas alienæ stirpis alumnas:
 Ac tenui obstringunt vitta: non sit mora, longos
 Emittunt ramos, et late brachia fundunt:
 Sic dorso alterius (mirum) noua pullulat arbor
 Quinetiam alterius nudato cortice, plantam
 65 Vidimus alterius, frondente cacumine, ramos
 Erigere: ingentem et tunica sobolescere syluam,
 Et stirpem informem nemora in generosa nouari
 Ergo castanea e molli, e præstante sagitta
 Laudatæ genitricis, adulto et germine, virgam
 70 Exuito, exuias gemmisque, oculisque nitentis
 Seligito, his sterili spoliatum cortice truncum
 Degenerem induito, vincloque vrgente ligato:
 Quo sese et pluuiæ, et Solis tueatur ab aestu:
 Nec te blanda manus sinito frustretur inertem,
 75 Aut ludat tunica vitiosum arente flagellum.
 Iam videas docili e planta pubescere prolem
 Frugiferam tunc carpe manu, tunc erue ferro
 Quod superat matre e sterili, et blandiri nouellis
 Mira fides nitidis palmes se tollet alumnis.
 80 Sic quæ olim sterilis fuit arbor et horrida cultu,
 Sponte sua, nullisque hominum ante obnoxia curis,
 Mutabit genium, vertetque ad munera frugum.

Ex eodem.

Quando et inexpertum nihil ars sinit, hoc quoque et hortis
 Accedat, vel dictu etiam mirabile: de quo
 85 Quamuis longe audax, quanquam sibi conscius vsus
 Addubitet. Ramum foecunda e matre reuulsum
 Decutiens capito: caesum mox vndique librum
 Aequatis ferro spatijs, dextraque volentem
 90 Exuito: inde pari confossum vulnere dorsum
 Stipitis alterius nudato, et veste recenti
 Induito vt coëant extremis partibus oræ
 Vestis, et e lento mollescant vulnera limbo.
 Vimeæ dein teneris indantur cingula plagis:
 Vincula quæ ingentis committunt vulneris ora,
 95 Vestiat et frondens truncum toga: pellat vt imbres
 Arceat vt Soles, et sæuæ vredinis iram.
 Dij facimus mirandum hærenti e cortice, cortex
 Ipse nouus victum medius rapit: atque supernis
 Instillat ramis: quæque in sua pabula traxit

100 Esuriens alimenta, suo et de fonte refusa
 Ipse suis infundit alumnis, ipse et amicum
 Irrorat lac, vt sensim in sua nomina vertat:
 Ramosque, frondesque, et eodem semina foetu:
 Ante quater nidum in tignis quam figat hirundo,
 106 Et quater extincti renouet quam funera nati,
 Tantum ars ipsa valet, tantumque industria pollet:
 Et tantum insitio foecundos adiuuat hortos:
 Cui fauet impatiens ocij languentis egestas.

25 körmel — körömmel.
 42 enyövel — a. m. enyvvel.
 76 álumnusok — hajtásuk.

z') A néven meg nem nevezett poeta sorai latinul (Mizaldusnál a 240. lapon):

Ipsa nouas arteis, varia experientia rerum,
 Et labor ostendit miseris, vsusque magister.

A sorok Giambattista della Porta: *Magiae naturalis libri XX.* c. könyvéből, a III. 18. fejezetből valók. Nadányi a 481. lapon másként fordítja, lásd a b) alatt.

a+) Nadányi a versbetétet megelőző prózai sorokban Giambattista z') alatt említett III. könyve 19. fejezetéből idéz néhány mondatot, a versként idézett sorokat azonban inkább I. Pontanusnak a v') alatt idézett szemelvény utolsó soraival kell összevetnünk (Mizaldusnál a 242. lapon):

Quantum ars ipsa valet, quantumque industria pollet:
 Et quantum insitio foecundos adiuuat hortos:
 Cui fauet impatiens ocij labor optimus artis
 Cuiuscunque dator.

b+) A latin sorok a *Schola Salernitana* 37. fejezetéből Mizaldusnál a 281. lapon így olvashatók:

Ignari medici me dicunt esse nociuum:
 Sed tamen ignorant cur nocuenta feram.
 Qui Physicam norunt haec de me testificantur,
 Optima post epulas caseus esca datur.
 Rursus, opem stomacho languenti caseus adfert,
 Si post extremas incidat ille dapes.

Et alibi,

Caseus et panis bonus est cibus, hercule, sanis:
 Si non sunt sani, non iungent hunc bene pani.

c+) A *Kerti dolgoknak le-írása Alexikepus: Avagy Orvos Kert* c. részében az Előljáró beszédben sem Mizaldus, sem Nadányi nem ad forrásutalást. A latin sorok Mizaldusnál az *Alexikepus seu Auxiliaris et medicus hortus* (Párizs 1565) c. művében az Aa5 levélen:

Multa renascentur, quae iam cecidere: cadentque,
 Quae nunc vsus habet medicamina: si volet ille,
 Et ratio: quibus est et vis et norma medendi.

d+) Lásd Ovidius: *Metamorphoseon libri XV.* I. 522—23. sor. Mizaldusnál az Ab7. levélen.

e+) A forrás Horatius: *Epist.* I. 17, 13—15. Mizaldusnál az 1. lapon.

f+) Lásd Columella: *De re rustica* lib. X. 179—80. Mizaldusnál az 1. lapon.

g+) A „közönséges versek” Aemilius Macer: *De Herbarum virtutibus* c. munkájának *De cavle* c. fejezetéből valók Mizaldusnál a 2. lapon:

Semen lactucae Veneris ludibria tollit,
 Cum vino bibitum, fluxum quoque comprimit alui.

h+) A sorok Ovidius: *Tristium libri V.* c. műve IV. 10, 43—44.-ből valók. Mizaldusnál a 2. lapon.

i+) Lásd Hessius Eobanus: *De tuenda bona valetudine* c. könyve *De Raphano* c. fejezetéből, Mizaldusnál a 3. lapon:

Hortorum lactuca decus, qui friget et humet,
Saepe leueis somnos conciliare solet.
Atque vt corporibus reliqua omnia vincit alendis,
Sic viui succus sanguinis inde venit.

j+) A sorok Quintus Serenus Sammonicus († i. u. 212) vagy hasonló nevű fiának *De medicina praecepta* című munkájából a *Tussi et cholericibus medendi* c. rész XVI. 289—91. sora. Mizaldusnál a 4. lapon:

Noxia (inquit) si penitus cholerae saeuire venenae
Perspicies, cocta lactucae fronde leuabis:
Proderit et caules assumere saepe madentes.

k+) Lásd Martialis: *Epigr.* XI. 52, 5—6. Mizaldusnál a 4. lapon.

l+) Lásd Martialis: *Epigr.* III. 89. Nadányi másként fordítja a 403. lapon, vö. o+) alatt. Mizaldusnál a 4. lapon.

m+) Lásd Martialis: *Epigr.* XIII. 14. Mizaldusnál az 5. lapon.

n+) A forrás Qu. Serenus-nak a j+) alatt idézett műve *V moribus et perfrictionibus sedandis* IX. 126—27. sora. Mizaldusnál a 6. lapon:

Quidam lactucae huic credunt prodesse sapes:
Curandi modus hic, et suauis, et vtilis idem est.

o+) Lásd Aemilius Macer: *De herbarum virtutibus* c. műve *De caule* fej. 13—17. sorait. Mizaldusnál a 9. lapon:

Hordea quam dederint cauli miscere farinam
Idem praecepit, rutam quoque cum coriandro
Et sale permodico: sic omnia mixta terendo
Apponi dirae docuit cataplasma podagrae:
Hoc etiam morbo medicabitur articulorum.

p+) Ae. Macernél uo. az 50—52. sor. Mizaldusnál a 11. lapon:

Cum veteri pingui (inquit) cineres caulis bene triti,
Prosunt ad veteres lateris, coxaeque dolores.
Sic licet haec vilis, tamen est medicina salubris.

r+) A *Schola Salernitana* 57. fejezetéből való sor (Mizaldusnál a 11. lapon):

Ius caulis soluit, cuius substantia stringit.

s+) H. Eobanus: *De tuenda bona valetudine* c. könyve *De Brassica* fejezetéből (Mizaldusnál a 11. lapon):

Brassica ventris onus bis cocta, comestaque sistit.
Sed semel et modice cocta, resoluit idem.
Profuit hanc succo conspergere pinguis oliuae,
Lac auget, multum seminis esse facit.

t+) Suidas a *Lexicon* II/1. 390. lapon szól a képosztáról, a szóolás azonban így nem szerepel nála. Mizaldusnál a 12. lapon így olvasható: *δλις κράμβη θάνατος*

u+) Mizaldus szerzeménye lehet ez a német barátjával évődő kétsoros latin versike (a 13. lapon):

Germani varios norunt tolerare labores:
O vtinam possent tam bene ferre sitim.

v+) A sorokat Ae. Macer fentebb idézett munkájában a *De Apio* c. fejezet 18—20. sorában (Mizaldusnál a 15. lapon) így olvashatjuk:

Prouocat vrinas haec cruda commesta, vel hausta:
Sed mage radicum faciet decoctio sumpta:
Hoc itidem semen operatur fortius haustum.

z+) Ugyanonnan a 10—13. sor. Mizaldusnál a 16—17. lapon:

Illius sicco si candida mica terendo
Panis iungatur, oculis sedare tumorem
Dicitur, emplastri, noctu, superaddita more:
Sicque ferunt mammis prodesse tumentibus illam.

A) A forrás Qu. Serenus S.: i. m. *Subitaneo dolori, feбри atque ostocopo* XLVII. 887—89. Mizaldusnál a 18. lapon:

Sin autem calidae depascent corpora febres,
Tunc apij succus leui soluatür oliuo:
Membra line, fotuque ferus mulcebitur ignis.

B) A forrás Ae. Macer fentebb idézett műve *De Portulaca* c. fejezet 3—4., 7—8. sora. Mizaldusnál a 19. lapon:

Humida vis eius et frigida dicitur esse.
Vnde iuuat febrem quam dicit Graecia causum,
Trita super stomachum viridis si ponitur herba:
Praestat idem succus si sumitur, herbaque mansa.

C) Ugyanonnan a 10—11. sorok, Mizaldusnál a 20. lapon:

Mansa vel hausta potest nimium restringere fluxum
Sanguinis, et ventris largum cohibere fluorem.

D) H. Eobanus: *De tuenda bona valetudine: De Beta* c. fejezetében, Mizaldusnál a 21. lapon:

Cruda nocet beta, hanc coctam sumpsisse iuuabit:
Sumpta frequens stomachum vellicat, atque iecur.

E) Ugyanott a *Blitum* c. fejezetben, Mizaldusnál a 23. lapon:

Ignauum (inquit) sine honore blitum, sine viribus, estur
Hoc solo, ventrem quod bene deijciat.

F) Lásd Martialis: *Epigr.* XIII. 13. Mizaldusnál a 24. lapon. Nadányi már előbb is lefordította, de másképpen, lásd az n) alatt.

G) Ae. Macer: *De herbarum virtutibus: De Acydula* c. fejezetében a 4—5. sorok, Mizaldusnál a 25. lapon:

Hanc auide multi comedunt in tempore veris:
Expertumque ferunt sibi quod fastidia tollit.

H) Ugyanott a 18—8. sorok, Mizaldusnál a 25. lapon:

Omne genus fluxus ventris restringere mire
Cum vino potata solet, vel mansa frequenter.

I) Az ismeretlen eredetű sor latinul (Mizaldusnál a 28. lapon):

Dicit Borrage, gaudia semper ago.

J) A hivatkozás a „fűről író poéta”. Ez általában Ae. Macer. Nála azonban nem találtuk meg az alábbi sorokat, melyek Mizaldusnál a 29. lapon olvashatók:

Quod choleram rubram nimio feruore perustam
Purgat, cum vino fuerit si sumpta frequenter:
Humores nocuos pulmonis detrahit hausta,
Mixtus aquae tepidae si succus sumitur huius.

K) A forrás Qu. Serenus S.: *De medicina praecepta: Lumbis et renibus sanendis* XXIV. 454—55. Mizaldusnál a 30. lapon:

Aut caput asparagi cum vino sume vetusto,
Seu mavis appone: modu conducit vterque.

L) A spárgáról szólva Nadányi már az 56. lapon így idézte a mondást: „Drusus Generál a' dolognac hamarságát akarván jelenteni szokta volt mondani: hamarób lett hogy nem a' spárgát meg főzik.” Abban a részben sem Mizaldus, sem Nadányi nem kezelte versként. Ebben a passzusban viszont mindkettőjüknél ki van emelve dült betűkkel. Mizaldusnál a mondás latinul a 30. lapon így hangzik:

Citius quam asparagi coquantur.

Suetonius a *De vita Caesarum*-ban Augustus császár szájába adja a mondást. (Aug. 87.)

M) Hessius Eobanus fentebb idézett művében a *De Porro* 1—2. sora. Mizaldusnál a 31. lapon:

Officiunt oculis capitati segmina porri,
Interiora graui viscera mole premunt.

N) Ae. Macer idézett munkájában a *De Porro* fejezet 28—30. sora. Mizaldusnál a 32. lapon:

Commixtus (inquit) porri succus lacti muliebri,
Et bibitus, tussim fertur sanare vetustem:
Ac varijs vitijs pulmonum subuenit idem.

O) Uo. a 12—13. sor. Mizaldusnál a 33. lapon:

Contractas vuluas succo curabis eodem:
Hocque hausto reddes fecundas saepe puellas.

P) A forrás Qu. Serenus munkájában a *Vulneribus aut ferro uerberibus factis* XLIII. 802—803. Mizaldusnál a 33. lapon:

Praeterea nimios reserati vulneris amnes
Foeniculi cinis adstringit, vel fimbria porri.

R) Macer könyvében a *De Cepis* fejezet 9—10. sora. Mizaldusnál a 35. lapon:

— quisquis ieiunia soluerit illis,
Vnaquaque die, viuet hic absque dolore.

S) Uo. a 13—16., 19—22. sor. Mizaldusnál a 36. lapon:

Appositas perhibent morsus curare caninos
Si tritae cum melle prius fuerint, vel aceto:
Apponunt alij cum vino, melleque tritas,
Transactisque tribus soluunt cataplasma diebus.
Foemineo lacti communistus succus earum,
Pellit saepe graveis, infusus, ab aure dolores.
Is rursus commistus aquae, bibitusque, iuuabit.
Illos quos subitus facit obmutescere morbus.

T) Hessius Eobanus könyvében a *De Allio* c. fejezet 5—6. sora. Mizaldusnál a 39. lapon:

Namque venenatis melius vix vlla medentur
Pharmaca, serpentis illius arcet odor.

U) Macernél a *De Allio* c. fejezetben a 3—4., 6. sor, melyek Mizaldusnál a 39. lapon olvashatók:

— mansum, vel iunctum
Quos serpens, vel scorpius attulit ictus.
Sanat et appositum morsus cum melle caninos.

V) A forrás Vergilius *Elogia* II. 10—11. sor. Mizaldusnál a 40. lapon.

Z) A Mizaldusnál a 40. lapon olvasható sorok a *Schola Salernitana* 13. fejezetéből valók.

Haec ideo (inquit) miscere cibis, messoribus est mos,
Vt si forte sopor fessos depresserit artus,
Anguibus a nocuis tuti requiescere possint.

A') Hessius Eobanus könyvében a *De Porro* 9—10., 13—14. sor. Mizaldusnál a 41. lapon:

Praeterea, coctumue cibo, crudumue comestum,
Calefacit, et stomachos humiditate leuat.
Verum oculis persaepe nocet, si copia sumpti
Multa sit, et sicca conficit ora siti.

B') Macernél a *De Allio* c. fejezetben a 13—14., 20—21., 17—18. sor. Mizaldusnál a 43. lapon:

Prodidit Hippocrates educi posse secundas
Fumo combusti, si vulua diu foueatur.
Praxagoras illo fuit vsus cum coriandro
Et vino, morbos sic curans in tericorum.
Cum centaurea Diocles dare praecipit illud
Hydropicis: sic humores desiccat aquosos.
Idem nephreticis elixum sumere iussit.

C') Hessius Eobanusnál a *De Porro* c. fejezet 11—12. sora. Mizaldusnál a 43. lapon:

Est id de multis etiam nescire pudendum,
Quod nihil hoc Veneri gratius esse solet.

D') Qu. Serenus S. munkájának *Reiectioni cibi aut sanguinis abstinendae* c. részében a XX. 370—71. sor. Mizaldusnál a 45. lapon:

Sin autem rutilus referetur pectore sanguis,
Sorbitio menthae, raphanus vel cocta iuuabit.

Alább a 333. lapon Nadányi ugyanezeket a sorokat másként fordítja. Vö. az O') alatt.

E') Serenusnál a *Serpentium morsibus et viperæ virus excludendum* c. részben XLV. 831—32. Mizaldusnál a 45. lapon:

Proderit et caulem, cum vino, haurire sabuci:
Aut coctum raphani librum, tritumue ligare.

F') Hessius Eobanusnál a *De Raphano* c. fejezet 6. sora. Mizaldusnál a 47. lapon:

Et sunt ante cibum qui magis esse probent.

G') A forrás a *Schola Salernitana* 60. fejezetében, Mizaldusnál az 50. lapon olvasható két sor:

Cur morietur homo cui Salvia crescit in horto?
Contra vim mortis non est medicamen in horto.

H') A Mizaldusnál az 50. lapon olvasható sor is uo.

Salvia saluatric, naturæ conciliatrix.

I') A „közönséges vers”-et nem sikerült azonosítanunk. Mizaldusnál az 51. lapon így hangzik:

Salvia cum ruta faciunt tibi pocula tuta.

J') Macernél a *De Salvia* c. fejezetben a 9—12. sor. Mizaldusnál az 51. lapon:

Pruritus vulvae curat, virgaeque virilis,
Si foueas vino, fuerit quo salvia cocta.
Illius succo crines nigrescere dicunt
Si sint hoc vncti crebro, sub Sole tepenti.

K') Macer könyvének a *De Hysopo* fejezete 8—10., 3. sor. Mizaldusnál az 54. lapon:

In pectus capitis si destillatio fiat
Quae persaepe solet tussim, phthisimque creare,
Prodest hyssopi decoctio, sumpta decenter:
Sic vt cocta simul sint mel, ficus quoque sicca.

1 fübül = főböl.

L') A forrás szintén Macer könyve, a *De Foeniculo* c. fejezet 7—8., 27—28. sora. Mizaldusnál az 58. lapon olvashatók e sorok:

Radici succos oculis cum melle perunctus,
Pulsa reddit eos omni caligine claros:
Illatos, ictu subito, quosunque tumores,
Apponens tritam iuncto sedabis aceto.

M') A forrás a *Schola Salernitana* 49. fejezetéből, Mizaldusnál az 58. lapon olvasható alábbi sor:

Semen foeniculi reserat spiracula culi.

N') Qu. Serenus S. könyvében az *Oculorum dolori mitigando* rész. XIII. 202—204. sor. Mizaldusnál az 58. lapon:

Si tenebra oculis obducit pigra senectus
Expressae marathro guttae cum melle liquenti,
Detergere malum poterunt.

O') Lásd a jegyzetet a D') alatt.

P') A sorok forrása Macer könyvében a *De Mentha* c. fejezet 15—16. sora. Mizaldusnál a 60. lapon:

Caseolos succus putrescere non sinit eius
Admixtus, vel si viridis superadditur herba.

R') A Mizaldusnál a 61. lapon olvasható alábbi sorok a *Schola Salernitana* 59. fejezetéből valók:

Mentitur mentha, si sit depellere lenta
Ventris lumbricos, stomachi vermesque nociuos.

S') A sorok forrása Serenus könyvének *Lumbricis et taenniis aspurgendis* c. része. XXIX. 558—63., 568. Mizaldusnál a 61. lapon:

Quid non aduersum (inquit) miseris mortalibus addit
Natura? interno cum viscere teinea serpens,
Et lumbricus edax viuant inimica creanti?
Quod genus assiduo laniat praecordia morsu:
Saepe etiam scandens oppletis faucibus haeret,
Obsessasque vias vitae concludit anhelae.
Democritus memorat menthae conducere potum.

T') A Mizaldusnál a 62. lapon olvasható sor megtalálható I. BEKKER: *Aristotelis Opera*. II, 923. *Problemata* sec. 20.

Mentham nec comedas, nec plantas, tempore belli.

U') A jegyzetet lásd a z) alatt.

V+) A forrás Hessius Eobanus könyvében a *De Cucurbita* fejezetben; Mizaldus 71. lapjának latin szövege:

Humida frigoribus cognata cucurbita, paruo,
Quod vires faciat, pondere corpus alit.

Z') A Mizaldusnál a 73. lapon olvasható latin szöveget nem sikerült azonosítanunk:

Heu patior telis vulnera facta meis.

A+) A „nevezetes vers” eredetét nem sikerült megtalálni. Mizaldusnál a 74. lapon így olvasható: „Quod postremum Graeci celebratissimo hoc prouerbio testatum voluerunt, Mulier pallium texens, cucumerem deuoret.”

B+) Aemilius Macer: *De herbarum virtutibus: De Absynthio* c. fejezetének 24—27., 37., 32—34., 38., 39., 48., 49., 51—54. sora. Mizaldusnál a 106. lapon:

Et splenem adiecto potata iuuabit aceto:
Sic quoque fungorum depellet sumpta venenum,
Necnon lethiferae cum vino damna cicutae,
Atque venenatis occurret morsibus hausta,
Ac suggillatis superaddita rite placebit:
Subuenit anginae, melli nitroque iugata.
Vulneribus prodest contrita recentibus, illis
Si superaddatur, capitis sic viscera curans.
In lini panno si circumcincta geratur,
Inguinis immodicum fertur cohibere tumorem
Auris depellit sonitum cum felle bouino,
Ac durum splenem illius cataplasma resoluit.
Ex oleo fuerit viridis si cocta, iuuabit
Non modice stomachum qui sit hoc vnguine fatus.
Sub lingua factum curat cum melle tumorem:
Liuoremque nigrum, qui circa luminis orbem
Apparere solet, sanabit idem medicamen.

C+) A sorok eredetije Lucretius: *De rerum natura*. IV. 11—13. Mizaldusnál a 107. lapon.

D+) Macer könyvének *De Abrotono* c. fejezete 15—17. sora. Mizaldusnál a 110. lapon:

Huic panis micas, et mala cydonia iungens,
Si simul amne coquas, oculorum cocta dolori,
Vel feruori apponens, percurabis vtrunque.

E+) A Mizaldusnál a 112. lapon olvasható sorok eredetije a *Schola Salernitana* 61. fejezetében van.

Nobilis est ruta, quia lumina reddit acuta:
Auxilio rutae, vir lippe, videbis acute.

F+) A forrás Macer könyvének a *De Ruta* c. fejezete 19—22. sora. Mizaldusnál a 112. lapon:

Ruta comesta recens oculos caligine purgat,
Et melius marathri cum succo, felleque galli,
Melleque, si succus ex aequo iungitur eius:
Indeque sint oculi patientis saepe peruncti.

G+) Mizaldus a 116. lapon olvasható sort a *Schola Salernitana* rutáról szóló 61. fejezetéből vette:

Ruta viris coitum minuit, mulieribus auget.

H+) A forrás Macer könyve *De Ruta* c. fejezete 38—44. sora. Mizaldusnál a 38—44. lapon:

Obstat pota mero, vel cruda comesta, venenis:
Quod Mithridates Ponti Rex saepe probauit:
Qui rutae folijs viginti, cum sale pauco,
Et magnis nucibus binis, caricisque duabus,

Ieiunus vesci consurgens mane solebat:
Armatusque cibo tali quascunque veneno
Quilibet insidias sibi tenderet, haud metuebat.

I+) Az idézett verssor nem a „fürül író postától” származik, hanem a *Schola Salernitana* 61. fejezetében olvasható (Mizaldusnál a 118. lapon):

Cocta facit ruta de pulcibus loca tuta.

Vö. az r) alatti versbetétet, mely szintén a fenti sor fordítása.

J+) Macer könyvének *De Vrtica* c. fejezet 28., 40—42. sora az idézet forrása. Mizaldusnál a 120. lapon:

Vrtica folijs (inquit) reuocatur vulua fricata.
Si quadrupes quaecunque marem perferre recusat,
Vrticae folijs illius vulua fricatur:
Sic naturalem calor excitat ille calorem.

K+) Uo. a 6—8. sor, Mizaldusnál a 121. lapon:

Ilius semen colicis cum melle medetur:
Et tussim veterem curat, si saepe bibatur:
Frigus pulmonis pellit, ventrisque tumorem:
Cum mulsa bibitum, lotium producit abunde.

L+) Qu. Serenus S. könyvének *Omnibus obscaenis medendis* c. részéből XXXV. 690—91. Mizaldusnál a 128. lapon:

At si iam veteri succedit fistula morbo,
Herba chelidoniae fertur cum melle mederi.

I tsüves — fisztulás, sipolyos.

M+) Serenus könyvének *Conceptioni et partui* c. fejezete XXXII. 603—604., 613—14. sora. Mizaldusnál a 130. lapon:

Irrita conjugij sterilis si munera languent:
Et sobolis spes est multos iam vana per annos,
Mercurialis item capitur communiter herba:
Sic cubitum noctu coniux festinat vterque.

N+) A forrás Martialis: *Epigr.* X. 48, 7. Mizaldusnál a 132. lapon.

O+) Lásd Martialis: *Epigr.* III. 89. Mizaldusnál a 133. lapon. Vö. már előbb is más fordításban az l+) alatt.

P+) Serenus könyvében az *Ad porriginem depellendam* részben, III. 32, 34. Mizaldusnál a 135. lapon:

Dum caput immensa pexum porrigine ninget,
Hanc poterit maluae radix decocta leuare.

R+) Mizaldusnál a 152. lapon olvasható a latin szöveg: „Petre, quid est pesca? cum vino nobilis esca.” Nem tudtuk azonosítani.

S+) Lásd Vergilius: *Georgica* II. 126—30., 134—35. Mizaldusnál a 157. lapon.

T+) Vö. az s') alatti jegyzettel. Mizaldusnál a 159—60. lapon.

U+) A tévesen Ovidiusnak tulajdonított *Nux* elégia 61—62. sora. Mizaldusnál a 173. lapon.

V+) A forrás Qu. Serenus S. könyvének *Venenis prohibendis* része. LX. 1061—68. sor. Mizaldusnál a 175. lapon:

Antidotus praestans, multis Mithridatica fertur
 Consociata modis, quam magnus scrinia Regis
 Dum raperet victor, vilem deprendit in illis
 Synthesin, et vulgata satis medicamina risit:
 Bis demum ruate folium, salis et breue granum,
 Iuglandesque duas, terno cum corpore ficus:
 Haec oriente die, parco conspersa Lyaeo,
 Sumbat metuens dederat quae pocula matri.

Z+) Lásd Ovidius: *Metamorphoseon libri XV*. I. 558—65. Mizaldusnál a 185. lapon.

α) A forrás Ovidius: *Ecloga III*. 62—63. Mizaldusnál a 187. lapon nem kiemelt versként olvasható: „Phoebo, inquit Maro, sua semper apud me munera sunt laurus, et suaue rubens hyacinthus.”

β) A jegyzetet lásd a z') alatt. Mizaldusnál a *Medica Artificia* 17. lapján olvashatók latin sorok.

81.

Nyomtatott kiadása: Komáromi Csipkés György: *Papistasag Ujsaga*. Kolozsvár 1671. (RMK I, 1115.) * * * 4ab. számozatlan lapokon. — A szöveg végén: „Enyeden, 1671. Johannes Nadányi.”

Amint a záradék mutatja, Nadányi enyedi tanár korában írta ezt a versét, melyben a magyarországi protestáns üldözés visszhangját is megtaláljuk a „pápastai ujságok” ellen szavát felemelő Komáromi Csipkés „dicséretes emlékezete” mellett.

82.

Nyomtatott kiadása: Lippai János: *Gyümölcsös Kert*. Bécs 1667. (RMK I, 1054.) 4. és 14. lapja. Kiad. Lippay János: *Posoni kert* hasonmás kiadásában Bp. 1966. (Utószót írták: SOMOS ANDRÁS és ÖRMOS IMRE.)

A verses részletek megvannak a *Posoni Kert* 1753-as győri kiadásában is a 396. és 406. lapokon.

Lippay János (1606—1666) Lippay György érseknek volt az öccse. 1624-ben a jezsuita rendbe lépett. A jezsuiták győri, ungvári, trencsényi rendházait vezette. Életének utolsó éveit az érsek udvarában töltötte. Ezt az időt túlnyomórészt a világhírű pozsonyi érseki kert és a kertészeti irodalom tanulmányozására, gyakorlati ismeretek szerzésére fordította. Mikor bátyja 1666 elején meghalt, Trencsénybe vonult vissza. Itt halt meg ennek az évnek jún. 2-án.

Lippay kertészeti munkákat írt:

1. *Calendarium oeconomicum perpetuum*. Pozsony 1661. — RMK I, 995.

2. *De insitione et seminatione*. Pozsony 1663.

3. *Hortenses praeceptiones et deliciae*. Bécs 1664.

4. *Posoni Kert*, mely 3 könyvből áll: *Virágos Kert*. Nagyszombat 1664 — RMK I, 1016. *Veteményes Kert*. Bécs 1664 — RMK I, 1009. *Gyümölcsös Kert*, Bécs 1667 — RMK I, 1054. A harmadik könyv utószavából megállapítható, hogy ezt Lippay nem fejezhette be teljesen. Kiadásra unokaöccsének, Lippay Györgynek a segítségével került a szerző halálát követő évben.

5. *De fructibus diversissimis producendis*. Pozsony 1666 vagy 1667.

Lippay János valamennyi fenti könyvét, latin címük ellenére magyar nyelven írta; a 2—3. és 5. számúnak csak a címét ismerjük.

Versírással nem foglalkozott. Mindössze az itt közölt öt sor fordítása maradt ránk.

a) Lippay hivatkozása „Virgilius 15.” téves. A latin idézet a *IX. Ecloga* 50. sora.

b) A verses betét „A' Gyümölcs fáknak magon vetésekrül, vagy ültetésekür, és a csömötéjeknek felnevelésekrül” c. fejezetben olvasható. A közelebbi meghatározás nélküli sorok Vergilius *Georgicá*-ja II. könyvének 57—59. sora.

83.

Kézirata: *Marosvásárhelyi Teleki-ll.* (OL) Missilis 695. p. 23.

A levél külső címzése szintén versben készült:

Adassék levelem Tekéntetes Urnak,
Nemes és Nemzetes Teleki Mihálynak,
Kösziklás Kövárnak fő Kapitányának,
A' Scriptor Urának, favens Fautoranak.

Fogarasi Czaibert Illésről ez ideig nem tudtuk, hogy magyarul verselt. Írói képeségeiről és tevékenységéről csak azok a latin nyelven szerkesztett országgyűlési jelentései tanúskodtak, melyeket a nagyszabeni városi levéltárból SZILÁGYI SÁNDOR tett közzé az EOE XIII—XV. kötetében. (XIII, 103—20, 204—18, 338—60; XIV, 130—38, 146—53, 164—79, 297—318, 339—45, 363—85; XV, 96—112, 220—45, 305—16.) Ezeket Czaibert mint a szász universitas prokurátora („ordinarius Universitatis Saxonicae nationis procurator”) írta az 1662—1672 között tartott erdélyi országgyűlésekről, melyeken a szász követekkel együtt jelen volt. Tudott magyarul, ő öntötte formába azok folyamódásait, ellenmondásait és ő közvetítette őket a hivatalos fórumok, egyes személyek számára. (Uo. XIII, 359; XIV, 171, 316.) Tevékenyen kivette részét a különböző országgyűlési tárgyalásokból is. Így pl. az iparikkak árának az 1666. febr. 1—25-i fogarasi gyűlésen történt megállapításában, a porták összeírásának kérdésében folytatott vitákban éppen úgy részt vett, mint az 1654 óta hozott törvények gyűjteményének vagy a balkácsi és sitvei jobbágyok ügyének stb. — általában minden szász érdekű ügynek — a tárgyalásában. Többször közvetítette a magyar urak hivatalos és személyes kéréseit a szász nemzet, Szeben részére. (Uo. XIII, 208, 212, 217; XIV, 313, 314, 315, 385.)

Az országos jelentőségű ügyek mellett sokszor jegyzett fel kevésbé fontos értesüléseket, személyes vonatkozású dolgokat; többször beszélt saját magáról is. Naplója I. Apafi Mihály fejedelemségének első korszakára vonatkozólag éppen ezek miatt a mindennapi és kis dolgoknak részletező ábrázolása, lejegyzőjüknek szélesre terjedő személy- és ügyismerete miatt érdekes és tanulságos dokumentum.

Életéről jóformán nem is tudunk mást, mint amit országgyűlési jelentéseiben magáról mond. Fogarasi származását állandóan használt előnévből következtetjük. Személyével először azon az 1659. február 26—március 26-i országgyűlésen találkozunk, melyet Barcsai Ákos hívott össze Besztercére. Az itt jelen levő „Fogarasi Czaibert Illyes deák” II. Rákóczi György ellenében Barcsai híveinek táborába tartozott. A gyűlésen március 3-án és 4-én, mint Fogarasban lakó nemes ember, a maga, valamint a többi nemes és fogarasföldi bojár nevében felszólalt, erőlyesen tiltakozott „az várhoz tartozó tisztektől s szolgálattól, contributiótól felette való injuriák” miatt. (EOE XII, 166.) Fogaras ekkor Lorántffy Zsuzsanna birtokát képezte, főembere, Dávid Ferenc volt az, aki „Fogarasban bevónván magát, sok insolentiát cselekedett volna”, melyek miatt Czaibert szerint, „ha Nagyságtok és Kegyelmetek minket az közönséges nemesi szabadsággal nem éltet, protestálunk, hogy inkább kimennyünk az országból, még is ott nem maradunk.” (Uo. 167.)

Czaibert tehát, mint a szászok általában, szemben állott II. Rákóczi Györggyel. Valószínűleg ő is azok között volt, akik Barcsaival együtt Szebenbe szorultak, ott élték át a város 1660-as ostromát. Úgy látszik, megmaradt Barcsai hűségében Kemény János-sal szemben is. Ezt látszik igazolni a 41. számú énekünk, melynek szintén ő lehet az írója.

Czaibert országgyűlési feljegyzéseiben sokszor beszámol arról, mikor, kinél ebédelt együtt a szász követekkel vagy külön; kikkel, miről tárgyalt, milyen híreket hallott. Életrajzi adat azonban kevés hámozható ki írásából. A szászkezdői gyűlésen Szentjánoshegyéről egyik jobbágya keresi fel; máskor Bethlen Jánoshoz nyújt be folyamódványt egyik Fejér megyei birtokán levő jobbágya ügyében. Ez arra mutat, hogy voltak jószágai is. Nős volt, minthogy 1663. febr. 28-án azt írja, Szebenből elhozták neki felesége levelét. 1665 novemberében arról panaszkodik ismételtén, hogy fáj a jobb láb. Pár évig nem esik szó betegségéről. Az 1671. november 25 — december 23-i gyulafehérvári gyűlés alatt azonban ismét többször panaszkodik. Betegsége miatt nem tud részt venni az ebédeken, vacsorákon, szinte zárdai magányban él, étvágytalan. Panaszkodik, hogy betegségében is terhes szolgálatokat végez. (Uo. XV, 242—43.) Minthogy állapota súlyosbodott, december 22-én engedélyt kért, hogy hazatérhessen Szebenbe.

Gyerekei nem voltak. Ezt bizonyítja, hogy 1671. december 3-án, erre való hivatkozással, egy régi barátjának a lányát örökbe fogadta. (Uo. XV, 224.)

Az 1672. október 10—20-i gyulafehérvári gyűlésen még jelen volt. Ez azonban az utolsó országgyűlés, melyről jelentéseit ismerjük. Életére vonatkozólag további adataink nincsenek.

Teleki Mihályhoz szóló verses levelét 1667 októberében írta Nagyszabebenben. Benne a szász universitas magyar prokurátora egyszerűen *deáknak* mondja magát, aki kész

eszével és nyelvével szolgáltni pártfogóját — sorostélyi borküldemény reményében. Teleki 1665. november 10-én a gyulafehérvári részgyűlésen 25 mérő bort ígért Czaibertnek (EOE XIV, 148). Talán ígéretét nem teljesítette, és Czaibert most ezzel a tréfás hangú verses levéllel figyelmeztette őt? Vagy küldeményének megismétlését szeretete volna elérni 1667 szüretjekor is fizetségképpen azokért a szolgálatokért, melyeket Telekinek tett a száz universitas mellett Szebenben? Hogy az országgyűlések folyamán tárgyalásokat folytattak egymással, arról Czaibert naplói beszélnek (pl. XIV, 368). A szolgálatok olyasfélék lehettek, mint amilyent 1668. január 31-én említ Czaibert. Ekkor, a beszercei gyűlésen Teleki azt kérte tőle, járjon közbe, hogy a jövő tavasszal szentpéteri kúriája építéséhez alkalmas faanyagot segítsék meg a szászok. (Uo. XIV, 314.)

Verses levelének dicsérteivel szemben országgyűlési feljegyzéseiben Czaibert korántsem nyilatkozik Telekiről hízelgően. A főemberek között a legállhatatlanabb természetűnek mondja, aki találékony elmével csúfol és gúnyol ki másokat, nem riad vissza az arcátlan és lelkiismeretlen fenyegetődzésektől. (Vö. EOE XIV, 149, 297, 308.) A szebeni királybíró és a szász nemzet ellenségének tartja, akinek szájában méz, szívében méreg lakik: „Dum dulcia Saxonibus pocula propinant [ti. Mikos Kelemen és ő], lethiferam praebere potionem.” (Uo. 367.) Eppen hízelgő hangú verses levelének megírása után két-három hónappal „álnok és nyugtalan lelkű” férfinak (EOE XIV, 308: „vir versipellis et genii ingenio summe inquieti . . .”) nevezi.

Egyébként az éles bíráló megjegyzések, személyeskedő, néha mocskoló jellegűek Czaibert országgyűlési tudósításainak lépten-nyomon előbukkanó ismertetői, melyek alapul szolgálhatnak arra a következtetésre, hogy Czaibert nemcsak ezt a Telekihez szóló verset írta, hanem ő a szerzője a 41. szám alatt kiadott Paskó Kristóf ellen írt paszkvillusnak is. Paszkvillista vonás, kétségkívül, Czaibertnek az az adottsága, hogy megvan az érzéke a paszkvillusokba illő jelenetek meglátására, hogy kedveli a vaskos jelenetek megörökítését, amikor sohasem mulasztja el az elhangzó goromba kijelentéseket, vastag szólásokat, csúfolódásokat, szójátékokat — legtöbbször magyarul — lejegyezni. (Vö. EOE XIV, 148, 166, 310, 373.)

A politikai és a közélet, az országgyűlések számos alakjáról ad epigrammatikus tömörségű jellemzéseket. Az Apafit fejedelemmé tevő Kucsuk Mehmet állandó jelzője „kutya passa”, „canissimus Kutya passa”. A török mellett leginkább a katolikusokra és unitáriusokra haragszik. Hedri Benedek: „pontificius canis filius, vere Siculus, vafer, nequam et impudens iustitiaequae semper contrarius”. Mikos Kelemennel egyetemben: „Siculi utrique et mortalium vaferrimi et quia pontificii, designati filii diaboli Tartarici”. (Uo. XIV, 373.) Cserei Miklós: „socianus et per hoc valde iniquus . . . vocem suam non aliorum instar, sed canum et porcorum murmurando et grunniendo dat”. (Uo. XIII, 350.) De az ilyesféle jellemzésekből kijut Wesselényi Ferenc nádornak, Rákóczi Ferencnek és anyjának, az erdélyi közélet csaknem valamennyi tagjának. Egyik legtöbbször célba vett alakja Paskó Kristóf, „multum mendax homo”, aki másokat mocskol, önmagát dicséri. (Uo. XIII, 110; XIV, 134 stb.)

Paskó és Czaibert, Barcsai híveiként együtt élte át Szeben 1660-i ostromát. Itt Czaibert szemtanúként láthatta Paskónak az „obsideált várban”, a várból való kitorések-kor tanúsított magatartását. Barcsai lemondása után, bár húzódozva, Szeben Kemény mellé állott, s 1661. február 15-én letette neki a homágiumot. (SZILÁGYI SÁNDOR: Frank András országgyűlési tudósításai és naplójegyzetei 1657—1661. közt. TT 1888, 49.) Paskó Szebenben maradt, Czaibert talán már a homágium letétele előtt Brassóba ment, mely még ellenállt Keménynek. Itt tanúja lehetett Paskó követjárásának, az akkor lejátszódott jelenetnek. A görögénszentimrei országgyűlésen (1662. március 10—26.) mindkettő jelen vannak. Czaibert sem ekkor, sem a későbbiek folyamán nem nyilatkozik Paskóról nagyobb megbecsüléssel, mint a róla szóló paszkvillus teszi.

Mindkét vers a marosvásárhelyi Teleki levéltárban maradt fenn. Bár témájuk különböző, mindkettő egy alantibb műfaj képviselője. Versformájuk ugyanaz, hangulati és stílári rokonság állapítható meg köztük. Mindkettőben latin szavak keverednek, azonos fordulatok bukkannak fel. Pl. a Paskó ellen írt paszkvillus szerzője „pennát” ragad (3. sor), ezt emlegeti énekünk 38., 54. sora is. Egymásra emlékeztet a két vers befejezése. A „canis merda” emlegetése Paskó személyével kapcsolatban pedig Czaibert országgyűlési tudósításainak többször megfigyelhető szabadszájúságát juttatja eszünkbe. Nincsenek azonban kétségtelen bizonyítékaink arra, hogy a paszkvillust Czaibert írta, azért azt nem az ő, hanem ismeretlen személy szerzeményeként közöltük.

24 Animi, corporis, fortunae = lelkének, testének, szerencséjének (ti. ajándékot).

29—32 Magyarul: jól tudod, kegyes, országunkban sokakhoz képest igen jámbor pártfogóm, hogy nehéz a költőnek Bacchus nélkül éneket költeni vagy kívánatra verselni.

36 Iván, Canticumban miatta meg nem fül = Miután ivott, nem fullad bele az énekbe.

40 Sorostély Teleki Mihály birtoka volt Alsófejér megyében, Vizaknától északra; mulczámet végy = köszönetet végy.

45 per hoc = ezért.

56 nem Valachus, Opra avagy Kirtza = nem oláh; az Opra, Kirtza román nevek.

84.

Nyomtatott kiadása: Szőlősi Mihály: Sion Leanya Artatlan Ügyét védő Hitnek Paissa. Kassa 1668. (RMK I, 1068.)

A verse a szentírástól, Jézus tanításától elpártolt katolikusokkal szemben a kálvinizmus igazságát propagáló polemikus könyv zárósorait képezi.

Zoványi alapján Szöllősről, illetőleg Nagyszöllősi Mihályról a következőket tudjuk. Debrecenben tanult 1660-tól kezdve. Innen Kassára ment tanítónak, de hamarosan ismeretlen helyen lelkészkedett. 1666 végén Beregsurányban működött. 1675 végén Drassóban volt. Ebből az Alsófehér megyei községből keletkezett az egyik 1676-ban megjelent munkáját. Egyebet nem tudunk róla. (ZovLex 465. Vö. még ZOVÁNYI JENŐ: Kutatások a „Bujdosó magyarok füstölgő cseptűje” szerzője után. MKsz 1940, 165–69.)

Fent említett könyvén kívül ő írta *Az Isten Házában meg-gyújtott . . . Lobogo Szövetnek . . . Tüköré-t*, mely 1676-ban Kolozsvárott jelent meg (RMK I, 1193). (Újabb kiadása *A reformáció és ellenreformáció . . . írói*. 5. Bp. 1937.) Amint Zoványi fent idézett dolgozatában kimutatta, ő a szerzője *Az Urért s' Hazájokért el-szeleedett és szám-kivetetett bujdosó Magyarok Füstölgő Cseptűje*-nek, mely szintén Kolozsvárt látott napvilágot 1676-ban. (RMK I, 1196). (Újabb kiadása: Bp. 1935 és *A reformáció és ellenreformáció . . . írói* 3. Bp. 1940.)

85.

Nyomtatott kiadása: Váradi Mátyás: Egő Szövetnek. Franeker 1668. (RMK I, 1064.) * * 6b. — A vers végén: „Az Vr szerelmében lévőeknek Minden jót kíván. Teremi Istvan.”

Teremi István 1642-ben született. Hazai iskolák után Utrechtben (1666-tól), Franekerben és Gröningenben tanult. 1668-ban történt hazatérése után prédikátorként különböző helyeken szolgált. 1668-ban Munkácson találjuk. Ebben az évben beregi esperesnek is megválasztották. Báthori Zsófia üldözése őt is menekülésre kényszerítette. Később is többször visszakerült Beregbe. 1705–1707-ben beregszászi lelkész és esperes. Ezután nincsenek róla adataink. (ZovLex 475.)

Az Utrechtben 1666-ban (*Disputatio Theologica Psalm. CIII. v. 3* — RMK III, 2371) és 1667-ben (*De Miraculis . . .* — RMK III, 2402) kiadott disputációin kívül napvilágot láttak még a Bocskai Újlaki Ferenc felett szamosújlaki lelkészsége idején elmondott gyászbeszédei. (*Temetési Pompa* c. gyűjteményben. Debrecen 1674. — RMK I, 1158.)

Az itt közölt egyetlen magyar nyelvű versén kívül mindössze egy tizenkét soros latin verse ismeretes, melyet a külföldi egyetemeken vele egy időben tanult, 1700-ban elhunyt coccejánus Szilágyi Tönkő Mártonnak, a tiszántúli egyházkerület püspökének halálára írt. (*Honor Posthumus*. Debrecen 1700. — RMK II, 1989.)

6 Belial (= semmirekellő) a gonosz lélek, a szó az ördög megnevezésére szolgált (vö. II. Kor. 6, 15).

7 Nagy Paráznával — mint a vers többi utalása, a Jelenések Könyvéből való; Nero császár Rómáját, a kat. egyházat, a pápát jelenti.

8 Belus — asszír—babiloni istenség, más alakja a szónak: Bél.

10 A sárkánytól üldözött aszonyra vonatkozólag vö. Jel. 12, 13–16.

86.

Nyomtatott kiadása: Csuzi Cseh Jakab: Kincses Tar-Haz. Sárospatak 1668. (RMK I, 1070.) a 10. és 11. lapok közé beragasztott félvnagságú, számozatlan levélen. — A szöveg után: „Per Johannem Farkas Losonczy A. A. etc. de tempore Ecclesiae Reformatae Tyrnaviensis Pastorem.”

Losonczy Farkas János 1628-ban vagy 1630-ban született Losoncon. Hazai tanulmányait Sárospatakon fejezte be. (GULYÁS JÓZSEF: A sárospataki főiskola diákjai. Egyht 1943, 386.) Külföldi akadémiai tanulmányokat 1655—1658 között Utrechtben, Leidenben, majd a groningeni és a franekeri egyetemeken folytatott. Akadémiai évei alatt csak egy disputációja jelent meg *De falsitate ecclesiae romano-papistae* címmel 1657-ben Leidenben. (RMK III, 1986.) Hazatérve Nagyszombatban lett lelkész. Innen a katolikusok 1671-ben elűzték. Egy ideig bújdosott; majd Kocson, 1673-tól Veszprémben lelkészkedett. Még ebben az évben a veszprémi egyházmegye esperesévé választották. 1695-ben a dunántúli egyházkerület püspöke lett. Meghalt 1702. jan. 8-án. (ZovLex 282; THURY ETELE: A veszprémi ref. egyh. története Bp. 1893. 72.)

Említett disputációján kívül más frói tevékenységet nem folytatott. 1656-ban, utrechti tartózkodása alatt latin nyelvű üdvözlő verset írt az ott tanuló Szántai Pócs István tiszteletére, ennek *De adorando Sacrosanctae Trinitatis Mysterio* c. disszertációja elé. (RMK III, 1972.)

Csuzi Cseh Jakab (1639—1695) református lelkész, püspök szintén losonci születésű volt. Könyvét, melynek tárgyáról címe tájékoztat (*Kincse Tar-Haz Avagy Az élő s-elevenítő Hitnek Idvességes Gyakorlása*), komáromi lelkész korában írta.

87.

Kézirata: **Hölischer-k.** (1686—93) 83a—84a. (STOLL 118. sz.) — A szöveg végén:
 „Astitit incultus cultor Stephanus Gijmoti S . . . Sze. [A] Po. P. Anno Domini 1668 die 25. Decembris” záradék olvasható.

A magyar vers előtt a következő szöveget találjuk:

Nascentis anni flosculus papyraceus [?].

Redimiculi et felicis voti non satieris.

Coram celeberrimo praefugenti nobilitatis splendore

quam facinoris radisi[!] Domino Keökényesdy.

Collectae a jacto universi fulcro et in tam truculentis

totque equitantibus Sathanae ejusque familiae rictibus

exercitae Ecclesiae non ultimo promotore, scholarumque

nutrici manu erectore.

Voluit oberatae lavientia saeculo culpae

Longa dies postquam fugientia tela nocivo

Spiculaque ex arcu crudelja missa sonanti

Jsta tamen veri veracia signa tonantis

5 Propter aperta Dei violentem jussa tenentis

Percipe nigra lacus terrentis regna favorem

Talibus atra silex fatis lapsura relictis

Humano generi jmminuti in sede misertus.

10 Degeneris mentis rector properasset eburna

Atque gradus medias interfixisse cruentas

Caedes: tantus amor coelo in lapsus in altum

Jnducens animum sanctum miserisque teneret

Collapsi mundi salvaturumque lacertum

Vi nulla praefractum, omne offractus haberet:

15 Et tantae remoueret inertia pendere molis

Syrtesque atque nova luctantes caede caribdis

Praescia venturi proles aeterna scidisset

Praefulgens mundo ruptisque iter omne pateret

Victibus ad Coelum cunctorumque deinde latronum

20 Praefracta insultante manuque via alta vocaret

Aeternas habitare domos faustosque repletas;

Laetitiae iugiterque foventes gaudia plena

Vita ubi clausa poli praelustria morte secuta

Ut faciat malum tantus condescenderis author

25 Laeta, suo placidis posuit, tentavit, amavit

Mens Domino votis, modulamina voce salutem.

A latin vers után „Magyarul” megjegyzés köti össze a két szöveget.

A magyar vers végén álló, bizonytalan olvasatú betűrövidítések feloldása talán: Scholae Szathmáriensis poeseos praeceptor. Ezt a feloldást támogatja Gyimótinak önéletrésében az adat, hogy 1668-ban Szatmárba ment poesist tanítani, s itt egy évet és 5 hónapot töltött. (*Cursus vitae temporalis admodum Reverendi Domini Stephani Gyimóti, olim in Barovia Superintendentis*. OSzK Kt. Fol. Lat. 3343.) Önéletrés-át unokája, Földvári Sámuel sellyei prédikátor másolata őrizte meg számunkra.

ESZE TAMÁS több ízben foglalkozott személyével (*Az utolsó baranyai püspök*. Az Út V. 1952, 9. sz. — *Gyimóti István, Baranya utolsó püspöke*. Képes Kálvin Kalendárium az 1966. évre. 39—41. — *Kolozsvári könyvek Baranyában*. A. Hist.Litt.Hung. A.Univ.Szeg. X—XI, 1971, 137—47); bemutatta, hogyan szervezte újjá, roppant nehézségek leküzdve, Baranya kulturális életét, és szenvedte át a törökellenes felszabadító háborúk, a kat. ellenreformáció meg a Rákóczi szabadságharc éveinek viszontagságait. Alábbi éleadatait jórészt *Önéletrés*-éből vesszük.

1650-ben született Gyimóton. Pápán kezdte el iskoláit. 1662-ben a győri jezsuitáknál tanult szintaxist. Itt azt remélték, hogy katolizálni fog. De ehelyett Gyimóti már a következő esztendőben a lutheránus iskolába jár. Majd 1666-ban Sárospatakra megy. 1667-ben a logikát befejezván, rektor Szatmárban. A pataki iskola anyakönyvében azt olvashatjuk róla, hogy Vizaknán is tanított: „1669. Stephanus Gyimoti. 4. Octobris. Praeceptor Poeseos. Baranya kulturális életét, és szenvedte át a törökellenes felszabadító háborúk, a kat. ellenreformáció meg a Rákóczi szabadságharc éveinek viszontagságait. Alábbi éleadatait jórészt *Önéletrés*-éből vesszük.

Mikor 1670 tavaszán, I. Rákóczi Ferenc felkelésének kudarca után a pataki kollégiumban a tanítást megtiltották, Gyimóti Kolozsvárra ment. Innét azonban hamarosan visszazért Sárospatakra, mivel ősszel és télen továbbfolyt a tanítás. Amikor 1671 őszén Báthori Zsófia elűzte a pataki iskolát, Gyimóti újra Kolozsvárra távozott. Itt 1671. nov. 25-én írta alá az iskola törvényeit. Mikor a sárospataki iskola 1672 januárjában Gyulafehérvárra telepedett meg, Gyimóti Kolozsvárról maradt. De mivel nem vállalta el a szintaxisták tanítását, nem volt sokáig maradása Kolozsváron. A debreceni kollégium tanulóinak névsorában ott szerepel a neve: 1672. jún. 17-én szubskribálta az iskola törvényeit. (ESZE TAMÁS: i. m. A. Hist. Litt. Hung. A. Univ. Szeg. X—XI, 1972, 141—42.)

Még ez év okt. 2-án Mádon lett rektor. A kuruc bujdosók Györke melletti csatavesztése után, három heti tanítókodásának hirtelen szakadt vége, futnia kellett. Miskolc, Gyöngyös voltak a következő állomásai, majd Halason a beteg prédikátor helyett három hétig lelkészi teendőket végzett. Bár a kecskemétiiek meghívták, Gyimóti Baranyába ment, és 1673. febr. 10-én itt lett prédikátor. Rendkívül sokat tett itt az egyházi élet és az iskolai oktatás fellendítéséért. (Lásd ESZE, uo. 142—47.)

A török alóli felszabadító háborúk miatt az országrész népével együtt Gyimóti is rengeteget szenvedett a török—tatár, német katonaság, a dunántúli hajdúkatonák miatt. *Önéletrés*-ében megrendítő képet fest a pusztulásról, a nép bujkálásáról, az ezekben a zavaros esztendőben állandóuló létbizonytalanságról. Családjával kénytelen elhagyni Baranyát. Többször megfordul Halason, Kecskeméten, Debrecenben. 1687-ben Cegén vállal prédikátori tisztelet, majd Váriban lelkészkedik.

Tizenhárom évi távollét után visszamegy a Dunántúlra. Kopács, Rétfalu, 1699-től újra Veresmart lelkészi működésének a színtere. Ez évtől 1705-ig a baranyai ref. egyházkerület püspöke. Ezekben az években az ellenreformáció üldözésétől szenved. Majd a Rákóczi-szabadságharc megindulását követően a rációk fosztják ki és verik félholtra. 1705. febr. 24-én pedig a császáriak hűtlenség vádjával tomlócbe vetik. Innét 29 hét után sikerül megszöknie.

Ez év őszétől Felsőörs prédikátora, 1708-tól Pápán lelkész. 1711-ben Csöglén vállal szolgálatot. Itt írja meg *Önéletrés*-át 1722-ben.

1711. febr. 3-ától a pápai egyházmegye esperese is volt 1730-ban bekövetkezett haláláig.

Írói tevékenységéről az itt közölt latin és magyar nyelvű versén *Önéletrés*-én kívül az a 32 soros latin szerzeménye tanúskodik, melyet 1705-ben írt börtönében, melynek a végén el is búcsúzik. Szökése után ezt még 12 sorral megtoldotta, bennük szabadságért ad halát Istennek. Ezt a versét unokája bejegyezte *Önéletrés*-ébe. Mivel „nehezen érthető”, az *Önéletrés* végén mintegy 40 sort „kijavított”, átdolgozott belőle.

Ami az érthetőséget illeti, a kötetünkben kiadott latin és magyar vers is egyaránt nehézkes. Gyimóti jobb prózaíró volt, mint verselő.

Kökényesdi György már II. Rákóczi György idejében Szatmár alkapitánya volt. Rákóczi György bukása után a várat 6 játszotta át a császáriak kezébe. (Vö. PAULER

II, 22.) Ő is közreműködött azokban a jószághajtásokban, beütésekben, melyeket a császáriak 1664-ben, 1666-ban Erdély területén elkövettek. (SZIRMAY ANTAL: Szathmár vármegye. Buda 1809. 200.)

Kökényesdi Györgynek az 1668-ban és 1669-ben külföldön tanuló magyar deákok 3 disputációt is ajánlottak. Karcagújszállási Márton kettőt (RMK III, 2429, 2483), Szigeti György egyet (RMK III, 2472). Ez azt mutatja, Kökényesdi támogatta a tanuló ifjakat, nemcsak Gyimóti verse szerint volt az iskola és az egyház promotora és dajdáka.

88.

Nyomatott kiadása: **Matkó István: X, ut Tök, Könyvnek el-tépése Avagy, Banyasz Csakany.** Sárospatak 1668. (RMK I, 1072.) 459–60. (Valójában: 460–61.)

Matkó István a XVII. század második felének jeles protestáns hitvitázója volt, aki a költészettel csak elvétve foglalkozott. Mindössze két magyar nyelvű verset ismerünk tőle.

1625-ben született Kézdivásárhelyen. Iskoláit szülővárosában, Kolozsvárott, Gyulafehérvárt végezte. Egyike volt azoknak a magyar puritánusoknak, akik nem jutottak el külföldre, mégis széles látókörre tettek szert. Előbb Kézdivásárhelyen, Szászvárosban tanított, majd lelkészkedett. II. Rákóczi György a román anyanyelvű reformátusok papjával Karánsebesre küldte. Az 1658-as török—tatár dúlások elől elmenekült. Megmaradt Rákóczi hívének. Ezért és mert vonakodott letenni Barcsainak a homágiumot (állítólag olyan kijelentést tett, hogy nem fejedelemnek, hanem szász bírónak való — vö. az ügyvel kapcsolatban a *Bányászcsakány* előszavát!), Barcsai elfogatta és Segesvárott bebörtönözte. Tizenöt hétig tartó fogság után szabadult ki. Ezután Radnóton, majd Szamosújváron volt lelkész, majd Felsőbányán, Zilahon, Ótordán, 1682-től Kolozsvárott működött. (ZovLex 514.) Ekkortájt fogott hozzá Apafi megbízásából, hogy a bibliát románra fordítsa, de nem készült el vele, azon kívül nyomdai nehézségek is felmerültek. 1690-től a kolozskalotai egyházmegye esperese is volt. 1693-ban halt meg. (HEREPEI JÁNOS: Vásárhelyi Matkó István. Adattár III; 97—108.)

Két munkát is fordított angolból: a puritánus szellemű *Kegyes tselekedetek Rövid Ösvénykeje*-t (Szeben 1666 — RMK I, 1044), melyet Zoba János, alvinci pap románra is lefordított és kinyomatott (*Sikriiul de aur.* Szászsebes 1683) és a *Kegyes Lelkeket Idvességre tápláló Mennyei Elő Kenyer*-et (Kolozsvár 1691 — RMK I, 1407). Sámbar ellen írta a *Fövenyen Épített Ház Romlását*-t (Szeben 1666 — RMK I, 1043) és a fent említett *Banyasz Csakany*-t. Egy prédikációja is napvilágot látott: *Isten Haragjának Igazat és hitellent ki-vágó Eles Karágya* . . . (Kolozsvár 1691. — RMK I, 1408.)

A Sámbar ellen írt echós versének hangja izelítőt ad egyúttal polemizáló könyvből is.

5 ater = fekete, vést hozó.

10 Suita — szójáték a *aus* (= disznó) és az *ita* szavakból.

31 A sor értelme: a bányász (ti. Matkó) a szögletes papi süveget a megnyírt fejről (pilis = tonzura) a földre teríti.

33 A *sám*ba, *sám*ba szó a székelységnél sántát, csámpást jelent; itt szójátékként is fest a Sámbar névből. (VÁRÓ GERDON: Sámba. Nyr XLIV, 230.)

34 Vajdáknál — cigányvajdáknál, általában cigányoknál, akik a következő sorok szerint nehezen tudnak túladni a sámba lovon.

89.

Nyomatott kiadása: **Zilahi János: Az Igaz Vallasnak Vilagos Tükörc.** Kolozsvár 1672. (RMK I, 1136.) * * 3a — * * 4b. — A szöveg végén: „Kézdi-Vásárhelyi Matko István, Zilahi Ecclesia Lelki Pásztora.”

A versfőkben: STEPHANUS VÁSÁRHELI.

Zilahi János (1590—1677) könyvét a szilágyi egyházmegye espereseként írta. Ennek területén feküdt Zilah, ahol Matkó 1672-ig prédikátorkodott.

9—12 Bán Imre figyelmeztetett lektori jelentésében, hogy a modern tudományosság az Apocalypsis írását Domitianus idejénél előbbre, Nero korára datálja. Vö. Regensburger Neues Testament. 9. Band. Die Offenbarung Johannis. Regensburg 1959. 16—17.

70 szebb post funera = szebb a halál után.

Kéziratai és ponyvakiadása:

I. **Szentsei-dk.** (1704) 99b—100b. (STOLL 168. sz.) Kiad. THALY, Ad. I, 227—28. BUDA, SzD 109—11. Címe: *Cantio alia*. — A vers végén: „Finis.”

II. **Jankovich-Erdélyi-k.** (1740 előtt) (STOLL 200. sz.) Kiad. THALY, Ad. I, 230—31. A versszakok rendje más, mint a *Szentsei-dk.* változtatás, szövegileg és terjedelmileg azonban ahhoz áll közel, bár hosszabb egy záróstrófával, mely Kapitány Istvánban nevezi meg a szerzőt. Minthogy a kódex ma lappang, Thaly kiadása alapján tüntettük fel a variánsokat.

III. **Furuglyás-ék.** (1764 k.) 20—21. (STOLL 272. sz.) Címe: *Más*. Terjedelme 10 strófa. A záróversszak szerint 1668-ban szerezték Nógrád megyében.

IV. **Erdélyi-ék.** (1779) 30—31. (STOLL 332. sz.) Címe: *Más*. A második versszak kivételével (mely összevonja a 2. és 3. strófát) szövegében és terjedelmében a ponyvanyomatványokhoz közel álló szöveget ad.

V. **Zsoldos Xavér versgyűjt.** (1786—98) 95ab. (STOLL 369. sz.) Terjedelme 9 versszak, de 3 strófája nem azonos az I. és II. forrás szövegével. — A végén: „1785.” Ez a másolás éve.

VI. **Mezei Juhász dallok.** H. é. n. Címe: *Harmadik' a' Buga Jakab éneke*. Terjedelme 7 versszak.

Még több ponyvanyomatványon előfordul. Egy ismeretlen kiadás volt a forrása ERDÉLYI JÁNOS (Népdalok és mondák. Pest I, 1846. 198. lapján olvasható) szövegének, és ma már szintén ismeretlen ponyva THALY (Ad. I, 235—36. lapján történt) közlésének is.

Amint a forrásból látható, csak az 1764-ből való feljegyzése tartalmaz évszámot: 1668. Ez az időpont a bécsi kormányzattól tervszerűen szétzillesztett magyar végvári katonaság szegénylegénnyé válásának az ideje volt már, bár a tömeges elbocsátás 1671 végén, tehát csak később következett be. Az ének népszerűségét a kéziratos források és ponyvanyomatványok nagy száma bizonyítja. A II. forrás Kapitány Istvánban nevezi meg a szerzőt, keletkezési helyként pedig a mohácsi mezőt említi szemben a III. forrás Nógrád megyéjével. A *Buga Jakab éneke* címet a ponyvakiadásokból ismerjük, de hogy hozzátartozhatott az énekhez, mutatja az a körülmény, hogy ez a név előjön a kötetünkben a 120. sz. alatt közölt *Oláh Geci énekében*. Buga Jakab nevének a törökverő Oláh Geci énekében való előfordulása a törökellenes vitézi költészet és a szegénylegény énekek szoros kapcsolatára utal.

A nyomorba került embernek költészetünkben ez az első, teljesen világi, minden vallásos vigasztalás nélküli ábrázolása reális, néha már naturalisztikus módon mutatja be a szegénylegény állapot nyomorúságát. Az egykori nyereségre, „nyert szerszámra” utalások állandó viszonyítást tesznek lehetővé a zsákmányszerző katonaműlt és a nyomorúságos jelen között.

Az ének hangulati és stílári hatása hosszú időn át megfigyelhető költészetünkben. A *Bocskor-k. Eh mely siralmas volt nekem* kezdetű verse (kiad. ERDÉLYI PÁL, ErdMűz 1898, 574—77) 5—6. versszaka pl. ráemlékeztet:

Szakadozott, fótos ruhám,
Mind egész főt az tarisznyám,
Csizmámat csinálta apám,
Hájjal bélelt kopott kucsám.

Dolományom egy rossz szokmány,
Az is bizony elég ocsmány,
Mert az mente és dolomány,
Jobb ennél egy pipa dohány.

Kezdősorai a szájhagyomány útján lenyúlnak az újabb időkig. Kodály Zoltán a Nyitra megyei Ghymesről gyűjtötte össze pl. az alábbi változatban:

Mit búsósz, kenyeres,
Mikor semmid sincsen?
Jó az Isten, jót ád,
Lígy jó remínytségben!

Ja, hogy ne búsónék,
En kedves pajtásom,

Ma flem világom,
Hónap bujdosásom.

(Néprajzi Múz. Mf. 1144/c.)

- I 24 gyüszüm = tüzszöm, azaz pénzes zacskóm.
I 30 palaczkom = valószínű, hogy nem borospalackról, hanem a puskaportartó palackról van itt szó. (Vö. az V. forrás 26. sorával!)
- III 23 vöröss gyurkom = veres kulacsom.
III 26 Pokháló polyátska = szövegromlás lehet, valószínűleg itt is a puskaportartó palackról van szó: a pókháló belepte palackom. Lehet azonban, hogy 1764 körül így értelmezték: pókháló-pólyácska (pólya), azaz egyszerűen: pókháló.
- IV 14 verő = nap (vö. verőfény — a 22. sorban).
V 27 rutaknak serege = a férges serege.
VI 22 Palatzka — bizonyára *palatzkám* — *palatzkát* helyett; lásd fentebb.

91.

Kézirata a volt kolozsvári református kollégium nagykönyvtárában (jelenleg az RSzK Akadémiája, kolozsvári filiale könyvtára. 2. sz. részleg) levő *Heshusius Tilemanus: Sexcenti errores pleni blasphemis in deum* (Francofortum ad Moenum. 1577) című könyv bekötési táblájának hátsó borító lapján. Kiad. HEREFER, ItK 1962, 482—83. Kiadásunkban erre a közlésre támaszkodtunk.

Gyerőffi György részt vett II. Rákóczi György szerencsétlen lengyelországi hadjáratában, és az 1667. július 22-én kötött béke értelmében Apafi Istvánnal együtt tüzsként kellett Lengyelországban maradnia, míg a hatalmas jóvátételi összeget ki nem fizetik. Szabadságát csak 1667-ben nyerte vissza, miután minden jószágát elzálogosította. Hazatérvén, váltságdíjának megtérítése iránt kéréssel fordult az ország rendeihez, amire az 1670. év februárjában Gyulafehérváron tartott gyűlés XIII. pontja úgy intézkedett, hogy annak megtérítését kérje Báthori Zsófiától. HEREFER értelmezése szerint erre céloz a csonka ének 7. sora: a közhiedelem szerint a halak jegyében (febr. 9.—márc. 11.) kezdeni valamit, rossz előjel. Gyerőffinek nem sikerült Báthori Zsófiával megegyeznie. (Később azonban kárpótlást nyert Apafi fejedelemtől; tisztaságok és jószágok birtokában halt meg 1694-ben.) Az ének keletkezését joggal lokalizálhatjuk az 1670. év első hónapjaira.

Amint HEREFER megállapította, a töredék első két sora Szenci Molnár 37. zsoltára két első sorával azonos; a harmadik és negyedik sor pedig ismert közmondásokat tartalmaz (vö. HEREFER: Adatok régi magyar versekről. Gyerőffi Györgyről írott ének töredéke. ItK 1962, 483). Az első strófa arról szól tehát, hogy hiábavaló dolog a hatalmasok, az udvar segítségében bízni. A második strófa már a hős történetét kezdi tárgyalni az 1670. évi februári fehérvári gyűlés mozzanatával.

8 Tartozzuk = tartózkodjunk, óvakodjunk.

92.

Nyomtatott kiadása: Nánási L. István: *Szü Titka*. Kolozsvár 1670. (RMK I, 1103.) c3a.

Nánási L. István (1624—1683 vagy 1684) életéről ZovLex (325) alapján a következőket tudjuk: Debrecenben tanult, honnan 1646 végén rektornak ment Nagybányára. 1649 júliusáig működött itt. Ekkor külföldre távozott. Franekerben, Groningenben tanult. Még 1650-ben megjelent disputációja: *Loci de statu hominis sub lapsu* (RMK III, 1747) címmel Franekerben. 1651-ben tért haza. Nagybányán lett prédikátor, de 1652-ben már Máramaroszigeten működött. 1660-tól újra Nagybányán lelkészkedett. Ebben a minőségben adta ki a nagybányai tanács költségén a *Szü Titka*. Az az: *Az ember szívének természet szerént való romlottságából, és annak követéséből származott ezer csalárdágának ki-nyilatkoztatása és orvoslása* címet viselő könyvét, melyben prédikációk formájában egy angol puritánus prédikátornak, Daniel Dyke-nek 1615-ben megjelent *The Mystery of Self-deceiving* c. munkáját fordította le más szerzőkből vett részletekkel meg-bővítve. A 83 prédikációra osztott könyv főtárgya a szív hamissága, mely megcsalja, bűnre viszi az embert. (BERG PAL: Angol hatások 120.)

Az ellenreformáció 1674-ben Nánásit elűzte Nagybányáról. Teleki Mihályhoz futott Kővárba. Nemsokára Huszton találjuk prédikátorként. 1676-ban visszatért Nagy-
bányára. Itt halt meg 1683-ban vagy 1684-ben.

Rövid verses betétje a *Szű Titka*-nak az olvasóhoz szóló ajánlásában olvasható az
előtte álló latin sorok fordításaként.

93.

Nyomatott kiadása: Nánási L. István: *Szű Titka*. Kolozsvár 1670. (RMK I, 1103.
c4/ab. — A vers végén: „Ugyan azon Nagy-Bányai Keresztén Reformált Gyülekezetben
az Christusnak edgyik hivatalos szolgálja. Horti Istvan Anno. 1670. 26. Aprill.” záradék áll.

Horti István, akinek nyomtatásban csak az itt közölt egyetlen verse látott nap-
világot, nem folytatott írói tevékenységet. Tudjuk, hogy temetések alkalmával prédikált,
pl. Bethlen Miklós első feleségének temetésén 1685-ben, Apafi Mihály feleségének temeté-
sén Almakeréken 1688-ban, de beszédei nem jelentek meg nyomtatásban.

Kolozsvárott született 1625-ben vagy 1626-ban. Iskoláit itt kezdte, majd Gyula-
fehérváron folytatta. Innen Nagybányára ment rektornak. 1651. máj. 1-től kerek egy
esztendő telt ebben a tisztségben. Ezután külső akadémiákra indult; Utrechtben, több-
bek között, Apáczai tanuló társaság volt. Hazatérvén 1654. ápr. 24-én újra a nagybányai
iskola rektora lett. 1658 őszén azonban elbocsátották állásából. (Vö. THURZÓ FERENC:
A nagybányai ev. ref. főiskola története. Nagybánya 1905. 28—30, 49—50, 183—89.)
1658. dec. elején hagyta el Nagybányát. Az 1659. jún. 25-én Kállóban tartott zsinaton
Tótfalu (Tótfalusi Kiss Miklós szülőhelye) számára lelkipásztorrá avatták. 1660-ban a
nagybányai városi tanács visszahozta őt a rektorságba. 1662-ig tanított, ebben az évben
másodpápnak választották meg. Az elsőpápnak Nánási L. István volt, akihez üdvözlő versét
írta 1671. ápr. 1-én. Az ellenreformáció mindkettőjüket elűzte Nagybányáról 1674-ben.
Ekkor Teleki Mihályhoz húzódtak Kővárba. Valószínűleg az ő ajánlására került lelki-
pásztornak Fogarasba, ahová Tótfalusi rektornak szegődött.

Tofaeus halála után (1684. okt. 23.) püspökké választották, s valószínűleg, egy-
idejűleg a gyulafehérvári lelkipásztorságot is elnyerte. Az 1689. év vége felé halt meg.
(Vö. HERÉPFI JÁNOS: A Tótfalusi útbaindító Horti István. Adattár. III, 123—34.)

8 A sor értelme: ha nem születik újjá (másodszor!) Krisztus kegyelmében.

10 Hermes — Hermes Trismegistos. A tudományok (írás) egyiptomi istenének
(Thoth) ez volt a görög neve. — Galenus, aki számos orvosi és bölcséleti könyvet írt, a szív
orvosaként nyer a versben említést.

30 Momus — a gáncsoskodás megszemélyesítője.

32 Girát — a gazdag emberi girairól vö. Luk. 19, 12—26.

94.

Nyomatott kiadása: Nánási L. István: *Szű Titka*. Kolozsvár 1670. d2/b—d3/ab. —
A vers után: „Honoris et observantiae ergo apposuit Stephanus Enyedi, Senator et
Notarius Primus” záradék olvasható.

Enyedi István Nagybányán született a XVI—XVII. századforduló táján. Apja
a város főbírája volt. Ő 1619. máj. 15-én lépett Debrecenben a felső osztályba. Haza-
térvén, szülővárosa szolgálatába állott; előbb jegyző, 1677—1691 között ismételt fő-
bíró volt. Egy könyvadományozásából az tűnik ki, hogy 1698-ban még élt. Halálának
éve ismeretlen.

Történelmi munkája: *Occasio suscepti itineris et belli principis Rákóczi II. in
Poloniam*. Ebben az eseményeket a lengyelországi út kezdetétől II. Rákóczi György
bukásáig beszéli el erősen támaszkodva Szalárdi Sir. Krónikájára. Az eredeti kézirat
nem maradt ránk, másolatból közölte MIKÓ IMRE *II. Rákóczi György veszedelméről 1657—
1660* címmel. (Erdélyi Történelmi Adatok. 4. Kolozsvár 1862. 219—316.)

1671. júl. 29-éről kelt levelét Teleki Mihályhoz kiad. KONCZ JÓZSEF, ItK 1891,
136—37.

Hasonnevű fia prédikátor, enyedi tanár volt; vele ismételt összetévesztették.
Itt közölt versén kívül más költői ténykedéséről nincs hiteles tudomásunk.

17 A talentumokról szóló példabeszédet lásd Máté 25, 14—30.

49 gyertya tartóját — a Jel. Könyve 1, 20. szerint a gyertyatartó az egyházat
jelenti.

Nyomatott kiadása: Nánási L. István: Szű Titka. Kolozsvár 1670. (RMK I, 1103.) d2/ab. — A szöveg végén álló záradék: „Reverendo Authori et eximio Operi, nuper hujus praeconi Auditor, ita gratulabatur, Stephanus Eszeki. In Ecclesia Aranyas-Medgyesina Aulica Verbi Dei Minister.”

Eszéki István Szatmáron született az 1641. év elején. Iskolai tanulmányait itt kezdte el, majd Sárospatakon folytatta. 1659. ápr. 2-án iratkozott be a pataki diákok közé (Gulyás József: A sárospataki főiskola diákjai. Egyhét 1944, 336). Több mint öt évet tanult itt, közben 1662. aug. 11-től a következő év tavaszáig a szenior tisztségét viselte. 1663 augusztusában indult külső országokba tanulni. A franekeri, utrechtii, leideni egyetemeken 1664 májusától 1666 áprilisáig gyakran találkozunk nevével a collectorok és respondeálók között. Számos vitatkozása jelent meg nyomtatásban (RMK III, 2242, 2283, 2284, 2297, 2298, 2299, 2300, 2339, 2340).

E vizsgai előadásokon, vitatkozásokon kívül 1666-ban Utrechtben megjelentette *Prima Veritas Defensa: Sive Necessaria Responsio* című munkáját (RMK III, 2365), melyben Descartes ellenében Arisztotelész mellett tett hitet, követvén sárospataki tanárának, Pósa-házi Jánosnak nyomdokait.

Egyetemi éveit alatt több latin nyelvű verset is írt. Így Szathmári András nevű diáktársának emlékkönyvébe emléksorokat 1665. márc. 13-án (vö. HEREFEI, Adattár III, 58); verse jelent meg Csuzi Cseh Jakab disputációjában ugyanez év áprilisában (RMK III, 2279); üdvözlő verssel köszöntötte Lenth János vitatkozását 1665. július 26-án (RMK III, 2301); Szathmár-Némethi Mihályt 1666. febr. 10-én tartott vitatkozásakor (RMK III, 2370).

Hazájába visszatérve a nagybányai iskola rektora lett. Itt 1667. ápr. 25-től 1669 tavaszáig tanított, és ez alatt a rövid idő alatt a felső tagozat tanulóinak száma 9-ről 40-re növekedett. (THURZÓ FERENC: A nagybányai ev. ref. főiskola története. Nagybánya 1905. 32, 190.) Az iskola népszerűsítésének szolgálatába állította a színjátszást is (*Rythmusokkal Valo Szent Beszelgetes*). Az 1667 karácsonyestjén tartott előadáson jelen volt Teleki Mihály is egész udvarával. Az ő költségén a mű nyomtatásban is megjelent Kolozsvárott 1669-ben (RMK I, 1086). (Újra kiad. VARGA IMRE: Magyar nyelvű iskola-előadások a XVII. század második feléből. Bp. 1967. 20—83.) Rektorsága alatt rendezte az iskola könyvtárát; annak első jegyzéke MORVAY Győző szerint (Két nagybányai régi könyvtár. MKsz 1896 19) az ő keze írása.

A rektori hivatalba utódját 1669. ápr. 27-én iktatták be. Eszéki ez év tavaszán Aranyosmedgyesre ment papnak, és ott működött 1671-ig. Kemény Jánosné Lónyay Annának volt udvari lelkésze. Utána Székelyudvarhelyen volt prédikátor és esperes. 1673-ban Bethlen János a székelyudvarhelyi főiskola egyházi gondnokává tette. Az iskola tanulói számára írta latinul *Diarium Theologicum* (Kolozsvár 1675. RMK II, 1359) c. tankönyvét. A könyv megjelenésének évében azonban már Zabolán működött, majd innen 1686 tájban Kézdivásárhelyre került. 1696-tól Désen szolgált. Meghalt 1707. júl. 26-án. Könyvtárának nagy részét a kolozsvári ref. kollégiumnak adományozta. Tekintélyes alapítványt tett a lelkészek özvegyeinek és gyermekeinek segélyezésére. (BOD PÉTER: Magyar Athenas 1766. 78. — Vö. HEREFEI JÁNOS: Eszéki T. István. Adattár III, 56—64.)

Említett munkáin kívül nyomtatásban megjelent Rhédey Ferenc temetésekor 1667. nov. 20-án Huszton elmondott *Halotti Magyar Oratio*-ja (RMK I, 1075).

Egyetlen magyar nyelvű verse ismeretes, mellyel Nánási L. István nagybányai prédikátornak angoltól átdolgozott prédikációs kötetét üdvözölte.

21 világot = világosságot.

Nyomatott kiadása: Nánási L. István: Szű Titka. Kolozsvár 1670. (RMK I, 1103.) c4/a. — A vers végén: „Petrus Kovasznai E. O. C.”

Kovasznai 1617-ben születhetett, mivel 1643. júl. 12-én, a leideni egyetemre való beiratkozásakor huszonhat évesnek mondta magát. Születési helye ismeretlen, semmi nyom sem mutatja, hogy valamelyes köze volt a háromszéki Kovasznához. Debrecenben 1637. júl. 20-án írta alá az iskola törvényeit. Két esztendő múlva pedig a sárospataki főiskolába iratkozott be, ahol többek között a puritánus Tolnai Dali János is tanította.

1641-ben Mádra vitték iskolamesternek. Innen ment külső országokba tanulni. Leiden után Franekerben találkozunk vele, de megjárta Angliát is. Valószínűleg 1646 tavaszán tért haza, mivel az ez évi szatmárnémeti nemzeti zsinat, mint presbiterianus-

gyanúst, kötelezvény aláírására szorította, ezzel a föltétellel engedve meg neki, hogy lelkesként működjék. (Vö. Nagyari B. és Kovásznai P. presbyterianus papok reversalisa. MProtEgyhIskFigy 1870, 611—12.) Előbb Fonyban, majd Ecseden, azután Váradon működött.

Mint presbiterianus gondolkozását 1655 derekán felfüggesztették. A Szatmárra összehívott zsinat újtóként elítélte, szabadságvesztéssel sújtotta, és átadta a világi hatóságoknak. Fogságából Lorántffy Zsuzsanna szabadította ki, és újabb kötelezvény aláírása után (1656. júl. 12. — KONCZ JÓZSEF: Nagyari Benedek borosjenői pap és Kovásznai Péter . . . erdélyi püspök térítvénye a presbiterianusi újtásért. ProtKözl 1891, 14—15) állásába is visszahelyezték. Végigélte Váradnak 1660. évi ostromát és a vár eleste után Kassára menekült. ZOVÁNYI szerint egy ideig Lónyay Annának, majd a Rhédeyeknek volt az udvari papja (ZovLex 254). 1664-ben találkozunk először Kolozsvárott Kovásznai nevével. Mint idevalósi prédikátorra ráruházták a kalotaszegi egyházmegye esperességét, majd Veresmarti Gáspár püspök elhunytá után, 1668-ban őt választották utódjául. 1673. júl. 21-én halt meg. Júl. 25-i temetésére az egyház egyleveles kártát nyomtatott ki. (HEREPEI JÁNOS: Kovásznai Cs. Péter. Adattár II, 149—58.)

Sokat törődött menekült prédikátortársainak sorsával, a váradi nyomda ügyével. Teleki Mihállyal együtt fáradozott Szalárdi János Sir. Krónikájának kinyomtatásában.

Írói tevékenységet azonban nem folytatott. Mindössze két magyar nyelvű verse maradt ránk. 1666—1672. közt írt levelét kiad. KONCZ JÓZSEF, ProtKözl 1891. 22—23, 30—31, 39—40, 51—52.

97.

Nyomtatott kiadása: **Komáromi Csipkés György: Papistasag Ujsaga.** Kolozsvár 1671. (RMK I, 1115.) * * * 3ab. — A vers végén: „Kovácsnai Péter, Kolosvári református Praedikátor, s' az Erdélyi Orthodoxa Eclésiákban Superattendens.”

1 Bestia — a Jelenések Könyvének fenevadjairól lásd ott a 13. fejezetet.

14 nagy kurvának két szarvait írja — vö. uo. a 17, 1—6 verseivel!

98.

Nyomtatott kiadása: **Nánási L. István: Szü Titka.** Kolozsvár 1670. (RMK I, 1103.) d3/b. — A versszöveg után: „Georgius Dioszegi à Rivulis, pro nunc alter Notarius Liberae et Regiae Civitatis Nagy Bánya” záradék olvasható.

Dioszegi Györgyről, 1670-ben Nagybánya másodjegyzőjéről alig tudunk valamit.

Mikor Pápai Páriz Ferenc 1685-ben magyar nyelven átdolgozta a Szebenben 1684-ben nyomtatásban megjelent *Rudus Redivivum*-át (RMK II, 1554.) így emlékezett meg róla: „Hogy a magyar írás többre nevededett a deáknál, azt köszönjük egy szép elméjű nagybányai lakosnak, ki e munkát az olvasóhoz írt verseivel is megtisztelte, ki mihelyt a deák írást kaphatta, ottan kedvesen megolvasta, levele által fáradozásomat megköszönte, és maga egyszeri s mászori e materiában levő jegyzéseit kezemhez küldötte, melyből szaporodott némely része.” (THURY ETELE: Pápai Páriz Ferenc: Romlott fal felépítése. M. Prot. Egyht. Adattár 1906, V, 130.)

2 meg-ött — megölt? Vagy megött, azaz: megevett.

7 A sor antik imitatio; vö. Zrínyi *Idillium* 23. versszakával. Megvan a toposz Balassi *Szép magyar komédiája*-ban is. (ECKHARDT-kiadás Bp. 1969. 180. l. act. III. scena I.)

99.

Kézirata: **Pápai Páriz Ferenc: Romlott fal felépítése.**

Kiad. THURY ETELE, M. Prot. Egyht. Adattár 1906, V, 131. — A vers után: „Dioszegi György.” Kiadásunk alapja THURY ETELE közlése. Vö. az előző szám alatti jegyzettel!

100.

Kézirata: **Kabóty István jegyzőkönyve** (1669—70) 325—27. (STOLL 90. sz.) Kiad. THALY, Ad. I, 1—5. — A vers után: „Amen.”

A verset Kabóty István, Dobay András Sáros megyei nótárius fródeákja jegyezte be abba a jegyzőkönyvbe, melynek címlapján az alábbi feljegyzés áll: „Tractatus sive Consultatio et Congregatio Tredecim Comitatum in praesentia Dominorum Ablegatorum

Regiorum introdenotatorum a die ultima Mensis Aprilis usque ad diem 22. Mensis May in Libera ac Regia Civitate Epperies Anno Domini 1669 continuatus et per me Stephanum Kaboty sub servitio Generosi Domini Andree Dobay jurati notarij Saarosienensis temporis existentis conscriptus." A jegyzőkönyv azonban ezen túlmenőleg a tizenhárom megye 1670. jan. 24—25-i kassai, a márc. 19—28-i besztekercebányai gyűlés naplóját, iratait is tartalmazza más korabeli felirattal, királyi rendelettel, panaszlevéllel stb. együtt.

A kézirat 313—29. levelein négy verset olvashatunk. (L. kötetünkben 100—103. sz. alatt.) Jelen versünk címe felett „28 Aprilis Anno 1670.” jelzés áll, ami a vers keletkezésének a dátuma. (Közvetlenül az előtte álló vers végén ugyanis „Finis 1670. 2. Junij” megjegyzés van, mely a kötetünkben a 102. sz. alatt közölt szerzemény keletkezési ideje.) A két dátumnak közvetlenül egymás utáni szereplése kizárni látszik azt a feltevést, hogy a folyamatos másolásban fennmaradt versek lejegyzési idejét jelezze. A dátumok nem a másolás, hanem valószínűleg már az eredeti kéziratban feltüntetett szerzetetési időpontot jelölik.

A vers keletkezése idején tudták meg Rákóczi Ferenc és a felső-magyarországi felkelés vezetői, hogy Zrínyi Péter vállalkozása kudarcba fulladt, ő maga Frangepán Ferencel kegyelmet kérni Bécsbe ment, ahonnan levelet írt vejének, hogy kövesse példáját, álljon el a felkeléstől, és kérjen kegyelmet a császártól. A felkelők táborában keserűség lett úrrá, fejetlenség támadt. Ezt a bódulást fejezi ki versünk: a Zrínyi akciójához, majd ennek hírére a Felső-Magyarországon is megindult felkeléshez fűzött remények bukását. A 6. versszak Zrínyi Pétert vádolja a haza elárulásával. Az utolsó sorok gondolatai, kifejezései megtalálhatók a *Magyarországnak veszedelméről Philussal való keserves beszélgetése annak az kinek c. ének* (lásd kötetünkben a következő sz. alatt!) befejező versszakaiban.

4 A többi strófa 4. sorai szerint négy szótaggal rövidebb sor; a 2. szó után *csak olyan vagy* kiegészítéssel jó sort nyernénk.

44 Két szótaggal hosszabb sor, a sor végének értelme zavaros.

101.

I. **Kaboty István jegyzőkönyve** (1669—70) 313—18. (STOLL 90. sz.) Kiad. VARGA IMRE, ItK 1935, 76—78. — A szöveg után: „Sapientisatis.” Majd: „Super hunc Pasquillum Replica sequitur.” Alatta egy kis versike, melyet a szövegelnél közlünk.

II. **Thököly-k.** (1671—83) 71a—73a. (STOLL 95. sz.) Kiad. BUSA: A Thököly-k. 43—46.

III. **Szilády Áron gyűjteménye** MTAK Ms 169. A XVII. századi eredetű, szakadozott kézirat csak az 1—25. versszakokat tartalmazza.

A Philus és Magyarország közt folyó párbeszédes ének szorosan összetartozik az utána következő felelettel, melynek a végén: „Finis 1670. 2. Junij.” záradék áll. Ez az időpont a két részből álló szerzemény keletkezési ideje lehet. (Vö. az előző sz. alatti jegyzettel.) A kiadványok a két egy időben keletkezett szerzeményt egy éneknek tekintik (l. a BUSA-féle kiadásban; ESZE—KISS—KLANICZAY, MKBR 40. sz. alatti ének). Itt azonban két külön verssel állunk szemben; minthogy a feleletnek külön címe is van, ezért kiadásunkban külön szám alatt adjuk.

A párbeszédes ének és a rá adott felelet abban a történeti helyzetben keletkezett, amikor a német hadak Spork vezérlete alatt már a Szepességig jutottak el, s bár a keleti megyékben sokan még a németekkel szembeni ellenállásra, felkelésre izgattak, már látható volt, hogy a hadsereg megszállja az egész királyi Magyarországot, bosszút áll Rákócziék zendülése miatt.

Philus neve alatt egyesek Fáy Lászlót vagy Baksa Istvánt vélik felismerni (MKBR 478. lap), míg a felelet Theophilusában Szuhay Mátyást sejtik. Bár az Abaúj megyei nemesek 1670. jún. 2-i szinai gyűlésén Fáy László és Baksa István valóban a német hadak békés bebocsátása mellett emeltek szót, amiért az ellenállásra izgatók, különösen Ispán Ferenc, Bónis Ferenc és Szuhay őket árulóknak bélyegezték (vö. PAULER II, 77), nincsen rá konkrét bizonyítékunk, hogy az ismeretlen szerző személy szerint az ő állásfoglalásukat akarta versbe szedni.

Philus egyébként sem tekinthető hazafiatalan, a császárhoz húzó magyarnak. Bírálatot mond csupán a fegyvertől elszokott, sérelmeiről szónokló, felelőtlenül tervezgető, a töröknek is behódolni kész nemességről.

29 A. = Actor = felperes; J = Incattus = alperes.

49—52 A sorok a Rákóczi Ferenc-féle felkelésre vonatkoznak.

53 Bármit cselekszel, okosan cselekedd!

- 54 Et respice finem = és nézd a végét
 57 directori — a felkelés vezérei általában, akik Rákóczit a 60. sor szerint romlásba vitték.
 69 A portai német követ a bujdosók és az erdélyiek lépéseiről, tárgyalásairól tájékoztatta Bécsset.
 76 A „fő director” kifejezés egy bizonyos személyre céloz, nem lehet határozottan azonosítani. Talán Bocskay István, akit a protestáns elégedetlenek 1670 elején a mozgalom vezérének szemeltek ki. (Vö. PAULER I, 299.) Ezt látszik bizonyítani, hogy a 105. sz. alatti ének 17. versszaka is őt nevezi fő-direktornak.
 80 Boldog az az ember, akit okossá tesz más emberek veszedelme.
 104 Raiód hatal raita — nem világos; talán: saját fiad ül rajta, hátal rajta.
 123 halaadatlanokkal — olv. háládatlanokkal.

102.

Kéziratai:

I. **Kaboty István jegyzőkönyve** (1669–70) 319–25. (STOLL 90. sz.) Kiad. VARGA IMRE, ItK 1935, 78–81. — A vers végén: „Finis 1670. 2. Junij.”

II. **Thököly-k.** 73a–76b. Kiad. BUSA. A Thököly-k. 46–50. — A vers végén: „Finis.”

A cím világosan kifejezi a vers mondanivalóját: Theophilus Magyarország nevében válaszol az előző sz. alatt közölt versben a Philus szájából elhangzó bírálatra. (Vö. az előző vers jegyzetével.) Lényegében ebben a feleletben benne van a felső-magyarországi nemesség legtöbb sérelme.

35 korpáznod = korholnod

44 A 13 vármegye követei 1670. jan. 24-ére Kassára gyűltek össze, annak ellenére, hogy a király a gyűlésezést megtiltotta. A Szepesi Kamara küldöttei hiába olvasták fel előttük a betiltó királyi rendeletet, ők tárgyaltak sérelmeikről, ezeket feliratba foglalva felküldték a királyhoz, és kivetették a megyékre, hogy hány katonát kell állítaniok. (Vö. PAULER I, 305–309.)

65 Austria — 3 szótagnak számít.

83 aggattak — aggasztottak, senyvesztettek.

101 1660-ban.

102 1663-ban.

125 santa Jgnatz fia — a jezsuiták.

127 ki sija = kiszívja.

103.

Kézirata: **Kaboty István jegyzőkönyve** (1669–70) 327–28. (STOLL 90. sz.) Kiad. VARGA IMRE, ItK 1935, 81–82. — A vers végén: „Intelligenti satis.”

A paszkvillus Csáky Ferenc (1630–1670. nov. 17.) Felső-Magyarország kapitánya, kassai főkapitány ellen íródott még életében. Rá egyaránt haragudtak a magyarok és a németek határozatlan magatartása miatt. Nem állott a 13 kelet-magyarországi megye elégedetlen nemesei mellé. Nem vett részt a király által betiltott 1670. jan. 24–25-i kassai gyűlésen, de mikor kitört a Rákóczi-féle felkelés, nem szállt szembe a mozgalommal, hanem pár nap múlva (ápr. 16-án éjjel) otthagya Szepesvárárt, azt írván egy levélben, hogy visszatérésekor ahhoz csatlakozik, akié az ország lesz. (PAULER II, 17–18.) Mikor azután Lengyelországból hazatért, túlságosan hosszú ideig tétlenkedett, csak Pálffy Tamás kancellár figyelmeztetésére kezdett „érdemeket szerezni”, és fogott hozzá a zendülők letartóztatásához. Bécsben többen az összeesküvők pártolásával gyanúsították, és az üldözéstől csak halála mentette meg (l. uo. II, 200). A kassaiak azért is haragudtak rá, mert a várost könnyű szerrel átengedte a németeknek (1670. júl. 27.).

A félig magyarul, félig kulináris latinsággal írt vers helyenként nem értelmezhető világosan, valószínűleg a másoló is követett el hibákat lejegyzésekor.

Címe magyarul: A méltókhöz méltó dolgok illenek.

1 szakalos csillagh — üstökös; in auditum = hallatlan dolog.

2 ab occasu = nyugatról; ad nagy jdum = ? talán: a közép felé.

3 quid confusum = micsoda zűrzavar.

4 rendefletlen fusum = nem várt nagy dolog.

5 syderum cursus = a csillagok járása.

6 Jele, a bikából medvének kell lennie.

7 astra regunt rursus = viszont a csillagzat igazgatja.

- 8 Sequitur . . . cursus = rendetlen futás következik.
 9 prodiit in lucem = előjön.
 10 sed non Deum ducem = de nem a vezérlő Istent.
 11 et frangas hanc nucem = törd is meg ezt a diót.
 12 Dignum est, ut tolleret crucem = méltó, hogy keresztben szenvedjen.
 13 sed nec Deo places = de az Istennek sem tetszel.
 14 in capella taces = hallgatsz a kápolnában.
 15 renes tues sunt fallaces = veséid is álnokok.
 16 dum succendit faces = mígnem tüzet támaszt.
 17 Ismerd meg magad, mert nem vagy észnél.
 18 dum facis res miras = mialatt csudadolgokat mívelsz.
 19 Prudenti sit satis = legyen ez elég az okos embernek; de Péraz — ? Talán:
 pereas = vessz el?
 20 multos concitant ad iras = sok embert ingerelnek haragra.
 21 sola crevit barba = csak a szakállad nőtt meg.
 22 lac caprinum = kecsketej.
 24 maracz az dandárba = a csapatban maradsz (ti. közlegényként).
 25 quod putas te esse = mit gondolsz, mi vagy te?
 26 Judex = bíró, ítélő.
 27 Stulta persvasio = ostoba áztatás.
 28 Nem vagy lovag, mégis fő akarsz lenni.
 29 Rogo te, Francisce = kérlek téged, Ferenc!
 30 Jllud non appetas = ne vágyódj erre!
 32 Finalis = végső.
 33 talis avagy qualis = ilyen vagy olyan.
 35 vitalis = az életre méltó, az élő.
 36 Valóban nem tetszel te sem a jóknak, sem a rosszaknak.

104.

Kézirata: Jankovich Miklós pasquillus gyűjteménye (XVIII. század vége) II, 63ab. (STOLL 495. sz.) — A szöveg után: „Istenem, légy velem, És több nem kell nékem.”

A vers 14—15. versszakából kitűnik, hogy ebben a formájában 1670-ben készült, Teleki Mihály ellen szól. Íróját nem ismerjük. Telekinek valamelyik deákja írhatta, akit már semmire sem becsült, amikor nem vette hasznát, megvénült.

A versből azonban csak az utolsó három strófa eredeti alkotás. Az 1—13. versszakot Beniczky Péter *Magyar rítmusok* (Nagyszombat 1664) c. versgyűjteményéből vették át. Apró eltérésekkel megvan az 1—13. strófa Beniczky verseinek valamennyi későbbi kiadásában. A *Magyar rítmusok* ránk maradt legrégebb kiadása (Kolozsvár 1670. — RMK I, 1099.) a kézirattól a következőkben tér el: 10 ostor hajtja 21 kezére 26 gé-géjének. (Nem szerepeltettük itt azokat az eltéréseket, melyek alapján a kézirat romlott szövegét javítottuk.)

- 3 szege — olv. szegye, azaz szügye.
 5 lantol = reszket.
 7 Ráró — sólyomféle madár, másként kerecsen; sugárja = szárnya.
 9 vázra = madárijesztőnek.
 10 Szöke — köznévként is jelentett igavonó barmot; gyakori tehén-, ökörnév volt.
 29 liberai = libériás.
 30 réád — egy szótagnak számít; költnek réád büzt = rosszat fognak rád; vagy nyelves = nyelves vagy (ti. ráfogják, mint azt, hogy enyves kezű).
 31 kikelet' = kikeletkor.
 33 el vont praebendáján = meg nem adott fizetségén.
 35 njesse = megfontolja, gondolja.
 42 Gyula várnak után — valószínű, nem a Békés megyei Gyuláról, hanem a Kő-várhoz, Teleki Mihályhoz közelebb eső Gyulaj, Nyírgyulajról van szó.
 46 leveressen = agyonveressen.

105.

Kézirata: *Ev. Országos Levéltár Archivum generalis ecclesiae*. V. 16.8. p. 231—39. Az utolsó versszakok tanúsága szerint a szerző Debrecenben írta a verset. Azért haragszik a magyarországi zendülés szervezőire, mert emiatt apja, anyja fogságba került.

Neki talán sikerült elmenekülnie? Mindezek a körülmények azonban, ha egyáltalán helyt adunk az utolsó strófák állításának, nehezen teszik csak elfogadhatóvá azt az elégedetlen magyarországi szervezkedését elítélő állásfoglalást, mely a Sas védőszárnya alatt élvezett szabadságot védelmezi a király ellen „rebellálók”-kal szemben. Ezért arra is gondolhatunk, hogy a verset a királyi Magyarország területén írta valamelyik katolikus királypárti személy.

A kelet-magyarországi protestáns nemesség köréből kikerülő elégedetlen vezetőket a szerző jól ismeri. Valamennyi név szerint említett személy jelentős szerepet játszott a mozgalomban. Részben már 1667—68-ban, amikor komolyan felmerült a törökkel való megegyezés gondolata és Apafi személyén keresztül a kapcsolat létesítése a portával (Szepessy Pál, Kende Gábor, Bocskay István, Ispán Ferenc, Chernel Pál), részben pedig az 1670. évi szervezkedésben, mind az ápr. 9-én kirobbant felkelést megelőző, mind az azt követő tárgyalások, gyűlésezések napjaiban (a fentebb említetteken kívül pl. Szuhay Mátyás, Kazinczy Péter, Báncsi Márton, Baksa István). Érdekes, hogy a versszerző semmit sem mond a főúri szervezkedőről. Czeglédi Istvánt azonban keményen támadja. (Ő 1669. jún. közepé táján járt Erdélyben Apafinál, hogy az a portán közbenjárjon a magyarországi elégedetlenek támogatása megnyerésében.) Pedig ismernie kellett az összeesküvés egyéb részeseit is. Beszél is pl. Vitnyédyről (1670. febr. 13-án halt meg), a murányi Venusról, Letenyei Nagy Ferencről, Szenthe Bálintról. Ez utóbbi három személy volt elsősorban a mozgalomban résztvevők leleplezője.

Ez a körülmény kb. meghatározza a vers keletkezésének időpontját is. A császáriak 1670 augusztusában foglalták le Murányban az összeesküvés iratait, ezután tett vallo-mást Széchy Mária és a köznemesi kulcsemberek között az előbb említett kettő. Ekkor a mozgalom nemesi szervezői már legnagyobbbészét Erdélybe menekültek. (Kővárban pl. 1670 júniusának közepé táján 85 menekült magyarországi nemes tartózkodott. TRÓCSÁNYI ZSOLT: Teleki Mihály. Erdély és a kuruc mozgalom 1690-ig. Bp. 1972. 97.) A szerveztetés idejét 1670 késő nyarára tehetjük.

17 fütöl = főtől.

27 Az elégedetlenek közvetlenül nem tárgyaltak a portával.

30 be fudesztetve = betakarva.

33 Conventiculomat = gyűlést.

34 Patakon, 1670. ápr. 9-én tartóztatták le az összeesküvők Rüdiger Starhemberg tokaji német várparancsnokot.

37 Réghén — az elégedetlenséget az 1664 nyarán megkötött vasvári béke szította fel; a töröknek való behódolás terve azonban lassan érlelődött meg; csak 1668-ban merült fel komolyabb formában.

41 Egre = Egerbe; Kara Ibrahim, egri pasa személyes ismerőse volt Szepessynek; az erdélyi fejedelmi udvar tanácsolta, hogy az egri pasán keresztül lépjenek az elégedetlenek kapcsolatba a portával.

44 belés — olv. béles.

45 Gedeon az izraeliták bírása, aki a mádiánitáktól megszabadította népét, késő vénségében halt meg. (Vö. Bir. 6—8. fej.)

47 Lásd a bevezető jegyzetben!

50 szaratva — olv. záratva; Bocskay már elmúlt 60 éves. (Vö. a 119. sz. alatti jegyzettel!)

63 A versfró különösen Bocskay István feleségét támadja; szerinte az ő hiúsága tüzelte Bocskayt. Bocskayné a császáriak elfogták, hosszú ideig fogságban volt Kassán.

73 melyeztetted = kopasztottad.

75 kerted = kérdezted.

79—80 A sorok értelme: egész Erdélyben nincs olyan vén kan, mint ez az öreg, aki valójában már olyan, mint a kristályüveg (ti. könnyen összetörik).

81 Por agyiból = porágyból.

92 Boreas — északi szél.

99 firuti — ?

103 Beczben baltaztad = Bécsben baltával verted szét.

108 kapas barátoknak = csuklyás barátoknak.

109 Az 1670. jan. 24-i kassai gyűlésen Szuhay Mátyást a felállítandó megyei lovas katonaság mustra- és fizetőmesterének tették meg; kezdeményezője volt Starhemberg elfogatásának.

115 Furjakkal = fűrjekkel? Vagy: furiákkal? Ezek is röpülnek.

124 egégh = égig.

125—126 ti. akasztófára, melynek neve háromfa volt.

132 Oculárt — szemüveget; ora — olv. orra.

- 151 Kendey Gaborral — Kende Gáborral (lásd a következő két ének jegyzetét!)
 158—60 A sorok állítása, természetesen, koholmány.
 176 Az magok actaja — a Murányban lefoglalt iratokra céloz, s ez a mozzanat is ellene mond a Debrecenben való keletkezésnek. A következő sorok arra vallanak, hogy katolikus személy írta a verset.
 191—94 A harctól elszokott, prókátoroskodó nemeseket csúfolja a versszerző.
 197—200 E sorok mutatják, hogy a szerző király-, jobban mondva császárpárti volt. (Vö. a 207. sorban: „igaz Sas körme” kifejezéssel!)

106.

Kézirata: *Marosvásárhelyi Teleki-lt.* (OL) Missilis 762. p 228. — A szöveg után: „Költ Patakon 2 Januarius. Posahazi fosássa, Kőkénjedai vagassa. Ha ember vagj, -s-csaszar hive, pariald, nem [!] mond meg, hol talaltad, küld el jo akaroidnak.”

A gúnyvers célpontja ugyanaz a Kende Gábor, akiről bővebben a következő szám alatti versben szólunk. A lelőhely azonos volta, a szöveget követő záradékban említett személyek, az egésznek a hangneme arra mutat, hogy ezt is abban a környezetben szerezték. A záradékból sajnálatos módon kimaradt az évszám; csak a jan. 2-a, valamint a szerzés helyül: Sárospatak — szerepel. Feltehetőleg 1671. jan. 2-áról van szó.

A simándi koldusok nótáját nem ismerjük.

2 tekencz = tekintesz.

9 aujtas = ütés.

10 hurutas = köhögés.

14 A sor értelme: a ló majd leveti.

17 Nyy — nyú = féreg (tetű).

18 bordan által njult czernaja — a szövőszék bordáján átmenő cérna, fonál, mely ha elszakad, nem lehet jól szőni.

19 teczint — tetszin vagy testszin alakban élt régebben (NySz III. 251).

23 kender abrak — kendentakarmány jelentésnek nem sok értelme van, átvitt jelentésre gondolni (kenderkötél) pedig erőltetett. (Az eredeti kender ablak is értelmetlen, ha csak nem a kötelet akarja mondani.)

24 Nehezen értelmezhető, nyelvtileg is szabálytalan sor. Talán ez az értelme: ki ne félne puskatokjával csak, puska nélkül?

28 A sor értelme: A sajtolóból (présből) löre foly ki jó bor helyett.

34 gubás ebbel = bozontos kutyával.

47 orja — bizonyára a disznóorja (gerince).

48 Sirjat — olv. zsírját.

49 tudod ezt, ki borja — ti. hogy ki írta a verset.

107.

Kézirata: *Marosvásárhelyi Teleki-lt.* (OL) Missilis 723. p. 57.

Kende Gábor Szatmár megyei tekintélyes nemesember volt, már II. Rákóczi György idejében szerepet játszott. A protestáns nemesi ellenzék tagjaként az összeköttetést tartotta az interessátusok és Erdély között, így azok következtént járt Apafinál 1668-ban, 1669-ben. Az 1670. márc. 19—28-i besztercebányai gyűlésen Szatmár megye követe, az ápr. 10-én kiobbant keletmagyarországi felkelés egyik szervezője. Az ápr. 14-i Szatmár megyei gyűlésen ő tesz jelentést a besztercebányai megbeszélésekről, s nagy része van abban, hogy a császárpárti Károlyi László főispánt letorkolva, a gyűlés felülésre parancsolja a nemeseket, parasztokat, Strassaldót pedig felszólítják, adja át Szatmárt. Zrínyiék felkelésének kudarcra és Bécsbe érkezésüknek híre azonban vágót vet a Rákóczi Ferenc által indított akciónak. A tállyai gyűlés (1671. máj. 1.) amellett dönt, hogy lete-szik a fegyvert, őfelségéhez fordulnak. A könyörgőkhöz csatlakozott Kende Gábor is, tagadva, hogy a magyarok el akartak pártolni; csak a török ellen akarták magukat biz-tosítani, meg a német katonaság zsarolásai kényszerítették őket fegyverfogásra.

A megyék feliratai a királyhoz azonban hiábavalóknak bizonyultak, hiába hajto-gatták, hogy nem volt rebellió, ne küldjenek katonaságot az országba. Lipót válaszában olvashatták, hogy német sereg közeledik, lássák el minden szükségessel. Egy ideig Abaúj és Zemplén megyében még ellenállásra gondolnak, de csakhamar megindulnak az elfoga-tások, megkezdődnek a királyi Magyarországból való futások. A menekülők közt van Kende Gábor is.

De köztük van Gyulaffi László is, akit az 1670. jan. 24-i kassai gyűlésen Középszolnok megye főispánjaként az elégedetlenek egyik kapitányukká választották. A gombási támadásban ő vitte a főszerepet, ott volt azok között, akik körülfojták Szatmárt. Részt vett a tállyal gyűlésen is. Május 11-én azonban már azt bizonygatja Teleki Mihálynak frott levelében, hogy nem helyeselte a meggondolás nélküli „tökéletlenséget”, de nem vonhatta ki magát „az országnak nagyobb része közül”. (Teleki lev. V, 215—16. — Az 1670-es eseményekről, azok szereplőiről lásd TRÓCSÁNYI ZSOLT: Teleki Mihály, Erdély és a kurucmozgalom 1690-ig. Bp. 1972. 58 sköv.)

Nehezen érthető, hogy a Kende Gábor ellen írott gúnyversben, melynek címében Gyulaffi „szolgálatját ajánlja” Kendének, a „köszöntők” között is ott szerepel az öt megátkozók sorában. Ez a névsor azonban egyébként is ellentmondásos. Elfogadható, hogy Bánffy Dénes, aki ellenezte az elégedetlenek támogatását (vö. TRÓCSÁNYI: i. m. 94) vagy a jezsuita Illyefalvi nem kíván jót Kendének. De elátkozzák, csúfolják őt a prédikátorok, meg az elégedetlen felső-magyarországi protestáns nemesség tagjai, Kende egykori társai is. Mintha mindnyájan őt okolnák azokért a bajokért, melyeket a mozgalom megtorlása magával hozott. A vers keletkezésekor azonban ezek a bajok még nem bontakozhattak ki a maguk teljességében. Feltévéseink szerint a gúnyéneket nemsokára írták azután, hogy a felkelés elbukott. Mindenképpen azonban 1671 augusztusa előtt, minthogy Váraljai G. Lőrinc szatmári prédikátor ekkor már meghalt. (Pósházit úgy említi a záradék, mint patakot; 1671 őszén már ő sem volt Sárospatakon.)

A vers 1668-as írások között foglal helyet a Teleki-lt.-ban erre a korra jellemző írással.

2 jspaiánk — a spáhi (= török hűbér tulajdonosa, könnyű lovas) magyarosított neve.

3 Meszes — Szilágyi megye keleti részén a Kraszna és az Egregy patak vízvidéke között; a Husztba, Észak-Erdélybe futott bujdosóknak ez volt az egyik hátvidéke, e tájon keletkezhetett a vers; — beszke begliánk = büszke (?) parancsolónk. A török (bes=öt/besli-tizedes) beslia = 5—10 ember parancsnoka szó változata a beglia.

4 kadiánk — kádi = török bíró.

14 Törvényfaig = akasztófáig.

20 A sor utáni cím magyarul: köszöntenek.

21 Banfi — Bánffy Dénes. Németpárti, felkelésellenes főúr.

22 Kökenyesdi György szatmári vicekapitányként sok kárt okozott az erdélyieknek. Mint általában a gyűlölt embert, 1670 áprilisában a felkelők a rozsályi várba vitték. Ő tudósította a felkelőket Strassaldo egyik akciójáról, mivel haragudott rá. Ennek következménye lett a gombási rajtaütés (vö. PAULER II, 22—23). Ellene is eljárás indult, de Rottal felmentette, 1671 novembere végén elfoglalt javait is visszakapta. (Uo. II, 404.)

23 Seredi — Serédi Benedek Szatmár megyei nemes, 1670. jan. 24-i kassai gyűlésen Szatmár m. egyik követe (PAULER I, 305; II, 18).

24 Illyefalvi István kassai kat. pap, majd 1675-től plébános, hitvitázó műveket írt.

25 Gyulafi — Gyulaffi Lászlóról lásd a bevezetőt.

26 Bogardi — ?

27 Varallyai — Váraljai G. Lőrinc, 1665-től szatmári prédikátor volt, itt halt meg 1671 augusztusában.

28 Baroczi — ?

29 Tarczali Bogdány Péter 1661-től szatmári prédikátor, 1674 vége felé halt meg. (ZovLex 469—70.)

30 Pósházi János sárospataki tanár, aki a diákokkal 1671 októberében Debrecenbe ment: kankucz = krampusz; a következő sor alapján fogás helyett fosás állhatott.

31 Matko — Kézdivásárhelyi Matkó István, 1670-ben zilahi prédikátor (vö. a 88. számú ének jegyzetével); praedicurta a prédikátor szóból.

33 Asztalos érsek — ? — Cacadermiában — nyilván; árnyékszéken.

34 Galóczi — ? Lehetséges, hogy a galóca (mérges gomba) szóból csinált gúnyjelzője Kendének.

Kézirata: Teleki-ék. (1655—1660-as évek) 52a—52b. (STOLL 78. sz.) Kiad. ERDÉLYI, ErdMúz 1907, 371 és Barakonyi költeményei. Kolozsvár 1907. 98—99. — A szöveg után: „Finis.”

A versfőkben — a Jaj szók után: S BONIS FERENC.

Ismertes egy *Bónis Ferencz keserve* című ének, melyben az 1671. ápr. 30-án ki-
végzett Bónis Ferenc búcsúzik hazájától és övétől (lásd a következő szám alatt!), mely-
ről felteszik, hogy börtönében maga Bónis szerezte. Logikus az a vélemény, hogy a két
vers szerzője ugyanaz a személy (vö. MKBR 478).

Bónis Ferenc életéről a legtöbbet végrendeletéből tudhatunk meg, melyet KOMÁ-
ROMY ANDOR tett közzé a TT 1886, 377—84. lapjain. 1627-ben született. Apját három
éves korában elvesztette. Apjának a testvére volt a gyámja, aki vagyonában megrövidít-
tette. Tanulmányait feltehetőleg szülőhelyén, Tolcsván kezdte, majd Sárospatakon foly-
tatta. 17 éves korában, 1646-ban már Batthyány Ádám udvarában szolgált, aki akkor
a dunántúli hadak főgenerálisa volt. Nem egyszerű katona volt itt, hanem apródféle, aki
ura asztalánál evett. Végrendeletében melegen emlékszik meg az itt töltött évekről.

1649-től 1656-ig II. Rákóczi György szolgálatában találjuk. Részt vesz a moldvai
és havasalföldi vállalkozásokban. 1656-ban azonban visszavonult jószágaira, melyek
ugyan nem voltak nagy kiterjedésűek, de ahogyan kassai házának inventáriuma mutatja
(kiad. KOMÁROMY, uo. 152—66), nem szűkölködött. Háza volt Kassán kívül Tolcsván,
Sátoraljaújhelyen is.

1665-ben anyagilag is előnyös házasságot kötött Máriaassy Annával. Az ezutáni
években táblabíróként tevékenykedett Abaúj, Zemplén megyékben. 1668 elején Nádasdy
Ferenctől berbe vette Füzér várát négy faluval együtt (a leltárt lásd KOMÁROMYNÁL
uo. 172—81), és ott lakott. Éveken át bizalmas levelezésben volt Nádasdyval, de ezek a
levelek politikai híreket nem tartalmaznak. Ilyeneket inkább találunk Nádasdy bizalma-
sával, a Kövér Gáborral váltott levelekben. Mint tekintélyes és buzgó protestáns nem
maradhatott távol a Wesselényi-féle szervezkedéstől, de nem tartozott az összeesküvés
intézői közé. Mikor azonban válságosra fordult a mozgalom ügye, kilépett tartózkodó
magatartásából. Midőn Sporek János lovassági tábornok vezetésével a császári katonaság
Kelet-Magyarország felé közeledett, Abaúj megye 1670. jún. 2-án elsősorban az ő, Ispán
Ferenc és Szuhay izgatására határozott úgy, hogy ellenáll. Jún. 6-án a gönci gyűlés
ugyan úgy döntött, hogy nem lesz felkelés, Bónis azonban tovább izgatott, és maga köré
gyűjtötte Rákóczi Ferenc volt talpasait. Nem tudta azonban megakadályozni a felkelt
nemesek elszéledését, s mikor azok a németek közeledésének hírére szétfutottak, s Bocskay
István zempléni főispán maga is Erdélybe futott, Bónis is menekülésre kényszerült,
minthogy magára maradt.

Vagyonát akarta Kassáról Sztropkó várába menekíteni, de a Zemplén megyei
Polyánkánál Fodor Ádám a négy Viczmány testvér és mások társaságában rajta ütött;
kincseit elvették, őt pedig Spork főhadiszállására szállították. Innen írt jún. 19-én fele-
ségének Füzér várába, hogy fogadjon be német katonaságot. A német őrség a várat kezébe
vette, mindent felprédálva. (Feleségének lajstromát az elprédált Bónis-vagyonról lásd
KOMÁROMY, uo. 166—72.)

1670. dec. 6-án Bónis levelet írt Rottal Jánosnak, hogy betegségére való tekin-
tettel, „ne közönséges rabházba”, hanem saját kassai házába szállítsák. Ennek nem lett
eredménye, Bónis többé nem szabadult ki a fogságból.

1671. márc. 20-án a pozsonyi Judicium Delegatum elé idézték. Azzal vádolták,
hogy előmozdította a törökkel való szövetséget, részt vett Starhemberg elfogatásában,
Rákóczi Ferencnek ő volt a Kassára küldött követe, nyíltan elpártolt őfelségétől, felkelő
sereget gyűjtött, szenvedélyes nyilatkozatokat tett a király és a németek ellen. Ápr.
20-án hirdették ki halálos ítéletét. Zrínyi Péterrel és társaival egy napon végezték ki
Pozsonyban, ápr. 30-án. (Vö. PAULER II, 320 sköv.; KOMÁROMY ANDOR: A Tolcsvay
Bónis-család őseiről. Turul 1886, 76—83.)

Hoagy az itt közölt verset mikor és kinek írta, nem tudjuk.

Kézirata: *Felvidtő*. VI. (Kt. 135.) 130—135. (STOLL 720. sz.) Kiad. HARSÁNYI,
ITK 1917, 336—38. Címe: *Bónis Ferencz sir verse*. A kiadásunkban az ének előtt álló
helyes cím a *Felvidtő* tartalomjegyzékében szerepel. — A szöveg után: „O dolor, o
dolor, oh ingens dolor, oh ingens dolor”.

A versfőkbekben: FRANCISCUS BONIS OBIT PRO PATRIA SUA.

Bónis Ferencről lásd az előző számú ének jegyzetét.

Az utolsó versszak tanúsága szerint az ének 1671-ben, Bónis halálos ítéletének
kihirdetését követő napokban keletkezett.

Az első versszak gondolatait, rímeit megtaláljuk a *Rákóczi nóta* első strófájában, de
de a gyökerek mélyen a XVII. századra nyúlnak vissza. (Vö. pl. RJÖM 37. sz.)

A 29—30. sorok képei előfordulnak népdalainkban. Pl. ERDÉLYI JÁNOS: Népdalok és mondák. I. Pest, 1846. 132. sz. alatt így:

Árva vagyok, árva,
Mint mezőben tarló,
Kinek ékességét
Elvette a sarló.

(Vö. HARSÁNYI ISTVÁN: Bónis Ferenc keserve. ItK 1917, 339.)

10 kordinak = szabad prédának.

57—58 A sorok az irgalmas szamaritánusra céloznak (Luk. 10, 30, 37).

86 Márjássy — olv. Máriássy.

89 Paisod — két szótagúnak olvasandó.

90 viget = véget.

93 A Jákób ótalma = az Isten.

94 Egy fia volt, Zsigmond.

122 Szent György hava = április.

110.

Kézirata: Thököly-k. 15a—22b. (STOLL 95. sz.) Kiad. BUSA, A Thököly-k. 50—59.
— A vers végén: „Finis.”

A voxoló vers keletkezési körülményeiről, tárgyáról tájékoztat annak hosszú címe. A Wesselényi-féle összeesküvésben, az 1670-es felkelésben való részvétellel vádoltak fölött ítéletet hozandó Judicium Delegatum vagy másképpen a pozsonyi Comissio elnöke, Rottal János azt az utasítást kapta Bécsben, igyekezzék a magyarokat rávenni, hogy az országban levő német sereg tartását magukra vállalják. Rottal a kérdésről leelőször Szelepcsényi György esztergomi érsekkel tárgyalt, majd a nagyobb befolyású, kipróbált hűségű és engedelmességű magyarországi urakat akarta megnyerni, hogy aztán a megyékkel könnyebben boldogulhasson. Leveleket bocsátott ki olyan tartalommal, mintha az ország valamennyi főúrát Pozsonyba hívná 1671. jan. 21-ére, de a leveleket csak keveseknek, mind olyanoknak küldte el, akiktől ellenkezést nem igen várt. A meghívottak száma 33 volt. A megjelentek előtt jan. 22-én Rottal megnyitó beszédében arról szólott, milyen áldozatokkal állította helyre a rendet és a békét I. Lipót, de a török fenyeget, a sereget készen kell tartani, járuljanak hát hozzá a seregek tartásához a haza javára és másoknak jó példájára. A jelen voltak közül senki sem szólalt fel a kérelem ellen, de midőn Rottal az egyeseket kérdezte, mit volnának hajlandók adni, kiterőleg válaszoltak. Ajánljon fel ki-ki valamit, vagy inkább történjék felhívás a megyék útján, és a fő- és alispánok vegyék rá a birtokos nemeseket, a szabad királyi városokat, céheket stb., hogy a katonaság tartására adakozzanak. Ekkor Rottal felszólította a jelenlevőket, hogy fejezzék ki készségüket írásban. (Vö. PAULER II, 242—45.) A pozsonyi megbeszélés ezzel véget is ért.

Itt között versünkben a Paulernál szereplő 33 személyből 11 személy voxol, rajtuk kívül pedig két olyan, akiket Rottal nem is hívott meg: Illésházy György liprói és trencsényi főispán és Korompay Péter prépost, prímási táblabíró. Bár Illésházy voxolása sem érdektelen, ki kell emelnünk Berényi György és Mórocz István ellenzéki szellemű hosszú érvelését, mely ellentétben áll a megbeszélésnek az ő hozzászólásuknál jóval lojálisabb szellemével. Az ő voxolásuk, a meg nem hívott személyek szerepeltetése arra mutat, hogy a versszerző előtt nem a történeti hűségre törekvő lebegett, hanem a propaganda célzat vezette tollát. Berényi és Mórocz voxolásában nagyon is odamondogat Bécsnek.

A vers keletkezésének dátumát nem lehet a tanácskozás idejére lokalizálnunk. A 207—8. sorokban Berényi György arról beszél, hogy „nem rég” kivégeztek három magyar urat. Ezek csak Zrínyi, Nádasdy, Frangepán lehetnek, akiken 1671. ápr. 30-án hajtották végre a halálos ítéletet. Nem sokkal ezután írhatták a verset.

A Thököly-k. összefrója nem volt figyelmes másoló. Ezt leginkább tetten érhetjük olyan esetben, amikor az általa másolt szövegeknek más forrását is ismerjük: pl. a 101—102. sz. alatt között verseknél. (Lásd a szövegkiadás lapalji jegyzeteit, a szótaghibákat!) Ebben a versben is több másolásból származható szótaghiba (pl. a 7., 12., 42., 51., 59., 60., 73., 126., 139., 143., 146., 252., 282., 344. sorokban) és szövegrontás van. A másolóknak ez a sajátsága egyébként a Thököly-k. minden versében megfigyelhető.

7 atyái = atyai; hasonló helyzetben, de szótövekben is a másoló sokszor é-t használ a mai i helyén.

8 frequentíáját = népes összejvetelét.

24 örössen = üresen.

- 25 *industriáját* = ehhez való készségét.
 27 *oblatióját* = jóakaratból való adományát.
 47 *kövár eszköze* — ? Talán *kövér* eszköze?
 48 *Esztergamy érsek* = Szelepchényi György.
 65 *Profontot* = élelmet.
 78 *itetnem* = étetnem.
 80 *Archiepiscopus Colocensis* = a kalocsai érsek: Széchenyi György.
 96 *Judex Curiae* = országbíró: Forgách Ádám.
 108 *minket* — talán: *miként* vagy *miket*.
 124 *Pálffy Miklós* — királyi főkamárás.
 139 *Valószínűleg romlott sor; cautus* = óvatos.
 140 *Episcopus Veszprimiensis* = a veszprémi püspök: Sennyei István.
 143 *elméje* — értelmileg *elménk* kívánkozik ide.
 144 *Zichy István* a pozsonyi kamara elnöke volt.
 148 *Illyesházy György* — Trencsén, Liptó, Árva megyék főispánja.
 150 *hiv* = hév.
 173 *A győri vár megerősítésére*.
 183 *Az országbíró voxolását* lásd a 97—124. sorokban.
 184 *Draskovich Miklós* a kivégzett Nádasdy veje volt.
 188 *Berényi György* — egy ideig szolgálta mindkét Rákóczi Györgyöt, később a Habsburg király híve. (Vö. KOMÁROMY ANDRÁS: Berényi György élete és politikai működése. Száz. 1885, 126—55.)
 192 *Üvölt* a farkasokkal, ha épségben kívánsz maradni.
 197 *Semel pro semper* = nem többször, mint egyszer.
 200 *Pro semel sempert* = az egyszer megtörténtben állandót, örökös.
 206 *Hazánk birainak híre sem adatik* — célzás, hogy Zrínyi Pétert, Frangepán Ferencet, Nádasdy Ferencet nem a hazai törvények szerint fogták perbe.
 213 *Wesselényi Ferenc halála után nem töltötték be a nádori tiszteket; Szelepchényit* nevezte ki a király helytartónak.
 234 *annyádat* = annyit, ti. hogy annyira kellene félni, miután az ország letette a király ellen kihúzott szablyát (vö. a következő strófákkal).
 249 *vitetis* = vétett is.
 261 *mazurra* = szegényné, koldussá.
 278 *vélek* — *véle* helyett?
 282 *Egy szótaggal rövidebb sor; Sokakat* jó szótagszámot adna.
 292 *Kit tar közt* = két kopasz közt.
 299—300 *A sorok értelme: a szomszéd népek* — ti. az örökös tartományok — itt (Rottal János szavaiban) mondják ki régi szándékukat, hogy mi, a magyar nemesség is legyünk adózók.
 300 *Kolonics Ferdinánd és Czobor Imre egyaránt öreg ember volt ebben az időben; Kolonics honfiúsított császári katonai családból való, Czobor — főtárnokmester (lényegében üres cím viselője).*
 304 *ga toto pan kmoter* = én a komád urad vagyok. A sor után következő Korompay Péterről lásd a bevezetést.
 313 *Móroc István* — Pozsony megye alispánjának kemény szavai annál inkább meglepőek, minthogy tagja volt a Judicium Delagatumnak.
 324 *bakkernek* — (wacker) = deréknok.

111.

Kézirata: Siralmas iait érdemlő iáték (1671) 43b—44a. (STOLL 94. sz.) Egy német újság magyar fordításának kézírata végén. Kiad. ESZE—KISS—KLANICZAY, MKBR 38. sz.

A Wesselényi-összeesküvésről, Zrínyi Péter, Frangepán Ferenc, Nádasdy Ferenc peréről és haláláról — néhány levelük másolatával — tájékoztató írás a 83. lapon ezekkel a szavakkal végződik: „Itt az Németeknek nagyon örvendetes, de az Magyaroknak méltán fájdalmas Németek újságának Vége.”

A címlap alsó részében sérült, elmosódott írásából kibetűzhető: „... Német Országban Kolonia varos... az emlétet...”

A vers előtt a következő szöveg áll: „De Az kinek nem tsipássak szemei, és azon üdöknek történeteit jól által-érti, könnyen az ügye-fogyott igaz Haza fiait az reájok ragasztott gyalázatos vitkektül meg-menti.”

A vers keletkezési ideje: 1671. ápr. 30-a utánra tehető.

Nyomatott és kéziratos forrásai:

I. Lócse, 1710. (RMK I, 1776.) „E' Siralmas Éneknek Vége” záradék olvasható a szöveg után, melyet egy másik 46 strófás ének követ *Oh, vajha valaki tenger árjaivá* kezdettel.

II. H. n. 1726. Azon kívül, hogy ebből a ponyvanyomtatványból a 18. versszak hiányzik, mindössze négy ízben találunk csekély eltérést. Czeglédi István históriáját itt is ugyanaz a panaszvers követi.

III. Bathó Mihály-ék. (1728) 289—306. (STOLL 189. sz.) Címe: *Cantio optima*. — A szöveg után: „Amen Amen dico vobis.”

IV. Kismarjai György-ék. (1742) 67b—73a. (STOLL 205. sz.) A levél csonkasága miatt a címnek mintegy 3/4 része hiányzik, egyébként azonos a nyomtatványokéval.

V. Bartók Miklós-ék. (1753) 88—108. (STOLL 245. sz.) Bár az énekeskönyvnek ezt a részét a *Kismarjai-ék.*-ből másolták, egy-két helyen szövegtelérést találunk.

VI. Hevesi Mihály-ék. (1769—1777) 5a—11b. (STOLL 290. sz.) A cím: *Tzegledi Istvan*. A 18. strófa hiányzik.

VII. Balás József-ék. (1748—1789) 5a—16a. (STOLL 357. sz.) Cím, nótautalás nélkül.

VIII. Benczédi Sámuel-ék. (1807—1809) 19a—25b. (STOLL 581. sz.) Az eredeti címen — *Tzekledi Istvannak A' Kassa keresztény Helvetica Ecclesiának* stb. (a továbbiakban egyezik a főszöveg címével, kivéve a következő 3 utolsó szót:) *irattott Siralmas Versei*. Kívül, oldalt „Tiszteletes Tzegledi Istvánnak Historiaja” is olvasható a kéziratban. — A szöveg végén, az I. forrás záradéka után: „Scripsit Samuel Benczedi Anno 1807” megjegyzés áll.

Ismeretes a históriának egy 1730-as, 1760-as, hely nélküli kiadása is. Ez utóbbiból tette közzé a szöveget THALY KÁLMÁN (Ad. I, 18—30). Ránk maradt a XVIII. századból még egy hely, kiadó és év nélküli ponyvanyomtatványban is. A 18. versszak ezekből is hiányzik.

Bizonyára ponyvanyomtatvány volt a forrása *Kotó János kéziratos füzeté*-nek is 1843-ból (Sárospatak, Ref. egyházkerületi könyvtár Kt. 2532. sz.), mely *Czeglédi Istvánnak, kassai reformatus Ekklesiának jó lelki tanítójának Posonyba cüáltatásáról, kimulasáról és szenyvedeséről való Historia* címmel a 8. versszakról kezdve őrizte meg a szöveget, üres helyet hagyva a hiányzó strófáknak.

Amint a forrásokból megállapítható, Czeglédi István históriájának elterjedésében a ponyvanyomtatványoknak nagy szerepe volt. A IV—VI., VIII. számú gyűjteménybe, bár az ismert nyomtatványok közül egyik sem bizonyult közvetlen forrásnak, innen kerültek lejegyzésre, feltehetőleg más ismeretlen feljegyzések közvetítésével. Ezért szövegváltozataikat nem közöljük.

A história 169—75. sora csekély változtatással előjön a *Czombó Mózes-ék.*-nek 1694-ből származó *Csiki ország puszulásáról* című énekének utolsó két strófájában:

Irjad az országnak, lelkipásztorának,
Hogy az hitről mostan igen tanítsanak,
A kezes nép között mostan hánkódjanak,
Mivel az országban farkasokban vadnak.

¶ Most rakjanak mirrhát a tömjénezőben,
Most legyenek buzgók az szép könyörgésben.

(KOCZIÁNY LÁSZLÓ, Őszi harmat után. Bukarest é. n. [1957] 223—24.)

R. Kiss ISTVÁN Váradi Szabó Györgytől közölt egy éneket (ItK 1903, 88—89), mely nyilatkozatának ellenére, hogy „En Váradi Szabó György munkája vagyok mindvégig”, teljes egészében compilatio. Az 1—4. versszakot Czeglédi históriájának 57—60. strófájából, az 5—11-et pedig az *Oh vajha valaki tenger árjaivá* (Kiad. THALY, Ad. I. 58—65.) kezdetű panaszversből vette át. Az így összeszerkesztett vers a haza állapotán kesereg, és a XVII—XVIII. századforduló táján keletkezett. Vö. R. Kiss ISTVÁN: Váradi Szabó György két verse (1699—1703). ItK 1903, 85—89.

Czeglédi Istvánról lásd a 8. sz. ének jegyzetét.

A história minden valószínűség szerint Czeglédi halála (1671. jún. 5.) után hamarosan keletkezhetett, bár ez ideig csak 1710-ből ismeretes első előfordulása. A 158. sorban mostohafiát, Köleséri Sámuel, tokaji prédikátorként említi a vers. 1672-ben az ellenreformáció onnan űzte el.

Nótautalásai közül az elsőknek: *Miként Egyiptusban egy pelikán madár* (Kun-k. 139.) dallamára vonatkozólag lásd RMDT II, 302, a másodikat: Szepsi Csombor Márton-tól: *Ifjúságom vétké gyakran jut eszembe*, lásd RMDT I, 88. sz. alatt.

5—6 Bán Imre írja lektori jelentésében, hogy a ref. egyházi szóhasználatban a *külső* világi, a *belső* (lelkész) emberekkel szemben. A sorok a Wesselényi-féle szervezkedés kivégzett világi áldozatairól (Zrínyi Péter, Frangepán Ferenc, Nádasdy Ferenc, Bónis Ferenc) szóló ismeretlen énekekre utalnak.

15 Illés próféta Tesbiből való volt (vö. I. (III.) Kir. 17, 1).

25 Célzás Sámhárnak Czeglédi ellen írt vitairatára: *Vén bial orrába való karika*.

26 Básán a Jordántól keletre eső termékeny, legelőben gazdag föld volt, melynek elfoglalásakor a zsidók nagy zsákmányra tettek szert, többek közt barmokban. (V. Móz. 3. fej.) A 22. zsoltár 13—14. versében 'gonosz támadó' értelemben fordul elő.

56 meg-frissellyed = felserkentsed.

61 Szent Pált Filippiben vesszőzték meg (Ap. csel. 16, 22—23).

62 István mártíromságáról lásd Ap. csel. 7, 58—60.

63 A sorra vonatkozólag vö. Dán. jöv. 3. fejezetét.

64 Ésaiai prófétát (i. e. 740—700 körül) a zsidó hagyomány szerint kettéfűrészeltek.

69—70 Husz és Wicklif halálának itt előadott körülményei nem történeti tények, legenda.

76 Kánaán itt a túlvilág, a mennyország értelmében áll.

79 kölyüvel = zúzómalommal, törővel.

90—93 A legenda Szent Irenaeus szájába adja e szavakat — jegyzi meg Bán Imre.

94 Többek között ott volt Bónis Ferenc, Bocskay Istvánné, a zempléni főispán felesége és sok más letartóztatott.

106 10 000 Ft váltságdíj lefizetése után 1671 elején engedték szabadon. SZILÁGYI SÁNDOR: Zrínyi Péter és társai ligája. Lipcse 1867. 80.

109 Pünköszt hava = május.

147 meg-képpenék = megmutatódnék.

149 A moábi Naómi (= szépség) mondotta, ne így nevezzék, hanem Marának (= keserűség). Vö. Rúth I, 20.

158 Mostohafia, Köleséri Sámuel volt 1672-ig Tokaj prédikátora.

165 Pathmós szigetére száműzte Domitianus Szent Jánost, itt írta a Jelenések könyvét. Jelen esetben Erdélyt jelenti.

179 Az 1700 nap talán a Jelenések könyve 12, 6-tal kapcsolatos, ahol a pusztába menekült asszony 1260 napig időzött; a *hét* száz sajtóhiba lehet a *két* száz helyett.

187 Az ezer esztendő — lásd a Jel. könyvében a 20, 1—3. verset, ahol a sátán ezer évig van láncon megkötözve.

202—208 Köleséri verses életrajza szerint Majláth Miklós köztudó mondta ezt.

213 Bónis Ferencről lásd a 108. sz. ének jegyzetét.

241—48 Vö. a sorokat a Jel. könyve 12, 1—4. versével.

257—58 Vö. uo. az 5. verssel.

262 A lelki paráznáról lásd a Jel. könyve 17. fejezetét.

265 A vőlegényről szóló példabeszédet lásd Máté 25, 1—13.

267 és = esik.

113.

Kézirata: *Szentsei-dk.* (1704) 89a—92b. Kiad. THALY, Ad. I, 8—14 és BUDA, SzD 99—102. — A végén: „Amen Finis.”

A versfőkben: PAPVJLAG MAGJART RAG MERT NALA ŪRASAG.

Az íratás idejét az utolsó strófából tudjuk: 1671. Egy ifjú, feltehetőleg valamelyik református iskola diákja, szerezte, aki nevét az üldözéstől való féltében nem merte megmondani.

Az éneket részletesen elemezte ESZE TAMÁS Bársony György „Veritas”-a c. dolgozatában (ItK 1971, 684—87).

A nótajelző szöveg Balassi Bálint *Istenes éneki* első bécsi (1632—35 közti) kiadásában a 69—72. lapon olvasható *Egekben lakozó szentséges háromság* kezdetű ének első sora. Dallama ismeretlen.

1 Pillises — tonzurás, feje tetején kopaszra borotvált.

11 siroddal — olv. zsifroddal.

26 causakat azok indikálnak = ők intézik az ügyeket.

30 Wesselényi Ferenc nádor halála után nem töltötték be a nádori tiszteket; Szelep-
csényi György éresek volt a király helytartója, a kormányzó.

42 Király — olv. királyi.

57 Tekénts az pap fogást — a prot. prédikátorok fogságra vetését.

61 I. Ulászló.

79 A prot. felekezetek prédikátorai részben elbujdosnak, részben börtönben voltak,
a templomokat elvették tőlük.

83—84 Az elégedetlen magyarok, a bujdosók a török szövetségét keresték.

121 1671 márciusában jelent meg a császár rendelete az országban tartózkodó
császári katonaság eltartásáról.

114.

Kéziratai:

I. **Lepsényi István: Poesis ludens** (1700—1706) 1b. (STOLL 161. sz.) A cím és a
szöveg között az alábbi latin szöveg olvasható: „Conflagrata Anno M.D.C.III. Regnante
Rudolpho II. Romanorum Imperat. . . . [a kipontozott helyeken a kézirat rongált]
manet temporibus Georgii Bastae, Stephani Bocskai, Sigismundi Ra[kóczi] et Gabriellis
Batori Principum Transylvaniae ad annum 1614. que [?] tandem . . . et industria Illust-
rissimi Domini Gabriellis Betlen Deo Gratia Principis Transylvaniae ex ruinis et conf-
lagratione est restaurata inscripta haec turris Albensis 1615. 7 Octobris.

Iterum Turris haec eadem fuit conflagrata per Tartaros Anno 1658. die 7. Septemb-
ris. Stetitque manca temporibus Georgii Rakoczi Junioris, Achatii Barcsai et Joannis
Kemeny Principum Transylvaniae, eandem divina favente clementia A. 1611. vicissim
est restaurata per Celsissimum Principem P. T. Dominum Dominum Michaellem Apafi et
consortem suam Celsissimam Principessam Dominam Dominam Annam Bornemisza.”

A szöveg végén, szintén nehezen kibetűzhető írással: „In tempore eadem Turri
1671. ipsis [?] Calend. Septembris servitore Egregio Michaelle Vas de Alvintz.”

II. **Beregszászi Tóth Péter gyűjt.** (1736—38) (STOLL 197. sz.) — Itt a szöveg előtt:
„Templi supra mentionati narratio per Prosopepaeiam” olvasható.

III. **Bod Péter Gellius Transilvanicus-a.** (XVIII. sz. 1. fele) 114—15. (STOLL 234. sz.)
— A szöveg előtt a templom története rövidebben van említve, mint az I. forrásban,
ilyen formán: „Turris Albensis conflagrata per Tartaros Anno Domini 1658. die 7. Septem-
bris, stetit manca temporibus Achatii Bartsai, Georgii Rakotzi II., Joannis Kemeny
Principum Transylvaniae; tandem Divina favente clementia anno 1671. est restaurata
per Principem Michaellem Apafi et consortem Annam Bornemisza.”

IV. **Erdélyi omniárium.** (1758—67) 2b. (STOLL 255. sz.) — Itt a történeti bevezetés
így hangzik: „Turris Albensis Transylvanorum primum conflagrata Anno 1603 Imperatore
Romano Rudolfo 2do. Restaurata Anno 1615. Regnante in Transylvania Gabriele Betlen.
Item fuit conflagrata tempore Georgii Rakotzi Junioris Anno 1658. Restaurata pace
Michaelis Apafi Imi principis Transylvaniae Anno 1671. Cujus latus sustinet hos versus
Hungaricos.”

V. **Halmágyi István Miscellanea.** (XVIII. sz. 2. fele) 46ab. RSzK Kolozsvár EK
A 390. Kiad. ENTZ GÉZA: A gyulafehérvári székesegyház. Bp. 1958. 190—91. — A szöveg
előtti történeti feljegyzést és a gyulafehérvári templom történetét lásd itt.

115.

Kézirata: **Győri György-ék.** (1692) 25b—27b. (STOLL 124. sz.) — A végén: „Amen.”

A Jármí nemzetség szabolcsi ágából származó Jármí András 1671-ben halt meg.
A 125. sorban azt mondja a búcsúztató, 8 esztendő elfolyt, hogy a bíraskodás tisztjét
viselte. Az igazságszolgáltatás élén a vármegyében az alispán állott, s ahogyan a búcsú-
ztató címe említi, Jármí Szabolcs megye alispánja volt. A *Szabolcs vármegye* c. könyvben
(szerk. Borovszky SAMU. 1900. 490. lap) azt olvassuk, hogy Jármí András 1663-tól
1671-ig volt alispán. Utána az 1671—1675 között Váradkay Ferenc és Nyakas Péter
következtek. Váradkay már Jármí András mellett is másodalispán volt 1668—71-ben.
Úgy, hogy valószínűleg a 138. sor órá, mint a viceispánság terhével egyszerre viselő
személyre vonatkozik és nem a 134. sorban megnevezett Nyakas Péterre, akit utána
választottak meg a másod alispáni tisztre.

29—30 A sorokat illetőleg vö. Móz. I. 32, 9—10.

31—32 Feltehetőleg Elizeus csodatételére vonatkozik a hivatkozás (II. (IV.) Kir.
6, 6), mivel más helyen a Jordánnak kapcsolatosan a Bibliában nincs szó hasonló módon
pálcáról. (A II. (IV.) Kir. 2, 8. vers szerint Illés *palástjával* ütött a Jordán vizére, s az
ketté vált.)

- 36—37 Vö. a 36. zsolt. 25. versével.
 62 Két taggal hosszabb sor.
 74 cselediddel = gyerekeiddel.
 93—95 Lásd a Péld. 31, 30. versét.
 103—104 Az istenfélelemről számos helyen olvashatunk a Bölcsesség könyvében.
 Értelemszerű egyezésként vö. a 24, 21; 3, 1—7; 2, 1—5.
 111 oszlani = osztozni a vagyonon, elválni.
 113 Lásd Móz. II. 20, 7.
 115 miátok = miattatok.
 123 melletted keresem = számodra, érted az a kérésem; a *mellettem*-et értelem-szerűleg javítottuk ki *melletted-re*.
 134 Nyakas Péterről lásd a bevezetőben mondottakat.
 138 Váradkay Ferenc volt társa az alispánságban.
 153 Iffiuj — ifjúinak ejtendő.

116.

Nyomatott kiadása: **Credo In Deum. Hiszek egy Istenben, avagy, Kereszteni Tudományak Első Resze A' Hítről, és a' tizenkét Agazatiról.** Kassa 1671. (RMK I, 1111.) Alb. — a belső címlap verzóján.

A jezsuita Witfelt Péter latin nyelvű könyvét Szegedi Ferenc (1614—75), 1670-től egri püspök, akaratóból fordították le magyarra, az ő költségen látott napvilágot. A könyv ajánlását „Kassai Kisdianum Seminarium Societatis Jesu” záradék rekeszti be. Sem a fordító, sem a négyoros vers szerzője nem nevezi meg magát.

A mecénás címerét magyarázó versikének két első, illetőleg két utolsó sora közrefogja a címet, melyen két szembenéző oroszlán közt egy koronából kinőtt lilium látható, melynek teteje görög kereszt alakot mutat.

117.

Nyomatott kiadása: **Libanvson termő Cedrus-Fának Veleie...** Nagyszombat 1671. (RMK I, 1122.)

Mivel a munka szerzőjéről nem rendelkezünk egyéb adattal, mint amit a címlapon magáról mond, idézzük a könyv címlapjának folytatását: „A' Türes-Szenvedes Paizának Szent Ferenc Szerzetébül, Tisztelendő P. F. Corenus Iakab, Minorita által iratott Könyvébül, Nagyságos Megyeri Sigmond által egybe szedetett, es Deák nyelven ki nyomtatott Sententiáknak Summája. Egy Türes-szenvedés szerető lélek által Magyar versekben Azon Jonak követői eleiben adatott.”

A keresztény sztoicizmus szellemét, a békességes türeést propagáló kegyességi műnek tehát az a Megyery Zsigmond-féle rövidített kiadás volt a forrása, mely 1657-ben jelent meg Bécsben *Medulla Cedri Libani, Hoc est, Synopsis Selectiorum Sententiarum. Ex Libro Clypei Patientiae, Admodum R. P. F. Jacobi Coreni Ordinis Conventualium S. Francisci, excerpta* címmel. (RMK III, 1979.) Az eredeti munkát Corenus Jacobus, francia franciskánus 1622-ben adta ki Lyonban *Clypeus patientiae* címen.

Megyery az eredeti munkát elég nagy mértékben megrövidítette, ahogyan erről az *Előszó*-ban beszél is. Hogy milyen mértékben, kitűnik, ha könyve terjedelmét összehasonlíttuk a teljes Corenus-mű fordításával, melyet Haller János készített fogarasi fogsága idején, és a csíki ferences klostrom nyomdájában 1682-ben kinyomatott *Pays, A' Békességes Türesnek Payssa...* címmel. (RMK I, 1273.)

Ismeretlen ferences fordítónk munkájából eleve hiányoznak tehát azok a fejezetek, melyeket Megyery kihagyott. De rajta túlmenőleg is rövidített. Nem fordított szóról szóra, ez verses átültetés esetén nem is volt szokás. Számos idézetet elhagyott, elsősorban az antik példázatokból, költői művekből, így pl. sokat nem fordított le Ovidiusból. A latin könyv lapszéli utalásaiból is sokat mellőzött, bár máskor a szöveg testéből emelt ki oda hivatkozásokat. Miközben válogatott az idézetekből, hivatkozásokból, nemegyszer megtörtént, hogy olyan utalást tüntetett fel a margón, mely éppen a kihagyott példázat, gondolat lelőhelyére nyújt felvilágosítást. Lapszéli utalásai sokszor pontatlanok; az esetek nagy többségében csak neveket tartalmaznak közelebbi útmutatás nélkül arra a munkára vagy a megfelelő írásmű passzusára, melyet igazolásként, szemléltető példaként említ. Csupán a Bibliával kapcsolatban nyújt többet, mint forrása, de itt is sok a pontatlanság. Többször megolvashatatlanok a lapszéli jegyzetek a betűk összemosódása, a nyomda tökéletlen munkája következtében. Tekintettel a sok száz olyan lapszéli jegyzetre, mely

puszta neveket, névkezdeteket tartalmaz, továbbá arra a körülményre, hogy az utalások iránt érdeklődő filológus a latin eredetiben (Haller fordításában) megtalálja a szükséges felvilágításokat, a csupán névre utaló hivatkozásokat nem kerestük ki, minthogy ez nem is tekinthető egy fordított szöveg gondozásakor jogosan elvárt feladatnak. A nyilvánvaló tévedéseket azonban igyekeztünk kiigazítani, a közelebről megjelölt források hitelességét ellenőrizni. A hosszúra nyúlt munka versszövegéből név- és szómagyarázatot, értelmezést elsősorban olyankor adtunk, amikor a szöveg megértése ezt megkívánta, ehhez a lapszéli utalások nem nyújtottak megfelelő segítséget. A verses áttünetes nyelvezetet helyenként nehezen értelmezhetők; többször idézünk ezért a latin mű szövegéből is. Jegyzetünkben jeleztük azokat a részeket, melyeknek nincs latin megfelelője. Önálló munkája pl. a fordítónak a 78 sorból álló *Elöl-író beszéd*.

A könyv nyomdatechnikailag kevésbé sikerült kiadvány. Bővelkedik a sajtóhibákban. A betűk gyakran — főleg a lapszéli jegyzetek — nehezen olvashatók. A hangjelölés is következetlen, emiatt első olvasásra a szöveg helyenként nehezen érthető. Nagy ingadozást mutat a jésítés és az ezt követő magánhangzók jelölésében (pl. anniyval = anniyval, egigjen = egyen, egigyik = egyik, jesztvén = ijesztvén, nylása = nyílása, üdvössesegyesebb = üdvösségesebb, vegy = végi stb.). Hasonlóképpen sok ingadozás van az ékezetek használatában, a központozásban, a nagy- és kisbetűk használatában. Nyelvjárási sajátásként sokszor nem jelöli az *l* hangot, amikor az az előtte levő magánhangzót megnyújtja (böcsöjével = bölcsöjével, ocsón = olcsón, feödes = földes, kütte = küldte stb.).

A fordító verselése mai ütemérzékünket nemegyszer sérti. Megfigyelhető azonban az a következetes eljárás, hogy egyes magánhangzó-találkozásokat — mint erre a korban máshol is találunk példát — egyetlen szótagnak tekint. Így a *ledny, miért, Hyeronimus* diftongusok pl. nem számíthatók szótag- vagy ütemrontó esetnek. Ezt figyelembe véve, a hosszú műben aránylag kevészer találunk kevesebb (pl. 1001., 1630., 1865., 2377., 2800., 3003., 3004., 3171., 3971., 4075., 4221. sor) vagy a kellenél több (pl. 315., 636., 3451., 3790., 4792. sor) szótagot. Helyenként, ahol feltételezhetőleg sajtóhiba lehet, javítottunk a szövegben, de ezt, természetesen, minden esetben jeleztük a lap alján. Eltértünk kiadásunkban a szövegtől abban a tekintetben, hogy a dült betűkkel szedett sorokat nem tűntettük fel; a lapszéli jegyzeteket a szöveg alatt hoztuk; az *ss* hangértékű *ß*-t átírtuk *ss*-re.

32 Betsabe lábai — a kifejezés arra vonatkozik, hogy Betsabé szépsége erősebb volt Dávid húségénél. A szemérmeskedő papi szerző a fürdőző Betsabénak csak a lábát említi. Vö. II. Sám. (II. Kir.) 11. rész.

82 A mennyei völégény az *Énekek éneke* völégénye.

89 Scipio — P. Cornelius Scipio Aemilianus Africanus minor évödött szolgálásával annak ékes pajza miatt.

97 A tarentumi Leónidasz az i. e. III. században élő görög epigrammaköltő volt. Ó írt Mirtilus pajzsáról.

101 A poéta: C. Lucilius, a római szatíra megalapítója, a numantiai háborúban a 89. sorban szereplő Scipio alatt szolgált.

111 Láconban — Laconiában, azaz Spártában.

112 Bölcsőért = bölcső helyett.

113 Theokritosz (i. e. III. század) a 24. idilljében írt Héraklészről. A „lib. 42. hierog” utalás misztifikáció.

118 által úton — rövidebb keresztező úton; a továbbiakban is még többször előfordul.

132 ösztön — sujtó ostor, ösztöke, ösztönzés értelemben sokszor előjön még a továbbiakban is.

157 egyeles = elegyes, vegyes. Többször előfordul így is és származékaiban is.

183 pályáiát = célját.

185 soldyát = jutalmát.

207 „Nem lehet, nem, özvegy sem jó csak tűréssel” központozással értelmesebb; a latin megfelelője azonban más: „Virtus nam vidua est quam non patientia format.”

215 el birta = legyőzte; a továbbiakban is sűrűn előfordul.

216 vizketegh = nyugtalanító vágy.

230 A sor után a helyes utalás: Máté 6.

234 A sort követő utalás helyesen: Euripid.

235 A hivatkozásban sajtóhiba és pontatlanság van; helyesen: In psal. 93.

237 Crisoprasus kövek — a chrysoprasus a gyémánt egyik neme.

267 Az anthiton (és nem anthitom!) fáról nem Plinius, hanem Szent Jeromos beszél.

- 284 emetten = ébren.
 337 sergeli = úzi, hajtja.
 338 A hiányzó sor a latin szövegben: „advena in terra inimicorum, coinquinata cum mortuis”.
- 368 Eségh = éhség.
 406 soldos = megjutalmazott.
 412 föl töttel = feltetszettél, világra születél; a 411—14. soroknak nem felelnek meg a latin mondatok: „Est, requiem querit, cur libidinibus et naturae bellum indixisti? Fortia agere et pati Romanum est.”
- 420 Ananias nevű tanítványt küldött az Úr Saulhoz (Ap. csel. 9, 10—18).
 425 Achor völgyét — a zsidók József vezetésével Jerichó és az Ákor völgye táján lépték át Palesztina határát.
 436 Jánost = Keresztelő Jánost.
 450 érdek = érint, sújt; így és származékaival sűrűn előfordul a továbbiakban is.
 461 kéneső = higany.
 479 Mind a magyar fordítás, mind az eredeti latin forrás tévesen a 70. zsoltárra utal; helyesen Psal. 77. 33—34 — a Vulgata szerint.
 508 Diogenészre, a sztoikus bölcselőre még sokszor történik a szövegben hivatkozás.
 550 A Tolvay — a keresztre feszítéskor a megtért jobb oldali lator; a továbbiakban még sokszor előjön.
 551 Szent István első vértanú (vö. Ap. csel. 7, 58—60) sűrűn szerepel a szövegben.
 591—93 A salamoni templom építéséről van szó, vö. I. (III.) Kir. 5, 17—18.
 595 Az utalás olvasata bizonytalan; Hallernél Szent Bernátra való utalást találunk itt. (98. l.)
 613 Buidoso — a latin *vaga* szót fordította így. („Vita sine proposito vaga est.”)
 620 melly-vas = mellvért.
 636 Ahitatos katona — a Livius-idézetben: devotus miles, inkább: hű, önfeláldozó.
 649 chinogattya = kíméletesen, *csinján* bánik vele.
 659 Quintus Sextius sztoikus bölcselő a császárság első éveiben.
 665 láttára = ha szemügyre veszik őket.
 680 böcsöiével = bölcsőjével.
 682 Póla kötelében = pólyában, rongyokban; a világosabb megértésért idézzük a 679—86. sor latin megfelelőjét: „non consolatur Christi infantia garrulos, non consolantur lacrimae cachinantes, non consolantur panni, ambulantes in stolis, non consolantur stabulum et praesepe amantes.” A szerző nyilván Jézus jászolának ereklyéire gondolt (böcső, pólya, az istálló), jegyzi meg Bán Imre lektori észrevételeiben.
 703 iátéknak = gyönyörnek, mivel a *delitiae* szót fordítja így.
 730 hiúsáért — olv. hívsáért; a továbbiakban is a legtöbbbezőr ezzel az írásmóddal jön elő.
 740 mért = mert.
 743 Türi — olv. túrj.
 751 Kis biro — itt: lelkiismeret.
 753 A sor mellett szereplő lapszéli utalás Ciceróra a 755—56. sorhoz tartozik.
 761 József testvérei atyjuknak bevallották tettüket, mikor Egyiptomból visszatértek. (Vö. I. Móz. 45, 25—28.)
 806 Esetek — elesések, botlások; a sor értelme: A bukások nem győzik le a bölcs embert.
 823 Magán = magában.
 839 Zeno — a citiumi sztoikus bölcs; Dienes — az ifjabbik Dionüszosz i. e. a IV. századból.
 855 Eghi búcsú járás — a latinban így: „parit certamina superum peregrinatio.”
 865 Eudoxia († 404) Arcadius keletrómai császár felesége, Chrysostomus ellessége.
 872 Esaiás — az egyik nagy próféta, i. e. 740—700 körül működött; üldözték s valószínűleg vértanúhalált halt.
 963 A szegény Lázárról lásd Luk. 16, 19—22.
 1001 Az utolsó szót *vesztéségnél*-re javítva jó a szótagszám.
 1024 vereséggel = veréssel; sokszor előfordul.
 1039 Tartatlan = nem tartós, ideig tartó.
 1049 Dávidként = Dávid szerint.
 1083 A sor melletti utalás helyesen: 1. Cor. 7 (29—31. vers).
 1123 mondta-ként = mondása szerint.
 1131 Ti. a világ színpadán.

- 1188 alittiák = gondolják; sokszor előfordul.
1203 Anaxagorás — i. e. az V. században élt görög filozófus.
1207 Severus — L. Septimus Severus († 211).
1229—30 A Seneca-idézet latinul: „Praecogniti mali mollis ictus venit.”
1260 Jácob — itt a zsidó nép szinonimájaként áll; Jácob díszneve eredetileg Izrael volt. (Vö. I. Móz. 32, 29.)
1329 A sor után álló hivatkozás téves, Lukács evangéliumának csak 24 fejezete van; a helyes utalás Luk. 23, 40.
1387 Tóbiásnak az atyja adott az előző sorokkal egyező intelmeket, lásd Tób. 4. fejezetében.
1405 szaggat = vágyódik, törekszik.
1431 megh büszögt = büdös.
1469 tud — olv. tudd.
1479 Epictetus — i. e. II—I. században élt sztoikus bölcselelő.
1505 időtlenül = idő előtt, váratlanul.
1575 Az utalás helyesen: Apoc. 7. fej. 9. vers.
1589 Gyezi — Giezi (Geházi) Elizeus próféta szolgája, aki pénzsóvársága miatt bélpoklossággal lakolt. (Vö. II. (IV.) Kir. 5, 20—27.)
1593 Nyakkal nem hágy esni = nem szegeti nyakát.
1608 Lepedczőben = takaróban.
1699 Oldözést = üldözést; a helyes utalás: 2. Cor. 4. (9. vers).
1745 A szöveget (gyümölcsöz) értelemszerűleg és a szótagszám miatt javítottuk.
1750 méltoztatták = méltatták.
1783 C. Julius Solinus a III. században *Collectanea rerum memorabilium* címmel írt könyvet; az említett dolog a 32. fejezetben olvasható.
1816 A sor utáni utalásban szereplő könyv Cyprianus műve.
1820 bosszujára = bosszúságára.
1891 Antigonus (i. e. 382—301) Nagy Sándor egyik hadvezére; annak halála után nagy hatalomra tett szert.
1998 Elő ellenségtől ingyen = élő ellenségtől könnyen.
2002 rezegőnek = rezegőnek (kongónak).
2023 Abigail — három tagúnak olvasandó.
2026 A sor után következő hivatkozás helyesen: I. Reg. 25. (30—31. vers).
2059—2066 A dolog nem Bálákkal, hanem Bálaámmal történt (vö. IV. Móz. 22—24. fej.), ahogyan a 2073. sor helyesen így is mondja.
2084 Semei gyalázásáról lásd II. Sám. (II. Kir.) 16, 5—8.
2105 kinlo = kinlódó.
2127—29 A sorok zavarosak; az evangéliumban nem a kezekről (2031. sorban bal váll!), hanem az arcról van szó. Az eredeti latin szövegben így: „Christus non dixisse, ut percussa nostra dextra, sinistram praerberemus, sed alteram, hoc est alteram dextram, justus autem sinistram non habet.”
2136 balog szível = gonosz szívvvel.
2147 Az Olympiai harcok — az olympiai játékok („in Olympicis certaminibus”).
2151 Ctesiphon — athéni államférfi volt, a makedóni párt ellensége.
2152 fel rúgó = fennrúgó, kevély, gőgös.
2154 hailando = hajló; a latin eredeti így hangzik: „nautae . . . velo ne submergantur, cedunt.”
2200 Caelius — M. Coelius Rufus, Cicero kortársa; két Scipio — P. Cornelius Scipio Africanus és a 89. sor jegyzetében említett.
2211 Biás — egyike az ókori hét bölcsnek, Croesus tanácsadója volt.
2215 Xenophón görög történetíró az i. e. V—IV. századból.
2224 álkhátának = egyezhettek, alkudhattak.
2287 Búza szórás előtt = a búza megrostálása, kitisztítása előtt.
2292 Aristippus — Szókratész tanítványa volt.
2321 Muraena = ángolna.
2383 lepedzeni = takarózni.
2423 Saulust — (kéttagúnak olvasandó) Szent Pált.
2438 Vö. I. Móz. 27, 41—45.; Esau — két szótagúnak olvasandó, mint a 2442. sorban is.
2471 megh vesztegettek = megvertek.
2501 Theraménes — athéni államférfi, Szókratész tanítványa, a mérsékelt arisztokrácia híve, kit hazájának zilált viszonyai köpönyegforgatására, következetlen lépésekre kényszerítettek. Kivégezték, de utána megbocsátották szerepét, elfeledték zsarnokságát.

- 2512 A sor mellett szereplő hivatkozás nem ide, hanem a 2515—18. sorokra vonatkozik; a latin eredeti azokat idézi Szent Gergely szavaiként.
- 2516 A sor utáni hivatkozás a 2519—25. sorokra illik.
- 2568 hód tötén = holdtöltekör.
- 2608 dugász — a TSz (I, 435) szerint a szónak 'rejtekhely', 'rejtekszög' jelentése ismert; itt *rejtett* kincsre gondolhatunk. A latin eredetiben: „Nihil intulimus in hunc mundum” olvasható.
- 2611 A sor mellett az utalás a 2615. sorra illik, ahol az átültető vizsont tévesen Jób könyve 2. fejezetére hivatkozik, bár a latinban az 1. fejezet szerepel.
- 2674 A sornak a latin szövegben „Naufragium fugis, ait Agustinus, et plumbum amplecteris” felel meg.
- 2745 Empedocles — görög filozófus Szicíliaból az i. e. V. században.
- 2747 Hyperbolus († i. e. 411) lámpagyáros Athénaiban, aki a néppárt vezetői közé igyekezett jutni, üldözte az előkelőket.
- 2749 Hesiodus — görög költő i. e. a VIII. századból; az örökség miatt sokat pereskedett testvérével.
- 2773 Ephrem — szír egyházi író a IV. századból.
- 2788 helit — olv. helyt.
- 2803 hagymáz = lázas állapot, tífusz.
- 2813 spondia = szivacs; három tagúnak olvasandó.
- 2832 kohol = főz, hevít.
- 2873 Az utalás helyesen Prov. 21. (13. vers).
- 2886 valaki — a következő sorokban idézett Juvenalis.
- 2911 Szerecsenek — a latin *Aetiopes* fordításaként.
- 2946 Metzetek — mit tesztek?
- 2957 Zeno — Citiumból való bölcselet, aki Athénaiban a sztoa iskolát alapította.
- 2959 Cleanthes — Zénón tanítványa és a sztoában utóda; éjszakai vízfordással kereste kenyerét, hogy nappal bölcselkedhessen.
- 2963 Phocion — hadvezér és államférfi († i. e. 318); megvetette a vagyont és a fényűzést.
- 2964 Aristides — Bizonyára Themisztoklész kortársa, athéni államférfi, aki i. e. 467-ben nagy szegénységben halt meg.
- 2994 Pál apostol a Zsidókhoz írt levelében nem beszél a királyi udvarról, mint az utalás mondja.
- 3016 Király — olv. királyi.
- 3017 Eusebidessal — őt szótagnak olvasandó; Ptolomaeus király végeztette ki, olvassuk Hallernél (385. l.).
- 3019 Pannonianus — a pannoniai Alkimenidészről Plutarkhosz írta meg ezt a történetet, ahogyan Haller fordításában olvashatjuk (384).
- 3029 megh sikomtatyák = elsiklatják, elbuktatják.
- 3030 esetével — elesésével („in tam lubrico loco in quo multos alios cecidere videmus” olvasható a latinban).
- 3054 kint — a latin *periculum*-ot fordította így.
- 3076 Erasmus a *Balgaság dicséretének* LVI. fejezetében szól az udvaroncokról.
- 3084 késnek = időznek.
- 3099 Theophrastus — Arisztotelész tanítványa, rendszerének továbbfejlesztője.
- 3112 Az utalás helyesen: 2. Tim. 5.
- 3116 Görögh bötü szerint = görögül.
- 3120 A hivatkozás így jó: Exod. 22. (22—24. vers).
- 3126 állokra — ti. fennállókra, azaz élőkre.
- 3173 Eliás — Illés; az Úr a száreftai özvegyhez küldte. (Vö. I. (III.) Kir. 17, 8—16.)
- 3176 Elisaeus — Elizeus próféta csodálatosan megszorított egy özvegyasszony olaját és ezzel megmentette két fiát a rabszolgaságtól. (II. (IV.) Kir. 4, 1—7.)
- 3211 Valeria — Valerius Messala Corvinus lánya. (Hallernél 398.)
- 3215 Nem Martiaról (uticai Catónak a felesége volt), hanem dádunokájának a lányáról, Portiáról (Brutus felesége) lehet szó.
- 3225—28 A kissé zavaros sorok megvilágítására idézzük a latint: „Sic ille vobis ultime sponsus qui primum dederat et abstulit, quid cogitatis de secundo aut tertio.”
- 3233 A római özvegyről a latin szövegben is „vidua quaedam Romana” tájékoztatás olvasható csupán.
- 3247 Házi táboroknak — házi perpatvaroknak; a latinban: „domestica oritur pugna”.

- 3259 étetőnek = méreggel megétetőnek.
 3264 Pál apostolnak a Korinthus-beliekhez írt első levele 3. fejezetében nem olvashatunk a házasságról; a 7. fejezetben vannak rokon gondolatok a szövegünkkel, de nem szó szerinti egyezések.
 3289 honnyakban = otthonukban (domi).
 3292 partnak = révpartnak, kikötőnek; a latin *portus* fordítása. Ugyanilyen értelemben áll a 3295. sorban is.
 3314 Homályos sor; arról van szó, hogy a hiedelem szerint a vipera a menyhállal való párzásakor kiveti mérgét.
 3324 A latin szövegben közelebbi utalás is van: „Varro in Satyra Menippea scribit . . .”
 3327 A bölc = Szókratész.
 3347 boreas — északi, északkeleti szél.
 3354 vereséget = verést.
 3358 Phocion = athéni hadvezér († 318); alig talált nevet — ti. annyira szerette.
 3359 Tygranes — I. Tigranész, Arménia királya, i. e. a VI. században élt.
 3373 Admetus — Perszephoné visszaküldte feleségét az alvilágból, illetőleg más hagyomány szerint Héraklész visszahozta.
 3421 így hollók fiai — azaz: ezeknek az eddelét is Isten szolgáltatja.
 3423 A sort követő utalás helyesen: Psal. 36. (3—4. vers).
 3500 Szemérem engedni — szégyen engedni. A latinban: „pudeat te”. Ebben a jelentésben áll a szó a 3603. sorban is.
 3510 Afflorisæus — nem tudtuk azonosítani.
 3514 czidája = dzsidája, lándzsája.
 3569 A sor értelme: a szerelmet csak a nagy távolság tudja csökkenteni (= lan-
 kaztatni).
 3570 másik Poeta — szintén Ovidius (*De remedio amoris* Lib. 1).
 3596 Putiphárnéról lásd I. Móz. 39. fejezetet!
 3611—18 Ezeknek a soroknak nincs latin megfelelőjük.
 3620 holot = minthogy.
 3626 Hyéronimus — négy tagúnak olvasandó.
 3628 pöpicse = dadog („balbutit lingua”).
 3633 Chyragra = köszvény, köszvény a kezekben.
 3677 Cö — Cos, Cous sziget a ceramusi öbölben.
 3680 Sztrabón (i. e. 65—i. u. 19), az ókor geográfusa sokat beszélt a tőle leírt országok népeiről, szokásairól, természetesen kevés hitelességgel.
 3689 Lacon — laconi férfi; a latinban: „Lacon quidam”.
 3692 használ = érdemes.
 3722 Tyrannusnak — két sorral később megnevezi: *Pisistratus* (= *Peisizstratosz*).
 3744 iffiadik — négy tagúnak olvasandó; marad ifjú.
 3763 a vén atya — Simeon; lásd Luk. 2, 25—32.
 3764 a vén asszony — Anna; lásd uo. 36—38. vers.
 3774 Iffiák — a legtöbb esettől eltérőleg két tagúnak olvasandó.
 3804 Az utalásban *Nauzian.* helyett *Nazian.* kell.
 3813 Hetedik Sévérus — L. Septimus Severus császár 193—211 között.
 3815 lectikára = gyaloghintóra.
 3826 Eulogius — alexandriai patriarcha a VI. század utolsó és a VII. század első évtizedeiben.
 3870 Mifibózettről lásd II. Sám. (II. Kir.) 9. fejezetét.
 3880 csincsért = béklyót.
 3899 fővennyel = homokkal.
 3902 Porondon = homokon, apró kavicsos.
 3904 A sorhoz tartozó utalás helyesen: Solin (Solinus).
 3910 fővény s-kö — ti. vesehomok, vesekő.
 3916 Victorinus — Szent Jeromost tanította, teológiai traktátust írt.
 3917 Primasius — püspök volt Bizáncban a VI. században.
 3919—22 Ez a példázat már a Bibliából való. (Máté 13, 45—46.)
 3931 az szent — Achimelek főpap, lásd I. Sám. (I. Kir.) 21, 1—7.
 3933 A Makkabeus testvérek vértanúságáról lásd II. Makk. 7. fejezetét!
 3941 Fővényes helyeken = a küzdőtér (aréna) homokján.
 3943 vagy — olv. vágy.
 3959 A sor után álló utalás téves, István mártíromságáról az Ap. csel. 7. fejezetében olvashatunk.

- 4006 Myson — a latin is csak ennyit mond róla: „Socius Myson cum in solitudine ridens fuisset . . .”
- 4009 Antisten — Antiszthenész: Szókratész tanítványa i. e. 400 körül.
- 4029 A sor utáni utalás helyesen: Jób 2. (7—9. vers).
- 4083 Az utalás rossz, Péter második levele csak 3 fejezetből áll; az első levél 4. feje. 3. versében van rokon gondolat.
- 4120 Liasagát — olv. hívságát.
- 4127 L. Caecilius Metellus (i. e. III. század) a hagyomány szerint pontifex maximusként 241-ben, a Vesta templom égésekor megmentette a palladiumot; ekkor vakult meg.
- 4143 Meandez — a latin szövegben Menander szerepel („teste Menandro”), ő az i. e. IV—III. században Athenában élő író volt.
- 4153 Agyát — olv. ágyát.
- 4182 Vesze — olv. vesse.
- 4199 A helyes utalás: Psal. 118. (94. vers).
- 4213 esettől = eleséstől, bukástól.
- 4219 A sor melletti hivatkozás téves.
- 4260 spondiája — négy tagúnak olvasandó, jelentése: szivacs.
- 4283 azon Doctor = Szent Ágoston.
- 4327 A sor után következő utalásban a 114 sajtóhiba 141 helyett.
- 4357 Jugurthát, a numidiai királyt Rómában kivégeztették.
- 4368 mennek feődnek = mennynek, földnek.
- 4380 arányázza — arányozza.
- 4392 Keresztelő Jánosról van szó.
- 4396 Legh fellyeb = leginkább.
- 4450 Cheneidas — Xeniadész, gazdag ember Korinthosban, aki Diogenészt gyermekei mellé nevelőnek vásárolta meg.
- 4476 kerget = üldöz.
- 4504 Lacedaemonius — Így hívták Athenában Kimónnak, a perzsa háborúk hőségnek a fiát, de itt nem róla, hanem egy valaki spártairól van szó.
- 4508 Rutilius Rufus — római államférfi, szónok, akit kisázsiai proconsulása után száműzték.
- 4514 eget — olv. eget.
- 4519 Sylverius 536—537 között volt pápa; Theodora Justinianusnak volt a felesége. A császárné beleszólt a kormányzásba, az egyház ügyeibe is.
- 4520 Pontia szigete a Tirrén-tengerben van, közel Itáliához.
- 4559 Haláltul vélem — egy szótaggal rövidebb sor, haláltul *úgy* vélem betoldással jó lenne a szótagszám.
- 4588 pártra — olv. partra.
- 4591 ifiantan — 4 szótagúnak olvasandó, (= ifjúként).
- 4592 Hamar evezettel — gyors evezéssel („quam qui cito navigavit”).
- 4601 Lázárról vö. Márk 6, 39.
- 4625 Másná = másnál.
- 4629 Jairus lányáról lásd Máté 9, 24.
- 4644 kélelhetete = kérlelhetete.
- 4669 paczákkal = pálcákkal.
- 4678 Az utalás pontosabban Luk. 23, 41.
- 4715 A sor után álló utalás helyesen: Chrisostom.
- 4730 vegy — olv. végi.
- 4756—66 A sorok sajtóhibáinak kijavítását a latin eredetivel való összevetés segítségével is végeztük; a 4766. sor *kedvedet* szava azonban bizonytalan javaslat; a latin szövegkörnyezet így hangzik: „judicem te habeat, non patronum”.
- 4791 elővel = előre.
- 4818 méltoztatik — méltatja, tartja érdemesnek.
- 4830 hivattak — hívtak meg, hivatalosak (ti. Isten országába).
- 4855 Az utalás helyesen Ezek. 18. (32. vers).
- 4860 A sorvégi hivatkozása helyesen: Ezek. 33. (11. vers).
- 4866 A hivatkozás így jó: 1. Tim. 2. (3—4. vers).
- 4867 Viszát sűgő = az ellenkezőt sűgő.
- 4888 meg is telepedik = meg is állapotodik, megnyugszik.
- 4911 Nátán prófétának Dávidhoz küldéséről lásd II. Sám. (II. Kir.) 7, 4—5.
- 4921 vetődni — többek között jelentett ’perlekedni’-t is, ezt az értelmezést támogatja a 4923. sor.

- 4923 A sor után álló hivatkozás téves, helyesen: Máté 4. (10. vers).
 4927 Az utalás helyesen: Eccli 18. (4. vers).
 4931 Az utalásban sajtóhiba van, nem Máté 19, hanem Luk. 19. a jó hivatkozás (lásd a 10. verset).
 4938 Az utalás Szent Ágoston *Libr. medit.* cap. 30. formában teljes.
 4957 Nem lesz — értelemszerűleg *Meg* lesz kellene.
 4966 A sor értelme: a bor (borivás) érvágás után egészséges. Ovidius *Ep. ex Pontolib. I. ep. III. 10.* sorában olvasható: „Ut solet infuso vena redire malo.”

118.

Nyomtatott kiadása: **Komáromi Csipkés György: Papistaság Ujsága.** Kolozsvár 1671. (RMK I, 1115.) * * * 3b — * * * 4a. — A vers végén „Tolnai István a' Kolozvári K. Collegiumnak edgyik tanitoja” záradék olvasható.

Tolnai F. István 1630-ban született Tolnán. Iskoláit itt, majd Nagyecsedén, Váradon folytatta. Innen Szalontára ment rektornak. Utána Sárospatakon tanult, ahol szeniori tisztet viselt. (1656. aug.—dec.) Tarcali iskolamestersége után külföldre távozott. Utrechtben, Franekerben, Groningenen kívül Angliában is megfordult (1660). Hazatérése után 1662-ben Veresmarti Gáspár püspök Kézdivásárhelyre rendelte prédikátornak. Hamarosan a kézdi egyházmegye esperesi tisztét is betöltötte. 1665-ben püspöke Kolozsvárra helyezte át a kollégium tanárának. Hivatalát 1665. jún. 26-án foglalta el. 22 éven át tanított itt (vö. TÖBÖK ISTVÁN: A kolozsvári ev. ref. collegium története. Kolozsvár 1905. I, 79—83), míg 1685-ben lelkésznek meg nem választották. 1689-től a kolozskalotai egyházmegye esperese is volt. Meghalt 1690. márc. 25-én. Halálakor chartát nyomtattak ki, mely életútját is ismerteti. (Vö. ZOVÁNYI JENŐ: Egyleveles nyomtatványok s irodalomtörténeti adatok a kolozsvári ref. kollégium belső templomában. ItK 1895, 84—85.)

Tolnai az alábbi munkákat hagyta ránk: *Αρχοῦ Λογιουῦ . . . duplici, altero, spectrum Diabolicum sub specie Samuelis.* Franeker 1659. (RMK III, 2057); *Disputatio Theologica. Exegetica Ad Cap. I. Medullae Amesianae.* Franeker 1662. (RMK III, 2160); *Igaz Keresztényi és Apostoli Tudomány.* Kolozsvár 1679. (RMK I, 1236); *Demonstratio Compensiosa Dialecticae verae.* Kolozsvár 1680. (RMK II, 1467). Megjelent nyomtatásban a fejedelmi udvarban, Radnóton 1663. jún. 6-án mondott beszéde *Haza Bekesege, Avagy Egyenes Ösveny* címmel (Szeben 1664 — RMK I, 1017) és a Bocskay István, zempléni főispán temetésén 1673-ban mondott búcsúztatója a *Szomorú Halotti Pompá*-ban (Kolozsvár 1674 — RMK I, 1164).

Több üdvözlő verset írt: 1658-ban Nadányi Jánoshoz (RMK III, 2024), Szendrei Ferenchez (RMK III, 2026); 1659-ben Keresztúri Bálinthoz (ZovLex 489); 1662-ben Jászberényi Pálhoz (RMK III, 2164). Latin nyelvű gyászverseket egyleveles kartákon ki-nyomtatva Porcsalmi András temetésére (1681), valamint Szathmár-Némethi Mihály halálakor (1689).

119.

Nyomtatott kiadása: **Szomorú Halotti Pompa.** Kolozsvár 1674. (RMK I, 1164.) N4b—O4b. — A végén: „Amen.”

Kézirata: Sámuel Aladár birtokában volt egykorú kódex. Kiad. SÁMUEL ALADÁR: Adat, búcsúztató irodalmunkhoz (Búcsúztató Bocskay István zempléni főispán fölött.) ProtKözl 1892, 181—83, 190—91, 198—99 és úf.: Búcsúztató Bocskay István fölött. (Írta Tolnai S. [!] István.) ProtSz 1899, 614—23. A szöveg végén: „Finis adest operis, sed merces nulla laboris. Scripsit Stephanus Tholnai” megjegyzés áll. SÁMUEL szerint ennek a záradéknak az a magyarázata, hogy Tolnai búcsúztatója kiadatlan maradt. Ez tévedés. A ProtSz-ben az alcímben SÁMUEL Tolnai S. Istvánt írt, de őt a továbbiakban Tolnai F. Istvánként emlegeti. Tolnairól lásd az előző sz. alatti jegyzetet.

Bocskay István, Zemplén megye egykori főispánja a felső-magyarországi elégedetlenség szervezkedésének, az 1670-es felkelésnek volt egyik vezetője. Erdélybe futott, Kolozsvárott halt meg 1672. dec. 24-én. 1673. máj. 29-én temették el. A temetésén mondott gyászbeszédék és gyászversek a fentebb említett nyomtatványban láttak napvilágot.

1 Miért — a kor költészetében leggyakrabban egy szótagnak számított, így jó a szótagszám.

26 Pillantási = pillantásnyi.

28 tárgynac vettek = célba vettek.

30 1671 helyett 1670 kellene; a következő strófák eseményei ekkor történtek.

33—34 A sorok az 1670. ápr. 9-ével meginduló I. Rákóczi-féle megmozdulásra céloznak.

41 Medgyec = mit tegyek?

64 legelte = eltette, tartotta.

70 Illyéseknek — a Felső-Magyarországból elfutott prédikátoroknak.

88 Nem türom-meg = nem mérséklem magam, nem tartom vissza magam.

115 számkivettec = számkivetettek.

119 zajt = jégzajlást.

129—32 Benne kihalt a család, bár RÉVAY PÁL szerint maradt két fia: András és János. (A Bocskay-család erdélyi ágazatáról. AdZempléniT 1900, 252 sk.)

147 A pataki kollégiumnak egyik kurátora volt; az iskola ekkor már Gyulafehérvárott működött.

149 Török Katáról szó van a 109. sz. énekben; ekkor már kiszabadult a kassai fogságból, Erdélyben volt.

173—74 Sóvári Sós György ugyanattól a hajdan Magyarországra telepedett Micbántól származtatta magát, mint Bocskay István. A *Szomorú Halotti Pompá*-ban két alkalommal is beszélnek erről a genealógiáról, Pósaázi János prózában, Diószegi Sámuel versben.

197 Török Kata első ura Klobusiczky András volt, a tőle született gyerekektől búcsúzik itt.

KELTEZETLEN SZÖVEGEK (1661—1671)

Az itt közölt versek szerzetetési idejét pontosan nem ismerjük. Külső és belső érvek miatt azonban keletkezésüket az 1661. és 1671. év közé tesszük, illetőleg lejegyzésük a kötetet záró esztendőig megtörtént. Itt adjuk ki a *Zemlény János-ék.* keltezetlen darabjait, minthogy a gyűjteményt 1668-ig írták össze.

A *Zemlény-ék.* (1668) (STOLL 88. sz.) anyagát DOMOKOS PÁL PÉTER leírásából és publikációjából — *Zemlény János kéziratos énekeskönyve.* (XVII. század) ErdMúz 1939, 355—64 — ismerjük. A katolikus jellegű gyűjtemény kormeghatározó adata az első kötetstábla belső felén olvasható megjegyzés: „Dono dedit Joannes Zemlény hunc librum R: P: P: A. K. V: L: M: Anno currente 1668.” Tartalma főként egyházi énekek, vallásos versek, búcsúztatók. Van néhány világi darabja is. A kézirat énekeinek kezdősorait, az egyes darabok más forrásokban való előfordulására vonatkozó adatokat lásd DOMOKOSNÁL.

A gyűjtemény datált verseit, az 1656-ból való *Magiarsag romlott ág* (92b—93b), az 1662-ben keletkezett *Az német egy felől dullya* (71a—72b) töredékét, valamint az 1661-es csfki dúlások emlékéet *Őrzd Szép napkelet felől fenlő Pannoniam* (102a—103a) kezdetű éneket a keltezett versek között közöltük sorozatunk megfelelő kötetekben.

Az énekeskönyv keltezetlen és nem lokalizálható két darabját: *Én régen világok fenie* (90ab) és *Szerencsét probaltam* (101ab) kezdetű énekét itt adjuk, bár közülük az első régebbi keletűnek érődik. A kéziratok keltezetlen énekeinek közlésében azonban eddig is a másolás befejezésének időpontját vettük tekintetbe. Itt adjuk az énekeskönyv *Bánatimban vigasztaly meg* (103b) kezdetű töredékét is.

120.

Kéziratai, kiadásai:

I. **Hatt Szép Világi Ujj Enekek hely, év, kiadó nélküli ponyvanyomtatvány** kéziratos másolata a volt Kolozsvári Unitárius Kollégium kézirattárában (1813). Címe: *Ötödik.* Terjedelme: 14 vsz.

II. **Furuglyás-ék.** (1764 k.) 22. (STOLL 272. sz.) Címe: *Magyar enek.* Terjedelme: 5 strófa.

III. **Mezei Juhász dallok.** Hely, év nélküli nyomtatvány (OSZK L. eleg. m. 935sx. 22. Terjedelme: 13 strófa. Címe: *Második. Oláh Getzi' Dallja.*

Forrásának megjelölése nélkül kiad. ERDÉLYI JÁNOS: *Népdalok és mondák.* Pest 1846. I., 379. sz. Csak az első 11 strófát közölte.

THEALY KÁLMÁN (VÉ I, 213—17) 16 versszakos terjedelemben közölte, de nem nevezte meg, honnan egészítette ki a szöveget.

A XVII. század második felében feltűlő török harcokra, feltehetőleg az 1660-as évekre utaló éneknek az itt közölt szövege bizonyára nem az eredeti, nem egykorú szöveg. Az énekben említett személyek szerepelnek a kuruc mozgalmak korában. Buga Jakabról, az utolsó strófa szerint 1668-ban keletkezett éneket lásd kötetünkben a 90. sz. alatt. Egy Oláh Gergely nevű hadnagy szolgál 1706-ben Hellepront János kuruc ezredében.

A ponyvanyomtatványok a 3—4. strófát összerántották, a II. forrás azonban épen megőrizte a szöveget.

55 és = is.

59 éves = gennyes. A sorra és a következőre vö. *Murányi Vénus* I. 63. vaz. 2., 4 sorait: „Fegyvered létül hány török test éves . . . Kiknek nem kell többé az reggeli leves”. (GyIOM I, 133.)

64 tárgya = célja.

121.

Kézirata: Zrínyi Miklós: *Adriai tengernek Syrenai* 1651-es bécsi kiadásának az olomouci könyvtár példányában a szöveg előtti tiszta levele. Kiad. Gróf Pázmány Miklós könyvfeljegyzése gróf Zrínyi Miklós költőről. MKSz 1882, 248—49 és JENEI FERENC: Pázmány Miklós veszprémi főkapitány. A Veszprém megyei múzeumok Közleményei 1963. 165. — A vers végén: „Gróf Pázmány Miklós.”

Pázmány Miklós Pázmány Péter testvérének, Pázmány Györgynek (†1627) volt a fia. 1623-ban született. A korán árvaságra jutott gyermek neveléséről az érsek gondoskodott, éppen úgy, mint anyagi helyzetéről. Morvaországban nagy kiterjedésű birtokokat vásárolt számára, II. Ferdinándtól morva indigenátust szerzett neki, Magyarországon grófi címet. (FRANKÓI VILMOS: Pázmány Péter. Bp. 1886. 286.)

Tíz éves korában a grazi jezsuitáknál kezdte el tanulmányait. 1634—36-ban a nagyszombati gimnáziumban tanult. Ezután Bécsben, majd Nagyszombatban, végezetül Olmützben. Titokban jezsuitának készült, és 1639 szept.-ében Rómába indult. De nem lett jezsuita, Rómából Párizsba ment, ahol több évet töltött.

Visszatérve Magyarországra, 1642-ben megnősült, elvette Jakusits György özvegyét, Hetesi Pethe Rosinát. Felesége 1650-ben meghalt. Nemsokára másodszor is megnősült.

Morvaországi birtokain kívül sokat tartózkodott mostohafiának, Jakusits Imrénének magyarországi uradalmaiban. Azzal a tervvel foglalkozott, hogy a katonai pályán szerez magának hírnevet. Őszeköttetései révén sikerült előbb a pápai főkapitányságot, majd a veszprémit elnyernie. Főkapitányi tiszte is hozzájárulhatott, hogy kiadásainak fedezésére igénybe vette mostohafia vagyonát. A Jakusitsok által ellene indított perrel az 1659-i országgyűlés is foglalkozott (110. tc.). Főkapitányi tisztétől azonban már az 50-es évek közepén megvált.

További életsora ismeretlen. 1662-ben végrendekezett.

Ahogy nem emelkedett ki a katonai pályán, mint író sem tűnt ki különösebben. Két prózában írt munkájáról tudunk. Az egyik Kölnben jelent meg 1639-ben *Praxis et Usus Schedae Menstruae* címmel. A másikkól végrendeletében emlékezik meg. 2000 Ft-ot hagyott arra a célra, hogy *Arbor scientiae boni et mali* című művét kiadják. Megjelenéséről nem tudunk, kézírata sorsa ismeretlen. (JENEI: i. m. 163.)

Levéltárakból előkerült 15 levelét JENEI közölte (i. m. 165—69).

Egyetlen ránk maradt versén, melynek keletkezési idejét nem ismerjük, a Zrínyi Mátyás-elmékedések olvasásának hatása érződik. (Vö. KLANICZAY: Zrínyi 595.)

17 megh rogyott — ? valószínűleg a *ragyog* igével állunk szemben. Elírás lehet, talán: *még ragyog*.

24 Két szótaggal hosszabb sor, illetőleg ha a *miért*-et a kor szokása szerint egytagúnak vesszük, egy taggal.

122.

Kézirata: *OL Kamarai limbus* (E 211.) Series II. XLII. tétel.

A különböző korból származó és különböző nyelveken írt verseket tartalmazó írások között egy tizenhatod rétt alakú levélen olvasható a szöveg minden megjegyzés nélkül. A csonka vers a Rákóczi-házatról, Báthori Zsófiát emlegeti, az előbbit ért szomorúságról beszél. Ebből arra következtethetünk, hogy II. Rákóczi György halála után keletkezett. De gondolhatunk arra is, hogy I. Rákóczi Ferencnek 1670 tavaszán kudarcba fulladt vállalkozására céloz a vers. Báthori Zsófiának hatalmas összeggel sikerült ekkor fiának az életét megmentenie.

A Bátor-címerben farkát harapó kígyó, sárkányfogak láthatók. (Vö. a 12. sorral !)

123.

Kézirata a pákái Olasz család levelesládájából előkerült 1610. dec. 16-i keletű rongált záloglevél hátára ragasztott papíroson. Kiad. BARABÁS SAMU: Egy ismeretlen brassai székely rab éneke. Székely Oklevéltár. 1219—1776. MTT XXVIII. Harmadik

sorozat III. kötet. Bp. 1934. 390—91. — A szöveg után: „Vége.” A kiadás szövegét BARABÁS közléséből vettük át.

Az ének befejezetlennek érződik a záradék ellenére, de csonkulásra valló zökkenők vannak máshol is, mint pl. a 11., 18, 21., 24. sorok után. BARABÁS a kéziratot XVIII. századi másolatnak mondja, de a vers keletkezését a XVII. századra teszi. Az énekben nem találunk olyan fogódzót, mely határozottan utalna a keletkezés időpontjára. Számos olyan szövegpárhuzama van azonban az 1660-as évek verseivel, ami valószínűsíti, hogy versünk is ebben az idő tájban keletkezett. Ezekre a párhuzamokra rámutatott ALSZEGHY ZSOLT. (Székely Oklevéltár. 1219—1776. It 1936, 31.)

Az ének 1. sora a *Siralom pataka* (lásd RMKT XVII/9. 166. sz. alatt) első sorával mutat rokonságot; a 7—10. sorok a *Kovács György éneke* 2—7. sorával, a 32—35. sorok pedig ugyanennek a versnek a 33—35. sorával állítható párhuzamba (lásd az 50. sz. alatt); a 28. sor *Rimánóczy éneké*-ben (THALY VÉ I, 329) bukkan elő. Ezen túlmenőleg más népdalszerű kifejezései, képei is vannak (pl. 5., 22—23. sor).

7 Orphius — lásd az 50. sz. ének 3. sorának jegyzetét.

11 Círus — elírás lehet.

20 Joseph — a bibliai Jákob fia, akit testvérei eladtak az egyiptomiaknak, Putifár, feleségének hamis vádaskodására, tömlöcbe vettette.

124.

Kéziratai:

I. Jankovich Miklós: *Magyar Világi Énekek*. (1789—93) (STOLL 383. sz.) 14b.

II. Horváth András-ék. (1803—13) 1b—2a. (STOLL 637. sz.)

III. Pálóczi Horváth Ádám: *Ötödfélszáz énekek*. (1813) (STOLL 637. sz.) A 250. sz. alatti hosszabb változat, mely „más hagyomány szerint” megjegyzéssel következik a közösen *Rákóczy Sámuel* címet viselő rövidebb negyedik forrásként közölt szöveg után. Kiad. THALY, VÉ I, 175—77 és BARTHA DÉNES—KISS JÓZSEF: *Ötödfélszáz énekek*. Bp. 1953. 368. Ez a változat közelebb áll az I. és II. forrás szövegéhez.

IV. Pálóczi Horváth Ádám: *Ötödfélszáz énekek*. (1813) A 250. sz. alatt a rövidebb változat. Kiad. THALY, VÉ I, 179—80 és BARTHA DÉNES—KISS JÓZSEF: *Ötödfélszáz énekek*. Bp. 1953. 367.

V. Jankovich Miklós: *Nemzeti Dalok Gyűjteménye*. (XIX. század eleje) VIII. 4ab. (STOLL 531. sz.) Kiad. THALY, VÉ I, 171—73.

Az ének hőse Rákóczy László, I. Rákóczy György fejedelem kat. testvérének, Rákóczy Pálnak a fia. Az apja a király szolgálatában állott, országbíró volt. Rákóczy László 1636-ban született. 1641-től Lippay György neveltette Bécsben. Sáros megye örökös főispánja volt.

Az 1664. máj. 27-i Várad visszafoglalását célzó vállalkozásáról az egykorú forrásokban sokat olvashatunk. (Vö. GYALOKAY JENŐ: Rákóczy László. HK 1913, 435—47.) Beszél róla Fényes István verses krónikája is. (Lásd kötetünkben a 4. sz. alatt a 121—32. sorokat.)

Mikor 1664. május első napjaiban Kucsuk Mehmet váradi pasa katonáinak nagyobb részével elhagyta Váradot, hogy a fővezér parancsára a magyarországi részekbe menjen, a Barkóczy testvérek, Rákóczy László, Pethó Zsigmond kassai vicegenerális vásárlás formájában ki akarták szabadítani a Váradon török fogságban sínylődő Barkóczy Zsigmondot, és a várat el akarták foglalni. Mintegy 300 magyar, német katona parasztruhába öltözve, a pünkösdi vásár alkalmából, belopódzott a városba. Már elértek a vár előtti piacra, amikor verekedés támadt. A törökök fegyvert fogtak. A vásárlók a várkapu felé üzték őket, hogy nyomukban a várba nyomuljanak. Már közel jártak a kapuhoz, amikor Rákóczyt lövés érte. Vagy 40-en estek el közülük, a többieket foglyul ejtették, illetőleg egy részük elmenekült.

Feltehetőleg az esemény után hamarosan éneket szereztek Rákóczy Lászlóról. A ránk maradt emlékek azonban már új elemekkel bővültek. Bár az I. forrás utolsó versszaka az 1667-es évet említi a szereztetés időpontjául, benne a főhős Rákóczy Ferencről, a kuruc szabadságharc vezérének, mint fiától búcsúzik. A II. és III. változat Rákóczy László váradi fogságát II. Rákóczy Ferenc újhelyi (Bécsújhely) fogságával cseréli össze, és a záróstrófák 1712-es szereztetési időpontjának megfelelőleg Rákóczy Ferencet búcsúztatja József fiától. Legkésőbbi változatnak tűnik a IV. forrás szövege. A felesleges részek lekopásával folklorizálódott, népballadává vált ének hőse, a valóságos történeti hős helyett, a fiktív Rákóczy Sámuel lett. Szövegében, motívumaiban azonban ugyanakkor sok elemet megőrzött a feltehetőleg 1660-as években keletkezett énekből, mely csak a XVIII. század második felének feljegyzésében maradt ránk.

- I 1 Püspök varossaban = Váradba.
 I 31 Rákóczi Lászlónak két leánygyermke volt, Erzsébet és Borbála.
 I 39 Kis asszony hava = augusztus.
 IV 15 sallangóssa = jelese, elseje.

125.

Kézirata: *Marosvásárhelyi Teleki-lt.* (OL) Missilis 723. p. 50—51. Egy két levélből álló megrongálódott füzetlap mind a négy oldalára írva, cím és záradék nélkül, ami arra vall, hogy nem teljes szöveggel állunk szemben. A kézirat 1668-ból származó írások környezetében található. Újabbkori ceruzáírással „Gróf Csáky István írása” megjegyzés szerepel az első oldal jobb felső sarkában.

25—28 Nem sikerült megállapítanunk, mire céloznak a sorok. Talán egy Mátyás királyhoz fűződő népmese nyomai vannak itt.

35 hotokban — olv. holtokban.

126.

Kézirata: Tiszánineni Ref. Egyházkerület Nagykönyvtára. *Analecta F.*

Egy 21 × 15 cm nagyságú levél hátlapjára a XVII. század közepére jellemző írással feljegyezve. Egy XIX. századnak tetsző megjegyzés szerint: „Tempore Inaugurationis Principis Transylvaniae”, 1661-re kellene helyoznunk a verssorok keletkezését. Apafi Mihályt ez év nov. 20-án iktatták be a fejedelmi székbe. Semmi sem bizonyítja azonban, hogy a verstörödek a beiktatásra készült ünneplésként. Halotti búcsúzó töredékei ezek a strófák. Egy ismeretlen búcsúztatónak azok a versszakai, melyekben a fejedelemtől, a fejedelemszontytól, illetőleg a tanácsuraktól köszön el az elhunyt, „csendülvén vég-órája”. Az írás jellege miatt közöljük ebben a kötetben.

127.

Kézirata: Tiszánineni Református Egyházkerület Nagykönyvtára D. 250. jelzetű (*Keres-Zeghi K. István: Az hitnek es Josagos Cselekedeteknek Tündöklő Példáiról Valo Praedicatiok.* Debrecen 1635. — RMK I, 644) könyvének hátulsó szennylevelei. Kiad. HARSÁNYI ISTVÁN: XVII. és XVIII. századi verses találós mesék a sárospataki könyvtárból. ItK 1918, 315—17.

A kézírás és a tinta azonos Németi P. Mihálynak, a könyv egyik tulajdonosának kézírásával és tintájával. Az ő neve olvasható a címlapon. Az előtábla belső oldalán „Valet die. 50. 1661.” bejegyzés áll. Eszerint a könyv 1661-ben került a birtokába. A találós mesék is ebben az idő tájban keletkezettek.

A mesék megoldását a legtöbb esetben megtaláljuk a versikék után.

- a) I. Visszajáról olvasva: miles — katona.
- b) II. Visszafelé olvasva: vipera.
- c) III. A megoldás hiányzik.
- d) IV. A latin nyelvű megoldás áthúzva, ill. olvashatatlan.
- e) V. Visszafelé olvasva: szőlő-mag.
- f) VI. Magyarul: szilva vagy sült hús.
- g) VII. Magyarul: emlő.
- h) VIII. Visszafelé olvasva: Tinta.
- j) X. Magyarul: terhes asszony, aki 2 gyermeket, azaz ikret hord.
- k) XI. Visszajáról olvasva: Asinus — szamár.

- l) [XII.] Visszafelé olvasva: Asinus — számár.
- m) [XIII.] Magyarul: év, hó, nap, Nap és Hold.
- n) [XIV.] Magyarul: a nap.
- o) [XV.] Ar bor: ár és bor.
- p) [XVI.] Magyarul: róka.
4 kendik — törülök.
- r) [XVII.] Magyarul: a rák.

128.

Kéziratai:

I. **Kájoni-k.** (1634—1671) 211b—212a. (STOLL 56. sz.) Kiad. SEPRŐDI, ItK 1909, 407—408. — MNZT III/A. 589—91. Terjedelme 16 vsz. Kiadásunk alapja a SEPRŐDITől közölt szöveg.

II. **Sziksi András-ék.** (1750—1752) 58a—59a. (STOLL 239. sz.) Terjedelme 23 strófa. Címe: *Cantio natalis*. A szöveg után: „Irtam jo kedvemben.”

III. **Perezi József-ék.** (1755) 5—8. (STOLL 250. sz.) Címe: *Az kana Galylea-j Menyegszőről 1755 Eszt.* Terjedelme: 22 vsz.

IV. **Szakolczai István-ék.** (1762) 119a—120b. (STOLL 266. sz.) Címe: *Galileai menyegzőről.* Terjedelme 15 strófa.

V. **Jankovics Miklós: Magyar Világi Énekek.** (1789—1793) 49a. (STOLL 383. sz.) 15 versszak terjedelemben.

Megvan több a XIX. században keletkezett kéziratos gyűjteményben is: *Dunántúli verseskönyv* (1802) 34b—35b. (STOLL 563. sz.) Terjedelme 19 versszak. *Thaly-kolligátum* (XVIII. század vége — XIX. század eleje) 139a—140b. (STOLL 511. sz.) Terjedelme 15 strófa. *Battha Bálint kótatára* (1804—1808) 391. (STOLL 572. sz.) 11 versszakban. *Horváth András-ék.* (1813) 20b—21a. (STOLL 637. sz.) 15 strófában. *Nihelszki Dávid-ék.* (1806—1824) 208. (STOLL 584. sz.) Terjedelme: 11 vsz. *Almásai Sámuel: Magyar dalnok* (1834) 97b. (STOLL 795. sz.). *Pántzél János-ék.* (1839) 30b—32a. (STOLL 835. sz.)

Ponyvanyomtatványok útján is terjedt, bár a XVIII. századból csak egy évszám nélküli kiadást ismerünk. (Vö. POGÁNY PÉTER: Folklor és irodalom kölcsönhatása. Bp. 1959. 121—22.) Ponyván megjelent a XIX. században is. (Vö. MNZT III/A. 983.)

Színhagyományból lejegyzett szövegeit többször és már régebben kiadták, mint. pl. ERDÉLYI JÁNOS: Népdalok és mondák. Pest 1846. I, 182. sz. — KÁLMÁNY LAJOS: Szegeged népe. Arad 1881. I, 108—109. (Vö. MANGA JÁNOS: A kánai menyegző változatai. Éthn. 1947, 49—64.) Mivel a lakodalmi vigadozás egyik kedvelt dalaként a MNZT III/A 518—64. sz. alatt közli a színhagyományból feljegyzett változatokat, és részletes bibliográfiával is szolgál, mi csak kéziratos szövegeivel foglalkozunk.

A XVIII. század végéig bezárólag figyelembe vett feljegyzések szövege három típust mutat.

1. A *Kájoni-k.* szövege. Ez a legrégebb. Fordítása a kódex 47b—48a lapján olvasható latinnak, csupán a tizenharmadik versszaknak nincs megfelelője. (A latin kiad. SEPRŐDI JÁNOS, ItK 1909, 292—93.) Ez az ének még csak Krisztus csodatételéről, a tanítványok vig lakomázásáról beszél.

2. A II. és a III. forrásban levő változat részletesebben tárgyalja az apostolok vigadozását, de határozottan táncellenes. A táncot az ördög találmányának tartja, ami miatt már a zsidók is keményen meglakoltak. A *Kájoni-k.* szövegével rokon ugyan tartalomilag, de nem abból alakulhatott. Strófaszerkezetben is különbözik tőle. Az 1—2. sorok ottani tizesei helyett kilenceseket találunk, a 3—4. sorok pedig mindig nyolc szótagosak. Ez a versforma vált általánossá.

3. A IV—V. források a második szövegtípus változatai. Rövidebbek (15 versszakosak), ugyanakkor azonban vannak új strófáik, melyek szerint a szent vendégsereg nemcsak vidáman iszogot, hanem friss táncot is jár. Ezek a változatok azt mutatják, nemcsak a mulatás, hanem a tánc sincs ellentétben a vallás parancsaival.

Ez a tendencia egyre jobban érvényesül a XIX. század elejétől feljegyzett szövegekben. Nemcsak a tanítványok vigadoznak, kiáltoznak, hárfáznak, hegedülnek, tán-

colnak, még Jézus öreganyja, Szent Anna is hopszaszázik Joáchimmal, Magdolnát pedig úgy megforgatják, hogy még a patkóját is elveszti cipőjéről. Ezeknek a folklorizálódott változatoknak nincs közülük a XVII. századi szöveghez.

Természetes, hogy a folklorizálódás már a XVIII. századi feljegyzésekben is megfigyelhető. A variánsok tekintetében még figyelembe vett V. forrás 9., 11., 13., 15. számú új versszakai a század végétől ezt a folyamatot tükrözik:

9. Jakab örül, mert jó helyen ül,
Szent Janostúl gyakran rá kerül,
Eszik, iszik, nagyot ugrik,
Palatzk kezébe el torik,
Kanan menyegzőben.
11. Bertalan kezében egy kondér,
Tartya, mert fél, hogy más hozzá fér,
Eszik, iszik, vigan lakik,
Konder bortúl üresedik,
Kanan menyegzőben.
13. Iskariotes midön láttya,
Hogy ötet eppen senki nem kinallya,
Kapja kondért, hálla adásert
Utól iszik völegényért
Kanan menyegzőben.
15. Vége légyen immar mindennek,
Adjunk hálát szent fölsegenek,
Mert tsuda tévő ereje
Jo tarta bennünket töltve
Kanan menyegzőben.

SEPRÓDI szerint a *Kájoni-k.*-be a magyar szöveget is maga Kájoni írta be. Nem bizonyítható, hogy egyben ő volt a fordító is. A magyar szöveg után álló megjegyzés szerint a kánai menyegzőnek volt szláv nyelvű feldolgozása is. (Vö. SEPRÓDI: i. m. 409.) Horvát, cseh-morva népi változatairól lásd a MNZT III/A. 983. lapját. (Vö. még BALINT SÁNDOR: Karácsony, húsvét, pünkösöd. A nagyünnepek hazai és közép-európai hagyományvilágából. Bp. 1973. 165–72.)

Míthogy a *Kájoni-k.*-be legkésőbb 1671-ben írhatták be a magyar fordítást — a latin szöveget ennél jóval előbb —, a kánai menyegzőről szóló éneket a keltezetlen énekek sorában itt közöljük, 1670 tájára téve keletkezése idejét.

Az éneknek nincs nótaultalása, de bizonyára volt dallama, ugyanaz a *Messias iam venit*, melyre a következő szám alatt közölt *Nyúl éneké*-t énekelték. (Lásd SEPRÓDI, ItK 1909, 292.) „Az ének dallama a XVII. századra mutat vissza. Eredetileg egyházi éneként alkalmazták, de lakodalmi vonatkozásai révén a lakodalmi vacsora egyik kedves énekévé lett”, mondja a MNZT III/A. 982. lapja.

A *Kájoni-k.* latin szövege SEPRÓDI nyomán így hangzik:

1. Messias iam venit in mundum verus,
Advenit signorum factor syncerus;
Ex aqua qui fecit maerum,
Bibentes dicunt est verum
5 Canae Gallileae.
2. Nuptiae solemnes cum apparantur,
Jesus et Maria ad sint, rogantur,
Comitantur praeceptorem
Apostoli et doctorem,
10 Canae Gallileae.
3. Ferculum ad mensam cum apportatur,
Jesus, ut comedat, pulchre rogatur,
Fercula omnes delectant,
Sed unum adhuc expectant,
15 Canae Gallileae.

- 20 4. Virgo Mater pia cum hoc videret,
Defectui huic ut provideret,
Jesum natum suum rogat,
Ut aquam in vinum cogat,
Canae Gallileae.
- 25 5. Dominus tunc volens omnes gaudere,
Hydrias mandavit aquis implere;
In hydrijsque allatas
Mutavit in vinum aquas,
Canae Gallileae.
- 30 6. Ergo iam laetemur omnes, dixerunt,
Quando loco aquae vinum biberunt,
Hej vinum, recens vinum,
Melius, quam vetus vinum,
Canae Gallileae.
- 35 7. Cum domini mater hoc impetraret,
Caliculum implet, ut praegustaret,
Hej vinum, recens vinum,
Melius, quam vetus vinum,
Canae Gallileae.
- 40 8. Cum socijs Petrus inde laetatur,
Joanni propinat dicens bibatur,
Hej vinum, recens vinum,
Melius, quam vetus vinum,
Canae Gallileae.
- 45 9. Cum Bartholomaeus hoc vinum probat,
Taleque ut crescat Philippus orat.
Hej vinum, recens vinum,
Melius, quam vetus vinum,
Canae Gallileae.
- 50 10. Andreas adimplet suam lagenam,
Et Jacobus minor carbonam plenam.
Hej vinum, recens vinum,
Melius, quam vetus vinum,
Canae Gallileae.
- 55 11. Ex olla propinat Simon Thadeo,
Thomas vero offert, Sancto Mattheo.
Hej vinum, recens vinum,
Melius, quam vetus vinum,
Canae Gallileae.
- 60 12. Sed Jacobus major vitrum exhausit,
At Iscariotes urna os clausit.
Hej vinum, recens vinum,
Melius, quam vetus vinum,
Canae Gallileae.
- 65 13. Paule, Mattia, tarde venistis,
Vobis est injuria, quod non bibistis.
Hej vinum, recens vinum,
Melius quam vetus vinum,
Canae Gallileae.
- 70 14. Singuli hoc vinum satis laudarunt,
Et supra capita vitra gyraunt.
Hej vinum, recens vinum,
Melius, quam vetus vinum,
Canae Gallileae.

15. Virgo Mater, Jesu pro nobis ora,
Ut tale bibamus in coeliora,
Ut tale vinum bibamus,
Deoque benedicamus
In coelesti Aula. — Amen.

76

- I 1 Egy szótaggal rövidebb sor, a sorkezdő *Az* kimaradt.
I 58 Iskariotes — Júdás apostol.
II 98 A sor utolsó szavának olvasata bizonytalan.

129.

Kézírata és nyomtatott kiadása: *Kájoni-k.* (1634—1671) 200b—201a. (STOLL 56. sz.) Kiad. SEPRÓDI, ItK 1909, 400—404. — A szöveg után: „Finis.” Kiadásunk alapja SEPRÓDI közlése.

II. Ponyvakiadása: 1714. Hely és kiadó nélkül. Betűhív kiadásban közzétette TURÓCZI-TROSTLER JÓZSEF, Gyoma 1938.

A *Kájoni-k.*-be Kájoni János kézírásával került bele 1671 előtt. Előbb jegyezte le Kájoni a magyar szöveg latin eredetijét dallammal együtt a kódex 126b—128a leveleire. (Kiad. SEPRÓDI, ItK 1909, 297—301.) Itt a címként szereplő első sor alatt az 1664-es évszám olvasható, a szöveg végén pedig Kájoninak ez a megjegyzése: „Habeo a Michaelae Dreschero Organista Segesvariense. 1664. 13 Februarii. Finis. Tabulaturam hujus habe. circa finem libri ante Benedicam. fol. 157.” A latin szöveget is SEPRÓDI nyomán közöljük.

A latin szövegnek eredeti dallama van, a magyarnak alkalmazott. Szövegileg a magyar elég hű fordítása a latinnak. Nincs azonban latin megfelelője a 8., 19—20. versszakoknak; egy strófában fordították a latin 4—5. versszakát, viszont a latin 24. szakaszából a magyarban két strófa lett; a 26—27. versszak. Ismeretlen, ki végezte a fordítás munkáját. Hosszú ideig eredeti versnek tartották, szerzőségét Szentmártoni Bodó Jánosnak, mások Barakonyi Lászlónak tulajdonították. (Vö. SEPRÓDI JÁNOS: A Kájoni-codex irodalom- s zenetörténeti adalékai. ItK 1909, 406. — SZABOLCSI BENCE: A XVII. század magyar világi dallamai. Bp. 1951. 16.) Ez azonban tévedés. Nincsenek bizonyítékaink arra vonatkozólag, hogy a fordítást Kájoni csinálta. Sepródi feltételezi, hogy Kájoni a magyar szöveget is 1664 tájékán írta be a kódexbe. Minthogy a latin eredetinek a másolási ideje ez az év, és mivel a kódexet 1671-ben befejezte Kájoni, kötetünkben kerül kiadásra.

A nyúl históriájának széles nemzetközi rokonsága van. (Vö. TURÓCZI-TROSTLER JÓZSEF: A Nyúl éneke és a Farkas panasza. ItK 1938, 217—27.)

Nálunk a história népszerűségét számos XVIII. századi ponyvakiadás mutatja. Két év és hely nélküli kiadáson kívül, ebből az évszázadból ismeretes az említett 1714-es kiadás mellett 1735-, 1750-, 1762-, 1784-es kiadása is. (Vö. POGÁNY PÉTER: Folklor és irodalom kölcsönhatása. Bp. 1959. 139—40.) A kényesebb ízlés képviselői elítélték, a rossz hírű könyvek indexére tették. (Vö. Nyúlhistória. MNy 1912, 74—75, 192, 240, 287; 1913, 454; 1914, 425—26.)

A *Kájoni-k.* 29 versszakával szemben valamennyi ránk maradt ponyvanyomtatvány bővebb változatban, 50 strófában adja a nyúl históriáját. Megtalálható a ponyvakiadásokban a *Kájoni-k.* szövegének minden versszaka, de a strófák két első sorát 2—2 szótaggal megrövidítették, az utolsó sort pedig megismételték. A ponyvanyomtatványok egymás között csak csekély eltéréseket mutatnak.

A história népszerűségére vall az a körülmény is, hogy egyes strófái belekerültek *Az igaz Messias már eljött* lakodalmi énekké vált változataiba. Így pl. a Gyöngyöspatáról gyűjtött változat 18. versszakát a história 25. strófája szolgáltatta:

Hát té szegény ember, mért jöttél,
Talán bizony nyúlhúst ehethél?
Jobb ténékéd káposztás hús,
Mintsém ez a sovány nyúlhús.

(MNZT III/A, 544. sz. 609. lap.)

A nyomtatványok 38—39., 132. sorának változatai két Órhalomról gyűjtött énekben is felbukkannak:

Éngömet az urak szeretnek,
Fekete levesben bétésznek,
Bort nem iszom, hust nem észöm,
Az uraktó jel sem vészöm
Káná menyegzőbe.

(MNZT III/A, 610.)

Nótatalásként a *Kájoni-k.* két dallamra is hivatkozik: *Régi hatalmu, gazdag irgalmu*, ill. a *Messias iam venit* kezdetű énekek dallamára. Lásd az RMDT II. 169. sz. alatt.

1. Lepus intra sata quiescit,
Et quis quam venatorum nescit,
Intra dumeta vagantur,
Clangunt et vociferantur.
5 Hullala!
2. Sagaces e loris solverunt,
Sequi praedam quemque iusserunt:
Currunt, latrant haust, haust tonat,
10 Echo muta sylva sonat,
Horridum.
3. Lepus ictus tubae clangore,
Nescit quo tendat prae horrore;
Campos decurrit patentes,
15 Canes hinc inde ruentes,
Advertit.
4. Fugae curas Christi proponit,
Innocentem vitam¹ exponit,
Et uirtutes multas uoвет,
20 Innocensque Christum movet,
Nunc natum.
5. Persequentibus demum dicit,
Scio quod mihi fuga prosit,
Non admittit ullam pausam,
25 Pro movendo suam causam,
Et inquit.
6. Jesu mi, uitae exosus,
Nulli unquam iniuriosus,
Carnem bubulam non edi,
30 Aquam bibo, vinum fugi,
Dominis.
7. Neminem unquam accusaui,
Neque quemquam jure conuici,
A me tutus est pupillus,
35 Et intactus manet pilus,
Cuiusuis.
8. Anser, gallus a me est tutus,
Ronchos odi, cubo ac mutus:
Quodsi caules visitaibo,
40 Modicum tantum libabo,
Non ut bos.
9. Folio me vitis refeci,
Aliquando bolum olfeci,
Vix me sinit ire, fames,
45 In me tamen agunt canes.
Proh dolor!

¹ vitam uitam

10. Heu quidnam infelix peccavi,
Quod fas aut ius uolavi:
Tot sunt, qui insidiantur,
Coedunt, pellunt, insectantur,
50 Ut furem.
11. Domini contra me nituntur,
Aulicique me persequuntur;
Rex, mysta, religiosi,
55 Rustici, canes exosi,
Et miles.
12. Domine dic mihi quid feci,
Forte tibi manum injeci:
Alapam nulli impegi,
60 Apud principem nihil egi,
Aut contendj.
13. Contra regem nunquam pugnavi
Nec ullius regna optavi:
In castra nunquam irruvi,
65 Vel arcem nunquam perrupi,
Aut vallum.
14. Quidnam religiosus feci?
Nunquam a paupertate defeci:
Rudem ego pellem tero,
70 Curtam quoque caudam gero,
Paupertas.
15. Quare miles insectaris?
Num meo corde animaris?
Si uis esse talis miles,
75 Qualem me in fuga uides,
Cor pete.
16. Rustice quid contra me clamas?
Aut quare carnem meam amas?
Ventris famem irritabo,
80 Non tam bene satiabo,
Ut caules.
17. Aulici omnes vias terunt,
Leporem utinam sit quaerunt:
Haero uolunt adulari,
85 Gratiamque aucupari,
Hac praeda.
18. Sacerdotes fugere cogor,
Ab his ad pullam vestem rogor,
Assant, coquunt, nigro jure,
90 Tumulant me sine thure,
In ventre.
19. Contra me canes cur latratis?
Forsan me leonem putatis?
Consternor graui pauore,
95 Cum cadit leui fragore,
Folium.
20. Fugio nec tantum exulto,
La la clamant neque ausculto:
Quod si canum premor ore,
100 Nihil ago prae horrore,
Sed salto.

21. Venator a longe me uidet,
Cepi praedam inquit et ridet:
Quod si propinquum dumeto,
Densos statim saltus peto,
Sum liber.
- 105
22. Pedes lambo non ut sal putem,
Ob reportatam laetor cutem,
Grates illis amples ago,
Quod cum meo curto sago
Aufugi.
- 110
23. Pro fuga Deo uota reddam,
Carnes nunquam in uita edam:
Nunquam vere vinum bibam,
Bonam vitam jam praefigam,
Ad mortem.
- 115
24. Procul a estote aulae,
Rosticorum absint et caulae:
Agam posthac eremitam,
Solitariamque vitam,
In sylvis.
- 120
25. Nunc quod fugiendo amisi,
Vobis colligendum permisi;
Praedam bonam amisistis,
Signa leporis uidistis,
Colligite.
- 125

(Károni-k. 126b—128a.)

- I 10 Tartozzal = tartózkodjál.
I 32 pialen — csirke, általában fiatal baromfi.
I 47 meg büzlöttem = megszagoltam, közelébe mentem.
I 98 Metszész = mit teszel?
I 104 galles — gubacs, a cserfa megszáradt termése.
I 145 valeas = Isten veled, ég áldjon!
II 137 Egy szótaggal rövidebb sor, más kiadásokban az utolsó szó: szabadulhatok.
II 166 koszorút — babérkoszorút? Ebben az esetben a sor értelme: dicsőségre soha nem vágytam. Szövegromlás, talán kurucot helyett? Az egyik évnélküli kiadványban ehelyett: katonákat áll.
II 167 Tekétől = golyóbistól.
II 180 Kontzokat = csontjukat.

130.

Kézirata: Marosvásárhelyi Teleki-lt. (OL) Új rendezés. Fasc. 3251. p. 909. — A vers végén: „Datum Kővár 1670. 23 Junij.”

Teleki Mihály kezeírása. A dátum, valószínűleg, a másolás időpontja. Ilyesféle más, Telekitől másolt versnél is megfigyelhető. Az ének ez előtt az időpont előtt keletkezett. Mondanivalójánál fogva ráillik Teleki viszontagságos életére II. Rákóczi György fejedelemségének utolsó éveitől kezdve mindaddig, míg Apafi Mihállyal megbékélve (1662) bujdosásából vissza nem tért Erdélybe. Az éneket talán bujdosásának éveire visszaemlékezve másolta le 1670-ben. Talán az a körülmény is időszerűvé tette az ének leírását, hogy 1670-ben, mint Kővár kapitányának, készenlétben kellett állnia, hogy az I. Rákóczi Ferenc felkelésének kudarcra után Erdélybe futott bujdosók megsegítésére vagy a Kelet-Magyarországba, Szatmárba nyomuló császári sereg Erdély elleni esetleges támadásának kivédésére el kell hagynia Kővárt, családját.

Az ének szerzőjét, keletkezésének pontos idejét nem ismerjük.

3 ki menle — olv. kiménlél — kiméltél; sendesen = csendesen, a *közöt*-et a szótagszám miatt javítottuk.

13—14 Jákobnak a szír-mezopotámiai Hárán felé tartó útján át kellett haladnia a Vörös-tenger keleti oldalán fekvő Madian földjén. (I. Móz. 28—29. fejj.)

Kézirata: Marosvásárhelyi Teleki-lt. (OL) Missilis 723. p. 53.

Benczédi László szíves tájékoztatása szerint azok az adatok, melyeket az OL Kamarai levéltárában végzett kutatásaiból nyert, arról tudósítanak, hogy Horánszky András 1663-ban a szepesi kamarának volt a tisztviselője, 1664—1669 között pedig a szatmári fiskális javak udvarbírája. Anyagi természetű visszaélései miatt váltották le tisztéből. Űgye a keleti országrészekben általános feltűnést keltett. Horánszkyknak ugyanis igen kiterjedt személyi kapcsolatai voltak. Többek között Csáki István gróf szatmári főkapitánnyal, továbbá a szepesi kamara egyes vezető tisztviselőivel.

Anyagi visszaéléseiről, hogy a fiskális jószágokból magának és másoknak bőven juttatgat, anyagi juttatások ellenében hozzáfolyamodó jobbágyoknak nemeseleveleket szerez (Kamarai lt. Litterae ad cameram exaratae fasc. 49, 1668/106.),¹ hogy mikor Pozsonyba, Bécsebe felmegy, megvesztegetésre ajándékokat osztogat (uo. fasc. 1669/31.), Danka János, szatmári gyaloghadnagy a Kamarához intézett leveleiből értesülünk. Horánszky és Danka párviadalában Horánszky marad alul, 1669 nyarán más udvarbíró van helyette. (Uo. fasc. 50, 1669/105.)

A valószínűleg csonkán ránk maradt vers a kamarai közigazgatás körül fonódott protekciós rendszer visszaéléseit tűzi pellengérré, ebben az összefüggésben említi Horánszkyt. Minthogy azonban leváltásáról a szerző nem beszél, feltételezhető, hogy még 1669 nyara előtt keletkezett, mikor Danka még nem kerekedett fölébe.

A rongált másolat nem látszik gondos munkának; a 7., 9. sorok egy-egy szótaggal rövidebbek, a 26. sor pedig egy taggal hosszabb.

2 hazadnál — olv. házadnál.

21 vasallussa = csatlósa.

Kézirata: Gosztonyi-k. (1669—1707) (STOLL 89. sz.) Kiad. BADICS, GyIÖK I, 97—108. A kézirat ma lappang, kiadásunkban BADICS közlésére támaszkodtunk.

A hagyományos certamen műfaj képviselője. Két ellentétes alak harcol egymással, illetőleg a töredékben csak készül megharcolni, minthogy a kézirat a 376. sorral megszakad. A szerző nem foglal állást egyikük mellett sem, de a végső 5 strófa politikai időszersűséget visz a műbe: ellenzi a törökkel való szövetkezést, azt olyan természetellenesnek tartja mint a természet rendje felfordulását.

A szerzőnek ez az állásfoglalása enged következtetni a vetélkedés keletkezési idejére. A törökkel való szövetkezés a Wesselényi-féle szervezkedés idején merült fel a királyi Magyarország területén, és különösen a protestáns nemességnek, prédikátoroknak volt szándékában. A vers írója vagy megmaradt a király iránt való hűségben, és ezért ellenezte a törökkel való barátkozást, vagy a törökbarát politika még nem alakult ki a szerzetetés idején. A vers keletkezését így is, úgy is 1670 köré lokalizálhatjuk.

BADICS a verset Gyöngyösi István munkájának tartotta és iratásának idejét 1653—1664 közé tette. Ez az időpont nem fogadható el, akkor még nem merült fel Magyarországon komolyan a törökkel való szövetkezés gondolata. Gyöngyösi szerzősége sem bizonyítható. Az a körülmény, hogy Gyöngyösi *Az Rózsa-koszoru kötéshez való készület*-ében Bacchussal kapcsolatban *vég énekkel* fejére tett borostyán ágakról [48. vsz.] emlékezik, és a következő strófákban is beszél Bacchusról, hogy ti. nem a róla szóló csevegést kell hallgatnia:

Nem Bachus bolondságának
Kortsma Fársángolásának
Néznd Esztelenségét . . .

(GyIÖK III, 23.)

hanem „más pályára” kell lépnie, nem jelenti azt, hogy itt Gyöngyösi bevallja, ő írta a *Mars és Bacchus egymással való viaskodásáról* szóló munkát. Nem értelmezhetjük úgy *Az Rózsa-koszoru* bevezető strófáit, hogy azokban Gyöngyösi felsorolja, mi mindenről írt, legalábbis ezt a részét nem. (BADICS FERENC: Gyöngyösi István ismert és ismeretlen költeményei. Érték. Ny. Széptud. Kból. XXII. 4, 39—42.) A Badicstól felhozott példák, melyekkel a certamen és Gyöngyösi hiteles (meg feltételezetten tőle származó) munkái közti egyező fordulatokkal akarja igazolni a szerző azonosságát, nem bizonyító erejűek. Számuk nagyon kicsiny (376 sorból 3 fordulat! a GyIÖK I, 454—8. jegyzeteiben említett párhuzamok közül legfeljebb ennyi állja meg a kritikát); a bizonyításnak ez a módja

nagyobb számú „egyezés” esetén is kudarcot vallott pl. *Az jó Vitézeknek tüköre* esetében, melyről ARSZEGHY ZSOLT mutatta ki, hogy Palothai Zsigmond munkája (It 1941, 162—63).

A *Mars és Bacchus egymással való viaskodásáról* szóló munkával legutóbb részletesen foglalkozott AGÁRDI PÉTER (Rendiség és esztétikum. Gyöngyösi István költői vilásképe. Bp. 1972. (ItF 78. 74—95.) Némileg ellentmondó megállapítások után az a véleménye: „a kétes hiteli művek közt van a helye”. A Gyöngyösi szerzősége ellen szóló érveit meggyőződknek érezzük. Ez lenne ugyanis az egyetlen Gyöngyösi-mű, melyből hiányzik a mitológiai apparátus, az allegorizálás. A szatirikus, naturalisztikus, olykor verista elemek is inkább Gyöngyösi ellen, mint mellette szólnak. Így, bár Agárdi bele tudja illeszteni a művet Gyöngyösi eszmevilágának fejlődési vonalába, a munkát, mint nem Gyöngyösitől származó alkotást itt közöljük.

(A Gyöngyösinek tulajdonított többi nem hiteles munkáról kötetünkben azért nem esik szó, mert részben nem lehet őket időben úgy elhelyezni, mint a *Mars és Bacchus* vetélkedését, másrészt Agárdi vizsgálódásai nagyon valószínűsítették pl. a három Ovidius-fordítás Gyöngyösitől való származtatását. Az *Igaz barátságának és szives szeretetnek tüköre* műfajánál fogva nem kerül kiadásra a sorozatban. A továbbra is „legkevésbé hiteles Gyöngyösi művek” (*Daedalus temploma, Proserpina elrablása*) lásd AGÁRDI: i. m. 30—32), valamint *Az Bal szerencse ellen való Panaszos versek* (GyIÖK I, 440—41) mint datálhatatlan művek a századvégi dátum nélküli versek között szerepelnek majd.

43 A sor értelme: a tehénhús fogással egyszerre húzzák el a tehénhús nótát. A tehénhús a lakodalmi étkezésben az első fogás volt, asztalra hozatalakor játszották a tehénhús nótát. (Vö. Mikes Kelemen Törökországi levelek és misszilis levelek. S. a. r. HOPP LAJOS 78, 516—17.)

59 A *laurus* szó kéttagúnak ejtendő.

62 az éhig fél, tisztel — BADICSNAK ezt az értelmezését, a vessző elhagyásával, így helyesebben értelmezhetnénk: az égig feltisztel.

65 zurja zavarja — a korban igeként való használata gyakori. (Vö. NySz III, 1274—5.)

67 Egy taggal rövidebb sor. Az eredetiben *között* lehetett, vagy a másoló kihagyhatta az *azt* szót.

115 soderokat — ma: sódarokat = füstölt sonkákat.

139 A szótagszám kívánja az *is* megismétlését.

153—64 A sorok a boldog idők, az arany korszak állapotát festik. A természetnek ez a rendje bomlik meg a vers további folyamán kétszer is.

242 öszve boytya = összebonyoltja (vö. a bojt szavunkkal!).

281—83 A sorokat szóról szóra megtaláljuk az *El fordult világh sorsa* című ének 49—52. soraiban. (A *Szentsei-dk.*-ből kiad. THALY, VÉ II, 81—84.)

291 szök bök — szög-bög (vö. szöges-böges); görcsös bönczös — görcsös-boncos = görcsös.

302 sirtul — olv. zsirtul.

306 Baujsza — ebben a szóalakban ismeretlen; sajtóhiba lehet *Bajusza* helyett.

307 pusztulával = bibircsókkal, keléssel.

316 Minden tetemében = egész testében.

324 czompját — combját, ti. a disznólabát, sódart.

326 paisnak — itt két szótagnak olvasandó.

329 lödinghban — a puskaapor tartására való tarsolyban.

330 domaszlabot = disznólabát.

334 pantalérja = kardszíja.

336 kanottyá = kanóca.

339 vörös györgy — fakulacs, ivóedény fából (vö. GyIÖK I, 458. lapon BADICS jegyzetével és a 90/III. 23. sora *vörös gyurkom* szavával); puska palaczkjának — puskaapor-tartónak.

340 velős konc — velős csont.

357—64 A sorok szóról szóra így olvashatók a fentebb már említett *El fordult világh sorsa* c. énekben.

Kézirata: Zemplény János-ék. (1668) 90ab. Kiad DOMOKOS PÁL PÉTER, ErdMúz 1939, 360—61. A szöveget Domokos közlése után adjuk.

Ódon hangja, az eretnekek elleni támadás miatt régi eredetű éneknek tűnik. Az országban dúló pogány emlegetése miatt gondolhatunk arra, hogy talán a II. Rákóczi

György bukásával bekövetkezett török pusztításokra utal. De lehet ennél korábban keletkezett is; a hosszabb (8., 15., 28.), illetőleg a rövidebb 25. sor talán az ismételt másolatok szövegrontása.

134.

Kéziratai:

I. **Zemlényi János-ék.** (1668) 101 ab. Kiad. DOMOKOS PÁL PÉTER, ErdMúz 1939, 362. A szöveget Domokos közlése után adjuk.

II. **Mátray-k.** (1677 után) 9ab. Kiad. THALY, VÉ I, 205—207. Címe: *Militaris cantio*.

A versfők: SAS AJATVVITNEN valamikor értelmes szót adhattak, talán SAS ISTVÁNÉ-t. A börtönének ma ránk maradt mindkét váltotatóban a versszakok összekeverednek. Érdekes, hogy mindkét forrás ugyanabban a sorrendben tartalmazza a strófákat.

A feltételezett szerzőről, Sas Istvánról, fogarasi raboskodásáról az eddig ismert történeti források nem beszélnek. A szövegből arra lehet következtetni, hogy törökellenes magatartása miatt szenvedett rabságot. Talán II. Rákóczi György híve volt Barcsai fejedelemsége idején vagy Kemény Jánosé Apafi uralomra kerülésekor.

Az ének a vitézi, búcsúzó, bujdosó versekkel mutat hangulati rokonságot. A 9. sora a Petki János énekének kezdősorával egyezik. (RMKT XVII/1. 69. sz.)

1 catakon — olv. csatákon.

22 ohatod — óhajtod.

23 Ott = Olt.

24 igi = egy.

135.

Kézirata: **Zemlény János-ék.** (1668) 103. Kiad. DOMOKOS PÁL PÉTER, ErdMúz 1939, 364. Domokos közlése után adjuk.

A kétsoros töredék egy világi ének első szakasza.

NAPTÁRVERSEK

136.

Nyomatott kiadása: **Kalendarium**. Lőcse 1662. A rövid verses fohász „Az Eszterdö-béli 4 Kántoroknak az Astronomia szer'nt valo Visgálásáról” c. rész végén a C5b lapon található. Közvetlenül a vers előtt bibliai hivatkozás olvasható: Es. Sir. (= Jesus Sirach) 2. 21.

137.

Nyomatott kiadásai:

I. **Kalendarium**. Nagyszombat. 1661.

II. **Kalendarium**. Nagyszombat 1667. Itt ez a címe: *Prognostica Perpetua*

3 Pál — Remete Szent Pál napja jan. 15-e; Vince napja jan. 22-e.

7 Mátyás — febr. 24-e.

15 Jakab — júl. 25-e.

17 Nagybaldogasszony napja aug. 15-e.

23 Szent András napja nov. 30-án van.

138.

Nyomatott kiadása: **Kalendarium**. Nagyszombat 1661.

1 Mely tagra szolgáló ielben — A test minden részének megvolt a maga jele (az állatötvnek Kossal, Bikával, Ikrekkel stb. meghatározott jegye), amikor lehetett, illetőleg nem volt tanácsos eret vágatni. Ezek egy-egy hónapon belül sűrűn váltakoztak.

4 Kettős = Ikrek.

6 Font = Mérleg.

8 szárain = lábszárain.

139.

Nyomatott kiadása: **Kalendarium**. Bécs 1664. (RMK I, 1008.)

Megvan a bécsi 1665–66. évekre nyomtatott kalendáriumokban is.

17 Antisianak = kamillának.

26 Cardusnak — cardusnak = bógáncsnak.

33 Castorin epét = a hódnak az epéjét.

42 Czombornak = csombornak, másképpen borsfünek.

47 fluxust = folyást, nedvet.

50 köppölyeket. — A köpöly pohárszerű kis bura, melyet felmelegítve a beteg testrésze borítottak, és így vért szívattak ki.

54 torha = turha.

65 Szarvas nyelvü füvet — másképpen gímpáfrány.

81 Mértékbe — a Mérleg jegyébe, augusztusba.

97 Rák a június csillagképe.

98 A mély — olv. amely.

Nyomatott kiadása: **Kalendarium**. Bécs 1665. (RMK I, 1020.)

A prózai prognosticon végén olvasható az itt közölt rövid vers, talán valamilyen hosszabb ének kiszakított része.

9 dűsültek = dőzsöltek.

12 sérést = sérelmet, megbántást, fájdalmat.

Nyomatott kiadása: **Kalendarium**. Nagyszombat 1669.

A szokatlanul hosszú hónapversek mindenütt a hónap előtt a naptár fejrészeként olvashatók.

Alcím: Boldog Aszszony hava — január hó; szép szemmel — sajtóhiba lehet *szép szénnel* helyett.

9 Vinceze — jan. 22-én van.

11 Pál — Remete Szent Pál jan. 15-én.

14 A sor után: Böit elő hava — febr.

18 A sor Gyertyaszentelő (febr. 2.) napjára vonatkozik.

20 Böit más hava = március.

21 üszögös Péter — febr. 22-én van.

25 Mátyás — febr. 24.

27—30 Ezeket a sorokat megtaláljuk az 1667-es nagyszombati naptárban is a harmadik hónapnál.

40 A sor után következő Szent György hava — április.

41 Márk = ápr. 25-e.

49 szerével = bőségesen.

52 A sor után álló Pünkösöd hava májust jelent.

54 Fülöp és Jakab napja máj. 1-re esik.

55 Orbán — máj. 25-e.

59 a' hideg nyers Majos = a hideg nyers májas hurka.

64 velenceze = takarózdó, pokróc, lasnak.

67 A sor után álló Szent Iván hava júniust jelent.

70 Medárd napja jún. 8-án van.

72 Szent Iván — jún. 24-én van.

80 Keresztelő János — jún. 24-re esik.

81 A sor után következő Szent Jakab hava: július.

82 Jakab — júl. 25.

88 Canis nevű csillag vagy ebcsillag a Sirius.

90 Sáros Boldog Aszszony — júl. 2-a.

95 A sor után olvasható Kis Aszszony hava az augusztust jelöli.

98 Nagy Boldog Aszszony napja aug. 15.

102 Szent Bertalan — aug. 24.

106 vemhei = esikói.

109 A sor után következő Szent Mihály hava szeptember.

116 Szent Mihály nap — szept. 27.

121 A sor után Mind-szent hava októbert jelent.

134 Simon Iudas — Simon és Judás napja okt. 28-ára esik.

135 A sor utáni Szent András hava — november.

140 Haború — olv. Ha ború, azaz: ha borul. Márton napja nov. 11-e.

150—151 E két sor gyakran szerepel a kalendáriumok november hónapverseként; Szent András nov. 30-ra esik.

154 Mikor hold nótében — újhold után, amikor növekszik a holdvilág.

155 ocson = olesón.

Nyomatott kiadása: **Kalendarium**. Nagyszombat 1669.

A Prognostica Perpetua vagy Jövendölés már 1669 előtt is ismert volt. A Holdból való jövendölés ugyanis megvan a töredékesen ránk maradt 1667-es nagyszombati kalendáriumban is (35—60. sorok).

Megvan a Jövendölés az 1671-es nagyszombati kalendáriumban. (RMK I, 1121.)
Továbbá a holdból való jövendölés kivételével megvan az 1670-es nagyszombati és az
1672-es zsolnai kalendáriumban. A III—VI. rész egy-két változtatással előjön az 1680-as
nagyszombatiban is.

33 Harmadik ujságon — újhold után a harmadik napon.

70 köessöket = jégesőket.

71 hattya = hajtja helyett (így van az 1680-asban!).

113 Az 1680-as kalendáriumban értelmesebb sor van: „Zapor s' kö-essö fog hogyha
következni.”

JEGYZÉKEK, MUTATÓK

A FORRÁSOK JEGYZÉKE

a) KÉZIRATOK

- Almási Sámuel: Magyar dalnok.* 1834. MTA Ms 10 002. Mf: MTAK 1098/I. Stoll 795. sz. — 128.
- Analecta „Zrínyi”:* Versek Zrínyi Miklósról. 1663–1664. MTAK Ms 5087/49. — 53, 59.
- Balás József-ék.* 1784. Kolozsvár, 3. sz. akad. kvtár. (Unit. koll.) 1183. MF: MTAK 183/IX. Stoll 357. sz. — 112.
- Balassa-kódex.* 1650 után. OSzK Quart. Hung. 3247. Stoll 76. sz. — 72–73.
- Barakonyi-toldalék.* 1674. Kolozsvár, 2. sz. akad. kvtár. (Ref. koll.) Mf: MTAK 2/I. — 62.
- Bartók Miklós-ék.* 1753. Kolozsvár, magántulajdon. Mf: MTAK 165/III. Stoll 245. sz. — 112.
- Bathó Mihály-ék.* 1728. Székelykeresztúr, múzeum 55. Mf: MTAK 193/I. Stoll 189. sz. — 112.
- Battha Bólint kótatára.* 1804–1808. Tiszáninneni Ref. Egyházker. Nagykönyvtára. Kt 1666. Stoll 572. sz. — 128.
- Benczédi Sámuel-ék.* 1806–1807. Kolozsvár, 3. sz. akad. kvtár. (Unit. koll.) 1236/I–II. Mf: MTAK 298/II. Stoll 585. sz. — 112.
- Beregszászi Tóth Péter gyűjt.* 1736–1738. Tiszántúli Ref. Egyházker. Nagykönyvtára R/670/I–II. Mf: MTAK 1182/V. Stoll 197. sz. — 114.
- Bod Péter: „Gellius Transilvanicus”-a.* XVIII. sz. első fele. Marosvásárhely, Teleki kvtár 9. Mf: MTAK 734/I. Stoll 234. sz. — 114.
- Dunántúli verseskönyv.* 1802. OSzK Quart. Lat. 700. Stoll 563. sz. — 128.
- Erdélyi-ék.* 1779. MTAK RUI 8r. 136. Stoll 332. sz. — 90/IV.
- Erdélyi omniárium.* 1758–1767. OSzK Quart. Hung. 2628. Stoll 255. sz. — 114.
- Evangelikus Országos Levéltár.* Archivum generalis ecclesiae V. 16. 8. — 105.
- Felvidítő.* 1824–1830. Tiszáninneni Ref. Egyházker. Nagykönyvtára 135. Stoll 720. sz. — 109.
- Furughyás-ék.* 1764 k. Győr, Papnevelő Intézet kvtára. H. XIX. b. 11. Mf: MTAK 269/VIII. Stoll 272. sz. — 90/III, 120.
- Gosztonyi-kódex.* 1669–1707. Ismeretlen helyen. Stoll 89. sz. — 132.
- Győri György-ék.* 1692. OSzK Oct. Hung. 1098. Stoll 124. sz. — 115.
- Hajnal Mátyás: Ki-tett Czégér* (Pozsony 1640 — RMK, I. 704) toldaléka. Gyöngyösi volt ferences kvtár. Mf: OL 1904. doboz. — 58.
- Halmágyi István: Miscellanea.* XVIII. sz. második fele. Kolozsvár Ek A. 390. — 114.
- Hatt szép világi újj énekek.* H. é. nélküli nyomtatvány kézírásos másolata. 1813. Kolozsvár, 3. sz. akad. kvtár. (Unit. koll.) — 120.
- Heshusius Tilemannus: Sexcenti errores* (Frankfurt 1577) toldaléka. Kolozsvár, 2. sz. akad. kvtár. (Ref. koll.) — 91.
- Hevesi Mihály-ék.* 1769–1777. MTAK RUI 8r. 196. Stoll 290. sz. — 112.
- Horváth András-ék.* 1813. MTAK Népkölt. 181. Stoll 637. sz. — 124/II., 130.
- Hölischer-kódex.* 1683–1693. OSzK Quart. Lat. 2530. Stoll 118. sz. — 61, 87.

- Jankovich—Erdélyi kódex.* 1740 előtt. Ismeretlen helyen. Stoll 200. sz. — 90.
- Jankovich Miklós: Magyar világi énekek.* 1789—1793. OSzK Quart. Hung. 175. Stoll 383. sz. — 50, 57/II, 124/I, 128/IV.
- Jankovich Miklós: Nemzeti dalok gyűjt.* XIX. sz. eleje. OSzK Quart. Hung. 173. Stoll 531. sz. — 50, 60, 124.
- Jankovich Miklós pasquillus-gyűjt.* XVIII. sz. vége. OSzK Fol. Hung. 129. Stoll 495. sz. — 104.
- Kaboty István jegyzőkönyve.* 1669—1670. MTAK Tört. 4r. 141. Stoll 90. sz. — 100—103.
- Kájoni-kódex.* 1634—1671. Ismeretlen helyen. Stoll 56. sz. — 128/I, 129/I.
- Kamarai Limbus.* OL. Series II. — 122.
- Kásmarjai György-ék.* 1742. Kolozsvár, EK Mf: MTAK 134/IV. Stoll 205. sz. — 112.
- Kotó János kéziratos füzet.* 1843. Tiszáninneni Ref. Egyházker. Nagykönyvtára Kt. 2532. — 112.
- Kovácsnai Királyi Erdélyé-nek toldaléka.* 1827. Marosvásárhely Bólyai-ktár 240. Mf: MTAK 195/I. Stoll 748. sz. — 48.
- Lepsényi István: Poesis ludens.* 1700—1706. OSzK Quart. Hung. 1551. Stoll 161. sz. — 114.
- Magyar Codexek.* 1664. MTAK K. 86. — 52.
- Marosvásárhelyi Teleki-lt.* OL 51/I, 83, 106—107, 125, 130—131.
- MTAK „Cantio nova in expugnatione Divin”.* Pontos lelőhelyjelzet nélkül. — 71.
- MTAK Tört. 2r 154.* — 52.
- Mátray-kódex.* 1677 után. OSzK Duod. Hung. 42. Stoll 104. sz. — 60, 136.
- Nehelszky Dávid-ék.* 1806—1824. Tiszáninneni Ref. Egyházker. Nagykönyvtára Kt 1707. Stoll 584. sz. — 128.
- Olasz-család levéltára (Nagyvárad).* Ismeretlen helyen. — 123.
- OSzK Kt. Fol. Hung. 929.* XVII. sz. vége. — 70.
- OSzK Kt. Oct. Hung. 548.* XVIII. sz. vége. — 19, 20.
- OSzK Kt. Oct. Hung. 637.* — 52.
- OSzK Kt. Quart. Hung. 1070.* — 52.
- Pálóczy Horváth Adám: Ötödfélszáz énekek.* 1813. MTAK RUI 8r 46. Stoll 639. sz. — 124/III, 124/IV.
- Pántzél János-ék.* 1839. OSzK Oct. Hung. 416. Stoll 835. sz. — 128.
- Pápai Páriz Ferenc: Romlott fal felépttése.* — 99.
- Ferecz József-ék.* 1755. Győr, Papnevelő Intézet kvtára. H. XIX. b. 11. Mf: MTAK 269/VIII. Stoll 250. sz. — 128/II.
- Petrovay Miklós-ék.* 1670—1672. Kolozsvár, 2. sz. akad. kvtár (Ref. koll.) 1526. Mf: MTAK 135/I. Stoll 93. sz. — 62.
- Régi magyar énekek kézirata.* XIX. sz. eleje. OSzK Quart. Hung. 236. Stoll 539. — 59, 60.
- Resetka János-ék.* 1801. OSzK Quart. Hung. 174. Stoll 560. sz. — 63.
- RSzK Történelmi Lt.* Kolozsvár (volt EME lt.). Pontos lelőhelyjelzés nincs. — 51/II, 70.
- Sinai-gyűjt.* Tiszántúli Ref. Egyházker. Levéltára. Miscell. Hung. Z. — 5.
- Siralmas jajt érdemlő játék.* 1671. OSzK Quart. Hung. 2147. Stoll 94. sz. — 111.
- Szakolczai István-ék.* 1762. OSzK Oct. Hung. 1085. Stoll 266. sz. — 128/IV.
- Szentsei-dk.* 1704. OSzK Oct. Hung. 70. Stoll 168. sz. — 57/I, 62, 90/I, 113.
- Szikszai András-ék.* 1750—1752. MTAK RUI 8r. 137. Stoll 239. sz. — 128/II.
- Szilády Áron gyűjt.* MTAK Ms 169. — 101/III.
- Telekessy István irományai.* XVII. század vége—XVIII. sz. eleje. Eger, Érseki lt. — 59.
- Teleki-ék.* 1655—1660-as évek. Kolozsvár, EK 8. Mf: OSzK Fm 1/03. Stoll 78. sz. — 108.
- Thaly-kolligátum.* XVIII. sz. vége—XIX. sz. eleje. OSzK Oct. Hung. 73. Stoll 511. sz. — 128.
- Thesaurus Hungaricus* 1710. Pannonhalmi kvtár BK 23/5. Stoll 176. sz. — 42.
- Thorockai Zsigmond-ék.* 1695 után. Kolozsvár, EK 2682. Mf: MTAK 18/II. Stoll 134. sz. — 50.
- Thököly-kódex.* 1671—1683. OSzK Quart. Hung. 2041. Stoll 95. sz. — 53, 59, 101, 102, 110.
- Tiszáninneni Református Egyházkerület Nagykönyvtára.* — 126—127.
- Tóth Ferenc kézirata.* 1810. OSzK Quart. Hung. 1043. Stoll 620. sz. — 24, 35, 68, 69, 76.

Versék, pasquillusok, curiositások. Kolozsvár, Történelmi lt. (EME lt.) Mf: MTAK 638/XIII. — 70.

Városi tanács jegyzőkönyvei. Sz-Sz. m. Lt. Debrecen 15. cs. — 4, 6.

Városi számadáskönyvek. Sz-Sz. m. Lt. Debrecen I. — 7, 40.

Világi énekek és versek. 1800. OSzK Quart. Hung. 2910. Stoll 557. — 57/III.

Vegyes iratok, irodalmi emlékek, költemények. OL Teleki Mihály gyűjt. — 41, 44.

Zemléný János-ék. 1668. Ismeretlen helyen. Stoll 88. sz. — 43, 46, 133—135.

Zrínyi Miklós: Adriai tengernek Syrenaia (Bécs 1651, RMK I, 842.) toldaléka.

1660 k. Olomouc. — 121.

Zsoldos Xavér versgyűjteménye. 1786—1798. Pannonhalmi kvár BK 283/4. Stoll 369. sz. — 90/IV.

b) NYOMTATVÁNYOK

Bartha Boldizsár: Rövid Chronica. Debrecen 1666. RMK I, 1032. — 65.

Beniczky Péter: Magyar Rithmusok. Nagyszombat 1664. RMK I, 1015. — 63.

Brewer János: De Vita Hominis. Wittenberg 1661. RMK III, 2147. — 39.

Carmina Lugubria. Tübinga 1663. RMK III, 2218. — 1.

Cantionale Catholicum. Csík 1719. — 63.

Cantus Catholici Latino-Hungarici. Kassa 1674. RMK I, 1159. — 63.

1013. *Czeplédi István: Idős Noe betsületit oltalmazó Iaphetke.* [Kassa 1664.] RMK I, — 8.

Czeplédi István: Redivivus Iaphetke. [Kassa] 1669. RMK I, 1082. — 9—11, 21.

Czeplédi István: Sion Vara. Kolozsvár 1875. RMK I, 1187. — 19—20, 38.

RMK I, 1100. — 12—18, 22.

Credo in Deum. Kassa 1671. RMK I, 1111. — 116.

Csuzi Cseh Jakab: Kincses Tar-Haz. Sárospatak] 1668. RMK I, 1070. — 77, 86, 88.

Honor Posthumus. Tübinga [1665.] RMK III, 2219. — 2.

A Jesus Kristus hü Tanú-bizonyosságának ... Czeplédi Istvánnak ... ki-mulásától

Síralmas Versek. Lőcse 1710. RMK I, 1776. — 112.

Kalendarium. Lőcse 1662. OSzK RMK I, 993/a. — 136.

Kalendarium. Nagyszombat 1661. OSzK RMK I, 978/a. — 137—138.

Kalendarium. Bécs 1664. RMK I, 1008. — 139.

Kalendarium. Bécs 1666. RMK I, 1020. — 139, 140.

Kalendarium. Bécs 1666. RMK I, 1031. — 139.

Kalendarium. Nagyszombat 1667. OSzK RMK I, 1058/c. — 137, 142.

Kalendarium. Nagyszombat 1669. OSzK RMK I, 1089/a. — 141—142.

Kalendarium. Nagyszombat 1670. RMK I, 1107. — 142.

Kalendarium. Nagyszombat 1671. RMK I, 1121. — 142.

Kalendarium. Zsolna 1672. RMK I, 1143. — 142.

Kalendarium. Nagyszombat 1680. OSzK RMK I, 1250/a. — 142.

67—69, 76. *Komáromi Csipkés György: Igaz Hit.* Szeben 1666. RMK I, 1042. — 24,

25—37. *Komáromi Csipkés György: Idvösség Kapuja.* Kolozsvár 1672. RMK I, 1133. —

Libanvson termő Cedrus-Fának Veleie. Nagyszombat 1671. RMK I, 1122. — 117.

RMK I, 999. — 47. *Lippai Ferenc: Szent Erzsébeth Aszszony Eleven Peldáia.* Nagyszombat 1662.

Lippai János: Gyümölcsös Kert. Bécs 1667. RMK I, 1054. — 82.

1044. — 78. *Matkó István: Kegyes cselekedetek Rövid Ösvenykeje.* Szeben 1666. RMK I,

1668. RMK I, 1072. — 88. *Mezei Juhász dallok.* H. é. n. — 90/VI, 120.

Nadányi János: Kerti dolgoknak le-írása. Kolozsvár 1119. RMK I, 1087. — 80.

Nánási L. István: Szü Titka. Kolozsvár 1670. RMK I, 1103. — 79, 92—96, 98.

Nógrádi Mátyás: Idvösség Kapuja. Kolozsvár 1672. RMK I, 1133. — 25—37.

A Nyúl éneke. H. n. 1714. — 129/II.

Órvendi Molnár Ferenc: Lelki Tar-Haz. Debrecen 1666. RMK I, 1034. — 66.

Pápai Páriz Imre: Keskeny Ut. Utrecht 1647. RMK I, 798. — 23.

- Paskó Kristóf: A' nemes, és régenten híres Erdely Orszagnak keserves és szomorú pusztításról írt Siralom.* [Szeben] 1663. RMK I, 1007. — 45.
- Johannes Schwabe: Cirkov moszkovszkij.* Jena 1665. — 64.
- Sinapius Daniel: Vivit post Funera Virtus.* Kassa 1666. RMK II, 1082. — 74—75.
- Szalárdi János: Siralmas magyar Krónika.* Kiad. Kemény Zsigmond. Pest. 1853. — 49.
- Szent Szelentze.* Szeben 1664. 54—56.
- Szomorú halotti pompa.* Kolozsvár 1674. RMK I, 1164. — 119.
- Szölösi Mihály: Sion Leánya artatlan Úgyét védő Hitnek Paissa.* Kassa 1668. RMK I, 1068. — 84.
- Threnodia sive Lugubris Cantus.* Kassa 1670. RMK II, 1234. — 3.
- Váradi Mátyás: Égő Szövetnek.* Franeker 1668. RMK I, 1064. — 85.
- Zilahy János: Az Igaz Vallásnak Világos Tüköre.* Kolozsvár 1672. RMK I, 1136. — 89.

A KÉPEK JEGYZÉKE

1. A Furuglyás-énekeskönyv 22. lapja (a 120. sz. ének eleje)
2. A Szentsei-daloskönyv 95b–96a lapja (az 57/I. sz. ének 2–12. versszaka)
3. Kovásznai Királyi Erdély-ének toldaléka (a 48. sz. ének eleje)
4. A Thesaurus Hungaricus 6. lapja (a 42. sz. vers eleje)
5. A Szentsei-daloskönyv 99b–100a lapja (a 90/I. sz. ének eleje)
6. Az Analecta „Zrinyi” 1. lapja (az 53. sz. ének szövege és az 59. sz. vers eleje)
7. A Thököly-kódex 6b lapja (az 53. sz. ének vége és az 59. sz. vers eleje)
8. Matkó István Bányász Csákány c. munkájának címlapja
9. A Bányász Csákány 459. lapja (a 88. sz. vers eleje)
10. Jankovich Miklós paszkvillusgyűjteményének II. 63b lapja (a 104. sz. darab befejező része)
11. Kaboty István jegyzőkönyvének 325. lapja (a 100. sz. vers eleje)
12. Kaboty István jegyzőkönyvének 313. és 318. lapja (a 101. sz. vers I. részének eleje és vége)
13. A Thököly-kódex 15a és 22a lapja (a 110. sz. ének eleje és 79–84. strófája)
14. Czeglédi István Dagon Ledűlése c. munkájának címlapja
15. A Dagon Ledűlésének 52–53. lapja (a 21/1 sz. vers vége és a 22/m sz. darab eleje)
16. Kaboty István jegyzőkönyvének 324. lapja (a 101. sz. vers II. részének befejező versszakai)

A RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

- A. Hist. Litt. Hung. = Acta Historiae Litterarum Hungaricarum
 A. Univ. Szeg. = Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Sectio Litteraria
 Ad. = Adalékok a Thököly- és Rákóczi-kor irodalomtörténetéhez. Kiad. Thaly Kálmán. I–II. Pest 1872.
 AdZemplénT = Adalékok Zemplén Vármegye Történetéhez
 Adattár II. = Adattár XVII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. Apáczai és kortársai. Herepei János cikkei. Bp.–Szeged 1966.
 Adattár III. = Adattár XVII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. III. Művelődési törekvések a század második felében. Herepei János cikkei. Bp.–Szeged 1971.
 ArchivSiebLk = Archiv des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde
 BBÖM = Balassi Bálint Összes Művei. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1951–55. I–II.
 Berg Pál: Angol hatások = Berg Pál: Angol hatások tizenhetedik századi irodalmunkban. Bp. 1946.
 Bethlen Önéletírása = Bethlen Miklós önéletírása. Kiad. V. Windisch Éva. Bev. Tolnai Gábor. I–II. Bp. 1955.
 Buda, SzD = Szentsei-dalokkönyv. S. a. r. Buda János. Bp. 1943.
 Busa: A Thököly-k. = Busa Margit: A Thököly-kódex és kuruckori versei. (Egy XVII. századi kéziratos kötet ismertetése.) Bp. 1958. Irodalomtörténeti Füzetek 13.
 DÁL = Debreceni Állami Levéltár
 Egyht = Egyháztörténet
 EK = Egyetemi Könyvtár
 I. OK = A Magyar Tudományos Akadémia I. (Nyelv- és Irodalomtudományi) Osztályának Közleményei
 EME = Erdélyi Múzeum Egylet
 EOE = Szilágyi Sándor: Erdélyi Országgyűlési Emlékek. I–XXI. Bp. 1875–1898.
 ErdMúz = Erdélyi Múzeum
 Érték.Ny.Széptud. = Értekezések a Nyelv- és Széptudományok Köréből
 Kból
 Fabó: Mon. ev. = Fabó András: Monumenta evangelicorum aug. conf. in Hungaria historica. I–IV. Pest 1861–1873.
 GenFüz = Genealógiai Füzetek
 GyIÖK = Gyöngyösi István Összes Költeményei. Kiad. és bev. Badics Ferenc. I–IV. Bp. 1914–1937.
 HK = Hadtörténeti Közlemények
 It = Irodalomtörténet
 KisfTÉ = A Kisfaludy Társaság Évlapjai

- Klaniczay: Zrínyi = Klaniczay Tibor: Zrínyi Miklós. Bp. 1964.²
 Kraus: Sieb.
 Chronik = Georg Kraus: Siebenbürgische Chronik 1608–1665. I–II. Wien 1862–1864. (Fontes Rerum Austriacarum. Scriptores 3–4.)
 MHHS = Monumenta Hungariae Historica. Scriptores
 MKBR = Magyar Költészet Bocskaytól Rákócziig. S. a. r. Esze Tamás, Kiss József, Klaniczay Tibor. Bev. Esze Tamás. Bp. 1953.
 MKsz = Magyar Könyvszemle
 MNZT = A Magyar Népzene Tára. Szerk. Bartók Béla és Kodály Zoltán. Bp. 1951–73. I–VI.
 MProtEgyhIskFigy = Magyar Protestáns Egyházi és Iskolai Figyelő
 MProtEgyht.
 Adattár = Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár. Bp. 1902–1934. (I–XV.)
 MTT = Magyar Történelmi Tár
 Nagy Iván = Nagy Iván: Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal. I–XII. Pest 1857–1868.
 Nyr = Magyar Nyelvőr
 NySz = Magyar Nyelvtörténeti Szótár. Szerk. Szarvas Gábor és Simonyi Zsigmond. I–III. Bp. 1890–1893.
 Orbán: A Székely-
 föld = Orbán Balázs: A Székelyföld leírása történelmi, régészeti, természetrajzi s népismei szempontból. I–VI. Pest, 1868–1873.
 OSzK = Országos Széchényi Könyvtár
 Pauler = Pauler Gyula: Wesselényi Ferenc és társainak összeesküvése. 1664–1671. I–II. Bp. 1876.
 ProtEgyhIskL = Protestáns Egyházi és Iskolai Lap
 ProtKözl = Protestáns Közlöny
 ProtSz = Protestáns Szemle
 Rác: A pozsonyi
 vértörvényszék = Rác Károly: A pozsonyi vértörvényszék áldozatai 1674-ben. Sárospatak 1874.
 RJÖM = Rimay János Összes Művei. S. a. r. Eckhardt Sándor. Bp. 1955.
 RMDT I. = Régi Magyar Dallamok Tára. I. Csomasz Tóth Kálmán: A XVI. század magyar dallamai. Bp. 1958.
 RMDT II. = Régi Magyar Dallamok Tára. II. Papp Géza: A XVII. század énekelt dallamai. Bp. 1970.
 RMK = Szabó Károly: Régi Magyar Könyvtár. I–III. Bp. 1879–1898.
 RMKT XVII. = Régi Magyar Költők Tára. XVII. század. I–VIII.
 RMNy = Régi Magyar Nyelvelmékek
 RMPE = Régi Magyar Próza Emlékek. Szerk. Tolnai Gábor.
 RSzK Történelmi
 Lt. = Román Szocialista Köztársaság Történelmi Levéltára
 SoprSz = Soproni Szemle
 SpFüz = Sárospataki Füzetek
 SpL = Sárospataki Lapok
 SpRefL = Sárospataki Református Lapok
 Stoll = Stoll Béla: A magyar kéziratok énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája. (1565–1840.) Bp. 1963.
 Száz = Századok
 Sz-Sz. m. Lt. = Szabolcs-Szatmár megyei Levéltár
 Szalárdi Sir.
 Krónika = Szalárdi János Siralmas Magyar Krónikája kilenc könyvei. Kiad. és bev. Kemény Zsigmond. Pest 1853.
 Tan. = Thaly Kálmán: Irodalom- és műveltségtörténeti tanulmányok a Rákóczi-korból. Bp. 1885.
 Teleki lev. = Teleki Mihály levelezése. Szerk. Gergely Sámuel. I–VIII. Bp. 1905–1926.
 TheolSz = Theológiai Szemle
 Török – magyar
 okmánytár = Szilády Áron – Szilágyi Sándor: Török – magyarkori államokmánytár. I–VIII. Pest 1868–1874.
 TSz = Magyar Tájszótár. Szerk. Szinnyei József. I–II. Bp. 1893–1901.

- TT** = Történelmi Tár
ÚjMMúz = Új Magyar Múzeum
VE = Régi magyar vitézi énekek és elegyes dalok. XVI-ik, XVII-ik és XVIII-ik századbeli eredeti kéziratokból és régi szétszórt nyomtatványokból egybegyűjté és jegyz. ell. Thaly Kálmán. I–II. Pest 1864.
Walther: Proverbia = Hans Walther: Proverbia sententiaeque latinitatis medii aevi. Göttingen 1965.
ZovLex = Zoványi Jenő cikkei a „Theológiai Lexikon” részére a magyarországi protestantizmus történetéből. Bp. 1940.

AZ ÉNEKEK KEZDŐSORAINAK MUTATÓJA

	Éneksorszám
A betű engemet	127/h
A Dominus vobiscum felette nagy mester	14
A fekvő göröngyöt	80/e
A fölyhók északra	142/c
A Genézis ötven	19
A gyenge füveknek	142/e
A káposzta szorít	80/r ⁺
A kert egészséges étket ad	80/c
A kertnek saláta	80/i ⁺
A klérusban szorult sokféle gonoszság	22/f
A ló mindaddig fut	104
A nyúl a vetemények közt fülel	129
A pápista papnak	22/h
A palástszövő asszony	80/A ⁺
A puszta régiség	118
A titkos ellenség	95
A több béoltások	80/v [']
A zsálya rutával	80/T [']
Ad a gazdag kurta dolmánt	92
Adesse justis cum	1 (j)
Alázatos szókkal könyörgők	16
Antidotus praestans	80/V ⁺ (j)
Appositas perhibent	80/S (j)
Árt a cékla, ha nyers	80/D
At si iam veteri	80/L ⁺ (j)
Aut caput asparagi	80/K (j)
Avagy spárgafejet	80/K
Az első teremtésnek szép egyenes rendit	66
Az én számban vasat	127/i
Az érvágás által ha véred bocsátod	139
Az eszes embernek ez tulajdonsága	69
Az esztendő borral	137/c
Az hegyre tétetett vár	44
Az igaz és erős bosszúálló Isten	45
Az igaz Messiás már eljött	128/II
Az Isten tanút meggyőző bestia	97
Az izetlen cékla	80/F
Az mely fákat magon vetnek	82/b
Az mi választatott koronás	110
Az mint kertész fából	64
Az német egyfelől dúlja	46

Az szegény megromlott s elpusztult	102
Balhátúl megfőzött	80/r
Balsamus et munda cera	13 (j)
Balsamfüvet mézek	80/U'
Bánatimban vigasztalj meg	135
Bánatimnak örvényében	57
Bánfi Dienesnek kolozsvári skóla	27
Bár első nap esti	141/a
Belényesi Ferenc tudós prefectusa	31
Bethlen nemzetségnek nagy volt	26
Bírói tisztedrűl, az város kincserűl	7/f
Bizony dolog, vallom	21
Borban vagy nyersen is	80/H ⁺
Borostyánnal egyez	80/p'
Brassica ventris onus	80/s ⁺ (j)
Caseolos succus	80/P' (j)
Cocta facit ruta	80/l ⁺ (j)
Commixtus inquit	80/N (j)
Contractas vulvas	80/O (j)
Corporis hinc veniunt Christi	22/a (j)
Cruda nocet beta	80/D (j)
Cum veteri pingui	80/p ⁺ (j)
Cur morietur homo	80/G' (j)
Czaibert Illyés deák	83
Csak maga Krisztus urunk	23
Csalárdabb semmi nincs	98
Csollyánlevél	80/J ⁺
Csuda idő virrada	8
Dat tunicam dives	92
De az Rákóczi-ág	122
Derék orvossága	80/V ⁺
Dicit borrago	80/I (j)
Dicsőség Istennek	84
Doktori titulust nem mindennek	29
Dominus vobiscum	14 (j)
Dum caput immensa	80/P ⁺ (j)
Dum puer Alcides	80/t (j)
Égnek is ő része	80/e'
Egy állat született	127/p
Egyél vagy salátát	80/C ⁺
Élet és igazság van	79
Élj az Úrnak	36
Eljű amaz haragos nap	17
Éljünk, míg élhetünk	90/V
Elkezdem, régiek írtnak valamit	80/u'
Éltemet innékem hogy halál elvette	47
Én édes hozám	58
Én élő fám lészesz	80/Z ⁺
Én jó fiam, vegyed Palaeologe	13
Én, régen világok fénye	133
Én, Rómának ura	18
Engem nagy zörgéssel	127/d
Ennek vize sajtot	80/P'
Éntőlem mindenek	127/a
Erdőn ha jól termett fát	80/m'
Eredendő bűnnek mely nagy ő ereje	93
És mint a gyermeknek	80/a'
Est id de multis	80/C' (j)
Et corde et gemitu	2 (j)
Et quae seminibus jactis	82/b
Et splenem adjecto	80/B ⁺ (j)
Et sunt ante cibum	80/F' (j)
Exiguo succos gusto	80/s' (j)

Ez döghalált orvosfű	80/j
Ez holnapban hogyha hidegek	137/b
Ez ratio szépen eligazodott	7/a
Ezeknek mindegyik fejeknek teteje	22/i
Ezennel gyógyítasz	80/O
Ezerhatszázhatvannegyedik esztendő	4
Ezerhatszáznegyvennegyedik időben	38
Ezerhatszázötvenhétben	65
Ezt aratók szokták	80/Z
Fabula narratur sacros	80/s(j)
Fegyvert s bátor szívet	52
Fejedelmi háznak tündöklő világa	126
Fejedelmi székek nemes ékessége	114
Fekete viola nem éri	80/u
Feketített gásszal beborult	109
Felette kinyílt	80/P
Fénylett tudománnyal	24
Főtt ruta balhaktól	80/I ⁺
Furore magno trux aper	2(j)
Gentis magnanimae radians	80(j)
Germani varios norunt	80/u ⁺ (j)
Gondolkodjál, szegény magyar	73
Gyakorta madarit	80/h ⁺
Gyomor mindenféle	80/H
Gyöngé liliomszál	1
Gyümölcsök anyjokat	80/g ⁺
Ha a nagy rest vénség	80/N ⁺
Ha a nap köd nélkül	142/a
Ha akarod	80/h ⁺
Ha asszony tejével	80/N
Ha betegeskedel	80/k ⁺
Ha eszed vagy iszod	80/C
Ha felemelt szarvval	142/b
Ha fűbül csepegés	80/K ⁺
Ha jókedvet Jakab mutat	141/g
Ha, kegyes olvasó	37
Ha kezdetkor fénlík	137/g
Ha mikor házunknál	80/v
Ha minszent nap tájba	141/k
Ha nyersen megeszed	80/v ⁺
Ha penig veres vért	80/D ⁺
Ha sártúl nyavalya bánt	80/j ⁺
Ha skorpió s kígyó	80/U
Ha sok idő alatt	80/M ⁺
Ha Szent András előtt	137/i
Ha tiszta napjai lesznek	141/h
Ha várod termését	22/b
Ha vigad szeptember	141/i
Ha vizével fejér kenyér	80/z ⁺
Haec ideo inquit	80/Z(j)
Hald meg Babilonban	85
Hamarább lett, hogy nem	80/L
Hanc avidé multi comedunt	80/G(j)
Hány nappal Márk előtt	141/d
Harminchárom adót Debrecen	7/h
Hasindító mályvát	80/N ⁺
Hasonló tehozzád	127/e
Hasznos lesz a bodza	80/E ⁺
Hasznosabb mesterség nincsen	77
Heu patior telis	80/Z ⁺ (j)
Hippokratesz írja	80/B
Hogy a gonosz ragya	80/m ⁺
Hogy Alcidesz szopta	80/t

Hogy tessék mesterek izetlen	80/n
Hogyha a fagyott földek	137/a
Hogyha Szent Ferencről levonod	22/j
Hogyha vagy az ég zeng	22/m
Hordea quam dederint	80/o ⁺ (j)
Hortorum lactuca decus	80/i ⁺ (j)
Hortus salubreis praebet	80/c(j)
Huic panis micas	80/D ⁺ (j)
Humida frigoribus	80/v ⁺ (j)
Humida vis eius	80/B(j)
Iam reliqua insitio est	80/v ⁺ (j)
Iamque alios vocor	80/b ⁺ (j)
Idvezlégy, óh szent képe	12
Igaz Messiás e világra jött	128/I
Igazság kimondásáért fejem	22/g
Ignari medici me dicunt	80/b ⁺ (j)
Ignavum inquit	80/E(j)
Igy ellenek nem áll	80/T
Ilius semen	80/K ⁺ (j)
Ilius sicco	80/z ⁺ (j)
Ily szakállas csillag támad	103
Immár egészséges	80/f ⁺
Immár más életre	80/b ⁺
Immáron elkészült	9
In pectus capitis	80/K ⁺ (j)
Incipiam quidquid veteres	80/u ⁺ (j)
Innen van innepe	22/a
Insere Daphni pyros	82/a
Ipsa novas arteis	80/z ⁺ (j)
Ipsa quidem lauro	80/p ⁺ (j)
Irrita conjugii sterilis	80/M ⁺ (j)
Ius caulis solvit	80/r ⁺ (j)
Jaj! jaj! már énnékem	10
Jaj, mi ellenséget	80/S ⁺
Jaj néked, Istennek hí	112
Jaj, szenvedek magam	80/Z ⁺
Jajszónál egyebet	108
Jakab ha az éggel	137/e
Jó vetemény parajt	80/e ⁺
Jól megtört káposzta	80/p ⁺
Jól vagyon, jó bíránk	7/e
Jövevény s bujdosó	86
Judice sub Domino	32(j)
Június a májust esővel követi	141/f
Kegyelmes asszonyunk	25
Kegyesség-gyakorlás röviden	78
Kemény tél s dér után	68
Kende Gábor, hogy kihullál	106
Kende Gábor mit hoz reánk	107
Kenyérbélt s birsalmát	80/D ⁺
Keresztes Andrásnak, mint hazafiának	32
Keresztes liliom, liliomos	116
Két emlői vannak	33
Kétszer főtt káposzta hasadat	80/s ⁺
Kétszer főtt káposzta nem egyéb	80/t ⁺
Ki az természetnek folyását	39
Ki ezt éjomra	80/R
Ki még élsz, s törtől nem félsz	63(j)
Kik félnenek az egekben	67
Kilenc esztendőket főbírósgodban	7/i
Kincses Kolozsvárnak Bécsben	34
Királyi koronát	80/j ⁺
Korpás fejet megfőtt	80/P ⁺

Köménynek gyökere	80/M'
Közbeszéd, Apollo	80/s
Közönséges eset lón	55
Lakik Husztban haszontalan	51/I
Láttam egy fő eszközt	127/g
Láttam, orvosolják	80/h
Lépedet ha iszod	80/B ⁺
Lepus intra sata quiescit	131(j)
Magában fennforgó vagyon	127/n
Magnicrepus, mendax	11(j)
Magva a kólikát	80/K ⁺
Magyarok romlását	59
Mansa vel hausta	80/C(j)
...mansum vel iunctum	80/U(j)
Március ha száraz	141/c
Máriák vagytok-é	54
Marsalkodó névvel	105
Media a szomorú vizét	80/S ⁺
Mégis a vetésről	80/g
Megvetett mezőkön	80/k'
Meleg hideglelés	80/A
Mely gyümölcsfát oltasz	141/b
Mely hamar az árnyék udvara	3
Mely tagra szolgáló jelben	138
Menta nem igaz lesz	80/R'
Mentát had idején	80/T'
Mentham nec comedas	80/T'(j)
Mentitur mentha	80/R'(j)
Mert a sós föld	80/d
Mesd meg citromfának	80/r'
Messias iam venit	130(j)
Mesterség és munka	80/a ⁺
Mi ártalmunk barna	80/n'
Micsoda állat az	127/l
Midón az Ábrahám	75
Midón későn a fa levelét	137/h
Midón nevezetes	81
Midón sem mesterség	80/d'
Miért hágyátok hát által	22/d
Miért hal meg ember	80/G'
Miért játszódtatsz így	119
Miért sírsz a hegyen	48
Míg él az én anyám	127/b
Míg éltem Istennek	127/k
Mikor az harangok	22/l
Mikor az magyarok boldog	70
Mikor elragadá Pluto	22/c
Mikor ifjú vagyok	127/f
Mikor karácsonyban	137/j, 141/l
Mind asszony s mind férfi	80/J'
Minden erős munkát	80/u ⁺
Minden perceptumot	7/c
Minket adósságban ejtett	87
Miolta az ember	94
Missam non cantat	22/h (j)
Mit adjak már néked	130
Mit búsulsz, kenyeres	90
Mit kezekben hoztak	7/d
Mivel mondják rólam	80/U ⁺
Mivel Nikodémus	22/e
Mondd meg nekem	127/r
Mondhatta bizonytal akkor	111
Mondja az ökönyelv	80/I

Most bár ne bánkódjál	141/j
Multa degenerant	80/d (j)
Multa renascentur	80/e ⁺ (j)
Munka s tapasztalás	80/bb
Nagy bölcsen tanálták	125
Nagy fa s mint borostyán	80/c'
Nagy iható követ	80/c'
Nagy sok orvosságok	80/c ⁺
Nagy terhet viselek	127/j
Nagyboldogasszony nap	137/f
Nam nemini inquit	80/d'(j)
Nam tibi doctrinam	26 (j)
Nanque venenatis	80/T(j)
Ne bosszonkodjál	91
Nec testis productus	22/e(j)
Nedves és hideg tők	80/V'
Nedves és hogy hideg	80/B
Nem állhatom tovább	41
Nem minden olvasó	80/a
Némely igen kicsiny	80/T ⁺
Némely kis gyümölcsű	80/β'
Némelyek azt hiszik	80/n ⁺
Nemigen sarkallja	7/b
Nézd meg, hogy hajtattott	80/f'
Nigraque non uno viola est	80/u (j)
Nobilis est ruta	80/E ⁺ (j)
Noha hallgat, el tapagat	51/II
Non ut verum fatear	22/g (j)
Noxia inquit	80/j ⁺ (j)
Ó én édes hazám	58 (j)
Ó értem szenvedő Jézus	56
Ó gyönyörű tavaszidő	120
Ó kék égen járó	60
Ó ki még élsz	63
Ó nimium felix	28 (j)
Ó te erős Isten	136
Ó te Zrínyi Miklós	121
Ó ti hadi urak	140
Obstat pota mero	80/H ⁺ (j)
Officiunt oculis	80/M (j)
Oh mihi magnificos	27 (j)
Olaj seprőlékkal	80/i
Olasz kakukkfűvel	80/z
Olts most, Daphni	82/a
Omne genus fluxus	80/H (j)
Orvoslást találtam	80/d ⁺
Panaszolkodással	72
Pápiaták elhiszik	22/k
Párhagyma darabja	80/M
Parnassus hegyein mulató	50
Péter, mi az barack	80/R ⁺
Pilises fejeknek hódult	113
Piros véred hogyha	80/O'
Praeterea coctumue cibo	80/A' (j)
Praeterea nimios	80/P (j)
Priscianus regula penitus	8 (j)
Proderit et caulem	80/E' (j)
Prodidit Hypococrates	80/B' (j)
Prospera non moveat	31 (j)
Provocat urinas	80/v ⁺ (j)
Pruritus vulvae curat	80/J' (j)
Püspök városában midőn	124
Quando baptisant campanas	22/l (j)

Quando beatæ pacis	70 (j)
Quantum ars ipsa valet	80/a+ (j)
Quid non adversum	80/S' (j)
Quidam lactucae	80/n+ (j)
Quin delicta etiam	22/k (j)
Quisquis ieiunia solverit	80/R (j)
Quo non ars penetrat	80/r' (j)
Quod choleram	80/J (j)
Radicis succus	80/L' (j)
Redimiculi et felicis	88 (j)
Reformációnknak diplomás levele	99
Reggel s délben	142/d
Régi eleimnek	61
Régi fakadékok	80/L+
Régi vacsorákat	80/m+
Regumque altis	80/j' (j)
Rest, böcstelen	80/E
Róma, téged megláttalak	49
Római bölcseknek régi	62
Romlott testemben zárt	20
Ruta igen nemes	80/E+
Ruta comesta recens	80/F+ (j)
Ruta viris coitum	80/G+ (j)
Rutátul férfimág	80G+
S mely különbözteti	80/i'
Salamon azt mondja, hogy	30
Salátamag Venus játékát	80/g+
Salátával élj vagy	80/l+
Salve sancta facies	12 (j)
Salvia salvatrix	80/H' (j)
Semen foeniculi	80/M' (j)
Semen lactucae	80/g+ (j)
Semmi nem ártalmasb	141/e
Senki is ne légyen	80/f
Si tenebra oculis	80/N' (j)
Sic coelum tonat	22/m (j)
Sin autem calidæ	80/A (j)
Sin autem rutilus	80/D' (j)
Siralom forrási jaj, mint	123
Sírj, könyvezz, zokogjál	2
Sok között nem tudni	80/C'
Sokat zörgölődik szegény	11
Spárgával környül vett	80/o
Summa magistratus virtus	33 (j)
Sunt omnes primum	22/i (j)
Supplex oro	15 (j)
Szabadságunk rontó	53
Szamárr, dió s asszony	80/l'
Szánhadd már, Attila	71
Szántó s vető ember	137/d
Szemed gyökerének	80/L'
Szemmel látott dolog	80/z'
Szép dolog régiek actáit	89
Szép napkelet felől	43
Szerencsét próbáltam	134
Tanulj szagos cédrust	80/k
Tarchon, hogy Juppiter	80/l
Tavasszal ezt sokan	80/G
Tekéntetes nemes és nagyságos	74
Teleki uramnak mint hű	28
Tengeri ravenna	80/p
Termő élő fáknak	80/t'
Terrarum fines primo post texta	16 (j)

Thestilis hévségtúl	80/V
Tiéd legyen, Isten	6
Titkait Istennek sáfárló	76
Titkos családságát	96
Tíz egész esztendő	7/j
Tíz s kilencszázezer hunnus	42 (j)
Tízszer való százezeren	42
Torpens ignavia	22/f (j)
Tudatlan orvosok	80/b+
Tudd-é, Magyarország	101
Tudok egy állatot	127/o
Tűz mellett ónéki	80/b
Tűz víz között megütözött	100
Ugyanazon hagyta	80/o+
Új hír, új hír, kihez még	132
Új rutát ha eszel	80/F+
Úri tekintettel	115
Urtica foliis inquit	80/J+ (j)
Ut nunc triste mori est	21/b (j)
Utolsóbb írása	35
Vadnak étel előtt	80/F'
Vagy nyersen vagy főve	80/A'
Vagyon egy vitéznek	127/e
Vajha én szemeim	5
Valaki magyar vagy	131
Valamint gyermeknek	80/C+
Van egy templom	127/m
Van mindenkor nálam	80/aa
Város proventusát	7/g
Veres, igen meleg hévséget	80/J
Vereshagyma kutya marását	80/S
Világnak fiai	117
Világnak határit régen Róma	40
Volt ez egész földön	16
Vos commendat amor Christi	34 (j)
Zápor s kőesőkkel	142/f
Zsálya egészséget	80/H'

A NÓTAJELZÉSEK MUTATÓJA

A simándi koldusok nótája	106
Az Apollonius Históriajának a nótája	45
Egekben lakozó szentséges Háromság	113
Gyenge szavú, te víg kedvű	100
Harangodnak nagy voltában	56
Ifjúságom vétke gyakran jut eszembe	62, 112
Legyen jó idő csak	71
Messias iam venit	129/I
Miként Egyiptusban egy pelikán madár	112
Mondjatok dicséretet	16
Pusztában zsidókat vezérlő jó Isten	55
Régi hatalmú, gazdag irgalmú	129/I
Szertelen rút dolog volt bűnnel megrakodni	66

NÉVMUTATÓ

- Abdiás 71, 284, 285, 659
 Ábel 287, 431, 466, 479, 481
 Abigail 42, 69, 475, 646, 658, 763
 Abimelech 289, 290
 Ábner 70
 Ábrahám (Ábrám) 144, 258, 280, 288—90,
 316—18, 447, 716
 Absolon 42, 282, 421, 646, 688, 706
 Ácháb 284, 659
 Achilles (Akhilleusz) 109, 120, 668, 678
 Áchimelek 765
 Actaeon 121, 668
 Acsády Ignác 713
 Adalbert, Szent 132
 Ádám 247, 287, 309, 364, 384, 455, 517,
 543
 Ádám Gerzson 710
 Admetus 511, 765
 Adrichornius 58, 653
 Aeneas 275, 449, 536, 703
 Aesopus (Esopus) 85, 213, 225, 664, 685
 Afflorisaeus 515, 765
 Agamemnon (Agamemnón) 275, 668
 Agárdi Péter 781
 Ágoston, Szent 424, 464, 489, 512, 516,
 537, 550, 764, 766, 767
 Akhilleusz *lásd* Achilles
 Aladarius (Alaradicus) 111, 668
 Alaj bég 224
 Alaricus 102
 Albert 136
 Alcides *lásd* Hercules
 Ali pasa 173—78, 185—87, 195, 221, 669,
 671, 672, 677, 682, 684, 686, 691, 695,
 710
 Alia Mária 204, 681, 683
 Alia Sámuel 681
 Alkimenidész 764
 Álmos 113, 114, 667
 Alszeghy Zsolt 771, 781
 Alvinczi István 241, 243, 694
 Ámán 479, 483
 Ambrus, Szent 450, 544
 Amhet *lásd* Szejdi Achmet
 Ammon 289
 Amphyon 120
 Ananias 432, 486, 762
 Anaxagoras (Anaxagorás) 453, 763
 András apostol 579, 581, 584, 775
 Angyalosi István 241, 694
 Anna, Szűz Mária anyja 774
 Anna profetissa 69, 506, 658, 765
 Antigonus 471, 763
 Antiochus Epifanes 455
 Antisten (Antiszthenész) 528, 766
 Apáczai Csere János 745
 Apafi Anna *lásd* Gilányi Gergelyné
 Apafi Gergely 238, 691
 Apafi István 241, 681, 694, 744
 I. Apafi Mihály 68, 217, 219, 221, 415,
 640, 641, 644, 659, 669, 670, 672—75,
 679—81, 683—95, 709, 718, 737, 738,
 742, 744, 745, 751, 752, 759, 772, 779,
 782
 II. Apafi Mihály 685
 I. Apafi Mihályné *lásd* Bornemisza Anna
 Apafi Zsuzsanna *lásd* Lázár Györgyné
 Apagi György 31
 Aphrodité *lásd* Venus
 Apinus 651
 Apollo (Apollón, Phoebus) 130, 278, 283,
 326, 337, 349, 350, 690, 704, 707, 713,
 721, 736
 Apollón *lásd* Apollo
 Apor Ferenc 238, 691
 Apor István 687
 Apor Lázár 227, 240, 687, 693
 Apor Péter 688, 691
 Apponyi Balázs 678
 Aquinói (Aquinási) Tamás 46
 Arcadius 762
 Archippus 71, 659
 Aristides 500, 764
 Aristippos 337, 482, 763

- Aristoteles (Arisztotelész) 48, 345, 573, 648, 733, 746, 764
Arisztotelész *lásd* Aristoteles
Arius 67, 658
Árkosi Benedek 229, 688
Árkosi Mihály 239, 688, 691
Armenius 67, 658
Áron 484
Árpád 112–16, 668
Artemisz 668
Asclepius 721
Astraea 136
Attila 12, 96–98, 100, 101, 103, 105, 112, 113, 116, 299, 666, 667
Augustus 337, 731
Avancini, Nicolaus 665, 666
Avicenna, Ibn Szina 346
- Bacchus (Lyæus) 300, 304, 352, 397, 398, 601–606, 724, 736, 738, 780, 781
Badics Ferenc 701, 702, 780, 781
Bakos Borbála 313, 317, 716
Bakos Gábor 308, 310, 312, 317, 318, 715, 716
Bakos Judit 314, 716
Bakos Mária 317, 716
Bakos Mózes 317
Bakos Zsuzsanna 313, 716
Baksa (Baxa) István 32, 386, 642, 748, 751
Bálák 476, 763
Bálám 476, 763
Balassa Bálint 300, 713
Balassi Bálint 697, 715, 747, 758
Balassi Ferenc 713
Balassi Imre 299–305, 713
Balázs Ágoston 705
Balázi Erzsébet *lásd* Gyulaffi Lászlóné
Balázi Ferenc 693
Balbazan 274, 703
Bálint Sándor 652, 774
Balisarius (Balizárus) 275, 703
Balku Pál 20
Baló László 239, 692
Baló Tamás 239, 692
Balog Máté 181, 186, 189
Balogh Zsigmond 262, 698, 699
Balyk András 74, 640
Bán Ferenc 181
Bán Imre 6, 654, 686, 721, 742, 757, 762
Bánffi Dénes 70, 71, 210, 228, 240, 681, 685, 687, 690, 692, 753
Bánffi Dénesné Bornemisza Kata 231, 240, 681, 683, 685, 690, 693
Bánffi Gábor 241, 243, 688, 694
Bánffi Kristóf 228, 687
Bánffi Zsigmond 230, 239, 243, 672, 688, 692, 694
Báncsi Márton 384, 386, 390, 751
Baptista *lásd* Keresztelő János
Baptista Porta János 336
Barabás Samu 770, 771
Barakonyi Ferenc 28, 641, 704, 753
Barakonyi László 776
Barattyos 33, 642
Barcsai Ákos 161, 163, 165–68, 171–77, 180, 187, 188, 194, 664, 671, 676, 677, 682–84, 688, 690–94, 718, 737, 738, 742, 759, 782
Barcsai András 166, 173
Barcsai Gáspár 681, 685
Barcsai István 147, 241, 243, 694
Barcsai Mihály 231, 239, 689
Barcsai Sándor 692
Barcsai Tamás 239
Barcsai Zsigmond 239, 692
Barcsai Zsigmondné 240, 693
Barkó Benedek 284, 708
Barkóczy István 21, 25, 640, 642
Barkóczy Ferenc 642
Barkóczy László 641
Barkóczy Zsigmond 23, 640, 641, 771
Baróczy 390
Bársony György 710, 758
Bartha Boldizsár 283, 640, 641, 708
Bartha Dénes 771
Bartók István 705
Bartonek Emma 641, 708, 798
Báruch 70, 659
Bassa Tamás 230, 239, 679, 688, 692
Básta György 759
Báthori Gábor 759
Báthori G. Mihály 717
Báthori Zsigmond 195, 676, 678, 744
Báthori Zsófia, II. Rákóczi Györgyné 149, 151, 240, 568, 670, 710, 712, 739, 741, 770
Batsányi János 667
Batthyány Ádám 754
Battyhány Kristóf 267, 701
Becsi István 32
Bekker, Immanuel 733
Béla 91, 92, 95, 666
Béldi Pál 226, 238, 673–75, 681, 687, 691
Belényesi Ferenc 73, 181, 238, 243, 660
Belényesi István 241, 243, 694
Béliál 353, 739
Bellona 129, 267, 268, 299, 669, 701, 712
Belus (Bél) 353, 739
Belzebub 385
Benczédi László 780
Benczédi Sámuel 757
Benczés Gergely 238, 691
Benczés Pál 238, 691
Benda Kálmán 708
Bendegúz (Bendegaves, Bendegucius) 112, 668
Benedekfi János 241, 693
Beniczky Péter 705, 750
Benjámín 292
Bereghi János 284, 285, 708
Berényi György 399, 755, 756
Berg Pál 657, 718, 744
Bernát, Szent 499, 762
Bertalan apostol 579, 581, 774, 775

- Beszperényi András 239, 692
 Bethlen Elek 230, 240, 680, 681, 683, 688, 693
 Bethlen Farkas 230, 240, 680, 681, 683, 684, 688, 692
 Bethlen Ferencné Kemény Kata 231, 240, 693
 Bethlen Gábor 70, 684, 685, 715, 759
 Bethlen Gergely 227–38, 683, 687, 691
 Bethlen István 709
 Bethlen János 69, 70, 150, 166, 226, 240, 659, 673, 676, 682–84, 687, 691, 693, 719, 737, 746
 Bethlen Krisztina 709
 Bethlen Mihályné lásd Bornemisza Zsuzsanna
 Bethlen Miklós 239, 243, 673–75, 691, 692, 713, 714, 719, 745
 Bethlen Pál 238, 691
 Betsábe 421, 761
 Biás 480
 Biás István 680, 763
 Bibrach de Nicolaus 654
 Bibulus 275, 703
 Bilha 290, 291
 Binnerus, Timotheus Hillarius (Binner Hilár Ernő) 283, 707
 Birken von Sigmund 666
 Bocskai István 759
 Bocskai Újlaki Ferenc 739
 Bocskay István 383, 384, 386, 555, 560, 749, 751, 754, 767, 768
 Bocskay Istvánné lásd Török Kata
 Bod Péter 646, 717, 746
 Boér István 242, 694, 746
 Bogárdi 390
 Bogdányi Erzsók 417
 Bojtos József 240, 692
 Boldog Gábor 181
 Boldvai Gergely 181, 186
 Boldvay Márton 20, 24, 25, 28, 29, 641
 Bonaventura, Szent 654
 Bónis Ferenc 5, 390, 391, 409, 748, 753–55, 758
 Bónis Ferencné lásd Máriássy Anna
 Bónis Zsigmond 155
 Borbála, Szent 56, 652
 Borbély Péter 238
 Bornemisza Anna, I. Apafi Mihályné 68, 69, 415, 557, 574, 680, 682–84, 693, 720, 759
 Bornemisza Mihály 384–86
 Bornemisza Zsuzsanna, Bethlen Mihályné 680, 685
 Borovszky Samu 759
 Borsáti Ferenc 719
 Borzsák István 675, 707
 Bott István 241, 694, 695
 Bőjthe Ödön 693, 694
 Bőr Katalin 644
 Böszörményi István 241, 694
 Brancoveanu, Constantin 675
 Brewer János 663
 Breznyik János 663
 Briszeisz 668
 Brutus, Marcus Junius 764
 Bucsi Benedek 181
 Buda 95–97, 109, 666
 Buda János 698, 703, 743, 758
 Buda Sándor 241, 243, 694
 Budai Péter 230, 688
 Buga Jakab 359, 566, 743, 769
 Busa Margit 696, 701, 748, 749, 755
 Caeanus 140, 669
 Caelius Rufus, M. 480, 529, 763
 Caesar, Caius Julius 12, 110, 127, 275, 667, 668, 703
 Calliope lásd Kalliopé
 Cassander, Georgius 653
 Castor 87, 667
 Catilina, L. Sergius 267, 702
 Cato, Marcus Portius 123, 327, 337, 471, 480, 507, 764
 Celanói Tamás (Tommaso da Celano) 650
 Cellarius 633
 Cerberus 385
 Ceres 57
 Cheneidas (Xeniadész) 540, 766
 Chernel György 386
 Chernel Pál 386, 751
 Chetura 290
 Chevalier, Ulysse 647, 648
 Chiron 325, 721
 Chrysostomus, Joannes 762, 766
 Cicero, Marcus Tullius 424, 480, 518, 520, 521, 541, 762, 763
 Citharides (Citharaedes) Sámuel 316, 715, 716
 Cleanthes 500, 764
 Cloppenburg 717
 Cobb (Kob, Cop), Wolfgang Friedrich 21, 27
 Collalto, Rambold 34
 Colonna, Aegidius Magnus 647
 Columba lásd Kolumbán
 Columella, L. Junius Moderatus 322, 324, 325, 337, 720, 721, 728
 Comenius, Amos Johannes 717
 Corenus, Jacobus 760
 Cornelius 71, 258, 659, 698
 Croesus 763
 Ctesiphon 478, 763
 Cyprianus, Thascius Coelius 763
 Cyrus (Cirus) 511, 568, 771
 Cytharides Vencel 716
 Czaibert Illés 351–53, 664, 737, 738
 Czák Dávid 663
 Czeglédi István 5, 6, 39–63, 77, 383, 385, 386, 404–11, 643–55, 661, 751, 757, 758
 Czeglédi Pál 55, 408, 644–46
 Czobor Imre 402, 756
 Csaba 111
 Csáky Ferenc 380, 643, 749

- Csáky István 25, 641, 682, 772, 780
 Csáky László 675
 Csatkai Endre 635, 638
 Cseh Mihály 32
 Csekei Tamás 239, 692
 Csengeri István 718
 Cserei Farkas 240, 692
 Cserei György 239, 243, 692
 Cserei János 240, 693
 Cserei Mihály 693
 Cserei Miklós 239, 243, 692, 738
 Csernátoni Márton 5, 85–147, 665–69
 Csernátoni Pál 718
 Csillag basa 300
 Csizsár János 242, 695
 Csuzi Cseh Jakab 319, 717, 739, 740, 746
 Csűrös Ferenc 639, 640, 708
 Csűrüllyei György 685
- Daczó Gergely 238, 691
 Daczó János 240, 674, 693
 Daedalus 55, 781
 Dagon 43, 646–50, 652
 Delilah (Dalila) 421, 515
 Dániel 293, 435, 642
 Dániel Ferenc 173, 677
 Dániel István 242, 642, 691, 694
 Dániel János 691
 Dániel Mihály 239, 691
 Dániel Péter 238, 691
 Danka János 780
 Daphne 351
 Darius 12, 421
 Dávid 50, 69–71, 132, 134, 247, 257, 309, 421, 448, 449, 455, 456, 475, 477, 479, 481, 484, 485, 502, 519, 524, 526, 527, 534, 552, 553, 557, 568, 596, 646, 658, 659, 661, 678, 761, 762, 766
 Dávid Ferenc 68, 737
 Deák Farkas 673–75
 Deborah 291, 658
 Democritus 324, 345, 733
 Descartes, René 746
 Detre (Detricus) 88
 Dézsi Lajos 671, 714, 715, 718, 179
 Dézsi Márton 718
 Dido 536
 Dienes *lásd* Dionysios
 Dina 291, 574, 668
 Diocles 343, 732
 Diogenes (Diogenész) 275, 434, 474, 493, 500, 503, 540, 703, 762, 766
 Diogenész *lásd* Diogenes
 Diomedes (Diomédész, Diogenes) 275, 703
 Diomédész *lásd* Diomedes
 Dionysios (Dionüsziosz, Dienes) 443 762
 Dionüsziosz *lásd* Dionysios
 Diószeghi Ferenc 639
 Diószeghi György 369, 370, 746, 747
 Diószegi Sámuel 768
 Dippendal 20
 Dobay András 387, 747, 748
 Dobozi István 19, 30, 74, 641, 642
- Dobroviczai Mihály 646
 Dobroviczai Miklós 42, 55, 645, 646
 Domitianus 357, 742, 758
 Domokos Gábor 243, 695
 Domokos Pál Péter 669, 678, 705, 769, 781, 782
 Domokos Tamás 695
 Donáth Mihály 239, 691
 Dongó Gyárfás Géza 670
 Doriades *lásd* Dorkás
 Dorkás (Doriades) 69, 506, 658
 Douglas (Dukasz), Rober 312, 716
 Dömötöri György 6–15, 632, 633, 635, 636
 Draskovich Miklós 399, 756
 Drescherus, Michael 776
 Drusus, Nero Claudius 341, 731
 Duklász *lásd* Douglas
 Dourstesson *lásd* Torstenson
 Dyke, Daniel 718, 744
- Ebeni István 228, 241, 242, 684, 687, 694, 695
 Eckhardt Sándor 667, 747
 Edom 291
 Eleázár 290
 Eliás *lásd* Illés
 Elizeus (Elisaeus) 506, 759, 763, 764
 Emese 668
 Empedocles 494, 764
 Enoch 287
 Entz Géza 759
 Enyedi Gáspár 718, 719
 Enyedi István 365, 745
 Enyedi János 241, 693
 Enyedi Sámuel 320, 717
 Eobanus *lásd* Hessus Helius Eobanus
 Eöttevényi Nagy Olivér 633
 Epaminondas (Epaminonda) 10, 637
 Eperjesi István 673
 Ephraim 252, 257, 293, 697
 Ephrem 495, 764
 Ephron 317
 Epictetus 460, 763
 Epicurus 45
 Erasmus 503, 504, 764
 Erdélyi János 743, 755, 769, 773
 Erdélyi Pál 704, 743, 753
 Erdődi János 74
 Erinnus (Erinnys) 650
 Erős János 699
 Erzsébet, Szent 197, 678
 Esaiás *lásd* Izaiás
 Esopus *lásd* Aesopus
 Esze Tamás 710, 719, 741, 748, 756, 758
 Eszéki István 367, 368, 719, 746
 Eszter 432
 Esterházy Julianna 268, 702
 Esterházy Mária 197, 678
 Esterházy Pál 267, 268, 701
 Eudoxia 444, 762
 Eulogius 523, 765
 Eumenidus (Eumenides) 649

- Eurialus 573
 Euripides (Euripidész) 275, 703, 761
 Euripidész *lásd* Euripides
 Eusebides 764
 Éva 384, 417, 517
 Ezechiás 310, 716
 Ézsau (Esau) 290, 291, 479, 486, 643, 763
- Fábrián István 241, 243, 694
 Fabó András 632, 715, 716
 Fabricius János 633
 Fabrizious, Albert 654
 Farkas (Lupus püspök) 103, 668
 Farkas Ferenc 85, 664
 Farkas Gábor 241, 243, 694
 Faustus *lásd* Socinus Faustus
 Fáy László 748
 Fekete Mihály 35, 642
 Felvinczi György 667
 Felvinczi János 240, 693
 Felvinczi Zsigmond 243, 695
 Fényes György 640
 Fényes István 5, 6, 17—38, 639—42, 771
 Fényes István, ifj. 640
 II. Ferdinánd magyar király 639, 770
 Ferenc, Assisi Szent 60, 533, 654
 Filemon 659
 Flaeius 654
 Fodor Adám 754
 Fodor István 688
 Földi Farkas 240, 692
 Forgách Adám 756
 Földvári Ferenc 238, 243, 690
 Földvári Sámuel 741
 Fraknoi Vilmos 770
 Frangepán Ferenc 748, 755, 756, 758
 Frank András 664, 738
 Frusius András 646, 647
 Fülöp apostol 579, 581, 698, 775
- Galenus, Claudius 344, 364, 745
 Gasó István 667
 Gávai Ferenc 238, 690
 Gávai Miklós 239, 690, 692
 Gedeon 383, 751
 Geleji Katona István 717
 Géresi Kálmán 718, 719
 Gergely Sándor 671
 Gergely, Szent 523, 524, 764
 Gessner, Conrad 326, 720, 721
 Géza 130—32, 134
 Giambattista della Porta 728
 Gilányi Gergely 238, 673, 685, 691
 Gilányi Gergelyné Apafi Anna 214, 685, 686
 Gonda 32
 Greis 34
 Grynaeus, Jacobus Joannes 55, 651
 Gulyás József 657, 704, 740, 741, 746
 Guthi Zsigmond 420
 Gyezi (Giezi, Geházi) 463, 763
- Gyalokay Jenő 771
 Gyáni Ferenc 181
 Gyerőffi György 363, 744
 Gyimóti István 355, 740—42
 Gyöngyösi István 780, 781
 György, Szent 56, 652
 Gyula 119—21, 138, 139
 Gyulai Tamás 181
 Gyulaffi László 389, 390, 753
 Gyulaffi Lászlóné Balácsi Erzsébet 240, 684, 693
- Hadrianus római császár 55, 651
 Hágár 289
 Hajnal Mátyás 650, 699
 Haller Gábor 150, 173, 177, 179, 226, 241, 243, 677, 687, 694
 Haller János 226, 240, 681, 687, 693, 760—62, 764
 Haller Pál 226, 238, 687, 691
 Hamza pasa 641
 Haner, G. I. 678
 Hannibal (Annibál, Hanibál) 123, 275, 573
 Hantho Lajos 635
 Haranglábi Zsigmond 239, 692
 Harsányi István 651, 696, 708, 754, 755, 772
 Harthai András 662
 Hector (Hektor) 10, 13, 192, 269, 271, 277, 305, 701, 713
 Hedri Benedek 738
 Hegel János Fülöp 632
 Héli 479
 Hellepront János 769
 Heltai Gáspár 692
 II. Henrik (Henrik) német-római császár 143
 Henter András 239, 244, 691, 692
 Henter János 685
 Henter Jánosné *lásd* Apafi Anna
 Henter Klára 685
 Henter Pál 238, 691
 Her 291
 Héraklész *lásd* Hercules
 Hercules (Héraklész, Alcides) 100, 115, 269, 270, 277, 326, 423, 647, 668, 669, 721, 761, 765
 Hercules Thebanus 275, 703
 Herepei János 657, 685, 709, 717, 742, 744—46
 Hermanaricus 91
 Hermes (Hermész) 364, 647, 745
 Hermaphroditus 45, 647
 Hermész *lásd* Hermes
 Heródes 488, 501, 539
 Herpay Gábor 639, 640, 663, 664
 Hesiodus 494, 764
 Hessus (Hessius) Helius Eobanus 326, 338—41, 343, 344, 346, 720, 721, 729—32, 734
 Het 290, 317, 716
 Hetesi Pethe Rosina 770

- Hieronymus, Sophronius Eusebius (Jeromos) 424, 518, 527, 761, 765
 Hildersam, Arthur 77, 657, 658, 661
 Hippocrates 343, 732
 Hippolütosz *lásd* Hyppolitus
 Hodor Károly 690
 Hohenloe, Wolfgang 701
 Holtshur János 310, 314, 715
 Homerus (Homérosz) 236, 277, 690, 721
 Homonnai Drugeth György 678
 Hopp Lajos 781
 Horánszky András 596, 780
 Horányi Elek 667
 Horatius Flaccus, Quintus 337, 666, 728
 Horti István 364, 745
 Horváth Ferenc 238, 243, 690
 Horváth István 241, 243, 694
 Horváth S. István 147, 669
 Hörk József 633, 635
 Hunyadi János 236, 690
 Husz János 406, 758
 Huszain pasa 19, 20, 168
 Huszár Pál 231, 238, 684, 688, 691
 Hyperbolus 494, 764
 Hyppolitus (Hippolütosz) 120, 668

 Ibrányi Ádám 170
 Ibrányi Mihály 176–78, 181, 185, 187–90, 193
 Illés (Eliás) 405, 557, 758, 759, 764
 Illésházy György 398, 714, 755, 756
 Illyefalvi István 43, 390, 646, 753
 Imre, Szent 143
 Inczédi Pál 680
 Innocentius (I. Ince pápa) 41, 645
 Iphiclus 127, 669
 Irenaeus, Szent 758
 Irinyi Károly 708
 Iskariotes *lásd* Júdás
 Ismael 289, 290, 317
 Ismael pasa 173
 Ispán Ferenc 368, 748, 751, 754
 István, első mártír 135, 406, 435, 444, 475, 527, 669, 758, 762, 765
 I. István, Szent 134, 136–39, 143, 145, 146, 606, 607, 667, 669, 721
 Ivul Gábor 43, 646
 Izaiás (Esaías, Ésaías) 41, 406, 444, 645, 716, 758, 762
 Izsák 144, 289, 317

 Jairus 766
 Jakab apostol 579, 581, 585, 774, 775
 Jákob 258, 290–93, 393, 454, 479, 486, 595, 643, 698, 755, 763, 771, 779
 Jakusits György 770
 Jakusits Imre 770
 Jankovich Miklós 702
 XXII. János pápa 45
 János evangélista 76, 357, 463, 522, 534, 578, 580, 742, 758, 774, 775
 János Kázmér 702
 János Zsigmond 75

 Jármí András 416, 759
 Jármí András, ifj. 418
 Jármí Anna 418
 Jármí Ferenc 418
 Jármí György 418
 Jármí Kata 419
 Jármí László 418
 Jármí Miklós 418
 Jármí Zsigmond 418
 Japhet 288, 643–46, 651
 Jászberényi 566
 Jászberényi Pál 720, 767
 Jeddi Pál 238, 691
 Jenei Ferenc 770
 Jeremiás 70, 155, 251, 435, 539, 659
 Jeromos *lásd* Hieronymus
 Jezábel 284
 Jó János 240, 693
 Joáb 42, 646
 Joáchim 774
 Jób 309, 435, 445, 450, 493, 494, 529, 534, 544
 Joel 296, 709
 Jónás 444
 Jongelinus, Casparus 666
 Jósa István (Herkó páter) 31, 642
 Jósias 318
 Jósika Gábor 230, 688
 Jósika István 230, 241, 688, 694
 Jósue (Józsue) 117, 309, 762
 József 291–93, 410, 431, 448, 466, 479, 538, 539, 568, 686, 697, 698, 762, 771
 I. József magyar király 713
 Júda 292
 Júdás (Iskariotes) 447, 456, 553, 557, 774–76
 Jugurtha 538, 766
 Julián 413
 Julius *lásd* Caesar
 Julius, Christophorus Andreas 651
 Juno 326, 721
 Jupiter 239, 325, 330, 357
 Justinianus 703, 766
 Juvenalis, Decimus Junius 325, 720, 721, 764

 Kaboty István 747–49
 Kadika 87–89, 91, 92
 Káin 287, 288, 431, 466, 479, 481, 582
 Kájoni János 774, 776
 Kakucsi Péter 238
 Káldi György 67, 658
 Kállai András 181
 Kalliopé 690
 Kálmány Lajos 773
 Kálnoki Farkas 240, 692
 Kálnoki János 241, 693
 Kálnoki Mihály 239, 693
 Kálvin János (Calvinus) 68, 396
 Kám (Chám) 288, 668
 Kamthy Zeuzsanna *lásd* Mikola Zsigmondné
 Kandaké 698
 Kapi András 693

- Kapi György 150, 229, 674, 688, 692, 693
 Kapitány István 360, 743
 Kara Ibrahim 751
 Karádi 229, 688
 Karancsi György 285, 286, 708
 Karcagújszállási Márton 742
 I. Károly angol király 77, 661
 Károlyi László 752
 Kassai Ferenc 222, 686
 Kasza Sándor 241, 243, 694
 Kátai Ferencné Szabó Dorkó 644
 Katalin (Catherina), † Szent 56, 652
 Kazinczy Péter 384, 386, 751
 Keczer Ambrus 673, 714
 Keczer András 386
 Keczer Menyhért 386, 710
 V. Kelemen pápa 652
 Keme 89–91, 666
 Kemény János 150, 221, 222, 226, 227, 231–34, 641, 664, 669–71, 679, 681–89, 691, 693–95, 737, 738, 759, 782
 Kemény Jánosné Lónyay Anna 231, 240, 682, 684, 689, 694, 746, 747
 Kemény Péter 229, 688
 Kemény Simon 84, 230, 664, 670, 681, 684, 688
 Kemény Zsigmond 689
 Kende (Kendey) Gábor 241, 243, 386, 388–90, 675, 685, 694, 751–53
 Kendeffi Gábor 229, 241, 243, 683, 694
 Kendeffi Miklós 229, 239, 243, 692
 Kendi János 170, 231, 240, 685, 689, 693, 695
 Kerekes 32
 Keresztelő János (Baptista) 56, 423, 424, 432, 444, 479, 539, 645, 652, 762, 766
 Keresztes András 73, 660
 Keresztesi Ferenc 228, 238, 243, 687, 689, 690
 Keresztesi János 240, 693
 Keresztúri Bálint 767
 Keve 85–87, 89, 91, 92
 Kézai Simon 667
 Kézdivásárhelyi Matkó István *lásd* Matkó István
 Kirchmeyer *lásd* Naogeorgus
 Kiss Imre 643
 R. Kiss István 685, 757, 766
 Kiss József 748, 756, 771
 Kiss Sándor 708
 Klaniczay Tibor 632, 666, 679, 695, 696, 701, 702, 704, 748, 756, 770
 Klobusiczky András 560, 768
 Klobusiczky Ferenc 560
 Klobusiczky János 560
 Klobusiczky Pál 560
 Kob *lásd* Cobb
 Kocziány László 704, 756
 Kocsonyás Boldizsár 32
 Kodály Zoltán 743
 Koháry Péter 237, 690
 Kolonics Ferdinánd 402, 756
 Kolumbán (Columba) Ferenc 238, 243, 691, 695
 Komáromi Csipkés György 67, 68, 72, 294–97, 319, 350, 351, 368, 660, 709, 710, 716, 720, 736, 746, 767
 Komáromy Andor 754, 756
 Komoróczy 32
 Koncz József 745, 746
 Konrád 125
 Kopasz István 232, 241, 689, 693, 694
 Kopasz János 240, 693
 Kórodi Kristóf 181
 Korompay Péter 402, 751, 756
 Kovács György 236, 690
 Kovásznai Péter 181, 368, 369, 661, 746, 747
 Köblös Zoltán 717
 Kőkényesdi György 355, 390, 740–42, 752, 753
 Köleséri Sámuel 644, 645, 651, 662, 757, 758
 Köprülü Mehmet 676
 Köröspataki János 669, 682
 Kövér Gábor 241, 694, 754
 Kövér Ferenc 238, 691, 693
 Kraus, Georg 680, 682, 684, 685, 687–89, 692–94
 Krisbai György 72, 660
 Kristóf, Szent 56, 652
 Kucsuk Mehmet 20–23, 26, 29, 224, 640, 641, 682, 686–89, 695, 738, 771
 Kun Gergely 229, 238, 681, 688, 691
 Kun István 224, 242, 686, 694
 Kund 121, 123
 Kupa 137, 669
 Kürti János 181
 Lábán 290, 291
 Lacaedemonius 542, 766
 Lachesis 302, 634, 713
 Lamech 287
 Lancsics Bonifác 665
 Lanzmár Ferenc 665
 Lázár (betániai) 260, 501, 544, 658, 697, 766
 Lázár (szegény) 250, 447, 698, 762
 Lázár György 684, 693
 Lázár Györgyné Apafi Zsuzsanna 240, 693
 Lázár István 226, 241, 242, 290, 291, 681, 685, 687, 694
 Lázár Miklós 681, 693
 Lea 290, 291
 Léda 667
 Lehel 123, 125, 127, 666, 669
 Lenti János 710, 746
 I. Leó pápa 107, 109
 Leónidasz (Leonides) 423, 761
 Lépes Bálint 703
 Leslie, Walter 672
 Letenyei Nagy Ferenc 386, 751
 Lipcsei György 719
 I. Lipót (Leopold) magyar király 29, 299, 702, 710, 712, 713, 719, 752, 755

- Lippai Ferenc 197, 678
 Lippay György 736, 771
 Lippay János 351, 736
 Listi László 666
 Liszkay József 710, 711
 Lónyay Anna *lásd* Kemény Jánosné
 Lorántffy Zsuzsanna 671, 737, 747
 Losonci Farkas János 354, 739, 740
 Lót 288, 289
 Lotharingiai Károly 640
 Loyola Ignác 379
 Lőrinc 202, 682
 Lubomirski, Jerzy Sebastjan 702
 Lucifer 385, 386, 389, 457
 Lucilius, Caius 528, 761
 Lucius 275, 703
 Lucretius 326, 346, 720, 722, 734
 Lugosi Ferenc 229, 688
 Lukács deák 198–235, 242, 680, 681, 690, 695
 Lukács evangelista 479, 763
 Lukinich Imre 674, 678, 683, 688
 Lupu, Vasile 681, 685
 Lupus *lásd* Farkas
 Luther Márton 44, 402, 646, 647
 Lutsch János 676
 Lutzius, Ludovicus 663
 Lyaeus *lásd* Bacchus
 Lydia 258, 698

 Macer, Aemilius (Odo von Meung) 337, 343, 347, 720, 728–35
 Machabaeusok 526, 765
 Magyar Mihály 32
 Majláth Béla 635
 Majláth Miklós 758
 Makai József 679
 Manasse 169, 257, 293, 686, 697
 Manga János 773
 Mapes, Gualterus 644, 653
 Mára *lásd* Naomi
 Mardocheus (Mardocheus) 479, 483
 Mária (betániai) 69, 408, 658, 697
 Mária Magdolna 69, 650, 658, 697
 Máriaassy Anna, Bónis Ferencné 393, 754, 755
 Máriaassy Imre 314, 716
 Markó Árpád 695, 698, 702, 703
 Máro *lásd* Vergilius
 Mars (Mavors) 20, 89, 100, 103, 111, 115, 121–123, 129, 239, 268, 277, 298, 300, 382, 387, 567, 597–99, 601, 602, 619, 637, 640, 668, 669, 696, 701, 711, 712, 780, 781
 Márta 502, 697, 764
 Martia 507, 764
 Martialis, Marcus Valerius 325, 338, 340, 720, 721, 729, 730, 735
 Márton, Szent 138
 Martonfalvi György 72, 284, 658, 660, 708, 719
 Masteller, Birgai Mátyás 339
 Mata János 639–41

 Máté evangelista 579, 581, 585, 767, 775
 Matkó István 42, 355, 390, 646, 717, 742, 753
 Mátray Gábor 710
 Mátyás apostol 579, 584, 775
 I. Mátyás magyar király 301, 573, 772
 Meandez *lásd* Menander
 Megyery Zaigmond 760
 Mehmed 675
 Melchisedek (Melkizedek) 289
 Menander 532, 766
 Mérges Gergely 32
 Merovaeus (Merozaeus) 104, 668
 Messala, Valerius Corvinus 764
 Metellus, Lucius Caecilius 531, 766
 Micháczy Mihály 386
 Mieszko Miczislav 136, 669
 Mifibózet 524, 765
 Mikes Kelemen 150, 226, 670, 679, 681, 687, 693, 738
 Mikes Mihály 149, 150, 229, 670, 682, 688
 Mikes Tamás 228, 239, 681, 688, 692
 Mikó Imre 675, 745
 Mikó Miklós 229, 243, 688, 692
 Mikola Zsigmond 693
 Mikola Zsigmondné Kamuthy Zsuzsanna 240, 693
 Mikulik József 715
 Mindszenti Gábor 682
 Mindszenti Krisztina 682
 Minerva 72
 Misák 406
 Misca *lásd* Mieszko Miczislav
 Miskolci Csulyak István 716
 Mirtilus (Mirtilius) 423, 761
 Mithridates 347, 349, 734
 Mizaldus, Antonius (Mizauld) 718, 720–23, 726, 728–36
 Moáb 289
 Momus 365, 745
 Montecuccoli, Rajmund 245, 266, 378, 691, 696, 698, 699, 701, 702
 Móroc István 403, 755, 756
 Morus Tamás 502
 Morvay Győző 746
 Mózes 76, 258, 284, 285, 287, 290, 479, 501, 502, 708
 Möller Dániel Vilmos 663
 Munkácsi János 719
 Musztafa, haczi 163
 Myson 528, 766

 Nábál 646, 658
 Nadányi János 322–51, 718–20, 722, 723, 726, 728, 729, 730–32, 736, 767
 Nadányi Mihály 718
 Nadányi Miklós 718
 Nádasdy Ferenc 665, 666, 701, 702, 754–56, 758
 Nádudvari János 240, 693
 Nagy András 383, 642
 Nagy Andrásné 31
 Nagy István 675

- M. Nagy István 643, 646
 Nagy Iván 691, 715
 Nagy Sándor (Alexander) 10, 13, 275, 277,
 307, 421, 471, 573, 763
 Nagyari Benedek 747
 Nalácz István 230, 688, 693, 695
 Nalácz János 240, 693
 Nánási L. István 364, 367, 369, 717, 718,
 744–46
 Naogeorgus Tamás 652, 654–56
 Naomi 408, 758
 Nasianzenus 451
 Nátán 553, 766
 Nemes János 224, 240, 686, 692, 693
 Nemes Tamás 239, 692
 Némethi P. Mihály 772
 Nemród (Nemroth, Nimrot) 112, 288, 668
 Neptunus 236, 267, 268, 568, 702
 Nero, Tiberius Claudius, római császár 739,
 742
 Nicodemus 58, 653
 Noé 287, 288, 493, 643, 644, 668
 Nógrádi Mátyás 65–78, 657–62
 Nótécsi György 181

 Nyakas Péter 419, 759, 760

 Oláh Geczi 565, 743, 769
 Oláh János 719
 V. Orbán pápa 46, 58, 648, 653
 Orbán Balázs 684
 Orbán Pál 238, 691
 Orbán Péter 691
 Orestes (Oresztész) 91, 275, 667
 Oresztész *lásd* Orestes
 Ormos Imre 736
 Orpheus 120, 236, 278, 568, 690, 704, 771
 Orsolya, Szent 56, 108, 668
 Osiander 633
 Ovidius Naso, Publius 277, 327, 328, 337,
 349, 554, 663, 720, 722, 723, 728, 729,
 735, 736, 760, 765, 767, 781
 Ozdi György 239, 243, 692

 Örvendi Molnár Ferenc 284–93, 708

 Pál apostol 42, 67, 71, 258, 406, 432, 437,
 444, 445, 448, 450, 460, 461, 475, 479,
 481, 484, 486, 494, 501, 526, 528, 529,
 539, 544, 545, 547, 579, 645, 659, 698,
 758, 762–65, 775
 V. Palaeologus (Paleologus) 46, 648
 Pálffy Károly 31, 642
 Pálffy Miklós 398, 756
 Pálffy Tamás 749
 Pálfi András 239, 244, 692
 Pálfi István 241, 242
 Palladius (Rutilus Taurus Aemilianus)
 322, 331, 720, 723, 726
 Pallas Athéné 72, 121, 122, 236, 267, 298,
 348, 567, 669, 702, 711
 Pálmay József 693, 695
 Palothai Zsigmond 781
 Pannonianus 502, 764

 Pap Károly 708
 Pap Mátyás 32
 Pápai Páriz Ferenc 370, 747
 Pápai Páriz Imre 658
 Paskó Ferenc 675
 Paskó Kristóf 5, 6, 83, 85, 151–97, 227,
 664, 671–76, 687, 738
 Paskó Kristófné Szalánczi Krisztina 673
 Pauler Gyula 710, 713, 714, 741, 748, 749,
 753–55
 Pávai Ferenc 243, 690, 692
 Pávai Miklós 243, 692
 Pázmány György 770
 Pázmány Miklós 567, 770
 Pázmány Péter 68, 567, 651, 770
 Payr Sándor 632
 Pécsi Zsigmondné 240
 Peisistratus (Pisistratus, Peisizstratosz)
 520, 765
 Peisizstratosz *lásd* Peisistratus
 Penelope 511
 Penthesilea 192, 678
 Perényi Judit 312, 318
 Peres (Pérez, Fálesz) 292
 Persius, Aulus Flaccus 326, 720, 722
 Perszephoné *lásd* Proserpina
 Péter 348
 Péter, Szent 252, 258, 260, 299, 433, 442,
 506, 530, 539, 578, 580, 584, 654, 658,
 659, 697, 698, 775, 776
 Péterfi János 241, 693
 Pethő Zsigmond 23, 641, 771
 Petki István 150, 151, 226, 241, 242, 670,
 682, 683, 685, 687, 694, 695
 Petki János 782
 Petkó Zsigmond 305–308, 699, 714
 Petrőczy István 714
 Petrityvity Horváth Kozma 241, 692, 694
 Petrityvity Horváth Miklós 239, 243, 692
 Philus 372, 373, 376, 748
 Phocion 500, 511, 765
 Phoebus *lásd* Apollo
 Piheni Ferenc 238, 243, 691
 Pilátus 24, 470, 485, 653
 Pílisi 32
 Pindarus 450
 IV. Pius pápa 52, 650
 Platina 651
 Plato (Platón) 364, 649
 Plinius Secundus, Caius 326, 344, 468, 761
 Plutarchus (Plutarkhosz) 478, 764
 Plutarkhosz *lásd* Plutarchus
 Pluto 45, 56, 57
 Pogány Péter 773, 776
 Pohárnok István 240, 693
 Politianus (Angelo Poliziano) 326, 328, 720,
 722, 726
 Pollux 87, 667
 Polyák János 242, 693
 Pompeius Magnus 275, 349, 703
 Pontanus, Jovianus (Giovanni Pontano)
 327, 329, 334, 349, 720, 722, 723, 726,
 728

Poprádi Ádám 663
 Porcsalmi András 719, 767
 Pórteleki 566
 Portia 507, 764
 Portia, Johann Ferdinand 702
 Pósa-házi János 42, 390, 646, 654, 746, 752, 753, 768
 Possevino, Antonio 654
 Prágai András 664, 683, 689
 Praxagoras 343, 732
 Primasius 526, 765
 Priscianus 41, 644
 Proserpina (Perszeponé) 57, 765, 781
 Protheus 45, 647
 Ptolemaeus 275, 703, 764
 Putifár (Potifár) 291, 292, 771
 Putifárné 517, 765
 Putnoki János 704
 Pylades 91, 667
 Pythagoras 469

 Rabutin de Bussy, Johann Ludwig 719
 Ráchel 290, 291
 Rác István 241, 243, 694
 Rác János 181, 186
 Rác Károly 710, 715, 717
 Raith 633
 Rákóczi Borbála 772
 Rákóczi Erzsébet 772
 I. Rákóczi Ferenc 149, 151, 238, 243, 298, 375, 478, 479, 673, 691, 710, 711, 714, 736, 741, 748, 749, 752, 754, 768, 770, 779
 II. Rákóczi Ferenc 570, 719, 771
 I. Rákóczi György 665, 671, 681, 685, 715, 716, 756, 771
 II. Rákóczi György 5, 70, 151, 165–74, 183, 206, 207, 209, 279, 644, 657, 660, 661, 664, 670–73, 676, 677, 681–86, 688, 694, 708, 710, 718, 737, 741, 742, 744, 745, 752, 754, 756, 759, 770, 779, 781, 782
 II. Rákóczi Györgyné lásd Báthori Zsófia
 Rákóczi József 571, 771
 Rákóczi László 22, 570, 640, 641, 771, 772
 Rákóczi Pál 771
 Rákóczi Sámuel 571, 572, 771
 Rákóczi Zsigmond 719, 759
 Ramus, Petrus 719
 Rápolti Miklós 719
 Rátkay György 666
 Ravazdi András 181
 Ravazdi György 181
 Rebeka 290, 480
 Regius Dániel 308, 312, 315, 715
 Révay Lászlóné Drugeth Erzsébet 678
 Révay Pál 768
 Révész Imre 641
 Rhédey Ferenc 228, 684, 687, 694
 Rhédey Ferenc fejedelem 238, 644, 683, 690, 717, 718, 746
 Rhédey István 241, 694
 Rhédey János 684

 Rhédey László 228, 239, 683, 687, 690, 692
 Rimay János 664, 713
 Rosaeus Sándor 717
 Rotarides Mihály 663
 Roth Melchior 663
 Rottal János 28, 394, 641, 753–56
 Rózsa György 665
 Ruben 291
 II. Rudolf német-római császár 759
 Rumer Márton 665
 Rutilius Rufus 542, 766
 Rüdiger 131, 669

 Salamon 12, 72, 132, 134, 225, 418, 421, 461, 514, 557
 Samarjai Péter 238, 691
 Sámbar Mátyás 42, 43, 55, 355, 356, 632, 642–46, 758
 Samostius lásd Zamojski
 Sámson 275, 277, 282, 421, 515, 706
 Sámuel 443, 479, 767
 Sámuel Aladár 767
 Sándor Gáspár 302
 Sándor Imre 680, 690, 695
 Sándor István 646
 Sára 288–90, 316, 317, 557
 Sarolt 669
 Sárosi Gergely 238, 691
 Sárosi János 240, 693
 Sárosi Sebestyén 386
 Sas István 782
 Saul lásd Szent Pál
 Saul király 659
 Schaffenberg 31, 34, 642
 Schedel Ferenc lásd Toldy Ferenc
 Schmidt (Schmid) 31, 39, 642
 Schön Gáspár 81, 663
 Schrauf Károly 696
 Schwabe, Johannes 707
 Scipio, Africanus Maior 275, 480, 763
 Scipio, Africanus Minor 423, 480, 761
 Séllyei István 717
 Semei 448, 455, 477, 763
 Seneca, Lucius Annaeus 437, 438, 454, 471, 480, 496, 499, 528, 541
 Sennyey István 756
 Seprődi János 773, 774, 776
 Serédi Benedek 390, 753
 Serenus, Quintus Sammonicus 338, 340–45, 348, 349, 720, 729–33, 735
 Sergius lásd Catilina
 Severus, Lucius Septimus 453, 523, 763, 765
 Sextius, Quintus 438, 762
 Sidrák 406
 Sigmond István 664, 666, 667
 Sirteon 765
 Simon 32
 Simon apostol 579, 585, 775
 Simon farizeus 501
 Simon mágus 58, 653, 654
 Sinapius Sámuel 715, 716

- Sinkovics István 675, 678
 Socinus Faustus 67, 658
 Socrates (Szókratész) 443, 458, 500, 539,
 541, 763, 765, 766
 Solinus, Caius Julius 468, 763, 765
 Somos András 736
 Somosi Petkó János 717
 Sós György 560
 Sophocles 459
 Sóvári Sós György 560, 768
 Spankau, Paris 633
 Sporck, Johann 748, 754
 Starhemberg, Ernst Rüdiger 751, 754
 Stefan Vasile 685
 Stepán Ferenc 238, 243, 691
 Stoll Béla 658, 661, 664, 678, 679, 689, 690,
 696, 698, 701—703, 710, 714, 715, 740,
 748—50, 753—55, 757, 759, 769, 771,
 773, 776, 780
 Strabo (Sztrabón) 519, 765
 Strassoldo (Strassaldo), Karl 29, 30, 35,
 36, 640—42, 752, 753
 Strozzi, Pietro 702
 Suetonius, Tranquillus 669, 731
 Suidas 729
 Sulyok Istvánné Bárczi Borbála 683
 Svatapolug (Svzatopluk) 115
 Sylverus pápa 542, 766
 Syrinx 702
- Szabó Gáspár 181
 S. Szabó József 710
 Szabó Károly 643
 Szabolcs (Zabolcs) 117—19, 668
 Szabolcsi Bence 776
 Szádeczky Béla 680, 692
 Szádeczky Lajos 671, 675, 688
 Száki János 319, 716, 717
 Szakmári János 241, 694
 Szalánczi János 673
 Szalánczi Krisztina *lásd* Paskó Kristófné
 Szalárdi János 181, 235, 660, 670, 676—78,
 681, 683, 685, 689, 694, 708, 745, 747
 Szamosközy István 675, 677
 Szántai Pócs István 740
 Szántó Klára 215, 685, 686
 Szarka Ferenc 181
 Szarka Lukács *lásd* Lukács deák
 Szathmári András 746
 Szathmári István 181
 Szathmári Ötvös István 717
 Szathmár-Némethi Mihály 746, 767
 Szathmáry Károly 718
 Széchenyi György 756
 Széchy Mária 751
 Szegedi Ferenc 420, 705, 760
 Szegedi István 689
 Szejdi Achmet 33, 74, 76, 166, 167, 171,
 173—75, 177, 195, 642, 660, 661, 671,
 672, 676, 677
 Székely András 386
 Székely András (más) 244, 695
 Székely László 675
- Szél Farkas 640
 Szelepcsényi György 755, 756, 759
 Szem (Sem) 288
 Szenci Molnár Albert 698, 744
 Szendrei Ferenc 719, 767
 Szenté Bálint 386, 751
 Szentmártoni Bodó János 697, 709, 776
 Szentpáli György 239, 244, 692
 Szentpáli János 150, 227, 240, 664, 670,
 687, 693
 Szentpáli Jánosné 231, 240, 690, 693
 Szepessy Pál 383, 384, 386, 710, 751
 Szepsi Csombor Márton 651, 705, 758
 Szet (Seth) 287, 288
 Szichern (Sichem) 291
 Szigeti György 742
 Szikszai P. Sámuel 719
 Szilády Aron 748
 Szilágyi István 644
 Szilágyi János 240, 693
 Szilágyi Sándor 644, 664, 737, 738, 758
 Szilágyi Tönkö Márton 720, 739
 Szilvási Bálint 676
 Szinyei Gerzson 710
 Szirmay Antal 742
 Szóár (Soar) 317
 Szókratész *lásd* Socrates
 II. Szolimán (Szulimán) 672
 Szombatfalvi István 85, 241, 243, 664,
 691, 694
 Szombatfalvi Pál 238, 691
 Szöllösi (Nagyszöllösi) Mihály 353, 739
 Sztójka Simon 682
 Sztrabón *lásd* Strabo
 Szuhay Mátyás 383, 385, 386, 748, 751,
 754
 Szűcs Anna 640
- Tabitha *lásd* Dorkás
 Tadeus apostol 579, 585, 775
 Takács István 639, 640
 Tamás apostol 579, 584, 775
 Tamás, Szent 424
 Tantalus 98
 Tarcali Bogdány Péter 753
 Tarchon 325, 721
 Tarsai József 240, 692
 Teccsei Tamás 239
 Telegdi János 678
 Telekessy István 665
 Teleki Jánosné Bornemisza Anna 680, 685
 Teleki Mihály 71, 239, 351, 353, 382, 672—
 75, 682, 685, 688, 689, 691, 695, 714,
 718, 737—39, 745, 746, 750, 751, 753,
 779
 Telephos 721
 Teremi István 333, 739
 Tétsi J. Miklós 719
 Teutsch, Franz 657
 Thalia 634
 Thaly Kálmán 690, 695, 698, 702—704, 713,
 714, 743, 747, 757, 758, 769, 771, 781,
 782

- Thámár 291, 292
 Tharé 288
 Themisztoklész 764
 Theocritus (Theokritosz) 423, 761
 Theokritosz *lásd* Theocritus
 Theodora 542, 766
 Theodoricus (Thodoricus) 104, 668
 Theophilus 376, 748, 749
 Theophrastus 326, 504, 764
 Theraménész 488, 763
 Thestites *lásd* Illés
 Thestilis 343
 Thészeusz 668
 Thököly Imre 6, 639, 675, 708, 714, 719
 Thököly István 714
 Thury Etele 709, 717, 740, 746, 747
 Thurzó Árpád Kálmán 665
 Thurzó Ferenc 745, 746
 Tiberius, Claudius Nero 349, 350
 Tigranész *lásd* Tygranész
 Tilemanus, Heshusius 744
 Tisza István 177, 181, 677
 Titus, Flavius Vespasianus 139, 147, 666, 667, 669, 670
 Tóbiás 458, 763
 Tofaeus Mihály 72, 659, 745
 Toldalagi András 239, 244, 692
 Toldalagi János 240, 693
 Toldalagi Mihály 166, 168, 676, 682
 Toldi György 239, 243, 692, 695
 Toldy Ferenc 716
 Tolnai Dali János 746
 Tolnai F. István 554—56, 720, 767
 Tordai István 241
 Tordai Pál 238, 691
 Torma András 699
 Torma György 239, 692
 Torma István 228, 241, 687, 692, 694
 Torma János 228, 687, 692
 Toroczkai István 241, 242, 694
 Toroczkai Judit 684
 Torstenson,
 Torstenson (Doursteesson), Linnard 312, 716
 Tótfalusi Kis Miklós 719, 745
 Tóth Ernő 685, 686
 Török István 189, 190
 Török István (más) 767
 Török Kata, Bocskay Istvánné 384, 386, 559, 751, 758, 768
 Trithenius 654
 Trócsányi Berta 657
 Trócsányi Zsolt 751, 753
 Tullius *lásd* Cicero
 Turnus 275, 703
 Turóczi-Trostler József 776
 Turzai György 244, 692
 Tygranész (Tigranész) 511, 765
 Tyukodi László 181, 186
 Udvarhelyi György 644
 Udvarhelyi János 240, 693
 Udvarhelyi Mihály 720
 Ugron András 85, 226, 239, 244, 664, 672, 683, 687, 690, 692
 Ugron Ferenc 238, 243, 691
 Ugron István 224, 241, 242, 686, 694
 Ugron János 691
 Újfalvi Imre 283, 708
 I. Ulászló magyar király 413, 759
 Ulysses 453, 511
 Ungvári Gergely 296, 710
 Ursus (Örs) 128
 Vajda István 665
 Valeria 507, 764
 Váradi István 676
 Váradi János 240, 693
 Váradi Mátyás 354, 739
 Váradi Szabó György 756
 Váradkai Ferenc 759, 760
 Váraljai G. Lőrinc 753
 Varga Imre 699, 714, 746, 748, 749
 Varjas Béla 714, 715
 Váro Gedeon 742
 Varro, Terentius 322, 510, 765
 Varsányi Dániel 664
 Vas János 240, 693
 Vas Mihály 759
 Vas Tamás 632
 Vásárhelyi Kovács Ferenc 243, 695
 Vásárhelyi Matkó István *lásd* Matkó István
 Vásárhelyi Péter 718
 Vass József 675
 Vatinius (P. Vatinius) 94, 667
 Vay Ádám 32
 Venus (Aphrodité) 45, 236, 237, 243, 516, 521, 567, 568, 644, 647, 723, 728, 732, 751
 Vér Ferenc 314, 317, 716
 Vér György 181
 Vér Judit 695
 Vér Zsigmond 170
 Vérbölcsű 126, 127, 666
 Veresegyházi Szentyel Mihály 720
 Veresmarti Gáspár 293, 709, 747, 767
 Veresmarti István 294, 709
 Vergilius Maro, Publius 50, 276, 322—24, 326—29, 343, 346, 348, 350, 351, 573, 650, 653, 666, 690, 720—23, 732, 735
 Veronika 45, 58, 647, 653
 Veszprémi István 719
 Victorinus 526, 765
 Viczmándy testvérek 754
 Vitéz Ferenc 238, 243, 691
 Vitéz Gábor 241, 694
 Vitéz György 691
 Vitnyédy István 386, 632—35, 638, 701, 702, 714, 751
 Vitnyédy István, ifj. 9, 633, 635
 Vitnyédy János 633, 635
 Vitnyédy Pál 9
 Vitnyédy Zsigmond 9
 Volkelius (Wolkelius), Johannes 67, 668

Wagner 633
 Walther, Hans 647, 648, 689, 723
 Wesselényi Ferenc 5, 301, 303, 312, 313,
 641, 738, 754–56, 759, 780
 Wesselényi László 314, 716
 Wicklif, John 758
 Witfelt Péter 760
 V. Windisch Éva 693
 Wolkra, Otto 633
 Wölfflin, Kristóf 632, 633
 Wright, Thomas 644, 653

Xeniadész *lásd* Cheneidas
 Xenophón 480, 763
 Xerxes 10

Zachariás 42, 645
 Zacheus 501
 Zákány István 32
 Zamojski János 678
 Zemlény István 670
 Zeno (Zénón) 443, 500, 762, 764
 Zénón *lásd* Zeno
 Zéráh (Zérák, Záro) 292
 Zeus 667

Zichy György 695
 Zichy István 398, 756
 Zilahi János 357, 742
 Zilpa 291
 Zoba János 742
 Zoilus 76, 661
 Zoltai Lajos 640, 642, 708
 Zólyomi Dávidné 671
 Zólyomi Miklós 202, 228, 239, 243, 673–75,
 679, 683, 687, 692
 Zólyomi Miklósné 240, 693
 Zorobabel 415
 Zoványi Jenő 643, 646, 657, 709, 715, 746,
 767
 Zrínyi Ilona 711
 Zrínyi Miklós 5, 10, 203, 263, 267–72, 276,
 278, 279, 281, 567, 632, 633, 636, 638,
 666, 687, 695, 696, 698, 699, 701–704,
 714, 747, 770
 Zrínyi Péter 5, 271, 375, 633, 710, 711,
 748, 754, 755, 758

Zsámboki János 666
 Zsigmond (Sigmond) herceg 195, 667
 Zsuzsanna 435, 557

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	5
DÖMÖTÖRI GYÖRGY	
1. [<i>Ifj. Vitézy István halálára</i>] [1663] Gyöngye Liliom szál	9
2. <i>Ad suos patriae accolae in communi</i> [1665] Sirgy, könyvez, zokogial	10
3. <i>Demortuus de transitoria vita agens, patriae et suis valedicit</i> [1670] Mely hamar az árnyék udvara megh bomlik	12
KÁLLÓI FÉNYES ISTVÁN	
4. <i>Debreczen varossanak, ez keresztien-res-publicanak naponkent arviz keppen nevekedet, ez esztendő forgasiban vegben ment siralmas sorsainak, keserves meg bantodasinak, helytelen expensainak egy nehany versekben foglalt compendiuma</i> [1664] Ezer hat szaz hatvan negyedik esztendo	19
5. <i>Debreczen varossanak siralmas esetinek es keserves -s- gyaszos passioinak rövid versekben le rajzolt consignatioja</i> [1675] Vajha en szemeim	29
6. [<i>Az 1677. évi jegyzőkönyv záró verse</i>] [1678] Tied legyen, Isten, minden diczőség	37
7. [<i>Debreczen város számadáskönyveinek verses záradékai</i>] a) Ez ratjo szepen el igazodott	37
b) Nem igen sarkallya annak alom szemet	37
c) Minden perceptumot s az erogatumot	37
d) <i>Quietantia</i> Mit kezekben hoztak, azt éppen ki attad	37
e) <i>Quietantia</i> Jol vagyon, jo birank	37
f) <i>Quietantia</i> Biroi tisztedrül az varos kinczerül	38
g) <i>Quietantia</i> Varos proventussat s annak exitussat	38
h) <i>Quietantia</i> Harmincz harom adot Debreczen nem érte	38
i) <i>Quietantia</i> Kilencz esztendőket fő birosagodban	38
j) Tiz egész esztendöt fő birosagodban	38
CZEGLÉDI ISTVÁN	
8. [<i>A papok nőtlenségéről</i>] [1664] Csuda idő virrada, s-támada-fel nekünk	41

9. <i>Rythmvsok</i> [1669]	
Immáron el-készült, im mind a' három nyil	42
10. <i>Sambar sohajtása</i> [1669]	
Iaj! jaj! már énnékem	43
11. [<i>Luther Márton „Dicsérete”</i>] [1669]	
Sokat zörgölődik szegény Luther Marton	44
12. [<i>Veronika kendője</i>] [1670]	
Idvez légy oh Szent képe mi Idvezitönknek	45
13. [<i>Agnus Dei</i>] [1670]	
(En jo fiam! vegyed Palaeologe ezt)	46
14. [<i>Domínus vobiscum</i>] [1670]	
A' Dominus Vobiscum felette nagy Mester	47
15. [<i>Könyörgés a mise ellen</i>] [1670]	
Alázatos szokkal könyörgök, s' kérésem	48
16. [<i>Gúnyvers a mise ellen</i>] [1670]	
Volt ez egész földön hatalmas Roma régenten	49
17. [<i>Dies irae</i>] [1670]	
El-jü amaz haragos nap	50
18. [<i>A pápa levele</i>] [1670]	
En Rómának Vra, kegyes Pius Pápa	52
19. <i>E' szent könyvek-nek ennyi részeit-is tud-meg</i> [1675]	
A' Genesis ötven: Exod-nak része de negyven	54
20. [<i>A „Redivivus Iaphetke” versbetétjei</i>]	
Romlot testemben zárt O Te szegény Lélec	55
21. Bizony dolog, vallom, szomorú az Halál	55
22. [<i>„Az Ur frigy szekrénye előtt, Dagon Le-Dülese” versbetétjei</i>] [1670]	
a) Innen van innepe a' Christus testének	55
b) Ha várod termését szántó földeidnek	57
c) Mikor el-ragadá Pluto Proserpinát	57
d) Miért hágiátok hát által Pápátok Bulláját	58
e) Mivel Nicodemus embereknél kétes	58
f) A' Clerusban szorult sok féle gonoszság	58
g) Igasság ki-mondásért, fejem bé ne törjék	58
h) A' pápista papnak, sokszor nem kel Mise	58
i) [<i>A pápáról</i>]	
Ezeknek mind egygyik fejeknek teteje	59
j) [<i>Szent Ferenczről való káromkodás</i>]	
Hogy ha Szent Ferenczről le-vonod a' Kámszát	60
k) [<i>Micsodás a' szentelt víz</i>]	
Pápisták el-hiszik: hogy fertelmes bűnök	60
l) [<i>A Harangok kereszteléséről</i>]	
Mikor az Harangok meg kereszteltetnek	61
m) [<i>A harangok hasznáról</i>]	
Hogy ha vagy az Eg zeng, vagy szélvész fenyeget	62

NÓGRÁDI MÁTYÁS

23. <i>A Christus Lelke, es a' Szent Iras Regulaia, Minden Habzasoknak El Igazitoia</i> [1647]	
Czak maga Christus Urunk kebeléből másra fualhat	67
24. <i>In honorem Clarissimi ac Doctissimi Viri, Domini Georgii C. Comaromi</i> [1666]	
Fenlett tudománnyal és szép erkölcsökkel	67
25. <i>A' tekintetes és nagysagos Fejedelem Aszszonynak Bornemisza Annanak</i> [1672]	
Kegyelmes Aszszonyunk, Bornemisza Anna	68
26. <i>Ad Spectabilem Generosissimum ac Nobilissimum Dominum, Johannem Bethlen</i> [1672]	
Bethlen Nemzetségnek nagy volt az ő hire	69
27. <i>Ad Spectabilem Nobilissimum ac Virtuosissimum Patriae Patrem Fortissimum Dominum Dionysium Banfi, de Losonc</i> [1672]	
Banfi Dienesnek Colosvári Schola	70
28. <i>Ad Spectabilem ac Virtuosissimum, Dominum, Michaelem Teleki</i> [1672]	
Teleki Uramnak mint hü Archippusnak	71
29. <i>Ad Clarissimum, ac Doctissimum Dominum, Michaelem Toufaeum</i> [1672]	
Doctori Titulust nem mindennek adnak	72

30. <i>Ad Viros Magnae Prudentiae et Experientiae, Clarissimos, triplicis quidem Personae, sed uno proprio nomine gaudentes, in Ecclesia Debrecina</i> [1672] Salamon azt mondgya; hogy az hármás kötél	72
31. <i>Ad Generosum, ac Nobilissimum Litteratorum Fautorem, Dominum, Franciscum Belinyesi</i> [1672] Belinyesi Ferencz tudos Praefectussa	73
32. <i>Ad Nobilissimum Generosissimum ac Virtuosissimum Dominum, Andream Keresztes</i> [1672] Keresztes Andrásnak, mint Haza-fíának	73
33. <i>Alloquium Votivum</i> [1672] Ket emlői vannak az igaz Anyának	74
34. <i>Ad Nobilissimam Universitatem</i> [1672] Kincses Colosvárnak Bécsben nagy ő hire	75
35. <i>Author loquitur</i> [1672] Utolsób írása Nográdi Mátyásnac	76
36. Elly az Urnak, Te lehetsz az Urban	77
37. <i>Conclusio</i> [1672] Ha, Kegyes Olvaso! ò Könyvnek Irása	77
38. <i>Posthumum opus</i> [1675] Ezer hat száz negyven negyedik időben	77

1661 – 1671

39. SCHÖN GÁSPÁR Ki az Természetnek folyásit meg vizsgálja [1661]	81
40. Vilagnak hatarit regen Roma birta [1661]	81
41. Nem alhatam tovább elmennem reszt voltat [1661]	82
42. CSERNÁTONI MÁRTON: [<i>A hun és magyar vezérek verses históriája</i>] [1661] Tiszter valo száz ezeren	85
43. HORVÁT ISTVÁN: [<i>Enek a török-tatár dúlásról</i>] [1661] Szép napkelet felől felő Pannoniám	147
44. <i>Refutatio pasquilli in arce Munkacz factj pro parte dominorum regnicolarum Transylvaniensium</i> [1661] Az hegyre tetetet uár el nem reitezik	149
45. PASKÓ KRISTÓF: <i>A' nemes, és régenten híres Erdely Orszaganak keserves és szomorú pusztításáról irt Siralom</i> [1662] Az igaz és erős boszszu-állo Isten	151
46. ESZTERHÁZY MÁRIA: Az nemet egy felől dullya [1662]	197
47. LIPPAI FERENC: [<i>A „Szent Ersebeth Aszszonynak eleven Peldaia” versbetétje</i>] [1662] Eltemet ennekem hogy Halál el vette	197
48. Miert sírsz a' hegyen Sebes [1662]	198
49. SZALÁRDI JÁNOS: [<i>A „Siralmas Magyar Krónika” verses részlete</i>] [1662 – 63] Roma téged megláttalak	235
50. Kovács György éneke Vezérérül. <i>Az hadban meg ölettetett</i> [1663] Parnassus hegyein mulató múzáknak	236
51. I. Lakik Husztban haszontalan nagy Redai Ferencz [1663]	238
II. Noha halgat, el tapagat Benedekffi János	242
52. Fegyuert s-bator szíuet kel annak szerzeni [1663]	244
53. <i>Cseklészy sáncsbán general Montecucollí</i> 1663 Szabadsághunk rontó	245
54. <i>Intés</i> [1664] Máriák vagytoké vagy nagy bünös Márthák	247
55. [<i>Szent szelenze</i>] [1664] Közönséges esset lön Adám esete	247
56. <i>Szent Peter nagy keservesen síra</i> [1664] Oh értem szenvedő Jésus	260
57. BALOGH ZSIGMOND: <i>Cantio pulchra</i> [1664] I. Banotimnak örvényében	262
II. Bánatimnak örvényében	263
III. Bánatimnak örvényiben	264
	821

58. En edes hozam mint meg nomoláda [1664]	266
59. Anno 1664 Magyarok romlassat	267
60. Zrinyi Miklos keser haláláról való ének [1664] Oh kék egen jaro fenlő csillagodal	269
61. Néhay groff Úr Zriny Miklos bucsu vétele Magyar Országatul [1664] Régi eleimnek, áldott szeüleimnek	272
62. Cantio alia de Nicolao Zrényi [1664] Rimai börtseknek régi feiedelme	276
63. A' vilag fiatalól intő vég bucsúzása egy nemes személynek [1664] Oh ki még élsz, s' törtől nem félsz	281
64. TIMOTHÉUS HILLARIUS BINNERUS: Pannonismus [1665] Azmint Kertesz faból, osztán	283
65. BARTHA BOLDIZSÁR: [A „Rövid Chronica” versbetéte] [1665] Ezer hat szaz ötven hétben	283
66. ÖRVENDI MOLNÁR FERENC: Lelki Tar-Haz [1665] Az első teremtesnek szép egjenes rendit	284
67. VERESMARTI GÁSPÁR: Magyar rithmusi alkalmaztatás [1666] Kik fénylenek az egekben	293
68. VERESMARTI ISTVÁN: Reverendissimo ac clarissimo doctissimoque Viro, Domino Georgio C. Comaromi [1666] Kemény Tél s' dér után, ha tavasz érkezik	294
69. UNGVÁRI GERGELY: Reverendo atque Clarissimo Viro, Domino Georgio C. Comaromi [1666] Az eszes embernek ez tulajdonsága	296
70. III. Oda Az meltosagos Fejedelem Rakoczi Ferencz eöstül maradot eretneksegh ellen törrel fel jegyverkezet sasáru [1666] Mikor az magyarok boldog bekesseghben	298
71. Cantio nova in expugnationem Divin [1666] Szánhatd már Atilla népednek romlását	299
72. PETKÓ ZSIGMOND: Cantio militaris [1666] Panaszolkodással, keserves jai szoval	305
73. PETKÓ ZSIGMOND: Cantio alia Gondolkodgyal, szegény magyar	307
74. [Bakos Gábor temetésére irattatott versek] [1666] Tekéntetes Nemes és Nagysagos rendék	308
75. [Az halalhoz készültre való intés] [1666] Midön az Abraham	316
76. SZÁKI JÁNOS: Applausus ungaricus [1666] Titkait Istennek sáfárló Doctori Szolga	319
77. SZÁKI JÁNOS: Applausus votivus [1668] Hasznossabb mesterség nincsen ez világon	319
78. ENYEDI SÁMUEL: Magyar rythmusok [1666] Kegyesség gyakorlás röviden ez könyvben	320
79. ENYEDI SÁMUEL: Elet és igasság van ez tudományban [1670]	320
80. NADÁNYI JÁNOS: [A „Kerti dolgoknak le-írása” verses részletei] [1666]	
a) Nem minden olvasó	322
b) Tűz mellet ő néki	322
c) A' Kert egészséges étket ád	323
d) Mert a' sós föld	323
e) A' fekvő göröngyöt	323
f) Senki-is ne légyen	323
g) Még-is a' vetésről	324
h) Láttam orvosollyák	324
i) Olaj seprőlékkel	324
j) Ez dög halált orvos fü	324
k) Tanuly szagos cedrust	324
l) Tarchon hogy Jupiter meny-kövét	325
m) Hogy a' gonosz ragya	325
n) Hogy tessék mesterek izetlen czéklájok	325
o) Spárgával környül vett	325
p) Tengeri Ravenna	325
r) Balhatul, meg főzött	325

s)	Köz beszéd Apollo	326
t)	Hogy Alcides szopta	326
u)	Fekete viola	326
v)	Ha mikor házunknál	326
z)	Olasz kakukfűvel	326
a')	Es mint a' gyermeknek	326
b')	Immár más életre	326
c')	Nagy ihato követ	327
d')	Midőn sem mesterség	327
e')	Egnek-is ő része	327
f')	Nézd meg hogy hajtatott	327
g')	Gyümölcsök annyokat	327
h')	Ha akarod	328
i')	S' mely különbözteti	328
j')	Királyi koronát	328
k')	Meg-vetet mezőkön	328
l')	Számár, dio, s' aszszony	328
m')	Erdőn ha jól termet fát	328
n')	Mi ártalmunk barna	328
o')	Nagy fa s' mint borostyán	329
p')	Borostyannal edgyez	329
r')	Mezd-meg citrom-fának	329
s')	Némely kis gyümölcsű	329
t')	Termő élő-fáknak	329
u')	El-kezdem régiék irtanak valamit	331
v')	A' Több bé-oltások	334
z')	Szemmel látot dolog	336
a ⁺)	Mesterség, es munka	336
b ⁺)	Tudatlan orvosok	336
c ⁺)	Nagy sok orvosságok	337
d ⁺)	Orvoslást találtam	337
e ⁺)	Jo vetemény parajt	337
f ⁺)	Immár egészséges	337
g ⁺)	Saláta-mag	337
h ⁺)	Gyakorta madarit	337
i ⁺)	A' kertnek saláta	338
j ⁺)	Ha sártul nyavalya	338
k ⁺)	Ha betegeskedel	338
l ⁺)	Salátával ély vagy	338
m ⁺)	Régi vacsorákat	338
n ⁺)	Némelyek azt hiszik	338
o ⁺)	Ugyan azon hatta	338
p ⁺)	Jól meg-tört káposzta	339
r ⁺)	A' káposzta szorit	339
s ⁺)	Kétszer főt káposzta	339
t ⁺)	Kétszer főt káposzta nem egyéb	339
u ⁺)	Minden erős munkát	339
v ⁺)	Ha nyersen meg-eszed	339
z ⁺)	Ha vizével fejr kenyér	339
A)	Meleg hideg-lelés	340
B)	Nedves és hogy hideg	340
C)	Ha eszed vagy iszod	340
D)	Art a' czékla ha nyers	340
E)	Rest, böcstelen	340
F)	Az izetlen czékla	340
G)	Tavaszszal ezt sokan	340
H)	Gyomor minden féle	341
I)	Mondgya az ökör nyelv	341
J)	Veres igen meleg	381
K)	Avagy spárga fejet	341
L)	Hamaráb lett hogy nem	341
M)	Párhagyma darabja	341
N)	Ha aszszony tejével	341

O)	Ezennel gyógyítasz	342
P)	Felette ki-nyílt	342
R)	Ki ezt éjóra	342
S)	Veres hagyma	342
T)	Igy ellenek nem áll	342
U)	Ha Scorpio s' kígyó	342
V)	Thestilis hévségtől	343
Z)	Ezt aratók szokták	343
A')	Vagy nyersen vagy főve	343
B')	Hippocrates írja	343
C')	Sok között nem tudni	343
D')	Ha pedig veres vért	343
E')	Hasznos lesz a' bodza	344
F')	Vadnak étel előtt	344
G')	Miért hal meg ember	344
H')	Sálya egészségét	344
I')	A' sálya rutával	344
J')	Mind aszszony s' mind férfi	344
K')	Ha fűből csepegés	344
L')	Szemed gyökerének	344
M')	Köménynek gyökere	345
N')	Ha a' nagy rest vénség	345
O')	Piros véred hogy ha	345
P')	Ennek vize sajtot	345
R')	Méntha nem igaz lesz	345
S')	Jaj mi ellenséget	345
T')	Ménthát had idején	345
U')	Balsam fűvet mézek	346
V')	Nedves és hideg tők	346
Z')	Jaj szenvedek magam	346
A ⁺)	A' palást szövő aszszony	346
B ⁺)	Lépedet ha iszod	346
C ⁺)	Valamint gyermeknek	346
D ⁺)	Kenyér belt s' birs almát	347
E ⁺)	Ruta igen nemes	347
F ⁺)	Uj rutát ha eszel	347
G ⁺)	Rutától férfi mag	347
H ⁺)	Borban vagy nyersen-is	347
I ⁺)	Főtt ruta balhántul	347
J ⁺)	Csollyán levél	347
K ⁺)	Magva a' colicát	348
L ⁺)	Régi fakadékok	348
M ⁺)	Ha sok idő alatt	348
N ⁺)	Has indító malyvát	348
O ⁺)	Egyél vagy salátát	348
P ⁺)	Korpás fejet meg-főtt	348
R ⁺)	Péter mi az baraczk	348
S ⁺)	Media a' szomorú vizét	348
T ⁺)	Némely igen kicsiny	349
U ⁺)	Mivel mondgyák rólam	349
V ⁺)	Derék orvosága	349
Z ⁺)	En élő fám lészesz	349
aa)	Van mindenkor nálam	350
bb)	Munka s' tapasztalás	350
81.	NADÁNYI JÁNOS: Midőn nevezetes szomszéd Országokban [1671]	350
82.	LIPPAY JÁNOS: [A „Gyümölcsös kert” verses részletei] [1667]	
a)	Olc most Daphni	351
b)	Az melly fákat magon vetnek	351
83.	CZAIBERT ILLES: Czajbert Illyés déák Teleki Uramnak [1667]	351
84.	SZÖLLÖSI MIHÁLY: Dicsőség Istennek [1668]	353
85.	TEREMI ISTVÁN: A' lelki Babylonban nyomorgó Isten nyájához való lelki tanács [1668]	
	Hald meg h Babylonban ó Christus serege	353

86. LOSONCZI FARKAS JÁNOS: <i>Alloquium excitatorium</i> [1668] Jövevény s-bujdosó ki vagy	354
87. GYIMÓTI ISTVÁN: <i>Kezkényesdi házában Szakmarott compánok által dedicált uy esztendő</i> [1668] Minket adosságban eytett	355
88. MATKÓ ISTVÁN: <i>Sambár oda van már</i> [1668]	355
89. MATKÓ ISTVÁN: <i>Szép dolog régiek Actáit meg-írni</i> [1672]	356
90. [<i>Buga Jakab éneke</i>] [1668] I. Mit busúlsz, kenyeres	359
III. Mit busúlsz, kenyeres	360
IV. Mit busúlsz, kenyeres	361
V. Éllyünk, mig élhetünk	362
VI. Mit busúlsz Kenyeres	363
91. [<i>A Gyerőffi Györgyről írott ének töredéke</i>] [1670] Ne boszonkodgyál a gonosz tevokre	363
92. NÁNÁSI L. ISTVÁN: [<i>A „Szű Tükka” versbetétje</i>] [1670] Ad a' gazdág kurta dolmant	364
93. HORTI ISTVÁN: <i>Tiszteletes és tudos férfinak Nanasi Istvan vramnak</i> [1670] Eredendő bűnnek melly nagy ö ereje	364
94. ENYEDI ISTVÁN: <i>Reverendo ac clarissimo Viro Domino Stephano L. Nanasi</i> [1670] Miolta az ember épségből ki-esett	365
95. ESZÉKI ISTVÁN: <i>Reverendo ac clarissimo Viro Domino Stephano L. Nanasi</i> [1670] A' Titkos Ellenség alattomban nagy kárt	367
96. KOVÁSZNAI PÉTER: <i>Magyar rythmusok a' keresztyén olvasóhoz</i> [1670] Titkos családságát a' család Sátánnak	368
97. KOVÁSZNAI PÉTER: <i>Magyar rythmusok</i> [1671] Az Isten Tanuit meg-gyöző Bestia	368
98. DIÓSZEGI GYÖRGY: <i>In conciones sacras, cordis perversitatem, opera reverendi clarissimi ac viri Domini Stephani Nánási, graphice delineantes</i> [1670] Tsalárdabb semmi nincs	369
99. DIÓSZEGI GYÖRGY: <i>Az olvasóhoz</i> [1684] Reformatiónknak diplomás levele	370
100. <i>Magyar országh utolsó romláshoz közelghető allapattyát keserghő enek</i> [1670] Tűz viz közöt megh ütközöt	370
101. <i>Magyar országhnak veszedelmérül Philussal valo keserves beszélgetése annak az kinek</i> [1670] Tuddé Magyar országh	372
102. <i>Magyar országh véghő veszedelmének okait ki raiszolo Philusnak megh felel Theopillus</i> [1670] Az szegény megh romlot	376
103. <i>Dignos digna decent</i> [1670] Jly szakalos csillagh támad	380
104. <i>Ember fogad fogadást, ag eb a' ki meg állja</i> [1670] A' ló mind addig fut	381
105. <i>Magyar országhj ecclipsys</i> [1670] Marsalkodo nevel fénlő	382
106. <i>Pataki declinatio</i> [1671] Kende Gabor, hogj ki hullal	388
107. <i>Gyulafi Laszlo Kende Gabornak szolgatlyát ajánllya</i> [1671] Kende Gábor mit hosz reánk	389
108. BÓNIS FERENC: <i>Jai szonal egyebet</i>	390
109. BÓNIS FERENC: <i>Bónis Ferentz keserve</i> [1671] Feketített gyással be borult magyar nép	391
110. <i>Egyméhány versben foglatatot magyar országhj urak vozolássa</i> [1671] Az mi váloztatot koronás királyunk	394
111. <i>Mondhatta bizonnyal akkor Magyar ország</i> [1671]	403
112. [<i>Czeglédi István históriája</i>] [1671] Jaj néked Istennek hü Ekllesiája	404
113. <i>Cantio alia</i> [1671] Pillias fejeknek hodult magyar nemzet	411

114. <i>Turris Albensis</i> [1671] Fejedelmi szekerek nemes ekessege	415
115. <i>Rythmi funebres in personam generosi Domini Andreae Jarmj de Szolnak, unius vice comitis Comitatus de Szabolcs bene meriti</i> [1671] Uri tekintettel s-nemesi erkölccsel	416
116. Keresztes Liliom, Liliomos Kereszt [1671]	420
117. <i>Libanvson termő Cedrus-Fának Veleje</i> [1671] Világnak fiai sokan vélekednek	420
118. TOLNAI F. ISTVÁN: A' Puszta régiség magán testi inség [1671]	554
119. TOLNAI F. ISTVÁN: <i>Bucsuztato versek</i> [1673] Miért jáczodtacz ilyen szem-fény vesztő Világ	555

KELTEZETLEN SZÖVEGEK (1661–1671)

120. [<i>Oláh Getzi dallja</i>] Oh gyönyörű tavasz idő	565
121. PÁZMÁNY MIKLÓS: O te Zrinyi Miklós, országunknak fia	567
122. De az Rákoczi ág	567
123. <i>Ének</i> Siralom forrási, jaj, mint áradának	568
124. I. <i>Rákóczi végső búcsúzó éneke</i> Püspök varossában midön bé szállottam	569
II. Püspök városában midön bé szállottam	570
III. <i>Rákoczy Samuel</i> Püspök városába midön be szállottam	571
IV. <i>Rákoczy Samuel</i> Püspök városába hogy bé mentem vala	572
125. Nagi beölcsezen tanáltak régenten mondani	573
126. [<i>Halotti búcsúzó töredékei</i>] Fejedelmi háznak tündöklő világa	574
127. [<i>Mesék</i>] a) Én töllem mindenek	575
b) Mig él az én anyám	575
c) Vagyon edgy vitéznek	575
d) Engem nagy zergéssel	575
e) Hasonló te hozzád	575
f) Mikor iffju vagyok	575
g) Láttam edgy feő eszkösz	575
h) A betű engemet	576
i) Az én számban vasat	576
j) Nagy terhet viselek	576
k) Mig éltem, Istennek	576
l) Micsoda állat az	576
m) Van edgy templom	577
n) Magában fen forgó	577
o) <i>Aenigmata</i> Tudok edgy állatot	577
p) Edgy állat született	577
r) Mond meg nekem	577
128. I. [<i>A kánai menyegző</i>] Igaz Messias e' vilagra jöt	578
II. <i>Cantio nuptialis</i> Az igaz Messias már el jött	580
IV. <i>Galileai menyegzőről</i> Az igaz Messias már el jött	583
129. [<i>A nyúl éneke</i>] I. A nyul a vetemények közöt fülel	585
II. A' Nyúl vetemények köztt fülel	589
130. <i>Istennek bekevel valo hordozassáért halaadás és könyörges</i> Mitt adgyak mar neked	595
131. <i>Ritmusok</i> Valaki magyar vagy	596

132. <i>Mars és Bacchus egymással való viaskodásáról</i> Uy hir, uy hir, kihez mégh eddigh hasomlot	597
133. <i>Szent Istvan királirul valo ének</i> Én régen világok fenie	606
134. [<i>Műltaris cancio</i>] Serencsét probaltam, catakon forgottam	608
135. <i>Banatimban vigasztaly megh</i>	609

NAPTÁRVERSEK

136. <i>Imádkozzék a' ki imádkozhatik</i> [1661] Oh te erős Isten	613
137. <i>A' jóvendöbéli dolgoknak szüntelen való jele az esztendőnek rendeléséről</i> [1661]	
a) <i>Hogy ha à fagyott földek</i>	613
b) <i>Ez hólnapban hogy ha hidegek</i>	613
c) <i>Az esztendő borral pinczékét biszszattya</i>	614
d) <i>Szánto s-vető ember örülhez</i>	614
e) <i>Jakáb ha az eggel nap-kelet</i>	614
f) <i>Nagy Bóldog Aszszony, nap világosságával</i>	614
g) <i>Ha kezdetkor fénlík</i>	614
h) <i>Midön késön à fa levelét húllattya</i>	614
i) <i>Ha Szent András előtt hidegek</i>	614
j) <i>Mikor Karácsonban mezök zöldellenek</i>	614
138. <i>Az ér vágásnak mutatása</i> [1661] Mely tagra szolgáló ielben	615
139. <i>Patika. Az az er vágásban ki boczátot vérnek jelenségéből eszre vött betegségek ellen valo orvosságok</i> [1664] Az érvágás által ha véred boczátod	615
140. <i>Oh ti hadi Vrak, és fegyver hórdozok</i> [1665]	619
141. [<i>Hónapversek 1669-re</i>]	
a) <i>Bóldog Aszszony hava Prognostica ruralia</i> Bar első nap esti szép szemmel jattzodgyék	619
b) <i>Böü elő hava</i> Melly gyümölcs fát oltasz	620
c) <i>Böü más hava</i> Martius ha száraz	620
d) <i>Szent György hava</i> Hany nappal Márk előtt	620
e) <i>Pünkösöd hava</i> Semmi nem ártalmasb	621
f) <i>Szent Iván hava</i> Junius a' Májust esövel követi	621
g) <i>Szent Jakab hava</i> Ha jo kedvet lakab mutat	621
h) <i>Kis aszszony hava</i> Ha tiszta napjai lesznek	622
i) <i>Szent Mihály hava</i> Ha vigad September első napján	622
j) <i>Mind-szent hava</i> Most bár ne bánkodgyál	623
k) <i>Szent András hava</i> Ha mindszent nap táiba	623
l) <i>Karácson hava</i> Mikor Karácsonban mezök zöldellenek	623
142. <i>Prognostica perpetua. A' Náp és Hóldból minden üdöre való jóvendölések</i> [1669]	
a) <i>A' Napból</i> Ha a' Nap ködnelkül	624
b) <i>Az Holdból</i> Ha fel emelt szarval	624
c) <i>A Felyhőköl</i> A' Fölyhök etsakra	625
d) <i>Az egyh szavárványból és a menyörgésekből</i> Reggel, s' délben	626

e) <i>A' Szelekből</i>	
A Gyenge füveknek	626
f) <i>Sok egyéb, lelkes és lelketlen állatokból</i>	
Zapor s' köössökkel	626

JEGYZETEK

Bevezetés	631
Dömötöri György	632
Kállói Fényes István	639
Czeglédi István	643
Nógrádi Mátyás	657
1661–1671	663
Keltezetlen szövegek (1661–1671)	769
Naptárversek	783

JEGYZÉKEK, MUTATÓK

A források jegyzéke	789
A képek jegyzéke	793
A rövidítések jegyzéke	794
Az énekek kezdősorainak mutatója	797
A nótajelzések mutatója	805
Névmutató	806

ΚΕΡΕΚ

Magyar Ének. *Verse*

"Gyermek" harsog: "No, szegény tölgy, új széked akira kanyar
 Med' vészelt engem jégre, szomorúság
 Gyermek ale is katonák halálára, kék keménre ott
 próbáltunk is kerécskű talas is ten jobban ágyra.
 Minnek való, a lajótore, Oia Seeri, vitéz, lépény, talalelő
 egy nagy ózet, mindigait, monya, fűkő, lomak.
 Edeu, lovam, fűkő, lovam, jén, erjúk, elat, nagy, ózet, az, fűkő, kő
 Fűkő, elése, Oia, Seeri, a, gyon, ló, in.
 Míg, gyereket, monya, az, uranak, edes, mam, Oia, Seeri, az, kerécskű, en
 rajtam, ózet, ha, tölgy, akaszt, vagni.

I. A Furuglyás-énekeskönyv 22. lapja (a 120. sz. ének eleje)

196 Az Tarafai szép időnek látom minde-
nek örülnék, erdők mezők meg Zöldülnek
az madarak enekölnek.

És görögven fejemem könyvem sírván
nézek mindenekre, mert hozáinnak szép
gyáfra fordult az min látom szép szemre.

Oh átked or gondora, ki engemet bujda
Jova, rettel ily nagy vándollóra hogy
utattal ily nagy bura;

Gondolatm szakhamrulvannak
Fiam Fiamul, io akaro barátnarul
kedves edes szomszédmarul.

Homályban bé merült napom gyáfr
ban öltötör szillogom, mert vrrangó
állopotom kefervesem ut efembem.

Io akarom vitőrek, kúhdol vartok
vighelick, Isten legyen már veletek
emlekedtetken legyereket.

Gyakor felemben statakat, vitőül
nézek kívánoki, adgya Isten örömdobon
fiavelit ok egyetombon.

Minden bon Isten vezércki (legyen)

legyen vitőrek tinekrek, mikor pogányokkal¹⁹⁷
vitők. Nemdeütker vagdalkoztok. 96

Oh en kedv ves taktom földem, ki enge-
met föl tartomál, szívnyomra is botratottal
Isten algyon bök aldufal.

Nem szolhatok im más többet, mert
bu bánat en szívemet, fujtya fagyaya
restemet, meg kejszedet szívemet.

Drága laktom szép földemben, elhiz-
om az örömdobunkit lészom meg arinfé-
jom, hogy léferek meg vigh öröm ben.

Ez enket egy idő korbán, Traia mu-
ra kórlaktom ban, feledem Sák Tornya
váraban, Frenyi Miklos udvará-
ban. Amen Fimis hujus Cantionis

Szánlak edes nemzetem
mert nyakadd van az
nemzetnek vasigája

Prima Pars

<p> Micsin a hegyen állóvár Tudom stórsod nem híves De aóttan az ár mudoz lész Jugga tövöcnek ízerhant Juggan álladk. S. C. v. v. v. A tövök imár ediat ásvája Hogy kaputai mag romlappa Te lelti egyik végűs hára Mind elromlott Dastomány Vagyon sok Satarmányon Jo volna atnyogy bontarant A tövöcnek adva a dno Ostrog örökönem Dihar Middel alar vizes kavar Szijaban amit nem alar Ab fejere: tüzor vaker Kadved. Men elvönben job mindenünknek a földing job Hogy meg hodoval bírom job Nam vagy a joban elol job Ontágharia ékancsávjú Soka bost bára ékancsávjú Foztal jár ott a lóid v. v. v. Sag íte nérebbott a lóid </p>	<p> Kell ha D. v. v. v. v. v. v. v. Ha sok aranyas nem adhar. Dizonny jöltöan el p. v. v. v. Talán kényeser sem kaghar Vagyon hípeddel. D. v. v. v. Hogy az úrad Tavar ékben Ott hever egyrodz p. v. v. v. Eoi áralyak druga p. v. v. Jo volna hog. h. v. v. v. Tamagadar baral adhat A penz. Tavar. v. v. v. v. Az úrad. é. v. v. v. v. v. Sio. v. v. v. v. v. v. v. Talán talagban naradoss D. v. v. v. v. v. v. v. v. V. v. v. v. v. v. v. v. v. Vagyon penzed. D. v. v. v. v. v. v. v. v. v. v. v. v. D. v. v. v. v. v. v. v. v. A. v. v. v. v. v. v. v. v. Ha vas alad. l. v. v. v. v. Moldusivat rem harbogo Erusan ék. l. v. v. v. v. v. Vigan ék. l. v. v. v. v. v. </p>
--	---

3. Kovásznai Királyi Erdély-ének toldaléka (a 48. sz. ének eleje)

t.

Kéve Szathni Magyarok
 Alfo Adnagya

371.

Siker való jót eleren, Amis egyesi
 Amint soperens ferfiak segyeik.
 Samlaltak egy seregben is. —
 Zeki kövül első kére, vala sük kedve
 senkinék inapógebe, nem isle maggy. Uj sük
 ik köte voltak a s. Magyarok, vala sük sük
 Mint tündokli sük sük sük sük.
 kéve ge dig al remant, sük.
 A szathnak utat mutatva,
 Humriabel szathniabel mind ki-kofta,
 Europak meij-nyuzatta
 Vereset ki-kofta.
 kéit első sük sük sük
 fogta mint jó jelen sük sük,
 hille alit jó vidermeki
 nem forditat latat ennek.
 Nem fogathislot meij-ebbin,
 Mint sük mata ellen sük sük
 sük sük sük vett sük sük.
 sük sük mint sük sük sük

4. A Thesaurus Hungaricus 6. lapja (a 42. sz. vers eleje)

204 Isten hozád büszke, viszed, többet veled
nem beszéllek, talán könnyed lesz püvednek
ha szemid rám nem néznek.

Te lesz oka penig emek, ne tudjod
nif sönkemek, ne tart engemet vühes
nek, immár ajánlak Istomnek. Fini.

(Cantio Alia) No 46.



TE BU
Sulz
kenye
res m
dön sem
mid mn
ten, ioaz

Isten hoz
ad legyü
rem fegben. fölt nyitlik az ido majd
az gyöngyfüre, hova két szemünk
lát el büdösünk ketten.

Oh edes pajnásom hogy ne büszköd
nek, midön az sok gondolt (rajtam)

vajtam uralkodnak, Sok gondoltok ²⁰⁸
szüntelen fároszra nak, in minden orad ¹⁰⁰
engem elmében bágyosznak.

Rongyos az dolmányom kem van az ol
dalam, az sok föltul ugyan neher az
nadra gom, hatom lapoz kaját veri az
kalpog om, sirtul ködmenyem is igen
meg adult mar.

Az koponyegem is igen is viselt már,
az sok eszo miai vagyok benne sok kar,
mind el roszakzotta az (szemem az nagy sar,
es nyeresegemmel kerest pürsükön tar.

Imitson abrak scena rut hie van az
lovam, rongyos az istállom igen puzta
háram, in mid el tövelőre se igen
az nyeres fám, in mid le kopoztola
az sok sepe nyere seveszám.

Konyorem petronyom igen sükon
vagyom, morfalek sem heriz mast az
tarfolyom ban, penzem penig murem
mast az oldalamon, ki urult az gyü
szüm elköt kobollasom. (Az)

X, ut TÖK, KÖnyvki-tépése
AVAGY,

BANYASZ CSAKÁNY.

MELLYEL AMAZ

Fővenyen építetett s-már le-romlott házát, elébbi fő-
venyre sikeretlen sárral ragyni akaró és 1000.mocs-
kokkal elzelősen szinlő s-mázló

SAMBAR MATTYAS nevű tudatlá sár gyúró meg-csákányoztatik
KEZDI V A S A RHELLYI MATKÓ ISTVAN

Moston Zilahi Ecclesiának egyházy lelki Pásztorá által.

Ki SAMBARTOL Banyász-pak nevezetett.

*Ezech. 13. 14. Es el rontom azt a' falat, melyet mázoltatok híván sárral, és
a földig rontom azt: és az ő fundamentoma fel-bányatik, és le-romol és el-
vejtetik ő közepete: és meg tudjátok hogy én vagyok az ÚR.*

Vagy



Kata

NYOMTATTATOTT M.DC.LXVIII.

Ah! vedd észrebben avagy csak már ezekből Pápifalás' Sám-
bár eget verő hamisságát: tanuld ki mig még időd vagy on csolárd-
ságát. Idővel az Apostoli igaz és szent régi Vallást, hogy meg-
refed után, nyerhesd el szegény lelked örök nyugodalmát.

S Ambár oda van már mondogad E c h o ambár.
Ambár? nem számod s? Nem had pirúljon bár:

Bár? hát mit érdemel! Korpás csulán-is kár?
Kár? kár; mer: előtte a jó gyöngy-is mind sár.

Páter ú tudod é? Bizony mondom ater:

Ater? hogy fekete? E c h o mondom bár ter:

Ter? Nem-is csak kétszer hanem sok ezerszer.

Mert disznó módjára mindent öszre kever.

Jesuita talám? De bizony Suita

Suita? Az, mert ott mocskok a jó vita.

Ita? Azt nevének vege bizonyítja,

Tajtékát mostan is fertőjében iúrta.

Becsi nincs orrában az arany perecznek

Bársony-is hátára csak hójában tesznek

Szép szóval Sámárnak mit hozz ha felelnék?

Mert csak moslék ad izemeg veszes ingynek

Orrával ganéjút, hátán bársony rúttól

Emberfércz ellyén túl mind csak rúttól dúlfút

Okos feleletre ha héréd, meg némúl

Ha nem stól bolondúl márgében ugy meg fút.

A' légy nem sokat néz tiszta papirostra.

Fekete ganéjút akar bol ki rojja.

Szemelen Sámár-is nevéi káfogastya.

A kinc birásat felőlven nem bírja.

Ally félre nagy szarvú hogy ha egésségkell

Ha Macskából paskos bomlokodra vész fel

Hid meg nagy szégyennel fenekkel for dúlf fel?

Jai veszes Suita? osztán hogy hogy kelfz fel?

Patko sík usakon labákat gyámóit.

Emberteleneket homlokban u pendit

Quadratust pilifról BANYÁSZ földre terit

Fokos Csákányával Jesuitát szédit

Vásár

Dírd hit ar Istene, minden nyarvnyádat,
Egy sível lilakkal foghina delgádat, 325
Remétiéged felét le nyomia társádat,
E horra róvín nap jábaduládat. Jún. 1670. 2. Jún.
28. Arvitis Anno 1670.

Magyar Ország utolsó nomlások koráffhétő
allhatágot keserű Erek.

Ad Nekt. Gyonghe Barva, tenyűt kevv. J.
Tür. vir korót, megh ütöröt, kis Magyar Ország,
vűt nomlások, s: Derováson, Anglet síp virűt!
Hoy mire intal egy el nem futal, hivűt belöl
mint egy apu agh; Mert omma erdes is, minden
felöl megh vesűt, Elöl tür hátul ür, s: kerget
ar vir mint ar fel, bár jél nér, mert nem.
mér, ar mit nér. Hata megh bánta befűt.

Mint le dírd ja kim valaha, nagy bator szagat; Ar
madamb fellet raktak, egy nyaggyal, s: már
düliszer, kűpűl es esher, s: gyökerei, jél Fordul-
ny, kűpek aromal, le kűfik tördelik, kűllis
ado fűlyait, E kűmgyak, nem pányak, türve
vűny aghait, vűghdallyak, s: arit mondgyak
nem kűr vűghat, jél bűrdolan, minden taghait.

Jlly

718
Oh fiúk, ne fiúk katasztrófán fiúk
Mint vattok ferizi végis romlófennak
Mint mecsitök torkit eides Armyatoknak
Mint atok neft albit a vé végigoknak
Mottók orákó ti vattók fogaton
Bodolokulá azon ér Vlagim adon
Atkeret idiben hablenben fogaton
L Army ironment melbélő taptilon.
Vigint fuzati, neq bismak Armyokkal
Pünlöwin, hól vngliak bülletok fogakkal
L arret körövtáak katasztrófakkal,
L im engem is meg vort fittón ity finkkal.

Sapient Siles J.

Supex Anne Paquidus
Lentia Legitior.

Philus Theophilus
Lem igar Magyarok
Practikal Entit
Aluskal Lok ist ker.

Magyar Ország

Magyar Országokak Sepsé elmerül Philus fel
wals keferres bejelgetes, amak a kinek q
Tudni Magyar Ország niben legyen dolgod
for hely körök fúist or leffen vottok
Abbot köverkerik utokis romlófod
L oda lef creamel vighi katasztrófán
L Magyar Országok fellet.
Hornit tudod kielik Babatom orakit
Vaghis romlófennak or eloz, feicket
Momo meg fúren kerlek katasztrófán orakit
L tavortáan vlem ity vepid orakit.
Philus fell.
Hidd el magyar vörögk Fabulat rem amindok
Lc kony ha vörögk vörögk hál legyenek orak
L vörögk kielik kony s Practikalok
L fel kielik, or vörögk vörögk kielik
Magyar Országok
Ak onely vörögk kielik vörögk kielik
Mely vörögk kielik vörögk kielik
Philus is vörögk vörögk kielik
Ragy, ha meg vörögk kielik kielik
Philus.
Remetre gondolat, F. vörögk Remetre
L vörögk vörögk kielik kielik.

de

Stephanus Moroz.

Általán kedves ked. Moroz úrnak
Tisztelettel ajánlom a következő könyvet
Művelődési Társaságunk részéről a közérdeklődők számára
Nemcsak a leírás, hanem a művelődési társaságunk
működéséről is érdekes és hasznos információkat tartalmaz.

Az előző kiadásokhoz képest új kiadás
A könyv tartalma a következők szerint:
1. A társaság története és működése
2. A társaság célja és feladata
3. A társaság szervezeti felépítése
4. A társaság tevékenységei
5. A társaság anyagi helyzete
6. A társaság jövője

Az előző kiadásokhoz képest új kiadás
A könyv tartalma a következők szerint:
1. A társaság története és működése
2. A társaság célja és feladata
3. A társaság szervezeti felépítése
4. A társaság tevékenységei
5. A társaság anyagi helyzete
6. A társaság jövője

Ugyanakkor meg kell említeni, hogy a könyv
A könyv tartalma a következők szerint:
1. A társaság története és működése
2. A társaság célja és feladata
3. A társaság szervezeti felépítése
4. A társaság tevékenységei
5. A társaság anyagi helyzete
6. A társaság jövője

Az előző kiadásokhoz képest új kiadás
A könyv tartalma a következők szerint:
1. A társaság története és működése
2. A társaság célja és feladata
3. A társaság szervezeti felépítése
4. A társaság tevékenységei
5. A társaság anyagi helyzete
6. A társaság jövője

Az előző kiadásokhoz képest új kiadás
A könyv tartalma a következők szerint:
1. A társaság története és működése
2. A társaság célja és feladata
3. A társaság szervezeti felépítése
4. A társaság tevékenységei
5. A társaság anyagi helyzete
6. A társaság jövője

Joannes Rotal.

Általán kedves ked. Rotal úrnak
Tisztelettel ajánlom a következő könyvet
Művelődési Társaságunk részéről a közérdeklődők számára
Nemcsak a leírás, hanem a művelődési társaságunk
működéséről is érdekes és hasznos információkat tartalmaz.

Az előző kiadásokhoz képest új kiadás
A könyv tartalma a következők szerint:
1. A társaság története és működése
2. A társaság célja és feladata
3. A társaság szervezeti felépítése
4. A társaság tevékenységei
5. A társaság anyagi helyzete
6. A társaság jövője

Az előző kiadásokhoz képest új kiadás
A könyv tartalma a következők szerint:
1. A társaság története és működése
2. A társaság célja és feladata
3. A társaság szervezeti felépítése
4. A társaság tevékenységei
5. A társaság anyagi helyzete
6. A társaság jövője

Az előző kiadásokhoz képest új kiadás
A könyv tartalma a következők szerint:
1. A társaság története és működése
2. A társaság célja és feladata
3. A társaság szervezeti felépítése
4. A társaság tevékenységei
5. A társaság anyagi helyzete
6. A társaság jövője

Az előző kiadásokhoz képest új kiadás
A könyv tartalma a következők szerint:
1. A társaság története és működése
2. A társaság célja és feladata
3. A társaság szervezeti felépítése
4. A társaság tevékenységei
5. A társaság anyagi helyzete
6. A társaság jövője

Az előző kiadásokhoz képest új kiadás
A könyv tartalma a következők szerint:
1. A társaság története és működése
2. A társaság célja és feladata
3. A társaság szervezeti felépítése
4. A társaság tevékenységei
5. A társaság anyagi helyzete
6. A társaság jövője

Az Ur frigy szekrénye előtt.

DAGON LE-DÜLESE.

Az az, 16

GORUP FERENCZ, GYÖRI NAGY

PREPOST MISERÜL irtkönyvecskéjénc, olly meg-

semmisétefe; Ugy hogy: még a' több mostani *Romai*

Catholicusok-is, gondolkodora venetik e köny-

ben, költött Miséjeket, s' szánva' tapogat-

hattyák annak meg-vagdál:

sebeit.

Mellyet-is egy felől.

A' Tekéntetes s' Méltóságos nagy hirű Fejede-

lemnek; Nemes Erdély Orzága édes Attyának; Magyar-

Ország némely Részeinek Urának; Székelyek Ispán-

nyának; Istenes élettel megszűze Országokban tün-

döklő s' fénlő nagy Fejedelemnek;

Tekéntetes Nagyságos s' Méltóságos

A P A F I M I H A L Y

U R A M N A K,

Mint Kegyelmes Urának alázatos szível

dedical, C. P. A. I.

COLOSVARAT.

Nyomtatott VERESEGYHAZI SZENTYEL MIHALY

által. Anno 1670.

Præsidio quibus est Campana pulsus abena?

Ezket így értes:

1. Hogy havagy az Eg zeng, vagy szélvész fenyeget,
(Bizonytal csudálni nem győznél elegend)
Mint fél a' papista! s' nem látnál ot Hitet,
Csak a' nagy rémülés mindenikre eset.
2. Vonnya-meg mindgyarást mind az Harangoz
A' gyors Harangozó; ne kések még sokat, (kat
Frejét ne szánja; hogy nekünk fok jókat
Szerezzen azokkal, s' tarcsa-meg házunkat.
3. Mert a' mely harangot a' Pü'pök keresztelt;
Nyilván az magának szörnnyű nagy erőt lelt;
Kü-csőt rontaz meg; adott neki ily jelt.
(Ez én mondásomnak te-is bátor adgy bel)
4. En mikor Numburgban mentem volna egyszer
Ily dolgot olvastam, nem egyszer sem kétfézer:
En jo Harang vagyok, s' hasznom-is sok ezer,
Mária a' nevem, keresztelt pap Ember.
5. En a' nagy jég esős; csak mind széllel verem
A' szörnnyű csattogást valahol el-érem,
El-ozlatom: térdén álva nem-is kérem.
Tiszta időt adok, s' buza-is fok terem.
6. Szalad én előttem ams gonosz ördög,
(Kiaz Hivek körnnyű, mint egy rut bűdös dög)
Nem hogy nem futna-el az Fg, mely csak dörög,
De meg hasád szomsra, ama nagy erős rög,
7. Oh vaj vagyon é itlsteni félelem?
Vagy jo bizodalom? én nyilván nem vélem,
Christus az az erős; irás mondgya velem,
Ezen kívül minden femmi, ugy remélem.
8. Christumál van bizony a' te llyes segítség
ú tölce

Örülnek ujjonnan születet Harangnak.

12. Egész estig ofztán lakoznak jo borral,
Tánczal elegyitet fok-felé játékkal,
Öklözéssel, és rut szörnnyű okádással;
Igy mulik el a' Nap túlök bujasággal.
13. Hol láthatál ennél nagyob bolondságot!
(Bátor nézd széllel e' keresztény Világot)
Mert egyenlő képpen mind-kicsinyt s' mind nagyott
E' Pompa magához igen fel-bóditott.

Efféle keresztelt Harangoknak ofztán, il-
lyen hasznok vagyon:

(e) *Si cælum tonat, & tempestas seva timetur,
Mirum quàm trepidens miseri, quàm nulla superstit
Vera fides: quàm cuncta in fida habeant que putent que
Adfuturum Aditus Campanas concutit omnes,
Immenso sonitu, & solito violentius, usque
Dum tristiceffent resonare tonitrua celo.
Nam baptizatis credunt hujusmodi vires
Essi in Campanis, ut Cuncta tonitrua frangant.
Vidi ego Numburgi quondam in Regione Toringæ
Campanam de se titulo quæ talia magno
Factabas: dicor Maria (in baptisinate nomen
Scilicet inditum erat) confringo tonitrua pulsa,
Pellonociva, fugoque eadem Cæcoda monas omnes,
Talia cum possint, non mirum me hercle Papisas
Adpulsum illarum fugere, impendente ruina
Grandinis, aut nimbi penetrantisve omnia telli.
Hic ubi divini fiducia certa favoris
Cernitur? inque malis speratur casibus uno
Auxilium a' Christo? divine ubi se & sua credunt
Cuncta voluntat, verbis ut in a'ibus orant?
an non Catholicis sunt, & gens bella, Papisæ,*

Præf.

Nem tudja mit tegyen az Aeneas Rabusának
 221
 Kétségbe esve legyen amare tilkes Gabusák,
 Főisten Nemretekül fűgőny onelottlan fűgő
 Anélkül nem lehet az igaz Nagyságok.
 Hogy penig amare kic Nagy kint onelottlan
 Kétségbe esve amare, hogy más gyátlórtan
 Kétség meg nem jellek, az én irafontban,
 Ki ki mennek megköt, mit vétek aronban
 Két a fő felhete kőnta Gyászra Fő
 Mit mivel egyebet? irafontban
 Pontoknál aronként kőntesünket ki fűgő,
 Plutót, Fúriátoknál onelottlan fűgő.
 Két effile gonosz megkötölés elmé,
 Kik kőnta kőntesünket, s. Országok oly fűgő,
 Mi kőntesünket kőntesünket kőntesünket,
 Kőnta kőntesünket, megkötölés kőntesünket.
 Te penig, más kőntesünket az onelottlan,
 Gyöngy, ides Nemretekül kőntesünket,
 Kétségbe esve kőntesünket, kőntesünket
 Kőnta kőntesünket kőntesünket kőntesünket.
 Egyedül az kőntesünket kőntesünket,
 Kőnta kőntesünket kőntesünket kőntesünket
 s. kőnta kőntesünket kőntesünket kőntesünket
 Kőnta kőntesünket kőntesünket kőntesünket.



16. Kaboty István jegyzőkönyvének 324. lapja (a 101. sz. vers II. részének befejező versszakai)

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó igazgatója

✕

A szerkesztésért felelős

Nagy Tiborné

Műszaki szerkesztő

Kerek Imréné

✕

AK 1651 k 8183

Terjedelem: 72,45 (A/5) iv + 20 oldal melléklet

✕

81.6985 Akadémiai Nyomda, Budapest

Felelős vezető: Bernát György

RÉGI MAGYAR
KÖLTŐK TÁRA

XVII. század

9. kötet

A KÉT RÁKÓCZI GYÖRGY
KORÁNAK KÖLTÉSZETE

(1630—1660)

Sajtó alá rendezte

Varga Imre

Az 1630-tól 1660-ig terjedő esztendőkhöz Erdély a Bethlen Gábor által megalapozott gazdasági virágzásban élénk szellemi, társadalmi életet élt, politikailag is „hatalomnak számított”. A költészet gazdagon virult, és tükrözte a békés állapotokat attól az időtől kezdve, hogy I. Rákóczi György fejedelemsége megszilárdult. Hangváltás II. Rákóczi György szerencsétlen uralkodásával köszöntött be. Az ismétlődő török – tatár dúlások teljesen tönkretették a virágzó országrészt. A fejedelemségért folytatott áldatlan harc a költészetben is lánggra lobbantotta a gyűlölet tüzét.

Kötetünk a XVII. század e legkevesbé feltárt három évtizedének verses emlékeit tartalmazza. A felbecsülhetetlen forrásértékű politikai-történeti versek nagy része most jelenik meg először nyomtatásban. A gazdag jegyzetanyagban Varga Imre sok, idáig teljesen ismeretlen korabeli szerző életét és munkásságát mutatja be.



AKADÉMIAI KIADÓ
BUDAPEST

Ára: 214,- Ft

ISBN 963 05 2007 9